

ברכת אליהו

פירוש לביאור הגר"א
על אבן העזר

מאת

הרב ברוך רקובר

כרך ראשון

הלכות פריה ורביה • אישות • קידושין

הוצאת מוסד הרב קוק • ירושלים תשכ"ח

כל הזכויות שמורות למוסד הרב קוק, ירושלים תשכ"ח

Copyright by Mossad Harav Kook, Jerusalem 1968

דפוס התחיה בע"מ, ירושלים

Printed in Israel

הראה לי הרב הגאון המהולל מוה"ר ברוך רקובר שליט"א, חבר בית-הדין האיזורי בחיפה, גליונות נדפסים מספרו „ברכת אליהו“, לפרש ולבאר דברי רבינו הגר"א בביאוריו על שו"ע אבן העזר.

עיינתי בכמה מקומות ונוכחתי שהרב הגהמ"ח השקיע עמל ויגיעה לפרש הענינים שרבינו הגר"א מרמז עליהם במלים ספורות ויש בזה תועלת חשובה לביאור ההלכה עפ"י המקורות.

ואחרי שביאור הגר"א מלא הערות תמציתיות שלפעמים נאמרו ברמיזה קצרה ויש בהם גם הגדרת הענינים נחוץ אפוא לפרש ולברר את דברי רבנו ע"י דיון ממצה במקורות אלה. לכן אפריון נמטי להרב הגהמ"ח שלקח עליו את המשימה הנעלה הזאת ומלא אותה באמונה, כיד ה' הטובה עליו.

אפשר להשתמש בספר זה גם לרענן בזכרון את יסוד ההלכות ומקורותיה לאלה שלמדו אבה"ע עם נושאי הכלים, ואני מברך את המחבר כי ה' יצליחהו לגמור בשלמות את אשר החל. וזכותו הגדולה של מאורי-עולם הגר"א ז"ל תעמוד לו שייצא הספר מתחת בעסקם בברור ההלכות שבאבן העזר.

הכותב למען חזוק תורה"ק וברור הלכותיה ומצפה לתשועת ה' הקרובה על עמו ועל נחלתו.

דברי הגר"א בביאוריו על הש"ע כמו ברב ככל ספריו קצרים ועמוקים מאוד ורבים מתקשים בהבנתם וברמיזות ציוניו. לכן עלה במחשבה של האי גברא רבה ויקרא אשר ארץ הצבי גדלה הרב הגאון המפורסם כש"ת ר' ברוך רקובר שליט"א המכהן פאר בביה"ד בחיפה ת"ו ונדבו לבו לבאר את ביאור הגר"א שעל ש"ע אה"ע כדי להקל על המעיין וחפץ ה' הצליח בידו וחבר את ספרו זה שקראו „ברכת אליהו“, ממנו נראה שמתוך בקיאות רבה וידיעה עמוקה עלה בידו לבאר כל חמירא בדברי הגאון ונשא ונתן והאיר והעיר בכללות דבריו ובמקורותיהם ובדברי מביאי דבריו ואגב זה כתב גם כמה חידושים.

בעמלו הרב בחיבורו זה הביא ברכה לכל מעיין יישר כחו וחילו המקום יהיה בעזרו ועל דרכיו יגיה אורו.

יצחק נסים

הרב הראשי לישראל
ראשון לציון

ידו ערוך ומתוקן כל צרכו. לעלות על שלחן מלכי רבנן

איסר יהודה אונטרמן

הרב הראשי לישראל

דוב בעריש וויידענפעלד

אבי"ד דק"ק טשעבין

ור"מ דישיבת כוכב מעקב

כעת בעיה"ק ירושלים תובב"א

ב"ה, ירושלים כ"ז מנחם אב תשכ"ב

הי' למראה עיני קונטרסים באור רחב על ביאור הגר"א ז"ל אבן העזר מאת ידידי רחומאי הרב הגאון המפורסם יקר הערך מו"ה ברוך רקובר שליט"א, ומן המעט אשר עיינתי הנני דן על החיבור כולו שיש בו תועלת מרובה לההוגים והעמלים בתורה להסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, נוכחתי שהרב המחבר קולע אל המסורה לגלות בפנינים היקרים אשר בביאור הגר"א בהביאו בשלימות מקורות חז"ל לדבריו הקצרים של הגר"א ז"ל המובאים רק ברמז.

ראויים הדברים לעלות על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן לזכות את הרבים אשר יביאו ברכה זו לתוך ביתם וברכתי להרב המחבר, יזכהו השי"ת לברך מהרה על המוגמר ולשבת תמיד באהלה של תורה מתוך הרחבה ולהפיץ מעיינותיו חוצה.

הכו"ח למען התורה ועמליה

דוב בעריש וויידענפעלד

הרב שלמה יוסף זיון

ירושלים

ב"ה ירושלים מוצש"ק חיי שרה תשכ"ו

רחש לבו של הרב הגאון כש"ת ר' ברוך רקובר שליט"א דבר טוב לחבר ספר מבאר ומפרש את באורי הגר"א על שו"ע אהע"ז, שדבריו העמוקים הם כידוע נאמרים ברמיונות קודש ובקוצר אמרים, ועלה בידו לבצע את אשר יום ואחרי עבודה מאומצת של שנים רבות הצליח לפענח את כל סתומותיו של הגר"א על כל חלק אהע"ז, וכבר הוא הולך ומוציאו לאור בדפוס, ותי' למראה עיני כמה גליונות מודפסים והמה קילורין לעינים, ומלבד מה שמקורותיו ומראי מקומותיו של הגר"א מפורשים באר היטב ע"י המובאות בלשונות הגמרא והראשונים עליהם מסתמך הגר"א, עוד זאת הוא מסביר את כוונתו של הגר"א בראיותיו ובהלכותיו, ואין די באר גודל התועלת מזה לכל הלומדים ומעיינים. ואני מאחל לכבוד הרב המחבר שיוסיף אומץ ויגביר חילים להפיץ מעינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה.

שלמה יוסף זיון

הרב יעקב קניבסקי

בני ברק

בעה"י אור ליום ב' פ' תולדות האדרת והאמונה לח"ע לפ"ק.

איכלע לאתרין כבוד הרב הגאון המפורסם רם המעלה כו' כש"ת ר' ברוך רקובר שליט"א מגדולי הרבנים בחיפה, ותלמודו בידו וספרו כאן פרי עבודתו רבות בשנים בביאור הגר"א ז"ל זיע"א על אה"ע אשר כידוע מחוי במחוג איזו מילות ואידך זיל וגמור הוא, וידוע לכל כמה יגיעות צריך המעיין להתייגע לעמוד על כוונתו. ולזאת בא הרהמ"ח שליט"א ויפה עשה בעטו והי' לבאר להעתיק כל תוכן הסוגיא ואשר כתבו הראשונים ז"ל בזה, ובכמה מקומות זכה ג"כ להוסיף ביאור בכוונת רבינו אור עולם הגר"א ז"ל זיע"א. וכבר עלה בהסכמה על חיבורו הנכבד מע"כ מרן הגאון האמיתי פאה"ד מטשעבין שליט"א, ונתבקשתי גם אני עני להיות בתומכיו והראה חזונו לפני דברים יקרים הערות נכבדות להבנת דברי הגר"א ז"ל.

ואמנם אני אינני כדאי ואיני ראוי לאותה איצטלא אשר מישך שייכא לגדולי הדור שליט"א, ומ"מ להחזיק ידי עמילי תורה וחכמי שוקדי' ודורשי' באתי גם אני

בדברי אלה שבדאי ובודאי יהי' ספרו החשוב לתועלת בעה"י ללומדי הש"ע להבנת רמיונות רבינו הגר"א ז"ל. המקום ב"ה יהא בעזרו להוציאו לאור עולם ויפוצו מעינותיו חוצה ויתקבלו בברכה ויראה ברכה בעמלה של תורה.

הכ"ד הכו"ח לכבוד התורה ולומדי' הוגי' שותרי' עוסקי' ודורשי' המצפה לרחמי השי"ת ולגאולה שלמה יעקב ישראל קניבסקי בב"א.

פתח דבר

ראש עושה כף-קמיה ויד סרוצים תצשיר (משלי י' ד'). וביאר הגר"א: „מי שלומד ב„רמיה“ והיינו שאינו לומד השרשי דינין רק הקיצור דינים בכדי להראות שהוא יודע כל הדינים זה עושה אותו ל„רש“. כי לסוף שישכח גם אותם מחמת שאינו יודע שרשן. אבל „יד סרוצים“ מי שלומד הדין עם שרשו ויודע כל דת ודין — „תעשיר“ — שידע הכל“ (פירושו שם).

„הענק הגדול אשר שלחו ד' למחיה לישראל ולעולם בדורות האחרונים — הגר"א זצ"ל מוילנא היתה כל מגמת חייו לרומם את הדורות הבאים שלא ילכו הלוך וירוד ע"י השקיעה הדרגאית והתרחקות מהמקור“.

... „ואחד ממצעדיו שאנו יכולים למלאות אחריו על שדה ההלכה הוא השלמת באוריו לחלקי השו"ע. כבר אמרתי שהשימוש ב„ביאורי הגר"א“ בחוג הלומדים הוא כ"כ ממועט מפני קיצורו הגדול. והנה חייבים אנחנו להרחיבו, לפרשו ולבארו בשפה ברורה, עד שיוכל גם ת"ח בינוני לעסוק בלימוד חלקי השו"ע עם „ביאורי הגר"א“ מבלי שיצטרך להתיגע הרבה ולקבץ המון ספרים, מסכתות שונות מבבלי וירושלמי, תוספתא, ספרי, ספרא ומכילתא עם ספרי הראשונים עד שיעמוד על הכוונה של דברי הגר"א בביאוריו. צריכים אנחנו להרחיב ולפרש את הביאורים בלשון ברור... אז יצא לנו אור גדול, וההתחברות של הפוסקים עם שני התלמודים והראשונים בשיטותיהם יהיה מאיר ומבריק לעינינו, להרחיב את הדעת ולהעלות את הלומדים של הדור... לסדר רחב ומפשט של שאיבה מקורית מדברי התלמודים והראשונים...“ (הרצאת הרב, ירושלים תרפ"א).

דבריו אלו של הכהן הגדול מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל — אשר אמרם בזמנו בפני חכמי „מרכז-הרב“ — עמדו נגד עיני שעה שהחיליתי לעסוק בפענוח „ביאורי הגר"א“ לשו"ע חלק „אבן-העזר“ והרחבתו.

העוסק בדברי תורה, ובמיוחד — בענפיה הרבים של ספרות הפוסקים, יודע אל נכון, כי חשיבות רבה ישנה ללמוד מקורותיו של פסק ההלכה. המקור — הוא הנותן עוז וכח לפוסק ולפוסקו, והוא המאיר נקודות חדשות המתמזגות הרמונית בליבונוה ובביאורה של הסוגיה.

זכורני, כד הוינא טליא, בגירסא דינקותא, במחיצתו של רבי מרן הגאון הגדול ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל, רגילים היינו ללמוד שיעור קבוע בשולחן-ערוך. שיטתו של אותו גאון וצדיק היתה ללמוד וללמד — תוך כדי משא ומתן ופלפול התלמידים — את מקורותיה של ההלכה המצוינים בביאורי הגר"א. מתוך מקורות אלו — ותוך כדי פיענוחם — הקיף יותר ויותר את יסודותיה ופניה השונים של הסוגיה, עם הדגשת דרכי הסקת ההלכה.

בעבודתי בקודש בביה"ד בחיפה ת"ו שבתי וראיתי את הצורך בהצמדת מקורות ההלכה לפסקי השו"ע, ונתתי את לבי לעמלה של תורה זו, תוך כדי דיבוק חברים ובהמרצתם. ותודה להם ולעזרתם.

אין ספק, כי הביאור המקיף ביותר, החושף ומגלה מקורותיהם של הלכות השו"ע, הוא ביאורו של הגר"א, אשר מוגש כאן בהרחב דבר ובהידור מחודש.

אצרה כאן שורות אחדות הנוגעות לתוכן ביאורו של הגר"א לשו"ע, ולכללי למידתו של ביאור זה. כמו"כ אסביר את שיטתי בפיענוח ובהרחבת דבריו הקצרים בספרי זה „ברכת אליהו“. ויהי רצון מלפני ארון כל שיתקבלו לרצון בציבור הוגי תורה ולומדיה.

ביאור הגר"א — עקרונותיו וכללי לימודו

ר' חיים מוואלווין — יד ימינו של הגאון ותלמידו המסור — כותב כעד ראייה: „הוא אשר בחיבוריו הק' פנה וכבש והאיר לפנינו את הדרך, דרך הקודש, אשר לא עבר בה איש מכמה דורות שלפניו, דרך סלולה וברורה בנגלות ובנסתרות, במסילה נעלה מעלה מעלה עד מקורי ומקור מקורי הדברים: כאשר נפלאות עשה בביאורו על השו"ע שם כלל כל ההלכות מרובות שנוכרו בדבריהם הק' במקורם אשר הראה בשני התלמודים בבלי וירושלמי, וטחן ובירר וסילת סולת נקיה מגופה כל השיטות של הראשונים ז"ל...". (הקדמתו לביאור הגר"א ל„ספרא דצניעותא“ ווילנא תק"פ)

בדברים אלו — המבהירים את אופיה של שיטת הגר"א בביאורו על השו"ע — שלובים יחדם הגדלות והבעייתיות, הזוהר והקושי, בהם נתקל כל העוסק בשו"ע ובהבנתו עפ"י „ביאורי הגר"א“. באשר לביאור זה — הבנוי על ציוני מקורותיהם של הדינים — מצטיין בעמקות וברחבות אין קץ. רובו כתוב בצמצום ובקיצור נמרץ — כמעט ברמזים ומראי מקומות — לעיון פה ושם. אך כל ציון הוא תורה שלימה שאין אדם יכול לעמוד עליה, אא"כ מעיין הוא היטב במקורות. למעלה מזו: כדי להבין היטב את רמזיו ודיוקיו, יש לעיין ולהתעמק אף בסוגיה כולה, אשר בה מצוי המקור המצוין. ישנן פעמים, בהן מקיף הוא סוגיה שלמה על מפרשיה הראשונים והאחרונים, יורד לתוך פשט הגמרא, מברר גירסתה המדויקת, משווה את הבבלי לירושלמי, מאיר ומעיר מן המדרש, מדייק בפירש"י, מתרץ קושי תוספות, ולפעמים דוחה אחת מסברות הראשונים — שאינה נראית לו להלכה, מוסיף ביאור גם בהלכות אחרות שבחלקים אחרים בשו"ע. וכל זאת נעשה בציון קל, ברמיזה דקה.

חסד עשו עמנו בניו של הגר"א ור' ישראל משקלוב — מוציאי לאור של הביאור — אשר הניחו לנו בכתובים מעט מכללי היסוד להבנת שיטתו. מהקדמתם ל„ביאור הגר"א“ לשו"ע או"ח (שקלוב תקס"ג) מתבארים לנו פרטים רבים:

הגר"א ראה עצמו ממשיך דרך זקנו ר' משה רבקה מחבר „באר הגולה“, וציוניו מכוונים להיות המשך תוספת או שינוי לאלו של „באר הגולה“ (ראה להלן). ציונים אלו, יש והם משלו, ויש שכבר אמרום. תחילה חיבר הוא חיבור אחד בארבעה כרכים על כל חלקי השו"ע, לפי סדר סימני ההלכות והסעיפים. אח"כ חיבר תוספות בשלש מהדורות הנקראות בפיו „ליקוטים“, וזה הליכות דרכו בקודש... מקום אשר בראשונה הניח סעיף מבלי באר או רק במ"מ או בלי הכרעה בין שתי דעות, אז... שם הניף ידו הקדושה בביאור רחב. בפלפל עמוק, עורך מלחמה מול המחברים ומכריע בין הראשונים והאחרונים, בונה או סותר, מייחד דבריהם או משיג עליהם.

במהדורות שונות של השו"ע לחלקיו, נעשו נסיונות לשלב בין הליקוטים, ביניהם לבין עצמם וביניהם לבין הביאור הראשוני. לא תמיד עלו הדברים יפה. (ראה „עליית קיר“ ב„עליות אליהו“ דף מ' (וורשא תרע"ד) במוסרו הקשה ובדברי תוכחתו שם). לא כן באשר ל„ביאור הגר"א“ בשו"ע „אבן העזר“ שנדפס לראשונה (ווילנא והוראדנא תקע"ט) ע"י נכדו של הגר"א הרב ר' יעקב משה מסלאנים (ראה „עלית קיר“ דף מ"א).

כאמור, היתה כוונת הגר"א בביאור זה להמשיך את מפעלו של „באר הגולה“ בציון מקורות הדינים. הגר"א התווה כללים להמשכיות זו בסגנונו של הביאור. ובשימוש במילות מינוח מיוחדות. מלבד כל זאת בבואנו לעסוק בביאורו, עלינו לדעת כללים נוספים הקשורים להבנתו. להלן כמה כללים, וביניהם אלו הלוקחים מהקדמת ר' ישראל משקלוב לסידור הביאור בשו"ע חלק „אורח חיים“.

(א) המלה „שם“, יש והיא מציינת את המקור המצוין בבאה"ג, ויש וכוונת הציון היא לדברי רבנו הקודמים, או למסכת או למפרשים העוסקים בנידון.

(ב) יש ובאה"ג מציין מקור אחד לכל הסעיף, ואילו הגר"א מחלק את הסעיף לפרטיו, ומציין מקור נפרד לכל פרט.

(ג) כשבאה"ג מציין מקור מדברי האחרונים, משחדל הגר"א למצוא מקור ראשוני קדום יותר.

(ד) פעמים מצטט הגר"א בהתחלת הס"ק גם קטעים מתמשך ההלכה הנידונה, או קטעים מהסעיף הבא. וזאת בכדי לבאר הקשר שבין פרטי ההלכה או הסעיפים, או להצביע שאותו מקור ויסוד להם.

(ה) התוספתא, הירושלמי וכיו"ב מועתקים תוך נפוי וייצוב גרסתם המדויקת.

(ו) לפעמים אין הגר"א מציין את שם המסכת, אלא את הדף בלבד. ובמיוחד בהלכות הקשורות למסכת מסוימת, כגון הלכות כתובות למסכת כתובות.

(ז) אחר ציון המקור ברש"י או בתוס' במלים „ד"ה", תבא תמיד המלה המקוצרת: כו', ואחריהם המלים המצוטטות בקיצור התואם את הענין*).

שיטת הפענוח וההרחבה ב„ברכת אליהו"

באותה הקדמה של ר"ח מוואלווין ושל ר' ישראל משקלוב אשר נזכרה לעיל, מובע הרעיון כי יש צורך לפרש דברי הגר"א בביאורו, לפענח הצפונות והנעלמות ולהבהיר כוונת דבריו. אכן, נעשו נסיונות שונים בכוון זה. (ראה במסופר ב„עליות אליהו", „עלית קיר" דף מ' ע"ב). ומהם שראו אור, כספרו של ר' אליעזר לנדוי — „דמשק אליעזר" על אר"ח (ווילנא תרכ"ח), או כתחילת ביאורו של מרן הרב א"י הכהן קוק זצ"ל על חלק מחו"מ — „באר אליהו" (ספר הגר"א ירושלים תשי"ד).

המעין בחיבורים אלו יזוכה, כי מחבר „דמשק אליעזר" השאיר הרבה מדברי הגר"א ללא ביאור, וללא הבאת המקורות וצינונים. ומאידך, חיבורו של מרן הרב קוק זצ"ל, הוא בהרחבה רבה, ובתוספת ביאור וחידוש כמעין המתגבר, ולא דוקא בדברים הנחוצים להבנת דברי הגר"א.

בעבודתי זו, השתדלתי לסדר ביאורי זה מעין דברי הגר"א, בצורה שישתלבו כאן במשותף דבריו ומקורותיו כלשונם, והפכו מקשה אחת יחד עם הביאור המורחב. אמנם דברי הגר"א עצמו, מובחנים ע"י צורת האות המיוחדת. כל המחודש או הנצרך בתוספת ביאור והבהרה, נספח אל החיבור בהערות בשולי הגליון. נמנעתי ככוונה תחילה מתוספת והרחבת דברים, אשר אין להם קשר ישיר להבנת דברי הגר"א, ואשר עלולים להשגות את הדרך.

לא עת ולא מקום בכאן, להצביע על הקשיים המתעוררים מדרך עבודה זו. ברצוני אך לציין עובדות מספר אשר בהן נתקלתי תוך כדי עבודתי, והן חשובות לידיעה בטרם לימוד:

(א) טעויות סופרים רבות נפלו בדפוסים השונים. הבסיס למהדורתנו הוא הוצאת דפוס האלבערשטאטט (תרכ"א), אמנם גם בהוצאה זו יש מספר טעויות סופרים ותקנתי עפ"י השוואת עם הוצאות אחרות. לענין הגירסאות ב„ביאור הגר"א", נעזרתי בעיקר עפ"י השו"ע שנדפס לראשונה עם „ביאורי הגר"א" ע"י נכד הגר"א הרי"מ מסלאנים (ווילנא והוראדנא תקע"ט). במקומות שלא מצאתי סיוע לתיקון הגרסא, הודפס הנוסח הקודם בסוגריים עגולים, והנוסח המתוקן בסוגריים מרובעים.

(ב) הרי"מ מסלאנים צירף הערות משלו לביאור הגר"א (להלן בחיבור: הגהות הרי"מ). ברם, פעמים שאינן מובנות, ופעמים שנראים דברי הגר"א באופן אחר. הדברים צוינו בדרך המתאימה בהערות השוליים. (ג) קרוב לוודאי, כי בפני הגר"א לא היו ציוני המקורות — לפסקי הרמ"א — המודפסים בשו"ע. וכידוע, ה„ציונים" אינם מהרמ"א. וע"כ ישנם מקרים בהם מובא בביאור הגר"א אותם המקורות המצוינים בפניו בשו"ע.

(ד) השתדלתי להדגיש חידושי של הגר"א בציוני מקורותיו הנוספים על דברי באה"ג או השונים מהם. (ה) הקבלות לדברי נז"כ של השו"ע ופוסקים אחרים המתבהרים מתוך הבנת דברי הגר"א, והקבלות וביאורים לדבריו שבשאר חלקי השו"ע באו בהערות שוליים.

★

(*) אין בכאן המקום להכנס לשאלה החשובה, אם אמנם כל מה שכתב הגר"א בביאוריו הם הלכה למעשה. שאלה זו תחלה כבר בדור שלאחר הגר"א. עיין למשל ב„מעלות הסולם" (עליות אליהו, וורשא תרע"ד טו ע"ב) בענין הבדלה מעומד או מיושב. שר"ח מוואלווין הסתמך על מעשה רב של הגר"א עצמו והבדיל מעומד, אעפ"י שמביאורו באו"ח סי' רצ"ו ס"ק י"ח מ' שדעתו כי יש להבדיל מיושב. (וראה גם ב„פאת השלחן" סימן ג' סס"ק ל"ט). לעומת זאת ראה ב„צדקת הצדיק" לר' לייב פרידמן הטוען כי הגר"א „נכנס תמיד לקבוע מסמרות בהכרעת ההלכה" (עמ' קל"ז). ולאחרונה — אף ראה ב„חזון איש" (הל' ערלה סי"ב סק"ה), שכתב כי להלכה, יש לסמוך יותר על מ"ש בביאורי הגר"א על שו"ע, ממש ב„שנות אליהו", כי בביאוריו לשו"ע, הוא מכת"ק של הגר"א.

בסיומם של מלות פתיחה אלו, חובה עלי להודות ולהוקיר את הבית בו גדלתי וחונכתי. אהבת התורה והאמת ששפעו עלי הודי, הם הם שעמדו לי ולתורת. יתברך ממקור הברכות מורי אבי הנעלה הרב רבי חיים שליט"א, והקב"ה יאריך ימיו ושנותיו בנעימים.

יהא ספר זה נר לפעל מצוותיה ולנשמתה הברה והמאירה של אמי הצדקנית הדגולה מרת חנה מלכה לבית מגדלבוים, עליה השלום, בלב"ע י' טבת תשכ"ב.

הריני להביע הוקרתי העמוקה לנשיא מוסד הרב קוק ד"ר יצחק רפאל רב הפעלים אשר נטל על עצמו הוצאת ספר זה לאור. מר זאב בלומנצוויג מנהל המוסד פעל רבות. המגיהים ר' אנשיל כץ, ר' שלמה וויגשטוק ור' דוד שפירא הוציאו — בעזרת בית הדפוס „התחיה" על בעליו ועובדיו — דבר נאה ומתוקן מתחת ידם. כולם יעמדו על הברכה.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים כי זכות הענק של גאוננו זה תעמוד לי לראות בהוצאה לאור של חלק ב' מספר זה הנמצא תחת מכש הדפוס, ולהמשיך בחיבורי גם על יתר חלקי השו"ע, כפי אשר המריצוני גאוני הדור שליט"א, ויקויים בי גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ולא תמוש התורה מפי ומפי זרעי ומפי זרעי עד עולם, ואזכה לראות מהם דורות ישרים. ונזכה במהרה לביאת משיח צדקנו, ולבנין בית מקדשנו בתפארת ירושלם שהוברה לה יחדיו, אמן.

ברוך מרדכי רקובר
חבר ביה"ד הרבני, חיפה

ניסן תשכ"ח

מפתח הסימנים

הלכות קדושין

סימן	עמוד
כו	שלא לקדש בביאה ואיסור ביאה על הפנויה
רלב	אפילו אם יחדה
כז	כיצד לשון הקידושין ושיאמר הוא ויתן הוא
כח	המקדש בגזל בפקדון או במלוה ובאיסור
רנה	הגאה דאורייתא ודרבנן
כט	שצריך ליתן הכסף במתנה שלימה ודין המקדש
רעה	במשכון או במנה וגמצא חסר או רע
ל	לאיזה מקום צריך ליתן הכסף ודין אם קדשה
רפה	הככר
לא	שאינו מקדשין בפחות משהו פרוטה ואם צריך
רצ	שומא
רצט	לב כיצד האשה מתקדשת בשטר
שד	לג כיצד האשה מתקדשת בביאה
שו	לד ברכת האירוסין ואם צריך עשרה
שח	לה דיני שליחות לקידושין
שיז	לו כל דיני שליחות לאשה
שכ	לז כל דיני קדושי קטנה
שלב	לח המקדש על תנאי וכל דיני תנאי
לט	המקדש את האשה על מנת שאין עליה גדרים
שמט	ומומין ועל מי להביא ראיה אם נמצאו
מ	דין המקדש לאחר זמן כגון לאחר שתלד
שנב	ודומיו
מא	דין המקדש שתי אחיות או הרבה נשים והיו
שנו	בהם נכריות
מב	אין מקדשין אלא לרצון האשה ובפני שני
שנה	עדים
מג	אין קדושין לקטן ודיני קטן וקטנה אם
שסז	הגדילו
מד	קדושי חרש ושוטה וקטן עריות וחייבי לאוין
שעד	מה שחוששין לסבולנות
שעה	מו דיני קלא בקדושין ואם מבטלין הקול
מז	עדים המכחישים זה את זה בקדושין או היא
שפא	אומרת נתקדשתי וחזרה

הלכות פריה ורביה

סימן	עמוד
א	דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אשה
ב	שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה
ג	דין בן שהוא ספק לכהונה
ד	מי הם האסורים לבא בקהל ואיזהו הנקרא ממזר
ה	דין פצוע דכא וכרות שפכה
ו	נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן

הלכות אישות

ז	דין אשה שנשבת ואיזו היא נקראת חללה
ח	בכל ספק הולד הולך אחר הזכר
ט	איזו אשה נקראת קטלנית
י	איזו גרושה מותרת לבעלה
יא	אשה הנחשדת על אשת איש
יב	עירי גט וכן עדים שהעידו מיתת הבעל אם
	רשאים לישא האשה ההיא
יג	גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם
	שתנשא ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת
	חבירו
יד	שלא ישא אשה בימי האבל
טו	איסור ערוה מדאורייתא ודרבנן
טז	איסור כותית ושפחה
יז	היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת גרשתני
	ודיני הערוה ודין נשאת באיסור ובטעות
יח	קידושין במי תופסין
יט	סוקלין על חזקה שהיא בחזקת ערוה
כ	באיזה ביאה חייב הבא על הערוה
כא	להתרחק מן העריות
כב	איסור ייחוד ועם מי אסור להתייחד
כג	איסור הוצאת גרע לבטלה ודברים המביאים
	לכך
כד	אין ישראל חשודים על הרביעה ועל הזכור
כה	לגדור גדר שלא להרבות בתשמיש וכיצד
	יתנהג בשעת תשמיש

סימן	עמוד	סימן	עמוד
מח	אמר לה קדשתיך והיא אומרת לא או להיפך	נו	כמה זמן נותנים לארוסה
טז	קידש אחת מחמש נשים וכל אחת אומרת אותי קידש	נז	היה לו חצר בדרך ונכנסה עמו
ג	מתי חוזרין הקדושין והסבלונות ודיני קנסות	נח	כמה כסות יתן לבתו
נא	דברים שנקנו באמירה אם ניתנו ליכתב	נט	המשיא בנו גדול בבית קנאו
גב	הפוסק מעות לחתנו ואינו רוצה ליתן לו	ס	דיני השושבינות
נג	דין הפוסק לבנו או לבתו ודין אם נפלה לפני היבם ודין מתה הבת	סא	חופה לענין מה קונה
נד	דין הפוסק לבנו או לבתו ומת	סב	מתי מברכין ברכת חתנים ואם אוכלין בהרבה בתים
נה	דין הארוסה לענין מזונות וקבורה וירושה	סג	בעילת מצוה וברכתה
ואם יש לה כתובה	שצח	סד	זמן נשואי בתולה וברכתה ואלמנה ואם אינו רוצה לעשות סעודה
		סה	מצוה לשמח חתן וכלה ודין מת וכלה

הלכות פריה ורביה

א דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אשה. ובו י"ד סעיפים

באר הגולה

א נתינת זרע
ס"ג ע"ב.
ב נתינת זרע
ס"ד ע"א.
ג מניחות זרע
ס"ד ע"ב.

א (א) חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות א וכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים וממעיט את הדמות (ב) בגורם לשכינה שתסתלק מישראל. הנה: (ג) ג וכל מי שאין לו אשה שרוי בלא תורה כו' (ד) ולא

ביאורי הגר"א

א (א) חייב כו'. ונתני' נפ' הנל על יצמתו ס"ל כהן הדיוט כו' וכמו שפירש גמראל שם ושם ונתניתין לא יבטל כו' וכמו"ש גמראל שם לא חין לו כו' וחמר כדי כו' שכוונתו יהי' נשגיל צנים דלמרינן צדוק תענית ת"ר יפיפיות כו' ונללד שתעטרוני כו' ר"ל תכשיטין כי יופי האשה לפי התכשיטין כמו"ש צפ"ק דמגילה ונללד שתצא ערומה כי חין האשה אלל לתכשיטין ח"ש

ברכת אליהו

ויו"ש בכתובות נ"ב: דתני ר' חייא אין אשה אלא ליופי, אין אשה אלא לבנים, ותני ר' חייא אין אשה אלא לתכשיטי אשה. והם הם השלושה דברים האמורים כאן בתענית. דהיינו: יופי, בנים ותכשיטין. אבל התנא כמתניתין בתענית כו ב לא קאמר אלא: תן עיניך במשפחה, והוא, שאין האשה אלא לבנים. והמשנה מסיימת שם בפסוק: שקר החזן והכל היופי וגו' (משלי לא, ל). ור"ל: שקר החזן — הוא התכשיטין, כי הן הוא מחמת דבר אחר. כמו"ש במגילה יג א: אסתר ירקרקת היתה וחוט של חסד משוך עליה (והיינו, שלאסתר לא היה יופי עצמי, ובכל זאת היה לה חן מחמת דבר אחר) שנאמר: ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראה (אסתר ב, טו). ומ"ש במשנה מהפסוק: והכל היופי וגו', ר"ל שאין העיקר היופי, אלא העיקר כמו"ש שאין האשה אלא לבנים².

(ב) ביבמות פד א: אחרים אומרים גורם לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר: להיות לך לאלקים ולזרעך אחריד (בראשית יז, ז), בזמן שזרעך אחריד שכינה שורה, אין זרעך אחריד על מי שורה על העצים ועל האבנים.

(ג) ביבמות סג א איתא דכל מי שאין לו אשה שרוי בלא שמחה ברכה טובה תורה חומה שלום. ובטור הביא גם: בלא דירה, ולא הביא: בלא שמחה. ועיין על כך בב"י, בב"ח, בפרישה סק"ג, ובהגה' שם, ובדרישה סק"ד, ובחידושי אגדות מהרש"א ביבמות שם.

יפת'מראה את (בראשית יב, יא), ואמר כך: שאילו לא היה לשרי יופי עצמי, ורק היתה נשאת חן בעיני ראה, אם כן בבא מצרימה היה החן נזרד ממנה. מאחר שזה לטובתה — שלא תמצא חן בעיני המצרים, ומכיון שראה אברהם שגם בבאם למצרים עדיין נשארה שרי בפייה, אמר אברהם לשרי: „הנה נא ידעתי כי אשה יפת'מראה את", — שהיופי שלך הוא יופי עצמי, ולכן נשארת בפיך גם בבאך מצרימה, ואין היופי שלך מחמת נשיאת'חן שמשנתה בהתאם למסיבות. (ועיין גם בפירושי הגר"א למשלי לא,

(א) מתניתין בפרק הבא על יבמתו יבמות סא א: כהן הדיוט לא ישא אילנית אלא אם כן יש לו אשה ובנים. וכמו שפירש גמראל שם: מאי טעמא משום פריה ורביה. ואומרת הגמרא דהא דקתני כהן היינו משום סיפא. אבל ברישא, הוא הדין ישראל לא ישא אילנית, משום דמחויב על פריה ורביה. ושם עמוד ב במתניתין: לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו בנים. וכמו שאמרו בגמרא שם: לא, אין לו בנים נושא אשה בת בנים. יש לו בנים נושא אשה בלאו בת בנים, נפקא מינה למכור ספר תורה בשביל בנים (כדי לישא בת בנים ואם יש לו בנים לא ימכור אלא ישא עקרה או זקנה — רש"י). ואמר בשלחן ערוך: כדי לפרות ולרבות — שכוונתו תהיה בשביל בנים. דאמרינן בסוף תענית לא א: תנו רבנן יפיפיות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם ליופי שאין האשה אלא ליופי; מיוחסות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם למשפחה לפי שאין האשה אלא לבנים; מכווערות שבהן מה היו אומרות קחו מקחכם לשום שמים ובלבד שתעטרונו כהובים. ומ"ש: „שתעטרונו כהובים", ר"ל בתכשיטין, כי יופי האשה לפי התכשיטין. כמו שאמרו בפרק קמא דמגילה יב ב: — שאחשוורוש אמר שאשתו ושתי היא יפה. ושאל לשריו אם ברצונם לראותה. וענו: אין, ובלבד שתבא ערומה. — שלא תתקשט עם התכשיטין המייפין אותה¹. ויו"ש בתענית שם: „שתעטרונו כהובים", — ז"א בתכשיטין. כי אין האשה אלא לתכשיטין,

1 רבנו כהן בזה לדברי המדרש בילקוט שמעוני במגלת אסתר סימן תתרמ"ט, וז"ל: אחשוורוש שהיה טפס אמר אין נאה כושת המלכה ולא תאמרו מפני שהיא לובשת בגדי מלכות ומקשטת. אמרו לו אם כן תבא ערומה. שכן הוא אומר להביא את ושתי המלכה ולא היה עליה כלום אלא כתר מלכות, עכ"ל.

2 בהקשר למ"ש רבנו, ד"ח"ן הוא לא מחמת יופי עצמי, רק מחמת דבר אחר, שמעתי דבר נאה משמו עה"ס: הנה נא ידעתי כי אשה

באר הגולה

ד מיתרל דרבי יוחנן וכו' מניח דף כ"ז ע"ל.

ה משנה סוף פ"ה דאבות והרמב"ם בפט"ו מהל' אישות כתב ומנן י"ז שנה וכתב ה"ה שם שפירוש המשנה ומנן י"ה משכנסם לכלל י"ה.

ו זרייתא שם דף ס"ז

נקרא אדם (ה) וכיון שנשא אשה עונותיו מתפקקים שנאמר מלא אשה מלא טוב ויפק רצון מה' (טור). ב ד אין מוכרין ספר תורה אלא כדי ללמוד תורה ולישא אשה. ג המצוה על כל אדם שישא אשה בן י"ח (ו) והמקדים לישא בן י"ג מצוה מן המוכרח ואבל קודם י"ג לא ישא דהוי כונות הובשום ענין לא יעבור מ' שנה בלא אשה (ו) ומי שעברו עליו י' שנה ואינו רוצה לישא ט"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה (ח) ומיהו אם עוסק בתורה וטרוד בה ומתיירא לישא אשה כדי שלא יטרח במזונו ויתכשל מן התורה מותר להתאחר. הנה: וזמן הזה נהגו שלא לכוף על זה וכן מי שלא קיים פריה ורביה ועל לישא אשה אליה נהגו נהגים (ט) כגון עקרה וזקנה או קטנה משום שהיא נהגה או משום ממנו נהגה

ז כדברי הרמב"ם פכ"ל מהל' איסורי ביאה מתיירא דרבי יהודה וכו' שם בסנהדרין מהל' דאמורין קטן לא תקינו ליה רבנן נישואין צמות דף ק"ג ע"ג דמשמע ליה דהוי צעלמו צעל-צמות. ח מיתרל דרבי הונא ותנא דבי ר' ישמעאל קדושין דף כ"ט ע"ב. ט טור נכס אביו הר"ל שם צמות. י ל' הרמב"ם בפט"ו מהלכות אישות מתיירא ומיתרל דרבי יוחנן שם בקדושין.

ביאורי הגר"א

דאפילו אחר י"ג ג"כ נקרא כזה וכח"ש בפ"ז ופ"י ופ"ד דיצמות דקטן לא תקינו ליה נישואין: (ז) ומי שעברו עליו כו'. ממש"ס ס"פ המדיר ע"ז ורז תחליפה כו' הלא נשואי כ"ש נלא נשא כלל: (ח) ומיהו אם כו'. לשון הרמב"ם עד ס"ה קדושין שם ת"ר ללמוד כו' דהיינו לישא כו' ור"ל כו' ול"פ כו' ונרש"י והר"ן כתב ולאחרים פירשו דנני נכל היו נשואים מתעסקין צומ"ם ונמלכיה אכל נני א"י היו נשואים מתענות ואוכלות ואין עושות ועס"ד: (ט) כגון עקרה כו'.

(ד) ולא נקרא כו'. ס"ג א': (ה) וכיון כו'. שם נ': (ו) והמקדים כו' אבל כו'. טור. כח"ש בפ"ה הצע"י. ובפ' הנשואין המשיאן סמוך לפרקן ומפ' הטור סמוך אחר פרקן ולא כפי' רש"י והתוס' סמוך קודם לפרקן וז"ש בפ"ק דקדושין ואי נסיבנא נהרזיסר כו' ור"ל צמח הי"ד וה"ל בן י"ג ועי"ד סי' רמ"ה ס"ה ובה"ט שם דל"ל לומר אי נסיבנא צ"ל דהא כל שהא יותר סמוך לפרקן עדיף טפי כמ"ל אכל קודם י"ג לא קאמר ש"י דאסור וכח"ש שם המשיא אשה לבנו קטן וס"ד

ברכת אליהו

הכתוב אומר: למען ספות הרוה את הצמאה (דברים יט, יח). ופ"ד דאפילו אחר י"ג ג"כ נקרא כזה, ולכן הקשו בגמרא שם אהא דמשבח המשיאן סמוך לפרקן. ועל זה תרצו בגמרא: סמוך לפרקן שאני. והיינו בהתחלת שנת י"ד, סמוך לשנת י"ג. אבל קודם שנת י"ג לא ישא, וכמ"ש ביבמות פרק ז סט ב ושם פרק י צו ב ושם פרק יד קיב ב: שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום. ושם קיב ב אמרו דקמן דאני לכלל נישואין לא תקינו ליה רבנן נישואין. ועיין להלן סימן לו סקמ"א וסימן מג סק"ג.

(ז) ממש"ס סוף פרק המדיר בתובות עז א: ור"ב תחליפה בר אבימי אמר שמואל אפילו נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה כופין אותו כו' הא והא בשומי, וכל שכן בלא נשא כלל — שכופין אותו בשוטים לישא, כדי לקיים מצות פריה ורביה.

(ח) מכאן עד סוף פ' היא לשון הרמב"ם בה' אישות פט"ו. דאמרינן בקידושין כט ב: תנו רבנן ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואחר כך ישא אשה כו' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה אחר כך ילמוד תורה; ר' יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה; ולא פליגי הא לן והא להו. ועיין רש"י שפירש, דבני בבל הלומדים תוך למקומם, ואין צרכי הבית מוטלים עליהם, נושא אשה ואח"כ הולך ולומד תורה. אבל בני ארץ ישראל הלומדים במקומם, אם נושא אשה, יהיו צרכי הבית מוטלים. עליו ויבטלוהו

(ד) ביבמות פג א: כל אדם שאין לו אשה אינו אדם שנאמר: וזכר ונקבה בראם... ויקרא את שמם אדם (בראשית ה, ב).

(ה) ביבמות פג ב: כיון שנשא אדם אשה עונותיו מתפקקין (נסתמין — רש"י) שנאמר: מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' (משלי י"ה, כב).

(ו) כו' הוא בטור. כמ"ש בפרק הכא על יבמות סב ב ובפרק הנשואין סנהדרין עז ב: והמשיאן סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר: וידעת כי שלום אהלך (איוב ה, כב). ובפירוש הטור דמ"ש: „סמוך לפרקן", היינו סמוך אחר פרקן, כלומר: בן י"ג. ולא בפירוש רש"י והתוס' שם דסמוך לפרקן היינו סמוך קודם לפרקן, וז"ל: קודם לשנת י"ג. ולפירוש הסו"ר, ז"ש כפי' דקידושין כט ב: ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה אמינא לשטן גירא בעיניך. ור"ל שנכנס בשנת הי"ד, והו"ל בן י"ג. ועיין ביורה דעה סימן רמה סעיף ח ובבאר הגולה שם. דכתב שם בשו"ע: מכניסים התינוקות להתלמד בן חמש שנים שלימות כו'. וכתב שם בבאר הגולה ס"ק יד בשם הב"י, דמ"ש בב"ב כא א: ואם מכניסין אותו כבן שש היינו בר חמש שנכנס בשנת שש. וכן כאן, מ"ש: „בארביסר" היינו בן י"ג שנכנס בשנת י"ד, ולא בי"ד שנים שלמות. דל"ל לימא: „אי נסיבנא בינני, דהא כל שהא יותר סמוך לפרקן עדיף טפי כמ"ל. אבל קודם י"ג לא קאמר, שמע מינה דאסור. וכמ"ש בסנהדרין שם: המשיא אשה לבנו קטן עליו

אף על פי שמדינת היה למחות זו (י) לא נהגו מכמה דורות לדקדק צענין הזיווגים ואפילו נגאל אשה ושה עמה שנים לא נהגו לכופ אותו לנרש אף על פי שלא קיים פריה ורביה וכן נשאר ענייני זיווגים (ריב"ש סימן ט"ו) (יא) ונלמד שלא תהא אסורה עליו. ד כומי שחשקה נפשו בתורה כבן עזאי תמיד ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון (יב) לזהווא שלא יהא יצרו מתגבר עליו. ה מ כיון מ משנה יצמות דף ס"א ע"ג וכנית הלל.

ביאורי הגר"א

ועוד דרש ושמואל ל"פ אלא נא"י כמ"ש צפ' הצע"י ס"ד ח' ללמדך כו' ופס"ג דצ"ג ומיוס שפטה וולכות כו' דין הוא כו' וההיא סמכין שצ"ן כופין כו' אצל לדינא כל אלו טענות דחיות הן דק"ל כשמואל וכמ"ש ס"י קנ"ד וכן מההיא דפ' הצע"י כבר דחה הרמ"ש שם וכן ההיא דפס"ג דצ"ג כבר כתבנו תוס' שם תימא ה"ל כתיב פרו ורבו ושאל על אותו כו' וע' מהצע"י שם הגמ' והתוס' וכמ"ש ג"כ בגזירת המלכות דוקא: (יא) ובלבד כו' דגזר רב מודה וכן כל ה"ל לא ש"ך: (יב) והוא שלא כו' קדושין שם ואם א"ל נלא כו' אע"פ שמדינת כו' כמ"ש שם ס"ה ח' לשלישי לא תנשא כו' וכ"ש צוודאי עקרה שזו אפשר שתלד כמ"ש שם נשאת לרביעי כו' וכן זקנה וכמ"ש ס"ה ז' לא אין לו בנים נושא כו' וכן קטנה וכמ"ש צפ"ג דגדה המשחקים נקטנות כו' ועל צ"ד כופין ומשום ציטול פו"ר כמ"ש צפ"ט המדיר כנ"ל ואפילו נגאל כו' שם. ואיתא בתוספתא פ"ט דיצמות אסור לעמוד בלא אשה ואסור לישא עקרה קטנה ואילונית ושאינה ראויה לילד וכמ"ש צפ' הצע"י צלילנית והיא נהג: (י) לא נהגו כו'. כתב צמרדכי פ' הצע"י משום דהלכה כרז שם דלמור אין ונעשין כו'

ברכת אליהו

בתורה, לכן לומד תורה ואחר כך נושא אשה. והר"ן כתב ואחרים פרשו דכני בכל היו נשותיהם מתעסקין במימי ובמלאכה אבל בני איי היו נשותיהם מעוננות ואיכלות ואינן עושות, והיה עול הפרנסה מוטל על הבעל, לכן לומד תורה ואחר כך נושא אשה. ועיין סעיף ד דהא דמותר להמנה מלישא אשה מחמת ביטול תורה, היינו כשאין יצרו מתגבר עליו, ועמ"ש סק"ב.

(ט) כמ"ש ביבמות סא א: ניסת לראשון ולא היו לה בנים, לשני ולא היו לה בנים, לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים. והטעם הוא, מפני שהיא בחזקת עקרה, אע"פ שאינה ודאי עקרה, שהרי אפשר שתלד, כמ"ש שם: נשאת לרביעי והיו לה בנים מהו. וכ"ש בודאי עקרה שאסור לישא אותה. וכן אסור לישא זקנה, כיון שאינה בת בנים, וכמ"ש סא א: לא, אין לו בנים נושא אשה בת בנים, יש לו בנים נושא אשה דלאו בת בנים. וכן אסור לישא קטנה, וכמ"ש בפ"ב דגדה יג ב: והמשחקים בקטנות מעכבין את המשיח כו' דנסיבי קטנות דלאו בנות אולודי גינהו. ועל אלו — אם רוצה לישא — מדינא בית דין כופין אותו שלא לישא, משום ביטול פריה ורביה. כמ"ש בפ"ט המדיר, כנ"ל בסק"ו. וי"ש בהג"ה: ואפילו נגאל אשה ושה עמה עשר שנים ולא ילדה כו' — שמדינא כופין אותו — לא נהגו לכופ אותו. וכן הוא בשו"ת הריב"ש סימן טו. ואיתא בתוספתא פ"ח דיבמות: אסור לעמוד בלא אשה ואסור לישא עקרה קטנה ואילונית ושאינה ראויה לילד³. וכמ"ש בפרק הבא על יבמתו יבמות סא א כאלונית שאסור לישא אותה כנ"ל, בסק"א, והוא הדין בהנהגה.

(י) כתב צמרדכי ביבמות פרק הבא על יבמתו סימן ג — דלכן לא נהגו לכופ — משום דהלכה כרב בכתובות עז א דאמר אין מעשין (אין כופין להוציא — רש"י) אלא לפסולות. ועוד, דרב ושמואל לא פליגי שם — אי כופין בנשא אשה ושה עמה עשר שנים ולא ילדה — אלא בארץ-ישראל, כמ"ש

(יא) דכזה — כשהיא אסורה עליו —, גם רב — הסובר

3 בפנינו לשון התוספתא שם ה"ג: [איש] אין רשאי לישא עקרה וזקנה אילונית קטנה ושאינה ראויה לילד.

באר הגולה

ג שם נזרייתא והוא
הדין לאילוני' ושניהם
מנוארים צירוף למי.
ס תפסת הנמרה ס
דף ס"ז ע"א.
ע גם זה מנואר ס
בסוגיא.

שיש לאדם זכר ונקבה קיים מצות פריה ורביה וזהוהו שלא יהיה הכן סרים
(יג) או הנקבה איילונית (פירוש חיל הוא זכר האלן כלומר שיש לאשה טעם הזכר
וסומנים הם שאין לה שדים כנשים וקולה ענה ואתו מקום אינו נולט מנופה כיתר הנשים).
ו סגולדו לו זכר ונקבה ומתו והניחו בנים הרי זה קיים מצות פריה ורביה
ע (יד) במה דברים אמורים כשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו באים מזכר ונקבה

ביאורי הגר"א

ולרצא אפילו שניהם נקבות וע' תוס' שם ד"ה וכ"ש כו'
חלל שיש לדחוק דה"ק וכ"ש צדל לצרתא וכן הזקן קיים
וכן צרתא לצדל והנה קיימת חלל קשה לחלק בין
עצמו לו בנו וגם הרמזים לא הזכירו (והעיקר גירסת
הרמזים) א"ל רצא לשנת יצרה צעין ולא גרסין והאליכא
ופלוג אחלי שאמר חז"ל וכ"ש צדל לצרתא דטעם המתני'
הוא שיהא ז"ל צעולם וזהו לשנת לתנא דמתניתין ועיקר
שג' הרמזים צאצאי חלל צדל לצרתא וצרתא לצדל לא

ושמואל ור"י פליגי ארישא דנרייתא כו"ש שם הלכה
נושא כו' ר"ל דלל כנרייתא ור"י מקיים הנרייתא חלל
הנרייתא ויירי במקום שיתבטל מלמודו אם ישא ואפ"ה
אם ח"ל צלל חשה כו' חלל צדל צריך ליבטל מלמודו
ככה"ג: (יג) או הנקבה כו'. ירושלמי ועמ"ל וכה"ג:
(יד) בד"א כו'. שם צדל לצדל כו' דכ"ע תרי כו'
ומדקאמר לצדל לצרתא משמע דווקא שצאין מזכר ונקבה
ופשטא דסוגיא משמע אפילו כשהנני ננים שניהם זכרים

ברכת אליהו

השנים מחד לא קיים פו"ר, אבל אם באו שנים משני
בנים או משתי בנות קיים פו"ר, אבל אין הדבר כן, אלא
צריך שיהיו השנים מזכר ונקבה — דהיינו בנו ובתו.
וראה לדבר מדקאמר בגמרא: סבר אביי למימר ברא
לברא כו' לברתא, משמע דווקא שבאין מזכר ונקבה. ופשטא
דסוגיא משמע, אפילו כשהבני בנים שניהם זכרים, ולרבא
אפילו שניהם נקבות, דמדקאמר אביי בגמ': וכ"ש ברא
לברתא, משמע שאפילו בן-הבן השני הוא זכר, כלומר:
ששני בני בניו הם זכרים מהני, ולא בעינן שהבני בנים
יהיו זכר ונקבה. ועיין תוס' שם ד"ה ופ"ש שכתבו כן. ולרבא
דקאמר דמהני אפילו ברתא לברא, מהני אפילו כשהבני
בנים הם שתייהן נקבות. אלא שיש לדחוק דהני קאמר
בגמרא: „וכ"ש ברא לברתא", וכן הזקן קיים, ולכן מצטרף
בנו — שעדיין קיים — עם זרע בתו אעפ"י ששניהם זכרים.
וכן „ברתא לברא" שאמרו בגמרא דמהני לרבא, היינו לא
שמחו שניהם בנו ובתו, אלא שהבת קיימת, ולכן מצטרפת
עם זרע בנו אעפ"י ששתייהן נקבות. אבל קשה לחלק בין כן
עצמו או בנו. בבניו שלו לא מהני כששניהם זכרים, וכשהזכר
השני הוא מבתו מהני, וכן בשתי בנותיו כשהן מבנותיו לא
מהני, וכשיש לו בת קיימת ובת מבנו מהני. וגם הרמב"ם
לא הזכירו. ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בה' אישות
פס"ו ה"ה דבעינן שהבני בנים יהיו זכר ונקבה, ולעיל
כת' דפשטא דסוגיא משמע דמהני אפילו כשהבני בנים
שניהם זכרים, ולרבא מהני אפילו כששניהם נקבות. ולכן
נראה לומר שהעיקר שגירסת הרמב"ם בגמ' היא כך: א"ל
רבא לשבת יצרה בעינן. ולא גרסינן בסיום דברי רבא:
והאיכא, ופליג רבא אמאי שאמר אביי: וכ"ש ברא לברתא.
דאביי אמר: וכ"ש ברא לברתא — דמהני שני בני בנים
זכרים, ורבא חולק עליו, וסובר דלא מהני דבעינן שהבני
בנים יהיו זכר ונקבה. וז"ש רבא: „לשבת יצרה בעינן".
דטעם המתני' — שם סא ב אליכא דב"ה דבעינן זכר

בכתובות עז א שאין כופין בשהה עמה עשר שנים ולא ילדה,
כג"ל בסק"ל — מורה דכופין, כמש"ש אליכא דרב: אין מעשין
אלא לפסולות כו'. וכן כל הטעמים הנ"ל בסק"ל לא שייך
כאן. דהכא הכפיה מתמת האיסור, ולא מחמת פריה ורביה.
(יב) בקדושין כט ב: תנו רבנן ללמוד תורה ולישא אשה
ילמוד תורה ואחר כך ישא אשה ואם אי אפשר לו בלא אשה
ישא אשה ואחר כך ילמוד תורה; אר"י אמר שמואל הלכה
גושא אשה ואח"כ ילמוד תורה, ר' יוחנן אמר ריחיים
בצוארו ויעסוק בתורה. ומדאמרין בברייתא: „ואם אי אפשר
לו בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה", נלמד הדין
דכאן: „והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו". ולכא למימר
דהברייתא מיירי כשלא יתבטל מלמודו אם ישא, דהרי
שמואל ור' יוחנן פליגי ארישא דברייתא — כשאפשר לו
בלא אשה, כמש"ש: הלכה גושא אשה ואח"כ ילמוד תורה.
ור"ל דלא כברייתא האומרת דילמוד תורה ואח"כ ישא אשה,
ור' יוחנן מקיים הברייתא דילמוד תורה ואח"כ ישא אשה,
מפני שישא אשה קודם, יתבטל מלמוד תורה בגלל
הריחיים שבצוארו. אלמא דהברייתא מיירי במקום שיתבטל
מלמודו אם ישא, ואפילו הכי — מסיימת הברייתא — דאם
אי אפשר בלא אשה, שישא אשה ואח"כ ילמוד תורה, אלמא
צריך ליבטל מלמודו ככהאי גוונא.

(יג) ירושלמי דיבמות פ"ו ה': אילונית והסרים ושאין
ראוין לילד אינן עולין. ועיין מגיר משנה ה' אישות פס"ו
ה"ד ובאר הגולה סק"נ שציינו לירושלמי, וגם כתבו שגלמד
מדין סרים שאינו עולה, כדאיתא ביבמות סב ב, וכג"ל בשו"ע
בסעיף זה.

(יד) ביבמות סב ב: בני בנים הרי הם כבנים; סבר אביי
למימר ברא לברא וברתא לברתא וכל שכן ברא לברתא
אבל ברתא לברא לא; א"ל רבא לשבת יצרה בעיא והא
איכא; דכולי קלמא מיהת תרי מחד לא. ומלשון הגמ'
דקאמר: „תרי מחד לא", משמע לכאורה דרק אם באו

אף על פי שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו הואיל ומשני בניו הם באים הרי קיים מצות פריה ורביה (טו) אבל אם היו לו בן ובת ומתו והניח אחד מהם זכר ונקבה עדיין לא קיים מצוה זו. הגה: (טז) היה הן נמזר או חרש שטעם וקטן קיים המלוה (נ"י נשם הרשנ"א). ז פהיו לו בנים בהיותו עכו"ם (יז) ונתגייר הוא צוהם הרי זה קיים מצוה זו אבל אם היו לו בנים כשהוא עבד קונשחרר ומפרש שם ומפני שהעבד אין לו יתום לדומה לחמור.

ביאורי הגר"א

שנתגייר אינן צנים שלו אצל משום גירותו עמנו לא כיון דנכריותו כו' כמ"ש תוס' שם ד"ה ר"י ואף ר"ל מורה אלא דפליג משום גירות הנשים דהוה כאלו מתו הנשים דקטן כו' וע"ז קאמר ונריכא כו' דמעיכרא נמי כו' ר"ל קודם שנתגיירו ואפילו אחר שנתגייר הוא נשאר נחלה דנכרי אין יורש את הגר כמ"ש נקידושין שם וי"ש שם נתגייר ל"ל תיש לשון גרים. ואין הסוגיא נצרכות מוכחת כדברי הרמב"ם דפריך נצרכות מיז א' תנן נמי כו' ואם איתא מנ"ל דמתניתין מייירי שנתגיירו

א"ל רנא לצתה נעיקן והאיכא: (טו) אבל אם כו'. שם: (טז) היה הבן כו'. ירושלמי פ"ג אמתני' וננו לכ"ד אפילו לפו"ר וכ"ש לה"ש שהן נכלל מי שיש לו בן מ"מ ונמ' ל"ל לאתויי זה מכלל דאין זה רנותא וכמ"ש חזק מן השפחה כו' (יז) ונתגייר הוא והם. דל"ל מ"מ קאמר ונריכא כו' הא נכרי יורש את אביו דבר תורה וע"ש רש"י ותוס' שדחקו עמנו לפרש לענין נצרכות אצל לפי' הרמב"ם נחא דה"ק ור"ל אחר לא קיים פ"ו גר שנתגייר כו' ר"ל הנשים

ברכת אליהו

(יז) כן כתב הרמב"ם בה' אישות פט"ו ה"ו — דבעינן שגם הבנים התגיירו. וביבמות סב א: איתמר היו לו בנים בהיותו נכרי ונתגייר ר' יוחנן אומר קיים פריה ורביה וריש לקיש אומר לא קיים פריה ורביה, ר' יוחנן אומר קיים פריה ורביה דהא הוה ליה, וריש לקיש אמר לא קיים פריה ורביה גר שנתגייר קטן שנולד דמי; ואודו לטעמיהו דאיתמר היו לו בנים בהיותו נכרי ונתגייר ר' יוחנן אמר אין לו בכור נחלה דהא הו"ל ראשית אביו וריש לקיש אמר יש לו בכור נחלה גר שנתגייר קטן שנולד דמי; וצריכא דאי אשמעינן בההיא קמיתא בההיא קאמר ר' יוחנן משום דמעיכרא נמי בני פריה ורביה נינהו אבל לענין נחלה דלאו בני נחלה נינהו אימא מודי ליה לריש לקיש כו' איתביה ר' יוחנן לריש לקיש טו' א"ל בהיותו נכרי אית להו חיים נתגיירו לית להו חיים. ויש ראייה לדברי הרמב"ם — דמייירי שנתגיירו גם בניו — דאם לא כן מאי קאמר וצריכא כו' דלאו בני נחלה נינהו. וקשה הא נכרי יורש את אביו דבר תורה. וע"ש ברש"י ד"ה בנכריותו, ובתוס' ד"ה דלאו בני נחלה נינהו, שדחקו עצמם לפרש לענין נחלה כבורה. אבל לפירוש הרמב"ם — דמייירי שנתגיירו גם בניו — ניחא. דהכי קאמר: וריש לקיש אמר לא קיים פו"ר גר שנתגייר כו' — ר"ל הבנים שנתגיירו אינם בנים שלו, אבל משום גירותו עצמו לא, כיון דנכריותו קיים — דזרעו מיוחס אחריו באותה שעה — מפטר נמי כשנתגייר, כמ"ש תוספות שם ד"ה ר"י. ואף ריש לקיש מודה לסברה זו — שמחמת גירות עצמו לא נפקע קיום פריה ורביה, אלא דפליג משום גירות חכמים, דהוה כאילו מתו חכמים — דפקמן שנולד דמי. ועל זה קאמר: וצריכא דאי אשמעינן בההיא קמיתא בההיא קאמר ר"י משום דמעיכרא נמי בני פריה ורביה נינהו. — ר"ל קודם שנתגיירו ואפילו אחר

ונקבה — הוא משום שבת, ולכן בעינן שיהיו זכר ונקבה בעולם, וזהו לשבת לתנא דמתניתין. ולפיכך אם היו לו בנים ומתו — אמר ר' יוחנן שם בגמרא סב א — דלא קיים פו"ר, משום לשבת יצרה בעינן והא ליכא. ולכן סובר רבא דלא מהני שני בני נשים זכרים, או שני בני נשים נקבות — אפילו אם באו מזכר ונקבה — דכיון דבעינן לשבת יצרה, צריך שיהיו בעולם זכר ונקבה, ובעינן שהבני בנים יהיו זכר ונקבה. ועיקר, שגירסת הרמב"ם כאכ"י: אבל כרא לברתא וברתא לברא לא, וע"ז א"ל רבא לשבת בעינן והאיכא. והמחלוקת של אב"י ורבא היא אם מהני כשהזכר בן בתו והבת בן בנו, דלאב"י לא מהני ולרבא מהני, ופסקינו כרבא דמהני. אבל אין הגמרא מדברת כלל אם מהני כשהבני בנים הם שניהם זכרים או שתיהן נקבות. וכן כתב הב"ה⁴. (טו) ביבמות פ"ב ב: דכולי עלמא מיהת תרי מחד לא (תרי מחד והשני מת בלא בנים לא קיים הזקן פריה ורביה — רש"י).

(טז) תנן ביבמות כב א: מי שיש לו בן מכל מקום פוטר אשת אביו מן הייבום וחייב על מכתו ועל קללתו ובנו לכל דבר חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית. ובירושלמי שם פ"ב ה"ו אמרו אמתני': וכנו לכל דבר אפילו לפריה ורביה. ובבבלי שם עמוד ב אמרו: מכל מקום לאתויי מאי אמר רב יהודה לאתויי ממזר. וכל שכן לחרש ושומע שהם ככלל, מ"י שיש לו בן מכל מקום. וגמרא דאמרה, "לאתויי ממזר" ולא אמרה, "לאתויי חרש ושומע", היינו משום דל"ע לאתויי זה מכלל, דאין זה רבותא. וכמ"ש במשנה: חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית. ואמרינן שם בגמרא כג א מפני שאינו מתייחס אחריו, אבל בחרש ושומע — דמתייחס אחריו — פשיטא דהוי כבנו לכל דבר.

מוקפים. ובהבנת ס"ק זה נעזרתי בקונטרס "בשורת אליהו" שבסוף ספר קול מבשר ח"א (ירושלים תשס"ו) לגאון ר' משולם ראטה זצ"ל.

4 מדרבנן רבנו על התירוק האחרון: "ועיקר", נראה שבתיורוק הראשון צריך למחוק בביאורי הגר"א מלת: "והעיקר". ובדפוס השו"ע המלים: "והעיקר גירסת הרמב"ם" בתיורוק הראשון

באר הגולה

ה' מיתחל דרב נחמן
וכו' שם דף ס"ח
ע"ב.
ש נתייחל שם דף
ס"ג ע"ב.
ת חוקיתחל דמחל
גליסחל נחל שם דף
ס"ח ע"ב. א טור

הוא והם לא קיים מצוה זו עד שיוליד אחר שנשתחרר. ח (יתראף
על פי שקיים פריה ורביה אסור לו לעמוד בלא אשה שוצריך שישא אשה
בת בנים אם יש ספק בידו אפילו יש לו כמה בנים ואם אין ספק בידו לישא
אשה בת בנים אלא אם כן ימכור ספר תורה תאם אין לו בנים ימכור כדי
שישא אשה בת בנים אבל אם יש לו בנים לא ימכור אלא ישא אשה שאינה
בת בנים ולא יעמוד בלא אשה (יט) או"א שאפילו אם יש לו בנים ימכור
ומדני אציו הרל"ש שם לגירסא דגרסי מתני' דלא כרבי יהושע וכו"כ התרומת הדשן בשם הריטב"א.

ביאורי הגר"א

כו' ולריך כו'. שם לא חזן לו כו' ונ"מ למכור כו'
מדקאמר נ"מ כו' משמע הלכ"ה אין חילוק תוספות שם
ד"ה כ"תועוד אומר ר"י כו' : (יט) וי"א כו'. מדאמר
ס"ג מתני' דלא כר"י ומתני' נמכירת ס"ת איירי כנ"ל
ולח"מ הלכה כר"י וס' הראשונה מדייק הרל"ש דמדני
הרי"ף שזכיר ה"ל דר"י על מתני' ול"ק מתני' דלא
כר"י ש"מ דס"ל דר"י ל"פ חתתני' ומיירי נכ"ל למכור

נ"כ וכן נח"מ סי' רע"ז לא כתב דנתגייירו ונח"מ שם
וזכירות ענין נריכותא שם וגם לא נזכר כלל נח"מ
ללא ונתגייירו וגם אי אמרת דנלא נתגייירו לא נזכר
לגבי דידעו וודאי גר שנתגיייר כו' וכמ"ש שם כ' תנן
כו' שצ"י נכרי כו' ול"ק הניחא לר"ל כו' אלמא פשוט
לגמ' דנכרי וודאי ל"ל חיים והוא פשוט נלא שם
הוכחה וכן דעת כל הפוסקים דלא כרמב"ם : (יח) אע"פ

ברכת אליהו

דינא בהדיה. ומשני : שאני נכרי דל"ל חיים (לגבי ישראל
לית ליה שום יחס ואין זה בא מכחו דקטן שנולד דמי —
רש"י). ולא קאמר שם בגמרא : הניחא לריש לקיש אבל
לר"י מאי איכא למימר. ר"ל דיקשה לר"י דאית ליה דבנתגייירו
מתייחסים הבנים אחריו לענין בכורה. ומדלא קאמר הכי
אלמא פשיט לגמרא, דכמ"ח וראי ל"ל חיים. והוא פשוט
בלא שום הוכחה. וכן דעת כל הפוסקים דלא כרמב"ם.
(יח) ביבמות סא ב קאמר אמתניתין : לא, אין לו בנים
גושא אשה בת בנים, יש לו בנים גושא אשה דלא בת בנים
נפ"מ למכור ספר תורה בשביל בנים. ומדקאמר : "נ"מ למכור
ספר תורה בשביל בנים", משמע חא לאו הכי — כשלא צריך
למכור ס"ת — אין חילוק, ואפילו אם קיים פריה ורביה צריך
לישא אשה בת בנים. — כ"כ תוס' שם ד"ה נפ"מ בתירוץ
שני, וז"ל : ועוד אר"י מצ"ל למימר דאפילו יש לו בנים לעולם
מצוה לישא בת בנים כו' עכ"ל.

(יט) מדאמר ביבמות סב ב : מתני' דלא כרבי יהושע
דתניא רבי יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה
בזנותו כו' אמר רב מתנא הלכה כרבי יהושע. ומתני'
במכירת ס"ת איירי כנ"ל בסק"ח, דגם המשנה סוברת דאפילו
אם יש לו בנים צריך לישא בת בנים. ורק כשצריך למכור
ס"ת, סוברת המשנה, שא"צ למכור ס"ת בשביל בת בנים,
כשרש לו בנים. ועל זה פליג רבי יהושע וסובר שצריך
למכור ס"ת בשביל בת בנים אפילו אם יש לו בנים, ואמר
שם רב מתנא דהלכה כרבי יהושע, הרי דלהלכה צריך למכור
ס"ת בשביל בת בנים אפילו אם יש לו בנים. וסברה ראשונה
שבשלחן ערוך מדייק הראשון שם פ"ו ס"ת בדברי הר"מ
שמכירי הא דר"י על מתני', ול"ק מתניתין דלא כר"י, ש"מ
דמ"ל דר"י לא פליג אמתני', ומיירי ר"י בא"צ למכור ס"ת.
(ואינו גורס בגמ' : מתני' דלא כרבי יהושע). וזש"ש סא
ב : "נפ"מ למכור ס"ת בשביל בנים", והיינו משום דר'
יהושע. כלומר : לעולם יש לו ליקח אשה בת בנים, אם
יש ספק בידו, אפילו אם יש לו בנים, ורק אם אין ספק
בידו, או הנפ"מ לענין מכירת ס"ת, דאם אין לו בנים

שנתגיייר הוא. כלומר : דקודם שנתגייירו הבנים ואפילו
אחר שנתגיייר הוא בני פריה ורביה גינהו, כמ"ש לעיל דכיוון
דבנכריותו קיים — דורעו מיוחס אחריו — מפטר נמי
כשנתגיייר, משא"כ כנחלה — כשהאב נתגיייר והבנים לא
נתגייירו — דלאו בני נחלה גינהו, דנכרי אין יורש את הגר,
כמ"ש בקידושין יז ב : נכרי את הגר וגר את הגר אינו לא
מדברי תורה ולא מדברי סופרים. וזש"ש, "נתגייירו ל"ל
חיים" לשון ריב"ז, דקאי גם אבנים, כדברי הרמב"ם. ואם
לא נתגייירו הבנים, כל שכן דקיים פריה ורביה, דאפילו ר"ל
מודה לר' יוחנן — דבלא נתגייירו בניו עמו קיים פריה
ורביה. וזה דלא כדברי הב"י והאחרונים בשיטת הרמב"ם
דאם לא נתגייירו בניו עמו לא קיים פריה ורביה. ולפי מ"ש
בדעת הרמב"ם, לענין נחלה סובר ר"י דרק אם נתגייירו
בניו עמו אין לו בכור לנחלה, אבל אם לא נתגייירו בניו
עמו גם ר"י מודה שיש לו בכור לנחלה. ואין הוצאה דבכורות
מוכחת כדברי הרמב"ם. דפריך בבכורות מו א על ר"י :
תנן מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה ולדה
בכור לנחלה ואינו בכור לכהן כו' אלא לאו מגר שהיו לו
בנים ונתגיייר וקתני בכור לנחלה. ואם איתא כדברי הרמב"ם
שרק בנתגייירו סובר ר"י שאין לו בכור לנחלה, מאי מקשה
הגמרא, מניין דמתניתין מיירי שנתגייירו הבנים גם כן. וכן
בכשן משפט סימן רעז סעיף ט — לענין בכורה — לא כתב
דנתגייירו הבנים. וגמרא שם וביבמות עפ"י צריכותא על
שתי הפלוגתות של ר"י וריש לקיש — לענין פריה ורביה
ולענין בכורה — משמע ששתי הפלוגתות הן באופן שזה.
ולדברי הרמב"ם, נחלה בלא נתגייירו מודה ר"י לר"ל,
ובפ"ר בלא נתגייירו מודה ר"ל לר"י. וגם לא נזכר כלל
בגמרא במחלוקת אלא, "ונתגיייר", משמע שרק הוא נתגיייר
ולא בניו. וגם אי אמרת דבלא נתגייירו לא פליג ר"י, ומודה
שיש לו בכור לנחלה, א"כ למה בנתגייירו אין לו בכור לנחלה
לר"י, הא כוודאי לגבי דידעו גר שנתגיייר קטן שנולד דמי,
וכמ"ש בבכורות שם עמוד ב : תנן נתגייירה מעוברת בכור
לכהן ואמאי לימא ליה אחינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי

באר הגולה

ספר תורה כדי שישא אשה בת בנים. הנס: (כ) מיהו אם מכיר שליטו בן נשים עוד וליתו רלווי עוד להוליד (כא) ישא אשה שליטה נת נשים (כ"י נפרק הצל על יצמחו) (כב) וכן אם יש לו נשים הרבה ומתירא שאל ישא אשה נת נשים יצולו קטנות ומרינות בין הנשים וזין אשתו ויותר לישא אשה שליטה נת נשים (כג) אלל אסור לישא נלל אשה משום חשש זו (תרומת הדשן סימן רפ"ג). ט בנושא אדם כמה נשים (מד) והוא דאפשר למיקם בסיפוקיהו ומכל מקום נתנו חכמים עצה טובה שלא ישא אדם יותר מד' נשים כדי שיגיע לכל אחת געונה בחדש (מה) ובמקום שנהגו

ביאורי הגר"א

נעלו קנו וכ"ש נכח"ג ליתו אלל מדרגת כח"ש הרי"ף ורמ"ש שם על הא דר' יהושע והא מילתא דרגת היא אלל דאורייתא כיון שיש לו זוי"ג כו': (כג) אבל אסור כו'. דלענד ליסורא נשזיל זה כח"ש דלר"י ח"י"פ כו' ושם לא נקרא אלל כו' תה"ד וז"ש שם משיחין לו ענה כו' כלל כמותך דלכאורה זה מיותר נדבריהם: (כד) והוא כו'. שם ושם מ"ד ח' ושקין ליה כו': (כה) ובמקום כו'. כמו חמר ונעשה גמל

ס"ת וז"ש שם נ"מ לזכור ס"ת כו' משום דר' יהושע: (כ) מיהו אם כו'. שם איני והא"ל רגן לר"ש נס"ב כו': (כא) ישא כו'. דנלל אשה אסור לעמוד כח"ש ר"ג שם וכח"ש נוסח אשה דללו נת נשים: (כב) וכן אם כו'. כח"ש מ"ד ח' ק"א ז' ונלמד משחי"ן לו כו' אללל אפילו מזה דאורייתא נדחית מפני קטטה כח"ש שם כ"ח ח' תליה נמוקס ינוס כו' וכן קי"ל דקי"ל כר"ל כח"ש נזמחות ונכמה מוקמות וקי"ל נמי אם

ברכת אליהו

לאו מצוה היא — כדתרצינו אליבא דריש לקיש, ועיין לקמן סימן קסה סעיף א ומש"ש. וכיון דדחינו בשביל חשש קטטה מיבום לחליצה, כ"ש בכה"ג — לישא אשה בת בנים כשקיים פו"ר, דאינו אלא מרבנן — דדחינו בשביל חשש קטטה. ומ"ש דלישא אשה בת בנים כשקיים פו"ר הוא רק מדרבנן, הוא כח"ש הרי"ף והרא"ש שם פ"ו ס"ח על הא דר' יהושע האומר שם סב ב: היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו. וכ' שם: והא מילתא דרבנן היא אבל דאורייתא כיון שיש לו זכר ונקמה קיים פריה ורביה.

(כג) דאין לו למעבד אימורא בשביל חשש קטטה, ולעמוד בלא אשה הוא אסור, כח"ש ביבמות סא ב: מסייעא ליה לרב נחמן אמר שמואל דאמר אף על פי שיש לו לאדם כמה בנים אסור לעמוד בלא אשה, ואמרינן שם סג א דמי שאין לו אשה לא נקרא אדם, כנ"ל סק"ד, — כ"כ בתרומת-הדרשן סימן רס"ג. וזש"ש מד א קא ב שמשאיין לו עצה חוגגת כו' כלל אצל כמותך, כנ"ל בסק"ב, דלכאורה זה מיותר בדבריהם לומר לו: כלל אצל כמותך. אלא דמשום חשש קטטה לא ימנע מלקחת אשה כמותו.

(כד) ביבמות פה א: נושא אדם כמה נשים על אשתו והוא דאית ליה למיזינינהו. ושם מג ב תנן: ארבעה אחין נשואין ארבע נשים ומתו אם רצה הגדול שבהם ליבם את כולן הרשות בידו. ובגמ' מד א מקשינן: ושקין ליה (בתמיה) ובמה יפרנס את כולן — רש"י כו'. ותרצינו: ל"צ דאפשר ליה. ומקשינן: אי הכי אפילו טובא גמלי ותרצינו: עצה טובה קמ"ל ארבע אין טפי לו כי היכי דגמשייה עונה בחדש⁵.

(כה) כמו חמר ונעשה גמל דאינו רשאי. כח"ש כפרק אעפ"י בכתובות סב ב: חמר ונעשה גמל מאי (נישאת לו

ימכור ס"ת ויקח אשה בת בנים, ואם יש לו בנים לא ימכור ס"ת בשביל אשה בת בנים, ויקח אשה דלאו בת בנים.

(כ) ביבמות סב ב: איני והא אמרי ליה רבנן לרב ששת נפיב איתתא ואוליד בני כו' התם דחויי קמדתו להו דרב ששת איעקר מפרקיה. ומוכת מכאן דאם אינו בן בנים א"צ לישא אשה בת בנים.

(כא) דבלא אשה כלל אסור לעמוד אפילו אינו בן בנים. כח"ש רב נחמן ביבמות סא ב: אף על פי שיש לו לאדם כמה בנים אסור לעמוד בלא אשה, וכח"ש: יש לו בנים נושא אשה דלאו בת בנים. והוא הדין כשאינו בן בנים.

(כב) כח"ש כיבמות מד א קא ב: מלמדי שמשאיין לו (ליבם) עצה חוגגת לו שאם היה הוא ילד והיא זקנה הוא זקן והיא ילדה אומרינן לו מה לך אצל ילדה מה לך אצל זקנה כלל אצל שכמותך ואל תשים קטטה בביתך. אלמא אפילו מצוה דאורייתא דייבום נדחית לחליצה מפני קטטה. ובחלקת-מחוקק סק"ב הקשה דאין רציה משם, דשאני התם דייבום וחליצה בדידיה תלי רחמנא, ואיכא למי"ד מצות חליצה קודמת. אבל זה אינו דהרי אנן לא קי"ל כן, כח"ש כא א: חליצה במקום יבום לאו מצוה היא. וכן קי"ל. דבגמ' שם מובא הא דאמר ריש לקיש: כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה. ומקשינן אריש לקיש מהא דתנן דאם היתה היבמה אסורה עליו בלא תעשה אם בעל קנו, והא אפשר בחליצה. ותרצינו: אמר לך ריש לקיש כי אמינא אנא היכא דמקיימי מצוה אבל הכא חליצה במקום יבום לאו מצוה היא. וכיון דקי"ל פריש לקיש כח"ש במנחות מ א ובכמה מקומות, וקי"ל נמי אם בעל קנו, ע"כ דקי"ל גם כן דחליצה במקום יבום

5 בהגהות הרי"מ כתב — על מה שציין רבינו: ושקין ליה כו' — אפשיט הסתפקותו של החלקת-מחוקק סק"ג. ור"ל

5 בהגהות הרי"מ כתב — על מה שציין רבינו: ושקין ליה כו' — אפשיט הסתפקותו של החלקת-מחוקק סק"ג. ור"ל

באר הגולה

ד' טור ופשוט הוא.
ה' כ"י צ"ס הריטב"א.
ו' מהר"י קולן
כתבונה שורש ק"ל
וכתב שם הטעם דמי
יכריחונו לכתוב לה
כתובה בעל כרחו
ולתתויב לה בשאר
כסות ועונה וזה לא
תקן ר"ל. (ולין)
מתירין חלל בהסכמת
מאה רבנים וכו"ל
בסוף תשו' מהר"מ
וכמ"ל ג"כ הרב
צ"ח. ז' תשובת הרשב"א.

שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת דעל אשתו.
(ועיין לקמן סוף סימן ז' דאסור לישא שתי נשים צנני וקומות).
החרים על הנושא אשה על אשתו ה(כו) אבל ביבמה לא החרים (כו) וכן בארוסה.
הנה: אם אינו רוצה לכונו חלל לפטור (מהרי"ק שורש ק"ל) והוא הדין בכל מקום שיש
דיחוי מזה כגון ששה עשר שנים ולא ילדה (מרדכי פרק החולץ ורשב"א סימן
ר"ף ומהר"ם פדוואה סימן י"ט) (בח) חונס יש חולקים וצניח להו דחרס רצנו גרסה
נוהג אפילו במקום מזה (בט) ואפילו במקום ינוס (ל) וצריך לחלון (הנהות מרדכי דינמות
וכן כתב כ"י פרק החולץ) ובמקום שאין הראשונה צת גירושין כגון שנשתתית או שהיא
מן הדין לגרסה ואינה רוצה ליקח גט ומונח יש להקל להחיר לו לישא אחרת (כן משמע
בתשובת הרשב"א) וכל שכן אם היא חרוסה ואינה רוצה להנשא לו או לפטור ומונח. ולא
פשטה תקנתו בכל הארצות. הנה: ודוקא במקום שידוע שלא פשטה תקנתו חלל

ביאורי הגר"א

כו' ח"ר חמי כו' חלונס אפילו במקום מזה אסור ופסק
נכסיה כו' חמי ואפילו לדין דק"ל כרצא מ"מ מחמת
גזירת ר"ג לדין כמו לדידהו לר' חמי וז"ל אפילו
במקום מזה ר"ל חמי"ל למעלה וה"ה צנני שיש כו'
והוא חלונס דר' חמי: (בט) ואפילו במקום ינוס.
דגזירת ר"ג היתה מפני הקטטה והוא אפילו במקום
ינוס כמ"ל: (ל) וצריך לחלון. ר"ל דכופין אותו
כמש"ל קי"ל צ' הנודרת כו' צנני נעלה כו' אע"פ
שהיא גרמה החיל ולא נכתונה לכך כ"ש כאן שהיא

צפ' אעפ"י והוא דברי הריטב"א בפ"ק דקדושין ז' ח'
דאמרינן שם ה"ק אי צניח כו' ודע"ג דנלאו חלי
נחלא חמרינן נושא חסד כו' נחתה דנהיגו כו'
לדעתה דמנהגה חסדא ליה וכללו תננו דמי לכך מתנה
צננה כו' ע"ש: (כו) אבל ביבמה כו'. דמקום מזה
לא תיקן: (כו) וכן בארוסה אם כו'. דהא אינו
מחוייב לכנוס אותה כמ"ל בכתובות ק"ט ח' או כנוס
כו' וז"ל חס כו' חלל כו' וענה"ג: (בח) אמנם
י"ח כו'. כמ"ל צפ' העפ"י ס"ה ח' חמר חיהו חיל

ברכת אליהו

(כח) כמ"ל בפרק הבא על יבמתו ביבמות פה א — לענין
שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, והוא אומר שמחמתה
אין לו בנים, והיא אומרת מחמתו — ואם אמר איהו איזיל
אינסיב איתתא ואיבדוק נפשי אמר רבי אמי אף בזו יוציא
ויתן כתובה שאני אומר כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן
כתובה אלמא אפילו במקום מצוה דפריה ורביה אסור לישא
אשה על אשתו. ופסק בשה"ח כו' אמי. ואפילו לדין דק"ל
כרצא שם דמותר לישא אשה על אשתו כנ"ל בדברי המחבר
בהתחלת סעיף זה, וכדלקמן סימן עז סעיף ז, מכל מקום
מחמת גזירת ר"ג לדין כמו לדידהו לרבי אמי, וז"ל:
„אפילו במקום מצוה" ר"ל אמ"ש למעלה: „וה"ה כמ"ל שיש
דיחוי מצוה כגון ששהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה",
והוא מילתא דרבי אמי.

(כט) דגזירת ר"ג היתה מפני הקטטה והוא אפילו במקום
יבום, כנ"ל בסק"ב, דמחמת קטטה דוחים מיבום לחליצה.
(ל) ר"ל דכופין אותו לחלון. ועיין שו"ת מהר"י מו"ק סימן
י' שפסק כן והביא ראיה ממ"ש ביבמות ק"א ב: הנודרת

כשהוא חמר מהו ליעשות גמל שלא ברשות הרווחא עדיפא
ליה שיתעשר או עונה עדיפא ליה — רש"י) א"ל רוצה
אשה בקב ותיפלות מעשרה קבין ופרישות. וכן נפסק לקמן
סימן עז סעיף ה. והוא הדין במקום שנהגו שלא לישא
אשה אחת, שאינו רשאי לישא אחרת על אשתו. והוא דברי
הריטב"א בפ"ק דקדושין ז' א. דאמרינן שם: התקדשי לי
לחצי מקודשת כו' והכי קאמר לה דאי בעינא למינסב
אחריתי נסיבנא. וכתב על זה הריטב"א: ואע"ג דכלא האי
תנאה אמרינן נושא אדם כמה נשים. ותיקן דמיירי באתרא
דנהיגו שלא לישא אשה על אשתו דאדעתא דמנהגא אנפכא
ליה וכאילו התנה דמי לכך מתנה בחדה כו' ע"ש.
(כו) דבמקום מצוה לא תיקן רבנו גרשום, ולכן לא החרים
ביבמה.

(כז) דהא אינו מחויב לכנוס אותה כמ"ל בכתובות ק"ט א:
או כנוס או פטור. אלמא דאינו מחויב לכנוס אותה, ורשאי
לפטרה בגט, וז"ל: אם אינו רוצה לכנוס אלא לפטור.
ועכ"פ ח.

נאמר דמהני הסכמתה, תתקן הגמ' דמיירי שהסכימו. אולם לי
נראה דאין הכרח שרבנו כיוון לזה, שהרי גם הב"ש סק"ה צ"ח
לגמ' זו, וכתב דיבמה שאני ונראה שרבנו בצינו: ושביקין
ליה כו' כיוון לסיום דברי הגמרא — דאפשר ליה. וגם שנתנו
חכמים צוה טובה שלא ישא יותר מארבע נשים כמ"ל בשלחן
ערך. ועמ"ש בסימן ע"ו סק"ו.

6 נראה דכונת רבנו לומר כפירוש הס"ז בסק"ו, שהיות ואינו

באר הגולה

ח נשואת מהר"ק
 עס.
 ט תשו' הרא"ש כלל
 מ"ג סי' ז'
 י תשנה ימות דף
 ס"ה ע"ג וכתנא
 קמא.

מן הסתם נהג כלל מקום (תשובת ר"י מינץ סימן ק"י) ועיין ציורה דעה סימן רכ"ח
 אם הלך ומקום שנהגו להחמיר למקום שנהגו להקל. חולא החרים אלא עד סוף האלף
 החמישי. הנה: (לא) ומכל מקום בכל מדינות אלו התקנה והמנהג במקומו עומד
 (לב) ואין נושאין שתי נשים וכופין בחרמות ונידויין מי שעובר ונושא נ' נשים לנרש
 אחת מהן. ויש חומרים דנותן הזה אין לכופ מי שעבר חרם ר"ג (נית יוסף בסיומן ע"ו)
 מתאחר שכבר נשלם אלף החמישי (שם נשם מהר"ק) ואין נוהגין כן. י"ח מי שנשאתמה
 לשתי (ג) מוכה לה גט. על ידי אחר ונושא אחרת וכן נוהגין בקצת מקומות (פסקי מהר"א
 סימן רנ"ו) ובמקום שאין מנהג אין להחמיר ומותר לישא אחרת בלא גירוש הראשונה
 (שם מהנני רינו"ס). יא (ד) טוב לעשות תקנה בחרמות ונידויים על
 מי שישא אשה על אשתו. יב נשבע שלא ישא אחרת על אשתו ושהתה
 עשר שנים שלא ילדה יתבאר בסימן קנ"ד. יג יאשה אינה מצווה על
 פריה ורביה (ועיין בסיומן קנ"ד) (לה) ומכל מקום יש חומרים ללא תעמוד בלא איש
 משום חשדא (הנהגות אלפסי פרק הנז על יצמתו נשם ח"ז). יד דין מי שנשא
 אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יתבאר שם.

ביאורי הגר"א

נכתובות י"ח א' נר קטן וא"ל כמ"ש שם נעזר וה"ה
 כלן משום מים גנובים ללא חומרים כן כמ"ש בסוף
 נדרים: (לד) טוב כו'. תחמת קטטה כמ"ל ועיגון
 וגם משום ה' לחמירין נפ' החולץ לא ישא אשה נמדינה
 זו כו'. שם: (לה) ומ"מ כו'. עפ"ה דנ"מ ע"ח א'.

לא גרמה וער"ס מינץ סי' י': (לא) ומ"מ כו'.
 משום דנדרים המותרים כו' ד"מ וז"ש וי"ח כו' דמשום
 כך אין לכופו: (לב) ואין כו'. כמ"ל ס"ט ובמקום
 שנהגו כו' והיא יכולה לנדות בידו כמ"ל סי' ע"ו ס"ח:
 (לג) מוכה כו'. כמ"ש ק"י"ח נ' המוכה גט כו' ונכה"ג
 ודאי ניחא לה ללא תעבור על איסור א"ל וכמ"ש

ברכת אליהו

קטטה מהו כיון דאית לה קטטה בהדיה זכות הוא לה או
 דילמא ניחא דגופא עדיף לה כו'. ובבב"ב — דבוראי מונה
 היא בין הנכרים — ודאי ניחא לה דלא תעבור על איסור
 אשת איש. וע"ל סימן קמ סק"ב. וכמ"ש בכתובות יא א
 בנר קפן דזכות הוא לו ולכן מטבילין אותו על דעת ב"ד.
 וא"ל כמ"ש בבעב דבהפקירא ניחא ליה, וז"ה כאן משום
 מים גנובים ימתקו ניחא לה יותר שתהיה אשת איש בכדי
 שתעבור על איסור אשת איש. דלא אמרינן כן כמ"ש בסוף
 נדרים: מהו דתימא איסורא עבד והאי דאמר ליה דניחא דלא
 לימות בעל דתהוי אינתייה עלויה מים גנובים ימתקו ולחם
 סתרים ינעם (משלי ט, יז) קמ"ל (דלא אמרינן הכי — רש"י).
 (לד) הטעם מחמת קטטה כמ"ל בסכ"ט, ועיגון — דע"י
 שגושה אשה אחרת יבא לעגן את אשתו הראשונה. וגם משום
 הא דאמרינן בפרק החולץ יבמות לו ב: לא ישא אשה במדינה
 זו וילך וישא אשה אחרת במדינה אחרת שמא יודווגו זל"ו
 ונמצא אח נושא אחותו. — תשובת הרא"ש כלל מג סימן ז.
 (לה) עיין פרק ה דבבא מציעא עא א'.

הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ. וחזוין מהכא
 דאעפ"י שהיא גרמה שתאסר ליבמה, בכ"ז כופין אותו
 שיחלוץ הואיל ולא נתכוונה לכך. וכ"ש כאן — שהיא לא
 גרמה לכך — שכופין אותו לחלוץ, ועיין לקמן סימן קסה
 סק"א.

(לא) משום דברים המותרים שנהגו להחמיר אי אתה רשאי
 להתיר בפניהם. — ד"מ סק"י. וז"ש: וי"א דבזה"ו אין לכופ
 מי שעבר חרם ר"ג, דמשום כך — שאינו אלא מנהג —
 אין לכופו.

(לב) כמ"ל בס"ש שכתב המחבר: ובמקום שנהגו שלא לישא
 אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו,
 וכמ"ש סק"ה. והיא יכולה לפחות בידו כמ"ל סימן עו
 סק"ח. ועמ"ש סק"ח.

(לג) כמ"ש ביבמות ק"ח ב: המוכה גט לאשתו במקום
 יבום מהו כיון דסניא ליה זכות הוא לה וזוכין לאדם שלא
 בפניו או דילמא כיון דזימנין דרחמא ליה חוב הוא לה
 ואין חבין לאדם שלא בפניו כו' המוכה גט לאשתו במקום

ע"ז: כמבואר בתוספתא. ובתוספתא דיבמות פ"ה ה"ב איתא:
 ואשה רשאי לישב שלא באיש. וגם בתוספתא הוצאת צוקרמנדל
 הגירסא כעין שלנו. ועיין בהגהות מצפה שמואל שעל התוספתא
 שם אות ו שכתב שמ"ש בהגהות אלפסי: "כמבואר בתוספתא",
 כהנותן אמי' מקודם בתוספתא שהאיש לא יעמוד בלא אשה.
 אולם זה דוחק. ואולי ה"י להגהות אלפסי הגירסא בתוספתא:
 ואין האשה רשאי לישב שלא באיש.

ד גראה כזנת רבנן, דשם איתא שאלמנה לא תגדל כלב, וכן
 שאסור לת"ח לשכון בחצר שיש בו אלמנה, וכן שאסור לאשה
 לקנות עבדים מפני החשד. וכאן גמי הטעם הוא מפני החשד. ויתכן
 דכוונת רבנו להקשות, דהתם משמע שרק הדברים המנויים שם
 אסור לה לעשות מפני החשד, ומשמע דסתם לעמוד בלא איש
 ליכא חשדא. וע"ל סימן כב סעיפים יז, יט ומש"ש. ודע דבהגהות
 אלפסי ביבמות סא ב — שממנו מקור הדין הנ"ל — כתב

ב שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה. ובו י"א סעיפים

באר הגולה

א א (א) לא ישא אדם אשה שיש בה שום פיסול. הנה: (ב) כל הנושא אשה פסולה משום ממון הנין לו בנים שאינם מהוגנים (ג) חלל נצלו הכי שאינה פסולה עליו חלל שנושא משום ממון ויותר (תשובת ריב"ש סימן ט"ו) (ד) מי שרצה לישא אשה פסולה בני משפחתו יכולין למחות זו (הר"ן פרק המוכר) (ה) ואם אינו רוצה להשגיח בהם יעשו איזה דבר לסיוון שלא יתערב זרעו בזרעם. ומי שפסקו לו ממון הרבה לשדוכין וחזרו בהם לא יענן כלתו משום זה ולא יתקוטע צעור נכסי אשתו (ו) ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה (ז) כי הממון שחלם לוקח עם אשתו אינו ממון של יוסר וכל העושה כן מיקרי נושא אשה לשם ממון חלל כל מה שיתן לו חמיו וחמיתו יקח נעין טוב ולא יצליח (ח) נשם אשה. ב (ח) בכל המשפחות בחזקת כשרות

א מיתרם דרבה נר
נר חנה קדושין דף
ע"א ופרש"י שם.
ב לשון הרמב"ם
פרק י"ט מהלכות
אישור"ב מיתרם
דרג יהודה וכו'
אליבא דחכמים שם
דף ע"ו ע"ב.

ביאורי הגר"א

וכתש"ש ה"ל בנים שאינן מהוגנים ושאל תלמוד כו' וז"ש אינו מצליח ואין זיווגו כו' (ז) כי הממון כו'. כמש"י וכל העושה כו' וזהו דלא כריב"ש הנ"ל ועתי"מ חלל העיקר דס"ל לא"ה דכל משום ממון ה"ל ג"כ נושא כו'. חלל דאם היה לוקחם נלא"ה לעי"ג דלוקח ממון ג"כ אין נקרא נושא כו' וז"ש חלל כו'. (ח) כל המשפחות כו'. ענשי"ג ולע"ג דרג אשי לא ס"ל כן

ב (א) לא ישא כו'. ענשי"ג ושם אמר רב המנונא כל כו': (ב) כל הנושא כו'. שם: (ג) אבל בלא"ה כו'. ודקאמר בנים זרים וכפרש"י שם ד"ה בנים כו': (ד) מי שרוצה כו'. משום פגם משפחה דאף במוכר קצרו יכולין למחות מה"ט כמש"ש צנ"צ ובנכורות: (ה) ואם אינו כו'. כמש"ש ספ"ג דכתובות: (ו) ומי שעושה כו'. כמש"י כל העושה כן נקרא כו'

ברכת אליהו

אשה שאינה הוגנת לו באין בני משפחה ומביאין חבית מלאה פירות ושוברין אותה באמצע רחבה ואומרים אחינו בני ישראל שמעו אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתיראים אנו שמא יתערב זרעו בזרענו בואו וקחו לכם דוגמא לדורות שלא יתערב זרעו בזרענו.

(ו) כמש"י בהג"ה: וכל העושה כן מיקרי נושא אשה לשם ממון, וכמש"ש בקידושין ע א: כל הנושא אשה לשם ממון הווי' לו בנים שאינן מהוגנים כו' ושם אמר תלמוד ממון פלט כו' וממנו אכר. וז"ש בהג"ה: "אינו מצליח" — שהממון אבד. וז"ש בהג"ה: "ואין זיווגו עולה יפה" — שמוליד בנים שאינן מהוגנים.

(ז) כמש"י: וכל העושה כן מיקרי נושא אשה לשם ממון. וזהו דלא כריב"ש הנ"ל בסק"ג — דבאינה פסולה לו לא מיקרי לשם ממון. ועתי"מ סק"א שכתב שאין מחלוקת בין הריב"ש והא"ה (שממנו מקור דין זה) שכאן שרוצה לעגן כלתו בשביל ממון או שרוצה לעגן עצמו ולהמתין מלישא אשה עד שימצא אשה שתתן לו ממון, לכן מיקרי לשם ממון. אבל העיקר דס"ל לא"ה דכל משום ממון אפילו אין בה פסול הו"ל ג"כ נושא משום ממון. אלא דאם היה לוקחם בלא"ה, אע"י דלוקח ממון ג"כ, אין נקרא נושא משום ממון. וז"ש: אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמיתו יקח נעין טוב ואז יצליח. (ח) ענשי"ג סק"ב, שציין למימרא דר"י אליבא דחכמים בקידושין עו ב: כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות.

(א) ענשי"ג סק"א שציין למימרא דרבה בר בר חנה בקידושין ע א: כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו מעלה עליו הכתוב כאילו חרשו לכל העולם כולו וזרעו מלח. וכפירש"י שם בד"ה כאילו חרשו: משום דלא יכלו להגיד יחוסם קרי להו תל מלח. ושם בגמ': אמר רב המנונא כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקבי"ה רוצנו כו' אוי לו לפגם את זרעו כו'.

(ב) שם בקידושין ע א: כל הנושא אשה לשם ממון הווי' לו בנים שאינן מהוגנים שנאמר בה' בגדו כי בנים זרים ילדו (הושע ה, ז).

(ג) מדקאמר בקידושין ע א במימרא הנ"ל בסק"ב דמיתתי עלה קרא כי בנים זרים ילדו. וכפירש"י שם ד"ה בנים כו' וז"ל: בנים זרים מאשה פסולה לו ולשם ממון נשאה כדמסיים קרא עתה יאכלם חדש את חלקיהם. הרי דהאיסור של הנושא אשה לשם ממון הוא רק באשה פסולה. וכן דייק הריב"ש בתשובה סימן טו.

(ד) משום פגם משפחה יכולים בני משפחתו למחות בו. דאף במוכר קברו יכולין למחות מהאי טעמא כמש"ש בב"ב ק ב ובבכורות גב ב: המוכר קברו דרך קברו מקום מעמדו ובית הספידו באין בני משפחה וקוברין אותו על כרחו משום פגם משפחה (גנאי הוא להם שאין לקרובים מקום קבורה — רש"י).

(ה) כמש"ש בספ"ג דכתובות כה ב: אחד מן האחין שנשא

פסולה לו. וגם כבי"י ציין לדברי רש"י הללו. ועוד יתכן שציין למימרא זו, משום דכאן מוזכר לשון: אוי לו, ולכן כתב בשו"ע לשון לא ישא כו'.

1 בהגהות הרי"מ כתב שכונת רבנו — בצינו להא דרב המנונא שציין ידו"ק מ"ש בשו"ע: "שום פיסול", אפילו אינם בנים זרים ויוכלו להגיד יחוסם. ולי נראה דרבנו כיון בזה למ"ש רש"י — על מימרא דרב המנונא, בדי"ה שאינה הוגנת לו —

באר הגולה

ב מיתרל דרב יהודה
וכו' וריב"ל זכו' דף
ע"א ע"ב ואתר שם
שמן פסול יש בלחם
מקו ולין מניחין
לחם לידבק בלחם.
ד מיתרל דרב
שתיקתא דרב
ייתוסא ושרא אמוראי
שם.
ה ברייתא ווימירל
דשמואל שם דף ע'
ע"א.
ו מהא דלחם ביצמות
דף ע"ח ע"ב צנעין
הנצנעים ג' סימנים
שם ע"ב.
ז מהא דלחם דקדושין
שם ע"א כדאמר רב תחא
בר גוריא וכו' שם ע"ב.
ח שם בנשנה דקדושין

(ט) ומותר לישא מהם לכתחילה גואף על פי כן אם ראיתה ב' משפחות שמתגרות זו בזו תמיד (י) (לו שני בני אלם שמתגרים זה בזה) (פ"י יוחסין) דאו ראית משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד (יא) או ראית איש שהוא מריבה עם הכל ועו פנים ביותר חוששין להם וראוי להתרחק מהם שאלו סימני פסלות הם הוכן כל הפוסל אחרים תמיד כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים ואומר עליהם שהם ממזרים חוששין לו שמא ממזר הוא (יב) ואם אומר להם שהם עבדים (יג) חוששים לו שמא עבד הוא שכל הפוסל במומו פוסל ווכן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות (יד) ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד חוששין לו ביותר שמא גבעוני הוא. ג ומשפחה שקרא עליה ערער והוא שיעידו שנים שנתערב בהם ממזר או חלל או שיש בהם עבדות הרי זה ספק ואם משפחת כהנים היא לא ישא ממנה אשה עד שיבדוק עליה (טו) ד' אמהות שהן שמונה אמה ואם אמה אם אבי אמה ואמה וכן הוא

יש בלחם זה רחמים צינים גומלי חסדים. ? שם בנשנה דקדושין דף ע"ז ע"א כדאמר רב תחא בר גוריא וכו' שם ע"ב.
ח מהא דלחמין לין ערער פחות משנים כתובות דף כ"ו ע"א ונכחה דוכתי וכפירושו שיעורו בפירושו.
וכפירושו בזה דתן הנושא אשה כהנת.

ביאורי הגר"א

שם ע' ג' וכל כהן כו' ולח כר"ל ותי"ש ונרצה מריבה כתי"ש אם ראית כו' כמריני כהן: (יב) ואם אומר כו'. שם: (יג) חוששין. כתי"ש לומר דלחם שמואל כו': (יד) ושונא את הבריות. פ"ד דל"ט הכי מערב רב כו' כל המרחם כו': (טו) ארבע אמהות

שם ע"ב ג'. וכן כל הסוגיא שם דל"י עיסה כו' וכל החרטות וכן כל הסוגיא שם מ"ח כיון דלחמין עבד עונדל ולח קינלה להא דר"ל וכן הסוגיא בנזקתה ע"ו ג' כן הלכה: (ט) ומותר כו'. כלחמין וכנ"ל: (י) או שני כו'. שם: (יא) או ראית איש כו'.

ברכת אליהו

אחריו שנאמר ועמך במריבי כהן (הושע ד, ד). ופסקינן כר"י אי"ש ואפילו בכהן שיש בו דברים הללו יש בו חשש — ודלא כמ"ש בב"ש סק"ד — ודלא כר"א. ומ"ש מריבה מריבה, כמ"ש אם ראית כו' במריבי כהן, הרי דלר"י א"ש במריבה מריבה יש בו חשש.
(יב, יג) כמ"ש בקידושין ע' ב: מאי טעמא אכריו מר עליה דעבדא הוא אמר ליה דרגיל דקרי אינשי עבדי ותני כל הפוסל פסול כו' ואמר שמואל במומו פוסל אימר דאמר שמואל למיחש ליה לאכרוזי עליה מי אמר. וי"ש: „חוששין“, שזה רק חשש.
(יד) פ"ד דיו"ט לב ב: הני מערב רב קא אתו דכתיב ונתן לך רחמים ורחמך (דברים יג, יח) כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזונו של אברהם אבינו וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזונו של אברהם אבינו.³
(טו) מדקאמר בלישנא קמא משנתינו כו'. דתנן בקידושין עו א: הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות שהן שמנה. ושם עמוד ב: אמר ר"י אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות איני והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב משנתינו כשקורא עליו ערער, מאן דמתני הא לא מתני הא; איכא דאמרי

ואע"ג דרב אשי לא מיל בן שם עב ב. וכן כל הסוגיא שם ע"א א דא"י עיסה (כעיסה שהיא מעורבת ובשם ר' משה מרומא"ט שמעתי עיסה כפסולת ענבים שנשחט משקה שלהם — רש"י) לבבל וכל הארצות עיסה לבבל. וכן כל הסוגיא שם דלא אמרינן דכל המשפחות בחזקת כשרות, מ"מ כיון דאמימר עבד עובדא ולא קיבלה להא דרב אשי דאמרינן שם עב ב: אמימר שרא ליה לרב הונא בר נתן למינסב איתתא מחזוייתא (ואין מחזוא בתוך גבול בבל האמורים לענין יוחסין — רש"י). וכן הסוגיא במקומה עו ב כן הלכה דכל המשפחות בחזקת כשרות.
(ט) באמימר ובנ"ל בסק"ח, דעביד עובדא דשרא ליה לרב הונא בר נתן למינסב איתתא מחזוייתא.
(י) שם בקידושין ע"א ב: א"ר יהודה אמר רב אם ראית שני בנים אדם שמתגרים זה בזה שמץ פסול יש באחד מהן ואין מניחין אותו לידבק אחד בחבירו.²
(יא) בקידושין ע' ב: א"ר יהודה אמר שמואל ארבע מאות עבדים ואמרי לה ארבע אלפים עבדים היו לו לפשחור בן אימר וכלם נטמעו בכהונה ושל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא מהם אמר אב"י מולחו יתכן כשורא דבנהרדעא ופליגא דר' אלעזר דאמר ר"א אם ראית כהן בעזות מצח אל תהדרה

דק מי שאין לו ג' סימנים כלל — ביישנים רחמנים גומלי חסדים — אין ראוי לדבק בו.

2 ועיין מ"ש בהגהות הרי"מ למה השמיטו הרמב"ם והטור והב"י דברי רב.
3 בהגהות הרי"מ כתב דמכאן מוכח דלא כב"ש סק"ה — שכתב

באר הגולה

י. שם תשמיש דרב.
כ. צריכתא כחנות דף
י"ד ע"ב וכתנא קמא.
ל. למד רבינו זה
הדיו מדיו שקרא עליו
ערער.

בודק על אם אביה ואמה אם אבי אביה ואמה ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער ליום או ישראלים מוסיף לבדוק עליהם עוד אחת (טז) ונמצא בודק עשרה אמהות אבל אשה הבאה לינשא אינה צריכה לבדוק שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים. ד. ככל שקורין לו ממזר ושותק או נתין ושותק או חלל ושותק או עבד ושותק חוששין לו (יז) ולמשפחתו ואין נושאים מהם ל (יח) אלא אם כן בודקין כמו שנתבאר. הנה: (טז) וי"ל דדוקא משפחה שנתערב זה אחד מחלו הפסולים (ב) חלל אדם אחר שקורין לו כך ושותק אין בכך כלום (טור) נשם ר"י ונ"י נשם הרמז"ן (והרשב"א). (כא) וי"ל עוד דכל זה דווקא נזירות הראשונים שהיו צ"ד נזקקין למי שחרף חזירו ומענישים אותו כראוי לכן הוי שתיקה כהודאה חלל עכשיו (כב) השותק על המריבה הרי זה משונה חלל אם כן קורין לו כך שלא נשעת מריבה (נ"י) נשם השגות הראש"ד. (כג) וי"ל דלא חמירין שתיקה כהודאה חלל אם כן נווח על

ביאורי הגר"א

(יט) וי"א כו'. דעל עיסה קאי: (כ) אבל אדם כו'. חמ"ש נקדושין ע"ל ז' שתיקות כו': (כא) וי"א כו'. חמ"ש שתיקות' דנכל כו' משום דנכלל לא דנו דיני קנסות כמו דנכלל נכ"מ ולמזר שם כי הלא דנזקי כו' הוי מייניהו דקדים שתיק ולא דשתיק לגמרי: (כב) השותק על המריבה כו'. חמ"ש נספ"ו דחולין: (כג) וי"א

כו'. מדקלמך נלישנא קמא ונשנתינו כו': (טז) ונמצא כו'. גי' נותניתא תנא ד' אמהות שכן עשרה כו' חלל ונחני' נייחא פליגא דהא נותני' נשמע על כל דור אחת והוי י"ב לא כו' ר"ל על הכל: (יז) ולמשפחתו כו'. חמ"ש חזרו עיסה כו': (יח) אא"כ בודקין. ענה"ג ור"ל דלא גרע תשנים מעידין שנתערב:

ברכת אליהו

סבר כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול וה"ק איוהי אלמנת עיסה (להכשיר — רש"י) כל שאין בה לא שתוק ממזרות ולא שתוק נתינות כו'. ומלשון „אין בה" מוכח דאם יש במשפחה שתוק ממזרות או נתינות חוששין לו ולמשפחתו. ובתוס' שם עמוד א' ד"ה ת"ר כתבו דגרסינן איוהי עיסה. (יח) עבד"ג סק"ל שכתב למד רבינו זה מדיו שקרא עליו ערער. ור"ל דלא גרע משנים מעידין שנתערב שנתבאר לעיל בס"ג שמועיל בדיקה.

(יט) דעל עיסה קאי. דשיטה זו סוברת, דמ"ש בכתובות יד ב דקרו ליה ושתיק פסול, קאי על עיסה. כלומר על משפחה שנתערב בה אחד מאלו הפסולים. ושם בעמוד א כתבו התוס' בד"ה אלמנת עיסה דעיסה שייך על משפחה.

(כ) חמ"ש בקידושין ע"א ב: שתיקותא דבבל היינו ייחוסא. (כא) וי"ש בקידושין ע"א ב: שתיקותא דבבל היינו ייחוסא. ולכן נקט „דבבל" משום דבבבל לא דנו דיני קנסות כמו בזה"ל בכל מקום, ולכן השתיקה אינה הוכחה כהודאה, אבל בא"י בזמן שדנו דיני קנסות, שתיקה לגמרי הוי כהודאה ורק אם מתחיל לשתוק כדי להשתיק המריבה, אז הוי סימן יחוס. וזהו שאמרו שם כי האי דבדקי בני מערבא כי מינצו כי תרי כהדי הרדי חזו הי מיניהו דקדים ושתיק אמרי האי מיוחס טפי. ולכן אמר: „דקדים ושתיק", ולא „רשתיק".

דבמערבא — דהיינו בא"י — שתיקה לגמרי הוי כהודאה.

(כב) חמ"ש נספ"ו דחולין פ"א א: א"ר עילעא אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה (איוב כו. ז) ולכן השותק על המריבה הרי זה משונה.

(כג) חמ"ש בכתובות יד ב: ממזר וצוח וחלל ושותק איבא ביניהו ת"ק סבר כל פסול דקרו ליה ושתיק פסול. דהיינו

זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כו' אם קורא עליו ערער צריך לבדוק אחריה. והר"ף והרא"ש השמיטו דין משנתנו שצריך לבדוק ד' אמהות. וכתב ב"י משום דסברי דלר"מ היא ולית הלכתא כוותיה. אלא שתמה הב"י שהו"ל לכתבה ללמדנו היכא דקרא עליו ערער כמה אמהות צריך לבדוק. ותירץ הב"י: ואפ"ל שהם מפרשים דכי א"ר אם קרא עליו ערער צריך לבדוק אחריה לא בדיקה דד' אמהות קאמר, אלא בבדיקה כל דהו סגי. והרמב"ם בפ"ט מאסורי ביאה ה"ח הביא שבקרא עליו ערער צריך לבדוק ד' אמהות. והיינו טעמא, מדקאמר בלישנא קמא: משנתנו כשקורא עליו ערער, הרי דלישנא קמא גם לחכמים צריך לבדוק ד' אמהות בקרא עליו ערער. והמחבר כתב כדברי הרמב"ם. והב"ח כתב דגם לר"ף ורא"ש צריך לבדוק ד' אמהות כשקרא עליו ערער עיי"ש.

(טז) איתא בקידושין ע"א א: רב אדא בר אבהה תני ד' אמהות שהם שתיים עשרה במתניתא תנא ד' אמהות שהם שש עשרה בשלמא לרב אדא בר אבהה מוקים לה בלוייה ובת ישראל אלא מתניתא נימא פליגא לא מאי עוד אחת זוג אחת. ולפי גירסא זו תמה המ"מ בפ"ט מאסורי ביאה ה"ח על הרמב"ם שכתב בלויים או ישראלים שמוסיף לבדוק להם זוג אחד ונמצא בודק עשר אמהות. וכ"כ המחבר. אולם הרמב"ם היתה לו גירסא אחרת. וכן היתה גי' בפתניתא תנא ד' אמהות שהן עשרה כו' אלא מתני' נימא פליגא ר"ל דהא במתניתא משמע ערער צריך להוסיף לבדוק על כל דור אחת והוי י"ב. ומשני: לא מאי עוד אחת זוג אחת ר"ל דמוסיף זוג אחד על הכל ולא על כל דור. ולכן הוי רק עשר אמהות.

(יז) חמ"ש איוהי עיסה כו' דבכתובות יד ב אמרין ת"ק

באר הגולה

מ תשנה פ"ח
דעדות וכתובות
וכדומי לה כתובות
דף י"ד ע"א דלחנת
עיסה הוא כתי
ספיקות.

פיסול אחר חלל אם שותק תמיד לא הוי כהודאה (הר"ן ספ"ק דכתובות) (כד) וכל זה
מייירי דפיסול הנוגע צעמנו חלל אם רואים לפסול זרעו צפניו ושותק אין נכד הודאה חלל
למיחש קצת מיהא צעינן (תשובת ר"מ פדוואה סימן י"ד) (מה) והשומע חרפתו נשאר
דגרים ושותק סימן הוא שהוא מיוחס.
חלל כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתאלמנה (כו) אסורה
לכתן לכתחלה (כח) ואם נשאת לא תצא מפני שהם שתי ספקות שמא זו אלמנת
אותו חלל שמא אינה אלמנתו ואם נאמר שהיא אלמנתו שמא אינו חלל.
הנה: (כט) וי"א דוקא האלמנה דהוא לה חזקת כשרות חלל נהא אפילו נשאת תנא. (ל) ויש

ביאורי הגר"א

כ"ו. כר"ג כח"ש צקדושין ע"ה א' אר"ת הכל מודים
כ"ו: (כח) ואם נשאת כ"ו דר"ג לא אחר חלל
שלין מושיבין צ"ד על כך לקרב שהכנים כ"ו:
(כט) וי"א דוקא כ"ו. תוס' שם ד"ה אלמנת וא"ת
דנפרק כ"ו וי"ל כ"ו מו"ש צ"ש דיש לדייק מדברי התוס'
הג"ל אפכל מו"ש ואל"מ דנעלמא כ"ו מעלה כ"ו ושם
נתיי רוצא כשר דיעבד אף נחז רוצא חלל אין כוונת
תוס' רק להציל ראי' דנכונה החמירו יותר משאר
מקומות כמו שחזינו לענין רוצ' חלל וודאי פסול מ' אף
דיעבד: (ל) ויש מקילין כ"ו. הוא כפי' ר"ת
נתוס' שם ד"ה ת"ר כ"ו שהקשה על גי' הספרים א"הו

דלא כ"ו. כח"ש מוזר וטעם וחלל שותק כ"ו וכן כתב רש"י
ונזה מתורן קושית תוס' ד"ה מוזר כ"ו: (כד) וכ"ו
כ"ו. כ"כ שם מתורן להנך שלשה י"א הג"ל ועוד לדעת
צ"ח צתוס' דצ"ח קצ"ו צ' שליין יכול לפסול זרעו חלל
ע"י הכרת כבור, וכ"כ תוס' צינמות מ"א א' ד"ה והלכתא
צ"ח ר"ת ועוד כח"ש שם בכתובות וה"ל דשתיק משום
דלא איכפת כ"ו וכן צ"ח כ"ו שהוא עמנו אינו נפסל
וכח"ש צ"ח פ' נ"ו ג' א' שלא תאמר כל התלמיד שחזן
לגוף אינו תלמיד חלל כ"ו ע"ש וכ' וי"א כ"ו:
(כה) והשומע כ"ו. גמ' הג"ל: (כו) משפחה כ"ו.
רמז"ס וכן פ' תוס' שם ד"ה אלמנת כ"ו: (כז) אסורה

ברכת אליהו

(כה) גמ' הג"ל בס"כ: שתיקותא דבבל היינו ייחוסא.
(כו) רמב"ם דתנן בפ"ח דעדות מ"ג: העיד ר"י וריב"ב
על אלמנת עיסה שהיא כשירה לכהונה כ"ו אמר רבן
גמליאל כ"ו שגזר ריב"ז שלא להושיב ב"ד על כך הכהנים
שומעים לכם לרחק אבל לא לקרב. ופירש הרמב"ם בפירוש
המשניות וכו' בפ"ט מאיסורי ביאה ה"ג דאלמנת עיסה
היינו אשה שנישאת לאחד ממשפחה שנתערב בה ספק
חלל ונתאלמנה. וכן פירשו תוס' בכתובות יד א ברי"ת
אלמנת עיסה.

(כז) כר"ג הג"ל בס"כ כ"ו כח"ש בקידושין ע"ה א: אר"ת
הכל מודים באלמנת עיסה שפסולה לכהונה כ"ו לאפוקי
מהני תנאי דתנן העיד ר"י וריב"ב על אלמנת עיסה
שכשירה לכהונה.

(כח) דר"ג הג"ל בס"כ כ"ו לא אמר אלא שאין מושיבין
ב"ד על כך לקרב שהכנים שומעים לרחק ולא לקרב,
שהכנים נהגו בו סלסולי אבל בדיעבד אם נשאת לא
תצא, דכיון דאיכא תרי ספיקי, מדינא כשרה.

(כט) תוס' בכתובות יד א ד"ה אלמנת, וי"ל: וא"ת דנפרק
עשרה יוחסין (דף ע"ה). משמע דאפילו מאן דמכשר אלמנת
עיסה מודה בכת דפסולה כ"ו וי"ל דבת העיסה אין לה
חזקה דכשרות ואע"ג דבעלמא מקילין בספק ספיקא הכא
מטלה עשו ביוחסין, כי חיבי דמצריך לקמן תרי רובי
להכשיר אע"ג דבעלמא מני בחד רובא, ע"כ. ומו"ש ב"ש
בספ"ק דיש לדייק מדברי התוס' הג"ל איפכא, מו"ש:
ואע"ג דבעלמא מקילין בס"פ הכא מטלה עשו ביוחסין כי
חיבי דמצריך לקמן תרי רובי להכשיר כ"ו, ושם בתי

אם כשקוראים אותו ממזר צווח וכשקוראים אותו חלל שותק
אז הוי השתיקה כהודאה וכן כתב רש"י בד"ה אר"י וי"ל:
אדם כששקורין אותו ממזר הוא צווח וכשקורין אותו חלל
שותק כ"ו. ובזה מתורן קושית תוס' ד"ה ממזר כ"ו. שהקשו
דהול"ל ממזר צווח ושותק וחלל שותק איכא בינייהו דבממזר
שותק גמי פליגי. אבל לפירש"י ניהא דממזר וצווח וחלל
ושותק הוא דבר אחד, שרק אם כשקוראים אותו ממזר
צווח, אז אם קוראים לו חלל ושותק הוי השתיקה כהודאה,
מדלא שותק על פיסול אחר שקראו אותו.

(כד) כ"כ שם בתשובת ר"מ פדוואה סימן י"ד מצורף להנך
שלשה י"א הג"ל בסעיף זה בהגה ועיין בח"מ סק"ו. ועוד
מעם — שאין בשתיקתו לפסול זרעו — לדעת בח"מ בתוס'
דבי"ב קצו ב ד"ה כך נאמן שאין האב יכול לפסול זרעו אלא
ע"י הכרת כבור, וכ"כ תוס' ביבמות מז א ד"ה והלכתא בשם
ר"ת. ועוד מעם שאין שתיקתו פוסלת זרעו — כח"ש בכתובות
יד ב לענין שתוקתא דחלל וכשר: והאי דשתיק משום
דלא איכפת ליה (הואיל ולא פסול קהל הוא — רש"י). וכן
בכ"ה כיון שהוא עצמו אינו נפסל לא איכפת ליה. וכח"ש
בכ"ר פרשה נ"ו א על הפסוק: עתה ידעתי (בראשית כב,
יב): שלא תאמר כל החללים שחזן לגוף אינם חללים
אלא מטלה אני עליהם כאלו אמרתי לך הקרב את עצמך
לי ולא עכבת ק"ש. ומכאן אנו רואים שעל בנו שהוא חזן
מגופו לא איכפת לאב, כמו שאיכפת לו על עצמו. וכתב
ומ"מ כ"ו. בתשובה הג"ל סיים דמ"מ חלילה להשען על
דבריו להתחיל ולעשות מעשה להתיר לכתחילה לישא
מהם, וי"ש כאן בהג"ה: אבל למיחש קצת מיהא בעינן.

באר הגולה

ג מחשבה והנזל
וליתניו לעי' סעי' ד'
אשה כהנת וכפירס'
ס פשוט הוא שאסור
חומר לזל נקל
ואסור חלל לכהונה כולו מיני לאוין הם ושנים הם.

מקילין ולאמרים דלין חילוק בינה לנתה (ב' הדעות צנ"י צס"ג ס"ז). ג (לא) אבל אם נתערב בה חלל ודאי כל אשה מהם אסורה עד שיבדוק ואם נשאת תצא ס (לב) והוא הדין אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי. הנה (לב) וכל זה דוקא למי שזרע נדבר אבל משפחה שנתערב בה פסול ולינו ידוע לרבים כיון. שנטמעה נטמעה ואסור חלל לכהונה כולו מיני לאוין הם ושנים הם.

ביאורי הגר"א

(לא) אבל אם כו'. דנזה אף ר' יהושע מודה כוונתו שם לר"י אליהו כו' ואף לדין דק"ל צנ"י כר"ג דוקא שטוענת צנ"י משא"כ כאן: (לב) וה"ה כו'. ר"ל שחומר ודאי כמו חלל ודאי וספק כמו חלל ספק צנ"י וכונתו שם נסוגיא וס"ל להרמזים כיון שגזר ריב"ז שלא להוסיף כו' נשאר לכתחילה נאסור אף נפסולי קהל דלא כרש"ל וכלן ודאי קאי על נת האשה לא שייך כאן: (לג) וכ"ז כו'. חלל כו' שם ע"ה א' אריב"ל כסף כו' (לד) וכו'.

אלמנת כו' דל"כ שתוק ממזר וכשר וכ"ש נסתם אלמנת עיסה ובקדושין שם פוסל ר' יוסי דמכשיר כאן בשתיק ות' דקאי אנת וכ"ה צירושלמי איזהו עיסה כל שאין בה כו' ר"מ חומר כל שאין בה א' מכל אלו נתה כשירה ופי' הרש"ל דלפ"ז הו"ל דקדושין איירי בלמנת עיסה דפסולה כאן למר בלמנת ולמר בשתיקה ובכה"ג חומר ר"י שם דאף בלמנתו פסולה ול"כ אין ראי' מההיא דקדושין ואין חילוק ורש"ל פי' צע"ה וכן פי' הג"ה בדבריו וע"ש:

ברכת אליהו

מיירי בסתם תערובות דלא נבדקה אי קרו לה וצות או שתק. ובכתובות מיירי בדקרו ליה וצות או שתק, וההיתר דצויה או שתקה הוא רק בבת ולא באלמנה.

(לא) רבזה אף ר' יהושע דהעיד במשנה דעדיות פ"ח מ"ג הנ"ל בס"ק כ"ו — אלמנת עיסה כשרה, מודה בנתערב בה חלל ודאי אסורה, כמש"ש לר"י אליהו כו' ⁵ ואף לדין דקדושין בב"י בסימן ו' ס"ז כר"ג דאמר שם דבאומרת לכשר נבעלתי נאמנת, היינו דוקא שטוענת כרי, משא"כ כאן.

(לב) ר"ל שממזר ודאי כמו חלל ודאי דכמו בנתערב חלל ודאי שנשאת לכהן תצא ה"ה בנתערב בה ודאי ממזר, כל אשה מהם אסורה לישראל עד שיבדוק, ואם נשאת תצא. וספק כמו חלל ספק דאם נתערב ספק ממזר לכתחילה אסור לישא ישראל מאותה משפחה. ואם נשאת לא תצא — כ"י וכמש"ש בסוגיא בכתובות יד ב דחלל וממזר דין אחד להם אם נתערב בה פסול וס"ל להריב"ז בפ"ט מאיסורי ביאה הכ"ג — שממנו מקור דין זה, כיון שגזר ריב"ז במשנה דעדיות הנ"ל בס"ק כ"ו שלא להוסיף מ"ר להכשיר כשנתערב ספק חלל במשפחה לענין כהן, נשאר לכתחילה באיסור אף בפסולי קהל אף בישראל. דלא כרש"ל הובא בב"ש סק"ז דבספק ממזר כשנתערב מותר אפילו לכתחילה לישראל וכאן ודאי קאי על הבת שרוצה לישא בת האשה דלענין האשה עצמה לא שייך כאן דהרי אלמנת ממזר מותרת לישראל ⁶.

(לג) בקידושין קא א: אריב"ל כסף מטהר ממזרים (המטומעים בישראלים מחמת ממונם — רש"י) כו' ארי"צ צדיקה עשה הקב"ה עם ישראל שמשפחה שנמטעה נטמעה, כו' ארי"צ היכלא (שבועה בהיכלו של מקום — רש"י)

רובי כשר בדיעבד אף בחד רובא כמ"ש בסימן ו' ס"ז דאם נשאת לא תצא, וכיון דהתוס' השוו זה לתרי רובי, א"כ גם בבת כשר בדיעבד. כן הקשה בב"ש. אבל אין כוונת תוס' לומר שהבת יש לה אותו הדין דתרי רובי, אלא כוונת התוס' רק להביא ראיה בדכחונה החמירו יותר משאר מקומות, כמו שמצינו לענין רוב בדכחונה בעיניו תרי רובי, אבל ודאי פסול מ' אף בדיעבד.

(ל) הוא כפי' ר"ת בתוס' בכתובות יד א ד"ה ת"ר כו' שחוקה על גירסת הספרים איזהו אלמנת כו' דא"כ שתוק ממזר וכשר וכ"ש נסתם אלמנת עיסה וכשר ובקידושין קא א פוסל ר' יוסי — אלמנת עיסה — דמכשיר כאן בשתיק. ותירץ דלא גרסינן אלמנת עיסה אלא איזהו עיסה וקאי אבת. וכ"ה צירושלמי איזהו עיסה כל שאין בה א' מכל אלו נתה כשירה אלמא דבכשרות דבת מיירי ולא באלמנה. ופי' הרש"ל דלפ"ז החי' דקדושין דפוסל ר"י איירי באותה עיסה דפסולה כאן למר בצויה ולמר בשתיקה ובכה"ג אמר ר"י שם דאף אלמנתו פסולה. דבסוגיא בכתובות שם אמרינן שיש עיסה שלפעמים פסולה — למר בצויה ולמר בשתיקה — ויש עיסה שטהורה ע"י שתיקה וצויה. והסוגיא בקידושין דפוסל ר"י, איירי בעיסה דפסולה, ולכן גם האלמנה והבת פסולות, והסוגיא בכתובות מיירי בעיסה שמתרת, וגם הבת כשרה. וא"כ אין ראיה מההיא דקידושין ואין חילוק דבספק"ט מבואר שהתוספות הוכיחו מקידושין ע"ה א שהבת לכ"ע כשרה. ולפ"ז אין ראיה מקידושין דההיא דקידושין הוא בשותק, ואלמנה שבשו"ע כאן הוא ענין אחר. ורש"ל פי' בע"ה וכן פי' הבי"ח (בס"ס ז') בדבריו וק"ש שפי' דצויה ושתיקה שייך רק בבת, ולא באלמנה שנשאת לאחד מהמשפחה, ובקידושין

⁵ פסולה" הוי בדיעבד ע"י בטוסה ב א בתוד"ה דאורייתא.
⁶ נראה דצ"ל אלים כו'. וכחנתו למ"ש בכתובות יד א אליבא דר' יהושע דאליים ליה חד ספיקא, דאפילו בברי נמי פסיל וקיל ליה ס"ס דאפילו בשמא נמי מכשיר.
⁷ וצ"ח מ"ש הגר"א הרצוג דצ"ל על ס"ק זה ב"ספר הגר"א (ירושלים תשי"ד).

4 לכאורה נראה דכונת רבנו דלשון "פסולה" דתוס' מ' אף בדיעבד. וצ"ע שהרי גם לענין האלמנה איתא בקידושין ע"ה א לשון ש"פסולה" ואפ"ה כשרה בדיעבד, כמ"ש בס"ק כה. וראיתי בחזו"א סימן א' סק"ב שהעיר מזה. ע"י"ש היטב. ושם כתב דמ"ש רבנו "פסול" כחנתו לדברי הגמ' בקידושין שם: הכל מודים באלמנת עיסה שפסולה כו' שאי אתה נושא בתו. ולענין אי

באר הגולה

ע לשון הסוד
מנריחות פסחים דף
מ"ט ע"ג.
פ לשון הרמב"ם
נפכ"ל מהל' איסורי
ניאה ממחרל דרנא
יבמות דף ס"ד ע"ג.
ז מיתרל דאמורא
פסחים דף מ"ט ע"א.

והיודע פיסולה אינו ראוי לגלותה אלא יניחנה נחוקת. כשרות (לד) שכל המשפחות שנטמעו
בישראל כשרים לעתיד לבא (לה) ומכל מקום כשר הדגדג לגלות ללנועין (כך משמע מהר"ן
פרק עשרה יוחסין) (לו) ודוקא משפחה שנטמעה ונתערבה אצל כל זמן שלא נתערבה
מגלין הפסולים ומכריזין עליהם כדי שפרישו מהם הכשרים (סס צהנהות חלפסי) ועיין
נחמן המשפט סימן ל"ה מי נאמן להעיד על משפחות. ו לעולם ישתדל אדם
לישא בת ת"ח ולהשיא בתו לת"ח לא מצא בת ת"ח ישא בת גדולי הדור
לא מצא בת גדולי הדור ישא בת ראשי כנסיות לא מצא בת ראשי כנסיות
ישא בת גבאי צדקה לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות ואל
ישיא בתו לעם הארץ. הנה: (לז) ועל צנותיהן הוא אומר ארור שוכנ עם צהמה
(לח) וכל זה צעם הארץ שאינו מודקק צמלות (טור) (לט) ומזה לאדם שיאצ צת אחותו
(גמ' נסנהדרין וצינמות) וי"ל חף צת אחיו (הרמב"ם פ"צ דהלכות איסורי ניהא).
ז פלא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצורעין ולא ממשפחת נכפין והוא
שהחזק ג' פעמים שיבואו בניהם לידי כך. ח צעם הארץ לא ישא כהנת
ואם נשא אין זיווגן עולה יפה שימות הוא או היא מהרה או תקלה תבוא
ביניהם (מ) אבל תלמיד חכם שנושא כהנת הרי זה נאה ומשובח תורה וכהונה

ביאורי הגר"א

וגלוי לו מ"מ יטהר הכל וה"ה צה"ה ר"ן ח"ש שכל כו':
(לה) ומ"מ כשר כו'. כמ"ש שם ע"ל ח' אצל חכמים
מוסרין כו' ואף שאין איסור כלל מ"מ משום השראת
שכינה כמ"ש שם ע' ז' אר"ה צר חנינא כו' ר"ן
(לו) ודוקא כו' אבל כו' שם אכריו עלי' דענדל הוא
הואל יומא כו': (לז) ועל בנותיהן כו'. שם:
(לח) וכ"ז כו' רש"י שם: (לט) ומצוה כו' וי"א

אמר ר"י נדקא כו' אר"י היכלא כו' אמר אב"י חף און
כו' כגון אלו דידעין אצל כו' וכיון שאין אליהו עתיד
לגלות אע"פ שידע אותן ה"ה היודעין שאין צין העה"ה
לימות המשיח כלום לענין זה ר"ן ח"ש זה היודע כו'
וכמ"ש הריני נזיר חס כו': (לד) שכל המשפחות
כו'. שם ע"ז צ' הלכה כו' יוסי ופי' הרא"ש דר"י ור"מ
פליגי נמשפחה שנטמעה ור"ל לע"ל חף שיצא אליהו

ברכת אליהו

השכינה כשר הדבר לגלות לצנועין כמ"ש ע ב: אי"ר חמא
בר' חנינא כשהפכיה משרה שכינתו אין משרה אלא על
משפחות מיוחסות שבישראל כו'. — ר"ן.
(לו) בקידושין ע ב: אכריו עליה דעבדא הוא הווא יומא
אקרען כמה כתובתא בנהדרקא כו'.
(לז) לח) בפסחים מט ב: ולא ישא בת עמי הארץ שהן
שקץ ונשותיהן שרץ ועל צנותיהן הוא אומר ארור שוכנ
עם כל בהמה (דברים כז, כא). ופירשי בד"ה נשותיהן
שרץ: שאינן זהירות במצות. וז"ש: וכ"ז בע"ה שאינו
מודקק במצות. ולא כמו שמצויין ברמ"א: טור, שהטור
כתב: במי שהוא חשוד לעבור להכעיס.
(לט) עתו"ש דיכמות פב ב ר"ה וחננאל ורש"י שם.
דהתוס' כתבו שם: פי' רשב"ם דה"ה בת אחיו (זוהי
השיטה השניה שבהג"ה) ור"ת אומר דדוקא נקט בת אחותו
לפי שהיא בת מזלו כדאמרין רוב בנים דומי לאחי האם.
וברש"י שם ד"ה והנושא כתב: גענועי אדם רבין על
אחותו יותר מן אחיו ומתוך כך נמצא מחבב את אשתו.
והשיטה הראשונה שבהג"ה היא כשיטת רש"י ור"ת.

בידניו היא (לגלות פסול משפחות — רש"י) אבל מה
אעשה שהרי גדולי ישראל נטמעו בה כו' אמר אב"י אף
אנו נמי תנינא כו' כגון אלו דידעין כו' אבל משפחה
שנטמעה נטמעה (ואין אליהו עתיד לגלותם). וכיון שאין
אליהו עתיד לגלותן אע"פ שידע אותן, ה"ה היודעין בזה"ה,
שאיין בין העה"ה לימות המשיח כלום לענין זה. — ר"ן.
וה"ש: והיודע פיסולה אינו ראוי לגלות. וכמ"ש הריני
נזיר אם לא אגלה משפחות יהיה נזיר ולא יגלה משפחות.
(לד) בקידושין עב ב: ת"ר ממזירי ונתיני טהורים לעתיד
לבא דברי רבי יוסי רבי מאיר אומר אין טהורים כו'
הלכה כר' יוסי. ופירש הרא"ש שם פ"ד ס"א דר"י ור"מ
פליגי במשפחה שנטמעה. ור"ל לעתיד לבא אף שיבא אליהו
וגלוי לו מ"מ יטהר הכל. וה"ה בזה"ה — ר"ן כנ"ל בס"ק
ל"ג. וז"ש: שכל המשפחות שנטמעו בישראל כשרים לעתיד
לבא.

(לה) כמ"ש בקידושין עא א: אבל חכמים מוסרים אותו
לבניהם ולתלמידיהן פעם אחת בשבוע. ואף שאין איסור
כלל אם היו נדבקין בהם בלא ידיעה. מ"מ משום חשרות

ד בהנהות הרי"ם כתב דמזה נדחו דברי הח"מ סק"ט, שהקשה
למה לא יודיעו, דהרי יבאי ליד חטא, דשמו יבאי עדים ויהיו
הבנים ספק ממזרים. ומאז נזיר נדחו דבריו דמאז דהריני נזיר

באר הגולה

ק מהל' דאמרו
תשיצין לו עשה
ההונת לו משנה
ינמות דף ק"ו ע"ג
ומהל' דרבי אל תחלל
את נתן להזנותה
סנהדרין דף ע"ו ע"ג.
ר נרייתא דף
ל"ז ע"ג.

ש נרייתא ס.

א לשון הרמב"ם

נפ"כ מהלכות אסורי ביאה ממעשה כתובות דף כ"ב ע"ג שאין אדם נאמן על עצמו.

במקום אחד. ט ק לא ישא בחור זקנה ולא זקן ילדה שדבר זה גורם לזנות.
י. ר לא ישא אדם ודעתו לגרשה (מא) ואם הודיע תחלה שהוא נושא
אותה לימים ידועים מותר. יא שלא ישא אדם במדינה זו וילך
וישא אשה אחרת במדינה אחרת שמא יזדווגו הבנים זה לזה ונמצא אח
נושא אחותו (מב) ואדם גדול ששמו ידוע וזרעו מפורסם אחריו מותר.

ג דין בן שהוא ספק לכהונה. ובו ט סעיפים

א א (א) מי שבא בזמן הזה (ב) ואמר כהן אני אינו נאמן (ג) ואין מעלין אותו
נפ"כ מהלכות אסורי ביאה ממעשה כתובות דף כ"ב ע"ג שאין אדם נאמן על עצמו.

ביאורי הגר"א

כמ"ד כו' וה"ל מחלוקת. ואמ"כ סתם וכן מחלוקת
נרייתא וסתם נמתני' וכן סתם נמתני' דינמות ל"ט
וכתש"ש תנן כמ"ד כו' וכ"ז בתרומה דלורייתא חזל
דרבנן אף ר"י מודה כמש"ש כ"ה א' וכי מסקינן כו'
ותרומה זכ"ה דרבנן כמש"ש נפ"ל ופ"י נפסקים ופ"י
לנזיר וכן לרבנן דר"י נפ' הערל וז"ש זכ"ה וכן מחלק
הרמב"ם ס' להדיא בין תרומה דלורייתא בכל ס' זה:
(ב) ואמר כהן כו'. מתני' שם לת"ק וה"ל לדין

כו'. עתו"ס דינמות ס"ז ב' ד"ה והנושא ורש"י שם.
(מ) אבל ת"ח כו'. שם: (מא) ואם הודיע כו'. שם מאלן
הוי ליומא: (מב) ואדם כו'. שם:
ג (א) מי שבא בזכ"ו כו'. חילוק שזין תרומה זכ"ה
לתרומה דלורייתא הוא כמש"ש ס' כ"ד ת"ר א"י כהן
כו' ומסקנא שם ולזכ"ה נמעלין כו' וכן פליגי ת"ק ור"י
נמתני' ופ' הרמב"ם כו' יהודה ואע"ג דפליגי עלי' רבנן
משום דסתם תנא שם כ"ח נמתני' כותי' כמש"ש ב' תנן

ברכת אליהו

בקוטגו שפלוגי היה חולק עמו על הגורן. ומקשינן שם
בבב' : ודלמא עבר כהן הוא. ותרצינן דתנן כר"י שאין
חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו משום דבמקומו של
ר"י היו מעלין מתרומה ליוחסין. והו"ל מחלוקת ואח"כ
סתם והלכה כסתם. וכן מחלוקת בכרייתא וסתם כמתני'.
דשם הגמ' מביאה ברייתא שיש מחלוקת בין ר' יהודה
ור' יוסי אי חולקין תרומה לעבד בלא רבו, והסתם כמתני'
הוא כמ"ד שאין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו.
וכן סתם מתני' דיבמות צ"פ א וכמש"ש תנן כמ"ד כו'.
דתנן התם : כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הרי אלו
אוכלים בתרומה וחולקים חלק אחד בגורן. ואמרין שם
עמוד ב בגמרא דמאי דתנן חלק אחד היינו חלק כאחד
(אם באו שניהם על הגורן נותנים להם אבל זה בלא זה
אין חולקים להם דקסבר אין חולקין תרומה לעבד אא"כ
רבו עמו דילמא אתי לאסקי ליוחסין דסברי כהן הוא —
רש"י). הרי דסתם מתני' ביבמות שאין חולקין לעבד אא"כ
רבו עמו דשמא יעלוהו ליוחסין. ופ"י בתרומה דאורייתא,
אבל בתרומה דרבנן אף ר"י מודה דאין מעלין מתרומה
ליוחסין וע"א נאמן כמש"ש בכתובות כה א : וכי מסקינן
מתרומה ליוחסין בתרומה דאורייתא מתרומה דרבנן לא
מסקינן. ותרומה בזכ"ו דרבנן, כמש"ש בפ"י דפסחים יט א,
ושם פרק ג מד א. ופ"י דנזיר לו א. וכן לרבנן דר"י בפרק
הערל דיבמות פ"ב א אמרין, דרבנן דר' יוסי סברי
דתרומה בזכ"ו דרבנן. וז"ש : בזכ"ו. וכן מחלק הרמב"ם
שם להדיא בין תרומה דרבנן לדאורייתא בכל פ"מ זה.
(ב) מתני' בכתובות כג ב לת"ק דתנן התם : וכן שני

(מ) שם בפסחים מט א: בת כהן לישראל אין וזוגן עולה
יפה כו' אינו והא א"ר יוחנן הרוצה שיתעשר ידבק בורעו
של אהרן כל שכן שתורה וכהונה מעשרתו לא קשיא הא
בת"ח הא בעם הארץ כו' רב אידי בר אבין נסיב כהנתא
נפקו מיניה תרי בני סמיכי כו' אמר רב פפא אי לא נסיבנא
כהנתא לא איצתרי.
(מא) שם ביבמות לו ב: רב כי איקלע לדרדשיר מכריז
ואמר מאן הויא ליומא ורב נתמן כי איקלע לשכנציב מכריז
ואמר מאן הויא ליומא.
(מב) שם ביבמות לו ב: שאני רבנן דפקיע שמייהו (וקורין
לבתו על שמו ואם יבא בנו ממקום אחר ישמע שהיא
בת אביו ויפרשו — רש"י).
(א) חילוק שבין תרומה בזכ"ו שאין לנו תרומה דאורייתא
לתרומה דאורייתא הוא כמש"ש בכתובות כה א: ת"י אני
כהן וחברי כהן נאמן להאכילו תרומה ואינו נאמן להשיאו
אשה כו' רבי יהודה אומר אף אינו נאמן להאכילו בתרומה
כו', ומסקנא שם עמוד ב : ואב"ע"א ר"י ורבנן במעלין
מתרומה ליוחסין קמיפלגי. דר"י סובר מעלין מתרומה
ליוחסין, ולכן ע"א אינו נאמן להאכילו תרומה. ורבנן
סברי אין מעלין מתרומה ליוחסין, ולכן ע"א נאמן להאכילו
תרומה. וכן פליגי ת"ק ור"י במתני' שם כג ב, דת"ק סובר
שע"א נאמן להאכילו תרומה, ור"י סובר שע"א אינו נאמן
להאכילו תרומה. ופסק הרמב"ם בפ"ב מאיסורי ביאה כו'
יהודא, ואע"ג דפליגי עליה רבנן, משום דסתם תנא שם
כה א כמתני' כותיה, כמש"ש עמוד ב : תנן כמ"ד כו'.
דשם במשנה תנן דנאמן אדם להעיד בגודלו מה שראה

באר הגולה

ה' תענדל דרבי שם
דף כ"ו ע"א.
ו' ענדל דרבי שם.
(עמ"ס נג"ה).
ז' טור תוספות
הנמרח שם דעו כלן
לא פלוגי חומרי
שם חלל ליוחסין חלל
לתרומה 77 דברים
מעלין.

ספק חללה ואם היה מסיח לפי תומו נאמן כיצד מעשה באחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר זכור אני כשהייתי תינוק והייתי מורכב על כתפו של אבא הוציאוני מבית הספר והפשיטוני את כתנתי והטבילוני לאכול תרומה לערב וחבירי בדלים ממני והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות והעלתו רבינו הקדוש לכהונה על פי עצמו. ב ויג) היה עד אחד מעיד עליו נאמן להאכילו בתרומה בזמן הזה ולקרנות בתורה ראשון ולישא את כפיו (יד) ואפילו אביו נאמן עליו ז (טו) ואפילו משמרות מעלין לכהונה בזמן הזה (טז) כיצד הרי שהיה כתוב כשטר פלוני כהן לזה מפלוני מנה ועדים חתומים עליו הרי זה בחזקת

ביאורי הגר"א

ומתירו: (טו) ואפי' משמרות כו'. מדלל חיצוני להו שם חלל ליוחסין וה"ה לכ"ד שיש לחוש ליוחסין כמו תרומה דלוריתתא משא"כ של עכשיו וז"ש נזה"ז דק"י"ל כמ"ד שם חין מעלין משום שהול דלוריתתא ועוד כשיטתם כלשנא נתרל וכן כמ"ד שנקבע נחמיה כמ"ש נפ"י נסוטה: (טז) כיצד כו'. שם ה"ד כו'.

צ"ע דלפי' ספק חינו כמ"ש שם ול"ן כו' מ' לנחרי וכי"כ תוס' שם נד"ה הנ"ל חלל חס נל כו' מהל דשם כ"ה ז' ופ"ק דסנהדרין אדם קרוב כו' חלל כל לאחריס אע"ג שפסול ענמו חינו חפי' ספק שהרי קטלין על פיו: (יג) ה"י כו'. כנ"ל וכי"כ לישא כו' וכמ"ש נחתני' ומעלין לכהונה כו': (יד) ואפי' אביו כו'. שם כ"ה ז' כרני

ברכת אליהו

(יד) ביבמות פה ב: דתניא הרי שבא ואמר בני זה וכהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי. ור' חייא חולק שם על רבי. והלכה כרבי מחבירו.

ווי"ש בקדושין פ א: החזקה נדה בשפנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה. ולא קאמר שהיא לוקה משום דלגבי עצמה איצ' לחזקה.

(טו) בכתובות כד ב: איבעיא להו מהו עלעות משמרות ליוחסין כו' רב הונא ורב חסדא חד אמר מעלין וחד אמר אין מעלין. וכוה"ז דתרומה דרבנן לכו"ע מעלין, מילא איבעי להו שם אלא ליוחסין, וה"ה לכל דבר שיש לחוש ליוחסין כמו תרומה דאורייתא, משא"כ בתרומה של עכשיו. וז"ש: כוה"ז, אבל בזמן דתרומה דאורייתא אין מעלין משמרות דק"י"ל כמ"ד שם אין מעלין, משום שהול דאורייתא פסקין להחמיר. ועוד כשיטתם [אולי צ"ל: כשיטתו, ור"ל כשיטתו של הרמב"ם דפסקינן] כלשנא נתרל. וכן כמ"ד שנקבע באחרונה כמ"ש בפ"י כסוטה. [צ"ל בפ"ב דסוטה. וזה בפירוש המשניות לרמב"ם שם יז א שכתב שהדבר האחרון הבא בגמ' הוא פסק ההלכה, וכאן מוזכר בגמ' המ"ד דאין מעלין באחרונה, ולכן פסקינן כוותיה].

(יב) כמ"ש ביבמות מז א: מעשה באחד שבא לפני ר"י ואמר לו נתגירתי ביני לבין עצמי כו' א"ל נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך. ואע"ג שהוא נפסל, בכ"ז אינו נאמן לפסול את בניו. וכן לענין בני כנים אמרינן שם: נאמן אתה לפסול בניך ואי אתה נאמן לפסול בני בניך. אבל צ"ע מ"ש: ספק חללה, דאפילו ספק אינו, כמ"ש שם: ואין אתה נאמן לפסול כו', משמע דאינו נאמן כלל לגבי אחרים, ואפילו ספק אינו. וכי"כ תוס' שם בד"ה נאמן הנ"ל בסק"י אבל אם בא על בת כהן לא פסלה כו'. מהא דרש"י פה ב ופ"ק דסנהדרין ט ב אדם קרוב כו'. דאמרינן התם דאם אמר פלוני רבעני לרצוני סובר רבא דהוא ואחר מצטרפין להורגו לרובע, אע"ג שע"י דבורו שה" לרצוני הוא בעצמו נעשה רשע ופסול לעדות, מ"מ כיון שאדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע, לכן לא נקרא עד פסול במה שנוגע לאחרים אלמא כל לאחריס — אע"ג שפסול עצמו — אינו אפילו ספק שהרי קטלינן על פיו.

(טז) בכתובות כד ב: חייב דמי כו' לא צריכא דכתיב ביה אני פלוני כהן לויתי מנה מפלוני ותתימי פהדי כו'. ועיין ח"מ סק"ת וב"ש סק"ה.

(יג) כנ"ל וכי"כ לישא כו' וכמ"ש נחתני' מעלין לכהונה כו'.

שהוא נאמן על עצמו להחמיר. והמ"ל שם לא כ"כ. ועיין מ"ש כאן בפ"ת סק"ד. וראה בקובץ פסקידין של בתי דין הרבניים בישראל כרך ב' עמוד 146 ואילך.

זאת דאע"ג ולא משוי איניש נפשיה רשיעא, היינו ליפסל נפשיה, אבל אי אמר מויד אכלתי חלב נאמן דאימר מתכוין לטובה שאינו רוצה להביא חולין בעזרה. ונראה דרבנן כיוון לדברי תוספות אלו. וע"ל סימן ד' ס"ק פ"ג. ובביאור הגר"א בחו"מ סימן כ"ט ס"ק ט"ו, ושם בסימן ל"ד ס"ק נ"ד, ג"כ הביא רבנו מהא דכריתות ושם לא הזכיר רבנו הא "משום שאין רוצה להביא חולין בעזרה" עיי"ש. ועיין מ"ש בביאור הגר"א שם בסימן פ"ז ס"ק צ"ח וסימן צ"ב ס"ק י"ב. וח"א העיר לי שדבריו רבנו בס"ק זה יש חידוש, שגם לענין מלקות אמרינן, שנאמן אדם להחמיר על עצמו, ולוקה עפ"י דיבורו. ועיין במ"מ פ"כ מא"ב ה"ה, שג"כ כתב דלכן לוקה, משום שהוא החזיק עצמו ככהן, ואינו קרויה התראת ספק לגבי נפשיה, שכבר נאסר בודאי על פיו,

3 מ"ש "כנ"ל", הוא בסק"א ובסק"ט דבזה"ז דתרומה דרבנן נאמן עד אחד להאכילו בתרומה. ומ"ש: וכ"ש לישא כו', כוה"ז דהרי לישא את כפיו כתב לעיל בהג"ה: יש אומרים דבזה"ז נאמן עפ"י עצמו. ועמ"ש בסק"ו אלא דצ"ע למה לא כתב: וכ"ש לקרות בתורה. ומ"ש: וכמ"ש במתני' כו', כוה"ז למשנה בכתובות כג ב. ואע"ג דאנן פסקינן כר"י שם דאין מעלין, היינו רק בזמן שתרומה דאורייתא כנ"ל. והלשון "מעלין לכהונה", היינו לשאר דברים שבכהונה.

באר הגולה

ח גרייטע סע דעמיון
לה גמראל סע דף
כ"ה ע"א.
ס ה"ר שלמה בן
הרשנ"ץ ומפרש סע
ולא חיישין שמה
אזו גויה שכל
האנוסים מהרים
מלכתחנת צגוים ולא

כהן ככהני זמן זה ח (יז) וכן מעלין מנשיאות כפים (יח) ומקריאה בתורה ראשון להיות כהן ככהני זמן זה (יט) וי"ל דלס חסס עלמו אזי פלוגי כהן עד ונהני צומן הזה (הר"ן פ"ג דכתנות). ג ס (כ) אם יעיד אחד מהאנוסים שאחד מהם מוזהק בכהונה מעלין אותו לקרות בתורה ואין חוששין שמא אמו עכו"ם. ד י (כא) אפילו באו שנים וכל אחד מעיד על חבירו שהוא כהן נאמנים ולא חיישינן לגומלין. ה בנאמן הגדול לוטר זכורני כשהייתי תינוק שראיתי לפלוגי טובל ואוכל תרומה ומעלין אותו על פיו להיות כהן (כב) ככהני זמן זה. חיישין למיעוטא דכל דפריש מרונה פריש. י משנה כתנות דף כ"ג ע"ג. כ נס זה משנה סע דף כ"ח ע"א.

ביאורי הגר"א

(יז) וכן כו'. סע כ"ה ח' ת"ש חזקה כו' וקאמר נכהני כו' לע"ג דקאמר סע לא אכילת חלה כו' ח' חף לתרומה דאורייתא מסקינן היינו למי"ד חין מעלין מתרומה ליוחסין חלל למי"ד מעלין חתו לאסקינהו כחש"ש כ"ד ז' דאלת"ה כיון כו' וחש"ע כו' : (יח) ומקריאה כו'. כ"ה ז' וגי' דווקא צוה"ז כחש"ש סע כ"ד ז' גדולה חזקה כו' :

(יז) וכן כו'. סע כ"ה ח' ת"ש חזקה כו' וקאמר נכהני כו' לע"ג דקאמר סע לא אכילת חלה כו' ח' חף לתרומה דאורייתא מסקינן היינו למי"ד חין מעלין מתרומה ליוחסין חלל למי"ד מעלין חתו לאסקינהו כחש"ש כ"ד ז' דאלת"ה כיון כו' וחש"ע כו' : (יח) ומקריאה כו'. כ"ה ז' וגי' דווקא צוה"ז כחש"ש סע כ"ד ז' גדולה חזקה כו' :

ברכת אליהו

ותרצינן : בדוכתא דקביעי. הרי דקושיה הגמרא היא, דלא נחוש למיעוטא. דשמא מעשרת השבטים היא, משום דכל דפריש מרובא פריש, אעפ"י שידוע שהי מעשרת השבטים מעורבים בהם וכ"ש בחי' ראין ידוע כלל שהתחתנו האנוסים עם העכו"ם.

(יז) בכתובות כה א : ת"ש חזקה לכהונה נשיאות כפים כו'. וקאמר כאן בשו"ע : ככהני זמן זה משום דרך בזה"ו לתרומה דרבנן מעלין מנשיאות כפים, אבל בזמן דתרומה דאורייתא אין מעלין מנשיאות כפים. אע"ג דקאמר שם לא אכילת חלה כו'. דאמרינן שם בגמ' דהא דמעלין מנשיאות כפים היינו לאכילת חלה, וקסבר תרומה בזה"ו דרבנן וחלה דאורייתא, ומסקינן מתרומה דרבנן לחלה דאורייתא. מ' אף לתרומה דאורייתא מסקינן מנשיאות כפים, היינו למי"ד אין מעלין מתרומה ליוחסין, ואין חשש שיעלוהו ליוחסין מאכילת התרומה. אבל למי"ד מעלין מתרומה ליוחסין וכן הלכה כחש"ש בסק"א אין מעלין מנשיאות כפים לתרומה דאורייתא, דדילמא אתו לאסקינהו ליוחסין. כחש"ש כד ב : דאלת"ה למי"ד מעלין מתרומה ליוחסין כיון דאכלי בתרומה אתי לאסקינהו כו' ואבע"א השתא נמי בתרומה דרבנן אכול בתרומה דאורייתא לא אכול ופי' מסקינן מתרומה דאורייתא בתרומה דאורייתא בתרומה דרבנן לא מסקינן.

(כא) מתני' בכתובות כג ב : ובזמן שחן מעידין זה את זה חרי אלו נאמנים, ושם כד א מביאה הגמרא ברייתא דרבנן סברי ששנים נאמנים לחקיד אף שכל אחד מעיד על חברו ורי' סובר שאינם נאמנים, ומקשה הנבי' : והא איפכא שמעינן להו דתנן החמירין שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן שלי חדש ושל חברי ישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן אינו נאמן (שאינו אלא מערימין אמור אתה כאן ואני במקום אחר — רש"י) ר"א נאמן. ותרצינן : דרבנן אדרבנן לא קשיא כו' בשכלי אומנותו בידו. ופירש"י דקאי אמשנה דחמירין, דמיירי שכלי אומנותו בידו של זה המזולל את שלו, דאנן פהרי שלמוכרה חביאה, חילכך אין זה אלא גומל, וזה יעיד עליו כפוך שלפניהם. ולפירש"י, כשאין כלי אומנותו בידו לא חיישינן לגומלין לרבנן. דלא כר"ח בתוס' שם עמוד ב ד"ה בשכלי דפירש שזה שאומר עליו שהוא כהן יש בידו כלים שמשמשין בהן בטהרה, ודומה שהוא כהן, ולכך האמינוהו חכמים. ולפיר"ח כשאין כלי אומנותו בידו חיישינן לגומלין. ודברי המחבר הם כפרש"י. ולמסקנא, אף ר"י מודה דלא חיישינן לגומלין, דאמרינן שם ואבע"א ר"י ורבנן, במעלין מתרומה ליוחסין קמיפלגי. (דטעמיה דר"י הוא לא משום דחייש לגומלין, אלא משום דחיישינן שמא יעלוהו ליוחסין). וכ"פ בחז"ם סימן ל"ז מה דלא חיישינן לגומלין. (כב) תנן בכתובות כח א : ואלו נאמנים לחקיד בנודלן מה שראו בקופנן כו' ושחיה איש פלוגי יוצא מבית הספר לטבול

(יח) בכתובות כה ב : מוחזקי בזה שהוא כהן א"ל מה ראית א"ל שקרא ראשון בבית הכנסת. וגי' דוקא בחז"י, כחש"ש כד ב : גדולה חזקה כו' והגמ' מסיימת שם דלמ"ד מעלין מתרומה ליוחסין אין מעלין גם לתרומה מנ"כ — בזמן דתרומה דאורייתא — משום דאתו לאסקינהו, כנ"ל בסק"י. וה"ה בקריאת התורה.

(יט) דלא גרע ממסל"ת דהא על שטר מסל"ת הוא א.

(כ) עיין בחי' פק"ש וז"ל : ולא חיישינן שמא אמו עכו"ם שכל האנוסים נזהרים מלהתחתן בעכו"ם ולא חיישינן למיעוטא דכל דפריש מרובא פריש, עכ"ל וכח"ש ביבמות מ"ז ב : נכרי שקידש בזמן הזה חוששין לקידושין שמא מעשרת שבטים הוא. ומקשינן, כל דפריש מרובא פריש

נקרא 'קישור דברים', מאחר שמסמי גם על ענין השטר. ובהז"א ס"ב סקט"ו כתב דנקרא 'קישור דברים', מאחר שאינו עוסק עשוי ביחוסו אלא בחתימתו. והביא שם דהר"ן ס"ל דמסל"ת בעינן 'קישור דברים'. ועיין כאן ב'אוצר-הפוסקים'.

4 בהגהות הרי"מ בתב : ולא כח"ש. ור"ל דב"ש בסק"ט כתב דזה נקרא מסל"ת בלי קישור שאר דברים. וכתב הב"ש דהר"ן — שכתב דין זה — ס"ל דלא צריך 'קישור דברים'. ועי' בתב בהגהות הרי"מ : ולא כח"ש. וכוונת דברי הגר"א נראה, דזה

באר הגולה

ל ל' הרמב"ם שם
 בפ"ג וכתב ה"ה
 שילא לו דין זה מוסוג
 הגמרא מהא דלמירין
 מעשר ראשון חזקה
 לכהונה וכו' שם דף
 כ"ו ע"א.
 מ גם זה שם במשנה
 דף כ"ג ע"ג
 ומלוקינותא דר' יוחנן
 ורב חשי שם כ"ו ע"א
 וע"ז וכרס"ג.
 ג גם זה שם במשנה
 יבמות דף ק' ע"א.
 פ שם כתב ה"ה
 שהיה פשוט ונתחבר כדלפני זה בגמרא שם.

ו ל (כג) מי שבא ואמר כהן אני ועד אחד מעיד שיודע באביו שהוא כהן אין מעלין אותו לכהונה על פיו שמא חלל הוא עד שיעיד שזה כהן הוא (כד) אבל אם הוחזק אביו כהן או שבאו שנים והעידו שאביו של זה כהן הוא הרי זה בחזקת אביו. (כה) (ובכל דבר הולכין אחר החזקה (פ) (שהרי שורפין וסוקלין על החזקה). ז מ מי שהוחזק אביו כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה או בן חלוצה חוששין לו ומורדין אותו בא עד אחד אחר כך והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה על פיו באו ב' עדים אחר כך והעידו שהוא חלל מורדין אותו מכהונה בא עד אחד והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה שזה האחרון מצטרף לעד ראשון והרי שנים מעידים שהוא כשר ושנים מעידים שהוא פסול ידחו אלו ואלו וידחו הקול שהשנים כמאה וישאר כהן בחזקת אביו. ח גאשה שלא שהתה ג' חדשים אחר בעלה וילדה ואין ידוע אם בן מ' לראשון או בן שבעה לאחרון והיה אחד מהם כהן והשני ישראל הרי זה ספק כהן ס (כו) וכן אם

ביאורי הגר"א

ל' כו': (כד) אבל אם כו'. שם חלל הכל נמא' עסקין כו' וכמ"ש בס"י וכ"ש ז' עדים ולפי' עדות הכל נמא' כו' שם כ"ה ז': (כה) ובכל דבר כו'. שם כ"ד ז' גדולה כו': (כו) שהרי כו'. קדושין פ' א' ורי"א לפי' ליוחסין ולזולא כו': (כז) וכן אם מתניתין שם ל"ט כהנת שנתערב כו' וסחררו כו'.

ברכת אליהו

הס"י. והמ"מ האריך מאין למד הרמב"ם דין זה. אולם דברי הרמב"ם הם כגוי' בכתובות כו א': ארי"ה הביע' כגון דאני חד פהדי ואסחדי באבוא דהאי דכהן הוא וחלקו ליה לידידה מעשר בבית חגרנות כו' מאי איכא למימר בן גרושה או בן חלוצה הוא כו' בתורת חלוקה לא יחבי ליה. וזה לא כגירסא שלפנינו בגמ' עיי"ש. ולפי גירסת הרמב"ם מוכח מכאן דרק אם העידו עליו שחלקו לו מעשר מהני, אבל אם לא העידו עליו שחלקו לו מעשר לא מהני מה שעד אחד העיד על אביו שהוא כהן דחיישינן שמא חלל הוא.⁵

(כד) בכתובות כו א': אלא הכא במאי עסקינן דמוחזק לן באבוא דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה כו' וכמ"ש בס"י. הרי דאם אביו הוחזק כהן מעמידין הבן בחזקת אביו, ואין מורדיים אותו אלא יצא עליו קול שהוא בן גרושה או בן חלוצה. וכמ"ש בשיש ב' עדים שהעידו שאביו כהן. ואפילו עדות הכאה מכה חזקה מהני כמ"ש בה ב': עדות הכאה מכה חזקה בחזקה. (כה) בכתובות כד ב': גדולה חזקה כו' הרי אתם בחזקתכם כמה הייתם אוכלים בגולה בקרשי הגבול אף כאן בקרשי הגבול.

(כו) קידושין פ א': ורי"א אפילו ביוחסין (סמכין) אחזקה שהן כרוכין אחריה — רש"י) ואזרא ר"י לפעמים דארי' היא א"ר יוחנן מלקין על החזקות פוקלין ושורפין על החזקות. (כז) עיין בבה"ג סק"ס שהביא בשם המ"מ שכתב ונתבאר

גדול עמו חזל גדלויריתא אף גדול עמו לא מהני כמ"ש התוס' שם ד"ה והוא כו' ונ"ע למה השמיט יולא מניח הספר וכן ל"ע על טור וש"ע ח"מ סי' ל"ה ס"י שכתב ושה' חולק כו' דנח"ל לא מהני וכמ"ש ודלמא כו' ואף לה"י: (כג) מי שבא כו'. כג' שם כ"ו א' ארי"ה הנ"ע כגון דלמא חד סהדי ואסחדי בלזולא דהאי דכהן הוא וחלקו

לאכול בתרומה, ושם עמוד ב' אמרינן דרק בתרומה דרבנן נאמן. ושם בגמ' בעמוד א' אמרינן על המשנה: והוא שיש גדול עמו. אולם זה לא קאי אתרומה דבתרומה דרבנן א"צ גדול עמו, אבל בתרומה דאורייתא אף גדול עמו לא מהני, כמ"ש התוס' שם ד"ה והוא כו'. וז"ל: לא קאי אתרומה דבתרומה סגי באחד כיון דאין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין דלהכי מוקי לה בתרומה דרבנן דבתרומה דאורייתא כיון דסבר תנא דידן דמעלין ממנה ליוחסין כדאמרינן לקמן אינו נאמן אפילו יש גדול עמו כו' עכ"ל. ובמשנה שם הוזכר גם: יוצא מבית הספר ובגמ' שם אמרינן דזה דוקא בכדי להוציא מחשב עבד. וצ"ע למה השמיט כאן: יוצא מבית הספר, וכן צ"ע על טור וח"מ סימן ל"ה פ"י שכתב: ונאמן לומר כו' ושהיה חולק עמנו תרומה. וקשה דבזו"ל לא מהני מה שהיה חולק בתרומה, וכמ"ש עמוד ב' בגמרא: ודלמא עבד כהן הוא. ומתרתא הנמ' דתנן כר"י הסובר דאין חלקין תרומה לעבד אלא רבו עמו. והפסק הוא שמא יעלוהו ליוחסין. דבמקומו של ר"י היו מעלין מתרומה ליוחסין. נמצא דבזו"ל שאין חשב שמא יעלוהו ליוחסין דהרי אין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין, אף לר"י מותר לחלק לעבד אפילו אם אין רבו עמו ואין חלוקת תרומה הוכחה לכהונה בזו"ל דחיישינן דלמא עבד כהן הוא (ועמ"ש" בח"מ ס"ק ט', י, י"א).

(כג) דין זה לקוח מדברי הרמב"ם בפ"כ מאיסורי ביאה

באר הגולה

ע גס זה עס ומשנה
עס.
פ מתימחל דשמואל
עס מוסר דכתיב
והיחס לו ולזרעו
לחריזו נעיק זרעו
מיוחס לחריזו וגזירה
דרבנן הוא מזהיר
בזנות.

נתערב ולד כהן בולד ישראל והגדילו התערובות כל אחד מהם ספק כהן ונותנים עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים נושאים נשים הראויות לכהונה (כח) ואין מטמאים למתים ולא אוכלים בתרומה ואם נשאו גרושה מוציאין ואין לוקים. ט עשני כהנים שנתערבו ולדותיהם או אשת כהן שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת לכהן אחר ואין ידוע אם בן ט' לראשון או בן שבעה לאחרון הרי זה כהן ונותנים על הולד חומרי שניהם הוא אונן עליהם והם אוננים עליו הוא אינו מטמא להם והם אינם מטמאים לו במה דברים אמורים בזמן שבאים מכה נשואין פ אבל בזנות משתיקין אותו מדין כהונה הואיל ואין ידוע ודאי מי הוא אביו כיצד עשרה כהנים שפירש אחד מהם ובעל (כט) אף על פי שהוא ודאי בן כהן ואם נטמא למת או נשא גרושה לוקה ואינו עובד ואינו אוכל בתרומה. הנה: (ל) זנתה עם כהן אחד ונתן שלשה נשאת לכהן אחר הולד פסול לכהונה (תלמי נכ"ג) (לא) כהן הנז על הפנויה ומודה שהוא זנו הן כהן לכל דבר (לב) ולא חיישין שאל הפקירה נפשה לאחרים (תשובת הראש"ש כלל ל"ג).

ביאורי הגר"א

לרבי יהושע לע"ג דפסול לר"י חשנין בולדו כ"ש כה"ג דלוינו חלל ונעלה ולע"ג דמסתמח בנדה נז עליה כחש"ל ס' כ"ו ס"ל ה' כחש"ל ציננות ס' ח': (לב) ולא כו'. דלל כחש"ל עס ס"ט ז' וכ"ש ללישנא בתרא דאף חז"י מודה:

(כח) ואין כו'. עס נטמאה וה"ה להך: (כט) אע"פ שהוא כו'. כחש"ש שזינו חלל מדרבנן: (ל) זנתה כו'. גמ' עס: (לא) כהן הבא כו'. ר"ל לע"ג דלחריז' בכתובות י"ג ז' דל"ל נעדות כו' חלל משתיקין כו' מ"מ כח"ג לא כח"ש י"ד ח' חלל כו' ור"ל אף

ברכת אליהו

(לא) ר"ל אע"ג דאמרין בכתובות יג ב: כד"א בעדות אשה בנפח אבל עדות אשה בכתה דברי הכל הולד שתוקי כו' אלא משתיקין אותו מדין כהונה. הרי שאין אמירת האשה מהני להכשיר את בנה לכהונה, מ"מ כח"ג לא שאם גם הוא מודה שהוא בנו. לא משתיקין אותו מדין כהונה. כחש"ש יד א גבי ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף היא אמרה מינייה והוא אמר אין מינאי אמר רב יוסף למאי ניתוסף לה דהא קא מודה כו'. ור"ל אף לרבי יהושע. אע"ג דפסול לר"י כשהיא אומרת לבד, כדתנן שם יג א, מ"מ בהוא מודה חשבינן בודאי שהוא בנו וכשר בי"ש כח"ג דהא דבעינן זרעו מיוחס אחריו אינו אלא מכלה דרבנן כח"ש בס"ק כ"ט. ודע"ג דמסתמח בנדה בא עליה כחש"ל סימן כ"ו ס"א, הא קי"ל כראש"י ביבמות ס א דבן-נדה לא הוי חלל. (לב) דלא כאב"י בכתובות פט ב הסובר שם דחיישין שמא נתעברה מאחר ואמרין מדאפקרא נפשה לגביה אפקרא נפשה לעלמא. אלא כרבא הסובר דאם לא דיימא מעלמא לא חיישין שמא נתעברה מאחר. ופ"ש ללישנא בתרא שם בגמ' דאף אב"י מודה שאם בא עליה לא חוששים שמא הפקירה נפשה לאחרים.

בכיצוד בזה בגמרא. אולם דין זה איתא במתניתין ביבמות צב בהנח שנתערב ולדה בולד שפחתה כו' שחררו וא"י נושאים ראויות לכהונה ואינן מטמאים למתים ואם נטמאו אינן סופגין הארבעים כו' ואינם חולקים בקרשי המקדש. (כח) שם במומאה וה"ה להך. בסכ"ז הובאו דברי המשנה דיבמות צט דאם נטמאו אינן סופגין הארבעים (דכל חד אמר לאו כהן אנא — רש"י) וה"ה להך — בנושאים נשים שאינם ראויות לכהונה — שאינם לוקים. (כט) כחש"ש שאינו אלא מדרבנן. דאמרין ביבמות ק ב דהא דבעינן זרעו מיוחס אחריו הוא רק מדרבנן. וז"ל הגמ': אמר שמואל עשרה כהנים עומדים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי כו' אלא משתיקין אותו מדין כהונה כו' זרעו מיוחס אחריו דרבנן. (ל) גמ' שם. דתנן ביבמות ק מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן תשע לראשון אם בן שבעה לאחרון כו' היו שניהם כהנים כו'. ואמרין שם בגמ' דלשמואל משתיקין אותו מדין כהונה. ואמרין שם בגמ' דמתניתין מיירי בזנות. [ועיין בח"מ סק"ב ובב"ש סקט"ו].

באר הגולה

ד מי הם האסורים לבא בקהל ואיזהו הנקרא ממזר. ובו ל"ז סעיפים

א פשוט ומפורש בתורה.

ב משנה צ"ח דף ע"ב ונכחה דוכתי.

ג מפורש בתורה.

ד משנה ס"ד דף ע"ו ע"כ.

ה דף ע"ז ע"ב.

ו דף ע"ה ע"ב.

ז משנה קדושין דף ס"ו ע"ב.

ח מסקנת הגמרא יצמות דף מ"ה ע"ב.

ז"ה שפסול לכהונה דפתחא דתלמודא וכולהו אמוראי מודו בהכי.

תוספות מידו והולך חלל.

א (א) ממזרים ב (ב) ונתינים אסורים איסור עולם (ג) עד סוף כל הדורות בין זכרים בין נקבות. ב געמוני ומואבי אסורין ואיסורן איסור עולם דאכל נקבותיהם מותרות מיד. ג (ד) מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד שלשה דורות אחד זכרים ואחד נקבות ה (ה) שאחר שנתגייר הוא ובנו שנולד לו אחר שנתגייר אסורים ובן בנו מותר. ד ומצרית מעוברת שנתגיירה בנה מצרי שני. ה ז (ו) ישראל שבא על אחת מאלו הולד כמותה (ז) ואחד מאלו חוץ מממזר שבא על בת ישראל ה הולד כשר לקהל ס (ח) אלא שפגום ילכהונה.

ס טור וכדעת א"י הרא"ש שם נפקוין אין ספק י ופירש שם ה"ל נת אסורה לכהן ואם נשאת לכהן

ביאורי הגר"א

סוף כ"ו. ר"ל אע"פ דכתיב דור עשירי כמ"ש בספרי שם נאמר כ"ן דור עשירי ונאמר להלן דור עשירי מה דור עשירי כ"ו האמור להלן עד עולם ח"ך דור כ"ו: (ד) מצרי כ"ו. מתני' שם וכת"ך וכל סוגיא דשומעין כת"ך: (ה) שאחר כ"ו. ע"פ ח' להס כ"ו: (ו) ישראל וכו' ולאחר כ"ו. ר"ל בגיותן: (ז) וא' מאלו וכו'. אע"פ דבגיותן הלך אחר הפסול לזל בגיותן רחמנא אפקרי' לזרעי' ור"ל ממש נקדושין ס"ח ז' ש"מ בן בתך כ"ו והסם נתינים הוא כמ"ש הואל נשבעת כ"ו וצ"ח נתינים ע"י ח' נתינת נכרים כ"ו: (ח) אלא שפגום כ"ו.

ד (א) ממזרי' כ"ו. מתניתין יצמות ע"ה ז': (ב) ונתיני' כ"ו. עיין בהגהת צ"ח והוא שיטת הרמב"ם דכל האומות שזין ולא תתחתן קאי לגיותן לזל משנתגיירו ח"ך ז' אומות מותרין רק יהוש' ודוד גזרו עליהן לזל דעת תוס' שהן אסורין מדאוריית' ח"ך לאחר שנתגיירו וע"י קאי לא תתחתן לז' אומות שנתגיירו והן הן הנתיני' וכן כתב רש"י דרפ"ג דמכות ושי"מ וכתב כ"י דח"ך נתינים עד סוף כל הדורות אסורין מדאוריית' לזל המ"מ והר"ן רפ"ג דכתובות כתבו דנתינים אינם אסורים אלא מנזירות יהושע ודוד ע"כ: (ג) עד

ברכת אליהו

בקהל ח' (דברים כג. ג), אפ"ה אסורים איסור עולם, כמ"ש בספרי שם: נאמר כאן דור עשירי ונאמר להלן (בפסוק ו' שם גבי עמוני) דור עשירי מה דור עשירי האמור להלן עד עולם אף דור עשירי האמור כאן עד עולם. (ד) מתני' שם וכת"ך. דתנן ביבמות עו ב: מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד ג' דורות אחד זכרים ואחד נקבות ר"ש מתיר את הנקבות מיד, והלכה כת"ך, דכל סוגיא דשומעין כת"ך. דהו"ז שם שגם מצרית אסורה. (ה) ביבמות עו א: לכך נאמר להם מהם מנה (הוא ראשון בנו שני זמן בנו מותר — רש"י).

(ו) ר"ל בגיותן דאילו בגיותן הולד הולך אחר הפסול כמ"ש בס"י.

(ז) אע"פ דבגיותן הלך אחר הפסול אבל בגיותן אף ב' אומות רחמנא אפקריה לזרעיה. וראיה ממש בקידושין סח ב: ש"מ בן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנך כ"ו. והתם כנתינים הוא, כמ"ש: ההוא בשבעת גוים כתיב כ"ו. וכיבמות עו א: והני מילי בהיותן נכרים כי מניירי בישראל שרי. וקאי התם על הפסוק דלא תתחתן שנאמר ב' אומות, וע"ז מסיים הפסוק: כי יסיר את בנך מאחרי, שמוזה אנו למדים שהבן שילד מנכרי וישראלית קרוי בנך — דהולד נחשב בישראל.

(ח) בקידושין מה א: דכולהו אמוראי דמשרי מודו שהולד פגום לכהונה. ובקידושין סח ב: נ"מ קסבר רבינא נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כמזר נתי דכשר לא הוי ממזר לא הוי פסול מיקרי כ"ו.

(א) בבבא"ג ס"א כתב פשוט ומפורש בתורה. אולם הדין ש, ממזרים ונתינים אסורים איסור עולם, הוא מהא דתנן ביבמות עו ב: ממזרין ונתינין אסורין ואיסורן איסור עולם אחד זכרים ואחד נקבות.

(ב) עיין בהגהת בח"ג. לפנינו אין ע"ז הגהת באר-הגולה. ואולי כוונתו למ"ש בבבא"ג ס"א. ותוכן הענין הוא, דביבמות עו א יש שתי לשונות. ללשנא קמא סובר רבא ד, לא תתחתן הכתוב אצל ז' אומות איירי בגיותן אבל בגירותן שרי. וללשנא בתרא סובר רבא דלא תתחתן איירי בגירותן, אבל בגיותן אין איסור תתנות. וללשנא קמא, נתינים אסורים מחמת גזירת יהושע ודוד. ודברי המחבר (כפי שם' ממש בסעיף ט) הם כדעת הפוסקים כלשנא קמא דרבא. והוא שיטת הרמב"ם כמ"ד מאיסורי ביאה הכ"ב דכל האומות שזין ולא תתחתן קאי אניותן, אבל משנתגיירו אף ז' אומות מותרין, רק יהושע ודוד גזרו על הנתינים. אבל דעת תוס' ביבמות עו א ד"ה ונתינים שהן אסורין מדאורייתא אף לאחר שנתגיירו, וע"ז קאי לא תתחתן כ"פ א' אומות שנתגיירו, והן הן הנתינים. וכן כתב רש"י ברפ"ג דמכות יג א ד"ה ונתינים, וז"ל: ומן הנכבועים הוא ומלקות משום לא תתחתן בהם. ושי"מ. וכתב נ"י ביבמות שם דאף כניהם עד סוף כל הדורות אסורין מדאורייתא כיון דלא כתיב בהו דורות. אבל המ"מ ברמב"ם שם והר"ן רפ"ג דכתובות כתבו דנתינים אינם אסורים אלא מנזירות יהושע ודוד ע"כ [ועיין בסיומן ס"ו ס"ק ב].

(ג) ר"ל אע"פ דכתיב גבי ממזר: דור עשירי לא יבא לו

ו כ(ט) נתגיירה אחת מאלו ונשאת לישראל או שנתגייר אחד מאלו ונשא
אשה ישראלית הולד הולך אחר הפסול (י) לפיכך גר עמוני או מצרי שני שנשא
בת ישראל הבת כשרה אפילו לכהונה שאחר איזה מהם שנלך היא כשרה
(יא) אבל מצרי שני שנשא מצרית ראשונה הולד שני מצרי ראשון שנשא
מצרית שניה ל(יב) ו"א הולד שלישי מ(יג) ולהרמב"ם הולד שני.
ז נ(יד) עמוני
ז"ח ע"א. מ שם נפ"צ וכנלתי רב דימי א"ר יוחנן שם וכתב שם ה"ה דלדעת הרמז"ן רב דימי נמי הכי ס"ל ולא פליג
חלף בלש"ה. נ מומחה דכי אתי רבינא א"ר יוחנן שם ע"ב.

ביאורי הגר"א

וה"ה לרב דימי דליק חלף משום דהכתוב כו': ועיקר.
לרמז"ם פי' ודאי שרצ דימי ס"ל כסדרא הראשונה כנ"ל
ומנימין דנשא ראשונה עונדל כך הוי דגמרא לא פריך
חלף מומ"ש אש"א לנני כו' להנצל וטעמו של הרמז"ם
מומ"ש שם כי אתא רבינא אר"י בלחיות כו' נתגיירו כו'
דלכאורה מ"ש כי אתא ח"ן לו טעם כיון שהול מתא
נפ"ע לא שייך כי אתא דמשמע דאחי לאפלוני חלף בלחיות
דאתא לאפלוני דלא נתר אניה ונתר אימי' שדין חלף
נתר הפגום ומו"ש שם נמאי אלימא כו' דנעי לאוקומי
נ"ל לחיות כרישא ודלא כתוס' קדושין ס"ז א' ד"ה ננה
כו' שדחקו לחלק בין ז' לחיות בין חיות אחת ודברי
הרמז"ם נכונים עד מאוד. וכן משמע גירסאמי פרק
הערל ופרק עשרה יוחסין אר"י מנימין גר מזרי היה
מתלמידיו של ר' עקיבא אמר חזי גר מזרי נשוי לגיורת
ומזרי נני בן גר מזרי ולמי נשיו לגיורת מזרי נחל
נני כשר לנצל נקחל ח"ל ר"ע לא כי חלף אף אתה
השילו לנת גיורת מזרי' כדי שיהא שלשה דורות מכאן
ושלשה דורות מכאן משמע דמשי לדין לריד ג' דורות:

מ"ה ח' דכולהו אמוראי דמכשרי כו' ונקדושין שם נהי
דכשר כו': (ט) נתגיירה כו' או כו'. ע"ח ח' להס
כו' ועיין רש"י וס' ואטריד כו': (י) לפיכך
כו'. ע"ח ח' כרזי יוחנן: (יא) אבל מצרי כו'.
ע"ח ח' כרז דימי: (יב) י"א כו'. כמ"ש שם
דנתר אחיה שדין וערש"י ד"ה בלידה כו'. וס' נמסקנא
משום דהכתוב תלאן בלידה וכ"ש לדין דק"ל עונד
ירך חמו דח"ל לזה כמ"ש שם ועיין תוס' שם ד"ה חלף
כו': (יג) ולהרמב"ם כו'. דלכ"כ אכתי קשה על
מנימין לחם לא נשא הוא מזרי שני' ויתיר לנני לנצל
נקחל וערש"י נסוטה ט' ח' ד"ה מזרי ראשון כו' שם
הייתי כו' חלף מ"ש רש"י הלך אחר כו' נ"ע דע"כ
ל"פ ביצמות שם חלף ח' נתר ידיה או ידיה שדין
חלף נתר פסולו לא אחריין וזהו טעם ס' ראשונה כיון
דאחריין שם חלף נתר אימי' שדין: ועוד ס' הרמז"ם
מדלמרי' שם ז' נתגיירו הלך אחר הפגום וכ"כ רש"י
שם ע"ח ז' ד"ה אש"א כו'. חלף נקדושין ס"ז א' ד"ה
ננה כו' ותוס' שם ד"ה ננה פי' דוקא ננני עמוני

ברכת אליהו

לדין דק"ל עובר ירך אמו דא"צ לזה כמ"ש שם ועיין תוס'
שם ד"ה אלא כו'. דשם בגמרא מקשינן — אהא דאמר ר"י
דבתר אימיה שדינן — מהא דאר"י הפריש חטאת מעוברת
וילדה רצה מתכפר בה רצה מתכפר בולדה אי אמרת בשלמא
עובר לאו ירך אמו הוא הוה ליה כמפריש שתי חטאות
לאחריות כו' אלא אי אמרת עובר ירך אמו הוא הוה ליה
ולד חטאת וולד חטאת למיתה אזיל אישתיק א"ל דילמא
שאני התם דכתיב אשר יולדו הכתוב תלאו בלידה. הרי דכל
התירוצ דתלאו בלידה צריך רק למ"ד עובר לאו ירך אמו.
אבל למ"ד עובר ירך אמו ל"צ ללימוד דאשר יולדו הכתוב
תלאו בלידה דבלא"ה עובר ירך אמו והעובר הולך אחר האם.
וכ"כ שם בתוספות ד"ה אלא דלמ"ד עובר ירך אמו הוא
הזכר פשוט דהולד הולך אחר האם. ולדין דק"ל עובר
ירך אמו¹ כ"ש דהולד הולך תמיד אחר האם.
(יג) איתא ביבמות ע"א: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן
מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שלישי הואי אלמא
קסבר בתר ידיה שדינן ליה כו' מתיב רבא אמר רבי יהודה
מנימין גר מצרי היה לי חבר מתלמידי ר' עקיבא ואמר אני

(ט) בין שהוא הפסול בין שהיא הפסולה הולד הולך אחר
הפסול כדאיתא ביבמות ע"א: לחם חלק אחר הפסול ועיין
רש"י שם ד"ה לחם שכתב: כגון מצרי שנשא ישראלית
וישראל שנשא מצרית הלך אחריה. ושם בגמ': ואיצטריך
למכתב כו' ה"א מצרית מעוברת שנתגיירה היא ובנה חד
כו'. הרי שהזכירו בגמ' על הפסול דלהם גם כשהפסול הוא
ממנה ומלהם דרשינן דהלך אחר הפסול.
(י) ע"א כרבי יוחנן דאיתא ביבמות שם: בת גר עמוני
ובת מצרי שני רבי יוחנן אמר כשרה וריש לקיש אמר
פסולה כו'. וידוע שהלכה כרבי יוחנן לגבי ריש לקיש.
(יא) ביבמות ע"א כרבי דימי. דאיתא התם: כי אתא רב
דימי אמר ר"י מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שני
הואי אלמא בתר אימיה שדינן ליה.
(יב) כמ"ש שם ביבמות ע"א הג"ל בסק"א בתר אימיה
שדינן ליה. וכיון דהיא מצרית שניה שדינן הולד בתר אימיה
והוא שלישי. וערש"י שם ד"ה בלידה כו' שכתב: הלך אחר
האם. ושם במסקנא משום דהכתוב תלאו בלידה — דהיינו
שהלך אחר האם — לכן כיון שהיא שניה, הולד שלישי. וכ"ש

1 עיין בחזו"א סימן ד' סק"א שהעיר שאמנם התוס' בב"ק מזו
א ובסנהדרין פ ב כתבו דק"ל עובר ירך אמו. אבל ר"ת שם
בתוס' סובר דק"ל עובר לאו ירך אמו. וכן דעת הרמב"ם בפ"ד

באר הגולה

ס' גרייטל וכו' ונפטר
לה נגמרת ס'
קדושין דף ס"ז ע"ב.

שנשא מצרית הולד עמוני ומצרי שנשא עמונית הולד מצרי שבאומות הלך
אחר הזכר אבל אם נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם ס' לפיכך גר עמוני
שנשא נגורת מצרית הולד אם הוא זכר דינו כעמוני להיות אסור לעולם ואם
היא נקבה דינה כמצרית. הנה: גר נזירי שגזל כותית עמונית הן הולד עמוני

ביאורי הגר"א

(יד) עמוני כו' שבאומות כו'. ר"ל כה"ג מולדמזר לח"כ נתגיירו כו' ונזירי רח"ה כדתיבא כו' :

ברכת אליהו

הגמ' לא פריך אלא ממש' אשיא לבני כו', דהוי להבא,
ולכן קא פריך אפילו ראשונה נמי. ושעמו של הרמב"ם הוא
שרבינא חולק בזה על רבנ"ה ור"ד וסובר שגם במצרי
ומצרית שהם עם אחד או שאין עבירה הולכים אחר הפגום,
ופ' הרמב"ם כרבינא. וראיתו של הרמב"ם היא ממש'
ביבמות ע"ב ב: כי אתא רבינא א"ר יוחנן באומות הלך
אחר הזכר נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם. דלכאורה
מ"ש: כי אתא אין לו טעם כיון שהוא מלתא בפ"ט לא
שייך כי אתא, דמשמע דאתא לאפלוגי, אלא דבאמת דאתא
רבינא לאפלוגי ארבע"ה ור"ד, והוא סובר דלא בתר אביה
ובתר אימיה שדינן, אלא בתר הפגום, וגם במצרי ומצרית
הולכין אחר הפגום. ומ"ש שם בגמ' — אהא דנתגיירו
הלך אחר פגום שבשניהם — במאי אילימא כו'. ומוקמינן
לה בעמוני שנשא מצרית, היינו משום דבעי לאוקמי הא
דאמר נתגיירו הלך אחר פגום שבשניהם כו'. אומות כרישא
דדבריו של רבינא שאמר באומות הלך אחר הזכר דהיינו
בשני עממין, ולכן מוקמינן גם הא דנתגיירו בשני עממין.
אבל ה"ה דלרבינא גם במצרי ומצרית הולכין אחר הפגום
שבשניהם. ודלא כתוס' קידושין פ"א ד"ה בנה כו' שדחקו
לחלק בין ב' אומות בין אומה אחת.² ודברי הרמב"ם
נכונים עד מאוד, וכן משמע בירושלמי פרק הערל (יבמות
פ"ה ח"ב) ופרק עשרה יוחסין (קידושין פ"ד ח"ג) דאיתא
התם: אריש מנימין גר מצרי ה' מתלמידיו של ר' עקיבא
אמר אני גר מצרי נשוי לנגורת מצרית בני כו' גר מצרי
ואני משיאו לנגורת מצרית נמצא כו' בני כשר לבא בקהל
א"ל ר"ע לא כי אלא אף אתה השיאו לבת נגורת מצרית
כדי שיחא שלשה דורות מכאן ושלשה דורות מכאן. משמע
דמשני צדדין צריך ג' דורות.³

(יד) איתא ביבמות ע"ב ב: כי אתא רבינא א"ר יוחנן
באומות הלך הזכר נתגיירו הלך אחר פגום שבשניהם באומות
הלך אחר הזכר כדתינא מגין לאחד מן האומות שבא על
הכנענית והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד כו'. ומ"ש
בגמ': באומות הלך אחר הזכר ר"ל כה"ג לענין יוחסין.
(ומתורץ בזה קושית הח"מ בסק"ו שכתב: אע"ג בש"ס
אתמר לענין לא תחיה כל נשמה כו' עי"ש) מדאמר אח"כ
נתגיירו כו' וזה פשיטא דקאי לענין יוחסין ולא לענין לא

מצרי ראשון ונשאתי מצרית ראשונה אשיא לבני מצרית
שנייה כדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל ואי ס"ד בתריה
דידיה שדינן ליה אפילו ראשונה נמי הא אמר ליה ר"י
לתנא תני ראשונה כי אתא רב דימי אמר ר"י מצרי שני
שנשא מצרית ראשונה בנה שני הואי אלמא בתר אימיה
שדינן ליה. ומכאן יש הוכחה לדברי הרמב"ם — שמצרי
ראשון שנשא מצרית שניה הולד שני — דאל"כ אכתי קשה
על מנימין, למה לא נשא הוא מצרית שניה ויתיר לבנו לבא
בקהל. ועיין רש"י בסוטה פ"א ד"ה מצרי ראשון כו' (לפנינו
זה בד"ה אשיא לבני מצרית שניה וכתב שם) וז"ל: שאם
הייתי משיא לבני מצרית ראשונה היה בן בני שני מצד
האם דאמר ביבמות ובקדושין בנים אשר יולדו להם הלך
אחר פסולן אלמא עדיין מצרים הם כו' עכ"ל. וכיון שכתב
רש"י דגם לגבי מצרי ומצרית הלך אחר פסולין, לכן מצרי
ראשון שנשא מצרית שניה הולד שני דאזלינן בתר הפסול
דהיינו בתר אביה שהוא ראשון והולד שני. אלא מ"ש רש"י
הלך אחר כו' צ"ע. דע"כ לא פליגי ביבמות שם, אלא אי
בתר ידידיה או בתר ידיה שדינן. אבל בתר פסולו לא
אמרינן בעם אחד או היכא דאין עבירה. וזהו טעם
סברא ראשונה כיון דאמרינן שם אלמא בתר אימיה
שדינן הולכין רק אחר האם וכיון שהיא שניה הולד שלישי.
ועוד סברת הרמב"ם מדאמרינן שם עמוד ב: נתגיירו הלך
אחר הפגום. וכ"כ רש"י שם ע"ב ד"ה אשיא כו' וז"ל: שאם
אשיאנו מצרית ראשונה יהא בנה שני לה דאמרינן בפירקין
הלך אחר הפסולין. הרי שכתב רש"י שגם במצרי ומצרית
הולכים אחר הפסול. אבל בקדושין פ"א ד"ה בנה כו' ותוס'
שם ד"ה בנה פירשו דוקא בשני עממין אמרינן הלך אחר
הפסול אבל לא במצרי ומצרית. ואע"ג דשם קאי אליבא
דברי יוחנן דסבר דבתר ידיה שדינן, אבל ה"ה לרב דימי
דלית"ק רבי דבתר ידיה שדינן אלא משום דהכתוב תלאו
פלוגה אבל גם לרב דימי לא הולכים אחר הפסול במצרי
ומצרית כסברת רש"י ותוס' בקדושין שם. ולכן נראה עיקר
שגם לרמב"ם פ' ודאי שרב דימי ס"ל כסברא הראשונה
כנ"ל שהולכין רק אחר האם, ומנימין דנשא ראשונה ולא
נשא שניה ויתיר לבנו לבא בקהל כמו שהקשינו לעיל
עוברא כך הוי. והא דהגמ' מוכיחה שם מעובדא דמנימין,

2 בחז"א סימן ד' סק"א העיר שמהו דברי התוספות ע"כ
מוכרחים לר"ד עי"ש. ועל מ"ש רבינו להוכיח מלשון "כי
אתא", כתב בחז"א: צ"ע למה לא יתכן לשון "כי אתא" אף
במאמר נפרד.

3 בספר "עמודי אש" הוסיף לבאר: וא"כ אתי שפיר דברי רש"י
דעל דברי מנימין כפי אשר בתלמוד וידן בתר דאהדר ליה ר"ע

רבו ביבמות ובסוטה פ"י רש"י הטעם דלהכי אמר אשיא לבני
מצרית שניה משום דהלך אחר פסולו כפי מה שאמר לו ר"ע
רבו ורבינן ג' דורות מבי' הצדדים ובאל' הלך אחר הפגום כסברת
רבינא בשם ר"י בש"ס דילן ע"כ פסק הרמב"ם כסברת רבינא בשם
ר"י בש"ס דילן וכפי מ"ש בירושלמי ועיין עוד בחז"א סימן ד'
סק"א מ"ש על דברי הירושלמי וגמ' דין.

(טו) והנה היא מותרת. (* גירסא אחרת מנרית) (טור).

גירות עמונית חולד מצרי ואסור עד דור שלישי.
לאחר שנתגירו הרי אלו כישראל מיד.
(יז) לפיכך עמוני ומאבי ואדומי שנתגירו מותרים לבא בקהל מיד דכל דפריש מרובה פריש ואנו תולין שהוא מרוב האומות שהן מותרים מיד קלהרמב"ם הוא הדין למצרי ר (יח) ולהרא"ש מצרי באיסורו עומד. יא ש (יט) עבד שהוטבל

• וכן היא הנוסח האמיתי אבל לענ"ד צ"ע דודאי לא גרע תמורת הכל על גויה עמונית דולדה כמות ונס טור לא מלאתיו כן.

ע מתימרות לעלי. פ לשון הטור וכ"כ הרמב"ם שם וכתב ה"ה מסוגיל דנתיים דוד גזר עליהם יצמות דף ע"ט ע"א ודלא כרנא דאמר דלא תתחנן נס חגירות קאי שם דף ע"ו ע"א ואין כן דעת הרשב"א והר"ן ע"ש. צ ומנה ד' פ"ד דמס' ידים ומייתי לה בנדרות דף כ"ח ע"א. ק שם נמוק פ"ג. ד טור נאם אצוי הרא"ש שם נפסקו שסוגר מלרים שנו לתקומן שנתן להם הכתוב קצנה כדכתיב וקח מ' שנה לקנן והכי תניא בתוספתא לדיים וכ"כ ה"ה נאם הרמב"ן ונצ"ח הכריע כדעת הרמב"ם. ש פשוט ומנהגה קדושין דף ס"ט ע"א ונכמה דוכתי.

ביאורי הגר"א

לקנן את מלרים כו'. ועיין תוס' שם ע"ז ב' ד"ה ונתימין כו' ובסוטה ט' א' ור"ש זידים שם: וכן משמע בירושלמי הנ"ל שאף ר"ע כן ס"ל ור"ש זינמות ע"ז ב' וכ"כ הנד חידי כו' ר"ל זיוני סנחריו והתניא ח"ר זנימין אלתא שנו לתקומן כוונ"ש בתוספתא לדיים ודברי רש"י שם ד"ה הנד כו' כבר סתמן הרשב"א דהא לא טענו זים אלא אנשי מלחמה וכן הסכים הרמב"ן והרשב"א והביאו כמה גלוס' כדעת תוס' ור"ש ונתימין דברי רש"י י"ל כוונ"ש בלגה כמו שאלו לקו זים כך לקו הנותרים במלרים: (יט) עבד כו'. גיטין מ' א' ותי ליכא כו' ושאר

(טו) הבת היא מותרת. כנ"ל ח"מ: (טז) שאר כל כו'. כוונ"ש נס"י: (יז) לפיכך כו'. להרמב"ם כו'. תוספתא פ"ה דקדושין אר"י ונתימין גר מלרי כו' אמר ליה רבי עקיבא טעית הלכה משעלה סנחריו ונלל את כל האומות לא עמונים ומלחנים זמקומן ולא מלרים ואדומים זמקומם אלא עמוני נוסא מלרית ומלרי נוסא עמונית וא' מללו כו': (יח) ולהרא"ש כו'. כן הוא בתוספתא סוף ידים זו זיוס עמד יהודא גר עמוני כו' אמר ליה רבן גמליאל אף גר מלרי כינא זו א"ל למלרים נתן להם הכתוב קצנה שאלמר וקח ארבעים שנה

ברכת אליהו

לא בלבד את ארץ מצרים רק שטפן ועל אותה שעה אמר בתוספתא דקדושין הנ"ל אמר לו ר"ע טעית כו'. ור"ש בידים שם כתב כדברי התוס' ביבמות: וכן משמע בירושלמי הנ"ל בפסקי י"ג, שאף ר"ע כן ס"ל דמצרים לא נתבלבלו, שר"ע אמר לו שישאר לבת גירות מצרית בכדי להחיר אחר ג' דורות. ור"ש ביבמות עו ב: וכי תימא הנד אזלי לעלמא והני אחריני נינהו והא תניא א"ר יהודה מנימין גר מצרי כו'. ופירוש: הנד אזלי, ר"ל בימי סנחריו. ועיין קאמר והתניא א"ר בנימין [צ"ל: אר"י מנימין] כו' אלמא שהמצרים שבו למקומם כמ"ש בתוספתא לדיים. ודברי רש"י שם ד"ה הנד כו' שכתב: מתו וטבעו בימי פרעה וכי אזחר רחמנא מערב רב כבר סתמן הרשב"א דהא לא טבעו בים אלא אנשי מלחמה. וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א, והביאו כמה גלוס' כדעת תוס' ורא"ש, שהמצרים באיסורם עומדים. ומ"מ דברי רש"י י"ל, כמ"ש באגדה הובא בילקוט שמעוני רמז רל"ה, וגם רש"י בפירושו הביאו על הפסוק: כי ה' גלחם להם במצרים (שמות יט) גיטין מ' א: ומי אכאא מירי דלעבריה לא מעבד ליה איסורא ואיהו עבד איסורא ופירש"י: שנושא את שפחתו. הרי שגם בשפחה שלו הוא אסור ושאר מקומות. ולפל הפוסקים הוא מדאורייתא כמ"ש בפרשת כי תצא (דברים כג, יח) לא תהי קרשה מבנות ישראל ולא יהי קרש מבני ישראל וכמ"ש

תחיה ומביא רא"י כדנתיא כו' דכמו לענין לא תהי הולכין בתר הזכר, כמ"כ לענין יוחסין⁴.
(טז) הכת היא מותרת כנ"ל — ח"מ סק"ד, ודלא כגירסת הב"ח והס"ז: הבת היא מצרית, דהא ולדה כמות, אלא "מותרת" גרסינן, כלומר לאחר שנתגירו.
(טז) כמ"ש בפ"י. [נראה דצ"ל: כמ"ש בס"א. וכונתו למש"ש בסק"ב לשיטת הרמב"ם דלא תתחנן קאי אגיותו אבל משנתגירו אף ז' אומות מותרין מן התורה. ועמ"ש ומ"ש כאן בבאה"ג סק"פ].
(יז) תוספתא פ"ה דקדושין ח"י: אר"י מנימין גר מצרי ח"י כו' אמר ליה רבי עקיבא טעית הלכה משעלה סנחריו ובלבל את כל האומות לא עמונים ומאבים זמקומן ולא מצרים ואדומים זמקומם אלא עמוני נוסא מצרית ומצרי נוסא עמונית וא' מאלו נוסא אחת מכל משפחות האדמה ואחר מכל משפחות האדמה נוסא א' מכל אלו.
(יח) כן הוא בתוספתא סוף ידים: בו ביום עמד יהודא גר עמוני כו' אמר ליה רבן גמליאל אף גר מצרי כינא בו א"ל למצרים נתן להם הכתוב קצנה שנאמר מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים וגו' (יחזקאל כט, יג) כו'. ועיין תוס' ביבמות עו ב' ד"ה מנימין כו' ושם כתבו דר"ע דתוספתא דפ"ה דקדושין הנ"ל בסק"ז לא אסיק אדעתיה שנתן להם קצבה. ובפוסק מ א בתוד"ה מנימין כתבו בשם ר"ת דסנחרב

באומות הלך אחר זכר קאי בגיותו. ולכן נראה דכונתו כמו שכתבתי בפנים בסוגריים.

4 לכאורה ה"א אפ"ל מ"ש רבנו: ר"ל כה"ג, כונתו: מה"ג שלא נתגירו. ומ"ש: ומביא רא"י כדנתיא, כונתו דכמו לענין עבדות מיירי בגיותו. אבל לא נראה לפרש כך דע"ז ל"צ רא"י דמ"ש

אבן העזר, הלכות פריה ורביה ד

באר הגולה

לשם עבדות אסור בישראלית ואסור בשפחה בין אם היא שלו בין אם היא של אחר. יב (ב) לאחר ששחררו רבו הרי הוא כישראל לכל דבר א (כא) הפקירו רבו (כב) או שהניח לו רבו תפילין (כג) או שהיה רבו שליה צבור וקראו לעלות לקרות בתורה (כד) או שהשיאו רבו ישראלית (כה) אינו מותר בבת ישראל עד שיכתוב לו גט שחרור (כו) ואף על פי כן * חוששין

* כתנ תהרס"ל

דולף קרוזין גמורין הם כמ"ס הטור וכ"כ הנ"י צ"ע צ"ד שם סעיף ע' דלא לחירות וכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור ונלענ"ד דריהטל דלשנא כמ"ס נחלקא שניה נקט נמי הכא ודולף ס"ל נמי דקדושין גמורים הן.

ביאורי הגר"א

ורא"ש שם ענד שנשא כו' ינא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שחרור: (כו) ואף על פי כן כו'. כמ"ש א"ל ר"י כ"כ יש בידך כו' כדאמר כו' אלמלא נכסינן מקודשת אלא דקשה הא חמירין דלריך גט שחרור לכך פי' הרמ"ה ונזילו צטי"ד סימן רפ"ד דמקודשת מספק דמשום אומדן דעתא ומפקעין ממונא אלא באיסורא לא אזלינן נתר אומדנא כו' והר"ש חולק עליו וכ' דאזלינן נתר אומדן דעתו ודאי כבר שחרר ומותר צנת חורין אפילו לכת' והקידושין הוי ודאי אלא שכופין את רבו כו' שלא יאמר ענדי אתה כמ"ס שם צ' משא"כ צנשא שפחתו דל"ל הכי ולכן אמר רמ"א מקודשת ולא תני דלריך גט שחרור וכ"כ שם הטור צנשמו ופ' רטור כלן ובהג"ה צ"י"ד שם סמ"ח ח' וכ"ז בהכ"ה כו' אלא

מקומות ולכל הפוסקים הוא מזהירייתא כמ"ס צ"פ כי תלך לא תהיה קדשה כו' וכמ"ס צת"ל שם אצל הרמב"ם כ' הוא מדי"ם ופ' הנ"ל קא מפ' הגל על פנויה כמ"ס פ"א מה' אישות וכמ"ס סימן כ"ו ס"א בהג"ה ונ"ש פ"י"ב מהא"צ הי"א י"ב י"ג: (ב) לאחר כו' גיטין שם וצנמה מוקמות והיינו לאחר שהטבילו אצל קודם לכן ה"ה כענד כמ"ס צנמות מ"ה צ' ההוא דקרו ליה כו' ושם מ"ו ח' על צניהם שהם מוזרים ר"י לטעמיה כו' וה"ה צענד כמ"ס מ"ז צ' אחד גר כו' וע' תוס' שם ד"ה שם כו': (כא) הפקירו רבו. גיטין ל"ח צ' ל"ט ח' ושם דלריך גט שחרור: (כב) או שהניח כו'. שם מ' ח' (כג) או שה' כו'. כתובות כ"ח צ' התם דליקרי כו'. (כד) או כו'. גיטין שם: (כה) אינו כו'. כג' הרי"ף

ברכת אליהו

(כב) גיטין מ א : כשרבו הניח לו תפילין (אין דרך עבד להניח תפילין דמצות עשה שהזמן גרמא היא דלילה לאו זמן תפילין הוא — רש"י). (כג) כתובות כח ב : או שקרא ג' פסוקים בביהכ"נ הרי זה לא יצא לחירות התם דאיקרי עבד מדעתו כי קאמרין דקא נהיג ביה מנהג בנים. וז"ש : וקראו לעלות בתורה. (כד) גיטין שם מ א : כשרבו השיא אשה. ועיין להלן. (כה) בגיטין שם ב : עבד שנשא את בת חורין בפני רבו יצא לחירות. ומ"ס כאן : אינו מותר בבת ישראל עד שיכתוב לו גט שחרור הוא בגירסת הרי"ף ורא"ש שם סימן מ"ה עבד שנשא כו'. יצא לחירות ולא עוד שכופין את רבו וכותב לו שטר שחרור.

(כו) כמ"ש א"ל ר"י כ"כ יש בידך כו' כדאמר כו' אלמא כהנ"ג מקודשת דאיתא בגיטין לט ב מ א : אמר רבי זירא כו' עבד שנשא את בת חורין בפני רבו יצא לחירות א"ל ר"י כל כך יש בידך ואני שונה הכותב שטר אירוסין לשפחתו רמ"א מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת כדאמר כו' ה"נ כשרבו השיאו אשה, לפי זה מוכח דבהכ"נ כשרבו השיאו אשה היא מקודשת דאי לאו דשחרריה לא ה"י עושה איסור להשיאו אשה. אלא דקשה הא אמרין דצריך גט שחרור כנ"ל ס"ק כ"ד. לכך פי' הרמ"ה ומביאו בסור יו"ד סימן רפ"ד [צ"ל : רס"ז] דמקודשת מספק דמשום אומדן דעתא מפקעין ממונא אבל באיסורא לא אזלינן בתר אומדנא כו' והוי ספק מקודשת דשמא כבר נתן לה מקודם שטר שחרור. והרא"ש שם פ"ד סמ"ח חלק עליו, וכתב דאזלינן בתר אומדן דעתו ודאי כבר שחרר ומותר בכת

בתרגום אונקלוס שם : לא תהי אתתא מבנת ישראל וגבר עבד ולא יפכ נכרא מבני ישראל אתתא אמה. אבל הרמב"ם כתב שחזא מדברי סופרים. ופסוק הנ"ל דלא תהי קדשה קא מפרש דקאי אבא על הפנויה לשם זנות כמ"ס בפ"א מה' אישות הי"ד וכמ"ס סימן כ"ו פ"א בהג"ה ועמ"ש ונ"ש ברמב"ם פ"י"ב מהא"כ הלכה יא, יב, יג שם' שם שהשפחה אסורה מדברי סופרים ועמ"ש בסימן ט"ז סק"ב.

(כ) גיטין שם. דאיתא בגיטין מ א דאם השיאו רבו ישראלית אשה, יצא לחירות (דאי לאו דשחרריה לא הוה מייעבד ליה איסורא על ידו — רש"י). ובצנמה מוקמות והיינו לאחר שהטבילו לשם גירות ולא סגי בטבילה שטבל לשם עבדות אבל קודם לכן הרי הוא כעבד. כמ"ס ביבמות מה ב : החזא דקרו ליה בר ארמאה מפני שלא טבל ושם מו א : על פניהם שהם ממוזרים ר"י לטעמיה דאמר ר"ח ב"א אר"י לעולם אין גר ער שימול ויטבול. וה"ה כעבד כמ"ס מו ב : אחר גר ואחר עבד משוחרר ובמקום שנדה טובלת שם גר ועבד משוחרר טובלין וכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ועבד משוחרר. ועיין תוס' שם ד"ה שם כו'. ושם כתבו : וכולי שמעתין משמע דעבד בעי טבילה כשמשתחרר ולא סגי ליה בטבילה קמיתא. והקשו שם מהא דאיתא בגיטין מ א הכותב שטר אירוסין לשפחתו (המובא לקמ"ס כח) דמשמע דמקודשת אע"ג דלא טבלה. ותוצו דאיירי כגון שטבלה מקודם לשם שחרור שהטבילה של שחרור קודמת לשטר שחרור.

(כא) גיטין לה ב לט א : המפקיר עבדו יצא לחירות ושם איתא דצריך גט שחרור.

לקדושו ב (כו) ויש מי שאומר דאפילו לא השיאו רבו אלא שהוא נשאה לפני רבו חוששין לקידושו. (כח) (וכל שכן אם הוא נשא שפחה לדחושין לקידושו) (טור).
 יג (כט) איזהו ממזר זה דהבא מאחת מכל העריות בין בחייבי מיתות בין בחייבי כריתות החוץ מהבא מהנדה (ל) שאף על פי שהוא ופגום אינו ממזר אפילו מדרבנן. יד האשה שהיה בעלה במדינת זהים ושהה שם יותר מי"ב חודש וילדה אחר י"ב חודש הולד ממזר שאין הולד שוהה במעי אמו יותר מי"ב חודש ה (לא) ויש מי שאומר שאינו בחזקת ממזר וכיון דפלוגתא היתמיני. ה מיתרל דלניי שם. ו רמז"ס ריש פט"ו מהלכות איסורי ביאה ופירש הנ"ל בשם מהרש"ל דר"ל שזהו פגום ומקולקל והוא ממנו פנים היינו המורדים והפושעים אבל כשר לכהונה ושכן כתב הרמ"ל גד"מ והרש"ל והרשב"א נמשכות. ז טור בשם הרמז"ס שם מעונדל דרבה תוספאה יצמות דף פ' ע"א. ח שם בשם נה"ג דהיישין שמה נענעל נל ונעל.

ביאורי הגר"א

דסתמל דמתני' ספ"ג דקידושין כותי' והלכתא פסיקתא תני שם וכמ"ש צפ"ח דע"ז ופ"ש דצ"ח וסוגיא דגמרא ג"כ כותי' נכמה ומקומות ועין תוס' ציננות שם: (ל) שאע"פ שהוא פגום. אינו ר"ל דפסול מן הכהונה כנ"ל ס"ה דהא אמרינן שם ס' ה' מאלה כו' אלל ר"ל פגום ומקולקל כמ"ש גמ' כלה עז פנים רח"ל ומוזר רי"ח בן הנדה כו': (לא) ויש מי כו'.

ברכת אליהו

(כט) תנן ביבמות מט א: איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דר"ע שמעון התימני אומר כל שחייבים עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו ורי"א כל שחייבין עליו מיתת בי"ד. והלכה כשמעון התימני, דסתמא דמתני' ספ"ג דקידושין כותיה דתנן התם: וכל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחריים קידושין הולד ממזר ואיזה זה זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה. והלכתא פסיקתא תני שם והלכה כהילכתא פסיקתא ופמ"ש בפ"א דע"ז ז א ופ"ש דצ"ח קב א. לפי פירש"י הלכתא פסיקתא היינו דשונה במשנה עוד כללים דהלכה כמותם, ולפירוש תוס' היינו דשונה בלשון: וכל. וסוגיא דגמ' ג"כ כותיה ככמה מקומות ועין תוספות ביבמות שם ד"ה שמעון התימני. ושם כתבו דהלכה כשמעון התימני משום הלכתא פסיקתא ומשום דסוגיא דגמרא ג"כ כותיה.

(ל) אינו ר"ל דפסול מן הכהונה כנ"ל ס"ה, דהא אמרינן ביבמות ס א: מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה. אלא ר"ל פגום ומקולקל כמ"ש במשכת כלה: עז פנים רא"א ממזר רי"א בן הנדה ר' עקיבא אומר ממזר ובן הנדה כו' (מי שהוא עז פנים סימן הוא שהוא ממזר ולר' יהושע סימן הוא שכן נדה הוא ולר"ע ממזר ובן נדה — נחלת-יעקב). (לא) כן פ"י בהלכות גדולות סוף הלכות גיטין, הא דאמרינן גיטין פ"א א: ממזרת אין חוששין לה, ככ"ה כגון שהלך בעלה למדינת הים וילדה דלא חיישין לממזר דאמרינן דלמא בא בעלה ע"י שם ושמש, וכעובדא דאבוה דשמאל דבא בצנעא ושמש. והקשו עליו מהא דהנ"ל דצ"ל אישתתה. דאמרינן ביבמות פ ב דעבד רבא תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואשתתה עד תריסר ירחי שתא ואכשריה. ומשמע דיותר מי"ב חדש לא תלינן שמה בא ע"י שם. והקשו ג"כ מהא דקדושין עג א דאמרינן התם: דבר תורה אסופי

חורין אפילו לכתחילה וחקידושין הוי ודאי, אלא שכופין את רבו וכותב לו שטר שחרור שלא יאמר עבדי אתה, כמ"ש שם עמוד ב: שמה ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה. משא"כ בנשא שפחתו דל"ל הכי שיאמר לא שחררתיה, אפילו גט שחרור אינה צריכה ולכך אמר שם בגמ' בנשא שפחתו. רמ"א מקודשת, ולא תני דצריך גט שחרור. וכ"כ שם הפור בשמו. ופ' הפור כאן ובהנ"ה כיו"ד שם סנ"ה כותיה דהרא"ש, דאמרינן ודאי שחרריה. וכ"ז בהנ"ה לו רבו לגמרי ומותר בשפחה וקידושין אינו כלום, וכמ"ש בתוס' שם מ א ד"ה אותו כו' ע"ש ושם מב ב ד"ה מוכב כו'.

(כז) כ"כ הפור כאן. ודבריו תמוהין. דהרי בגיטין מ א אמרו דמייירי רק בהשיאו אשה, ולא בנשאה העבד בפני רבו. והוא עצמו לא פסק כן בפור יו"ד סימן רמ"ז. וכן בשו"ע שם סעיף ע' בהנ"ה לא פסק כן. ועי"כ שתייך דבהשיאו רבו אין הרב יכול לערער, אבל בנשאה בפני רבו כ"ז שאין הרב מערער חוששין לקידושין, ואם הרב מערער ואומר לא שחררתיו ונשא לא ברשותי, חוזר העבד להשתעבד לרבו. ודבריו דחוקים עיין בט"ז סק"ד מה שהשיג על ה"ב, ועוד, דחילוק זה לא נזכר לא בגמרא ולא בטור. (כח) גמ' שם בגיטין מ א דאם הנה שטר אירוסין לשפחתו לר"מ מקודשת דסברי אין בלשון הזה לשון שחרור, והכ"א אינה מקודשת דסברי אין בלשון הזה לשון שחרור, אבל אם אמר בפירוש התקדשי לכ"ע מקודשת מכ"ש דהשיאו רבו. וכ"כ שם רש"י בד"ה דאי כו' וז"ל: אי דאמר התקדשי בו גרידא ודאי שחררה מעיקרא כו' עכ"ל. ומ"ש כאן דרק חוששין לקידושין, הוא כדעת הרמ"ה הנ"ל בס"ק כ"ז דאינו אלא פסק.

באר הגולה

שם זרמ"ס
מחשבת הנח' סוטה
דף כ"ז ע"א ופי'
דומה השורה.
י' כן פירש ה"ה מ"ס
רבינו חוששין כו'.
ב שם מהל' דנע'י
פרס' דלא נפשט'
ולחומר' שם.

היא הוי ספק ממזר. הנה: (לב) אלז תוך י"ב חדש אין לחוש דלמרינן דלשתי כ"כ
נמעי אמו (כעונדל פרק הערל. וכ"כ מהרי"ק) (לג) ודוקא שלא ראו זה דנר מכוער
אלז אם ראו זה דנר מכוער לא למרינן דלשתי כ"כ וחיישין ליה (נתשוצת מיימוני)
(לד) אשה שנתעברה ונעלה סוף סיון וילדה תחלת כסליו אף על פי שאין זיניהם רק
המשה חדשים לא חיישין לננה לומר שהיתה מעוברת קודם לכן דהחדשים גורמים (עיין
לקמן סימן קנ"ו עיף ד') והוא ליה בן ז' (נתשוצת ר"י מינן סימן ו') (לה) ואפילו
הפילה בתשרי ושמועו הולד נוכח לא חיישין שהיתה מעוברת קודם לכן דאפשר לו לנכות
לה' חדשים אלז שהוא נפל ואינו ראוי להיות קיים (נצ"י נשם תשוצה שכן השיג הר"ר
דוראן) (הונל נסוף הטור סימן קע"ח). וטו **אשת איש שיצא עליה קול**
שהיתה מזוגה תחת בעלה והכל מרננים אחריה אין חוששין לבניה שמא הם
ממזרים שרוב בעילות תולים בבעל אבל היא בעצמה חוששין לה משום זונה
(לו) ובהן חושש לה מדין תורה (לז) (ואם נעלה כהן יחוששין על ננייה שהם חללים)
(מהרי"ו סימן כ"ד) וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור כואם היא פרוצה
ביותר חוששין אף לבנים. הנה: (לח) ומי"מ היא נאמנת לומר על ננייה שהם כשרים

ביאורי הגר"א

סד"ה שיפורא ונראה דלר"י שיפורא כו' ופי' הרנוצין
ואף להרנוצים שפס' כשמואל שם מ"מ זה מודה שמואל
כתש"ש אפי' למ"ד כו': (לה) ואפי' הפילה כו'. כמ"ס
נפ"יט דשנת ופ"ח דינמות בן ח' כו' אלז אמו שוכה כו'
ויכול להיות עד ל' יום ומשנ' אפילו נתחילת חודש השמיני
אף דק"ל יולדת לט' אינה יולדת למקוטעין והוי ז' חדשים
קודם הזמן הי"ב בנן שצעה: (לו) ובהן כו' וישראל כו'.
כן פי' המ"מ: (לז) ואם בעלה בהן כו'. דכאן ל"ל רנו
נעילות כו' דנעילה א' נעשה זונה: (לח) ומ"מ כו'.

כן פי' צה"ג הא דלמרינן גיטין פ"ט א' מנותרת אין
חוששין לה צה"ג וכעונדל דלננה דשמואל דנל ננעה
ושם והקשו עליו מהל' דהנ"ל דל"ל אשתי והקשו ג"כ
מהל' דקדושין ע"ג א' ומיעוט שהלך נעליהם לנ"ה מ'
דאי ליכא למיתלי אלז בנותרת הוי ודאי מנותר ותי' דלא
תלינן אלז בנותרת כך וע' תוס' ור"ש שם: (לב) אבל
תוך כו'. ינמות שם כנ"ל: (לג) ודוקא כו'. דלא תלינן
אלז להעמידה על הזקת כשרות: (לד) אשה שנתעברה
כו'. כמ"ס ננדה ל"ח א' דשיפורא גרים וע' תוס' שם

ברכת אליהו

אפילו למ"ד יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעים יולדת
לשבעה יולדת למקוטעים שנאמר ויהי לתקופות הימים
ותהר חנה ותלד בן (שמואל-א א, ב) מיעוט תקופות שנים
מיעוט ימים שנים. [ועמ"ש בסיומן קנ"ו ס"ק י"ג].

(לה) כמ"ס כפ"ש דשבת קלה א ופ"ח דיבמות פ א:
בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לסלמלו אבל אמו שוחה עליו
ומנכיתו. ויכול להיות עד ל' יום. ומשמע אפילו בתחלת
חודש השמיני אף דק"ל יולדת לט' אינה יולדת למקוטעין
כנ"ל בס"ק ל"ד והוי ב' חדשים קודם הזמן של הלידה, הי"ב
בבן שבעה יכול להולד בחמשה חדשים — שזה ב' חדשים
לפני זמן הלידה.

(לו) בן פירש המ"מ. דאיתא בסוטה כו א: והילכתא ישא
אדם בת דומה (נסענת ונדברת בפי כל על גיאופיה —
רש"י) ואל ישא דומה. והרמב"ם בפס"ו מא"ב ה"כ כתב:
אבל היא עצמה חוששין לה משום זונה. ופירש שם המ"מ:
וכהן חושש לה מדין תורה וישראל אם רוצה להתרחק מן
הכיעור.

(לז) דכאן ל"ל רוב בעילות אחר הבעל דבבעילה אחת
נעשה זונה ואסורה לבעלה. וכשחזר ובא עליה בעלה נעשית
חללה והולד אף שבא מבעלה הוי חלל.

(לח) תוס' בסוטה כו א בריה רוב וז"ל: ובגון דליתא

כשר מ"ט א"א בבעלה תולה מאי איכא מיעוט ארוסת
ומיעוט שהלך בעלה למדינת הים כו'. ומשמע דאי ליכא
למיתלי אלא באותן שהלכו בעליהן למדינת הים הוי ודאי
ממזר ולא ספק ולא תלינן שמא בא קנ"י שם. ותירצו דלא
תלינן שבא קנ"י שם אלא באומרת כך. ועיין תוס' שם
ד"ה מאי איכא ושם הביאו החילוק בין אומרת כך או לא. ועוד
תרצו דבקדושין שם שאני דאיכא ריעותא שהשליכתו.
וברא"ש שם פ"ד ס"ז דחה תירוץ זה וכתב דביבמות מיירי
שהבעל והאשה מודים שלא בא.

(לב) יבמות פ ב כנ"ל בס"ק ל"א.

(לג) דלא תלינן דאשתי אלא להעמידה בחזקת כשרות.
(לד) כמ"ש בנדה לח א דשיפורא גרים. דאיתא תחם: אמר
רב אדא בר אהבה ש"מ קסבר רבי יהודה שיפורא (שופר
שחוקעין בו ב"ד בקדוש החדש — רש"י) גרים איני והא אמר
שמואל אין אשה מתעברת ויולדת אלא למאתים ושבעים ושנים
יום או למאתים ושבעים ושלשה כו'. ועיין תוס' שם פד"ה
שיפורא, וז"ל: ונראה דלר"י שיפורא דט' חדשים גרים
ואם נתעברה כסוף החודש יולדת בתחלת תשיעי. וכן פירש
הרמב"ן. ואף להרמב"ם שפסק בפ"א מה' יבום וחליצה
הלכה ה' כשמואל שם חלאו שיפורא גרים. מי"מ בזה בבן
שבעה מודה שמואל דיוולדת למקוטעים כמ"ש עמוד ב:

(מהר"ם פדוואה סימן ל"ג) היתה פרוצה כשהיתה פנויה או ארוסה ולא היתה פרוצה לאחר נישואין אף על פי שרואה ומנאפת פעם אחת צניה כשרים (גם זה שם).
 מז' ל (לט) האשה שהלך בעלה למדינת הים ונשאת וחרי בעלה קיים הולד מהשני ממזר גמור ומותר בממזרת ואם הראשון חזר ובא עליה (מ) קודם שגרשה השני וילדה הוא ממזר מדרכנו ואסור בממזרת גמורה ומותר בממזרת מדרכנו כיוצא בו (מא) (אבל אם זינתה ואחר כך נא צעלה עליה אין הולד מותר) (מדרכי סוף החולק).
 יז נמי שחציו עבד וחציו בן חורין שבא על אשת איש הולד אין לו תקנה מפני שצד ממזרת וצד כשרות מעורבים בו לפיכך אסור אף בשפחה ובניו כמותו לעולם.
 הולד ממזר לעולם.
 ממזר קואם באו על בת ישראל בין פנויה בין אשת איש הולד כשר ופגום לכהונה.
 כ ש (מג) ממזר הבא על העכו"ם הולד עכו"ם ואם נתגייר הרי הולד ממזר לעולם.
 יט ז (מב) עכו"ם ועבד שבאו על הממזרת הולד ממזר קואם באו על בת ישראל בין פנויה בין אשת איש הולד כשר ופגום לכהונה.
 כ ש (מג) ממזר הבא על העכו"ם הולד עכו"ם ואם נתגייר הרי הולד ממזר לעולם.
 ק חסדקת הנז' ימות ד' ת"ה ע"ב. ד עיין נמ"ש לעיל סעיף ה'. ש משנה קדושין דף ס"ו ע"ב.

ביאורי הגר"א
 תוס' סם נד"ה רוב. וכגון דליתא כו': (לט) האשה כו'.
 ימות פי"ט ז' ח"ל וזת לא כו': (מ) קודם שגרשה כו'.
 דקנס הוא ועשאו כמחזיר גרושתו ומשנאלת כו"ש.
 פי"ט ח' רישא כו'. וכפי' הרמ"ש שם ולא גרע ממהזיר גרושתו ומשנאלת דלינו מותר מ"מ ור"ל דהכי איירי

ברכת אליהו
 לדומה גופא קמן דלישיביליה אבל איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת דמרינן בפרק עשרה יוחסין (דף ע"ה). נבי ארופה שעברה כו' עכ"ל.
 (לט) יבמות פ"ב ז' א"ל ואת ולא תפכרא והתנן הולד ממזר מזה ומזה בשלמא משני ממזר אלא מראשון אמאי אשתו היא וישראל מעליא הוא וקא שרינן ליה בממזרת א"ל הכי אמר שמואל אסור בממזרת. [בבא"ג ס"ל ציין למשנה דיבמות דק"ט ע"א. וזה ט"ס, ונראה דכיוון למשנה דיבמות פ"ב : והולד ממזר מזה ומזה. אולם דהשני ממזר גמור והראשון ממזר מדרכנו ואסור בממזרת, זה אינו במשנה רק בגמרא שם פ"ב הנ"ל].
 (מ) אבל אם בא עליה הראשון אחר שגרשה השני, הולד מהראשון לא הוי ממזר, דהא דאסורה לחזור לראשון הוא מטעם קנס ועשאו כמחזיר גרושתו משנשאת כמ"ש ביבמות פ"ב א' : רישא דעבדא איפסורא קנסוה. וכפירוש הרא"ש שם פי"ט פ"א דגם למסקנא דגמרא הא דקנסוה הוא משום דחששו לגירש וגשא זה ולכן עשאו כמחזיר גרושתו משנשאת. ולפי זה אם בא הראשון אחר שגרשה השני, לא הוי הולד ממזר ולא גרע ממהזיר גרושתו משנשאת דאינו ממזר. — מ"מ בפ"י מ"ח גרושין ה"ז ומפ"י מ"א"כ ה"ט. וראיה דבהכי איירי מ"מ"ש שם עמוד ב' כנ"ל בס"ק ל"ט : בשלמא משני ממזר אלא מראשון אמאי כו'. והא דהולד מהשני ממזר גמור, קודם שגרשה הראשון איירי, וה"ה בראשון הא דאמרינן דהוי ממזר מדבריהם, היינו קודם שגרשה השני. ועיין סימן י"ז פנ"י [ועמ"ש"ש בס"ק קע"א ועמ"ש"ש בס"י קנ"ט ס"ק י"ד].

באר הגולה

ת משנה שם דס"ט
 ע"ג וכרני טרפון
 כדמפרש שם גמולא
 ומשמע גמולא דהלכה
 כותי' וכ"פ הפוסקי'
 וכ' הרמב"ם שם
 גזרו על . השפחה
 למתור מפני תקנת
 הגנים ועיין גור
 מ"ש ז"י בשם הר"ן
 וכ' הר"ף והר"ש
 חזל ומזרת לענד לא
 דלון לו חיים.
 א ר' ירושם.

ב ה' מרדכי פ"ק
 דינמי. ג משנה קדושין דף ס"ט ע"ג וכרני יוסי גבריה דף ע"ג ע"ג.
 ה שם צפ"ו וכ"ש חומרים. ו שם וכתב ה"ה משום דלא גרע הן מע"ג שם על נה ישראל שהולד כשר.

הוא כישראל. (מד) ואם בא על השפחה הולד עבד נשתחרר הרי הוא בן חורין
 ת (מה) לפיכך ממזר נושא לכתחלה שפחה שקבלה עליה מצות ומכלה לשם עבדות
 להתיר בניו שישתחררו או יהיו מותרים בישראלית. כא ב (מו) עכו"ם שבא
 על אמו והוליד ממנה בן ונתגייר אותו הבן מותר לבא בקהל. כב ג (מז) גר
 ועבד משוחרר מותרים בממזרת וכן ממזר מותר בגיורת ובמשוחררת משום
 דקהל גרים לא אקרי קהל (מח) והולד ממזר (מט) ואפילו היתה הורתו ולידתו
 בקדושה כגון שהיה אביו גר ונשא גיורת אפילו הכי מותר בממזרת ודוקא
 עד עשרה דורות אבל מכאן ואילך אסור שכבר נשתקע ממנו שם גיורת
 ויבואו לומר ישראל נושא ממזרת (י) ולהרמב"ם מותר בממזרת וכן בן בן
 בנו עד שישתקע שם גירותו ממנו הלא יודע שהוא גר ואחר כך יאסר בממזרת
 (נא) ואחד הגרים ואחד העבדים המשוחררים דין אחד לכולם. כג ו (נב) גר

ד גרייתא שם וכת"ק הר"ש שם צפ"קו וכ"כ הטור
 דלא גרע הן מע"ג שם על נה ישראל שהולד כשר.

ביאורי הגר"א

ענה"נ ר"ל דלמד משפחה: (מד) ואם בא כו'. שם ה'
 כר"ט: (מה) לפיכך כו'. גמ' שם צפ"ט:
 (מו) עכו"ם שבא וכו'. דלון ומזרות נעכו"ם וערש"י שם
 ס"ח ז' ד"ה ומשני כו' ותוס' נזכורות וי"ז ח' ד"ה ולא כו':
 (מז) גר כו' וכן כו'. מתני' צפ"ד ס"ט ח' וגמ' עיין
 ח' והלכתא כו': (מח) והולד ממזר. ס"ז ח' וה"ה לענד

ברכת אליהו

אינו ממזר כדלקמן סקמ"ד. וה"ה ממזר שבא על העכו"ם
 שהולד כמות ואם נתגייר הרי הוא כישראל.
 (מד) תנן בקידושין ס"א: רבי טרפון אומר יכולין ממזרין
 ליטער כיצד ממזר שנשא שפחה הולד עבד שיתחררו הבן בן
 חורין רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר. ושם בגמ'
 נפסק הלכה כרבי טרפון.

(מה) גמ' שם בעיא שנפשטה. בקידושין ס"א: איבעיא
 להו ר' טרפון לכתחילה קאמר או דיעבד קאמר כו' וי"ש
 כו' אלא לאו שמע מינה רבי טרפון לכתחילה קאמר.
 (מו) דאין ממזרות בעכו"ם. וערש"י בקידושין ס"ב ב ד"ה
 ומשני כו'. וז"ל: דממזר מאשת אב יליף מה אשת אב דאין
 לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת ועלה כתב
 שהולד ממזר כו' לאפוקי נכרי דלית ליה קידושין כלל.
 ותוס' בבכורות מז א ד"ה ולא כו' ג"כ כתבו דממזרות שייך
 רק בישראל ולא בעכו"ם.

(מז) מתני' בפ"ד קידושין ס"א: גירי וחורוי (משוחררי
 — רש"י) וממזרי כו' כולם מותרין לבא זה בזה. ושם בגמ'
 עב ב: ת"ר גר נושא ממזרת דברי רבי יוסי רבי יהודה
 אומר גר לא ישא ממזרת, ובגמ' ע"א: והילכתא גר מותר
 ככהנת ומותר בממזרת כו' כרבי יוסי.

(מח) בקידושין פ"א: גר שנשא ממזרת הולד ממזר, וד"ה

5 מ"ש רבנו: פ"א נראה דצ"ל כ"א. והיינו כ"א דבקידושין
 ע"א הנה"ל בסיק מ"ט. והדעה הראשונה היא דעת הרא"ש
 שם פ"ד ס"ה שפסק כת"ק, והדעה השניה היא דעת הרמב"ם

בפס"ו מא"ב ה"ה שפסק כ"א. ומ"ש: וכפ"י כו' נראה דבא
 לבאר שהרמב"ם שכתב שישתקע שם גירות מפרש שו"ש בגמ':
 שישתקע שם עכו"ם.

לאבן העזר, הלכות פריה ורביה ד

באר הגולה

ז ממשנה קדושין דף
ס"ו ע"ג ועין צ"י
מה שחמה הר"ן בזה
וצ"ח מה שחזקו צ"ח.
ח ממשנה קדושין דף
ע"ד ע"ח וזכר"ל
דליפסקא הלכתא
בגמרא כותיה שם
דף ע"ה ע"ח.
ט הרמב"ם שם וז"ל
הטור.
י ממשנה יבמות דף
ל"ה ע"ג והטעם
פשוט דמז"ל כשר
הוא.

שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת ו הולד ישראל לכל דבר ואסור בממזרות.
כד הממזר נושא ממזרת (ג) כמה דברים אמורים כששניהם ודאין אבל אם
האחד ודאי והשני ספק או אפילו שניהם ספק אסורים זה בזה דשמא האחד
ממזר והשני אינו ממזר וכיצד ספק ממזר (ג) כגון שבא מספק ערוה שבא
אביו על אשה שנתקדשה ספק קדושין או שנתגרשה ספק גירושין. כה יבמה
שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונתיבמה וילדה ספק בן מ' לראשון
או בן ז' לאחרון הולד כשר כואם אחר כך חזר ובא עליה יבם ונתעברה וילדה
הולד ספק ממזר ואסור בממזרות ובבת ישראל. כו ל (ג) פנויה שנתעברה
וילדה אם אינה לפנינו לבדקה או שהיא שומה או אילמת (ג) ואפילו אם אומרת
של פלוני הוא ואנו מכירים באותו פלוני שהוא ממזר אין זה הולד אלא ספק.
מ (מ) אפילו אם מודה אותו פלוני שנבעלה לו שכשם שזינתה עם זה כך זנתה

כ גרייתא לרש"י כחוקמתא דרנא דס"ל כר"ל שם דף ל"ה ע"ח דליפסקא הלכתא כותיה נקדושין דע"ד ע"ח. ל ל' הטור
מז' הרמב"ם שם ממשנה קדושין דף ס"ט ע"ג וכתב ה"ה שם וכ"כ הר"ן שם וז"ל דליה נאמנת לפסול. מ הנייה הנ"י
ובללקמן סעיף כ"ט.

ביאורי הגר"א

נעל מעתה חין שתוקי כר"ג וזכר"ל חלל כר' יהושע חזר
ולומר יש שתוקי כר"ל וזכר"ג נשותקת ואפ"ה נאמנת
נאמנת ח"י יודעת: (ג) ואפ"ה אם אומרת כו'. ונתני'
ע"ה ז' ור"י ל"פ חלל חלל כו"ש נגמ' וכח"ש ע"ד ח'
חזיו לעולם כו' ול"ק חזיו כל שזעה חלל כזכר וערש"י
שם: (ג) אפ"ה אם כו'. ממש"ש נפ"ק דחולין מנ"ל דחולין

מנות חלילה חזיו מישראל מקרצ חסיד כו' וכ"כ תוס' שם
ק"צ ח' כ"ש חזיו מישראל כו"ש קדושין ע"ז ח' ישראל
שנשא כו' חלל כו': (ג) בד"א כו'. כרז דפ' כר"ל וכן
ס"ל לרנא ביבמות ל"ז ח': (ג) כגון כו'. יבמות שם
כו"ש נסכ"ד: (ג) פנויה כו'. זהו שתוקי דרפ"ד
דקדושין: וזירושלמי פ"א דכתובות סוף ה' ט' ר"ש נר"י

ברכת אליהו

אף כר' יהושע (שמוכר שאינה נאמנת) חזר ואמר יש שתוקי
כר"א וזכר"ג בשותקת ואפ"ה במדברת באומרת אינו יודעת.
(ג) מתני' בקידושין ע"ה ב: האומר בני זה ממזר אינו נאמן
ואפילו שניהם מודים על העובר שבמצייה ממזר הוא אינם
נאמנים רבי יהודה אומר נאמנים. ור"י לא פליג אלא אאב
שהוא נאמן. ממש"ש בגמרא דכתיב יכיר (דברים כא, יז)
יכירנו לאחרים, והתורה נתנה נאמנות לאב. וכמש"ש ע"ה א:
שלשה נאמנים על חכבור אלו חן חיה אביו ואמו חיה לאלתר
אמו כל שבקה אביו לעולם כדנתיא יכיר יכירנו לאחרים
מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן
לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה וזה בן
חלוצה. ולא קאמר אמו כל שבקה אלא בכור וערש"י שם
דאין אמו נאמנת כל שבעה אלא לענין בכור. וכמש"ש רש"י
בד"ה כל שבעה: שעדיין אין אביו מכיר בו שלא יצא מתחת
ידי אמו ליכנס לברית מכאן ואילך מוטל על אביו להכירו
כדכתיב יכיר. והיינו דאפילו כל שבעה אין לאמו נאמנות
אלא לענין בכור ולא לפוסלו. אבל אביו נאמן לפוסלו
לעולם.

(ג) ממש"ש בפ"ק דחולין יא ב מנ"ל דאולינן בתר רובא:
ממכה אביו ואמו דאמר רחמנא קפליה וליחוש דלמא לאו
אביו הוא אלא לאו משום דאמרין זיל כתר רובא ורוב
בעילות אחר הבעל. ואם איתא שאם שניהם מודים שהוא

(ג) כרב דפ' כר"א דתנן בקידושין עד א: כל האסורים
לבא בקהל מותרים לבא זה בזה ר"י אסור רבי אליעזר אומר
ודאן בודאן מותר ודאן בספקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן
אסור (שם זה כשר וזה פסול — רש"י). והלכה כר' אליעזר
דשם בגמ' ע"ה א: אר"י אמר רב הלכה כר' אליעזר וכן פ"ל
לרבא ביבמות לו א: רבא ס"ל כרב דאמר הלכה כר"א.
(ג) יבמות שם כמש"ש בסכ"ד. [גראה דצ"ל: בסכ"ה, וכמו
שנבאר:] דביבמות לו א הוזכר הדין המובא בסכ"ה ביבמה
שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונתיבמה וילדה ספק
בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון דאם אח"כ חזר ובא עליה
היבם ונתעברה וילדה דהת"ק סובר דהשני ממזר וראב"י
אומר אינו ממזר מספק. ומוקים לה רבא דה"ק סובר דהוא
ספק ממזר ומותר בממזרות, וראב"י סובר כר"א דספק
ממזר אסור בממזרות. והטעם — דהשני הוא ספק ממזר —
הוא משום דבא מספק ערוה, דשמא הולד הראשון הוא
בן המת, וקאי היבמה עליה דיבם באיסור כרת. וה"ה
בספק ערוה אחר.

(ג) זהו שתוקי דרפ"ד דקדושין פ"א במשנה: דתנן
התם: שתוקי כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את
אביו. (וכשקורא פלוני אבא אמו משתקתו — רש"י).
וזירושלמי פ"א דכתובות סוף הלכה ט: ר"ש כר"י בעא
מעתה אין שתוקי כר"ג וכר"א (שם פוברים שהיא נאמנת)

באר הגולה

ג כאלה שאלו הם
נמשנה וכדמפרש בגמ'
שם דף ע"ד ע"א
ופסק רנח הלכתא
כוותיה.
ס ולענין יבום עיין
בסימן קנ"ז סעי' ט.
ע מעונדל דלתי
לקמיה דרב . יוסף
וכי' כתובות דף י"א
ע"א.

עם אחר נ (נח) ואם אותו פלוני הוא כשר הולד כשר (נט) ומכל מקום אין אנו מחזיקים אותו בכנו ודאי ליורשו טאם אינו מודה שהוא בנו. (ואפילו היתה ניוסדת לו אינה נלמדת עליו (ר"ן סוף פרק חלומה לכ"ג) (ס) ואפילו עד אחד ח"ן נלמן עליו כשמתחישו) (גס זה שם) (סא) אבל חוששין לדבריה ואסור בקרובות אותו פלוני. הגה: ודוקא פנויה חלל אם זנתה תחת הנצל חפילו חומרת של פלוני הוא והוא מותר ח"ן חוששין לדבריה דתולין רוב נעילותיה נצטל וכשר ומותר נקרובי אותו פלוני שחומרת עליו (פסקי מהרא"י סימן ל"ז וכן כתב בנימין זאב). כז ע ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה אם היא אומרת שמהארוס נתעברה (טב) אם הוא מודה (גס) או שאינו בפנינו הולד כשר (והוי' בנו ליורשו ואפילו אם הארוס חומר שלינו זוכר רק

ביאורי הגר"א

הלכתא כוותי': (נט) ומ"מ כו'. שם ז' נד"ל נעדות כו': חיליתא כו': (ס) ואפי' ע"א כו'. קידושין ס"ה ז' ותפנרת כו': (סא) אבל חוששין כו'. רמז"ס ויראה לי כו': (טב) אם הוא כו'. שם: (גס) או שאינו כו'. שם וקדושין ע"ה ח' כשחולל נלישנא נתרל דק"ל כוותי' כמש"ש ע"ד ח':

כו' ומכאן חזינו כו' ולס חיתא חלמא כשהוא והיא חומרים עליו שהוא בנו חלל ח"ן נלמדת ולא מהימנין חלל משום דרוב נעילות חלל דלא מהימנין חלל להחזוקי נכשרות וכמ"ש המ"מ הו"ל ושתוקי מדלוריתא כשר ע"ש: (נח) ואם אותו כו'. עכ"ל וכתובות י"ג ח' כר"ג דליפסק

ברכת אליהו

הרי דפשיטא שאין עדותה מועילה לגבי ירושת הולד לאביו. (ס) קידושין פה ב: ותפנרת עד אחר בהכחשה מי מהימן (דאין האחד בא אלא ולשבוה והכא שבוה לא שייכא — רש"י). (סא) דין זה אינו בגמרא, רק הרמב"ם בפס"ו מא"ב הי"ד כתב כן מסבא דנפשיה. וז"ל הרמב"ם: ויראה לי חוששין לדבריה ויהי' הבן אסור בקרובות אותו פלוני מפקס. וכתב ע"ז המ"מ: וסברה נכונה היא להתמיר עליו בספק. (טב) שם בכתובות יג ב, יד א: ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף היא אמרה מיניה והוא אמר אין מינאי אמר רב יוסף למאי נחוש לה חדא דהא קא מודה ועוד הא אמר ר"י א"ש הלכה כר"ג. הרי שאם הוא מודה לכו"ע הולד כשר.

(גס) שם בכתובות יד א (הג"ל בס"ק ס"ב) אמרינן: ועוד הא אמר ר"י א"ש הלכה כר"ג, ז"א שאפילו אם אינו מודה — כלומר דליתיה קמן — ג"כ נאמנת, כר"ג, אלא דשם בגמ' מקשינן: ובהא כי לא מודה מכשר ר"ג והאמר ליה שמואל לר"י שינגא הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה והכא רוב פסולין אצלה. ומסקינן: הא לכתחלה הא דיעבד והא נמי כדיעבד דמי (שנתעברה ואתה בא לפסול העובר ולאוסרה על הארוס דאם אין אתה מאמינה הרי אתה מוציאה מבעלה — רש"י). וקידושין ע"ה א כשמואל בלישנא בתרא דקי"ל בחתיה כמש"ש ע"ד א. דבקיודשין ע"ה א אמרינן, לל"ק ארוסה שעברה רב אמר הולד שתוקי ושמואל אמר הולד ממזר, וללישנא בתרא רב אמר הולד ממזר — דאסור בבת ישראל ושמואל אמר הולד שתוקי, דהיינו בדוקי שבודקים את אמו ואומרת לכשר נבעלת, ואפילו שרוב פסולים אצלה היא נאמנת. וקי"ל כוותיה דשמואל אליבא דלישנא בתרא, כמש"ש ע"ד א דהלכה

בנו הם נאמנים, אין רא"י מכאן דאזלינן בתר רובא דלמא מיירי כשהוא והיא אומרים עליו שהוא בנו. אלא דאין נאמנין ולא מהימנין אלא משום דרוב נעילות אחר הבעל. אלא דלא מהימנין אלא לחזוקי בכשרות וכמ"ש המ"מ בפס"ו מאיסורי ביאה הי"א הואיל ושתוקי מדאורייתא כשר ע"ש ותוכן דבריו שהיא אינה נאמנת רק להכשיר משום דמן התורה אין אנו צריכין לה דשתוקי כשר מן התורה אבל לפסול כיון דמדאורייתא הוא כשר אינה נאמנת וסיים שם: ומ"ש רבינו ואפילו אותו פלוני וכי' פשוט הוא שהרי הוא עצמו אינו יכול לידע שמא זנתה עם אחרים והוא לא ידע ואין זה אב שיחא לו היכר וחשש זה כבר נזכר בגמרא בכיוצא בזה, עכ"ל וע"ל סימן קנ"ז ס"ק כ"ט ז'.

(נח) עכ"ל סק"ג. ותוכן דבריו: דבקיודשין סט א תנן: אבא שאלו הי' קורא לשתוקי בדוקי. ובגמרא שם עד א: מאי בדוקי אילימא שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלת נאמנת כמאן כר"ג תנינא חדא זימנא דתנן (בכתובות יג א) היתה מעוברת ואמרו לה מה סיבו של עובר זה אמרה להם מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת ור"י אומר לא מפיה אנו חיינן ואמר ר"י א"ש הלכה כרבן גמליאל חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה כו' דאבא שאלו עדיפא מדר"ג דאי פסולת הוא אמינא אתה דרוב כשרין אצלה אבל היכא דרוב פסולין אצלה אימא לא צריכא אמר רבא הלכה כאבא שאלו. וכאן בשו"ע לא נזכר הדין דרוב פסולים אצלה; ולפי"ז סגי המקור לדיננו. מהא דכתובות יג א כר"ג דאיפסק הלכתא כוותיה. ועיין לקמן סימן ו' סעי' י"ז ומש"ש ועיין כאן בב"ש ס"ק ל"ט.

(נט) בכתובות יג ב: כר"א בעדות אשה בנופה אבל עדות אשה בכתה דברי הכל הולד כשר שתוקי כו' מאי שתוקי אילימא שמשתיקין אותו מנכסי אביו פשיטא ומי ידעינן אבהו מני.

שאינו מכחישה) (סס נהר"ן) (סד) ואם אינו מודה פ' אלא מכחישה שאינו ממנו
הולד ממזר ודאי ז (סה) ואם אינה בפנינו לשאול אותה או שאומרת איני יודעת
ממי הוא חוי ספק ממזר ק (סו) והאשה אינה בחזקת זונה אלא נאמנת לומר
לארום נבעלתי (סו) אפילו הוא מכחישה (סח) והני מילי לעלמא שאם נשאת
לכהן לא תצא והולד ממנו כשר ר (סט) אבל לארום גופיה אסורה דהא שויה
דרב ושמואל ניתת דף ס"ט ע"ב וכת"ש הרי"ף סס. ק ממשמעות הגמרא שם נכתובות דעובד דרב יוסף.
באר הגולה
א כ"כ גס הרמב"ם
סס נפט"ו מועט
שפילו היה נחזקת
בנו ולומר בני זה
ממזר נאמן.
ז מתימרת פלונתא
ד כן כ' ה"ה סס.

ביאורי הגר"א

הרמ"ש ש' דר"ג מודה צנרי וצרי וס"ל דדוקא להוויא
מתוך אמרינן שם דוקא צרי ושאל וס"ל דעובדא דשם נארום
וארוסתו לענין להכשירה האשה עצמה ולתיתא שפיר ונחל
כי לא מודה כו' אפילו מכחישה דלא כפי' המימ' והרמ"ש
ומימ' לענין הולד מודה הרמב"ם כמימ' דלפי' ה' נחזקת
בנו נאמן עליו וכמימ' נכמיט: (סח) והי"מ כו' סס י"ד
א' וערש"י ד"ה דיעבד: (סט) אבל לארום כו' מימ' וכו'

ברכת אליהו

אלא שייך דוקא לענין בנה דל"ל חזקה קאמר הרא"ש שפיר
דר"ג מודה בברי וברי שאינה נאמנת אבל לענין האשה עצמה
שיש לה חזקת כשרות גם בברי וברי סובר ר"ג דנאמנת,
וכ"ל דדוקא להוציא ממזן אמרינן בכתובות מו א דוקא ברי
ושמא סובר ר"ג דנאמנת ולא בברי וברי. ופ"ל דעובדא דשם
בארום וארוסתו דאמרינן בכתובות יד א: ועוד הא אר"י
א"ש הלכה כר"ג, היינו להכשירה האשה עצמה וע"ז קאמר
בגמ': ועוד דאפילו אם אינו מודה לה אלא מכחיש אותה
סובר ר"ג שנאמנת ואתיא שפיר מאי דקאמר שם בגמ'
ובחא כי לא מודה מכשר ר"ג כו' אפילו מכחישה דלא כפי'
המימ' בפס"י מא"כ היינו והרא"ש הנ"ל, שהם פירשו דכוונת
הגמ': כי לא מודה, היינו אי לא ידענא דמודה כגון שמת
או שהלך למה"ק, והוכרחו לפרש כן מפני שהי' קשה להם
דא"ל לפרש „כי לא מודה“, היינו שמכחישה שהרי בברי
וברי מודה ר"ג שאינה נאמנת. אבל להרמב"ם אתיא שפיר
הגמ' אפילו במכחישה, דלענין האשה עצמה אפילו במכחיש
אותה והוי ברי וברי סובר ר"ג דנאמנת, מפני שיש לה
חזקת כשרות. ומימ' לענין הולד מודה הרמב"ם כמימ' דהוא
נאמן, דאפילו היה בחזקת בנו, האב נאמן עליו כמימ' בפס"י.
(סח) בכתובות יד א אמרו דבדיעבד היא נאמנת אפילו
כשיש רוב פסולין אצלה, וערש"י ד"ה דיעבד וז"ל: אם
נשאה כהן ולא גמלך לא מפקין לה מיניה. וז"ש כאן: שאם
נשאת לכהן לא תצא.

(סט) כ"כ המימ' בפס"י מא"כ היינו וכתב דהא שויה אנפשיה
חתיכה דאיסורא דהא אין כאן אלא ספק אחד שמא באונס
שמא ברצון ופסיקא דאורייתא לחומרא. ור"ל כמימ' בכתובות
ט א וערש"י ד"ה נאמן.⁹

דכהן האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו מפני שהוא
רק ספק אחד ספק תחתיו ספק אין תחתיו. וכתב שם רש"י:
לגבי נפשיה הוי מחזיק לשותי' עלית חתיכה דאיסורא. וכוונתו
מכאן שאפילו אם לפי דיבורו הוי רק ספק איסור גיב שייך לומר:
שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא. וע"ל סימן ו' סקמיה בהערה,
ועיין בגמ' בבב"ב קכו וי"ל. ועל מה שסיים בביאורי הגר"א: ושם
ואר"ע כו' כו' ור"ל מכאן, כתב בספר פסקי הגר"א: כל אלו
התיבות אינם מוכנים לי ואפשר שט"ס. יש כאן וד' יאיר עיני.

(סד) ואם אינו כו'. ענה"ג וכמימ' נכמיט ולאמרינן שם
ט"ז ח' ע"כ ל"ק ר"ג החס' לל צנרי כו' רמ"ש סס:
(סה) ואם אינה כו'. קדושין ע"ה ח' כלישנא קמח דרב
דקי"ל כותי' כמימ' סכ"ד: (סו) והאשה כו'. מתני'
דכתובות י"ג ח' וקי"ל כר"ג כנ"ל: (סז) אפילו הוא
מכחישה. מימ' שכינת מדרבי הרמב"ם וזהו שלל דכדרי
הרמ"ש הנ"ל ללל שייך דוקא לענין בנה דל"ל חזקה קמ"ל

כאבא שאול שהיה קורא לשתוקי בדוקי שבדקין את אמו
ואומרת לכשר נבעלתי נאמנת, ומסקינן התם דאפילו ברוב
פסולין אצלה היא נאמנת.

(סד) ענה"ג סק"פ שכתב הטעם שאפילו היה בחזקת בנו
ואמר בני זה ממזר נאמן, וכמימ' בפס"י. וע"ש בבאה"ג
ומש"ש המקור לדין זה. ואמרינן בכתובות מו א: ע"כ
לא קאמר ר"ג התם (דנאמנת) אלא בברי ושמא אבל הכא
בברי וברי לא. — רא"ש שם פ"א סכ"ט.

(סה) כלישנא קמא ברב דקי"ל כותיה כמימ' בפס"י.
דביקדושין עה א יש שתי לשונות: ללישנא קמא אמר רב
ארוסה שעיברה הולד שתוקי ואסור בממזרות מפני שהוא ספק
וספק ממזר אסור בממזרות, ושמואל אמר הולד ממזר דספק
ממזר כודאי משוי ליה. וללישנא בתרא המחלוקת היא אחרת
כנ"ל בס"ק ס"ג. ואע"ג שכתבנו לעיל בס"ק ס"ג. שהלכה
כשמואל בלישנא בתרא, היינו כשהיא אומרת לכשר נבעלתי,
אבל כשאינה בפנינו לשאול אותה, או שאומרת איני יודעת
ממי הוא, גם שמואל מודה דהבן הוי ספק ממזר, ולענין
המחלוקת של רב ושמואל דלישנא קמא אם ספק ממזר מותר
בממזרת הלכה כרב דלספק בודאי אסור כמימ' סעיף כ"ד,
ועמש"ש ס"ק נ"ג.

(סו) מתני' בכתובות יג א: היתה מעוברת ואמרו לה מה
טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג וריא אומרים
נאמנת. וקי"ל כר"ג כנ"ל ס"ק נ"ח, ס"ג.

(סז) כ"כ המימ' בפס"י מא"כ היינו שכן מ' מדרבי הרמב"ם.
וזהו שלא מדרבי הרא"ש הנ"ל בס"ק ס"ה, הסובר שאם הוא
מכחיש אינה נאמנת, דבברי וברי לא קאמר ר"ג דנאמנת.

8 בביאורי הגר"א איתא: קא"ל הרא"ש ש' ויש נוסחא:
ש' וז' דצ"ל: קאמר הרא"ש שפיר.
9 נראה לכוונת רבינו, דלכאורה הוי מקום לומר דלא שייך כאן
שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, דהרי אפילו לדבריו אינו אומר
בודאי שהיא אסורה עליו, שאפשר שהי' באונס. מ"מ אומר הרמ"ם
שגם בכה"ג מיקרי שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא כיון דספקי
דאורייתא לחומרא, גם אמירתו שמשתא אותה לספק איסור מיקרי
שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא. וראי' לזה דאמרינן שם בכתובות

באר הגולה

ש. שם מלישנא. קמא
דפלוגת' דרנ' ושמואל
שם ביצמות ולחומרא.

אנפשיה חתיכה דאיסורא.

הולד ספק ממזר שכשם שהפקירה עצמה לארום כך הפקירה עצמה לאחרים

ביאורי תגר"א

ומדפקרר כו' משמע הא' צמלחא דרנא היכא דגס דיימא
מעלמא אע"ג דיצוא עליה ארום אי"ל לזה הטעם ועוד כמה
קושיות והסוגיא שם דפלוגתא דרנא ואזיי אינו אלא צמחור
ודאי או שתוקי ורבר דלכן לא קאמר גס לשמאל אצל שתוקי
ככ"ע הוא ועתוס' שם ד"ה אי"ד צנא כו' דאין הולד ממור
ר"ל אלא שתוקי וג' דרכים הן דיימא מיניה ולא מעלמא
מיני' ומעלמא מעלמא ולא מיני' צלישנא קמא אי"ר דמיניה
ולא מעלמא לצד מורה רב שתוקי וצלישנא דאי"ר דאף
מיני' ומעלמא מורה רב ולא פליג אלא צמלחא ולא מיניה
ושמאל סוצר דצכולהו שתוקי הוא ואין כ"מ צין הלשונות
אלא לרב ובדיימא מיניה ומעלמא אצל דדיימא מיני' ולא
מעלמא אף ללישנא צתרא שתוקי וכמ"ס אי"ד צנא עלי' כ"ע
כו' וכמ"ס תוס' הג"ל וכן לשמאל כנ"ל אי"כ לדידן דקיי"ל
כשמאל כמ"ס בקדושין ככ"ע שתוקי וז"ס עם הארום
או עם כו' לרצותא דאפילו מיניה לצד מי"מ שתוקי הוא
ואפילו מעלמא לצד מי"מ אינו ממור וגם נאמנת כמ"ס
בקדושין שם שתוקי דקוי' כו' ואמר ואפילו צא סו' שהוא
ל"ק דלישנא צתרא ל"פ צלישנא קמא לענין שתוקי אלא
לענין ודאי כנ"ל וכ"ס לשמאל וקאי אשניהם שא"פ'
דיימא מיני' לצד וע"ז אמר כסם שהפקירה כו' ואע"ג דאזיי

דהא ח'ין כ'אן אל'א ספ'א ח' ש'א' צ'אונ'ס וספ'יק'א ד'אור'יית'א
 ל'חומ'רא ור'י'ל כ'ח'י'ש ס'ס ט' ח' הא'ומ'ר פ'ת'ח כ'ו' ו'ע'ר'ש'י ד'י'ה
 כ'א'מ'ן ו'ס' ו'ד'ר'י'ע כ'ו' ור'י'ל מ'כ'א'ן: (צ) ה'י' כ'ו'. ל'ש'ון
 ר'ח'מ'צ'י'ס ו'כ'ר'צ'א ג'י'ש'נ'א ק'ומ'א. מ'י'ח' ו'י'ע' ד'ה'א ש'י'ט'ת'א ל'פ'ס'וק
 כ'ל'י'ש'נ'א צ'ת'ר'א כ'כ'י'ח' ו'ע'וד ה'א ס'נ'י'א ד'ק'דו'ש'ין ע'י'ה א'ל
 כ'ל'י'ש'נ'א צ'ת'ר'א. א'ל'א ד'ל'ה'ר'מ'צ'י'ס ה'וק'ס'ה ל'ו' ה'א ד'ל'מ'ר ר'צ'א
 מ'ס'ת'צ'ר'א מ'י'ל'ת'א ד'ר'ז ו'ל'י'ק'ן ג'ס' ל'ש'מ'ו'ל'א ש'י'מ' ד'ס'ת'ו'ק'י' כ'י'ע'ע'
 ה'א ד'מ'ע'ל'ה ע'ש'ו ב'י'ו'ס'י'ק'ן א'ל'א ד'ל'ה'ת'צ'ו'ק'ן מ'מ'ור ו'ד'ל'י' מ'ח'ל'ק'
 ו'מ'י'י'ת'י' ר'א'י'ה מ'מ'ת'נ'י' א'ל'א ל'ר'י'ד'ן ד'ק'י'י'ל' ד'ה'ו'י' ס'ת'ו'ק'י' ח'ין
 ח'י'ל'וק ו'ה'י'ק מ'ס'ת'צ'ר'א כ'ו' א'ל'א כ'ו' ר'י'ל ד'מ'ו'ד'ה ל'ש'מ'ו'ל'א ו'ה'א
 כ'ר'צ'א ל'ג'י'ש'נ'א צ'ת'ר'א ו'כ' א'ע'י'פ' ש'נ'א כ'ו' כ'ח'י'ש ת'ו'ס' ס'ס
 ד'י'ה א'ל'א ד'ר'צ'א מ'י'י' צ'נ'א ח'י'ר'י' מ'ד'מ'י'י'ת'י' ר'א'י' מ'מ'ת'נ'י' ו'א'פ'י'ה
 ק'א'מ'ר מ'ס'ת'צ'ר'א מ'י'ל'ת'א ד'ר'צ' מ'י' ד'מ'ו'ד'ה ל'ש'מ'ו'ל'א ו'מ'י'ח' פ'ש'ט'א
 ל'ג'י'ש'נ'א ד'ר'צ'א ס'ת'ס ד'ד'י'מ'ת'א מ'י'נ'י' ו'ז'ה ש'ה'ת'ח'י'ל ה'י'ו' ה'ע'ס
 כ'ו' ו'כ' א'ע'י'פ'. מ'ח'י'ש ח'י'ד צ'נ'א ע'ל'י' כ'י'ע'ע' ל'י'פ' כ'ו' ו'פ'יר'ש'
 ר'צ' מ'ו'ד'ה ל'ש'מ'ו'ל'א ד'ס'ת'ו'ק'י' ה'א ו'ת'ו'ק'י'ס ר'צ'א ד'ד'י'מ'ת'א מ'ע'ל'מ'ת'
 ו'ע'מ'י'ש צ'ס'ק'כ'י'ד: ס'י'י' (צא) ו'ע'ס כ'ו'. צ'י'ל א'ו' ע'ס א'ל'ה'י'ס
 כ'ו' ו'ח'ק ש'י'י'ל ו'ע'ס פ'י' א'ו' ע'ס מ'י'ח'ת' י'ו'ת'ר כ'כ'ו' ל'ג'י'ש' א'ו'
 ע'ס ד'ו'ע'ס א'י'ל ל'ז'מ'ר ד'א'י'כ' מ'א'י' מ'ס'י'ס כ'ס'ס ש'ה'פ'ק'י'ר'ה כ'ו'
 ה'א ג'מ'ר'א ל'י'ק א'ל'א ד'י'מ'ת'א מ'י'נ'י'ה ל'צ'ד מ'י'ט' ד'א'מ'ר'י'ק'ן

ברכת אליהו

בָּרָא. אֵלֶּה הַרִמְבָּיִם הַקּוֹשֶׁה לֹו הָא דֹאמֹר רַבָּא מִסְתַּבְּרָא מִילְתָּא דְרַב, וְלִיָּק גַּם לִשְׁמוּאֵל דְּלִכְאוּרָה גַּם לִשְׁמוּאֵל דֹּאמֹר דְּהוּי שְׁתּוּקִי, קֶשֶׁה מִמֶּתְנִי דִילִידָה תֹאכֵל דְּמַחְזִיקִין לִיה לִכְהֹן וְדֹאִי, אִיכּ הֵיאָךְ אֹמֵר שְׁמוּאֵל דְּהוּלֵד שְׁתּוּקִי וְהוּהו סַפֵּק מִמּוֹר, וְיֵשׁ חֶכְרֹת גַּם לֹמֵר דְּשְׁמוּאֵל מִיֵּירִי דְּדֵיימָא מַעֲלָמָא, וְאִיכּ הֵי צִרִיךְ רַבָּא לֹמֵר גַּם מִסְתַּבְּרָא מִילְתִּיה דְּשְׁמוּאֵל כּו'. אֵלֶּא שִׁימ' דְּשְׁתּוּקִי כְּכִי' הוּא, דְּמַעֲלָה עָשׂו בִּיחּוּסִין אֵלֶּא דְּלַחְזִיקוֹן מִמּוֹר וְדֹאִי מַחֲלֵק, וּמִיֵּיתִי רֹאיה מִמֶּתְנִי. אֲבָל לִדְיוֹן דְּקִי'י'ל דְּהוּי שְׁתּוּקִי אֵין חִילּוֹק וְחִי'ק מִסְתַּבְּרָא כּו' אֲבָל כּו' רִי"ל רְמוּדָה לִשְׁמוּאֵל. דֵּלֹא דֹאמֹר רַבָּא : מִסְתַּבְּרָא מִילְתִּיה דְּרַב דְּדֵיימָא מַעֲלָמָא אֲבָל דֵּלֹא דֵיימָא מַעֲלָמָא בָּרָא דִידִיה שְׁדִין לִיה אֵין פִּירוּשׁו דְּבִתְרָא דִידִיה שְׁדִין לִיה דְּהוּי כְּכִנו וְדֹאִי, אֵלֶּא פִירוּשׁו דְּבִלָּא דֵיימָא מַעֲלָמָא מוֹדָה רַב לִשְׁמוּאֵל דְּהוּי שְׁתּוּקִי, וְאִינוּ וְדֹאִי כְּכִנו, מִשּׁוּם דְּמַעֲלָה עָשׂו בִּיחּוּסִין. וְעִי' מִיֵּיתִי רֹאִי' מִמֶּתְנִי דִילִידָה תֹאכֵל דְּהוּי כְּכִנו ¹⁰, וְרַק לַעֲגִין יוּחֲסִין יֵשׁ חִילּוֹק דְּבִדֵּיימָא מַעֲלָמָא הוּי מִמּוֹר וְדֹאִי וּבִלָּא דֵיימָא מַעֲלָמָא הוּי שְׁתּוּקִי. אֲבָל לִדְיוֹן דְּקִי'י'ל דְּהוּי שְׁתּוּקִי אֵין חִילּוֹק בֵּין דֵיימָא מַעֲלָמָא לֵלֹא דֵיימָא מַעֲלָמָא. וְכֵן הָא דְּקֹאמֵר בְּגַמ' לִלְיֹשְׁנָא בָּתְרָא : אֹמֵר רַבָּא מִסְתַּבְּרָא מִילְתִּיה דְּרַב דֵּלֹא דֵיימָא מִינִיה וְדֵיימָא מַעֲלָמָא אֲבָל דֵיימָא מִינִיה אַע"ג דֵיימָא מַעֲלָמָא בָּתְרִיה דִידִיה שְׁדִין לִיה, הֵיינו דְּבִכְה"ג מוֹדָה רַב לִשְׁמוּאֵל דְּהוּלֵד שְׁתּוּקִי. וְאִיכּ יוֹצֵא שְׁדִרֵי הַרְמָב"ם הֵם כְּרַבָּא לִלְיֹשְׁנָא בָּתְרָא דְּהֵרִי גַם לְרַבָּא לִלְיֹשְׁנָא בָּתְרָא אֵלִיכָא דְּשְׁמוּאֵל בְּכֹל נִגְזִין — בֵּין דֵּלֹא דֵיימָא מִינִיה וְדֵיימָא מַעֲלָמָא וּבֵין דֵיימָא

(ע) ביבמות סט ב : איתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי, אמר רבא מסתברא מילתיה דרב דיימא מעלמא (שחשודה מאחרים — רש"י) אבל לא דיימא מעלמא בתרא ידידיה שדינן ליה, אמר רבא מנא אמינא לה דקתני ילדה תאכל (אנוסה ופופתה בת ישראל מכהן תאכל בתרומה משום בנה דמחזקינן ליה לכהן — רש"י) כו' אלא לאו מיניה דיימא ולא דיימא מעלמא כו' א"ל אביי לעולם אימא לך כל היכא דיימא מיניה אע"ג דלא דיימא מעלמא אמר רב הולד ממזר מאי טעמא דאמרינן מדאפקרא נפשה לגבי ארוס אפקרא נפשה לעלמא ומתני' שהיו שניהם תבושים בבית האסורין ; איכא דאמרי בבא עליה כו"ע ל"פ דבתריה ידידיה שדינן ליה והכי איתמר ארוסה שעיברה רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא מסתברא מילתיה דרב דלא דיימא מיניה ודיימא מעלמא אבל דיימא מיניה אע"ג דיימא מעלמא בתריה ידידיה שדינן ליה ; אמר רבא מנא אמינא לה דקתני ילדה תאכל כו' א"ל אביי לעולם אימא לך כל היכא דיימא מעלמא אע"ג דיימא מיניה אמר רב הולד ממזר ומתני' בדלא דיימא כלל. ע"כ דברי הגמרא ודברי המחבר הם לשון הרמב"ם בפסיו מא"כ הי"ח. וכתב שם המ"ט שהרמב"ם פסק כרבא בלישנא קמא. וצ"ע והא שיפתו של הרמב"ם לפסוק בלישנא בתרא ככל מקום. ועוד הא פוגיה דקידושין עה א בלישנא בתרא דביתא התם : ארוסה שעיברה כו' אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי כו' וזה כלשונא

אבן העזר, הלכות פריה ורביה ד

(עב) ואם נבדקה ואמרה לארום הנבעלתי הולד כשר. (עג) וכן אם ידוע שהארום נול עליו ולא ילד קול שזנתה מחזירים). (כ"ח) פרק חלומה לכ"ג הצי"ו הר"ן ספ"ק ת' לטו' הטור והרמב"ם כתב עובר זה מחלוקה.

ביאורי הגר"א

שהיא עיקר וסיים בלישנא קמח בלישנא נתרם מודה לו' כנ"ל: (עב) ואם נבדקה לו'. קדושין שם בלישנא נתרם חלינא דשמואל וכה"ג איירי בדמיוקס רנא כאן: (עג) וכן אם לו'. שם ח"ל חז"י לו' ומתני' בללא לו'. והוא כפי'

ברכת אליהו

אמר רבא דאף מיניה ומעלמא מודה רב דהולד שתוקי, ולא פליג אלא בעלמא ולא מיניה דרב סבר דבכה"ג הולד ממזר ושמואל סובר דבכולהו שתוקי הוא. ואין ג"מ בין הלשונות אלא לרב ובדיימא מיניה ומעלמא דללישנא קמא הוא ממזר ודאי וללישנא בתרא הוא שתוקי. אבל בדיימא מיניה ולא מעלמא, אף ללישנא בתרא שתוקי, וכמ"ש: אי"ד בבא עליה כ"ע לו' וכמ"ש תוס' הנ"ל. וכן לשמואל כנ"ל [יתכן דצ"ל: כנ"ל, דלשמואל בכל גוונא הוי שתוקי]. אי"ד לירדן דקיי"ל כשמואל כמ"ש בקדושין עה א ושם עד א כנ"ל בס"ק סג כמ"ש שתוקי [יתכן דצ"ל: בכ"ע שתוקי. ור"ל דלשמואל בכל ענין הולד שתוקי. ולכן צריך להגיה בדברי המחבר: עם אחרים, ור"ל בין אם היא דיימא עם הארום לבד בין אם היא דיימא מאחרים לבד]. וז"ש: עם הארום או עם לו' לרבנא דאפילו מיניה לבד מ"מ שתוקי הוא ואינו כבנו ודאי ואפילו מעלמא לבד, מ"מ אינו ממזר ודאי. וגם היא נאמנת להכשיר הולד כמ"ש בקידושין שם: מאי שתוקי בדוקי שבדוקים את אמו ואומרת לכשר נבעלתי. ואמר ואפילו בא [צ"ל: אע"פ שבא] לו' שהוא לישנא קמא דלישנא בתרא ל"פ אלישנא קמא לענין שתוקי אלא לענין ודאי כנ"ל דללישנא קמא בדיימא מיניה ומעלמא הולד ממזר וללישנא בתרא הולד שתוקי. וזהו לרב וב"ש לשמואל דבכל גוונא הולד שתוקי. והא דקאמר: אע"פ שבא לו' קאי אשניהם בין אדיימא מעלמא ובין אדיימא מיניה לבד שאפילו דיימא מיניה לבד ג"כ הולד ספק ממזר וע"ז אמר: כשם שהפקירה עצמה לארום כך הפקירה עצמה לאחרים, ואע"ז דאביי ל"ק זה אלא משום לעשותו ממזר ודאי, מ"מ ע"כ גם רבא דקאמר שתוקי ע"כ מזה הטעם: כשם שהפקירה לו', אלא דאביי דקאמר זה הטעם מהני לעשותו ודאי, וללישנא בתרא מודה אביי דמהני זה הטעם רק לעשותו שתוקי. והתחיל הרמב"ם בלישנא בתרא כשיסותו שהיא עיקר, ופ"ה בלישנא קמא, דלישנא בתרא מודה ליה כנ"ל דבבא עליה תארום הוי שתוקי. (עב) קדושין שם בלישנא בתרא אליבא דשמואל בקדושין עה א בלישנא קמא: רב אמר הולד שתוקי ושמואל אמר הולד ממזר. וללישנא בתרא: רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי. ואמרין: ואע"כ מאי שתוקי בדוקי שבדוקים את אמו ואומרת לכשר נבעלתי. והלכה כשמואל בלישנא בתרא כנ"ל בס"ק ס"ג. ובה"ג איירי בדמיוקס רבא כחו ביבמות סט ב דהמחלוקת של רב ושמואל היא בדלא דיימא מיניה ודיימא מעלמא, ואפ"ה לשמואל — דאמר שתוקי דהיינו בדוקי שבדוקים את אמו — היא נאמנת לומר לארום נבעלתי והולד כשר. (עג) שם ח"ל אביי לו' ומתני' בדלא לו' והוא כפי' תוס'

ל"ק זה חלל משום לעשותו ול"ז מ"מ ע"כ גם רנא דקאמר שתוקי ע"כ מזה הטעם חלל דל"ז דקאמר זה הטעם מהני לעשותו ול"ז וללישנא נתרם מודה חז"י דמהני זה הטעם רק לעשותו שתוקי והתחיל הרמב"ם בלישנא נתרם כשיטתו

מיניה ודיימא מעלמא — הוי הולד שתוקי וספק ממזר לפנין יוחסין. וכתב: אע"פ שבא עליה הארום לו' וזה לכאורה לא בלישנא בתרא, דללישנא בתרא המחלוקת היא בארוסה שעיברה, ולא כשבא עליה, אולם זהו כמ"ש תוס' שם ע א ד"ה „אבל“, דרבא נמי בבא איירי, מרמייתי ראיא ממתני' דילדה תאכל, והתם בבא עליה ודאי איירי, ואפ"ה קאמר מסתברא מילתא דרב לו' מ' דמודה לשמואל דאפילו אם בא עליה הארום מודה רב לשמואל דהולד ספק ממזר. ומ"מ פשטא ללישנא דרבא סתם דיימא מיניה משמע שהיו מרגנים שבא עליה הארום. וזהו שהתחיל חז"י העם לו' בלישנא דיימא וכתב: אע"פ כו' כמ"ש: אי"ד בבא עליה כ"ע לו' כו' ופירש רב מודה לשמואל דשתוקי ומוקים רבא דיימא מעלמא. דהא דקאמר כ"ע לא פליגי דבתריה ידיה שדינן היינו שרב מודה לשמואל דהולד שתוקי והיינו כשדיימא מעלמא. וזהו שכתב המחבר: אע"פ שבא עליה הארום, היינו שהוא בא עליה, וגם היא דיימא מאנשים אחרים. נראה שמ"ש רבנו בפעם השניה: וכ' אע"פ לו' הוא ליקוט, דמקודם כתב רבנו, שמ"ש אע"פ הוא עפ"י דברי התוס', דרבא דקאמר דיימא מיניה היינו שבא עליה בודאי. ובפעם השניה כתב שמ"ש: ואע"פ לו' הוא מ"מ: איכא דאמרי בבא עליה כ"ע לא פליגי לו' כמו שבארנו. ועיין בס"ק ע"ג שצירף שני הדברים. [ומה שכתוב בכמה ספרים בסוף ס"ק זה: ועמ"ש בסקכ"ד ס"י, כתב ע"ז בספר עמוד-אש: לא אדע כוונת מרן ז"ל בזה ואפשר כי ט"ס שם וצ"ל בימים קצו"ט].

(עא) צ"ל: או עם אנשים אחרים, ואף שח"ל: ועם, פ"י: או עם, מ"מ יותר נכון להגיה: או עם. דה"ק „א"א לומר, דאי"כ מאי מסיים: כשם שהפקירה לו', הא בגמרא ביבמות ע"פ, כ ל"ק האי טעמא אלא אליבא דאביי בדיימא מיניה לבד, וע"ז קאמר: מ"מ דאמרין מדאפקרא נפשה לגבי הארום אפקרא נפשה לעלמא. משמע הא כמלתא דרבא היבא דגם דיימא מעלמא אע"ז דבא עליה הארום אי"ז לזה הטעם, ועוד כמה קושיות. והסוגיא שם דפלוגתא דרבא ואביי אינו אלא בגמזר ודאי או שתוקי ולרב, דלכן לא קאמר גם לשמואל וכמ"ש בס"ק ע. והפלוגתא דאביי ורבא אליבא דרב היא, דלרבא בלא דיימא מעלמא הולד שתוקי, ולאביי הולד ממזר. וזה ללישנא קמא. וללישנא בתרא פליגי אביי ורבא אליבא דרב בדיימא מיניה ומעלמא. דלרבא הולד שתוקי ולאביי הולד ממזר, ועתו' שם ד"ה אי"ד בבא לו' וז"ל פ"י היבא דלא דיימא מעלמא מודה אביי דאין הולד ממזר לו' עכ"ל. ר"ל דאינו ממזר אלא שתוקי. ונ' דרבי' חז' א) דיימא מיניה ולא מעלמא. ב) מיניה ומעלמא. ג) מעלמא ולא מיניה. בלישנא קמא אמר רבא דמיניה ולא מעלמא לבד מודה רב דשתוקי. ובלישנא בתרא

באר הגולה

א שם נרמז"ס וכתב
ה"ה שם דלכ"ע האם
חינה נלמנה לפסול
וע"כ לא פליג רבי
יהודה אלא נבל.

ב ממשנה קדושין דף
ע"ח ע"ג וכתב
יהודה דלפסק' הלכ'.

גהיה כוונתו צלל נתרן דף קכ"ז ע"ג. ג נרמז"ס שם וכתב פרט רבי חייה נר אלא וכו' שם.
ד שם וכתב ה"ה הטעם משום דנכל' ספק היא נלמנה להכשיר.

דכתובות והמ"מ נפט"ו מהל"ב).
כמ' א (עד) אשת איש שאומרת על העובר
שאינו מבעלה אינה נאמנת לפוסלו. הגם: (ע) וי"ל דוקא נשואה שיש לנן חזקת
כשרות חזל חרוסה שאומרת על זנה שהוא מותר חף על פי שהארוס אומר שהוא שלי ושל
זנה ידו מתוך ידה י"ל דהנן הוי ספק מותר וי"ל דהוא נאמן (סברת הרב דנארוס מיידי
דברי נ"י פרק חלמנה נדון זה שהנזיל נ' דיעות אלו). ב אבל האב שאומר על העובר
שאינו ממנו (ע) או על אחד מבניו שאינו בנו נאמן לפוסלו והוא ממזר ודאי
ג (ע). ואם יש בנים לבן אינו נאמן אף על הבן ד (ע). ואם היא אומרת מעכו"ם או
ד שם וכתב ה"ה הטעם משום דנכל' ספק היא נלמנה להכשיר.

ביאורי הגר"א

תוס' שם ד"ה חזל כו' דדיימא מיניה היינו נל עליה וזהו
דיימא מיניה לנז דלמר שם א"ר צלל צלל עליה וכו"ל וה"ל
להרצ לכתוב כן כו' שזנתה כלל אלא שנמשך אחר לשון
המחבר שכתב ועם אנשים אחרים חזל כנר כתבתי שז"ל
לז עם אנשים ודבריו כתב הרמז"ם והמחבר חזל שצריך
למחקה תיבת מחברים נהג"ה זה שהוסף: (עד) אשת
איש כו'. כ"ל ממתני' דקדושין ע"ח נ' ור"י ל"פ חזל

ברכת אלהיה

ושם הביא שיטה זו שכתבתי מכתישתו היא נאמנת. וליתא,
דאינה נאמנת לפוסלו כמ"ש לעיל פכ"ו. וק"י חלקת מחוקק
ס"ק ל' וגם הוא הביא להלכה שאינה נאמנת.
(ע) עתוס' ביבמות מז א ד"ה כד וז"ל: וי"מ דמטמא דרבי
יהודה דמשמע ליה קרא דנאמן אדם לומר זה בני בכור אפילו
על תינוק בין הבנים וכשאומר על הקטן שהוא בכור א"כ
הראשון ממזר אלמא דנאמן לפוסלו וה"נ דנאמן לומר שהוא
בן גרושה, עכ"ל. א"כ לר"י נאמן לפוסלו אפילו לא ע"י הכרת
בכור. ועתוס' שם ד"ה והלכתא כו' וז"ל: משמע דהלכה
כר"י דנאמן אף לפסול בניו כו' ולא כמו שפירש ר"ת דאין
הלכה כר"י אלא כשפוסל אחרים ע"י הכרת בכור אבל בלא
הכרת בכור לא ובשאלות כפ' וירא נמי דקדק מהך דשמעתין
דבכל ענין הלכה כרבי יהודה, עכ"ל. ופ"כ ככ"כ קכו ב ד"ה
כך נאמן.

(ע) עתוס' ביבמות מז א ד"ה ואין כו' וז"ל: ואי אתה
נאמן לפסול בני בניך כשיש לו בני בנים אין נאמן לפסול
אפילו בניו דאין סברא לומר שיהיו בגיו פסולים ובניו בניו
כשרים וכן משמע בסמוך דקאמר ואין אדם נאמן על בנו
גדול ומפרש כשיש לו בנים משמע דאבנו נמי לא מהימן,
עכ"ל.

(ע) כמ"ש בקידושין ע"א, ע"א א צ"ל עד א ע"א דאפילו
כרוכ פסולים נאמנת וה"ה שיכולה ודאי לתלות בעכו"ם דהא

שם ד"ה אבל כו' דדיימא מיניה היינו בא עליה וזהו דיימא
מיניה לבד דאמר שם א"ר בבא עליה וכו"ל וז"ל להרב
לכתוב וכן כו' ולא יצא קול שזנתה כלל שזהו שבא הרב
להוסיף על דברי המחבר שאפילו לא יצא קול שזנתה כלל
הוי הולד שתוקי. אלא שנמשך אחר לשון המחבר שכתב
ועם אנשים אחרים ולכן בא להוסיף שאפילו לא דיימא
מאחרים ג"כ הוי הולד שתוקי אבל כבר כתבתי בס"ק ע"א
שצ"ל או עם אנשים אחרים. ודבריו כתב הרמז"ם והמחבר
שלפי מה שהגחנו: או מאחרים, כבר כתב הרמז"ם והמחבר
הדין הזה דלא דיימא מאחרים אלא שצריך למחקה תיבת
"מאחרים" בהג"ה וזה שהוסיף דאפילו לא דיימא כלל הוי
הולד שתוקי.

(עד) כנ"ל בס"ק נ"ו ממתני' דקדושין ע"ח כ ור"י לא פליג
אלא באב אבל האם אינה נאמנת לפסול את בנה.

(ע) סברא אחרונה שבהג"ה שהוא נאמן הוא כמ"ש
בכתובות יד א גבי ההוא ארוס וארוסה דאתא לקמיה דרב
יוסף היא אמרה מיניה והוא אומר אין מינאי אמר רב יוסף
למאי גיחוש לה חזא דחא קא מודה ועוד הא אמר ר"י א"ש
הלכה כר"י. מ' דאם הוא מודה אף לר' יהושע דאינה נאמנת
סומכין על דבריו וה"ה לסברא זו גם כשהיא מכתישתו שהרי
לר"י אמירתה לא מועילה שהיא אינה נאמנת. וס' הראשונה
ס"ל דשאינה התם שאין מכתישתו. וענין ספ"ו דיבמות בארוכה

11 בחז"א סימן א' סק"ה השאיר כצ"ע פירוש דברי רבנו
בס"ק זה. ונראה לפרש דברי רבנו עפ"י מ"ש בספר "עמודי אש"
דהאין וכן כו' וכתב הרמ"א קאי על דברי השו"ע הקודמים,
דבהג"ה הוה נמי הולד שתוקי. ומ"ש דרבי יצחק א"ל אביי כו'
ומתני' בדלא כו', היינו מה דאיתא ביבמות פ א: א"ל אביי
לעולם אימא לך כל היכא דדיימא מעלמא אע"ג דדיימא מיניה
אמר רב הולד ממזר ומתניתין בדלא דיימא כלל. ויתכן
דדברי רבנו כאן הם עפ"י מ"ש בס' קני"ס ס"ס והלכה כאבי
ללישנא בתרא. ולפי מ"ש בס"ק ע' זהו רק לענין תרומה אבל

לענין יוחסין הוה הולד שתוקי. ואח"כ כ' רבנו: והוא כפ"י
תוס' שם ד"ה אבל כו' דיימא מיניה היינו בא עליה וזהו
דיימא מיניה לבד דאמר שם א"ר בבא עליה וכו"ל. וכוונתו
עפ"י דברי התוס' שם ס ב ד"ה א"ר כו' דהיכא דלא דיימא
מעלמא מודה אביי דאין הולד ממזר וכי לעיל דהיינו הולד
שתוקי. ובא ההג"ה להוסיף על דברי המחבר שאפילו אם אינה
נחשבת כלל לא מהארוס ולא מאחרים רק ידוע שהארוס בא
עליה, ג"כ הוי הולד שתוקי.

באר הגולה

ה שס וכתב ה"ה
משום דש"י אלפשיה
חתיכה דאיסורא.
ו ממעשה שנה לפני
רבי יהודה נזרייתא
יבמות דף מ"ג ע"א.
ז משנה קדושין דף
ע"ד ע"א.
ח מיתרסא דאמוראלי
שס דף ע"ג ע"ב.

מעבד נתעברתי הולד כשר שאין הבעל יכול להכחישה בזה. הנה: (עט) והא דאזנא
נאמן על זנו היינו דוקא שלא היה לו חזקת כשרות על פי האזנא חלל היה לו חזקת כשרות
על פי האזנא שזנו אינו נאמן עליו רק נסהדי (ר"י נאס הרמ"ה) (פ) האזנא שומר על זני
שהוא ממוזר וחזר אחר כך ונתן חמתלל לזנאיו למה דבר נחמיה כד נאמן (מהר"ם מרזבורק)
(פא) הא דאזנא נאמן על זנו היינו נמי שהוא נחזקת אצלו כגון נאשמו נאשמה חלל פנויה
שחומרת זהו זן פלוגי והוא חומר שחומרת נאשמה אינו נאמן לפוסלו והיא נאמנת עליו
להכשירו (ת"ה סרס"ז). ל ה (פב) האומר על עצמו שהוא ממזר נאמן (פג) לאסור
עצמו בבית ישראל ואסור בממזרת עד שידוע והאי שהוא ממזר ובנו כמזהו
ו ואם יש לו בני בניו אינו נאמן לפסול אלא לעצמו. לא ז (פד) אסופי
שנאסף מהשוק הוי ספק ממזר (פה) כגון שאין הוכחה שלא הושלך לשם מיתה
ח (פו) אבל אם יש הוכחה שלא הושלך לשם מיתה בין שיש הוכחה בגופו כגון

ביאורי הגר"א

וע"כ הוא ממוזר וכחש"ל ואם היא חומרת מכותי כו'
כשר כו': (פב) האומר על כו'. יבמות שס רבינא
חומר הי"ק כו' ושם פסל עצמו ועש"ג דחומרינן שם
והלכה כרננ"י היינו משום דלזנאיו עכו"ם הוא וכחש"ג
תוס' ד"ה והלכתא: (פג) לאסור כו' ואסור כו'.
עתוס' שם ד"ה נאמן עליו כו' דהא אדם קרוב חלל
עצמו וכחש"ג תוס' שם כ"ה ז' ד"ה ואין וד"ה לימא כו':
(פד) אסופי כו'. עד מנעת שם לשון הטור:
(פה) כגון כו'. רש"י ד"ה תלי: (פו) אבל כו'.

כו'. כחש"ג נקידושין ע"ה ח' ע"ה ח' דלפילו זרזו פסולי'
נאמנת: (עט) והא דאב כו'. כחש"ג נב"ב שם חומר זני
הוא כו' ועיין רשנ"ס שם ד"ה וחזר וחומר ענדי כו' וכיון
שהניד כו' ודוקא חזקתו ע"פ אב חלל חזקה שלא ע"פ האזנא
לא כחש"ג ת"ר היו מוחזקין ושם ח' שלחו ל"י וכחש"ג
הרמז"ן שם והטור נאמן וחזקת סימן רע"ז וש"ע שם
ס"י: (פ) האב שאמר כו'. שם ענדי הוא
וחזר כו': (פא) הא דאב כו'. דלפ"ז ללו אצלו
הוא ולא האמינתו דהתורה לא האמינתו חלל וללו ממוזר

ברכת אליהו

לך בנימין הן יש לך בני בניו הן א"ל נאמן אתה לפסול בניך
ואי אתה נאמן לפסול בני בניך. ושם פסל עצמו שהרי רבינא
קאי על הא דאמר לו ר' יהודה נאמן אתה לפסול את בניך.
ואם אין לו בני בניו נאמן לפסול עצמו ובנו. ואע"ג דאמרין
שם: והלכתא כרננ"י, היינו משום דלדבריו עכו"ם הוא ואין
עדות לעכו"ם, ולכן אינו נאמן לפסול את בניו, אבל לולא
זאת ה"י נאמן לפסול אף בניו כחש"ג שם תוס' ד"ה והלכתא
ו"ל: משמע דהלכה כר"י דנאמן אף לפסול בניו דדוקא
משום דאין עדות לבכרי דאין יכול לפוסלן כו' עכ"ל.
(פג) עיין ביבמות מו א תוד"ה נאמן וז"ל: היינו דוקא
במילי דמשוי נפשיה חתיכה דאיסורא אבל אם בא על כת
בחו לא פסלה. ולכן אסור בממזרת שהרי הא דנאמן על עצמו
אינו מתורת עדות דהא אדם קרוב אצל עצמו. וכחש"ג תוס'
שם פה ב ד"ה ואין וז"ל: ואין אדם משום עצמו רשע היינו
לפסול את עצמו אבל נאמן הוא לומר גבי אכילת חלב מיד
הייתי כדאמר בכריתות (דף יב.). דאין לנו לכופו להביא
חולין לעזרה לפי דבריו. ובר"ה לימא כו' כתבו: דהתם לא
מטעם עדות נאמן (דהא אדם קרוב אצל עצמו ועוד דאם
נאמן לפסול עצמו איך יתכן שיהיו בניו כשרים) ¹² אלא הא
דפסלי' היינו לאסורו בבית ישראל דשויה אנפשיה חתיכה
דאיסורא כו'.

ולד זה ספק מעכו"ם וכשר ספק מישראל וממוזר ובכל ספק
היא נאמנת להכשיר — כ"כ המ"מ בפס"ו מא"ב ה"ט.
(עט) כחש"ג בב"ב קכז ב: אומר בני הוא וחזר ואמר עכדי
הוא אינו נאמן. ועיין רשנ"ס שם ד"ה וחזר ואמר עכדי כו'
לפנינו זה בד"ה אינו נאמן. וכתב שם בטעם הדבר: וכיון
שהניד שוב אינו חוזר ומגיד. ודוקא חזקתו ע"פ האב, אבל
חזקה שלא ע"פ האב לא, כחש"ג: ת"ר היו מוחזקין בו
שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן. ושם
קכז ב איתא: שלחו ליה לפנינו: שלח ר' אבא לרב יוסף
בר חמא כו' האומר על תינן בין הבנים בכור הוא נאמן
כו' יהודה. וכחש"ג חרמב"ן שם והטור בשמו כחש"ג סימן
רע"ז ושו"ע שם סק"ה יב.
(פ) בב"ב קכז ב: עכדי הוא וחזר ואמר בני הוא נאמן
דיכשמש לי כעבדא קאמר.
(פא) דלפ"ז לאו אביו הוא ולא האמינתו התורה לפוסלו.
דהתורה לא האמינתו אלא כשהוא בחזקת בנו כגון באשתו
נשואה, וכיון שהוא נאמן לומר דלאו ממנו וע"כ הוא ממזר.
משא"כ כחש"ג הוא אינו נאמן לפוסלו והיא נאמנת להכשירו
וכחש"ג סכ"ט: ואם היא אומרת מכותי או מעבד נתעברתי
הולד כשר כו'.

(פב) ביבמות מו א: מעשה באחד שבא לפני ר' יהודה
ואמר לו נתגיתרתי ביני לבין עצמי כו' א"ל נאמן אתה לפסול
את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך כו' ארנב"י ה"ק
לדברך נכרי אתה ואין עדות לבכרי רבינא אמר ח"ק ליה יש

באר הגולה

ס חומרא דרב יהודה וכו' סס.
י חומרא דרבא סס.
כ סס ז' הרמז"ס
סס צפ"ו חמשה
ז' צפ"ו דמכשירין
וכדמורין לה דב
בכתובות דף ט"ו ע"ג.
ל כתב ה"ה סס
משום דליכא תקנת
כותים או תקנת
ישראל קנועים נעיר
וכל קנוע בין מוגט
בין מרובה כמחלה
על מחלה דמי.
מ עיין צמ"ט צמיון רס"ח סעיף ז'.

שהוא סחול (פז) או שאיבריו מתקנים ומיושרים כמו שעושין לנערים או שהוא משוח בשמן או ששמו לו כחול בעיניו או תלו לו קמיע בין שיש הוכחה במקום כגון שנמצא (פח) במקום שרבים מצויים שם או שתלוי באילן במקום שאין תחיה מגעת שם (פט) והיה סמוך לעיר או שנמצא בבית הכנסת הסמוך או בצידו רשות הרבים אין בו משום אסופי כיון שהעושין עליו לשומרו ולא הושלך שם אלא משום רעבון. לב סחולד שהיה מושלך בדרך ובא אחד ואמר בני הוא ואני השלכתיו נאמן וכן אמו נאמנת נאסף מן השוק ובאו אביו ואמו ואמרו בנינו הוא אין נאמנים הואיל ויצא עליו שם אסופי יובשני רעבון נאמנים שמפני הרעב השליכותו והם רוצים שיוזנו אותם אחרים ולפיכך שתקו עד שנאסף. לג כהאסופי שנמצא בעיר שיש בה עכו"ם וישראל בין שהיה רוב עכו"ם או רוב ישראל חרי זה לספק עכו"ם לענין יוחסין קידש אשה צריכה גט מספק מ(צ) הטבילוהו כ"ד לשם גירות או שטבל משהגדיל (צא) חרי הוא לענין יוחסין כשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל שאין הטבילה

ביאורי הגר"א

תחתיו ולכן לא חילקו גמ' אי מטיא ליה כו' וז"ש זרדא לפי שהול מסונך וכתב סס או רחוק מן העיר אפילו תחת האילן כו' או שנמצא תלוי באילן מקום שהיה מגעת וגם ל"ג גמ' חלל צ"ה ושכיתי ביה רבים: (צ) הטבילוהו כו' או כו'. כמ"ש י"א ח' אר"ה כו' דהיינו גדול כו': (צא) ה"ה לענין כו'. כפירש מ"ש ליוחסין לא היינו לענין קידושין חלל להשילו אפילו ודאי ישראל לא דהא אסופי הוא ומיהו פשטא דשמעתין משמע דהשילו

סס ד"ה אין זו כו' דהא חסה כו': (פז) או שאיבריו כו'. כפירוש ראשון של רש"י: (פח) במקום שרבים כו'. סס חריפתא דנהרא: (פט) והיה סמוך כו'. הכל לשון הרמז"ס חלל שהרמז"ס כתב לו שנמצא תחת אילן מסונך נמקום שאין היה נכנסת לו והיה סמוך לעיר וכו' גמ' זרדא סמיכא למתא אין זו משום אסופי ואם לאו יש זו משום אסופי ופירש זרדא מסונך ואין היה מגעת סס תחתיו ופירש שנמצא

ברכת אליהו

אסופי. ופירש שזרדא הוא אילן מסונך ואין היה מגעת שם תחתיו. ופירש שנמצא התינוק תחתיו דאילו, חלל לא חלקו בגמ' אי מטיא ליה כו' כמו שמחלקת הגמ' בתלי בדיקלא, וז"ש: זרדא, לפי שהוא מסונך ואין היה מגעת שם. וכתב שם הרמב"ם: או רחוק מן העיר אפילו תחת האילן כו' או שנמצא תלוי באילן מקום שהיה מגעת לו חרי זה אסופי. חרי שגם בגונא שהוא אסופי כתב הרמב"ם תרי אנפי: א) תחת מן העיר אפילו תחת האילן. ב) תלוי באילן מקום שהיה מגעת, וזה לא כפירש"י שפירש גם בזרדא: אי תלי באילן ששמו זרדא. ופירש: אע"ג דלא מטיא ליה היה יש בו משום אסופי דאמר בערבי פסחים זרדא דסמיכא למתא לא פחיתא משיתין שידו. והרמב"ם לא הביא לענין בית חכנסת הנאי שיהיו רבים מצויים שם מזה מ' דגם בגמ' אצל בגמ' ושכיתי ביה רבים. (צ) הא דנקט גבי קטן: הטבילוהו ב"ד, וגבי גדול: או שטבל, הוא מפני שרק גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד דזכות הוא לו כמ"ש בכתובות יא א: אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד כו' דהיינו גדול דפעם טעם דאיסורא אבל קטן זכות הוא לו¹³.

כל מקום שיש להבין דלדעת מיתה השליכתו ולא חסה עליו יש בו משום מיתה.
(פז) בקידושין עג ב ברש"י ד"ה אין בו משום אסופי וז"ל: דהא חסה על חייו והוכיח תחילתה שאוהבתו ולא השליכתו למות.
(פז) כפיר' ראשון של רש"י דאיתא בקידושין עג ב: משלטי הדמיה אין בו משום אסופי ופירש"י בפירוש ראשון: איבריו מתקנים ומיושרים.
(פח) בקידושין עג ב: חריפתא דנהרא אין בו משום אסופי. ופירש"י: מקום שהספינות עוברות תמיד אין בו משום אסופי דלכך טרחא להוליכו עד חריפות הנהר שיעברו ספינות שם וימצאהו.
(פט) איתא בקידושין עג ב: תלי בדיקלי אי מטיא ליה היה יש בו משום אסופי אם לאו אין בו משום אסופי זרדא סמיכא למתא יש בו משום אסופי ואם לאו אין בו משום אסופי כי כנישתא סמיכא למתא ושכיתי ביה רבים אין בו משום אסופי ואם לאו יש בו משום אסופי. ומ"ש המחבר: והיה סמוך כו' הכל לשון הרמב"ם בפ"ו מא"כ ה"א. אלא שהרמב"ם כתב: או שנמצא תחת אילן מסונך, במקום: שאין היה נכנסת לו והיה סמוך לעיר. וגירסתו בגמ': זרדא סמיכא למתא אין בו משום אסופי ואם לאו יש בו משום

(צא) תנן בכתובות יד ב: אמר רבי יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה א"ר יוחנן בן גוריון אם

13 ואע"ג דבדיננו לפני הגירות הוא ספק ישראל ספק עכו"ם אמרינן כן ובגדול בעינן דעתו. ודו"ק ואכמ"ל.

מועלת אלא להוציאו מידי עכו"ם. לד נאם לא טבל ולא הטבילוהו ב"ד באר הגולה

היה רוב העיר עכו"ם מותר להאכילו נבלות היה רובן ישראל מחזירים לו
אבידתו כישראל מחצה על מחצה ס מצוה להחיותו כישראל עומפקחין עליו
את הגל בשבת והרי הוא לענין נזקין ובכל ספק ממון המוציא מחבירו עליו הראיות.
הנה: (צב) וי"א דלפילו ברוב עכו"ם מפקחים עליו הגל בשבת (צג) ואין מלווין להחיותו אלא
ע"ש.

ע מתימח דרז אסי א"ר יוחנן וכו' יומא דף פ"ז ע"ג כמ"ט רבינו נתנאל הנלוו ה"ה אס וכתב שיש מפרשים שסוברין קדעת רבינו.

ביאורי הגר"א

ולענין דלוקס נגמ' אס דל"פ היינו לפי הס"ד אזל
למסקנא אס דלומר ולפקח את הגל אינו כן ע"כ פליג
אר"י וס"ל דלפילו פירשו כולן ומפקחין לפי פירוש
ומה דפריך ומי אחר שמואל כו' ממתנה למתנה פריך
דס"ד דוקא ברוב ישראל קאמר כמ"ס רש"י אס ד"ה
ושמואל כו' מ"מ שיטת רש"י ותוס' והג"ה מוסכמים
יותר: (צג) ואין מצווין כו' רש"י אס ואס ד"ה

קאמר ולכהונה וכמ"ס וליוחסין לא נעיק כו' אלא
ד"ל כגון שיש בו סימן שאינו אסופי כמו שכתב רש"י
אס כמ"ס נסליא וענמיט אס: (צב) וי"א דאפילו
כו'. אס נגמ' אס רוב עכו"ם כו' ולפקח כו' והרמב"ם
ס"ל דר"י ציומא פ"ד ז' פליג עליה דשמואל וס"ל
נפירשו כולוהו אין מפקחין כמ"ס דכל דפריש כו'
וה"ה לזה שפירש מעיר שרונה עכו"ם כ"כ נתסונה

ברכת אליהו

עליו את הגל. ותרצו: כי איתמר דשמואל ארישא איתמר
אם רוב ע"א ע"א אמר שמואל ולענין פקוח נפש אינו כן.
ורש"י ותוס' פירשו שם דבפריש כולוהו מפקחין ולא אזלינן
בתר רובא הואיל איתחזק ישראל באי חצר שנפלה בו
מפולת, ובפריש מקצתייהו אזלינן בתר רובא הואיל ולא
איתחזק ולא מפקחין. והמ"מ שם ובפ"ב מה' שבת ה"כ הביא
שהרמב"ם כתב בתשובה פירוש אחר: דבפריש כולוהו אין
מפקחין דאזלינן בתר רובא הואיל ולא נשאר שם קבוצ
וכל דפריש מרובא פריש, ובפריש מקצתייהו הואיל ונשאר שם
קבוצ לא אזלינן בתר רובא ומפקחין ולפי זה בתינוק שנמצא
— דדמי לפריש כולוהו דמסתמא האנשים שבעיר גידי והוי
כאלו גידי כולם — גהי דלשמואל מפקחין אפילו ברוב
עכו"ם, אבל ר"י פליג עליה דשמואל ולדידיה אין מפקחין
ברוב עכו"ם, דכיון שפירש מעיר שרובה עכו"ם אזלינן
בתר רוב, ושמואל ור"י הלכה כר"י. ואע"פ דאוקים בגמ'
שם דל"פ ר"י ושמואל היינו לפי הס"ד טרם שידעה הגמ'
ששמואל אמר בתינוק שנמצא דמפקחין עליו אפילו ברוב
עכו"ם, אבל למסקנא שם דאמר ולפקח עליו אינו כן,
ע"כ פליג שמואל אר"י, וס"ל דאפילו פירשו כולן מפקחין
לפי פירוש דתינוק שנמצא הוי כפירשו כולן ואפ"ה קאמר
שמואל דברוב עכו"ם אין הולכים בתר רוב ומפקחין עליו.
ומה דפריך בגמ' שם: ומי אמר שמואל כו' וקשה לפי זה, מאי
קא פריך, הרי לפי הס"ד גם שמואל מודה בפירוש כולוהו דאין
מפקחין, א"כ שפיר קאמר שמואל דבתינוק שנמצא אזלינן בתר
רוב עכו"ם לענין לפקח עליו את הגל דתינוק שנמצא הוי
כפירוש כולוהו. אולם הא דפריך הוא לא מרוב עכו"ם, אלא
ממחצה על מחצה פריך. דס"ד ברוב ישראל קאמר שמואל
דמפקחין אבל במחצה על מחצה אין מפקחין כמ"ס רש"י שם
פ"ה א ד"ה ושמואל ב"י. וקושיית הגמ' היא דבפירוש מקצתייהו
לשמואל מפקחין מפני שנשאר שם קבוצ והוי כמחצה על
מחצה, וא"כ למה לשמואל בתינוק שנמצא ומחצה על מחצה
אין מפקחין. מ"מ שיטת רש"י ותוס' והג"ה מוסכמים יותר.
(צג) איתא ביומא פד ב ובכתובות טו ב: מצא בה תינוק
מושלך אם רוב ע"א ע"א ואם רוב ישראל ישראל ישראל

רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תנשא לכהונה. ובגמ'
שם טו א: אמר רב הלכה כר' יוסי. ומקשה הגמ' על
רב: וליוחסין לא בעינן תרי רובי והתנן מצא בה תינוק
מושלך אם רוב נכרים נכרי אם רוב ישראל ישראל מחצה
על מחצה ישראל ואמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל
ליוחסין לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל כו'. ודברי
המחבר הם מדברי הרמב"ם בפס"ו מא"ב הכ"ו. וזה כפירוש
מ"ס: ליוחסין לא, היינו לענין קידושין שאם קידש לפני
שנתגייר הוי ספק קידושין, אבל להשיאו אשה, אפילו ודאי
ישראל לא דחא אסופי הוא. ומיהו פשטא דשמעתין מ'
דלחשיאו אשה קאמר ולכהונה, וכמ"ס: וליוחסין לא בעינן
כו' וזה קאי אמשנה המדברת לענין כהונה אלא ד"ל דמיידי
כגון שיש בו סימן שאינו אסופי כמו שכתב רש"י שם עמוד
ב' ד"ה אבל ליוחסין לא וכמ"ס נסליא בענין הסימנים
שאינו אסופי. ועכ"מ שם ושם כתב שאחר שנתגייר מותר
בישראל משום ס"ס ספק שמה הוא מעכו"ם ואח"ל הוא
מישראל אפילו הכי ספק ממזר מותר מדאורייתא וכי גזור
רבנן באסופי בחד ספיקא בתרי ספיקי לא גזור. ועב"ש
ס"ק נ"ד.

(צב) בכתובות טו ב: אם רוב נכרים נכרי אמר שמואל
ולפקח עליו את הגל אינו כן. ושיטת המחבר היא שיטת
הרמב"ם בפס"ו מא"ב הכ"ו. והרמב"ם ס"ל דר' יוחנן ביומא
פד ב פליג עליה דשמואל וס"ל כפירשו כולוהו אין מפקחין
כמ"ס דכל דפריש כו' וה"ה לזה שפירש מעיר שרובה
עכו"ם כ"כ בתשובה. דאיתא שם ביומא: א"ר יהודה אמר
שמואל לא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב כו' לא צריכא
דפריש לחצר אחרת מהו דתימא לא דפריש מרובא פריש
קמ"ל דלא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב. והקשו: איני והאמר
ר' אסי א"ר יוחנן תשעה נכרים ישראל אחד באותה חצר
מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין, ותרצו לא קשיא הא
דפריש כולוהו הא דפריש מקצתייהו. והקשו: ומי אמר
שמואל הכי והתנן מצא בה תינוק מושלך אם רוב ע"א ע"א
ואם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל ואמר רב
לא שנו אלא להחיותו אבל לייחסו לא ושמואל אמר לפקח

באר הגולה

פ ו"כ ה"ה גס
הרמ"ן והרש"א.
צ גרייתא קדושין
דף ע"ג ע"ב
וכפיר"י ס.
ק שם בגרייתא.
ר כלוקימתא נתרל
שם הסכמת הפוס'
ש לשון הרמ"ם שם.
ת ג"ז שם מהנהגה
דע"ד ע"ל וכו'.

נרנן ישראל פ (טור). לה צ נשים שילדו בבית אחת אשת כהן ולוי וישראל
וממזר נאמנת החיה לומר זה הכן כהן הוא או לוי או ממזר מפני שלא הוחזק
ואין אנו יודעים יחוסם קבמה דברים אמורים כשהוחזקה נאמנת ולא ערער
עליה אדם אבל אם ערער עליה ואפילו אחד ואמר בשקר מעידה אינה נאמנת
שוהרי הכן בחזקת כשר ואין לו יחוס. לו ת (צד) הספיקות כגון שתוקי
ואסופי אסור לבא זה עם זה (צה) ואם נשאו לא יקימו אלא יוציאו בגט והולד
ספק כאבותיו (צו) ואין לספיקות אלו תקנה א (צו) אלא שישאו מהגרים בהולד
הולך אחר הפגום כיצד שתוקי או אסופי שנשאו גיורת או משוחררת או גר
ומשוחרר שנשא שתוקית או אסופית הולד שתוקי או אסופי. לו ג (צה) כל

א צינתי לעיל סעיף כ"ב. ב גס זה צינתי לעיל סעיף ו'. ג ג"ז שם וכתב"ה מהתוספתא וכת"ק דר' יהודה ולא
חמירין אס רוב ישראל וכו' להרנן על קידושיו אלא ודאי כספיקא דיינין ליה וכו'.

ביאורי הגר"א

ל"ש כו' ותוס' נכתובות ד"ה אם וצינתי ד"ה להאכילו
וכי"נ נגמ' דקאמר וליחוסין לא בעינן ואי חמעינן קלי
לא דהוי פריך והרמ"ם סובר מדסיים המתני' מעינן
ישראל איך ל"ש כו' נשמע דאשניהם קאי כמש"ס
ישראל ל"ש אלא להחיותו: (צד) הספיקות כו'.
כמש"ל סב"ד: (צה) ואם נשאו כו'. לעי"נ שאלו
אסורין אלא ונדרבנן כמש"ס ע"ג א' מימי יוניאלו וכונו
בכל איסורי דרבנן נרפ"ג דינמות ואם קדמו כו' ונעוצרת

ברכת אליהו

(צו) דממזר ודאי יש לו תקנה דיותר בשפחה. ועיין רש"י
בקידושין ס"ט א ד"ה לכתחילה כו' וז"ל: ממזר נושא שפחה
דקסבר דכי כתיב לא יהי קדש בישראל כשר כתיב ולא
בממזר, עכ"ל. ובלעזל בסעיף כו' משא"כ בספק ממזר דאסור
בשפחה דשמא הוא ישראל כשר.
(צז) כמש"ל סב"כ. שם בס"ק מז כ' המקור לדין דגרים
וממזרים מותרים לבא זה עם זה. ושם בס"ק מז כ' המקור
לדין דגר וממזרת ועבד משוחרר וממזרת הולד ממזר. וה"ה
בגיורת וממזר ומשוחררת וממזר. וכמ"ש רש"י בקידושין
עב ב ד"ה גר נושא ממזרת, וז"ל: והולד ממזר דכתיב לו
הלך אחר פסולו.

(צח) כ"כ הרמב"ם בפט"ו מא"ב הכ"ז, ושם חקשה הראב"ד
דחא ר"י הוא דאמר חזי ור"ל דבתוספתא דמכשירין ספ"א
איתא מצא בה תינוק מושלך מחצה על מחצה משילין עליו
שני חומרין ר"א אם היתה שם עכו"ם אחת או שפחה אחת
חשודה להשליך. וקושיית הראב"ד היא דצריך לפסוק כת"ק
ולא כר"י. וכבר כתב שם המ"מ דא"א לומר דהרמב"ם פסק
כר"י. דא"כ בפ"ל כל דיני הנזיל דסעיף ל"ה לענין רוב ישראל,
דריי אכולהו פליג. איני הרמב"ם אויל לשיטתו דמיריש מ"ש
בכתובות מז ב: ל"ש כו' אבל ליוחסין לא, היינו לענין
קידושין כנ"ל סליג ס"ק צא. וא"כ ביוחסין מורה ת"ק לר"י.
וכן מה שחקשה הראב"ד — דחא הולכין בדיני נפשות אחר
הרוב, — אינו ענין לכאן, דלאו משום ספק נפשות, אלא

מחצה על מחצה ישראל ואמר רב ל"ש אלא להחיותו אבל
ליוחסין לא כו'. ורש"י שם ושם ד"ה ל"ש כו' ותוס' בכתובות
שם ד"ה אם וכו' ומה פה א ד"ה להאכילו פרשו דקאי ארוב
ישראל דע"ז קאמר רב ל"ש דרוב ישראל ישראל אלא
להחיותו. וכי"נ כגמ', דקאמר בכתובות שם עמוד א: וליחוסין
לא בעינן תרי רובי והתנן כו' ל"ש אלא להחיותו אבל ליוחסין
לא. ואי דברי רב קאי אמחצה על מחצה לא הוי פריך,
לדכן במחצה על מחצה לא הוי ישראל ליוחסין, דאין כאן
אפילו רוב אחד, ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בפט"ו
מא"ב הכ"ז דגם במחצה על מחצה מצוה להחיותו. והרמב"ם
סובר מדסיים המתני': מחצה על מחצה ישראל איך ל"ש
אלא להחיותו כו' ואי רב קאי רק ארוב ישראל לא ה"ו צריך
לסיים את כל המשנה, וה"ו צ"ל רוב ישראל ישראל ואמר
רב ל"ש כו', ומדסיים גם הסיפא דמחצה על מחצה ישראל
כו' דאשניהם קאי ארוב ישראל ואמחצה על מחצה 14.

(צד) כמש"ל סעיף כ"ד ועמש"ש ס"ק ב"ג.

(צה) אע"ג שאינו אסורין אלא מדרבנן, כמ"ש בקידושין
עב א: דבר תורה שתוקי כשר כו' ממזר ודאי הוא דלא
יבא הא ממזר ספק יבא בקהל כו'. מ"מ יוציאו, וכמו בכל
איסורי דרבנן, ברפ"ג דיבמות דאמרו שם כו' א לענין אחות
זקוקתו שאסורה מדרבנן ואם קדמו ונכנס יוציאו. ומעוברת
הכירו דאסורה מדרבנן, ואמרינן שם מב א דאם כנס יוציא
זכווצא.

כו'. ויתכן דמלים אלו: כמש"ש כו', צ"ל בריש ס"ק זה. או שזה
ליקוט, ומציין דברי הגמ' על דברי ההגה"ה.

14 בסיום דברי הגר"א כתוב: כמש"ש ישראל ל"ש אלא להחיותו.
ונראה דיש כאן ט"ס. ויתכן דצ"ל: דאשניהם קאי הא דאמר ישראל

* מדינה שיש בה שפחה או עכו"ם שראויה לילד הואיל והאסופי הנמצא בה ספק עכו"ם או עבד כשישא גיורת הרי זו ספק אשת איש (צט) וכן השתוקי שנשא אשה שאפשר שתהיה ערוה לו הרי היא בספק אשת איש שאין קדושין תופסין בעריות. (ק) ואילו אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו כל אשה שאביה או אחיה קיים כשנתעברה אמו וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה שמא היא אשת אביו או אשת אחי אביו. הנה: (קא) הקראים אסור להתחתן בהם וכולם הם ספק מזוהרים ולכן מקנלים אותם אם רוצים לסוור (צ"י וי"כ נחשנות ר' שושן) לנל האנוסים החוזרים לדת ישראל כ"ל שיותר להתחתן בהם כמו נשאר גרים (הנ"ל).

ביאורי הגר"א

י"ב א' האומר לשלוהו כו' א"ל קלוינא כו': (ק) ואילו כו'. כמ"ש ומודה ר"י כו': (קא) הקראים כו'. כמ"ש בקדושין ע"ה א' תניא וכן ר"ח עכו"ם כו' וס' ע"י א' לפי שאין נקילין כו' וה"ה לזדוקי כמ"ש הרמב"ם וס"ע י"ד ס' רס"ז סמ"ז שהזדוקים כו' וערש"י צע"ל ספ"ק כ"ח ב' ד"ה עכו"ם כו' וק"ל כר"ל דר"ל הולך לשיטתו ולומר ספיקות זה נזה וזה"ש וכן ר"ח כו'. וערש"י יצונו ל"ז א' ד"ה עכו"ם כו' וה"ה לזדוקים כנ"ל:

כר"י דח"כ צ"ל כל דיני הנ"ל דס"ל דר"י אכולהו פליג לנל הרמב"ם אזיל לשיטתו דפירש מ"ש ל"ש כו' לנל ליוחסין לא היינו לקדושין כנ"ל ס' ל"ג. וח"כ גיוחסין מודה ת"ק לר"י וכן מה שהקשה הראש"ד דהא הולכין דנ"י אחר הרוב אינו ענין לכאן ולכאן משום ספק נפשות אלא משום ליוחסין לא אזלינן נתר רובא כנ"ל: (צט) וכן השותקי כו'. כמ"ש גי'נות כ"ז ב' הרי שצ"ל כו'. ולע"ג דמדלורייחא נותר ודקאמר כנ"ל כו' ואי אסור לא משכחת לה כמ"ש הרמב"ם ס' מ"ט ודרבנן אסור משום האי גזירה וכמ"ש צנ"ר

ברכת אליהו

כותי לא ישא וכו'. ויש ע"א: לפי שאין בקיאים בתורת קידושין ונידושין (הילכך לר"א כותי לא ישא כותית שמא אחד מן הבקיאין שלא אירע פסול בנישואי אבותיו וחשני משאין בקיאים ואירע ספק אשת איש בקדושי אבותיו שנתקדשה לאחד ואמרו אינו קדושין ונשאת לאחר — רש"י ברי"ה וי"א). וה"ה לצדוקי, כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מקדמים ה"ו ושר"ע י"ד סימן רס"ז סמ"ז: שהצדוקים בזמן הזה כמו כותים באותו זמן קודם שגורו עליהם שיהיו כעובדי כוכבים. וערש"י בע"ז ספ"ק כא ב' ד"ה כותי וז"ל: לא עבד מלאכה בשבת אבל בחולו של מועד עבד דלמדרש סופרים לא חייש. וק"ל כר"א, דר"א הולך לשיטתו, דאופר ספיקות זה בזה כדתנן שם עד א: ר' אליעזר אומר ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור. וז"ש: וכן ר' אליעזר אומר כותי לא ישא כותית דר"א לטעמיה. דבתוספתא פ"ה דקידושין איתא דברי ר"א שאוסר ספיקות זה בזה, וע"ז מסיימת אותה התוספתא דלר"א כותי לא ישא כותית. וערש"י יבמות לו א ד"ה כותי כו' וז"ל: איז מקפיד על קידושי כסף ושטר דלית ליה גזירה שוה דקידה קידה וכי מקדש חד מנסבא לאידך לפיכך כולן ספק מזוהרים הם שמא נתקדשה אמו לאחר. וה"ה לצדוקים כנ"ל.¹⁶

משום דליוחסין לא אזלינן בתר רובא כנ"ל וכיון דלענין זה לא נחשב בישראל ודאי, לכן קידושיו הם רק קידושי ספק. (צט) כמ"ש ביבמות מו ב: הרי שבא על נשים הרבה ואין יודע על איזה מהן וכן היא שבאו עליה אנשים הרבה ואינה יודעת מאיזה מהן קבלה (נתעברה — רש"י) נמצא אב נושא את בתו ואח נושא את אחותו כו'. ואע"ג דמדלורייחא מותר מדקאמר נמצא כו' ואי אסור מן התורה בכל אשה שאפשר שתהי' ערוה עליו לא משכחת לה לחשש זה שאב נושא את בתו ואח נושא את אחותו, כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מא"ב הכ"ט, מ"מ מדרבנן אסור משום האי גזירה, וכמ"ש צנ"ר יב א: האומר לשלוהו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם (ד"למא זו היא אמה או בתה או אחותה של אותה האשה שקדש לו שלוחו והן כולן אסורות לו — רש"י) כו' א"ל קאמינא אנא אשה דלא נירא כו' (דכל כבודה בת מלך פנימה והואיל דקביע' הוה ליה כמחצה על מחצה ואסרי — רש"י). וכתב שם בתוד"ה אסור ובתור"ה אשה דהאיסור הוא מדרבנן, דלא הוי קבוע לגמרי מפני שאין האיסור ניכר לעצמו ורק רבנן אסורו דדמי קצת לקבוע.¹⁵

(ק) כמ"ש בגי' יב א, באומר לשלוהו צא וקדש לי אשה סתם, הנ"ל בס"ק צט: ומודה ר"י כאשה שאין לה לא בת כו'. (קא) כמ"ש בקדושין ע"ה א: תניא וכן רבי אליעזר אומר

16 ראיתי באחרוני זמננו שקדוקו הרבה בדברי רבנו, והסיקו מזה דינים הנוגעים לקראים ולעדת "בני-ישראל" מהדור, והיות והן הלכות כהררים התלוין בשערה, נמנעתי מלהוסיף כאן באור על דברי רבנו.

15 צ"ע דשם בתור"ה אסור כתבו דהאיסור הוא מטעם קנסא, ואיך אפשר למדור מזה דגם בנידוננו אסור מדרבנן, ואולי כונת רבנו ע"פ דברי הראשונים שנתעורבת אסור בכל מקום מדרבנן, וכ"כ התוס' בפסחים ט ב ד"ה היינו עיישה. ועי' ב"בית אדם" המצורף ל"חכמת-אדם" שער הקבוע סימן א, ואכמ"ל.

ה דיין פצווע דכא וכרות שפכה. ובו י"ד סעיפים

א א(א) פצוע דכא וכרות שפכה אסורים לישא ישראלית בומותרים בגיורת ומשוחררת גואפילו כהן שהוא פצוע דכא מותר לישא גיורת ומשוחררת לפי שאינו בקדושתו (ב) ואפילו נתינה או אחת מהספקות מותרת לו הואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתינים ולא על הספקות ו אבל אסור בממזרת ודאית שהרי אסורה מן התורה. (ג) ויש מתירים לפילו נמזרת (טור והראש"ד כדעת הרמב"ם ע"ס טז).

ה (א) פצוע כו' מתני' ע"ו א' : (ב) **ואפילו נתינה כו' ס' :** (ג) **ויש מתירין כו' :** דהא קי"ל וכרז שש' דאפילו כהן מותר והא נמי לאורייתא הוא והא דקתני בנתיני' בגיורת ול"ק רבותא יותר דאפילו בנתינות מותר לר' יהודה אלטריך דס"ל קהל גדלים יתיקרי קהל ואפ"ה מותר וכו"ש מנחת להרא"ש וכו"ה בירושלמי שם ובפ"ד ריקדושין על מתני' כל האסורין ר' חלקי' ר' סימון צסס ריב"ל ג"ש אלא פצוע דכא ישראל אכל פצוע דכא כהן לא תנון תניין כל האסורין לנא נקאל מותרין לנא זה צוה ר"י אומר ר' ירמיה אומר כללז פצוע דכא ישראל מותר לישא א"ר מנחת א"ר ויסי ונצנז מפקול ומספחא אכל פסול הגוף לא ר"ל דפליג על ר' ירמיה ואמר דמתני' לא אמר

דכל ה'אסורין אלל נפסול כו' תיליה דר' יוסי מן
הדא דלרית ר"ס גסס ריב"ל ל"ש אלל פלוג דכא
שרא אלל פלוג דכא כהן כהן כהן דלח אמר תמן כהן
ברור פסול לו לישא גיורת חף כהן ישראל ברור אסור
לישא ומותר אלל לדין דקיי"ל דכסא מותר ליתא לרבי
יוסי ואלו הן דברי הרמב"ד ה"ל דמ"ש הוימח דהרמב"ם
פ' להחמיר גזל תורה ליתא דא"כ ה"ל לאסור כהן
גגירות דהא גזל תלוי כמ"ש שם גמ' וכמ"ל וכן מ"ש
ומגל עוז דקיי"ל כר"י דנימוקו עמו טעה טעות גדול
דר"י דש' אמורא הוא והוא ר' אסי דש"ס אלל
הרמב"ם היל לשיטתו שפ' פ"י"ג דתנינ' גגירות אינן
אסורין אלל מדרבנן וכמ"ש שם ג' דל"ח ז"ל תנינ'
כו' וס' ע"ט ח' ונתנינ' דוד גזר כו' ואסת' כו' בתי

(N) מתמי' עי א¹.

(ב) ביבמות עו א בגמ': תניתוה פצוע דכא מותר בנתינה.
(ג) ביבמות עו א: בעו מיניה מרב ששת פצוע דכא כהן
מהו בגיורת ומשוחחרת, בקדושתיה קאי ואסור, או דילמא
לאו בקדושתיה קאי ושיי; א"ל רב ששת תניתוה פצוע
דכא ישראל מותר בנתינה, ואי ס"ד בקדושתיה קאי אקרי
כאן לא תתחתן בס; אמר רבא אטו התם משום קדושה ולא
קדושה הוא, דילמא מוליד בן ואזיל פלח לאלילימ, וה"מ
בהיות נכרים, כי מגיירי ישראל שרר, ורבנן הוא גזרו
כהן כו' כי גזור רבנן בכשרים בפסולים לא גזור רבנן;
הדר אמר רבא לאו מילתא היא בהיות נכרים לית להו
חתנות נתיבירו אית להו חתנות (ומדשרינן פצוע דכא בנתינה
ש"מ לאו בקדושתיה קאי — רש"י). וכתב הרמב"ם בפס"ז
מא"ב ה"ב שפצוע דכא אסור בממזרות. והראב"ד כתב שם
שמותר. וטעמו של הראב"ד הוא דהא קיימל כרב ששת
דאפילו כהן פצוע דכא מותר בגיורת ומשוחחרת, והא נמי
זונה, ואפ"ה פצוע דכא כהן מותר בגיורת משום דלא
בקדושתיה קאי, וה"ה דפצוע דכא מותר בממזרות. והא דקתני
במתני' שם, הנ"ל בסק"א: „מותרים בגיורת", וזלץ רבותא
יותר דאפילו בממזרות מותר, ל"י יהודא אצטרף דשיל קהל
גרים איקרי קהל ואפ"ה מותר, וכ"ש ממזרת להראב"ד.

וב"ה בירושלמי שם פ"ח ח"ב ובפ"ד קידושין ה"ג — על מתני' כל האסורין — ר' חלקיה ר' סימון בשם ריב"ל ל"ש אלא פצוץ דכא ישראל אבל פצוץ דכא כהן לא תמן תנינן כל האסורין לכא בקהל מותרין לכא זה כזה ר"י אוסר ר' ירמיה אומר כללא (מחא דאמר כל האסורין) פצוץ דכא ישראל מותר לישא לו ממזרת א"ר יוסי ומלכא מפסול משפחה אבל פסול הגוף לא. ר"ל דר' יוסי פליג על ר' ירמיה ואמר דמתני' לא אמר דכל האסורין אלא בפסול משפחה ולא בפסול הגוף. ואפ"ם שם הירושלמי: חיליה דר' יוסי מן הדא דארי"ח ר"ם בשם ריב"ל ל"ש אלא פצוץ דכא ישראל אבל פצוץ דכא כהן כמה דאת אמר תמן כהן כהן פסול לו לישא גיורת אף הכי ישראל כהן אסור לישא ממזרת. ע"כ דברי הירושלמי. וא"כ הירושלמי אומר דחיליה דר' יוסי הוא דכמו שכהן פצוץ דכא אסור בגיורת כמו"כ ישראל פצוץ דכא אסור בממזרות אבל לידון דקיי"ל דכהן פצוץ דכא מותר בגיורת ליתא לרבי יוסי. ואלו הן דברי הראב"ד הנ"ל. ובמש"ש ה"מ' דהרמב"ם פסק להחמיר בשל תורה [דכיון שיש מחלוקת בירושלמי אי פצוץ דכא מותר בממזרת, פסק הרמב"ם להחמיר בשל תורה דאסור] ליתא, דא"כ ה"ל לאסורין כהן פצוץ דכא בגיורת, דהא כהא תליא, כמ"ש שם בגמ' בירושלמי ובנ"ל. וכן מ"ש במגדל-עז שם דלכן פסק הרמב"ם דאסור בממזרת דקיי"ל ב"י יוסי דנימוקו עמו, טעה טעות

1 בבאה"ג סק"א ציין למשנה דיבמות ע א. אולם שם איתא רק דנשיהן וברות שפסא לא יאכלו בתרומה משום דשוייה חללה בביאתו, ולא מפורש במשנה האיסור לישא ישראלית. אולם זה מפורש במשנה שם עו א: פצוצ דכא וברות שפסא מותרים

בגיות ומשחזרת ואינן אסורין אלא מלבא בקהל שנאמר לא יבא פצוץ דכא וכרות שפכה בקהל ה' (דברים כג, ב). וגם הב"י צ"ע למשנה זו. ובבא"ה צ"ע למשנה זו בס"ק ב אהא דמותרים בגיות ומשחזרת.

(והרש"א).

ב האיזהו פצוע דכא כל שנפצעו הכיצים שלו וכרות שפכה

באר הגולה

כל שנכרת הגיד שלו ו ובג' איברים אפשר שיפסל הזכר כגיד ובכיצים ובשבילים שבהם מתבשל שכבת זרע והם הנקראים חוטי כיצים וכיון שנפצע אחד משלשה איברים אלו או נכרת או נידך הרי זה פסול כיצד נפצע הגיד או נידך או שנכרתה

ה ל' הרמ"ס ס
מחשבה ס דף ע'
ע"ל.
ו מיומל דרנל ס
דע"ה ע"ג.

ביאורי הגר"א

דהא קינה חלל מדרבנן כמ"ש גינות כ"ד ח' קדושין ע"ח ח' חלל הרמב"ן כתב דליד דחלוצה נפקא מקרא דגרופה להכי תני להו להדדי ושא"כ נתינת זרפי"ג דנוכות לזרז גרופה וחלוצה אינו כו' ונפ' נקדושין ס לפי שחלוצה מדצריהם ול"ק כן נמוזרת ונתינה שאינו חייב חלל אמת חלל דלא חסרה תורה גבירותו חלל הן בלדד שהרי לא מנה צהם דורות ולא לאמר צהן עד עולם וז"ש ר"ח צ"ל דוד כו' ר"ל זרעם ועל מתי' קאי מוזהרים ונתינים כו' וכן משה ויהושע וכן מ"ש צימי דני כו' וצכ"מ ששנו נתינים צהדי מוזהרים היינו דור ראשון שנתגירו כגון הגרגסי שפנה וא"כ קיימא חל דר"ח צ"ל וקיימא נמי חל דרנל צתרייתא והדר מוקמייתא נוכח כל הכי ונתי' ככ"ל חלל חלל דפ"צ דע"ז צנותיהן דלוריייתא כו' כמ"ש תוס' גינות ס ד"ה צהיותן כו' וא"כ ה"ה למוזהרת וכדנרי הרש"א והג"ה ועתוס' ס

ר' כו' וע' רמב"ם ס וא"כ איננו חלל דרנל צתרייתא וק"ל כמ"ש רנל צתחיל' אמר רנל חטו כו' בפסולים לא גזר ומימי חל דרנל ששת קמה ל' כיון דליכ' מוקד דפליג ול"ל למוזהר' כמ"ש המ"מ דשאינו כהן שהוא לאו שאינו שזה בכל ח"ש צנרי' רק נתי' ול"ק מוזהרת וה"ה לספק מוזהרת דליכ' חלל מדרבנן כמ"ש צפ"ד דקדושין ול"ג רנל צפסולין וכמ"ש כלן והקשו עליו שהרי בכל המקומות' חצבין לנתינה חייבי לחוין צפ"ד גינות חסור קדושה חלוצה כו' חסור חלוצה כו' ושם פ"ה צ' מוזהרת ונתינה ח"צ כו' ושם ס"ח ח' וקידושין ע"ד צ' נן תשע כו' ובכתובות י"ד ת"ר איזהו עיסה כו' מ"ש הכך דלוריייתא כו' ושם רפ"ג חלל נערות כו' וצטוסה מ"ד ר"ח חלוצה לכ"ג כו' ונבנ' מתי' איכא צין ר"י כו' ונרפ"ג דמכות חלל הן הלוקין כו' ותיורו דנתינה חנל גררל דמוזרת תני כמו חלוצה חנל גרופה

ברכת אליהו

דיבמות ב א במשנה: איסור קדושה אלמנה כו' ממוזרת ונתינה לישראל. ואיסור קדושה היינו דאסור מן התורה ואיסור דרבנן קרי לה שם איסור מצוה כו'. ושם פה ב: ממוזרת ונתינה אי"כ מ"ד דאורייתא חל נמי דאורייתא. ושם פה א, ובקידושין עד ב: בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי ונתין חלל וממזר שכאו על הכהנת ועל חלוציה ועל בת ישראל פסלה. מ' דנתין הוה כשאר המגויים שם, דאסורים מן התורה. ובכתובות יד א: ת"ר איזוהי אלמנת עיסה כל שאין בה לא משום ממוזרת ולא משום נתינות כו' מ"ש הנך דאורייתא כו'. ושם רפ"ג כס א: אלו נערות שיש להן קנס חבא על הממוזרת ועל הנתינה כו' ומדמנה נתינה בין יתר האסורים מן התורה, מ' דגם נתינה אסורה מן התורה. ושם בעמוד ב' אמרו ממוזרת ונתינה איכא בינייהו כו' למ"ד אינה ראויה לקיימה הא אינה ראויה לקיימה. משמע דהויא דאורייתא. ובפוסט מר א במשנה: רבי יוסי אומר כו' ממוזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין הרי הוא חירא ורך חלבב. ובנב' שם עמוד ב: מאי איכא בין רבי יוסי לרבי יוסי הגלילי איכא בינייהו איסור דרבנן (ולרבי יוסי עד שיעבור על דבר תורה — רש"י). ונרפ"ג דמכות יג א: אלו הן הלוקין כו' ממוזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר. ומכל הני מוכח דנתינה אסורה מן התורה, וקשה על הרמב"ם שכתב שאסורה רק מדרבנן.

ותירצו, דנתינה חנל גררל דממוזרת תני. כמו דתני חלוצה חנל גרופה, דהא חלוצה לכהן אינה אלא מדרבנן, כמ"ש ביבמות כד א ובקדושין עה א: מדרבנן הוא וקרא אפמכתא כעלמא. אבל הרמב"ן בחידושו ביבמות עה ב כתב דלא

גדולה דר"י דשם אמורא הוא. והוא כו' אסי דש"ס והא דאמרינן ר"י ניםוקו עמו הוא תנא.

אבל הרמב"ם חיל לשיתתו שפסק בפרק י"ב מ"א"ב דנתינים בגירותן אינן אסורין אלא מדרבנן. וכמו שאמרנו שם עה ב: אר"ח ב"א נתינים דוד גזר עליהם. ושם עה א: ונתינים דוד גזר עליהם כו' ואבתי יהושע גזר עלייהו כו' בימי רבי בקשו להתיר נתינים כו'. ועיין רמב"ם שם, וא"כ איבטל ליה הא דרבא צתרייתא, וק"ל כמ"ש רבא צתחילא אמר רבא חטו כו' בפסולים לא גזר. דרבא צתרייתא אמר דמשום קדושה היא, דהרי בגירותן אית להו חתנות, ויש הוכחה מהא דפצוע דכא מותר בנתינה דלאו בקדושתיה קאי, ולכן פצוע דכא מותר בגירות. אבל כיון דקיי"ל דנתינים אסורים רק מדרבנן ובגירותן לית איסור חתנות, א"כ איבטל ליה הא דרבא צתרייתא. וקיי"ל כרבא קמייתא דהתם לאו משום קדושה ולא קדושה הוא, אלא משום דכי גזרו רבנן בכשרים, בפסולים לא גזרו רבנן. וא"כ אין הוכחה — מהא דפצוע דכא ישראל מותר בנתינה — דלאו בקדושתיה קאי. וכיון דבקדושתיה קאי ישראל פצוע דכא אסור בממוזרת. ומ"מ הא דרב ששת דפצוע דכא כהן מותר בגירות קמה ליה, כיון דליכא מאן דפליג. וליכא למילף מיניה דפצוע דכא מותר בממוזרת, כמ"ש המ"מ שם דשאני כהן בגירות שהוא לאו שאינו שזה בכל. וז"ש צתרייתא רק דפצוע דכא מותר בנתינה, ול"ק ממוזרת. וה"ה לפצוע דכא מותר בספק ממוזרת, דאינ' אלא מדרבנן כמ"ש צפ"ד דקידושין עה א, ולא גזרו רבנן בפסולין, וכמ"ש באן בגמ'. והקשו על דברי הרמב"ם [שסובר דנתינים הוא רק מדרבנן] שהרי בכל המקומות חשבינן לנתינה חייבי לאוין: כפ"ב

באר הגולה

ז ומתנה וגומ'ל סס
ופי' למעלה לג' הגוף.
ח כרנ הונל וכרנ
יכור זוטרה סס.
ס כרנ הונל וכרנ'
סס.
י סס וכתיבה דנ'
זוטרה וכו' הלכתא וכו'. כ סס. ל סס וכו' אפי' ופירש"י ניקב למטה מהעטרה נסוף הגיד כלפי קרקע והולך הנקב נלכסין ויוצא כנגדו למעלה מהעטרה כלפי הגוף וז"ל הגיה בענין שכנגדו למטה נגיד למעלה מהעטרה פסול וכו' וכ"כ הטור וכפי' התוס' סס נסס ר"י דעל גז הגיד העטרה תלכרת ונתחמתו של גיד הולכת ומתקצרת לראש הגוייה וכו' ולא שלחתי ידי להגיה כן כי לע"ד שהול העתיק ל' הרמב"ם סס.

ז(ה) העטרה (ה) או למעלה מהעטרה פסול ואם נכרת מראש העטרה ונשתייר ממנה אפילו כחוט השערה (ו) מוקף לכל הגיד כשר. ג הנחתך מהגיד (ח) למעלה מעטרה בשפוע כקולמוס כשר כמרוזב שנימל חללו של גיד ונשארו הדפנות ט (ח) לרש"י והרא"ש פסול (ט) ולהרמב"ם י כשר. ד ניקב למטה מהעטרה כשר ניקבה עטרה עצמה אם כשיראה קרי תצא שכבת זרע מהנקב פסול ואם נסתם הנקב חזר להכשרו. ה ל (ק) ניקב למטה מהעטרה בענין שכנגדו למעלה בתוך העטרה

ל סס וכו' אפי' ופירש"י ניקב למטה מהעטרה נסוף הגיד כלפי קרקע והולך הנקב נלכסין ויוצא כנגדו למעלה מהעטרה כלפי הגוף וז"ל הגיה בענין שכנגדו למטה נגיד למעלה מהעטרה פסול וכו' וכ"כ הטור וכפי' התוס' סס נסס ר"י דעל גז הגיד העטרה תלכרת ונתחמתו של גיד הולכת ומתקצרת לראש הגוייה וכו' ולא שלחתי ידי להגיה כן כי לע"ד שהול העתיק ל' הרמב"ם סס.

ביאורי הגר"א

ח' ד"ה ונתינים כו': (ד) העטרה. סס ע"ו ח' הוי נה כו': (ה) או למעל'. סס ע"ה ג' פשיטא דלמעלה כו': (ו) מוקף לכל כו'. סס וכנ' הרי"ף והרא"ש ח'ל רצח תוספתא לרבינא ואל חוט ע"פ כלה כו' וכחש"ש עטרה כ"ש מעכבת: (ז) למעלה מעטרה.

ברכת אליהו

אפילו נכרת נמי אלא בעטרה עצמה איתמר נמי כו' ניקב בעטרה עצמה כו'.

(ה) ביבמות עה ב פשיטא דלמעלה כו'. דביבמות שם איתא: כקולמוס כשרה כו' פשיטא דלמעלה מעטרה כו'. ומוכח מכאן דאי לא הוי כקולמוס פסולה למעלה מעטרה.

(ו) שם ביבמות עה ב לפי גירסתנו: א"ל רבא תוספא' לרבינא מלא חוט שאמרו על פני רובא. והמחבר כתב כדברי הרמב"ם בפס"ז מא"ב דבעינן מוקף לכל הגיד. וזה כגירסת הרי"ף והרא"ש שם פ"ח ס"ב: א"ל רבא תוספא' לרבינא מלא חוט ע"פ כולה כו', וכמש"ש עטרה כל שהיא מעכבת.

(ז) ביבמות עה ב: פשיטא כו' כנ"ל בסק"ה.

(ח, ט) ביבמות עה ב: אמר רב הונא כקולמוס כשרה כמרוזב פסולה כו' ורב חסדא אמר כמרוזב כשרה כקולמוס פסולה כו' א"ל רבינא למרימר הכי אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא הלכתא בין כקולמוס בין כמרוזב כשרה כו' ההוא עובדא דהוה במתא מחסיא שפיה מר בר רב אשי כקולמוס ואכשריה. והדעה הראשונה היא ע"פ מ"ש רש"י שם ד"ה ההוא כו' שפירש דההוא עובדא הוה כמרוזב. וכיון דחזינו דשפיה כקולמוס להכשירו אלמא דמר בר רב אשי סובר דכמרוזב פסול וקו"ל כמר בר רב אשי בכל מקום. והרמב"ם פסק דכמרוזב כשר כרבינא ומר זוטרא ור"פ שם. ועכ"פ שכתב שצ"ל דהרמב"ם מפרש דהא דמר בר"א לא היה כמרוזב שאילו כן ה' מכשירו בלא שיפוי, אלא נגע ה' לו והוצרכו להתכוו וחתכו כמין קולמוס והכשירו והיה שהי' יכול להיות כמרוזב אלא דחא מינייהו עבד ולא איצטריך תלמודא למיכתב האי עובדא אלא לאפוקי מרב חסדא דפסל כקולמוס.

ואפ"ל דהא דחתך כקולמוס משום דנקל ה' לעשות כן.

(י) ביבמות עה ב לפי גירסתנו: ניקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה מעטרה סבר רחב"א לאכשורי א"ל ר"א הכי אריב"ל עטרה כל שהיא מעכבת. ופירש"י ב"ה ניקב למטה מעטרה: ויוצא כנגדו למעלה מן העטרה כלפי

דמי. דחלוצה נפקא ביבמות שם מאסמכתא דקרא דגרופה, להכי תני להו' ולהדרי, משא"כ בנתינה אי הוה דרבנן לא הוי תני לה אגב גררא דממזות. וברפ"נ דמכות שם אמר: גרופה וחלוצה אינו חייב אלא אחת. ופירש בקדושין שם לפי שחלוצה מוכריהם. ולא קאמר כן בממזות ונתינה שאינו חייב אלא אחת, מ' מכאן דנתינה אסורה מן התורה. אלא — כתב הרמב"ן — דלא אסרה תורה בנידותן אלא הן בלבד ולא זרעם. שארי לא מנה בהם, "דירות", ולא נאמר בהן בתורה "עד עולם". וז"ש ביבמות עה ב: רב חנא בר אבא נתינים דוד גזר עליהם כו' ר"ל זרעם. ועל מתני' קאי, דתנן התם: ממזרים ונתינים אפורין ואיסורן איסור עולם. וע"ז קאמר דעל זרעם דנתינים הוא מגזירת דוד וכן משנה ויהושע, וכן כ"ש שם ע"פ ב: בימי רבי בקשו להתיר נתינים, היינו על זרעם. וכ"מ ששנו נתינים בהרי ממזרים, היינו דור ראשון שנתגירו, כגון הגרנשי שפנה. וא"כ קיימא הא דרב חנא בר אבא דנתינים דוד גזר עליהם, וקיימא נמי הא דרבא בתרייתא ביבמות עו א דבגירותן אית להו חתנות, והדר מקמייתא שרצה לומר דנתינה היא רק מדרבנן מכה כל הני מתני' כנ"ל שהן עצמן אסורות מן התורה. ולא קשה הא דפ"ב דע"ז ל ב, דקאמר: כנותיהו דאורייתא היא דכתיב לא תתחתן בהם ולרבא בתרייתא הרי בנכרים לית להו חתנות, דכוונת הגמרא היא, אסיפא דקרא דכתיב: בתו לא תקח לבנך כמ"ש תוס' ביבמות עו א ד"ה בחיותן כו'. וא"כ כיון דמסקינו דקיימא הא דרבא בתרייתא דנתינה עצמה אסורה מן התורה, ואפ"ה פצוה דכא מותר בנתינה דלאו בקדושתיה קאי, ה"ה לממזרת, ודבריו הראב"ד והג"ה. ועתוס' שם ביבמות עט א ד"ה ונתינים כו'. ושם הביאו התוס' אי הלכה כרבא בתרייתא ואי איסור נתינים הוא מן התורה והביאו מכמה גמרות שכת' לעיל, ועיין מ"ש בסימן ע"ז סק"ב.

(ד) ביבמות עו א: ניקב ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר הוי בה רבא היכא איימא למטה מעטרה

פסול שהעטרה כולה מעכבת. ו מנסתם שכייל שכבת זרע וחזר לראות ש"ז בשביל שמשתיין בו הרי זה פסול. ז נזכרתו הביצים או אחת מהם או שנמצעה אחת מהם (יא) או שנידוכה אחת מהן או שחסרה או שניקבה (יב) (נקב ופולש) (צ"י נשם כ"י נשם תוס' פ' הערל) הרי זה פסול. הגה: וכן עיקר (יג) ודלא כ"ש ויתירין בעל זינה אחת אם היתה אותה שנטלה עליה כשנטלה ונשארה של ימין (הוא סגרת ר"ת) חנוס רחיתי וקילין כסגרה האחרונה אלז טוב לחוש צאיסור לאורייתא לצדרי המחמירים והס רוב מנין

ביאורי הגר"א

לנועלה נעטרה: (יא) או שנידוכה כו'. היינו נימוקו דנרייתא: (יב) נקב מפולש. ודמוכשרין כקולמוס וכמורזב ושם לנועלה ונעטרה חלל ז"ל כיון שאינו מושגי דלדין תוס' שם ד"ה נקב כו': (יג) ודלא כו': שם חר"י בנו של ריב"ז כו' וכ' ר"ת דל"פ חת"ק דשחי' בין נקבה לנטלה כמו נטחול וחק חת"ל דפליג ה' כר"י כיון ששמוע נכרס ציננה כח"ש נפ"ד דינמות מוחתני' דכרמל הדר נ' וכן גירושלמי פ' כר' ישמעאל וכן פ' ר' חמי לנועשה שם וכן חומר שמואל שם חלל לחומר שם ונלכד שלימין ופי' נתוס' צ' פי' שניטל השלימות ופי' צ' שהיה צ' תיבות של ימין ועתוס' שם ד"ה שאין

ברכת אליהו

ר' אמי למעשה שם, וכן אמר שמואל שם, אלא דאמר שם בירושלמי: ובלבד שלימין. ופירשו שם בתוס' כ' פירושים: פירוש אחר שדוקא בנטילה שלמה כשר, אבל בנמצעה פסול, ופירוש שני, שמי"ש בירושלמי: שלימין, הוא כ' תיבות: של ימין. שרק אם נטילה ביצה של ימין כשר. וקתוס' שם ד"ה שאין כו'. אבל הרא"ש שם ס"ב וחרשב"א פירשו דר"י שניטלה הכיפה בידו שמ"ס איירי ולכן כשר. וה"ה לנטילה שתיהן דכשר, אלא דלא שכיה חסר שתיהן? וז"ש שמואל שם בירושלמי כר' ישמעאל, כמי"ש בנ"י וידן עה ב: אמר שמואל פצוע דכא בידו שמ"ס כשר. וכמי"ש בירושלמי שם: תני ר"י בנו של ריב"ב אומר שמעתי בכרם כיבנה כל מי שאין לו אלא כיפה אחת אינו מוליד וזהו פריס חמה. כלומר: אעפ"י שאינו מוליד בביצה אחת, אבל כיון שניטלה בידו שמ"ס כשר, כמו שכשר בסריס בידו שמ"ס. ושם: אית תניי תני בידו אדם פסול בידו שמ"ס כשר, ויליף לה מממור שנאמר לא יכא כו' מה ממור בידו אדם אף פצוע דכא בידו אדם אית תניי תני כיון בידו שמ"ס כיון בידו אדם פסול כו' הוין בעי מימר מאן דאמר בידו אדם פסול בידו שמ"ס כשר ר"מ של ריב"ב היא מאן דאמר כיון בידו אדם כיון בידו שמ"ס פסול רבנן היא כו'. וזכה חלכה כר"י. ומי"ש תוס' בשם ירושלמי: אתא עובדא קומי רבי אימי אמר לה אין כרתי דאת שרייה ליה אלא הוי ידעת דלא מוליד. ומזה הוכיחו התוס' דאפילו בידו אדם כשר. אבל הרא"ש בתשובה כלל ל"ג ס"ד גורס: אין ברתא דאת שרייה כו' כלומר: אין בתי לאג דאת מותרת להינשא למי שאין לו אלא ביצה אחת, אבל הוי יודעת דלא מוליד.

הגוף. ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בפט"ז מאיסורי ביאה ה"ה שכתב: למעלה בתוך העטרה. וזה כפי גיר' בנמי: שכנגדו למעלה בעטרה בבי"ת ולא ה' גורס מעטרה בנמי. (יא) היינו נימוקו דנרייתא ביבמות עה א: איזהו פצוע דכא כו' ואפילו נימוקו כו'. (יב) מרמכשרינן ביבמות עה ב בקולמוס וכמורזב ושם מיירי למעלה מעטרה כנ"ל בס"ק ה, ז. א"כ קשה למה כשרה, הרי אפילו בניקב פסולה כ"ש בנחתך. אלא צ"ל כיון שאינו מושגי צדדין לכן כשר. ומזה הוכיחו בתוס' שם ד"ה ניקב כו', דבעינן נקב מפולש. (יג) ביבמות עה א: ת"ר איזהו פצוע דכא כל שנמצעו ביצים שלו ואפילו אחת מהן כו' אמר ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה שמעתי מפי חכמים בכרם כיבנה כל שאין לו אלא כיפה אחת כו' הרי הוא כסריס חמה וכשר כו' אריז אמר שמואל פצוע דכא בידו שמ"ס כשר. והקשו שם בתוריה שאין לו איר מכשיר ר"י בנו של ר"י בן ברוקה כביצה אחת הלא אפילו נמצעה אחת מהן פסול ת"ק. ותירץ ר"ת דל"פ ר"י בנו של ר"י בן ברוקה את"ק. ודשאני בין ניקבה לנטילה. דבניטלה יותר כשר מאשר בניקבה, כמו בטחול דאיתא בחולין נח ב דבניטל כשרה ובניקב כסומכיה טריפה. וסיימו שם בתוס' דאף את"ל דר"י פליג את"ק, חלכה כר"י דמכשיר, כיון ששמע חלכה זו בכרם כיבנה, כמי"ש נפ"ד דיבמות מב ב: ממתני' דבכ"מ הדר ביה (שנשנית בכרם כיבנה מחמת אותה משנה חזר בו — רש"י). וכן בירושלמי שם פ"ח ח"כ פסק כר' ישמעאל, וכן פסק

שתיהן. ובחידושי הרשב"א שם תירץ דלא שכיה חסר שתיהן.

2 ברא"ש שם הקשה דא"כ מאי אריא אין לו אלא כיפה אחת אפילו חסרו שתיהן בידו שמ"ס כשר. ולא תירץ דלא שכיה חסר

באר הגולה

ס חומרת דרנא סס
ע"ב.
ע כרנא דנוכסיר סס
ד"ע"פ ע"ב.
פ חומרת דרנא דשומל
וגנדייתא יליף לה
נאמר לא יבא פסוע
דכא ונאמר לא יבא
חומר מה להלן צ"ד
אדם אף כהן צ"ד
אדם סס.
צ נח"כ פ"ז יליף

לה מן צלרכס לא תעשו ככל חקוקם שאתם ויניח אף נאדם ת"ל נכס.

ח סנכרתו חוטי ביצים (יז) או אחת מהן או שנידך או נפצע הרי זה פסול. ט ע ניקב חוט מחוטי ביצים לשביל מי רגלים והרי הוא מטיל מים משביל מים ומשביל שכבת זרע הרי זה כשר. י פ (טז) כל פיסול שאמרנו בענין זה כשלא היה בידי שמים כגון שכרתו אדם או הכהו קוף וכיוצא בדברים אלו אבל אם נולד כרות שפכה או פצוע דכא או שנוולד בלא ביצים או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו אברים אלו או שנוולד בהם שחין והמסה אותן או כרתן הרי זה כשר לבא בקהל שכל אלו בידי שמים להרמב"ם (טז) אבל (יז) לרש"י והרא"ש לא מקרי בידי שמים אלא ע"י רעמים וברד או ממעי אמו אבל ע"י חולי חשיב בידי אדם ופסול (יח) וכתב הרא"ש (יט) דהכי משמע בירושלמי. יא צ (כ) אסור להפסיד

ביאורי הגר"א

ענדל דליסתתוס גונתא ועיין רא"ש שם שכתב וע"י ליקוי וחולי כו' דלא גרע כו': (יח) וכתב הרא"ש כו'. דלמורו שם הרי שעלה חטטין מני מחקך זה לו נוסית והרי הוא צדיק אדם כמי שהולך צדיק וט"ס כלן דו"ק: (יט) דהכי משמע בירושלמי. כנ"ל דקאמר זהו סריס חמה אית תנוי תני כו' אלמא כה"ג הוא: (כ) אסור כו' בין באדם. שנת ק"י צ"ב:

ברכת אליהו

מחמת חולי נסתרים מאליו. הרי דגם כאן מוכח להדיא דע"י חולי לא מקרי בידי אדם וכשר. (יז) ליקוט: וכן מ' מההוא עובדא דאיפתתים גובתא דאיתא ביבמות עה ב: ההוא עובדא דהוה בפומבדיתא איסתתים גובתא דשכתב זרע ואפיק במקום קטנים סבר רב ביבי בר אבוי לאכשורי כו' אמר רב פפי כו' שלא במקומה לא מכללה. ועיין רא"ש שם פ"ח ס"ב שכתב: וע"י חולי וליקוי בא לא ממילא דלא גרע מכרות שפכה בידי שמים דאינו מוליד וכשר. ומוכח מכאן דע"י חולי חשיב בידי שמים, ולכן סבר רב ביבי בר אבוי לאכשורי. [ועיין בב"ח ובחכמת-שלמה יבמות פ"ח ס"ג]. (יח) דאמרו שם בירושלמי דיבמות פ"ח ה"ב: כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו מוליד והוא סריס חמה כו' אית תנוי תני בידי אדם פסול בידי שמים כשר אית תנוי תני בין בידי אדם בין בידי שמים פסול כו' אמר רבי אחא בר פפי קומי ר' זעירא כולה דרבנן הרי שעלה חטטין מי מחכך בה או מפסית והרי הוא בידי אדם כמי שהוא בידי שמים ומ"ס כאן דו"ק.⁴ (יט) כנ"ל דקאמר זהו פריס חמה אית תנוי תני כו' אלמא כה"ג הוא.⁵ (כ) הא דקאמר בין באדם הוא בשבת קי ב.⁶

(יד) דהא ביבמות קה ב מדמי להו חוטי ביצים לביצים, וכמו בביצים עצמן אפילו נפצעה או נכרתה אחת מהן פסול כנ"ל בסעיף ו', כמור"כ בחוטי ביצים אפילו נכרתו או נפצעו חוטי ביצה אחת פסול. דאמרין שם בגמ': בין שנפצעו ביצים בין שנפצעו חוטי ביצים כו' בין שנידכו ביצים בין שנידכו חוטי ביצים כו' בין שנכרתו ביצים בין שנכרתו חוטי ביצים, ומלשון בין כו' בין מוכח דמדמי חוטי ביצים לביצים עצמן. (טז) ולשון הרמב"ם. בבאה"ג סק"פ ציין ליבמות עה ב דאיתא שם דפצוע דכא בידי שמים. אולם בגמ' שם לא הוזכר מה נקרא בידי שמים. והתחלת דברי המחבר הוא לשון הרמב"ם בפ"ט מאיסורי ביאה ה"ט שסובר שמחמת חולי הוי בידי שמים וכשר, ויש חולקים על זה כמבואר להלן. (טז) ביבמות קה ב ברש"י ד"ה פירי שמים כתב: ק"י רעמים וברד או ממעי אמו. ודו"ק הרא"ש שם פ"ח ס"ב מרלא כתב רש"י גם ע"י חולי, ש"ס דע"י חולי לא נקרא בידי שמים ופסול. ואינו מוכרח.⁸ ועיין רש"י שם ד"ה פריס חמה כו'. דשם בעמוד א' כתב רש"י בד"ה סריס חמה ס"ד: הא סריס חמה בידי שמים (הוא) מחמת חולי. הרי מוכח להדיא דרש"י סובר דע"י חולי מקרי בידי שמים הוא וכשר. וכן מוכח ברש"י שם כ ב ד"ה פריס אדם כו' וז"ל: שסירסו אדם ולא

4 נראה דכחנת רבנו במ"ש: "וט"ס כאן", שצ"ל בירושלמי: והרי הוא בידי שמים כמי שהוא בידי אדם. וכמו שנבאר: והירושלמי הביא מקורם שיש ברייתא שאף בירי שמים פסול. וע"י אמר רבי אחא שגם ברייתא זו סוברת שבידי שמים כשר. ומ"ס בברייתא דבידי שמים פסול היינו כגון שעלו חטטין והוא מחקך או מחתך אותן, ואעפ"י שהרי הוא בידי שמים שהוא בא

3 נראה דכחנתו דאפ"ל ולא דוקא קאמר רש"י, ולא נחית רש"י לפרט כל מיני בידי שמים. וכן הקשה על הרא"ש בתפארת-שמואל שם אות א' והביא גם את דברי רש"י שציין רבנו להלן, ועיין בבית שבי' דרש"י נקט רעמים ודכחית. ועי"ש עוד מ"ש על דברי רש"י שהביא רבנו להלן, ועיין מ"ש אדברי רש"י הגרא"ז מלצר זצ"ל בתשובה שבסוף אוצר הפוסקים כרך א.

אברי הזרע בין באדם (כא) בין בבחמה (כב) חיה ועוף א' טמאים וא' טהורים בין בא"י בין בח"ל וכל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום קאפילו מסרס אחר מסרס לוקה (כג) כיצד הרי שבא א' וכתר הגיד ובא אחר וכתר את הביצים או נתקן ובא אחר וכתר חוטי ביצים או שבא אחר ומעך את הגיד ובא אחר ונתקו ובא אחר וכתרו כולם לוקים ואף על פי שלא סירס אחרון אלא מסורס (כד) בין באדם בין

ביאורי הגר"א

כ"ה ז' דכולן אף צנצים ולע"ג דה"ל כר' יוסי ונחזירו וכ"ש שהוא מוכריע נשום דר' יוחנן דקאמר להציל נותק כר' ס"ל כר' יהודה וערש"י תוס' שם ויהו תוס' צנכורות שם ד"ה כולן כ' דאף לר"י סיפא לא תעשו אף צנצים ויהו הרונצים ע"כ לא ס"ל כן דמש"ה פסק כר' יהודה כנ"ל: (כד) בין באדם בין כר' כנ"ל:

ברכת אליהו

בין ר' יהודה לראב"י, והי' צריך לפסול כר' יוסי, מ"מ פסקינו כר' יהודה משום דר' יוחנן דקאמר בשבת קיא א להביא נותק אחר כורת שהוא חייב, ס"ל כר' יהודה. וערש"י ותוס' שם שפירשו דניתוק אחר כריתה היינו בביצים, א"כ מוכח שר' יוחנן ס"ל כר' יהודה שכולן אף בביצים ולכן פסק הרמב"ם כוותיה. מיהו תוס' בכבורות שם ד"ה כולן כתבו דאף לר' יוסי שסובר לענין מומין דנתוק וכתר הוי רק בגיד, מודה ר' יוסי דסיפא דקרא: לא תעשו, הוא אף כביצים, וגם בביצים יש איסור כריתה וניתוק לר' יוסי. מיהו הרמב"ם לא פ"ל כן, דמש"ה פסק כר' יהודה כנ"ל. דהרמב"ם סובר דגם לענין איסור סירוס סובר ר' יוסי דניתוק וכריתה הוא רק בגיד ולא בביצים, והיות דר' יוחנן סבר כר' יהודה לענין איסור סירוס, דגם בביצים יש איסור כריתה וניתוק, לכן פסק כר' יהודה לענין איסור סירוס, וכן לענין מומין פסק כר' יהודה בפרק ז' מהלכות ביאת מקדש ה"ח. (כד) כנ"ל בס"ק כ"ב דמרבין כל הני לענין איסור סירוס, וכמו"כ לענין מסרס אחר מסרס דדרשינן בשבת קיא א מהאי קרא דנותק וכתר למסרס אחר מסרס שהוא חייב.

שמים פסול, מידר שבא ע"י חולי, וצריך לגרוס בירושלמי כמש"ל: והי' הוא בידי שמים כמי שהוא בידי אדם. אולם אם זהו כוונתו של רבינו למה כתב: "דקאמר זהו סריס חמה" אית תניי תני כו' למה הזכיר: זהו סריס חמה. ה' צ"ל: דקאמר אית תניי תני כו'. וגם מה שסיים: "אלא כה"ג הוא" לא מובן כ"כ. וה' יאיר עיני. ועיין מ"ש אדברי בירושלמי והרא"ש הגר"א מלצר וצ"ל בתשובה שבסוף "אוצר הפוסקים" כרך א'. 5 ראה מ"ש בהערה לס"ק י"ח. 6 דאיתא תתם: מניין לסירוס באדם שהוא אסור ת"ל ובארצכם לא תעשו (ויקרא כ"ב, כ"ד) כגם לא תעשו. ובבבא"ג סק"צ ציין לת"כ. וגם רבינו בס"ק כ"ב הביא דרשה דת"כ. ויתכן שכיון להא דשבת, דשם פירש"י דהדרשה היא דקרי ביה לא תיעשו, והתוס' כתבו שם דמכאן דר"ש. 7 התחלת ציון ס"ק זה הוא על הית' כו'. וכפי התי"כ שהביא רבינו לא מוזכר כאן חיה ועוף. ונראה דצריך לגרוס בדברי התי"כ שהביא רבינו כדאיתא בת"כ שלפנינו: אין לי אלא בהמה חיה ועוף מניין ת"ל לא תעשו. ובת"כ שלפנינו (וכן הג' בהמנות הגר"א לספרא, ירושלם תשכ"א) איתא: כדברי בן חנניא. ובשבת קי ב איתא: דברי רבי חנניא.

(כא) בין כר' א' טמאים. חגיגה י"ד ז': (כב) חיה כו' בין בא"י כו'. תי"כ פ' חומר לא תקרינו אין לי אלא שלא יקרינו מניין שלא יעשו ת"ל לא תעשו א"ל אלא תמיוון צעלי מומין וניין ת"ל צלרנכס א"ל אלא צלרן צלרן מניין ת"ל לא תעשו כנ"ל אלא שחם מניין כו'. צלרס ת"ל כסס דברי צ"ע: (כג) כיצד הרי כו'. חזיל לשיטתו שפ' כר' יהודה צנכורות ל"ט ז' וקידושין

(כא) הא דקאמר אחר טמאים הוא מהא דאמרין בחגיגה יד ב: שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא א"ל ובארצכם לא תעשו (ויקרא כ"ב, כ"ד) כל שבארצכם לא תעשו.

(כב) תי"כ פרשת אמור (ויקרא כ"ב, כ"ד): לא תקריבו אין לי אלא שלא יקריב מניין שלא יעשו ת"ל לא תעשו א"ל אלא תמיוון בעלי מומין מניין ת"ל בארצכם א"ל אלא בארץ בח"ל מניין ת"ל לא תעשו בכ"מ שאתם מניין אף באדם ת"ל ככס דברי ב"ע'.

(כג) איתא בבכורות לט ב וקידושין כה ב ומעוך וכתות ונתוק וכתות (ויקרא כ"ב, כ"ד) כולן בביצים דברי רבי יהודה, בביצים ולא בגיד (בתמיהה — רש"י) אלא כולן אף בביצים דר"י, ראב"י אומר כולם בגיד, רבי יוסי אומר מעוך וכתות אף בביצים נתוק וכתות בגיד אין בביצים לא. ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם פט"ו מאיסורי ביאה ה"א שפסק שמעוך וכתות ונתוק וכתות אסור בין בביצים בין בגיד ורמב"ם חזיל לשיטתו שפסק גם לענין מומים כר' יהודה בבכורות לט ב וקידושין כה ב דכולן אף כביצים. ואף על גב דהלכה כר' יוסי מחבירו וכ"ש שהוא מכריע

ע"י חולי, מ"מ הרי הוא כמי שהוא בידי אדם, דע"י חולי ג"כ נקרא בידי אדם. ובשירי קרבן הקשה: "אורבא משמעות בירושלמי דע"י חולי הוא כבידי שמים דדוקא אם בא עיקר החסרון ע"י אדם הוא דפוסל אבל אם בא החסרון לחוד לא מפוסל דאלי"כ ה"ל סתמא כולא דרבנן וכגון שבא ע"י חולי דהו"ל כבידי שמים וצ"ע". עכ"ל. ובמראה הפנים כתב דפליגי בהר"י ורבנן אי חולי נקרא בידי שמים או בידי אדם, לפי"ז ה' מקום לומר דלכן נקט כה"ג שבא לומר דאף כשבא עיקר החסרון ע"י אדם סובר ר"י דהוא בידי שמים כיון שבא ע"י חולי. אולם ה"מראה הפנים" כתב זאת לעת הרמב"ם. ומ"ש רבנו בס"ק י"ט נראה שזה ליקוט, ולא זכית' להביין כוונתו שם, ואולי כוונתו להוציא מדברי הים של שלמה שכתב בס"ח דיבמות ס"ג שדברי בירושלמי הם כדברי הרמב"ם. וזה מפני שגורס בירושלמי והרי הוא בידי אדם כמי שהוא בידי שמים. והמהרש"ל מפרש דמ"ש בירושלמי: הרי שעלה חססין כו' הוא מימרא בפני עצמה, דבבבא"ג נקרא בידי שמים. וע"ז כתב רבינו והרא"ש אינו מפרש דזהו מימרא בפני עצמה, מדקאמר בירושלמי זהו (ולפנינו: והוא) סריס חמה אית תניי תני כו' אלמא אין זו מימרא בפני עצמה, אלא דהירושלמי בא לומר דגם הברייתא דתני דבדי

באר הגולה

ר שם צ"כ תשמיש דרני יהודה וכן מנחם שם בשנת וכתב ה"ה שפי' דרני חיונה הוא לילכא הא חסורא חילת.

ש תנחלר תסוגיל דשנת שם דהענינו רפואה דירקנא וכו' דוקא נחשא וכן חילת נתוספתא פ"ה.

ת כיון דלא נגע נחשיריו. א שם בשנת נתוספתא. ב ג"ז שם נחשיריו ה"ה לא הביא חזקין יא לו דין זה ולע"ז שמונה ונחשיריו דלמוראלי סנהדרין דף ע"ו ע"ב.

בבהמה חיה ועוף ר (כה) והמסרם את הנקבה (כו) בין באדם בין בשאר מינים פטור אבל אסור. יב ש (כה) המשקה כוס של עיקרין לאדם או לשאר בעלי חיים כדי לסרסו הרי זה אסור ת (כח) ואין לוקין עליו ואשה מותרת לשתות עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד. יג ב (כט) הרי שכפה את האדם ושכה בו כלב או שאר חיות עד שעשאוהו כרות שפכה או שהושיבו במים או בשלג עד שביטל ממנו איברי תשמיש אינו לוקה עד שיסרס בידו וראוי להכותו מכת מרדות. הנה: (ל) חבל נותר ליטול כרצולתו של תרנגול לע"ג דמסרתם ע"י זה וכל כיוצא בזה (לא) דלא

א שם בשנת נתוספתא. ב ג"ז שם נחשיריו ה"ה לא

ביאורי הגר"א

ליתנהו בכלל ומועד כ"ו. חלל בכלל נשחטם דלהכי לא נפקי אשה חלל ונשחטם כיון דלא שייך זה ומועד כ"ו נגיד ונצ"ס ואין לוקין כ"ל: (כט) הרי כ"ו כ"ל שכל שאינו נוגע נחשיריו הורע אינו לוקה אפ"י לר"י ח"י נצ"ס אינו לוקה לע"ג שנסתרם כ"ל ועשה"ג ור"ל מדמנחשין שם לו לרבות את הנחשיריו: (ל) אבל מותר כ"ו שנת שם: (לא) דלא כ"ו. ל"ד חלל נחשיריו דליתנהו בכלל חלל מונעו ונשחטם כ"ל שם וכ"ל

(כה) והמסרם את כ"ו. ת"כ שם ונצ"ס חלל הנקבות בסירוס ת"ל כי נשחטם ר"ל זהם ואין הנקבות בסירוס ופ' כת"ק חלל חלל זהם ונקבות כיון דלא נכללו נצ"ס דלא תעשו: (כו) בין כ"ו. כ"ל דכולן נכללו נפסוק זה: (כז) המשקה כ"ו ואשה כ"ו שנת שם ונתוספתא פ"ה דינמות חלל אינו רשאי לשתות כוס של עיקרין שלא יוליד והאשה רשאה לשתות כוס של עיקרין שלא תלד: (כח) ואין לוקין

ברכת אליהו

שכתב שלמד דין זה מסנהדרין עו ב. ור"ל מדמנחשין שם "או" לרבות את המצמצם שכושב את חבירו לתוך המים או לתוך האור וא"י לעלות משם מת. ומרבינו דחייב מדכתיב או באיבה (במדבר ל"ה, כ"א), ומ' דלולא הריבוי מ,או" ה' פטור כשאינו עושה מעשה בגופו. וה"ה כאן בסירוס דאין לנו ריבוי, ולא גלי קרא לרבות מצמצם פטור כשאינו עושה מעשה באיברי הורע.⁸

(ל) בשבת שם קי ב: הרוצה שיסרס תרנגול יטול כרבלתו ומסתרם מאליה, והאמר רב אשי רמות רוחא הוא דנקיטא ליה (דההוא לאו סירוס אלא רמות רוחא נקיטא ליה לתרנגול ומשניטל הודו הוא מתאבל ואינו משמש — רש"י). ועיין ס"ק ל"א.

(לא) מ"ש בהג"ה: „דלא עביד כלום באברי הורע“, ומשמע דכוונתו מפני שאינו עושה מעשה באברי הורע ל"ד, אלא משום דאינו מסרם כלל. אלא מונעו מתשמיש, כמ"ש שם בשבת קי ב הנ"ל בס"ק ל דרמות רוחא נקיטא ליה לתרנגול שנטול כרבלתו ואינו משמש וגמצא דע"י נטילת כרבלתו מונעו מתשמיש, וכמ"ש בפ"ה שם נג ב על הא דתנן זכרים יוצאין לבובין. דאמרינן בגמ': מאי לבובין כ"ו רנבי"א עור שקושיין להו תחת זכרותו כדי שלא יקלו על הנקבות. ועד"מ ס"ק"ה שהביא מהגהת אלפסי דמותר לתת טבעת לבהמה כדי שלא יעלה עליה זכר ולא מקרי סרוס. והביא ראי' מהא דמותר ליטול כרבלתו, ומהא דלבובין הנ"ל. ומסיים: ש"מ דכל שאינו מעשה באברי הורע שרי. והרי בהא דלבובין הדבר ברור שלא הוי סרוס כלל ע"י שקושר עור תחת זכרותו⁹

(כה) ת"כ שם ויקרא כב, כה מנין שאף הנקבות בסירוס. ת"ל כי משחתם ר' יהודה אומר כהם ואין הנקבות בסירוס. ופסק הרמב"ם בפס"ז מא"כ ה"א שאסור גם בבהמה כת"ק, אלא דאין כהם מלקות כיון דלא נכללו מל"ת דלא תעשו. [וזה לא כדברי הבא"ה ס"ק ר' שהביא בשם המ"מ שהרמב"ם פסק כ"ו יהודה, ומדלא תני מותר לסרס את הנקבות, מזה למד הרמב"ם דאסור. ועיין בפ"ז ס"ק"ו שכתב שגם לשון אין סירוס בנקבות (ר"ל לשון: „ואין הנקבות בסירוס“ דר"י דת"כ) מורה על היתר כמו לשון מותר. ולכן כ' רבינו דפסק הרמב"ם כת"ק].

(כו) כנ"ל דכולן נכללו בפסוק זה. כמ"ש בס"ק כ"ב לענין חיוב מלקות בזכר, כמ"כ נכללו כולן לענין איסור בנקבות. (כז) בשבת קיא א אמרינן דק אשה מותרת לשתות כוס של עיקרין. ונתוספתא פ"ה דינמות: האיש אינו רשאי לשתות כוס של עיקרין שלא יוליד והאשה רשאה לשתות כוס של עיקרין שלא תלד.

(כח) חליתנהו בכלל ומועד כ"ו דע"ז קאי הלאו דלא תעשו אלא בכלל משחתם לכן אינו לוקה, דלהכי לא נפקי אשה אלא ממשחתם כיון דלא שייך בה ומועד כ"ו בניד ובציצים ואין לוקין כנ"ל בס"ק כ"ה.

(כט) כנ"ל בס"ק כ"ה דהשוותה כוס של עיקרין אינו לוקה משום שכל שאינו נוגע באיברי הורע אינו לוקה. שהרי לר' יוסי הסובר שנתוק וכוותו בגיד אין בביצים לא כנ"ל בס"ק כ"ג אף בביצים אינו לוקה אע"ג שמסתרם כנ"ל בס"ק כ"ג. והיינו משום שאינו בכלל הלאו. כמ"כ בכל סירוס שלא נכלל בלאו אינו לוקה אע"ג שמסתרם ועב"ה ס"ק ב

9 ועיין מ"ש ע"ז הגר"פ פרנק זצ"ל בתשובה בסוף „איצר הפוסקים“ כרך א'.

8 עיין מ"ש ע"ז הגר"פ פרנק זצ"ל ב„ספר הגר"א“ (ירושלים תש"ן).

עניד כלום נאצרי הזרע (נהגות אלפסי פרק נונה נהמה). יד ג(לב) אסור לומר באר הגולה
לעכו"ם לסרס (לג) בהמה שלנו ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה מותר ואם הערים
ישראל בדבר זה קונסין אותו (לד) (ואפילו לא הערים והעכו"ם מכירו ומכין לטוונתו)
ומוכרין לישראל אחר ואפילו לבנו גדול מותר למוכרה ד(לה) אבל לבנו קטן אינו
מאח שלחו ליה לאצור דשמואל ס. ד כרז אחי ס.

ביאורי הגר"א

נפ"ה שס נ"ג ז' רנז"ח עור שקוסרין כו' ועד"מ:
(לב) אסור כו'. ליקוט הרא"ש והרמב"ם וגם הראב"ד
כתב הרא"ש דלא חיפשיט ולקולא אצל נהגת הראב"ד
נריש הל' כללים כ' דלא חיפשיט ולחומרא ונ"ע:
אצל הרא"ש וש"פ פ' דחיפשיט הליצני דאסור מלצור
דשמואל ושינוי דשני כרז דקדק ליתא דלא אצני ונבא
ור"א ונורירר ונ"י והנהו תרי חסידו כולחו ס"ל כוונתו

ברכת אליהו

(לב) ליקוט: איתא בב"מ ז א: איבעיא להו מהו שיאמר
אדם לנכרי חסום פרתי ודוש בה, מי אמרינן כי אמרינן
אמירה לנכרי שבות הני מילי לענין שבת דאיסור סקילה
אבל חסימה דאיסור לאו לא, או דילמא לא שנא כו' ת"ש
שלחו ליה לאבוה דשמואל הלין תורי דגנבין ארמאי ומגנחין
יתחון מהו, שלח להו הערמה איתעביד בהו אערימו עליהו
ויזדבנו, אר"פ בני מערבא סברי לה כו' חידקא דאמר
בני נח מצווין על הסירוס כו' סבר רבא למימר ימכרו
לשחיטת א"ל אביי דיין שקנסת עליהם מכירה, פשיטא בנו
גדול כי אחר דמי, בנו קטן מאי רב אחי אסר ורב אשי
שרי מרימר ומר זוטרא ואמרי לה הנהו תרי חסידו מחלפי
אהדדי. וכתבו שם בתוד"ה מחלפי אהדדי, וז"ל: שלא מדעתן
היו מסרסין אותו ומ"מ היו מחלפין שמא לא יאמינו העולם
שהיו שלא מדעתם או משום שלא יאמרו אחרים לנכרי
לעשות כן ויאמרו שלא מדעתינו עשו, עכ"ל. והאיבעיא
הזו — אם מותר לומר לנכרי באיסורי לאו — לא איפשיטא
בהדיא בגמרא. והרא"ש שם פ"ז ס"ז פסק דאסור. וכ"פ
הרמב"ם בפמ"ז מאיסורי ביאה הי"ג. וגם הראב"ד — אם
כי רכתב הרא"ש שם בדעת הראב"ד דלא איפשיטא ולקולא,
אכל בחשנת הראב"ד בריש הלכות פלאים — כתב דלא
איפשיט ואוליין לחומרא באמירה לנכרי באיסורי לאו וצ"ע.
אבל הרא"ש שם וש"פ פסקו דאיפשיטא איבעי דאסור
מאבוה דשמואל דאסר לפרס ע"י עכו"ם. ושינוי דשני כגמ'
— דסברי כרב חידקא שבני נח מצווים על הסירוס ליתא —
דהא אביי ורבא ור"א ומרימר ומר זוטרא והנהו תרי חסידו
כולחו ס"ל כוונתיה דאבוה דשמואל שאסור לסרס ע"י עכו"ם,
ולא קיי"ל כו' חידקא דהא כמה תנאים פליגי עליה בסנהדרין
גו ב, וסוברים דאין בני נח מצווין על הסירוס, א"כ הא
דאסרי לסרס ע"י נכרי ע"כ היינו טעמא משום דאמירה לנכרי
שבות הוא אפילו באיסור לאו. ופמ"ג פסק מטעם זה כרב

(לד) ערש"י בב"מ ז ב ד"ה ומגנחין כו' וז"ל: ומסרסין
אותם ואח"כ מחזירין לבעלים ומאהבת בעליה ישראל גונבו
הנכרי שהוא מכירו ומסרסו כדי שיהא יפה לחרישה.
(לה) כ"כ הרמב"ם בפמ"ז מאיסורי ביאה הי"ג. ובב"מ
ז ב איתא כפי הגירסא שלפנינו ב"ס"ל ל"ב: רב אחי
אסר ורב אשי שרי. ולפי זה צריך לפסוק דמותר דהלכה
כרב אשי לגבי רב אחי. וצ"ל דגירסת הרמב"ם היתה בחיפך
דרב אשי אסר ורב אחי שרי. והטור פסק דמותר למכור
לבנו קטן כרב אשי כניסא שלנו. [נראה דמכאן ואילך הוא
ליקוט] אבל הרא"ש שם פ"ז ס"ז ופמ"ג ושאלות וש"פ
פסקו כרב אשי דמותר למכור לבנו קטן. ועברא"ש פ"ה שם
פ"ג ס"ז שפסק שאסור לומר לבן המלוה — אם הוא
קטן — הילך זוז ואמור לאביך שילוני. וכתב שם הרא"ש:
כדחזינו לקמן בפרק הפועלים גבי סירוס דבנו קטן כגופו
דמי. ועיין פלפולא חריפתא שם אות ז' וז"ל: ואע"ג דהתם

10 נראה דכוונתו למש"ש בס"ק ז' שהכ"מ בשם הר"י קורקוס
מפרש דהא דמותר לומר לעכו"ם לזרוע לו כלאי זרעים היינו
לצורך עכו"ם. אבל רבינו כתב שם דמותר לומר לעכו"ם לזרוע
בשדהו של עכו"ם אף לצורך ישראל. והביא שם רביה לזה.
מסוגיא דב"מ הנ"ל, דמשמע דמירי בתבואה של ישראל, כמש"ש

בתוסדה' חסום, ואפ"ה דוקא ב"פרת"י הוא דאסור, אבל "פרתך"
מותר. וה"ה דמותר לומר לו לזרוע בשדהו של עכו"ם אפילו
לצורך ישראל. ועיין בביאורי הגר"א באו"ח סימן ש"ז ס"ק מ"ג
שכ' ההסוגיא מירי בתבואת נכרי וצ"ע.

מוכרה ולא נותנה לו. הגם: (ש) ויותר לתת נהמה לעכו"ם לנחיתתו שזכר אע"פ שהעכו"ם נודלי יסרסנו (הנהות מ"י פ"י ח"י) (העכו"ם אדעתא דנפשיה קא עזיז (כ"י) (לז) ומותר למכור לעכו"ם נהמות ותרנגולים אע"פ דנודלי העכו"ם קונה אותם לסרסם (לח) ויש חוסרים (תמנא מנחור נח"ה סיון רנ"ד) (לט) ומיהו אם אין העכו"ם הקונה מסרסם נעלמו רק נותנו לעכו"ם אחר לסרסם לכ"ע שרי (נ"ז ס) (מ) כל דבר הנריך לרפואה או לשאר דברים לית ביה נזוס איסור ער בעלי היים (ל"ו הנריך סימן כ"ט) ולכן מותר למורט נזוס מנחורות חיות וליכא מתיקא נזוס ער בעלי היים (מהר"א ס' ק"ס) (מא) ומ"מ העולם נמנעים דהוי אכזריות.

ביאורי הגר"א

כ"ו. כמ"ש בפ"ק דע"ז אלפני דלפני כו' ואפי' לשלוחו דל"ן עליה לדבר עזירה וה"ה זעכו"ם וכ"ש הוא דל"ן שליחות לעכו"ם. שם ו"ש נותנו כו': (מ) כ"ד כו'. מדהמירין בחגיגה מהו לסרסו כנצל כו' ונצנת הרובה ש"ס תרנגול כו' ונצנת קנ"ד ז' והאיכא ער ז"ה. והל"ך ענה נחלה: (מא) ומ"מ כו'. כמ"ש בפ"י דנ"ח זר' שנעש על העגל:

פ' כרב אפי' וענרל"ש פ"ה שם סמ"ז ועפ"ה שם ועי"ד ס' ק"ס סמ"ז: (לז) ומותר כו'. דלא עדיף נצנת שמותר נכ"ה כמ"ש בפ"ק דע"ז וכלן איבעי להו כו' כי אמרינן כו': (לז) ומותר כו'. כנ"ל דלא קי"ל כ"ר חידקא כמ"ש כל הפוסקים: (לח) ויש אוסרין. הוא דעת הסמ"ג שפ' כ"ר חידקא וטעמו דס"ל דהאיבעי לא איפשטא ואפי"ה אסור כל הני אמורלי ש"מ דכר"ת ס"ל ולפ"ז לנחיתת שזכר פשיטא דאסור: (לט) ומיהו

ברכת אליהו

דהוה לפני לפני, ואלפני דלפני לא מקפדינן כמ"ש בפ"ק דע"ז יד' א': אלפני דלפני לא מקפדינן. ואפילו כשהעכו"ם השני הוא שלוחו דהעכו"ם הראשון ג"כ מותר, דאין שליח לדבר עבירה, וה"ה כעכו"ם אמרינן אין שליח לדבר עבירה. וכ"ש הוא, דהא קי"ל אין שליחות לעכו"ם. — שם בתרומת הדשן סימן רצ"ט. ו"ש נותנו כו' ר"ל דאפילו העכו"ם הראשון נותנו לעכו"ם השני שיסרס בשליחותו ג"כ מותר כמ"ש י"י. (מ) דכל צרכי בני אדם אין בזה משום איסור צער בעלי חיים. מדאמרינן בחגיגה יד' ב': מהו לפרוע בלבב ב"י כנ"ל בס"ק כ"א, והשאלה היתה אם מותר לכתחילה, או דאסור מחמת איסור סירוס, והשיב לו דאסור מחמת איסור סירוס, אבל משום צער בעלי חיים מותר. ובשבת ק"ב: הריצה שיסרס תרנגול יסול כרכלתו ומפטרם מאליו. ולא אמרינן דאסור משום צער בעלי חיים. ובשבת קנ"ד ב' אמרו דחמורו של רבן גמליאל היתה סעונה דבש בשבת ולא רצה לפורקה עד מוצאי שבת. ושאלו בגמרא: והאיכא צער בעלי חיים. וקושיה הגמ' היא רק למה נמנע מלפורקה בשבת, ולא הקשו האיך חמצינה בתחלה. ומוכח מכל הני מקומות דאם הוא עושה לצרכיו ולתשמישו אין איסור משום צער בעלי חיים, דלא נבראו כל הבריות רק לשמש את האדם, כדתנן בקידושין פ"ב א' והלא לא נבראו אלא לשמשני. — כ"כ בפסקי מהר"א סימן ק"ה.

(מא) כמ"ש בפ"י דכ"י כרבי שנעש על העגל. דאמרינן שם פה א': דההיא עגלא דהו קא ממסי ליה לשחיטה אול תליא לרישיה בכנפי דרבי (החביא ראשו תחת כנפי כסותו — רש"י) וקא בכי אמר ליה זיל לכך נוצרת אמרי (ברקיעא — רש"י) הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה ייסורין. הרי דאע"ג דהיתר גמור הוא לשחוט עגל לאכילתו אפי"ה נעש רבי וקבל יסורין על שלא ריחם על העגל.

מסקינן דהלכה כרב אפי' דשרי, מכ"מ הכא יש להחמיר באיסור רבית, וצ"ע דהתם נמי איסור סירוס, עכ"ל. ועיין וי"ד סימן ק"ס פמ"ז שפסק ג"כ כהר"א דאסור בבנו קטן. [ועמש"ש. ס"ק ל"ב לתרץ הקושיא — מהר"א על הרא"ש — וז"ל: וי"ל דהתם אינו רק משום קנסא ולא קנסו רק לדרידה משא"כ כאן דאיסור מדאורייתא וראייתו מדאיבעיא להו בבנו קטן אם קנסו משום דכגופו דמי].

(לז) דלא עדיף משבת שמותר כנ"ה כשהעכו"ם אדעתא דנפשיה קעביד כמ"ש בפ"ק דע"ז כא ב' דמותר להשכיר שדהו לנכרי מפני שנכרי האריס אריסותיה קעביד. ובאן איבעי להו כו' כי אמרינן כו'. דבב"מ צ א איבעי להו אם מותר לומר לנכרי חסום פתוי ודוש בה. וסברות האיבעיא היא: מי אמרינן כי אמרינן אמירה לנכרי שבות ה"מ לעיין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא או דילמא ל"ש כו'. הרי דהאיבעיא היא דאם אסור מחמת אמירה לנכרי שבות, אבל בלי אמירה פשיטא דמותר.

(לז) כנ"ל בס"ק ל"ב דעכו"ם אינו מצווה על הסירוס דלא קי"ל כ"ר חידקא דאמר בני נח מצווין על הסירוס כמ"ש כל הפוסקים.

(לח) הוא דעת הסמ"ג שפסק כ"ר חידקא דאמר בני נח מצווין על הסירוס ואסור משום לפני עור. וטעמו דס"ל דהאיבעי בב"מ צ א הנ"ל בס"ק ל"ב אי יש איסור אמירה לנכרי באיסור לאו לא איפשטא, ואפי"ה אסור כל הני אמורלי, ש"מ דכ"ר חידקא ס"ל והאיסור הוא לא מחמת אמירה לנכרי שבות אלא מחמת איסור לפני עור לא תתן מכשול, שכן נח מצווה על הסירוס. ולפ"ז למחצית שזכר פשיטא דאסור לשישה זו. (לט) דכל האיסור לשישה זו הוא משום איסור דלפני עור לא תתן מכשול, וכיון שאין אותו העכו"ם עושה בעצמו הסירוס, רק נותנו לעכו"ם אחר אין כאן איסור דלפני עור,

ו נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן. ובו ט"ו סעיפים

באר הגולה

א ופורש נחמה.
ב גרייתא יצמות דכ"ד
ע"ל ונחמה דוכתי.
ג ע"ס.
ד כ"כ הרמב"ם
נפ"ל ונח"ל וכתב
ה"ה זה פשוט
דספיקא דאורייתא
הוא.
ה גרייתא ע"ס.
ו ע"ס דף ג' ע"ל
דף ג' ע"ל ודריש

א אכהן אסור מן התורה בגרושה זונה וחללה וואסור בחלוצה גמדרבנן (א) לפיכך
אם עבר ונשא ספק חלוצה א"צ להוציא דאבל גרושה אפילו אינה אלא ספק גרושה
צריך להוציא (ב) בין שנתגרשה מן האירוסין בין שנתגרשה מן הנישואין ואפילו
ריח גט פוסל בכהונה (ג) וכופין אותו להוציא והיכי דמי ריח גט כגון שאמר לה
הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם ואע"פ שלא הותרה בזה הגט
נפסלה לכהונה (ד) ואפילו לא נתגרשה רק משום קול קידושין צעלמא אע"פ שהוא גרור שזין
מונח בלחץ קידושין ואין נותנין גט רק מוכח חומרא צעלמא אפילו הכי פסולה לכהונה (תשו'
הרשב"א סי' תקנ"י) אבל אם נתן לה גט על תנאי ולא נתקיים התנאי אינו כלום
לה ודוכתי וזה גרושה ואינה אפילו לא נתגרשה אלא מחילה פסולה. ו' משנה גיטין דף פ"א ע"ל וכצ"ה.

ביאורי הגר"א

שניות כו' ריב"ש סי' שמי"ח: (ד) ואפי' לא כו'.
אע"פ כו'. כתש"ש ל"ו ח' דלמא איכא אינש כו'
ולע"ג דליכא ולד חיישין כ"ש כגון דליכא הוכחה ונקידוש'
ס"ה ח' אלא כופין אחרי אומר כו' והא התם דלומר
לא קדשתך ויותר נקדשותיה כ"ז שלא גירש והכל
יודעין שזין נותן גט רק צנצלה ופטור מכתובה אפ"ה

ו (א) לפיכך כו'. אבל כו'. ע"ס וגיטין כ"ח ח'
דלמא: (ב) בין כו'. ע"ס נ"ט ח': (ג) וכופין
אותו להוציא. גיטין פ"ג ח' דרשה גמורה ונפסלה
והן התורה כמ"ש ורי"א טעמיה כו' ואף להרמב"ם
נפ"י וזה"ל שכן שהיה תרצנן מכל מקום כופין כמו
בכל איסורי דרצנן כנ"ל סי' ד' וכמ"ש דרש"ט דינמות

ברכת אליהו

צ"ל דרבנן השיבו לר"א לפי שיטתו דאפילו את"ל דאיסור
דאורייתא הוא, איסור כהונה שאני. או שהרמב"ם מפרש:
איסור כהונה שאני, שאין איסור זה אלא מדבריהם. מפל
מקום אף להרמב"ם כופין אותו להוציא בריח הגט כמו בכל
איסורי דרבנן כנ"ל סימן ד סעיף ל"ו לענין שתוקי וכמח"ש
בס"ק צ"ה. וכמ"ש ברפ"ט דיבמות פה א: שניות מדברי
סופרים אין לה כתובה לא פירות לא מזונות ולא בלאות והיא
בשרה וזלדה כשר וכופין אותו להוציא. — ריב"ש סימן
שמ"ח.

(ד) כמ"ש ביבמות ו' א: האשה שהלך בעלה וצרתה
למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעלך הרי זו לא תנשא
ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה. ואמרין
התם דלכן לא תחלוץ מספק ותנשא דשמא יהא ולד בן קיימא
ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה. ומקשינן: וליצרכה.
ותרצינן: דילמא אינא איניש דהוי בחליצה ולא הוי בחכרזה
ואתי לימימר קשרי חליצה לכהן. ואע"ג דהתם איכא ולד
חיישינן שאם יתירה לכהן ואמרו קשרי חליצה לכהן, כ"ש
כאן דליכא הוכחה. ובקידושין פה א תנן: היא אומרת
קדשתי והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא
אסורה בקרובי. ואמרין בגמ': איתמר רב אומר כופין
(ליתן לה גט — רש"י). ושואלת הגמ': אלא כופין אמאי
אמר לא ניהא ולי דאיתמר בקריבה. והא התם דאמר לא
קדשתיך ומותר בקרובותיה כל זמן שלא גירש, והכל יודעין
שזין נותן גט רק בשכיחה, ופטור מכתובה, אפ"ה כל שנתן
גט, נאפר בגט בקרובותיה. וה"ה בכל גט לחומרא אסורה
לכהונה מחמת הגירושין¹.

(א) שם. דתנן ביבמות כג ב: שנים שקדשו שתי אחיות זה
אינו יודע אי זו קדש וזה אינו יודע אינו כו' מתו כו' לזה
שנים ולזה שנים כו' קדמו שנים וחלצו כו' קדמו וכנסו
אין מוציאין מידם. ואמרין בגמ' שם כד א: תני שילא
ואפילו שניהם כהנים מ"ט חלוצה (דאסורה לכהן — רש"י)
דרבנן היא וספק חלוצה לא גזרו בהו רבנן (לאסוקי
מספק — רש"י) כו'. ובגיטין פה א דלמא. [נראה דצ"ל:
ובגיטין פה א דלמא]. דאיתא שם: יצא עליו קול איש פלוני
כהן כתב גט לאשתו ויושבת תחתיו ומשמשו מהו שלח
ליה תצא והדבר צריך בדיקה מאי היא כו' דילמא נתן קאמרי
תצא. הרי חזינן הכא, שהיות ויש ספק שמא מה שיצא קול
ש, כתב"ג גט היינו, "נתן", תצא מספק. ונהי דמסקינן התם
דלא תצא, היינו משום דקלא דבתר נישואין לא היישינן
כדלקמן סעיף ג', אבל בספק ממש, ולא קלא בעלמא צריך
להוציא מספק.

(ב) ביבמות נט א: מה גרושה בין מן הנישואין בין מן
האירוסין.

(ג) בגיטין פה ב מ' דהא דרשינן בריח הגט פוסל לכהונה
הוא דרשה גמורה ונפסלה מן התורה, כמח"ש: ורי"א טעמיה
דרי"א (דבגט כזה מותרת להנשא) מהכא ואשה גרושה
מאישה (ויקרא כא, ז) אפילו לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה
מן כהונה אלמא הוי גיטא ורבנן איסור כהונה שאני.
ומוכח מכאן דדרשה גמורה היא, דאלי"כ היתה הגמ' אומרת:
",ורבנן אסמכתא בעלמא היא". ומדלא אמרינן הכי מוכח
דהיא דרשה גמורה. ואף להרמב"ם בפ"י מה' גירושין ה"א
שכתב שריח הגט פוסל מדרבנן וכתב שם המ"מ דלרמב"ם

באר הגולה

ח משנה יצמות דף ק"ח ע"א.
ז טור דס"ל דלענין להתיירא לכהן אין חילוק בין מילין דידים למילין דחבריה.
י מהא דשלח רב יוסף גיטין דפ"א ע"א וכדמפרש שם בגמ'.
כ ג"ז שם וכמ"ס הטור אלף הרמז"ס לח חלק נזה.

ל משנה שם דפ"א ע"א וכדמפרש שם בגמ' דפ"ט ע"ג.

ואינו פוסל (ה) ורשאי הכהן לכתחילה לגרש על תנאי. ב חקטנה שמיאנה בבעלה מותרת לכהן ואם נתן לה גט אסורה (ו) ואם אחר שנתן לה גט החזירה ומיאנה בו מותרת לכהן שהמיואן מבטל הגט (ז) ואם אחר שגרשה נשאת לאחר ומיאנה בו טיש מי שאומר שמותרת לכהן. ג ייצא קול פלוני כהן גירש את אשתו והרי היא יושבת תחתיו אין מוציאין מידו דלקלא דלכתר נישואין (ח) או דבתר אירוסין לא חיישינן ואם מת ונשאת לכהן אחר תצא. ד כיצא קול פלוני כהן כתב גט לאשתו אם קורין באותו מקום לנתינת הגט כתיבה אע"ג דלכתיבה לחודה נמי קרו כתיבה הוי כאלו יצא הקול פלוני גירש אשתו ואם אין קורין לנתינת הגט כתיבה אין חוששין. ה ל(ט) יצא קול על אשה שנתקדשה

ביאורי הגר"א

מילין ומנטל לגט: (ז) ואם כו'. כמ"ס ונו"ש מילין דחנני' כו' משא"כ לכהן טור: (ח) או דבתר כו'. שם פ"ט ז': (ט) יצא קול כו'. לע"ג דמוקים

נאסר בגט נקרוניות: (ה) ורשאי הכהן. הר"ש כלל מ"ה וכמ"ס י"ג ס' דמגרש לה על תנאי כו': (ו) ואם אחר כו'. רמז"ס וכמ"ס נחתני' ונמ' דלתי

ברכת אליהו

הטור דלענין איסור כהונה גם מיואן דחבריה אתי ומבטל גט ידידה. דרך התם אמרינן דאסורה לחזור לבעלה הראשון מחמת הטעם דמכרת ברמיוותיו כו', משא"כ לענין איסור כהונה דליכא האי טעמא, אמרינן דאתי גט דחבריה ומבטל לגט ידידה ומותרת לכהן.

(ח) בגיטין פ"ב: ואמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה הא דבתר אירוסין חיישינן ליה רב חביבא אמר אפילו דבתר אירוסין נמי לא חיישינן ליה והלכתא לא חיישינן ליה.

(ט) תנן בגיטין פ"ב: יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת, מגורשת הרי זו מגורשת, ובלבד שלא יהא שם אמתלא כו'. ואע"ג דמוקים בגמ' להתיירא לישא. דשם בגמ' הקשו: ואסרינן לה אגברא (בתמיהה ואמגורשת קאי אשת כהן שיצא קול שגירשה בעלה קחני מתני' חיישינן לקלא ואסרינן עליה — רש"י) והאמר ר"א כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה. ותריצין: הכי קאמר יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת (אשה פנויה שיצא עליה קול מקודשת חיישינן לה ואסורה לינשא אלא לאותו איש — רש"י) מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת (חזר ויצא עליה קול מגורשת שגירשה אותו פלוני שיצא עליה קול קידושין ממנו הרי זו מגורשת ומותרת לכל — רש"י) מאי טעמא קול ושוברו עמו. א"כ: הרי מוקים בגמ' דמתני' מיירי לענין לישא לעלמא, מי"מ עיקר הקנין לאוסרה לכהן ממ"ש ובלבד שלא כו'.

(ה) כ"כ בשו"ת הרא"ש כלל מ"ה סימן כ"ג. והביא ראיה לזה ממ"ש ביומא י"ג א לענין כה"ג שמתקנין לו אשה אחרת: דמגרש לה על תנאי כו'. ומסיק התם דמגרש שתיהן על תנאי. ואי אסירא ליה כשמגרש על תנאי, נמצא שהוא בלא אשה ובעינן וכפר בעדו ובעד ביתו. אלא ודאי שריא ליה ואפילו ריח הגט אין כאן.

(ו) כ"כ הרמב"ם בפ"י מאיפורי כ"א הל"ה, וכמ"ש במתני' ונמ' דאתי מיואן ומבטל לגט. דתנן ביבמות ק"א א: נתן לה גט והחזירה מיאנה בו ונשאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה מותרת לחזור לו. ואמרינן שם עמוד ב' בגמ' דהטעם הוא דאתי מיואן ומבטל גט. ומזה למד הרמב"ם דה"ה לענין איסור כהונה אמרינן אתי מיואן ומבטל לגט ומותרת לכהונה.

(ז) במש"ש ומ"ש מיואן דחבריה כו' משא"כ לכהן — טור. דביבמות ק"ב ב מקשה הגמ' — אהא דאמרינן דאתי מיואן ומבטל לגט (הג"ל בסק"ו) —: ורמינהו הממאנת באיש ונשאת לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו לאחר וגירשה זה הכלל כל שיצתה הימנו בגט אסורה לחזור לו במיואן מותרת לחזור לו. אלמא לא אתי מיואן דחבריה ובטיל גיטא ידידה. ואמר רבא: ומאי קשיא ודילמא מיואן ידידה מבטל גט ידידה מיואן דחבריה לא מבטל גיטא ידידה. ומאי שנא מיואן דחבריה דלא מבטל גיטא ידידה אידי דמכרת ברמיוותיו וקריצותיו אויל משבש ומייתי לה. ומזה למד

קאי דאפילו יצא קול מקודשת ומגורשת על תנאי (ודאי דמבטלינן ליה לקלא) קול ושוברו עמו ושריא לעלמא כו'. אולם כתב שם הר"ן בשם הראב"ד, ובי"ה שם בהשגות הראב"ד, וגם הר"ן הסכים לדבריו דאנופא דרישא קאי, שאם אמרו מקודשת סתם ומגורשת על תנאי אין קול זה דגירושין שובר לקידושין וחוששין לה. ומסיים שם הר"ן ובהכי אחיזא מתניתין: 'עובדי דגמר' כפשטייהו. והמחבר כאן כתב בפ"ק זה: ואם יש אמתלאה בגירושין ולא בקידושין חוששין לקול הקידושין לאוסרה לעלמא כו'. וכתב בחלקת מחוקק ס"ק ז' שזה הוא דעת הראב"ד והר"ן. ולפ"י

2 מ"ש רבנו דעיקר הענין לאוסרה לכהן, היינו לאוסרה על כהן אחר שמת בעלה, ולכהן השני היי קלא דלפני נישואין וחיישינן לקלא. ומ"ש רבינו ממ"ש ובלבד שלא כו', נראה דכוונתו, עפ"י מ"ש בתוספות הרי"ד שם, וז"ל: ולפי תירוצ זה לא גרסינן במתניתין גירש איש פלוני את אשתו על תנאי אלא קידש. וג"ל דכעין רבנא תירץ כך דפשט מתניתין משמע ודיא מגורשת ואסורה לינשא לכהן שני אם נתאלמנה כו'. עכ"ל. ומ"ש התוס' הרי"ד דלא גרסינן: גירש איש פלוני על תנאי, נראה דכוונתו עפ"י מ"ש הר"ן בשם הרמב"ן: דלאוקימתא דרב אשי לאו ארישא

באר הגולה

מ שם נמשכה.
נ טור וכתב ה"ח
שפוט הוא.
ס מוסקת הנז' שם.
ע פלוגתא ולחורא
שם וכתב הר"ש
שפסוק הר"ח דמנצלין
קלא.
פ מיתריל דר' חזי
שם.
ז נ"י נשם תש"ו
הרמב"ם וע"ש כל
פרטי ההרחקות שכתב שם ונ"ש נשם תשובה אחרת לנאלין.

ונתגרשה חוששין לקול לאוסרה לכהן מ'ודוקא שיצא הקול בלא אמתלאה אבל אם יצא עם אמתלאה כגון שיצא הקול שקדשה או גירשה על תנאי או שזרק לה קדושין או הגט ספק קרוב לו ספק קרוב לה אין חוששין לקול (י) ואם ניש אמתלאה בגירושין ולא בקדושין חוששין לקול הקידושין לאוסרה לעלמא ואין חוששין לקול הגירושין לאוסרה לכהן (יא) ודוקא שיצא האמתלאה עם הקול מיד אבל אם יצא הקול ברור ולאחר ס'זמן יצא האמתלאה אינה מבטלת הקול ע"כ) ואם אחר כך נתברר שהיה הקול שקר אפילו לא היה שם אמתלאה מבטלין אותו וכל קול שלא הוחזק בב"ד אינו קול לחוש לו. (וע"ל סימן מ"ו). (ג) יאל עליה קול חלוצה יאל דלא תיישינן. ו (יד) כהן שנשא אחת מהפסולות מחרימין אותם ומחרימין כל הנושא ונותן

ביאורי הגר"א

סופרים הלך אחר המיקל ועוד דסוריא אחרת דרנ נהרדעל אחר' דשמואל וק"ל כרז נליסורא ורז ששת נשום דאחר' נהרדעל כו"ש נפ"ד דמגילה דיתני נני כנישתא כו' ענד כשמואל וע"ל סי' מ"ו ס"ד נהגיה: (ג) יצא עליה כו'. רמזים וכג' הרי"ף ור"ש ת"ר נעולה אין חוששין לה חלוצה אין חוששין לה והרמב"ם שם נראה שה' גורם כג' שלנו נשואה כו' (יד) כהן

ברכת אליהו

נשים היו קול ש"מ לא מבטלים קלא א"ל אתרוותא ניגהו בסורא מבטלי קלא בנהרדעא לא מבטלי קלא. ולהלכה פסקינן דמבטלינן קלא משום דר' יוחנן פבר בירושלמי כמ"ד מבטלין שאמר שם פ"ח ח"י: נברך חשם ונמצא מפי נשים ומפי קטנים בטל חשם. ועוד דהא דחיישינן לקלא הוא מדרבנן ובשל סופרים הלך אחר המיקל. ועוד דסוריא אתרא דרב ונהרדעא אתרא דשמואל, וק"ל כרז באיסורא. ורב ששת דסבר דלא מבטלינן קלא, הוא משום דאתריה נהרדעא, כמ"ש בפ"ד דמגילה כ"א: רב ששת הזה יתיב בכי כנישתא דש"ר ויתבי בנהרדעא, ולכן עבד כשמואל. וע"ל סימן מו פ"ד בהג"ה. ושם כתב אופן הברור ששקר ה' הקול. וכתב שם: וי"א דבזה"ז אין מבטלין קלא. ועמ"ש ס"ק יא, יב, יג. (ג) כ"כ הרמב"ם בפ"ד מא"כ ח"כ. וכנישתא הרי"ף והרא"ש בגיטין פ"ח מ"א דגרסי שם פ"א: ת"ר בעולה אין חוששין לה (לאוסרה לכ"נ דלימא פריצותא בעלמא חזו לה כו' — רש"י) חלוצה אין חוששין לה. וכתב הרמ"ם: והטעם מפני שחלוצה אינה אסורה לכהן אלא מדבריהם. והראב"ד שם נראה שה' גורם כגריפא שלנו: נשואה אין חוששין לה כו' ולא גרס: חלוצה אין חוששין לה, לכן חולק שם הראב"ד, וסובר דגם לקלא דחלוצה חיישינן. (יד) יבמות פ"ב: מנין שהפקר בית דין הפקר כו'. ויש

נגז' להחירה לישא נ"י עיקר הענין לאוסרה לכהן מ"ש ונלכד שלא כו': (י) ואם יש כו'. שם נזכר' איזו ה"ז חתולא גירש כו' וע"כ נשלין נקדושין לחתולא דאליכ ח"ל לגרושין: (יא) ודוקא. שם פ"ט ח' א"ר נביח אר"י כו': (יב) ואם אח"כ כו'. דר' יוחנן סבר בירושלמי כמ"ד מנצלין שומר נדק השם ונחלל מפי נשים ומפי פסולים נטל השם ועוד נשל

(י) בגיטין פ"ב ב' במתני' הסיום לדברי המשנה הנ"ל בס"ק ט': איזו היא אמתלא גירש איש פלוני את אשתו על תנאי זרק לה קידושיה ספק קרוב לה ספק קרוב לו זו היא אמתלא. וע"כ הא דאמתלא בגירושין מיייר בשאין בקדושין אמתלא, דאליכ איצ לגרושין דלקלא דקידושין עם אמתלא לא חיישינן. וע"כ מיייר שהקידושין הם בלי אמתלא וע"ז קאמר דאם הגירושין הם עם אמתלא לא חיישינן לקלא דגירושין לענין לאוסרה לכהן וה"ה לדעת הראב"ד והר"ן דאין קול הגירושין עם האמתלא מבטל הקול דקידושין ואסורה לעלמא. (יא) שם פ"א א"ר בב"ח אר"י כו', דאיתא בגיטין שם: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא ששמעו קול הברה כו' לאפוקי מדרבה בר רב הונא דאמר אמתלא שאמרו אפילו מכאן ועד עשרה ימים, קמ"ל לא. אמרו הוא דהוא אמתלא, הא אמרו לא הוי אמתלא. ופירש"י בד"ה קמ"ל, וז"ל: והכי קאמר לא גמרו הדבר להוציא קול מקוים ומסוים אלא הוציאו שובר עם הקול כגון שנחקדשה פלונית בספק הוא דהוי אמתלא אבל אמרו דבר מקוים ומסוים תו לא מהניא אמתלא. ומכאן הדיו שדוקא אם יצא האמתלא עם הקול מיד, או מבטלת האמתלא את הקול. [ועיין לקמן סימן מ"ו ס"ג, ושם ח"מ סק"ט וב"ש סק"ב, ומש"ש סק"ט]. (יב) איתא בגיטין פ"א: מדאמר רב ששת אפילו מפי

אין הוכחה מ"ש במתני': ובלבד שלא כו' דעיקר הענין לאוסרה לכהן. דבשלמא לרמב"ן יש הכרח דא"א לומר דמ"ש במתני' ובלבד שלא יהא אמתלא לענין גירושין הוא להחירה לינשא לעלמא, דהרי אפילו אם יש אמתלא בגירושין חיישינן לקידושין ואסורה לעלמא. אבל להראב"ד שפיר קאי ארישא דאם יש אמתלא בגירושין ולא בקידושין אין קול הגירושין מבטל הקול

אין הוכחה מ"ש במתני': ובלבד שלא כו' דעיקר הענין לאוסרה לכהן. דבשלמא לרמב"ן יש הכרח דא"א לומר דמ"ש במתני' ובלבד שלא יהא אמתלא לענין גירושין הוא להחירה לינשא לעלמא, דהרי אפילו אם יש אמתלא בגירושין חיישינן לקידושין ואסורה לעלמא. אבל להראב"ד שפיר קאי ארישא דאם יש אמתלא בגירושין ולא בקידושין אין קול הגירושין מבטל הקול

באר הגולה

ק נרייתא כתנות ד' כ"ח ע"א.
ר פאט ש' ו' ע"ט
דנישאל אסורים לדור
נחל ח' וכו'.
ש' הרמב"ם רפ"ח
וכרנן נמשנה ינות
דס"ח ע"א ואפילו
גתיירה נפחותה מנת
ג' שנים וכדלמור ר"כ
שם ד' ה' ע"ג.
ת נרייתא שם דס"ח ע"א וכדמפרש גמ' שם.
א ויהא דמקיש זרעו לו וכו' שם דס"ט ע"א. ב וימרח
ד' יוסף שם דף כ"ט ע"ג. ג ויהא דלחן אחת עשה חלל ונהיה שם דף ס' ע"א. ד שם בגמרא.

עמהם וכיוצא בחומרות אלו עד שיגרשנה. ז ק כהן שנירש אשתו לא תדור
עמו במכויו וואם היו דרים בשכירות או בחצר של שניהם היא נדחית מפניו ואם
החצר שלה הוא נדחה מפניה ויתבאר דברים אלו בסימן קי"ט. ח שאינו היא
זונה כל שאינה בת ישראל או בת ישראל שנבעלה (ט) לאדם שהיא ת אסורה לינשא
לו איסור (ט) השוה לכל (יז) או שנבעלה לחלל אף ע"פ שהיא מותרת לינשא לו
ב(יח) לפיכך הנרבעת לבהמה אע"פ שהיא כסקילה לא נעשית זונה ולא נפסלה.
לכהונה שהרי לא נבעלה לאדם (יט) והבא על הנדה אע"פ שהיא בכרת לא נעשית
זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי אינה אסורה לינשא לו (כ) וכן הבא על הפנויה
ת נרייתא שם דס"ח ע"א וכדמפרש גמ' שם. א ויהא דמקיש זרעו לו וכו' שם דס"ט ע"א. ב וימרח
ד' יוסף שם דף כ"ט ע"ג. ג ויהא דלחן אחת עשה חלל ונהיה שם דף ס' ע"א. ד שם בגמרא.

ביאורי הגר"א

כו"ל ינות פ"ט ז' ושם ס' ז' וערש"י שם ד"ה מפיקא
כו' ונתייק ט"ז ח' ונלן דמתיקין כו' ולאכיל וסתי כו':
(טו) לאדם שהיא כו'. וכן פרש"י שם ד"ה ושנבעלת
כו' וכונש"ש ס"ח ח' כיון שנבעלה לפסול כו' ואמר
לאדם לאפוקי נהמה אע"פ שהיא בעילת איסור כונש"ל:
(טז) השוה לכל. ר"ל לאפוקי ותיסור כהונה כונש"ש
לנוטה דליונו לוקה עליה נמשום זונה חלל נמשום חללה

כו"ל ינות פ"ט ז' ושם ס' ז' וערש"י שם ד"ה מפיקא
כו' ונתייק ט"ז ח' ונלן דמתיקין כו' ולאכיל וסתי כו':
(טו) לאדם שהיא כו'. וכן פרש"י שם ד"ה ושנבעלת
כו' וכונש"ש ס"ח ח' כיון שנבעלה לפסול כו' ואמר
לאדם לאפוקי נהמה אע"פ שהיא בעילת איסור כונש"ל:
(טז) השוה לכל. ר"ל לאפוקי ותיסור כהונה כונש"ש
לנוטה דליונו לוקה עליה נמשום זונה חלל נמשום חללה

ברכת אליהו

ויו"ל א דמפסולי כהונה חללה איכא זונה ליכא כו'. וכמשי"ל
סימן ז' סי"ב דמפסולי כהונה נעשתה חללה.
(יז) עבה"ג סק"א שכתב: מהא דמקיש זרעו לו כו' שם
(ביבמות) דס"ט ע"א. והיא מותני' שם פד א': יש מותרות
לבעליהן ואסורות ליבמיהן כו' חלל שנשא כשרה ויש לו אח
כשר. ופירש"י: כהן אסור לייבמה שנתחללה בבית חלל
כו' וחלל מותר בכשרה.
(יח) קאי אלעיל שאמר לאדם דוקא כמשי"ל: אעפ"י שהיא
בסקילה כו' שהרי לא נבעלה לאדם. וע"ל ס"ק ט"ו.
(יט) ממש"ש א' מאלה כו'. דאמרינן שם ביבמות: אלמנה
וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח כי אם בתולה וגו'
(ויקרא כא, יד) וכתוב ולא יחלל זרעו בעמיו אכולהו כו'.
אלה למעוסי נדה (שם בא כהן על אשתו נדה אין הולד
חלל — רש"י) כמאן אולא הא דתניא מאלה אתה עושה חלל
ואי אתה עושה חלל מנדה כמאן כראב"י. ואם איתא דנדה
שנבעלה נעשית זונה, הרי היא בכלל „אלה" כיון דזונה היא
ווינה כתיב בקרא. ואמרינן בתמורה כ"ב ב': אי"ר אחד אתנן
זכר ואחד כל עריות אסור חוץ מאתנן אשתו נדה מאי טעמא
זונה כתיב (בויקרא כג, יט) והא לאו זונה היא.
(כ) שם פ' א' ב' איפסוק הלכה דלא כר"א.

פ' ב': ההוא כהנא דאינסיב גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום
אחד כו' אמר ליה זיל אפיק ואי לא מפיקנא לך רבי יעקב
בר אידי מאוניג. וערש"י שם ד"ה מפיקנא כו'. וז"ל: כלומר
משמתינן לך ותפיק על כרחך. ובמשי"ל פד א': ומנלן דשמתינן
כו' ומנלן דמחרמינן כו' דאכיל וסתי בהדיה וקאי בארבע
אמות ידיה כו'.
(טו) וכן פרש"י שם ד"ה ושנבעלה כו'. אהא דתנן ביבמות
סא א' ותכמים אומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחזרת
ושנבעלה בעילת זנות, פירש"י שם: כגון ישראלית הנבעלת
לפסול לה. וכמשי"ש פד א': כיון שנבעלה לפסול לה פסלה.
ואמר: „לאדם" לאפוקי אם נרבעה לבהמה. אע"פ שהיא
בעילת איסור לא נעשתה זונה, כמשי"ל בסעיף זה שהנרבעת
לבהמה לא נעשתה זונה וע"ל ס"ק י"ח.
(טז) ר"ל לאפוקי מאיסור כהונה כמשי"ל למטה: השוין בכל
ואינה מיוחדת בכהנים דאינו לוקה עליה משום זונה, אלא
משום חללה. כמשי"ל בקידושין פד א': אלמנה וגרושה וחללה
זונה בזמן שהם כסדר חייב על כל אחת ואחת. ושם עמוד
ב' אמרינן דכל אחד מהאיסורים המגויים הוא איסור מוסף על
המגוי קודם. הרי דע"ז שנעשתה חללה מביאת פסולי כהונה
נעשתה רק חללה ולא זונה. ורש"י שם בעמוד א' ד"ה כסדר כו'.

3 נראה דכונת רבינו לומר שגם דעת רש"י היא שגם מחייבי
לאוין היא זונה, וכ"כ שם בתוס' ד"ה שנבעלה שותי דעת רש"י.
ומה שצ"ל לשם טח א' נראה דכונתו על הא דמסקינן שם עמוד
ב' אשכחן לתרומה, לכהונה מגלן (שלא תנשא עוד לכהן משבא
עלה פסול — רש"י) כו'. וכן תביא הב"י דברי רש"י ודברי הגמ'
דשם סח, שהם כדברי הרמב"ם, שגם מחייבי לאוין היא זונה. ונהי
דלקמן בסק"ל האריך רבינו לבאר שיטת הרמב"ם בזה, אולם גם
כאן היות נוקט הכלל שהיא אסורה לו צ"ע רבינו לדברי רש"י
ושהם מדברי הגמ' דשם סח א. ויתכן דכונתו שרק ביאת אסור

ולא פנויה — אפילו קדשה וע"ל ס"ק כ"א.
4 דביבמות ס' א איתא בגמ': ואילו בהא אמר רב עמרם
אמר רב (הב"ח מוחא אמר רב) אין הלכה כרבי אלעזר
(דאמר לקמן דף ס"א): פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות
עשאה זונה — רש"י. ושם סא ב': אמר רב עמרם אין הלכה כר'
אלעזר. ומ"ש בדפוס השו"ע בביאורי הגר"א ס' א' ב', זה ס"ס,
וצ"ל: ס' א' ס"א ב', או דצ"ל: סא ב' דזהו המקור שאין הלכה
כר' אלעזר. ומ"ש בדפוס השו"ע בביאורי הגר"א: דלא כר"ח
זה ס"ס, וצ"ל דלא כר"א.

ה) (כא) אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה (כב) שהיא במלקות לא נעשית זונה ולא באר הגולה נפסלה מכהונה שהרי אינה אסורה לינשא לו (גכ) ו אבל הנבעלת לאחד מאיסורי ה כחמיס שם ננריחא. ו וסא דלייתיו לעיל ועי' פירש"י שם.

ביאורי הגר"א

ועמ"ש שם שכל הסוגיות אינן מוכיחין כדבריו ועוד קשה ומ"ש שם פ' ח' מאלה לאפוקי נדה משום דלינו עושה זונה הא לדבריו בכל ח"כ כן אף דעשה זונה ונ"ל שמוך על ירושלמי פ"ד הלכה י"ג ר' חייא בשם ר' יוחנן הנוחזיר גרושתו ומשנשאת פסלה וכן הכהונה בלא כך אינה פסולה וכן הכהונה אלא פסולה לאחר נתרומה ר' חייא בשם ר' יוחנן המחזיר גרושתו ומשנשאת נדה כשרה לכהונה מ"ש כי תועבה היא היא תועבה ואין צניה תועבה אלאה דלינה תליא זה צנה ומה העם כלל ונוחזיר גרושתו ג"כ בכל חייני לאוין דנפסלת כדברי הירושלמי הנ"ל אלא אינו מוכרח דאני התם דהתורה מיעטה היא תועבה ואף צנה דהיא עומה פסולה פליג בגו' דין כנ"ל מה לאלמנה ח' ושם ש"ט ד"ה ואינוהו כו' מחזיר גרושתו וכ"כ רש"י ט"ו ז' דנ"ה ד"ה היא כו' וכ"כ רש"י צינתו לשוק דכשירה לכהונה ג"כ מואלי טעמא משום דלינה זר אלאה מעיקרא דח"ל אינן פסולין אלא צור אלאה מעיקרא ומש"כ נח"כ דלא נעין זר מעיקרא ועיין רש"י שם ותוס' ס"ח ז' ד"ה נכרי כו'

כו'. שם ס' ח' ז' איפסיק הלכה דלא כר"ח: (כא) אפילו כו'. דלא כר"א שם: (כב) שהיא במלקות. כשיטתו דס"ל בולקות ועמ"ש צ"ח ס"ח: (גכ) אבל הנבעלת כו'. או כו'. יצמות ע' ח' ושם ס"ח ח' בן תשע כו'. ומורי. ודלומי ח"ל הן כו"ש בכתובות ל' ח': כו"ש בנזירא ומה"מ אר"י ח"ר ח"ק ונת כהן כו' כיון שנעלה לפסול לה פסלה כו' אשכחן כהנת כו' אשכחן לתרומה לכהונה מני"ל כו' ולא נופיק שם מן הכלל רק מחזיר גרושתו והכלל דכל איסור של תורה נאסר לכהונה צין איסור של כהונה צין השוה בכל רק שזה זונה וזה הללה הן מנידה ופטויה ולצהונה וכ"ה ל' י"א רק שאינה נקראת זונה לסנרתם אלא דלינא מודים מיהו כ"מ לדברי התוס' וס' אחרונה צ"ח לולד דלינו פגום דמח"כ כיון שנעשית זונה הפלל פגום אפי' לרבי יהושע כו"ש מ"ד ז' אלא ח' איתמר כו' ה"כ כיון שנעלה עשה זונה וח"כ ה"ה לח"ל לדין אם היתה זונה אלא דלהרמב"ם אף נח"כ הולד אינו הלל כו"ש ס' ז' ס"ד

ברכת אליהו

לדינא מודו שנאסרה לכהונה. מיהו נפ"מ בפ"ז אם היא נקראת זונה או לא, לענין הולד אם הוא פגום או לא. דאם היא נקראת זונה הולד פגום, ואם לא נקראת זונה אין הולד פגום. ולדברי התוספות ביבמות ס"א א ב"ה שנבעלת דבחיבי לאוין לא הוי זונה, ופבורה אחרונה כיון שאינה זונה אין הולד פגום. דמחיבי כריתות כיון שנעשית זונה הולד פגום אפילו לרבי יהושע, כמו שאמרו שם מד ב: אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יוסף אר"ש הכל מודים בבא על חיבי כריתות שהולד פגום מאן חלל מורים רבי יהושע דאע"ג דאמר ר"י אין ממזר מחיבי כריתות נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי כו' ח"י כיון שבטלה עשה זונה. וא"כ ה"ה לחיבי לאוין לדין אם היתה זונה הולד פגום. ול"א דאינה זונה אין הולד פגום. אלא דלהרמב"ם בפ"ט מאיסורי ביאה ה"ה אף בחיבי כריתות אין הולד חלל, כמש"ל פימז ז' פ"ז, ועמ"ש שם בפ"ק נ"ג, נ"ד שכל הסוגיות אינן מוכיחין כדבריו. ועוד קשה ממ"ש שם פ' א, "באלה" לאפוקי נדה שאין כנה חלל משום דאינו קושה זונה וע"ל ס"ק י"ט. הא לדבריו בכל חיבי כריתות כן. אף דעשה זונה אין חבן חלל. ונ"ל שפסד הרמב"ם על ירושלמי דיכמות פ"ד הלכה י"ג, ונ"ל: ר' חייא בשם ר' יוחנן המחזיר גרושתו משנשאת פסלה מן הכהונה. ומקשה הירושלמי: בלא כך אינה פסולה מן הכהונה (אלו לא מחזירה מ' לא פסולה מן הכהונה בתמיה הרי מיהת גרושה היא ואסורה לכהן — קרבן העדה). ומתקן הירושלמי: אלא פסולה לאכול בתרומה. ואומר עוד הירושלמי: ר' חייא [לפנינו: ר' זעירה ר"ח] בשם ר' יוחנן המחזיר גרושתו משנשאת בתה כשרח לכהונה, מ"ש

(כא) דלא כר"א שם. [צ"ל: דלא כר"ע שם. וכוונתו דלא כרבי עקיבא דאמר ביבמות סא ב: זונה זו מופקרת. והלכה כחכמים דאמרי שם עמוד א במשנה: אין זונה אלא גורת ומשוחררת ושנבעלה בעלת זנות. וע"ל ס"ק ט"ז]. (כב) כ"כ הרמב"ם בפ"ח מא"ב ה"ב. וזה כשיטתו דפ"ל בפ"ד ממלכים ה"ד דפלגש היא במלקות ועמ"ש בפסמן מ"י פ"א ומש"ש בס"ק ח'.

(גכ) יבמות ע' א דתנן התם: פצוע דכא וכרות שפכה הן ועבדיהן יאכלו ונשיהן לא יאכלו. ועיין לקמן ס"ק צ"ט ושם סח א: בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר שבאו על כהנת לויא וישראלית פסולה. ומסקינן שם בגמ' דגם פסולה לכהונה כמ"ש להלן. הרי דנכלל פה ח"ל וגם חיבי עשה דמצרי ואדומי ח"ל [נראה דצ"ל: ח"ע. או דצ"ל: ח"ל הוא מכלל עשה] כמ"ש בכתובות ל א: חיבי עשה מצרי ואדומי. [נראה דמכאן ואילך הוא ליקוט, או דצ"ל: וכמש"ש]. כמש"ש בגמרא בהמשך אהא דאמר: בן תשע כו' הנ"ל: מנח"מ אר"י א"ר א"ק וכת כהן כו' כיון שנבעלת לפסול לה פסלה כו' אשכחן כהנת כו'. אשכחן לתרומה לכהונה מני"ל כו'. ולא מופיק שם מן הכלל רק מחזיר גרושתו משנשאת. והכלל: דכלל איסור של תורה נאסר לכהונה כיון איסור של כהונה כיון השוה בכל, רק שזה איסור השוה בכל עושה אותה זונה וזה איסור של כהונה עושה אותה חללה. חוץ מנידה ופגויה ולבמה. וכן הוא לפבור י"א שבסוף סעיף זה — דגם ל"א נאסרה לכהונה כשבא על חיבי עשה או על חיבי לאוין רק שאינה נקראת זונה לפבורה בחיבי עשה או חיבי לאוין אבל

ביאורי הגר"א

כו' וש' וי"ד ח' ד"ה שהולד כו' חלל שאינה חללה וי"ש פגום וי"ח נזכר שאינו חלל ואשתו כשירה לכהונה וכן בנותיו וי"ש הרמב"ם וי"ש שם ח' חלל חלל וי"ש בנח' הולד פגום וליק חלל ולא ילפינו מק"ו ג"כ שיהא חלל דהתורה מיעטה דאין חלל כו' והא דאגריפס שכתב שם חלל שאני שצריך שיהא כשר מכלל דאין מונח שצריך חלל נאמר דמ"ש נקדושין שם ואין חללה חלל ואיסורי כהונה היינו הכתובים בלדה גרושה זונה וחללה דווקא יינו במחלוקת הס' אחרונה דאין זונה מחלל דאין בניה חללים וי"ש נקדושין שם הלכך כהן שגא על אחותו זונה כו' דוקא אחותו חלל פשטא דגמ' לא משמע כן דקאמר חלל ואיסור כהונה משמע כל איסורי כהונה ולפי' אין ינו האידנא דין שני הסדרות אלו

והכלל דמדגרי כל הפוסקים משמע דיצונו לשוק ומתחיר גרושתו אינו נפסלין לכהונה דלא כהרמב"ם ושאר ח"ל נפסלין חלל זונה לא מיקריא חלל ח"כ נעשית זונה וצניהם נפסלין חלל אחר העיון דגרי הרמב"ם שכתב צ"ח ס"ד דאין חלל חלל נכונים דהכי אמרינן צ"ח דקדושין צהריא דאין חללה חלל ואיסורי כהונה וכן שם איזהו חללה שגולד ונפסלי כהונה משמע אפילו מח"כ לא חלל שדגרינו גריכין תיקון דודאי בתו פגומה מכהונה מח"כ כמ"ש ציצתות וכן י"ל בכל ח"ל לנז משתים הנ"ל יצוה וגרושה ומחלתו הק"ו מחלמנה כמו צח"כ ועכו"ם ועד כיון שגם צח"ל נפסלה כמ"ל וכמ"ש מ"ה ח' ה"כ כיון שגעלה פסלה וקף שאינה נעשית חללה חלל שדוקא צנתה כמ"ש רש"י שם צ"ה שגנה

ברכת אליהו

מד ב : נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי ק"ו מאלמנה ומה אלמנה לכ"ג שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום. וכן י"ל בכל ח"ל, לבד משתים הנ"ל יבמה וגרושה דלא זר מעיקרא. אבל שאר חייבי לאוין הולד פגום. ובמאותו הק"ו מאלמנה כמו בחי"ב ועכו"ם ועבד, כיון שגם בחי"ב נפסלה כמ"ל, וכמ"ש מה א : ה"נ כיון שבעלה פסלה. ואף שאינה נעשית חללה, אלא שדוקא בתה פגומה, כמ"ש רש"י שם ב"ה שבת פגום וי"ל : בנה פגום לאו דוקא כו' אלא משום בתה נקט דאם תלד בת פסולה לכהונה. ושם מ"ד א ד"ה שהולד פגום וי"ל : ואם ילדה בת פסולה לכהונה כחללה. אלא שאינה חללה, וי"ש : פגום. וי"ח בוכר שאינו חלל ואשתו כשירה לכהונה וכן בנותיו. וי"ש הרמב"ם וי"ש שם : אין הולד חלל. וי"ש בנח' : הולד פגום, ח"כ חלל. ולא ילפינו מק"ו מאלמנה, ג"כ שיהא חלל, דהתורה מיעטה דאין חלל רק מאיסורי כהונה. והא דאגריפס שכתב שם דאמרינן בסוטה מא א גבי ינאי המלך שאמרו לו אחינו אתה. ואמרינן שם בעמוד ב שנתחייבו שונאי ישראל כליה שהחניפו לו לאגריפס, מפני שאינו מזרע ישראל והולד פגום. ורש"י פירש שם עמוד א ב"ה אחינו אתה שאמו מישראל. ולפי הנ"ל דהא דאמרינן שהולד פגום הוא רק לענין תבת, א"כ למה נתחייבו עבור זה שאמרו אחינו אתה. ועיין תוס' ביבמות מה ב ד"ה כיון שהקשו דכיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה. אולם מלך שאני שצריך שיהא כשר מכלל דאין מונח שצריך חלל נאמר דמ"ש בקידושין שם : ואין חללה אלא מאיסורי כהונה, היינו הכתובים בצדה גרושה זונה וחללה דווקא, נ"מ במחלוקת הפ' האחרונה — דאין זונה מחייבי לאוין — דאין בניה חללים. דלדעה הראשונה דמחייבי לאוין נעשתה זונה, וכיון דנקראת זונה הרי היא מאיסורי כהונה, ואם בא עליה אח"כ כהן, בניה חללים. ולדעה השניה דמחייבי לאוין לא נעשתה זונה, א"כ איננה מאיסורי כהונה הכתובים בקרא אצל חללה, ואם בא עליה אח"כ כהן, אין בניה חללים. וי"ש בקידושין שם : הלכך מהן הבא על אחותו זונה משוי

כי תועבה היא (דברים כ"ד, ד) ואין בניה [ולפנינו : ואין הולד] תועבה. אלמא דאינה תליא זה בזה שאפ"י שהיא פסולה, בכ"ז בתה כשרה לכהונה. וזוהו הטעם כלל מחזיר גרושתו ג"כ בכל חייבי לאוין דנפסלת כדברי הירושלמי הנ"ל. אבל אינו מוכרח הרמ"י ממחזיר גרושתו, דאפ"י דהיא פסולה בגיה כשרה. דשאני התם דהתורה מיעטה, היא תועבה ואין בניה תועבין. ואף בזה דהיא עצמה פסולה פליג בגמ' ירדן כמ"ל : מה לאלמנה כו'. דביבמות מד ב בסוגיא דהכל מודים כו' הנ"ל, רצתה מקודם הגמ' לומר דהכל מודים במחזיר גרושתו שהולד פגום לכהונה כו' מק"ו מאלמנה. ומקשה הגמ' : מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת כו'. ושם פ"א : ואימא נבעלה לפסול לה אף מחזיר גרושתו (תפסל). ומתריצין : לאיש זר אמר רחמנא מי שור אצלה מעיקרא לאפוקי האי דלא זר אצלה מעיקרא. וכ"כ רש"י שם טו ב ב"ה היא עצמה מתחללת כו' וי"ל : תאמר במחזיר גרושתו שאין מתחללת בבואה זו כו'. וב"כ שם רש"י ביבמות לשוק דכשירה לכהונה ג"כ מהאי טעמא משום דאינה זר אצלה מעיקרא, דחייבי לאוין אינן פסולין אלא בזר אצלה מעיקרא, משא"כ בחייבי כריתות דלא בעינן זר מעיקרא. ועיין רש"י שם, ותוס' שם, סח ב ד"ה נכרי כו' דגם בתוס' כתבו שם דבחיבי לאוין בעינן זר מעיקרא ולא בחייבי כריתות. והכלל דמרבירי כל הפוסקים משמע דיבמה לשוק ומחזיר גרושתו אינן נפסלין לכהונה, דלא כהרמב"ם. ושאר חייבי לאוין נפסלין, אבל זונה לא מיקריא. אבל חייבי כריתות נעשית זונה ובניהם נפסלין.

אבל אחר העיון, דברי הרמב"ם — שכתב המחבר בפסמן ז' ס"ד — דאין הולד חלל, נכונים. דהכי אמרינן בפ"ר דקידושין בהריא דאין חללה אלא מאיסורי כהונה. דאמרינן שם ע"ב : חללה למה נאמרה אין חללה אלא מאיסורי כהונה. וכן שם עמוד א' איזו היא חללה כל שנולדה מפסולי כהונה. ומשמע מכאן דאפילו מחייבי כריתות לא הוי חלל שלא מפסולי כהונה. אלא שדגרינו של הרמב"ם צריכין תיקון, דוראי בתו פגומה מכהונה בחייבי כריתות. כמ"ש ביבמות

לאוין, וזה כולל גם מחזיר גרושתו שנעשית זונה כדברי הירושלמי שהיא נפסלת.

5 לא פירש דינו כוונתו באמרו : כלל מחזיר גרושתו כו'. ונראה שכוונתו שהרמב"ם בפ"ח מא"ב ה"ב סתם וכתב חייבי

לאוין השוין בכל ואינה מיוחדת בכהנים או מאיסורי עשה (כד) וא"צ לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה (כה) או לעכו"ם ועבד הואיל והיא אסורה לינשא לו הרי זו זונה (כו) וכן הגיורת והמשוחררת ז (כז) אפילו נתגירה ונשתחררה פחותה

ביאורי הגר"א

ו"ע: (כד) ואצ"ל כו'. כו"ש נסתני' ס' ל"ג ז' וס' ל"ה ח' ונמתני' ס' י"ג ז' ע"ט ז' פ"ז ז' וס' מ"ד ז' ה"ג כ"ן שזעלה עשה זונה ונקדושין ע"ד ז' הנל על אחתיו כו' ונתמורה ס' וערש"י צינמות ט"ו ז' ד"ה ה"א ע"מ כו' וס' ס"ח ז' ד"ה ע"ד כנעני כו' תוס' ס' ד"ה עכו"ם כו' ונראה לר"י כו' (כה) או

ברכת אליהו

קרא דלאיש זר איירי בחיובי כריתות כו'. (כה) יבמות מה א סח ב: מנין לנכרי ועבד שבא על בת ישראל ועל כהנת ולויה שפסולה כו'. ושם בגמ' א"ה עכו"ם כו'. דשם ע"ב מקשה הגמ': אי הכי בכרי ועבד לא ליפסלו. והרי דה"י פשוט לגמ' דנכרי ועבד פסלי. וע"ז מתרצת שם הגמ' דפסלי מקרא דובת כהן כי תהי' אלמנה וגרושה וגו' (ויקרא כ"ב, י"ג) מי שיש לו אלמנות וגירושין בה יצאו נכרי ועבד שאין לו אלמנות וגירושין כו'. ובכמה מקומות: כקרושין ע"ב ובסופה כו' ב. (כו) מתני' ביבמות סא א: אין זונה אלא גירות ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות הנ"ל בס"ק ט"ו.

(כז) כמ"ש סופה להיות זונה כו'. דיבמות ס ב תניא: רשב"י אומר גירות פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשירה לכהונה. ומסקינן התם דאין הלכה כרשב"י ואפילו אם נשאה יוציא. ואמרין שם בגמ' דרבי יורא רצה לומר גירות פחותה מבת שלש שנים לכהן דמי לבוגרת ומוכת עץ לכהן גדול. דכמו דבוגרת ומוכת עץ לכהן גדול אם נשא נשוי כמ"כ גירות פחותה מבת ג' שנה לכהן אם נשא נשוי. ומקשינן ע"ז: הכי השתא בשלמא התם סופה להיות בוגרת תחתיו סופה להיות בעולה תחתיו הכא סופה להיות זונה תחתיו (בתמיהה אי סבירא ליה דפסול משום זנות סבירא ליה ואם כן ל"ש לכתחילה ולא שנא דיעבד אסירא — רש"י). וזוהי למד הרמב"ם בפ"ח מאיסורי ביאה ה"ג דגירות אסורה משום זונה. והראב"ד שם והרשב"א שם בגמ' השינו עליו מהא דקדושין ע"א ופולן מקרא א' דאמרין התם אהא דתנן שם ע"א: ר"א בת גר זכר כבת חלל זכר ראב"א ישראל שנשא גירות בתו כשירה לכהונה וגר שנשא בת ישראל בתו כשירה לכהונה כו' ר"א אף גר שנשא גירות בתו כשירה לכהונה. ואמרין שם ע"א בגמ' — אתנאים דמתני' ורשב"י דסובר גירות פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה — וכולן מקרא אחד דרשו אלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים כי אם בתולות מורע ישראל (יחזקאל

לה חללה לא משוי לה חזר ובא עליה עשאה חללה. דוקא אחותו⁶, אבל פשטא דגמ' לא משמע כן, דקאמר: אלא מאיסור כהונה, משמע כל איסורי כהונה, ולפי זה אין נפקא מינה האידנא בין שני הסברות אלו וצריך עיון. דכל הנפקא מינה בין שתי הסברות הוא אם בא עליה אח"כ כהן אי לקי מחמת זונה דלדעה הראשונה שנעשתה זונה חייב הכהן הבא עליה אח"כ משום זונה, ולדעה השניה שלא נעשתה זונה אין הכהן הבא עליה אח"כ חייב משום זונה. אי"כ האידנא דליכא מלקות אין נפ"מ בין שתי הדעות, דהרי לכל הדעות אם נבעלה לחיבי לאוין נפסלה לכהונה, וכיון שנפסלה לכהונה תו הוי חללה⁷.

(כד) כמ"ש במתני' ביבמות לג ב: שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה כו' ואם היו כהנות נפסלו מן התרומה (והרש"ל גורס: מן הכהונה). ושם לה א בגמ' אמר רבא הכי קאמר אם היו כהנות נשואות לישראל נפסלו מן התרומה דבי נשיהו. ועיי"ש ברש"י ד"ה נפסלו ובתורה"ה אע"פ. ובמתני' שם יג ב: נתייבמו (העריות) ב"ש מכשירין וב"ה פוסלין (שנבעלו לאסור להן והנבעלה לפסול לה עשאה זונה והזונה אסורה לכהונה — רש"י). ושם ע"ב במשנה: הסרים שחלץ ליבמתו לא פסלה בעלה פסלה מפני שהיא בעילת זנות. ושם פ"ב במשנה: האשה שהלך בעלה למה"י ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ בא בעלה כו' היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה. ושם מד ב: הכא נמי כיון שבעלה חייבי כריתות עשאה זונה. ובקרושין ע"ד ב: [נראה דצ"ל ע"ב] דאמרין התם: הילכך כהן הבא על אחותו זונה משוי לה כו'. ונתמורה שם כט ב: א"ר אחד אתן זכר ואחד אתנן כל עריות אסור כו' מ"ט זונה כתיב (דברים כ"ג, י"ט). וערש"י ביבמות טו ב ד"ה היא עצמה כו' וז"ל: כיון דנבעלה לחיבי כריתות עשאה זונה. ושם סח ב ד"ה עבד כנעני כו' הוכיח רש"י מהרבה מקומות דבחיבי כריתות פסולה לכהונה. ותוס' שם ד"ה עכו"ם כו' וז"ל: ונראה לר"י דפשיטא ליה להשי"ש דעיקר

בקידושין כהן שבא על אחותו.
7 ב"חזו"קאיש" אבן העזר סימן ט"ו ס"ק טז כתב על דברי רבנו: לא ידעתי למה לא חש רבנו השתא למש"כ בריש דבריו ז"ל דנימ' לענין ולד הנולד בהאי עבירה דח"ל, עכ"ל. ול"נ דמאחר שכתב רבנו דלכ"ע הבת פגומה מכהונה גם בחל, תו לא הוי נפ"מ לענין הולד דאפילו אינה זונה הבת פגומה. ועיי' מ"ש בחזו"א שם ס"ק י"ג על דברי רבנו בס"ק זה.

6 נראה דכוונת רבינו לומר דלסברה האחרונה דבחיבי לאוין לא הוי זונה, נראה דדייקו בגמ' לומר דוקא אחותו דהוה חייבי כריתות, לכן נעשתה זונה, אבל בחיבי לאוין לא נעשית זונה. אע"פ שנפסלה לכהונה. מ"מ כיון שהפסול הוא ממקום אחר — מקרא דובת כהן כי תהי' לאיש זר או מובת כהן כי תהי' אלמנה וגרושה כדאמרין ביבמות סח ב, סא א — לכן איננה חללה. ועיי' לקמן סימן ז' ס"ק נ"ד שג"כ כ' רבנו: ולכן אמר שם

באר הגולה

מבת ג' שנים הואיל ואינה בת ישראל חרי זו זונה ואסורה לכהן (כח) וכן היבמה שבא עליה זר עשאה זונה ט (פס) וי"א שהבא על חייבי עשה או על חייבי לאוין

ח ג"ז שם גרמ"ט
וכתב ה"ה דכ"ט הול
משאר חייבי לאוין דהא נוספקא לן חי קדושין תפסי ציננות שם דף ז"ג ע"ג.
אזניו הול"ט.

ט תוספות שם דף ט"ז ע"א וכתב הטור שלום הסכים

ביאורי הגר"א

דמיפסלת נח"ל ר"פ הערל פנעו דכה כו' נסיהן כו' ועיין רש"י שם ודברי רש"י מנומנמין שכתב דשויה חללה וכי"כ בפ"ו נ"ז א' נד"ה הואיל כו' וליתא דלין חללה כו' אלא זונה ול"ס תוספות וי"א דלמטה אף זונה אינה אלא נפסלת לנד אצל אינו חייב עליה נלי"ת דזונה וחללה וכמ"ש ע"ש עד כאן: (בט) וי"א כו'. טור והוא מדברי תוס' שם ס"א א' ד"ה שנעלה כו' ור"א"ש שם ואין ר"ל דלא נפסלה דאי"כ קשה כל הני ור"א"ש הנצלו נפסקוין אלא דלין לוקה משום זונה אלא אסורה משום ונת כהן וכו' וכמ"ש תוספות שם נ"ד כו' ד"ה הי"ג ונראה לר"י כו' והא דנענין צ"ל אלתמה כו' ויכול הנהו דלא תפסי כו' ול"פ על רש"י שם ס"א והרמב"ם אלא נפירוש דמתני' דרש"י מפרש דליפסלי הי"ל משום זונה וכי"כ הרמב"ם נהגות וכי"ד הרמב"ן וכמ"ש ואינו לוקה משום ונת כהן וכו' ומשום

שם ע"ש אצל הרמב"ם ופ' דקרא דיתחזקאל גלי דגם הי"ל בכלל זונה ועמ"ש שם וכי"כ שם ס"א א' ד"ה אין זונה כו': (כח) וכן יבמה כו'. מתחש"ש י"ד כו' הולד פגום לדברי ג"ש אע"ג דגולד מחזיר גרושתו כשר כמ"ש מ"ד כו' וקדושין ע"ז א' משום דהיא עממה אין מתחללת כמ"ש דלא כסוגיא דשם ט"ו כו' למאי נ"מ כו' ורש"י שם ד"ה הי"ל כו' ותוס' ד"ה מה כו' וכמ"ש ס"ט א' ואימא נעעלה כו' ול"ק יצמה לשוק וכן נקדושין שם אצל רש"י ותוס' לא ס"ל כן כמ"ש אצל ג"ע דהא פ' צפ"ט שם והולד כשר אפילו וסכה וע"ל ס' ז' ס"ד וי"ל דה"ל הולד פגום איתן שולדו מציאה שני' ולילך כמ"ש שם צ"ע וע"כ צ"ה ראשונה נעשית זונה ולפ"ז ל"פ אלא דר' יהושע דשם צ"ה ראשונה או בישראל אצל ג"ע כמ"ש: (כט) אבל הנבעלת כו' וי"א כו'. ליקט. מתני' ערוכה הי"ל

ברכת אליהו

לכתובה. וכן בקידושין שם לא הזכירו רק שמחזיר גרושתו אינה מתחללת ולא הזכירו יבמה לשוק. אבל רש"י ותוס' לא ס"ל כן כמ"ש ביבמות טו ב הג"ל. אבל צ"ע דהא פסק הרמב"ם בפ"ט מאיסורי ביאה ה"ה דהולד כשר אפילו מכהן הבא על זקוקה ליכב לפי שאינה מאיסורי כהונה וע"ל סימן ז' פ"ד שפסק הרמב"ם. וי"ל דה"ק ביבמות יד ב הג"ל הולד פגום איתן שולדו מביאה שניה ואילך כמ"ש שם בשו"ע. וע"כ בבית ראשונה נעשית זונה. ולפי זה ל"פ אהא דר' יהושע דיבמות טו ב הג"ל שאומרת הגמ' אליבא דר' יהושע שבני צרות כשרים לכהונה. דשם מיידי מביאה ראשונה או בישראל. וסוגיא ד"ד ב מירי לענין ולד מביאה שניה אבל צ"ע כמ"ש בסימן ז' סוף י"ד ס"ק נד דדברי הרמב"ם צ"ע. (כט) ליקוט: מתני' ערוכה היא דמיפסלת בחייבי לאוין ר"פ הערל ביבמות ע א: פנעו דכא וכרות שפכה הן ועבריהן יאכלו ונשיהן לא יאכלו. ועיין רש"י שם ד"ה נשיהם שכתב: נשיהם של פנעו דכא וכרות שפכה לא יאכלו דשויה חללה בביאתו שהרי נבעלה לפסול לה. ודברי רש"י מגומגמין, שכתב דשויה חללה. וכי"כ בפ"ו נ"ז א' ב"ה הואיל כו'. וליתא דאין חללה אלא מאיסורי כהונה כדאיתא בקידושין עו ב הג"ל בס"ק כ"ג. אלא דהפסח הוא שפסולה מחמת זונה. ולפכרת תוספות שם סא א ד"ה שנבעלה וי"א דלמטה אף זונה אינה בחייבי לאוין נפסלת לנד, אבל אינו חייב עליה בלי"ת דזונה וחללה וכמ"ש בס"ק כ"ג ע"ש. ע"כ הליקוט.

(כט) ב"כ הטור. והוא מדברי תוס' ביבמות פא א ד"ה שנבעלה, ור"א"ש שם פ"ו מ"ו. ואין ר"ל דלא נפסלה בחייבי לאוין דאי"כ קשה כל הני שהבאנו בס"ק כ"ג, ובס"ק כט בליקוט שמוכח שנפסלה, ור"א"ש הביאנו בפסקיו אלא דאין לוקה משום זונה אלא אסורה משום ונת כהן כו'. וכמ"ש תוספות

מד, כב) כו'. אלמא לאו משום זונה אסורה אלא מקרא דיתחזקאל. והחייא דיבמות דמשמע דאסורה משום זונה יבמה הרשבי"א שם ע"ש שכתב דהגמ' אמרה זאת לדבריו דר' זירא שרצה להשוות גירות לבוגרת ומוכח ע"ז דאם נשא גשוי, ולדבריו אין האיסור רק התורה רק מדרבנן מחמת גירות זונה, וע"ז הקשו שהי' צריך לאסור אפילו אם כבר נשא ולא שייך לומר שסופה להיות זונה תחתיו. אבל קושטא דמילתא אין האיסור מחמת זונה רק מחמת קרא דיתחזקאל. אבל הרמב"ם מפרש דקרא דיתחזקאל גלי דגם היא בכלל זונה. ועמ"ש שם שכתב בדעת הרמב"ם דסוגיא דיבמות עיקר, וסוגיא דקידושין דאמרינן דילפינן מקרא דיתחזקאל היינו דאתא יחזקאל ואסמכיה אקרא, אבל עיקר האיסור מחמת זונה. וכי"כ תוס' ביבמות פא א ד"ה אין זונה כו'.

(כח) מ"מ"ש ביבמות יד ב הולד פגום ולדברי כ"ש. דאמרינן התם: נעשה כדברי ב"ה (שנתיר הצרות לשוק) הולד פגום לדברי ב"ש (שסוברים שיש לזה דין של יבמה לשוק). אע"ג דמחזיר גרושתו משנשאת הולד כשר כמ"ש מד ב וקדושין עז א דהיא עצמה אין מתחללת כמ"ש. וביבמה לשוק אמרינן שהבן פגום מפני שהיא זונה דלא כסוגיא דשם טו ב למאי נפקא מינה כו' ורש"י שם ד"ה היא ותור"ה מה כו'. דשם בגמ' אמרינן אדברי ר' יהושע: בני צרות דבי"ה לב"ש מהו למאי נפ"מ למיפשט ולד מחזיר גרושתו לב"ה מי קאמרינן ק"ו ומה אלמנה כו' או דילמא איכא למיפרך מה לאלמנה שהיא עצמה מתחללת ומסקינן דבני צרות כשרים לכהונה. ופירשו שם רש"י ותוס' שיבמה לשוק ומחזיר גרושתו שוות שאינה מתחללת. ולא פסקינן כהאי סוגיא, אלא פסקינן דיבמה לשוק מתחללת וכמ"ש פא א: ואימא נבעלה לפסול לה אף מחזיר גרושתו כו', ול"ק יבמה לשוק אלמא דיבמה לשוק פסולה

(ל) אפילו חייבי לאוין דשאר לא עשאה זונה (לא) חוץ מהבא על היבמה.

ביאורי הגר"א

וגם מתוך קושיים תוס' הג"ל וא"ל ל"ל דכתב רחמנא זונה כו': (ל) אפילו ח"ל דשאר. ר"ל דלא כר"ע דלדיד' נכלל זונה הן כמ"ש תוס' שם מהא דתמורה שם וקידושין ע"ה ז' השתא מוזר כו' וע"ש וי"ט א' דדוקא בח"ל דשאר ס"ל לר"ע דמתני' שם ועיין גמ' שם: (לא) חוץ כו'. טור ואע"ג דק"ל כשמואל דתפסי קידושין היינו לתמורה אבל מעיקר דינא ק"ל כרצו ור'

דגילוי מילתא נעלמא היא לכהונה מתרומה כמ"ש ואין עונשין עליהם לרצא כנסהדרין ע"ו א' נ"ד ח' וסוגיא דיבמות כחזי וא"ל לזה דלא אמרו שם שלוקה אלא שנפסל גם הקשה על הרמז"ס מההיא דרצא ול"ק דהא להרמז"ס אינה לוקה משום ונת כהן אלא משום זונה דס"ל דהן נכלל זונה ואכן ילפינן ק"ו מתרומה להסין פי' של זונה האמורה בתורה ול"ל להא דנסהדרין

ברכת אליהו

נכללה בבת בתו. אבל כאן ע"י הק"ו נכללו חייבי לאוין בלא דיונה. ולכן שפיר סובר הרמב"ם דלוקה בכל חייבי לאוין משום זונה. ובה מתורץ קושית התוס' ביבמות מר ב ר"ה הכא נמי שכתבו: ואין לחקשות ל"ל דכתב רחמנא זונה לא יקחו ביון דיונה אסורה בתרומה ק"ו דאסורה לכהונה מגרושה דשריא בתרומה ואסורה לכהן. ולפי הג"ל ניתא דלולא הקרא דיונה לא ה' לוקה משום דאין עונשים מן הדיו. ורק אחר שכתוב זונה לוקה על כל חייבי לאוין משום זונה דע"י הגילוי מילתא אנו יודעים שגם חייבי לאוין נכללו בלא דיונה.⁸

(ל) ר"ל דלא כר"ע. דביבמות מט א תנן: איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי רבי עקיבא שמעון התימני אומר כל שחייבים עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו. והלכה כשמעון התימני כמ"ש לעיל סימן ד ס"ק כט, ודלא כר"ע דלדידיה נכלל זונה הן כמ"ש תוס' שם מר ב דר"ה "הבא נמי" מהא דתמורה כו' א דאמרינן: מה עריות דלא תפסי בה קידושין והויא זונה. וקידושין קה ב דאמרינן: השתא ממזר הוי מפסיל כביאתו מיבבא. וע"ש מט, א דדוקא בחייבי לאוין דשאר ס"ל לר"ע דמתני' שם דהוי ממזר. ועיין גמ' שם דאמרינן: מ"ט דר"ע דכתב לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו (דברים כ"ג, א) כנף שראה אביו לא יגלה וסבר לה כר"י דאמר באנוס אביו הכתוב מדבר דהויא ליה ח"ל וסמך ליה לא יבא ממזר בקהל ה' אלמא מהני הוי ממזר ולר' סימאי דמרבה שאר חייבי לאוין דלאו דשאר כו'. אלמא דלר"ע דוקא בחייבי לאוין דשאר הוי ממזר.

(לא) בסור כתב הטעם: דאיהי נמי לא תפסי בה קידושין. ואע"ג דק"ל כשמואל דתפסי קידושין. דאיתא ביבמות צב ב: אמר רב מגין שאין קידושין תופסין ביבמה שנאמר כו' ושמואל אמר בעניותינו צריכה גט מספקא ליה לשמואל כו' אמר אממר הלכה כותיה דשמואל כו' א"ר ינאי בתבורה נמנו וגמרו אין קידושין תופסין ביבמה א"ל ר' יוחנן ר' לא משנתנו היא זו כו'. ולפי"ז הקשה הבי"ו וז"ל: אבל קשה דכיון דאסיקנא התם דהלכה כשמואל דאמר צריכה גט מספק הו"ל לכתוב שהבא על היבמה עשאה ספק זונה עכ"ל. וי"ל דאע"ג דק"ל כשמואל דתפסי קידושין היינו לחומרא, אבל מעיקר דינא ק"ל כרצו ור' ינאי משמיה דתבורה וברי'

שם מר ב דר"ה הי"ז וז"ל: והי' נראה לר"י דמבי תהי' לאיש זר הוא דנפקא לן דיונה אסורה בתרומה כו' והא דבעינן בספק אלמנה (דף ס"א:) זר אצלה מעיקרא היינו דדוקא בחייבי לאוין ולרבנן כו' עכ"ל. ולפי' על רש"י שם פא א והרמב"ם אלא כפירוש דמתני'. דרש"י מפרש דאיפסלי ח"ל משום זונה. ולכן מפרש דהא דתנן שם סא א ושנבעלה בעילת זנות גם כשנבעלה לחייבי לאוין. ולתוס' והרא"ש בחייבי לאוין רק אסורה לכהונה, אבל איננה זונה, ולכן מפרשי דהא דתנן התם: ושנבעלה בעילת זנות, היינו מחייבי כריתות. וכי"כ הראב"ד בהשגות בפ"ה מאיסורי ביאה הי"א כרעת התוס' והרא"ש, וכי"ד הרמב"ן. וכבית שמואל ס"ק מ"ז הביא הסוגיא דיבמות פה ב דאמרינן התם דחייבי לאוין ילפינן מק"ו מגרושה, ומה גרושה שמתרת בתרומה אסורה לכהונה, זו שאסורה בתרומה אינו דין שפסולה לכהונה. ומקשינן: וכי מזהירין מן הדיו. ותראינן גילוי מילתא בעלמא היא. וכתב הבי"ש דמבאן מ' דבחיבי לאוין לוקה וקשה על הסוברים דאינו לוקה מחמת זונה בחייבי לאוין, ותירץ הבי"ש דבסנהדרין טא א נד א יש מחלוקת בין אבוי ורבא אם לוקים על גילוי מילתא — לאבוי לוקים, ולרבא אין לוקים. ולפי זה לרבא אינו לוקה משום ונת כהן משום הגילוי מילתא בעלמא הוא דפסולה לכהונה ק"ו מתרומה ואין עונשין עליהן, וסוגיא דיבמות פה ב מאבוי שלוקים על גילוי מילתא. והלכה פסקינן כרבא שאין לוקים על גילוי מילתא, לכן סוברים אלה החולקים על הרמב"ם שאין לוקים בחייבי לאוין. ואע"ז לזה, דלא אמרו שם כיבמות שלוקה, אלא שנפסלה. גם הקשה על הרמב"ם שסובר שלוקה בחייבי לאוין משום זונה מההיא דרבא שסובר דאין עונשין מן הדיו אף ע"י גילוי מילתא, והלכה כרבא לנבי אב"י. ולא קשה, דהא הרמב"ם אינה לוקה משום ונת כהן אלא משום זונה, דס"ל דהן נכלל זונה. ואנן ילפינן ק"ו מתרומה להסין פירוש של זונה האמורה בתורה דהגילוי מילתא היא דנקראת זונה, וכיון דנקראת זונה לוקה משום זונה דמפורש בקרא: זונה לא יקחו. ולא דמי להא דנסהדרין דשם אמר אב"י דמענישין על בתו מק"ו מבת בתו משום דגילוי מילתא בעלמא הוא. וכתב שם רש"י בד"ה גילוי מילתא, דבת בתו מקורבה דבתו היא. וע"ז חולק רבא וסובר דאין מענישין מן הדיו. משום דע"י הק"ו א"א לומר דבתו

באר הגולה ט י(לב) כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה בין באונס בין ברצון בין בשוגג
 י לשון הרמז"ס (לג) בין כדרכה בין שלא כדרכה (לד) משהערה בה נפסלה משום זונה וכלכד שתהיה
 נפרק י"ת מתנהגה בת ג' שנים ויום אחד ויהיה להבועל בן ט' שנים ויום אחד ומעלה.
 ד' כ"ג ע"ג. כ מושגה נדה דף מ"ד ע"ג. ל מושגה ס' ד' מ"ה ע"ה.

ביאורי הגר"א

ינאי משה' דחזורה וכו' יותן ס': (לב) כל כו'.
 מתניתין ר"פ הנעמי וכן הנל כו' ופסולת דמתניתין
 נזהר לכל הנהו מילי דינמה ס' וכ"כ הרמז"ס ס'
 נפירוש וכמ"ס נגמרל ס' נ"ו ז' חלי וכן חלי לאו כו'
 ואע"ג דהיי' ס' דהוי' נעלמל למידתי הא דרז עמרם
 אלל כיון דקו"ל כר"ע ליתל להלי דיהוי' ואע"ג דליפליג
 ס' תרי לישנא דרנל נאשת כהן אס לוקס מוס זונה
 נאשר פסולי' מורי דהל מתניתין הי' ספ"ק דכתובות
 י"ד ז' אר"י מעשה כו' ואף נאשת איז קו"ל כלישנא
 קמל דרנל דאף נאונס זונה הי' דרז עמרם ע"כ כוותי'
 ס"ל דהל נאשת ישראל לא שייך נאונס מוס טומאה

ברכת אליהו

יוחנן שם שאין קידושין תופסין ביבמה, ולכן נעשית זונה.
 (לב) מתני' ר"פ הבטי' (יבמות נג ב): הכא על יבמתו,
 בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון כו' אחד המערה
 ואחר הנומר כו' וכן הכא על אחת מכל העריות שבתורה או
 פסולות כו' ולא חילק בין ביאה לביאה. ופשטא דמתני' דהא
 דקאמר: "וכן הכא על אחת מכל העריות שבתורה", קאי
 על כל הדברים שנזכרו במשנה לענין יבמה וכולל גם: "בין
 בשוגג בין במזיד", והכא על העריות שזה לכל הנהו מילי
 דיבמות שם. וכ"כ הרמב"ם שם בפירוש המשניות דבכל
 גווני פסלה מן הכהונה לפי שעשאה זונה. וכמ"ס בגמרא
 שם נו פ מאי וכן מאי לאו כו'. דאיתא התם: אמר רב עמרם
 כו' אשת ישראל שנאנסה אעפ"י שמותרת לבעלה פסולה
 לכהונה ותנא תונא וכן הבא על אחת מכל העריות האמורות
 בתורה או פסולות, מאי וכן מאי לאו לא שנא בשוגג ולא
 שנא במזיד ולא שנא באונס ולא שנא ברצון, וקתני פסולה;
 לא, מאי וכן אהעראה. הרי דאמרין בגמ' — בהביאה סיעתא
 לרב עמרם — דהאי וכן קאי גם אל"ש בשוגג כו'. ואע"ג
 דרתי שם דקאי אהעראה, דיהוי' בעלמא למידתי הא דרב
 עמרם, אבל כיון דקו"ל ברב עמרם, ליתא להאי דיהוי'.
 ואע"ג דאיפליג שם תרי לישנא דרבא באשת כהן אס לוקס
 משום זונה. דאיתא התם עמוד ב: אמר רבא אשת כהן
 שנאנסה בעלה לוקס עליה משום זונה כו'. וללישנא בתרא
 דרבא באונס לא הוי זונה. אולם זה רק באשת כהן, אבל
 בשאר פסולים מורי דבאונס ג"כ הוי זונה, דהא מתניתין
 היא ספ"ק דכתובות יד ב: אמר רבי יוסי מעשה בתינוקת
 שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה ארזי שם גורי אס רוב
 אנשי העיר משיאין לכהונה ה"ז תנשא לכהונה. ושמענין
 מינה שאם אין אנשי העיר משיאין לכהונה לא תנשא לכהונה
 אעפ"י שנאנסה. ואף באשת איז קו"ל כלישנא קמא דרבא
 דאף באונס זונה היא. דרב עמרם ע"כ כוותיה דלישנא קמא
 דרבא ס"ל, דהא באשת ישראל לא שייך באונס משום טומאה
 ואפ"ה אמר רב עמרם דפסולה באונס, והיינו ע"כ משום

לענין אי חייב משום זונה.
 (לג) מתני' שם ביבמות נג ב הג"ל בס"ק ל"ב: ולא חלק
 בין ביאה לביאה. וכפ"י התוס' שם בד"ה ולא חילק, דפירושו
 שבין כדרכה ובין שלא כדרכה נאסרה בביאה איסור. ועס"ק
 ל"ד.

(לד) במשנה דיבמות נג ב: וכן הבא על אחת מכל העריות,
 הנזל בס"ק ל"ב, וכמ"ס בגמ' שם נו ב: מאי וכן אהעראה.
 אלא דפריך שם בגמ' ומשום הא לא איצטריך דיבמה וליפנין
 מקריות דעיקר העראה בעריות כתיב, ולכן מסקינן דקאי
 אשלא כדרכה. ועתוס' שם ד"ה וכן כו'. ומוכח שם דגם
 שלא באיסורי כהונה הוי העראה כביאה.

י מ (לה) אשת כהן שנבעלה אפילו באונס אסורה לו. יא (נלו) אשת ישראל שנאנסה אע"פ שמוותרת לבעלה אסורה לכהונה. יב אשת כהן שאומרת לבעלה (לו) נאנסתי (לח) או שגנתי ובא עלי אחד (לט) או שבא עד אחד והעיד לו עליה שזינתה בין באונס בין ברצון אינה אסורה עליו שמא עיניה נתנה באחר (מ) ואם היא נאמנת לו או העד נאמן לו וסמך דעתו לדבריהם הרי זה יוציא כדי לצאת ידי ספק. (וע"ל סימן קט"ו סי' וסימן קע"ז). יג ע (מא) אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי אע"פ שהיא מותרת לבעלה כמו שנתבאר הרי היא אסורה לכל כהן דרב קרושין דף ס"ו ע"ל כהנא עובדא דמחיל. ע שם נתבאר דה"ה בישראל בראון. באר הגולה

מ כלשנא קמא דרבא שם דף כ"ג ע"ב וכתב ה"ה שם העטם למה פסק כלשנא קמא. נ ויחלל דרב עמרם שם. ס נ"ז שם ויחלל ויחלל דסוף גדרים דף כ"ג ע"ב ויחלל דה"ה בישראל בראון.

ביאורי הגר"א

וגר"ן שם וכמ"ש נס"י קע"ח ס"ג כהנה גדולה כ' וכמ"ש נסוטה כ"ח א': (לט) או שבא כ'. קידושין ס"ו א' ויזנתה ו' בראון ח"ש זין כ': (מ) ואם כ' או כ'. שם וה"ה גדידה דל"ן עדות ע"ל כלום ונזכרים שם ח"ש עיניה כ' ו' הל"ה שאלמנת לו אסורה וע"ל ס' קט"ו וס"י קע"ח: (מא) אשת כ'. כמ"ש נזכרים שם ויזנתה ר"ש כ' וה"ה לכהונה וכמ"ש נכתובות ט"ז א' וקלמרה נאנסה כ' לע"ג

בנ"ל לא מחי וכן כ' חלל דפריך ומס' הא לא אנטריך ועמ"ס שם ד"ה וכן כ': (לה) אשת כהן כ'. פשוט נכמה ומוקמות ולמדין וה"ל לא נתפשה כ': (לו) אשת ישראל כ'. דסוגין דספ"ג שם כוונת' וכן דפ"ג נכתובות ט"ז א' וקלמרה נאנסה דפסלה כ': (לז) נאנסתי. מתני' נזכרים נ' ג' וכתב"ש נ"ל א' חלל נאשת כהן כ' חלל כ': (לח) או שגנתי. שם יעובדי דהללוני ופטויי ונאשת כהן ח"ירי כמ"ש הר"ש

ברכת אליהו

(מ) שם בקידושין טו א: דהווא סמ"א כ' כי אתא שלח אמר אשתו ויזנתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה כ' ורבא אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה. מכאן אנו למדים שאם העד נאמן לו וסמך דעתו לדבריו הרי זה יוציא. וה"ה בדידה כשהיא אומרת לו שזינתה וסמך דעתו לדבריה שצריך להוציאה. דא"ל לומר דרך כשיש עד אחד צריך להוציא מחמת עדותו של העד, דאין עדות עד אחד בלום שאין דבר שבערורה פחות משנים, א"כ הטעם שצריך להוציא כשיש עד אחד, הוא לא מחמת עדותו של העד, אלא מחמת סמיכות דעתו של הבעל, ולכן, גם כשהיא אמרה שזינתה והבעל סמך דעתו על דבריה, צריך להוציאה. וראיה לזה מהא דאמרו בנדרים צא ב בעובדי הנ"ל בס"ק ל"ח שהאשה אמרה שזינתה בשוגג. ואיתא שם: אמר רב נחמן עיניה נתנה באחר ולית בה מששה במלה, מ' הא הל"ה — שנאמנת לו ואין הבעל חושב שעיניה נתנה באחר — אסורה. וע"ל סימן קפ"ו ושם בסעיף ו כתב שאם ה' מאמינה ודעתו סומכת על דבריה ה"ז חייב להוציאה אבל אין כופין אותו להוציאה. ועמ"ש ס"ק כ"ט. ושם בסעיף ז' איתא שגם כ, שאומר לו אחד מקרוביו או מקרובותיה שהוא מאמינם וסומכת דעתו עליהם שזינתה אשתו בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת ה"ז חייב להוציאה". ועיין סימן קע"ח סוף ח', דשם איתא דגם כשהוא בעצמו ראה שנסתרה עמו ושהתה עמו כדי טומאה ה"ז אסורה עליו. ועמ"ש ס"ק י"ג דנלמד מכ"ש מע"ש. דטעמא דכולהו הוא בעיקר מפני סמיכות דעתו שהדבר אמת.

(מא) כמ"ש בנדרים צ ב: אמרה לבעלה טמאה אני מהו שתאכל בתרומה רב ששת אמר אוכלת שלא תוציא לעז על בניה כ' ומורה רב ששת שאם נתארמלה שאינה אוכלת כ'.

(לה) פשוט בכמה מקומות, ואמרינן ביבמות נו ב: והיא לא נתפשה (במדרב ה, י"ג) אסורה הא נתפשה מותרת, ויש לך אחרת שאעפ"י שנתפשה אסורה ואינו זו אשת כהן. (לו) בס"ק ל"ב כתבנו דברי רב עמרם דביבמות נו א דאמר אשת ישראל שנאנסה אעפ"י שמוותרת לבעלה פסולה לכהונה. ועמ"ש. והלכה כרב עמרם דסוגין דספ"ג שם מוותרת דשם לה א מוקים הגמ' המשנה דשם דלא יקשה ארב עמרם, וכן דפ"ג דכתובות טו א: וקאמרה נאנסה דקא פסלה נפשה מכהונה. הרי סתמא דגמ' כוונתיה דרב עמרם.

(לז) מתני' בנדרים צ ב: חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה, האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה. וכמ"ש צא א: אלא באשת כהן כ' אלא לאו באונס.

(לח) בנדרים צא ב בעובדי דאהלווי (מוכרי אהל) וזפ"וי (מוכרי נפט) שהאשה אמרה שבאו עליה בשוגג שסברה שהוא בעלה. ואמרו שם שאינה אסורה עליו, משום דעיניה נתנה באחר. ובאשת כהן איירי כמ"ש הרא"ש והר"ן שם. דאילו באשת ישראל אפילו אם ה' אמת כדבריה, ג"כ היתה מותרת לבעלה ישראל. וכמ"ש בסימן קע"ח ס"ג בהג"ה: גדולה שזינתה בשוגג שסברה שבעלה הוא והוא אחר מותרת לבעלה. וכמ"ש בסוטה פא א: ומה סוטה שלא עשה בו שוגג כמדיד ואונס בראון. ופירש"י על שוגג: כסבורה שהוא בעלה.

(לט) קידושין טו א: אשתו ויזנתה בעד אחד ושותק מהו אמר אביי נאמן, רבא אמר אינו נאמן כ' והלכה כרבא. ויזנתה משמע "ברצון", שאפילו אם אומר שזינתה ברצון, אינו נאמן. וז"ש כאן: בין באונס בין ברצון אינה אסורה עליו כ'.

באר הגולה

שבועולם פ אחר שימות בעלה שהרי הודית שהיא זונה שאסרה עצמה ונעשית

פ סס בנדרים אחרו כהתיבה דאיסורא. יד כהן שקדש גדולה (מב) או קטנה ואחר זמן בא עליה אסרה לאכול בתרומה דתשעם להרמ"ס דה"ס לינשא לכהן.

ביאורי הגר"א

צירושלמי דה"ק התם נפ"ל שאלו את בן זונה מפני מה ספק רה"י טמא ל"ל סוטה מהו רה"י ל"ל מצינו שהיא אסורה לביתה ומיליהון דרנן פליגין דר"ז ל"ר יוסף נשם רבי יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה והא' תנין כל שאין צו דעת לשלל ספיקו טהור הא' יש צו דעת לשלל ספיקו טהור ואם כפירש אע"פ שיש צו דעת לשלל ספיקו טהור ואם כפירש הא' נקטנה הטעם מפני שאין קידוש' כלום ואם קדשה אציה הכי נמי דלאסרת וכן דרפ"ז שם בעלה מהו שיפירש עליה הו"ז מודעתה י"נא כהד"ל דר"י ארבעה מחוסרי כפרה מפרשינן עליהן שלא מודעתן ואלו הן ה"ז והזנה והמנורע והיולדת שכן אדם מפרש על צנו

דבעלה אין מחמינה וגם יכולה ליתן אמתלא משום כתובה אמרה כן: (מב) או קטנה ואחר כו'. סתם אפילו צעורה קטנה וכשיטתו שפ' נפ"ז מה' סוטה ונפ"ז מהא"כ דלף קטנה שזינתה אסורה וכ' המ"מ ור"איה מקושיית תוספות בכתובות כאן ד"ה ולצ"ל ואל"ת ולכתי כו' והקשה המ"מ עליו וירושלמי דסוטה פ"ל ופ"ז קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה אצל הרמב"ם נזהר מזה וכתב אצל קטנה צת מילון אין מקנין לה שאין לה רצון להאסר על בעלה ואפילו היה כהן לא נאסרה עליו וכ"כ בהא"כ שם ונפ"ל להירושלמי נקטנה צת מילון וכמ"ש נדה נ"ז ח' וערש"י שם ד"ה והיא כו' וכגון קטנה כו' אצל פירש אינו מוכן

ברכת אליהו

ואת"ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון, ל"צ באשת כהן, ואבע"א באשת ישראל וכגון דקביל בה אבוא קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד. והקשו שם בתוס': וא"ת אכתי איכא ספק ספיקא ספק באונס ספק ברצון ואת"ל ברצון ספק כשהיא קטנה ופתוי קטנה אונס הוא. ומחמת קושיא זו הוכיח הרמב"ם שקטנה שזינתה ברצון אסורה לבעלה ישראל, ולא אמרינן פיתוי קטנה אונס הוא. והקשה המ"מ עליו מירושלמי דסוטה פ"א ח"ב ופ"ב ח"א, דאיתא התם: קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה. אבל הרמב"ם נזהר מזה וכתב שם בחלכות טוטה: אבל הקטנה בת מיאון אין מקנין לה שאין לה רצון להאסר על בעלה. ואפילו היה כהן לא נאסרה עליו. וכ"כ בחלכות איפורי ביאה שם. ומפרש להירושלמי בקטנה בת מיאון ולכן אינה נאסרת מפני שאין קידושה כלום. וכמ"ש בנדה נב א: ויש לך אחרת שאעפ"י שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שקידושה קידושי טעות. וערשמי שם ד"ה והיא כו' וז"ל: וכגון קטנה דאין מעשיה כלום ואמה נמי אין בידה לקדשה. אבל פירוש זה אינו מכוון בירושלמי. דה"ק התם בפ"א: שאלו את בן זונה מפני מה ספק רה"י טמא ל"ל סוטה מהו רה"י ל"ל מצינו שהיא אסורה לביתה ומיליהון דרנן פליגין דר"ז ל"ר יוסף נשם רבי יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה והא' תנין כל שאין צו דעת לשלל ספיקו טהור הא' יש צו דעת לשלל ספיקו טמא ברם הכא אעפ"י שיש צו דעת לשלל ספיקו טהור, ואם כפירוש הרמב"ם, הא בקטנה הטעם מפני שאין קידושה כלום, ואם קדשה אביה הכי נמי דנאסרת. דהירושלמי אומר דר"י שאומר קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה חולק על הכלל דילפינן מסוטה שאם יש בו דעת לישאל ספיקו טמא דהרי בקטנה יש בה דעת לשאל ואעפ"י כהורה. ואם נאמר כפירוש הרמב"ם דמיירי בקטנה בת מיאון והטעם דאינה נאסרת מפני שאין קידושה קידושין, אבל אם קדשה אביה ה"ז דנאסרת, א"כ הרי גם לר"י מצינו שקטנה נאסרת.

וה"ה לכהונה. דכמו דאמרינן התם לענין תרומה, דאע"ג דבשעה שאמרה טמאה אני לך לא נאסרה בתרומה, מ"מ אם נתארמלה אינה אוכלת בתרומה, משום דשויא אנפשה חתיכה דאיסורא ע"י אמירתה הקודמת שאמרה בהיותה תחתיו. וה"ה לכהונה — שאסורה לכל כהן שבועולם אחר שימות בעלה, דשויא אנפשה חתיכה דאיסורא ע"י אמירתה בהיותה תחתיו. וכמ"ש בכתובות מ"ז א: הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיו כו' דמיגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיו דלא קא פסלה נפשה מכהונה וקאמרה נאנסתי דקא פסלה נפשה מכהונה משום הכי קאמר ר"ג דמהימנא. אע"ג דבעלה אין מאמינה שהרי הוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיו כו' וגם יכולה ליתן אמתלא משום כתובה אמרה כן דאמרה נאנסתי בכדי שתה"י כתובתה מאתיים, ואפ"ה אמרינן דפסלה נפשה מכהונה, וה"ה הכא אע"ג דבשעת אמירתה לא היתה נאמנת, אפ"ה נאסרה אחרי מות בעלה ע"י אמירתה הקודמת. [וגם יש ראייה מכאן לדברי המ"מ בפ"ח מאיסורי ביאה ה"ט שאפילו אם נותנת אמתלא שאמרה נאנסתי בכדי שבעלה יוציאה ג"כ אסורה אח"כ, ודלא כראב"ד שם שנאמנת ע"י אמתלא. שהרי גם שם בכתובות יש לה אמתלא שאמרה נאנסתי בשביל כתובה, ואפ"ה אמרינן שם דפסולה לכהונה מחמת אמירתה נאנסתין].

(מב) זהו לשון הרמב"ם בפ"ח מאיסורי ביאה ה"י. והרמב"ם תם אפילו בעודה קטנה שייך רצון ונאסרה לבעלה ישראל. ולכן אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה מבת ג' שנים ויום אחד וטען שמצאה דרוסת איש נאסרת עליו מספק דשם באונס ושם ברצון ולא אמרינן דפיתוי קטנה אונס. וכשיטתו שפסק בפ"ב מה' טוטה ח"ד ונפ"ז מה' איפורי ביאה ח"ב דאף קטנה שזינתה אסורה. וכתב המ"מ: וראי' מקושיית תוספות בכתובות כאן ד"ה ואי"א וא"ת ולכתי כו'. דאיתא התם ט א בגמ': האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו

באר הגולה

וטען שמצאה ז' (מג) דרוסת איש קנאסרת עליו מספק שמא קודם קידושין נבעלה או אחר קידושין (מד) אבל ישראל שמען מענה זו לא נאסרה עליו שיש כאן ב' ז' הרמב"ם ס"ס ע"א ספרו לחפלו מלא

דס יכול לטעון פתח פתח מולתי אצל חין טענה זו נבגרת. ק מיוחל דר"ל וכחפוש סס נגמול כתובות דף ט' ע"א.

ביאורי הגר"א

עץ לחי והוא לומר דרוסת איש את הדל דתימל נכתובות מנה ומאתים אצל לקיימה אינו יכול משום ספק סוטה מן הדל דלומר ר' אילל נשם דני אלעזר מול פתח פתח חסור לקיימה משום ספק סוטה וכתב ה"מ ודלומר הרמב"ם דרוסת איש שכולל ז' הטענות של בתולים וכתב"ל ס' ס"ה ס"יג וס"ז וכח"ש ט' ז' חסר חז"י חף חן כו' לל דקטעין כו' וכתב עוד שדעת הרמב"ם שפילו נמתרלת עומה ולומרת נלכסתי לו קודם חירוסין או מוכת עץ אינה נלחמת וי"ח ע"ז וע"ל ס' ס"ה ס"ז הגה"ה וס' יתנאל נע"ה וז"ש גדולה לו קטנה שנטענת פ"פ חילוק בין בוגרת דלון לה טענת פ"פ כחש"ש ס"ג ולומר דרוסת איש את כנ"ל: (מד) אבל כו' לפיכך כו'. סס: (מה) וספק אליהו

על הרמב"ם וסובר שאינה נאסרת. ועיין סימן ס"ח פ"ז בהג"ה שהביא דעת החולקים על הרמב"ם, וז"ל: וי"א עוד כו' אבל אם היא עדיין קטנה אינה נאסרת. וקושית תוס' הנ"ל שממנה הביא המ"מ ראה שקטנה נאסרת עיין תוס' שם שתרצו דחדא ספיקא הוא — אונס ופיתוי קטנה — שגם הוא אונס. וכ"כ המ"מ עצמו בשם המפרשים. (מג) איתא בכתובות ח ב: אמר רבי אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו, והרמב"ם בפ"ח מאיסורי ביאה ה"י שינה מלשון הגמ' וכתב: וטען שמצאה דרוסת איש, וזה עפ"י לשון הירושלמי שם פ"א ח"א: דתנינן תמן היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר דרוסת איש את הדל דתימל בכתובות מנה ומאתים אבל לקיימה אינו יכול משום ספק סוטה מן הדל דאמר ר' אילל בשם ר' אליעזר מצא פתח פתוח אסור לקיימה משום ספק פוסה. הרי שהירושלמי מביא את דברי ר' אלעזר לאומר דרוסת איש את. וגם מוכח מירושלמי שגם אם היא מתרצת עצמה אינה נאמנת, ועיין לקמן. וכתב המ"מ ואמר הרמב"ם דרוסת איש, שכולל ב' הטענות של בתולים: טענת דמים וטענת פתח פתוח. וכמח"ל סימן ס"ח ס"ג וס"ז דשם בסעיף ג איתא שיש ב' טענות: טענת דמים וטענת פתח פתוח. ושם איתא שטענת דמים ישנה בין בגדולה בין בקטנה אבל טענת פתח פתוח אינה טענה בבוגרת. [ומ"ש רבנו: וס"ז, נראה דצ"ל: וס"ז. ונראה דכוונתו להא דכתוב שם דלפעמים אפילו לא בגרה טענת פתח פתוח בלבד אינה טענה. ולרמב"ם אפילו מצא דם הוי טענת פתח פתוח טענה.] וכמח"ש ט ב: אמר אב"י אף אנן נמי תנינא כו' לא דקטעין טענת דמים. וכתב עוד שדעת הרמב"ם שאפילו במתרצת עצמה ואומרת נאמנתי באשת ישראל או קודם חירוסין או מוכת עץ אינה נאמנת וי"ח ע"ז. וע"ל סימן ס"ח פ"ז בהג"ה. ושם הביא שיטת ה"א שנאמנת ושם ס"ק ז' יתבאר בע"ה. וז"ש: גדולה או קטנה — שבטענת פתח פתוח יש חילוק בין בוגרת — דאין לה טענת פתח פתוח — כמח"ש ס"ג, ואמר דרוסת איש את כנ"ל שכלול טענת דמים גם בבוגרת. (מד) בכתובות ט א [הג"ל בס"ק מ"ב].

הקטן והוא נתון בעריסה ניהא זכ וזנה ומזרע ויולדת ויש קטנה יולדת כו' אלא שכן אדם מפרש על אשתו חרשת וכלן סוטה קטנה חין אשה יכול דלומר ר"ז ור"י נשם ר"י קטנה שזינתה חין לה רצון להאסר על נעלה וחרשת חין אשה יכול דכתב ולומר האשה חתן חתן כו' ואם איתא משכחת לה בקידשה חזיה ועוד קשה מנח' דפ"ד חתין ל"ג ז' הל"ק פיתוי כו' וס' נקידושין גמורין חירי דקאמר נמתני' חייבין כו' ועוד דקאמר בישראל משרא כו' ולדבריו חף נכהן וכן אמרינן ז"ל הנע"ה ס"א ז' וע"ל ס' קע"ח ס"ג וס"ז וס"ה ס"ז הגה"ה וי"א עוד כו' וקוש' תוס' הנ"ל עתוס' סס וכ"כ המ"מ עומה נשם הנפרשים: (מג) דרוסת איש. לשון הירושלמי שם דתנינן תמן היא אומרת מוכת

וכן בירושלמי רפ"כ דפוסה: בעלה מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה. (אם בעלה יכול להפריש מנחת פוסה בלי דעת האשה.) ייבא כהדא דר"י (אתיא כי הא דאמר ר"י — קרבן העדה) ארבעה מחוסרי כפרה מפרשינן עליהן שלא מרעתן ואלו הן חוב וחובה והמצורע והיולדת שכן אדם מפרש על בנו הקטן והוא נתון בעריסה; ניהא זכ וזנה ומצורע, ויולדת ויש קטנה יולדת (בתמיה — פ"ב) כו' אלא שכן אדם מפרש על אשתו חרשת, וכאן סוטה קטנה אין אתה יכול דאמר ר"ז ור"י בשם ר"י קטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה וחרשת אין אתה יכול דתביב ואמרה האשה אמן אמן כו'. ואם איתא משכחת לה בקידשה אביה. דהירושלמי אומר שארבעה מחוסרי כפרה מפרשינן עליהם שלא מדעתם, מפני שכן אדם מפרש על בנו הקטן כו' אבל בסוטה איתא להפריש על בתו הקטנה, דקטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה, ולא משכחת לה שתי' אסורה. ואם נאמר כפירוש הרמב"ם דהא דקטנה אינה נאסרת הוא בקטנה בת מיאון שאין קידושה קידושין, א"כ משכחת לה שתאסר בקידשה אביה. ועוד קשה מנח' דפ"ד חתין וכתוב ל"ג ב הל"ק פיתוי כו' ושם בקידושין גמורין חירי דקאמר במתני' חייבין כו' ועוד דקאמר בישראל משרא כו' ולדבריו אף ככהן. דתנן התם: שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה הרי אלו חייבין משום אשת איש. ואמרינן שם בגמ': אר"י תני הוחלפו (כלומר: בשוגג) ה"נ מסתברא דקתני סיפא אם היו קטנות שאינן ראויות לילד מחזירין אותן מיד ואי במזיד מי שריא, הא לא קשיא פיתוי קטנה אונס הוא, ואונס בישראל משרא שרי. הרי מפורש כאן דפיתוי קטנה אונס הוא. וא"א לומר דמירי בבת מיאון שאין קידושה קידושין, שהרי כתוב במשנה: חייבין עליה משום א"א, אלא דאירי בקידושין גמורין. ועוד, דקאמר בגמ': ואונס בישראל משרא שרי. ולדברי הרמב"ם דההיתר הוא משום דאין קידושה קידושין, אפילו באשת כהן משרא שרי. וכן אמרינן בפרק הבקעי' שם טא ב: פיתוי קטנה אונס הוא ואונס בישראל משרא שרי. וע"ל סימן קע"ח ס"ג. ושם הביא המחבר בענין קטנה גם את דעת הראב"ד החולק

10 צ"ב מדוע ציין רבנו את דברי התוס' אמ"ש בשו"ע: ואפילו הוציאה כ"ל, ולכאורה ה"ל צריך לציין זה אחתות הסעיף ודיאל לה' שהם מנה בעיר אין חוששין, שדבריה התוס' אנו למדים דמיידי בקלא דקדוש נישואין, ואולי זוהי באמת כחנת רבנו שציין כאן ואפילו הוציאה בעלה כ"ל, מ"מ ולכן השני מקרי קלא דקדוש נישואין, ויתכן דכוונתו לומר לכל כתב: ואפילו ה"ל צ"א ה' בעלה כ"ל ר"ל שהוציאה ממונה, אבל אין כופין אותו להוציאה משום דקלא דבתר נישואין לא חיישינן, אבל זה דוחק, הדרי בשני מ"מ מוציאה בעדי מייער ע"ז כבר האריך רבנו לעדן בסיון י"א וצ"ש ש"ס י"ב וכאן שבעברה על דת או כשיש צדק כסיון,

ואמרו לה מי הוא זה שבא עליך ואמרה אדם כשר הרי זו נאמנת ולא עוד אלא אפילו ראוה גמעוברת ואמרו לה ממי את מעוברת ואמרה מאדם כשר הרי זו נאמנת (נא) ותהיה (היא ונתה) ד (טור) מותרת לכהן ה (נב) במה דברים אמורים

באר הגולה

ג סס צמשה כרנן
נמליל ור"א.
ד ובר' יוחנן סס.
ה כלוקימא דלמורא סס דף ט"ו ע"ג.

ביאורי הגר"א

סס ורינ"ל ולנא שאל וקי"ל כוותי' כמ"ש נקיודשין ע"ד ע"ה וכ"פ הרמז"ס פט"ו וכמ"ל ס' ד' סכ"ז וכן תרי רוני אף נאניה אומרת אף לכתחילה דהא מתני' תנשא לכתחילה קלמר ולף נזה מורה הרמז"ס כמ"ש סס נבעלת נשעת קרנות כסירה לכהונה ומ' אף לכתחילה ואם נאניה אומרת איירי אף להרמז"ס מוקלמר אצל פירש כו' כמ"ל וכמ"ש הו"מ אלא שדברי הרמז"ס סתומי' ללא כמ"מ אף שלכאורה דברי הרמז"ס מ' כדבריו אצל אינו כן שהרמז"ס סתם כדרכו אלא לכתוב אלא המוזכר נגמ' ונמלא אשין חילוק בין ה' שיטות אלא בלומרת דלהרמז"ס נריך ז' רוני לכתחלה ולדידהו סגי נחד רוצא ושיטתם יותר נכונה מדמצי' ראי' מר' ינאי וסס נאניה אומרת וכן דפריך מנמלא תינוק וכן כל הסוגי' ועוד דמ' דלר"ג נריך ז' רוני לכתחילה ור"ג קלמר נותני' נלחמת מ' אף לכתחיל' וכמ"ש י"ד א' וליטעמך כו' ועוד דפריך אף ברוב פסולים ומשני דלף ברוב כשרים לא ועיקר חסר וון הספר וגם לא משני אי כר"ג אי כר"י אצל לשיטתם משני ללא שיד כלל דלר"ג

(נא) ותהי כו'. כרני יוחנן סס ז' וכמ"ש נקיודשין ע"ד א' ע"ה א' הלכה כנאנא שאל: (נב) בד"א כו'. לשון הרמז"ס ושיטתו דהא דמתרנין נקרונו' של ציפורי נלומר' לכשר מופריך אי ר"ג כו' ור"ג דוקא נברי כמ"ש סס א"ל לר"ג אלים ליה נרי כו' וקי"ל ל' כו' וה"ק נקרנות כו' עד ונעלה עשו ניוחסין ולא סיים למילתא ול"ק הא דר"ג נלחמת אף ברוב פסולין דוקא דיעבד אצל לכתחילה עד דליכא ז' רוני כשרים ופליג על שמואל דמתי' אף לכתחילה ברוב נאניה אומרת אפי' דיעבד נריך ז' רוני מולמרינן סס אצל פירש א' מציפורי כו' ואם וליחסין לא נעיקן כו' נמלא נה תינוק כו' ועוד דר"ג לא פליג על ר"י אלא נברי אצל נשמא מחמיר טפי מר"י כמ"ש סס י"ד א' ור"י פוסל ברוב א' כמ"ש אי ר"י כו' ואם י"ג ז' לנברי הפוסל כו' ושיטת הרמז"ס ורש"י ור"א וסבור וא"פ נאניה אומרת מייני ולכך נעיקן תרי רוני אף דיעבד אצל נלומרת סגי נחד רוצא אף לכתחילה כדשמואל ונדיעבד אף ברוב פסולים וגם הרמז"ס מורה נזה כמ"ש שמואל

ברכת אליהו

לא מכשר — רש"י) כו' וליחסין לא בעינן תרי רובי והתנן מצא בה תינוק אם רוב נכרים נכרי אם רוב ישראל ישראל כו' אבל ליוחסין לא כו' אישתימטיתה הא דאמר ר"י אמר רב בקרנות של ציפורי הוה מעשה (דחכא גמי תרי רובי הו — רש"י). ודברי המחבר בשיטה הראשונה הוא לשון הרמב"ם בפ"ח מאיסורי ביאה ושיטתו דאף באומרת ברי לי בעינן תרי רובי לכתחילה. והוא סובר דהא דמתרנינן בקרנות של ציפורי דבעינן תרי רובי מייירי באומרת לכשר נבעלת, מפרריך אי ר"ג כו' ור"ג דוקא כברי איירי, כמ"ש יד א : הלכה לר"ג אלים ליה ברי דאפילו בחד ספיא נמי מכשיר וקיל ליה שמא דאפילו בספק ספיא נמי פסיל כו'. א"כ תירוצ הגמ' הוא דאפילו אומרת ברי בעינן תרי רובי, והרמב"ם מפרש דתירוצ הגמ' הוא אליבא דר"ג ולא כפירש"י דהתירוצ הוא אליבא דר"י. וה"ק בקרנות כו' דאפילו לר"ג ואפילו באומרת ברי לי בעינן לכתחילה תרי רובי. ושם הדבר הוא משום מעלה עשו ביוחסין, אלא דלא סיימה הגמ' את התירוצ עד מעלה עשו ביוחסין ולא סיים למילתא, ול"ק הא דר"ג נלחמת אף ברוב פסולין דוקא דיעבד אבל לכתחילה עד דאיכא ב' רובי משרים. ופליג על שמואל דמתיר אף לכתחילה ברוב אחר. ובאניה אומרת, אפילו דיעבד צריך ב' רובי, מולמרינן שם : אפל פירש א' מציפורי ובעל (דאיכא חד רובא) הולד שתוקי. ושם : וליוחסין לא בעינן כו' מצא בה תינוק כו' דע"ז אומרת הגמ' דמצא בה תינוק אפילו אם רוב ישראל לא אמרינן דהוא ישראל לענין יוחסין עד דאיכא ב' רובי. ועוד דר"ג לא פליג על ר"י אלא כברי, אבל בשמא מחמיר טפי מר"י כמ"ש שם יד א דלר"ג

ראוה שנבעלה היא נאמנת הוא כדברי רב אסי. ואף צעירי דאמר נסתרה מורה לרב אפי דאפילו אם ראוה שנבעלה היא נאמנת לר"ג ור"א, שהרי במשנה איתא גם : היתה מעוברת כו'. אלא דרב אפי פליג על צעירי ע"ש. דלרב אסי בנסתרה נאמנת גם לר' יהושע וכן מוכח מהקושיות שהגמ' מקשה שם. (נא) כרי נכתובות יד פ : אר"י לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה לדברי הפוסל בה פוסל בבתה ורבי אלעזר ואמר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה. והלכה כרבי יוחנן. וכמ"ש בקידושין עד א עה א הלכה כאבא שאול. דתנן התם סס א : אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי. ואמרינן התם עד א : מאי בדוקי אילימא שבודקין את אמו ואומרת לכשר נבעלתי נאמנת כמאן כר"ג תנינא חדא זימנא כו' חדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבתה כו' אמר רבא הלכה כאבא שאול. ושם עה א אמרינן נמי : מאי שתוקי בדוקי שבודקים את אמו ואומרת לכשר נבעלתי. וזה כאבא שאול. (נב) בכתובות יד א : אר"י אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל כו' ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין אצלה כו' ולטעמך תיקשי לך היא גופא הלכה ואת לא תעביד עובדא אלא מאי אית לך למימר הא לכתחילה הא דיעבד. ושם עמוד ב תנן : מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה אר"י בן גורי אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תינשא לכהונה. ואמרינן בגמ' : כמאן אי כר"ג אפילו ברוב פסולין נמי מכשר אי כרבי יהושע אפילו ברוב כשרים נמי פסול ; א"ל הכי א"ר יהודה אמר רב בקרנות של ציפורי היה מעשה (שהי תרי רובי) כו' אבל פירש אחד מציפורי ובעל הולד שתוקי (דכחד רובא

באר הגולה

ו' טור מסוגית הגמ'
 סס ו"כ ה"ה גס
 הרמב"ן והרשב"א.
 ז' ג"ז סס גרמ"ס
 מסוגית דגמרא סס
 דלקן סוללים קטר רוג
 סיע' גלגל וכו'.

כשהיה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים או בקרנות שבשדות שהכל עוברים שם והיו רוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנה כשרים שחבמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו שני רובות אבל אם היה רוב העוברים פוסלים אותה כגון עכו"ם או ממזרים וכיוצא בהם אף על פי שרוב המקום שבאו ממנו כשרים או שהיו רוב אנשי המקום פסולים אע"פ שרוב העוברים שם כשרים חוששין לה ונאמר למי שפוסלת אותה נבעלה ולא תנשא לכהן לכתחלה ואם נשאת לא תצא ווי"א דבאומרת לכשר נבעלתי בחד רובא לכתחלה מכשירין (ג) ובדיעבד אפילו ברוב פסולים. יח ז(נד) ראוה שנבעלה או שנתעברה בעיר אפילו לא היה שוכן שם אלא עכו"ם א' או חלל אחד ועבד וכיוצא בהם הרי זו לא תנשא

ביאורי הגר"א

ור"י דכה"ג ל"פ וזעין ז' רוני כנ"ל: (ג) ובדיעבד כו'. כנר כתנתי דלק להרמב"ם ז"ל כן ולית חלק דפליג:

ברכת אליהו

הרמב"ם דין זה דבתרי רובי תנשא לכתחלה אף באינה אומרת. אבל אינו כן, שהרמב"ם סתם כדרכו שלא לכתוב אלא המוזכר בגמרא. ונמצא שאין חילוק בין הב' שיטות אלא באומרת. דלהרמב"ם צריך ב' רובי לכתחלה, ולדירוחו פני בחד רובא. ושיטתם יותר נכונה, מדמביא ראייה מרי' ינאי ושם באינה אומרת. דבכתובות — כי מקשה על המשנה דארי' — כמאן כו' מתרצת הגמ' דבעינן תרי רובי ומביאה ראי' מרי' ינאי דאמר ר' ינאי נבעלת בקרנות כו'. ור' ינאי הרי איירי באינה אומרת. ומזה משמע דגם התירוף דבעינן תרי רובי הוא באינה אומרת, ודלא כהרמב"ם דגם באומרת בעינן לכתחלה תרי רובי. וכן דפריך ממצא תינוק ומצא תינוק הרי אינה אומרת מ' דהא דבעינן תרי רובי היא באינה אומרת. וכן כל הפוגיא. ועוד דמ' דלר"ג צריך ב' רובי לכתחלה, ור"ג קאמר במתני' נאמנת מ' אף לכתחלה, ובמש"ש יד א': ולטעמיה דתיקשי לך הא גופא הלכה ואת לא תעביד. עובדא אלא מאי אית לך למימר הא לכתחלה הא דיעבד. הרי שר"ג בעצמו דאמר נאמנת הוא אף לכתחלה, א"כ איך מתרצת הגמ' דלר"ג בעינן תרי רובי ולהרמב"ם הרי תירוף הגמ' הוא דגם לר"ג בעינן תרי רובי לכתחלה אף באומרת. ולשיטת החולקים על הרמב"ם זה לא קשה דר"ג מיירי באומרת, ותירוף הגמ' הוא דבלא אומרת בעינן תרי רובי ולא הוי באופן דפליגי ר"ג ור"י. ועוד דפריך בגמ' אף ברוב פסולים מכשירי ר"ג, ומשני דאף ברוב כשרים ולא תנשא לכתחלה ועיקר חסר מן הספר דהגמרא היתה צריכה לומר דאמנם מן הדין מותרת, רק מחמת מעלה עשו ביוחסין בעינן לכתחלה תרי רובי. וגם לא משני אי בר"ג אי כר"י. ולרמב"ם היתה הגמרא צריכה לומר דאתא כר"ג. אבל לשיטתם משני דלא שייך כלל בדרג' ור"י דכה"ג ל"פ ובעינן תרי רובי כנ"ל דר"ג ור"י מיירי באומרת וכאן מיירי באינה אומרת ולפיכך בעינן תרי רובי.

(ג) ככר בת' (בס"ק נב) דאף להרמב"ם ז"ל כן ולית מאן דפליג דבדיעבד באומרת מכשירין אפילו ברוב פסולים.

בשמא אפילו בספק ספיקא פסול, ולר"י קיל ליה ספק ספיקא דאפילו בשמא נמי מכשיר, ור"י פוסל ברוב אי' כמש"ש: אי ר"י אפילו ברוב כשרים נמי פסול א"כ כ"ש לר"ג, באינה אומרת הרי דפסול ברוב אחד רובם יג ב': דאמר ריב"ל כו' לדברי הפוסל פוסל אפילו ברוב כשרים. והיינו ר"י וכ"ש לר"ג דמחמיר בשמא יותר מר"י כנ"ל.

ושיטת הרמב"ן ורשב"א ורא"ש והטור ור"י דבאינה אומרת מיירי. דהא דתמצו בגמ' דמיירי בתרי רובי, מיירי באינה אומרת לכשר נבעלתי ולכך בעינן תרי רובי אף בדיעבד; אבל באומרת, פני בחד רובא אף לכתחלה כדשמואל, ובדיעבד אף ברוב פסולים. דבכדי שלא תהא סתירה מדברי שמואל, דאמר דסגי בחד רובא להא דאמרין דבעינן תרי רובי, הם מפרשים דשמואל מיירי באומרת, לכן לכתחלה בעינן חד רובא, ובדיעבד כשר אף ברוב פסולים, והא דאמרין דבעינן תרי רובי מיירי באינה אומרת, ולכן בעינן תרי רובי אף בדיעבד. וגם הרמב"ם מודה כזה באומרת כשר בדיעבד אפילו ברוב פסולין כמש"ש שמואל שם יד א' וריב"ל שם יג ב', ואבא שאול בדיקושין עד א': דאבא שאול עדיפא מדר"ג דאי מהתם הוה אמינא התם דרוב כשרין אצלה אבל היכא דרוב פסולין אצלה אימא לא צריכא. וקיי"ל כותיה בקידושין עד עה כנ"ל בס"ק נא. וכ"פ הרמב"ם בפס"ו מא"כ ה"א, וכמש"ל סימן ד פס"ו ועמש"ש. וכן תרי רובי אף באינה אומרת כשר אף לכתחלה, דהא מתני' דכתובות יד ב' דתנו: אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תינשא לכהונה, ומוקמינן לה בתרי רובי, תינשא לכתחלה קאמר. ואף כזה מודה הרמב"ם כמש"ש שם בכתובות טו א': נבעלת בשעת קרנות כשרה לכהונה (משום דאיכא תרי רובי). ומשמע אף לכתחלה. ושם באינה אומרת איירי אף להרמב"ם, מקאמר אבל פירש מו' כנ"ל מדקאמר: אבל פירש כו' דאיכא חד רובא פסול, וזה איירי באינה אומרת, דבאומרת הרי בדיעבד סגי אפילו ברוב פסולים כנ"ל, א"כ הויה ושם באינה אומרת איירי, וע"ז קאמר דבתרי רובי כשריה לכהונה לכתחלה, אלא דבתרי רובי אפילו באינה אומרת מותרת אף לכתחלה וכמש"ש המ"מ בפ"ה מאיסורי ביאה דלא ככ"מ שם שכתב דלרמב"ם באינה טוענת לא תנשא לכתחלה אפילו כשיש תרי רובי. אף שלכאורה דברי הרמב"ם מ' דבריו שלא הביא

באר הגולה

ח טור וכפי גירסתו
שם לא דקא זולת
ליה לגבייהו.
א ל' הרמז"ס נפ"ח
מהל"כ ממשנה ונמ'
כתובות ד' כ"ג ע"א.
ב ממשנה שם ד' י"א
ע"ב.

לכתחלה לכהן שכל קבוע כמחצה על מחצה הוא (גה) ואם נשאת לא תצא הואיל
והיא אומרת לכשר נבעלתי (נו) היתה אלמת או חרשת או שאמרה איני יודעת
למי נבעלתי או שהיתה קטנה שאינה מכרת בין כשר לפסול הרי זו ספק זונה
ואם נשאת לכהן תצא אלא א"כ היו שם שני רוכים המצויים כשרים ח (נז) ויש מי
שאומר שאפילו נתעברה בעיר אם הלך הבעל אליה תנשא לכתחלה כיון דאיכא רוב
העיר ורוב סיעות כשרים אא"כ הלכה היא אליו וסתמא נמי שאין ידוע מי הלך
למי תנשא לכתחלה.

הלכות אישות

ז דין אשה שנשבת ואיזו היא נקראת חללה. ובו כ"ג סעיפים

א אשבויה שנשבת (א) והיא בת ג' שנים ויום אחד או יותר אסורה לכהן מפני

ביאורי הגר"א

ודנריו תמוהין דהא חף ברוב סיעה פסלינן גזירה משום
עיר כו' נעיר גופא וכ"ש לתסקנא דמעלה עשו ביוחסין
אלא דהטור ס"ל דמ"ש נקרונו ל"ד ה"ה נעיר כל
שיש תרי רוני ול"ק ורוב העיר אלא נדליכא רוב סיעה
נעיר אלא נדרי רוני נוסתמא כשרה ולא נזרינן כולי
האי דשמא מרוב העיר ולמלא זולת ו"ש כיון כו'
וסתמא כו'.

ז (א) והיא בת כו'. פ"א ופ"ג דכתובות ופ"ה דנדה

דלמא זולת ליהי כו' וכנ"י רש"י ותוס' דלמא זולת
כו': (גה) ואם נשאת כו' הואיל כו'. ל"ד דאפילו
ברוב פסולים אלא דקמ"ל דאפילו נכה"ג דוקא שאומרת:
(נו) היתה כו'. כנ"ל וכמ"ש צירושלמי שם רני שמואל
בר רב יצחק נצי מעתה לון שתוקי כר"ג ור"א אלא
כר"י חזר ואמר יש שתוקי כר"ג ור"א נשותקת ואפ"ת
נמדרת באומרת ליה יודעת: (נז) ויש מי כו'. כ"כ
הטור וכ' נצי דנ"י נגמ' כנ"י שלנו ל"ז דלזולת כו'

ברכת אליהו

תמוהין, דהא אף ברוב סיעה פסלינן גזירה משום עיר כו'
בעיר גופא זכאכו"כ. דאמרינן שם בגמרא: הולכין אחר רוב
העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה ואין הולכין אחר רוב
העיר גרידתא ולא אחר רוב סיעה גרידתא מאי טעמא
גזירה רוב סיעה אטו רוב העיר. א"כ חזינן דפסלינן ברוב
סיעה גזירה משום רוב העיר, בעיר גופא כ"ש דצריכים
לפסול אף באול איהו לגבה אטו אולא איהי לגביה. וכי"ש
למשקנא דמעלה עשו ביוחסין דע"פ הדין בעינן תרי רובי
מחמת מעלה, ולא מחמת גזירה כמ"ש בב"ש ס"ק ל"ד.
אלא דהטור ס"ל דמשי"ש בקרונוט [ל"ד בקרונוט — כמ"ש
בס"ק נ"ד, אלא] ה"ה בעיר כל שיש תרי רובי. ול"ק ורוב
העיר אלא בדליכא רוב סיעה בעיר. דהא דמקשה הגמ' שם:
„ורוב העיר נמי אי דקא אזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא
פריש", היינו בדליכא רוב סיעה בעיר. ועי' משנ' „דלמא
אולא איהי לגבייהו", דלכן לא סגי ברוב העיר לכד. אבל
בתרי רובי מסתמא בשרה, ולא נזרינן כולי האי, דשמא מרוב
העיר ודלמא אולא. [ר"ל דלא חיישינן דלמא אולא איהי
לגביה והוי קבוע כמחצה על מחצה, לא חיישינן כולי האי,
כיון דאיכא תרי רובי: א) רוב סיעה. ב) רוב העיר באול
איהו לגבה. ולא חיישינן לכולי האי דלמא אולא איהי
לאחד מבני העיר]. וז"ש: פיו דאיכא רוב העיר ורוב
סיעות כשרים כו' וסתמא נמי כו' דכיון דאיכא תרי רובי
לא חיישינן בסתמא שמא הלכה היא אל אחד מאנשי העיר
הקבועים. ובדאיכא תרי רובי אסורה רק כשהלכה היא אליו.
(א) דוקא כשהיא בת ג' שנים ויום אחד אבל אם היא בת
פחות מג' שנים ויום אחד אינה אסורה מפני שאין ביאתה

לעיר — רש"י) כשרה לפהונה (משום דאיכא תרי רובי)
כו'. דוקא בפרשת דרכים דליכא שם קבוע וליכא למיחש
דלמא אולא איהי לגבייהו אבל בעיר לא גזירה דלמא אולא
איהי לגבייהו דהוה ליה קבוע. ובגירסת רש"י ותוס' דלמא
אולא כו'. דשם בגמ' אמרינן: הולכין אחר רוב העיר
והוא דאיכא רוב סיעה בהדה. ומקשינן: ורוב העיר נמי אי
דקא אזלי אינהו לגבה כל דפריש מרובא פריש. ומשני לפי
גירסתנו: ל"צ דקא אולא איהי לגבייהו כו'. ודברי המחבר
הם כדברי הרמב"ם בפ"ח מאיסורי ביאה הט"ו, שלא חילק
בנבעלה בעיר בין אולא איהי לגבייהו לאזלי אינהו לגבה.
וזה כפי גירסת רש"י: איכא דקאולה לגבייהו כו', וכפי
גירסת תוס' שם: דלמא אולא איהי לגבייהו כו'. דאפילו
אזלי איהו לגבה חשיב כקבוע אטו היכא דאולה איהי לגביה.
[ועיין לקמן ס"ק נ"א].

(גה) ולי' במקום קבוע שהוא מחצה על מחצה דאפילו
ברוב פסולים מותרת בדיעבד לר"ג כנ"ל בס"ק ג"ב. אלא
דקמ"ל דאפילו נכה"ג דוקא שאומרת [לכשר נבעלתי מותרת
אבל באינה אומרת אפילו בדיעבד בעינן ב' רובי כנ"ל ס"ק
נ"ב].

(נו) כנ"ל [בס"ק ג"ב דבאינה אומרת, אסורה אפילו בדיעבד
בדליכא ב' רובי]. וכמ"ש בירושלמי דכתובות פ"א ה"ט:
רבי שמואל בר רב יצחק נצי מעתה לון שתוקי כר"ג ור"א
אלא כר"י חזר ואמר יש שתוקי כר"ג ור"א נשותקת ואפ"ת
כמדרת באומרת אינה יודעת.

(נז) כ"כ הטור וכתב כ"י דגירסתו כגמרא בכתובות טו א
הנ"ל בס"ק נד: לא צריכא דאולא איהי לגבייהו כו'. ודברי

באר הגולה

ג משנה ס' ד' כ"ז
 ע"ה.
 ד ס'.
 ה משנה ס' ד' כ"ב
 ע"ה.
 ו וכן פירש הר"ש.
 ז ס' ד' כ"ז ע"ה.

שהיא ספק זונה שמא נבעלה לעכו"ם גואם יש לה עד שלא נתייחד עכו"ם עמה ה"ז כשרה לכהונה ואפילו עבד או שפחה (ב) או קרוב נאמן לעדות זו. הנה (ג) ואפי' נשים שזינן נאמנות בעדות אשה כגון חמותה וכו' נאמנות בשנויה (הנחות חלפסי פ"ב דכתובות) הוב' שבזיוות שהעידה כל אחת לחברתה הרי אלו נאמנות וכן קטן שהיה ומסיה לפי תומו נאמן ומעשה בא' שנשבה הוא ואמו ובנה מסיח לפי תומו ואמר

ביאורי הגר"א

ועדה ושפחה דוקא במסל"ת והיא ובעלה זינן נאמנות אפי' במסל"ת אבל (הרמב"ם) (הרמב"ם) סוף ע"ה על הירוש' כדרכו שאמר ס' ואפילו קטן רבאמי נאם ריב"ל אפי' קטן אפילו קרוב אפילו קטן וקרוב נשמינה מן הדל חנניה קרתוסא אשתנאי הוא ונני' ואתת' אתון לגבי ר"ח ולא קבלין אתון לגבי ריב"ל וקבלין וסובר שהיה המעשה שאמר ננני' מעשה כל לפני ריב"ל וקטן הוי כמ"ש בירושלמי ומש"ה איצטרכינהו מסל"ת אבל בקרוב זינן חילוק כמ"ש ס' דכלל לכל הקרובים בהדי' וכן הרמב"ם כללן ודברי הח"מ ונ"ש דחוקים מאוד וא"ל להשיב עליהן: (ג) ואפילו נשים כו'.

ברכת אליהו

ולא חילק דהיינו דוקא במסל"ת, ומשמע דבכולם כשרין אפילו אינן מסל"ת, ושם אמרנו דבנה ובתה דדוקא במסל"ת. וגם הקש' אמ"ש הרמב"ם: וכן קטן שהיה מסיח לפי תומו נאמן ומעשה כו' [לפנינו הגירסא: מעשה. ועב"ש סק"ג דהיינו המעשה שהובא בגמ' הנ"ל] דמשמע מהרמב"ם דבשכיל שהיה קטן הצריכו מסל"ת. ולא משמע כן בגמ'. דאמר, "בארם אחיה", וכו' בגדול, אלא בשכיל שהיה בנה הצריכו מסל"ת. וז"ש המחבר: ויש שכתב שהקטן נאמן אפילו במתכוין להעיד. ושיטתם דאשה ועבד ושפחה אפילו שלו. [ועיין בזה סק"ד] וכל הקרובים חוץ בנה ובתה כשרים אפילו באינן מסל"ת, וכן קטן וקטנה. אבל בנה ובתה ועבדה ושפחתה דוקא במסל"ת. והיא ובעלה אינן נאמנים אפילו במסל"ת. אבל הרמב"ם סוף ע"ה על הירושלמי כדרכו שאמר שם פ"ב ה"ט: ואפילו קטן רב אמי בשם ריב"ל אפילו קטן אפילו קרוב אפילו קטן וקרוב נשמינה מן הדל חנניה ואתת' אתון לגבי ר"ח ולא קבלין אתון לגבי ריב"ל וקבלין הדא אמרה אפילו קטן וקרוב, וסובר הרמב"ם שהוא המעשה שאמרו בגמ' מעשה כל לפני ריב"ל דאותו המעשה שאמרו בגמ' בבבלי, הוא אותו המעשה שבא לפני ריב"ל הנזכר בירושלמי, וקטן הוי כמ"ש בירושלמי. ומש"ה איצטרכינהו מסל"ת, אבל בקרוב אין חילוק כמ"ש שם דכלל כל הקרובים בהדי' דבירושלמי אמרו: "אפילו קרוב" סתם וכללו כל הקרובים בהדי' דלא בעינן מסל"ת וכן הרמב"ם כללן. ודברי הח"מ בפסיא וב"ש בפסיא דחוקים מאוד וא"ל להשיב עליהן.

(ג) דאלו החמש נשים שאינן נאמנות בעדות אשה היינו טעמא דפסולים משום דמתכוונות לקלקלה שתנשא ע"י עדותן ואח"כ כשיתברר שבעלה חי תצא מזה ומה, משא"כ כאן דלא מקלקלה מירי וכמ"ש בב"ש סק"ב. ועיין ביבמות ק"ז ק"ה דהיינו טעמא דחמש נשים דפסולות משום שמתכוונות לקלקלה.

ושארי מקויות: (ב) או קרוב כו' וכן קטן כו'. כבר תמהו עליו הר"ן ומ"מ דהא מסוגיל דש משמע דקטן נאמן אפי' בשזינן מסל"ת כמ"ש ס' עדות כו' תינן כו' ובשזינן מסל"ת דל"כ אפי' ננני' כו' כמ"ש וכן מ"ש אפילו קרוב ולא חילק דכולם כשרין אפילו זינן מסל"ת ושם אמרין דננה ונתה דדוקא במסל"ת וגם מ"ש ומע"ה כו' דח' נשזיל שהוא קטן לא משמע כן דלומר נאדם אחד ומ' נגדול אלא נשזיל שהיה ננה וז"ש ויש ס' ושיטתם דאשה ועבד ושפחה אפילו שלו וכל הקרובים חוץ בנה ובתה כשרים אפי' זינן מסל"ת וכן קטן וקטנה אבל ננה ובתה

ביאה שבתוליה חזורים. כדאיתא בפ"א דכתובות יא ב במשנה: הגירות והשבועה והשפחה שנפדו ושנתגירו ושנתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד כתובתן מנה ואין להן טענת בתולין. ושם בפרק ג' כט א במשנה: אלו נערות שיש להן קנס כו' הבא על הגירות ועל השבועה ועל השפחה שנפדו ושנתגירו ושנתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד. וכתב רש"י: ישראלית שנפדית פחותה מבת ג' שנים דבחקת בתולה היא שאפילו נבעלה בשביה בתוליה חזורים. ופ"ה דנדה מד ב במשנה: בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה כו' פחות מכן כנותן אצבע בעין. ואמרין שם בגמ' מה א: מה עין מדמעת וחזרת ומדמעת אף בתולין מיזל אזלי ואתו. ושאר מקומות.

(ב) כ"כ הרמב"ם בפ"א מאיסורי ביאה הלכה יז, יח וכבר תמה עליו הר"ן בכתובות כו ב ומ"מ ברמב"ם שם, דהא בסוגיא דשם משמע דקטן נאמן אפילו בשזינן מסל"ת, כמ"ש שם עדות כו' תינן כו' ובשזינן מסל"ת דל"כ אפי' בנה כו' כמ"ש. דתנן שם בעמוד א: ואם יש להן (לשבועות) עדים אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנים ואין נאמן אדם ע"י עצמו. ובגמ' שם עמוד ב: לימא כתנאי זו עדות איש ואשה תינן ותניוק אביה ואמה אחיה ואחותה אבל לא בנה ובתה לא עבדה ושפחה ותניא אידך הכל נאמנים להעיד חוץ מהימנה ובעלה; דרב פפי ודרב אשי תנאי היא דרב פפא מי לימא תנאי היא; אמר לך רב פפא כי תניא ההיא במסיחה לפי תומה כי הא כו' מעשה בא לפני רבי באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבינו כו' והשיאה רבי לכהונה על פיו. והקשו הר"ן והמ"מ דמכאן מוכח דקטן נאמן אפילו בשזינן מסל"ת. דקתני: "זו עדות איש ואשה תינן ותניוקת", וזה מירי בשזינן מסל"ת. דאילו במסל"ת אפילו בנה נאמן כמ"ש: — אהא דתניא הכל נאמנים כו' — ההיא במסל"ת כו' — דבמסל"ת אפילו בנה נאמן. וכן הקש' על מ"ש הרמב"ם: "אפילו קרוב",

באר הגולה

ח ה"ר"ן וכן ה"ח
סגרת ה"ה שם
ונכרייתא דזו עדות
אשה וכו' שם דף כ"ז
ע"כ.

ס משנה שם.

י גרייתא וכליקות'
דרב פפא שם.

כ גרייתא שם בגמרא
אלינא דרב פפא.

ל גרייתא כתובות
דל"ו ע"ג וכת"ק
וכדמפרש לה שם
בגמרא.

מ משנה שם דף כ"ג ע"א. ג הרמז"ס ונחת' שם וכתב ה"ה ופשוט הוא שהיא יכולה להכניס ואין פוסלים אותה נפחות
ונשים. ס שם בגמרה.

ביאורי הגר"א

אינה מוסלית וכלן אפילו מוסלית לא הומינן וזה שחשיב
שפחה ולא חשיב עכו"ם: (ו) וה"ה כו'. ור"ל דתליא צפונג'
הנ"ל אם למדין מעדות אשה. ד"מ: (ז) ומסלית
כו'. גדולה מזו דכל פסולי עדות אינן נאמנין להחמיר
כמש"ס כ"ג ז' ואינה נאמנת על חזרתה ואפילו ע"א
אינו נאמן להחמיר כמ"ש שם וכמ"ש נס"ה:
(ח) אפי' ה"ו כו'. כמ"ש נר"ש סוטה ומוסקה לה
ע"פ שנים ואף ר"א ל"פ אלא משום דרגלים לדנר

דפסולים משום דנותכוונה לקלקולה משא"כ כגון דלא
מקלקלה מידי וע"ש קי"ז קי"ח: (ד) וכן שפחתה.
כר"פ דמותרין גרייתא כוותי': (ה) ויש מקילין
כו'. כמו נעדות אשה כמו שהקילו כגון ככל פסולי
עדות ועיין צפ"ח דקידושין י"ג ז' אם הקילו כו' ועיין
תוס' שם ד"ה אם כו' וכ"ש דהתם איסור כרת כ"ש
כגון דאיסור לאו ודמילא להא דקוטס ז' א' אלא הרמז"ס
כתב דל"ד לשם דשם אפילו היא עגמה נאמנת אפילו

ברכת אליהו

נאמנת אפילו אינה מסלית משום דאשה דייקא ומינסבא,
וכאן אפילו מסלית לא נאמנת לומר טהורה אני כשיש עדי
שבויה. וזה שבכתובות כז ב השיב ששפחה נאמנת ולא
חשיב עכו"ם.

(ו) אין הכוונה דבעד מפי עד לכו"ע גאמן כמ"ש בתשובת
רש"ך סי' ס"א המובא בב"ש סק"ה. אלא ר"ל דתליא
בפגומא הנ"ל בס"ח' אם למדין מעדות אשה. — ד"מ סק"ג.
(ז) גדולה מזו, דכל פסולי עדות אינן נאמנין להחמיר כמ"ש
בכתובות פג ב: אני וחברתי טמאה נאמנת על עצמה ואינה
נאמנת על חברתה. ואפילו עד אחד אינו נאמן להחמיר
ביש הכחשה לדבריו כמ"ש שם אמרה אני טמאה וחברתי
טהורה ואמר לה עד אחד את טהורה וחברתך טמאה כו'
חברתה משתריא אפומא דידה וכמ"ש בס"ה. [ועיין ב"ש סק"ו].
(ח) כמ"ש בריש סוטה: ומשקה לה ע"פ שנים. ואף ר"א
ל"פ שם וסובר דמשקה ע"פ עד אחד אלא משום דרגלים
לדבר, שהרי קינא לה. וכמ"ש שם עמוד ב: סוטה שאני
דרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה, וכ"כ רש"י בכתובות
שם כג. ב ד"ה ח"ג. וז"ל: ה"ג אינה כיון דאיכא עדים לאו
כל כמינה ואעדי שבויה קאי דעד אחד בטומאה אינו כלום

(ד) כר"פ דמותרין גרייתא כוותיה. דאיתא בכתובות כז
ב: ואפילו שפחה דידה מהימני ורמיניה כו' אמר רב פפי
בשבויה הקילו רב פפא אמר הא בשפחה דידה הא בשפחה
דידיה כו' רב אשי אמר הא והא בשפחה דידה כו'. והלכה
כרב פפא. דשם הגמ' מביאה שתי הברייתות הנ"ל בסק"ב.
ומסיימת הגמ': דרב פפי ורב אשי תנאי היא דרב פפא מי
לימא תנאי היא אמר לך רב פפא כי תנאי היא במסלית,
וכיון דמותרין גרייתא כוותיה דבר פפא דלרב פפי ורב
אשי תנאי היא ורב פפא מצי אמר ככולהו, הלכה כמותו
ששפחתה לא תעיד אא"כ מסלית.
(ה) כמו בעדות אשה שעכו"ם נאמן במסלית, כמו שהקילו
כאן בכל פסולי עדות. ועיין בפ"א דקידושין יב ב: אם הקילו
בשבויה ניקול באשת איש. ועיין תוס' שם ד"ה אם כו' 1
וכ"ש מעדות אשה שעכו"ם מסלית נאמן דהתם איסור כרת,
כ"ש כאן דאיסור לאו. ודמילא להא דפוסה ז א: בעלה נאמן
ומה נדה שהיא בכרת בעלה נאמן עליה סוטה שהיא בלאו
לא כ"ש. — וזהו שיטת הרי"א ורב פלסוי גאון אבל הרא"ש
בתשובה כלל ל"ב ס"ח, [וזהו השיטה הראשונה שבהג"ה]
כתב דלא דמי לשם. דשם בעדות אשה אפילו היא עצמה

רב פלסוי גאון נראה שמפרש כן בגמרא, שהרא"ש בתשובה
כלל ל"ב ס"ח הביא בשמו שהתיר בעדות עכו"ם מסלית בכח
ק"ו לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא כל שכן.

1 נראה דכוונת רבנו למש"ש התוס' דיש מפרשים אם הקילו
בשבויה משום דליכא אלא איסור לאו דוונה נקל באשת איש
דאיכא אסור מיתה. ואע"ג דהתוס' דחו פירוש זה, מי

באר הגולה

ע נרייתא ס' דף
כ"ג ע"ג וכלוקימתא
דנ' פפא.
פ ס' נמשנה
וכדמפרש בגמרא ס' דף כ"ג ע"ג.
צ ממשנה דנתיב
דמר שוואל וכו' ס' דף כ"ג ע"ג.
ק כתב ה"ה פסוק
הוא ומתנחל ס'.
ר נרייתא ס'.
ש נרייתא ס' ופי'
כגון של ה"ה ס'
עדים שנשנית.
ת מנחל ס' נסגול'
גבי נתיב דמר שוואל.

שנשבית אינה נאמנת (ט) עד שיעיד לה אחר שהיא טהורה. ה עהיו שם
ב' עדים שנשבית (י) ועד אחד מעיד שנשטמאה וא' מכחיש אותו ומעיד לה שהיא
טהורה ולא נתייחד עמה עכו"ם עד שנפדית אפילו זה שמעיד שהיא טהורה
עבד או שפחה הרי זו מותרת. הגה (יא) וי"ל שלם היא לומר נטמאתי נאמנת נגד עד
אחד שלמר טהורה חלל לא נגד ז' עדים (הנהגות אלפסי פרק האשה שנאחזקה):
ו פ' מי שאמרה נשביתי וטהורה אני והתירוה בית דין לינשא (יב) (או שנשאלת לפני
בית דין ולא מיחו נה) ואחר כך באו שני עדים שנשבית הרי זו תנשא לכתחלה ולא
תצא מהתירה ואפילו נכנס אחריה שכאי והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה
הרי זו לא תצא מהתירה שהתירוה ק (יג) ומשמרין אותה מעתה עד שתפדה ו ואם
באו לה ב' עדים אח"כ שנשטמאת אפילו נשאת ואפילו היו לה בנים הרי זו תצא
(יד) ואם בא עד אחד אינו כלום. ז שאמרה נשביתי וטהורה אני ויש לי
עדים שאני טהורה אין אומרים נמתין עד שיבואו העדים אלא מתירין אותה מיד
ת (טו) ולא עוד אלא אפילו יצא עליה קול שיש עליה עידי טומאה מתירין אותה

ביאורי הגר"א

אינו כלום חלל דהקילו וכו' נשיא וי"מ נפנויה אסורה
וע"ל סי' ס"ג: (יב) או כו'. דנשאלין הוי
כאמירה שלה וע' ינמות ק"ה ח' ומה של קיתו הוי
כללו התירוה. רד"ך: (יג) ומשמרין. גמ' ס':
(יד) ואם בא כו'. כ"ג ז' רפ"א כולה דליכא עדים
כו' ליהי כיון דליכא עדים לאו כל כמינה חלל משום
ע"ל של טומאה לא: (טו) ולא עוד כו'. עתוס'
ס' ד"ה והא כו' וד"ה עידי כו': (טז) וה"ה

ברכת אליהו

עד אחד אבל בב' עדים הוי כאשה דעלמא שאומרת טמאה
אני דאינה נאמנת במי"ש בסוף נדרים דחיישינן שמה נתנה
עיניה באחר כדאיתא לעיל סימן ו' ס"ב. ודוקא בעד אחד
דעדותו מדינא אינו כלום אלא רבשבויה הקילו, לכן כשהיא
מכחישה את העד היא נאמנת. וכתב בשלטי גבורים בכתובות
כב א מ"מ בפנויה שאין חשש שמה עיניה נתנה באחר אסורה
אפילו כששני עדים מכחישים אותה, דשויה אנפשה חתיכה
דאיסורא. וע"ל סימן ו' ס"ג: 2.

(יב) דנשואין הוי כאמירה שלה. ועיין יבמות קח א. דמצינו
שם לענין מיאון, שלא צריך אמירה בפירוש, אלא דגישואיה
עם אחר הן הן מיאונתה. וה"ה כאן דגישואיה הוי כאמירתה,
ומה שלא מיחו בה הוי כאילו התירוה. — רד"ך בבית ח' —
הובא בד"מ סק"ד.

(יג) גמ' שם בכתובות כג א: הני שבוייתא דאיתין
לנהרדעא אוהיב אבוה דשמואל גטורי בהדיהו.

(יד) בכתובות כג ב: רפ"א כולה דאיכא עדים כו' איחי
כיון דאיכא עדים לאו כל כמינה. וחיינו דדוקא כשיש שני
עדים אבל משום עד אחד של טומאה לא. [וע"ל ס"ק ח'].

(טו) עתוס' שם ד"ה והא כו' וד"ה עידי כו'. דאמרין

אלא בסוטה בלבד שרגלים לדבר שהרי קינא לה וגסתה.
[וע"ל סק"ו וב"ש סק"ח, וע"ל ס"ק י"ד].

(ט) מתני' וגמ' כג ב. דתנן בכתובות שם: שתי נשים
שנשבו וז"א נשביתי וטהורה אני וז"א נשביתי וטהורה אני
אינן נאמנות ובזמן שהן מעידות זא"ז הרי אלו נאמנות.
ובמשנה לא מפורש דהיינו שיש עדים שנשבו. אבל שם
בגמ' מבואר שאם יש עדים שנשבו אינה נאמנת עד שיעיד
לה אחד שהיא טהורה.

(י) אף שהעד טומאה בא בתחילה ואח"כ בא עד אחר
ומכחיש אותו מאמינים לשני והיא מותרת. במי"ש בגמ'
בכתובות כג ב: אני טהורה וחברתי טמאה ואמר לה עד אחד
את טמאה וחברתך טהורה כו' חברתה משתריא אפומא דעד.
וכאן היא העידה מקודם שחברתה טמאה, ואח"כ העיד העד
שחברתה טהורה, ואעפ"כ וחברתה משתריא אפומא דעד.
ואף שבקדמית מיתה אינו כן כמ"ש בסימן י"ז סעיף ל"ז, כאן
נשבויה הקילו — מי"מ פ"ה מאיסורי ביאה הכי"א.

(יא) גמ' בכתובות כג ב: אמרה אני טמאה וחברתי טהורה
ואמר לה עד אחד את טהורה וחברתך טמאה איחי שויה
לנפשה חתיכה דאיסורא כו'. וזה דוקא כשהיא אומרת נגד

היה כאן כשיש שני עדים המכחישים אותה דאינה נאמנת לאסור
עצמה על בעלה, מי"מ אחר שימות בעלה, תהי' אסורה לכהן
אחר דשויה אנפשה חתיכה דאיסורא.

2 יתכן דצ"ל: ס"ב, דשם הדין שאשה אינה נאמנת לומר טמאה
אני להפקיע עצמה מבעלה. ואם הגירסא הנכונה היא: ס"ג,
נראה וכתבתי לומר דכמו דאמרין התם שאשת כהן שאמרה
לבעלה נאנסתי אסורה לכל כהן שבועלים אחר שימות בעלה.

באר הגולה

א משנה קדושין דף
ס"ד ע"א ומפרש שם
בגמ' ומשום דלא
היינו רחוקים אלא
לנישואין.
ב ומעשה דר' זכריה
הקצץ משנה כתובות
דכ"ז ע"ב.
ג ג"ז לשון הרמז"ס
ד שם מונחה שם דף כ"ז ע"א. ד שם אוקימתא דרנ' יהודה אומר שחולל ודרנ' לוי.

עד שיבואו שבשבויה הקילו. ח אהאב שאמר נשכית בתי ופדיתיה בין
שהיא גדולה בין שהיא קטנה אינו נאמן לאוסרה. (ספ) (וה"ה אם אומר שנבעלה נעילת
אוסר) (הנה"מ פייט ואל"ף נשם הרשנ"א). ט באשת כהן שנאסרה עליו משום
שבויה (י"ה) הואיל והדבר ספק הרי זו מותרת לדור עמו בחצר אחד ובלבד שיהיו
עמו תמיד בניו ובני ביתו לשומרו. י גי' עיר שבא במצור ונכבשה דאם
היו עכו"ם מקיפים את העיר מכל רוחותיה כדי שלא תמלט אשה אחת עד שיראו
אותה ותיעשה ברשותם הרי (יט) כל הנשים שבתוכה פסולות כשבויות שמא נבעלו
שם מונחה שם דף כ"ז ע"א. ד שם אוקימתא דרנ' יהודה אומר שחולל ודרנ' לוי.

ביאורי הגר"א

ר"ח זר אשי כגון זוגין ושלשלות וכנלים ולוחין
ותרנגולים ואפר טוטות מקיפין את העיר ר' יוסף
נשם ר' חמל זר אשי מעשה ה' ונראה משם סומא
אחת ה' שם פרצה א' מלאת על הכל ה' שם מחצולה
צריכה ר"ז ר"ז זר זנדל ר"י זר חקולא נשם ר"י
נשיאה ונלד כרכום של אותה מלכות אצל כרכום של
מלכות אחרת כלסטים ופ' כר' יצחק ז"ל דכל הני
אמוראי דגמרא דידן וירושלמי כולו ס"ל כותי':
(יט) כל הנשים. דל"ד כהנות וכמ"ש ציננות ליה א'

אם כו'. ירושלמי שם קדשתיה לא' מן הפסולין לה
לאמן הנעלתיה לא' מכל הפסולין לה אינו לאמן נשכית
ופדית' בין שהיא קטנה ובין שהיא גדולה או שנבעלה
לא' וכן הפסולין לה לא כל הימנו לפוסלה וכ"ה בתוספתא
שם פ"ד נשכית ופדית' או שנבעלה לא' מן הפסולין
לה לא כל הימנו לאוסרה: (יז) הואיל והדבר כו'.
כמ"ש שם התם הוא דנשצו' כו' וכ"ה המסקנא:
(יח) עיר כו'. לשון הרמז"ס וכפ' תוס' שם ד"ה
כלן וכמ"ש בירושלמי שם איזהו כרכום ר' אלא נשם

ברכת אליהו

בני העיר ולכן מותרת, ובמלכות אחרת אסורה. וקושי
הגמ' היא שבאותה מלכות נמי תהא אסורה שמא ערק חד
מיניה. ובתוד"ה, "כאן" פירשו שבאותה מלכות — שיושבין
בטח — יש פנאי לנסך ולבעול ואסורה, ובמלכות אחרת —
שאימת המלכות הקודמת עליה — אין להם פנאי לבעול
ומותרת. וקושי הגמ' היא שבאותה מלכות ג"כ תהא מותרת,
דנתלה לומר דברחה מהם. וע"ז מתרצת הגמ' דמיירי
שמקיפים את העיר מכל צד, שא"א להמלט מבלי שיראוה,
ולכן אסורה. ודברי המחבר הם לשון הרמב"ם בפ"ח מאיפורי
ביאה, ובפירוש תוספות שם ד"ה כאן. וכמ"ש בירושלמי שם
פ"ב ה"ט — על המשנה עיר שכבשה כרכום — איזהו
כרכום ר' אבא בשם ר"ח בר אשי כגון זוגין ושלשלות
וככלים ואווזין ותרנגולים ואפרטוטות (בלשון רומי דברים
המוכנים למלחמה — פני משה) מקיפין את העיר, ר' יוסא
בשם ר' חמא בר אשי מעשה היה וברחה משם פומא א',
היה שם פרצה אחת מצלת על הכל, ה' שם מחבוא צריכה
(מסקנא לן אם מצלת על הכל או לא — פני משה), ר"ז
ר' בא בר זבדא ר"י בר חקולא בשם ר"י נשיאה ובלבד
כרכום של אותה מלכות אבל כרכום של מלכות אחרת
כלסטים הן (ולא נאפרו הנשים — פני משה). הרי ברור
מהירושלמי דמשנה דידן שאוסרת את הכהנות מיירי באותה
מלכות, ובאופן שאינה יכולה לברח מבלי שיבחנו בה.
ובמחלוקת של רב מרי ורבי יצחק בר אלעזר פסק הרמב"ם
כר' יצחק ביא, דכל הני אמוראי דידן וירושלמי כולו ס"ל
כותי'.

(יט) בכתובות כז א תנן: עיר שכבשה כרכום כל כהנות
שנמצאו בתוכה פסולות. אולם גם ישראליות אסורות דהא
דתנן כהנות הוא לאו דוקא, וכמ"ש ביבמות לה על משנה
אחרת — כהנות אין ישראלית לא (בתמיה — רש"י).

בכתובות כג א: והאיכא עדים במדינת הים, השתא מיהת
ליתנהו קמן, עדים בצד איסתן ותאסר (בתמיה — רש"י).
ובתוס' שם פירשו דהא דפריך בגמרא: „והאיכא עדים במדינת
הים", היינו שיצא קול שיש עדים במדינת הים שיודעים
שנשטמא. וע"ז קאמר בגמ' שמותרת משום דהשתא מיהת
ליתנהו קמן.

(טז) ירושלמי דקידושין פ"ג ה"ח: קידשתיה לאחד מן
הפסולין לה נאמן, הנעלתיה לאחד מכל הפסולין לה אינו
נאמן, נשכית ופדיתיה בין שהיא קטנה ובין שהיא גדולה או
שנבעלה לאחד מן הפסולין לה לא כל הימנו לפוסלה. וכ"ה
בתוספתא שם פ"ד: נשכית ופדיתיה או שנבעלה לאחד מן
הפסולין לא כל הימנו לאוסרה.

(יז) כמ"ש שם התם הוא דבשבויה כו' וכ"ה במסקנא.
דבכתובות כז ב איתא שמותר לכהן לדור בחדר אחד עם
אשתו שנאסרה עליו משום שבויה אם ב"ב שומרים שלא
יתיחדו. ובעי אביי: מהו לעשות בגרושה כן התם הוא
דבשבויה הקילו אבל הכא לא או דילמא לא שנא. ומסקנת
הגמ' היא דבגרושה אסור לכהן לדור עמה במבוי. ורק
בשבויה הקילו הואיל והדבר ספק.

(יח) תנן בכתובות כז א: עיר שכבשה כרכום כל כהנות
שנמצאו בתוכה פסולות. ושם בגמ': ורמינהו בולשת שבאה
לעיר בשעת שלום חביות. פתוחות אסורות סתומות מותרות
בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך, א"ר
מרי לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי; רבי יצחק בר אלעזר
משמיה דחוקיה אמר כן בכרכום של אותה מלכות כאן
בכרכום של מלכות אחרת. ופריך: של אותה מלכות
נמי אי אפשר דלא ניימא פורתא. ומשני: אר"ל כגון
דמהדר לה למתא שושילתא וכלבא וגוה ואווא. ורש"י
פירש שם שבאותה מלכות אינו רוצה להשחית את

באר הגולה

ה שם מיומא דרב
 אידו וכו' סס.
 ו נעיל שם פסק
 לקולא וכמ"ס הרי"ף
 כיון דהוי תלמודא הכי
 מי יומר וכו' אלמא
 דמקלין בה.
 ז ג"ז אינעיל שם
 ופסקו לקולא כיון
 דמסיק שם ז"ל הכא
 תשטא הול וכו'.
 ח חוקימ' דרבי יצחק
 מבריתא דין חזיתין יין
 דלא מחלקין בין לנעול
 בין לנפק.
 ט הרי"ף והרמב"ן והרשב"א כשיצא דרב מרי
 י ג"ז ל' הרמב"ם שם ומשנה שם דף כ"ו ע"ג.
 אביו הרב"ש.

לעכו"ם (כ) אלא מי שהיתה מג' שנים ולמטה הוא היה אפשר שתמלט אשה ולא ידעו בה או שהיה בעיר מחבואה אחת ואפילו אינה מחזקת אלא אשה א' הרי זו מצלת הכל (כא) כיצד מצלת שכל אשה שאמרה טהורה אני נאמנת ואף על פי שאין לה עד מתוך שיכולה לומר נמלטתי בשנכבשה העיר או במחבואה הייתי ונצלתיו נאמנת לומר לא נמלטתי ולא נחבאתי ולא נטמאתי ה בד"א בגדוד של אותה מלכות שהם מתישבין בעיר ואין יראים לפיכך חוששין להם שמא בעלו אבל גדוד של מלכות אחרת שפשט ושטף ועבר לא נאסרו הנשים מפני שאין להם פנאי לבעול שהם עוסקים בשלל ובורחים להם (כב) ואם שבו נשים ונעשו ברשותן אע"פ שרדפו אחריהם ישראל והצילו אותם מידם הרי הן אסורות ט (כג) ויש חולקין ואומרים שאף בגדוד של מלכות אחרת אסורות. יא האשה שנחבשה בידי עכו"ם

הרי"ף והרמב"ן והרשב"א כשיצא דרב מרי שם לנעול יש פנאי לו לנסך אין פנאי וכו"כ הטור שכן היה מסקנת

ביאורי הגר"א

הצילו אלף תי' דרב מרי וכ"ד הרי"ף שם ז' המשניות
 סתמא אלל הרמב"ם מפרש כפירש"י ד"ה ר' יצחק כו'
 דל' לי' נמי שינוי דרב מרי אלל נעו לפלוגי כאן
 וכ"כ תוס' ד"ה הנכיל ויש לישב כו' וכ"כ
 הרמב"ם בפ"ג מהמ"א ושיע י"ד סי' קכ"ט סי"ג
 וכן משמע גירסאמי הנכיל דמחלק כר"י גלל רומי'
 דמתני' להדדי. ר"ן אלל הרמב"ן לא רזה גזה משום

כהנות אין ישראליות לא. (כ) אלא מי וכו'. כנ"ל
 ס"ל: (כא) כיצד מצלת כו'. ס"ל דלריכה
 שתאמרה טהורה אני כו"ס שם לא נחבאתי ולא נטמאתי
 דה"ל סתמא לא נחבאתי מחי וערין: (כב) ואם
 שבו כו'. כמ"ס ג"ל ז' שנוי מלכות כו' גוגני לטעם
 כו' ולכהן שניהן אסורות וכ"כ הרמב"ם שם:
 (כג) ויש חולקין כו'. כתי' דרב מרי דנע"ז שם לא

ברכת אליהו

מלכות למלכות אחרת והיינו טעמא שפסקו כרב מרי משום
 דבע"ז עא לא הביאו בגמרא אלא תירוץ דרב מרי. וכ"ד
 הרי"ף שכתב ב' המשניות סתמא ולא חילק בין אותה מלכות
 למלכות אחרת. אבל הרמב"ם מפרש כפירש"י בכתובות שם
 ד"ה ר' יצחק כו' דר' יצחק בן אלעזר אית ליה נמי שינוי
 דרב מרי דלענין נישוך תמיד מותר בין באותה מלכות בין
 במלכות אחרת אלא דראב"י בעי לפלוגי כאן לענין שבועה
 בין אותה מלכות למלכות אחרת. וכ"כ תוס' שם ד"ה כאן
 הנ"ל בס"ק י"ח, וז"ל: ויש ליישב לפי שיטת הקונטרס
 דרב"י יצחק בן אלעזר לא אתי לשנוי מתני' אההיא דע"א
 אלא אית ליה שינויא דרב מרי כו' וכן משמע בפ' בתרא
 דע"א (דף ע"א). דפרקי התם דרב"י יצחק, ע"ל. וכ"כ הרמב"ם בפ"ב
 מהלכות מ"א הכ"ד ושו"ע יו"ד סימן קכ"ט סי"ב דלענין
 נישוך מותר בשעת מלכות, ולא חילקו בין אותה מלכות
 למלכות אחרת. וכן משמע גירסאמי הנ"ל בס"ק י"ח דמחלק
 כר"י בלא רומיא דמתני' אהדדי. אלמא דהחילוק בין אותה
 מלכות למלכות אחרת הוא רק לענין שבועה (שע"ז אומר
 הירושלמי החילוק של ר"י) ולא לענין נישוך. — ר"ן בכתובות
 שם ג'. אבל הרמב"ם לא רצה בזה משום דלישנא כאן וכאן
 קשיא ליה. דאמרין בכתובות שם: כאן בכרקום של אותה
 מלכות כאן בכרקום של מלכות אחרת. ומדאמר כאן וכאן
 (ב' פעמים) משמע דרב"י יצחק בן אלעזר פליג בין על
 נישוך בין על שבועה דיש חילוק בין אותה מלכות לאותה

ומשני רבא הכי קאמר: אם היו כהנות נשואות לישראל
 נפסלו מן התרומה דבי נשיהו (דפסיל לה האי זנות —
 רש"י).

(כ) פנ"ל ס"א [וכמ"ש סק"א].

(כא) ס"ל לרמב"ם דצריכה שתאמר טהורה אני, כמ"ש
 בכתובות כו' א: בעי רב אשי אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי
 מהו כו'. דהול"ל סתמא: "לא נחבאתי מהו". ומדקאמר:
 "אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו", ש"מ שצריכה שתאמר
 טהורה אני. וערין שם שחולק ע"ז וסובר דאפילו אינה אומרת
 טהורה אני מותרת, דאנן טענינן לה דמסתמא טהורה היא,
 דכיון שיש שם מחבואה אחת אינה בכלל עיר שכבשה כרכום.
 והביא ר"א לזה.

(כב) כמ"ש בכתובות נא ב: שפויי מלכות הרי הן כשפויין
 גוגני ליספות אינן כשפויין והתניא איפכא מלכות אמלכות
 ל"ק כו' ליספות אליספות ל"ק הא כבן נצר הא בלפטים
 דעלמא (אפילו ליקוחים שלו קשין לה לפיכך אינה אלא אנוסה
 — רש"י). והחילוק הוא רק לענין ישראל אם להחשיבה
 כנבעלה ברצון או כנבעלה באונס ולכהן שתיהן אסורות.
 וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מאישות הביא.

(כג) בס"ק י"ח הובאו דברי המשנה דכתובות כו' א, ודברי
 המשנה דע"ז ע ב דבולשת שבאה לעיר לענין נישוך. והובאו
 תירוץ של רב מרי ותירוץ של רבי יצחק בן אלעזר. וכת' שם
 דהרמב"ם פסק כרבי"א. ודעת היש חולקין — שכתב המחבר
 כאן — היא שפוסקים כתירוץ דרב מרי שאין הבדל בין אותה

3 לפנינו ברין שם ליתא ר"א מהירושלמי, רק איתא שם

באר הגולה

כ וכתב ה"ה שם
שכן פרטזה כל
הנלוים ז"ל וכן
הכריחו האחרונים.

ע"י ממון מותרת (כז) אפילו לכהונה. הגם: (כה) ודוקא שחייבים להם שירצו ליגע זה פן
יפסידו ומכיסם אצל אס חס תפשו כד שידעו נמנון שלא יפסידו ומכיסם חסורה לנעלה כהן
(תלמי נתיב כ"ג וכן משמע תוספות פרק ח"מ) על ידי נפשות (כו) אסורה כלכהונה
לפיכך אם היה בעלה כהן נאסרה עליו. הגם: (כז) וי"ל דע"י נפשות חסורה אפי' לנעלה

ביאורי הגר"א

וי"ל כו' ושם ד"ה ותו כו' ועי"ל כו' וז"ש אס תפסו
כו' כמש"ל בהג"ה וכ"ז נקבעה כו' ולע"ג דלתי'
הראשון מותר תפסו כל הפוסקים תי' אחרון ועננימ
והגמ' ומהרי"ק וכ"מ בגמ' ותו לא מירי מ' דדנר
נרור הול: (כו) אסורה לכהונה. רמז"ס ומ"מ
נשם הגאונים כמו נריש' דליירי לכהונה כנ"ל וכי
כל הכי מותני' דכולה פירקין דכולהו לכהונה וכמו
שנז' וכרכוס דלינה חסורה לנעלה ישראל ועריטנ"ל:
(כו) וי"א כו'. דלמיכ הל"ל לכהונה ונקט רישא

דלישנא כהן וכהן קשי' ליה: (כד) אפילו לכהונה.
ומ"מ ל"ש אלא שיר כו' ולי ישראל הא שנויה מותרת
לישראל כמ"ש פ"ד שם אס תשתאלי אפריקין כו'
ואמרינן שם אף אכן ממי תנינא העיד כו' ושם לכהונה
מדקאמר וריהקיה בני משפחה ונישראל לא שייך
אסור נמשפחה ואמרינן נע"ז כ"ג ח' ומנא תימרא
כו' ולי לכהן חסורה מה רלי' מיתח' תוס' שם ושם
ורא"ש: (כה) ודוקא כו'. כמ"ש נע"ז שם והכל
הי"ט כו' וכמ"ש תוספות שם ד"ה תדע תימא' כו'

ברכת אליהו

לעולם אימא לך אפילו דיעבד נמי לא והכא היינו טעמא
דמתיירא משום הפסד ממון דידע דקתני סיפא ע"י נפשות
אסורה לבעלה ותו לא מידי. ולפי זה, כשאנו מתיירא שיפסיד
ממון אסורה אפילו שלא ע"י נפשות. וכמ"ש תוספות שם
ד"ה תדע וז"ל: תימא מאי קאמר תדע דלמא שאני ע"י
נפשות דאיכא למימר מחמת פחד נתרצית לו ותבעתו אבל
שלא ע"י נפשות מותרת ואף היכא דליכא הפסד ממון וי"ל
דדאי שלא ע"י ממון אסורה דאי פ"ד מותרת אמאי נקט
רישא הפסד ממון כו' אלא ודאי הפסד ממון דוקא נקט
וסיפא דקתני ע"י נפשות ח"ה שלא ע"י נפשות אסורה
לכהן דבה איירי אלא בא להשמיענו דאף לישראל אסורה
דאיכא למימר מחמת פחד נתרצית לו, עכ"ל. ושם ד"ה
ותו כו' כתבו בתירוק הראשון דאין זה אלא דיתוי ומ"מ דברי
רבינא — שבדיעבד לא חיישינן לבעילה — אמת הן. ובתירוק
שני כתבו: — ועי"ל דאפילו לפי המסקנא אין לאסור יחוד
מוקט דדוקא נהבשה שאני לפי שהיא מסורה בידו כעין
כהמה דהכא בידו לרבעה אבל היכא שאינה תחת ידו של
עובד כוכבים כלל ויכולה לצעוק ויהיה לה מושיע ודאי
העכו"ם מרתת ואין לאוסרה על אותו יחוד כו' עכ"ל.
ולתירוק שני של התוס' אם תפסוה העכו"ם, אסורה וז"ש
בהג"ה; אבל אם תפשו אותה כו' דקדק לכתוב לשון „תפשו",
כמש"ל בהג"ה בסוף פקיע זה: וכ"ז נהבשה בידו עכו"ם
ומסורה בידו כו' ועמ"ש ס"ק ל"ה. ואע"ג דלתירוק ראשון
מותר⁴. תפסו כל הפוסקים תירוק אחרון שרק אם העכו"ם
מפחד שיפסיד ממון היא מותרת, אבל בלא"ה היא אסירה.
ועמ"מ פ"ה מאיסורי ביאה ה"ל והגמ' צ"ל: והג"מ שג"כ כתב
שם כתירוק שני הג"ל וכ"כ שם המ"מ. ומהרי"ק שורש קנ"ט
ג"כ כתב כנ"ל. וכ"מ בגמ' דאמרינן — בסיום המימרא דע"י
ממון מותרת דמתיירא משום הפסד ממון — „ותו לא מירא".
מ' דרבר ברור הוא ואין זה דיתוי. וזה כתירוק השני של
התוס', ולא כתירוק הראשון.

אחרת ומדלא הביאו בע"ז החילוק של אותה מלכות למלכות
אחרת לכן פסק כסתמא דגמ' דע"ז. וזוהי שיטת ה"ש
חולקין.

(כד) תנן בכתובות כו ב: האשה שנחבשה בידי נכרים
ע"י ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה לבעלה. והא
דע"י ממון מותרת היינו אפילו לבעלה כהן. ורא"י לזה
ממ"ש בכתובות שם בגמ': „ל"ש (דע"י ממון מותרת לבעלה
— רש"י) אלא שיר ישראל תקיפה על אומות העולם (ורא"ש
לעשות שלא כדון שמא יפסידו ממנם — רש"י) אבל יד
אומות העולם תקיפה על עצמן אפילו ע"י ממון אסורה
לבעלה. ואי לישראל הא שבויה מותרת לישראל כמ"ש פ"ד
שם נא א במשנה: אם תשתבאי אפריקין ואותבינך לי
לאיתו ועוד ראי' דמותרת אפילו לבעלה כהן דאמרינן שם
כו א: אף אנן נמי תנינא במשפחה דאינה אסורה אלא
כו', ובישראל לא שייך איסור במשפחה דאינה אסורה אלא
לבעלה ואמרינן בע"ז כג א ומנא תימרא כו' ואי לכהן
אסורה מה ראי' מיתא. דשם כב א תנן: ולא תתייחד אשה
עמהן מפני שחשודין על העריות. ושם כג א מביא הגמ'
הוכחה שיש הבדל בין לכתחילה לדיעבד דבדיעבד לא
חיישינן שמא נבעלה. דאל"כ יקשה ממשנתנו דתנן דמותרת
לבעלה. ואם נאמר דמותרת רק לבעלה ישראל, אבל לכהן
אסורה, דחיישינן שמא נאנסה, אי"כ לא הוה ראי' מירי.
שלכן אסורה להתייחד עם הנכרים דחיישינן שמא יאנסוה
ובנחבשה מותרת לבעלה ישראל, דאנוסה מותרת לישראל.
אלא על כרחך מוכח מכאן דהא דתנן הכא „מותרת" היינו
לכהן, שאפילו לאונס לא חיישינן, משום דמירתתי להפסיד
ממון. — פ"ב התומ' בכתובות כו ב ד"ה על ידי ובע"ז
כג א ד"ה על ידי והרא"ש שם פ"ב סימן כ"ט ובע"ז פ"ב
סימן ב.

(כה) כמ"ש בע"ז כג א והכא הי"ט כו'. דשם בגמ' הביאו
הוכחה לדברי רבינא שבדיעבד לא חיישינן לבעילה מהא
דתנן שע"י ממון מותרת לבעלה. ודחינן: ממאי דילמא

שהביא להלן רבנו כתב שהפוסקים נקטו כתירוק השני של
התוספות. ונראה דכן הוא כוונת רבנו.

4 לא ברור אם כוונת רבנו לתירוק ראשון דגמ' בע"ז שם
או לתירוק ראשון שבתוס' שם. דלתירוק ראשון דגמ' ודתוס'
היא מותרת, ולתירוק שני דגמ' ודתוס' היא אסורה. ובמהרי"ק

ישראל דחיישין שווא נתרנית להם כדי שלא יהרגוה (התוספות והרא"ש והטור והר"ן ונפסקי מהרא"י סימן ז"ג) (כח) ודוקא נסתתה מחמת עומה ויש להם חשש מיתה (הג"ח פרק י"ח גס י"ח) חלל ביוצאות חבושות מחמת בעליהן אינן אסורות חלל אי"כ נגמר דין בעליהן למיתה (נפסקי מהרא"י סי' ז"ג) (כט) וי"ח דכ"ח שהיא סורה להחיות ע"י פדיון ולחזור אינה אסורה לנעלה ישראל לחינה מתרנית אע"פ שהנזשה מחמת עומה (סס נמהרא"י) (ל) ונשעת הזעם והרג

ביאורי הגר"א

בחבושות מחמת עומה מודה חזקי' חלל הרמז"ס סתם ע"י נפשות כו' שפי' שהנשים יושבות מחמת עומה מחמת שכן יודעות נמנעה בעליהן ופ' כו' יוחסין וז"ש ודוקא כו' דנחל מורידא לך אף לפי הפוסקים כחזקי' לפירש רש"י חלל כו' וכ"ז לנעלה ישראל חלל לכהונה לכ"ע אסורה כנ"ל דלא גרע משלל מחמת מומין וז"ש וי"ח כו' ודוקא כו': (כט) וי"ח כו' שפירשם כפירש הרמז"ס שיוצאת מחמת עומה ופ' כחזקי' דוקא שנגמר הלא"ה מותרות שסורות לחזור וז"ש לנעליהן ישראל לכהונה ל"פ כנ"ל: (ל) ובשעת

לנעלה נזסו סיפא תוס' שם וע"י נפשות ונע"ז ד"ה ע"י מומין והל' דנקיט מותרת כו' ועוד דלי' לכהונה אפי' חלל נפשות אסורה כנ"ל בהג"ה ודוקא כו' וכמ"ש תוס' שם ד"ה תדע וסיפא דקתני חלל כו' ועוד לחזקין והוא שנגמר דין כו' ואי לכהונה אפילו חלל נגמר מי גרע משנז' ומיד א"ה תקיפה דאסור אפילו ע"י מומין ומסתתה שלל ע"י מומין כנ"ל: (כח) ודוקא כו'. כחזקיה שם דרביה דר"י הוא. ריטב"א ורא"ש ור"ן וכפירש רש"י ד"ה הני נשי כו' דיוצאות מחמת בעליהן ואע"פ שלא נגמר דין של הנשים וא"כ

ברכת אליהו

שאפילו אם לא נגמר דינן להריגה אסורות דהמחלוקת של חזקיה ור"י היא רק כשיושבות מחמת בעליהן. ולכן כתב בהג"ה בשיטה הראשונה שאם יושבות מחמת עצמן אפילו אם יש רק חשש מיתה ולא נגמר דינן להריגה אסורות. אבל הרמב"ם בפ"ח מאיסורי ביאה ה"ל סתם וכתב: "ע"י נפשות אסורה" ולא חלק דדוקא אם נגמר דינן להריגה, מפני שפירש רה"מ ביירי שיושבות מחמת עצמן מחמת שהן יודעות כמנעשה בעליהן. ופסק בר"י שאפילו אם לא נגמר דינן להריגה אסורות. וז"ש כאן בהג"ה: ודוקא כו' דבאח' בנחבשה מחמת עצמה ויש להן חשש מיתה מורידא לך אף לפי הפוסקים כחזקיה לפירש רש"י שהרי לפירש רש"י ביירי חזקיה ביושבות מחמת בעליהן, אבל ביושבות מחמת עצמן גם לחזקיה אסורות אפילו אם לא נגמר דינן, להריגה ויש להן רק חשש מיתה. ומה שסיים: אבל כו' זהו כשיטת הפוסקים כחזקיה. וכ"ז לנעלה ישראל אבל לכהונה לכ"ע אסורה כנ"ל דלא גרע משלל מחמת מומין שכתב בהגה לעיל דאסורה. וז"ש: וי"ח כו' ודוקא. ר"ל דהג"ה כתב מקודם ד"ח דע"י נפשות אסורה אפילו לנעלה ישראל. וע"י סיים ודוקא כו' דלנעלה ישראל מותרות כשהבושות מחמת בעליהן ולא נגמר דינן להריגה.

(כט) שפירשם כפירש הרמב"ם הנ"ל בס"ק כ"ח דהג"מ ביירי שיושבות מחמת עצמן ונפסקו כחזקיה דדוקא בשנגמר דינן להריגה אסורות, הלא"ה מותרות שפסורות לחזור. וז"ש בהג"ה: "לנעלה ישראל", דלכהונה ל"פ כנ"ל בס"ק כ"ח דלכהונה לכולי עלמא אסורה בכל אופן, דלא גרע משלל מחמת מומין.

(ל) השק"ה: דבשעת הזעם והרג רב אינו מוקיל להם הריצוי ולכן מותרות אפילו לפכרא האחרונה כמ"ש למטה [עין ס"ק ל"ה]. ועב"ש ס"ק כ"ז שכתב שרק היכא דלא מועיל הריצוי התירו אשת ישראל אבל אם יכולות להציל עצמן ע"י הריצוי אסורה לנעלה.

ומי"מ שם בשם הגאונים, דהא דקתני ע"י נפשות אסורה לנעלה היינו לכהונה כמו ברישא דתנן, "ע"י מומין מותרת לנעלה" דאיירי לכהונה כנ"ל בס"ק כ"ד. וכן כל הני מתני' דכולה פירקין דבולחו לכהונה, וכמו שכויה ופרכום בכתובות כג' א וכו' א דאינה אסורה לנעלה ישראל. ועריטב"א שכתב דהא דקתני אסורה לנעלה ולא קתני אסורה לכהונה, משום דבא להשמיענו דמוציאים אותה מבעלה כהן. והדעה השניה שבהג"ה היא דעת התוס' שם כו' ב ד"ה וע"י נפשות ובע"ז כג' א ד"ה ע"י מומין. וראיתם: דאל"כ הל"ל "לכהונה" ומדלא נקט לכהונה הוכיחו דאסורה אפילו לנעלה ישראל. ולדבריהם הא דנקט רישא לנעלה משום סיפא דאסורה אפילו לנעלה ישראל וז"ל התוס' ב"ז שם: והא דנקט מותרת לנעלה ולא נקט מותרת לכהונה משום סיפא כו' עכ"ל. ועוד דאי לכהונה אפילו בלא נפשות אסורה כנ"ל בהג"ה שכתב: ודוקא כו' וכמ"ש ס"ק כ"ה וכמ"ש תוס' שם ד"ה תדע וז"ל: וסיפא דקתני כו' אלא כו'. [הבאנו לשון התוס' בס"ק כ"ה]. ועוד דאמרין בכתובות כו' א: והוא שנגמר דינן להריגה. ואי לכהונה אפילו בלא נגמר אסורה. דמי גרע משכויה ומי גרע מיד אומות העולם תקיפה דאסורה אפילו ע"י מומין כדאמרין שם בגמרא. ולא גרע מנחבשה שלא ע"י מומין שאסורה כנ"ל.

(כח) איתא בכתובות כו' א: ע"י נפשות אסורה כו' אמר רב כגון הני נשי דגנבי. ופירש"י בד"ה הני נשי כו' וז"ל: שבעליהן ניתליו ודרך המלכות להפקיר ביתם ונשיהן. ואיתא עוד בגמ': אמר חזקיה והוא שנגמר דינן להריגה ורבי יוחנן אמר אע"פ שלא נגמר דינן להריגה. ומ"ש כאן בהג"ה דביושבות חבושות מחמת בעליהן אינן אסורות אא"כ נגמר דין בעליהן למיתה, הוא משום דנפסקין כחזקיה שם דרביה דר"י הוא. — ריטב"א ורא"ש שם פ"ב הכ"ט ור"ן. וכפירש רש"י ד"ה הני נשי כו' דיושבות מחמת בעליהן, ואע"פ שלא נגמר דינן של הנשים. וא"כ כחבושות מחמת עצמן מודה חזקיה

רנ התירו רבותינו לנעלה ישראל וכסדרה הראשונה (לא) ולא נחנשה צידי עכו"ם ויהודים כנכסים ויואלים לנעלה שריא לנעלה (הנהות נוי' פי"ה). (לב) ישראל שהמיר הוא ואשתו וחזרו זהן אשתו מותרת לו ולא חיישין שמה זנתה תחתיו ואפילו נעלה כהן (לג) ולא אשתו המירה לחוד אסורה לנעלה אפילו ישראל (תשובת רשב"א והנהות מרדכי דכתובות) אם לא שיש לה עד אחד שלא זנתה כשנזיה (לד) ויש מקילין ואומרים דלא חיישין שמה זנתה (סס) (לה) ובשעת הגירה שהמירו דתן מחמת חונס וחזרו זהן לאחר שעבר החונס יש להקל ולהתירן אפילו לנעול

ביאורי הגר"א

כ"ו ז' הכל ה' בכלל כ"ו: (לג) ואם אשתו כ"ו. דמותר לע"ז הוא מותר לכל התורה כולה כמ"ש בפ"ק דחולין והאסורה על הזנות וכ"ש בהמירה דפקדה בכל התורה כולה וכמ"ש בחולין שם ות"ק כ"ו דוקא כשה"ג ובסנהדרין שם: (לד) ויש מקילין כ"ו. כן מ' במהרי"ק שם לכאורה והטעם כמ"ש בכתובות שם דלין האשה נאסרת כ"ו לנל ליתא כיון דידוע שזונה הוי כאלו יש עדים כמ"ש ולטעמיה כ"ו וכנ"ל דגניו ומזרים וכמו ע"י נפשות לאסורה לישראל ועח"מ וצ"ש: (לה) ובשעת כ"ו. דקודם שהמירו אין מועיל להם הריצוי ולאח"כ יושנת בשלום ולע"ג דהמירו מחמת יראה ל"ל זה וכמ"ש כהני נשי דגנזי וגנזי כ"ו מחמת יראה כ"ו וכ"ש כאן ושם שנקיטהו כ"ו וצ"ש וחזרו

כ"ו. דלינו מועיל להם הריצוי ומותרות אפי' לנ' האחרונה כמ"ש למטה וענ"ש: (לא) ואם נתבשה כ"ו. וממ"ש שם כ"ז ז' נעשה נל לפני כ"ו ילתי כ"ו וכ"ש כשה"ג ואמרינן בפ"א ופ"ב דעירובין חזר שהרזים כ"ו ר"ה לטומאה דילפינן מסוטה: (לב) ישראל שהמיר כ"ו. כמ"ש בסנהדרין פ"ב ח' ואידך נשיהו כ"ו ואפילו רצין ל"פ אלא משום גזירות חסומאלי וכת"ק דפ"ק דחולין ות"ק אשתו כ"ו וכיון שהמיר יושבין בשלום עמהן ועדיף ונחנשה ע"י ממון וצ"ש ואפילו נעלה כהן וכמ"ש בכתובות ט' ח' אין האשה נאסרת כ"ו ומ' דקאי לנ' התי' ח' התי' ראשון לאחר ל"ז נאשת כהן מדליק הניחא כ"ו דלין חילוק בין ישראל לכהן אלא לענין נעילת חונס כמ"ש בציננות

ברכת אליהו

אי מיירי באשת כהן כ"ו. ומוכת מכאן דגם אשת כהן אינה נאסרת כ"ז שאין קינוי וסתירה. דאין חילוק בין ישראל לבין אלא לענין בעילת אונס שלבעלה ישראל מותרת, ולבעלה כהן אסורה כמ"ש ביבמות נו ב: הכל היו בכלל זונה כשפרט לך הכתוב גבי אשת ישראל והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת מכלל דאשת כהן כריקמא קיימא. אבל לענין לאסורה בלי קינוי וסתירה כהן וישראל שוין ומותרת לשניהם. (לג) דמומר לע"ז הוא מומר לכל התורה כמ"ש בפ"ק דחולין ה א, וחשודה על הזנות. וכ"ש בהמירה דפקדה בכל התורה כולה. וכמ"ש בחזקוני שם ות"ק כ"ו דוקא בבח"ג ר"ל דוקא כשגם האיש המיר אמרינן דאשתו מותרת משום דכיון שגם הוא המיר ויושב עמה הוא שומר אותה ואינו מפקיר אותה כמ"ש בחולין הג"ל בס"ק ל"ב: אשתו לא מפקר. ובסנהדרין שם פב א הג"ל בס"ק לב אמרינן נשיהו לא מפקרי והיינו כשגם הוא עמה, אבל כשהמירה לבדה, היא חשודה לזנות ואסורה לבעלה.

(לד) כן מ' במהרי"ק שם⁵ לכאורה, והטעם כמ"ש בכתובות פ א דאין האשה נאסרת אלא על עסקי קינוי וסתירה. אבל ליתא. דכיון דידוע שזונה הוי כאילו יש עדים כמ"ש שם ולטעמיה קינוי וסתירה אין עדים לא (בתמיה — רש"י) כ"ו ופתח פתוח כשני עדים דמי. וכנ"ל בס"ק ל"ב דאמרינן בחולין יג ב דכניו ממוזרים. וכמו ע"י נפשות דאסורה לישראל אע"ג שאין עדים, מפני שידוע שמשתדלת להתרצות ע"י זנות. ועח"מ פסק"ב וכ"ש סק"ל שגם הם כתבו דדברי המקילין תמוהין.

(לה) דקודם שהמירו אין מועיל להם הריצוי, ולאח"כ יושבת בשלום ואי' לריצוי. ואע"ג דהמירו מחמת יראה לית

(לא) ממ"ש בכתובות כז ב: מעשה בא לפני כ"ו יצאהו לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי והשיאה רבי לבחונה על פיו. וכ"ש בבח"ג שרבים מהיהודים נכנסים ויוצאים — שמונתה. ואמרינן בפ"א דעירובין ח א ושם בפ"ב כב א: חצר שהרבים נכנסין לה כזו ויוצאין לה כזו רח"ל לטומאה. דילפינן ממוטה שרק במקום שאין רבים נכנסים ויוצאים מיקרי מקום יחוד.

(לב) כמ"ש בסנהדרין פב א: כי אתא רב דימי אמר בית דינו של חסומאלי גזרו הבא על הכותית חייב עליה משום נשכ"א; כי אתא רבין אמר משום נשכ"ו נדה שפחה כותית זונה אבל משום אישות לית לה; ואידך נשיהו לא מיפקרי ולכן כשהמיר הוא ואשתו וחזרו זהן מותרת לו דעכ"ס ג"כ לא מיפקרי נשיהו ולא חיישין שמה זינתה תחתיו. ואפילו רבין ל"פ שם כגמ' אלא משום גזירות חסומאלי. ובת"ק דפ"ק דחולין דאמרינן התם יג א: שהיטת מין לע"ז כ"ו וצ"א אף בניו ממזרין ות"ק אשתו ולא מפקר. וכיון שהמיר יושבין בשלום עמהן ואין חשש אפילו שמה נבעלה באונס ועדיף מנחבשה ע"י ממון שחוששים שמה נבעלה באונס, אבל כאן לא חוששין וצ"ש כאן כהנ"ה ואפילו בעלה כהן. וכמ"ש בכתובות פ א אין האשה נאסרת כ"ו. דשם אמרו: האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאסורה עליו. והגמרא מקשה שם: ואמאי ספק ספקא הוא כ"ו ויש ע"ז שני תירוצים: א) דמיירי באשת כהן. ב) באשת ישראל וכגון דקביל בה אביה קידושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד. ובתר הכי מקשינן: והאר"א אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה ומשמע דקדושת הגמ' קאי אבי' התירוצים אף אתירוצי ראשון דאמר ל"ש באשת כהן, מדליק: הניחא

באר הגולה

ל ס' ח' וע"ש שלא כתב שם להחזיר חלה נאשת ישראל ולא חיישי' שנעלה נרצון חלל לכהן משמע דאסורה וכ"כ מפורש בסיומן ה' דנאשת כהן היא אסורה כדין השנויה ולענ"ד ז"ע נזה.

מ ומימרא דרז שמואל דר ר' יצחק וכו' שם ע"ג.

כהנים (הרא"ש כלל ל' ל"ג). (לו) ואם אשה נדרה להמיר עממה ולא המירה עדיין וחזרה זה מותרת לנעלה (מהרי"ק שורש ק"ס). מ (לו) בד"א בזמן שיד ישראל תקיפה על העכו"ם והם יראים מהם אבל בזמן שיד העכו"ם תקיפה אפילו ע"י ממון כיון שנעשית ברשות העכו"ם נאסרה אא"כ העיד לה אחד בשבועיה. הנה: (לח) וכ"ז נמצאה בידי עכו"ם ונוסרה נידם

ביאורי הגר"א

כי תניא כו' יכרע"ש: (לז) בד"א כו' אבל כו'. ר"ל לכהונה ככ"ל מהא דאמרינן אף אן כו' ולא הולך לפרש לשיטתו דאף ע"י נפשות דווקא לכהונה: (לח) וב"ז כו'. כמ"ש תוס' נע"ז שם ד"ה תדע כו' ועי"ל כו' והרא"ש נסר ר' אלחנן כו' וכנ"ל וכמ"ש אין האשה נאסרת כו' ואפילו בידי עכו"ם וכמ"ש בירושלמי עבר וייחד א"ר ירמי' נשמע"ל מן הדא האשה שנמצאה בידי עכו"ם א"ר יוסי שריא אשה שדרכה לצוות הגע עומך שהיתה מרשת דרכה לרמוץ ואף שגמ' שם לא ס"ל כן משום דמצוה נידם אינה

בהן לאחר כו' והוי כע"י ומוון כיון שאין מסורות נידם כמ"ש תוס' שם ודווקא שהמירו תיכף דאליכ אסורה לכהן דהא אין מתיר חלה משום דלא ונהני הריצוי ועצ"ש: (לו) ואם אשה כו'. כמ"ש בסנהדרין ס"ל ז' וכרז אשי דווקא בישראל מומר וק"ל כרז אשי בכל מקום ואף לאמוראי דפליגי שם דוקא לענין קטלא חלל להיות חשוד בכל התורה לא דגולה מוז כ' תוס' בחולין י"ד ח' ד"ה השוחט תימא כו' ומיהו כו' ועי"ל כו' ואף להחולקין על תוס' נכח"ג מור' וכמ"ש נע"ז ל"ג בישראל ההולך לתרפות כו'

ברכת אליהו

להחולקין על התוס' היינו רק כשכבר עבר העבירה אבל בכה"ג שהיתה רק אמירה לבד מודים שלא נעשה מומר דאמרינן דילמא הדר ביה ובמ"ש בע"ז לב כ' ההולך לתרפות בהליכה מותר דילמא הדר ביה ולא אויל. ומקשינן שם לד א': והתניא ישראל ההולך לתרפות בין בהליכה בין בחזרה אסור ומתוך רב אשי: כי תניא הריא בישראל מומר דוראי אויל. וזה כרב אשי בסנהדרין סא ב הג"ל דרך ישראל מומר האומר אלך ואעבוד חייב אבל אם אינו מומר פטור דהדר ביה⁶.

(לז) מ"ש "נאסרה" ר"ל לכהונה כנ"ל [בס"ק כ"ד] מהא דאמרינן בכתובות כו א' אנו כו'. [עין בס"ק כ"ד שכת' שם דברי הגמרא]. ולא הוצרך המחבר לפרש דנאסרה, לכהונה, מפני שהמחבר לשיטתו שפסק בסעיף י"א דאף ע"י נפשות נאסרה דווקא לכהונה.

(לח) כמ"ש תוס' בע"ז כג א' ד"ה תדע כו' ועי"ל כו' והרא"ש שם פ"ב ס"ב בשם ר' אלחנן כו' וכנ"ל בפסק כ"ה. ובמ"ש בכתובות ט א': אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עיקמי קינוי ופתיחה. והכלל הזה הוא אפילו בידי עכו"ם [ר"ל שנתיתדה עם עכו"ם]. ובמ"ש בירושלמי שם ח"ז: עבר וייחד א"ר ירמי' נשמע"ל מן הדא האשה שנחבשה בידי עכו"ם א"ר יוסי שריא אשה שדרכה לצוות הגע עומך שהיתה מרשת דרכה לרמוץ. ואף שגמ' לא ס"ל כן שבבבלי שם מקשינן מהמשנה: האשה שנחבשה בידי עכו"ם כו' ולא תרצו התירוצי שדרכה לצוות. היינו משום דגמ' שלנו סוברת שלא שייך בכה"ג לומר שדרכה לצוות. משום דהבחישה בידם אינה מצווחת. משא"כ בכה"ג שאינה מסורה בידם גם גמ' שלנו ס"ל בירושלמי שאינה מסורה מפני שמצווחת.

לן בה ובמ"ש בכתובות נא ב': הני נשי דגנבי גנבי שריין לנכרייהו אמרי ליה רבנן לר"י והא קא ממטראן לחו נהמא. ומשני: מחמת יראה (הוא דעבוד — רש"י) כו'. וכ"ש כאן דהמירה באונס מחמת יראה, לא נחשדה לזנות ושם בגמ' אמרינן: שבקינהו ואזלו מנפשייהו אפירן. וה"ה כאן אם לא חזרו בהן לאחר שעבר האונס, הן אסורות וז"ש כאן בהג"ה: וחזרו בהן לאחר שעבר האונס כו', והוי כע"י ממון כיון שאין מסורות בידם כמ"ש תוס' בע"ז כג א' ד"ה תו לא מידי הנ"ל בס"ק כ"ה. ודווקא שהמירו תיכף דאליכ אסורה לכהן דהא אין מתיר חלה משום דלא מהני הריצוי. וזה שייך רק לגבי ישראל דכיון דלא מהני הריצוי לא חיישינן שזינתה ברצון אבל לגבי כהן אסורה דשמא נאנסה. ולכן צ"ל דמירי שהמירו תיכף. ועב"ש סקל"א שגם הוא כתב כן. ומ"ש בריש ס"ק זה דהטעם הוא משום דלא מהני הריצוי הוא לגבי ישראל, דלגבי אפילו אם לא המירה תיכף היא מותרת דאין חשש שזינתה ברצון קודם שהמירה, דאין אין מועיל להם הריצוי.

(לו) כמ"ש בסנהדרין סא ב' וכרב אשי דווקא בישראל מומר. דאמרינן התם דרב אשי סובר דהאומר אלך ואעבוד ע"ז אם הוא מומר חייב, אבל אם אינו מומר פטור ממיתה דהדר ביה. וק"ל כרב אשי בכל מקום. ואף לאמוראי דפליגי שם דוקא לענין קטלא חלל להיות חשוד בכל התורה לא. דגדולה מוז כתבו התוס' בחולין יד א' ד"ה השוחט דבעושה עבירה פעם אחת לא נעשה מומר וז"ל: תימא אי במזיד היאך שהיטתו כשרה והא מומר לחלל שכתות אסור לאכול משחיטתו כו' ומיהו למאי דמוקי כר' מאיר קשה ועוד י"ל דמשום פעם אחת לא חשיב מומר כו' עכ"ל. ואף

בסנהדרין המובא בריש ס"ק זה, וכמבואר לעיל.

6 בסיום ס"ק זה כתוב וכרא"ש. ונראה דזו ס"ס. ויתכן דצ"ל וכרב אשי. שרב אשי הוא המתוך כך שם בגמ' וזה כרב אשי

אבל אם נתייחדה עם עכו"ם אפילו שחינת להם (לט) אין אוסרין על היחוד לע"פ שעתה שלא כדת ואפילו יאל עליה קול זנות כל קלל דנחת נישאין לא חיישין לאוסרה על צעלה (שם נתשו' הרא"ש) (מ) מיהו אם נתייחדה לשם זנות יש להחמיר (מהרי"ק שורש ק"ס).
יב (מא) איזו היא חללה זו שנולדה מאיסורי כהונה (מב) כגון כהן הדיוט שבא

באר הגולה

ב נתייחד קדושין דף
ע"ז ע"א ומייתי לה
מקל.

ביאורי הגר"א

לדעתנו דשם קאי לכל צל"ה אפילו צל"ה הני טעמא שריא ומהא דכתובות מדרת לפי' תוספות שם ד"ה השבתו ופי' ר"י כ' אין ראי' דמודה שנעלה וכי"ל וכ"פ לקמן בסיוון קע"ח ס"ו אפילו נסתרו כ' וענ"ש. עד כאן): (מא) אי זו כ'. קידושין ע"ז א' ת"ר איזו היא כ': (מב) כגון כהן כ' וכ"ג כ'. יצמות ס' א' דכתיב אלמנה כ' וכת"ב כ' וקידושין שם ד' זונה למה נאמרה כ' וערש"י שם ע"ח א' ד"ה כ"ג צלמנה כ' וכת"ב פ' אמור מפרש הדבר יותר ויאמר אלמנה כ' ת"ל אלמנה לא יחלל גרושה לא יחלל כ' זונה מת"ל שיכול אין לי אלא כ"ג שעושה זרעו וכל פסולו' מומנו חולין כהן הדיוט מניין ת"ל זונה זונה לגז"ש מה זונה האמורה כ"ג עושה זרעו מכל פסולות מומנו חולין אף זונה האמורה צכה' הדיוט עושה

מנוחת משא"כ צכה"ג: (לט) אין אוסרין כ' ואפי' כ'. כמ"ש בקידושין פ"א א' מלקין כ' ואין אוסרין כ' ואפי' כ' כל כ'. כמ"ש גיטין פ"ח פ"ט ושם פ"א א' והא"ר אשי כ' ונאי תל"א כ' וז"ש על צעלה: (מ) מיהו כ'. כמו אחר קינוי וסתירה דנאסרת משום דרגלים לדבר כמ"ש בסוטה ד' ז'. (ליקוט מיהו אם נתייחדה לשם כ' מומ"ש נכתובות י"ג ד' א"ל מדרת היינו שזויה א"ל שאני שזויה כ' ש"מ אם נסתרה עם עכו"ם דינה כשזויה וכן משמע צדדים צעודל דנא"ר וכת"ב תוס' נכתובות שם ד"ה מעלה כ' וא"ת והא' כ' אכל הרא"ש צ"פ"צ דינמות כתנ' הנטען על א"ל כ' אפי' אדעתא דניאוף אסתתיר אין נאסרת כי הני עוזדי דנדריים שם ולא הוצרך שם להני טעמא אלא משום דנוירי נאומרת טמאה אני לך

ברכת אליהו

בסיוון קע"ח פ"י שאפילו אם נתייחדה לשם זנות מותרת. וז"ל שם: אפילו נסתרו יחד על דעת ערה אא"כ קינא לה תחלה בפני שנים. ועב"ש ס"ק ל"ד שגם הוא פסק שאם נתייחדה עם ישראל לשם זנות היא מותרת. ורק אם נתייחדה עם עכו"ם כתב שם: ואפשר למהר"ק כ' ואנן קי"ל כוותיה כשנתייחדה עם עכו"ם. וכתב שם דזה ג"כ רק לכהן ולא לישראל.

(מא) קידושין עז א: ת"ר איזו היא חללה כל שנולדה מן פסול כהונה.

(מב) יבמות ס א: דכתיב אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח כי אם בתולה וגו' (ויקרא כא, יד) וכת"ב ולא יחלל זרעו בעמיו אכולחו ורבגן אלה הפסיק הענין וראב"י אומר אלה למעוטי נדה. ופירש"י בד"ה, וכת"ב: ואפילו אבתולה יקח ולא בעולה דעשה הוא. ומכאן לומדים בכה"ג שעושה חלל מאיסורי כהונה. ובקידושין עז ב למדו שגם כהן הדיוט עושה חלל מגז"ש. וז"ל הגמרא: זונה למה נאמרה נאמר כאן (בכח"ג) זונה ונאמר להלן (בכהן הדיוט) — רש"י זונה מה כאן זרעו חולין (בכ"ג) זרעו חולין דכתיב לא יחלל — רש"י) אף להלן (בכהן הדיוט) זרעו חולין. וערש"י שם עז א ד"ה כ"ג כאלמנה כ' וז"ל: הילכך בכהן הדיוט נמי איכא לא יחלל, וכת"ב פ' אמור שם מפורש הדבר יותר. וז"ל הת"כ: ויאמר אלמנה כ' ת"ל אלמנה לא יחלל גרושה לא יחלל כ' זונה מת"ל שיכול אין לי אלא כ"ג שעושה זרעו מכל פסולות ממנו חולין כהן הדיוט מניין ת"ל זונה זונה לגז"ש מה זונה האמורה בכ"ג עושה זרעו מכל פסולות ממנו חולין אף זונה האמורה בכהן הדיוט עושה זרעו פסולות ממנו חולין.

(לט) כמ"ש בקידושין פ"א א: מלקין על ייחוד ואין אוסרין על הייחוד (ואין אוסרין אשת איש על בעלה מהמת ייחוד — רש"י) כ'. ומ"ש בהג"ה: ואפילו כ' כל כ' הוא כמ"ש בגיטין פ"ח ב, פ"ב דקלא דבתר נישואין חיישין ליה. ושם פ"א א: והא"ר אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישין ליה. ותרצינן: מאי תצא נמי תצא משני. וז"ש: על בעלה דלגבי השני הוי קלא חלפני נישואין וחיישין ליה.

(מ) כמו אחר קינוי וסתירה דנאסרת משום דרגלים לדבר כמ"ש בסוטה ב ב. וה"ה כשנתייחדה לשם זנות יש רגלים לדבר. ליקוט: מומ"ש בכתובות יג ב: א"ל מדרת היינו שבויה א"ל שאני שבויה דרוב נכרים פרוצים בעריות הם א"ל הא נמי כיוון דאיסתתיר אין אפוסטרופוס לעריות. ש"מ אם נסתרה עם עכו"ם דינה כשבויה. וכן משמע בנדרים צא ב בעובדא דנא"ר וכמ"ש תוס' בכתובות שם עמוד א ד"ה מעלה כ' וא"ת והא' כ' שהתוס' שם הוכיחו מנדרים צא ב שנאסרה ע"י יחוד. דאמרין שם בעובדא דההוא נואף שהתייחד עם אשת איש ואח"כ בא בעלה והזהירו הנואף שלא יאכל מדבר שטעמו נחש. ואמר רבא שהאשה מותרת דאם איתא דעבד איסורא ביחא ליה דליכול וליתמות. ומ' דאי לא האי טעמא היתה נאסרת ע"י יחוד. וזהו שיטת מהר"ק, אבל הרא"ש בפ"ב דיבמות סי' כתב: הנמנען על א"ל כ' אפילו אדעתא דניאוף אסתתיר אין נאסרת כי הני עובדי דנדריים שם ולא הוצרך שם להני טעמא אלא משום דמייירי באומרת טמאה אני לך דאמתני' דשם קאי אבל בלא"ה אפילו בלא חני טעמא שריא. והא' דהבאנו לעיל הוכחה מכתובות יג ב דאמ"ל מדרת היינו שבויה כ', לפי' תוס' שם ד"ה השבתנו ופי' ר"י כ' אין ראי' דלפירוש התוס' שם מייירי דמורה שנבעלה ואומרת לכשר נבעלתי וכי"ל. וכ"פ לקמן

באר הגולה

ס נריתא סס ודרוש
לה מוקח.
ע משנה יצמות 77
כ"ג ע"ב.
פ מושנה נדה 77
ו"ה ע"א.
צ משנה סס 77 מ"ד
ע"ב.
ק מושנה יצמות 77
נ"ו ע"ב. ר ל' הרמב"ם בפ"ט מהל"ב וכתב ה"ה שלמד דין זה מנ"ש סתם מן הכשולין וכו'. ש ונב"י כ' עטס אחר.

על הזונה או על הגרושה וכתן גדול שבא עליהן או על האלמנה (מג) או שנשא בעולה ובא עליה (מד) הרי אלו נתחללו (מה) לעולם ואם הוליד ממנה (מח) בין זה שחיללה בין אחר הולד בין שהוא זכר בין שהיא נקבה חלל ס והיא עצמה נתחללה בביאתו ע (מו) משהערה בה בין שבא עליה בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון פ (מח) והוא שהיה כהן מבן מ' שנים ויום א' ולמעלה ז והנבעלת מכת ג' שנים ויום אחד ומעלה ק (מט) אבל כהן שקידש א' מאיסורי כהונה ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין לא נתחללה אבל מן הנשואין ר (נ) אף על פי שלא נבעלה נתחללה ששכל

ביאורי הגר"א

זונה לא נעשית אע"ג דאיסורא שיה נכלל דלא קי"ל כר"ל כמש"ל ס' ו' ס"ח: (מד) הרי אלו כו'. קידושין סס נולדה לין כו' והרי כו' ושם ת"ר לא יחלל כו': (מה) לעולם. ר"ל של"ד הולידה נאותה צ"ח כמש"ל: (מו) בין זה כו'. שעי' נאמר חללה כו' ולא יחלל כו': (מז) משהערה כו' ובין כו'. עמש"ל ס' ו' ס"ט: (מח) והוא כו'. ע"ש: (מט) אבל כו' אבל כו'. יצמות נ"ו ז' נתארמלו כו': (נ) אעפ"י כו'. מנ"ש מן הכישולין סתמא. מ"מ. וכשנבעלה נריכה למימר כ"מ. ול"כ שפ' כרנ שם נ"ז ז' וכפירש תוס' וזנה לא נעשית אע"ג דאיסורא שיה נכלל דלא קי"ל כר"ל כמש"ל ס' ו' ס"ח: (מד) הרי אלו כו'. קידושין סס נולדה לין כו' והרי כו' ושם ת"ר לא יחלל כו': (מה) לעולם. ר"ל של"ד הולידה נאותה צ"ח כמש"ל: (מו) בין זה כו'. שעי' נאמר חללה כו' ולא יחלל כו': (מז) משהערה כו' ובין כו'. עמש"ל ס' ו' ס"ט: (מח) והוא כו'. ע"ש: (מט) אבל כו' אבל כו'. יצמות נ"ו ז' נתארמלו כו': (נ) אעפ"י כו'. מנ"ש מן הכישולין סתמא. מ"מ. וכשנבעלה נריכה למימר כ"מ. ול"כ שפ' כרנ שם נ"ז ז' וכפירש תוס'

זרעו ווכל פסולות ומנו חולין: (מג) או שנשא כו'. כרל"ז יצמות סס דאיפסיק סס כות"ל. ודוקא שכל חלל קידש נלדל לא כמ"ש ברמב"ם סס ובקידושין ע"ח ח' כרנל ונבעל לחוד סגי כמש"ש ועיין רש"י סס ד"ה קידש וד"ה ומודה רנל כו' ונבעלה דווקא ששכל ג"כ כמ"ש ברמב"ם סס ועשמו כ' הנו"מ ומנ"ש יצמות סס לא ישל ואם נשא כו' חלל ול"כ דאם איתא דנבעל לנד ע"כ משום לא יחלל כמ"ש סס ח"כ ה"ל חלל וכן הקשו תוס' יצמות ס' ח' ד"ה חלל כו' ולע"ג דלהרמב"ם דהנל על הפנויה נל"ת לין זה מאיסורי כהונה וגם

ברכת אליהו

אמרו שם בגמ' דבעולה לכ"ג הוה רק איסור עשה וכן חקשו תוס' ביבמות פ א ד"ה חלל כו' וגשאריו בקושיא. ומוה הוציא הרמב"ם הדין דבעולה לכ"ג אינו רק עם נישואין. ואע"ג דלהרמב"ם בפ"א מאיסורי ח"ד דהבא על הפנויה עובר בלא תעשה, מ"מ אין זה מאיסורי כהונה. וגם זונה לא נעשית אע"ג דאיסורא שוה בכל, מ"מ לא נעשית זונה דלא קי"ל כר"א הסובר ביבמות סא ב דפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה, כמש"ל סימן ו' ס"ח פ"ק כ'. (מד) קידושין עז א: איזו היא חללה כל שנולדה מן פסול כהונה נולדה אין לא נולדה לא הרי אלמנה וגרושה זונה דלא נולדה וקא הויה חללה. ושם: ת"ר לא יחלל זרעו אין ולי אלא זרעו דוקא היא עצמה מנין אמרת קל וחומר כו' היא שעברה עברה אינו דין שמתחללה. (מה) ר"ל שלא דוקא מה שהולידה באותה ביאה הוה חללה כמש"ל: בין זה שחיללה בין אחר כו'. (מו) שעי' נאמר חללה כו' ולא יחלל כו' שבין הולד שנולד מביאה שנעשית חללה, ובין הולד שנולד מביאה שבא עליה אחר, אחר שנעשית חללה, הוי חלל. (מז) עמש"ל סימן ו' פ"ש ס"ק לב. ל"ד המקור לדין זה. (מח) ע"ש ז'.

(מג) כראב"י ביבמות ס א דפ"ל יש חלל מחייבי עשה דאיפסיק שם כותיה. ובכל איסורי כהונה חוץ מבעולה לכ"ג דנעשית חללה היינו דוקא שבא עליה אבל קידש בלבד לא כמ"ש ברמב"ם פ"ט מאיסורי ביאה ח"ג ובקידושין עח א כרנא דאיתא שם: אמר אב"י קידש (כ"ג או כהן הדיוט אחת מן הפסולות האמורות בענין — רש"י) לוקה בעל לוקה קידש לוקה משום לא יקח בעל לוקה משום לא יחלל רבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה כו' ומודה רבא (אע"ג דבעי באיסור כהונה תרתי דוקא ביאה אחר קידושין הוא דבעי דאקידושין לחודיהו לא לקי — רש"י) ככה"ג באלמנה שאם בעל ולא קידש שלוקה ולא יחלל זרעו בעמיו אמר רחמנא והרי הוא חילל. ובבעל לחוד סגי כמש"ש. ועיין רש"י שם ד"ה קידש וד"ה מודה רבא כו' הג"ל דיוצא מדבריו שבכל איסורי כהונה בין כה"ג בין כהן הדיוט בקידש לבד לא חילל ובעל לבד חילל. ובכעילה [נראה דצ"ל: ובבעולה וכוונתו בבעולה לכה"ג] דווקא שנשא נ"כ נעשית חללה אבל בבעילה לחוד לא נעשית חללה כמ"ש ברמב"ם שם הלכה ז. וטעמו כתב המ"מ כמ"ש ביבמות עט ב: אנוסת חבירו ומפותת חבירו לא ישא ואם נשא ראב"י אומר הולד חלל. ומדאמר: "ואם נשא" מ' דק נשאה הוי חלל. ול"כ רא"י לדברי הרמב"ם שבעולה לכ"ג לא נתחללה וגם לא נעשה הולד חלל בבעילה לחוד, דאם איתא דבעל לבד נעשית חלל וגם הולד חלל ע"כ היינו משום קרא דלא יחלל כמ"ש שם ביבמות פ א, אי"כ ה"ל חלל וא"כ אבעולה לכ"ג קאי ג"כ הלאו דלא יחלל, וא"כ הו"ל איסור לאו, וא"כ למה

(מט) תנן ביבמות נו ב: נתארמלו או נתגרשו מן הנשואין פסולות מן האירוסין כשרות. (נ) כ"כ הרמב"ם בפ"ט מאיסורי ביאה ה"ג. וכתב המ"מ שהרמב"ם למד זה ממש"ש במשנה ביבמות נו ב: "מן הנשואין פסולות" פתב, משמע דאפילו בלא ביאה נפסלו. והכ"מ כתב

רש"י: שבא על המהנת פסלה.

ד לא ברור למה כיון רבנו באמרו ע"ש. ואולי כונתו למשנה נדה מה א שהביא באה"ג וסיום המשנה הוא: ופוסל. וכתב

(ג) נשואה בחזקת בעולה היא אע"פ שנמצאת בתולה. יג ח (ג) חכהן עצמו יד (ג) כהן שבא על אחת מעריות או על יבמה לשוק ונתעברה מביאה ראשונה אין הולד חלל אבל עשאה שעבר ובא על אחת מאיסורי כהונה לא נתחלל. יד (ג) כהן שבא על אחת מעריות או על יבמה לשוק ונתעברה מביאה ראשונה אין הולד חלל אבל עשאה

ביאורי הגר"א

סוטה פ"ג: (ג) כהן שבא כו'. חזיל לשיטתו ש"ל דפ' שם והלכתא עכו"ם כו' אפילו לכהונה חלל בירושלמי לא משמע כן שאלו שם פ"ד הלכה ט"ו ח"ע"ג דר' יהושע חמר הנא על אחות חלונתו הולד כשר מודה שאם היתה הולד נקבה שהיא פסולה מן הכהונה כו' ח"ע"ג דלמור רב עכו"ם ועד שזלו על נח ישראל הולד כשר מודה שאם היתה נקבה שהיא פסולה מן הכהונה וזה שלא כפי' הרמב"ן דרש מודה זה להיתירא ר"ל אף לכהונה וכמ"ש לעיל ור"ל אחות חלונתו שהיא זכרת וכר"ל צ"ח דזמנות צנ"ו. כהן כו' חלל עומ"ש למעלה חלל חזיו נעשה הזכר חלל נקבה פסולה לכהונה כמ"ש צנ"ו וקיי"ו חלונתו וכמ"ש רש"י ט"ו ז' ד"ה היא כו' וכן בכל ח"ל חוץ מהנחזיר גרושתו ויבמה לשוק שהן עומ"ש חלל להרמב"ם שפסק שאף חלו נפסלין הן עומ"ש ח"כ אף בהן פסולין צנותיהן חלל כזר כתב שאין הפוסקים מודים לו חללו השמים

שם סד"ה ורז ונראה לר"י כפירש ר"ת כו': ליקוט. ח"ע"פ שלא נעלה כ' וי"מ דמתני' קתני מן הנשואין סתם מ' ח"ע"פ שלא נעלה וכי"מ כתב דמשנה יתירה היא ועי"כ קמ"ל כה"ג ולא דקו כאן דזהדיא חמרינן בירושלמי שם סוף הלכה ג' ח"ר יוסי צ"ר צון לא סוף דזר מן הנשואין נעלו צין מן האירוסין וצין מן הנשואין פסולות לא נעלו צין מן האירוסין וצין מן הנשואין כשרות וכן בתוספתא פ' עשירי אלמנה לכ"ג גרשה וחלוצה לכהן הדיט שנכנסה לחופה לשם נישואין ולא הספיק לצועלה עד שמת כשירה לכהונה וכשירה לזכר בתרומה נא עליה פסלה מן הכהונה ופסלה מלאכול בתרומה חלל דהרמב"ם ס"ל דכ"ז חתיה כשנחלל והוא פ' כרז וכפירש תוס' שם: (ג) שכל בשואה כו'. מתני' צכתנות י"ח בתולה חלמנה כו' וערש"י שם ד"ה מן וד"ה כתוצתה וגו' שם ת"ר כנסה כו' ע"ש: (ג) הכהן עצמו כו'. קידושין ע"ז ח' ומתני'

ברכת אליהו

מן הנישואין בתובתה מנה. וערש"י שם ד"ה מן הנשואין וז"ל: כגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת שלא נבעלה. וד"ה בתובתה מנה וז"ל: אם ניסת לאחר סתם כתובתה מנה דבחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה. וגמ' שם עמוד ב': ת"ר כנסה כו' ע"ש. דו"ל הגמרא: ת"ר כנסה ראשון לשם נישואין ויש לה עדים שלא נסתרה א"נ נסתרה ולא שהתה כדי ביאה אין השני יכול לסעון טענת בתולים שהרי כנסה ראשון. ומפרש שם רב אשי דאעפ"י שיש עדים שלא נבעלה אין השני סומך עליהם ואדעתא דבעולה נשאת, דכיון שכנסה הראשון לשם נישואין הויא בחזקת בעולה.

(ג) קידושין ע"ז א': הוא עצמו יוכיח שעבר עבירה ואין מתחלל. ומתני' סוטה פ"ג כ' א': כהנת מתחללת ואין כהן מתחלל. ושם עמוד ב' בגמרא: מגלו דאמר קרא ולא יחלל זרעו בעמיו (ויקרא כא, טו) זרעו מתחלל והוא אינו מתחלל. (ג) כ"ה שיטת הרמב"ם בפ"ט מאיסורי ביאה ה"ה, שבכל איסורי ביאה שאינם איסורי כהונה הולד כשר לגמרי. והרמב"ם או"ל לשיטתו בפט"ו מאיסורי ביאה ה"ג שעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. שפ"ל דהא דפסקינן ביבמות מה ב' והלכתא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר היינו אפילו לבחונה. וזה לא כדברי המשנה למלך שכתב בפ"ג מאיסורי-ביאה ה"ח בדעת הרמב"ם שאם ילדה בת פסולה לכהונה, אבל בירושלמי לא משמע כן שאמרו שם פ"ד חמ"ו: אע"ג דר' יהושע אמר הבא על אחות חלונתו הולד כשר מודה שאם היתה הולד נקבה שהיא פסולה מן הכהונה כו' אע"ג דאמר רב עכו"ם ועבד שבאו על בת ישראל הולד כשר מודה שאם היתה נקבה שהיא פסולה מן הכהונה. הרי מפורש בירושלמי שאם ילדה בת היא פסולה לכהונה. וזה שלא כפי' הרמב"ם ביבמות מה א' שגם הוא מפרש דהא דאמרו שם דרב מודה בה להיתירא היינו ר"ל אף

ההרמב"ם למד זה מיתורא דמתני' דקתני מן הנשואין פסולות שהיא משנה שאינה צריכה דאם נאמר דמירי כשנבעלה צריכא למימרי אע"כ דהמשנה באה לומר שכיון שנכנסה לרשות הבעל לנישואין אע"פ שלא נבעלו פסולות. ול"נ שפ"י כרב שם נז' ב' וכפירש תוס' שם פרי"ה ורב ונראה לר"י כפירש ר"ת כו'. דאיתא ביבמות נז' א': רב אמר יש חופה לפסולות, ושמואל אמר אין חופה לפסולות. ופירשו שם עמוד ב' בתוס' בשם ר"ת וז"ל: דבחופה שאחר קידושין איירי רב ושמואל ואנתאלמנה או נתגרשה דמתניתין קיימי רב אמר יש חופה לפסולות ואם נתאלמנו או נתגרשו אחר חופה פסולות לכ"ע כיון דיש חופה וחופה חשיב כביאה לפסול לעולם ושמואל אמר אין חופה לפסולות והוי נתאלמנו או נתגרשו מן האירוסין דכשרות. ופסק הרמב"ם כרב — דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי — דבחופה — דהיינו בנישואין — לבד ג"כ נפסלו. ליקוט: ח"ע"פ מ' דמתני' קתני מן הנשואין סתם מ' אע"פ שלא נבעלה והכי"מ כתב דמשנה יתירה היא ועי"כ קמ"ל כה"ג כמ"ש בריש ס"ק זה ולא דקו כאן. דבהדיא אמרינן בירושלמי שם פ"י סוף הלכה ג' ח"ר יוסי ב"ר לא סוף דבר מן הנשואין, נבעלו בין מן האירוסין בין מן הנשואים פסולות, לא נבעלו בין מן האירוסין בין מן הנשואין כשרות. הרי דבירושלמי מפרש דמן הנשואין היינו רק כשנבעלו. וכן בתוספתא שם פרק עשירי: אלמנה לבי"ע גרשה וחלוצה לכהן הדיוט שנכנסה לחופה לשם נישואין ולא הספיק לבעולה עד שמת כשירה לכהונה וכשירה לאכול בתרומה בא עליה פסלה מן הכהונה ופסלה מלאכול בתרומה. הרי גם בתוספתא מפורש שבנישואין לבד בלי בעילה לא נפסל. אלא דהרמב"ם ס"ל דכ"ז איתא בשמואל והוא פסק כרב וכפירש תוס' שם ובנ"ל.

(ג) מתני' בכתובות יא א': בתולה אלמנה גרושה וחלוצה

באר הגולה

זונה (נד) ואם חזר ובא עליה (נה) הוא או כהן אחר הולד חלל ב(נו) אבל הבא על

ב זינתו לעיל סי'
ו' ספ' ה'.

ביאורי הגר"א

למנ"מ למיפסח חלל ולד מחזיר גרושתו ומהו ר"ל חלל
דנני נרות פסול ולד מ"ג מהו מי קאמרינן חלל צינמה
לשוק מתחלה ג"כ ופשיט לוי' דלפי' נני נרות כשר
ללא ילפינן ק"ו כלל חלל לומר כן דהא אמרינן
שם מחי מתירא כו' וכן שם מ"ד ז' מחל הכל מודים
ר"י כו' וגמ' דקידושין שם הלכך כהן כו' דווקא
לעצמה חלל לזרעה לא וע"ל סי' ו' ס"ח והעיקר לדינא
כדעת כל הפוסקים דלינה נעשית זונה חלל מהנך
ללא תפסי קידושין שכן מוכיחות כל הסוגיות כמ"ש
שם ועוד סוגיות אחרות וכן יצמנה לשוק כמ"ש ט"ו ז'
ולכן אין נעשית חללה לעולם אף צניחה שני' ולכן אמר
שם נקידושין כהן שגז על אחותו וכן צמנה וקומות
דווקא צמ"כ וצמ"כ אפילו הולד הראשון פגום לכהונה
לפי' מישראל וכ"פ [בסמ"ק] צמ"כ ועוד והוא
נק"ו הנ"ל כמ"ש שם מ"ה ח' דכולהו אמוראי כו' ונק"ו
כו' ויהו דנרי הרמז"ם כנונים שהוא אזיל לשיטתו שפסק
צפ"טו דעכו"ם ועד הנז על נת ישראל הולד כשר
ונושע מדבריו דכשר לנמרי וכ"כ הנו"מ וכן הרי"ף

כמ"ש. ע"כ: (נד) ואם חזר ובא כו'. ר"ל כהן
אחר שאינה ערוה עליו או הוא כגון נאחות אשתו
לאחר מיתת אשתו וכן צינמה דק"ל אין הולד מותר
כמ"ש צינמות ל"ג ח'. חלל דבריו ל"ע כיון דעשה
זונה הולד פגום לכהונה אפילו הי' ישראל כמ"ש מ"ד
ז' הכל מודי' כו' דלע"ג דלמחר ר' יהושע כו' ה"כ
כיון כו' וכן שם ט"ו ז' מחי מתירא כו' ועיין רש"י
שם ד"ה הי' עממה ולעיל ג"כ וכו' וה"ה חלל
לפי"ד ש"פ דנעשה זונה וכן צינמה לשוק חלל דעיקר
דינא צינמה לשוק נעשה זונה ג"כ ל"ע דשם מ' דלינה
נעשה זונה ולכך הולד כשר וכמ"ש רש"י ד"ה הנ"ל
וח"ל דס"ל ללא ק"ל כהאי סוגיא חלל גם מחזיר
גרושתו מתחלת ואפ"ה הולד כשר מנ"ש צקידושין
שם ובפ' בתרא דנדה ושאר מקומות דהיא תועבה ואין
צנה תועבה ואם איתא קרא ל"ל הא איפריך ק"ו
ומומנה ילפינן לכל זונה דולד כשר חלל לומר כן
דהא אמרינן צינמות שם מ"ד ז' והיא כשרה כו' ושם
ס"ט ח' ואימא נצעלה כו' והיתי י"ל דל"ג שם ט"ו ז'

ברכת אליהו

נתי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי מק"ו מאלמנה כו' ה"נ
כיון שבטלה עשאה זונה. הרי דהיכא דהיא זונה, הולד —
אע"ג שאינו ממזר — פגום מיהא הוי. ושם פו ב: מאי
מתירא אני כו' נתי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי מק"ו
מאלמנה כו' מה לאמנה שהיא עצמה מתחללת. ועיין רש"י
שם ד"ה היא עצמה וז"ל: ולעיל גבי חייבי כריתות כו'.
התם נמי כיון דנבטלה לחייבי כריתות עשאה זונה כו'.
וה"ה בחייבי לאוין לפי"ד ש"פ דנעשה זונה, וכן ביבמה
לשוק כיון שעשאה זונה הולד פגום. אלא דעיקר דינא
דיבמה לשוק נעשה זונה ג"כ צ"ע. דשם מ' דאינה נעשה
זונה ולכך הולד כשר וכמ"ש רש"י ב"ה הנ"ל דלכן אמרינן
התם דאין הולד פגום משום שלא עשאה זונה. ואפשר לומר
דפ"ל דלא קי"ל כהאי פוגיא, אלא גם מחזיר גרושתו
מתחללת ואפ"ה הולד כשר, מ"ש בקידושין עז א ובפרק
בתרא דנדה ע א ושאר מקומות דלכן בן מחזיר גרושתו
משנשאת אין הולד פסול דכתיב תועבה היא (דברים כד,
ד) ודרשין דהיא תועבה ואין בנה תועבה. ואם איתא
קרא ל"ל במחזיר גרושתו, שאין בנה תועבה, הא איפריך
ק"ו. אע"כ דמחזיר גרושתו היא מתחללת והייתי לומר
מאלמנה ל"ג שבנה תועבה, אף דלא הוי זר מעיקרא ובא
הכתוב לומר דאע"ג דהיא מתחללת אפ"ה הולד כשר. וממנה
ילפינן לכל זונה דהולד כשר ואין כשרות הולד תלויה אם
היא זונה או לא. אבל אי אפשר לומר כן, דהא אמרינן שם

לכהונה, וכמ"ש לעיל. ור"ל אחות חלוצתו שהיא בכרת
וכר"ל בפ"א דיבמות בגמ' 8. עמ"ש למעלה בסיומ' ו' ס"ק
כ"ג דאפילו לא מאיסורי כהונה דלא משוי חלל, היינו
דחלל אינו נעשה הזכר, אבל נקבה — דהיינו בתו — פסולה
לכהונה. כמ"ש בגמ' ביבמות פו ב מק"ו מאלמנה. וכמ"ש
רש"י שם ד"ה היא כו'. ומשמע דשניהם מתחללים
האשה והזרע. וכתב שם שהעיקר תלוי אם עשאה זונה
וכן בכל חייבי לאוין, חוץ מהמחזיר גרושתו ויבמה
לשוק שהן עצמן אינן נפסלות דלאו זר מעיקרא הן.
אבל להרמב"ם שפסק שאף אלו נפסלין הן עצמן, א"כ אף
בחן פסולות בנותיהן. אבל כבר כ' שאין הפוסקים מודים
לו באלו השתים כמ"ש.

(נד) ר"ל כהן אחר שאינה ערוה עליו דאילו כשהיא ערוה
עליו הרי הבן ממזר או הוא ומשכחת לה שבביאה הראשונה
היתה ערוה עליו, ובביאה השניה אינה ערוה עליו כגון באחות
אשתו ובא עליה ביאה שניה לאחר מיתת אשתו וכן ביבמה
לשוק דק"ל אין הולד ממזר כמ"ש ביבמות צב א: אי
ממזר מיבמה (שנשאת לשוק בלא חליצה — רש"י). ודברי
המתברר הם מדברי הרמב"ם בפ"ה מאיסורי ביאה ה"ג. שכתב
שם שיבמה שבא עליה זר עשאה זונה. אבל דבריו צ"ע כיון
דעשאה זונה הולד פגום לכהונה אפילו הי' ישראל כמ"ש
מד ב: הכל מודים בבא על חייבי כריתות שהולד פגום
כו' דאע"ג דאמר רבי יהושע אין ממזר מחייבי כריתות

וכר"ל בפ"א דיבמות בגמ'. וכוונתו דר"ל בירושלמי "חלוצת
אחיו" וכר"ל דס"ל ביבמות פרק א' י ב: והאחין חייבין על
החלוצה כרת. אולם לקמן בס"ק נ"ו הביא רבנו דברי הירושלמי
ושם איתא: הבא על אחותו. ומכאן ואילך בדברי רבנו נראה
שהו ליקוט.

8 נראה שיש כאן ט"ס. וכן צ"ל: ור"ל אחותו שהיא בכרת
אחות חלוצתו מרבנן וכר"ל בפ"ד דיבמות בגמ'. וכוונתו דאי
אפשר לגרוס בירושלמי: "הבא על אחות חלוצתו", דהרי היא
אסורה רק מדרבנן, וכמ"ש ר"ל ביבמות פ"ד מ ב: אחות חלוצה
מדברי סופרים. אלא ר"ל בירושלמי "אחות" שהיא בכרת. והי'
אפשר לגרוס בדברי רבנו: ור"ל: חלוצת אחיו שהיא בכרת

ביאורי הגר"א

נסתפק בזה משום דנדר כל שקלא וטריא מסיים והלכתא עכו"ם כו' ולא מסיים הוולד פגום וכן הרמב"ן ז"ל נסתפק וכ' מדי"ל רב יהודה ז"ל איטער כו' וכן רבא ז"ל או גלי כו' ואם איתא היכא יהני ענה דנפיק חורבא דחתי כהן למונסב נרתי' וכן דקאמר לרב ה' לי נרתך כו' וסוגיא דגמ' הכי הוא אלא אמר רב יוסף רבי היא כו' ריב"ל אמר הולד מוקלקל כו' הכל מודרי רב יוסף הוא ר"ל דלר' הולד מומזר ולדברי ריב"ל הולד פגום מיהא ז"ל אגזי ונאי חזית כו' מורי זה להתירא ר"ל אף לכהונה ואף רב כו' ואף רב יהודה כו' דכולהו מורי להתירא אף לכהונה וכן כל הסוגיא וכיון דקאמר והלכתא כו' כשר סתם י"ל דאף לכהונה קאמר וכ"מ בצרכות מ"ז ח' דא"כ למייד אין ומהנין כו' כו' וערש"י שם ומכ"מ פ' הרמז"ם להכשיר אף לכהונה ומ"ש הרמז"ם שם פ"י"ג הלכה ה' ה' נקרא כו' כנר הקסה המ"מ שם ות"י דנ"מ נגר וניורת שהיו מוחזקין

ביבמות שם מד ב במחזיר גרושתו : והיא כשרה כו'. ושם ספ א : ואימא נבעלה 'לפסול לה אף מחזיר גרושתו כו' לאפוקי האי דלא זר אצלה מעיקרא הוא. הרי מוכח בשתי סוגיות הללו דמחזיר גרושתו, היא כשרה ואינה מתחללת. ולעיל הסוגיא דיבמות טו ב. ושם בגמרא הביאה הברייתא דשאלו את רבי יהושע צרת הבת מהו ופירשה הגמ' דשאלו אותו בני צרות דב"ה לב"ש מהו (דחייבי לאוין גינהו מי הוו פגומים אליבא דב"ש — רש"י). ואומרת הגמ' : למאי נפ"מ למיפשט ולד מחזיר גרושתו כו'. והאיבעיא היא אי ילפינן ק"ו מאלמנה לכ"ג או דילמא איכא למיפדך מה לאלמנה שהיא עצמה מתחללת. ולפי גירסא זו יוצא שביבמה לשוק אינה מתחללת. וקשה מזה לדברי הרמב"ם שכתב שנעשית זונה, ואפ"ה הולד כשר. והייתי יכול לומר דל"ג שם טו ב למנינא למיפשט כו', אלא דגרסינן : ולד מחזיר גרושתו מהו כו' ר"ל את"ל דבני צרות פסולי, ולד מחזיר גרושתו מהו מי קאמרינן אבל ביבמה לשוק נתחללה ג"כ, ופשיט ליה דאפילו בני צרות כשר דלא ילפינן ק"ו כלל. אבל אי אפשר לומר כן, דהא דאמרינן שם מאי מתיירא כו' פגם מיהו הוי מק"ו מאלמנה כו' הרי דכן ילפינן ק"ו מאלמנה לכ"ג. וכן שם מד ב : מאן חזי מודים ר"י כו' [הבאנו לעיל לשון הגמרא]. ונמ' דקידושין שם עז ב : הילכך כהן הבא על אחותו זונה משיי לה חללה לא משיי לה חור ובא עליה עשאה חללה. ומ' דיוקא לעצמה עשאה חללה אבל לזרעה לא. ועיין לעיל סימן ו' סעיף ח' ומה שכתוב שם. וחקיקר לדינא כדעת כל הפוסקים דאינה נעשית זונה אלא מחנך דלא תפסי קידושין, שכן מוכיחות כל הסוגיות כמ"ש שם, ועוד סוגיות אחרות, וכן יבמה לשוק כמ"ש שם ב, ולכן אין נעשית חללה לעולם אף בביתא שזרה. ולכן אמר שם בקידושין : כהן שבא על אחותו, ובקט אחותו שהיא חייבי כריתות ולא תפס בה קידושין. וכן בכמה מקומות דיוקא בחייבי כריתות. ובח"מ אפילו חולד הראשון פגום לכהונה אפילו מישראל מפני שאין קידושין תופסין בה. וכ"כ בסעיף י"ז בעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל דהבת פגומה לכהונה, והוא מק"ו הנ"ל כמ"ש שם מה א לענין עכו"ם ועבד הבא

ברכת אליהו

על בת ישראל : דכולהו אמוראי דמכשרי מודו שהולד פגום לכהונה מק"ו מאלמנה כו'.

מיהו דברי הרמב"ם נכונים שהוא או"ל לשיטתו שפסק בפ"י מאיפורי ביאה ח"ג דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, ומשמע מדבריו דכשר לגמרי אפילו לכהונה, וכ"כ המ"מ. וכן הרי"ף נסתפק בזה משום דבתר כל שקלא וטריא בענין עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל מסיים : והלכתא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, ולא מסיים : והולד פגום. ומהו מ' דהולד כשר לגמרי אפילו לכהונה. וכן הרמב"ן ז"ל נסתפק בזה, וכ' מד"א"ל רב יהודה ז"ל איטמר כו' וכן רבא ז"ל אי גלי כו' שאמרו ביבמות מה א שר"י ורבא נתנו עצה לבן הבא מכותי וישראלית שילכו למקים שלא מכירים אותו וישא בת ישראל. ואם איתא דהבת פגומה לכהונה היכא יהיבי עצה דנפיק חורבא דאתי דהן למנסב ברתיה. וכן דקאמר לרב חב לי ברתך כו' שכן כותי מישראלית אמר לרב שישא לו את בתו, ורב לא רצה, ושימי בר חייא התפלא על רב שלא חשיא לו את בתו מאחר שכן כותי וישראלית הוא כשר. ואם איתא שהבת פגומה לכהונה, מה תמה עליו, הרי היא פגומה לכהונה. ומוכח מכאן דהולד כשר לגמרי ואינו פגום. ולא תקשה מהא דאמרינן שם בגמ' משמיה דרב יוסף דכולהו אמוראי דמכשרי מודו שהולד פגום לכהונה, דיק רב יוסף סובר כן. וסוגיא דגמ' הכי הוא : אלא אמר רב יוסף רבי היא כו' ריב"ל אמר הולד מקולקל כו' דכולהו אמוראי דמכשרי מודו שהולד פגום לכהונה. וזה הכל מדבריו רב יוסף הוא, ר"ל דרב יוסף אמר משמיה דרב דימי דלרבי הולד מומזר, ולדברי ריב"ל הולד פגום. מיהא ז"ל אב"י מאי חזית דפסקת אדרב דימי פמוך אדרבין דכי אתא רבין אמר ר' נתן ורבי יהודה הנשיא מורי בה ולהתירא. ר"ל לא כרב יוסף אלא סמוך אדרבין דרבי גופיה מורי בה להתירא לגמרי אף לכהונה. ומסיים שם בגמ' : ואף רב מורה בה היתיר' כו' ואף רב יהודה כו' דכולהו מורי להתירא אף לכהונה, וכן כל הסוגיא. וכיון דקאמר והלכתא כו' הולד כשר סתם ז"ל דאף לכהונה קאמר כיון דלא קאמר, כשר לכהונה, ולא קאמר, פגום" הדבר

ביאורי הגר"א

זונה ונ"מ המ"מ דאף לדנריהם כיון שפסולה לכהונה אפשר שהולד חלל ליתא דל"כ ח"ל יהא הולד פגום לכהונה אף מירשאל ונקיף דלחונה כיון שהיא נפסלת לכהונה חלל דוקא בזונה ולכן דוקא ח"כ שהיא זונה. ליקוט. חלל הנז על הגיורת וכו'. כמ"ש בנתיב' פ"ו

כרבת אליהו

דוילא מילתא. ותרצו דלענין מלך בעינן שיהא אביו ואמו מישראל. והרמב"ן בחידושו ליבמות מה ב פתר דבריהם ואמר אבשלום ורחבעם יוכיחו דלא בעינן שיהא אביו ואמו מישראל. אלא תירץ הרמב"ן משום דתניא בתוספתא פפ"ד דפסהדרין: אין מעמידין מלך בא"י אלא אם כן הי' נשוי לכהונה. ר"ל שאם הי' בת היתה כשרה לכהונה. אלמא דהולד פסול לכהונה כשאין אביו מישראל ועתו' דיבמות מה ב ד"ה כיון כו' ואע"ג דתניא בתוספתא כו' וסוברים שם התוס' דהא דאין מעמידין מלך אלא מן המשיאין לכהונה היינו מדרבנן. ולכן הקשו שם התוס' למה נתחייבו כליה בשביל חנופה כזאת. אבל הרמב"ן כתב דאיפוא דאורייתא הוא דכתיב מקרב אחיך (שם) ובעינן ממנוכר שבאחיך. והשתא ל"ש לכל הדחוקים בבדייתא הנ"ל דנתגיירתו ביני לבין עצמי ביבמות מז א דנ"מ לענין הבת לכהונה. ולר"י נ"מ לענין ממזר כמ"ש תוס' פ"ה נאמן וי"ל דקסבר כו' שכתבו שם דר' יהודה ס"ל דנכרי ועבד הבא על ב"י הולד ממזר. ולדידיה נפ"מ בזה שאמר נתגיירתו ביני לבין עצמי שבוה הולד ממזר. והא דאיכא דהלכתא שם והלכתא כוותיה כו' דאמרו שם דהלכה כר"י, והרי לדידן דנכרי הבא על ב"י הולד כשר, אין נפ"מ במה שאמר נתגיירתו ביני לבין עצמי לענין ממזר, מ"מ נ"מ לדידן לכהונה כנ"ל. וכ"כ הרמב"ן שם בחידושו. וגם מ"ש הרמב"ם דיבמה לשוק נפסלת כר"י כ"נ, כל הפוגיות אינן מוכיחות כן. וכן מה דאית ליה לרמב"ם דנעשית זונה, כל הפוסקים חולקים עליו. וכ"כ לפי מאי דקרייל דכל מקום נעשית זונה הולד פגום, וכל הפוגיות מוכיחות דאין הולד פגום מחייבי לאוין א"כ מוכח דבחיובי לאוין דתפסי בה קידושין לא נעשית זונה. ורק בחייבי לאוין דלא תפסי בה קידושין כגון עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל נעשית זונה והולד פגום לכהונה, דלא כרמב"ם, [וע"ל סימן ט"ז ס"ק י"ג]. (גה) וכ"כ רש"י בקידושין עה א אתא דאמרינן: חזר ובא עליה עשאה חללה, פירש"י: הוא או כהן אחר עשאה חללה. וכנ"ל בס"ב ועמש"ש ס"ק מ"א.

(ב) מתני' דיבמות פ"א א: כהן הדיוט לא ישא איילנית כו' שהיא זונה האמורה בתורה, וחכ"א אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות. ולשיטת הרמב"ם אף פחות מבת ג' שנים הויה זונה כמש"ל פ"ו עמש"ש ס"ק כ"ו. אבל ליעת הפוסקים דפחות מבת ג' שנים אף דפסולה אינה זונה. ומ"ש המ"מ בפ"ה מאיפורי ביאה הי' דאף לרבניהם כיון שפסולה לכהונה אפשר שהולד חלל, ליתא דא"כ חייבי לאוין יהא הולד פגום לכהונה אף מישראל מקיף דאלמנה, כיון שהיא נפסלת לכהונה. אלא דוקא בזונה הוה הולד פ' לכהונה, ולכן דוקא חייבי כריתות שהיא זונה הוה הולד פ' לכהונה וה"ה בבא על הגיורת ומשוחררת דוקא אם היא זונה הוה הבן חלל, ובפחות מבת ג' שנים לרמב"ם דהיא זונה הולד חלל, ולדעת הפוסקים שאינה זונה אף דהיא פסולה,

הסוגיות מוכיחות דאין הולד פגום ונח"ל: (גה) הוא או כו'. וכ"כ רש"י וכנ"ל בס"ב: (ג) אבל הבא כו'. מתני' דיבמות ס"א ח' אין זונה כו' ולשיטת הרמב"ם אף פחות מבת ג' שנים כמש"ל ס"ו ס"ה חלל לדעת הפוסקים דפחות מבת ג' שנים אף דפסולה אינה

חלוקת הן. וכן מ"ש דיבמה לשוק נפסלת לכהונה פסק כרבי יוחנן בן נורי דאמר ביבמות יד ב דיבמה לשוק הולד פגום דע"כ ס"ל דנעשית זונה מרפסיל לולד. אבל כזה — דריב"נ ס"ל דהולד פגום — לא ס"ל לרמב"ם כוותיה כנ"ל דאף בחייבי כריתות הולד כשר. וכן מחזיר גרושתו מ' מרב"י הרמב"ם דנפסלת דהא כלל בפ"ח מאיסורי ביאה ה"ב כל חייבי לאוין השוה בכל. וכן בה' תרומות פ"ח ה"א סתם וכתב: מי שנבעלה לאסור לה כו' נפסלה מן הכהונה ואסורה מלאכול בתרומה מפני שנעשית זונה או חללה כמו שבארנו. דפ"ל דרנב"י [נראה דצ"ל: דריב"נ, והיינו ריב"נ דיבמות יד ב ש"כ לעיל דס"ל דיבמה לשוק נעשית זונה] לא ס"ל הא דאמרינן שם ס"ט א לאיש זר אמר רחמנא מי שזר אצלה מעיקרא לאפוקי האי דלאו זר אצלה מעיקרא. ולכן אמרינן התם דמחזיר גרושתו אינה נפסלת. וה"ה ביבמה לשוק. אבל ריב"נ לא ס"ל כן וסובר דגם בלא זר אצלה מעיקרא נפסלה. ובזה פסק הרמב"ם כריב"נ. וכ"כ הרמב"ן ושם [נראה דצ"ל: שם. וכוונתו ש"כ הרמב"ן בחידושו ליבמות מד ב דריב"נ חולק על סוגיא דיבמות ס"ט א, וס"ל דילפינן ק"ו מאלמנה לכ"ג ואיגו מחלק אם זר אצלו מעיקרא או לא]. ע"ש.

אבל לדינא עיקר כמ"ש הרא"ש בפ"ד מיבמות פב"ה דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד פסול לכהונה, וכמש"ל סימן ר' פ"ה ופ"ח, ובסימן זה ס"י. ומ"ש מדפסתם והלכתא כו' [שהבאנו לעיל דהרמב"ן הוכיח מדסתמו ביבמות מה ב והלכתא כו' הולד כשר, ולא אמרו הולד פסול לכהונה] כבר דהא הרא"ש שם דזה לא היתה הגמרא צריכה לומר, דע"ו אין מחלוקת. ופירוש הרמב"ם דחוק בפוגיא, וליכא מאן דמבשרי ופוגיא דבכורות מז א שכתב הרמב"ן דאמרו שם „אין מזהמין", משמע דכשר לגמרי כנ"ל, עתוס' שם ד"ה ולא תימא כו' שכתבו שאין מזהמין פירושו דהולד אינו הולד אחר העכו"ם שהם מזהמים, רק שהולד הוא ישראל ממזר. וחזינו דרבינא אפשר בפוגיא כאן ביבמות ולד נכרי שבא על ב"י. ואמרינן שם כג א וספ"ג דקידושין פ"ב א אליבא דרבינא: נהי דממזר לא הוה כשר נמי לא הוה ישראל פסול מיקרי. הרי שלשון „כשר" אין פירושו שכשר לכהונה. וכתר דאיפסיק ביבמות מה ב הלכתא דהולד כשר, אמרינן שם ההוא דהוה קרי ליה בר ארמאה כו' מפני שאביו לא נתגיייר כדיון. הרי חזינו מכאן שאין הולד כשר לגמרי.

ועתוס' דפוסה מא ב ד"ה אותה היום כו' ודבר תמזה כו' ופ"י כו'. דתנן שם עמוד א: אגריפס המלך כו' וכשהגיע ללא תוכל לתת עליך איש נכרי (דברים י"ז, יד) זלגו עיניו דמעות אמרו לו אל תתיירא אגריפס אחינו אתה. ואמרינן שם עמוד ב: באותה שעה נתחייבו שונאי ישראל כליה שהחניפו לו לאגריפס. ותמזהו שם בתוס' כיון דמן הדין כשר דאמו מישראל, למה נתחייבו על חנופה מועטת כזאת כשר רק

באר הגולה

הגיורת ומשוחזרת אפילו נתעברה מביאה ראשונה הולד חלל.

טו ג (נז) כהן

ג גריות יצוות דף
ס' ע"ה.

ביאורי הגר"א

אף הישראל' פוסל ואפשר ע"ש פגוס כו' שפוסל את הנשים מכהונה והשתא שפיר קאמר ננה פגוס כדברי הרמב"ן אבל מפ"ד דקידושין ר"ה מוכרחת ה"ל דלומר אין חללה כו' וכנ"ל ונזה ניהא מה שהקשו מ"ש שם ז"ל איטמר כו' ה"ל נפיק מניני' הורנא לכהונה אבל למ"ש דנזכר אין פסול ניהא וכ"כ הרשנ"א אבל הרמב"ן ר"ייתו מ"ש שם כ"ג נהי דכשר כו' ישראל פסול כו' אלמא משמע אפי' נזכר וכן נזכורות מ"ז לוי' שילדה כו' לוי פסול כו' וה"ל דלן חללה. ר"ייתו ש"כ שם ס"א על גמ' אין חלל מנדה כו' דאף שארי ח"כ נפסלין לכהונה אף שאמרו אין חללה כו' היינו

דיצוות שה"ל זונה האמורה בתורה. ע"כ: (נז) כהן כו'. עיין מש"ל דנקבה פסולה לכהונה ולא זכר וכ"כ אח"כ גרשנ"א וחלק על הרמב"ן ש"כ על מ"ש רש"י בתה ל"ד דה"ה ננה דהוא חלל אבל הוא כתב דאינו נראה כן מדברי רש"י וכן מפורש בירושלמי דגרסינן שם אע"פ דר' יהושע אמר הנז על אחותו הולד כשר מורה שאם היתה נקיבה פסולה מן הכהונה אע"פ דר' חננ' עכו"ם ועבד הנז על נזת ישראל הולד כשר מורה שאם היתה נקיבה פסולה מן הכהונה אבל כ"ז אינו מוכרח כמ"ש רש"י משום דלא הוזהרו כשירות לפסולין נקט נקבה ואי משום שפוסל הזכר את הכהנת לכהונה

ברכת אליהו

בסימן ו' ס"ק כ"ג. וזוהי ניהא מה שהקשו מ"ש שם ז"ל איטמר כו' ה"ל נפיק מיני' חורבא לכהונה דבס"ק ג"ד הבאנו שהרמב"ן חקשה מהא דאמרינן שם ביבמות דרב יהודא אמר לבן הבא מן הנכרי וישראלית זיל איטמר כו' — שילך למקום שאין מכירים אותו וישא בת ישראל. וזוהי הוכיח הרמב"ן שהולד כשר לגמרי דאל"כ ה"ל נפיק חורבא לכהונה שע"ז שלא יגלה מי הוא אתי כהן למנסב ברתיה. אבל למ"ש דכוכר אין פסול ניהא דהבן מותר לגמרי ובתו כשרה לכהונה וה"ל דאמרו ליה ז"ל איטמר משום שלא יפסלוהו מחמת ממזרות, וה"ל דאמרינן התם הדולד פגום היינו לפגום הולד אם היא בת. וז"כ שם הרשנ"א. אבל הרמב"ן ר"ייתו מ"ש שם כ"ג א: אמר רבינא ש"מ כן בתר הבא מן הנכרי קרוי בנך כו' נהי דממזר לא הוי כשר נמי לא הוי ישראל פסול מיקרי. אלמא משמע אפילו בזכר חזו פסול. וכן בבכורות מז א: לויא שילדה בנה פטור מה' פלעים כו' דאיטער מעטו"פ כו' לוי פסול מיקרי. הרי מוכח מכאן שגם הבן הוא פסול. וה"ל דהקשנו לעיל מהא דאמרינן בקידושין ע"ב: אין חללה אלא מאיסורי כהונה, ר"ייתו שהרמב"ן כתב ביבמות ס א על גמ' אין חלל מנדה כו' דאף שארי ח"כ נפסלין לכהונה אף שאמרו אין חללה כו' היינו שם חללה דאין נקרא אלא שם פסול ע"ש. דשם ביבמות אמרינן דלראב"י „אלה" למעוטי נדה שאין הבן חלל. ורבנן לית להו כראב"י, ובן הנדה הוי חלל. והקשה שם הרמב"ן בחידושי בשם הראב"ד מהא דאמרינן בקידושין ע"ב דאין חללה אלא מאיסורי כהונה. ותירץ דהא דאמרינן בקידושין דאין חללה אלא מאיסורי כהונה היינו דלא נקרא חלל אבל אף בן משארי חייבי כריתות נפסלין לכהונה ונקרא פסול. אבל המעיין שם בסוגיא דקידושין אינו פוסל אלא ח"כ דוקא 11. ע"כ.

הולד אינו חלל. ליקום: אבל הבא על הגיורת וכו' מ"ש במתני' פ"י דיבמות שהיא זונה האמורה בתורה, ע"כ. וכיון שהיא זונה האמורה בתורה, הרי היא מפסולי כהונה והולד חלל, כמ"ש בקידושין ע"א: איזו חללה כו' כל שנולדה מן פסול כהונה.

(נז) עיין מש"ל בסימן ו' ס"ק כ"ג ובסימן זה ס"ק ב"ג דהולד הבא לא מאיסורי כהונה אם היא נקבה היא פסולה לכהונה ולא זכר. וכ"כ אח"כ ברשנ"א ביבמות מה א וחלק על הרמב"ן שכתב על מ"ש רש"י בתה ל"ד דה"ה בנה דהוא חלל. דאמרינן שם בגמ' שעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד פגום. וכתב שם רש"י בד"ה שבנה פגום: בנה פגום לאו דוקא דהא פשיטא בן הכותית לאו כהן הוא כו' אלא משום בתה נקט דאם תלד בת פסולה לכהונה. וכתב ע"ז הרמב"ן דלאו דוקא נקט רש"י „בתה" וה"ה „בנה" — שבת בנה פסולה לכהונה. אבל הרשנ"א כתב דאינו נראה כן מדברי רש"י ודברי רש"י מוכיחין שדוקא בתה פגומה לכהונה. וכתב שם הרשנ"א שכן מפורש בירושלמי. דגרסינן שם פ"ד חט"ז: אע"פ דר' יהושע אמר הבא על אחותו הולד כשר מורה שאם היתה נקיבה פסולה מן הכהונה. אע"פ דרב אמר עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר מורה שאם היתה נקיבה פסולה מן הכהונה. אבל כ"ז אינו מוכרח, ד"ל דלכן נקט בירושלמי „נקבה" ולא זכר, משום דלא הוזהרו כשירות מלינשא לפסולים כמ"ש רש"י. ואי משום שפוסל הזכר את הכהנת לכהונה אף הישראלית פוסל י"ג. ואפשר ש"י"ש ביבמות שם בעכו"ם ועבד הבא על ב"י שהולד פגום כו' שפוסל את הנשים מכהונה. והשתא שפיר קאמר שם בגמ' בנה פגום מדברי הרמב"ן. אבל מפ"ד דקידושין ר"ה מוכרחת ה"ל דאמר שם ע"ב: אין חללה אלא מאיסורי כהונה וכנ"ל

10 ב"חזון"איש" הלכות פו"ר סימן טו ס"ק ט"ז כתב ע"ז: צ"ע כהונת רבנו. ואולי ר"ל דלא שייך לומר דבן פסול לכהונה משום שפוסל הכהנת לכהונה, דלא שייך לומר פסול לכהונה, כיון שפוסל אף הישראלית.

11 לכאורה ה"ל נראה כהונת רבנו, דמסוגיא דקידושין מ' דלא מאיסורי כהונה אינו אפילו פסול מהא דאמרינן שם אין איסור חללה אלא מאיסורי כהונה בלבד. משמע דאפילו „פסול" לא ה"ל. אבל א"כ הו"ל לרבנו לומר: אלא איסורי כהונה דוקא. ובספ"ש „עמודי"אש" כתב דכהונת רבנו להקשות, דלדעת הרמב"ן, בכל

חייבי לאוין דפסלי לכהונה ולתרומה ליהוי הבנים פגומים כיון דהוי נפסלה לכהונה ולתרומה מק"ו דאלמנה ואף דאין חללה אלא מאיסורי כהונה, מיהו ליהוי פסולים כמו שהקשה רבנו בס"ק ג'י, ולמה אמרינן דלא משבחת שום פסול כהונה אלא ע"י חייבי כריתות. אבל גם ע"ז קשה מה הקשה רבנו הרי אפ"ל דאמרינן דגם בחייבי לאוין הולד פסול, וה"ל דאמרינן בקידושין חייבי כריתות דוקא, היינו לאשווי הבן חלל ממש. ולכן נראה יותר לגרוס בדברי רבנו: אלא א"כ דוקא. וכונתו כמ"ש דמקידושין מוכח דאפילו פסול לא הוי אלא מאיסורי כהונה דוקא.

באר הגולה

ד משנה קדושין דף
ע"ו ע"ה.
ה ז' הסור מפירש"י
ס.
ו יצמות דף נ"ה
ע"ה וכפרש"י ס.
ז ג"ז שם גרונז"ס
הסא קדושין דף ע"ד
ע"ה שחמור נחלל
יגירתו בעצירה.
ח שם חנניאל ונמרה
יצמות דף פ"ה ע"ה
י משנה שם דף נ"ט ע"ג.

שבא על הנדה (נח) הולד כשר (נט) ואינו חלל. זו דחלל שנשא כשרה הולד ממנה חלל (ס) וכן בן בנו כלם חללים עד סוף כל הדורות ואם ילדה בת אסורה לכהונה ה (סא) אבל אם נשאת אותה הבת לישראל וילדה ממנו בת אותה הבת כשרה לכהונה (סב) שישראל שנשא חללה הולד כשר. יז ועכו"ם ועבד הבא על בת ישראל וילדה ממנו בת אותה הבת פגומה לכהונה. יח ז (סג) כהן שנשא גרושה מעוברת בין ממנו בין מאחר וילדה כשהיא חללה הולד כשר (סד) שהרי לא בא מטיפת עבירה. יט ה כהן שבא על חלוצה היא וולדה חללים מדרבנן ט אבל כהן שבא על אחת מהשניות היא כשרה וזרעו ממנה כשרים. כ י (סה) כהן שבא על ספק זונה או על ספק גרושה (סו) (או ספק חלוצה) (טור) וע"ג. ט מוזאר ס. י משנה שם דף נ"ט ע"ג.

ביאורי הגר"א

ממתני' שם: (סג) כהן שנשא כו'. יצמות ק' ב' בשלמא לשני כו': (סד) שהרי כו'. קידושין ע"ה: (סה) כהן שבא כו'. כמו בספק ערוה לענין מוזר ועפ"ק בכתובות י"ד ח"ב ושם מ"ש הנך דאורייתא כו' וערש"י שם ובקידושין ס"ו ח' ה"ד אלימא כו' ושם חפילו ודאי אשתנאי אינו ודאי שנעלה ואפי' בספק שניה נפסל לכהונה ולחנות עיסה נספק ח' פסולה לדיה כמ"ש בכתובות שם וכן נת עיסה פסולה לכהונה כמ"ש תוס' בכתובות שם וכן תוספ': (סו) או ספק חלוצה. ז"ע דהא אמרינן ביצמות כ"ד ח' דספק

ברכת אליהו

שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון כו' היו שניהם כהנים כו' אינו מטמא להם. ואמרינן שם בגמ': ואלא בגרושה ומאי אחר בעלה אחר גט בעלה כו' אלא הוא אין מיטמא להם אמאי בשלמא לשני לא ליטמי ליה כו' ופירש"י: שמא בן הראשון הוא וכהן כשר הוא. הרי מפורש שכהן שנשא גרושה מעוברת הולד כשר.

(סד) קידושין ע"ה: מה לזרעו שכן יצירתו מעבירה. (סה) כמו בספק ערוה לענין סמור דאמרינן ביבמות לו א דאם יש ספק אם הבן בא מערוה הוא ספק סמור ואסור בכשרה ובממזרות. ועפ"ק בכתובות יד ב שכל הסוגיא מוכחת שם דספק חלל פסול לכהונה. ושם עמוד ב: מ"ש חנך דאורייתא כו' וערש"י שם שקושיית הגמ' היא דכמו דספק סמור אסור משום דוודאן פוסלין מן התורה, כמ"כ ספק חלל יתא אסור משום דוודאן פסול מדאורייתא. ובקידושין פו א: ה"ד אילימא דכי תרי אמרי אישתבאי וכי תרי אמרי לא אישתבאי מאי חיות דממכת אהני פמוך אהני (דאמרי אשתבאי — רש"י). ושם אפילו ודאי אשתבאי אינו ודאי שנבעלה, ובכ"ז אפילו בספק שבויה נפסל לכהונה וכ"ש בספק חלל שאסור. ואלמנא עיסה בספק א' [כשיש ספק-חלל אחד] פסולה לדיה כמ"ש בכתובות שם. וכן בת עיסה פסולה לכהונה כמ"ש תוס' בכתובות שם עמוד א ד"ה אלמנא עיסה ובר"ה ת"ר בשם תוספתא דבת עיסה פסולה לכהונה מפני ספיקי חללין. (סו) הא דכתב בהג"ה דכהן הבא על ספק חלוצה ח"ו ספק חללה וולדה חללה צ"ע דהא אמרינן ביבמות כד א דספק

(נח) ר"ל שאינו ממוזר כמ"ש ביבמות מט א ב: הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר. (נט) ביבמות פ א אמרינן דלראב"י ילפינן מהא דכתיב גבי חלל "אלה" למעוטי נדה. וקרי"ל בראב"י דאיפסיק הלכתא שם בזה"ה דאמרינן שם: הלכה כרבי אליעזר בן יעקב. (ס) תנן בקידושין ע"ה א בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם, ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה. ופירש"י בד"ה לעולם וז"ל: בת בנו ובת בן בנו עד סוף כל הדורות של חללים זכר בן זכר בת האחרון פסולה כבת הראשון אבל בת בתו מישאל כשרה דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרינן: בתה של חללה מישאל כשירה לכהונה. ואמרינן בגמ' שם: מאי לעולם מהו דתימא מידי דההא אמצרי וארומי מה להלן לאחר שלשה דורות אף כאן נמי לאחר שלשה דורות קא משמע לן. וערש"י שם במתני' ד"ה לעולם שפירש דלעולם היינו דהבת הבאה מבנו ומבן בנו עד סוף כל הדורות פסולה לכהונה כבת הראשון. וז"ש המחבר: ואם ילדה כו' ר"ל אשתו כמ"ש חלל שנשא כשרה כו' וכן אשת בני בניו כמ"ש בת בנו תשתרי מי פו¹².

(סא) רש"י בקידושין ע"ה א הנ"ל בפ"ק ס'. ובגמ' שם פריך: בן בתו תיתמר. ומשני: אי"כ גזירה שוה (דזרעו זרעו ממזמא דזכריה הוזחרו עליה ולא נקבות) מאי אהני ליה.

(סב) ממתני' שם בקידושין ע"ה א: ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה.

(סג) יבמות ק ב בשלמא לשני כו'. דתנן התם: מי שלא

באר הגולה

ב כתב ה"ה שם
ופשוט הוא דלא גרע
ומאסור של דבריהם
שיש בו מכת ונדרות
כמזכר נכמה ונקומות.
ל גס צוה כתב
שפשוט הוא שלא נלו
הכמים להקל עליו
להסירו וכו'. וכתב ומהש"ל דאם לכל תרומה מוכן אותו מכת מדרות אצל חס נטמא לו נשא גרושה לוקח אותו מלקוחות ו'
ולא סגי בנזכר מדרות שהרי כהן ודאי הוא וזמן התורה אסור בגרושה ולעולם.
ג יושל' דקדושין דף ע"ז ע"א ויראש' כמיהא דרב נחמן וכו' שם ע"ח ע"ג.

ה"ז ספק חללה וילדה. ספק חלל (ס) ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל אינו אוכל בתרומה ואינו מטמא למתים ונושא אשה הראויה לכהן ואם אכל או נטמא או נשא גרושה כ (סח) מכין אותו מכת מדרות ל (סט) וה"ה בחלל של דבריהם מ (ע) אבל חלל של תורה דודאי הרי הוא כזר ונושא גרושה (עא) ומטמא למתים שנאמר אמור אל הכהנים בני אהרן אף על פי שהם בני אהרן עד שיהיו בכיהונם. כא גר שנשא גיורת וילדה בת לא תנשא לכתחלה לכהן (עב) אפילו בת בתה עד כמה דורות

לסורו וכו'. וכתב ומהש"ל דאם לכל תרומה מוכן אותו מכת מדרות אצל חס נטמא לו נשא גרושה לוקח אותו מלקוחות ו'
ולא סגי בנזכר מדרות שהרי כהן ודאי הוא וזמן התורה אסור בגרושה ולעולם.
ג יושל' דקדושין דף ע"ז ע"א ויראש' כמיהא דרב נחמן וכו' שם ע"ח ע"ג.

ביאורי הגר"א

(ס) וה"ה בחלל כו'. כמו צמחור יצונות פי"ט ז':
(ע) אבל כו' ה"ה כזר. כמ"ש בקידושין ע"ז ז' זרעו חולין: (עא) ומטמא למתים. ספ"ח דיצונות ופי"ח דסנהדרין ונתי"כ ר"פ אמור בני אהרן יכול חללים ת"ל הכהנים ילאו חללים וז"ש שנאמר אמור כו' ואכולה פרה קאי אף לענין איסורי כהונה וכמ"ש נסכ"ג ועפ"י דזכורות מ"ז ז': (עב) אפי' בת כו'. שם ואפי' עד עשרה כו': (עג) וה"ה כו'. מתני' שם:

חלוה ל"ג רצנן וכן הולד כדיעבד דמי כמ"ש בכתובות שם וערש"י שם ד"ה והא כו' ולכן השנוי הרמז"ס וש"ע וכן בכתובות שם מ"ש הכך דאורייתא כו' מ' דזרזנן ודאי כשרה האלמנה והגת: (ז) ונותנין עליו כו'. מתני' יצונות ל"ט וה"ה בספק חלל וכמו בספק צמחור כמ"ש בכתובות שם מ"ש הכך וכו' וערש"י בכתובות ל"ז א' ד"ה חזר לזני כו': (סח) מכין כו'. עפ"י דקידושין ע"ג א' ד"ה כו' וה"ה להלל:

ברכת אליהו

אותו ארבעים כיון שהוא כהן ודאי מן התורה. ועיין בפרישה ס"ק ל"ד.

(ע) כמ"ש בקידושין עז ב זרעו חולין. דאמרינן התם: זונה למה נאמרה נאמר כאן זונה ונאמר להלן (בכתן הדיוט — רש"י) זונה מה כאן זרעו חולין (בכ"ג זרעו דכתיב לא יחלל — רש"י) אף להלן זרעו חולין. וז"ש: הרי הוא כזר. (עא) ספ"ח דיבמות ק ב: ואי בר בתרא הוא שפיר קא מיטמא ליה דחלל הוא. ופי"א דפנהרין ה ב: חזייה ליההוא גברא דהוה קאי בבית הקברות אמר ליה לאו בן איש פלוני כהן אתה אמר ליה אין אבוא דהוא גברא גבה עינים הוה נתן עיניו בגרושה וחיללו. ונתי"כ ר"פ אמור (ויקרא כא, א) בני אהרן יכול חללים ת"ל הכהנים יצאו חללים. וז"ש המהבאר שנאמר אמור כו' ואכולה פרישה קאי לא רק לענין להטמא למתים, אלא אף לענין איסורי כהונה. וכמ"ש בסכ"ג לענין שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולי כהונה דילפינן ממה שנאמר לענין טומאה בני אהרן ולא בנות אהרן כמ"ש בס"ק ע"ה. ועיין פרק ח' דבכורות מו ב דשם איתמר: כהן שמת והניח בן חלל ר"ח אמר הבן חייב לפדות את עצמו. ופירש"י: בן חלל כישראל חלל וחייב בבכורה. הרי לכלל מילי — אף לענין בכורה — דמי לא כישראל.

(עב) שם ואפילו עד עשרה כו'. הלן בקידושין עז א ראב"י אומר כו' אבל גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה אחד גר ואחד עבדים משוחררים אפילו עד עשרה דורות

חלוצה לא גזרו רבנן בדיעבד. וכן הולד כדיעבד דמי כמ"ש בכתובות יד א: הא נמי כדיעבד דמי. וערש"י שם ד"ה והא כו' וז"ל: והא נמי כדיעבד דמי שנתעברה ואתה בא לפסול את העובר כו'. ולכן השמים הרמב"ם בפ"ט מאיסורי ביאה ה"ט ושו"ע או ספק חליצה. וכן בכתובות שם עמוד כ מ"ש הכך דאורייתא כו'. כנ"ל בס"ק ס"ה מ' דזרזנן ודאי כשרה האלמנה והגת. ובחלוצה דבדאי אסורה רק מדרבנן. בספק כשרה האלמנה והגת.

(ז) מתני' יבמות צט א: כהנת שנתערב ולדה כולד שפחתה הרי אלו כו' ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים. וה"ה בספק חלל וכמו בספק צמחור, כמ"ש בכתובות יד ב: מ"ש הכך כו' כנ"ל בס"ק ס"ה וערש"י ביבמות לו א ד"ה אמר אכ"י כו' וז"ל: ספק צמחור הוי ואסור בממזרות וכשרה. (סח) עפ"י דקידושין עז א: דבר תורה שתוקי כשר מאי טעמא כו' והתורה אמרה לא יהא צמחור (דברים כ"ג, ג') צמחור ודאי הוא דלא יבא הא צמחור ספק יבא כו'. וה"ה לחלל [שמן התורה אסור רק חלל ודאי ולא חלל ספק, ובחלל ספק האיסור הוא מדרבנן ולכן מכין אותו מכת מדרות]¹³. (ט) כמו בצמחור יבמות פט ב. דאמרינן התם דמזמור מדבריהם אסור בממזרות ואסור בחומרי ישראל, כמו"כ חלל מדבריהם ונותנים עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל. [ועיין בט"ז סקט"ו וחי"מ סקמ"א וב"ש סכ"ח דהך, וה"ה בחלל של דבריהם] לא קאי אמכין אותו מכת מדרות. כי כאן מלקין

פסולה אף בנו בתו פסולה. וה"ה לבת בן בנו דע"ז קתני במשנה: 'לעולם', וכנ"ל.

13 אם כי כפי הגרסא הביאור בדברי רבנו הוא כמ"ש בסוגריים, עדיין צ"ב היכן מציינו שהי' איסור מיוחד מדרבנן על ספק חלל. ואולי כונת רבנו רק לומר שאינו אסור מן התורה, ולכן אינו

ישראל כו' דכן הוא שם במשנה: חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה לכהונה. ומ"ש רבנו: וכן אשת בני בניו, נראה דצ"ל: וכן אשת בנו, או דצ"ל: וכן אשת בנו ואשת בני בניו. ומ"ש: כמ"ש בת בנו כו', הוא דהקשו שם בגמ': בת בנו תשתרי. ומשני: כתיב לא יחלל זרעו מה מקיש זרעו לו מה היא בתו

באר הגולה

ס כ"י יוסי שם
במשנה.
ע שם במשנה ושמיה
ד"רצ"י.
פ ברייתא קדושין דף
ע"ג ע"ב וימיואל דרב
והכי חפסקא הלכתא
שם דף ע"ג ע"א.
א משנ' קדושין ד'
ס ט' ע"א.
ב משנה שם ד' ס"ו
ע"א.
ג שם במשנה ושם.
ד שם במשנה ושם.

אע"פ שהורתה ולידתה בקדושה וואם נשאת לכהן לא תצא עואם יש בה צד אחד של ישראל כגון גר שנשא ישראלית או ישראל שנשא גיורת הבת מותרת לכהן לכתחלה (עג) וה"ה למשוחרר שנשא ישראלית או ישראל שנשא משוחררת. כב פ (עד) הכהנת מותרת לינשא לחלל ולגר ולמשוחרר שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולי כהונה (עה) שנאמר בני אהרן ולא בנות אהרן. כג משפחה שנתערב בה ספק חלל או ודאי וכן אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי נתבאר בסימן ב'.

ח בכל ספק הולד הולך אחר הזכר. ובו ה' סעיפים

א א כהנים לויים וישראלים מותרים לבא זה בזה (א) והולד הולך אחר הזכר. ב ג (ב) לויים וישראלים וחללים מותרים לבא זה בזה והולד הולך אחר הזכר. ג ד לויים וישראלים וחללים גרים ועבדים משוחררים מותרים לבא זה בזה (ג) והגר

ביאורי הגר"א

(עד) הכהנת כו' שלא כו'. שם ע"ג א' אחד כו' ויסייע כו': (עה) שנאמר כו'. סוטה כ"ג כ' וטכולה פרשה קלי: ח (א) והולד כו'. שם ס"ז א' ותו לא והרי חלל כו' והרי כו' וכן גלויים כחש"ש היבא ניתני כו' חלל

כרבת אליהו

הולך אחר הזכר. ממ"ש בקידושין פז א: והרי חלל שנשא בת ישראל דיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר כו' והרי ישראל שנשא חללה דיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר. וכן בלויים וחללים הולד הולך אחר הזכר. במש"ש: היכי ניתני כהנת ולויה וישראלית וחללה שנשאת לבדן לוי וישראל, וחללה לכהן מי היא. אבל משום לויים מתני שפיר. ר"ל דהגמ' אומרת דלא יכול למיתני כהנת ולויה וישראלית וחללה כו' משום דחללה לכהן מי חזיא, אבל משום לויים — דמותרים בחללים — מתני שפיר, משום דבלויים וחללים הולד הולך אחר הזכר. (ב) חלק זה משום סיפא.

(ג) כנ"ל בסימן שקדם בסעיף כ"א דקיי"ל כראב"י דאמר בקידושין פז א במשנה דאם יש צד אחד כשר, ישראלי הוא דאמר שם ראב"י: ישראל שנשא גיורת בתו כשירה לכהונה וגר שנשא בת ישראל בתו כשירה לכהונה. וכן אם נשא לויה או חללה דהולך אחר הזכר וישראלי הוא אחר הגר כמו בגר שנשא גיורת לר' יוסי. ר"ל דלכאורה קשה בגר שנשא לויה למה הולך ישראלי, ממה נפשך אם הולד הולך אחר האב הולד צריך להיות גר, ואם הולך אחר האם, צריך הולד

עד שתהא אמו מישראל. וז"ש: אפילו בת בתה עד כמה דורות כו'. ומ"ש: ואם נשאת לכהן לא תצא, הוא ממ"ש: רבי יוסי אומר אף גר שנשא גיורת בתו כשירה לכהונה. ואמרינן בגמ' שם ע"ב: בא לימלך מורים לו כו' אליעזר בן יעקב נשא אין מוציאים אותה ממנו כרבי יוסי. (עג) בקידושין עז א הג"ל בס"ק ע"ב: אחד גר ואחד עבדים משוחררים.

(עד) בבאה"ג סק"פ ציין לברייתא בקידושין דף עב ומימרא דרב. והמימרא דרב הוא שם ע"ב דאמרינן: אחד גר ואחד עבד משוחרר וחלל מותרין בכהנת מסייע ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים.

(עה) פוסט כג פ: כהנת מיטמאה למתים מ"ש אמר קרא אמור אל הכהנים בני אהרן (ויקרא כא, א) בני אהרן ולא בנות אהרן. ואכולה פרשה קאי. דהמיעוט אינו רק לענין טומאה אלא אף לענין כל הדינים הכלולים בפרשה. ומזה נלמד שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולות. [ועיין מ"ש בס"ק ע"א].

(א) [נראה דס"ק זה צ"ל על סעיף ב דנפסק שם: לויים וישראלים וחללים מותרים לבא זה בזה והולד הולך אחר הזכר. וקאי אהא דאמרינן דבלויים וישראלים וחללים הולד

לוקה מן התורה. ועבאה"ג סק"כ מ"ש בשם המגיד-משנה.

1 ג"ל דכוונת רבנו בזה שברמב"ם פ"ט אסוריו ביאל הלכה טו, טז איתא בלשון המחבר. והפסקא: לויים כו' שברמב"ם שם, והכתוב כאן בסעיף ב, איתא שם בסוגריים, וכתב שם המגיד: בס"א לית חלוקה זו וג"כ הטור לא הביאה אבל מהריק"א כתבה בשו"ע שלו סימן ח' וג"ל שהוא שפת יתר דממה שכתב למטה והגר והמשוחרר כו' הכן וישראל משמע בהרי"ב ובאלו הולד הולך אחר הזכר ודוק, עכ"ל. ובכדי לתרץ מדוע כתב המחבר בסעיף ב' אותו הדין שכתב בסעיף ג' דלויים וישראלים וחללים מותרים לבא זה בזה, כתב רבנו דחלק זה משום סיפא. ר"ל דבסעיף ב בסיפא כתב: והולד הולך אחר הזכר. וזה לא יכול לכתוב בסעיף ג' דהרי שם כתוב גם "גר", ובגר לא תמיד

הולד הולך אחר הזכר כמש"ש. ויתכן גם לפרש שם"ש רבנו: "וחלק זה משום סיפא", היינו שאע"ג שכבר כתב המחבר בסעיף א' שלויים וישראלים מותרים לבא זה בזה, כתב המחבר עוד פעם בסעיף ב' דלויים וישראלים מותרים וכו', משום סיפא ד"חללים" דלויים וישראלים מותרים בחללים וכהנים אסורים בחללים. והפירוש הראשון בדברי רבנו יותר מחזור. ולפי מ"ש בריש סק"א דזה מוסב על סעיף ב' צ"ל דסק"ב קאי על הא דקאמר המחבר בסעיף ג' לויים כו'. ואי קאי אסעיף ג' אפ"ל שם"ש רבנו: "חלק זה משום סיפא", כוונתו משום סיפא דגר ומשוחרר שלא תמיד הולך אחר הזכר, לכן כתב המחבר עוד פעם הדין של לויים כו'. ויתכן גם שהוחלפו האותיות של סק"א וסק"ב, והס"ק של "לויים" צ"ל לפני הס"ק של "והולד".

באר הגולה

ה שם נמשך דף ס"ו
 ע"ה.
 ו שם נמשך.
 ז שם דף ס"ה ע"ב.
 א נתינת ימות
 דס"ד ע"ב וכו' וכו'
 וספקת הנזכר.
 ב וכתב ה"ה שכן
 הול' דעת הרמב"ם שם
 דק"ל כו' לשי' דהוא
 נתינת דלמור מול גורם.
 ג כדעת הרמב"ם
 נפס"ל ונה"ל וכתב
 חקוק שזכירו הקטלנית עם חותן שכופין אותה להניא.

והמשוחרר שנשא לוייה או ישראלית או חללה הרי הבן ישראלי (ו) וישראלי או לוי או חלל שנשאו גיורת או משוחררת הולד הולך אחר הזכר. ד הכל הנישאת באיסור הולך הולך אחר הפגום שבשניהם (ה) שאם אחד מהם מפסולי כהונה הולד פסול לכהונה ואם אחד מהם מפסולי קהל הולד אסור לבא בקהל. ה וולד שפחה ונכרית כמותן זבין שנתעברו מכשר בין שנתעברו מפסול.

ט איזו אשה נקראת קטלנית. ובו ב' סעיפים

א א(א) אשה שנשאת (או נתינתה) ב (מ"ח פכ"ח ונ"י פרק הנז' על יצמות) לשני אנשים ומתו לא תנשא לשלישי שכבר הוחזקה להיות אנשי' מתים ג(ב) ואם נשאת ה"ה והטעם שאין להוסיף על גזירתה של דבריהם אלא מה שזמרו הם בפירוש וכו' ולא מנינו נשים חקוק שזכירו הקטלנית עם חותן שכופין אותה להניא.

ביאורי הגר"א

ב(א) אשה כו'. איפסיק ה' שם כרני וכן סתם מתני' שם ונפ"ד דכתובי' : (ב) ואם נשאת כו'. כו"ש נפ"ק דסוטה ולא יספ' כו' כיון שידעה כו' אצל דעת הרמ"ם נפ"ד דכתובות דתנא דהמירא סכנתא וחיסורא וכסס שכופין נאסורא כו"ש נפ"ק דמדייר כו' משכחת אלא חסיפא :

ברכת אליהו

(ד) ממתני' הנ"ל כמ"ש יש קידושין כו' דתנן בקידושין טו ב : בכל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר כו'. וכיון דישראלי ולוי וחלל מותרים בגיורת ומשוחררת הו' בכלל, "יש קידושין ואין עבירה", והולד הולך אחר הזכר. (ה) הא דקאמר : שאם אחד מהם מפסולי כהונה לא קאי אאם נישאת באיסור הכתוב כרישא של סעיף זה, וזכור לא משכחת שהזכר מפסולי כהונה, והנקבה נשאת לו באיסור, שהרי לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולי כהונה כדפסק המחבר לעיל סימן ז' סעיף כ"ב, אלא אסיפא.² (א) ביבמות סד ב אמרינן דלרשב"ג לשלישי תנשא ולרביעי לא תנשא, ולרבי לשני תנשא ולשלישי לא תנשא. והלכה כרבי דאיפסיק הלכה שם כרבי דאמרינן שם : בעי מיניה מרב יוסף הלכה כרבי ואמר לי אין כו' נישואין ומלקיות כרבי. וכן פתח מתני' שם עמוד א כרבי. דתנן התם : נשא אשה ושהתה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לבטל ; גירשה מותרת לינשא לאחר. ומדייקת מזה הגמ' שם בעמוד ב, דרק לשני מותרת לינשא, אבל אם שהתה גם אצל השני עשר שנים ולא ילדה, אסורה לינשא לשלישי דבשתי פעמים כבר הוחזקה להיות עקרה — כרבי הסובר לענין קטלנית דבתרי זימני הוה חזקה. ובפ"ד דכתובות מג ב ג"כ מדייקת הגמ' מסתם משנה כרבי. דתנן התם : השיאה וגירשה השיאה ונתארמלה כו'. ואמרינן בגמ' : טעמא דהשיאה וגירשה השיאה ונתארמלה אבל נתארמלה תרי זימני תו לא תזיא לאינסובי ואגב אורחיה קא סתים לן תנא כרבי דאמר בתרי זימני הויא חזקה.

(ב) כמ"ש בפ"ק דסוטה י ב גבי יהודה ותמר שנאמר ולא

להיות לוייה. מ"מ לא אמרינן כן, אלא דלענין אם הולד הוא גר או ישראלי אנו אומרים דכיון דצד אחד כשר, ישראלי הוא ואסור בממזרות ולענין אם הולד לוי או ישראלי, בזה הולד הולך אחר האב הגר והולד ישראלי. וכמו בגר שנשא גיורת דאמר ר' יוסי בקידושין עז א דבתו כשירה לכהונה, אע"ג שגם צד האם וגם צד האב הם גרים, בכ"ז הבת כשירה לכהונה. כמו כן לדידן כשיש צד אחד כשר הולד הולך אחר הצד הכשר וישראלי הוא, ולענין אם הולד הוא ישראלי או לוי אמרינן שהולכים אחר האב וישראלי הוא. ולהכי לא אוקים בכבורות מז א דאיעבר מגר. דאמר שם רב אדא בר אבהב : לוייה שילדה בנה פטור מה' סלעים. ומקשינן : דאיעבר ממאן כו' אלא דאיעבר מישראל למשפחתם לבית אבותם כתיב (דמשפחת אב נפקא מהכא דקרויה משפחה ולא משפחת אם ואמאי פטור — רש"י). ואם נאמר דגר שנשא לוייה הבן לוי, לוקים דאיעבר מגר ולכן הבן פטור מה' סלעים דבכה"ג אזלינן בתר האם. אלא ע"כ דגם בגר שנשא לוייה, הולד הוא ישראלי כאביו ולכן כפי קושית הגמ' דגם לענין פדיון הבן אזלינן בתר אביו, גם בגר ולוייה כו'. דהבן אינו לוי והייב בפדיון. וכן בגר שנשא חללה אע"ג שהבן הוא ישראלי דאזלינן בתר צד האם שהוא הצד הכשר, בכ"ז אין הבת חללה כמ"ש בקידושין עז א — על הא דתנן : ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה — אמרינן : מנהגי מילי אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון נאמר כאן לא יחלל זרעו בעמיו (ויקרא כא, טו) ונאמר להלן לא יטמא בעל בעמיו (שם כא, ד) מה יחלל זכרים ולא נקבות אף כאן זכרים ולא נקבות.

כהונה — משכחת לה רק כשהנקבה מפסולי כהונה, כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כדאיתא במשנה בקידושין טו ב ובסור בסיומן זה.

2 נראה דכמות רבנו לומר דמ"ש : כל הנשאת באיסור קאי אסיפא דקאמר : ואם אחד מהם מפסולי קהל, וזה משכחת בין שהאב מפסולי קהל ובין שהאם מפסולי קהל. אבל ברישא — בפסולי

באר הגולה

ד טר מדרגי חזיו
הרא"ש שם בפסקיו

לא תצא (ג) ואפילו נתקדשה יכנסו ד (ד) ואם הכיר בה יש לה כתובה לא הכיר בה

ביאורי הגר"א

גורם שם קידש אי"ל לו שיכנס חלל שלל יכנסו ואם כנס אין מוציאין ויודו: (ד) ואם הכיר בו. גמ' שם כ"ה א' ת"ר ניסת בו' תלל כלל כתובה וע"כ איירי ויוד דאי נזהר עשר שנים הא דלומר שם מהו דתצנעיה לשלישי כו' אדעתא דהכי כו' הא ע"כ נריך לגרס כמ"ש בנתיבי' שחל לא זכה להיבנות מומה וג"כ אי"ל לומר משום קנס דל"כ היאך קאמר דתצנעיה לשלישי חלל משום מקח טעות חלל הכיר בה וז"ש (חלל) [חלל] אדעתא' כו' וספיר נמי קאמר דתצנעיה לשלישי וכ"ה פ"ח ועד כמה מותרת להינשא עד שלשה יתר ויחלן לא תנשא חלל לנתי שיש לו גנים נישאת לנתי שאין לו גנים תלל כלל כתובה ופני שנישואי' נשואי

ורא' ומו"ש שם במוכה שחין דלל שנקין ליה כו' מפני שמתקחו וניצמות פ"ד במועצות ומניקה שוף לדברי חכמים יוציא בגט לפי' נכהן ואמרינן שם משום דחפא לו משום דמועברא חלנה וכפין: ואם נשא' כו' ואפי' כו'. הראשונים נשם ריטנ"ל פו' דכופין להוציא דנ"ד מזהרין ע"ז דחזירא סכנתא וניאסורא חלל הרמז"ס למד מו"ש במוכה כו' דל"ל בת ר"ה קטלית לך תלת ואתית כו' שם ואם איתא היאך יכולה והא אין מניחין כו' ועיין תשו' ריטנ"ל בלרובה: ליקוט: (ג) ואפי' כו'. דקידש כמו כנס כמ"ש בירושלמי פ"ב היי קידש כמו שנס חלל שלל יכנסו וכנס מוציאין מידו כ"ה בפסחים שלנו וכ"ה נוס' הרשנ"ל והרמז"ן

ברכת אליהו

כד ב: הרי זה לא יכנס ואם כנס אין מוציאין מידו קידש כמי שכנס אמרו לו שלא יכנסו וכנס מוציאין מידו. כ"ה בספרים שלנו וב"ה נוסח הרשב"א ביבמות כו א. והו"ה לקטלגית שאם קידש דינו ככנס ולא יוציא. והרמב"ן בחידושו שם כה ב גורם שם: קידש אי"ל לו שיכנסו אלא שלא יכנסו ואם כנס אין מוציאין מידו. ודברי המחבר — שהם מדברי הרמב"ם בפכ"א מאיסורי ביאה הלכה ל"א — הם לפי גירסת הרשב"א בירושלמי א.

(ד) גמ' ביבמות פה א: ת"ר ניסת לראשון ולא היו לה בנים, לשני ולא היו לה בנים, לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים, נשאת למי שאין לו בנים תצא כלא כתובה. ועיין תוס' שם ד"ה תצא שכתבו דע"כ איירי מיד שלא שהתה אצל השלישי י' שנים ולא ילדה ואפ"ה אין לה כתובה משלישי. דאי בשהה עשר שנים אצל השלישי ולא ילדה תקשי הא דאמר שם: אבטרא לחו נישאת לרביעי וחיו לה בנים מהו דתיתבעיה לשלישי. ופשמין: אמרינן לה שתיקוה יפה מרבוך דמצי אמר לה אנא אדעתא דהכי לא גירשתיך (אילו הייתי יודע שאת בת בנים לא גירשתיך ונמצא גמ' בטל למפרע — רש"י). ואם נאמר דמיידי בשעתה אצל השלישי י' שנים ולא ילדה מאי קאמר דיוכל השלישי לומר לה אדעתא דהכי לא גירשתיך, הא ע"כ צריך לגרש, כמ"ש במתני' שם סד א שמת לא זכה להיבנות ממנה. אע"כ מיידי גירש' לפני ששהה עשר שנים. וג"כ אי"ל לומר דלא לתר תצא שלא בכתובה משום קנס — דקנסוהו כמו בשניות לפי שנשאת באיסור, דא"כ היאך קאמר דתתבעיה לשלישי, הרי קנסו אותה שלא תוכל לתובעו בכתובה. אלא ע"כ דהיינו טעמא דאין לה כתובה משלישי משום מקח טעות דמיידי שלא הכיר בה. וז"ש בגמ' אנא אדעתיה כו'. דהרי איירי בלא שהה אצל השלישי עשר שנים ולא כופין אותו להוציא, וגירש אותה מפני שחשב שאינה בת בנים. ולכן אומרת הגמ' דיוכל השלישי לומר דאדעתא דהכי שאת בת בנים לא גירשתיך. וספיר נמי קאמר בגמ' דתתבעיה לשלישי. דהא דיצאה בלא כתובה מהשלישי הוא מפני שהי' מקח טעות.

יפך עוד לדעתה (בראשית לה, כו). ואמרינן התם: כיון שידעה שוב לא מסק ממנה. ואע"ג שהיתה קטלנית, בכ"ז לא הוציאה. כן הוא דעת הרמב"ם בפכ"א מאיסורי ביאה הלכה א. אבל דעת הרא"ש פ"ד דכתובות ס"ג דאפילו אם נשאת תצא, דחמירא סכנתא מאיסורא. וכשם שכופין בנישואין דאיסורא, כמ"ש בפ"ב המריד עז א שבנישואי איסור כופין אותו להוציא. ואפילו אם הוא אומר שלא איכפת לו אין שומעין לו. וראי' ממ"ש שם עמוד ב במוכה שחין אע"ג דאמר הוינא בהדיה דלא שבקינן לה מפני שממיקת. וכן מצינו שכופין להוציא בגלל סכנה ביבמות פרק ד במעוברת ומניקה שאף לדברי חכמים יוציא בגט אפילו ככהן. דתניא התם לו ב: לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית וחכמים אומרים יוציא ולכשיגיע זמנו לכנסו יכנסו. ואמרינן שם לו א דאף לדברי חכמים יוציא בגט אפילו ככהן אע"פ שלא יוכל להחזירה עולמית. ואמרינן שם מב א הסעם דלא ישא משום דחפא (שממעכתו בשעת תשמיש — רש"י), או משום דמועברא חלבה והוה סכנה לולד וכפין. הרי שכופין להוציא כשיש חשש סכנה.

ליקוט: הראשונים בשם ריטנ"ל פוסקים [עין בגמור' יבמות סד ב] דכופין להוציא דב"י מזהרין על זה, דחמירא סכנתא מאיסורא, אבל הרמב"ם למד דאם נשאת לא תצא ממ"ש בחומה כו' דל"ל בת ר"ה קטלית לך תלת ואתית כו' שם ואם איתא היאך יכולה והא אין מניחין כו'. דאיתא בכתובות פה א שחומה היתה קטלנית והוציאה מכולי מחוזה בכדי שלא תנשא שוב. ואמרה לה בת רב חסדא קטלית לך תלתא ואתת למיקטל אחרינא (שבאת להראות יופיך שיקפיץ איש עלך — רש"י). ואם איתא דאם נשאת כופין אותו להוציא, היאך יכולה להנשא והא אין מניחין אותה. אע"כ מוכח מכאן שאם נשאת לא תצא. ועיין תשובת הריב"ש בארובה. ושם בסימן רמ"א הביא ראיות לשיטת הרמב"ם, ודחה הראיות שהבאנו לעיל לשיטת הרא"ש.

(ג) דקידש כמו כנס. כמ"ש בירושלמי דיבמות פ"ב היי לענין גטעל על השפחה או על הנכרית — דתנן ביבמות

באר הגולה

ה שם ותקנתו לזיו
הר"ש כלל כ"ד נתן
טעם משום דלס' ליתא
דמזה זו נאכסם
כנכס' לא הו' שתי
תכמים חלדני נזה.

אין לה כתובה משלישי (ה) אבל משני יש לה כתובה. אפילו לא הכיר בה.
הנה: (ו) וי"ל דדוקא אם מתו מיתת עומם חלל אם נהרג אחד מהן (ז) או מת דנצר או נפל
ומת וכדומה אינו כלום ולכן רנים מקילים דנצרים אלו ואין מוחין בדיהם (ז"י) גסם תשונת
הרמב"ן ש"כ בסיומן י"א) (ח) וי"ל דה"ה אשה שנתגרשה שני פעמים אין ל"ש איתה
(רש"י פ"ג דינמות וסר"ן ר"פ נערה) חלל וי"ל מיתת דוקא (סנהדות מ"י) גסם הסוס' (וכן עיקר).
ב ה (ט) איש שמתו שתי נשיו אינו מונע עצמו מלישא.

ביאורי הגר"א

מת' כו'. זה אפי' למ"ד מול גורם כמ"ס נז"מ ק"ה ז'
ק"ו ח': (ח) י"א כו' אבל כו'. ע' רש"י ותוס'
ספ"ג ור"ל' לפי' תוס' דלמ"ד מעיין גורם ע"כ דוקא
ויתת ונכח' ל"ק ח"כ אלא חירסה כו': (ט) איש
כו'. שפי' מול גורם אין ר"ל שימות נמולה שזה אין

טעו' וע' תוס' שם ד"ה תל' (ה) אבל כו'.
מדקאמר שם לשלישי כו' תל' כו' ועוד שם ח"כ' לכו
נשאת לשלישי כו' ונלל הכיר מיירי ככ"ל: (ו) וי"א
כו'. כמ"ד מעיין גורם ולעיל כ' כמ"ד מול גורם כי
כן עיקר חלל חפני שרונה לסיים ולכן כו': (ז) או

ברכת אליהו

דתנן שם ק"ב: ב' המקבל שדה מתביר ואכלה חגב או נשדפה
אם מכת מדינה היא מנכה לו מחכורו, אם אינה מכת מדינה
אינו מנכה לו מן חכורו. אלמא דאע"ג דבאינה מכת מדינה
אינו מנכה לו מחכורו אפילו היכי שנשדפו כל השדות
של המחכיר כדאמרין שם ק"א, משום דאמרין דמזליה
דחוכר גרם, ואפי"ה במכת מדינה מנכה לו מחכורו ותלינן
במכת מדינה ולא במזלו של החוכר. וה"ה לענין קטלנית,
כשיש מכת מדינה לא תלינן במזל גורם, אלא תלינן במכת
מדינה ואינה קטלנית.

(ח) ערש"י ותוס' ספ"ג [צ"ל: ספ"ב. וזה ביבמות כו' א].
דרש"י שם סובר דגם בגירושין אמרינן שאם נתגרשה ב'
פעמים הוחזקה להתגרש ואסורה להנשא לשלישי. ותוס' שם
ד"ה אגירושין חולקים על זה וכתבו: דאפילו נתגרשה כמה
פעמים שריא לינשא. ור"ל' לפי' תוס', דהרי למ"ד מעיין
גורם ע"כ דוקא במיתה שייך לומר מעיין גורם שמעיניה גרם
לה למות וזה לא שייך גבי גירושין, ובגמ' ל"ק א"ב אלא
אירסה כו'. דאם נאמר דלמ"ד מול גורם, גם בגירושין אמרינן
הכי, א"כ ביבמות סד א דאמרין דאיכא בינייהו — בין
למ"ד מעיין גורם בין למ"ד מול גורם — דאירסה ומית אי גמי
דנפל מדיקלא ומת. ולמה לא אמר דנפ"מ בגירשה ב' פעמים
דלמ"ד מעיין גורם מותרת להנשא דגבי גירושין לא שייך
לומר מעיין גורם, ולמ"ד מול גורם גם בגירושין אסורה
להנשא לשלישי משום שהמזל גורם שהוחזקה להתגרש.
ומדלא קאמר האי נפקא מינה, מוכח מכאן דאפילו למ"ד
מול גורם אין חשש לגבי גירושין לומר שדוחזקה להתגרש.
(ט) שפירוש מול גורם אין ר"ל שימות בעלה כמולה, שזה
אין תלוי במולה שימות אחר דלא מצינו שיהא תלוי במול
להמית אחרים. אלא ר"ל מול המזונות שבה לה ע"י איש
כמ"ס בפס"ג דנדה לא כ': נקבה אין עמה מלום נקבה נקייה
כו'. וכיון שפרנסתה תלויה בבעלה לכן אמרינן דמול גורם
שננור על אשה זו שימותו בעליה כדי שתחיה כל ימיה
בעוני ולא יהי' מי שיפרנסנה. משא"כ בזכר זה כר כו'.
דאמרין שם בנדה זכר זה כר ואמר רב יצחק דבי רבי אמי בא
זכר בעולם בא ככרו בידו. וכיון שהאיש מפרנס את עצמו
ואין פרנסתו ע"י אשתו, לכן לא שייך לומר דמול גורם

אבל כיון דאיגלאי מילתא למפרע דהיא בת בגים ולא מקח
טעות לכן שואלת הגמ' אם היא יכולה לתבוע הכתובה
מהשלישי. וכ"ה בתוספתא פ"ה דיבמות: ועד כמה מותרת
להינשא עד שלשה יתר מפני לא תנשא אלא למי שיש לו
בנים; נישאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה מפני
שנישואיה נשואי טעות. ועיין תוס' שם ד"ה תצא. שכתבו
שכן היא הגירסא הנכונה בתוספתא. וה"ה בקטלנית אם
הכיר בה יש לה כתובה ולא אמרינן דקנסו אותה כמו
בשניות לפי שנשאת באיסור. ובלא הכיר בה אין לה כתובה
מפני דהוי מקח טעות.

(ה) אע"ג דאיגלאי מילתא למפרע דקטלנית היא, אפי"ה
יש לה כתובה מהשני מדקאמר ביבמות פ"ה א הנ"ל בס"ק ד'
בשהה עשר שנים: לשלישי לא תינשא אלא למי שיש לו
בנים ואם נישאת תצא בלא כתובה. ובלא הכיר בה מיירי כנ"ל
בסק"ד. ומשמע הא משגי היה לה כתובה. ולא אמרינן
דאיגלאי מילתא למפרע דאינה בת בגים. ועוד שם איבעיא
לחו נשאת לשלישי ולא היו לה בנים מהו דלתבעה הנך
קמאי. ומסקינן דאינם יכולים הנך קמאי לתובעה. ובלא
הכיר בה מיירי כנ"ל. אלמא דתרי קמאי נתנו לה כתובה
אע"פ שלא הכירו בה. ואע"ג דההוא תנא סבר דתרי זימני
הוי חזקה, אפי"ה יש לה כתובה מן השני. וטעמא דמילתא,
כתב הרא"ש ביבמות פ"ו סימן יג יד, ובכתובות פ"ד ס"ג,
משום דלענין ממון לא סמכינן אחזקה דתרי זימני עד
דאיתחזק בג' זימני. [ועיין כאן בט"ז סק"ב ובב"ש סק"ד].

(ו) כמ"ד ביבמות פ"ב ב מעיין גורם ולכן דוקא אם מתו
מיתת עצמם היא קטלנית. ולעיל בסעיף זה כתב בהג"ה שגם
בנתאוסה היא קטלנית, וזה כמ"ד מול גורם. ושם לא הביא
דעת החולקים ע"ז, וכן הקשה בח"מ סק"ב. אולם לעיל סתם
הרמ"א כמ"ד מול גורם כי כן עיקר משום דקיי"ל כרב אשי
דהוא בתרא דאמר מול גורם. אלא כאן הביא דעת ח"א כו'
מפני שרוצה לסיים: ולכן רבים מקילים בדברים אלו ואין
מוחין בדיהם. והיינו משום שסומכים על האומר דמעיין גורם.
(ז) זה כשמת בדבר או ככה"ג שהיא מכת מדינה אינה
קטלנית אפילו למ"ד מול גורם כמ"ס בפ"ג ק"ב כ' ק"א.

באר הגולה

י איזו גרושה מותרת לחזור לבעלה. ובו ז' סעיפים

א משנה סוטה דף
י"ה ע"ג.

א (א) המגרש את אשתו ואח"כ זינתה מותרת לחזור לבעלה. הנה: (ב) וכן אם זנתה י"ה ע"ג.

ביאורי הגר"א

תולה במזל שיוות אחר חלל וזל המזונות שאל לה ע"י איש כמ"ש ספ"ג דנדה נקבה נקי' כו' משא"כ נזכר זה כר כו':

י (א) המגרש כו'. עשה"ג וכ"כ הגמ' ותוס' ק"ת צ' ד"ה אלמל כו' ורי"ף ורמ"ש בפ"א דינמות כ' דהוי' ואישות כתיב ופירש בהגמ' צפ"ח מולל מוקים חף לרנן חלל. בסוטה שזינתה תחת בעלה ע"ש. ליקוט. המגרש כו' כתב הרי"ף משום דהוי' ואישות כתיב זה ולכאורה תמוה דהא אליבא דר"י בן כיפר אתמר שם

חלל ומלתי בהגמ' שם והא דמסיק אפילו זנאי לא דהוי' ואישות כתיב זה זו היא מדרגה ר"י חלל ר"ח פ"י בשם הגאון דה"ג הנל על הגרושה אפילו זנאי אינה אסורה לבעלה שגירשה הוי' ואישות כתיב זה ע"כ ולפ"ז אתיא חפ' לרנן וכן אמרי' בספ"ג דסוטה הכל מודים שאינו כו' זה הכלל כו' וההוא דפ"ק דמגילה מתקלה נאונס כו' ע"ש ט"ו ח' ד"ה כשם כו' ועיין תוס' דינמות ק"ה צ' ד"ה אלמל כו' ע"כ:

(ב) וכן אם כו'. שם ק"ה מתני' נתן לה גט כו'

תולה במזל שיוות אחר חלל וזל המזונות שאל לה ע"י איש כמ"ש ספ"ג דנדה נקבה נקי' כו' משא"כ נזכר זה כר כו':

י (א) המגרש כו'. עשה"ג וכ"כ הגמ' ותוס' ק"ת צ' ד"ה אלמל כו' ורי"ף ורמ"ש בפ"א דינמות כ' דהוי' ואישות כתיב ופירש בהגמ' צפ"ח מולל מוקים חף לרנן חלל. בסוטה שזינתה תחת בעלה ע"ש. ליקוט. המגרש כו' כתב הרי"ף משום דהוי' ואישות כתיב זה ולכאורה תמוה דהא אליבא דר"י בן כיפר אתמר שם

ברכת אליהו

ואפילו זנאי גמי מאי טעמא הויה ואישות כתיב בה, א"כ רק לר"י בן כיפר אמרינן האי טעמא דהויה ואישות כתיב בה אבל להלכה דפסקינן כחכמים דסוטה שזינתה עובר בלאו, לא אמרינן דהויה ואישות כתוב בה. אבל מצאתי בהגהות מרדכי שם [סימן צ"ו] וז"ל: והא דמסיק ואפילו זנאי לא דהויה ואישות כתיב בה זו היא מדרגה רבי יוסי אבל ר"ה פירש בשם הגאון דהכי גרסינן הכא על הגרושה אפילו זנאי אינה אסורה לבעלה שגירשה מאי טעמא הויה ואישות כתיב בה ע"כ. ולפי גירסא זו אתיא אפילו לרבנן [לפנינו שם: ולפי גירסא זו הויה מסקנא זו אפילו לרבנן] דע"כ לא פליגי אלא במזנה תחת בעלה אבל גרושה שזינתה מותר להחזירה. וכן אמרינן בספ"ג דסוטה הכל מודים [לפנינו שם בהגהות מרדכי: וכן הלכה דתנן פרק מי שהיה מביא בסוטה הכל שוין] שאינו מתנה עמה לא על קודם שתתארס ולא על אחר שתתגרש זה הכלל כל שתיבעל ולא היתה אסורה לו לא היה מתנה עמה שאינה נאסרת עליו אם זינתה לאחר גירושיו. וההיא דפ"ק דמגילה מתקלה כהונס כו' ע"ש מ"א ד"ה בשם כו'. במרדכי שם סיים: וההיא דמגילה דאסתר כאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך דעד השתא באונס והשתא ברצון ולמה לא גירשה מרדכי ויחזירנה לאחריו כן וי"ל גרושין צריכים עדים והיה ירא פן יודע למלך עכ"ל או"ק, ע"כ לשון הגהות מרדכי. ועיין שם במגילה בתוד"ה כשם שג"כ הקשו ותרצו כהגהות מרדכי. ועיין תוס' ביבמות ק"ב ד"ה אלמל כו'.

שבגלל זה תמותנה בשותיו. ולפיכך לא שייך לגבי איש לומר שהוא קטלן, ואיש שמתו שתי נשיו אינו מונע עצמו מלישא אשה אחרת.

(א) עשה"ג סק"א שצ"י למשנה דיבמות בסוטה י"ב דתנן התם דר"מ סובר שאפשר להשביע את הסוטה בגלגול גם על העתיד. ואומרת המשנה: הכל שוין שאין כו'. — דכולם מודים שא"י להשביע על זנות שלאחר גירושין, מפני שאפילו אם זינתה לאחר שגירשה מותרת לחזור לו ומסיימת המשנה: זה הכלל כל שתבעל ולא היתה אסורה לו לא היה מתנה עמה. ופ"כ הגמ' ו' ותוס' ק"ב ב ד"ה אלמל כו' שכתבו שם שאם זינתה אחר גירושין מותרת לחזור לו והביאו המשנה הנ"ל דסוטה. ורי"ף ורמ"ש בפ"א דיבמות י"א ב כתבו דהויה ואישות כתיב. דטעמא דמילתא דלא נאסרה בזנות הוא משום דכתיב: והיתה לאיש אחר (דברים כד, ב) וכתיב: או כי ימות האיש האחרון (שם פסוק ג). וילפינן דרק אם היתה הוי' ואישות דהיינו שנתקדשה לשני אסורה לחזור לראשון, אבל אם זינתה עם השני מותרת לחזור לראשון. ופירש בהגמ' בפ"א מגירושין הי"ג ראינו לדון זה מיבמות שם מדלא מוקים אף לרבנן אלא בסוטה שזינתה תחת בעלה ע"ש. דאיתא שם ביבמות: רבי יוסי בן כיפר אומר משום רבי אלעזר המחזיר גרושתו מן הנישואין אסורה מן האירוסין מותרת משום שנאמר אחרי אשר הוטמאה (ונבעלה — רש"י) וחכ"א אחת זו ואחת זו אסורה אלא מה אני מקיים אחרי הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה ומאי נסתרה לבעלה כו'. ומדלא מוקים לרבנן הא דאחרי אשר הוטמאה אלא בסוטה שזינתה תחת בעלה ולא בזינתה כשהיא גרושה, מוכח מכאן דאם זינתה כשהיא גרושה מותרת לחזור לבעלה.

(ב) ביבמות ק"ב א מתני': נתן לה גט והחזירה מיאנה בו ונשאת ולאחר ונתאמלה או נתגרשה מותרת לחזור לו. אע"פ שהיתה מיוחדת לו. דטעם הדבר שמותרת לחזור לו משום שכיון שמיאנה בראשון איגלאי מילתא שהגט אינו גט דאיתא מיאון ומבטל לגט, ולפיכך לא נקראת מחזיר גרושתו, שאינה נקראת גרושתו. ואע"ג דהיתה מיוחדת לו לפני שנשאת לאחר, בכ"ז מותרת לחזור לו, שאיסור „מחזיר גרושתו" הוא רק כשהיתה אשתו מקודם וגירשה בגט.

ליקוט: כתב הרי"ף ביבמות י"א ב משום דהויה ואישות כתיב בה. ולכאורה תמוה דהא אליבא דר"י בן כיפר אתמר שם. דשם בגמ' יש מחלוקת בין ר"י בן כיפר וחכמים. דחכמים סברי דסוטה שזינתה עובר בלאו דלא יוכל בעלה הראשון וגו'. ור"י בן כיפר סובר לאינו עובר. ואמרינן התם (לפי גרסתנו): ור"י בן כיפר לאו בסוטה לית ליה

ויותר נראה דכוונתו להגהות מרדכי כדלקמן בליקוט.
2 ועיין בהגהות הגרי"א ביבמות י"א ב.

1 נראה דצ"ל: הג"מ. וכוונתו דכ"כ הגהות מיימוניות בפ"א מגירושין הי"ג. והביא שם שכן מוכח מהמשנה הנ"ל דסוטה.

באר הגולה

עם הראשון ונתקדשה לשני וגירשה מותרת לחזור לראשון אפילו היתה מיוחדת לו תחילה (תשובת הראש"ש כלל כ"ד ומהר"ם פלדוואס סימן י"ט). **באבל אם נתקדשה לאחר (ג) וגירשה או מת אסורה לחזור לראשון (ד) ואפילו לא נתגרשה רק מכת קול * צלמא (הראש"ש כלל ה') ועיין לעיל סימן ו' ועיין לקמן סימן מ"ו סעיף ה' וסעיף ו').** ב (ה) **חרש שגירש (ו) ברמיזה** גירשין מהירושלמי וכפי גירסתו שהיא עיקר ה"ס.

ביאורי הגר"א

גורם תחת או לפיקח אינו קורא עליה כו' והביא המ"מ ראה לגירסתו מו"ש שם אשתו של חרש שהלך לו צעלה למדינה ונצלו ואמרו לה מת צעליך והלכה ונשא לחרש או לפיקח ואח"כ צא צעלה תנא מזה ומזה אשתו של פיקח שהלך צעלה למדינה ונצלו ואמרו לה מת צעליך והלכה ונשאת לחרש ואח"כ צא הפיקח הוין סבירין מומר יוציא החרש ויקיים הפיקח ואמר עוד הוא נצילן קנסייא וס"ד מפני הגירושין מותרת לחזור לראשון וא"כ ליכא למיגזר שחא אמרו גירש זה כו' כמ"ש ברפ"י דיבנות ועברא"ש שם ועברנוצ"ס פ"ד מה' אישות הלכה ט' ונתעלס שם מהומפ' הירושלמי הנ"ל. (ו) ברמיז' כו'. כמ"ש ברפ"י דיבנות:

ומותרת כו' אע"פ שהיתה מיוחדת לו: (ג) וגירשה או כו'. מתני' ומפורש בתורה: (ד) ואפי' לא כו'. גיטין פ"ט ז' אצל מגרש שני כו': (ה) חרש כו'. ירושלמי פ"ד דיבנות הלכה ה' ור"ל שאל לרבי יוחנן אשתו של חרש ושל שוטה אפי' אשם תלוי אין זה מכיוון דלת אמר אפילו אשם תלוי אין זה צא אחר וקידשה נתפסו זה קידושין גירשה מותרת להנשא לראשון הדא היא דתני ר"ח אשתו של חרש שגירשה חרש והלכה ונשאת לחרש או לפיקח קורא אני עליה לא יוכל צעלה הראשון אחר שלהם לשון לקהתה אשתו של פיקח שגירשה והלכה ונשאת לחרש או לפיקח קורא אני עליה לא יוכל צעלה הראשון אחר שלהם והרמז"ס

ברכת אליהו

עליה" וכך היא הגירסא: אשתו של פיקח שגירשה והלכה ונישאת לחרש אינו קורא עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה. והביא המ"מ ראה לגירסתם, מ"מ"ש שם בירושלמי: אשתו של חרש שהלך לו בעלה למדינה ובאו ואמרו לה מת בעליך והלכה ונישאת לחרש או לפיקח ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה אשתו של פיקח שהלך בעלה למדינה ובאו ואמרו לה מת בעליך והלכה ונישאת לחרש ואח"כ בא הפיקח הוין סבירין מימר יוציא החרש ויקיים הפיקח. ואמר: עוד. היא באילן קנסייא. וס"ד מפני הגירושין מותרת לחזור לראשון וא"כ ליכא למיגזר שמא יאמרו גירש זה כו'. ופירוש הירושלמי הוא: דמקודם ס"ד דבפיקח שהלך למדינה ונשאה חרש מותרת לחזור לו מפני שאין חשש שיאמרו שהחזיר גרושתו משנשאת, שאפילו יאמרו, ג"כ היא מותרת לחזור כיון שנשאת לחרש שאין גישואיו מן התורה. וא"כ ליכא למיגזר שמא יאמרו גירש זה כו'. ואח"כ מסיק בירושלמי שאפילו בזה, קנסוה שלא תחזור לפיקח. ומעין הס"ד והמסקנא הוזכר גם בבבלי כמ"ש ברפ"י דיבמות ועברא"ש שם. דיבבמות פה ב מקודם רצתה הגמ' לומר דלכן תצא מזה ומזה בגט שמא יאמרו גירש זה ונשא זה. ומסיקה הגמ' דמפני שעבדא איסורא קנסוה רבנן. ופירש שם. הראש"ש פ"י ס"א דמחמת שעשתה איסור גזרו שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצאת אשת איש יוצאת בלא גט. אבל לולא הגזירה, "שמא יאמרו כו'", לא היו מצריכים גט מהשני. ולכן ה"ה הס"ד של הירושלמי שבפיקח שהלך למדינה ונשאת לחרש מותרת לחזור לו, שאין כאן גזירה שמא יאמרו שהחזיר גרושתו אחר שנשאת לחרש, שאפילו אם האמת כן, ג"כ היא מותרת לו. ומסיק הירושלמי שאפילו שאין כאן הגזירה שמא

(ג) מתני' ביבמות קח א: נתן לה גט ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו. ומפורש בתורה: ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון אשר לקחה לו לאשה לא יוכל בעלה הראשון וגו' (דברים כד, ג, ד).

(ד) גיטין פ"ב: יצא עליו קול מראשון ובא אחר וקדשה קידושי תורה מהו כו' לא מצאו דבר על בוריו מהו. אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מ"ש אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין. וכאן, לא ה"י על קידושי ראשון רק קול בעלמא, ובכ"ז אסורה לחזור לראשון. דכיון שיצא קול שנתקדשה לראשון, יאמרו שגרשה ראשון ואח"כ חזרה ולקחה.³

(ה) דברי המהר"ם מקורם בדברי הרמב"ם בפ"א מגירושין ה"ט. והראב"ד שם השיג עליו וכתב: לא מצאתי כן בירושלמי כו'. וכונתו להא דאיתא בירושלמי פ"ד דיבמות הלכה א: ור"ל שאל לרבי יוחנן אשתו של חרש ושל שוטה אפילו אשם תלוי אין בה כו' מכיוון דאת דאת אמר אפילו אשם תלוי אין בה כו' אחר וקידשה נתפסו בה קידושין גירשה מותרת להנשא לראשון הדא היא דתני רבי חייה אשתו של חרש שגירשה חרש והלכה ונשאת לחרש או לפיקח קורא אני עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לכתתה אשתו של פיקח שגירשה והלכה ונשאת לחרש או לפיקח קורא אני עליה לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה. ולפי גירסא זו איתא בפירוש שאשתו של פיקח שגירשה ונשאת לחרש אסורה לחזור לראשון. — שלא כדברי הרמב"ם. וכתב שם המ"מ שהרמב"ם ה"י לו גירסא אחרת. והרמב"ם גורס תחת: "או לפיקוח" (בפעם השני' בירושלמי) — "איני קורא

באר הגולה

ד משנה גישין דף
מ"ה ע"ג ואפילו
נמלאו הדברים גדלים
לו הנדר.
ה כלשנא קמא דרב
יוסף בר חנינאי וכו'
שם דף מ"ה ע"ג כ"פ
הרי"ף וכן הסכנות
י. טור בשם הרמ"ה.

והלכה ונתקדשה לחרש אחר ואין צריך לומר לפקח אסורה לחזור לבעלה החרש אבל
אשתו של פקח שנתגרשה והלכה ונשאת לחרש ונתגרשה מותרת לחזור לבעלה הפקח
(ועי'ל סימן קי"ט אם מותר לדור עמה נזכר לאחר שגרשה). ג המוציא את אשתו
משום שם רע שיצא עליה או מפני שהיא נדרנית או מפני שהיא איילנית לא יחזיר
(ח) וי"א הדוקא בדאמר לה מפני כך אני מוציאך וכפל דבריו לומר אלמלא כך לא
הייתי מוציאך אבל אם לא כפל דבריו יכול להחזירה וי (ת) וי"א שאם אמר לה מפני

הרמז"ן והרש"ל. ו כלוקימתא דנפא שם דף מ"ז ע"ג טור בשם חזו"ט וכ"כ הרמז"ס נפ' המשנה.

ביאורי הגר"א

כר"מ חף ללוקימתא דנפ' ח"ל לכפילת דמותי ר"מ
ולא קי"ל כוותי' חזל ח"ל לכ"ז דהפוסקים חזלי
לשיטתיהו וערמז"ס פ"ו מה' אישות הלכה י"ד שחלק
על הגאונים דס"ל דוקא גיטין וקידושין קי"ל כר"מ
והא' הקשה עליהם דהא עיקר תנאי כפול גמרינן מצינן
ומצינן גמרינן וכו"כ הרמ"ש ורמ"מ דהא נפ"פ
שנועות העדות גמרינן להיפך כי ל"ל גמרינן כ'
חזל גמרינן שם בשם הרמז"ן ורש"י הסכימו לפסק
הגאונים וכ' ח"ע"ג דר"מ ס"ל ככ"מ גיטין תנאי כפול
אין לא ס"ל כוותי' חזל לחומר כי האי דלחקין
שמואל גיטת כ' דמשם נשמע דקי"ל כר"מ חזל לקולא

(ז) וי"א דווקא כ'. שם נ' מאן חכמים כ' וכמ"ש
הרמ"ש שם: (ח) וי"א שאם כ'. כד' הרמז"ן
והרש"י כמ"ש המ"מ בשם וכ"ד הרי"ף ש' המתני'
כפסגן וכ' על מתני' דש"ר וכד' גדלמך לה ומתני'
דאיילנית כ' כלשונה ומ' דהלכה חכמים משום דלא
אמר לה ולכאורה תמוה דהא גמ' ווקי דוקא דכפלי'
ועצ"י שדק עזמו דנפ' ווקי לפוס ס"ד דשמואל חז"י
דתרתי מתני' גדלמך חזל האמת די"ל גדלך כפלי' ושם
גדלמך וכן גל חזר ודבריו תמוהין ללוקים ומתני'
דלא כמ"ש גמ' ולא חזני לן מידי דאי הלכה כר"מ
חף גל לוקימתא דנפ' דוקא דכפליה ואי אין הלכה

ברכת אליהו

המוציא את אשתו משום אילנית רבי יהודה אומר לא יחזיר
וחכמים אומרים יחזיר. ושם בגמ': למימרא דר"י חייש
לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא והא איפכא שמע' להו
דתנן המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום
נדר לא יחזיר ר"י אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר
ושלא ידעו בו רבים יחזיר אלמא דרבנן חיישי לקלקולא
ור"י לא חייש לקלקולא אמר שמואל איפוך כו' דרבנן אדרבנן
לא קשיא מאן חכמים ר' מאיר דאמר בעינן תנאי כפול
והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאי. וזהו תמצית הצעת
הגמרא. ולהלכה יש שלוש שיטות כיבואר להלן בסימן זה.
והשיטה הראשונה שבשו"ע היא שיטת הרא"ש שכתב שם
פ"ד סימן מ"ז דהלכה כלישנא קמא דבגמ' דלכן לא יחזיר
מחמת קלקולא. ושם סימן מ"ט פסק שרק בדכפליה לתנאי
יש חשש קלקולא וזה כדברי רבי מאיר שכל תנאי בעינן
תנאי כפול. וז"ש כאן בשו"ע בשיטה הראשונה דרק אם כפל
דבריו לומר, „אלמלא כך לא הייתי מוציאך” — אז לא יחזיר,
דאם ה' הדין שיחזיר, ה' חשש קלקולא שיאמר שלא ה'
מגרשה אילו ה' יודע שהדברים שדברו עליה לא נכונים
או שהנדר יש לו הפרה, ולכן לא יחזיר, ואז הוא מגרשה
אפילו אדעתא דהכי שיתברר שאין כאן שם רע או שאין כאן
נדר. ועיין עוד להלן.

(ח) השיטה השנייה שבשו"ע היא כדעת הרמב"ן והרשב"א
כמ"ש המ"מ בשמם בפ"ו מאישות ה"ד. ודברי הרמב"ן
והרשב"א הם בגיטין מה ב שכתבו שם דסמכינן אלישנא
קמא דהטעם הוא משום קלקולא. והא דלא בעינן כפליה
הוא עפ"י מ"ש בגיטין עה ב. דאיתא התם: אתקין שמואל

יאמרו כו' מ"מ אסורה לחזור לפיקח מחמת קנסא. עכ"פ
מבואר בירושלמי, שפיקח שנשא וגירש ונשאת לחרש
ונתגרשה מותרת לחזור לבעלה הפיקח. וזה ראי' לדברי
הרמב"ם. ועברמב"ם פ"ד מה' אישות הלכה ט ונתקבל שם
מהמ"מ הירושלמי הנ"ל. שכתב שם הרמב"ם: חרש שנשא
פקחת כו' לפיכך אם בא פקח וקידש אשת חרש הפיקחת
ה"ז מקודשת לשני קידושין גמורין ונותן גט והיא מותרת
לבעלה החרש. והראב"ד שם חולק עליו והמפרשים שם לא
ציינו מקור לדברי הרמב"ם. וכתב שם המשנה למלך שנעלם
מהמ"מ כאן דברי הירושלמי (הנ"ל בריש ס"ק זה) שמפורש:
אשתו של חרש אפילו אשם תלוי אין בה בא אחר וקדשה
תפסי בה קידושין גרשה מותרת לחזור לראשון.⁴

(ו) כמ"ש ברפ"י דנפומות קיב ב במשנה: חרש שנשא
פקחת ופקח שנשא חרשת אם רצה להוציא יוציא ואם רצה
לקיים יקיים כשם שהוא כונס ברמיזה כך הוא מוציא
ברמיזה.

(ז) שם ב' מאן חכמים כו' וכמ"ש הרא"ש שם. דתנן בגיטין
מה ב: המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום
נדר לא יחזיר. ושם בגמ': א"ר יוסף בר מניומי אר"ג
והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך משום נדר
אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קילקולא אי אמר
לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה;
איכא דאמרי אר"י בר מניומי אר"ג צריך שיאמר לה הוי
יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך
קסבר טעמא מאי כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות
ובנדרים הלכך צריך למימר לה הכי. ושם מו ב במשנה:

באר הגולה

כך אני מוציאך אע"פ שלא כפל דבריו אינו יכול להחזירה ו (ט) ויש מי שאומר שאפילו

ז רמב"ם נפ"י מהל'

גירושין וכלשנה נתרל דרז יוסף וכו' ולחומר דמ"ל דמוסיף על לשנה קמח ה"ה סס.

ביאורי הגר"א

דעת מורה ר"מ דהא כגון נאילונות ושי"ר ונדר הוא גילוי דעת ואפ"ה חמירין דוקא דכפלי' אלף דלא קי"ל כר"מ אלף כההוא דחתקין שמואל בניטא כו' כנ"ל ולהרמב"ם שפ' לגמרי כר"מ ודלא כנ"י שצ" שפסק כלישאל נתרל לחומר וליתא דנאילונות ל"ל ל"י נתרל וק' הא דרז כו' דנתרלה הוא וכת"ש הוא עגמו סס כרז אשי ונ"ל לעיג דר"מ ס"ל כן אכן לא קי"ל כר"מ נזקוק גילוי דעת ואפילו חמר ח"ש כמו צענדל דשס וסוגיא דכאן דנעי חמירה כר"מ וצדכפליה ולהכי לא חוקי רנל כחכמים וכאן נאמר וכן נלא חמר

לא ולכן פ' כגון דל"ל תנאי כפול והרמ"ש חז"ל לשיטתו כנ"ל: (ט) ויש מי כו'. שהר"ן פ' מי שאתא הוכיח כס' הרמב"ן ורשב"א דלא קי"ל כר"מ אלף לחומר מהל דקידושין כ"ל צענדל דההוא גברא כו' דל"ר אשי חי נעי כו' וע"כ מיירי שלא היה מתנה עמו דל"כ יכול לחזור ומכירתו כ"ז שלל קיים התנאי אפילו חמרונו כו"ש נפ"ה ונפ"ט דנ"צ ופ"ל דקידושין זכו צדקה כו' ע"מ כו' אע"כ מיירי צנלוי דעת צענדל ודוקא משום דלי נעי כו' אלל צל"ה אע"ג דלא חמר כלום וכ"ש דלא צעין תנאי כפול וח"ל דנאילוי

ברכת אליהו

והרמב"ם הקשה עליהם דהא עיקר תנאי כפול נמירין מבני נד ובבני ראובן ותנאי זה לא היה לא כנישין ולא בגירושין אלא בממונא. ובי"ח הרא"ש בגיטין פ"ו סימן ט שפסק שם כר"מ דמדינא צריך תנאי כפול, ולא רק בגיטין וקידושין בעינן תנאי כפול מחמת חומר אשת איש. וראיתו, דהא כש"פ שבועת העדות לו א אמרינן בס"ד לחיפך: כי לית ליה (לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן) בממונא אבל באיפורה אית ליה. שמעינן הכא דכל עיקר המחלוקת של ר"מ ורבנן — אי בעינן תנאי כפול — הוא בממונא. אבל המ"מ שם כי בשם הרמב"ן ורשב"א שהסכימו לפסק הגאונים. וכתב אע"ג דר"מ ס"ל בכל מקום בעינן תנאי כפול, אכן לא ס"ל כוותיה אלא לחומר, כי האי דאתקין שמואל בניטא כו' דבגיטין עה ב הג"ל בריש ס"ק זה דמשם נשמע דקיי"ל כר"מ, אבל לקולא לא. ולכן פ' כאן דא"צ תנאי כפול דכיון דלקולא לא בעינן תנאי כפול, לכן גם בדלא כפליה לתנאיה יש חשש קלקולא והרא"ש הג"ל בסק"ז דרך בדכפליה לתנאיה יש חשש לקלקולא או"ל לשיטתו כנ"ל דמדינא צריך תנאי כפול אף לקולא כר"מ, וזה השיטה הראשונה שבשו"ע שרק אם כפל דבריו לא יחזיר.

(ט) שיטה שלישית זו סוברת שאפילו אם לא אמר לה מפני כך אני מוציאך ג"כ לא יחזיר, ורק יש גילוי דעת שמגרש משום שם רע או משום נדר ג"כ יש חשש קלקולא, ולכן לא יחזיר בכדי שלא יוכל לומר דאדעתא דהכי לא גירש. ומקור שיטה זו עפ"י זה שהר"ן פרק מי שאחוז בגיטין עה ב חובית — כס' הרמב"ן ורשב"א הג"ל בסק"ח דלא קי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול אלא לחומר — מהא דקידושין נ א בעוברא דההוא גברא כו' דל"ר אשי אי בעי כו' דשם אמר באחד שמכר נכסיו אדעתא למיטק לארץ ישראל לא עלה, ואמר שם רב אשי: „אי בעי סליק". כלומר: היות ולא ה"י אונס שבגללו לא עלה לא"י ואם ה"י רוצה ה"י יכול לעלות לא"י, לכן אין המכר בטל. וע"כ מיירי התם שלא היה מתנה עמו ע"מ שיעלה לא"י דא"כ יכול לחזור ממכירתו כל זמן שלא קיים התנאי אפילו מרצונו כמ"ש בב"ב, פרק ה עו א ופרק ט קנ ב ופרק א דקידושין כו א: וזו כשדה זו ופלוני כו' ע"מ שתכתבו לו השטר חזור בין בשטר בין בשדה. אע"כ

בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט. וכתבו שם הרמב"ן והרשב"א דרך לחומר א פסק שמואל דבעינן תנאי כפול, אבל לקולא לא פסקינן כר"מ המצריך תנאי כפול. וכיון דלשיטה זו להלכה לקולא לא בעינן תנאי כפול, לכן אפילו כשלא כפל דבריו יש חשש קלקולא שיאמר דאדעתא דהכי לא הייתי מגרשה. ובי"ח הר"ף, שכתב המתני' כפשמין. וכתב על מתני' — דגיטין מה ב — דשם רע ונדר, בדאמר לה מפני כך אני מוציאך. ומתני' דאילונות — דשם מו ב — כתב בלשונה — ולא הביא החילוק דכפליה ולא כפליה, ומ' דהלכה כחכמים דיוחזיר משום דלא אמר לה מפני כך אני מוציאך. ולכאורה תמוה דהא בנמ' מוקי דוקא בדכפליה. וע"כ שדחק עצמו — לתרץ דלכן לא הביא הר"ף התירוץ דכפליה לתנאיה דגמ' מוקי לפום ס"ד דשמואל ואביו דתרתיה מתני' בדאמר לה; אבל האמת דילי רגב המשנה הראשונה מיירי בדלא כפליה, אלא דהמשנה הראשונה מיירי בדאמר לה, וכאן המשנה דאילונות דאמרו חכמים יחזיר, מיירי בלא אמר. ודבריו תמוהין לאוקים מתני' דלא כמ"ש בגמרא. ועוד דלא אהני לן מירי בתירוצו של הב"י. דממה נפשך, אי הלכה כר"מ דבעינן תנאי כפול, א"כ אף בלא אוקימתא דגמרא, צ"ל דהמשנה הראשונה מיירי דוקא בדכפליה לתנאיה. ואי אין הלכה כר"מ א"כ אף לאוקימתא דגמ' דהמשנה הראשונה מיירי בדכפליה, מ"מ להלכה יפה עשה הר"ף שלא הביא הדין דכפליה לתנאיה, דלהלכה א"צ לכפילת התנאי. דהלא הגמ' אמרה דמתני' ר"מ היא דאמר בעינן תנאי כפול, ולא קי"ל כוותיה. אבל א"צ לכל זה. דהפוסקים אולי לשיטתיהו כנ"ל. ונהי דלר"מ הסובר דבכל מקום בעינן תנאי כפול — אף לקולא, לכן יש חשש קלקולא רק בדכפליה לתנאיה. אבל להלכה שלקולא לא בעינן תנאי כפול, לכן אפילו בדלא כפליה לתנאיה יש חשש קלקולא. והחילוק — בין משנה ראשונה לשניה — הוא דמשנה ראשונה כיון שאמר לה משום כך אני מוציאך לכן לא יחזיר אע"פ שלא כפל דבריו, והמשנה השניה שלא אמר משום כך אני מוציאך, לכן יחזיר שאין כאן חשש קלקולא.

וערמב"ם פ"ו מאישות הלכה י"ד שחלק על הגאונים דס"ל דוקא בגיטין וקידושין קי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול.

באר הגולה

ח ברייתא דה דף י"ג
ע"כ וכו' מחיר.
ס רמז"ס
מחשבת הגוף יבנו'
דכ"ה ע"ה.

י כ"י מהירושלמי וכ"כ הריטב"ל גס הרמז"ן.

לא אמר לה מפני כך אני מוציאך לא יחזיר. ד ה (י) המוציא את אשתו מפני שרואה דם בכל עת תשמיש לא יחזיר. ה ט (יא) כל אלו שאמרו לא יחזיר אם עבר והחזיר קודם שנתקדשה לאחר לא יוציא (יב) ואם הוציא אם היו לו בנים משהחזירה מותר להחזירה כדי שלא להוציא לעז עליהם. ו (יג) המוציא את

ביאורי הגר"א

(יב) ואם הוציא כו'. ירושלמי ינמות סס קידש כו' גירש מהו שיחזיר אם אומר את כן לא נמנעת לזה על צניה: (יג) המוציא כו'. כתיב דלישנא קמח דסוגיא גס כלישנא קמח ומפריך רבנן ארנן אהדי ולפי לישנא נתרל ליכא למיפרך אכל הרמז"ס פסק

לחכמים אפילו אמירה ח"ל ואין קי"ל נהא כחכמים כרז חשי: (י) המציא כו'. כחן אפילו לדעת הרמז"ן ורשב"ל ח"ל אמירה דסתמו כפירושו כיון שאין לקיימה. ויית: (יא) כל אלו כו'. עשה"נ וה"ה לאילנות רואה דס מה"ט שאמרו גס:

ברכת אליהו

כן דאפילו בגילוי דעת בעינן תנאי כפול, אגן לא קי"ל כר"מ במקום גילוי דעת, ואפילו אמר אי"צ, כמו בעובדא דקידושין נ א דסגי בגילוי דעת. ופוגיא דכאן דבעי אמירה כר"מ ובכפליה. ולחכי לא מוקי רבא בגיטין מו ב בחכמים, והמשנה הראשונה דמוציא משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר באמר, והמשנה השניה דאילונית, דחזיר בלא אמר, דלחכמים אפילו אמירה אי"צ. ואגן קי"ל בהא בחכמים כרב אשי דקידושין נ א דבתראה הוא ולכן אפילו ה"י רק גילוי דעת יש חשש קלקולא ולא יחזיר.

(י) כאן אפילו לדעת הרמז"ן ורשב"ל הנ"ל בסק"ת דס"ל שרק אם אמר, "מפני כך אני מוציאך" לא יחזיר אי"צ אמירה, דסתמו כפירושו כיון שאין לקיימה. דכיון שהיא רואה דם מחמת תשמיש הוא מום גדול ואפילו אם לא אמר לה, "מפני כך אני מוציאך" יוכל לקלקלה ולהוציא לעז עליה ולומר אילו ידעתי שתתרפא לא הייתי מגרשה, ולכן בכל גווי לא יחזיר בכדי שלא יוכל לקלקלה, כ"כ חמ"ם בפ"י מגירושין הלכה יג.

(יא) עשה"נ סק"ט. ותוכן דבריו הוא, דמקור הלכה זו, הוא ביבמות כה א. דאמרינן התם — במוציא את אשתו משום שם רע — דאם כנס לא יוציא. ואמרינן התם דטעמא דמילתא הוא משום ד, אמרינן קם ביה בקלא וליתיה. (כשהחזירה בעל בטולי בטלינן לקלא דאמר מדחתחזירה קים ליה בקלא חור ובדק בקול ראשון של שם רע ומצא שאינה — רש"י) וח"ה לאילונית ורואה דם מחמת תשמיש ג"כ אם כנס לא יוציא מח"ס שאמרו שם. דג"כ אמרינן דמדחתחזירה קים ליה דאינה אילונית ואינה רואה דם מחמת תשמיש.

(יב) ירושלמי יבמות פ"ב ח"י: קידש כמי שכנס אמר שלא לכנס ובנס מוציא מידו גירש מהו שיחזיר אם אומר את כן לא נמנעת מוציא ליה על כניה. (אם אומר את כן שלא יחזירה נמצא אתה מוציא לעז על בניה אשר היו לה עמו קודם הגירושין — קרבן העדה).

(יג) כתיב דלישנא קמח⁵ דפוגיא שם כלישנא קמח מרפרד רבנן ארכנן אהדי ולפי לישנא נתרל ליכא למיפרך. דשם מו

מירי בגילוי דעת בעלמא שמוכר נכסיו אדעתא לעלות לא"י, ודוקא משום דאי בעי כו' שלא ה"י אונס, וה"י יכול לעלות לא"י אבל בלא"ה ה"י המכר בטל אע"פ דלא אמר כלום אלא ה"י רק גילוי דעת. וכ"ש דלא בעינן תנאי כפול. ומוכח מכאן דאין הלכה כר"מ דס"ל בעינן תנאי כפול, דהרי כאן אפילו בלא אמירה כלל, המכר בטל מחמת גילוי דעת, וכ"ש שלא צריכים תנאי כפול. ואין לומר דבגילוי דעת מורה ר"מ דלא צריכים אמירה ותנאי כפול, דהא כאן באילונית ושם רע ונדר דיש גילוי דעת, ואפ"ה אמרינן כגמ' בגיטין מו ב הנ"ל בסק"ת דוקא בכפליה לתנאי. אלא מוכח מהסוגיא הנ"ל דקידושין גא א דלא קי"ל כר"מ, ולא בעינן תנאי כפול ובגילוי דעת לא בעינן אמירה כלל, ולא קי"ל כר"מ אלא לחומרא כההוא דאתקין שמואל בגיטא כו' הנ"ל בסק"ת. וזוהי השיטה השלישית שבשו"ע שאפילו אם לא אמר, רק ה"י גלוי דעת ג"כ יש חשש קלקולא ולכן לא יחזיר בכל גווי. ולהרמב"ם שפסק לגמרי כר"מ. שבפ"י מה' אישות ה"י ד פסק לגמרי כר"מ דבעינן תנאי כפול, ובפ"י מגירושין ה"י בדין המוציא משום שם רע או משום נדר לא הביא שרק אם אמר, "מפני כך אני מוציאך" לא יחזיר. וקשה דלשיטתו דבעינן תנאי כפול ה"י צריך להביא תירוצ' הגמ' דרק אם כפליה לתנאי לא יחזיר. ודלא כפי' שם' שפ' כלישנא נתרל לחומרא. שהב"י תירץ שהרמב"ם פסק כלישנא נתרל דגיטין מו א — שלפני אפילו לא אמר משום כך אני מוציאך לא יחזיר. וליתא דבאילונית ל"ל ל"י נתרל. דבשלמא במוציא משום שם רע או משום נדר אפ"ל שהרמב"ם פסק כלישנא נתרל דלכן לא יחזיר בכדי שלא תהיינה בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים. אבל במוציא משום אילונית לא שייך לומר האי טעמא דלא תהיינה כו' ואפ"ה בעינן אילונית ג"כ לא הביא הרמב"ם שם ה"י שרק באמר משום כך אני מוציאך לא יחזיר. ועוד קשה על הרמב"ם שפסק לגמרי כר"מ דבעינן תנאי כפול הא דרב אשי דקידושין גא הנ"ל דסגי בגילוי דעת דבתראה הוא, וכמ"ש הוא עצמו שם כרב אשי [שבפ"י] ממכירה ה"ט פסק הרמב"ם כרב אשי]. וצ"ל אע"פ דר"מ פ"ל

5 נראה דצ"ל: כתיב דלישנא קמח, או דצ"ל: כתיב דלישנא קמח. וביאור הדברים הוא. דבסק"ת הבאנו המשנה דגיטין מה ב דתיק סוכר דהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר. והבאנו שם דברי הגמרא דללישנא קמח הטעם הוא משום חשש קלקולא.

באר הגולה

ב רמז"ס ע"ס וטור
ומסננות הנמרח נדה
דף י"ב ע"ב.

ל משנה מעשה בליזן
גיטין דף מ"ה ע"ב.

א מזכירי הרמז"ס
ספ"צ והלכות סוטה ומשנה סוטה דף כ"ז ע"ב.

אשתו משום א' מדברים הללו כאומרים לו הוי יודע שאין אתה מחזירה לעולם.
ז ל המוציא את אשתו משום נדר שנדר להוציאה יכול להחזירה.

יא אשה הנחשדת על אשת איש. ובו ח' סעיפים

א (א) הנחשדת על אשת איש אם היה לה קינוי וסתירה (ב) ולא שתתה מי המרים
ספ"צ והלכות סוטה ומשנה סוטה דף כ"ז ע"ב.

ביאורו הגר"א

על תנאי כמ"ש שם זה לא שייך נדוהא ותיילנות וע"ל
סמך על מה שקדם ש"כ וכן כו' :

יא (א) הנחשדת כו' אם כו'. מתני' ריש סוטה כינר
כו' נכנסה כו' וכמו שפרש גמ' שם ה' ז' הי"ק
כו' : (ב) ולא שתתה כו'. בכל גווני דמתני' שם

ברכת אליהו

דבאילנות ורואה דם ל"ל לישנא בתרא — דלא שייך טעמא
דפריצותא ולכן א"צ להודיע לאשה. ולא כתב הרמב"ם אף
שצריך להודיע לבעל דהוא משום טעמא דלישנא קמא דצ"ל
דע כו' בפ' דצ"ל דע שלא יהא כמגרש על תנאי כמ"ש וזה לא
שייך ברואה ואילנות⁶. וע"ל שפ"ק על מה שקדם ש"כ וכן
כו'. [בספר, "עמוד-אש" כתב שצ"ל : וע"ל כו'. ור"ל דאפשר
דגם גבי מוציא משום איילנות או משום רואה דם מחמת
תשמיש צריכים אנו לומר לו דע כו', כדי שלא יוציא לעז. ומה
שלא כתב הרמב"ם בדיו דאילנות ובדיו דרואה דם מחמת
תשמיש שצריכים לומר ודע כו', הוא מפני שסמך על מה
שקדם, שכתב וכן כו', והיינו שכמו בדיו שקדם במוציא
משום שם רע או משום נדר צריכים לומר לו ודע כו', הוא
הדיו באילנות וברואה דם מחמת תשמיש צריכים לומר לו
ודע כו'.

(א) בבאר הגולה סק"א ציינ למשנה בסוטה כז ב ושם תנן :
כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעול כו'. אולם עיקר הדיון
— שנאסרה לבעול רק ע"י קינוי וסתירה — הוא מתני' ריש
סוטה : כיצד מוקנא לה אומץ לה בפני שנים כו' נכנסה עמו
לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לביתה. וכמו
שפרש"ש שם בגמ' שם ה' ב : ח"ק אל תדברי ודברה אל תדברי
ונסתרה (ולא כלום) אל תסתרי ודברה עמו עדין מותרת
לביתה ומותרת לאכול בתרומה נכנסה עמו לבית הסתר (כגון
שאמר לה אל תסתרי ונכנסה עמו לבית הסתר — רש"י)
ושהתה כדי טומאה אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה.
(ב) בכל גווני דמתני' שם ז א ואלו אסורות כו'. דתנן

דגמרא דטעמא משום קלקולא ולא משום פריצותא, וללישנא קמא
הרי אין אומרים לו שיוודעה שמשום שם רע או משום נדר אני
מוציא, אי"כ למה אמרו ללישנא קמא דיש חשש קלקולא. אמנם
לא קשה מידי. דלישנא קמא דגמרא דאמרו : והוא שאמר לה
משום שם רע אני מוציאך משום נדר אני מוציאך, ברור שיש
חשש קלקולא, מאחר שאמר לה משום כך אני מוציאך, אבל
להלכה שפסק הרמב"ם שאפילו אם לא אמר לה משום כך אני
מוציאך, גיב י"ש חשש קלקולא, וכמ"ש רבנו בקט"ס שטוב
הרמב"ם שגם בגילוי דעת לבד יש חשש קלקולא, לכן רק
במוציא משום שם רע או משום נדר שאומרים לו שיוודעה
שמוציאה משום שם רע או משום נדר, צריך לומר לו ודע כו',
בכדי שלא יהא נראה כתנאי מחמת אמירתו שמוודעה שמשום
כך הוא מוציאה. אבל באילנות וברואה דם מחמת תשמיש,

כתרתי לישנא. כשיטתו נכ"מ ליפסקו כלישנא בתרא
וסובר דלישנא בתרא כן ס"ל ג"כ טעמא דלישנא קמא
ומוסיף עליו ומדפריך דרבנן. אהדרי כמ"ל וצ"ל לילנות
ורואה דם ל"ל לישנא בתרא ולא כתב אף טעמא דלישנא
קמא דצ"ל דע כו' כפי' דצ"ל דע שלא יהא כמגרש

ב פריך בגמ' רבנן ארבנן אהדרי דבמוציא משום שם רע או
משום נדר אמרו רבנן דלא יחזיר, ובמוציא את אשתו משום
איילנות אמרו רבנן דיחזיר. וללישנא בתרא — דטעמא דרבנן
דמוציא משום שם רע לא יחזיר משום קלקולא — ליכא
למיפך מידי, דבאילנות לא שייך טעמא דפריצותא אלא
טעמא דקלקולא. ומדפריך בגמ' משם רע איילנות מוכח
דס"ל כלישנא קמא דטעמא משום קלקולא, וזה שייך גם
באילנות.

אבל הרמב"ם בפ' מגירושין הי"ב במוציא משום שם
רע או משום נדר הביא את שני הטעמים של לישנא קמא
ולישנא בתרא. ופסק שאפילו לא אמר משום ש"ר או משום
נדר לא יחזיר. וכתב שם שצריך להודיעה כדי לייסרה, וצריך
להודיעו שלא יחזירנה לעולם — שלא יוכל לקלקלה. וטעמו
משום שפסק בתרתי לישנא. כשיטתו בכל מקום ליפסקו
פלישנא בתרא. וסובר הרמב"ם דלישנא בתרא כאן פ"ל גם
כן טעמא דלישנא קמא — דקלקולא — ומופיק עליה
טעמא דפריצותא. ורא"י לזה מדפריך דרבנן אהדרי כמ"ל,
וקושיה הגמרא היא רק לטעמא דקלקולא דלישנא קמא כמ"ש
לעיל, אי"כ כי מקשה הגמ' מדרבנן אדרבנן הו"ל למימר
הא ניחא ללישנא בתרא אלא ללישנא קמא מאי איכא למימר.
ומדלא קאמר הכי, משמע דלכולהו לישני קפריך, משום
דגם לישנא בתרא ס"ל טעמא דקלקולא כלישנא קמא.
וברמב"ם שם ה"ג לענין מוציא את אשתו משום איילנות או
משום רואה דם מחמת תשמיש לא כתב שצריך להודיע לאשה
ולא כתב שצריך להודיע לבעל. וטעם הדבר הוא, משום

בה — אפילו אם יתברר שהקול שקר. וללישנא בתרא הסעם
הוא משום פריצותא. ולכן צריך להגיד לאשה הוי יודעת שמחמת
שם רע או נדר הוא מוציאך, בכדי שנתן ישראל לא תהיינה
פרוצות כעריות ובגדרים. והמחבר שכתב שאומרים לו כו', מפני
דפסיקנן כלישנא קמא דטעמא דח"ק דלא יחזיר הוא משום קלקולא.
6 דהרמב"ם כתב שם בהי"ב ולכן צריך שאמרו לי — במוציא
משום שם רע או משום נדר — דע כו', בכדי שלא יהא נמצא
כמגרש על תנאי דהשם רע או הנדר. ובספר "עמוד-אש" פירש
דברי רבנו דרק היכא שצריך לומר לה הוי יודעת כו' כדי לייסרה,
חיישינן נמי שלא יהא נראה כתנאי, ולכן צריכין לומר דע כו',
אבל גבי איילנות ורואה דם מחמת תשמיש — דשם א"צ לומר
לה משום מה הוא מוציא — גם לו אין צריכים להודיע מפני
שלא נראה כמגרש על תנאי. אולם לכאורה קשה ללישנא קמא

באר הגולה

* נלע"ד שהוסף
בהנה זו על דברי
הטור שכתב הנחמד על
האשה והבית
הנעלה וכו' חל
הרמב"ם נשאר זה
ולא כתב והבית וכן
העתיק המחבר ז"ל.

ב ונשה יצונות דף כ"ד ע"ג ומסוגל דמנ' שס. ג אוקימתא דגמרא דנחמ' רני הו' שס צברייתא.

הואיל ונאסרה על בעלה בשבילו הרי היא אסורה ע"ז שנתייחדה עמו (א) לעולם כדרך
שהיא אסורה על בעלה ואם עבר ונשאה מוציאין אותה מתחתיו כגט אפילו היו
לה כמה בנים ממנו (ה) מפי השמועה למדו כשם שהיא אסורה לבעלה כך אסורה
לבעול (ה) (וה"ה אם נאסרה בשבילו לבעלה אסורה לו) (סגרת הרב) א אבל אם לא קדם
קינאו ובאו עליה עדים שנסתרה עם איש זה (ו) ובא ומצא ג דבר מכוער כגון שנכנסו
אחריו ומצאוה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת אזור או שמצאו

ביאורי הגר"א

ו' ח' ואלו אסורות כו' וה"ה לזניה כמש"ס צ' ח' וה"ה לזנועל כמש"ס כ"ז צ' כ"ח ח' וכ"כ הרמב"ם
ואף נזינו רוצה להשקותה נאסרה לזנועל כמש"ס צ"ג צ"ג
צ"ה ח' וחי אירא כו' דלל כח"מ שפסק דנא: וכו' ונאלו ונאלו וכו' ירושלמי
(ג) לעולם. ערש"י צ"ג צ"ג ד"ה אי איכא כו'

ברכת אליהו

אולם אין כוונת רש"י דרק אם היו עדי זנות ממש נאסרה
על הבעל בעולם, דה"ה כשיש עדי קניו וסתירה, ג"כ נאסרה
על הנחמד עולמית. וראי' לדבר מדמוקים לה שם בגמ'
דמירי בעדי כיעור וכמ"ש למטה בסעיף ב' וכמ"ש סק"ח.
ולא מוקים לה בגמ' בעדי קניו וסתירה ש"מ דבעדי קניו
וסתירה ג"כ נאסרה על הבעל עולמית — אפילו אם אחר
שגרשה בעלה נשאת לאחר ונתגרשה או נתאלמנה, ג"כ אסורה
לבעל וז"ש כאן: לעולם.

(ד) סוטה שם כו ב כת א: כשם שאסורה לבעל כך אסורה
לבעל שנאמר נטמאה ונטמאה.

(ה) בבאה"ג ובב"ש סק"ג דחקו ליישב מה בא ההג"ה
להוסיף על דברי המחבר עיי"ש. אולם ההג"ה ר"ל אף בלא
קינאו וסתירה כמ"ש למטה בעדי כיעור שכתב לקמן בהג"ה:
וי"א דאם ה' בכאן קול ממש כדרך שנתבאר עם עידי כיעור
מוציאין אותה אפילו מבעלה. ובכ"ג כיון שנאסרה בשבילו
לבעלה אסורה גם לנחשד. או בשאר גזוני כגון דמחימנא לו.
דהיינו שהיא אומרת נטמאתי לפלוני והוא מאמינה שהדין
הוא שחייב להוציאה, או כגון שיש עד אחד והבעל מאמינו
שחייב להוציאה כדאיתא לקמן סימן קט"ז סעיפים ו, ז. ואז
כיון שנאסרה על הבעל בשבילו הבעל, נאסרה גם על הבעל,
אעפ"י שהבעל מכחיש אותה או את העד וכיוצא.¹

(ו) צ"ל: ובאו ומצאו. וכ"כ הרמב"ם פ"כ דפוסה הי"ע.
ופ"ס הוא מ"ש כאן בשו"ע: ובא ומצא, כי כל הסוגיא
ביבמות כה א מדברת בעידי כיעור. כלומר: שהעדים ראו
את הכיעור, ולא שהבעל בא ומצא את הכיעור. ואם העדים
לא ראו הכיעור, ורק הבעל ראה הכיעור לא נאסרה. ולכן

ורואה — כשאמר לה משום מה הוא מוציאה — שצריכים לומר
לו ודע כו'. וע"ז כתב רבנו שצ"ל שסמך כו' — שהרמב"ם סמך
על מה שקדם — שאם אמר לה מפני מה הוא מוציאה —
שצריכים לומר לו ודע כו'. וזה לא כדברי העמוד"אש —
שלחיקו זה בכל גזוני צריכים — גם באיילנות ורואה — לומר
לו ודע כו'.
1 עיין מ"ש — על דברי רבנו בס"ק זה — באוצר הפוסקים
בסימן זה ס"ק נ"ג אות ב'.

שם בסוטה: ואלו אסורות מלאכול בתרומה כו' והאומרת
איני שותה ושבעלה אינו רוצה להשקותה ושבעלה בא עליה
בדרך. וה"ה שככל הנך גזונא אסורה לביתה כמש"ס ב א:
אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה, ש"מ דדין אחד לביתה
ולתרומה. וה"ה שככל הנך גזונא אסורה לבעל כמש"ס כו
ב כת א: כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל שנאמר
נטמאה ונטמאה. וכ"כ הרמב"ם פ"כ דפוסה הי"ע. ואף באינו
רוצה להשקותה נאסרה לבעל כמש"ס ביבמות צה א ודא
כח"מ שפסק בזה. דבכ"מ סק"א פסק בזה והקשה מג"ל
להרמב"ם שהיא אסורה לנחשד כשהבעל אינו רוצה להשקותה,
והאשה צוותה ואומרת שתורה אני והיא רוצה לשתות. אולם
זה מפורש שם ביבמות. דאמרינן התם: סוטה למאן אילימא
לבעל בא עליה בעל אסרה עליה דבעל מאי איריא בא
עליה אפילו נתן לה גט ואפילו אמר אין אני משקה כו'
(בלא אף עליה נמי משעה שנסתרה עמו נאסרה על בעל
ועל בועל לעולם עד שתשתה כו' — רש"י). הרי מפורש
שגם אם אין הבעל רוצה להשקותה נאסרה לנחשד, מאחר
שכבר נאסרה על הבעל אחר קינאו וסתירה מטעם דכשם
שנאסרה לבעל כך נאסרה לבעל, וכל זמן שלא שתתה —
יהי מאיות טעם שיהי' — נשאה באיסורה לבעל ולבעל
[ועיין בית-שמואל ס"ק ב].

(ג) ערש"י ביבמות כד ב ד"ה אי איכא כו' וכמ"ש למטה.
דאיתא שם: הנטען על אשת איש והוציאה על ידו ונתגרשה
מתחת ידי אחר אם כנס לא יוציא. ומקשינן: היכי דמי אי
דאיכא עדים כי אתא אחר ואפסקיה לקלא מאי הוי. ופירש"י
שם: אי דאיכא עדים בזנות קמא הרי נאסרה עליו עולמית.

שא"צ להודיעה משום מה הוא מוציאה, לא נראה כמגרש על
תנאי, מאחר שלא אמר כלום בשעת הגט. ולפי זה יוצא שגם
באיילנות וברואה דם מחמת תשמיש, אם אמר לה שמוציאה
משום איילנות או משום רואה דם מחמת תשמיש, ג"כ יהיו
צריכים לומר לו דע כו' בכדי שלא יהא נראה כמגרש על תנאי,
ודו"ק. ויתכן שזוהו שפ"ס רבנו: וע"ל שסמך כו'. ולעיל בסוגריים
הבאנו שבספר עמודי אש כתב שצריך להגיד: וע"ל שסמך כו'.
עיי"ש. ולפי דברנו יתכן שצ"ל בדברי רבנו: וע"ל שסמך כו'.
וכונתו, שלא יקשה לנו למה לא כתב הרמב"ם דבאיילנות

באר הגולה

• שם דף כ"ה ע"א.
ד לשון הרמב"ם
נפס"ד מהל' אישות
מהירושלמי פ' המדירה
ה גרייתא שם.
ו לוקייתא דגמ' שם
דף כ"ה ע"א.

רוק למעלה מהכילה (או שראו מקום המנעלים הפוכים) (• טור) ד (ה) או שהיו יוצאים ממקום אפל או מעלים זה את זה מן הכור וכיוצא בו או שראוהו מנשק ע"פ חלוקה או שראו אותם מנשקים זה את זה או שנכנסו זה אחר זה והגיפו הדלתות (במעט) (ז"י נשם תזונת הרש"א אלף רנ"א) וכיוצא בדברים אלו (ח) (לפי ראות עיני הדיונים) אם הוציאה בעלה בדבר מכוער כזה ה"ז לא תנשא לנטען ואם עבר ונשאה (ט) והיו לו בנים ממנה לא תצא ובמה דברים אמורים כשרגנו העיר עליה ועל הנטען יום ומחצה או יותר ואמרו פלוני זינה עם פלונית ולא פסק הקול והוא שלא היו לה (י) או לו (א) לנצל הר"ן פ"ג דינמות) אויבים שמעבירים את הקול אבל אם לא היה שם רינה לדבר זה בעיר או שפסק הקול שלא מחמת יראה (יא) אם נשאת לנטען

ביאורי הגר"א

פיה שלה איתא קומי ר' יוסי אמר תיפוק גלל פרן כו' ה"ז גו חז"ל סוטה מנפסין סוטה מנשקין סוטה תרעא טריד סוטה מונף לריכה וז"ש במעטל הצעיה לקולא ולומר וכיוצא כו' ככל הנ"ל: (ח) לפי ראות כו'. שם בירושלמי וכולן אם הציעה ראה לדבריה נאמנת וכן כל כיוצא: (ט) והיו לו בנים ממנה. כן פירש הרי"ף דקאי על הנטען וכ' הרש"א שכי' צהדיא נספרים הישנים ע"ש: (י) או לו או כו'. דחד טעמא לכולהו: (יא) אם נשאת. כשיטת הרי"ף

פ"ז דתזונת הלכה ו' ולאו יולדות גלל כתוצה העונות כו' ותני ר"ח נשים העונות על דת מלכות את הכל ר"ח נשם רבי הסינל ראו אותה חונרת נסינר ורוכל יולא מתוך ביתה כלור הדנר תלל רוק ע"ג מטהה כה"ת סנדלו לפני מטהה כה"ת סנדלה לפני מטהה כה"ת יולאין מוקום אפל כה"ת מעלין זל"ז מן הנור כה"ת שניהם טופחין על ירכה נמרחן כה"ת כו' צעין קומי אפילו ראו אותה נותן פיו על פיה שלה אמר כזה נלת מעשה נאחד שראו אותה נותן פיו על

ברכת אליהו

(ח) בירושלמי דתוכות פ"ז ה"ו: וכולן אם הביאה ראה לדבריה נאמנת (כלומר שנתנה אמתלא לדבריה למה נעשה כך ולא היה שם זנות נאמנת — פני משה). וכן כל כיוצא שאם לפי ראות עיני הדיונים יש כאן חשד זנות תצא אפילו בכיעור שלא בזכר כאן. ומ"ש בסוף סק"ו: ואמר וכיוצא כו' ככל הנ"ל דבירושלמי, הוא לאו דוקא, אלא בכל דבר שלפי ראות עיני הדיונים הוי כיעור המעורר חשד זנות. ומאידך גיסא אפילו עשתה דברים הנקראים כיעור, וגתנה אמתלא המתקבלת לפי ראות עיני הדיונים, לא נאסרה. (ט) איתא ביבמות כד ב: בד"א כשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא. ופירש"י בד"ה אבל שאם יש לה בנים מן הראשון לא תצא דכי מפסי לה קא מחזיקה לקלא קמא ועבדינן להו ממזרים. והמחבר שכתב דין שהיו לה בנים לגבי הנטען הוא משום שכן פירש הרי"ף דקאי על הנטען. וכו' הרשב"א שכי' בחדיא נספרים הישנים ע"ש. וז"ל: ובהלכות הרב אלפסי כשיש להו (צ"ל: לה) בנים מן הנטען וכן מצאתיה שגירסת הברייתא עצמה בספר מוגה בשיבת רבינו נסים ז"ל.

(י) דחד טעמא לכולהו דהטעם דכשיש אויבים לא מתחשבים עם הקול משום דאמרינן דהאויבים הם המעבירים את הקול בכדי להוציא לעז עליה. וה"ה כשיש אויבים לנטען או לבעל, ג"כ לא מתחשבים עם הקול, דתלינן שהאויבים הוציאו הקול בכדי להוציא לעז על הנטען או בכדי לעשות רע לבעל. ובריי"ף הזכיר: אויבים לנטען וכתב שם הגמ"י בין לנטען בין לנטענת. אולם דו"ה גם כשיש אויבים לבעל דתלינן שרוצים להרע לבעל כנ"ל.

(יא) תנן ביבמות כד ב: הנטען על אשת איש והוציאה

צריך לגרוס גם כאן בשו"ע: ובאו ומצאו, וקאי אעדים שבאו ומצאו הכיעור.

(ז) ביבמות כד ב הוזכרו בברייתא לענין כיעור רק סינר, רוק ומנעליים. ויתר הדברים הנזכרים כאן הוא מדברי הירושלמי פ"ז דתוכות הלכה ו' — על המשנה ואלו יוצאות בלא כתובה העוברות כו' — ותני רבי חייה נשים העוברות על דת מאבדות את הכל ר"ח בשם ר"ח ראו אותה חונרת נסינר ורוכל יולא מתוך ביתה כלור הדנר תלל רוק ע"ג מטהה כה"ת סנדלו לפני מטהה כה"ת יולאין מוקום אפל כה"ת מעלין זל"ז מן הכור כה"ת שניהם טופחין על ירכה נמרחן כה"ת כו' צעין קומי אפילו ראו אותה נותן פיו על פיה שלה אמר כזה נלת מעשה נאחד שראו אותה נותן פיו על פיה שלה אתא [עובדא] קומי ר' יוסי אמר תיפוק בלא פרן כו' היא גו חוכה והוא גו חוכה פוטא (ראו אותה היא יושבת בחיקו או הוא בחיקה כו' זינה היא כלומר מכוער הדבר הוא ותצא — פני משה); מנפסין פוטא, מנשקין פוטא; תרעא טריד פוטא (נכנסו זה אחר זה ופגרו את הדלת במנעול אחריהם סוטה — פ"ט); מונף צריכה (לא סגרו אלא שהגיף את הדלת צריכה מיבעיא היא — פני משה). וז"ש במנעל הבעיא לקולא. שבירושלמי אמר שאם סגרו הדלת במנעול הוא כיעור. וכשלא סגרו הדלת במנעול רק הגיפו הדלת הוי בעיא בירושלמי. וכיון שזה שאמרו דבכיעור תצא הוא רק מדרבנן לכן פסקינו הבעיא לקולא, דרך אם סגרו במנעול תצא. וז"ש בהג"ה: במנעול. ואמר המחבר: וכיוצא כו' ככל הנ"ל שבירושלמי הוזכרו עוד דברים — הנחשבים לכיעור — שלא הוזכרו בשו"ע.

באר הגולה

י' תמימות דרכה
נענד' דההול סמיא
קדושין דף ס"ז ע"א.

לא תצא אפילו אין לה בנים (יג) אפילו בא עד אחד שזינתה עמו לא תצא.
הנה: (יג) וי"א דאם היה נכח קול מנה כדרך שנתבאר עם עירי כיעור מוהילין אותה (יד) אפילו

ביאורי הגר"א

ורמזים דנע"כ וקלל דל"פ מפקינן מנטען ונאין לו
ננים מונה אלל גיט לו וכן מנעל אפילו אין לו ננים
מנה לא מפקינן אלל נע"ט ור"ל מנע"ט שם ונ"ד
נעדים כו' ואמרין נכונות ט' ל' אין האשה נאסרת
כו' ונפסיק דנכונות נע"ט עד כו' ואמרין פ"י
דיננות וסוף גיטין קלל נתר נישואין כו' ופ"י נע"ט
כו"ט נפ"י דקידושין אשתו זינתה נע"ט כו' הוי דבר
שנערה כו' ונניטין שם אללה נשוק כו' דבר נרור
ונרש סוטה מקלל לה ע"פ שנים ומשקה ע"פ שנים

ברכת אליהו

רק בעדי כיעור. ומנטען מוציאים בעדי כיעור או בקלא
דלא פסיק.

ובס"ק זה נבאר שיטת הר"ף והרמב"ם שבאות א'
ונימוקיהם ובס"ק י"ג נבאר את יתר השיטות ונימוקיהם.
ודברי המחבר הם בשיטת הר"ף והרמב"ם דנע"כ וקלא
דל"פ מפקינן מנטען ונאין לו בנים ממנה. אבל כיש לו בנים
ממנה, וכן מנעל אפילו אין לו בנים ממנה לא מפקינן אלא
בעדי טומאה. וראי' שמבעל מוציאים רק אם יש עדי טומאה
מנע"ט שם: וב"ד בעדים הוא דמפסיק. ואמרין בכתובות
ט א: אין האשה נאסרת על בעלה אלא בשני עדים, וקיניו
זכתירה אפילו בעד אחד נמי, ופתח פתוח בשני עדים דמי.
ובספ"ק דמכות ז א אמרינן: כמנאפים עד שיראו [לפנינו:
משיראן] כמנאפים. ואמרין פ"י דיבמות גב א וסוף גיטין
פ ח א: קלא דבתר גישואין לא חיישינן לה כו'. ואפילו בע"א
לא מוציאים ממנע"ט בפ"ג דקידושין טו א: אשתו זינתה בע"א
ושותק מהו אמר אביו נאמן ורבא אמר אינו נאמן הוי דבר
שבערה ואין דבר שבערה פחות משנים. והלכה כרבא.
ובגמ' פט א: אללה בשוק כו' מה לחלל דבר ברור אף כאן
דבר ברור. ובריש פוסה במשנה: מקנא לה ע"פ שנים
ומשקה על פי שנים. אבל בל"ה אם לא ה' הקינוי ע"פ
שנים לא, אף שנמסרה בפני שנים. ואף בכה"ג אמרינן שם
פ"י [צ"ל פ"ד וזה שם כה א] אם מחל על קינויו מחל לדבר
מיד אפילו לאחר פתירה ע"ש. מכל הני ראיות, מפרש הר"ף
דמבעל מוציאים רק בעדי טומאה. והא דאמרין שם בגמ'
בעדים היינו עדי טומאה דמבעל או מנטען כשיש לו בנים
ממנה מוציאים רק עם עדי טומאה. ותצא מן הרובל [הא
דאמרין התם אליבא דרבי הואיל ומכוער הדבר תצא,
היינו מן הרובל] כמ"ש תוס' שם ד"ה אמר רבי. וכן מנע"ט
והלכתא כו' הכל מן הרובל [הא דאמרין התם דהלכתא
דבקלא דלא פסיק תצא אפילו כשאין עדי טומאה היינו
מהרובל — דהוא הנטען].

(יב) קידושין שם כרבא פנ"ל בס"ק יא דאמרין בקידושין
טו א: אשתו זינתה בעד אחד כו' ורבא אמר אינו נאמן כו'.
וכשאין קד"ל"פ דין הנטען כדן הבעל דלא תצא בעד אחד.
(יג) הנה דעת השאלות הנ"ל בסק"א אות ג לפי הרמב"ן

בתחת ידו אע"פ שכנס יוציא. ושם בגמרא: אמר רב
ובעדים אמר ר"ש אמינא כי גיים ושכיב רב אמר להאי
שמעתא דתניא הנטען על א"א והוציאה על ידו ונתגרשה
מתחת ידי אחר אם כנס לא יוציא היכי דמי אי דאיכא
עדים כי אתא אחר ואפסקיה לקלא מאי הוי כו'; מיתבי
בד"א כשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא ואם באו
עדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא, רב מוקי לה
למתניתין ביש לה בנים ויש לה עדים כו' אמר רבא מתניתין
קשיתה מאי איריא דתני הוציאה ליתני הוציאה אלא כל
הוציאה בבית דין וב"ד בעדים הוא דמפסיק; ואי בעית אימא
הני מתנייתא רבי היא דתניא רוכל יוצא ואשה חוגרת
בסינר אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תצא כו' והלכתא
כותיה דרב והלכתא כותיה דרבי קשיא הלכתא אהלכתא לא
קשיא הא בקלא דפסיק הא בקלא דלא פסיק; קלא דלא
פסיק וליכא עדים כרבי; קלא דפסיק ואיכא עדים כרב כו'.
התם אלוני אלמיה לקלא הכא אמרינן קם ביה בקלא וליתיה.
ע"כ סוגית הגמרא הנוגעת לעניננו. ובפירוש סוגיא זו יש
שש שיטות, ונבארים אחת לאחת:

(א) שיטת הר"ף והרמב"ם בפכ"ד מאישות הס"ז,
שמבעל מוציאים רק אם יש עדי טומאה. ומנטען מוציאים אם
יש עדי כיעור וגם קלא דלא פסיק ואין לה בנים ממנו.
(ב) שיטת הר"ף — כפי שפירש בד"מ סק"ב וסק"ו,
דמבעל מוציאים אם יש עדי כיעור וקלא דלא פסיק, ומנטען
מוציאים בעדי כיעור או בקלא דלא פסיק והוא שאין לה
בנים ממנו.

(ג) שיטת השאלות — לפי הרמב"ן והרשב"א והרא"ש
שם פ"ג ס"ח — שבין מבעל ובין מנטען מוציאים אם יש
עדי כיעור וגם קלא דלא פסיק.

(ד) שיטת הרמב"ן (בחידושו שם) דמבעל מוציאים
אם יש עדי כיעור וגם קלא דלא פסיק, ומנטען מוציאים
בקלא דלא פסיק לבד, בלי עדי כיעור.

(ה) שיטת מהר"מ (הובא שם ברא"ש) שאפילו מן הבעל
מוציאים בעדי כיעור או בקלא דלא פסיק.

(ו) שיטת ר"ת (אחרי שחזר בו ממה שכתוב שם בתוד"ה
אמר רבי, וכפי שהובא שם ברא"ש) דמבעל לא מוציאים

ונצלה (רש"י ושלחנות ומרדכי גס הר"ם פ"ג דינמות) אם אין לו נשים מונה חלל נאחד

ביאורי הגר"א

וסתרו ראיית הרי"ף דאין האשה נאסרת כו' דהא אחריון נכתבות שם וליטעמויך כו' ופי"פ כו' וה"ה נדבר מכוער ועדיף שני עדים נדבר מכוער ועי"פ שזינתה וקלל דבתר נישואין כו' דוקא בלא עדים ומי"ש בסוף גיטין דבר נדבר היינו דבר מכוער שז"ש דבר נדבר ול"ק שני עדים והא דמכות קטלא שאני וההיא דר"ם אפילו דבר מכוער לא היו ור"ף לפירוש השאלות דתלל ונהנעל מירושלמי הי"ל שאתרו כלור הדבר תלל ושם מהנעל דעל ומחסי' דעוצר על דת קאמור כחש"ש חלל הרמז"ם ופ' שם שאל רוצה להוציאה בלא כתובה דהרש"ו צידו נדבר מכוער נלל כמו נעוצרת על דת ולחמירין נפ"ד דסוטה כ"ה ח' וע' תוס' שם ד"ה ש"מ כו' וה"ה כאן שאינה נאסרת ואין כופין להוציאה

ודעת הרמז"ן דמנטען מפקינן נקלל דל"פ לנל דכניסת הנטען היו כמו ע"כ ודעת ר"ת דמנעל מפקינן נע"כ לנל חלל מנטען מפקינן נע"כ או נקלל דל"פ ופירש נעדים קאמור רב היינו נע"כ ופריך הנטען על כו' אי דליכא עדים כו' ר"ל דאם איכא ע"כ אפילו כונה נשים תלל שהן כמו ע"ש ולחור חז"ל הכי מתנייתא כו' תלל ר"ל מן הרוכל כפירש הרי"ף חלל דנראית הנעל לחוד מייירי וע"ד והלכתא כו' ר"ל דל' נוסן סג' נע"כ או נקלל דל"פ ודוקא מנטען חלל מנעל לא מהני קלל דל"פ חלל ע"כ לנל כחש"ש רב. ודעת מהר"ם דאפילו ונהנעל מפקינן נדד מנייהו או נע"כ או נקלל דל"פ שופרש תלל מן הנעל ונראית הנעל כפי' ר"ת

ברכת אליהו

מכוער דהוי כשני עדים. והא דהביא ראי' מקידושין סו א מע"א שזינתה דאינו גאמן תרצו דעדיף שני עדים בדבר מכוער מע"א שזינתה. וקלא דבתר נישואין כו' שהביא הרי"ף ראי' דאמרינן בגיטין וביבמות דקלא דבתר נישואין לא חיישינן לה. תרצו ע"ז דהיינו דוקא בלא עדים. ומי"ש בסוף גיטין דבר ברור [דרק בדבר ברור מפקינן מבעלה] היינו דבר מכוער שז"ש, דבר ברור, ול"ק שני עדים. והא דמכות שהביא הרי"ף ראי' דאמרינן שם: ובמנאפים משיראו כמנאפים היינו רק לענין להענישו קטלא דקטלא שאני. וההיא דריש פומה שהביא הרי"ף ראי' שרק אם יש עדי קינוי וסתירה מוציאים מבעלה היינו כשלא ה' דבר מכוער. ובעדי סתירה בלי עדי קינוי אפילו דבר מכוער לא הוי.

וראי' לפירוש השאלות דתצא מהבעל, מחירושלמי פ"ז דכתובות ח"ז הג"ל בסק"ו שאמרו: כאור הדבר תצא. ושם מייירי מהבעל, דעל מתני' דעובר על דת קאמר כחש"ש.

אבל הרמב"ם הסובר דאין מוציאים מהבעל ככיעור מפרש שם שואם רוצה להוציאה בלא כתובה דהרשות בידו בדבר מכוער לכד כמו בעוברת על דת. ואמרינן בפ"ד דסוטה כה א ועתוס' שם ד"ה ש"מ כו'. ששם בגמ' איבעיא להו בעוברת על דת אם רשאי הבעל לקיימה. ולא נפשטה האיבעיא בגמ' בפירוש. אבל שם בתוס' ד"ה ש"מ כתבו דבתר דמסקינן שם דבעל שמחל על קינוי קינויו מחול, נפשטה גמי האיבעיא דעוברת על דת אם רצה בעלה לקיימה מקיימה. [וכן גפסק לקמן בסיומן קט"ו ס"ד ועמש"ש ס"ק ט"ו] וה"ה כאן בדבר מכוער אעפ"י שיכול להוציאה בלא כתובה, אפ"ה אינה נאסרת ואין כופין להוציאה. דהא מרמי שם בירושלמי דבר מכוער לעוברת על דת. וז"ש הרמב"ם בפכ"ד מאישות הט"ו בכל הני דבר מכוער דהתם אם רצה הבעל להוציאה תצא בלא כתובה.

וראיית הרמב"ן דמנטען מפקינן בקלא דל"פ לבד, ומבעל בעינן גם ע"כ ממ"ש כיבמות שם ולא היא התם אלומוי כו' ואי בעל שזה נלטען קשה מבעל אלא דבנטען בע"כ לבד

והרשב"א והרא"ש דבין מבעל ובין מנטען מפקינן בע"כ וקלא דל"פ. והא דאמרינן התם דבכיעור תצא היינו מבעל וכי"ש מנטען. ועדים קאמור רב היינו ע"ש. דאמנם רב דאמר דמפקינן רק בעדים היינו בעדי טומאה, אבל במסקנא פסקינן דאפילו אם אין עדי טומאה, ויש עדי כיעור וקלא דל"פ מפקינן מבעל וכ"ש מנטען.

ודעת הרמב"ן הג"ל בסקי"א אות ד' דמנטען מפקינן בקלא דל"פ לבד בלי עדי כיעור דכניסת הנטען הוי כמו עדי כיעור.

ודעת ר"ת הג"ל בסקי"א אות ו' דמבעל מפקינן בע"כ לבד, אבל מנטען מפקינן בע"כ או בקלא דל"פ. ופירש דהא קאמור רבי, ובעדים, היינו בע"כ. ופריך בגמ': הנטען על כו' אי דאיכא עדים כו' ר"ל עדי כיעור שהן כעדי טומאה. וכן פריך מיתבי כו' ר"ל דאם איכא ע"כ אפילו כמה בנים תצא שהן כמו ע"ש. דהא דאמרינן שם: ואם באו עדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא אין הכונה לעדי טומאה ממש, אלא הכונה לעדי כיעור, דהוי כעדי טומאה ואז תצא מבעל. ואמר: אב"א הכי מתנייתא כו' תצא ר"ל מן הרוכל כפירוש הרי"ף אלא דבראית הבעל לחוד מייירי ולכן פליגי רבנן ארבי ואמרי לא מפקינן לא מבעל ולא מרוכל מאחר שאין ע"כ. והא דאמרינן: והלכתא כו' ר"ל דבא' מהן סג' בע"כ או בקלא דל"פ, ודוקא מנטען אבל מבעל לא מהני קלא דל"פ, אלא ע"כ לבד כחש"ש רב 2.

ודעת מהר"ם הג"ל בסקי"א אות ה דאפילו מהבעל מפקינן בחד מינייהו: או בע"כ או בקלא דל"פ. שחפ"ש דהא דאמרו שם תצא מן הבעל ובראית הבעל כפי' ר"ת וע"ז מסקינן: והלכתא כו' דבחד מינייהו מפקינן. דהיינו — אפילו מן הבעל מפקינן — או בעדי כיעור לבד, או בקלא דלא פסיק לבד.

ופתרו ראיית הרי"ף שהביא מהא דכתובות ט א דאין האשה נאסרת על בעלה אלא בשני עדים. דהא אמרינן בכתובות שם: וליטעמויך כו' ופתח פתוח כשני עדים דמי. וה"ה בדבר

מהן אין מוילאין מן הנעל אלא ח"כ הניחה נעלה וכנסה הנחשד מוילאין בחד מהן וכן

ביאורי הגר"א

מש"ש והכריע הרב נעל כדעת השליחות ונטען כדעת ר"ת ומהר"ם ומיהו לדעתם אפי' ניש לו ננים מומה תלז נהא ל"פ כוונתיהו וסמוך על הפוסקים הנ"ל. ליקוט: וי"א כו': כתב כן לפי פי' דנזרי הרי"ף דנ"מ ס"ק ז' אכל פי' דחוק למחור שאין דברי הרי"ף משמע כן וכ"ה דברי הרמז"ם וכתב הרשנ"א והריטב"א שדעת הרי"ף עיקר וכ"פ ד"י וכ"כ ד"מ ולפי' פי' הד"מ שפי' דנזרי הרי"ף דעדי כיעור וקלל דלא פסיק קרי ע"ט ולפי' זה מה שכתב הרי"ף ושמעין ומהא כו' וה"מ מנועל שהוא הנטען אכל מנועל כו' ע"כ מנועל נא' מהן והו' דנזרי כלן כהנ"ה אכל כנר כ' שדנזרי הרמז"ם ונ"ע הוא עיקר וכ"פ הר"א נחש' וכ"ד נה"ג והגלוניס: (יד) אפי' מבעלה אם כו'. כפי' רש"י דמנועל וכ"כ לפי'

הוא ודמוי שם לעונת על דת ונ"ש הרמז"ם נכל הני דבר מכוור דהתם חס רנה הנעל להניחה תלז נלא כתובה. ור"ת הרמז"ן מומ"ש ציבמות שם ולל היל התם אלוהי כו' ולי נעל שוה לנטען קשה מנועל אלא דנטען נע"כ לנז ויליף ומנטען ודחי לל היל התם וכו' והוי קללל דלא פסיק ואין ללמוד מנע"כ וקלל דל"פ דהוי כע"ט ולכן לא יליף ומנועל כיון דלא מפיקין מומ"ש אלא נע"כ וקלל דל"פ. ור"ת ר"ת מומ"ש ה"ד אי כו' ואפסקיה לקלל ואי נע"ט מלי לקלל אלא נע"כ ולהכי קרי קלל כיון דליכא עדים על זנות. ור"ת ממהר"ם מהא דעונדל דסוף נדרים דהור"ך ר"כ לומר עינ' כתנה כו' הל"ה מפיקין אלא דנזר מכוור לנז תלז וכמ"ס הרמז"ן בחידושו אכל הר"ן ורשנ"א ורמז"ן סתרו וכ' דשם מייירי אי מהימנא לי' וע"ל סי' ו' ס"י

ברכת אליהו

לא בגלל הדבר המכוור, אלא דאילו היתה נאמנת לו היתה אסורה מחמת דבריה כדלעיל סימן ו' ס"ב, וכמ"ש סק"מ. וכעת נבאר את שיטת הרב בהגה דמבעל מוציאים רק אם יש ע"כ וקלא דל"פ ורק אם אין לה בנים ממנו; ומנטען מוציאים בע"כ לבד, או בקלא דל"פ לבד, והוא שאין לה בנים ממנו. וזה דלא כאחת השיטות הנזכרות בס"ק זה. אולם צ"ל דהב"ע הרב מבעל כדעת השאלות שמוציאים בע"כ ובקלא דל"פ. ובנטען — הכריע כדעת ר"ת ומהר"ם — דמוציאים בע"כ או בקלא דל"פ. ומיהו לדעתם לפי מסקנת הגמ' אפילו ביש לו בנים ממנה תצא, ובהא לא פסק בהנ"ה כוונתיהו וסמוך על הפוסקים הנ"ל [דביש לו בנים ממנו סמוך בהנ"ה על הפוסקים הנ"ל דאין מוציאים].

ליקוט: כתב מן לפי פירושו בדברי הרי"ף ב"מ ס"ק כ' וסק"ו. וכנ"ל בסק"א אות ב'. אבל פירושו דחוק למאור. שאין דברי הרי"ף משמע כן. ובה' דברי הרמב"ם בפס"ד מאישות הט"ז כדברי הרי"ף וכמו שפסק המחבר. וכ' הרשב"א והריטב"א שדעת הרי"ף עיקר, וכ"פ ב"י וכ"כ ב"מ. ולפי פירוש הד"מ שפירש דברי הרי"ף דעדי כיעור וקלא דל"פ קרי עדי טומאה. ולפי"ן מ"ש הרי"ף: ושמעין מהא כו' והני מילי מבעל שהוא הנטען אבל מבעל עצמו לא מפיקין לה אלא בעדי טומאה כו'. וכיון דלפי פי' הד"מ ברי"ף מפיקין מבעל בע"כ וקלא דל"פ על כרחי דמבעל מפיקין באחד מהן: או בעדי כיעור לבד, או בקלא דלא פסיק לבד. וזהו דבריו מ"ן בהנ"ה אכל כנר כ' שדנזרי הרמב"ם וש"ע הוא עיקר. וכ"פ הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סימן י"ד וכ"כ בה"ג והגאונים.

(יד) בסק"ט הובא דברי הגמרא ביבמות כד ב דאם יש לה בנים לא תצא. וכ' שם שרש"י מפרש דקאי אבנים מבעל

ויליף מנטען ודחי לא היא התם וכו' והוי קלא דלא פסיק ואין ללמוד מנע"כ וקלא דל"פ דהוי כע"ט ולכן לא יליף מבעל כיון דלא מפיקין ממנו אלא בע"כ וקלא דל"פ. דביבמות כה א שאלו איך הדין — במוציא את אשתו משום שם רע דלא יחזיר — כנס מהו שיוציא. ורצו להוכיח מהא דתנינא הנטען על אשת איש והוצאה מתחת ידו אע"פ שכנס יוצא. ודחו ולא היא, דהתם כשכנס הבועל אלוהי אלמיה לקלא ולכן אע"פ שכנס יוצא, משא"כ במוציא את אשתו משום שם רע אמרינן דמדהחזירה קים ליה בקלא שאינה. ואם איתא דבעל שוה לנטען דבע"כ לבד מפיקין מניה, אי"כ אפילו לפי דיהוי הגמ' עדיין קשה מבעל למה מוציאים מבעל, וכאן לא שייך לומר דאלוהי אלמיה לקלא. אלא מוכח מכאן דבנטען בע"כ לבד מפיקין, ולכן רצתה הגמ' ללמוד מזה דכנס יוצא. וע"ז דחי דהתם כיון שכנס אלוהי אלמיה לקלא, והוי קלא דלא פסיק, ואין ללמוד מנע"כ וקלא דל"פ דהוי כע"ט, ולכן לא יליף מהא דתצא מבעל, כיון דלא מפיקין ממנו אלא בעדי כיעור וקלא דלא פסיק.

וראית ר"ת מומ"ש ביבמות כד ב: היכי דמי אי דאיכא עדים כי אתא אחר ואפסקיה לקלא מאי הוי. ואי מייירי בעדי טומאה, מאי אמרינן: „לקלא". אלא מוכח דמייירי שאין עדי טומאה אלא בעדי כיעור, ולהכי קרי ליה „קלא", כיון דליכא עדים על זנות.

וראית מהר"ם דבכיעור מוציאים אפילו מהבעל מהא דעוברא דסוף נדרים באשה שהי' בה דבר מכוור דהוצרך ר"ן לומר דלכן אינה נאמנת משום דעיניה נתנה באחר כו' הא לא"ה מפיקין אלא מוכר מכוור לבד תצא, וכמ"ש הרמב"ן בחידושו. אבל הר"ן ורשב"א ורמב"ן פתרו ראי' זו וכתבו דשם מייירי אי מהימנא ליה וע"ל פי"ן ו' ס"י משי"ש. דהא דמוכח התם דלולא הטעם דעיניה נתנה באחר מפיקין היינו

גם לפי מ"ש רבינו בליקוט, צ"ל דביש לו בנים לבעל — לא פסק הרב בהנ"ה כפי פירושו ברי"ף, אלא — סמוך בהא על יתר הפוסקים. ולפי פירוש הד"מ ברי"ף ע"כ „קלא דל"פ" קרי ליה הרי"ף עדי טומאה. ובעדי טומאה כתב הרי"ף דתצא

גם לפי מ"ש רבינו בליקוט, צ"ל דביש לו בנים לבעל — לא פסק הרב בהנ"ה כפי פירושו ברי"ף, אלא — סמוך בהא על יתר הפוסקים. ולפי פירוש הד"מ ברי"ף ע"כ „קלא דל"פ" קרי ליה הרי"ף עדי טומאה. ובעדי טומאה כתב הרי"ף דתצא

(טו) הנקחד אם אין לו בנים מומנה (כן משמע מהרי"ף והרמב"ם) (טז) שני עידי כיעור מצטרפין לע"ג דרלו זה אחר זה וכיעור דחול האי לא חול האי (מרדכי פ"ג דינמות ג"ס תשנות מוהר"ם)

ביאורי הגר"א

בין הערבים מחחר שהוא איש והיא אשה אין קינוי קינוי וט"ס הוא וז"ל אע"פ שהוא איש כו' ר"ל אע"פ שמעידין על אותו איש ואשה שניהם יוצא כהדל אין מוקבלים מן העדים אלא"כ ראו שניהם כאלה ריב"ק אומר אפי' נלו זא"ז וקיו"ל כריב"ק כמ"ס פ"ג דסנהדרין וא"כ התוספתא הנ"ל אחת כתי"ק ולא קיו"ל כות"י ואף שדק ענמו דב"י נחמ"ס סי' לנ"ד וחילק בין יחוד דמגרש כיון שלא ראו הצעל והאשה רק ע"א לא כיוונו לשם קידושין ע"ש מ"מ דברי הירושלמי אין נראה כן שהרי למד סוטה נמש ואח"כ מסיק דליתא כריב"ק וכן גמ' מ' דף באיסורא פליג ריב"ק כמ"ס פ"ג דינמות ופ"ג דנ"ג שהן מצטרפין לעדות תרומה ויוחסין ופ"ד דניטין ל"ג ז' לענין גט ופ"ג

הרי"ף כמ"ס הוא מהנצל דחיישין לנניו: (טו) הנקחד אם כו'. כפי' הרי"ף כמ"ס: (טז) ב' עדים כו'. ע"ל סי' קמ"ט ס' ז' והיו שני עדים כאחד והוא לשון הרמב"ם וכמ"ס הרי"ף והרא"ש פ' מי שאלו ג"ס התוספתא פ"ה דניטין ראו שנים שנתייחדה עמו זריכה הימנו גט שני א' א"ל הימנו גט שני א' בשחרית וא' בין הערבים זה ה' מעשה ואלו ואלו ר"ל בן תודאי לחכמים ואמרו א' הן וא"ל הימנו גט שני א' לנל צירושלמי ר"ש סוטה נסתרה צע"א בשחרית וצע"א בין הערבים יוצא כהדל נתייחדה עמו דב"י שנים זריכה הימנו גט שני צא' א"ל הימנו גט שני צא' בשחרית וצא' בין הערבים זה ה' מעשה ואלו ר"ל בן תודאי לחכמים ואמרו אין זה ייחוד קינא לה צע"א בשחרית וצע"א

ברכת אליהו

כאחר שהוא איש והיא אשה אין קינוי קינוי. כך הוא הגירסא בירושלמי לפנינו, אבל מ"ס הוא. וצ"ל: אע"פ שהוא איש כו'. ר"ל אע"פ שמעידין על אותו איש ואשה שניהם, אין קינוי קינוי. והמשך לשון הירושלמי הוא: ייבא כהדא אין מקבלים מן העדים אא"כ ראו שניהם כאחת, ריב"ק אומר אפילו באו זא"ז. דרי אנו למדים מהירושלמי דגם לענין גרושה שנתייחדה עם בעלה, ולענין קינוי וסתירה שזה לא דיגי ממונות ג"כ סובר ריב"ק דכשר בעדות מיוחדת. וקיו"ל כריב"ק כמ"ס פ"ג דסנהדרין ל א, וא"כ התוספתא הנ"ל המצריכה לענין יחוד שני עדים כאחת אתא כתי"ק דריב"ק, ולא קיו"ל כות"י. ואף שדק ענמו דב"י בחו"מ סימן ל' וחילק בין יחוד דמגרש כיון שלא ראו הצעל והאשה רק ע"א לא כיוונו לשם קידושין ולכן לכו"ע צריכים ב' עדים כאחת. מ"מ דברי הירושלמי אין נראין כן. שהרי בירושלמי משוה דין סוטה לדין יחוד ולמד סוטה משם, ואח"כ מסיק דאתא כריב"ק [גראה דצ"ל: דלא כריב"ק. עכ"פ כוונת רבנו דאח"כ מסיק בירושלמי דלריב"ק כשר בעדות מיוחדת ביחוד, וה"ה בשאר איסורים כשר לריב"ק בעדות מיוחדת ולא רק בממונה סובר ריב"ק דכשר בעדות מיוחדת].⁴ וכן גמ' בבבלי מ' דף באיסורא פליג ריב"ק ומבשר בעדות מיוחדת, כמ"ס פ"ג דינמות [צ"ל: כתובות. וכונתו להא דאמרין שם כו ב דלריב"ק מצטרפים לעדות בעדות מיוחדת לענין תרומה ויוחסין]. וכו"ה כפ"ג דב"ב לב א שחן מצטרפין לעדות תרומה ויוחסין. ובפ"ד דניטין לג ב לענין ביטול הגט בפני עדות מיוחדת ובפ"ג דסנהדרין ל ב לענין סימני ב' לשערות. מכל הני סוגיות מוכח דגם באיסורים כשר בעדות מיוחדת וכשר גם כשראו זה שלא בפני זה. [ועמ"ש בסימן קל"ג סק"ב ובסימן קל"ד סק"ד ובסימן קמ"ח סק"ג ובחו"מ סימן ל' ס"ק כ"ג].

ולכן לא תצא משום דכי מפקי לה קא מחזיקה לקלא קמא ועבדינו להו ממזרים. והרי"ף פירש דקאי אבנים מן הגטען — דאם יש לה בנים מהנשטען לא תצא ממנו. ומה שכתב כאן בהג"ה דרק אם אין לה בנים מהנשטען תצא, זה כפי' רש"י דהא דאמרין שם דאם יש לה בנים לא תצא היינו מבבל, וכ"ש לפירוש הרי"ף דמפרש דקאי אנטען, דכ"ש הוא דמה אם יש לה בנים מהנשטען אמרינן דלא תצא ממנו, כ"ש אם יש לה בנים מהנשטען דלא תצא מהנשטען דחיישין לבניו וכמו שפירש רש"י, שאם תצא ממנו מחזיקין לקלא ועבדינן לבנים ממזרים. [ועמ"ש בס"ק י"ג על דברי הג"ה הללו].

(טו) כפי' הרי"ף כמ"ס בסק"ט ובסק"ד, דהרי"ף מפרש דהא דאמרו ביכמות כד ב דרק אם אין לה בנים תצא היינו מן הגטען.

(טז) ע"ל סימן קמ"ט פ"ב שכתב המחבר: נתייחד עמה בפני שני עדים והיו שני עדים כאחד כו', הן הן עדי ביאה. דקדק לכתוב דרק אם היו שני עדים כאחד אמרינן הן הן עדי ביאה. והוא לשון הרמב"ם פ"י מגירושין הלי"ח. וכמ"ס הרי"ף בגיטין עג ב והרא"ש שם בפרק מי שאלו פ"ד בשם התוספתא פ"ה דניטין ה"ד: ראו שנים שנתייחדה עמו זריכה הימנו גט שני. אחד איש הימנו גט שני; א' בשחרית וא' בין הערבים זה ה' מעשה ואלו ואלו ר"ל בן תודאי לחכמים ואמרו אחד הן וא"ל הימנו גט שני. הרי מוכח מכאן דלענין איסורים בעינן שיראו ב' העדים כאחד. אבל בירושלמי ר"ש סוטה מוכח דבמילתא דאיסורא דמי לדינן ממונות וכשר אפילו אם לא ראו שניהם כאחד. דאיתא התם: נסתרה כע"א בשחרית וכע"א בין הערבים ייבא כהדא (אתיא הא כדתנא — פני משא) נתייחדה עמו בפני שנים זריכה הימנו גט שני, באחד איש הימנו גט שני, כאחד בשחרית ובאחד בין הערבים זה היה מעשה ואלו ואלו ר"ל בן תודאי לחכמים ואמרו אין זה ייחוד, קינא לה כע"א בשחרית וכע"א בין הערבים

באר הגולה

ח נרמיתא ינמות דף
כ"ד ע"ג.
ט וסוגי' ופשיטותא
גמולא שס.
י ג' הרמז'ס ספ"ג
והלכות סוטה.
כ תוספות סנהדרין
דף ת' ע"א וכו' כ"י
והסמ"ג סיון ת"ח
והגהת מרדכי דינמות
והגהת תי"י פכ"ד
מהלכות ח"ג ותוס'
ספ"ק דמכור' ותשנות
הרא"ש כלל ת"ו ס'
ד' ונרמיתא וסוגי'
גס הכ"י והרש"א.

(יז) עד אחד נדבר וכוער לאו כלום הוא (תשנות וניהר"ס סוף גסיס). ב ח (יח) מי שהוציאה בעלה בעידי דבר מכוער ונשאת לאחר וגירשה הרי זו אסורה להנשא לנמען מפני שיצאתה מתחת בעלה בגללו ואם נשאת לא תצא אף על פי שאין לה בנים כל אשה שבאו ש שני עדים והעידו שזינתה עם זה כשהיתה תחת בעלה הראשון הרי זו תצא מזה אע"פ שיש לה ממנו כמה בנים. ג י (יט) כל מקום שאמרו תצא תצא בלא כתובה. ד ב (כ) י"א שאם באו עדים שאשת איש זינתה צריכים דרישה וחקירה (כא) (ולין לקבל העדות שלא צפניה ושלא צפני צעלה) (תשנות הרא"ש כלל תי"ז). ה ל הנמען משפחה ונכרית ונתגירה ונשתחררה לא יכנס ואם כנס לא יוציא. (כב) (גירסה אסורה לחזור לו אלא"כ היו לו גנים ומונה) (צ"י גס הראש"א). ו מ (כג) עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל אע"פ שחזר העכו"ם ונתגיר והעבד נשתחרר ה"ז לא ישאנה ואם כנס לא יוציא. ז ג (כד) אותם שאמרו חכמים

דלמי ינמות דלאסור את האשה הכל מודים שריד דרישה וחקירה. מ רמז'ס צ"י מה' גירושין והתוספתא. נ הרא"ש בתשונה.

ביאורי הגר"א

(כא) ואין לקבל כו'. כו"ש צפ' נתר' דצ"ק וצפ"צ דסנהדרין יצא צעל השור כו'. (כב) גירשה כו'. כמח"ל ס' יו"ד ס"ה: (כג) עכו"ם ועבד כו'. תוספתא פ"ד דינמות: (כד) אותם כו'. כו"ש (צפ"ג) [צפ"ג] דתשנות צהן לכל הפירושים שס וה"ה כאן אף שאינו רק מדרגת כו"ש צפ' החולץ ליו' צ' וחכמים עשו חיזוק כו' וז"ש צס' קיי"ט ס"ז בהג"ה ואם נשאת כו' ושם ג"כ אינו אלא רק מדרגת כו"ש צפ"ד דקידושין ע"ה

דסנהדרין לענין סיומין צ' שערות: (יז) ע"א בדבר כו'. ומה"ל דקידושין הג"ל וקמ"ל כלן דלפי' מהימן ליה לא מהני כיון שגם העד א"י דנר צרור וכו"ש בהג"ה שס: (יח) מי שהוציאה כו'. שס ואמר שס ח"ל רצ כו' וה"ק כו': (יט) כ"מ כו'. ירושלמי הג"ל תיפוק גלא פרו: (כ) י"א שאם כו'. מהל דסוף ינמות קכ"צ ונחמי קמיפלגי כו' מח"ל"כ לאוסרה דכ"ע מודי ועתוס' דסנהדרין ח"צ סד"ה והנ"ל:

ברכת אליהו

כדיני ממונות דמי וזמר ספר כיון דקא שרינן אי"א לעלמא כדיני נפשות דמי. משא"כ לאופרה על בעלה דכו"ע מודי שצריכים דרישה וחקירה. ועתוס' דסנהדרין ח ב פד"ה והביא זי"ל: ויש ללמוד מכאן דאי אתו עדים ואמרו אשת פלוני זנתה דבעי דרישה וחקירה לאוסרה על בעלה וסברא הוא דלא גרע מגולות וחבלות.

(כא) כמ"ש בפי' בתרא דצ"ק קיב ב וכפ"ב דסנהדרין יט א שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל-דין, וילפינן זאת מהכתוב — בשור שגגה איש —: והועד בבעליו ולא ישמנו (שמות כא, כט) יבא בעל השור ויעמוד על שורו. כלומר: שהעדים צריכים להעיד בפני בעל הדין אשר העדות גוגעת לו או לממונו.

(כב) כמח"ל סימן יו"ד פ"ה סק"ב לענין הנשים שאמרו שם דלא יחזיר, ואם עבר והחזיר והוציא הבאנו שם את דברי הירושלמי ביבמות פ"ב ה"י שרק אם יש לו בנים יחזיר בכדי שלא יוציא לעז על בניה; אבל אם אין לו בנים ממנה לא יחזיר.

(כג) תוספתא פ"ד דיבמות הלכה ה: עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל אע"פ שחזרו עכו"ם ונתגיר עבד ונשתחרר ה"ז לא יכנס ואם כנס לא יוציא.

(כד) כמ"ש בסוף פרק ב דבתובות כהן לכל הפירושים שם. דאמרין שם כז ב: המגרש את אשתו לא

(יז) מה"ה דקידושין סו א דלרבא אין עד אחד נאמן לומר שאשתו זינתה. הג"ל בס"ק יב וי"ג. ובט"ז סק"ד הקשה למה הוצרך לכתוב כאן בדבר מכוער דע"א לאו כלום הוא, הרי אפילו בע"א בזנות לא נאמן. אולם קמ"ל כאן דאפילו מהימן ליה העד כבי תרי לא מהני דבכה"ג בזנות מהני, ובכיעור לא מהני, כיון שגם העד א"י דבר פרו, וכמ"ש בהג"ה שם בתשובות השייכות להלכות אישות פכ"ד והלכות סוטה פ"ב [וזה כדברי הב"ש בסק"ד. ודלא כח"מ סק"ח].

(יח) שם ביבמות כד ב: הנטען על א"א והוציאה ע"י ונתגרשה מתחת ידי אחר אם כנס לא יוציא כו'. ואמר שם: אי"ל רב הונא הדין דאע"ג דלא אתא אחר כו' וחכי קאמר דאע"ג דאתא אחר ואפסקיה לקלא לכתחילה לא יכנס. וזהו שחידש כאן המחבר בסעיף זה שאפילו אם הפסיק אחר לכתחלה לא תנשא לנטען, ומיירי כאן בגונא דלא מוציאים מהנטען כמ"ש בסעיף א.

(יט) ירושלמי הג"ל בס"ק ז דאמרין התם בפ"ז דתובות ה"ו בדין כשראו אצלה דבר מכוער: תיפוק בלא פרו (תצא בלא כתובה — פני משה).

(כ) מהא דסוף יבמות קכב ב דיש שם מחלוקת אם עדות על אשה שמת בעלה אם צריכה דרישה וחקירה או לא. ואמרין התם: וכמאי קמיפלגי דר ספר כיון דאיכא כתובה למשקל

באר הגולה

ס טור נסי' קמ"א
נשם אצו הר"ש.
א משנה יבנות דף
כ"ה ע"א.
ב הרמב"ם נפ"י
וה"ל גירושין וכ"כ
הטור וכת"ש ה"ה
שם דס"ל דהא
דאמרינן שם דף כ"ו
ע"א כנס לא יוציא
לכולהו קלי וכן
פירש"י שם דף כ"ה
ע"ב וכן דעת רב אחא
משנחא גאון וגם
הרמב"ן הסכים לנסוף לה

לא יכנסו אפילו באותו מבוי לא תדור וכל שכן שלא תשמשנו. ח ס (כה) כל
היכא שהתירו בו ועבר וכנס לא מקרי דיעבד ומפקינן לה מיניה. (כו) (המגרש חסה כדי
שישאלה חזירו אסור לישא אותה כמו שיתנאל לקמן סימן קמ"ג סעיף ט"ו).

יב עידי גט וכן עדים שהעידו מיתת הבעל אם רשאים לישא האשה ההיא. ובו ד' סעיפים

א א המביא גט (א) שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם וכן העד האחד שהעיד
לאשה שמת בעלה לא ישאנה משום חשד ב (ב) ואם כנס לא יוציא אבל המביא
גט שאין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם גמותר לישא אותה כיון שאינה נשאת על
הרמב"ן הסכים לנסוף לה ושהרשב"א ע"פ הירושלמי כתב דדוקא שהיה לו גנים מזהה לא יוציא. ג שם גמ' מדיוקא דמתניתין.

ביאורי הגר"א

פשיט להיפך מהנעטען על ח"א דמפקינן נע"כ וקל
ל"פ וכ"י נתוספתא הפודה את השנויה מותר לישא
אותה. המעיד על השנויה ה"ז לא יכנס ולא כנס לא
יוציא מת הרגתיו הרגוהו לא ישא את אשתו ר"י ח' כו'
הנעטען מח"א ונתגרשה ע"י אחר כו' לא יוציא עכו"ם
ועצד שזל על נת ישראל כו' לא יוציא ישראל שזל על
השפה כו' לא יוציא החכם שאסר את האשה כו' לא

ח' דדוקא קידש ובעל: (כה) כל היכא כו'. ירושלמי
כ"ל סי' ט"ו ס"א: (כו) המגרש כו'. גיטין פ"ד ח':

יב (א) שצריך העד האחד. דדוקא כמש"ו: (ב) ואם
כנס כו'. ענה"ג חזל לדעת הרשב"א לא קלי אעד
המעיד כיון דלפטר ליגע צאקסורא דאורייתא כמש"ס ברננה
לא מפקינן דדוקא דליכא למיתא חזל לרננה וזהו שלל

ברכת אליהו

עליה, אע"פ שהאיסור הוא רק מדרבנן. ומכאן דבכל איסור
מדרבנן אסור לדור עמה במבוי. [ועמ"ש יותר באריכות
בביאורי הגר"א בסימן קי"ט סעיף ז].

(כה) כנ"ל סימן ט' פ"א וכמש"ס דברי הירושלמי בפ"ב
דיבמות ה"י כפי גירסתנו: אמרו לו שלא יכנסו וכנס מוציאין
מידו.

(כו) גיטין פ"ד א: הרי זה גיטך על מנת שתנשא לפלוני כו'
הרי זו לא תנשא לו שמא יאמרו נשיתן גיטין בכתבה.

(א) דדוקא כמש"ו.

(ב) עכבר"ג סק"ב. וזה תוכן דבריו: דתנן ביבמות כה א:
המביא גט ממח"א ואמר בפ"ג ובפ"ג לא ישא את אשתו, מת
הרגתיו הרגוהו לא ישא את אשתו. ושם עמוד ב תנן: החכם
שאסר את האשה בנדר על בעלה ה"ז לא ישאנה. ובגמ' שם:
איבעיא להו כנס מהו שיוציא ר"כ אמר כנס מוציא, רב
אשי אמר כנס אינו מוציא, א"ל רבנן לר"א גמרא או סברא,
א"ל מתניתין היא הגטען משפחה ונשתתחררה מנכרית
ובתגירה הרי זה לא יכנס ואם כנס אין מוציא, אלמא

מחמת ב' טעמים: (א) ששנים א"צ לומר בפ"ג ובפ"ג, (ב) שבשנים
לא שייך חשד שאין שנים מצויים לחטא בשביל אחר. אבל זה
דוחק. איברא, דגם לפי הפירוש הקודם, קשה מה בא רבנו
ללמוד, שבשני עדים אין חשד, הרי המחבר בעצמו כתב בן
להלן, וצ"ע. ולכן מסתבר יותר שכונת רבנו לומר דבשנים
שהביאו את הגט מאחר שא"צ לומר בפ"ג ובפ"ג מותר א' מהם
לישאנה אפילו אם הוא בעל נפש א"צ שירחק מהו ואפילו
לדעת הרמ"א להלן, דבשנים שהביאו הגט חוץ מהטעם דלא
שייך חשד בשנים, הרי בשנים כיון שא"צ לומר בפ"ג ובפ"ג
לא נקרא שנשאת על פיהם. ועיין להלן סק"ה.

תנשא בשכונתו ואם ה' כהן לא תדור עמו במבוי, ויש
שם כמה פירושים אם מבוי יותר גדול משכונה או שכונה
יותר גדולה ממבוי. ויש שם מחלוקת בין הראשונים אם
מחמירין יותר בענין לדור במקומה כשהאיסור חמור, או
שמקילים יותר כשהאיסור חמור דמחמת חומר האיסור
יפרוש יותר, כמ"ש לקמן סימן קי"ט ס"ק ט"ו. אבל עכ"פ
לכל המפרשים אם היא פנויה והוא כהן, אסור לדור עמו
במבוי. וה"ה כאן באותם שאמרו חכמים לא יכנסו, לא תדור
באותו מבוי אף שאינו רק מדרבנן, כמ"ש בפרק החולץ יבמות
לו ב: והחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. וז"ש
בסימן קי"ט פ"ג בהגה"ה: ואם נישאת לאחר אפילו בישראל
לא תדור עמו במבוי. ושם ג"כ אינו אלא רק מדרבנן, כמ"ש
בפ"ד קידושין ע"א א דדוקא קידש ובעל. דאמרינן התם:
ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו
לוקה דרך ליקוחין אסרה תורה. והאיסור בביאה בלא קידושין
במחזיר גרושתו אינו אלא מדרבנן. ואפ"ה אם נשאת לאחר,
הדין הוא שאפילו ישראל לא תדור עמו במבוי שמא יבא

י ג"ל דבציון דברי רבנו ו"ל צ"ל: שצריך כו' העד האחד. וע"ז
כתב רבנו דזה דדוקא. דרך עד שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם
לא ישאנה כיון שנשאת על פיה, אבל בעד שא"צ לומר בפ"ג
ובפ"ג מותר לישאנה כיון שאינה נשאת על פיה וכמש"ו המחבר
בסעיף זה. ויתכן שכונת רבנו לומר כמ"ש הב"ש בסק"ד שעד
שא"צ לומר בפ"ג ובפ"ג, אע"ג דאם אמר מהני, אפ"ה אינו בכלל
זה, מאחר שאינו צריך לומר. ומ"ש המחבר: "העד האחד" הוא
ג"כ דוקא דאילו בשני עדים שהעידו, מותר אחד מהם לישאנה,
וכמש"ו בסוף הסעיף שאין שנים מצויים לחטא בשביל אחר.
ואולי גם רמז כאן רבינו דבשנים שהביאו מותר א' מהם לישאנה

באר הגולה

ד ירושלמי הציגו
הרי"ף שם וכ"כ
הרמב"ם שם וכ"כ
התוס' והר"ן שם.

פיו דושני עדים המעידים לאשה שמת בעלה מותר אחד מהם לישא אותה (א) שאין שנים מצויים לחטא בשביל אחד (ד) ועיין בטור זה עצמו סימן קמ"א. הגה: נתשנות הראש שהגיל נאשע (ה) וי"ל דלף שנים אע"פ דשרי מ"מ צלל נפש ירחיק מזה (הנהגות מ"י)

ביאורי הגר"א

שמחלק בין נדון דלף להא דהתם כמש"ס תמן תנין הנופקיד פירות אלל תזירו אפילו הן אגודין כו' רש"י כו' מה יהא דנמים ר"י אומר מחלוקת ר"ע ור"ט דתני צ"ד לל יקחו רע"ל יקחו. אומר ר"ח צ"ר שצתי מקשי הכא את אומר ויאלנה לו שחללה צפניו ישאלנה מפני שהוא צ"ד והכא את אומר הכין א"ר יוסי תמן המקה

יוצא אלוה דתני צוללה לל יוצא ושייר למת הרגתיו כו' וכן קנעו צגמ' על הסם דווקא: (ג) שאין שנים כו'. ירושלמי שם והציגו הרי"ף והרמב"ם: (ד) וע' בטור כו'. ענדה כאל: (ה) וי"א דאף כו'. כ"כ תוס' שם מהא דפא"ט דן את כו' וכן העדים כו' אלל כו' והפוסקים שהשמיטו סמכו על הירושלמי שם

ברכת אליהו

דבהא אפילו אם כנס יוציא, מפני שיש חשש איסורא דאורייתא. וכן קבעו בגמ' על חכם דווקא שהגמ' ביבמות שם קבעה האיבעיא אם כנס מהו שיוציא אמשנה דחכם שאסר, ולא אמשנה הקודמת דמת הרגתיו כו'. והיינו טעמא דשם יש חשש איסורא דאורייתא ולכן אם כנס יוציא ³. (ג) ירושלמי שם פ"ב דיבמות ה"ב: שאין שנים מצויין לחטוא בשביל אחד. והרי"ף כיבמות כה ב והראש"ש שם פ"ב הביאו את דברי הירושלמי להלכת. (ד) עיין ברק הבית כאן שהביא את לשון תשובת הראש"ש שהביא שם הטור. וז"ל בד"ה: כתב רבינו בסימן קמ"א בשם תשובת הראש"ש ז"ל שאעפ"י שיש עדים המכירים חתימת הגט אם לא היו במעמד נתינת גט צריך השליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואסורה לו. (ה) כ"כ תוס' ביבמות כה ב ד"ה "לא חשו חכמים לדבר זה" מהא דפא"ט דאמרינן בחולין מד ב: דן את הדין וזכה וחייב טימא וטיהר וכן העדים שהעידו כולם רשאים ליקח אבל חכמים אמרו התרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. והפוסקים שהשמיטו הדין הזה דבעל נפש ירחיק מזה סמכו על הירושלמי שם שמחלק בין נדון דידן להא דהתם. כמש"ס בירושלמי דיבמות פ"ב ה"ב: תמן תנינן המפקיד אצל חברו אפילו הן אגודין לא יגע בהו רש"י אומר ימכור בפני צ"ר מפני שהב אברה לבעלים מה יהא ברמים ר"י אומר מחלוקת ר"ע ור"ט דתני צ"ד לא יקחו (ב"ד שאמרו למכור הפירות שהתפקדו לא יקחו מהם מפני החשד — קרבן העדה) רע"א יקחו ⁴; אמר ר"ח ב"ד שבת מקשי הכא את אומר מיאנה או שחלצה בפניו ישאלנה מפני שהוא צ"ד והכא את אומר הבין, איך יוסי תמן המקד דרכו להשתלש ברם הכא אין שנים מצויים לחטא בשביל אחד (התם כפירות ראוי להשתלש אפשר שיקח כל אחד שליש מהפירות ואיכא

ברגה לא מפקינן והלכה כרב אשי. ורש"י שם בד"ה, "כנס" פירש דהאיבעיא דכנס מהו שיוציא קאי על כל הדינים שנזכרו שם במשניות, לרבות מביא גט ועד המעיד. וכן דעת רב אחא משבחא גאון — הובא שם בחידושי הרמב"ן וכן פסק הרמב"ם בפ"י מגירושין ה"ד, וכן פסק הטור. אבל הרשב"א חולק ע"ז וכתב שם בחידושו שבעד המעיד על מות בעלה אפילו אם כנס יוציא. ולדעת הרשב"א הא דאמרו שם אם כנס אין מוציא לא קאי אער המעיד. דווקא על יתר הדברים האמורים שם במשנה שזה רק, "רגנה", כגון שיאמרו — בחכם שאסר את האשה בנדר על בעלה — שבגלל חפצו שישאנה אסרה על בעלה, ואפילו אם הרגנה היא אמיתית, ג"כ אין כאן איסור דאורייתא, אם ישאנה, מה שאין כן בעד המעיד על מות בעלה, כיון דאפשר ליגע באיסורא דאורייתא — אם העדות אינה נכונה, לכן אפילו אם כנס יוציא. וכמש"ס בגמרא: "ברגנה לא מפקינן", דהיינו דוקא בדליכא למיתי אלא לרגנה. והוה שלא פשיט בגמ' להיפך דאם כנס יוציא מהנשטען על אשת איש דמפקינן כע"פ וקלא דלא פסיק כמ"ש בסימן יא ס"א עיי"ש. אע"כ דשאני התם — שיש חשש איסור מן התורה, וה"ה בעד המעיד ג"כ יש חשש מן התורה. וכ"כ בתוספתא דיבמות פ"ד הלכה ב' ג' ד. דאיתא התם: המעיד על השבויה ה"ז לא יכנס ואם כנס לא יוציא, מת הרגתיו הרגתוהו ולא ישא את אשתו ר"ח כו' הנשטען מ"א ונתגרשה ע"י אחר ה"ז לא יכנס ואם כנס לא יוציא כו', עכו"ם ועבד חבא על בת ישראל אעפ"י שחזרו עכו"ם ונתנייר עבד ונשתחרר ה"ז לא יכנס ואם כנס לא יוציא, ישראל שבא על השפחה כו' ואם כנס לא יוציא, החכם שאסר את האשה כו' לא יוציא ². אלמא דתני בתוספתא כבולו: "ואם כנס לא יוציא", ושייר למת הרגתיו כו' ולא קתני בהאי ואם כנס לא יוציא, אלמא

דהרי במשנה הקודמת דמת הרגתיו כו', איתא גם הדין והמביא גט, ואם נאמר דמביא גט אם כנס לא יוציא, למא לא קבעה הגמ' האיבעיא אם כנס מהו שיוציא, אמשנה דהמביא גט. אלא ד"ל בדוק דמאחר דבאותה משנה איתא המביא גט וגם מת הרגתיו, וכיון דהאיבעיא לא קאי אמת הרגתיו, לכן לא קבעה הגמ' האיבעיא אמשנה זו. ומצד הסברה לכאורה דומה המביא גט לעד המעיד דבתרתייהו איכא איסורא דאורייתא כמ"ש הב"ח והח"מ סק"א. אבל אפ"ל כמ"ש הט"ז סק"ב דמביא גט שאני דלא הוי איסורא דאורייתא, דהגט כשר מן התורה בלי קיום ורק רבנן הוא דאצרכי קיום עיי"ש.

2 לפנינו בתוספתא שם איתא: ה"ז לא ישאנה. ולא טייס כבבא זו: ואם כנס לא יוציא. אבל בנוסחאות כ"י שם הגירסא: לא יכנס ואם כנס לא יוציא. וכן הרשב"א ביבמות כ"ה א הביא גירסה זו. ומ"ש בתוספתא בנשטען דכנס לא יוציא, עיין ביבמות כ"ד ב דמוקמינן לה בנזא דלא מוציאם מהנשטען וה"ה בדלא אפסקיה אחר וכמ"ש בסימן י"א סק"י. וברשב"א כ' שם דהיינו טעמא משום דאפסקיה אחר. ועכ"פ בסימן י"א סק"ט ו' ואכמ"ל.

3 בספר "פסקי הגר"א" כתב דמשמעו דעת רבנו להלכה דגם מביא גט שצ"ל בפ"ג ובפ"ג אם כנס יוציא כדיק עד שמעיד לאשה שמת בעלה דאם כנס יוציא. ואם כי לכאורה נראה כדבריו,

4 לפנינו הגירסא בירושלמי היא אחרת, אולם רבנו גורס כנ"ל.

באר הגולה

ה מנשה ט.
ו ציינתו לעיל בפעם
ה.
ז שם במשנה.
ח מנשה שם דף כ"ו
ע"ה.
ט שם במשנה.
י ציינתו שם וכדמיקו
לשם שם במשנה.

פ"י דנירושין וכלנו ותוספות דינמות).
ב ה אשה שנדרה הנאה מבעלה ולא הפר
לה ובאה לפני חכם להתירה ואסרה שלא מצא לה פתח להתירה לא ישאנה שמא
יאמרו אסרה כדי שישאנה ו ואם כנס לא יוציא (ו) וה"ל ביחיד מומחה דאבל בי
דינא לא חשידי (ז) ומטעם זה אם מיאנה או חלצה בפני כ"ד יכול אחד מהם לישא
אותה. ג ח וכלם שנשאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו מותרות לינשא להם.
ד ט וכלם שהיו להם נשים באותה שעה ואחר כך מתו יאו שנתגרשו (ח) והיו
הנשים הן שהרגילו את בעליהן לגרשן חרי אלו מותרות לינשא להם לכתחלה.

ביאורי הגר"א

יוסי תמן המוקד דרכו להשתלש נרס הכא חין שנים
ונצין לחטל בשביל אחד ונח' דידן פליג דקאמר צפ"ג
דחולין דן את הדין כו' וכן העדים כו' כולן רשין
ליקח והנילו תוס' כן דז"ה הנ"ל ונ"ל שהרי"ף כתב
להל דירושלמי משום הרחק מן הכיעור שכלן אפילו
משום הרחק חין כלן וכמו שחלק דירושלמי הנ"ל):
(ו) וה"ל ביחיד כו'. גמ' שם: (ז) ומטעם כו'.
מתני' שם: (ח) והיו הנשים כו'. כתי' נתרס:

דרכו להשתלש נרס הכא חין שנים מצויים לחטל בשביל
אחד. (ליקוט. וי"א כו'. חלל המוכר השמיט בכונה
שהרי"ף והרמב"ם צפ"ע כתבו דברי הירושלמי שחין
שנים מצויין לחטל בשביל אחד. ולכאורה דבריהם תמוהין
דירושלמי אמרין שם תמן תנין המפקיד פירות חלל
הנירו אפילו הן חנודין לא יגע בהן רש"י חומר כו'
הלכה כרש"י תני צ"ד לא יקחו ר"ע חומר כו' אר"י
צ"ר שתי מקשי הכל את חומר מילאנה או שחלצה בפניו
ישאנה מפני שהוא צ"ד והכל את חומר הכין חומר ר'

ברכת אליהו

להתרחק מזה, מ"מ כאן לענין לישא אותה אפילו בעל גפש
א"צ להתרחק מזה שכאן אפילו משום הרחק מן הכיעור
אין כאן וכמו שמהלק בירושלמי הנ"ל משום אין שנים
מצויים לחטא בשביל אחד, דאשה לבי תרי לא חויה, ולכן
אין כאן אפילו משום הרחק מן הכיעור. משא"כ בממון שראוי
להשתלש ואיכא קצת חשדא אפילו בשנים ולכן בעל גפש
יתרחק מזה משום התרחק מן הכיעור.

(ז, ו) על דברי המחבר: אבל בי דינא לא חשידי, ציין
בבאר הגולה סק"ז: שם במשנה. וזה לא כ"כ בדקדוק. כי
ז"ל המשנה ביבמות כה ב: החכם שאסר את האשה בנדר
על בעלה ה"ז לא ישאנה. מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה
מפני שהוא ב"ד. ובמשנה לא כתוב בפירוש דהדין בחכם
שאסר הוא רק ביחיד ולא בב"ד. ויש לציין המשנה על
דברי המחבר: ומטעם זה אם מיאנה כו'. ודברי המחבר
בחכם שאסר שזה רק ביחיד הם מדברי הגמרא שם: ואלא
בתלמוד מי חשידי והתנן מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה
מפני שהוא ב"ד: לעולם בחד ובדאמר רב חסדא אי"ר יוחנן
ביחיד מומחה ה"ז ביחיד מומחה.

(ח) כתי' בנרא. דתנן ביבמות כו א: וכולם שהיו להם
נשים ומתו מותרות לינשא להם. ושם בגמ': מתו אין
נתגרשו לא א"ל ר"ה לר"א והתניא אפילו נתגרשו ל"ק
הא דהואי קטטה הא דלא הואי קטטה ואיבעית אימא הא והא
דלא הואי קטטה ול"ק הא דארגיל הוא הא דארגיליה היא.
והלכה כלישנא בנרא שרק אם היא התחילה בקטטות
להקניטו, מותר אח"כ לישא את האשה השניה; אבל אם
הוא הרגיל קודם בקטטות, אסור לישא אח"כ את השניה,
דחיישינן שע"י שנתן עיניו באשה השניה, התחיל לקנטר
את הראשונה, ולכן גירשה.

חשדא אבל אשה לבי תרי לא חויה וליכא חשדא שיחטאו
בשביל השלישי — קרבן העדה). ליקוט: אבל המחבר
השמיט בכונה הדיון הזה דבעל גפש ירחיק מזה, מפני
שהרי"ף יבמות כה ב והרמב"ם בפני מנירושין הפ"ו ובשו"ע
כתבו דברי הירושלמי שאין שנים מצויין לחטא בשביל
אחד. ומ' מכאן דבשנים אין חשד ומותר לאחד מהם
לישאנה. ולכאורה דבריהם תמוהין דירושלמי אמרין שם
תמן תנינן כו' כנ"ל לשון הירושלמי. וגמ' דידן פליג
אירושלמי. דהירושלמי סובר דבממון אפילו בשנים ושלשה
אסורים ליקח מפני שראוי להשתלש, וגמ' דידן סוברת
דאפילו בממון, בשנים מותרים ליקח. דקאמר בפ"ג דחולין,
מר ב: דן את הדיון כו' וכן העדים כו' כולן רשאים ליקח.
והביאו תוס' כאן ביבמות ברי"ה הנ"ל את דברי הגמרא.
וא"כ הגמ' דידן סוברת, דאפילו בממון מותרים ליקח
בשנים, ואפ"ה מסיק שם בגמ': אבל חכמים אמרו התרחק
מן הכיעור ומן הדומה לו. ולפי זה יתכן דגם הירושלמי
שאמר דאין שנים מצויין לחטא בשביל אחד, היינו דמותר
לישאנה מצד הדיון, אבל הירושלמי יודה דבעל גפש ירחיק
מזה משום התרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. וצ"ל דהיא
הנותנת דמחמת גמ' דחולין הנ"ל מוכח דהרי"ף ס"ל דבנידון
דידן אפילו משום הרחק מן הכיעור אין כאן. דאל"כ קשה
למה הביא הרי"ף דברי הירושלמי, הרי גם בגמ' דידן
בחולין שם אמרו שבשנים מותרים ליקח משום דבשנים
אין חשד. ועוד דגמ' דידן מקילה עוד יותר מהירושלמי.
דהירושלמי סובר דבממון אפילו בשנים ובשלשה יש חשד
והגמ' דידן סוברת דאפילו בממון אין חשד בשנים. אלא
ע"כ צ"ל שהרי"ף כתב להא דירושלמי משום הרחק מן
הכיעור. שבגמ' דידן בחולין אמרו שבממון אעפ"י שמן
הדיון מותר בשנים, בכ"ז משום הרחק מן הכיעור צריך

באר הגולה

ב שם תשנה.
א תשנה ינמות דף
מ"ל וכת"ק שהיה
ר"מ דק"ל הלכה
כר"מ בנדרותיו ועוד
דר' יוסף דר' ניה
ותה שפסק כר"י ור'
יהודה.
ב תסקת הנמ' שם
דף מ"ג ע"ל.
ג כדמפרש רנל טעמא
שם.

(ט) (היו נשותיהן חוליס ומתו לא יכנסו) (כ"י פ"ג דינמות) כ וכל אחת מהם מותרת לינשא לבן העד שהעיד לה או לבן החכם שאסרה על בעלה או לשאר קרובים (י) דליכא למיחש שיוציאום מבעליהם כשבייל קרוביהם.

יג גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו. וכו' י"ד סעיפים

א (א) כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הרי זו לא תינשא ולא תתארס לאחר עד שתמתין (ב) צ' יום בחוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוז' מיום שנתארסה בו כדי שיוודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת גלהבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון. הנה: אצל מותר' לעשות שידוכי' בלא חירוסין (כ"י ג"ס תשוב' הר"מ ור"ה

ביאורי הגר"א

יג (א) כל אשה כו'. כת"ק וכן אמרין בנמ' שם אמרין שרל כו' והלכתל כו': **(ב) תשעים יום.** כ"י דקאמר אמרין כו' וכן אמרין בנמ' שם

(ט) היו כו'. ל"ע דל"כ גם כה"ל קטטה ליחוש להכי נס וי"ש כ"י זכרון בירושלמי לא מ' כן שם: (י) דל"ל כו'. בירושלמי הציור רי"ף ור"מ שם:

ברכת אליהו

תשעים אמר ליה רב אשי לאמימר והא רב ושמואל דאמרי תרוניהו צריכה להמתין ג' חדשים חוץ מיום שמת בו וחוז' מיום שנתארסה בו כו' והלכתא צריכה להמתין כו' ג' חדשים חוץ מיום שמת בו וחוז' מיום שנתארסה בו. הרי דגם כאן אמרו, דהאיסור הוא גם להתארס.
(ב) בסק"א הובאה המשנה דיבמות דמוזכר שם ג' חדשים. אבל לא סגי בג' חדשים, אלא דבעינן תשעים יום. וכ"י דקאמר אמרין כו'. דבסק"א הובאו דברי אמרין שם מג א. דקאמר: אמרין שרא ליארס ביום תשעים כו'. הרי דמוזכר תשעים יום, ולא ג' חדשים וגם לפי המסקנא דהתם — דבעינן ג' חדשים חוץ מיום שמת בו וחוז' מיום שנתארסה בו — היינו דבעינן תשעים יום חוץ מיום שמת בו וחוז' מיום שנתארסה בו. וכן אמרו בירושלמי שם פ"ד ה"א: רב אשי אמר תשעים יום שלימים שמואל אמר הן ועיבודיהן (שיחיו שלימין עם עבוד החורש דהיינו תשעים יום — פני משה).

(ט) צ"ע דל"כ גם כה"ל קטטה ליחוש להכי. גם מ"ש הני"ף דכ"י בירושלמי לא מ' שם כו'.

(י) בירושלמי פ"ב דיבמות ה"ב: שאין אדם מצוי לחטוא לא מפני בנו ולא מפני אחיו. והר"ף והרא"ש ס"פ דיבמות הביאו את דברי בירושלמי.

(א) כת"ק. דתנן ביבמות מא א: וכן כל שאר הנשים לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהיו להן שלשה חדשים אחד בתולות ואחד בעולות ואחד גרושות אחד אלמנות ואחד נשואות ואחד ארוסות; רבי יהודה אומר הנשואות יתארסו והארוסות ינשאו חוץ מן הארוסות שביהודה מפני שלבו גם בה רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול. והלכה כת"ק דאסורות אפילו להתארס, ולא כרבי יהודה ורבי יוסי — שאמרו הנשואות יתארסו, [ועבה"ג סק"א. וע"ל סק"ה]. וכן אמרין בנמ' שם דאסורות אפילו להתארס. דאיתא שם מג א: אמרין שרא ליארס ביום

מצפה שתמות אשתו מתוך החול. וע"מ סק"ב. ומ"ש בסוגריים שם שאפשר לפרש דברי הגמרא איפכא דבהיו להם קטטה אסור בנתגרשה. אולם הני"ף בעצמו פירש שם בגמ' כפירש"י. 6 ג"ל כונת רבנו, דהני"ף כתב שכן משמע מהבירושלמי, ולא פירש דבריו. ובסק"א הובאה כתב, דהוכחת הני"ף היא, מ"ש זמן, ויש חשש שמעיד שקר, מפני שרוצה לישאנה אחרי מות אשתו. אולם אין זו הוכחה. דאפ"ל שגם בחולנית נקרא. לאחר זמן, הני"ף שאינו חושב לינשא עם השניה — כל זמן שהראשונה עודנה בחיים — זה נקרא. לאחר זמן.

5 דבסק"א הובאו דברי הגמרא ביבמות כו א: בתיירין הראשון הא דהוא קטטה כו', ופירש"י שם דאם ה' להם קטטה לפני זה, מותר אח"כ לישא את השניה אחרי שגירש את הראשונה, ולא חיישין שבגלל זה שנתן עיניו בשניה גירש את הראשונה, שהרי כבר מקודם היתה קטטה ביניהם. ולדברי הני"ף — דאומר דאם היו נשותיהן חולות ומתו לא יכנסו, מפני שחוששים שהעיד שקר בעשה שהיתה אשתו חולה בחשבו שאשתו תמות ויקח את השניה — אי"כ גם בהיו להם קטטה, צריכים לחשוש שהיתה ויש כבר קטטה ביניהם, לכן הוא מעיד שקר על האשה השניה מפני שמקוה שיגרש את אשתו הראשונה מתוך הקטטות שביניהם, וחושב לישא את השניה. אע"כ מוכח דכיון שאשתו הראשונה עדיין עמה, אין חוששים שהעיד שקר על סמך זה שיגרש את אשתו. וה"ה בהיתה אשתו חולה, אין אנו צריכים לחשוש שהי

באר הגולה

ד טור גסס הרי"ף
 וכ"כ הרמב"ם פ"א
 מה"ג כשמואל גיטין
 ד"ק ע"א ופסד
 שהיה גרם כניסת
 ספרים דין דגרסי
 הילכתא בשעת כתיבה
 ה ו"כ ה"א"ש דבכל
 אשכנז ולרפת נהגו
 ומשעת כתיבה וכו'.
 ו דרייתא בנחות דמ"ב

סי' רי"ז) רק שלא יכנס עמה נזית (סס) ד (ג) ומיום כתיבת הגט מונים למגורשת ואפילו היה על תנאי או שלא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים מיום הכתיבה מונים שהרי אינו מתייחד עמה משכתבו לה. הסה: (ד) וי"א דמונים מיום נתינת הגט (טור גסס ה"א"ש) ה וכן רחוי להחמיר כן נ"ל. ו (ה) וגזירת חכמים היא שאפילו אשה שאינה ראויה לילד ז (ו) ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין צריכה להמתין תשעים יום אפילו קטנה או זקנה או עקרה או איילונית (ז) ואפילו בעלה במדינת הים (ח) או סרים ה אדם או חולה או חבוש בבית האסורים והמפלת אחר מיתת

ד משנה יבמות דף מ"א ע"א. ח הרי"ף ש כתובה סי' (כ"ב) (ג) [כ"ב].

ביאורי הגר"א

עמה וכן רצ אשי ס"ל בגמרא כן: (ד) וי"א כו'. כספרים דל"ג והלכתא כרז גליסורא: (ה) וגזירת כו'. כמ"ש דר' יוחנן הדר זיה ופ' כר"מ וכו' ישמעאל וכן נפ' לע"פ פ' שמואל כר"מ וכן כספ"ד אחים: (ו) ואפילו נתגרשה כו'. נמתני' גס: (ז) ואפילו בעלה כו'. כמו חנוט נז"ה וכן מ' נגיטין וי"א א' השולח כו': (ח) או סרים. כמו עקרה ואיילונית:

רצ אשי אמר תשעים יום שלימים שמואל אמר הן ועיבוריהן: (ג) ומיום כתיבת כו'. גס והלכתא כו' והעירו סה"ת והג"מ שכן הגי' בכל הספרים הישנים וכן אמרו בירושלמי פ' החולץ הלכה י"א דתני לה ר"ח גסס ר"מ החולצת מונה משעת נתינת היוצאת בנט מונה משעת נתינת גיטה ר' חנינא אמר משעת נתינת גיטה ר"י אמר משעת כתיבה רב ושמואל רב כר"ה ושמואל כר"י כו' והלכה מונה לנט ומשעת כתיבה אם לא נתייחד

ברכת אליהו

או שהפילה אחר מיתת בעלה או שהיתה עקרה או זקנה או קטנה או איילונית או שאינה ראויה לילד צריכה להמתין ג' חדשים דברי ר' מאיר רבי יהודה מתיר ליארס ולינשא מיד א"ר חייא ב"ר אבא חזר בו ר' יוחנן כו' דתניא א"ר ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה שמעתי מפי חכמים ביבנה כולן צריכות להמתין ג' חדשים כו'. ולהלכה, פסקינו דבכל גוני אסורות לינשא וליארס, כמ"ש הרי"ף שם דר' יוחנן הדר ביה, ופ' כר"מ, דהלכה כר"מ בגזירותיו, וכו' ישמעאל. וכן בפ' אע"פ פסק שמואל כר"מ. דאמרינן בכתובות ס ב: ואמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו. וכן בפס"ד אחים — ביבמות לד ב — פסק שמואל דאפילו קטנה דאינה בת בנים צריכה להמתין שלשה חדשים דגזור בה רבנן משום גדולה.

(ו) במתני' שם ביבמות מא א, כנ"ל סק"א.
 (ז) כמו חבוש כפית האסורים, דאמרו ביבמות מב ב דאסורה, כנ"ל בסק"ה, אע"פ שהבעל לא נמצא עמה. וה"ה בה' במדינת הים. וכן מ' בגיטין יח א: השולח גט לאשתו ונשתאה שליח בדרך ג' חדשים כשהגיע גט לידה צריכה להמתין ג' חדשים. ומשלה שולח הגט ממדינת הים, דאל"ה לא מצוי שישתאה. ומשלה בדרך שלשה חדשים.
 (ח) כמו בעקרה ואיילונית — דאיתא ביבמות מב ב — דאסורות, כנ"ל בסק"ה, אע"פ שאינן ראויות לילד. וה"ה כשהבעל סרים, ואינו ראוי להוליד.

(ג,ד) שם והלכתא כו'. דאיתא בגיטין יח א: מאימתי מונין לגט (ג' חדשים שהאשה צריכה להמתין — רש"י) רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה כו' רב כהנא ורב פפי ורב אשי עבדי משעת כתיבה רב פפא ור"ה בריה דר"י עבדי משעת נתינה והלכתא משעת כתיבה. כן היא הגירסא שלפנינו. והעירו סה"ת והגהות מימוניות פ"א מגירושין ה"ש שכן הגירסא בכל הספרים הישנים. וכן אמרו בירושלמי פ' החולץ ה"א: דתני לה ר"ח בשם ר"מ החולצת מונה משעת מיתה היוצאת בנט מונה משעת נתינת גיטה ר' חנינא אמר משעת נתינת גיטה רבי יוחנן אמר משעת כתיבה רב ושמואל רב כר"ה ושמואל אמר כרבי יוחנן כו' והלכה מונה לנט משעת כתיבה אם לא נתייחד עמה. וכן רב אשי ס"ל בגמרא כן. דבגיטין שם אמרו דרב אשי — שהוא בתרא טובא ומאריה דתלמודא — הוה עביד משעת כתיבה. ודעת ה"א שהביא בהג"ה, היא דעת הרא"ש שם פ"ב ה"ו, שפסק דמונים משעת נתינה. וזה כספרים דל"ג בגמרא שם: והלכתא משעת כתיבה. והלכתא כרב באימורא — דמונים משעת נתינה¹.

(ה) איתא ביבמות מב ב: א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי (דשרי ארסות לינשא הואיל וליכא למיחש לזרע ראשון ונשואה ליארס כו' — רש"י) כו' והתניא הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה או שהיה לו כעס בבית בעלה או שהי' בעלה חבוש בבית האסורים או שהיה בעלה זקן או חולה או שהיתה היא חולה

הטעם — שכתבנו לשיטה הראשונה — הרב אשי ס"ל משעת כתיבה. והרא"ש גורס: רב כהנא ורב אשי עבדי משעת כתיבה. ועי"ש ב. קרבן-נתנאל אות ת'.

1 הרא"ש שם כתב: ועוד דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאינון אמוראי בתראי עבדי כרב. והרא"ש לא גורס שם בגמ': רב כהנא ורב פפי ורב אשי עבדי משעת כתיבה. ולכן אויל

באר הגולה

ט משנה יננות דף
נ"ח ע"ח.
י תשובת הר"ש כלל
כ"ד סימן ח' והציטו
הטור.

ז מנעמל דרנא
ז מנעמל דרנא
ז מנעמל דרנא

בעלה (ט) ואפילו בתולה מהאירוסין צריכות להמתין תשעים יום. ב ט (י) יבמה
שמת היבם צריכה להמתין ג' חדשים אחר מיתת היבם. ג י (יא) נתעברה
מראובן ושניהם מודים שממנו היא מעוברת והלכה ונתקדשה לשמעון וגירשה
ורוצה להנשא לראובן צריכה להמתין אחר גירושי שמעון תשעים יום.
ד כ (יב) מחזיר גרושתו אינה צריכה להמתין. ה ל שפחה וגירות (יג) שהיו

ביאורי הגר"א

כו' אלל הריטצ"ל כ' דנקט אהדרה משום דנאחר אסור
עד ל' יום ומתני' שם ח' אלא כר' יהודה ור"י ציננות:
(יג) שהיו נשואות כו'. כ"כ המינין וכל מיני צנ'
סעי' אלו עד והיה לשנויה הוא לשון הרמב"ם וכל המינין
דפקק צנולס כרבי יוסי כמש"כ הרי"ף אלא דקשה לו
ומינין לפיכך גר וגירות אלא דש מיירי נשואה אלל
כאן איירי צנולס כמינין צנולס שם והשמיט הרמב"ם שפחה
וכן גר וגירות צנולס כיון דקיי"ל כר' יוסי אפי' צנולס
ישראל אי"ל להמתין כ"ש צנולס דהא שמואל כר' יהודה
ס"ל צנולס וס"ל כרבי יוסי צנולס ושפחה משוחררת

(ט) ואפי' בתולה כו'. ומתני' וכו' שפרש גמ' שם
מינין ב' הי ניהו כו'. (י) יבמה כו'. דלא גרע
מארוסה והיא קרובה לניהו יותר מארוסה ודוקא חללה
אי"ל להמתין דחליצה מוכחת עליה כמו מנואלת תוס'
סם ח' ד"ה אחר כו': (יא) נתעברה כו'. כנ"ל דל"פ
וכמו צנולס לאחר מיתה: (יב) מחזיר כו'. ומינין
ומתיב רנא לפיכך כו' ולא איתא נאלי פריך הא עיי"כ
ס"ל דגירות נשואה צנולס צריכה להמתין וכמינין צנולס
ונשואים צנולס חיון כלום וה"ל מחזיר גרושתו וכמינין
צנולס עיי"כ צנולס צנולס וכו' הר"ן שם והאדרה ל"ד

ברכת אליהו

איכא להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע
בקדושה. ואם איתא דמחזיר גרושתו צריכה להמתין מאי
פריך, הא עיי"כ ס"ל דגירות נשואה בעלמא צריכה להמתין
להנשא לישראל אחר, וכמינין בפנין ח', והיינו משום טעמא
דהבחנה, בלאו טעמא דהבחנה זרע שנזרע בקדושה. ואפי"ה
מקשה רבא דלגר עצמו שהי' נשוי עם הגירות אמאי צריכה
להמתין, והיינו משום דנשואים בגיותן אינן פלוג, והי"ל
מחזיר גרושתו. ולכן מקשה, דכיון דלא שייך כאן טעמא
דהבחנה אמאי צריכה להמתין. ועי' משני משום להבחין
בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה אבל
לולא הטעם הזה, אי"ל להמתין במחזיר גרושתו, דלא שייך
כלל הבחנה בזה. וכי"מ בנדרים ע"א פ' דאיתא התם: איבעיא
להו גרושין כשתיקה דמיא או כהקמה דמיא למאי נפ"מ כגון
שנדרה ושמע בעלה ואהדרה כיומיה כו'. וכתב הר"ן שם
כד"ה, "ואהדרה" וז"ל: והא דאמרין ואהדרה לאו דוקא
הוא דה"ה אחר אלא מילתא דשכיחא נקט. אבל הריטב"א
כתב דנקט, "ואהדרה", משום דכאחר אסור עד צ' יום. אבל כי
מהדרה בעלה הוי היתר, ומ' מכאן דמחזיר גרושתו אי"ל
להמתין. ומתני' שם עמוד א' דתנן: נדרה והיא ארוסה
נתגרשה בו ביום נתארסה בו ביום כו' אתא כר' יהודה ור"י
הסוברים ביבמות מא א' במשנה שמתרת ליארס תוך צ' יום
כנ"ל בסק"א.²

(יג) כל מינין צנולס סעיפים אלו ה, ו עד: והיה לשנויה,
הוא לשון הרמב"ם בפ"א מגירושין הלכה כ"א, כ"ב. אלא
דברמב"ם כתב: שפחה וגירות סתם, ולא כתב, "נשואות".
והא דכתב כאן המחבר, "נשואות" הוא משום שיי"כ שם
מפ"מ — דכן היא כוונת הרמב"ם. וגבאר טעמו: דאיתא ביבמות

(ט) מתני' ביבמות מא א, הנ"ל בסק"א. וכמו שפרש שם
בגמ' מב ב: הי ניהו בתולות והי ניהו ארוסות הי ניהו בעולות
והי ניהו נשואות אמר ר' יהודה הכי קאמר אחת בתולות
ואחת בעולות שנתארמלו או שנתגרשו בין מן האירוסין בין
מן הנישואין.

(י) בבאה"ג סק"ט ציין למשנה ביבמות מא א, אבל זה
אינו. דשם תנן: היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיש
לה שלשה חדשים. ושם מיירי שצריכה להמתין שלשה חדשים
אחר מיתת בעלה וכדלקמן סימן קס"ד ס"א, וכדכתב שם
בבאה"ג סק"א. אבל הדין דכאן — דמיירי שצריכה להמתין
שלשה חדשים אחר מיתת היבם — זה אינו שם במשנה,
רק זה עפ"י דברי התוס' שם מב א' ד"ה לאחר כו'. דכתבו שם
דצריכה להמתין ג' חדשים אחר מיתת היבם, דלא גרע
מארוסה — הגורנין אטו נשואה, והיא קרובה לביאה יותר
מארוסה; ודוקא חלצה אי"ל להמתין ג' חדשים מחלוצה,
דחליצה מוכחת עליה שלא בא עליה, כמו בממאנת דאינה
צריכה להמתין, כמש"ש לר ב, ולקמן סי', משום דמיואנה
מוכיח עליה שהיא קטנה.

(יא) כנ"ל בס"א, וכמש"ש בסק"ה דל"פ רבנן בענין הבחנה,
ואפילו באשה שאינה ראויה לילד — דלא שייך הבחנה
בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון — ג"כ צריכה להמתין
צ' יום. ובכמו במפלת אחר מיתת הבעל דצריכה להמתין צ'
יום, אע"פ שברור שאין לה זרעו של ראשון, ה"נ כאן
שנתעברה מראובן, ואין חשש שנצטרך להבחין מזרעו של
שני, בכל זאת צריכה להמתין צ' יום אחר גירושי שני.

(יב) ממינין ביבמות מב א: מתיב רבא לפיכך גר וגירות
צריכין להמתין ג' חדשים כמא מאי להבחין איכא; הי"נ

2 לפנינו הריטב"א כנדרים שם לא כתב — אדברי הגמרא דנקט
כדון, שלכתחילה צריכה להמתין ג' חדשי הבתנה.

2 לפנינו הריטב"א כנדרים שם לא כתב — אדברי הגמרא דנקט
כדון, שלכתחילה צריכה להמתין ג' חדשי הבתנה.

באר הגולה

מ נ"ז סס תימחל
דשמואל יענות הל"ד
ע"ב.

ג צרימחל סס דף:ל"ה
ע"א וכו' יוסי וכו' פ
הרי"ף.

ס טור נסס הרמ"ה.
ע כדע' אביו הרמ"ש
וכ"כ נסס הרמ"ה.

נשואות לבעלים בגיותן ובעבדותן ונתגייירו או נשתחררו צריכות להמתין ואפילו גר ואשתו שנתגייירו מפרישין אותם צ' יום כדי להבחין בין זרע הנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה. ו מ המאנת אינה צריכה להמתין לא גזרו אלא בגרושה וכן נ המזנה אינה צריכה להמתין מפני שמהפכת עצמה בשעת תשמיש כדי שלא תתעבר וכן אנוסה ומפותה אינן צריכות להמתין (יד) וה"ה לשבויה אפילו היא גדולה. הנה: (טו) וי"ל דכל אלו צריכין להמתין (טז) אם הם גדולות ורלויות להתעבר (טור) (יז) ע אשה שנאנסה תחת צעלה (יח) אם לא נעלה נעלה תהיה צריכה להמתין (א"י).

ביאורי הגר"א

כו'. ממתניתין דשס ומפרשין אותן כו' ואף לדעת הרי"ף והרמב"ם שפסק כר' יוסי ממתניתין הנ"ל ואף ש"ל דממתניתין אין רלו' דשס א"ל אשה מתהפכת כיון דסבורה צעלה הוא מ"מ צירושלתי מ' אף לר' יוסי שלתור שס רנח נסס ר' ירמיה אנוסה א"ל להמתין ג' חדשים והא תנן מפרשין אותן ג' חדשים שמה מעוברת הן שנייא היא הכא מפני תיקון הולד ר"ל דוקא נשפא להנצחין שהיא מדבנן תלינן שמהפכת משא"כ נשפא מותרות דלורייתא

ותנא כח דר' יהודה אחא לאשמעינן בגיורת: (יד) וה"ה לשבויה. כ' זה לאפוקי מדעת הרמ"ש כמ"ש למטה: (טו) וי"א כו'. כמ"ש הרמ"ה והרמ"ש דנגירות ומשחררת הל' כר' יוסי ונשפאיה ואנוסה ומפותה ומזנה הל' כר' יהודה דהכי ס"ל שמואל וכלישנא נתרף ומדהזכיר גיורת ומשחררת ושנקיה לשפיה ש"מ דהא כרבי יהודה ס"ל: (טז) אם הם כו'. דנקטנות א"ל להמתין ללישנא נתרף אף בישראל: (יז) אשה שנאנסה

ברכת אליהו

אבל הרמב"ם שפסק כר' יוסי דזונה א"צ להמתין, לא הי' צריך לכתוב גיורת סתם, דנלמד מכ"ש דזונה.

(יד) בסק"ג כ' דעד: וה"ה לשבויה היא לשון הרמב"ם. והא דהוסיף המחבר: וה"ה לשבויה, כתב זה לאפוקי מדרת הרא"ש — שס"ל דצריכה להמתין אע"ג דלא ודאי זיננה כיון דבת ישראל היא, כמ"ש למטה בס"ק ט"ו.

(טו) כמ"ש הרמ"ה והרא"ש מ"ג דיבמות ס"י, דבגיורת ומשחררת הלכה כר' יוסי, דא"צ להמתין, דכיון דדעתה לגיורי מתהפכת ועי"ש בק"נ אות א', ובשבויה ואנוסה ומפותה ומזנה הלכה כר' יהודה דצריכה להמתין, דהכי ס"ל שמואל, וכלישנא נתרף, כנ"ל בסק"ג. ומדהזכיר שמואל גיורת ומשחררת, ושפיה לשבויה, — דנזכר שם בברייתא לה"י דא"צ להמתין — ש"מ דהא כרבי יהודה ס"ל. וכתב שם הרא"ש טעם הדבר, דבשבויה ואנוסה ומפותה ומזנה סובר שמואל דצריכה להמתין משום דגזר בגדולה ישראלית זנות אטו נשואין, אבל גיורת ומשחררת אפילו גדולה לא החמירו בהבחנה דידה למיגזר זנות אטו נשואין [ועי"ש בקרבן נתנאל אות א'].

(טז) דבקטנות א"צ להמתין ללישנא נתרף דשמואל ביבמות לה א כנ"ל בסק"ג אף בישראל, כמ"ש בגמרא, דזנות בקטנה לא שכיח.

(יז) ממתניתין דשס. דתנן ביבמות לג ב: שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה כו' ומפרשין אותן שלשה חדשים שמה מעוברות הן. ואף לדעת הרי"ף והרמב"ם שפסקו כר' יוסי דזונה א"צ להמתין כנ"ל בסק"ג, כאן יודו שצריכה להמתין. והטעם הוא, שסתם מזנה א"צ להמתין, דשם יש רק צורך להבחין בין זרע ראשון לזרע שני, שהוא רק מדבנן, ולכן בזונה תלינן שמהפכת, וא"צ להמתין. משא"כ באשה שנאנסה תחת בעלה — שצריך להבחין בין זרע כשר לזרע מזמז, — לא תלינן ב', מתהפכת, וצריכה להמתין. [וזה

לה א: לישנא אחרינא אמרי לה אמר שמואל כולן צריכות להמתין ג' חדשים חוץ מגיורת ומשחררת גדולה אבל קטנה בת ישראל אינה צריכה להמתין ג' חדשים כו' אלא בזנות וזנות בקטנה לא שכיח. ומקשינן: גיורת ומשחררת דשכיח בהו זנות ליגזור. ומשיגי: הוא דאמר כרבי יוסי דתניא הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגייירו ושנשתחררו צריכות להמתין ג' חדשים דברי רבי יהודה רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד; אמר רבה מ"ס דר' יוסי כו' והתנן אנוסה ומפותה צריכה להמתין ג' חדשים דברי רבי יהודה ר' יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד אלא אמר אבבי אשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר. וכ' המ"מ דפסק הרמב"ם ככולם כרבי יוסי שאינן צריכות להמתין, כמ"ש הרי"ף. אלא דקשה לו כמ"ש ביבמות מב א': לפיכך גר וגיורת צריכין להמתין ג' חדשים כו'. וקשה הרי לר' יוסי א"צ להמתין בגיורת. אלא דשם מיידי בנשואה, ולכן צריכה להמתין. אבל כאן איירי בזנות, כמ"ש בגמ' שם לה א דטעמא דר' יוסי משום דזונה משמרת עצמה שלא תתעבר. ולפי"ז מ"ש הרמב"ם דשפחה וגיורת ממתניין צ' יום, היינו ג"כ בנשואות, ובהני לא שייך לומר שמשמרות שלא תתעבר שהרי הן נשואות לבעליהן. והשמיים הרמב"ם הדין דשפחה בזנות. וכן השמים גר וגיורת בזנות — שא"צ להמתין — כיון דקיי"ל כר' יוסי אפילו במזנה ישראל א"צ להמתין כמ"ש הרמב"ם בהלכה כ"ב, כ"ש בהם שפחה וגר וגיורת בזנות. וראי' לדבר, שזה כ"ש דהא שמואל כר' יהודה ס"ל במזנה שצריכה להמתין, שרק בזונה ס"ל לשמואל שא"צ להמתין מפני שזנות בקטנה לא שכיח, ופ"ל כרבי יוסי בגיורת ושפחה ומשחררת שא"צ להמתין. אלאמא דיותר סברה להצריך להמתין בזונה מאשר בגיורת. וכיון שהרמב"ם כבר כתב במזנה א"צ להמתין, לא הי' צריך לכתוב בגיורת — שא"צ להמתין — דזה כ"ש ממזנה. ותנא שם: גיורת כו' כח דר' יהודה אחא לאשמעינן בגיורת, שאפילו בגיורת ס"ל לר' יהודה דצריכה להמתין.

באר הגולה

פ רי"ט נס"י ל'
וכ"כ הר"ן נחשונה.
ז משנה ונת' ינמות
דף ל"ג ע"ב.
ק מעשה והביאו
התוס' וזר"ל ש' והטו'
והר"ן והמרדכי נס"י
גיטין.
ר ר"י וכ"כ הטור
נבס' אלו הר"ש.
ש ר"ת וכ"כ פ' ה"ה
נפ"ט מהל' אישות
שם צימנות דל"ע ע"א.

ז פ (יט) פילגש מיוחדת לאיש שרוצה לינשא לאחר צריכה להמתין. ח צ מי
שנשאת בטעות ונודע שהיא אסורה לבעלה והוציאה בית דין מתחתיו אם היתה
קטנה שאינה ראויה לילד אינה צריכה להמתין שזה דבר שאינו מצוי הוא וכל דבר
שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו. ט ק אשה שנתגרשה ויצא קול פיסול על
הגט והצריכהה גט אחר מפני הלעז ד (יט) וי"א שצריכה להמתין ג' חדשים מהגט
השני ש וי"א שאינה צריכה למנות אלא מהגט הראשון. הגה: ויש לחוש לסנדרה הראשונה
(היא סנדרה ר"י והר"ש כתוב בטור על שם) וכן אם נתגרשה ונחת קול קדושין צעלמל
צריכה להמתין (צ"י נסס הר"ש). י ת (כ) המקדש תוך תשעים יום מנדין אותו.
הגה: (בא) וי"א שצריך שיגרש ולא הוא ישראל ונחירה לאחר ג' חדשים וכן לא יתיר (טור)
וכ"כ ר' ירושם. ת ל' רמב"ם נפ"י וי"א מה"ג ומימרח פלונתא דלמורא ופונדא דהוה

ביאורי הגר"א

[ל' ת] ד"ה והלכתא כו': (כ) המקדש כו'. דע"כ
ל"פ אלא צנרת ומפ' הרמב"ם דל"ל להוליד רק שומדין
אותו שעצר על גזירת חכמים: (בא) וי"א כו'. כ"כ
רש"י שם וכל המפרשים וכו' נעוצרת ומניקה שם.

וה"ש שנאנסה תחת צעלה: (יח) אם לא כו'. צהיהל
דמתני' הכ"ל: (יט) פלגש כו'. דכלן ל"ל דמתהפכת
שהיא רונה להתעבר והוי כהיהל דמתני' ככ"ל:
(יט) וי"א כו'. וי"א כו' וכן כו'. תוס' גיטין (נ"א)

ברכת אליהו

כאן — בפלגש — צריכה להמתין. רבאן ל"ל דמתהפכת,
שהיא רוצה להתקבר, והוי כהיהל דמתני' ככ"ל.
(יט) תוס' גיטין צ א ד"ה והלכתא כו'. דשם אמרינן
בגמ', שאם יצא קול על אשה שנתקדשה לאחד, ואח"כ יצא
קול שנתקדשה לשני, דאם השני גירשה, מותרת לראשון,
ולא חיישין שיאמרו שהחזיר גרושתו מן האירוסין, משום
דמימר אמרי עייני רבנן בקידושי וקידושי טעות הוה, וכתבו
שם התוס', דמה למד ר"ת דהיכא שיצא על גט אחד קול
פסול ונתנו גט שני מפני הלעז, דלא צריכים להמתין ג'
חדשים מזמן גט שני, כיון שהראשון חי' כשר ולא נתן גט
שני אלא מפני חששא דלעז. ור"י חולק שם ע"ז, ואמר דאין
ראי' משם, דשאני התם דהוי קול מזה ומזה, ואין דומה
כ"כ למחזיר גרושתו מן האירוסין, אבל בקול אחר יש
להחמיר, והדעה הראשונה שבשו"ע היא דעת הר"י, והדעה
השניה היא דעת ר"ת. ומדכתבו שם התוס' בדעת ר"י: "אבל
בקול אחר יש להתמיר", נלמד הדין — דלדעה זו — גם אם
נתגרשה מחמת קול קידושין בעלמא צריכה להמתין.

(כ) כ"כ הרמב"ם בפ"א מגירושין הכ"ה. ומקור דין זה הוא
ביבמות לו א. דאיתא התם: איתמר קדשה בתוך שלשה
וברח פליגי בה רב אחא ורפרם חד אמר משמתנין ליה וחד
אמר עירוקיה מסתייה הוה עובדא ואמר להו רפרם עירוקיה
מסתייה. וחזוין מהכא דע"כ ל"פ רב אחא ורפרם אלא בברח
דעירוקיה מסתייה, אבל בלא ברח לכי"ע מנדין אותו. ומפרש
הרמב"ם דא"צ להוציא בגט. והא דמנדין אותו, אינו בכדי
לכופו על הגט, רק שמנדין אותו שעבר על גזירת חכמים.
(בא) כ"כ רש"י שם ביבמות לו א, הג"ל בסק"כ, בד"ה

דלא כדברי הח"מ סק"ה והב"ש סק"י שכתבו שדין זה הוא
רק לשיטת הפוסקים כר' יהודה שזונה צריכה להמתין. ואין
הדבר כן, אלא כדכתבנו, דכאן לכ"ע צריכה להמתין. ונלמד
דין זה ממתניתין הג"ל. ואף ש"ל דמתניתין אין ראייה,
דשם אין לומר, "אשה מתהפכת", כיון דסבורה שבעלה הוא
דהרי שם מיירי שהוחלפו, וכדאמרינן שם בגמרא: תני
הוחלפו, דהוחלפו בשוגג, וכל אחת חשבה שזה בעלה. אבל
באשה שנאנסה תחת בעלה, י"ל דא"צ להמתין, משום
דמתהפכת. מ"מ בירושלמי מ' דברין שלנו אף לר' יוסף
צריכה להמתין. שאמרו שם פ"ג ה"ב: רבא בשם ר"י אנוסה
א"צ להמתין ג' חדשים והא תנן מפרשינן אותן ג' חדשים
שמה מעוכרות הן כו' שנייא היא חכא מפני תיקון הולד,
ר"ל דוקא בחששא דלהבחין שהוא מרובנן תלינן שמתהפכת
משא"כ בחשש ממזרות דאורייתא. וז"ש: שנאנסה תחת
בעלה. דאילו לא תחת בעלה, תלוי במחלוקת הג"ל, אם זונה
צריכה להמתין. אבל בנאנסה תחת בעלה, לכ"ע צריכה
להמתין כנ"ל.

(יח) כהיהל דמתני' הג"ל. [נראה דצ"ל: כהיהל דמתני'
הג"ל וכוונתו:] כהיהל דמתני' ביבמות לג ב הג"ל בסק"י.
דתנן התם: ובשעת כניסתן לחופה החליפו כו', והיינו קודם
שבא עליה בעלה. ולכן צריכה להמתין כדי להבחין בין
זרע כשר לזרע פסול. אבל אם נבעלה לבעלה תוך ג' חדשים
א"צ להמתין דחוליו הולד בבעל. [ועצ"מ סק"ה שכתב ד, תחלה"
דנקט בשו"ע לאו דוקא. אלא ר"ל שלא נבעלה לבעלה תוך
שלשה חדשים].
(יט) אפילו להפוסקים דזונה א"צ להמתין משום דמתהפכת,

כמ"ש רבנו בסק"י: "ואף ש"ל דמתניתין אין ראייה דשם
א"ל אשה מתהפכת כיון דסבורה בעלה הוא". אבל לפי דמסיק
שם רבנו, דהטעם דמתניתין דהתם, משום שיש חשש ממזרות
דאורייתא, תו ליכא ראייה מהך מתני' לדין דפילגש, ודו"ק.

3 בשו"ת הריב"ש סימן רי"ז הביא ראי' — לדין זה שפלגש
צריכה להמתין ג' חדשים, משום שהדבר ברור שאינה משמרת
עצמה — ממתני' דיבמות לג ב הג"ל בסק"י. דתנן שאם הוחלפו
של זה בזה צריכות להמתין ג' חדשים, והיינו כיון שאינן
מתהפכות, שהרי כל אחת סבורה שבעלה הוא זה שאצלה. וזה

(כב) ודוקא שעבר נזויד אלל אס קדשה צשוגג אייז נגרש אלל ופרישין אותם (והרי"ו סימן ע"ג)
 (כג) ויש מהמירין אפילו צשוגג (ת"ה ס' ר"ן) (כד) ונראה דנכהן דאסור להחזיר יש לסמוך
 (כה) לדברי המקילין ולא תנריכין נגרש ונישראל אין לסמוך אלא דמיקל צשוגג כן כ"ל
 (כו) גירסה אסורה לדור עמו צמנוי (ריצ"ש סימן ס') (כז) לא כפו צית דין אותו עד שעברו
 ג' חדשים אע"פ שקידש צעזירה. שז אין כופין אותו דכיון שעברו עזרו (מרדכי פרק החולץ

ביאורי הגר"א

סמכין עלייהו צכהן ולא צישראל: (כה) **אדברי המקילין.** ר"ל לדברי הרמז"ם אפילו צמנוי: (כו) **גרשה כו'.** כמש"ל ס' י"א ס"ז: (כז) **לא כפו כו'.** כ"כ מהר"ם ורצ"ל שאל כדעת הראש"ד דקנסין ליה ממש"ש ר"מ ור"ל אמרו דר אחד ואס איתא הא רצן נמי ס"ל כוותיה שאלמו יוציא צנט אלל דרצן ל"ל קנסא ול"ל יוציא אלל (כ"ד) [כ"ז] שיש חשאל דחלל משה"כ ר"ל דאף אח"כ שהיא צהיתר קנים ל' משום שנאל צתלה צאסור וכמו ר"מ דאסר

(כב) **ודוקא כו'.** וכמ"ש צפ' הנזקין לר' יהודה דצדרצן לא קנסין שוגג אטו נזויד וכלן משום קנסא כמ"ש רש"י ותוס' שם ד"ה מי עניד כו' וכן אמרין צפ"ק דשנת היתה ידו מליאה כו' ועמ"ש צל"ח סימן ש"ח וצמנוי ס' כ"ה יו"ד ס' ק"י: (כג) **ויש מחמירין כו'.** ממש"ש מי עניד רצן תקנתא וודאי תקנתא לרשיעא לא עזדין: (כד) **ונראה כו' ובישראל כו'.** כמש"ש צשלמה התם כיון דליכא כו' אע"ג דאין הלכה כרצן

ברכת אליהו

וכי עבדינן תקנתא לרשיעא שעוברים על תקנת חכמים, א"כ מאי מסתפקא ליה בגמ', וודאי דלא עבדינן תקנתא, אע"כ מיירי בשוגג, ואפ"ה מסקינן התם דצריך להפרישה בגט, וש"מ דגם בשוגג צריך להפרישה בגט.

(כד, כה) **כמש"ש בשלמא** התם כיון דאיכא כו'. אע"ג דאין הלכה כרבנן פמכין עלייהו ככהן ולא בישראל. דאמרין ביבמות לו ב שיש מחלוקת בין רשב"ג ורבנן ככונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה ומת הולד בתוך ל' יום, דרבנן סברי יקיים, ורשב"ג סובר דצריכה חליצה. והלכה כרשב"ג כדפסקין בסימן קנ"ו ס"ד. ואמרין התם: מת בתוך ל' יום ועמדה ונתקדשה כו' אם אשת כהן היא אינה חולצת. ושם לו א אמרין טעם הדבר משום דנכהן היות ואם היא תחלוץ לא יוכל לקחתה, לכן סמכין ארבנן דולד מ'עליא הוא, ואע"ג דאין הלכה כרבנן, מ"מ סמכין עלייהו ככהן ולא בישראל. וה"נ בעניננו — ככהן — סמכין אדברי המקילין, ר"ל אדברי הרמב"ם שסובר דאפילו כמזיד א"צ לגרשה כג"ל בסק"כ.

(כו) אע"ג שהאיסור הוא רק מדרבנן, בכ"ז אסורה לדור עמו במבוי כמש"ל סימן י"א ס"ז: אותם שאמרו חכמים לא יכנסו אפילו באותו מבוי לא תדור, [ועמ"ש ס"ק כז].

(כז) **כ"כ מהר"ם** בהגהות מרדכי פרק החולץ ורשב"א בחידושי ליבמות לו ב. שלא כדעת הראב"ד — בהשגותיו על הרמב"ם בפ"א מגירושין הכ"ד — שסובר דקנסין ליה ומפרישים אותה אחר תשעים יום כימים שעמד עמה בתוך תשעים יום. וראיתם של מהר"ם והרשב"א ממש"ש ר"מ ור"א אמרו דבר אחד. דאמרין התם — ככונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה —: אין הולד של קיימא יקיים תנא משום ר' אלעזר אמרו יוציא בגט (משום דנכנס לספק איסור אשת אח ואע"ג דהשתא איגלאי מילתא דייבום מעלייתא הואי — רש"י); אמר רבא ר"מ ור"א אמרו דבר אחד ר"א הא דאמרן ר"מ דתניא לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית דברי

עירוקיה מסתייה, וז"ל: לא בעי למיכפייה דליכתוב גט דגלי דעתיה דלא בעי ליכנס עד זמנו. ומוכח מדברי רש"י שאם לא ברח צריך שיגרשה, וכ"כ כל המפרשים. וכמו במעוברת ומניקה שם. דאיתא התם לו ב דחכמים אומרים יוציא, וכדלקמן סעיף י"ב. ודעת הרמב"ם הנ"ל בסק"כ שכאן א"צ לגרש. וכתב המ"מ שהרמב"ם סובר שרק בנושא מעוברת או מינקת חבירו צריך להוציא בגט מפני שיש שם סכנת הולד, וזה זמן ארוך של שנתיים. אבל בארס תוך צ' יום דהוי איסור קל, והוי זמן קצר, לא מחמירין להוציא בגט, ואם לא ברה, רק מנדים אותו על שעבר על גזירת חכמים — לא לארס תוך צ' יום.

(כב) **וכמש"ש בפ' הנזקין גיטין נג ב לר' יהודה דבאיסור רבנן לא קנסין שוגג אטו מזיד.** ופאן — הא דצריך לגרשה אם כנסה — הוא משום קנסא, כמ"ש רש"י ותוס' ביבמות לו א ד"ה מי עניד כו' לענין אם כנס מעוברת חבירו ומינקת חבירו. [ועס"ק כא]. וכן אמרין בפ"ק דשבת ג ב: היתה מלאה פירות כו' צשוגג לא קנסה רבנן. ועמ"ש פא"ח סימן ש"ח סק"א ובחז"מ סימן כ"ה סק"י וביור' סימן ק"י סק"ה. ושם כ' באריכות דלהרבה פוסקים הלכה כר' יהודה — דבאיסור רבנן לא קנסין שוגג אטו מזיד. וכאן הוי איסור דרבנן, כמ"ש בב"ש סק"א דהא דצריכה להמתין צ' יום הוא מדרבנן גזירה שמא ישא את אחותו מאביו כו' כדאיתא ביבמות מב א. וכתב שם הב"ש דאפילו לשמואל שלומד זה מקרא אפ"ל דהוי רק אסמכתא.

(כג) **ממש"ש מי עניד רבנן תקנתא וודאי תקנתא לרשיעא לא עבדינן.** דביבמות לו א הסתפקה הגמ' בכהן שנשא מעוברת או מינקת חבירו אם צריך לגרש או לא. ואמרין התם דצדדי הספק הם: מי עבד רבנן תקנתא לכהן (דאע"ג דלישראל בעינן יוציא בגט עד שיגיע זמנו התם הוא דלכשיגיע זמנו מצי לאהדורה אבל הכא דאי מגרש לה לא מצי מהדר לה תסגי בהפרשה בעלמא — רש"י) או לא. ואם נאמר דהסוגיא מיירי שעבר כמזיד אמאי עבדינן תקנתא,

באר הגולה

א טור גסס אנו
הר"ק"ש.
ב נתיחא שס דף מ"ג
ע"ה.
ג מסקנת הנ"מ שס
דף מ"ג ע"ה.

גסס (מור"ס) ולא כנס וגירש ע"ל סימן זה סעיף י"ג מה דינו לענין כתובה. קידש וברח
אין מנדין אותו (כת) (ולומדין אותו לנדות) (טור גסס רבינו יחיאל). א (כט) יש מי שאומר
דבריהם זו צריכה שתהיה למרחוק שירחיק עד שיהיה שיעור חזרתו אחר ג' חדשים
(ל) ואין נראה כן מדברי שאר הפוסקים. יא בגזרו חכמים שלא ישא אדם (לא) ולא יקדש
מעוברת חבירו ולא מינקת חבירו עד שיהיה ולדה כ"ד חדשים (לב) (דהיינו כפי מה שקובעין
החדשים אחד מלא ואחד חסר) (הנהגות מרדכי פרק החולץ) ג חוץ מיום שנולד ויום שנתקדשה בו

ביאורי הגר"א

מיום שנתארסה וה"ה למעונת כמ"ש סתם מעונות
למניקה כו': (לב) דהיינו. דקדש מ' כפי מה
שקובעין אותו כמ"ש בפ"ה דר"ה (ונעיריזין) [ונעיריזין]
רצו חודש כו' ופ' המדיר ע"ה א' רצו חודש חודש מלא
כו' וכת' ראשון של תוס' שס ד"ה ר"ה כו' ואור"י

אף חס"כ: (כת) ולומדין כו'. כן דקדקו מרש"י
שס ד"ה ערוקי כו' וע' רמ"ש: (כט) יש מי כו'.
שלא יצא ליד איסור: (ל) ואין נראה כו'. וס
מרש"י שס לא מ' כן ש' דגלי כו': (לא) ולא
יקדש. כתובות ס' לא תתארס כו' ושס ונפ' החולץ חוץ

ברכת אליהו

מפירש"י לא משמע הכי (כהרא"ש) דא"כ מאי גלי דעתיה
איכא הלא מוכח ומבורר שלא יכול לכנוס עד כלות הזמן
ופשיטא שגס ל"ז ומפירש"י ותלוי בגילוי דעת ש"מ שאף
שיכול לחזור בתוך הזמן מ"מ גילה בדעתו שאינו רוצה
לכנוס ולעבור על תקנת חכמים כו' עכ"ל.

(לא) כתובות ס' א: ת"ר מינקת שמת בעלה בתוך עשרים
וארבעה חודש הרי זו לא תתארס ולא תינשא עד עשרים
וארבעה חודש. הרי שמפורש במינקת שאסורה גם להתארס.
וכן אמרינן שם עמוד ב' ובפ' החולץ ביבמות מג' א: צריכה
להמתין עשרים וארבעה חודש חוץ מיום שנולד בו וחוץ
מיום שנתארסה בו. הרי שג"כ מפורש שמינקת אסורה גם
להתארס. וה"ה מעוברת, כמ"ש ביבמות מב' א: סתם מעוברת
למיניקה קיימא.

(לב) דחוש מ' כפי מה שקובעין אותו, כמ"ש בפ"ה דר"ה
י"ב ב' ובתרכין ט' ב: רצו חודש כו'. דאמרינן התם: כמה
עיבור שנה שלשים יום רשב"ג אומר חדש כו' אמר רב
פפא מאן דאמר חודש רצה חודש רצה שלשים. ומוכח מכאן
דחודש הוי כ"ט יום. ובפרק המדיר כתובות ע"ה א: רבא אמר
חודש מלא וחודש חסר איכא בינייהו. כלומר דמה שהוזכר שם
ע' א במשנה: חדש אחד היינו כ"ט יום. ובתירוצו ראשון של
תוס' שם ד"ה ר"ה מ' ואור"י כו' וז"ל הפוסקים.

ר"מ וחכ"א יוציא ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס. ואם איתא
דגם לרבנן קונסים אותו עבור הזמן שעמד עמה באיסור,
הא רבנן נמי פ"ל כוונתיה דר"א שקונסים אותו שאמרו יוציא
כנס. אלא ע"כ דרבנן ל"ל קנסא, ול"ל יוציא אלא כל זמן
שיש חששא דחלבא אבל אין קונסים אותו עבור הזמן שעמד
עמה באיסור. משא"כ ר"א דאף אח"כ שהיא כהיתר קנים
ליה משום שנשא בתחלה באיסור, וכמו ר"מ דאמר אף אח"כ.
ולכן אמרו: ר"מ ור"א אמרו דבר אחד, דשניהם סוברים
שאפילו אם כבר עבר זמן האיסור קונסים אותו בשביל
שעבר מקודם האיסור. אבל לרבנן לא קונסים אותו אחרי
שעבר האיסור.

(כח) כן דקדקו מרש"י ד"ה ערוקי כו'. דביבמות לו א:
איתמר קדשה בתוך שלשה וברח כו' עירוקיה מסתייה.
ופירש"י שם: לא בעי למיכפייה דליכתוב גט דגלי דעתיה
דלא בעי ליכנוס עד זמנו. ועיין ראש"ש שם פ"ד ס"ו שכתב:
משמע מתוך פירושו דלכתחלה נמי אמרינן ליה ערוק דסגי
בגלוי דעתו שאין רצונו לכנוס וכן הורה ה"ר יחיאל ב"ר
יוסף מפריז ו"ל מארץ היון כו' עכ"ל.

(כט) שלא יבא לידי איפור.
(ל) גם מרש"י שם ביבמות לו א ד"ה עירוקיה מסתייה
לא מ' כו'. שכתב: דגלי דעתיה דלא בעי ליכנוס עד זמנו.
[וכתב ע"ז בים של שלמה שם פ"ד ס"ד, וז"ל: ואני אומר

— שמשם המקור לדיון של הרמ"א — כתב דהיינו כפי מה
שקובעין אחד מלא ואחד חסר, מפני שמצינו בנזיר ה' א דחדש
נמי משמע ל' יום. דאמרינן התם: ואימא ל' יום דכתיב עד
חודש ימים (במדבר יא, כ). ולכן אמרינן דב"ד חדש היינו כפי
מה שקובעין, אבל לפי התירוצו הראשון של חס"כ לכאורה
צריך לחשוב כל החדשים כפי חסר, דכתבו שם דחדש דקרא
שלשים יום מהא דנזיר הנ"ל, וחדש דלשון חכמים הוא לא הוי
אלא חסר. ובתוס' שם כתבו דג' חדשים דהבכחה — דהו' חדשים
דל' יום — משום דטורח הוא לפרש ולומר צ' יום, ואולי כאן,
מדנקט בגיטין דה' ע' שתי שנים כמ"ש בס"ק ל"ה, לכן מסתבר
שוה בסדרן של החדשים — כמו שבב' שנים הוי כסדרן א' מלא
וא' חסר. ועיין בשו"ת תרומת הדשן סימן ר"ה, ודו"ק.

4 בטור כתב דין זה בשם הרא"ש. וז"ל הרא"ש ביבמות
פ"ד א: ויראה דבריהם זו צריכה שתהי' למרחוק שירחיק
נזיד עד שתהי' שיעור חזרתו עד אחר ג' חדשים ולא מסתברא
שקדש בעיר זו ויבדל לעיר אחרת דא"כ בטלת תקנת חכמים.
ולא הזכיר ברא"ש הסעם שכתב רבנו שלא יבא לידי איסור.
ונראה דרבנו מפרש — שזוהי כונת הרא"ש — שלכן צריך
להרחיק כ"כ, שלא יבא לידי איסור, דאם לא הרחיק כ"כ וגמא
במקום שיבא לחזור תוך ג' חדשים ולבא לידי איסור, נמצא
דבטלת תקנת חכמים, ורק אם הרחיק במקום שלא יכול לבא
לידי איסור לא נקרא דמבטל תקנת חכמים.
5 בתוס' שם בתירוצו הראשון סוברים דכדרבנן לא הוי אלא
חסר. ולפי"ז ה' צריך לחשוב כל החדשים של כ"ט יום, ולא
אחד מלא ואחד חסר, ונהגות מרדכי בפרק החולץ סימן קי"ד

באר הגולה

ד כדעת ר"ת שם
נתוס' דת"נ ע"ה
וכ"כ בשאלות וכו'
מדברי הרמב"ם שם.
ה הנהגות מרדכי שם
גם הרבה גדולים.
ו עונדל שם ואסר רב
הר"ש בפסקיו וכ"כ שם הורדכי.

(לג) וחדש העיבור עולה למנין כ"ד חדש (לד) (וי"א) דלכתחלה יחוש אפילו לחדש העיבור
(ת"ה ס' רי"ו) (לה) בין שהיא אלמנה בין שהיא ד גרושה (לו) בין שהיא ה מזונה.
(לז) ויש מקילין בזה (הנהגות מרדכי פרק החולץ גס י"א) (וי"א) להקל בנזופקרת לזנות
כדי שיהא בעלה משמרה) (תשובת ר"י מ"ן ס' ה). אפילו ו נתנה בנה למניקה או
ג גמלתו בתוך כ"ד חדש לא תינשא ה (לה) אפילו נשבעה למניקה או נדרה על
ז נחמן דליפקי הלכתא כותיה שם בכתובות דף ס' ע"ג. ז דהיינו שמה חמור לגמלו. ח טור מדברי א"י
הר"ש בפסקיו וכ"כ שם הורדכי.

ביאורי הגר"א

לגרושה וא"כ אפי' לטעמא דחלנא נמי אין חילוק דאין
חזר צו חלל מהטעם בלנז תוס' שם וס': (לו) בין
(שהוא) [שהיא] מזונה. ג"כ מהאי טעמא הכ"ל דאין
חילוק לענין דאין מי יכופ למזנה וכמו בגרושה וכ"כ
הולד וכמו"ש בהג"ה שם דגרושה כ"כ שנוטה לנזיל
וכ"כ בזה: (לז) ויש מקילין במזונה. היינו כדעת
הר"ש הזקן ואף דהנמ"ר שם מ' אף לדעת ר"ת כנר
סתר שם דנר"ו דאין נר"ו כלל ואע"ג דהר"ם ס"ל כר"ת
שהרי לא כתב בגרושה כ' בזה כמשי"ו ויש להקל כו':
(לח) אפילו נשבעה כו'. ר"ל ול"ד להא דריש גלותא

כו' וכ"כ הפוסקים: (לג) וחדש העיבור כו'. מודל
קאמר שתי שנים וכן בכל הסוגין דכתובות שם ובפ"ה
לדעא דאמר הכל כ"ד חדשים ועצמ"ו ק"כ ח' המשכיר בית
לחזירו לשנה כו': (לד) וי"א כו'. דנר"ו ע"ה ע"ו
אמר ומניקתו שתי שנים: (לה) בין כו'. לאפוקי
ר"ש הזקן דס"ל בגרושה א"כ להמתין כיון דא"כ להניק
כמ"ש צ' אע"פ נתגרשה אינו כופה וסתר ר"ת דנר"ו
הולד דגם אלמנה אם חתכה ל"י נזונה ואיני עושה
א"כ להניק וכמשי"ל ס' י"ג ועוד דסתמא קתני ועוד
לטעם הראשון ונשם דהסא ע"כ אין חילוק צין אלמנה

ברכת אליהו

לטעמא דחלנא נמי אין חילוק דאין חזר צו חלל מהטעם
בלבד. — כ"כ תוס' שם וי"א פתם כו' ובכתובות פ ב ר"ה
והלכתא.

(לו) ג"כ מהאי טעמא הג"ל בס"ק ל"ה לענין גרושה דאין
חילוק. אע"ג דאין מי שיכופ למזנה מ"מ צריכה להמתין
וכמו בגרושה. וכ"כ הוא, וכמ"ש בהג"ה בכתובות פ"ה
כ"כ דגרושה כ"כ שבושה לבוא למ"ד. וכתב שם דגרושה
צריכה להמתין מק"ו דאלמנה. דבאלמנה אמרו ביבמות מב
ב דבושה לתבע מזונות הולד מיורשים ולכן צריכה להמתין
שלא תנשא, בכדי שלא תתעבר ויעקר חלבה, וכ"כ גרושה
דבושה לתבע בכ"ד את בעלה הקודם, כדאמרין בכתובות
כז א דאם באו גרוש וגרושה לב"ד בלי שליח אין נזקקים
להם. וכ"כ במזנה — שבושה לתבע, וגם לפעמים אין לה
ממי לתבע מזונות הולד — דצריכה להמתין.

(לז) היינו פרעת הר"ש הזקן הג"ל בס"ק ל"ה — דס"ל
דגרושה א"צ להמתין משום דא"צ להניק, וה"ה למזנה.
ואף דבהנמ"ר שם ביבמות ריש פרק החולץ סימן ק"ה מ' אף
לדעת ר"ת האוסר בגרושה מתיר הרב ר' מרדכי טורמשי"א
במזנה. והיינו טעמא דבשלא בגרושה אע"ג דאינה משועבדת
להניק, מ"מ כשהולד מכירה, יכופ אותה אבי התינוק להניק.
וזה לא שייך במזנה שאין אבי התינוק לפנינו ואין מי שיכופ
אותה להניק. אבל בהנמ"ר כבר סתר שם דכר"ו דאין נר"ו
כלל משום דגם במזנה יכופה ב"ד להניק כשהולד מכירה.
ואע"ג דהרב פ"ל כר"ת שגם גרושה אסרה שהרי לא כתב
בגרושה שיש מקילין מ"מ כתב במזנה, כמשי"ו: ויש להקל
כו'. והיינו שבמזנה הביא בהג"ה דיש מקילין בכדי לסיים
דבמפקרת לזנות יש להקל בכדי שיהא בעלה משמרה.

(לח) ר"ל ול"ד להא דריש גלותא שם. דאיתא בכתובות פ
ב: ת"ר נתנה בנה למניקה או גמלתו או מת מותרת לינשא
מיד כו' איני והא רב נחמן שרא להו לבי ריש גלותא

(לג) מרלא קאמר ביבמות מג א דצריכה להמתין שתי
שנים, אלא קאמר כ"ד חדש, ש"מ דתלוי במספר החדשים,
וחדש העיבור עולה למנין כ"ד חדש. וכן בכל הסוגין דכתובות
שם דף פ הג"ל בס"ק ל"א ובכל הסוגיא שם. ובפ"ה דנדה
אמר הכל כ"ד חדשים. דאיתא שם ט א: ת"ר מניקה שמת בנה
בתוך כ"ד חדש כו'. הרי דהנקה הוא לפי מספר החדשים,
ולא לפי מספר ב' שנים, ועב"כ"מ קב א במשנה: המשכיר לו
בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר השכיר לו
לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר. הרי מוכח מכאן,
דכל היכא דמוכר „חדשים“, מחשבים את חדש העיבור בתוך
חדש.

(לד) דבנר"ו ע"ה ע"ו אמר מניקתו שתי שנים. דתנן שם עה
ב: על מנת שתניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים.
ופירש"י: שכך הוא זמן הנקת תינוק. וכן איתא התם עו א:
ע"מ שתניקי את בני שתי שנים כו', אלמא דלענין הנקה הוזכר
ב' שנים, ומכאן דהנקה תלויה בשתי שנים, ולא במספר
החדשים, ולכן ס"ל דיש לחוש לחדש העיבור, וצריכה להמתין
שנתיים שלמות.

(לה) לאפוקי מרעת ר"ש הזקן דס"ל בגרושה א"צ להמתין,
כיון דא"צ להניק כמ"ש בפ' אע"פ כתובות נט ב: כופה
ומניקתו נתגרשה אינו כופה. וסתר ר"ת דכר"ו חזא דגם
אלמנה אם אמרה איני נזונה ואיני עושה א"צ להניק וכמשי"ל
סעיף י"ג [ועמש"ש ס"ק נ"א]. ועוד דסתמא התני במעוברת
חבירו ומניקת חבירו ל"ש נתאלמנה ל"ש נתגרשה. ועוד
דביבמות מב א בס"ד דגמרא הטעם דצריכה להמתין במעוברת
הוא בכדי שלא תעשה עוברת סנדל, או שחיישינן שתמעך
את העובר בשעת תשמיש. ובמסקנא חזרה הגמ' מטעם זה,
ואמרין דהטעם הוא דשמא תתעבר ויעקר חלבה וימות בנה
ברעב. והרי דלפעם הראשון משום דהסא — שממעכו בשעת
תשמיש — ע"כ אין חילוק בין אלמנה לגרושה. וא"כ אפילו

באר הגולה

ס נחשבת הרא"ש
סוף כלל י"ח דלף רנ
נחמן לא התיר אלא
נריש גלותא שיהי
יחיד אחד בלחץ.
י חסדקת הנמרה סס.
כ טור מדנני אביו
הרא"ש שם נפסקו.

ל כ"כ נחשבה כלל כ"ג נשם סמ"ג נשם תשובת הנאונים מטעם שכתב סס.

ביאורי הגר"א

וכמו מת דמותה משא"כ נכח"ג דלא מפרסם כמו ר"ג
שהיה יחיד בדורו ולף שם לא התירו אלא להכי דני ר"ג
אבל לא לאחרים שישענו לר"ג וכו' קטנה ועקרה דלין
הכל יודעין ולתי לאיחלוסי: (מא) וכן אם גמלתו
כו'. דווקא מניקת אחרו ועתוס' שם נחשבת ד"ה אר"ג
כו' משא"כ כאן דליכא לתנור: (מב) ג' חדשים כו'.
דנזה הזמן פוסק החלל מונה: (מג) לא הניקה

ברכת אליהו

שהיתה רדופה כו'. כנ"ל בס"ק ל"ח. ור"ל דכמו דבחייתה
רדופה כו' ושאינה ראויה לילד צריכות להמתין דלא פלוג
רבנן, ה"ג לא פלוג רבנן, ואפילו אינה מניקת ג"כ צריכה
להמתין. וה"ה כאן — אפילו אם נשבעה לאדם גדול —
צריכה להמתין. והא דריש גלותא — שהתירה רב נחמן —
שאני דמיפרסם מילתא וכמו מת הכן דמותה, משא"כ כמח"ג
דלא מיפרסם כמו ריש גלותא שהיה יחיד בדורו. ואף שם
לא התירו אלא להכי דבי ריש גלותא — שאחת מדבי ריש
גלותא שכרה מינקת להניק את בנה, אבל לא לאחרים —
שאחד מדבי ריש גלותא ישא מינקת דעלמא ע"ז לא התירו
— אפילו במקום שישבעו לריש גלותא. וכמו קמנה ועקרה —
דאינו ראויות לילד — אפ"ה אסורות, דאין הכל יודעין ואתי
לאיחלוסי.

(מא) בס"ק ל"ח כת' דברי הגמרא בכתובות ס ב דפסקינן
דגמלתו אסור. והיינו רק היכא דגמלתו אחרי מיתת הבעל,
דאז גזרינן בגמלתו אטו שמא תגמלנו ועדיין הוא צריך
לינק. אבל בגמלתו בחיי בעלה מותרת להנשא, דתו לא
נקראת מינקת כלל, ולא שייך למיגור, והגזירה היתה רק
אם בשעת מיתת בעלה היתה מינקת, דדוקא מינקת אמרו.
ועתוס' שם בכתובות ד"ה ואר"ג כו' שכתבו דהא דאסור
בגמלתו, אינו משום דגזרינן אטו לא גמלתו, אלא אטו
שמא תגמלנו ועדיין הוא צריך לינק, משא"כ כאן דליכא
למיגור ולא חלה עליה תקנת חכמים.
(מב) בתשובת הרא"ש כלל ג"ג ס"ג כתב דלכן בעינן ג'
חדשים דכזה הזמן פוסק החלל מונה. דכל אשה שפסקה
חלבה ג' חדשים שוב לא יחזור חלבה.
(מג) משא"כ אם היתה גם כן מניקתו אפילו למקרים —
דאז לא פסק חלבה, מאחר שהיתה מניקת לפעמים.

דעת רבים שלא תחזור בה. (לט) (וי"א דאם נשבעה המניקה וכנס לא יולדה) (הנהגות
מרדכי דכתובות) ס (מ) ואפילו אם נשבעה לאדם גדול כמו אלו שהולכים בחצר המלך
י אבל אם מת בנה מותרת לינשא ואין חוששין שמא תהרגנהו (מא) וכן כאם
גמלתו בחיי בעלה או שאינה חולבת לעולם כגון שיש לה צימוק דדי' או שפסק
חלבה בחיי בעלה ושכרו לו מינקת בחיי בעלה או שנתנה בנה למניקה (מב) ג"ח
ל קודם מיתת בעלה והיא (מג) לא הניקה כלל תוך השלשה חדשים מותרת לינשא.

ס כמ"ש נפ"ד דנרכות י"ר שיהא נורא כו' ולואי כו'
מהר"מ: (לט) ויש אומרים דאם כו'. מהא דר"ג כנ"ל
ודוקא דיעבד אכל לכתחילה לא סומכין ע"ז שם אכל
כל הפוסקים חולקים על זה ועונש' למטה: (מ) אפי'
אם נשבעה כו'. ר"ל מ"מ ל"ד לר"ג כמ"ש שם נסוגיא
ולת לא תסגור כו' הרי שהיתה רדופה כו' ור"ל דליכא
וה"ה כאן והא דריש גלותא שאלו דמיפרסם ויולת

(אלמנות שהיו בהן מניקות ונתנו בניהם למניקה והתירום
לינשא — רש"י) שאני בי ריש גלותא דלא הדרי בהו (מניקה
שפסקה להניק בניהם יראה לחזור בה — רש"י); אמר להו רב
פפי ואתון לא תסברוה מהא דתניא הרי שהיתה רדופה
לילך לבית אביה כו' ושאינה ראויה לילד כולן צריכות
להמתין ג' חדשים כו' והלכתא מת מותר גמלתו אסור. ויש
ראשונים הסוברים דכמו שהתיר ר"ב לריש גלותא מנשא
שהמניקה מפתחת לחזור בה, כמ"כ כנשבעה המניקה עד"ר
שלא תחזור בה מותרת המינקת להנשא, שהרי אסורה לחזור
בה. ופסק המחבר כדעת החולקים ע"ז, וסוברים דאפילו
בנשבעה המניקה על דעת רבים ג"כ אסורה, ולא דמי להא
דריש גלותא, דשם יש על המניקה מורא בשר ודם והיא
מפתחת לחזור בה, משא"כ בנשבעה שאין עליה מורא בשר
ודם חיישינן שמא תחזור בה, ומצינו שמורא בשר ודם הוא
מניעה יותר גדולה לעבור עבירה מאשר מורא שמים. כמ"ש
בפ"ד דכרכות כח ב דרבנן יוחנן בן זכאי ברכ לתלמידיו יהי
רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. וא"ל
תלמידיו עד כאן. ואמר להם: ולואי תדעו כשאדם עובר
עבירה אומר שלא יראני אדם — מהר"ס.

(לט) מהא דריש גלותא הנ"ל בס"ק ל"ח. ודוקא בדיעבד
אבל לכתחילה לא סומכין על זה — שם. כן מ' בתשובה כ"ד
— בתשובות מיימוניות דשייכי להלכות אישות — להלכות
גירושין ספ"א ובהגהות מרדכי דכתובות סימן רפ"ט. ושם
כ' דעשו עובדא דלא תצא. אבל כל הפוסקים חולקים על זה
וסוברים דאפילו אם נשאת תצא, דלא כיש אומרים שהביא
בהג"ה. ועמ"ש למטה סק"מ.

(מ) ר"ל מ"מ לא דמי להא דריש גלותא הנ"ל בס"ק ל"ח,
כמ"ש שם בכתובות ס ב כסוגיא: זאת לא תסברא כו' הרי

ד ועיין בתוס' הרי"ד לרידב"ז בירושלמי פ"א דקידושין ה"ב
מ"ש על דברי רבנו בזה.

6 הובא בתשובה מיימוני כד — בתשובות דשייכי להלכות
אישות — להלכות גירושין ספ"א. ועיין גם בהגהות מרדכי
דכתובות סימן רפ"ט.

באר הגולה

מ' זייתא ימות דף
מ"ג ע"ל וכהנחיש.
ג' ריב"ש מזכיר רש"י
והר"א ז"ל ד' וכל
האחרונים.
ס' הר"ש נחשבה.
ע' מהל' דרב אלפי ז"ל
ד"ז ע"ל מטעם
דנמחל שענדו. פ' הרמז"ס שם צ"ג ומהל' ג' שם וכתב ה"ה ממה שאמרו ואם נשא יוציא משמע דוקא נשא וכ"כ הר"י מאורליינש והר"ן.

יב' מ (מד) עבר ונשא מעוברת או מניקה בתוך זמן זה ג' היו מגדילין אותו אלא א"כ ברח (מה) ויוציא בגט ואפילו היה כהן ס' (מו) וצריך לתת לה כתובה אם תתבענה לו ואם היה ישראל יחזירנה אחר כ"ד חדש של מניקה ע' (מט) ויכתוב לה כתובה אחרת פ' (מח) נשא וברח ולאחר זמן בא וישב עם אשתו אין בכך כלום (מט) ואם קידש מעוברת או מניקה צ' אין כופין אותו להוציא ולא יכנס עד אחר זמן היניקה או עד שימות תולד. הנה: ג' (ג) וי"ל דאין חילוק בין קידש לנשא. (רוז המורים) וכן עיקר.

ביאורי הגר"א

לאחר זמן שא"ל להוציא: (מט) ואם קידש כו'. רמז"ס שם וכדעת הר"י יוסף שם נחום' נכתבות שם לא תהיה ולא תנשא לזכורה כ"ש הוא חלל דה"ק חף אם חירס לא תנשא מ' דה"ל להוציא וכן ממש' ציננות שם דיקא נמי דקתני יוציא והקשו נחום' שם דה"ל נסוטה כ"ד אמרינן יכול הוא להפרישה כו' ותי' שם דשם שאני כיון דנלמ"ה אסור ליה מדאורייתא א"ל להוציא וה"ה נקודש דכלה נלל נרבה אסורה וכמש"ל ר"ס נ"ה: (ג) וי"א כו'. תוס' שם סתר דנריו דמסוטה אין ראיה לדסורא לי' מדאורייתא ומש"כ כן

כלל. ומש"כ אם היתה היתה גם כן מניקתו אפילו לפרקים. (מד) עבר כו'. מש"ש בתוך ג"ה: (מה) ויוציא כו'. גמ' שם: (מו) וצריך כו'. ול"ד לשניה צ"ט דשם אסור עולמית ועוד דשם ה"ל מרגילתו ומש"כ כהן דסתם אמה חסא על נר"ה רש"ש: (מז) ויכתוב כו'. דנמחל שיענדו. צ"י: (מח) נשא וברח כו'. רמז"ס וכמש"ש ערוקי' ומסיתיהו וה"ה כהן ולפ"ד הרשב"א ומהר"ם דלעיל ס"י אפילו לא נר"ה חלל לדעת הרמז"ס ומגדילין אותו על שעבר על דברי הכמים כנ"ל ומש"כ לפי' רש"י והפוסקים דאין ומגדילין אותו

ברכת אליהו

מש"א"כ לפירש"י שם ד"ה, "ערוקיה", דמשמע שבלא ברח הגידוי הוא בכדי שיוציאנה בגט ולהפוסקים שהגדוי הוא לא מפני שעבר על דברי חכמים, אלא כדי שיוציאנה בגט, דאין מגדילין אותו לאחר זמן מאחר שא"צ להוציא. (מט) כ"כ הרמב"ם בפ"א מגירושין הכ"ה. וכדעת הר"י יוסף מאורליינש' בתוס' ביבמות לו ב' ד"ה ולא קתני יפירוש. והביא רא"י לזה מהא דתניא בכתובות ס' א: מינקת שמת בעלה הרי זו לא תיארם ולא תנשא. דלכאורה קשה מאי צריך לומר לא תנשא, הא כ"ש הוא מלא תיארם. ואם נאמר דבשאר צריך להוציא בגט, תו לא איצטרך לומר לא תנשא. אלא דה"ק אף אם אירס לא תנשא. ומוכח מכאן דבקי"ד א"צ לגרשה בגט. וכן הביאו ראיה ממש' ביבמות שם דיקא נמי דקתני יוציא. דאמרינן שם בגמ' — אהא דתניא דחכ"א דאם נשא מעוברת חבירו ומינקת חבירו יוציא — דיוציא בגט. ואמר מר זוטרא דיקא נמי דקתני יוציא ולא קתני יפירוש. ומשמע מכאן דלשון, "הפרשה" משמע בלא גט. והקשו בתוס' שם דהא כפוסח כד א' אמרינן שאם נשא מעוברת או מינקת חבירו וקינא לה ונסתרה הרי זו שותה ונקראת ראויה לאישות מפני שיכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן. ומשמע מכאן שא"צ להוציא בגט. ותיצו שם דשם שאני כיון דבלא"ה אסורה ליה מדאורייתא מהמת קנינו ופתיחה לכן א"צ להוציא דלא חיישינן שיבא עליה באיסור, וה"ה בקידש מינקת חבירו א"צ להוציא כיון דבלאו הכי אסורה לו, דכלה בלא ברכה אסורה, וכמש"ל ר"ס נ"ה.

(ג) תוס' שם ביבמות לו ב' הנ"ל בסקמ"ט פתר דכריו של הר"י יוסף מאורליינש הנ"ל בסקמ"ט, דמפוסח אין ראיה דאסורה ליה מדאורייתא, מש"כ כן תרומהו מדרבנן דמאי חומרא האיסור דכלה בלא ברכה מאיסור מעוברת ומינקת

(מד) המקור לדין דמגדילין אותו, הוא ממש' ביבמות לו א' הנ"ל בסק"כ, דאם קדשה בתוך שלשה חדשים למיתת בעלה דמגדילין אותו.

(מה) גמ' שם ביבמות לו א' הנ"ל בס"ק כ"ג, דמסקינן דאפילו כהן שאסור להחזירה יוציא בגט.

(מו) ולא דמי לשניה — דתנן בפ"ט דכתובות ק' ב שאין לה כתובה — דשם היא אסורה עליו עולמית, לכך ראוי להחמיר עליה שתצא בלא כתובה כי שם שניה עליה כל ימיה. מש"כ מעוברת ומינקת דהאיסור עתיד להפסק כשיגמר זמן ההנקה לפיכך לא קנסו אותה חכמים בכתובתה. ועוד דשם היא מרגילתו, כמ"ש ביבמות פד' ב שהיא מרגילה ומסיתה את הבעל לינשא לו שהאשה רוצה להנשא יותר מן האיש, לכן קנסו אותה שלא תגבה כתובתה, מש"כ כאן — דהוא מרגילה ולא היא מרגילתו — דסתם אמה חסא על ברא, ולכן יש לה כתובה. תשו' הרא"ש כלל נ"ג ס"ה.

(מז) בתשובת הרא"ש כלל נ"ג ס"ה הנ"ל בס"ק מ"ו ושצ"י בבאה"ג סק"ס עיי"ש לא נזכר הסעם למה צריך לכתוב כתובה אחרת, רק הפ"י כתב הטעם דנמחל שיעמדה של הכתובה חקודמת.

(מח) כ"כ הרמב"ם בפ"א מגירושין הכ"ה. וכמ"ש ביבמות לו א' שאם קידש בתוך ג' חדשים וברח אין מגדילין אותו משום דערוקיה מסתייה. וה"ה כאן. ולפ"ד הרשב"א ומהר"ם דלעיל ס"י אפילו לא ברח, וכמש"ש ס"ק כ"ז, דהם סוברים דמאחר שכבר עבר זמן האיסור תו לא קנסינן ליה. וה"ה כאן מאחר שכבר עברו הכ"ד חודש אין בכך כלום. אלא לדעת הרמב"ם מגדילין אותו על שעבר על דברי חכמים כנ"ל בסק"כ לענין קידש בתוך ג' חדשים. וה"ה כאן — דהר"ן דמגדילין אותו גלמוד משם — אפילו אם עבר זמן האיסור מגדילין אותו מאחר שבזמן האיסור עבר על דברי חכמים.

באר הגולה

ק ה"ה צפ"ס מהל'
אישות בשם הרשב"א.
ר מרדכי הרשב"א
שכתב ה"ה שם בשם.
ש נסתות הרשב"א
סימן תס"ג.
א מנחת יצנות דף
כ' ע"א ובכונה
דוכת.

(וע"ל סימן זה סעיף י' כיצד נוהגין). יג ק (גא) אלמנה שהיתה מניקה בנה וכולה
לומר איני מניקה אלא בשכר ויכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר ואע"פ שאינה
יכולה לינשא עד סוף כ"ד חדש ואין חילוק בין התפילה להניק או לא התפילה (מהר"ם
פדוואה סימן ל ומהרי"ו וריב"ש ותשנ"ת הרא"ש כלל כ"ג). יד (גב) ר זה שאמרנו
בגרשה יש מי שאומר דדוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה אבל קודם
הזמן הזה לא דהא אי בעיא לא תניק ליה כלל ואפילו בשכר ש (גב) ויש מי שאומר
דאשה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקה את בנה צריכה להמתין
כ"ד חדש ומשמע מדבריו דהוא הדין לגרושה.

יד שלא ישא אשה בימי האבל. וכו' סעיף א'

א מתה אשתו או א' מקרוביו שחייב להתאבל עליו עד אימתי אסור לישא אשה
נתבאר במור יורה דעה סימן שצ"ב.

טו איסור ערוה מדאורי"י ודרבנן. וכו' ל"א סעיפים

א אלו שאסורות מחמת ערוה (א) מהן מן התורה (ב) מהן מדרבנן א (א) אותן שהן

ביאורי הגר"א

(גב) ז"ש בגרשה כו'. הוא דעת הרשב"א וכדעת ר"ש
הזקן ככ"ל: (גב) ויש כו'. הוא דעת ר"ת ככ"ל:
פו (א) מהן מן התורה. והן י"ח עריות שנתורה לצד
מנהג ואשת איש וזכר ונחמה וכולן מפורשין בתורה
לצד נתי דיליף מג"ש הנה הנה כמ"ש ציצתות ופסחדין
ותמותו ולא חמותו ולא חנוני הן בכלל אשה ונתה כו'

תרווייהו דרנן ומהל דכתנות י"ס גורסין להיפך ואף
לנ"י נוסח ר"י תני לה דלף לינשא מותר לאחר י"ח
חודש: (גא) אלמנה כו'. דמניקה משום דמעשה
ידיה ליורשים כ"ז שהיא ניזונה כמ"ש צ"ל אלמנה והיא
יכולה לתבוע כתובתה כ"ז שתרצה ולומר איני ניזונית
ואמרינן בירושלמי ר"פ אלמנה ניזונית אלמנה שאמרה
יאלו מעשה ידי למזונותי שומעין לה וז"ש ואין חילוק כו'.

ברכת אליהו

וממילא פטורה להניק — הנכלל במעשה ידיה. [ודלא כח"מ
סקי"ד וב"ש סקל"ו שכתבו דהג"ה זו אין כאן מקומה וקאי
אדין דמינקת — שגם זו שאינה מינקת ממש, אלא שראויה
להניק, הוי בכלל מינקת, ואסורה להנשא].

(גב) הוא דעת הרשב"א וכדעת ר"ש חזקן כנ"ל בס"ק ל"ה
דסובר דגרשה א"צ להמתין כיון דאיגת מחויבת להניק, ורק
אם הולד מכירה — שאז היא מחויבת להניק מפני סכנת הולד
כדלקמן סימן פ"ב ס"ה — ואז אסורה להנשא כדין מינקת.
(גב) הוא דעת ר"ת כנ"ל בס"ק ל"ה דגם גרושה אסורה
להנשא כל כ"ד חדש.

(א) והן י"ח עריות שבתורה שהן מחמת קורבה לבד מנהג
ואשת-איש וזכר ונחמה שאינן מחמת קורבה. וכולן מפורשין
בפירא, ולכך בתו מאנוסתו דיליף מגזרה שוה הנה הנה כמ"ש
ביבמות נ א ופנחדרין נא א. וחמותו ואם חמותו ואם חמו
הן בכלל אשה וכתה לא תגלה (ויקרא יח, יז) כמ"ש רש"י
בריש יבמות ב א ד"ה ואם חמותו, וכמ"ש בר"פ הנשרפין
פנחדרין עה א. וכולן מופי במתני' דריש יבמות: חמש עשרה
נשים כולן ומתני' יג א השיב עוד שש עריות. דתנן התם:
שש עריות חמורות מאלו כו'. והוה ביחד ביא עריות. ודל
מהן דהשיב אשת אחיו ג"פ. דבמשנה הראשונה השיב

חבירו הרי תרווייהו איסור דרבנן, ומהא דכתובות שהביאו
שם רא"י דתניא לא תיארס ולא תינשא דהו התוס' דאין
רא"י דיש ספרים גורסין להיפך: לא תנשא ולא תיארס
ואיכא למימר דזו אף זו קתני. ואף לגירסא לא תיארס ולא
תינשא מצי' למימר דלכן קתני לא תינשא משום ר' יהודה.
דרי' חולק שם על ר' מאיר וסובר דלאחר י"ח חודש מותרת.
ומשמיענו דל' יהודה אף לינשא מותר לאחר י"ח חודש.

(גא) דמניקה חייבת להניק את בנה רק כשהיורשים גותנים
לה מזונות, משום דמעשה ידיה ליורשים כ"ז שהיא ניזונית.
כמ"ש בפ' אלמנה כתובות צה ב במשנה: אלמנה ניזונית
מנכסי יתומין מעשה ידיה שלהן. והנקה הוי בכלל מעשה
ידיה. והיא יכולה לתבוע כתובתה כל זמן שתרצה ולא
תקבל מזונות מן היורשין, וממילא פטורה מלהניק את בנה.
ואפילו בלי תביעת כתובה יכולה לומר איני ניזונית ואיני
עושה כדלקמן סימן צ"ח ס"א. ואמרינן בירושלמי דכתובות
ריש פרק אלמנה ניזונית: אלמנה שאמרה יצאו מעשה
ידי למזונותי שומעין לה. וז"ש בחגיגה: ואין חילוק כו',
שאפילו אם התחילה להניק יכולה אח"כ לומר דאינה רוצה
לקבל מזונות מהיורשים ואינה רוצה לתת להם מעשה ידיה,

מן התורה אין קדושין תופסין בהן ואותן שהם מדרכנן קדושין תופסין בהן וצריכות

ביאורי הגר"א

עוד ח' אשת חנוני לר"ת זו אינה חלה נשום ונראית העין והרוננים חשיב עשרים עשירי שית דר"ח לעשר ועמ"ל נסי"ד: (ג) אותן כו'. פשוט נש"ם נכונה מקומות כחש"ם כ"ג ח' ל"ד ז' ואלו מקומות ונחשבת פ"ב העריות שחזרו חזק כחש"ם לכו"ד כו' ול"ז הימנו נט שניות ונ"ס כו' לריכה הימנו נט כו' וכן צירושלמי הנזכר הראש"ם מה צין העריות לשניות עריות חס' ענר ונראה יוצאה בלא נט כו' שניות כו' וכן נפ"ל דר"ח

כונ"ס רש"י דריש יבמות וכונ"ס נר"ם הנשפין וכולן חס' נחמ"י דריש יבמות חס' עשרה כו' ונחמ"י שש עריות כו' וכל מהן דחשיב אשת אחיו ג"פ ולחיותו ג"פ נשאר י"ס עריות: (ב) מהן דרבנן. והן ט"ז כונ"ס חס' כ"א ז' וכתוב שיתסרי כו' וכחש"ם ללשון חס' חס' צין וכן הלך צין וכן האם כחל חס' חס' וכל תרתי שש לאחיות וחס' תרתי דמוקף שש צירושלמי כחש"ם נס"ה וס"ז ולר"י דפ' לל לאחיות הוי י"ס וקף שש

ברכת אליהו

י"ד שניות. אולם גם לאמימר יש ט"ז שניות דל תרתי שם לאמימר, וחשיב תרתי דמוסף שם בירושלמי בפ"ב דיבמות ח"ד, והן אם אבי אמו ואם אבי אביו כחש"ם בפ"ה [צ"ל: בס"ג] ופ"י. ולר"י דפסק שם בתוד"ה אמר דלא כאמימר הוי י"ח. ואף שיש עוד שניה אחת והיא אשת חמיו לר"ת כחש"ם עמוד א בתוד"ה, "ומותר" [ועבס"ק כ"ח], מ"מ לא נחשבת זאת במספר השניות משום דזו אינה אסורה אלא משום מראית העין. והרמב"ם שם חשיב עשרים שניות שחשיבו שית דר"ח לעשר ועמ"ל בס"ד. דהרמב"ם אע"פ שפסק כאמימר חשיב עשרים שניות מפני שמה שמנה שם ר' חייא בגמ' שלישי שבבנו ושבתו לשתי שניות, מנה הרמב"ם ארבע שניות כפי הפירוט לקמן, ומה שמנה ר' חייא רביעי שבתו ושבתו לשתי שניות, מנה הרמב"ם לארבע שניות כפי הפירוט דלקמן. ובסעיף י"ד ס"ק כ"ג יבוארו דברי הרמב"ם הללו. מ"מ לרמב"ם נתוספו עוד ארבע שניות לט"ז דבגמרא, וביחד הן עשרים שניות, ואלו הן: (א) אם אמו. (ב) אם אבי אמו. (ג) אם אביו. (ד) אם אבי אביו. (ה) אשת אבי אביו. (ו) אשת אבי אמו. (ז) אשת אחי האב בין האם. (ח) אשת אחי האם בין מן האם בין מן האב. (ט) בלתי בנו. (י) בלתי בת. (יא) בת בת בנו. (י"ב) בת בנו בנו. (י"ג) בת בת בתו. (י"ד) בת בנו בתו. (ט"ו) בת בנו בתו. (ט"ז) בת בת בתו. (י"ז) אם אבי אשתו. (יח) אם אב אם אשתו. (י"ט) אם אם אשתו. (כ) אם אבי אשתו.

(ג) פשוט כחש"ם בפ"ה מקומות. כחש"ם ביבמות כג א: ואימא פרט לחיבי כריתות כו' (דחא לא תפסי בהו קידושין כו' — רש"י). ושם צ"ב: כל עריות שבתורה אין צריכות הימנו נט. ושאר מקומות. ובתוספתא פ"ב דיבמות ח"ג: העריות שאמרו אינן כאשתו לכל דבר כו' וא"צ הימנו נט כו' שניות מר"ם כו' וצריכה הימנו נט. וכן בירושלמי הביאו הראש"ם פ"ב דיבמות ס"א: מה בין העריות לשניות עריות אם עבר ונשאה יצאה בלא נט והולד ממנו ושניות יצאה בנט והולד כשר וזו וזו אין לה כתובה. וכן בפרק א' דמסכת דרך ארץ רבא: כל האסורות לו כו' ע"ש.

במסכת כלה (לפנינו הוא בפ"א דרך ארץ אמנם ידוע ע"פ הראשונים דב' פרקים הראשונים מד"א שייכים למס' כלה) כו'. ועין שם בקרבן נתנאל אות נ' שגם הוא כתב שזה במסכת ד"א. ועין לקמן בס"ק כ"ה, ומ"ש בהערה לס"ק ל'.

פעמים אשת אחיו: אשת אחיו מאמו, ואשת אחיו שלא הי' בעולמו. ובמשנה השניה חשיב אשת אחיו מאביו שהיו לו בנים. ובחשוב העריות צריך למנות אשת אחיו רק ערוה אחת, א"כ דל מהמנין של ב' המשנות ב' פעמים אשת אחיו. ואחותו ב' פעמים, שבמשנה הראשונה נזכר: אחותו מאמו, ובמשנה השניה נזכר: אחותו מאביו. ולענין מנין העריות צריך למנות, "אחותו" בתור ערוה אחת, וכל מהמנין של שתי המשנות ערוה אחת. ויחד עם זה שהורדנו ב' פעמים אשת אחיו, הורדנו ממנין כ"א עריות דבמשנות ג' עריות ונשאר יח עריות ואלו הן: (א) אמו. (ב) אשת אביו. (ג) אחותו. (ד) בתו. (ה) בת בנו. (ו) בת בתו. (ז) בת אשתו. (ח) בת בנה. (ט) בת בתה. (י) אם אשתו. (יא) אם אם אשתו. (יב) אם אבי אשתו. (יג) אחות אביו. (יד) אחות אמו. (טו) אשת אחי אביו מן האב. (טז) אשת בנו. (יז) אשת אחיו שלא במקום יבום. (יח) אחות אשתו בחיי אשתו.

(ב) והן ט"ז. כחש"ם ביבמות כא ב וכתוב שיתסרי כו'. דאיתא התם: לאמימר אכשר באשת אחי אבי אביו ובאחות אבי אביו, א"ל רב הלל לר"א לדידי חזיא לי שניות מר בריה דרבינא וכתבין שיתסרי לאיסורא כו' ולטעמך שבס"א הויין דחא איכא אשת אחי האם מן האם דפשיטין לאיסורא, חא לא קשיא הנך תרתי דדמין להדדי כחא חשיב להו והא שיתסרי כו' הנך דבר"ה שלישי שבבנו ושבתו ושבתו אשתו ושבת אשתו שנייה, רביעי שבתו ושבתו שנייה. וכחש"ם דאשת אחי אב בין מן האב בין מן האם כחא חשיב להו. דשם בגמ' אמרו: הנך תרתי דדמין להדדי כחא חשיב להו. ורש"י פירש שם ד, הנך תרתי היינו אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב, שהן צד אחזה דאב, ולמטה ידידה ערוה. אבל הרמב"ם אינו מפרש כפירש"י אלא כפירוש ריב"ם — המובא שם בתוס' ד"ה מאי שייך — דפירש דהנך תרתי קאי אאשת אחי האם מן האם ואשת אחי האם מן האב דכולהו אחי אמו קרו להו. ולכן הרמב"ם בפ"א מאישות ה"ו מנה אשת אחי האם בין מן האם בין מן האב לערוה אחת. וכפי סוגיא זו יש ט"ז שניות למאן דפליג אאמימר. ולאמימר יורד ממנין זה שתי שניות ונשארו

1 לפי גירסת הגר"א שם אות ז' כן צ"ל: כל האסורות לו איסור ערוה שנשאן א"צ ממנו נט חזק מאחות אשתו ואשת אחיו. והוא הירושלמי המובא בראש"ם פ"ב דיבמות ס"א שהביא רבנו לעיל כ' שם בלגנות הגר"א אות ב — אחרי התחלת דברי הירושלמי שהביא הראש"ם — וז"ל: נ"ב זו אינה בירושלמי רק

באר הגולה

ב נריתא שס דף
כ"א ע"א וכתו
שפירש רש"י שס וכל
אלו הנשים מפורשים
שס ונהל' הרי"ף
והנזילס הרמב"ם כפ"א
והל' לישות.
ג שס.

ד שס. ה שס. ו מונסה סנהדרין דף כ"ג ע"א.

גט (ו) וכן המקדש ספק ערוה צריכה גט. ב אמו אסורה לו מן התורה אבל
אם אמו אינה אסורה לו באלא מדרבנן (ה) וזו אין לה הפסק (ו) אפילו אם אם אמו
עד מעלה מעלה אסורה. ג א אם אבי אמו אסורה לו מדרבנן (ז) היא בלבד.
ד א אם אביו אסורה לו מדרבנן וזו אין לה הפסק אפילו אם אם אביו עד
למעלה אסורה. ה א אם אביו אסורה לו מדרבנן היא בלבד אשת אביו
אסורה לו מן התורה ו בין שהיא אשתו מן הנשואין בין מן האירוסין בין בחיי אביו

ביאורי הגר"א

נפ' צירושלמי דלא כרש"י מוזלמר נר קפרא מוסיף אם
לני לניו ולס לני למו וכמ"ס נס"ג וס"ה: (ז) היא
בלבד כו'. כ"מ צירושלמי שס תני ר' חנין אמר כולהו
ל"ל הפסק חוץ מלשת אחיו מלחמ נר קפרא אמר
כולהו יש להן הפסק דנר קפרא מוסיף כו' ולף דלא
קיי"ל כנר קפרא מ"מ נהא דמוסיף דלא אשכחן מלן

כל האסורות לו כו' ע"ש: (ד) וכן כו'. כמ"ס נפ'
נושלין לענין יבום שהוא ספק כו' וכן לענין נרת ערוה
נפ"ד לחין וכולן כו' ונפ' אלמנה לכ"ג נפל כו':
(ה) חו כו'. גמ' שס: (ו) אפילו אם כו'. רמב"ם
ור"ל דווקא נכח"ג שכולן נקבו' וכן נחלס לניו כמנ"ל
נפ"ד ודלא כרש"י שס דס"ל דכל למעל' אסור' וכן

ברכת אליהו

דיבמות פ"ב ה"ד: תני ר' חנין אמר כולהו ל"ל הפסק חוץ
מלשת אחיו מאמו [צ"ל: חוץ מאשת אבי אמן] כר קפרא אמר
כולהו יש להן הפסק דבר קפרא מוסיף אם אבי אמו ואם אבי
אביו. ומדאמר בירושלמי דבר קפרא מוסיף אם אבי אמו ואם
אבי אביו, משמע דרק אלו הוא מוסיף, אבל למעלה מזה
מותרות ואף דלא קיי"ל כנר קפרא בהא דקאמר דכולהו יש
להן הפסק, מ"מ בהא דמוסיף דלא אשכחן מאן דפליג קיי"ל
בוותיה. דבהא דבר קפרא מוסיף אם אבי אמו ואם אבי אביו,
דרק אלו אסורות ולא למעלה מהן, בהא קיי"ל כוותיה, כיון
דלא אשכחן מאן דפליג עליה בהא. ולכן נקט בסעיף ב אם
אם אמה כו' ובסעיף ג' כתב: היא בלבד. ליקוט 2: כן משמע
בירושלמי שם לכאורה אבל המעיין שם יראה להיפך דאמרין
שם: תני ר' חנין כו'. והובא לעיל לשון הירושלמי. ור"ל אם
תאמר דאם אמו ל"ר, דה"ל למעלה ממנה, א"כ ל"ל לומר אם
אבי אמו, ה"ה ג"כ בכלל. דבירושלמי מוכיח דבר קפרא סובר
דכולהו יש להן הפסק מהא דבר קפרא הוסיף אם אבי אמו,
ומזה מוכח דבר קפרא סובר דכולהו יש להן הפסק, דאם
נאמר דאין להן הפסק ואם אמו לאו דוקא דה"ל למעלה מהן,
א"כ ל"ל לבר קפרא לומר אם אבי אמו, הרי הוא בכלל באם
אמו עד למעלה. ואם נאמר כהרמב"ם, דהא דאסורות למעלה
הוא רק כשכולן נקבות, א"כ אין להוכיח — מהא דמוסיף בר
קפרא אם אבי אמו — דסובר כולהו יש להן הפסק, דהרי
שפיר צריך בר קפרא להוסיף אם אבי אמו, מפני שזה למעלה
דרך אבי אמו — דהיינו זכר, ומוכח מכאן דבין בזכרים ובין
בנקבות למעלה אין להן הפסק. ודלא כהרמב"ם שכתב דוקא
אם אם אמו הכל באם למעלה, וליתא. וכן אביו אין חילוק
כנ"ל, ואסור גם באם אבי אביו עד למעלה. דלא כהרמב"ם
ודרכי הרמב"ם א"ע, ע"כ.

(ד) כמ"ס בפ' נושארין לענין יבום שהוא ספק כו' — שבספק
ערוה חולצת ולא מתייבמת. דתנן ביבמות צט א: האשה
שנתערב ולדה בולד כלתה הגדילו התערובות ונשאו נשים
ומתו בני הכלה חולצין ולא מייבמין שהוא ספק אשת
אחיו ספק אשת אחי אביו. וכן לענין צרת ערוה בפ"ד אחיו שם
ל ב תנן: וכולן (פ"ו עריות — רש"י) שהיו בהן קידושין
או נירושין בספק הרי אלו חצרות חולצות ולא מתייבמות.
ובפ' אלמנה לכ"ג שם פז ב תנן: נפל עליו ועל בת אחיו
ואין ידוע אי זה מת ראשון צרתה חולצת ולא מתייבמת.
(ה) גמ' שם. דאיתא ביבמות כא א: אמר רב ד' נשים יש
להן הפסק. ופירש"י: ד' נשים שניות יש להן הפסק שלמעלה
מהן ולמטה מהן מותר אבל האחרות כגון אם אמו איז להם
הפסק שלמעלה הימנה עד סוף כל הדורות הוי גמי שניה
וכן אשת אבי אביו ואם (אבי) אביו למעלה מהן אסור כגון
אשת אבי אביו ואם אבי אביו, ועיין עוד להלן.
(ו, ז) ז"ל הרמב"ם בפ"א מאישות ה"ו. ומה דנקט רק „אם
אם אמה כו' ר"ל דווקא כה"ג שכולן נקבות, וכן באם
אביו כמנ"ל פ"ד דלמעלה מהן הוו כולן נקבות כגון אם אם
אם אמה עד לעולם, או אם אם אביו עד לעולם כמנ"ל
ס"ד משום דדומה גמי לאם האם משום דאימא רבתא קרו
ליה, כדאיתא ביבמות כא ב, אבל אם למעלה מהן הוו
בזכרים כגון אם אם אבי אמו — דלמעלה מאמו הוי אביה,
או אם אם אבי אביו — דלמעלה מאביו הוי אביו מותר. וכן
נפסק לקמן ס"ג וס"ה. ודלא פרש"י שם הנ"ל בסק"ה דפ"ל
דכל למעלה אסורות בין אם למעלה הוו נקבות ובין אם
למעלה הוו זכרים. דרש"י כתב שם דאם אבי אביו
אסורה משום דאין לה הפסק, וזה דלא כרמב"ם. וכן מפ'
בירושלמי — דלא כרש"י — מדאמר בר קפרא מוסיף אם
אבי אביו ואם אבי אמו, וכמ"ס בפ"ג וס"ה. דאיתא בירושלמי

באר הגולה

מ ימות דכ"ג ע"ה
ויליף לה רנח מקרא.
ג שם נמשנה דכ"ג
ע"ה.
ס חפילו היל שפחתו
רמז"ס פ"י ויהל'
גרושין ופ"ב ויהל'

ענדים וכוונ"ש ה"ה שם ושכן הסכים הרש"ל. ע כדברי הר"ף גשם הגלוטים וכן הסכים הר"ש וכו' וכ"כ הטור.

או מאמו (יג) בין אחותו מהנישואין או מ מהזנות (יד) אפילו בא אביו על הערובה והוליד ממנה בת אחותו היא וחייב עליה (טו) נ חוץ מאחותו מן ש השפחה או מהעכו"ם. הנה: וי"ל דלכתחלה אסור לנא עליה (טז) דיש מסתפקים לומר דזוקא ודלוריינתא הולד הולך אחר השפחה ואחר העכו"ם. לנל מדרבנן הוי זרעו. לכן יש להחמיר לכתחלה. ע (יז) וי"א דה"מ בשפחה דעלמא אבל אם בא אביו על שפחתו והוליד ממנה בת

ביאורי הגר"א

ועיין צו"ר שם לנל הלשון אין ו' כן דקאמר חייב עליה כו' תשמע דהולד נעלמו חייב: כ"כ הר"ף ור"ש שם גשם הגלוטים וכו' נגישין וי"א ח' וימי איכא ויודי כו' וערש"י שם ד"ה נלי כו' ולמורין צפ"י דנמות ופ"ז דכתנות ופ"ח דגישין אין לזכר עשה כו' וכ"ש ליסורא לנל הרנוג"ס סתר דנריהם ווי"ש אין לזכר עשה כו' דזוקא נלשטו שגרישה לו נזקקש על תנאי כמש"ל ס' קומיט ס"ה ועמש"ל

פ"י שם וגו' פ' הצע"ל ונפ' בתורה נה אכ"ד כו': (יג) בין אחותו כו'. שם כ"כ ג' ואינוא כו': (יד) אפילו בא כו'. כ"כ ח': (טו) חוץ כו'. שם וס': (טז) דיש מסתפקים כו'. ספיקו ח"י מה היל הא למורין נמתני' זוקק כו' חוץ כו' ו' דלפילו מדרבנן אינו אחיו וכ"כ צ"ש: ליקוט. טעמא ווי"ש נס' ד"ל פ"ה הנל על השפחה חייב עליה כו' נשום אשת אב כו' והנלוו דילקוט ג"כ נס' תתקל"ח

ברכת אליהו

לאביך בה פרט לאחותו משפחה ונכרית כנ"ל בסק"ג. ולרבנן ילפינן לה שם כג א מקראי אחרני. (טז) ספיקו איי מה היא, הא אמרינן כמתני' ביבמות כב א: מי שיש לו אח מכל מקום זוקק את אשת אחיו לייבום ואחיו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש לו אח מן השפחה ומן הנכרית (שפחה ונכרית ולרה כמות ובתרה אויל — רש"י). מ' דאפילו מדרבנן אינו אחיו. דאם נאמר דמדרבנן הוא אחיו, ה' זוקק את אשתו לחליצה מדרבנן. וכ"כ בב"ש⁵. ליקוט: טעמא ד, י"ש מסתפקים" שהביא בהג"ה, הוא ממי"ש במסכת דרך ארץ רבה פ"א: הבא על השפחה חייב עליה כו' משום אשת אב ומשום אשת אח כו'. והביאו בילקוט שמעוני ג"כ פרשת כי-תצא בפיסוק תתקל"א. ועיין ביות-רענן שם שפירש, דהא דקאמר חייב משום אשת אב ומשום אשת אח, קאי על בנו — דהבן חייב מדרבנן על אשת אב ועל אשת אח אלמא דמדרבנן הוי בן משפחה ומנכרית כבנו. וז"ל הזית רענן: הטעם משום כשהולד גדול ומתגיייר אינו יודע שהוא אביו ולפעמים נושא אשת אביו או אשת אחיו ואע"פ דלפי האמת לא מיקרי אביו ואחיו דקיי"ל בנך הבא מישראלית קרוי בנך אבל בנך הבא מנכרית אינו קרוי בנך אלא בנה, אפ"ל דרבנן גזרו עליי, וכן בכל תנהו לאוין דקחשיב עד הכא כולוהו אסמכתא נגינהו מדרבנן והא דלא קאמר ג"כ משום אחותו י"ל דס"ל כמ"ד בן נח מותר באחותו לכן גבי גר לא גזרו רבנן עיין בסנהדרין דף נ"ח, עכ"ל. אבל הלשון אינו משמע כן דקאי על הבן כפירוש הזית-רענן דקאמר חייב עליה כו' משמע דהוא בעצמו חייב⁶.

(יז) כ"כ הר"ף בפ"ב דיבמות ורא"ש שם פ"ג בשם הגאונים. וכ"כ בגישין מ א ומי איכא מידי כו' וערש"י שם

ופטורות צרותיהן ואסור בשלישית ובחמישית (מפני שניה ובחמישית מפני רביעית — רש"י) ומפורש כאן שאסור בין באחותו מאביו ובין מאמו. [ויתכן דצ"ל בביאורי הגר"א פ"א שם. ור"ל המשנה הראשונה דיבמות שמונה אחותו מאמו בין העריות. ומ"ש בביאורי הגר"א, „וגמ' פ' הבע"א" הוא ט"ס, וצ"ל: ונמ' פ' הבע"א]. דאיתא שם נד ב: מה אחותו בין מן האב בין מן האם. ומפורש בתורה: ערות בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותך (ויקרא י"ח, ט). (יג) בבאה"ג סק"מ ציין: יבמות דכ"ג ע"א ויליף לה רבא מקרא. אבל זה שם כב ב: האי בת אשת אביך מאי עביד ליה מיבעי ליה מי שיש לו אישות לאביך פרט לאחותו משפחה ונכרית שאין אישות לאביך בה. ומקשינן: ואימא פרט לאחותו מאנוסה. ותצינן: ההיא לא מצית אמרת מדרבא כו' וכתב ערות אשה וכתב לא תגלה את בת בנה ובת בתה (ויקרא י"ח, י"ז) הא כיצד כאן באנוסין כאן בנשואין. ומה שציין בבאה"ג דכ"ג ע"א הוא על אחותו מזנות כמ"ש להלן בסק"ד.

(יד) ביבמות כג א: ואימא פרט לחייבי כריתות (דהאי בת אשת אביו פרט לאחותו מחייבי כריתות — רש"י) אמר רבא אמר קרא ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ (ויקרא י"ח, י"ט) בין שאומרים לו לאביך קיים בין שאומרים לו לאביך הוצא ואמר רחמנא אחותך היא.

(טו) שם ושם. בבאה"ג סק"ג ציין למשנה דיבמות דכ"ב ע"א. ושם מדובר לענין אח מן השפחה ומן הנכרית, כדלקמן בסק"ז. והלימוד מקראי הוא שם בעמוד ב' וכ"כ א, דלר"י בר יהודה ילפינן לה מבית אשת אביך מי שיש לו אישות

תחלוץ. דמדרבנן הוי כיש לו זרע. 6 ומנוסחת הגר"א דעל מסכת דרך ארץ סק"ב גראה, דאינו גורס שם הך: וחייב עליה משום אשת אב ומשום אשת אח, עיי"ש.

5 נראה דצ"ל: וכ"כ בח"מ. דענין זה הקשה בח"מ סק"ג. אלא דשם הקשה מהסיפא דתנן: מי שיש לו בן מ"מ פוטר אשת אביו מן היבום כו' חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית. ואם נאמר דמדרבנן הוי זרעו, אי"כ — מי שיש לו בן מן השפחה או מן הנכרית — לא תתייבם אשתו רק

באר הגולה

פ' זרייתא יצמות דף
כ"א ע"א וכו' וכו' וכו'
נחמל דין סוטה דף
מ"ג ע"ג.

צ' מפורשים נחמל
ונחו איתא נק"ו סס.
ק' תני ר' חייא סס דף
כ"ז ע"א.

אחותו היא (ית) (ואפי' אומר שכיוון לשם זנות אינו נאמן) (ל"ז).
יא פ' (יט) מותר
אדם בבית אשת אביו שיש לה מאיש אחר ואפילו חורגה (פי' נת אשת אב) הגדרה
בבית בין האחין מותרת להם ולא חיישינן למראית העין שנראית כאחותם.
יב צ' בתו ובת בתו ובת בן מן התורה ק' אבל בת בת בנו ובת בת
בתו ובת בן בנו ובת בן בתו אסורות מדרכנן ר' (ט) ואין להם הפסק וכן אומר

לדעת הרמב"ן שהלכה שם לא קלי אמת בן בן כו"ס ה"ה סס וכו"כ הטור בשם אביו הר"ס.

ביאורי הגר"א

ת"ח לשאר העם ועצמיהו סי' רע"ט סי' וזי"ד סי' רס"ז
סעיף ס"ט ולקמן סי' קנ"ו סי"ג: (ית) ואפי' כו'.
מהכ"ל דלא צ"ח צע"כ של רבו. (יט) מותר כו'.
ואפי' כו'. ענה"ג ודלא כירושלמי דירושלמי ס"ל כו'.
יוחנן נחמל סס ועתוס' יצמות ד"ה ומותר כו':
(כ) וא"ל הפסק. פ' הליצניא לחומרא וכמ"ס זירושלמי

ר"ס כ"ו וכן מהא דגיטין אין ראה דאם שאלו כיון
שכותב שטר אירוסין נעשו מוכיחין שרואה לשם אישות
אבל נלמ"ה אמרינן למלכות תלמודו ולשם זנות נעל
ורא' ומו"ס נחמל פ' משפטים ר' נתן אומר אין ת"ל
וילדה לו אלא להציל את הרב שכל על שפחתו שולח
עצמים ועומ' פ"ד מה' נחלות והרמב"ם סס נחלק בין

ברכת אליהו

שהוא בדוק בדקדוקי מצוות, והיתה לו שפחה והוליד ממנה
בן, והי' גוהג בו מנהג בניו, או שאמר בני הוא ומשותרת
היא אמו, הרי הבן יירשנו. ואעפ"כ אינו נושא בת ישראל
עד שיביא רא' שנשתחררה אמו ואח"כ ילדה, שהרי הוחזקה
שפחה בפנינו. וכתב שם המ"מ, דדעת הרמב"ם היא, דלענין
ירוש' יש לצרף שיש לאדון מיגו דידידו להנחיל לבן את
נכסיו ולתת לו במתנה אפילו יהי' עבד גמור, ולכן כשיש
לאדון חזקת כשרות מצרפין חזקה זו למיגו, והבן מן שפחתו
יורש אותו, דמעמידים חזקת כשרות האב נגד חזקת העבדות
של הבן, ונשאר דין מיגו דהי' האדון יכול לתת לבן נכסיו
במתנה. ועפ"הו"מ סימן רע"ט סי' ו. ושם הביא המחבר את
דברי הרמב"ם. וביורי סימן רס"ז סעיף פ"ט. ושם הביא
המחבר את דעת הגאונים, ואת דעת הר"ף — שסובר דבבא
על שפחתו הוה ספיקא, ובאיסורא לא לילדנו בטר אומדנא
להתיר את הולד בלא שחרור. ולקמן סימן קנ"ו ס"ב. ושם
הביא המחבר את דעת הרמב"ם ואת דעת הגאונים.
(ית) מה"ל בסק"ו, דאמרינן בגיטין מ' א דאם השיאו
רבו בת חורין, דיצא העבד בן חורין בע"כ של רבו, ואין
האדון נאמן לומר שלא שחררו, משום דאמרינן שיש חזקה
שאינו רוצה לעבור איסור. וה"ה הכא א"נ לומר שכיון לשם
זנות.

(יט) ענה"ג פק"פ שציין לברייתא דיבמות דכ"א ע"א
וכמסקנת גמ' דידן סוטה דמ"ג ע"ב. ודלא כירושלמי. דאיתא
בירושלמי דיבמות פ"ב ה"ד: חורגים שגדלו בבית אחד
אסורין להינשא מפני מראית העין. ואין הלכה בזה כירושלמי.
דירושלמי ס"ל כו' יוחנן כגמרא שם בסוטה מג' ב דחורגתא
הגדילה בין האחין אסורה לינשא לאחין דמתחזיא כי אחתיהו.
ומסקינן התם: ולא היא קלא אית ליה למילתיה. ועתוס'
יבמות שם ד"ה ומותר כו'. ושם כתבו בשם ר"ת דאוסר
מחמת הירושלמי הנ"ל. והתוס' סיימו שם דמסוגיא דסוטה
הג"ל מוכח דלא חיישינן למראית העין גבי חורגה הגדילה
בין האחין.

(כ) ביבמות כב א: תני דבי רבי חייא שלישי שבבנו ושבתו
ושבבן אשתו ושבת אשתו שגיי, רביעי שבחמיו ושבתו

ד"ה דאי כו'. דאיתא שם דעבד שהשיאו רבו בת חורין
יצא לחירות, דאי לאו דשחרריה לא הוה מיעבד ליה איסורא
על ידו, כדלעיל סימן ד ס"ב, ועמ"ש. ומקשינן: ומי
איכא מידי דלעבדיה לא מיעבד. ליה איסורא ואיהו עבד
אסורא (ולמה בהכותב שטר אירוסין לשפחתו אמרו חכמים
דאינה מקודשת). ותריצין: הבמ"ע דאמר לה צאי בו והתקדשי
בו ר"מ סבר יש בלשון הזה לשון שחרור ורבנן סברי אין
בלשון הזה לשון שחרור. וכתב שם ברש"י ד"ה צאי כו'.
וה"ל: כלומר אי דאמר התקדשי בו גרידא ודאי שחררה
מעיקרא כו'. והיינו משום דאילו לא שחררה לא הי' עושה
איסור לישא את שפחתו. ומכאן הוכיחו הגאונים, שאם בא על
שפחתו הרי זו הוכחה ששחררה מקודם, דאליכ לא הי' עושה
איסור לבא על שפחתו. ואמרינן בפ"ג דיבמות ק' א ופי'ו
דפלוטות ק' א ופי'ו דגייסין פ"א א: אין אדם עושה בעילתו
בעילת זנות, ואמרינן בדעל לשם קידושין, וכ"ש איסורא, דק"ו
בבא על שפחתו, שיש חזקה שלא בא עליה ביאת איסור,
ואמרינן ששחררה מקודם. אבל הרמב"ם בפ"י מגירושין
הי"ט סתר דבריהם וסובר דמ"ש, אין אדם עושה בעילתו
בעילת זנות, היינו דווקא באשתו שגירשה או במקדש על
תנאי ובעל סתם שהרי אשתו היא. אבל בשאר הנשים הרי
כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות, עד שיפרש כי הוא לשם
קידושין, ואצ"ל בשפחה או עכו"ם שאינה בת קידושין שאין
חוששין להן כלל, כמש"ל סימן קמ"ט סי' ו. ועמ"ש ר"ס כ"ו.
ושם נפסק בהרמב"ם שאם בא על האשה דרך זנות שלא לשם
קידושין אינו כלום ואין חוששים — מטעם חזקה אין אדם
עושה בעילתו בעילת זנות — להצריכה גט, ועמ"ש סק"א.
וכן מוא' דגיטין הנ"ל אין ראיה, דשם שאני בינו שפוחת
שטר אירוסין, מעשו מוכיחין שרוצה לשם אישות, אבל
כלא"ה אמרינן למלכות תלמודו ולשם זנות בעל. וראי' ממ"ש
כמכילתא פרשת משפטים — על הפסוק: וילדה לו בנים או
בנות (שמות כ"א, ד'): ר' נתן אומר אין ת"ל וילדה לו
אלא להביא את הרב שבא על שפחתו שולדיה עבדים. ועמ"ס
פ"ד מה' נחלות הי' שהביא הראי' הנ"ל ממכילתא. והרמב"ם
שם מחלק בין ת"ח לשאר העם: דאם הוא ת"ח או אדם כשר,

באר הגולה

ש שם דס"ל דהאיניא
אכולהו הני דר' חייא
קאי ולא אפסטה וה"ל
אפיקא דרנן ולקולא
ודלא כהירושלמי.
ה מפורש בתורה.

א משנה ונחמה שם דף
לעיל סוף סעיף י"ב.

בירושלמי שאברהם אסור בכל נשי ישראל ושרה אסורה בכל אנשי ישראל
ש (כא) ולהרמב"ם יש להם הפסק. יג ת בת אשתו ובת בתה בנה אסורות
לו מן התורה ודוקא בת אשתו אבל בת אנוסתו מותרת לו לאחר מיתתה.
ואפילו (כב) בחייה אם כנס לא יוליד (כ"י ריש פרק נושאין על האנוסה). יד (כג) בת
בת אשתו ובת בן אשתו אסורות מדרבנן ב ואין להם הפסק ב ולהרמב"ם

י"ו ע"א. ב נעיל שם דכ"ז ע"א ולא נפסטה ופסק הרא"ש לחומרא. ג שם נפ"א מנעם שכתבתי

ביאורי הגר"א

אברהם אסור בכל נשי ישראל שרה אסורה בכל אנשי
ישראל: (כב) ואפילו בחייה כו'. דהא טעם משום
השדל ונרננה לא נפקין כח"ש נספ"ז בחייה כו'.
נימוקי יוסף סוף פרק ג נשם תוספתא. ליקוט:
(כג) בת בת כו'. הנה נשלישי שנחנו ונחנו מנה ד'
שניות וכן נרציעי שנתנו ונחנו וכן לא מנה חלל

כח"ש: (כא) ולהרמב"ם. ש' לקולא נשם סופרים
כו' והא דירושלמי הוא משום אשת אביו וכלת בנו כח"ש
הוא נעלמו כח"ש נס"ו ובס"י אכל צירוש' שם
מ' כדעת הרא"ש דקאמר שם רב אומר כלת בנו יש לה
הפסק מה פליג כלת בנו ממוקם אחר אשת רב אומר
זרע היוולד ממנו אסור א"ר יוסי צ"ר זון נעמלל דר

ברכת אליהו

חילוק ומה הפעם ריש לה הפסק — פני משא, כלת בנו
ממקום אחר באת רב אמר זרע היוצא ממנו אסור א"ר יוסי
ב"ר בון למעמא דרב אברהם אסור בכל נשי ישראל שרה
אסורה בכל אנשי ישראל. הרי דהירושלמי הולך אליבא דרב
דכלת בנו יש לה הפסק מפני שבאת ממקום אחר דהיינו
קורבה שצ"י אישות ובורע היוצא ממנו, אין לה הפסק, וע"ז
מסיים הירושלמי דאברהם אסור בכל נשי ישראל כו'. אלמא
דהא דאסור אינו משום כלת בנו אלא משום דבורע היוצא
ממנו אין לה הפסק.⁷

(כב) תנן ביבמות צו א: נושאין על האנוסה (לאחר שאנס
ופתה את האשה מותר לישא בתה ואחותה ואמה — רש"י)
האונס והמפתה על הנשואה חייב. ובגמרא שם פריך: ורמינהי
הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה. ותרץ:
מדרבנן (משום גזירה שמא לאחר שישא את בתה יזנה עם
הראשונה והוא אונס ומפתה על הנשואה — רש"י). ופריך:
וכל היכא דאיכא איסורא מדרבנן תני נושאין. לכתחלה.
ותרץ: כי תנן במתניתין לאחר מיתה. ופתב הנימוקי יוסף
סוף פרק ג' [צ"ל: ב] דיבמות ולא כמו שצוין בשו"ע: ב"י
ריש פרק נושאין על האנוסה. והטעות גובעת מזה שבהתחלת
בד"מ ס"ה — ששם הוזכר הדין הזה — כתוב וכן כתב ב"י
ריש נושאין על האנוסה כו'. אולם זה לא קאי אדין שלפנינו.
ועיין שם בד"מ שסיים: וכן הוא שם ספ"ב דיבמות. וכתב
שם דאף בחייה אם כנס לא יוציא. ומ"ש בד"מ: „וכתב
שם" היינו בספ"ב דיבמות בשם תוספתא פ"ד דיבמות, דאיתא
שם: הנטען מן האשה לא ישא אמה בתה ואחותה אם כנס
לא יוציא. וטעמא דמילתא הוא, דהא הפעם דלא ישא הוא
משום חששא שתזנה עמו, וכל היכא דהוה רק חשש, ואין
האיסור בודאות, אם כנס לא יוציא כמ"ש בספ"ב כו' א דברננה
לא מפיקין.

(כג) לשון המחבר הוא כלשון הרמב"ם בפ"א מאישות ה"ו.
והרמב"ם מונה שם ב' שניות כמ"ש בסק"ב. והנה בשלישי

שנייה כו' א"ל רב כהנא שניות דבי רבי חייא יש להן הפסק או
אין להן הפסק. והאיבעיא לא נפסטה שם. והדעה הראשונה
שכתב המחבר היא דעת הרא"ש שם פ"ב ס"א שפסק האיבעיא
לחומרא, אעפ"י שהאיבעיא היא בשל סופרים, אפ"ה פסק
האיבעיא לחומרא, וכמ"ש בירושלמי כמ"ש המחבר —
שהביא לשון הירושלמי. [ועיין לקמן סק"א. ובבאה"ג סק"ר
כתב שדין זה של המחבר הוא גם לדעת הרמב"ן שהאיבעיא
שם לא קאי אשניות דזרעו. ואם כי זה נכון. אבל המחבר
שבסעיף י"ד הביא גם על בת אשתו ובת בן אשתו
הדיעה הראשונה דאין להן הפסק, הרי זה כדעת הרא"ש,
וכמ"ש בבאה"ג סק"ב.]

(כא) ולהרמב"ם בפ"א מאישות ה"ו פסק — בהני דאיבעיא
להו ביבמות כב א — דיש להן הפסק. והרמב"ם סובר
דהאיבעיא היא גם אזרעו ודלא כרמב"ן הנ"ל בסק"כ דלא
קאי אשניות דזרעו, ודלא כרא"ש שפסק לחומרא מחמת
הירושלמי. וכתב שם המ"מ דהרמב"ם פסק לקולא, דבשל
סופרים הלך אחר המיקל. והא דירושלמי — דאמר שאברהם
אסור בכל נשי ישראל ושרה אסורה בכל אנשי ישראל —
הוא משום אשת אביו וכלת בנו כמ"ש הוא בעצמו כמ"ש
כמ"י ובפ"ש. דהא דהירושלמי אסור לאברהם בכל נשי
ישראל אינו משום בת בת בן אלא מחמת כלת בנו
דאין לה הפסק, כמו שפסק שם הרמב"ם וכמ"ש לקמן בס"ט.
ובכלת בנו יש לאסור יותר עד סוף כל הדורות מפני שהבנים
בני ירושה ושכיחי גביה, אבל בת בנים לאו בת ירושה היא
ולא שכיחא גביה, כמ"ש התוס' בד"ה שניות והראש פ"ב
ס"א. והא דאסור הירושלמי לשרה בכל אנשי ישראל היינו ג"כ
משום אשת אבי אביו שאין לה הפסק כמו שפסק שם הרמב"ם
וכמ"ש המחבר בסעיף ו. אבל בירושלמי שם מ' כדעת הרא"ש
הנ"ל בסק"ב — דהא דאברהם אסור בכל נשי ישראל הוא מחמת
שלישי שבבנו שאין לה הפסק. דקאמר שם בירושלמי פ"ב
דיבמות ח"ד: רב אמר כלת בנו יש לה הפסק מה פליג (מה

7 ובתנא דגר"א — שעל הרא"ש פ"ב דיבמות ס"א —
לה הפסק. ועי"ש.

יש להם הפסק. טו אם אשתו ואמה ואם אבי אשתו אסורות מן

ביאורי הגר"א

שנים וכן צפי' צפי' דינמות והוא כפי גי' שם א"ל רבינו לר"ל מ"ש למעלה כי' והא' צנו ונתו לדיסורא מכה אשתו דכל שלמעלה מומנו עד דור רביעי אסור בכל ענין וכן ד' משא"כ למטה דלין ליסור מכה אשתו

ברכת אליהו

אסורה, והאיסור הוא רק אם אחר בן אשתו הוא ג"כ בן דהיינו בת בן בן אשתו שהולך זכר אחרי זכר והוא כסדר כמו באשת אב הכל זכרים דאשת אבי אביו אסורה לו וזו אין לה הפסק כדלעיל ס"ו, דשם הכל זכרים, אבל באשת אבי אמו — דלא הכל זכרים — אסורה היא בלבד לרמב"ם כדלעיל ס"ז, ולכן בכה"ג לא חשיב לאשתו בחושבנא דדרי, כיון דלא בכל גווני הנכדה אסורה, והאיסור הוא רק כשהולך זכר אחר זכר, וכן נבנתה הכל נקבות כנ"ל באם אמו. דכמו באם אמו דאין לה הפסק הוא לרמב"ם רק כשכולן נקבות כדלעיל ס"ב וכמש"ש סק"ו, כמו"כ בבית אשתו דאסורה, זה רק כשכולן נקבות, דהיינו בת בת אשתו (או בת בן בן אשתו דהוי זכר אחר זכר כנ"ל), אבל לפעמים הדור הרביעי הוא מותר כגון בת בן בתה (או בת בת בנה) ולכן לא חשיב את אשתו בחושבנא דדרי, כיון דלא תמיד הדור הרביעי שלה אסור, ופריך: והא' בנו, ובתו כו', ולא כגירסא שלפנינו: והא' בן אשתו ובת אשתו כו', אלא דקושי' הגמ' היא על בנו ובתו דאיסורא מכת אשתו קאתי ולא חשיב לה, וקושי' הגמרא היא, דבנו ובתו ג"כ אסור כל שלמטה ואין חילוק בין אם הנכדה היא מבנים לחוד ומבנות לחוד או בעירוב וכל הדי' שניות שלמטה אסורות, א"כ מדוע לא קחשיב אשתו בחושבנא דדרי, הרי כל השניות דהיינו הנכדות של אשתו שיוצאות מבנו ובתו הן אסורות והי' צריך לחשוב גם את אשתו בחשבון השניות, דהיינו לקרותן רביעי ולא לקרותן שלישי, ומשני: אידי כו', ולא כגירסא שלפנינו: אידי דתנא ג' דורות למטה ידידיה ולא חשבה תנא נמי ג' דורות למטה ידידיה ולא חשבה, אלא גרסינן להיפך: אידי דתנא ג' דורות למטה ידידיה ולא חשבה תנא נמי ג' דורות למטה ידידיה ולא חשבה, ופירושו דבאמת בבנו ובתו הי' צריך לחשוב אשתו בחושבנא דדרי, רק אידי דבבן אשתו ובת אשתו תנא ג' דורות ולא חשב לאשה בחושבנא דדרי, וקראה שבבן אשתו ושבת אשתו, תנא נמי ג' דורות למטה ידידיה דהיינו בבנו ובבתו.⁸

שכבנו ובתו מנה ד' שניות והן: (א) בת בת בנו, (ב) בת בן בנו, (ג) בת בת בתו, (ד) בת בן בתו, וכן ברביעי שבחמיו וחמותו מנה ד' שניות והן: (א) אם אם חמותו, (ב) אם אם חמיו, (ג) אם אבי חמותו, (ד) אם אבי חמיו, וכאן בשלישי שבבת אשתו לא מנה אלא שתיים והן: (א) בת בת בת אשתו, (ב) בת בן בן אשתו, והקשו שם הכ"מ והל"מ מדוע לא מנה הרמב"ם גם בבן אשתו ובת אשתו שתי שניות לכל אחת, והי' צריך הרמב"ם למנות גם בת בת בן אשתו ובת בן בת אשתו, והלח"מ תירץ דלכן לא מנאן הרמב"ם משום דאין בהן רבותא, אבל מדנקט הרמב"ם שם רק כ' שניות, מוכח דהו"פ מאלו השניות אינן אסורות, וכן בפירושו על המשנה בפ"ב דיבמות כ' א' מנה הרמב"ם רק כ' שניות, ומוכח מכאן דיותר מאלו אין שניות אסורות, והרמב"ם סובר דבת בת בן אשתו ובת בן בת אשתו אינן אסורות, וזה כפי גי' שם כב א': תני דבי רבי חייה שלישי שבכנו ושבתו ושבתו אשתו ושבת אשתו שניה, רביעי שבחמיו ושבתו שניה א"ל רבינא לרב אשי מ"ש למעלה דקחשיב לה לאשתו ומ"ש למטה דלא קחשיב לה לאשתו, וקושי' הגמרא היא כמש"ש רש"י: מ"ש למעלה דקרי לאם אם חמיו ואם אם חמותו רביעי וקא חשיב לאשתו בחושבנא דדרי, ומ"ש למטה דקרי לבת בן בנו דור שלישי ולא חשיב אשתו דתהוי רביעי, ותריץ: למעלה דאיסורא מכת אשתו קא אתי חשיב לה, למטה דאיסורא לאו מכת אשתו קאתי לא קחשיב לה, וזהו פירושו: דכל שלמעלה ממנו עד דור רביעי אסור בכל ענין והן ד' דבחמיו וחמותו האיסור למעלה הוא בכל אופן שהאשה היא נכדת האם עד דור רביעי למעלה כל האמהות אסורות, בין שאשתו היא נכדת האם מבנים לחוד או מבנות לחוד או מעירוב בן ובת, והן הדי' שניות שבחמיו וחמותו הנ"ל, וכיון דהאיסור הוא בכל אופן שאשתו היא נכדת האם, שייך לסמן את האיסור בתור רביעי לאשתו, ולפיכך חשיב לאשתו בחושבנא דדרי. משא"כ למטה דאין איסור מכת אשתו כל דור שלמטה ממנה, אלא מכת בנה, דלא בכל דרי שלמטה ממנה אסור, דהיכא שנכדה הוא מעורב מבן ובת כגון בת בת בן אשתו אינה

אשתו. אבל בחמיו וחמותו האיסור אינו מפני שהם נקראים אב אשתו ואם אשתו אלא דחמיו וחמותו אסורים מחמת עצמם (וראה דברים כ"ח כ"ג: ארור שוכב עם חותנתו, ועיין כאן בדגול מרבה) ולכן האיסור הוא למעלה בין בזכרים לחוד ונקבות לחוד ובין בתעריבות, ואמנם בבנו ובתו שהאיסור הוא שנקרא בנו ובתו א"כ לפי"ז היה ג"כ צריך להיות דהאיסור הוא בדרא דבנים לחוד או בדרא דבנות לחוד, אלא דבזה א"ל דרך היכא דהאיסור הוא ע"י קורבא דאישות כגון בן אשתו או בת אשתו הצריכו שהשניות תהיינה דומות להאיסור בעצמו, אבל בבנו ובבתו שהאיסור הוא מחמת עצמו ולא ממקום אחר, לכן אסור בכל גווני, ועיין בענין סברא זו, בירושלמי שהביא רבנו בס"ק כ"א, ודו"ק כי קצתו ואכמ"ל.

8 גם בהגהות הגר"א ביבמות כב א' הביא הגירסא הנ"ל לשיטת הרמב"ם, ועיין בחזק"א אבה"ז ס"ס קל"ז שכתב על דברי רבנו שם: אכל צ"ע טעמא דהא מילתא דמ"ש איסור בת אשתו מאיסור בתו וחמותו דכתבת ואסור עד דור רביעי בכל גווני בין בדרא דבנים בין בדרא דבנות ובין תעריבות וכן ובת ואיסור בת אשתו לא אסור דור דרא דבנים לחוד או בדרא דבנות לחוד כו', עישה' שהשאר בבע"ג. ולחומר הקושיא נ"ל דבבן אשתו האיסור הוא מפני שנקרא "בן אשתו", ולכן השניות אסורות רק אם הן דרך זכרים לבד, דצריך להיות דומה להאיסור עצמו והוא בן, ובבת אשתו, האיסור הוא מפני שהיא נקראת "בת אשתו", ולכן השניות האסורות הן רק כשכולן נקבות, דאז זה דומה לצעם האיסור שהיא "בת

באר הגולה

ד שם רביעית שנתנו
וכו'.

ה חציעה שם ולא
נפשה ולדעת הרמב"ם
והר"ם שם חלוקה
לחומרה.

ו שם כו"ש דסוגר
לחלוקה לקולא.

ז מפורש בתורה.
ח שם דף כ"ד ע"ה

וילין לה תוקף.
ט ירושלמי כתובו

הרי"ף והר"ם שם צ"כ
דינוות.

י נתבאר צרייתא
וכמסקנת הגמרה שם

דף כ"ה ע"ה.
כ נתבאר שם צרייתא

דרב' נסים וכו'.
ל כ"ל וכן הוא

צטור וכו'.
מ כלומר דמכר שם

דף כ"ה ע"ה. ונוני חלו.
נ שם ושם

דף כ"ה ע"ה. ונוני חלו.
ס צרייתא שם דף כ"ה ע"ה.

ק שם דף כ"ג ע"ה.
ר מוסקנת הגמרה דסוגר דף כ"ג ע"ה.

ש צרייתא שם ציננות
ודלא כהירושלמי וכו' פ

הרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

והרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם
שם הריטב"א שם ציננות

התורה ו אבל אם אם אשתו ואם אם אבי אשתו ואם אבי אשתו
ואם אם (אם) אבי אשתו אסורות לו מדרבנן והוא לה הפסק ו להרמב"ם
יש להם הפסק. טז ז אחות אביו ואחות אמו אסורות לו מן התורה ה בין

שהאחות היא מן האב בין שהיא מן האם. יז ט (כד) מותר אדם בבת אחי

אביו ובבת אחי אמו ואחי אביו אמו מותר באשתו ובבתו. יח (כה) אשת

אחי אביו מן האב אסורה מן התורה י אבל אשת אחי אביו מן האם ואשת אחי

אמו בין מן האם בין מן האב אינן אסורות אלא מדרבנן ומכאן ואילך כגון כ אשת

אחי אבי אביו מן האם (ואשת אחי אם אמו בין מן האב בין מן האם) מותרות ואשת

אחי אבי אביו מן האב ואחות אבי האב בין מן האם בין מן האב ואחות אם האם

מ מותרות ג ויש מי שאוסר באלו. יט אשת בנו אסורה לו מן התורה ס ואשת

בן בנו אסורה מדרבנן ואין לה הפסק עד שתהי' אשת אחד ממנו אסורה על יעקב

אבינו. כ ע אשת בן בתו אסורה מדרבנן ויש לה הפסק. כא פ אשת

בן אשתו מותרת לו וכן אשתו מותר באשתו. כב אשת אחיו בין * מן האב

ז בין מן האם בין מן הנשואין ק (כו) בין מן הזנות אסורה מן התורה. כג ר (כו) שני

חורגין הגדלים יחד בבית מותר כל אחד באשת חבירו ולא חיישינן למראית העין

לומר שנראה כאשת אחיו. כד ט מותר אדם באשת חמיו וחמיו מותר באשתו

דף כ"ה ע"ה צ טור גסם השאלות וכ"כ התוס' גסם גסם ר"ח וכו' דעת הרמב"ם והרי"ף שלח ונוני חלו. ג שם ושם

גסם ר"י ושכן דעת חזונו וסוגיא דתלמודא שם דף נ"ז ע"ה דלא כוותיה. ס צרייתא שם דף כ"ה ע"ה. ע ג"ה שם

התנינא דלמורא. פ צרייתא שם ע"ה. * פ' שלח דמקום ונוה. צ שם דף כ"ה ע"ה יליף לה תוקף. ק שם דף כ"ג ע"ה

יליף לחתונה וקרא וס"ה לשאר עריות. ר מוסקנת הגמרה דסוגר דף כ"ג ע"ה. ש צרייתא שם ציננות ודלא כהירושלמי וכו' פ

הרי"ף וכו'. דעת הרמב"ם שם הריטב"א שם ציננות ורבים מרצוניו חתו וכן עיקר.

ביאורי הגר"א

(כד) מותר אדם כו' ואחי כו'. פ"ה דד"ה: (כו) שני כו'. ר"ל דלא כהירושלמי וסוגיא דסוטה
(כה) אשת אחי כו'. כפול הוא לעיל צס"ה וצס"ט
וחזר וכפל כאן משום סיפא דיש להן הפסק כמש"י:

ברכת אליהו

דאחותו מן הזנות אסורה כג"ל בסקי"ד וה"ה לשאר עריות.
ואמנם כן כתב בב"י. אבל לענין אשת אחי א"צ לזה.
דאפשר ללמוד זה ממנתי' שם כב א: מי שיש לו אח מכל
מקום וזקק את אשת אחיו לייבום ואחיו הוא לכל דבר. ושם
בגמרא אמרינן: מכל מקום לאתויי מאי אמר רב יהודה
לאתויי מזור. [ענין בב"ה מש"ש].⁹

(כז) ר"ל דלא כהירושלמי בפ"ב דיבמות ה"ד הג"ל בסקי"ט
דאמר: חורגים שגדלו בבית אחד אסורין להנשא מפני
מראית העין. ופסקינו דלא כהירושלמי מפני דפוסה שהביא
בבאה"ג סק"ר הג"ל בסקי"ט ועמש"ש לענין חורגה הגדלה
בין האחין: וה"ה לשני חורגים הגדלים יחד בבית שמותר
כל אחד באשת חבירו [וע"ל סק"ה].

(כד) פ"ה דד"ה. [בבאה"ג סק"ט כתב שזה ירושלמי כתבוהו
הרי"ף והר"א"ש בפ"ב דיבמות. ואם כי לכאורה כן נראה
מלשון הרי"ף והר"א"ש שם ס"א, דז"ל שם: ירושלמי תני
בר קפרא מוסיף אם אבי אביו ואם אביו אמו אשת אחי אביו
כו' אבל כבר כ' שם בהגהות הגר"א אות ב דמהקטע: אשת
אחי אביו כו' אינו בירושלמי. אלא זהו בפ"א דדרך ארץ רבה
וז"ל: אשת אחי אביו אסורה לו ובתו מותרת לו ואחי אביו
מותר באשתו ובבתו; אשת אחי אמו אסורה לו ובת מותרת לו
ואחי אמו מותר באשתו ובבתו].

(כה) מ"ש בסעיף זה עד: ומכאן ואילך כו', כפול הוא
לעיל בפ"ה ובפ"ט, וחזר וכפל כאן משום סיפא דיש להן
הפסק כמש"י: ומכאן ואילך כו' מותרות.

(כו) בבאה"ג ס"ק ק' ציין ליבמות כג א דשם יליף מקרא

כיון דגם בשאר עריות הדין כן וכמ"ש בבאה"ג. אבל כיון
דתנא כבר: ואחיו הוא לכל דבר, לענין ליורשו ולישמה לו,
כמש"ש בגמ', נכלל בבבא זו כל הדינים.

9 לכאורה — לפי דברי רבנו — קשה, כי מקשינן בגמרא
שם עמוד ב: ואחיו הוא לכל דבר למאי הלכתא כו', היתה
הגמרא יכולה לתקן: לענין איסור אשת אחיו, ואפ"ל להמשך
לא היתה צריכה להשמיטנו זאת באופן מיוחד באשת אחיו,

באר הגולה

ת כדעת הירושלמי
כ"כ התוספות שם
ושכן עשה ר"ת מעשה
וכ"כ צ"ל והר"ש
והטור.

א ירושלמי כתנחו
הרי"ף והר"ש שם.
ב פשוט שם במשנה

צנצני דל"ז ע"ל וצדק כ"ה ע"ל יליף לה מלשון חס.
וסתמקי לה שם צנח וכר"ע כ"כ הרי"ף והרמב"ם צפ"י מה"ג וש"פ.

ת (בח) ויש מי שאוסר. כה א (בט) מותר אדם באשת בן אחיו ובאשת בן אחותו
(ל) (ומותר צנת אחיו ולחותו ומנה לישא אותה כלעיל סימן ז'). כו אחות אשתו
אסורה לו מן התורה (לא) כל זמן שאשתו קיימת לא שנא אם היא אחותה מן האב
ב או מן האם (לב) ואפילו גירש את אשתו (לג) ג אבל לאחר מיתתה מותר באחותה.
(לד) (וכל המגרש אפילו מחמת קול צעלמל נאסר נקרוצותיה) (צ"י צ"ס הרש"א סי' י"ג).

כו ד (לה) קידש אשה והלכה למדינת אחרת ובאו עדים והעידו שמתה ונשא את
ג ממשניות הפסוק ומדכתינן צחיה. ד משה שם דל"ז ע"ל

ביאורי הגר"א

לתמורתי תתראי הא דירושלמי עיין שם. ליקוט:
(בט) מותר כו'. ד"ל שם וכבר מנה זה וכמש"ל
צחיה: (ל) ומותר כו'. שם והניחו הר"ש שם:
(לא) כ"ז שאשתו כו'. כמ"ש צחיה: (לב) ואפי'
גירש כו'. שם ח"כ: (לג) אבל כו'. כ"ל והפ'
מתני' בספ"ד ופ"י ושאר מקומות: (לד) וכל
המגרש כו'. כמ"ש נקדושין ס"ה א' למאי אומר לו
כו' לע"ג דעכשיו מותר נקרוצותיה: (לה) קידש
כו'. כר"ע וכן ס"ל לרז אלינא דרז הונא וכן ס"ל

כ"ל: (בח) ויש מי שאוסר. צנחיה כמ"ש תוס'
שם ד"ה ומותר צ"ס הירושלמי וצספר הישר כ' צ"ס
הירושלמי אשת חמיו ואשת חתנו מותרות לו אצל אמרו
חכמים אסורות לו מפני מראית עין וערש"ל וכה'
צפ"ל דד"ל וס' הראשונה ס"ל כיון דנמ' צסוטה
פליג על חורגין ה"ה צ"ס חמיו וחמיו כיון דלא
חיישין למראית העין: מותר כו'. וכן הסכימו הרמב"ן
והרש"א וכ' מנ"ש שם א"ל רז הילל כו' וכתבין
סתרי כו' וליק דהשיב הא ג"כ אלמל לא ס"ל

ברכת אליהו

(בט) כן הוא במסכת דרך ארץ רבה פ"א. וכבר מנה זה
וכמש"ל בס"י [ועמש"ש סק"ד].

(ל) שם והביאו הרא"ש שם¹⁰.

(לא) כמ"ש בויקרא יח, יח: ואשה אל אחותה לא תקח
לצרר לגלות ערותה עליה בחייה.

(לב) ביבמות ח ב: אי מואשה אל אחותה הוה אמינא
נתגרשה שריא תלמוד לומר בחייה כל שבחייה דאע"ג
דנתגרשה לא.

(לג) כ"ל בסק"א, והוא מתני' בספ"ד דיבמות מט א:
אשתו שמתה מותר באחותה. ופ"י שם צד א במשנה: מי
שהלכה אשתו למדינת הים באו ואמרו לו מתה אשתך ונשא
את אחותה כו' ואם מתה ראשונה מותר בשניה. ושאר
מקומות.

(לד) כמ"ש בקידושין פה א אהא דתנן התם: היא אומרת
קדשתי והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה
והיא אסורה בקרוביו. ואמרינן שם בגמ' בס"ד דאהא אמר
רב דכופין אותו ליתן גט כדי להתירה לינשא. ומקשינן:
אמאי אמר לא ניהא לי דאיתמר בקריבה. אע"ג דעבשיו לפני
הגט מותר בקרובותיה, בכ"ז אמרינן התם דאם יתן גט יהי'
אסור בקרובותיה. [ועיין בדרכי-משה סק"י שהביא הטעם
שלא יאמרו נושא קרובת גרושתו. וה"ה דאסור בקרובותיה
כשמגרש מחמת קול בעלמא].

(לה) תנן ביבמות צד א: מי שהלכה אשתו למדינת הים

(בח) מ"ש המחבר: „ויש מי שאוסר“, היינו בשתיחה: באשת
חמיו ובאשת חתנו, כמ"ש תוס' ביבמות כא א ד"ה ומותר
בשם הירושלמי. ואם כי בתוס' הוזכרו — בשם הירושלמי
לאסור — רק „אשת חמיו“, ולא הוזכרו אשת חתנו, וכ"ה
בירושלמי שלפנינו פרק ב' הלכת ד', אבל בספר הישר⁹
כתב בשם הירושלמי אשת חמיו ואשת חתנו מותרות לו
אבל אמרו חכמים אסורות לו מפני מראית עין. וערש"א
שם שהביא כן מספר הישר. ועיין עוד להלן בליקוט. וכ"ה
בפ"א במסכת דרך ארץ רבה: אשת חמיו ואשת חתנו הרי
אלו מותרות לו אבל אמרו חכמים אסורות לו מפני מראית
עין. וסברה הראשונה ס"ל כיון דנמ' כפוטת הנ"ל בסק"ט
ובסק"ו פליג על חורגין וסוברת דלא חיישין למראית
העין, ה"ה באשת חמיו ואשת חתנו פליג גמ' דידן אירושלמי,
וסוברת דמותרות דלא חיישין למראית עין.

ליקוט: וכן הסכימו הרמב"ן והרש"א דמותרת, וכתבו מ"ש
לעיל דגמ' דידן דסוטה דפליג בחורגין על הירושלמי ה"ה
דפליג באשת חמיו. ועוד כתבו ראה — דאמוראי בתראי לא
ס"ל דחיישין למראית העין — מנ"ש שם עמוד ב: א"ל רב
הילל לרב אשי לדידי חזיא לי שניות מר בריה דרבנא
וכתיבן שיתפרי כו' כ"ל בסק"ב, ולא קאמר דהשיב הא אשת
חמיו ג"כ, אלמא לא ס"ל לאמוראי בתראי הא דירושלמי
ע"ש. [ובסק"ב ב' כ' שלכן לר"ת אינו מונה אשת חמיו בין
השניות, מפני שהאיסור הוא רק משום מראית העין ע"ש].

⁹ מהדורת שליונגר, ירושלים תשי"ט, סימן לט.

¹⁰ מ"ש רבינו בהתחלת הס"ק: „שם“, כוננו למסכת דרך
ארץ רבה פ"א שהוזכר בסק"ד ובסק"ב כ"ס. ומ"ש רבינו:
„והביאו הרא"ש שם“, הנה הרא"ש בפ"ב דיבמות ס"א הביא
זה בשם הירושלמי, וכבר כ' בסק"ד דזה אינו בירושלמי,
רק במסד"א, ולפינו גם במסכת ד"א אינו. ובהגות הגר"א

— למס' ד"א פ"א — אות י' כתב שכן צריך לגרוס שם:
נושא אדם אשת בן אחיו ואשת בן אחותו. ועיין מ"ש בהערה
לסק"ג. וגם מ"ש רבנו בס"ק כ"ט: „ד"א שם“ כוננו להוציא
ממ"ש בבאה"ג סק"א שזה ירושלמי וכמ"ש בס"ק כ"ד. ועיין
בסימן ב' בביאורי הגר"א ס"ק ל"ט.

באר הגולה

ה שם דף פ"ז ע"ב.
 ר גניטין דע"ט ע"ב.
 ז שם גנושה וכו'
 יוסי וכו' ונפרש לה דני
 יצחק נפחל שם דף
 ג"ה ע"ח ונפחל דרש
 יסודות משניות דשמואל
 פסק הלכה כרבי יוסי.

אחותה ואח"כ נודע שלא מתה אסור בשתייהן וצריכות שתייהן גט ממנו (לו) וכל הדרכים השונים בפ' האשה ה רבה ובפ' ה חזק נוחגין בהן (לו) ואם מתה אחת מהן מותר בחבירתה ז (לח) אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ובאו עדים והעידו שמתה ונשא אחותה ואח"כ נודע שלא מתה אין אחותה צריכה ממנו גט ואשתו מותרת לו ומותר בקרובות שניה ושניה מותרת בקרוביו ואם מתה ראשונה מותר בשניה (לט) וכן שאר העריות שנשאן בחזקת היתר ונמצאו ערוה אינן צריכות

ביאורי הגר"א

לשמואל אליבא דר"י נפחל ונפסקא לן אמאן קלי שמואל
 התם וכח"כ למטה דעדינן להחמיר: (לו) וכל
 הדרכים כו'. כמו בכל הכי דפ' הזורק וכ"כ נכח"כ
 דשם כמה דברים שאין רק מדרגתן ור"י אליבא דר"י

ברכת אליהו

במלואם]. עכ"פ אי קאי שמואל אדרבי יצחק נפחא יוצא
 שגם שמואל ס"ל דחיישינן שיאמרו תנאי ה' בקידושין,
 ולמטה בס"ק מ"ד נביא דעבדינן לחומרא. ולכן גם לענין
 אחות אשה עבדינן לחומרא דחיישינן שמא יאמרו תנאי ה'
 בקידושין.

(לו) כמו בכל הכי דפ' הזורק. דתנן בגיטין ע"ב: כתב לשם
 מלכות שאינה הוגנת לשום מלכות מדי לשום מלכות יון
 כו' תצא מזה ומוזה כו'. ושם בבב"ב, דשם כמה דברים
 שאינן רק מדרבנן כמש"ש פ א אההיא משנה: ר"מ לטעמיה
 דאמר ר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד
 ממזר. וכ"כ כאן שיש חשש שיאמרו שעבר איסור דאורייתא
 דאחות גרושתו כנ"ל בסק"ה. וביבמות צ"ה ב אמרינן דרבי
 יוסי אליבא דר"י נפחא אמר כל שפוסל כו'. [ולקמן בסקמ"ד
 נביא את דברי הגמרא]. עכ"פ היוצא מגמ' זו הוא שאם
 הלכו ארוסתו וגיסו למח"י ובאו ואמרו שמתו אשתו וגיסו
 ונשא את אחות אשתו שהיתה נשואה לגיסו ואח"כ באו
 שניהם אסורה אשתו לחזור לו דחיישינן שיאמרו שהקידושין
 עם הראשונה היו על תנאי, ויאמרו שגיסו גירש את אשתו
 ולכן נשאת לאחר. ואם עכשיו תחזור אחות אשתו לבעלה
 יאמרו שמתו להחזיר גרושתו משנשאת. וכיון שאחות אשתו
 אסורה לבעלה גם אחותה שהיא אשתו אסורה לו וז"ש ר'
 יוסי במשנה שם צ"ב: „כל שפוסל ע"י אחרים" — דהיינו
 גיסו — „פוסל ע"י עצמו" — כלומר לראשון. וכמו בניסו
 כל הדרכים כו' — דהו"ל כאשה שנשאת לאחר בחשבה שמת
 בעלה — כן פוסל ע"י עצמו.

(לז) כח"כ בפס"ד דיבמות מט א: גירשה ומתה מותר
 באחותה.

(לח) מתני' ביבמות צד א הג"ל בסק"ה. ואפילו לר"ע
 החולק כשהיתה ארוסה משום שיאמרו תנאי ה' בקידושין,
 מודה שאם היתה נשואה לו שמותרת שבנשואה אין חשש
 שיאמרו תנאי ה' בנישואין דאין אדם עושה בעילתו בעילת
 זנות, כנ"ל בסק"ה, וכדאיתא בסוף סעיף זה.

(לט) גמ' שם ביבמות צד ב: כל העריות שבתורה אין
 צריכות הימנו גט חוץ מא"צ שנשאת עפ"י ב"ד ור"ע מופיק
 אף אשת אח ואחות אשה.

באו ואמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואח"כ באת
 אשתו מותרת לחזור לו ומותר בקרובות שניה ושנייה מותרת
 בקרוביו כו' רבי יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל
 ע"י עצמו וכל שאין פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו.
 ושם עמוד ב' בגמרא: ואע"ג דאזיל אשתו וגיסו למדינת
 הים דאהני הני נישואין דקמיטסרא אשת גיסו אגיסו אפ"ה
 אשת גיסו אסירה אשתו שריא ולא אמרינן מתוך שנאסרה
 אשת גיסו אגיסו תיאסר אשתו עליו לימא מתניתין דלא
 כר' עקיבא דאי רבי עקיבא הו"א לה אחות גרושתו דתניא
 כל עריות שבתורה אין צריכות הימנו גט חוץ מאשת איש
 שנשאת עפ"י ב"ד ור"ע מוסיף אף אשת אח ואחות אשה וכיון
 דאמר ר"ע בעיא גט ממילא איתסרא עליה דהו"א ליה אחות
 גרושתו; ולא איתמר עלה כו' והאי אחות אשה גמ' היכי
 דמי כגון שקידש את אשה והלכה למח"י ושמע שמתה עמד
 ונשא את אחותה דאמרי אינשי הן קמייטת תנאי הוה ליה
 בקידושיה והא שפיר נסיב אלא נישואין מי איכא למימר
 תנאה הוה ליה בנישואין. וכתב שם הר"ף דהלכה כר"ע
 משום דדחיק לאוקומא מתני' כוותיה. והרא"ש שם פ"י ה"ו
 כתב להביא רא' דהלכה כר"ע דחיישינן שיאמרו דה' תנאי
 בקידושין דפן ס"ל לרב אליבא דרב הונא. דשם צ"ה ב איתמר:
 יבמה רב אמר הרי היא כא"א ושמואל אמר אינה כא"א
 ואמר רב הונא כגון שקידש אחיו את האשה והלך לו למח"י
 ושמע שמת אחיו ועמד ונשא את אשתו דרב אמר הרי היא
 כא"א ואסורה ליבם (דאמרי אינשי הראשון תנאה הוה ליה
 בקידושין ולא נתקיים ומותרת היתה לשני ועכשיו יוצאה
 משני ונשואה ראשון ונמצא נושא את אשת אחיו — רש"י)
 ושמואל אמר אינה כא"א ושריא ליה. וכיון דרב אליבא
 דרב הונא סובר דחיישינן לתנאי דקידושין, והלכתא כר'
 באיסורי, וכמו דלענין יבמה חיישינן שיאמרו תנאי ה'
 בקידושין, כמ"כ הלכה כר"ע גם לענין אחות אשה דחיישינן
 שיאמרו תנאי ה' בקידושין. וכן ס"ל לשמואל אליבא דר"י
 נפחא, ומפסקא לן אמאן קאי שמואל התם, וכמ"ש למטה
 דעבדינן לחומרא. דשם בגמ' אמר שמואל הלכה כרבי יוסי.
 ושם איסתפק בגמרא אי שמואל קאי אדרבי יצחק נפחא
 או אדרבי אמי [ולחלן בס"ק מ"ד נביא את דברי הגמרא

באר הגולה

ח משנה שם ע"ג
וכר' יוסי וכו' ופרש
לה ר' חניי שם נשים
לדיסתפק הן לא דלונר
שנחל הלכה כר"י
לניח דמאן אי
לניח דר' יתח נפחא
אי לניח דר' חניי
ולניח לחומרא וכו' ע
הר"ף וכן הסכים
הרשב"א והר"ע.

גט שאין קדושין תופסין בעריות (מ) וכן כל זנות שמזנה עם הקרובות האסורות עליו ומחמת
אשתו אין אוסרין אשתו עליו (מא) ומותר בקרובות שניה (עור) (מב) ומיהו אם הקרובות רגילות
לכל אלו ע"י אשתו כופין אותה לגרש אשתו (הנהגות אלפסי) (ס) (מג) ומפני מה הצריכו אחות
ארוסתו גט שמא יאמרו תנאי היה באירוסין וכדת נשא אחותה והואיל ויצאה אחותה
בגט אחותה שהיא ארוסתו הראשונה אסורה כדי שלא יאמרו נשא אחות גרושתו
אבל כשהלכה אשתו הנשואה אין לחוש לכך שיאמרו תנאי היה לו בנישואין דאין
אדם עושה בעילתו בעילת זנות הלכך כ"ע ידעי דנשואי שניה אינם כלום.
כח ח הלכה אשתו ובעל אחות אשתו למדינה אחרת ובאו ואמרו לו מתה

ביאורי הגר"א

ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו ולע"מ דנאשתו נשואה
ליכא השאל דגירש או תנאי מ"מ חיישין שמה ינח
גיסו קודם נישוא אשתו וכמ"ש רש"י שם ד"ה דלמח
לדר' חניי וכ"כ הרא"ש שם ולאן היתר לר' חניי אלא
בנישואת ע"פ עדים לר"ש אלא אן דלא קי"ל כר"ש
כמ"ש שם ל"ח ז' ולעולם פוסל ע"י אחרים ה"ה דפוסל
לעולם ע"י עצמו ודדרי"י נפחא אין כ"מ לדינא אלא נס'
שקדם דקי"ל כר"ע לדר' חניי כל שאינו פוסל ע"י
אחרים אינו פוסל ע"י עצמו אף נאשתו ארוסה וכת"ק

העריות כו': (מ) וכן כל כו'. שם ל"ה ח' כ"ו ח':
(מא) ומותר בקרובות שניה. כמ"ש בנתיב' נאחות
אשתו וכן בכל העריות וכמ"ש בפ"ח דר"א כל האסורות
לו איסור ערוה ונא עליהם מותר בקרובותיהם ה"ל על
אשת איש מותר בנתיב': (מב) ומיהו אם כו'. כמ"ש
הנשען מן האשה כו' ואמרו נספ"ב משום דשכיחן דלולי
כו': (מג) ומפני מה כו'. שם: (מד) הלכה
אשתו כו'. דמספקא לן דילמא לדר' חניי קאמר ולר' חניי
אין חילוק בין אשתו ארוסה או נשואה פוסל

ברכת אליהו

לגבי זה שהיא תיאסר לגיסו — כדין האשה שהלך בעלה
למה"י ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ בא בעלה
שתצא מזה ומזה — מועילים בנשואי אחות אשתו ג"כ לאסור
את אשתו עליו כדין אחות אשתו. אבל אם באו שני עדים
להעיד שמת גיסו, ואשת אחיו — שהיא אחות אשתו — לא
היתה צריכה לקבל היתר מב"ד לינשא, ונשא את אחות
אשתו, ואח"כ באו אשתו וגיסו, אז אין אשתו אסורה עליו.
והטעם לזה הוא, משום דר"י סובר כר"ש שם פז ב במשנה,
שאם באו שני עדים להעיד שמת בעלה ונשאת — שלא
היתה זקוקה להיתר של ב"ד — מותרת לחזור לבעלה.
וכיון שאחות אשתו לא נאסרה לגיסו — שהוא בעלה —
ולא הועילו הנישואין שום איסור, כמ"כ אין בנשואין אלו
גורמים שתיאסר אשתו עליו מחמת אחות אשתו. וז"ש ר"י
כל שפוסל ע"י אחרים — שאחות אשתו נאסרה לבעלה, —
פוסל ע"י עצמו — נאסרה אשתו עליו. וכל שאין פוסל
ע"י אחרים — שלא נאסרה אחות אשתו לבעלה, אינו פוסל
ע"י עצמו — לא נאסרה אשתו עליו משום אחות אשתו.
ורב יצחק נפחא מבאר אחרת את דברי ר' יוסי, והוא:
שאם הלכו ארוסתו וגיסו למה"י ובאו ואמרו שמתו אשתו
וגיסו ואח"כ באו שניהם, אסורה אשתו לחזור לו. דחיישין
שיאמרו שהקידושין עם הראשונה היו על תנאי ולא נתקיים
התנאי, ויאמרו שגיסו גירש את אשתו ולכן נשאת לאחר.
ואם עכשיו תחזור לבעלה, יאמרו שמותר לחזור גרושתו
משנשאת. וכיון שהיא אסורה לבעלה, גם אחותה אסורה
לבעלה. אבל אם היתה נשואה לראשון — ואין חשש שיאמרו
תנאי היה בנישואין, שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות
— והלכו אשתו וגיסו למה"י ושמעו שמתו, ונשא אחות אשתו,
ואח"כ באו אשתו וגיסו, היות ואשת גיסו אינה אסורה

(מ) ביבמות צה א: לא נחלקו ב"ש וב"ה בבא על אחות
אשתו שלא פוסל את אשתו. ושם כו א, [ויובא להלן בס"ק
מ"ב עיי"ש].

(מא) כמ"ש בנתיב' באחות אשתו, דתנן ביבמות צד א: מי
שהלכה אשתו למה"י באו ואמרו לו מתה אשתך ונשא את
אחותה ואחר כך באת אשתו מותרת לחזור לו ומותר בקרובות
שניה ושניה מותרת בקרוביו. וכן בכל העריות וכמ"ש
בפ"א דמסכת דרך ארץ רבה: כל האסורות לו איסור ערוה
ובא עליהם מותר בקרובותיהם הפא על אשת איש מותר
בביתו.

(מב) כמ"ש בתוספתא פ"ד דיבמות, והובא בגמ' שם דף
כו א, צו א: הנשען מן האשה אסור באמה ובאחותה.
ואמרו בספ"ב שם כו א דהטעם הוא משום דנשי לגבי נשי
שכיחן דאולי, וחיישין שמא לאחר שישא את אמה או את
בתה או את אחותה תזנה זו עמו. [ועיי' בס"ו סק"ט וב"ש
סק"ב וה"מ סק"ו ופ"ת סק"ד].

(מג) שם ביבמות צד ב [והובא לעיל בס"ק ל"ה].

(מד) ביבמות צד א תנן המחלוקת דת"ק ור"י במי שהלכה
למה"י ובאו ואמרו לו שמתה אשתו ונשא את אחותו ואח"כ
באה אשתו דת"ק סובר שאשתו אסורה לו. ור"י אומר: כל
שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו וכל שאין פוסל ע"י
אחרים אינו פוסל ע"י עצמו. ושאלו שם בגמ' צה ב: מאי
קאמר ר' יוסי, וע"ז אמרו שם שני ביאורים: ביאורו של ר'
אמי, וביאורו של רב יצחק נפחא. ר' אמי מבאר שר' יוסי
סובר — שאם הלכו אשתו וגיסו למה"י ואח"כ בא עד אחד
ואמר שמתה אשתו ומת גיסו ונשא את אחות אשתו ואח"כ
באו אשתו הראשונה וגיסו — שאשתו הראשונה אסורה עליו.
ושמעא דמילתא, היות והנישואין של אחות אשתו הועילו

אשתך ובעל אחותה ונשא אחות אשתו ואחר כך באו אשתו וגיסו אחות אשתו צריכה ממנו גט לא שנא נשאת לו על פי שני עדים או על פי עד אחד ואסורה

ביאורי הגר"א

למעבד מי"מ לא ומחורין אשתו עליו וכ"כ ניומוקי יוסף ולמד לדברי הרמ"ק שם' וכיון דלא איתגבר כו' משמע מדבריו דק"ל כדמיינו לחומרא ולס איתא אין דגרי ר"י חומרא לכל הרמזין והרמ"ש נזהרו וזה וכתבו דכ"מ דר"י נפחא לס אחות אשתו פנויה כמ"ש בס' שקדס ועיין רמ"ש שם הילכך חיישין לפירוקא כו'.

ברכת אליהו

— דק"ל כמ"ש. דלר' אמי כל שאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו אף באשתו ארוסה וכת"ק דר"ע דאשתו מותרת לחזור לו. ובזה ר' אמי לקולא ור"י נפחא לחומרא. דלר' אמי אפשר דלא חייש לתנאה, ולכן כיון שנשא אחותה פנויה דארתו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו ואחותה א"צ גט ואשתו לא נאסרה עליו. ולר"י נפחא אם היתה אשתו ארוסה כיון דחייש לתנאה, אף בנשא אחותה פנויה, צריכה אחותה גט ונאסרה אשתו עליו. ונפחא ק"ל לחומרא כרבי יוסי אליבא דר"י נפחא, דגם בנשא אחותה פנויה צריכה גט ואשתו אסורה לחזור לו. אבל כמ"ש בפס"ק זה — כשנשא אחותה שהיתה נשואה לאחר — נקטינן בכלה כר' אמי לחומרא, דבכל גווני צריכה אחותה גט, והיא נאסרה לחזור לו כנ"ל.¹¹

ליקום: עיין רא"ש ביבמות פ"י ס"ז שכתב בשם הראב"ד דאם נשאת אחות אשתו ע"פ שני עדים, מותרת בנשיאת אשתו דאשתו מותרת לו בין לר' אמי בין לר"י נפחא. וחשיב עליו הרמב"ן דהא לא ק"ל כמ"ש בנשיאת ע"פ ב"ד כנ"ל, דהא דר' אמי מתיר בנשיאת ע"פ שני עדים, היינו אליבא דר"ש שסובר דבנשיאת ע"פ שני עדים לא נאסרה על בעלה. אבל לדידן דלא ק"ל כר"ש, ועפ"י עדים נמי אסורה לבעלה, הלכך גם בנשיאת ע"פ עדים אסורה אשת גיסו אגיסו, ואשתו אסורה לחזור לו. אולם ודאי שלא נקלם זה מראב"ד, אלא דמ"ל דגרי דמחמירין אגיסו ואעפ"י שנשיאת ע"פ עדים נאסרה אשת גיסו אגיסו ולא אמרינן דמאי ה"ל למעבד. דר"ש ס"ל ביבמות פ"ב במשנה דבנשיאת ע"פ שני עדים מותרת לחזור לו, ואמרינן בגמ' שם צ"ב דטעמא דמאי ה"ל למעבד, ואנן לא ק"ל כר"ש ומחמירין אפילו במאי ה"ל למעבד שאסורה לחזור לו, ולפיכך אחות אשתו אסורה לחזור לבעלה דהיינו גיסו, מ"מ לא מחמירין אשתו עליו דבנשיאת ע"פ שני עדים הוי כעין גזירה דרבנן כדי שתדקדק האשה הרבה, ובכח"ל דהוי מילתא דלא שכיחא — דאשתו וגיסו ילכו למה"י, ויעידו על שניהם שמתו, וישא הוא את אשת גיסו. וכיון דהוי מילתא דלא שכיחא לא מחמירין שאשתו תיאסר עליו¹². וכ"כ ניומוקי יוסף ביבמות צ"ב. ולמד זה מדברי הרמ"ק שכתב שם: וכיון דלא איתגבר כמאן מינייהו פסק (אי כר' אמי אי כר' יצחק נפחא) לא

דר"ע דלא ק"ל כר"י אליבא דר"י נפחא לכל כמ"ש בס' זה נקטינן בכלה כר' אמי: עיין רמ"ש שם' ד' הראב"ד דע"פ ד' עדים מותר בנשיאת אשתו בין לר' אמי בין לר' יצחק נפחא והשיב עליו הרמזין דהא לא ק"ל כר"י כר"ש בנשיאת ע"פ דר' ודאי שלא נעלם זה (מראב"ד) [מראב"ד] אלא דמ"ל דהוי דמחמירין אגיסו דמאי ה"ל

לבעלה, גם אשתו לא נאסרה, דכל אשה הנשאת בעד אחד שאמר שמת בעלה, ונמצא שהוא חי, אסורה לחזור לו, דשמא יאמרו גירש זה ונשא זה, ויאמרו שמחזיר גרושתו משנשאת. אבל כאן אין חשש כזה, דכלם ידעו שנישואי שניה ה' בטעות, כי אחרת איך נשא אחות גרושתו. וגם א"א לתלות שנישואי ראשונה ה' בתנאי, כי אין תנאי בנישואין, וכיון דהנישואין של אחות אשתו לא גרמו לאסור אחות אשתו על בעלה, כמ"כ אינם גורמים לאסור את הראשונה עליו. ושמאל פסק שם שהלכה כר' יוסי. ונסתפקו שם בגמ' אם שמאל קאי אדרבי אמי או אדרבי יצחק נפחא. והא דנפסק כאן בשו"ע דבכל גווני אשתו אסורה עליו, הוא דמספקא לו אי שמאל אדר' אמי קאמר. ולר' אמי אין חילוק בין אשתו ארוסה או נשואה. ולעולם בשפוסל ע"י אחרים — דהיינו שאשת גיסו — שהיא אחות אשתו נאסרה לבעלה — פוסל ע"י עצמו. ואע"פ דבאשתו נשואה ליבא חשש דגירש או תנאי. ר"ל דאם הראשונה היתה נשואה לו, אין חשש שיאמרו שגירש את אשתו ונשא את אחותה דהרי אחות גרושתו אסורה. וגם אין חשש שיאמרו שה' תנאי בנישואין, שהרי אין תנאי בנישואין, וכו"ע ידעי שהנישואין עם השני' ה' בטעות, וא"כ למה אמרינן שאחות אשתו נאסרה לבעלה. אלא דמ"מ חיישין שמא יבא גיסו קודם ביאת אשתו של הראשון, ויאמרו שמתה אשתו הראשונה, ולכן נשא את אחותה, ולכן אסורה אחות אשתו על בעלה, דיאמרו גירש זה ונשא זה, וכמ"ש רמ"י שם ד"ה דלמא אדר' אמי. וכ"כ הרא"ש שם פ"י מ"ו. ואין היתר לר' אמי אלא בנשיאת ע"פ עדים לר"ש כנ"ל. אבל אנן דלא ק"ל כר"ש כמ"ש צ"ב, ולדידן אפילו אם נשאת בעדים אסורה לבעלה וכמ"ש לקמן סימן י"ז סג"ו ולעולם פוסל ע"י אחרים, ה"ה דפוסל לעולם ע"י עצמו. ולכן נפסק כאן שבין אם היתה ארוסתו או נשואתו, ובין אם נשאת השניה ע"פ עד אחד או ע"פ שני עדים, אסורה השניה לבעלה, וגם אשת הראשון אסורה לראשון. והוה מפני שפסקינו לחומרא דלילמא שמאל אדר' אמי קאמר. וברר"י נפחא אין נפחא מינא לדינא בנידוננו כי כאן ר' אמי הוא לחומרא ואין כאן אופן שנצטרך לפסוק לחומרא כר"י נפחא. אלא בפס"ק שקדם שאשתו לבד הלכה למה"י ונשא אחותה פנויה, ופסקינו דגם בכה"ג אסור בשתייהו — וכנ"ל בסק"ה

12 עיין בחו"מ אבה"ז סימן כ"א סק"ג שהעיר דמלשון הראב"ד משמע דמתיר גם אשת גיסו אגיסו.

11 עיין בחו"מ אהע"ז סימן כ' סק"ד מ"ש על דברי רבנו בס"ק זה. ועיין במקרבן נתנאל" על הרא"ש פ"י דיבמות ס"ו סק"ה.

באר הגולה

ס וטנה סס זנ"ד
ע"ה.
י תשו' הרמ"ע כלל
ז"ב.

לניסו ואשתו אסורה עליו לא שנה היתה נשואה לו או ארוסתו. הנה: (מה) ולא צל
בנות על אחות אשתו ומתה אשתו וניסו אח"כ י"ל דלסור לישל אחר כך אחות אשתו דכס
שסורה לנצל כך סורה לנצל אע"פ שהיתה סורה עליו נללו הכי (פסקי מהר"א סימן
כ"ו) (וע"ל סי' קע"ח). כט ו אמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואחר
כך אמרו לו קיימת היתה ומתה הולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר.
ל י (מו) מי שהיתה לו פילגש ולא הועד שקדשה מותרת בקרוביו (מ) אבל אם יש

ביאורי הגר"א

כח"ס ע"י כל העריות כו' פשיטא מ"ד נישמאה כו'
קמ"ל מ"ח נאחות אשה כיון דיש לה היתר קרינן גס
ונישמאה לנצל ול"ד לעכו"ם דגר שנתגייר כקטן שולד
דמי וע"ל סי' קע"ח סי"ט: (מו) מי שהיתה כו'.
כח"ס נושין על הלוקה כו' נושא אדם כו' וכח"ל
ר"ס כ"ו: (מז) אבל אם כו'. קידושין ס"ה א'

ליקוט: (מה) ואם בא כו'. ר"ל אע"פ דנעכו"ם
כתב הרמ"ע נריש כתובות דלינה סורה עליו לאחר
שנתגייר משום דכתיב ונשמאה כו' וכח"ס נסוטה כ"ו א'
עכו"ם מקנין ע"י כו' פשיטא ס"ד כו' ר"ל קמ"ל אע"פ
דלא קרינן ונשמאה לנצל מ"ח קרינן ונשמאה לנצל
כח"ס הרמ"ע נכתובות סס ולא"כ ה"ה נשאר העריות

ברכת אליהו

וא"כ ה"ה בשאר העריות שבאו על א"א ג"כ מותרת לבועל
כשהוסר איסור העריות, ואסורה לבעל כח"ס שם: ע"י כל
העריות מקנין פשיטא מחו דתימא ונשמאה ונשמאה שני
פעמים אחד לבעל ואחר לבעל היבא דקא מיתסרא בהא
זנות אבל הא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קא משמע
לו. מ"מ באחות אשה כשבא בנות עליה בהיותה א"א, לא
אמרינן דמותרת לו אחרי מות אשתו וגיסו, אלא אסורה לו
לעולם מחמת אחד לבעל ואחד לבועל, ואע"ג דבשעת ביאה
בלא"ה היתה אסורה לו מחמת אחות אשה, מ"מ כיון דיש
לה היתר לאחר מיתת אשתו קרינן גס ונישמאה לבעל. ול"ד
לעכו"ם דאמרינן שמותרת לו אח"כ משום דלא קרינן בה
ונשמאה לבועל משום שבלא"ה היתה אסורה לו בהיותו
עכו"ם, אע"ג דיש היתר לאיסור עכו"ם לאחר שנתגייר,
דשאני התם גבי עכו"ם דגר שנתגייר כקטן שולד דמי. וע"ל
סימן קע"ח סי"ט [ומש"ש ס"ק כ"ב, כ"ג].

(מו) דבביאת זנות מותר לישא קרובותיה, כח"ס ביבמות
צו א במשנה: נושאין על האנוסה ועל המפוחה (לאחר שאנס
ופתה את האשה מותר לישא בתה ואחותה ואמה — רש"י)
כו' נושא אדם אנוסת אביו ומפוחת אביו אנוסת בנו ומפוחת
בנו. וכאן שהיתה לו פילגש ולא הועד שקדשה אינה
כמקודשת לו וכח"ל ר"ס כ"ו ועמ"ש. וכיון דהוי ביאת
זנות לא נאסרו הקרובים ע"י ביאה זו שאינה לקידושין.

(מו) קידושין פה א במשנה: היא אומרת קדשתי והוא
אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה
בקרוביו. ומ"ש המחבר דהדין הזה הוא רק כשאמרה קדשני
בפני שני עדים ולא כשאמרה קדשני סתם, הוא כח"ס
גמ': איתביה רבא לר"ג האומר לאשה קדשתיך והיא
אומרת לא קדשתיך הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת
בקרוביו (וזה הרישא דמשנה הנ"ל) אי דאיכא עדים אמאי
מותרת בקרוביו ואי דליכא עדים אמאי אסור בקרובותיה כו'
הכא במאי עסקינן כגון דאמר לה קדשתיך בפני פלוני
ופלוני והלכו למדינת הים. וכן כפיפא בהיא אומרת קדשתי
דאסורה בקרוביו היינו רק כשאומרת קדשני בפני שני עדים.

שרינן לאשת גיסו אגיסו מספיקא. משמע מדבריו דקיי"ל
כתרווייהו לחומרא, דמחמירים החומרות של ר' אמי ורב יצחק
נפחא. ואם איתא דגם לר' אמי יתי' אסור בנישאת עפ"י
שני עדים, מאחר דקיי"ל דלא כר"ש, ולא אמרינן מאי הו"ל
למעבד, א"כ אין בדבריו ר"ג חומרא, אע"כ דלר' אמי בנשאת
עפ"י שני עדים מותרת לחזור לו, ובזה פסק הר"ף
לחומרא כר"י נפחא שאסורה. והראב"ד שפסק כר' אמי אף
לקולא, לכן פסק שאם אחות אשתו נשאת עפ"י שני עדים,
מותרת אשתו לחזור לו. אבל הרמב"ן והרא"ש נזהרו מזה
וכתבו דג"מ בדרי' נפחא אם אחות אשתו פנויה וכח"ס
בסעיף שקדם, ובכ"ה הוי ר"י נפחא לחומרא, שאם אשתו
היתה ארוסה, אסורה לחזור לו, דחיישינן לתנאה כנ"ל, ולר'
אמי, אשתו מותרת לחזור לו, כיון דהנישואין של אחות
אשתו לא גרמו איסור לאחרים, וכל שאינו פוסל ע"י אחרים
אינו פוסל ע"י עצמו. ועיי' רא"ש שם שכתב: הלכך חיישינן
ולפירוקא דר' אמי כו' וחיישינן גמי לדר"י נפחא למיחש
לתנאה, עכ"ל הרא"ש. וזה כח"ס דהחומרא דר"י נפחא היא
בנשא אחותה הפנויה. ובזה פסקינן לחומרא כר"י נפחא.
(מה) ר"ל אע"פ דבעכו"ם הבא על בת ישראל א"א, ואח"כ
נתגייר פתב הרא"ש בריש כתובות דאינה אסורה עליו לאחר
שנתגייר אחרי שגירשה או מת בעלה משום דכתיב ונשמאה
ונשמאה כו' אחד לבעל ואחד לבועל, וכאן לא קרינן ביה
אחד לבעל ואחד לבועל, מאחר שבשעת ביאת העכו"ם,
בלעדי הביאה, היתה האשה אסורה לו מחמת היותו עכו"ם,
ולא ניתוסף איסור לבועל ע"י ביאתו. וכח"ס נסוטה כו' א':
עכו"ם מקנין על ידו כו' פשיטא ס"ד כו' [לפנינו: מהו
דתימא ונשמאה ונשמאה שני פעמים אחד לבעל ואחד לבועל
היבא דקא מיתסרא בהא זנות אבל לא הואיל ואסורה וקיימא
אימא לא קא משמע לן]. ופירוש הגמ' הוא דס"א דאסורה
לבעלה רק כשנאסרה ע"י הביאה לבועל, אבל כשנבעלה
לעכו"ם דבלא"ה אסורה לו, ולא קרינן ביה נשמאה לבועל,
לא קרינן ביה גס נשמאה לבעל, קמ"ל דלא אמרינן הכי.
ור"ל דקמ"ל אע"פ דלא קרינן ונשמאה לבועל, מ"מ קרינן
בה ונשמאה לבעל ואסורה לו, כח"ס הרא"ש בכתובות שם.

באר הגולה

כ' הר"ש בן הרשב"א.
ל' שם.
א' לשון הרמב"ם
צפ"ב חס"א נ' ממסקנת
המורה אלף דלורית
דרך חסות וכו' ע"ה
דל"ו ע"ה וכו' שם
ה"ה שם.
ב' כז"ל וכן הוא
במנ"ס וכו' שם.
ג' טור.

עדים שאמרה האשה קדשני בפני שני עדים נאסרה לקרוביו (מה) אבל אם אמרה קדשני סתם ולא אמרה בפני שני עדים אין בדבורה כלום. לא כ' המקדש אשה ונתבטלו הקידושין מפני שהיו על תנאי ולא נתקיים התנאי ל' (מט) או שקידש בתו שלא מדעתה ונמצאת בוגרת מותר בקרובותיה (ג) (והקל' אם נתבטלו הקידושין בלא גט אכל' אם נתן גט אסור בכל קרובותיה כמו שנתבאר).

טז איסור כותית ושפחה. וכו' סעיפים

א א' (א) ישראל שבעל כותית דרך אישות או ישראלית שנבעלה לכותי (דרך ב אישות) הרי אלו לוקין מן התורה שנאמר לא תתחתן עם (ב) (ויש חולקין בזה) (טור) (ג) גאב

ביאורי הגר"א

נגירותן אכל' נגירותן ל"ל חסות כמ"ש צפ' הערל ע"ז א' הדר אומר דלא כו' וק"ל כמסקנא וכו' שש שם והל' דע"ז הנ"ל תי' נתוס' שם ונע"ז שם ובספ"ג דקידושין דלסיפא דקרא סמיך נתן לא תקח כו' דע"כ נכבדותן דנגירותן לא שייך כי יסיר ונ"מ שזינו חייב אלא נקידש ונעל כמ"ש נקידושין ע"ה א' ושניהם נוודים דרך ליקוחים כו' והל' דלמרינן שם צינמות נתינים דוד גזר כו' פירש נתוס' שם ע"ז א' ד"ה נתינים דגזר עליהו עבדות וע"ז קא"י כל הסוגיא והרמב"ן פירש דמלוריתא אינן אסורים אלא דור ראשון שנתגיר דהתורה לא מנה צהר דורות וגזרו עליהו שיהו אסורין

וכמ"ש צננו' שם איתני' רנא לר"ג כו' הנ"ע כו' וכן נסיפא: (מה) אבל אם כו'. שם אי' דליכא כו' המקדש כו' כנ"ל סכ"ז ונ"מ הנ"ל א"ה גט כו'. כו"ש צננו' שם ועיין בגיטין פ"ה א': (מט) או כו'. ע"ש י' יוחסין ע"ש: (ג) ודוקא. כנ"ל סכ"ז נהג"ה וכל המגדש אפילו כו'.

טז (א) ישראל כו' או ישראלית כו'. כמ"ש לא תתחתן עם נתן כו'. (ב) ויש חולקין. ר"ל דאינו לוקה הלא דקרא צו' לוונות הוא דכתיב רק לר"ש כמ"ש שם ולכן לא קי"ל כר"ש כמ"ש צננו' כו' צ"ז סי"ד ועוד דאף צו' לוונות ליכא אלא אלא

ברכת אליהו

(א) כמ"ש לא תתחתן עם בנתן לא תתן לבנו וכו' לא תקח לבני (דברים ז, ג). והמחבר הביא רק התחלת הפסוק דלא תתחתן עם, אבל כוונתו גם על סיום הפסוק. וכן הוא ברמב"ם פ"ב מאיסורי ביאה ה"א, [ועמ"ש בסכ"ב]. (ב) ר"ל דאינו לוקה. דא דקרא דלא תתחתן עם בן' אומות הוא דכתיב. וז"ל לר"ש דדריש טעמא דקרא אמרינן דקרא גם בשאר אומות הוא דכתיב כמ"ש שם ביבמות כג א. ובע"ז לו א אמרינן דקרא בן' אומות הוא דכתיב. ולר"ש דדריש טעמא דקרא אמרינן שם דמרינן מני יסיר את בנך מאחרי (דברים ז, ד) לרבות כל המסירות. ואנן לא קי"ל כר"ש דדריש טעמא דקרא כח"מ סימן צ"ז פ"י. דבב"מ קטו א אמרינן דלר"ש — דדריש טעמא דקרא — רק לאלמנה ענייה אסור למשכן, וע"ז נאמר הכתוב לא תחבול בגד אלמנה (שם כד, י), מפני שחייב להחזיר לה את המשכון ויצא עליה שם רע בשכנותיה, אבל באלמנה עשירה — שאינו צריך להחזיר המשכון — מותר למשכן. ולרבנן — דלא דריש טעמא דקרא — אסור למשכן לאלמנה בין ענייה בין עשירה. ובח"מ סימן צ"ז סי"ד נפסק כרבנן שאסור למשכן בין ענייה ובין עשירה. וכיון דלא קי"ל כר"ש בזה, כמ"כ במחלוקת של ר"ש ורבנן לענין לא תתחתן אי קאי

(מה) כנ"ל סכ"ז ומ"מ הצריכו אחות אשתו גט כו' כמ"ש בנ"מ שם. וכמ"ש בסכ"ז בביאורי הגר"א שם ובסקמ"ד, דלכן הצריכו שם אחות אשתו גט דשמא יאמרו תנאי היה באירוסין ולא נתקיים התנאי ולכן נשא אחותה. הרי דבקידושין שנתבטלו מחמת תנאי מותר בקרובותיה. ועיין בגיטין פ"א א. דתנן התם: כתב לגרש את אשתו ונמלך כו' וכו' אומרים אע"פ שנתנו לה על תנאי ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכוונה. [וכן נפסק לעיל סימן ו' ס"א ולקמן סימן קמ"ג ס"א ועמ"ש סק"ב]. וה"ה לענין איסור קרובות, דאם נתבטלו הקידושין מפני שהיו על תנאי ולא נתקיים התנאי דמותר בקרובותיה.

(מט) עפ"י י' יוחסין ע"ש. דאיתא בקידושין ע"ה א': קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו (וקידשה קידושין ולא של אביה — רש"י) ושמואל אמר חיישין לקידוש שניהם. (שמא כשקידשה האב נערה היתה וקדמו קידושיו — רש"י). ומוכח מכאן דבבוגרת כשקידש האב שלא מדעתה אין קידושיו כלום. ולכן מותר בקרובותיה.

(ג) כנ"ל בספ"י בהג"ה: וכל המגדש אפילו מחמת קול בעלמא נאסר בקרובותיה. [ועמ"ש ס"ק ל"ד המקור לזה].

המלים: המקדש כו'. וקאי אסעיף ל"א. ורבנו מצ"ל לסכ"ז. דבקידושין שנתבטלו מחמת תנאי מותר בקרובותיה כנ"ל. וכ"כ בספר "פסקיהגר"א".

13 מ"ש בביאורי הגר"א בריש ס"ק ה': שם אי' דליכא כו', ש"ן לס"ק מ"ז דהיינו הגמ' וקידושין ס"ה א': וא' דליכא עדים אמאי אסור בקרובותיה. הנ"ל. וס"ק מ"ח מתחיל בציון

באר הגולה

הבא על הכותית דדרך זנות במקרה חייב עליה מדרבנן משום עכו"ם (ד) ומשום זונה

ד מועדל דרב גליל

נכרות דף כ"ה ע"ל והרב הגדול מוה"ר שולח הלוי מירטורה זצ"ל ר"מ ואז"ד נק"ק אשטרנץ סיני פסק לרוב נכח על העדנה כוכבים דרך זנות והגדיל להפליא להוכיח שהוא מלאווייתא נחלויות נכרות ומוכרות ופירש אותה סוגיא דע"ג דף ל"ו ע"ג ומסכת לדעתו השם זכינו שלא לאור נדפוס עם שאר תיבוריו כי רבים מהם.

ביאורי הגר"א

סוגיא דע"ג ס"ל כסוגיא דינמות כ"ג ח' מחן תנא דפליג כו' דע"כ פליג אסוגיא דקידושין אצל הטור ס"ל דלף לסוגיא דקידושין לא מיירי אלא בז' אומות: (ג) אבל הבא א"ו. כ"ג דע"ג שם כי גזרו ב"ד של תשומנאי דמיידך לה אצל הכא אקראי בעלתא מי"מ וז"ל דברים נמי אי"נ כי גזרו יכו' אצל ייחד לא כו' וכמנ"ש נפכ"נ ונש"ע ס' כ"ג ס"ג: (ד) ומשום זונה. ט"ס ונרמז"ס

איסור עולם ועל מתני' דשם קאי מוזרים וכמ"ש נכמה מקומות דנתינים דאורייתא והרמז"ס אזיל לשיטתו דס"ל נתינים דרבנן כפשטא דשמעתין דוד גזר עלייהו וכמ"ש רנא קודם שהדר ביה וכמנ"ל ס' ח' ס"א וי"ש הטור לתת' כ"ש ס"ל להרמז"ס כסוגיא דקידושין דאמרינן שם ספ"ג ס"ח ז' אלא לרבנן מי"ט אמר קרא כו' ור"ל דגלי קרא דלא תתחנן מיירי בכל האומות דפשיטא דקרא בכל האומות כמ"ש תוס' שם ד"ה הניחא כו' והס"ל

ברכת אליהו

אומות אתיא אר"ש, פ"ל להרמב"ם כסוגיא דקידושין פ"ג סח ב שהקשו שם: הניחא לר"ש דדריש טעמא דקרא (ידענן דבשאר אומות לא תפסו קידושין מקרא דלא תתחנן דמיירי בכל האומות) אלא לרבנן מ"ש. ומתרתא חנמ': אמר קרא, ואחר כן תבא אליה ובעלתה וגו' (דברים כא, יג) מכלל דמייקרא לא תפסי בה קידושין. ור"ל דגלי קרא ד, ואחר כן תבא אליה ובעלתה ד, לא תתחנן מיירי בכל האומות, דפשיטא דקרא בכל האומות, כמ"ש תוס' שם ד"ה הניחא. אי"כ סוגיא זו סוברת דגם אליבא דרבנן מיירי קרא בכל האומות, והרמב"ם פסק כסוגיא זו. וההיא סוגיא דע"ג לו א — דאמרינן דרך לר"ש מיירי קרא בכל האומות — פ"ל כסוגיא ריבמות כג א: מאן תנא דפליג עליה דרבי יוסי ברי רבי שמעון הוא. ולפי סוגיא זו יוצא שרק לר"ש מיירי קרא בכל האומות, דע"כ פליג אסוגיא דקידושין סח ב — דגם לרבנן מיירי קרא בכל האומות. אבל הטור ס"ל דאף לסוגיא דקידושין לא מיירי אלא בז' אומות, והא דאמרינן התם בגמ': אמר קרא ואחר כן תבא אליה ובעלתה וגו', אינו ר"ל כפירוש הרמב"ם דכתוב זה מגלה אלא תתחנן דמיירי בכל האומות, אלא דכוונת הגמ' דבשאר אומות אין הקידושין תופסין מקרא דתבא אליה ובעלתה וגו'. אבל הלאו דלא תתחנן — גם לתירוצו חנמ' — מיירי לרבנן רק בז' אומות. [ועמ"ש לעיל סימן ד סק"ב וס"ה סק"ג].

(ג,ד) בע"ז לו ב אמרו דגזרו תלמידי ב"ש ובי"ה על בנות עכו"ם משום ד"א (עבודת-אלילים — רש"י). והקשו: הא ב"ד של חשמונאי גזרו דכי אתא רבין אמר (ב"ד של חשמונאים גזרו דישאלא הבא על הכותית חייב) משום נשכ"ז (נדה, שפחה, כותית, זונה, — רש"י). ומתרתא הגמ' לפי גירסתנו: כי גזרו ב"ד של חשמונאי ביאה אבל ייחד לא ואתא אינהו גזרו אפילו ייחדו. ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בפ"ב מא"ב ה"ב. וזה כגירסתו בע"ז שם: כי גזרו ב"ד של חשמונאי דמיידך לה אבל הכא אקראי בעלמא. כ"כ שם המ"ס. ולכן כתב שם הרמב"ם וכאן המחבר שאם בא על הכותית דרך זנות במקרה חייב עליה מדרבנן משום עכו"ם. ומ"ש כאן כש"ע: ומשום זונה הוא מ"ס וברמב"ם ליתא.

על שאר אומות, צריך לפסוק ברבנן, שהכתוב מדבר רק בז' אומות. ועוד דאף בז' אומות ליכא לאו אלא בגירותו, אבל בגיותו ל"ל חתנות, כמ"ש בפ' הערל בבימות עו א: הדר אמר רבא לאו מילתא היא בהיותו נכרים לית להו חתנות נתגירו אית להו חתנות. וקו"ל כמסקנא וברב ששת שם דרך בנתגירו אית להו חתנות ולא בגיותו. והא דע"ג הנ"ל שהבאנו לעיל מע"ז לו א דבז' אומות יש איסור חתנות, ומשמע שם דגם בגיותו יש איסור חתנות. דהגמ' מקשה שם דבנותיהן של עכו"ם אסורות מדאורייתא מחמת לאו דלא תתחנן במ. אולם כבר תירצו בתוס' שם ביבמות עו א ד"ה בהיותו ובע"ז שם ד"ה דכתיב ובספ"ג דקידושין סח ב ד"ה אמר קרא דכוונת הגמ' לא אלאו דלא תתחנן, רק אסיכא דקרא סמ"ך: בתך לא תתן לבנו ובתו לא תתן לבנך, דע"כ מיירי בנכירותו, דבגירותו לא שייך כי יסיר. ונ"מ אם האיסור הוא מטעם, לא תתחנן או מטעם, לא תקח, שאם הוא מטעם, לא תקח אינו חייב אלא בקידוש ובעל דכל מקום שנאמר, "קחה" הוא רק דרך קידושין, כמ"ש בקידושין עה א: ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה דרך ליקוחין אפשה תורה; והא דאמרינן כיבמות עה א: נתינים דוד גזר עליהם ולשיטה זו הרי אסורים מן התורה דבגירותו אית להו חתנות, פירשו בתוס' שם ד"ה נתינים דוד גזר עלייהו עבדות, וע"ז קאי כל הסוגיא, אבל איסור חתנות הוא מדאורייתא. והרמב"ם בחידושו שם פירש דמדאורייתא אינו אסורין אלא דוד ראשון שנתגיר, דהתורה לא מנה בהו דורות, וגזרו עלייהו שיהו אסורין איסור עולם וישיש שדוד גזר על הנתינים, קאי על מתני' דשם עה ב: ממזרים ונתינים אסורין ואיסורן איסור עולם. אבל עצם איסור הנתינים הוא מן התורה, וכמ"ש בכמה מקומות דנתינים דאורייתא. והדעה הראשונה שבש"ע היא שיטת הרמב"ם. והרמב"ם אזיל לשיטתו דפ"ל נתינים דרבנן כפשטא דשמעתין דוד גזר עלייהו וכמ"ש רבא ביבמות עו א קודם שדור ביה וכמנ"ל סימן ה' פ"א סק"ג, ולרבא קמייתא האיסור דלא תתחנן הוא בגיותו. ומ"ש הטור שהוא בעל הדעה השניה, דהא דאמרינן דהכתוב מדבר גם בשאר

באר הגולה

ה' ופסקת הגמ' שם
צ"ל אלא דצ"ד של
משנחנח גזרו וכו'
וכפי גירסת רבינו
שם.
• כתיבא דזבא
תמורה דכ"ט ע"ג.
ו' ומה דלקרייה לרב
כהנא בחלמא סג' דרין
דפ"ג ז' א.
ז' שם ופשוט הוא
צדקה מן חמ"ט
וכת"ש ג"כ לענין ס'
ד' סעיף י"א.

(ה) ומכין אותו מכת מרדות ה' (ו) ואם ייחדה לו בזנות חייב עליה מדרבנן משום
נדה שפחה כותית זונה. (ז) * ואם היה כהן אפילו בא עליה דרך מקרה לוקה עליה
מן התורה משום זונה. ב' ו' הבא על הכותית אם לא פגעו בו קנאים ולא
הלקוהו בית דין הרי עונשו מפורש בדברי הקבלה שהוא בכרת שנאמר כי חלל
יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ולא יהי'
לו ער ועונה אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים.
הגה: (ח) ועון זה יש בו הפסד שאין בכל העריות שנו הנא מן השפחה ומן הכותית אינו נזנח עליו
כן בשאר עריות (טור גסס הרמזים) (ט) הנא על הכותית צפרהסיא שדינו שנקלים פוגעים בו
כמו שיתנאל נחוש המשפט סימן תכ"ה הוא בכלל עריות ודינו ליהרג ולא יעזור כמו בשאר עריות
(צ"י גסס א"ת שכ"כ גסס הרמזין וכמו שיתנאל צורה דעה סימן קצ"י).

ביאורי הגר"א

וכמ"ש בכתובות ג' ז' ולידרוש להו כו' ונסתהדרין ע"ד
ז' והא אסתר פרהסיא כו' ולא פריך והא גילוי עריות
וכמ"ש ר"ת ושם נשום דאין חייבין מיתה על זיאת
עכו"ם משא"כ צנא על העכו"ם צפרהסיא כמ"ש
נמתני' פ"א ז' וצ"ע שם ודוקא צפרהסיא כמ"ש:
(י) שפחה כו' מתני' צפ"א דינמות כהנת שנתערב
כו' וצפ"ד דגיטין מי שחלו כו' לישא כו' וצדקה מקומו:

ליתא וכן גמ' אמרו משום ד"א: (ה) ומכין כו'.
צרכות נ"ה א': (ו) ואם ייחדה כו'. כמ"ל
וכרנין: (ז) ואם היה כו'. ס"ל דסוגיא דע"ז
אפילו בישראל וזוה ונתורץ קושית תוס' ד"ה משום:
(ח) ועון זה כו'. ינמות ק' ז' הסס ומ"י קמזהר כו':
(ט) הבא כו'. ר"ל אע"פ דעכו"ם הנא על נה ישראל
אינו בכלל ג"ע כמ"ש צ"י ס' קצ"י ס"א צה"ה

ברכת אליהו

לענין תוצאות יחוס הורע אחריו. [ועט"ז סק"ב וב"ש סק"ה].
(ט) ר"ל אע"פ דעכו"ם הבא על בת ישראל אינו בכלל גילוי
עריות לענין יהרג ואל יעבור, כמ"ש ביו"ד סימן קצ"י פ"א
בהנ"ה: ועכו"ם הבא על בת ישראל אינו בכלל גילוי עריות,
[ועמ"ש סקט"ו]. וכמ"ש בכתובות ג' ב' אהא דאמרו שם דאיכא
צנועות דמסרן נפשיהו לקטלא שלא ליבעל לספסר עכו"ם.
והקשו שם: ולידרוש להו דאונם שרי, אלמא דבעכו"ם הבא
על בת ישראל אמרינן דיעבור ואל יהרג. ובסנהדרין ע"ד ב'
פריך: והא אסתר פרהסיא הואי. ולא פריך: והא גילוי עריות
הואי. ומוכח מכאן דבביאת עכו"ם לא אמרינן יהרג ואל
יעבור. וכמ"ש ר"ת בכתובות שם בתוד"ה ולדרוש ובסנהדרין
שם בתוד"ה והא, דאין חייבין מיתה על בעילת עכו"ם, דרמנא
אפקריה לזרעיה דעכו"ם. והיינו דוקא שם, בעכו"ם הבא על
בת ישראל, משום דאין חייבין מיתה על ביאת עכו"ם, משא"כ
בישראל הבא על העכו"ם בפרהסיא, דקנאים פוגעים בו, כמ"ש
נמתני' בסנהדרין פ"א ב' וצ"ע לו ב': והבועל ארמית קנאין
פוגעים בו, לכן הוי כג"ע שיהרג ואל יעבור. ודוקא בפרהסיא
כמ"ש בע"ז, דפרהסיא קנאים פוגעים בו, כמעשה דומרי
וכזבי שהי' בפרהסיא, ובצנעה הויא רק משום גזירת ב"ד
של חשמונאים. ולכן בצנעה לא הוי בכלל ג"ע שיהרג ואל
יעבור, אלא יעבור ואל יהרג.

(י) מתני' בפ"א דיבמות צ"א: כהנת שנתערב ולדה כולד
שפחה כו' ואין נושאים נשים בין בשרות בין פסולות (בגון
שפחה — רש"י). ובפ"ד דגיטין מ"א א' במשנה: מי שחזיו
עבר וחזיו בן חורין כו' לישא שפחה אי אפשר ששכר חזיו
בן חורין. ובחרכה מקומות.

וכן בגמ' אמרו רק משום ד"א והיינו משום עכו"ם. וא"ל
דגרים נמי הרמב"ם בגמ': א"נ כי נזרז ב"ד של חשמונאי
ביאה אבל ייחוד לא ואתא אינחזו נזרו אפילו ייחוד. וכמ"ש
הרמב"ם בפכ"ב מא"כ ח"ג ובשו"ע להלן סימן כ"ב ס"ב
דשמאי והלל גזרו על ייחוד עכו"ם.

(ה) ברכות נה א' צ"ל: נח א'. וז"ל הגמרא: ר' שילא נגדיה
להוא גברא דבעל מצריה.

(ו) כנ"ל וכרבינו, וכמ"ש בסק"ג, שהרמב"ם גורס בע"ז לו ב',
דהא דאמר רבין דהבא על הכותית חייב משום נשכ"ז, הוא
כשמייחד אותה בזנות.

(ז) בע"ז לו ב' אמרו, דב"ד של חשמונאי גזרו שהבא על
הכותית חייב משום זונה. ופירשו שם רש"י ותוס' דקאי על
כהן שחייב משום זונה. ועפ"י הקשו שם בתוד"ה משום
מהא דאמרו ביבמות ס"א ב' דכהן הבא על הכותית חייב מן
התורה משום זונה. והמתבר—שכתב סתם דאפילו בישראל
חייב משום זונה — הוא כדברי הרמב"ם בפ"ב מא"כ ה"ב,
דס"ל דסוגיא דע"ז אפילו בישראל. וכזה מתורץ קושית תוס'
ד"ה משום הג"ל, שהקשו מהא דיבמות. ולפי הרמב"ם נ"חא,
דבכתה הבא על הכותית חייב מן התורה משום זונה, אבל
בישראל הוא רק משום גזירת ב"ד של חשמונאי.

(ח) ביבמות ק' ב' אמרינן — אפסוק: להיות לך לאלקים
ולזרעך אחריו (בראשית י"ז, ז) — התם מאי קמזהר ליה
רחמנא ה"ק לא תנסב כותית ושפחה ולא לזיוול זרעך בתרה.
וז"ש: יש בו הפסד שאין בכל העריות כו', דהיינו שבנו לא
יהי' מיוחס אחריו, ואין כוונתו לענין עונש. וכמ"ש בגמ',
שהאזהרה לאברהם אבינו לא היתה לענין עונש, אלא

באר הגולה

ח סס וכתב ה"ח
משום דלא גרע
מאיסור של דירוס.
ט ח"ט גסס טפאניס.

שהומבלה לשם עבדות אסורה לבן חורין (יא) ח א' שפחתו וא' שפחת חבירו (יב) והבא עליה מכין אותו מכת מרדות. ד ט הנתפש עם שפחתו מוציאין אותה ממנו ומוכרים אותה ומפזרים דמיה לעניי ישראל ומלקין אותו ומגלחין שערו ומנדין אותו

ביאורי הגר"א

דקידושין לישא שפחה אף שאסור זעכו"ס ועתוס' צינמות ע"ט סד"ה ונתינים שדחקו עלום זה וכו' דאפילו נא עליה צפרהסיה אין קלחין פוגעין בו אצל רש"י ותוס' וש"ס ס"ל שהוא מדאורייתא וכדעת ת"ל וכן מ' צינמות מ"ד מ"ה ודע"ג דלמור שזעון התימני כו' ה"טו צח"ל כו' ולדעת הרמב"ם צ"ל דלרנותא קלמור מדאורייתא הכל מודים כו' קמ"ל דמ"י לח"כ וכ"ש לר"ע דהא עכו"ם נמי אין מוזהר צניחא צעלמא ועתוס' גס מ"ז ח' ד"ה נלמון כו' וי"ל כו' אצל הרמב"ם ס"ל דמ"י אף לדין כמ"ש המ"מ צמ"י"ג הלכה ח' וכמ"ל ס"י"ז קי"ד לזכרי תוס' לר"ע מעכו"ם ועד הוי מוזהר וי"ל לטעמא דלא תפסי קידושין ולא אטרכא אלא לשמעון התימני וכי אפסקא גס דכשר מ"מ ח"כ הוי זונה והולד פגום וכן ח"ל לר"ע אף לס' הרי"ף דזעכו"ס ועד כשר אף לכהונה אצל הרמב"ם לז"ה עכו"ם ועד כח"כ דמ"י ואפילו צח"כ

(יא) אחד שפחתו. גס מ' ח': (יב) והבא כו'. אזיל לשיטתו שפי' דלא כת"ל שמתרגם לא יהיה קדש כו' צענז ושפחה אלא כזרייתא דספרי צנז על הפנויה ישראלית וכמ"ל ר"ס כ"ו ודע"ג דזעכו"ס ושפחה אין לוקה צישראלית לוקה כמ"ש בספרי גס לא יהיה קדש כו' מננות ישראל ואין מוזהר עליה צלומות וכמ"ש המ"מ צפ"ל מה' אישות ה' ד' דעריות גזירה הוא שגס חמותו צשריפה ואם אמו מדי"ם צלנז וכן נדה אין זעכו"ס מדי"ת ונשפחה ס"ל חפי' נישואין אינו אלא מדרצן כמ"ש נה' ח' ג' גס וכן חס לוקה שפחה דרך חתנות אינו לוקה מן התורה שמעת שטנלה וקנלה מצות יאצתה מכלל העכו"ם ולא חייבה תורה מלקות אלא צשפחה חרופה והניחא ראייה ממש"ש חס אדוניו יתן כו' וכמ"ש צפ"ק דקידושין שמוסר לו שפחה כנענית וזה ניחא שהתירו למוזהר צספ"ג

ברכת אלוהו

ד. וכמ"ש צפ"ק דקידושין טו א שרבו מוסר לו שפחה כנענית. ובה ניחא שהתירו למזור בפס"ג דקידושין טז א לישא שפחה, אף שאסור בעכו"ם. ועתוס' ביבמות טז א סד"ה ונתינים (מעמוד א) שדחקו עצמם בזה. שהקשו שם בתוס' איך התירו למזור לעבור על איסור דאורייתא לישא שפחה. ותרגו שם בדוחק. אבל לרמב"ם ניחא, דמן התורה אין איסור לישא שפחה, והאיסור הוא רק מדברי סופרים, ולכן בממזר — בכדי לטהר את זרעו — התירו לו לישא שפחה. וכתב שם הרמב"ם בהלכה י"ד דאפילו בא על השפחה בהרמיה אין קנאין פוגעין בו.

אבל רש"י בפירושו על פסוק: לא תהי' קדשה גו', מביא פירושו של ת"א, וגם תוס' ביבמות הג"ל ורש"י ס"ל שהוא מדאורייתא, וכדעת תרגום אונקלוס. וכן מ' ביבמות מ"ד ב, מה א. דאיתא התם: אמר רבב"ח אר"י הכל מודים בעבד וכותי הבא על בת ישראל שהולד ממזר; מאן הכל מודים שמעון התמני דאע"ג דאמר שמעון התמני אין ממזר מחייבי לאוין ה"מ מחייבי לאוין דתפסי בהו קידושין אבל הכא כותי ועבד כיון דלא תפסי בהו קידושין מחייבי כריתות דמי. ורואים אנו מכאן דעבד הבא על בת ישראל הוא מדאורייתא, דהגמ' כללה זה בחייבי לאוין. וקשה על הרמב"ם דס"ל שאינו אסור מן התורה. ולרמב"ם צ"ל דלרבותא קאמר מדאמרי חפל מודים כו' קמ"ל דמ"י לח"כ ופ"ש לר"ע. דאין כוונת הגמ' דעבד הוא מחייבי לאוין. אלא דהגמ' קאמר לרבותא — דמדאמרי, "הכל מודים", מ' דאפילו לשמעון התמני שסובר שאין ממזר מחייבי לאוין, מודה בעבד ועכו"ם הבא על בת ישראל שהולד ממזר מפני דלא תפסי בהו קידושין ודמי לחייבי כריתות. וכ"ש לר"ע — דמחמיר שם מט א יותר מר"ש התמני, וסובר דבכל חייבי לאוין הולד ממזר — דבעבד ועכו"ם הולד ממזר. אבל לא מפני שהם מחייבי לאוין, אלא

(יא) בגיטין מ' א: ומי איכא מידי דלעבדיה לא מיעבד ליה איסורא ואיהו עבד איסורא (שנושא את שפחתו — רש"י). אלמא דגם בנושא שפחתו עבד איסורא.

(יב) כ"כ הרמב"ם בפ"ב מאיסורי ביאה ה"א. והרמב"ם אזיל לשיטתו שפי' דלא בתרגום אונקלוס שמתרגם על הפסוק: לא תהיה קדשה מבנות ישראל ולא יהיה קדש מבני ישראל (דברים כג, יח) בעבד ושפחה. וז"ל הת"א: לא תהי' אתתא מבנת ישראל לגבר עבד ולא יסב גברא מבני ישראל אתתא אמה. ולת"א בבא על השפחה עובר על לאו מן התורה. והרמב"ם שכתב שמכין אותו מכת מרדות אינו מפרש פסוק זה כת"א, אלא כזרייתא דספרי בבא על הפנויה ישראלית, לשם זנות וכמ"ל ר"ס כ"ו בהג"ה [ועמש"ש ס"ק ז, ח]. ודע"ג דזעכו"ס ושפחה אין לוקה, מ"מ צישראלית לוקה, כמ"ש בספרי שם [לפי גירסת הנהת הגר"א]: לא תהיה קדשה מבנות ישראל, מבנות ישראל אתה מוזהר ואין אתה מוזהר ככנעניות; ולא יהי' קדש מבני ישראל, מבני ישראל מוזהר ואי אתה מוזהר ככנענים. וכמ"ש המ"מ בפ"א מה' אישות ה"ד, וז"ל: ואל תתמה האידך תהי' הישראלית ביאתה בזנות בלאו והעכו"ם מדברי סופרים, לפי שאיסור העריות הוא כגזירה ודבר שאין לו טעם ככל פרטיו והנה תראה שאם חמותו היא [במ"מ כתוב: "בסקילה", אבל זה ט"ס, וצ"ל: "בשריפה", ואם אמו מדברי סופרים בלבד; ונדות הוא צישראלית מן התורה בכרת ובעכו"ם אין נדות כלל אלא מדברי סופרים. ובשפחה ס"ל לרמב"ם אפילו נישואין אינו אלא מדרבנן, כמ"ש בה' איסורי ביאה שם ה"ד: וכן אם לקח שפחה דרך חתנות אינו לוקה מן התורה שמעת ששפחה וקבלה מצות יצתה מכלל העכו"ם. ולא חייבה תורה מלקות אלא בשפחה חרופה. והביא הרמב"ם ראייה שם ה"א, ממש"ש התורה נבי עבד כנעני: אם אדוניו יתן לו אשה (שמות כא,

באר הגולה

י שם מנחם יצחק
דף ט"ז ע"ב ונדון
חזיו ענד וחזיו בן
חורין ונדון נס"י
רס"ז.
ב שם וכתב ה"ה
שזה פשוט ונדון
והנרי רנינו שחין
(נדון נ"ד ס"י)
שחין נדון י"ז לו

ל' יום. ה' י (יג) נתערב ולד ישראלי בולד שפחה תרי שניהם ספק וכל אחד מהם ספק עבד (יד) וכופין בעל השפחה ומשחרר את שניהם ואם ה' הבן ההוא בן האדון של עבד כשיגדלו ישחררו זה את זה ויהיו מותרים לבא בקהל. ו' כ (טו) היו התערובות בנות הרי שתיהן ספק שפחות והבא על כל אחת מהן הרי הולד ספק עבד ל וכן אם נתערב ולד עכו"ם בולד ישראל (טז) מטבילין את שניהם לשם גירות וכל אחד מהם ספק גר.

כופין את האדון לשחרר שתיהן ולאשה אינה מצווה על פריה ורביה וכן מי שחזיה שפחה ונחיה בת חורין רס"ז ע"ב ס"ב) ואין יכול להשתעבד כלל בשניהם ויפסק שהנחיה ונחיה עליו הראיה קלל אם היו בהן הזכות שיש ללח על נתן מונה נפשו.

ביאורי הגר"א

הולד כשר וכח"ש שם: (יג) נתערב כו'. ותנאי' הולד כו'. ר"ל כלן חין כופין כח"ש שם (פ"ו) ל"ט כהנת כו' ולענין כיסולין ל"ד כהנת חלל משום שחר מיילי דס: (יד) וכופין כו' ואם כו' שם ק' ח': [ס"ו] ח': (טז) מטבילין. כתובות י"א ח':

ברכת אליהו

הולד כשר אף לכהונה היינו משום דאינם מאיסורי ערוה, משא"כ בח"כ לדידן, וחייבי לאוין לר"ע. אבל לרמב"ם לר"ה עכו"ם ועבד כח"כ דמי. ואפילו בח"כ הולד כשר וכח"ש בסמ"ן ז' ס"ק ג"ד.

(יג) מתני' ביבמות צ"א: כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הרי אלו כו' ואינו מטמאין למתים ואין נושאין נשים בין כשרות (משום עבד — רש"י) בין פסולות כו'. ולענין נישואין, לאו דוקא כהנת דה"ה אם נתערב ולד ישראלי בולד שפחה, ג"כ כל אחד מהולדות הוא ספק עבד ואסור בישראלית ובשפחה. אלא נקט במשנה: כהנת משום שאר מיילי דשם דתנן במתני' השייכים רק בכהנים.

(יד) ביבמות ק א — אהא דתנן בנתערב ולדה בולד שפחתה — הגדילו התערובות ושחררו זה את זה נושאין נשים ראיות לכהונה — הקשו בגמ': שיתררו אי בעי אין אי לא בעי לא, ואמאי לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול (כלומר לא כפינו להו לשחרר זה את זה בתמיה והא לישא שפחה אינו יכול ותנן גבי מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין משום האי טעמא — רש"י). ותיק רבא: אימא כופין אותן ומשחררין זה את זה. וה"ה דכופין — מהאי טעמא — לבעל השפחה לשחרר את שניהם.

(טו) ר"ל כאן אין כופין לאדון לשחרר את שתיהן כח"ש שם פ"א. דבסקי"ד הבאנו דכופין את האדון לשחרר את העבד מפני ביטול פריה ורביה שהספק אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין. אבל כאן כשהתערובות בנות אין כופין את האדון לשחררו, דאשה אינה מצווה על פריה ורביה. וכמ"ש ביבמות סו א באשה אחת שחזיה שפחה וחזיה בת חורין שכופין את רבה לשחררה רק אם נהגו בה מנהג הפקר, אבל בלא"ה אין כופין את רבה לשחררה משום שאשה אינה מצווה על פריה ורביה.

(טז) בתובות י"א א: אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד מאי קמ"ל דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו.

מפני דמי לחייבי כריתות דלא תפסי בהו קידושין. ואפילו לשיטת הסוברים דעבד הבא על בת ישראל יש לאו, ג"כ צריך לפרש בגמ' כמו שפרשנו לדעת הרמב"ם דהא עכו"ם נמי אין מוזהר בביאה בעלמא אא"כ בא עליה דרך אישות, כנ"ל בס"א ועמ"ש. ובגמ' כאן הוזכרו, „עבד וכותי הבא על בת ישראל“, מ' דהיתה ביאה בעלמא לא דרך אישות, ואעפ"כ אמרינן דהולד ממזר, אע"ג דהאיסור אינו אלא מדרבנן. וע"כ צריך לפרש דאין כונת הגמ' לומר דהוא מחייבי לאוין, אלא דלכו"ע הולד ממזר, משום דמי לחייבי כריתות דלא תפסי בהו קידושין.

ועת"פ שם מו א ד"ה נאמן כו' וי"ל כו'. דאיתא שם בגמ': מעשה באחד שבא לפני ר' יהודה ואמר לו נתגירתי ביני לבין עצמי כו' א"ל נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך. והקשו שם בתוס' מאי נפ"מ לענין הבנים אם הוא גר או עכו"ם. תלך גם נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. ותרגו, וז"ל: וי"ל דקסבר ר' יהודה נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר דבפרק ד' מיתות (סנהדרין גג א) אמר דר' יהודה סבר לה כרבי עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין. ולדברי התוס', לדידן — דקיי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר — אין נפ"מ לענין הבנים אם האב הוא גר או עכו"ם. אבל הרמב"ם פ"ל דנ"מ אף לדידן, כמ"ש המ"מ בפ"ג מאיסורי ביאה ח"ה בגר וגירות שהיו מוחזקין בישראלים ואמרו שנתגירו בינם לבין עצמם. וכמ"ל פ"ח פ"ד פ"ק נ"ד. ולדברי התוס' הנ"ל, לר"ע בולד הבא מעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הוא ממזר משום דהוי כשאר חייבי לאוין ול"ע לטעמא דלא תפסי קידושין. ולא איצטריכא ביבמות מד מה לטעמא דלא תפסי קידושין אלא לשמקון התייפני דפובר דאין ממזר מחייבי לאוין. וכי אפסקא שם בגמרא דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר מ"מ ח"כ הוי זונה והולד פגום דבנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר משום דאינם איסורי ערוה, אבל בחייבי כריתות נעשתה האשה זונה והולד פגום. וכן חייבי לאוין לר"ע. אף לסברת חר"ף דבעכו"ם ועבד

באר הגולה

א ל' הטור וכתב
הג"י כל זה פשוט.
ב ל' הרמב"ם בפ"ד
מהל' אישות תימורה
דרב הולד נישין דף
פ"ט ע"ג וכו' ו
הרא"ש סס דנפניו
חיייר.
ג תימורה דרב המנונא
סס.

יז היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת גרשתי ודיני הערוה ודין נשאת
באיסור ובטעות. ובו נ"ח סעיפים

א א (א) אשת איש בכלל עריות היא ואין קדושין תופסין בה בד"א בודאי אשת איש
(ב) אבל אם היא ספק מקודשת (ג) או ספק מגורשת קדושין תופסין בה מספק
וצריכה גט משניהם (ד) וה"ה לפסולי גיטין מדרבנן שאם בא אחר וקדשה שצריכה גט
משניהם מהראשון דרבנן ומהשני מדאורייתא. ב ב (ה) אשת איש שפשטה ידה
וקבלה קדושין בפני בעלה הרי זו מקודשת לשני ג (ו) שהאשה שאמרה לבעלה בפניו

ביאורי הגר"א

א' (ד) וה"ה כו'. מתני' סס ע"ט ז' וכו' תוס' שם ד"ה וצריכה כו': (ה) אשת איש כו' בפני בעלה כו'. כשחולל ועיין רש"י שם וכו' למטה: (ו) שהאשה כו'. לענין דרבנן פליג עליה צדוק נדרים מ"ח סוגיא

ברכת אליהו

ועיין בבית-שמואל סק"א.
(ד) מתני' בגיטין ע"ב ב : כתב לשום מלכות שאינה הוגנת
לשום מלכות מדי לשום מלכות יון לבנין הבית לחורבן
הבית ה' במורה וכתב במערב ומערב וכתב במורה תצא מזה
ומזה וצריכה גט מזה ומזה. וכמ"ש תוס' שם ד"ה וצריכה
כו', דלכן צריכה גט מזה ומזה, משום דהפסול של גט
הוא רק מדרבנן, ומן התורה היא מגורשת מן הראשון, ותפסו
קידושי שני, ולכן צריכה גט משני מן התורה, וצריכה גט
מראשון מדרבנן.

(ה) כשחולל בגיטין פט ב. דאיתא התם : שלחו ליה מבי
רב לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליה קול מראשון ובא אחר
וקדשה קידושי תורה מהו שלח להו תצא והעמידו הדבר על
בוריו והודיעוני ; מאי והעמידו דבר על בוריו וכו' דאי
מגיליא מילתא קידושי קמא קידושי מעליא גינהו לא צריכה
גט משני ; ופליגא דרב הונא דאמר רב הונא אשת איש
שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר מקודשת כדרב המנונא
דאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתי נאמנת
חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ; ואידך כי איתמר
דרב המנונא בפניו שלא בפניו מעיזה ומעיזה. היוצא מסוגיא
זו, שיש מחלוקת בין שמואל ורב הונא : לשמואל, חיישני
לקידושין רק כשקבלה קידושין בפני בעלה, ולרב הונא
חיישני לקידושי שני אפילו כשקבלה קידושין שלא בפני
בעלה. ונראה שם פ"ט ס"ב שכתב דהלכה כשמואל, וכמ"ש
למטה סק"י.

(ו) בסק"ה הובאו דברי הגמרא בגיטין פט ב, דרב המנונא
ס"ל שהאשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת חזקה אין אשה

(א) מתניתין פ"ג דקידושין פ"ב א : האומר לאשה הרי את
מקודשת לי כו' לאחר שימות בעלך כו' אינה מקודשת.
ופירש"י : דהוה ליה דברים שלא באו לעולם ועכשיו אין
בידו לקדשה. וביבמות צ"ב א במשנה : אמרו לה מת בעליך
ונתקדשה ואחר כך בא בעלה מותרת לחזור לו אף על פי
שנתן לה אחרון גט לא פסלה מן הכהונה את זו דרש רבי
אלעזר בן מתיא אשה גרושה מאישה (ויקרא כא, ז) ולא מאיש
שאינו אישה. ומוכח מכאן דהמקדש אשת איש א"צ ממנו גט.
וע"ש כד ב ושאר מקומות הרבה.¹

(ב) רפ"ג דקידושין נ"ב ב במשנה : מעכשיו ולאחר שלשים
יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת ואינה
מקודשת. ובגמרא שם נ"ט ב : אמר רב מקודשת לשני לעולם
כו' מספקא ליה אי תנאה הואי אי חזרה הואי. ופירש"י בד"ה
מקודשת ואינה מקודשת לעולם, וז"ל : ואפילו לאחר שלשים
יום עומדת בספק קידושי שניהם ואסורה לשניהם בלא גט,
עכ"ל. אלמא דספק מקודשת קדושין תופסין בה מספק,
וצריכה גט משניהם.

(ג) מתני' בגיטין ע"ב א : היתה עומדת ברה"ר ונרקו לה קרוב
לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת
ואינה מגורשת. [וע"ש בגמ' ע"ב ב באוקימתות של מחצה
על מחצה. ולחזר אוקימתא, מייירי שיש שתי כיתי עדים,
אחת אומרת קרוב לו, ואחת אומרת קרוב לה. וע"ש
בתוד"ה והא א"א לצמצם שהקשו : וא"ת ונימא אוקי תרי
בהדי תרי ואוקי איתחא בחזקה אשת איש ולא תהא מגורשת
כלל. ותתצו : וי"ל כיון דספיקא דרבנן היא כדאמרין בפרק
ד' אחין (דף לא.) נתנו לה דין מגורשת ואינה מגורשת.

שרבנו רמז בזה למ"ש הרשב"א בתשו' סימן אלף קס"ד
(והובא כאן בבאה"ט סק"א) בשאלת רחל שנתקדשה לראובן
ובעודה ארוסתו קדשה שמעון ואח"כ גרשה לראובן מי חיילי
קדושי שמעון הראשונים. והשיב : זה דבר פשוט וברור הוא
שקדושי שמעון לא היו בהן ממש ואעפ"י שגירשה לראובן קדושי
לשמעון הראשונים אינן חליו. ומהמנהג הנ"ל יש קצת ראיה
לדברי הרשב"א. ואכמ"ל בענין קידושין בדבר שלא בא לעולם.
ועיין לקמן ס"ק קע"ה.

1 מ"ש רבנו : "וע"ש כד ב", נראה דזה ט"ס, וצ"ל : "וע"ש כד
ב". וכתבנו למ"ש ביבמות שם : דתניא כל עריות שבתורה אין
צריכות הימנו גט חוץ מאשת איש שנשאת על פי בית דין.
אלמא דאשת איש שנתקדשה — חוץ מזה שנשאת על פי בית
דין — א"צ הימנו גט. ואם כי ברייתא זו הוזכרה גם שם צ"א א,
צ"י רבנו לך צ"ד ב, משום ששם מתבאר יותר בשאר עריות
שא"צ הימנו גט, וכמו שנפסק לעיל סימן ס"ו סכ"ו, וכמ"ש
בסק"ט, וגם א"א בכלל זה, וכלשון המחבר כאן : א"א בכלל
עריות היא כו'. ומ"ש רבנו ממתני' דקידושין ס"ב א, יתכן

גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. הנה: (ז) ואל דוקא לענין שקדושין תופסין זה נאמנת וזריכה גט אבל אינה נאמנת להנשא לאחר (הרי"ן פ"ג דכתובות נ"ח"א) או ליטול כתובתה (הגה"מ פ"ג דגירושין), (ח) ויש חולקין וס"ל דלכל דבר נאמנת (רמב"ם)

ביאורי הגר"א

ס"ס ולס"ס יש עדים כו' ואף נדענך תלך וכן לתי' לא דכ"ע כו' וכ"ש לענין כתובה דהא אינה נוטלת ע"פ עזמה אלא ממדרש כתובה כמ"ש בפט"ו דינמות: (ח) וי"א כו'. וממ"ש צינמות ס"ס וליהנמל מדרש המנונל וס"ס נאמנת אף להנשא וכן צ"ל התקנל ס"ד ולימל חזקה כו'

ברכת אליהו

העדים. אבל לכתחילה אסורה לינשא, אע"ג שאומרת גרושה אני. הרי דלרב המנונא נאמנת רק לענין זה, אבל לא לינשא לכתחילה. ותנן במתני' שם: ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת. ואף בדיעבד תצא. דרך בסיפא קתני: אם נשאת לא תצא, אלמא דברינא — כשבאו עדים לפני אמירתה — אפילו אם נשאת תצא. ומוכח דחזקה זו היא רק לענין זה שקידושין תופסין בה וזריכה גט, אבל לא לענין לינשא לאחר, ואפילו אם נשאת תצא. וכן לתירוץ: לא דכ"ע אית להו דרב המנונא כו'. דכל המחלוקת בין רבי אושעיא ורבה בר אבין היא רק אם דינו של רב המנונא הוא גם שלא בפניו. אבל גם בפניו — כשהיא נאמנת — לכ"ע לא מהני אמירתה לינשא, כמו שאינה נאמנת שלא בפניו לרבי אושעיא וכו"ל. וכ"ש דאינה נאמנת לענין כתובה. דהא אינה נוטלת כתובתה עפ"י עצמה אלא ממדרש כתובה כמ"ש בפט"ו דינמות ק"ו א במשנה, דנאמנת עפ"י עצמה ליטול כתובתה ממדרש כתובה שהוא כותב לה שאם תינשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליי. וכיון דכאן אינה נאמנת להנשא, כ"ש דאינה נאמנת ליטול כתובתה. [וע"ל סימן קנ"ד ס"ק מ"א].

(ח) זוהי שיטת הרמב"ם בפ"ד מה' אישות ה"ג. וראיתו ממ"ש ביבמות שם: וליהנמל מדרב המנונא, ושם נאמנת אף להנשא. דתנן ביבמות קיד ב: האשה שהלכה היא ובעלה למח"י שלום בינו לבינה ושלוש בעולם ובאה ואמרה מת בעלי תנשא, מת בעלי תתייבם; שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם קטטה בינו לבינה ושלוש בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת. ושם בגמ' קטז א: היכי דמי קטטה כו' באומרת לבעלה גירשתני. ומקשה הגמ': וליהנמל מדרב המנונא דאמר רב המנונא כו'. ושם במשנה — ברישא — נאמנת אף להנשא לכתחלה. וע"י מקשה הגמרא, דגם בסיפא — כשיש קטטה, והיינו שאומרת גירשתני — שתהא נאמנת מדרב המנונא. אלמא דחזקה זו מהני אף להנשא לכתחילה. וכן בפרק התקבל בגיטין פד א אמרינן: בעל אמר לגירושין (נתחיו לשליש למוסרו לה — רש"י) ושליש אומר לגירושין והיא אומרת נתן לי ואבד אמר רבי יוחנן הוה דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים. ומקשינן: ולימא חזקה שלוח עושה שליחותו. ותריצין: הני מילי לחומרא אבל לקולא לא. ומקשינן: וליהנמל

דגמרא דפ"ג דכתובות ופט"ו דינמות ופ' התקנל והמנרש כוותיה: (ז) וי"א כו' אבל כו' או כו'. כ"כ הראב"ד בהשגות פ"ד מה' אישות וטעמו וממ"ש דכתובות כ"ג א' לימל דרב המנונא חלמל אף לרב המנונא דוקא משנשאת באו עדים הואיל ונשאת בהיתר זהיה לה מינו ותנן במתני'

מעיה פניה בפני בעלה. והלכה כרב המנונא. ואע"ג דרבא פליג עלה בסוף נדרים צא א, ואמר דאינה נאמנת משום דמעיה ומעיה, מ"מ הלכה כרב המנונא, דסוגיא דגמרא כוותיה בכמה דוכתי והם: בפ"ג דכתובות כג א. דאמרינן התם: דכולי עלמא אית להו דרב המנונא. וע"ל סק"ו וסק"י. וברפ"י ריבמות קטז א פריך סתמא דגמ': וליהנמל (לאשה שאמרה לבעלה גירשתני) מדרב המנונא דאמר רב המנונא אשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיה פניה בפני בעלה. ועס"ק ח'. ובפרק התקבל גיטין סד ב ג"כ פריך הגמ' על מילתיה דרבי יוחנן: וליהנמל לדידה מדרב המנונא דאמר רב המנונא כו'. ובפרק המנרש שם פט ב הג"ל בסק"ה ג"כ הסוגיא כוותיה דרב המנונא. דפליגי שם שמואל ורב הונא אי הא דרב המנונא הוא רק כשאמרה בפני בעלה או אפילו כשאמרה שלא בפני בעלה. עכ"פ תרוייהו ס"ל כרב המנונא.

(ז) כ"כ הראב"ד בהשגות פ"ד מה' אישות ה"ג. וטעמו ממ"ש בכתובות כג א לימא כרב המנונא. דתנן שם כב א: האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת; אמרה נשכית וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, ואם יש עדים שנשכית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת, ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא. ושם כג א — על הפסיקא: „ואם משנשאת באו עדים לא תצא“ — אמרינן: רבי אושעיא מתני לה ארישא רבה בר אבין מתני לה אסיפא, מאן דמתני לה לה ארישא כ"ש אסיפא דבשבוייה הקילן, ומאן דמתני לה אסיפא אבל ארישא לא. לימא דרב המנונא קמפלגי דמאן דמתני לה ארישא אית. ליה דרב המנונא ומאן דמתני לה אסיפא ליה דרב המנונא; לא דכ"ע אית להו דרב המנונא והכא בהא קמפלגי דמר סבר כי איתמר דרב המנונא בפניו אבל שלא בפניו מעיה, ומר סבר שלא בפניו גמי אינה מעיה. ע"כ סוגית הגמרא. הרי דלרב אושעיא — דמוקים לה ארישא, ולס"ד — דהיינו כרב המנונא — קתני במתני' רק שאם משנשאת באו עדים לא תצא משום דאין אשה מעיה, אבל לכתחילה אסורה לינשא על סמך חזקה דאין אשה מעיה. אלמא אף לרב המנונא, דוקא משנשאת באו עדים הואיל ונשאת בהיתר שהיה לה מינו לפני שבאו

כלל לענין נישואין עם אחר אפילו בדיעבד, וכמ"ש רבנו להלן. ועיין בלח"מ בה' אישות פ"ד ובהשגות הראב"ד שם פט"ו הכ"י.

2 ולא כמו שצוין במראה מקום בהג"ה שזוהי שיטת הרי"ן בשם ר"א. דשיטת ה"א שם היא דאסורה לינשא לכתחילה, אבל בדיעבד אם נשאת לא תצא. ולשיטת ה"א כאן אינה נאמנת

באר הגולה

(ט) וי"ל עוד דנזמן הזה דנפיש חונפא ופריצותא אינה נאמנת חלל לחומרא דאיתרע חזקה דאינה מעיזה (צ"י גס ח"ה). ד (י) אבל אם קידשה אחר שלא בפני בעלה אין קידושין תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קודם שתקבל הקידושין שכל שלא בפניו מעיזה (יא) וכתב הרא"ש דכל שהוא בעיר כשנתקדשה לאחר מיקרי בפניו (יב) ויש חולקין וס"ל דנענין בפני בעלה ממש (מהרי"ק שורש ע"ג ורי"ש סימן קנ"ז).

ביאורי הגר"א

משנה אחרונה וכמ"ס הרא"ש בפ"ג דינמות ס"ח וער"ש פ"ה דכתובות ס"ס ל"ד: (י) אבל אם כו'. כשחולל שם דמעשה רב הרא"ש שם וכתבנו נ' ח' נכתובות שם וכמ"ס נס"י קנ"ז ס"ז ועמ"ש: (יא) וב' הרא"ש כו'. חולל משני דהתקבל שם דללא בפניו איירי חלל דסוגיא שם ע"כ צריך לחת איירי כמ"ס תוס' שם ד"ה בעל כו': (יב) ויש חולקין וס"ל דבעינן כו'. טעמו דכל שלא בפניו ממש אינה מתבטלת וכמ"ס נדרים ס"ה הנודר כו' חלל בפניו ופירש תוס' בפניו ממש ולאחריו

ה"ו לחומרא כו' וליהמנא כו' וע"כ אף לקולא וכן ליטול כתובה והא דכתובות ח"ן רמ"י כמ"ס תוס' בגיטין פ"ט נ' ד"ה ואירך כו': (ט) וי"א עוד כו'. שהדורות מתקלקלין כמ"ס צירושלמי ס"פ התקבל רנ"י כו' שגס שנין קדשין לזין חולין חולין כך זין דורינו לדורו של ר' יוסי א"ר שמואל צ"ר יוסי כס שנין זה עפר כך זין דורינו לדורו של חנא וכמ"ס נגמ' פ' החולץ אכשור דרי וכו' שחילקו בסוף נדרים לענין טומאה זין משנה ראשונה דאינה מעיזה לזין

ברכת אליהו

שנתנו הנשים עיניהם באחר ורוב האומרות כך משקרות. וער"ש פ"ה דכתובות פ"ס ל"ד. דכתב שם בהא דעשו תקנה — באומרת לא בעינא לבעל — דמשהינן לה תריסר ירחי שתא, וז"ל: תקנה זו נעשית בימי האמוראים האחרונים כאשר ראו כי גבהו בנות ישראל ודעתם זחה עליהם וכאשר היה להם כעס עם בעליהן היו אומרות לא בעינא ליה כו', עכ"ל.

(י) בסק"ה הובאה המחלוקת של שמואל ורב הונא בגיטין פט ב: דשמואל סובר שרק אם קבלה קידושין בפני בעלה נאמנת, ורב הונא סובר שנאמנת גם כשקבלה קידושין שלא בפני בעלה. וכתב שם הרא"ש פ"ס ס"ב דהלכה כשמואל שם דמקשה רב דשמואל עבד כן עובדא שם, והוי מעשה רב. ועוד דפסקינן פרבא בר אבין בכתובות כג א, דס"ל דכי איתמר דרב המנונא בפניו, אבל שלא בפניו מעיזה כנ"ל בסק"ז. וכמ"ס פסיון קנ"ב פ"ז: אם יש עדים שהיתה א"א אינה נאמנת לומר גרושה אני ואם נשאת תצא ואפילו אם נשאת קודם שבאו העדים שהעידו שהיא אשת איש אבל חוששין לדבריה ופסולה לכהונה לעולם ואם מת חולצת ולא מתייבמת. ועמ"ש בסק"ט, [וע"ש בבבא"ה סק"ס ובס"ז סק"ה ובב"ש סק"ב].

(יא) בסק"ה הובאו דברי הגמ' בגיטין סד, דהגמ' מקשה על רבי יוחנן: וליהמנא לדידה מדרב המנונא כו'. ויש ראיה מכאן, דכל שהוא בעיר כשנתקדשה לאחר מיקרי בפניו. מדלא משני דשלא בפניו איירי רבי יוחנן ולכן אינה נאמנת, דאין כאן חזקה דאין אשה מעיזה בפני בעלה. אלא דסוגיא שם ע"כ איירי שהבעל בעיר אחת עם האשה, כמ"ס תוס' שם בעמוד א ד"ה בעל כו'. ולכן שפיר מקשה הגמ', שתהא נאמנת מדרב המנונא, דמאחר שהבעל בעיר מיקרי בפניו, ולכן צריכה להיות נאמנת מחמת חזקה שאין אשה מעיזה בפני בעלה.

(יב) טעמו דכל שלא בפניו ממש אינה מתבטלת. וכמ"ס נדרים פ"ה א: המדר הנאה מחבירו אין מתיירין לו אלא בפניו. ואמרינן בירושלמי שם פ"ה ה"ד דרבי יוחנן אמר

לדידה מדרב המנונא כו'. וע"כ אף לקולא. שאחרי שהגמ' אמרה שרבי יוחנן מדבר לענין נאמנותה לקולא, מקשה הגמ': וליהמנא לדידה מדרב המנונא כו'. כלומר: דמחמת חזקה זו שאין אשה מעיזה בפני בעלה תהא נאמנת לומר גירשתני אפילו לקולא לינשא לכתחילה. ומוכת מכאן, דמחמת חזקה זו נאמנת אף לקולא. וכן ליטול כתובה. והא דכתובות כג א הנ"ל בסק"ז — שמשם מוכח שאין חזקה זו מועילה להנשא לכתחילה — סובר הרמב"ם כי אין ראיה משם, כמ"ס תוס' בגיטין פ"ט ב ד"ה ואירך כו'. דכתבו שם התוס', דלכו"ע רב המנונא מייירי רק כשאומרת בפניו גרשתני, והא דאמרינן בכתובות שם דלרב אושעיא נאמנת אפילו שלא בפניו היינו בציורף המינון שהיה לה. ולכן שם אינה נאמנת לינשא לכתחילה לולא המינון. ולפיכך אמרינן שם ואם יש עדים כו' אינה נאמנת, ואף בדיעבד תצא, מאחר שאין לה מינון, וחזקה דרב המנונא — לינשא לכתחילה — הוא רק כשאמרה בפניו גרשתני.

(ט) שהדורות הולכין ומתקלקלין, כמ"ס בירושלמי פ"ס התקבל גיטין פ"ה ה"ז: רבי כד הוה בעי מקשייה על דרבי יוסי אמר אנו עליביה מקשייה על דרבי יוסי (כשהיה רוצה להשיב על דברי ר"י אמר אנו עלובים איך נישא פנים להקשות על דברי רבי יוסי — קרבן העדה) ששם שבין קדשי קדשים לבין חולין חולין כך בין דורינו לדורו של ר' יוסי א"ר שמואל ב"ר יוסי כשם שבין זה עפר כך בין דורינו לדורו של אבא. וכמ"ס נגמ' פ"ה החולץ יבמות לט ב: אכשור דרי (בתמיה וכן נתכשרו הדורות — רש"י). וכמו שחילקו בסוף נדרים לענין אשה האומרת טמאה אני לך בין משנה ראשונה — דאינה מעיזה לשקר לבעלה לומר טמאה אני לך והיא נאמנת, לבין משנה אחרונה — דחזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה — שאינה נאמנת עד שתביא ראיה לדבריה, מפני שהיא מעיזה לומר שקר לבעלה שהיא טמאה. וכמ"ס הרא"ש בפ"ה דכתובות ס"ח — דלכן לא אמרינן שויה אנפשה חתיכה דאיסורא באומרת טמאה אני לך — „לפי שראו חכמים לקולא הדורות

(יג) והא דאמרינן דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לומר גרשתני ה"מ היכא דליכא באר הגולה דמסייע לה האבל היכא דאיכא דמסייע לה מעיזה ומעיזה (יד) ואם נשאת לאחר שלא ה' חסרת הנזרה כותנות דכ"ב ע"ג וניטין דכ"ד ע"ג. ו תשנת הר"ש כלל מ"ד סימן ג'.

ביאורי הגר"א

אמרה קמאי ידידי כו' מיגו הנל"ה לא מהימנא וער"ש שם [וטושיע] סמיה: (יד) ואם נשאת וכו'. אבל הרש"ה הוכיח להיפך ממ"ש בכתובות כ"ב ג' ומי חליפה כו' ע"ש סימן אלף רנ"ו: ליקוט. ואם כו' ויש מי כו'. ע"ש בכתובות כ"ב ח' לכאורה לא מ' כן דקאמר לימא דר"ה קמפליגי ועדיין לא חסיק

גירושלמי מפני הנזשה חזל כבר חלקו ע"ז כל הפוסקים וכו' דאין צריך חלל בידיעתו ועיין צ"ח סי' רנ"ה. ליקוט: (יג) והא דאמרינן כו'. כתובות כ"ב ג' ומ' מדברי טור ש"ע אפי' ע"ז מסייע וכו"ש צ"ה התקבל חלל דשם נס הנזעל מסייע וכו"ש הרמב"ם והר"ש וטושיע בס' קמ"ח חלל (אמ"ש) [ממ"ש] חלל אי

כרבת אליהו

המיגו לא מהימנא, אע"ג דיש חזקה דאינה מעיזה, והיינו משום שהשליש מסייע לה, ומוכח מכאן דאפילו רק עד אחד מסייע לה מעיזה ואינה נאמנת. וקרא"ש שם וטושיע שם פניה. דברא"ש שם פ"ז ס"ח כתב: כיון דאיכא שליש דקא מסייע לה מעיזה ומעיזה. ואח"כ כתב: ואפשר דאפילו הגט ביד שליש מהימנא וכיון דלא מסייע לה אלא שליש לחודיה אינה מעיזה והא דקאמר הש"ס מיגו דאי בעי אמרה לדידי יהביה ניהליה הכי קאמר נתנו לו והפקדתי ביד השליש. ולקמן בסיומן קמ"א סעיף ג"ה הובאו שתי הדעות הללו. [ועמ"ש ס"ק ק"י, ומש"ש בב"ש ס"ק פ"א, ובב"ש כאן ס"ק ו'].

(יד) אבל עיין ברשבי"א בתשובה סימן אלף רנ"ו [צ"ל: אלף רנ"ג] ששם הוכיח להיפך, ממ"ש בכתובות כ"ב ג' ומי חליפה כו'. דאמרינן חתם — גבי שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא — שאינה מפחדת שיבא בעלה ויאמר לה גרשתך, מפני שהיא תוכל להכחישו ותאמר גרשתני. ושואלת הגמ': ומי חליפה כולי האי והאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. ושם כבר התחילה להעזי פניה שלא בפני בעלה — שאמרה שגירשה ואח"כ נישאתי ואפ"ה מקשה הגמ' — שאח"כ כשבא בעלה — ומי חליפה כולי האי כו', ולא אמרינן דהיא עשויה להחזיק בדבריה — שאמרה מקודם שלא בפני בעלה. ומוכח מכאן, דכיון דאח"כ בא בעלה, ואומרת בפני גרשתני, אמרינן חזקה אין אשה מעיזה בפני בעלה, אע"ג שכבר אמרה מקודם שלא בפניו ונשאת.

ליקוט: צ"ע — אמ"ש המחבר דאם נשאת לאחר שלא בפני בעלה — וליש מי שאומר אפילו רק נתקדשה לו — אינה נאמנת אח"כ לומר בפני בעלה גרשתני — בדכתובות כ"ב א' לכאורה לא מ' כן. דקאמר לימא כדרכ המנונא קמפליגי. ועדיין לא חסיק דלא נשאת במש דאליב חליל

מפני הבושה. ופירשו בתוס' בנדרים סה א ד"ה נתנו, דלטעמא מפני הבושה צריך להתיר לו בפניו במש ובכדי שיתבייש מפני חברו, שהנדר ה' להנאתו, ועכשיו רוצה שיתירו לו. אבל כבר חלקו ע"ז כל הפוסקים וכתבו דא"צ להתיר בפני המודר ממש אלא דסגי בידיעתו. ועיין ברי"ד סימן רנ"ה. [צ"ל: רכ"ח, ששם נפסק דסגי בידיעתו, ועמ"ש סקל"ן]. — ליקוט.

(יג) כתובות כ"ב: גרושין יכולה מכחשתו. ומקשינן: ומי חליפה כולי האי והאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. ותרצינן הני מילי דליכא עדים דקא מסייעי לה, אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי לה מעיזה ומעיזה. ומכאן המקור דהיכא שיש מי שמסייע לה באמרה גרשתני מעיזה ואינה נאמנת. אולם מכאן יש רא' רק היכא שיש שני עדים המסייעים לה — או היא מעיזה ואינה נאמנת, אבל היכא שיש רק עד אחד המסייע לה, אין ראיה מכאן, ואפשר דנאמנת. אולם מרבירי מור וטושיע מ' דאפילו עד אחד מסייע לה ג"כ מעיזה ואינה נאמנת. וכמ"ש בפרק התקבל גיטין סד א, שאם בעל אמר לגירושין ושליש אמר לגירושין והיא אומרת נתן לי ואבד, דאינה נאמנת. ומקשינן: ולהימנא לדידה מדבר המנונא כו'. ותרצינן: הני מילי היכא דליכא דקא מסייע לה אבל היכא דמסייע לה מעיזה ומעיזה. ושם אין שני עדים המסייעים לה, ורק השליש הוא המסייע לה, ואפ"ה אמרינן דהיכא דמסייע לה מעיזה ומעיזה. אלא דשם נס הנזעל מסייע לה, ולכן מעיזה ואינה נאמנת, וכמ"ש הרמב"ם בפ"ב מגירושין ה"ב וטושיע בסיומן קמ"א פנ"ו. אלא — יש הוכחה דאפילו אם רק אחד מסייע לה אינה נאמנת — ממ"ש עמוד א: אלא אי אמרה קמאי ידידי לגירושין יהביה ניהליה (והבעל אומר לפקדון והשליש אומר לגירושין) מהימנא מיגו דאי בעיא אמרה לדידה יהביה ניהליה. ומ' דרק מפני שיש לה מיגו היא נאמנת, הא בלא"ה [לולא

ולא אמרינן שלא תהא נאמנת אח"כ בניית לומר גרשתני, דלאחזוקי בדבריה הקודמים ונשואיה אומרת כן. ומדלא אמרינן כן, מוכח כשיטת הרשב"א הנ"ל, דלא אמרינן דלאחזוקי בדבריה הקודמים ונישואיה תשק אוח"כ. ועיין מ"ש על דברי רבנו במ"ד דוד" (וארשא תרנ"ו) לגר"ד פרידמאן מקארלין בפ"ד מהלכות אישות אות שפ"ג דף קפ"ט ע"ב.

3 עיין בטק"ז ששם הכאנו דברי הגמ' בכתובות כ"ב א. ותמצית הסוגיא היא, דרבי אושעיא מתני דהא נתנו ואם משנשאת באו עדים לא תצא, קאי ארישא — באשה שאמרה א"א הייתי וגרשה אני. ואמרו בגמ', דהיינו משום דרב המנונא, דחזקה אין אשה מעיזה לומר גרשתני. ומסקינן ד', אושעיא סבר דשלא בפניו נמי מעיזה. וכתבו שם בתורתא אית ליה דרב המנונא איירי בפניו, מ"מ לענין גיטת ואח"כ באו עדים מהני שלא בפניו.

באר הגולה

ו ה"ה סס נסס יס
מי שכתב וכו'.
ח טור נססין קנ"ג
מדברי התוס' יצמות
דף קי"ז ע"ב ודנני
הרמ"ה סס נססין.

בפני בעלה אע"פ שכשיבא בעלה אומרת לו בפניו גרשתי אינה נאמנת דכיון שכבר נשאת מעיוה ומעיוה שלא תעשה עצמה זונה ז (טו) ויש מי שאומר שאפילו לא נשאת עדיין לאחר אלא נתקדשה לו שלא בפני בעלה ואחר כך בא בעלה ואומרת לו בפניו גרשתי אינה נאמנת (טז) ה וי"א שאם היה קטטה ביניהם או שתובעת כתובתה אינה נאמנת לומר גרשתי אפילו בפניו. (יז) י"א דנמקום שנאמנת להינשא נוצלת ג"כ כתובתה

ביאורי הגר"א

תוס' נ"ח י"ז ז' ויצמות סס וכתובות סס כ' דנעצת אלל ה"ה לקטטה אלל הרמב"ם ס"ל דאפילו נעצת נאמנת כח"ס נפ' ט"ז מה"א הלכה כיו' ונש"ע לקמן ס' ק' ס"י ע"ש ואילו לשיטתו דס"ל דממדרש כתובה לא נביא אלל עיקר כתובתה וכמ"ל סמ"ג ולי"ק קושיות תוס' ה"ה: (יז) י"א דבמקום כו'. כ"ל ממדרש כתובה ומדמתי בסוף נדרים לטמלה וער"ן סס

ברכת אליהו

היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי כו' הרי אלו לא יפרעו. ואמרו שם בגמ': הכא במאי עסקינן כשאין שם עדי גירושין מינו דיכול למימר לא גירשתיה יכול למימר גרשתיה ונתתי לה כתובתה. והקשו בב"מ שם בתוס', היכי מצי למימר לא גרשתי, הא איהי מהימנא מחמת חזקה שאינה מעיוה כדבר המגונא. ותרצו התוס' דאם היא תובעת כתובתה או אם יש קטטה בינו לבינה אינה נאמנת. כמו במיתה — דתנן בפס"י דיבמות קיד ב — שאם ה' קטטה בינו לבינה אינה נאמנת לומר מה בעלי. ושם ק"ז א אמרינן שאם תובעת כתובתה אינה נאמנת אף להנשא. וביבמות קטז א ד"ה וליהמנה ופכתובות שם ד"ה מינו ג"כ הקשו כנ"ל, ומתבו דכתובעת כתובתה אינה נאמנת. אבל ה"ה לקטטה כנ"ל. אבל הרמב"ם ס"ל דאפילו בתובעת כתובתה נאמנת להינשא ונזכה עיקר כתובתה. כמ"ש בפס"י מאיטות הכיז ובשו"ע לקמן סימן ק ס"י ע"ש. וטעמו — דנאמנת רק לעיקר כתובה ולא לתוספת כתובה — הוא, דהא דנאמנת כתובה באומרת גרשתי, הוא מטעם מדרש כתובה כנ"ל סק"ז, וכדתנן ביבמות ק"ז א — לענין אומרת מת בעלי. והרמב"ם אויל לשיטתו — דס"ל דממדרש כתובה לא נביא אלא עיקר כתובה, וכמ"ל פס"י מ"ג באשה האומרת מת בעלי [ועמש"ש ס"ק קל"ז]. ולי"ק קושית תוס' ה"ה. דלרמב"ם — שסובר דמדרש כתובה הוא רק על עיקר כתובה, ולא על התוספת — לא קשה קוש' תוס' ה"ה מכתובות פט א, דשם מיידי לענין תוספת כתובה, וע"ז אינה נאמנת ליטול באומרת גרשתי. דכל הטעם שנוטלת כתובתה — באומרת גרשתי — הוא מחמת מדרש כתובה, ומדרש כתובה הוא — לרמב"ם — רק על עיקר כתובה ולא על תוספת כתובה.

(יז) כנ"ל בסק"ז ממדרש כתובה. ומרמזי בסוף נדרים לטמאה וער"ן שם ד"ה ולענין כו'. דבנדרים צ ב תנן: בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך כו'. ושם בגמ' צא א אמרו דאומרת לבעלה גרשתי דומה לאומרת טמאה אני לך — דנאמנת אליבא דמשנה ראשונה. וכתב שם הר"ן, דהיות והגמ' מדמה אומרת גרשתי לאומרת טמאה אני לך, ובאומרת טמאה אני לך אמרו במשנה שיוצאת ונוטלת כתובה, ה"ה

לכל נשאת ממש דלס לא כן הל"ל ה"ה קודם ועיין תוספות סס כ"ז ז' נד"ה אן וליכא נמי חזקה דאין האשה מעיוה כו' וכ"כ נצ"ב ל"ב ח' נד"ה אן וכו': (טו) ויש מי כו'. הוא דעת הטור נס"י קנ"ג וס"ל דמ"ש הרמ"ה נשאת ל"ד וע"ז ד"ה כאן: (טז) וי"א כו'. כמו נמיתה נפ' ט"ז ויצמות קי"ד ז' קי"ז ח' ור"ה ממש נכתובות פ"ט ח' הנ"ע כו'

הא קורב. דאח"כ אומרת הגמ': לא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא אע"פ שלא נשאת. ומדלא אומרת כן הגמ' לפני דברי רבי אושעיה משמע דמקודם סברה הגמ' דנשאת נשאת ממש, ואפ"ה נאמנת אח"כ לומר שגירשה בעלה, ולא אמרינן דאומרת כן בכדי להחזיק בדבריה הקודמים ולהחזיקה שנשאת כדיו. ועיין תוס' שם כו ב בד"ה אן, שכתבו: ובשנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דאמרינן נמי לא תצא אע"ג דלא דייקא וליכא נמי חזקה דאין האשה מעיוה פניה דשלא בפני בעלה מעיוה כו'. וכ"כ בב"ב לב א בד"ה אן כו'. וכוונת התוס' דכיון שאמרה מקודם שלא בפני בעלה שגירשה, תעיו פניה גם אח"כ בפני בעלה לומר שגירשה. וזה כשיטה שהביא המחבר, שאם נשאת לאחר שלא בפני בעלה, אינה נאמנת גם אח"כ בפני בעלה לומר שגירשה. ודלא כשיטת הרשב"א הנ"ל.

(טו) לא כמ"ש בבאה"ג סק"ז שדעה זו הובאה במ"מ בשם יש מי שכתב. דהמ"מ בפ"ג מה' אישות ה"ג הביא בשם יש מי שכתב שחוששין להא דרב הונא ואף אם נתקדשה שלא בפניו צריכה גט. ואין זה שייך לדיננו. אלא הוא דעת הטור כסימן קמ"ב [צ"ל: קנ"ב]. וז"ל הטור: אבל שלא בפניו מעיוה ואינה נאמנת אפילו אם ניסת או נתקדשה וכשלא מכחישה החזיקה בדבריה ואומרת לו שגירשה אינה נאמנת, שלהחזיקה בדבריה אומרת כן. ופ"ל דמ"ש הרא"ש „נשאת" ל"ד. וע"כ ד"ה כאן. [צ"ל: ועבד"ה כאן. דהשיטה הראשונה שהביא המחבר הוא מדברי הרא"ש בתשובה כלל מ"ד ס"ב, ושם כתב: אבל זו שכבר נשאת מעיוה ומעיוה שלא תעשה עצמה זונה. וכתב כאן בבדק-הבית, וז"ל: ובסימן קנ"ב כתב רבינו דהוא הדין אם נתקדשה קודם שבא בעלה אינה נאמנת לפי"ז מ"ש הרא"ש כו' שלא תעשה עצמה זונה לא למימרא דבכה"ג דוקא אלא דאינה נאמנת אבל אם נתקדשה בלבד דהא נאמנת דאפילו נתקדשה בלבד אינה נאמנת אלא מפני שהשאלה היתה בנשאת כתב כן, עכ"ל. וע"כ סק"ז].

(טז) כ"כ תוס' בב"מ יז ב ד"ה הוציאה גט. וראיתם מ"ש בכתובות פט א הבי"ע כו'. דתנן שם: כתובה ואין עמה גט

באר הגולה

ט משנה סוף יצמות.
* וכן להוחרג אם
מעיד מפי עד זה הי
עין תשובת מהרש"ם
סימן כ"ט ז"ל.
י מיוחד דבר משנה
יצמות דף כ"ה ע"ל.
כ הרי"ף והרמ"ם
בסוף יצמות משום
ללא גרע מנוי וכ"כ
הרמב"ם בפ"ג מהל'
גירושין.
ל משקנת הנז' שם.
מ הרי"ף בתשובה
1. משנה שם דף ק"ז ע"ל.

(מהרי"ק שורש ע"ג וריב"ש סימן קנ"ז) (יח) (וי"א דלינה נלמנת לענין ממון כלל ונתפטר לעיל).
ג אשה שחלך בעלה למדינת הים והעידו עליו שמת ט אפילו עד אחד (יט) אפילו
העד עבד או שפחה או אשה או קרוב מותרת (כ) ואפילו עד מפי עד או אשה מפי
אשה או עבד או שפחה * או קרוב כשרים לעדות זה * ופסולי עדות אם פסולים מדרבנן
כשרים לעדות זה אבל פסולי עדות דאורייתא פסולים כ ואם מסתחים לפי תומם
כשרים וכן ל כותי מ (כא) או ישראל מומר לעבודת אלילים (כב) ולכל התורה כולה אם
הוא מסיח לפי תומו נאמן. הגה: (כג) לא נל עד נדרכים הנזכרים רק יאל קול הנרה נעיר
שנת לין משיאין את אשתו (ת"ה סימן רכ"ג ונתפטר הרמב"ן סימן פ'). ד נ הכל
נאמנים להעיד לה עדות זו חוץ מה' נשים שחזקתן שונאות זו את זו שאין מעידות
במיתת בעלה שמא יתכוונו לאסרה עליו ועדיין הוא קיים ואלו הן חמותה
(כד) אפילו אינה עתה חמותה רק אם יצמה (טור) ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה

וכן כתב הרשב"א בתשובה. 1. משנה שם דף ק"ז ע"ל.

ביאורי הגר"א

(כא) או ישראל כו'. שהוא כמ"ש בפ"ק דחולין:
(כב) ולכל כו'. ר"ל לו לכל כו'. שם: (כג) לא
בא כו'. מלחיצתיה להו ציננות ל"ג ז' קט"ו ז' מ"ט
דע"ל כו' ואם איתא ע"כ טעמא משום דהיא דייקא
ומנסב: (כד) אפי' אינה כו'. שם נעיל ללא

ד"ה ולענין כו': (יח) וי"א כו'. כ"כ הגמ' פ"י
מה' גירושין מהא דתפוסות פ"ט כ"ל: (יט) אפילו
העד כו'. ללא כ"ל: (כ) ואפי' כו'. שם מפי כו'
מפי כו' ר"ל שהעד מעיד מפיהם וכמ"ש נפ' הרמב"ם
שם וצירושלמי שם תנין הוחזקו להיות משיאין עד מפי
עד מפי אשה ואשה מפי אשה מפי קרובים:

ברכת אליהו

(כב) מ"ש: „ולכל התורה כולה“, אין כוונתו שהוא מומר
לע"ז וגם לכל התורה כולה, שהרי מומר לע"ז לחוד הוא
מומר לכל התורה כולה כנ"ל בסקכ"א מחולין ה. א. וכן אם
הוא מומר לכל התורה כולה חוץ מלחלל שבת וחזק מע"ז
הוא ג"כ מומר ודינו כגוי, כדאיתא בחולין שם. [וכ"פ
ביו"ד סימן ב ס"ה ועמ"ש שם סקט"ו]. אלא הוא „ואר' המחלק
ר"ל או שהוא מומר לכל התורה כולה.

(כג) מדיאביעא להו כיבמות צנ ב, קטו א, קטו ב: מ"ש
דע"א מהימן משום דמילתא דעבידא לאיגלווי הוא לא משקר
כו' או דילמא טעמא דע"א משום דאיהי דייקא ומינסבא.
ובתוס' שם צג ב ד"ה עד אחד ביארו דזה ברור וכשנאין
מתירים אותה עפ"י דיבורה משום דאיהי דייקא ומינסבא.
והאיבעיא היא רק כשיש עד אחד, ד"ל דאן לא דייקא מפני
שסומכת על העד, וההיתר בעד אחד הוא משום דמילתא
דעבידא לאיגלווי לא משקר. ואם איתא דאפילו אם לא בא
עד להעיד בפנינו, ורק יצא קול הברה בעיר שמת, ג"כ
משיאין את אשתו. והיינו ע"כ לא מטעם קול הברה, אלא
ע"כ טעמא משום דהיא דייקא ומינסבא ולא חיישינן שהיא
סומכת על קול ההברה. א"כ מאי איבעיא להו מ"ש דע"א,
פשיטא דטעמא הוא משום דייקא ומינסבא. אע"כ מוכח
מכאן דכל זמן שיש לתלות שסומכת על קול ההברה אין
מתירין לה להנשא. ורק כשיש עד אחד ממש מתירין לה
להנשא. וע"ז איבעיא להו אי טעמא משום דמילתא דעבידא
לאיגלווי לא משקר אי משום דהיא דייקא ומינסבא.

(כד) שם בענין דלא איפשיטא ולהוציא. דאיתא ביבמות
ק"ז א: חמותה הבאה לאחר מכן מהו מי מסקא אדעתא דמית
בעל ונפלה קמי יבם וסניא לה או לא. ולא נפשטה

באומרת גרשתי נאמנת גם ליטול כתובתה. ועוד כתב
הרי"ן: „שהרי מספר כתובה נלמוד שכן כותב לה לכשתנשא
לאחר תסלי מה שכתוב ליכ"י.

(יח) כ"כ הגהות מיימוניות פ"ב מנזשין ה"ד מהא
דכתובת פ"א א כנ"ל בס"ק ט"ו. דאמרינן שם, שאם אין שם
עדי גירושין, נאמן הבעל לומר שכבר שילם לה כתובתה,
במינו דיכול לומר לא גירשתי. והתוס' הקשו שם, דהרי
היא נאמנת לומר גירשתי, ויצטרך לתת לה כתובתה. ומחמת
קושיא זו, הוכיח בהגה"מ דבאומרת גרשתי אינה נאמנת
לענין ממון, ואינה נוטלת כתובתה.

(יט) דלא כר"ע ביבמות קכב א. דתנן: והוחזקו להיות
משיאין עד מפי עד מפי עבד מפי אשה מפי שפחה ר"א
ור"י אומרים אין משיאין את האשה עפ"י עד אחד ר' עקיבא
אומר לא עפ"י אשה ולא עפ"י עבד ולא עפ"י שפחה ולא
עפ"י קרובים. וכתב שם הרמב"ם בפירוש המשניות: ואין
הלכה כר"א ולא כר"י ולא כר' עקיבא אלא הדין אצלנו
משיאים עפ"י אשה ועפ"י קרובים כו'. [וכ"פ הרמב"ם
בפ"ב מה' גירושין הט"ו].

(כ) ביבמות קכב א במשנה: והוחזקו להיות משיאין עד
מפי עד מפי עבד מפי שפחה. ור"ל שהעד מעיד מפיהם,
וכמ"ש בפירוש הרמב"ם שם, דהא דתנן: מפי עבד כו',
היינו שהעד מעיד ששמע מפי עבד כו'. וצירושלמי שם פט"ו
ה"ח: תנינן הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד מפי אשה
ואשה מפי אשה מפי שפחה מפי קרובים.

(כא) שהוא ישראל מומר לע"ז הוא מומר לכל התורה
כולה ודינו כגוי. כמ"ש בפ"ק דחולין ה. א: אלמא מומר
לעבודת כוכבים הוא מומר לכל התורה כולה.

באר הגולה

ס לשון הרמז"ס ס.ס.
ע ומעשה דר' טרפון
סס בסוף יצמות וכתב
ה"ה לע"ג דק"ל סס
כת"ק דנתיחת דלון
צריך דרישה ומקירה
עד כהן לא פליגי אלא דנרישה ומקירה אצל לומר כיצד כ"ע לא פליגי.

(כה) וכן היא לא תעיד להם (טור). ה ס (כו) כבר אמרנו שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני אפילו שמע מאשה ששמעה מעבד הרי זה כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו. הנה: (כו) ואפילו לא אמר ממני שמע אלא אמר סתם שמע כשר ולא חיישין שאל הראשון פסול היה. ע (כה) אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני ואני ראיתיו שמת שואלים אותו היאך ראית ובמה ידעת אם העיד בדבר ברור נאמן (כט) ואם העיד בדברים

ביאורי הגר"א

(כח) אבל אם כו'. ומש"ש ז' תנאי היא כו' ולעפ"כ היה שאל ונני היאך אתה יודע כו' ושם מר סבר כו' כד"מ דמי ולמירינן נפ"ג דסנהדרין ול"ל אמור היאך אתה יודע זה כו': (כט) ואם העיד כו'. כמו מים שאל סוף ונוב אריות וללז וגווייד כמש"י הרמז"ס

חיפשא ולחומרא: (כה) וכן היא כו'. סס ורנן כו' וזירושלמי סס ונתוספתא רפ"ד כל אלו שאין נאמנות להעידן ח"ה היא אינה נאמנת להעידן: (כו) וכבר אמרנו כו'. מעוזל דאספסתא וכפ"י שהישראל א"ל לאשה והאשה הלכה לפני צ"ד ועסי"ד: (כו) ואפ"י לא כו'. כמש"ש קכ"ג ח' ולחלל נרה כו' בשעת כו':

ברכת אליהו

(כו) כמ"ש ביבמות קכב א במשנה: מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו. ומקשה ע"ז הגמרא: ודילמא צרה הואי (שנשא אשה במקום אחר ובאה לקלקלה והלכה לה — רש"י). ומתרתא הגמ': בשעת הסכנה כותבין ונותנין אפ"י שאין מכירין (והכא נמי כשעת הסכנה דמאי שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונא — רש"י) 4.

(כח) ביבמות קכב ב: מעשה באדם אחד שבא להעיד על האשה לפני רבי טרפון אמר לו בני היאך אתה יודע בעדות אשה זו כו' והשיא רבי טרפון את אשתו. ומקשה הגמ': ורבי טרפון לא בעי דרישה וחקירה והתניא כו'. ומתרתא הגמ': תנאי היא כו' מר סבר כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי ומר סבר כיון דקא שרינן א"א לעלמא כדיני נפשות דמי. וממש"ש תנאי היא כו' דהתנא הראשון אליבא דר"ט סובר דלא בעינן דרישה וחקירה ואעפ"כ ה"י שואל: ובני היאך אתה יודע כו', ש"מ דשאלה זו לא נכללה בדו"ח, ואעפ"י דלא בעינן דו"ח, צריך לשאול את העד אם יודע דבר ברור, דשמא מעיד על סמך השערה — בדבר שאמרו חכמים שאין דנים אותו כמת. ועוד ראייה, דשם אמרינן: מר סבר כו' כדיני ממונות דמי, דלכון לא בעינן דו"ח, משום דעדות אשה דמי כדיני ממונות, ובדיני ממונות אמרינן בפ"ג דפנהדרין כט א במשנה ששואלים לעד: היאך אתה יודע שזה חייב לזה כו'. אלמא דאפילו במקום דלא בעינן דרישה וחקירה שואלים לעד: „היאך ראית ובמה ידעת", בכדי לוודא שמעיד על סמך דבר ברור. [ועיין בלחם-משנה פ"ג מה' גירושין ה"ט].

(כט) כמו מים שא"ל פוה ונוב אריות וצולבו ומגוייד כמש"י הרמז"ס שם בפ"ג מה' גירושין הל' ט"ז, י"ז, י"ח.

האיבעיא. והטור פסק לחומרא. וכתב הב"י: וסובר רבינו דכיון דספיקא הוא נקטינן לחומרא כו'.

(כה) ביבמות ק"ז א איתא דר"י מוסיף — על חמש נשים שאינן מעידות במיתת בעלה — אשת-אב והכלה. ורבנן כמים הפנים לפנים כן לב הארץ לארץ (הילכך לא בעי לאוספיניהו דמטעמא קמא שמעינן דאין נאמנות, דכיון דחמותה סניא לכלה משום דקאכלה לגירסנא, כלל נמי סניא לחמותה דסניא לה; וכיון דבת הבעל סניא לאשת-אב אשת-אב נמי סניא לה לדידה — רש"י). וכירושלמי שם פט"ו ה"ד: תני כשם שאינן נאמנות עליה כך אינה נאמנת עליהן. ובתוספתא שם רפ"ד: כל אלו שאינן נאמנות להעיד אף היא אינה נאמנת להעיד.

(כו) מעובדא דאספסתא ביבמות קכא ב. דהוה עובדא בההוא נכרי דהוה קאמר ליה לישראל קטול אספסתא ושדי לחיזאי בשבתא ואי לא קטיילנא לך כדקטיילנא לפלוני בר ישראל דאמרי ליה בשיל לי קדירה בשבת ולא בשיל לי וקטילתיה שמעה דביתתו כו'. ומסקינן התם שא"א להתירה עפ"י אמירתו של הנכרי, מפני שאמר זאת בכדי להפחיד את הישראל שיציית לו. ומ' דלולא חשש זה, היו מתירים לאשה שתנשא עפ"י אמירתו של הנכרי — אם ה' מסית לפי תומו. ופפ"י שהישראל א"ל לאשה והאשה הלכה לפני ב"ד. ומוכח מכאן שאפילו האשה לא שמעה מהמקור הראשון, רק היא שמעה מפי אחד ששמע מעכו"ם מסל"ת משיאין אותה עפ"י. [ועסי"ד שכתב שם המחבר: וישראל ששמע מעכו"ם המסל"ת מעיד ששמע ממנו ותנשא אשתו על פיו. ועמש"ש קס"ב דהר"א' היא מעובדא דאספסתא דהעכו"ם לא בא לב"ד. וכאן כתב המחבר שאפילו אם הוה עד מפי עד מפי עד, כשר. והו"ה דכשר עד מפי אשה מפי עבד, כמו דכשר שם בגמ' אמירת האשה מפי ישראל ששמע מגוי מסית לפי תומו].

שם שמע ממי שאין ראוי לסמוך עליו. וזהו כשאי אפשר לברר, אבל אם אפשר לברר, גם כאן צריך לשאול אותו — כשהעד לפנינו — אם שמע ממי שאינו ראוי להעיד, כמ"ש הביש בט"ק ט"ז, י"ז.

4 מדברי רבנו מוכח כדברי הב"ש בטק"ז, דכאן מיירי דאי אפשר לברר ממי שמע, וע"ז הביא רבנו ראייה וכשר משום דהוה כשעת סכנה. דאחרת תשב האשה עגונה. דכמו הדיקא שיש חשש עגונה אין חוששין שמה לא היתה דאמירה כדון, כמו כן בעד האומר ששמע מאחר שמת פלוני, לא חיישין

באר הגולה

* דין עדות מת ינחה לקמן סימן קנ"ח סעיף ג'.
פ הרא"ש נסתנה כלל ל"ב סי' ה' ועין נח"מ נס"י ל'ד סעיף כ"ב נהנה.

שרובן למיתה אין משיאין את אשתו שאין מעידים על האדם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק * הנה: (ל) שמע קול מתקונות שהזכירוהו בין המתים וספדו אותו ותיאלין אשתו (כ"כ המ"מ נ"ס התוספתא) (לא) ולכן יש לחכות נגשים שלא לספור אדם על פי חומדות המוכיחות שמת ולא יספידו אותו עד שיועזין שמת וכן אשתו אסורה להספידו או ללבוש שחורים כל זמן שאין עדות שהוא כראוי להשיאה (ס"ה וכ"כ הריב"ש סימן קמ"ט) (לב) וכן אין לשום צ"ד ליתן שטר עדות לאשה מה שהעידו עדים לפנייהם אם אין צלחתו עדות כדלי להתירה אם לא שכתבו בפירוש הטעם שלא התירו אותה על עדות זו דחיישינן לקלוקלא מצי"ד שאין מומחים (ס"ס נסתנה הרא"ש). ו פ (לג) בשעת הגזירה מתירים נשים ע"פ בעלי תשובה.

ביאורי הגר"א

וי"ל כו' וכ"כ הרמב"ם נפ"ך מה' סנהדרין הלכה ז' וכן פטור מוכרת כמ"ש נח"כ כמ"כ הוא ולא אנוס ואף מחלקות פטור: כמ"ש הרמב"ם שם שנאמר ולנערה לא כו' כמ"ש נפ"ך דנדרים אנוס רחמנא כו' וז"ש רצא פטור לנמרי ואף מדרבנן אינו נפסל כמ"ש נפ' השולח מ"ה ז' נגר שחזר לסורו ועי"ד סי' קי"ט סי"ט ואע"כ שח"כ יכולים להחלט ולז' פסולים היו כיון נשעה שראו אנוסים היו והיו תחלתן וסופן נכשרות כמו נסתנו וסומא וכיונא

ס: (ל) שמע כו'. ירושלמי שם הלכה ה' שמע קול המתקונות מצינתו בין המתים אין עדות גדול מזה וכ"ה נתוספתא ס: (לא) ולכן יש כו'. כמ"ש נפ"ך דכתובות לענין תרומה נחקק שחלקין מתנה ליוחסין: (לב) וכן אין כו'. כנ"י תוס' ציננות קי"ח ה' ד"ה ורנא כו': (לג) בשעת כו' אע"פ כו'. כמ"ש סנהדרין ס"א ז' איתמר העונד כו' וקי"ל כרנא ועתוס' ס' ד"ה ורנא אע"כ כו' י"ל כו' וכ"כ נסתנה ע"כ ז' ד"ה רנא כו'

ברכת אליהו

וי"ל דסבר רבא דאפילו למ"ד דחייב למסור את עצמו אם לא מסר את עצמו לא מחייב מיתה בב"ד. וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מה' סנהדרין ה"ב, וז"ל: כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתה בי"ד באונס אין בי"ד ממיתין אותו ואע"כ שהי מצוה שיהרג ואל יעבור אע"כ שחלל את השם והוא אונס אינו נהרג שנאמר ולנערה לא תעשה דבר זו אזהרה לב"ד שלא יענשו את האנוס, עכ"ל. וכן פטור מוכרת כמ"ש נח"כ — על הפסוק: ושמתני אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו (ויקרא כ, ה) — ההוא ולא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה. ואף ממלקות פטור כמ"ש הרמב"ם שם שנאמר ולנערה לא כו'. ומלשון הרמב"ם: „שלא יענשו את האנוס“, מ' שאין מענישים אותו שום עונש. וכמ"ש בפ"ב דנדרים כו' א: ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר (דברים כב, כו) וכי תימא קטלא שאני והתנן כו'. הרי שלאנוס אין מענישים שום עונש, כמו שאין מענישים אותו עונש מות. וז"ש רבא פטור לגמרי. וכיון שפטור, אינו פסול לעדות כמ"ש בחו"מ סימן ל"ד ס"ב. ואף מדרבנן אינו נפסל, כמ"ש בפרק השולח בגיטין מה ב בגר שחזר לסורו משום יראה (וירא לנפשו שלא יתרגוהו הכותים — רש"י) מותר ליקח ממנו ספרים שכתב, ולא הוי הגר כגוי, מאחר שעשה זאת מחמת יראה. ועיין ביו"ד סימן קי"ט ס"ט לענין גר שחזר מחמת יראה ששחיטתו מותרת ואינו אוסר יין במגעו, והוא כישראל גמור. [ועיין היטב מ"ש סק"ג]. ואע"כ שאח"כ יכולים להחלט ואז פסולים היו מי"ב כיון בשעה שראו אנוסים היו והיו כשרים, ואח"כ כשחזרו בתשובה על הזמן שעשו עבירה שלא באונס הוו נמי כשרים, והיו תחלתו וסופן נכשרות, כמו בחתני וסומא ופיוצא פ"ט דב"ב קכח א. דאמרין התם: כל שתחלתו וסופו נכשרות כשר. [ועיין סק"ד].

(ל) ירושלמי דיבמות פט"ז הלכה ה: שמע קול המתקונות מיכתבו בין המתים אין עדות גדול מזה. וכ"ה בתוספתא שם פי"ד ה"י: אפילו שמע קול מקוננת שמוכרתו בין המתים אין עדות גדולה מזה.
(לא) כמ"ש בפ"ב דכתובות כה ב לענין תרומה — שאין חולקין תרומה לעבד — אא"כ רבו עמו — במקום שמעלין ממנה ליוחסין, דדילמא יחשבוהו לכהן ויעלוהו ליוחסין — כשיראו שנותנים לו תרומה. והו"ה — כאן — כיון שמשיאים אשה על סמך ששמעו שמספידים אותו, לכן כשיש רק אומדנא שמת מוחין בנשים שלא יספידוהו, דשמא על סמך זה יבאו ויעידו שמת ויתירו את אשתו להנשא שלא כדין.
(לב) פניסת תוס' ביבמות ק"א ד"ה ורבא כו'. ולפי גירסת התוס' שם, סובר רבא דמצד מותר לב"ד לסדר חליצה בין יבם ויבמה שבאו לפניהו לחלוץ ואין אנו מכירים בו שהוא היבם שלה. אבל מדרבנן חששו שמא יטעו ב"ד אחר ששיאו אותה ע"י עדים שיעידו שסדרו לה חליצה, וב"ד השני יטעו בדיון ולא ידעו שמותר לחלוץ אע"כ שאין מכירים אותם, ולכן אסור לסדר חליצה עד שיכירו את היבם והיבמה בכדי שלא יבא הדבר לקלוקלא. והו"ה כאן חיישינן לקלוקלא מב"ד שאינם מומחים.
(לג) אע"כ דע"ז הוא מ' דברים שעליהם יהרג ואל יעבור, ואף אם אנוס אותו להמיר את דתו, ה' צריך למסור נפשו ע"ז, מ"מ אם לא עמד בנסיון והמיר את דתו, לא נפסל לעדות משום כך. כמ"ש בסנהדרין ס"א ב: איתמר העובד עו"ם מאהבה ומיראה (מאהבת אדם ומיראת אדם — רש"י) אביי אמר חייב רבא אמר פטור. וקי"ל כרבא. ועת"ס שם ד"ה ורבא, שכתבו: אע"כ דבפרק בן סורר ומורה (דף ע"ד) אמר בעכו"ם יהרג ואל יעבור י"ל נהי דחייב למסור עצמו לכתחילה מ"מ היכא דלא מסר את עצמו לא מחייב מיתה. ומ"כ בשבת ע"ב ב ד"ה רבא כו', וז"ל:

באר הגולה

ז משנה ימות דף
כ"ה ע"ל וכת"ק.
ק הגהת מרדכי
דקדושין.
ר ר"ן נפ' שנועות
העדות.

הנה: שנועידים מה שראו צעת זרה לע"פ שהניירו דתן מכת חונם (תשונת הרמ"ש כלל נ"ד)
(לה) ריקים ופוזזין המניירים שהזרו בתשונה אך לא בתשונה גמורה אין לסמוך על עדותן רק
נמסיקין לפי תומן (מהרש"י בכתבו סי' ר"ד) (לה) או נידוע שהעידו בלא רמיה ועקול (סס
סימן רכ"ד) והכל לפי ענין העד ולפי ראות עיני הדיון.
ז בא אחד ואמר הרגתיו
תנשא דאין אדם משים עצמו רשע ופלגינן דבוריה ק (לו) וה"ל לעכו"ם שאמר מסיח
לפי תומו הרגתי את פלוני שמשויאין את אשתו. ח ר (לו) אם עד אחד אמר
לאשה בינו לבינה מת בעליך אינה צריכה שוב לעדותו אלא באה לבית דין ואומרת
מת בעלי (לה) אבל אם בא העד שאמרה בשמו מת ואמר שלא אמר מת לא מהימנא.
הנה: (לס) ואין הנצי"ד לריכין לשלוח אחריו לע"פ שהוא נעיר חלל סומכין אעד מפני עד לכתחילה

ביאורי הגר"א

פסול הוא ומשום מפלגת מכשירין: (לז) אם עד
כו'. שנועות ל"ז נ' וערש"י שם ד"ה כגון כו':
(לח) אבל אם כו'. כו"ש בכתובות ע"ז פ' ומשנתו
נדה ה"ד כו' ל"ז כו': (לט) ואין הבי"ד כו'. דל"כ
אחרי פטור העד הא שאלין לה הילוך היא יודעת שמת
בעלה וצריכה לוותר ששעת מפלוני כו"ש נס"ה וע"ש:

פ"ט דנ"ב: (לד) רקים כו'. כו"ש נפ"ז נ' נמלוח
נרנית מלימתי חזרתן וכן משחקי נקוציל ושאר פסולין
שם הגמ' סי' י': (לה) או בידוע כו'. מהרש"י
נסתפק בזה שאל הכך דלא עשו תשונה עליהם אין
פסולין חלל מדרבנן וגזלן דרבנן כשר כלן וע"כ נכחינן
יש להקל וכמשי"ו והכל (ולפי) [לפי] כו': (לו) וה"ה
לעכו"ם כו'. בזה לפי ר' יהודה מודה דהא בלא"ה

ברכת אליהו

כשהשביעו לפי שהיא יכולה לילך לב"ד ולומר מת בעלי
ולא תהא צריכה לשום עד דתנן האשה שאמרה כו' והיא
עצמה נאמנת, עכ"ל.

(לה) כמ"ש בתוכות עב א במשנה: ואלו יוצאות שלא
בכתובה כו' ומשמשותו נדה. ושואלת הגמ': ומשמשותו נדה
היכי דמי אי דלא ידע נסמוך עליה כו'. ותרצו: ל"ז דאמרה
ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם ואול שייליה ואשתכח
שיקרא. וכתב הרמב"ן בחידושיו לשבועות לב ב דמסוגיא
זו בכתובות מוכח דאם בא העד — שבשמו אמרה שבעלה
מת — ואמר שלא אמר לה, הוא נאמן יותר מהבא ואומר
בשמו אחרת. כדאמרינן בכתובות דאמרה פלוני חכם כו',
דאלמא דאע"ג דהיא מהימנא, כיון דאמרה בשם פלוני
ושייליה ואמר דשיקרא הוא, לא מהימנא הא דאמרה בשמו.
וסיים הרמב"ן: וכן הדין בכל עד מפני עד אם בא הראשון
וכפר אין השני האומר בשמו נאמן וכך קבלתי דין זה,
עכ"ל. [ועיין לקמן סימן קט"ו סק"ג, וביו"ד סימן קפ"ה
סק"ן].

(לס) בס"ק לו הובאו דברי הגמ' בשבועות לב ב דאם
השביעה עד מיתה הוא פטור, מפני שאינה זקוקה לעדותו,
ויכולה לבא לב"ד ולומר מת בעלי. ומוכח מכאן דאין
הבי"ד צריכים לשלח אחריו. דאליב אמת פטור העד, הא
שואלין לה היאך היא יודעת שמת בעלה, וצריכה לומר
ששמעה מפלוני, כמ"ש בפ"ה ששואלים לעד: „היאך ראית
ובמה ידעת". והו"ה ששואלים לאשה האומרת מת בעלי
היאך היא יודעת שמת בעלה, ועליה לענות ששמעה
מפלוני. ואעפ"כ אין העד ההוא צריך להעיד בפנינו.
וע"ש⁵.

סימן ט' (המצוין בדברי ההגיה) ששם מוכיח שעד מפני עד
אי"צ לשלח אחרי הראשון. ועיין בח"מ סק"ה ובב"ש סק"ד.

(לד) כמ"ש בפ"ז ב' [צ"ל בפ"ב]. והיינו בפרק זה בורר
דאמרינן שם בסנהדרין כה ב במלוח ברביית מאימתי חזרתן
משחקינן את שפריהן ויחזרו בהן חזרה גמורה אפילו לנכרי
לא מו"פ. וכן משחקי בקבוצא אמרינן התם שחזרתן משישברו
את פיספסיהן ויחזרו בהן חזרה גמורה דאפילו בתנא לא
עבדי. וכן בשאר פסולין שם אמרינן דצריכים לחזור חזרה
גמורה. — הגהות מיימוניות בתשו' להלכות אישות וגירושין
סימן י'.

(לה) שמהרש"י בכתביו סימן ר"כ נסתפק בזה שמה הנד
דלא עשו תשובה שלמה אין פסולין אלא מדרבנן וגזלן
דרבנן כשר כו". וע"כ כחיי"נ יש להקל, וכמשי"ו: והכל
לפי ענין העד ולפי ראות עיני ב"ד.

(לו) ביבמות כה א יש מחלוקת בין ר"י וחכמים בישראל
שאמר הרגתי: לחכמים מקבלים עדותו — ולא אמרינן
שלדבריו הוא רשע ופסול לעדות — מפני שפלגינן דיבורא,
ומאמינים לו שפלוגי נהרג אבל לא שהוא הרגו. ור"י סובר
דלא פלגינן דיבורא ואינו נאמן. וכתב בהגהות מרדכי
דקדושין סימן תקנ"ג שבגוי המסל"ת לכו"ע נאמן, רביה
אפילו ר' יהודה מודה, דהא בלא"ה פסול הוא, ומשום מפלגת
מכשירין. וכמו דמסל"ת מהני בפסול גוי, מהני על פסול
רשע.

(לז) שנויות לב ב: הכל מודים בעד מיתה (בעד אחד
היודע באשה שמת בעלה והשביעו שיעיד בה) שהוא פטור
(אם נשבע לשקר שאינו יודע עדות זו) כגון דאמר לה
לדידה ולא אמר לה לב"ד דתנן האשה שאמרה מת בעלי
תנשא. וערש"י שם ד"ה כגון כו', וז"ל: כגון דאמר לה
לדידה חוץ לב"ד מת בעליך ולא אמר עדותו בב"ד

5 יתכן שכונת רבנו כמ"ש: וע"ש. הוא מ"ש לעיל ס"ק
כ"ח המקור לדין זה שצריך לשאול אותו היאך ראית ובמה
ידעת. ויתכן שכונת רבנו — כמ"ש: וע"ש — לתשובת מהרי"ו

(תשנות מהרי"ו סימן ט'). ט ש (מ) עד אומר מת ועד אומר נהרג אף על פי שהם מכחישים באר הגולה

ש משנה יבמות דף ק"ז ע"ג ובר' יהודה ור"ש.

ביאורי הגר"א

אי לר' מעידה להחזירה ואיזה תלמיד טועה כתנו והשומע שמע וטעה דמטעם אחר התיר הר"ש שם משום דמכחישינן נזדיקות וכמש"ל סכ"א לזל צכה"ג דמכחישות נזדיקות עדותן נטילה כמש"ל צה"מ ס' למ"ד ס"ג וכ"פ נש"ג להדיא נצכה"ג [אינס] נלמנן ונש"ג נש"ג דהוא כדברי רבי יואל בתוס' שם ד"ה דכל כו' כיון דשתיקין כו' דבריו תמוהין דלא כ' אלא לר"מ ולדברי ר"א ס"ל לר"מ נצכה"ג אלא לר"י ור"ש נצ"ע אין הכחשת' כלום דוקא נצכה"ג אלא לר"י ור"ש נצ"ע אין הכחשת' כלום וכ"ה צירושלמי להדיא שם אר"א מודה ר"י ור"ש נעדים

ברכת אלהיו

נשים אם הוכחשו בבדיקות כשרים, הוא מפני דאמרין ביבמות קכב ב דעות נשים דמי לדיני ממונות. ובדיני ממונות אם מכחישים זא"ו בדרישות וחקירות עדותן בטלה, כמש"ל בחז"מ סימן ל' ס"ב. וכ"פ בשלטי הגבורים ביבמות ק"ז בהרי"א דבכ"ה שאלה אומר מת ואחד אומר נהרג הואיל ומכחישים זא"ו אינם נאמנין.

ומש"ל ב"ש דהוא כדברי רבי יואל בתוס' שם ד"ה דכל כו' כיון דשתיקין. דהתוס' שם ק"ח א כתבו בשם ר' יואל דלר"מ באחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג לא תנשא מחמת הכחשת צרתה, דכיון דצרתה ג"כ באה להתיר עצמה, לכן מתחשבים עם דבריה המכחישים את דברי חבירתה, וחבירתה אסורה לינשא. ור"י ור"ש ס"ל דמותרת לינשא אעפ"י שחבירתה מכחישתה. וכאן היו צריכים להתחשב עם ההכחשה של חבירתה מפני שחבירתה אומרת נהרג בכדי להתיר עצמה ואעפ"י סוברים ר"י ור"ש דמותרת לינשא למרות ההכחשות שביניהן. ומזה למד הר"א ששבעדות כשרים ג"כ — אפילו אם מכחישים זא"ו מותרת לינשא. כיון דשניהם מודים דאין הבעל קיים. [כ"כ הב"ש בס"ק כ"ה]. ודבריו תמוהין דלא כ' אלא לר"מ ולדברי ר"א ס"ל לר"מ דבכ"ה הצרה מכחישתה ור' יוחנן ס"ל דוקא בכ"ה אבל לר"י ור"ש ככ"ה אין הכחשתה כלום. דשם בגמ' יש מחלוקת של ר"א ור' יוחנן. דר"א סובר דר"מ חולק גם על הרישא — באחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת, וס"ל דגם בזה לא תנשא, כנ"ל. ור' יוחנן סובר דר"מ מודה בר"שא — באחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת — דמותרת לינשא. וע"ז כתבו התוס' שם להסביר את דברי ר"מ, דלדברי ר"א ס"ל לר"מ דב"ע הצרה מכחישתה, ואליבא דר"י היכא שהצרה אומרת לא מת, אין מתחשבים בדבריה, דצרתה לא נאמנת להכחיש. אבל אם צרתה אומרת נהרג בכדי להתיר עצמה, ס"ל לר"מ דאין כיון שצרתה מתוכונת להתיר עצמה, יש בדבריה בכדי להכחיש את דברי חבירתה, ולכן שתיקא אסורות לינשא, אבל זה רק אליבא דר"מ. אבל ר"י ור"ש ס"ל דבכל ענין — אפילו כשהצרה אומרת בכדי להתיר עצמה — אין בהכחשתה כלום מפני שהיא צרה, וצרה אינה נאמנת לא להתיר ולא לאסור. וא"א ללמוד מזה בעדים כשרים המכחישים זא"ו — שאחד אומר מת

(מ) עד אומר כו'. לשון המחבר. ולמד מתשנות הר"ש כלל נ"א ס' (ז') [ר'] ששני עדים העירו שמת נעלה אלא שאחד העיד שזנו נתעסק בקצרו ול' העיד שלא היה נזנו על קצרו של אצ"ו אלא ש' לו שמת אצ"ו והשיב כיון שמעידים על מיתתו לא חיישין להכחשה נזנרים כמש"ל ק"י צמתני' א' חומרת מת ול' כו' וק"ל כר"י ור"ש ונאמנת כי שגגה וטעות גדולה היא כי ממתני' מוכח להיפך דטעמא דר"י ור"ש הוא מפני שאין הצרה נאמנת על חזרתה כמש"ל סמ"ו ואמרין נגמ"ש וליפלוג ר"מ כו' אר"א מהלוקת כו' אלא מהלוקת

(מ) לשון המחבר. כי בטור כתב: אם שנים מעידים שמת אפילו אם יש הכחשה בדבריהם נושאים את אשתו כו'. והמחבר שינה מלשון הטור, וכתב שההכחשה היתה שזד אחד אומר מת ועד אחד אומר נהרג. ולמד מהשיבות הרא"ש כלל נ"א סימן ר' ששני עדים העירו שמת נעלה, אלא שאחד העיד שזנו נתעסק בקצרו ואחד העיד שלא היה נזנו על קצרו של אצ"ו, אלא שכתב לו שמת אצ"ו. והשיב כיון שמעידים על מיתתו, לא חיישין להכחשה בדברים אחרים. כמש"ל ביבמות ק"ז ב במתני': אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר"מ אומר הואיל ומכחישות זא"ו הרי אלו לא ינשאו ר"י ור"ש אומרים הואיל וזו וזו היו מודים שאינו קיים הרי אלו ינשאו. וק"ל כר"י ור"ש. וכאמרת כי שגגה וטעות גדולה היא, כי ממתני' מוכח להיפך, דטעמא דר"י ור"ש הוא מפני שאין הצרה נאמנת על חזרתה ולאסרה כמש"ל סמ"ו [ועמ"ש]. ושם במשנה ברישא תנו: אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת (שתי נשים צרות הבאות ממנה) אחת אומרת מת בעלי וצרתה אומרת לא מת — רש"י זו שאומרת מת תנשא ותטול כתובתה וזו שאומרת לא מת לא תנשא ולא תטול כתובתה. ובסיפא תנו המחלוקת של ר"מ ור"י ור"ש באחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג. ואמרין בגמרא שם ק"ח א: ולפלוג ר"מ ברישא. ומתרתה הגמ': אמר רבי אלעזר במחלוקת שנויה ורבי יהודה ורבי שמעון הוא (במחלוקת אחרונה אף ראשונה שנויה דלא תימא סתמא דברי הכל היא אלא רבי יהודה ורבי שמעון היא דאמרי צרה לא מכחשה — רש"י) אלא מחלוקתן אי צרה מעידה לחבירתה. וטעמא דר"י ור"ש הוא, מפני שאין הצרה נאמנת להכחיש ולאסור את חבירתה. וא"כ, אי אפשר ללמוד ממשנה זו דאם שני עדים כשרים מכחישים זא"ו — אם מת או נהרג — דמותרת לינשא. ולכן יש הכרח לומר דהר"ש לא התיר מכח משנה זו. ואיזה תלמיד פועל כתבו, והשומע שמע וטעה. דמטעם אחר התיר הרא"ש שם משום דמכחישינן בבדיקות אם תבן היה על קברו או לא. וכשהוכחשו בבדיקות עדותן קיימת וכמש"ל סכ"א: ואפילו אם הוכחשו בבדיקה כשרים. אבל ככ"ה בדינו של המחבר — שאחד אומר מת ואחד אומר נהרג — דמכחישות כדרישות עדותן פטילה. דכל הטעם דבעדות

באר הגולה

זה את זה הואיל זה וזה מודים שאינו קיים הרי זו תנשא. י ת (מא) שמעו קול

ת מנשה שם ד' קכ"ג שאומר איש פלוני מת והלכו ולא מצאו שם אדם משיאין את אשתו (מב) ואם שמעו ע"ג.

ביאורי הגר"א

תוס' נשם ירושלמי ע"ש נד"ה דחזו כו' והשמיט סוגיא דגמ' שחזו נצולה נצולה נלחן אפי' נשדות וכיוצא ע"פ מ"ש נצ"ש שהמית תמה על הרמב"ם שהשמיט כל מ"ש נס' זה וכו' צ"י שדעתו כדעת ר"י זו נשם הנאון והאידנא לא נקייץ נצולה נצולה הלכך לא ענדין זה ענדין ודבריו תמוהים וכבר חזר בו נצ"מ דהא הרמב"ם מיקל זה יותר וכו' נפ"צ מה"ג דאף נצולה נצולה ח"ל וכמ"ס נצ"מ שם שדעתו כדעת נ"י נשם הריטב"א דלנדר דמיתתא תנא דר"י ח"ל לכו' דלא חיישין לשד כמו לנדר דעת הטור דתנא דר"י לא קאי אלא אלנדר וכ"כ הרמב"ם

מה בין נדר לא עשו דברי נדר אצל חזרתה כלום דר"י מלן חזרה ר"ל (מכ"י) [מכ"י] שנתה וחזרה וע"ש הסוגיא שאמר שם דר"י מודה ר"י נראשונה אשכח תני עוד היל נחלוקת מה בין שניה מה בין ראשונה לא עשו זה דבר זה אצל חזרתה כלום חזר ר"ל מודה ר"י ור"ש כו' כנ"ל ר"ל דלר"י זה נדר לא עשו דנדרה כלום ור"ש נצ"ע לא עשו כלום ושם חזר דר"ל ור"י שניהם ס"ל דמודה ר"י נראשונה ושניהם ס"ל דמודה ר"י ור"ש נעדים ודלא כנ"ש : (מא) שמעו קול כו'. מתני' קכ"ג א' : (מב) ואם כו'. גמ' שם וכמ"ס

ברכת אליהו

מ"א האומרת שמשיאין על פי בת קול — שואלת הגמ' : ודילמא שד הוה. ומתרתה הגמ' : אר"י א"ר שראו לו דמות אדם. ומקשה הגמ' : אינהו נמי דמו. ומתרתה הגמ' : דחזו ליה בבואה דבבואה (צל צלו — רש"י). ומ"ש המחבר : בשדה כו', הוא כמ"ס תוס' בשם הירושלמי ע"ש בריה דחזו כו'. שכתבו שם דרך בשדה או בבורות — שמצויים שדים — חיישין שמא שד הוא אם לא ראו צל צלו, אבל בעיר — שאין שדים מצויים — לא בעינן שיראו צל צלו, דלא חיישין שמא שד הוא. והמחבר השמיט סוגיא דגמ' — שאם חזו בבואה דבבואה : אמון אפילו בשדות וכיוצא — עפ"י מ"ש בב"י, שהמ"ם בפ"י מה' גירושין הכ"ג תמה על הרמב"ם שהשמיט כל מ"ש בסעף זה. וכתב נ"י שדעתו של הרמב"ם בדעת ר"י בשם הגאון דהאינא לא בקיאיין בבבואה דבבואה הלכך לא עבדינן בה עובדא ואסור בשדה וכיוצא אפילו אם ראו צל צלו. ודברי הב"י תמוהים, וכבר הור' בו בפ"י שם. דהא הרמב"ם מיקל בה יותר, וכתב בפ"י מה' גירושין ח"י"ג דאף בבואה דבבואה איצ' דהרמב"ם כתב שם : וכן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו לה. ודברי הרמב"ם הם עפ"י משנה בגיטין סו א. וגם שם בגמ' הקשו : וליחוש דילמא שד הוא. ותרוצו : דחזו ליה בבואה דבבואה. והרמב"ם השמיט הפרס הזה — דבעינן שיראו צל צלו ושם א"א לתרץ שהרמב"ם סובר כדעת הגאון : דלא בקיאיין האינא בבבואה דבבואה, שהרי הרמב"ם מקיל בה יותר, ואפילו אם לא ראו צל צלו מתיר הרמב"ם — עפ"י שמיעת קולו — לכתוב גט לאשתו. ולכן חזר בו הכ"מ, ותירץ תירוץ אחר בפ"י מה' גירושין הכ"ג, וכמ"ס שם שדעתו של הרמב"ם כדעת נ"י — ביבמות שם — בשם הריטב"א, דלכתר דמיתתא תנא דר"י איצ' לכ"ז דלא חיישין לשד כמו לצרה. דשם בגמ' הקשו : ודילמא צרה הואי (שנשא אשה במקום אחר ובאה לקלקלה והלכה לה — רש"י). ומתרתה הגמ' : תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אעפ"י שאין מכירין. וסובר הריטב"א דלמסקנא — בתר דמיתתא הגמ' תנא דר"י — שבשעת הסכנה אין חוששין לצרה, כמ"ס אין חוששין לשד אפילו

ואחד אומר נהרג — שתתא מותרת לינשא. וכ"כ בירושלמי להדיא שם דבעדים כשרים המכחישים זא"ז בחקירות מודים ר"י ור"ש דאסורה לינשא. דז"ל הירושלמי שם פט"ו ה"ה — על המשנה דפלוגא דר"מ ור"י ור"ש : — אר"א מודה ר"י ור"ש בעדים (אחד אומר מת ואחד אומר נהרג — קרבן העדה) מה בין [עדים מה בין] צרה ; לא עשו דברי צרה אצל חזרתה כלום (דאמרין לקלקלה קמכוונת שלא תנשא משא"כ בעדים — קרבן העדה) ; אר"י מאן אמרה ר"א מני שמעיה ואמרה (שממני שמעה ואמרה — קרבן העדה). וע"ש הפוגיא בירושלמי שאמר שם אר"י מודה ר"מ בראשונה (ברישא אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת מודה ר"מ זו שאומרת מת תינשא — קרבן העדה) אשכח תני עוד היא במחלוקת (מצא ברייתא דתני אף ברישא פליג ר"מ — קרבן העדה) מה בין שניה מה בין ראשונה (למ"ד דמודה ר"מ ברישא מ"ש רישא מ"ש סיפא) לא עשו בה דבר זה אצל חזרתה כלום ; אמר ר"א מודה ר"י ור"ש כו' כנ"ל. ר"ל דלר"מ בזה לכר בהיא אומרת מת וחזרתה אומרת לא מת כיון שתחזרתה לא באה להתיר עצמה לא עשו דבריה כלום. ולכן מודה ר"מ ברישא שזו שאומרת מת מותרת לינשא. אבל בסיפא שצרתה אומרת נהרג ורוצה להתיר עצמה סובר ר"מ דמתחשבים עם דבריה והוי הכחשה. ור"י ור"ש ככ"ע אפילו כשצרתה אומרת נהרג בכדי להתיר עצמה — אין מתחשבים בהכחשת צרתה ולא עשו כלום. ושם בירושלמי אמר ר"י ור"א שניהם ס"ל דמודה ר"מ בראשונה [לא כמ"ס בבבלי דר"א סובר דר"מ חולק גם בראשונה], ושניהם ס"ל דמודה ר"י ור"ש בעדים המכחישים זא"ז בעצם העדות הוי עדות מוכחשת ואין מתירים אותה לינשא ודלא כנ"ש.

(מא) מתני' ביבמות קכב א. [ולא כמ"ס בכמה דפוסים בבאה"ג סק"ת קכב ע"ב]. וז"ל המשנה קכב א : ומשיאין על פי בת קול מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו.

(מב) גמ' שם. דביבמות קכב א — על המשנה (הנ"ל בס"ק

הריב"ז ובשו"ת נודע ביהודה מהר"א קמא חלק אבן העזר סימן מ"ז וכאן בפ"ת ס"ק מ"ח.

6 ועיין שם בירושלמי. ובפנינו הגירסא שם קצת אחרת. וע"ש בפירוש הקרבן דעה ובפנימשה ובתהוות ציון וירושלים ובפירוש

קול זה (מג) בשדה או בבור או (מד) בחורבה אין משיאין על פי אותו קול דחיישין באר הגולה שמא שד א הוא כיון שיצא דוקול ממקום שהשדים מצויים שם. יא ב (מה) מצאו א שם גמורא. ב ירושלמי הגילו הרי"ף שם וכתב ירמיה.

ביאורי הגר"א

דמתיר ומתיר אף נזכרון דברים שנוצלו ראה ממ"ש מפיהם ולא מפי כתנא ושם ע"כ נזכרון דברים וכו' כמ"ש תוס' ביצמות ל"א ז' ד"ה דחזו קשה כו' ועוד דהתם כו' וה"ה לענין עדות דהא גובין נשטר נצ"ד ול"ה לעדות לכל מילא דלוסר לוסר אפילו נשטר גמור ומתיר יותר מנמון כמ"ש שם ומתני' מסייעא לר' בון נר כהנא יפה כה העדים מכה השטר וכה השטר מכה העדים שהעדים שלמרו מת פלוני נהרג פלוני משיאין

ורש"י ומ"מ נ"ס הרבה מפרשים ועי"ל קי' קמ"א סי"ט: (מג) בשדה או בבור או כו'. כלל וכו' נאפ"ר: (מד) בחורבה. כמ"ש נפ"ק דנרכות: (מה) מצאו כו'. פלוגתא דירושלמי דנ"ל הרי"ף ור"ה ופ' כחלון דמתיר דכן ס"ל לנ"מ דין נפ' מי שחזו וכמ"ס סי"ב רמב"ן ורש"י וע"כ שם דזירושלמי אין הכרע לפסוק כחלון דמתיר מהגמ' ה"ל דפליגי דירושלמי נזכרון דברים ונביטין עדות ממש אמת מילא

ברכת אליהו

ומוכח מכאן דבעדות אשה כשר אפילו מפי הכתב. ועיין ב"ש סק"מ שכתב דמגמ' הנ"ל דגיטין אין הכרע לפסוק כמאן דמתיר. והפלוגתא דפליגי בירושלמי היא כשכתבו רק זכרון דברים ולא בתורת עדות, ולכן יש מי שאומר שזה שנכתב רק לזכרון דברים פסול לעדות. ובגיטין — דכשר מפי כתבם בעדות אשה — היינו בעדות ממש. ונ' לתרץ קושית הב"ש דנחיש שזה אמת דמאן דמתיר בירושלמי עדות שבכתב לעדות אשה מתיר אף בזכרון דברים, שמכאן ראה בירושלמי למאן דמתיר בעדות שבכתב מ"מ כברייתא מפיהם ולא מפי כתבם ולא עפ"י מתורגמן ולא עד מפי עד. ובעדות אשה מדכשר בעד מפי עד, כשר נמי מפי כתב. כך הביא ראי' בירושלמי. ושם — מפי כתבם הנזכר בברייתא — ע"כ נזכרון דברים וכו', כמ"ש בתוס' ביצמות לא ב ד"ה דחזו. שהקשו שם — אהא דאמרין עדות שבכתב שבשטר כשרה — מהא דאמרין בכתובות כ א: כתב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו אחר כמה שנים והוא שזוכרה מעצמו אבל אין זוכרה מעצמו כה. ותרגו: ועוד דהתם לא הוה שטר אלא שכותב לזכרון דברים בעלמא כו'. וה"ה לענין עדות כשר לפי דברי התוס' בכתב כשאנו לזכרון דברים, כמו דמהגי בשטר, דהא גובין בשטר ככ"ד וא"צ לעדות. א"כ הא דאמרו בברייתא: ולא מפי כתבם, היינו בזכרון דברים, וע"ז אמר בירושלמי דבעדות אשה כשר מפי כתבם, ש"מ דמאן דמתיר, מתיר גם בזכרון דברים. אבל מאן דאסר בירושלמי עדות בכתב בעדות אשה אסר אפילו בשטר גמור שאינו לזכרון דברים. ומחמיר בעדות אשה יותר מנמון. דבממון כשר בשטר גמור, ובעדות אשה פסול, כמ"ש שם בירושלמי: ומתני' מסייעא לר' בון כר כהנא (דאמר אין משיאין את אשתו עפ"י עדות שבכתב) יפה כה הקדים מכה השטר וכה השטר מכה הקדים שהקדים שאמרו מת פלוני נהרג פלוני משיאין את אשתו מצאו

אם לא ראו צל צלו. ודעת הסור — שהביא הדין דבעינן שיארו צל צלו — דתנא דרבי לא קאי אלא אצרה משום דלא שכיחא, אבל לחששא דשד דשכיחא טובא בשדה וכיוצא, לא מהני שעת סכנה, ובעינן דחזו ליה צל צלו. וכי' הרמב"ן והרשב"א בחידושיהם לגיטין שם, ומ"מ שם בשם הרבה מפרשים. ועיין לקמן סימן קמ"א סי"ט בדין מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי, ושם הביא המחבר שיטה ראשונה דלא בעינן צל צלו, וזו שיטת הרמב"ם עפ"י הריטב"א הנ"ל. ובשם י"א כתב שם דבעינן צל צלו, וזו שיטת הסור הנ"ל — דגם למסקנא בעינן צל צלו. ועי' בבאר הגולה סק"ר, סק"ש. ועיין כאן בח"מ סק"כ ובב"ש סק"מ ובס"ז סק"ה.

(מג) כצ"ל: בשדה או בבור או כו'. וכ"ה באפ"ר.
(מד) כמ"ש בפ"ק דנרכות ג א: אין נכנסין לחורבה מפני חשד מפני המפולת ומפני המזיקין. אלאם דלחורבה מצויים מזיקין.

(מה) פלוגתא בירושלמי דנרכות פט"ו ה"ז. דאיתא התם: מצאו כתוב בשטר מת פלוני נהרג פלוני רבי ירמיה אמר משיאין את אשתו ר' בון בר כהנא אמר אין משיאין את אשתו. והרי"ף ביבמות קכ"ב והרא"ש שם פט"ו ס"ו הביאו דברי בירושלמי. והרמב"ן והרשב"א בחידושיהם ליבמות בסוף המסכת ושאר פוסקים כתבו דא"צ דביבמות לא הכריע הרי"ף כמאן הלכה — אם כשר לעדות אשה בכתב או לא, אבל יש להכריע ההלכה דכשר, ממה שהביא הרי"ף בגיטין ריש פרק מי שחזו — הא דאיתא התם עא א: — כשם שבדקים אותו (לנשתתק) לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ולירושות. לעדיות אמר ריב"מ אר"ש בעדות אשה דאקילו בה רבנן משום עגונא אבל עדות דעלמא לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם. ע"כ לשון הרי"ף. וכמ"ש להלן סעיף י"ב הדין דנשתתק.

דבחר מהנהו חיישין לשד. וכ"מ בפרישה סק"ד. ויתכן שכונת רבנו לומר דלא בעינן שיהי' גם בור וגם חורבה, אלא דבחדא מיניהו — או בבור או בחורבה — חיישין לשד. וכ"מ בפרישה סק"ד שכתב: בעיר בבור שהוא מקום חרב ושכיחים בו שדים.

ז יתכן שצ"ל: וכ"ה בפר', ור"ל בפרישה. שבסור כתוב: כד"א בשדה או בעיר בבור. ויש מקום לטעות ד"בבור" קאי גם א"בשדה" — דגם בשדה דוקא בבור חיישין לשד. אבל אין הדבר כן, כמ"ש לעיל סק"מ מתוס' ביבמות קכב א ד"ה דחזו, שהביאו שם הירושלמי: מזיקין מצויין בבורות, כדרך שהם מצויין בשדות. ולכן צ"ל כאן: בשדה או בבור או כו'.

באר הגולה

כתוב בשטר מת איש פב"פ או נהרג תנשא אשתו ג (מו) ואפילו אינו מקוים

ג כ"י גסס הריטנ"ל ד (מו) ולהרמב"ם צריך שידעו שהוא כתב ישראל. הגה: וכן ראוי להחמיר (מח) ואפילו אם

גסס קל"ת מפרשים

והרמז"ן והרשנ"ל והטעם כיון דקיום שטרות דרנן הוא לוקמה לזדורייתא. ד נפ"ג מה' גרוסין.

ביאורי הגר"א

ד"ה קתני דלמאן דלא ס"ל דרנן אפילו נשאר עדות מועיל מתוך הכתב לעי"ג דלא קי"ל כסדרתם מ"מ זהא ליכא ואלן דפליג אברייתא: (מו) אפילו כו'. כיון דמקלין נגזלן דרנן ואף נפסולי דלורייתא אשה ועבד וכיוצא כ"ש קיום שטרות דרנן כמ"ש נפ"צ דכתובות: ליקוט. כמ"ש נביטין ג"ל דדין הוא כו' דלר"ל ומשום עיגונא כו': (מז) ולהרמב"ם כו'. כי אין זה מסלית וכ"ש לשיטתו דלא מהני מסלית אלא נקישור דברים אחרים כמ"ש נביטין י"ד עיין שם: (מח) ואפי' אם כו'. כמו שחלנו לרנן נחמן דאמר האלהים כו'.

ברכת אליהו

ונתנין גט לאשתו — אפילו בשאר עדות מועיל מתוך הכתב. ואע"ג דלא קי"ל כסדרתם — דבשאר עדות כשר מפי כתבם, מ"מ הוא — לענין עדות אשה דאיתא בברייתא דכשר — ליכא מאן דפליג אברייתא. ורק לענין גיטין יש שפוסקים שאין מכשירין בכתב, מפני שבגיטין עב א פסקו בגמ' דלא כרב כהנא אמר רב, וכמ"ש לקמן סימן ק"כ סקט"ו, עיי"ש. אבל בעדות אשה — שאין ע"ז מחלוקת — פסקינן דכשר בעדות שבכתב. ועיין לקמן סימן מ"ב ס"ק כ"ב.

(מו) כיון דמקלין נגזלן דרנן דכשר לעדות אשה, ואף בפסולי דלורייתא כנון אשה ועבד וכיוצא בשרים כעדות אשה כנ"ל בפ"ג, כ"ש קיום שטרות דרנן, כמ"ש בפ"ב דכתובות כא ב, דמן התורה א"צ לקיים את השטר, דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בב"ד, ורק מדרבנן הצריכו קיום. ולכן בעדות אשה — שמקלים בפסולי עדות הג"ל, כ"ש שכשר בשטר אפילו אינו מקוים. ליקוט: כמ"ש נביטין ג א — שלכן המביא את הגט ואמר בפני נכתב ובפני נחתם סגי — משום דבין הוא דבקיום שטרות נמי לא ליבעי (קיום) כד"ל דלר"ל עדים החתומים על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצריך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן. והו"ה הכא משום עיגונא מקלים בעדות אשה דכשר אפילו שטר שאינו מקוים. (מז) כי אין זה מסיח לפי תומו⁸. וכ"ש לשיטתו דלא מהני מסלית אלא בקישור דברים אחרים כמ"ש בסעיף י"ד עיין שם ומש"ש בס"ק נ"ד. וכאן — כיון שלא הי' קישור דברים — צריך שידעו שהוא כתב ישראל.

(מח) כמו שסצאנו לרב נחמן דאמר האלקים כו'. דמצינו ביבמות קכא ב שאחד אמר שחסא (שם אדם) טבע במים שאין להם סוף. ורב נחמן כששמע זאת, נשבע באלקים שהדגים אכלו את חסא. והגמרא מסיימת שם שבדברי האומר שחסא טבע לא היתה עדות מספקת להתיר את אשתו של

את אשתו ואלו כתוב בשטר מת פלוני נהרג פלוני אין משיאין את אשתו ויפה כה השטר מכה העדים שהמלוה את חבירו בעדים את חבירו בעדים גובה ומכסים נ"ח בשטר גובה ומכסים משועבדים וע"כ בשטר גמור וז"ל צריש לענין משיאין ול"ק לענין ומוון שאין גזיין מפי כתבן ואלן אמרינן נפ" מ"ש שם דמקלין נעדות אשה יותר ומכשירין ע"פ כתב וע"כ דלא כוותיה ומה שהקשה נ"ש דהרמז"ם אזיל לטעמוי' דפ' גס נביטין מועיל נשתתק אצל הפוסקים חולקין עליו כחש"ל סימן ק"ך ס"ה ולא דק דהא גמ' ערוכה הי' דלעדות ויתיה מהני כמ"ש ועיין תוס' שם

כתוב בשטר מת פלוני נהרג פלוני אין משיאין את אשתו; ויפה כה השטר מכה העדים שהמלוה את חבירו בעדים גובה ומכסים בני חרוין, בשטר גובה מנכסים משועבדים. ע"כ לשון הירושלמי. וע"כ הא דאמר יפה כה השטר מכה העדים היינו בשטר גמור, דבוכרו דברים אין גובין בו ועי' קאמר ברישא דיפה כה העדים מכה השטר לענין עדות אשה — שאין משיאין את אשתו, אפילו בשטר גמור. וז"ש ברישא דיפה כה העדים מכה השטר לענין משיאין, ולא קאמר לענין ממון — שאין גובין מפי כתבם, משום דמיירי בשטר גמור, ועל פי שטר גמור גובין ממון. א"כ מאן דאסר בירושלמי בכתב, היינו אפילו בשטר גמור, ומחמירים בעדות אשה — לענין שטר — יותר מלענין ממון. ואנו אמרינן כפרק מי שאלחו שם דמקלין בעדות אשה יותר מאשר בממון, ומכשירין ע"פ כתב, וע"כ דלא כוותיה דמאן דאוסר בירושלמי. ולכן יש הכרע מהא דפרק מי שאלחו לפסוק כמאן דמתיר.

ומה שהקשה בכ"ש שם על המחבר — שפסק כהרמב"ם שכשר בעדות שבכתב — דהרמב"ם אזיל לטעמיה שפסק שנב' בגיטין מועיל נשתתק. שהרמב"ם פסק בפ"ב מה' גירושין ה"ז שאם כתב כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו כותבין ונותנין לה. ולכן פסק גם לענין עדות אשה שכשר בעדות שבכתב. אבל הפוסקים חולקים עליו כמ"ש סימן ק"כ פ"ה, דמשמע שם שהמחבר ס"ל עיקר כדעת הפוסקים דבנשתתק אינו מועיל אם כתב הבעל כתבו ותנו, א"כ למה פסק כאן המחבר דכשר בעדות שבכתב לענין עדות אשה. ובפרק מי שאלחו הנ"ל קתני כשם שבודקין לגיטין כך בודקין לעדות אשה כו', הרי דבברייתא מרמה עדות אשה בכתב לגיטין. — כך הקשה הב"ש. ולא דק. דהא גמ' ערוכה היא, דלעדות מיתה מהני בכתב, כמ"ש: בעדות אשה דאקילו בה רבנן. ועיין תוס' שם ד"ה קתני דלמאן דלא ס"ל דרב — דחרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין

ולכן צריך שידעו שהוא כתב ישראל. וולא כמ"ש בבית שמואל סק"ל. ועיין בפתיחתשובה ס"ק נ"ג.

8 מדברי רבנו גרשה שםפרש כמ"ש החלקת'מתוקק ס"ק כ"א דכאן מיירי שלא כתוב בדרך מסיח לפי תומו, רק דרך עדות.

באר הגולה

ה ל' הרמז"ס סס
ונר"ח ג'ט"ו דף
ע"א ע"א.
ו סס.
ז ממשנה סס דף
קכ"א ע"ב וכתופר
לס רב יהודה וכו'
סס.
ח סס גמרא.
ט נס זה סס ומסקנת
הגמרא סס.
י ועונדל דרנא וכו'
סס.

יודעים שהוא כתב ישראל אם י"ל שכתב כן משום שילא קול שנת כגון שטענ נמים שאין להם סוף וכדומה אין מתירין על הכתב שחוששין שכתב כן ופני הקול שילא (תה"ד סימן ר"ח).
יב ה מי שנשתתק ובדקו אותו בדרך שבדקין לגיטין ונמצאה דעתו מכוונת וכתב שמת פב"פ סומכין על כתיבתו ותנשא אשתו.
יג ו (מט) זה שאמרנו שעד מפי עד כשר בעדות אשה בד"א ששמע מפי בן דעת שמת פלוני כגון עבד או שפחה אבל אם שמע מפי שומע או קטן אינו מעיד ואין סומכין על דבריהם ושמע מהתינוקות שאומרים עכשיו באנו מהספד פלוני ה כך וכך ספדנים היו שם ופלוני החכם ופלוני עלו אחר סמטתו כך וכך עשו במטתו ה"ז מעיד מפייהם עפ"י הדברים האלו וכיוצא בהם ומשיאין את אשתו. הנה: (ג) ודוקא לאלתר כגון שחומרים עכשיו צלנו מהספד פלוני כו' אלל אם אינו לאלתר לא מהני עדותן כלל (ל"ז) ומהר"י סי' מ"ה ופסקי מהר"א סימן ר"ך (מט) ואפילו הגדילו אחר כך אינן יכולין להעיד מה שראו נקטנות (סס צ"ז).
יד ס ככר אמרנו שהעכו"ם שהסכיח לפי תומו משיאין על פיו כיצד היה מסיח לפי תומו ואמר י אוי לפלוני שמת כמה היה נאה וכמה טובה עשה עמי או שהיה מסיח ואומר כשהייתי בא בדרך ונפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת ותמהנו לדבר זה כיצד מת פתאום וכיוצא בדברים אלו שהם מראים שאין כוונתו להעיד ה"ז נאמן (נב) וישראל ששמע מעכו"ם המסיח לפי תומו מעיד ששמע ממנו ותנשא אשתו

ביאורי הגר"א

כו'. כמ"ש נספ"ז דכתובות וללו כו' דוקא אלו:
(נב) וישראל כו'. סס ועונדל דאספסתא כמ"ש וכן כל הני עונדל דסס ע"כ העכו"ם לא צל לנ"ד דל"כ

(מט) זה שאמרנו כו' אבל כו'. כמ"ש דוקא שחומר עכשיו כו': (ג) ודוקא כו'. כמ"ש אלו הולכין אלו צאין וכמ"ש הרמז"ס וש"ע עכשיו כו': (נא) ואפ"י

ברכת אליהו

ודילמא לא אולי. ותרצו: דקאמרי הרינו באין מלספוד ומלקבור את איש פלוני. ומלשון זו משמע שאמרו שעכשיו אנו באין. ורק בכה"ג — שאמרו מיד אחר ההספד — כשר בעדות תינוקות. וכמ"ש הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין הל' ח, ט וש"ע: עכשיו כו'. וגם הרמב"ם והמחבר סוברים דבעינן לאלתר, כמ"ש בבית-שמואל ס"ק ל"ה ועי"ש.
(נא) כמ"ש בספ"ב דכתובות כח א במשנה: ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן כו'. ומוכח שדוקא אלו הדברים והמפורטים שם במשנה נאמנים, אבל בדברים אחרים אינם נאמנים בגודלן להעיד מה שראו בקוטנן. ועיין בתר"מ סימן ל"ה ומה"ש.
(נב) בעובדא דאספסתא דביבמות קכא ב, קכא א הנ"ל בס"ק כ"י ועמ"ש, וכמ"ש המחבר: כמו שאמר לאחד כו'. ואמרינן התם בגמ' דאין זה מסל"ת מפני שכוונתו להטיל אימה על זה. אבל לולא זה היו מחזירים את אשת פלוני על סמך אמירת העכו"ם. וכן כל הני עובדא דשם שנכרי אמר במסל"ת שפלוני מת והתירו את אשתו. ע"כ העכו"ם לא בא לב"י, דא"כ הוי מתכוין להעיד. אלא שהשומעים דברי העכו"ם באו והעידו בפני ב"ד ששמעו מפי העכו"ם מסל"ת, ועפ"י התירו את אשתו של פלוני להנשא. — הרא"ש *

חסא להנשא לכתחילה, מפני שטבע במים שאין להם סוף. ואעפ"כ נשבע רב נחמן שהדגים אכלו את חסא, מפני שממך על הרוב — הטובעים במים שאין להם סוף — שאינם גיצולים, וזה דבר רגיל שהדגים אוכלים את האנשים הטובעים בים. וחזו"ן מהכא, שמצוי להגיד על אדם שמת — על סמך אומדנות והשערות המיוסדות על הרוב. ולכן, אם יצא קול שפלוני מת, ואח"כ מצאו כתב שכתוב בו שהוא מת, א"א להתיר את אשתו על פי כתב זה, כי חוששים שהכותב כתב זאת מחמת הקול שיצא. וכיון שהקול אין בו ממש — שאפשר שיצא מחמת שטבע במים שאין להם סוף וכדומה — אי אפשר לסמוך על הכתב שיתכן שנכתב על סמך הקול.

(מט) כמ"ש דוקא שאמרו עכשיו כו', וכמ"ש בסק"נ, אבל בלא"ה אין קטן נאמן, ולכן אם העד שמע מפי קטן לא באופן המועיל, לא מהני עדותו של העד המעיד מפי הקטן. דכמו דלא מהני אמירתו של הקטן, כמ"כ לא מהני עדותו של העד המעיד מפי.

(ג) כמ"ש אנו חולקין אנו באין. דתנן ביבמות קכא ב: ר' יהודה אומר אפילו שמע מן התינוקות אומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני. ובגמ' שם שאלו:

מפרש כך את דברי הרא"ש. ועיין מ"ש ברעת הרא"ש בבאר היטב ס"ק מ"א ובפתחיתשובה סק"ס ובאוצר הפוסקים כאן.

9 דברי הרא"ש הם בתשובה כלל י"ח ס"ט. ושם לא כתב בפירוש שאם העכו"ם בא לכ"ד הוי מתכוין להעיד. אלא רבנו

באר הגולה

כ מעצלה דההוא
נכרי דהוא קאמר ליה
לישראל וכו' שם.

על פיו. הנה: (נג) וכן אם חזר פלוני מת נמסיה לפי תומו אע"פ שלא חזר דברים אחרים וקרי
ספר חלית (ריצ"ט סי' ע"ז) (נד) ויש מחמירים (נ"י נ"ס הר"ן). בד"א בשלא הי' שם
אמתלאה אבל אם היה שם אמתלאה בשיחת העכו"ם שמא נתכוין לד"א כ כמו שאמר

ביאורי הגר"א

דזרי הרמז"ם וז"ל ווי לפלוני כו' וכן מפרש מ"ש
זם חזל על כו' ר"ל שעשה עמי טובה כו': ליקוט. וכן
מפ' נ"י כ"ח ז' הקי"ל כו' ולכאורה ציננות כ"ח ז'
ו' כס' אחרונה חזל כנר פירש צ"ח שם וז"ל כיון
דקאמר אמרו לאשת כו' מתכוין להעיד הוא וכן בפתני

הוי ונתכוין להעיד. הר"ש: (נג) וכן אם כו'. שם
מחן איכא כו' מחן איכא כו' וכן דוקא קומנטרימין הא
אחר כה"ג והני וכן מ"ש ודלמא שד כו' ודלמא צרה
ולא פריך דלמא עכו"ם הוא ועז"ש: (נד) ויש
מחמירים. כמ"ש ווי על פרשא זריזא כו' וכ"ח קת

ברכת אליהו

עכו"ם הוא, ש"מ דמסל"ת נאמן אפילו אם אמר רק אודות
מיתת פלוני, ולא הוכיר דברים אחרים.

(נד) כמ"ש ביבמות קכא ב: ההוא (נכרי) דהוא קאמר
ואזיל ווי על פרשא זריזא (גבור חיל וישראל הוא —
רש"י) דהוא בפומבדיא דשכיב, ואנסבה רב יוסף ואיתמא
רבא לדביתיהו. ומדמוכרה הגמ' שהנכרי אמר גם, ווי על
פרשא זריזא, ש"מ דבעינן שיאמר הנכרי גם דברים אחרים,
ואז מיקרי מסיה לפי תומו. ופ"מ קצת בדברי הרמב"ם בפ"ג
מה' גירושין הי"א ורש"י שכתבו ווי לפלוני שמת כמה הי'
נאה כו'. ומ' קצת מלשון זו, שגם הם סוברים דבעינן קישור
דברים. וכן מפרש מ"ש שם בגמ' קכא א: מעשה כו' בששים
בני אדם שהיו מהלכין לכרקום ביתר ובא נכרי ואמר
חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר שמתו
וקברתם והשיאו את נשותיהם. ומפרש הרמב"ם דמ"ש בגמ'
חבל על כו', ר"ל שעשה עמי טובה כו'. וז"ל הרמב"ם:
וכמה טובה עשה עמי כו', וזהו הקישור דברים, ולכן התירו
את נשותיהם.

ליקוט: וכן מפ' בגיטין כח ב כסברה ראשונה דלא בעינן
קישור דברים. דשם בגמ' (הג"ל בס"ק נ"ג) מקשינן: הא
קיי"ל דכל מסיה לפי תומו הימוני מהימני. ושם לא היה
קישור דברים, ומוכח משם דאפילו בלי קישור דברים הוי
מסל"ת כנ"ל בס"ק נ"ג. ולכאורה, ביבמות כח ב מ' כסברה
אחרונה, דבעינן קישור דברים. דתנן התם: מת הרגתי
הרגנוהו לא ישא את אשתו. ומקשה הגמ': הוא ניהו דלא
ישא את אשתו הא לאחר תנשא כו' רשע הוא והתורה אמרה
אל תשת ירך עם רשע עד חמס (שמות כג, א). ואם נאמר
דמסל"ת נאמן אפילו בלי קישור דברים, מאי פריך הגמ',
הרי פסולים דאורייתא נאמנים במסל"ת, כדלעיל בסעיף ג'.
וכן מ' לכאורה עוד מהא דאיתא שם: מעשה בליסטים
אחד שיצא ליהרג במגזית פוטסקיא ואמר להם לכו אמרו
לה לאשת שמעון בן כהן אני הרגתי את בעלה כו' והשיאו
את אשתו. ומקשה הגמ': והא ליסטים קתני (ולמה הוא
נאמן). ומ' לכאורה מכאן שאעפ"י שהיה מסל"ת, ולסטים
נאמן במסל"ת, ואפ"ה אינו נאמן כאן, מאחר שהיה בלי
קישור דברים. אבל כנר פירש בנימוקי יוסף שם ורש"י
דכיון דקאמר אמרו לאשת כו', מתכוין להעיד הוא, ולכן
אין לסטים נאמן. וכן בפתני מת הרגתי כו', מ' ג"כ

(נג) ביבמות קכא ב: היכי משכחת לה (שנכרי נאמן
בעדות אשה) במסיה לפי תומו כי ההוא דהוא קאמר ואזיל
מאן איכא בי חיזאי מאן איכא בי חיזאי שכיב חיזאי (מי
מאנשי ביתו של בית חיזאי שישמע דברי דשכיב חיזאי
— רש"י) ואנסבה רב יוסף. וכאן, הנכרי לא אמר דברים
אחרים, רק אמר שחיזאי מת, וכיון שהיה מסל"ת, השיאו
את אשתו של חיזאי עפ"י אמירת הנכרי. ומוכח מכאן,
שאפילו אם אמר הנכרי בלי קישור דברים אחרים, ג"כ
נקרא מסל"ת, ומתירים את האשה עפ"י אמירתו. וכן מוכח
בגיטין כח א. דאיתא התם: שמע מב"ד של ישראל שהיו
אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו;
מקומנטריסין¹⁰ (ממונין ליהרג — רש"י) איש פלוני מת
איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו. ואמרינן התם, דאע"ג
דכל מסל"ת הימוני מהימני ליה, בכ"ז אל ישיאו את אשתו
בקומנטריסין, משום שהם משקרים — שרוצים להתפאר
שהרגו בדין. וכאן לא הי' קישור דברים אחרים, ואפ"ה
מוכח דדוקא קומנטרימין לא מהני משום דעבדי לאחוזיק
שיקריהו, הא אחר ככה"ג — שהי' מסל"ת בלי קישור
דברים אחרים — מחזי. וכן מוכח ביבמות קכא א. דתנן
התם: מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני
בן פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו
את אשתו. ומקשינן: ודילמא שד הוא כו' ודילמא צרה
הואי כו'. וממשי"ש: ודילמא שד כו' ודילמא צרה, ולא פריך
דלמא עכו"ם הוא, ש"מ שעכו"ם נאמן במסל"ת אפילו אם
אמר זאת בלי קישור דברים אחרים. ובט"ז סק"ה סתר ראיה
זו, וכתב דלכן אין הגמ' מקשה, ודילמא עכו"ם הוא, כי
עכו"ם אינו מכשיל לישראל בדבר שאין לעכו"ם הנאה מזה,
ולכן אין אנו חוששים שמא עכו"ם שיקר שפלוני מת בשביל
להכשיל את אשתו. וקושיה הגמ' היא רק ודילמא הוא שד או
צרה שדרכה לקלקל בכונה. ועב"ש ס"ק ל"ח שכתב דלא
קשה מידי קושיה חט"ז, כי אע"ג שעכו"ם לא עבד להכשיל
לישראל, מ"מ אילו הי' הדין שעכו"ם מסל"ת בלי קישור
דברים אינו נאמן, היתה הגמ' צריכה להקשות, ודילמא
עכו"ם הוא, כיון שאי אפשר לסמוך על אמירתו רק באומר
דרך מסל"ת, ומסל"ת נקרא (לפי דעת הי"א) רק כשאומר
עם קישור דברים אחרים, וכאן שלא אמר דברים אחרים
אי אפשר לסמוך על אמירתו. ומדלא פריך הגמ', ודילמא

באר הגולה

ל גרייתא גיטין דף
כ"ח ע"ג.
* פי' נדרג שהוא
תפלת להם שדני דין
וכמו שפירש"י שם
ותשוע ליה להרמב"ם
דלא שייך זה אלא
כשאוחרים שנהרג על
ידם.
מ נ"ז שם מונשנה
העשה צנני לוי וכו' וכדמפרש לה שם בגמרא סוף מנחות ימות כיון דחזיתיהו כליא וכו'.

לאחד עשה לי כך וכך שלא אהרוג אותך כדרך שהרגתי לפלוני אין זה מסיח ל"ת שכוונתו להטיל אימה על זה. הגה: (נה) וכן נמוקם שיש לחוש לשקרא שלמדוהו לומר כך אין סומכין עליו (ר"י נתיב כ"ג). ל וכן אם שמע מערכאות של עכו"ם שאמרו (נו) הרגנו פלוני אינם נאמנים שהם מחזיקים ידי עצמם * ככזב וכן כל כיוצא בדברים אלו. הגה: וי"ל דכל ערכאות של עכו"ם אינם נאמנים אפילו אומרים שנהרג נדון שלא על ידם (טור נ"ס הראש"י) וכ"ז דווקא בערכאות אבל שאר עכו"ם נאמנים לפי תומם ואומרים שגדון בערכאות של עכו"ם נאמנים (פסקי מהרא"י סי' ל"ד).
טו מ עכו"ם שהמיה לפי תומו תחלה אף על פי ששאלו אותו אחר כך ובדקוהו עד שיפרש כל המאורע הרי זה נאמן ומשיאין העשה צנני לוי וכו' וכדמפרש לה שם בגמרא סוף מנחות ימות כיון דחזיתיהו כליא וכו'.

ביאורי הגר"א

כמ"ס צנעל דע"ל נקטטה כתש"ל סמ"ח: (נו) הרגנו. רמב"ם וכו"ם מהרא"י וש"ע שהם מחזיקים כו' והטור ס"ל דכל ערכאות כ"ה כמ"ס צנעל דתפלת למשפטם הוא וכ"ז דקאמר נהרג מ' שלא ע"י אלא דקשה דה"ל ששמע מעכו"ם פלוני נהרג (מקומנטרימין) [צקומנטרימין] ול"ל מקומנטרימין ולכן אחר וכ"ז דווקא

מת הרגתיו כו' מ' ג"כ צמתכין להעיד דומיא דריש צמציא גט ולכן פריך הוא ניהו כו': וכן משמע קצת צמצינות כ"ז ח' צמסלית כי הא כו' ור' חייא כו' דכל זה יתר הוא וכ"ז דריש: ועיקר כס"ר כמ"ס היכא משכחת לה צמסלית כי הא כו' אלמא שגודל ראשונה על עיקר הדין אחר סתם וכן שגודל דחסד וכן צמ"ג דגיטין הקי"ל כו': (נה) וכן במקום כו'.

ברכת אליהו

(נה) כמ"ס ביבמות קטו ב בבב"א דער אחד בקטטה כמ"ס פ"ק פ"ק מת, וכמ"ס ס"ק קמ"ז דבקטטה אין ע"א נאמן, דשם היא שכרה אותו, וה"ה הכא אם יש חשש שלימדו לנכרי לשקר ולומר שמת בעלה, אין סומכים על דבריו. (נו) איתא בגיטין כח ב: שמע כו' מקומנטרימין של נכרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל שיאור את אשתו. והקשו: אמאי לא הקי"ל דכל מסלית הימני מהימני. ותצו: הגי מילי במילתא דלא שייכי בה (שאינה תפארת להם — רש"י) אבל במילתא דשייכי בה (כי הכא שמתפארים שהרגו בדיון — רש"י) עבדי לאחזוקי שיקריהו. והמתבר שניה מלשון הגמ' — נהרג, וכתב שאמרו: הרגנו. וזה כלשון הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין ה"ג, וכמ"ס מהרא"י בפסקיו סימן ל"ד ושו"ע: שהם מחזיקים ידי עצמם ככזב. וזה שייך רק כשאומרים הרגנו — שאז אין להאמינם משום דעבידי לאחזוקי שיקריהו: ולהתפאר שמת שעשו עשו כדיו, ועי"כ מחזיקים ידי עצמם. אבל אם לא אמרו שנהרג על ידם, בזה לא שייך לומר דעבידי לאחזוקי שיקריהו ולהחזיק ידי עצמם, ונאמנים. — וזהו שיטת הרמב"ם והמתבר. והטור ס"ל דכל ערכאות כן הוא כמ"ס בהג"ה — דאפילו כשאומרים שנהרג ישראל ע"י ערכאות אחרים, אינם נאמנים, דתפארת למשפטם הוא — דגם ע"י שנהרג ע"י ערכאות אחרים חזי תפארת למשפט הערכאות בכלל, ולכן גם בכה"ג עבידי לאחזוקי שיקריהו ואינם נאמנים. וכו"ם דקאמר בגמ' : נהרג — בלשון נפעל — מ' שלא על ידם, אלא על ידי אחרים. אלא דקשה דהול"ל בגמ' : ששמע מעכו"ם פלוני נהרג, במקומנטרימין ול"ל, מקומנטרימין. ומוכח מזה דדוקא אם שמע מקומנטרימין — דהיינו הערכאות — אז אינם נאמנים דעבידי לאחזוקי שיקריהו. אבל אם שמע משאר עכו"ם נאמנים. ולכן אמר בהג"ה : וכו"ם דווקא בערכאות כו'.

צמתכין להעיד, דומיא דרישא במביא גמ' — שמעיד בפני נכתב ובפני נחתם. ולכן פריך בגמ' : הוא ניהו כו'. ואין מכאן ראייה דבעינן קישור דברים. וכן משמע קצת בכתובות כו' א — דבעינן קישור דברים. דאיתא התם : במסלית כי הא דארי"א ש מעשה באדם אחד שהיה מסלית ואמר זכורני כשאני תיבוק ומורכב על כתיפו של אבא והוציאנו מבית הספר והפשיטנו את כותנתי והטבילוני לאכול בחרומה ורבי חייא מסיים בה וחברי בדילין ממני והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות והעלהו רבי לכהונה על פיו. וכל זה — הסיפורים של התיבוק : שהיה מורכב על כתיפו של אבא כו' — יתר הוא, וכו"ם דרבי חייא — דמסיים בה : וחברי בדילין ממני כו' — הוא לכאורה שפת יתר, ולמה הביאה הגמ' את כל הסיפור הזה. ומשמע קצת מכאן דבעינן קישור דברים, ולכן הביאה הגמ' את כל הסיפור, מפני שזה היה קישור הדברים. ועיקר כסברה ראשונה — דלא בעינן קישור דברים. כמ"ס ביבמות קכא ב: היכא משכחת לה במסלית כי הא כו'. והגמ' מביאה שם העובדא שאמר הנכרי מאן איכא בי חיזאי הנ"ל בס"ק ג"ג. ושם לא ה' קישור דברים, ואפ"ה נאמן במסלית. וליכא למימר שגם שם ה' קישור דברים, והגמ' אינה מזכירה זאת, דשם מביאה הגמ' עובדא שניה של פרשא זריזא הנ"ל, ושם הגמ' מזכירה שה' קישור דברים, ובעובדא הראשונה הגמ' לא מזכירה שה' קישור דברים, אלמא שטובדא ראשונה — על עיקר הדיון — אמר סתם ולא אמר קישור דברים, ואפ"ה נאמן במסלית. וכן עובדא דחסא — הנ"ל בסקמ"ח — הנזכר שם בגמ', דנכרי אמר מאן איכא בי חסא ולולא הריעותא שטבע במשאל"ס, היו מתירים לאשה להנשא על סמך אמירת הנכרי במסלית, אע"ג דלא היה שם קישור דברים. וכן בפ"ג דגיטין כח ב — דמקשינן הא קי"ל כו' כג"ל — מוכח דמסלית נאמן אפילו בלי קישור דברים.

על פיו. הגה: (נח) חנל שאלו אותו תחלה היה חזרנו ואמר להם שמת אין זה מיקרי מסיח לית (נח) ודווקא ששאלו אותו העכו"ם עמנו חנל שאלו עכו"ם אחר (פסקי מהרא"י סי' קס"ח) (נח) או שחפשו צעיר אחר יהודי ויאל הקול הזה ואל עכו"ם ומסלית שמת (תשובת מהר"ם הל' נשים) לעפ"י שהיה חנל שאלו עכו"ם שאלו מקרי מסלית (ס) היו מדברים צידד מן היהודי ואל להם כותי ואמר להם צמח אחר מדברים ואמרו לו מן היהודי אם הוא חי או מת והגיד להם שהוא מת לא מקרי מסלית (תשובת הריב"ש) (סא) היה ספק אם הסלית או לא אין משיאין אשתו

ביאורי הגר"א

כו': (נח) אבל כו'. שם והא היה כו' וכ"ה זירושלמי כמ"ש למטה: (נח) ודווקא כו'. דכ"ה חינו נקרא מתכוין להעיד: (נח) או שתפשו כו'. כמ"ש צ"ח קי"ד ז' והנעלים מרדפי' כו': (ס) היו מדברים כו'. צריצ"ש שם מסתפק ודעתו להחזיר כמו צפונדקית אך כתב שאלו סומך על דעתו ולכן חסר כאן וזירושלמי מ' כן דלמדין שם חינו הוא מתכוין רי"ח כל שמוכרין לו אשה רצ"ל אחר כל ששאלין אותו

ברכת אליהו

שם שאינו סומך על דעתו להחזיר, ולכן אפר כאן בהג"ה. וזירושלמי דיבמות מ' כו'. דאמרין שם פט"ז ה"ה: איזו הוא מתכוין בעכו"ם (דאמרין) אין עדותו עדות — פני משה) רבי יוחנן אמר כל שמוכרין לו אשה (אם מוכרין לו אשה של פלוני והוא אומר מת פלוני דודאי מתכוין להחזיר אשה הוא — פני משה), רש"ל אמר כל ששואליו אותו והוא משיב כו'. ואמר שם ג"כ עובדא דאושעיא ברבי שהתירו כו'. ר"ל: שתי מתירינים כנגדו לעשות כר"ש בן לקיש ולא עשה. ובבבלי ביבמות קכא ב גמי איתא המחלוקת של ר"ל ור"י, דר"ל ס"ל דרך אם נתכון להחזיר אין עדותו עדות, אבל אם נתכון רק להעיד עדותו עדות, ור"י ס"ל דאם נתכון להעיד אין עדותו עדות. ופירש במדברי שם סימן פ"ז, דגם בירושלמי ר"י החזיר הוא, כמ"ש בגמ' בבבלי דר"י מחמיר יותר מר"ל. ולר"ל לא נקרא מתכוין רק כששאלו לעכו"ם אודות האשה. ולר"י אפילו לא שאלו לו רק הזכירו לו שם האשה, ג"כ מיקרי מתכוין, ולא הוי מסלית. ולפ"ז כיון דהלכה כר"י, הרי שאם הזכירו שם האשה הוי מתכוין להעיד. וכ"כ שם מההוא עובדא שמביא בירושלמי — שר"י מחמיר יותר מר"ל. שהעובדא היתה שהיו מתירינים נגד אושעיא ברבי שיקל כר"ל, ולא רצה לעשות מעשה להקל כר"ל. ור"י פיר' אף אם התחיל העכו"ם, כיון שמוכרין לו אשה של פלוני מיקרי מתכוין, אפילו אם לא קדמה לזה שאלה אם פלוני חי או מת. ובהג"ה וכו"זא בו — בנידון שהובא בריב"ש, אפילו אם נניח שאמירתם — אם הוא חי או מת — לא הוי כשאלה לעכו"ם, מ"מ כיון דהזכירו שם הבעל לפני אמירתו, הוי כמוכרין שם האשה, שסובר ר"י דהוי כמתכוין, ואין העכו"ם נאמן. (סא) כמ"ש בכמה מקומות ספיקא דאורייתא לחומרא. וכאן מחמירין יותר מכלל מקום, כמו שהושגו לחששות רחוקות במים שא"ל פוף — שרוב הטובעים שם מתים, בכ"ז החמירו שאשתו אסורה להגשא, כדלקמן סעיף ל"ב. ובראוהו מנוייד אין מעידים עליו שמת דחיישינן שמא נתרפא מתוך המכה, כדלקמן סעיף ל"א, אע"ג שהוא חשש רחוק. וכמ"ש

(נח) ביבמות קכב א תנן: מעשה בבני לוי שהלכו לצעור עיר התמרים והחלה אחד מהם והביאוהו בפונדק ובחורות אמרו לפונדקית איה חברנו נומית להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו. ובגמ' שם אמרו: פונדקית נכרית היתה ומסיחה לפי תומה היתה כו'. ומקשינן: והא איה חברנו קאמרי לה (אלמא לאו לפי תומה הוה — רש"י) ומוכח מכאן שאם שאלו לעכו"ם איה חברנו ואמר להם שמת, אין זה מסלית, ונקרא מתכוין להעיד. ופ"ה זירושלמי כמ"ש למטה בסק"ס. (נח) דכ"ה — כששאלו עכו"ם אחר — אינו נקרא מתכוין להעיד.

(נח) כמ"ש בב"ק קיד ב. דתנן שם עמוד א: נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה. ובגמ' שם עמוד ב הקשו: אשה וקטן בני עדות גיהנו (בתמיה). ותרצו: הכא במאי עסקינן כגון שהיו בעלים מרדפיין אחריהם (קודם דיבור הקטן דרגלים לדבר דשלו הם — רש"י) ואשה וקטן מסיחים לפי תומם ואמר מכאן יצא נחיל זה. וחזינו מהכא, דכשהבעלים היו מרדפים אחרי הנחיל, נאמנים אשה וקטן במסלית, ולא אמרינן דהוי כמתכוין לעדות בגלל רדיפת הבעלים אחרי הנחיל. והוא הדין כשחפשו אחר יהודי ובא עכו"ם ומסלית שמת, מיקרי מסלית. דכיון שלא שאלו באפן ישיר לעכו"ם המסלית, לא הוי כעונה על שאלה, ולא מיקרי מתכוין לעדות.

(ס) בתשובת הריב"ש סימן שע"ז מסתפק בזה, ודעתו להחזיר כמו בפונדקית. דאמרין ביבמות קכב ב גבי פונדקית (הנ"ל בס"ק נ"ז), דאם התחילה לבכות, אע"ג שאמירתה שפלוגי מת היתה אחרי ששאלה: איה חברנו, בכ"ז מיקרי מסלית מחמת התחלת דבריה. והיה הכא, כיון דהתחלת אמירת העכו"ם לא היתה כתשובה על שאלתם אם הוא חי או מת, רק הוא התחיל לשאול אותם: במה אתם מדברים? נראה שמעצמו היה רוצה לספר להם כל מה שידע בענין האיש ההוא. ומה שאומר להם שהאיש ההוא מת, אינה כתשובה על שאלתם, אלא כמסיים את דבריו, וכמתפלא על שהם מסופקים אם הוא חי או מת. אך הריב"ש כתב

דספיקא דאורייתא לחומרא (סב) וכן ככל מקום דאיכא פלוגתא צדיקין אלו אוליגין לחומרא (ג"ז סס) (סג) י"א הא דלמרינן דאם שאלו את העכו"ם תחלה לא מקרי מסל"ת היינו דוקא אם שאלו ישראל אצל אם שאלו עכו"ם אותו ונגיד מיקרי מסל"ת ובלבד ששאלו אותו שלא צפני ישראל (ת"ה) סימון רל"ט) (סד) ואם שאלו ישראל והעכו"ם הגיד שמת והגיד לומדנות המוכיחות לע"פ שאינו מקרי מסל"ת ואסורה ליגא (סד) מ"מ אם עזרה ונשאת ע"פ חכם שהתירה לא תלא אם יש ראיות ולומדנות שמת (פסקי מהר"א סי' קל"ט). מ"ז נ (סו) עכו"ם מסיח לפי תומו

ביאורי הגר"א

כו' לע"ג שהיה שם כמה לומדנות המוכיחות מקלו ותמילו וס"ת כו': (סד) מ"מ אם כו'. כמ"ס הפוסקים הטעם דמיס שאל סוף אם נשאת לא תלא משום דלומדנא דמוכח טענה ולכך גזנה כותנה כמ"ס סליה אלא דמחמירין לכתחלה כ"ל: (סו) עכו"ם מסל"ת כו'. דהא לר"ע עדיף עכו"ם ומסל"ת מלשה ועד כו' ואנן קי"ל כרבנן וכש"כ צעכו"ם מסל"ת ולע"ג שאמרו לא תהא כהנת כפונדקית היינו לפי

נכוית רחוקו ללוב אני לומר מטרותיה עזרה עליו ופדלתו וחי' לוכלת זו אני לומר נתרמנו עליו מן השמים נפל לצור אריות כו'. ופליגי גנ"ה חי צעקין דו"ת ומלא דמתיר משום כותנה שלא תגעול כו' ודוקא צסופו מיקילין וכמ"ס צצכורות מ"ו ז': (סב) וכן בכ"מ כו'. כמ"ס צפ"ק דעכו"ם דה' כריצ"ק: (סג) י"א כו'. כ"ל דודאי לעכו"ם תצירו לא תתכוין להעיד כל שאינו צפני ישראל: (סד) ואם כו' אע"פ כו'. מומ"ס והא היה

ברכת אליהו

הפונדקית — והא היה חבירו קאמרי לה (אלמא לאו לפי תומה הוה — רש"י). אע"פ שהי' שם כמה אומדנות המוכיחות שמת שהוציאה להם מקלו ותמילו ופ"ת שהי' בידו. ואפ"ה מוכח שם בגמ' שאם שאלו אותה היה חבירו, לא מיקרי מסל"ת. אלמא דבכה"ג אסורה להנשא, אע"ג שיש אומדנות המוכיחות שמת.

(סד) כמ"ס הפוסקים הטעם דמיס שאל סוף אם נשאת לא תלא — כדאיתא לקמן סעיף ל"ד — משום דאומדנא דמוכח ששבע, ולפיכך גזנה כותנה, כמ"ס סעיף ל"ה, וכמ"ס בס"ק קט"ז, אלא דמחמירין לכתחלה, כנ"ל בס"ק ס"א דמשום דאומדנא דא"א חוששים לחששות רחוקות, ומחמירין שלא תנשא לכתחלה. והו"ה הכא בשאר ראיות ואומדנות. [ועיין בח"מ סק"ג וב"ש סק"ג].

(סו) ביבמות קכב א יש מחלוקת בין ר"ע ורבנן: דר"ע סובר שאין משיאין עפ"י אשה ועבד ושפחה וקרובים. ורבנן סוברים שמשאין עפ"י אשה ועבד ושפחה וקרובים. ואיתא שם במשנה שאמרו לו חכמים לר"ע מעשה בפונדקית שאמרה על פלוני שמת והתירו את אשתו להנשא ולא תהא כהנת כפונדקית. ואמר להם ר"ע: לכשתהא כפונדקית נאמנת, הפונדקית הוציאה להם מקלו ותמילו וס"ת שהי' בידו. כלומר: שהפונדקית היתה מסל"ת, ולכן האמינה. הוציא מכאן, דלר"ע אין אשה ועבד ושפחה וקרובים נאמנים, ולעומת זה עכו"ם מסל"ת נאמן. ולפי"ז יש לנו הוכחה, דעכו"ם מסל"ת מפי עכו"ם מסל"ת משיאין על פיו לכר"ע.

דהא לר"ע עדיף עכו"ם מסל"ת מאשה ועבד כו'. דאשה ועבד כו' אינם נאמנים לר"ע, ועכו"ם מסל"ת נאמן. ואנן קי"ל כרבנן מאשה מפי אשה כו' נאמנת, כדלעיל סעיף ג', וכמ"ס סק"ב, וב"ש בעקב"ם מסל"ת מפי עכו"ם מסל"ת דמשיאין על פיו. דבזה לא נחלקו רבנן על ר"ע, דעכו"ם מסל"ת עדיף מאשה המכוונת להעיד, ואם אשה מפי אשה כשרה, ה"ש דכשר עכו"ם מסל"ת מפי עכו"ם מסל"ת. ואע"פ שאמרו רבנן לר"ע: לא תהא כהנת כפונדקית, א"כ, משמע לכאורה, דלרבנן גרע עכו"ם מסל"ת מאשה המכוונת להעיד. וכמו

בירושלמי דיבמות פט"ז ה"ג: ראוהו מגוייד אני אומר בחרב מלובנת נכוית וחי; ראוהו צלוב אני אומר מטרותיה עברה עליו ופדלתו; וחייה אומלת בו אני אומר נתרמנו עליו מן השמים; נפל לביר אריות אין מעדין עליו אומר אני נעשה לו נסים כדביאל; נפל לכבשן האש אין מעדין עליו אומר אני נעשה לו נסים כחנניה מישאל ועזריה; נפל לביר מלא נחשים ועקרבים כו' אומר אני חבר היה. וכל החששות האלו הם דברים שאינם מצויים, ואפ"ה מחמירין באיסור אשת איש. ופליגי בגמ' ביבמות קכב ב אי בעינן דרישה וחקירה בעדות אשה. ומאן דמתיר משום כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי. ובדיני ממונות לא בעינן דו"ת שלא תנקול דלת בפני לוי. אבל לולא זה היו צריכים דו"ת לכר"ע בעדות אשה כמו בדיני נפשות. והו"ה לענין ספק היו עדות אשה כדיני נפשות. ואע"פ שמצינו קולות בעדות אשה — שמשאין עפ"י עד מפי עד מפי עבד ומפי שפחה, היינו דוקא בסופו מקילין, וכמ"ס בכמורה מו ב: כי אקילו רבנן בסופה (לאחר שכיונו יפה הקילו חכמים בסוף עדותן להחזיקן אפילו בעבד ושפחה — רש"י) בתחילתה לא אקילו רבנן (תחילת העדות דהיינו ראית המת לא אקילו עד שיכירוהו יפה — רש"י).

(סב) כמ"ס בפ"ק דע"ז יז א דהלכה כרבייך דאמר — באחד אור ואחד מתיר —: בשל תורה הלך אחר המחמיר. וכיון דעדות אשה הוי בשל תורה, אוליגין לחומרא — כשיש פלוגתא בדינים אלו.

(סג) כנ"ל בס"ק נ"ה, דאם שאלו עכו"ם אחר לא נקרא מתכון להעיד, מאחר שהישראל לא שאל לאותו העכו"ם, והו"ה אם עכו"ם שאל לעכו"ם לא נקרא מתכון להעיד, דוראי לעכו"ם חבירו לא נתכוין להעיד — כל שאינו צפני ישראל. ורק אם ישראל שאל לאותו עכו"ם נקרא מתכון להעיד, משום דהעכו"ם מבין שיש לישראל נפקותא בדבר, והעכו"ם משקר. וזה לא שייך כשעכו"ם שואלו.

(סד) מ"מ ביבמות קכב ב בעובדא דפונדקית הנ"ל בס"ק ג"ז שהקשו שם בגמ' — למה השיאו את אשתו עפ"י אמירת

באר הגולה

ס שס נת' הר"ן סס.
ע מעשה דלחל ודו
ניצמות דף קכ"ג ע"ח
וכדעת הטור דלה
בעינן וקצרתיו כעובד
לעיל דף קכ"ח ע"ג
מלך שכיב צי חוליו
ס הרמז"ס פי"ג מה"ג וכמ"ס ה"ה דס"ל להרמז"ס דשליח התם שהזכירו בשני וכו"כ הרמ"א דהנהגה.

מפי עכו"ם ס מסיח לפי תומו משיאין על פיו. הגם: (סו) חפילו לא העיד בפירוש שהעכו"ם הראשון מסלית לחלין ואם פיקח לקולא ולחמירין דודלי ונלית (מהרי"ק שורש קכ"ח) (סח) ויש חולקין בזה (תשנ"ה הר"ן).

ובא הכותי ואמר איש שיצא מכאן עמי מת משיאין את אשתו אע"פ שאין העכו"ם יודע אותו האיש (ע) וי"א ס שצריך שיאמר קברתיו. הגם: ודוקא כשה"ע שליטא וזכיר

יוסף ואפילו גדלח חמר וקצרתיו ונ"ש בגמרא ככלן וקצרתיו מעשה שהיה כך היה. מלך שכיב צי חוליו וכו"כ הרמז"ס דהנהגה.

ביאורי הגר"א

היה"א כו' מ' דוקא ידוע: (סח) יצא כו'. דמ"ש וקצרתיו מעשה שהיה כך היה חלל חלל כמו ככל הכי עובדי דס קכ"ח ז': (ע) וי"א כו'. מדכפל וזילש ככ"ח וקצרתיו דוקא קאמר והני (עובדו) [עובדו] הכיל פירשו כל המפרשים לדעת הרמז"ס כיון שמכירו ל"ק דדמיו וא"ל לומר וקצרתיו וכתש"ו כהנ"ה וטעם וקצרתיו משום שלא יאמר דדמיו כתש"ש קיי"ד ז' וז"ש ל"ד כו'.

ברכת אליהו

אמתלא יש לו בהגדתו. וכן בכל מסלית דשם בגמ', התירו את האשה עפ"י אמירת הנכרי, ולא חיששו שאמר זאת הנכרי לאמתלא למצא חן או לקלקל וכיוצא. — הגה"מ בתשובות להלכות אישות וגירושין סימן ט'.

(סח) ממ"ש ביבמות קכא ב: אלא מתני' דקתני ובנכרי אם היה מתכוין אין עדותו עדות היכי משכחת לה (דלא נתכוון להעיד ולא להתיר — רש"י) במסלית כי ההוא דהוה קאמר ואיל מאן איכא בי חיזאי מאן איכא בי חיזאי שכיב חיזאי (מי מאנשי ביתו של בית חיזאי שישמע דברי דשכיב חיזאי — רש"י) ואגסבה רב יוסף לרביההו. מ' דוקא אם ידוע שהוא מסלית משיאין על פיו, אבל באינו ידוע לא. דאלת"ה, היתה הגמ' צריכה לומר דכל היכא דלא מוכח שנתכוון להעיד מיקרי מסלית. ומוכח מכאן, שרק אם ידוע שהוא מסלית משיאין על פיו.

(סס) דמ"ש ביבמות קכא א בתלמוד עובדי שאמר הנכרי „וקברתי“, מעשה שהיה כך היה שאמר קברתיו. אבל אי"צ שיאמר קברתיו, כמו שמצינו בכל הני עובדי דשם קכא ב, דלא אמר הנכרי קברתיו, ואפ"ה התירו לאשה להנשא על סמך אמירת הנכרי.

(ע) מדכפל וזילש ביבמות קכא א בכל עובדא דאמר הנכרי „וקברתי“, מוכח דדוקא קאמר, ורק אם אמר קברתיו

הס"ד דעכו"ם אינו מסלית דס"ל כרנן דר"י בן נחל וערש"י שס ד"ה לכשתהא כו': (סו) ואפ"ל לא כו'. דא"ל שליטא מסלית רק נודלי מלחמירין סס ולי לא (קטלינן) [קטלינן] לך כו' הנלל"ה אין חוששין שחל לחתולא יש לו כהנתו וכן ככל מסלית דסס לא חששו לחתולא למחל חן או לקלקל וכיוצא. הגמ' סימן ט': (סח) וי"ח בזה. מומ"ש חלל מתני' כו' כנסלית כי

שפירש"י שם בד"ה ולא תהא כהנת, וז"ל: וכי לא תהא בת ישראל או כהנת מיוחסת נאמנת כפונדקית זו גרועה ובגמ' מפרש מאי גריעותא, עכ"ל. ובגמ' מפרש דהגריעותא דפונדקית היא, שהיתה נכרית. אולם אין הדבר כן. דזה שאמרו רבנן: לא תהא כהנת כפונדקית, היינו לפי הס"ד, דעכו"ם אינו מסלית. דלדברי רבנן לא היתה הפונדקית מסלית, ולכן אמרו: לא תהא כהנת כפונדקית, דכיון דפונדקית היתה נכרית ולא היתה מסלית, וברור שהיא גרועה מבית ישראל, ולכן הביאו רבנן ראייה שאם הפונדקית נאמנת, כ"ש שבת ישראל או כהנת מיוחסת נאמנת. דס"ל כרבנן דר"י בן בבא. ועיין רש"י שם ד"ה לכשתהא כו' 11.

(סו) דאין אומרים שאינו מסלית רק כשזראי שאומר זאת משום שיש לו אמתלא כגון שרוצה להפחיד וכדומה. וראיה לזה, מדאמרין ביבמות קכא ב, בעובדא שנכרי אמר לישראל קטול אספתא ושדי לחיזאי (קצוץ שחת לבהמותי — רש"י) ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלוני בר ישראל כו'. ואמרו שם בגמ' דאין זה מסלית, מפני שהנכרי אמר זאת בכדי להפחיד את הישראל. ומשמע דרך באופן כזה שאמר הנכרי בפירוש: ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלוני בר ישראל כו'. הבלא"ה — שלא אמר בפירוש: ואי לא קטילנא לך כו', ולא גילה דעתו שרוצה להפחידו — אין חוששין שפא

11 כותה רבנו, שברש"י שם כתב: כלומר לכשימצא דבר זה אמת שהאמינו את הפונדקית שהרי לא עליה סמכו אלא לפי תומה הסיחה כו', עכ"ל. הרי — מדפירש רש"י בדברי ר"ע שהפונדקית היתה מסלית — משמע דבזה נחלקו ר"ע ורבנן, אם הפונדקית היתה מסלית: דרבנן סוברים שהפונדקית לא היתה מסלית, ולכן הביאו ראיה מדפונדקית נאמנת, כ"ש בת ישראל וכהנת. ור"ע סובר דהנאמנות של הפונדקית היתה מסלית, ולכן אי אפשר להוכיח ממעשה דפונדקית, שאשה שאינה מסלית נאמנת. אבל לכ"ע עכ"ר מסלית עדיף מאשה שאינה מסלית.

אולם מ"ש רבנו: „דס"ל כרבנן דר"י בן בבא“, לא זכיתי להבין. דשם ביבמות ס"ל לרבנן דעד חזק אינו נאמן בעדות אשה, ור"י בן בבא סובר ס"ל לרבנן. ואמרו. ורבנן ור"ע פליגי אם אשה נאמנת, אבל בעדות עד אחד — בין רבנן ובין ר"ע

— סוברים דנאמן. — דלא כרבנן דר"י בן בבא, אי"כ קשה מ"ש רבנו: „דס"ל כרבנן דר"י בן בבא“. וכל דברי רבנו לקוחים מדברי מהרי"ק בשורש קכא, ושם ליתא להא. „דס"ל כרבנן דר"י בן בבא“. ואפילו אם נגרוס בדברי רבנו „דס"ל כר"י בן בבא“, ג"כ קשה למה כתב זה רבנו, פשיטא דלרבנן ור"ע ע"א נאמן — כר"י בן בבא. ועל מ"ש רבנו דלרבנן לא היתה הפונדקית מסלית, עיין ביבמות שם עמוד ב בתורה פונדקית כו', ומ"ש בביאור דברי התוס' בחידושי מהר"ם מלובלין ובתשובותיו סימן ק"ל. והגאון מוהרי"י קניבסקי שליט"א רצה לומר, דמ"ש רבנו: „דס"ל כרבנן דר"י בן בבא“, כוונתו לרבנן דר"י בן בבא דבמשנה שם קכא ב, דס"ל דאפילו אם העכו"ם מתכוון לעדות כשר, ואם כי אינו מפורש שם דכן ס"ל, מ"מ מלשון המשנה משמע דרך ריב"ב ס"ל דמתכוון אין עדותו עדות, עי"ש במשנה.

באר הגולה

צ ג"ז מעשה שם
נחמל ודעת ה"ר
מטעם שכתבתי לעיל.
ק כן שרש הערוך
מ"ש שם בקולר.
ר וכן פרש"י שם
קולר חבורה.
ש לדעת הרמב"ם שם
וכמ"ס לעיל.
ת ג"ז ל' הרמב"ם
שם מענינהו דיעוץ
ריש גלותא וכו' שם
דלא הי"ש לתרי יאקא.

שם המת ואינו מכירו חלל אם מכירו לא צעיק קברתיו נחמלית (הנ"ל לדעת הרמב"ם וכו')
מהר"י נפסקו סיומן רכ"ג ונ"י נשם תשונת הר"ן והרי"ט) וכן פשט המנהג אפילו במקום
ד"ל צעיק קברתיו לאו דוקא קברתיו חלל כל שאומר דבר שמשמעותו שולל מת ולא אחר
נדדמי מה"י (נ"י נשם תשונת הר"ן והרי"ט). צ וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד
ממקום למקום (עא) והם ק אסורים בקולר או ר נושאים גמלים וכיוצא בדברים אלו
והסוה העכו"ם לפי תומו ואמר שעשרה אנשים שיצאו ממקום פלוני למקום פלוני
והם נושאים כך וכך מתו כלם משיאין נשותיהם ש וי"א שצריך שיאמר וקברנום.
יח ת (עב) בא אחד ואמר לנו אמר ב"ד או אנשים כשתלך למקום פלוני אמור להו שמת
יצחק בן מיכאל ובא השליח ואמר לנו והשליח אינו יודע מי הוא. הואיל ואנו

ביאורי הגר"א

(עא) והם כו' או כו'. רמב"ם וענה"ג: (עב) ליקוט בא כו'. עומ"ש שם להרמב"ן והרשב"א וכו' פירשו

ברכת אליהו

דאנו חוששים שמא הגט הנמצא אינו של אותו יוסף בן שמעון
שמעון שאבדו ומצאו, אלא הגט הוא של יוסף בן שמעון
אחר. אבל אם לא הוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה
העיר, הגט שנמצא כשר, כיו שבאותה העיר לא הוחזק
אחר באותו שם. ואע"ג ששיירות מצויות, אין אנו חוששים
שמא הגט נפל מאיש אחר — מעיר אחרת — ששמו ושם
אשתו כשמות הגט. ואם אין שיירות מצויות, הגט כשר
אפילו אם הוחזקו שני יוסף בן שמעון, דכיון דאין שיירות
מצויות אין אנו חוששים שהגט שנמצא נפל מעוברים
ושבים אחרים. ורבי זירא סובר (אליבא דאיכא דאמרי)
דאם שיירות מצויות — אע"ג דלא הוחזקו שני יוסף בן
שמעון — הגט פסול, דאנו חוששים שמא יש עיר אחרת
ששמה כשם עיר זו, ויש שם אדם אחד ששמו כשם המופיע
בגט. והרי"ף פסק שם כרבי זירא, דבשכיחי שיירתא —
אע"ג דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון — חיישינן שמא
מאחר נפל. וכן פסק שם הרא"ש בפ"ג ס"ג. וכתב שם
הרא"ש דאליבא דרבי זירא כ"ש אם הוחזקו אעפ"י שאין
השיירות מצויות (אין מחזירין הגט) דיותר יש לחוש שאותו
המצוי בעיר עבר דרך שם אפילו במקום שאין השיירות
מצויות ממה שנחוש שבא אחר מעיר אחרת ועבר דרך שם
ואפילו במקום שהשיירות מצויות.

ובמסכת יבמות קטו ב איתא: יצחק ריש גלותא בר
אחתיה דרב ביבי הוה קאזיל מקורטבא לאספמא ושכיב,
שלחו מהתם יצחק ריש גלותא בר אחתיה דרב ביבי הוה
קאזיל מקורטבא לאספמא ושכיב, מי חיישינן לתרי יצחק
או לא, אביי אמר חיישינן, רבא אמר לא חיישינן. (והלן
נביא את המשך הסוגיא בזה).

רק מהרמב"ם, ולא כמ"ס בבא"ה סק"ר שזה גם לפירש"י
שפירש קולר חבורה. והרמב"ם סובר שתוך מהמנין, צריך
שיהי' ביניהם דבר המאחד אותם ולכן כתב: "אסורים בקולר
או נושאים גמלים וכיוצא בדברים אלו". ודע כי גירסת הערוך
(בערך קל"ד) בדברי הגמ' דיבמות הגי'ל: מעשה בקולר של
שני בני אדם. וכ"ה בערוך שנדפס בראשונה (פיורו רע"ז)
וצולם (ברלין תרפ"ז).

משיאין על פיו. והני עובדי דשם קכא ב הנ"ל בסק"ט —
דלא אמר הנכרי קברתיו ואפ"ה התירו לאשה להנשא על
סמך אמירת הנכרי — פירשו כל המפרשים לדעת הרמב"ם
בפ"ג מה' גירושין הכ"ה — שסובר דבעינן שיאמר קברתיו
— כיון שמכירו לא קאמר בדדמי וא"צ לומר, "וקברתיו".
וכמש"י בהג"ה דבמכירו לא בעינן שיאמר קברתיו והענין
דבעינן שיאמר, "וקברתיו" הוא משום שלא יאמר בדדמי,
כמש"י קיד ב, דבשני רעבון אם אמרה האשה שבעלה מת,
אין מתירין לה להנשא, דחיישינן דאמרה בדדמי — שנדמה
לה שמת מחמת רעבון. ובאמרה מת וקברתיו נאמנת, דכיון
שאמרה, "וקברתיו", תו ליכא חשש שאמרה בדדמי. וה"ה
הכא כשאנו מכירו חיישינן שאמר בדדמי, ולכן בעינן
שיאמר, "וקברתיו" בכדי שיצא מחשש דאמר בדדמי. וה"ה
אם יאמר דבר אחר שמשמעותו שודאי מת ולא אמר בדדמי.
וה"ש בהנ"ה: "לאו דוקא קברתיו כו'". וזה שייך רק כשאנו
מכירו, דאז אנו חוששים שאמר הנכרי שפלוגי מת מפני
שנדמה לו כך. אבל אם מכירו, אין חשש דקאמר בדדמי,
מפני ששם לב יותר. והנך עובדי דביבמות קכא ב, הרי
הזכיר הנכרי שם הישראל והכירו, לכן לא בעינן שיאמר
„וקברתיו“.

(עא) רמב"ם בפ"ג מה' גירושין הכ"ו וענה"ג.¹²
(עב) ליקוט: טרם נבאר השיטות השונות בדיון זה, נביא
את דברי הגמ' המתירחים להלכה זו. תנן בגיטין כז א:
המביא גט ואבד הימנו מצאו לאלתר כשר. ויש ע"ז מחלוקת
בגמ' בין רבה ורבי זירא. רבה סובר דבכל גוני הגט כשר,
ולא חיישינן שמא הגט הוא של אחר. חוץ במקום שהשיירות
מצויות והוחזקו שני יוסף בן שמעון — אז הגט פסול,

12 נראה דכונת רבנו לומר, שלשון השו"ע הוא מהרמב"ם
הנ"ל. דבבא"ה סק"ק כתב על „אסורים בקולר“ שכן פירש
הערוך מ"ש דיבמות קכב א: ושוב מעשה בקולר של בני
אדם כו'. אולם בבא"ה סק"ר כתב — על „נושאים גמלים“ —
וכן פירש"י שם קולר חבורה. אולם זה לא בדקדוק. כי בחי"מ
סקל"ז כתב דלרש"י שפירש קולר חבורה, משמע דמנין עשרה
בלחוד היו סימן, ולרמב"ם הרי מנין לבד לא הוי סימן, כמ"ס
הט"ז סק"יח והב"ש סק"יח. ולכן כתב רבנו דלשון השו"ע הוא

יודעים פלוגי חידוע בשם זה הרי אשתו מותרת וא"א שמא יצחק בן מיכאל אחר

ביאורי הגר"א

כולה ר"ל כל ארץ נהרדעי עיירות רבות עד היכא דסגי קצא נהרדעי ולא אמרינן כלן נמנא כלן הוה ורנא אמר אי"כ כו' ר"ל הא שירות מזויות ומיישינן לנהרדעי אחרת ללא כו' דאמרינן כלן נמנא כלן הוה ולא חיישינן כלל למקום אחר אמר רנא כו' והא (תני) [תני] כו' נמחזא שכיחי והוחזקו חיישינן ללא אמרינן כיון דגרשותו אמרינן כלן נמנא כלן הוה ולא כו' ומה מוכח הדין שכתב הרא"ש שם בגיטין דהוחזקו אע"ג דלא שכיחי שיירתא ג"כ חיישינן דקאמר והא (תני) [תני] כו' נמחזא ועוד לקמן דחייש רנא לתרי ענן שהוחזקו בנהרדעי

ברכת אליהו

ולפירוש הרמב"ן והרשב"א והנ"י, ו"ש כאן אמר אב"י כו' דההוא גיטא כו' תבדק נהרדעי כולה. ר"ל כל ארץ נהרדעי — עיירות רבות עד היכא דסגי קצא נהרדעי — ולא אמרינן כאן נמנא וכאן היה, אלא חיישינן שמא יש במקום אחר עוד אחד ששמו ג"כ אנדרונילאי, ומזה הוכיח אב"י דאפילו אם נמצא באותו מקום, חיישינן, ולא אמרינן כאן נמצא וכאן היה, ורנא דחה ראיה זו ואמר אי"כ יבדק כל העולם מיבעיא ליה. ר"ל הא שירות מצויות וחיישינן לנהרדעי אחרת, אי"כ נצטרך לבדוק כל העולם, דשמא יש נהרדעא אחרת בסוף העולם, ומשם בא איש ששמו אנדרונילאי. אלא — מסיים רבא — משום כבודו דאבוה דשמואל הוא דשלח הכי, ר"ל דבאמת אמרינן כאן נמצא וכאן היה ולא חיישינן כלל למקום אחר. ורק משום כבודו של אבוה דשמואל — בשביל לא להחזיקו כטועה ושואל דבר שאין צריך — ענה רבי יהודה נשיאה שיבדקו בנהרדעא.

והמשך לשון הגמרא שם הוא: אמר רבא מנא אמינא לה דהנהו תרי שטרי דנפקי במחוזא וכתוב בהו חבי בר גנאי וגנאי בר חבי ואגבי בהו רבא בר אבוה זוזי, והא חבי בר גנאי וגנאי בר חבי במחוזא שכיחי טובא, וזהו פירושו: אמר רבא כו' ולא חבי כו' במחוזא שכיחי. דהשמות שהיו בשטרות היו שמות מצויים, והיו כאילו הוחזקו שני יוסף בן שמעון, ובוחזקו שני יוסף בן שמעון חיישינן שמא נפל השטר מחברו ששמו כשמו והוא מצאו, אי"כ למה לא חששו כאן שמא מאחר נפל והוא מצאו. אלא היינו טעמא דלא חיישינן, משום דאמרינן — כיון דכרשותו נמצא עכשיו השטר — כאן נמצא כאן היה, ומכיון שעכשיו האיש שלפנינו מוצא השטר, אמרינן דגם מקודם היה כל הזמן השטר אצלו. ומזה הוכיח רבא, דאמרינן כאן נמצא כאן היה, ואב"י דחה ראייתו של רבא ואמר למאי נחוש לה אי לגפילה מזהר זהיר בה כו'.

ומהוכחתו של רבא מוכח הדין שכתב הרא"ש שם בגיטין הנ"ל דבהוחזקו שני יוסף בן שמעון אע"ג דלא שכיחי שיירות ג"כ חיישינן, כמו דחיישינן בשכיחי שיירות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון — אליבא דרבי יורא. דקאמר והא חבי כו' במחוזא. דרבא מביא ראיה משטרי דחבי בר גנאי וגנאי בר חבי דהם שמות מצויים במחוזא, ולא הוחזקו

דגם רנא ס"ל הא דר"ז דחיישינן בשכיחי שיירתא ולא הוחזקו ולא לשני שוירי כמ"ש בגיטין ופ' רי"ף וס"פ כוותיה וזה טעמו של אב"י כאן ללא כיון דהעדים העידו שגל עומהס מקורטנא וידוע שהיא היה דר בקורטנא ס"ל לרנא דלא חיישינן שמא יצחק ריש גלותא אחר נא לקורטנא ולאותו יצחק הלך עם העדים ללא כלן נמנא כלן הוה ומ"ש בגיטין דחיישינן לשני שוירי דהתם לא נאכד נמקום שנכתב אצל אס נאכד נמקום שנכתב אפילו נמקום ששירות ולאחר זמן מחזירין וז"ש כלן אמר אב"י כו' דההוא גיטא כו' תבדק נהרדעי

ועמ"ש שם ¹³ דהרמב"ן והרשב"א ונ"י פירשו כי העובדא זייתה באופן כזה שידוע היה כי יצחק ריש גלותא מקורטנא הוה, ושלחו מאספמיא שאיש אחד ששמו יצחק ריש גלותא מת בעירם, והעידו הבאים עמו, שיצא מקורטנא לאספמיא. אבל לא היו יודעים ומכירים שהאיש שמת — ששמו יצחק ריש גלותא — אם זהו אותו יצחק ריש גלותא שהיה גר בקורטנא. והתעורר הספק, שמא איש אחר — שגם שמו יצחק ריש גלותא — בא מקודם לקורטנא, והוא יצא מקורטנא לאספמיא, והוא הוא שמת, ולא הריש גלותא שדר בקביעות בקורטנא. וע"ז אמר אב"י דחיישינן ליצחק ריש גלותא אחר, משום דהיו שם שיירות מצויות, ואב"י סבר כרבי יורא (בגיטין כח הנ"ל) לענין גט דבשיירות מצויות — אע"ג דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון — חיישינן לשני יוסף בן שמעון ולשני שוירי, וה"נ חיישינן שמא במקום אחר היה עוד אחד ששמו יצחק ריש גלותא, והוא בא לקורטנא, והלך מקורטנא לאספמיא, והוא הוא האיש שהעידו עליו שמת, ולא יצחק ריש גלותא שהיה גר בקביעות בקורטנא. וגם רבא פ"ל הא דרבי יורא — דחיישינן בשכיחי שיירתא ולא הוחזקו ואף לשני שוירי כמ"ש בגיטין ופ' רי"ף ושאר פוסקים כוותיה, וזה טעמו של אב"י כנ"ל — אלא כיון דהטריה העידו שבא עמהם מקורטנא, וידוע שהוא היה דר בקורטנא, ס"ל לרבא, דלא חיישינן — שמא יצחק ריש גלותא אחר בא לקורטנא, ואותו יצחק הלך עם העדים — אלא כאן נמצא כאן היה. ומ"ש בגיטין דחיישינן לשני שוירי, דהתם לא נאכד במקום שנכתב, אלא נכתב במקום אחד (במדינת הים) ונאכד במקום אחר, לכן — כיון שזה לא באותו מקום — לא שייך כאן נמצא וכאן היה, וחיישינן לשני שוירי. אבל אם נאכד במקום שנכתב אפילו במקום שיירות מצויות ואפילו נמצא לאחר זמן מחזירין הגט ולא חיישינן לשוירי אחר, דכאן נמצא וכאן היה. והמשך הסוגיא ביבמות שם הוא: אמר אב"י מנא אמינא לה דההוא גיטא דאשתכח בנהרדעא וכתוב ביה בצד קלוגיא מתא אנא אנדרונילאי נהרדעא פטרית ותרכית ית פלוגית אנתתי ושלחה אבוה דשמואל לקמיה דרבי יהודה נשיאה ושלח ליה תיבדק נהרדעא כולה (אם יש שם אנדרונילאי אחר חוץ מבעל אשה זו — רש"י).

¹³ נראה דמ"ש רבנו: "ועמ"ש", כונתו למ"ש למטה בס"ק ע"ב (ד"ה והוא שלא כו'), כי כאן זה ליקוט. ובפנים בארנו את

הכל בס"ק אחד. אולם בס"ק ע"ב הוזכר רבנו רק את הרמב"ן והרשב"א ולא הוזכר את הנ"י.

הוא שמת א (עב) והוא שלא הוחזקו שם ב' יצחק בן מיכאל (עג) או ב כשהוחזקו ב' באר הגולה
א נפרש"י והתוספות
סס וס"כ הראשון"ז שס. ב כ"כ ה"ה שס.

ביאורי הגר"א

ורנא נפלוגתא דרנא ור"ז נגיטין וכ"מ שס ולא שפ' הר"י"ף שס והרמב"ם כר"ז כלן פ' כרנא משום עיגונא אקילו זה. הר"מ והר"ש נגיטין וצירושלמי רפטיין כמה דלת אמר אס יס עדים שהיה אשת איש והיה אומרת גרושה אני אינה נאמנת אף הכל כן שני' היא נעדי מיתה מלחר שאס ינא הוא מכתיש וכמ"ש נגנ' (פ"ג) [פ"ג] דכתובות כ"ז נ' וכ"ש דלחיה דייקא ומנסא. והרמב"ן והרשב"א לא ס"ל כן ממש אמר חז"ל

ושס לא שכיחי שיירתא דהא זין אפי' זין רנא לא חייוס לנהרדעי אחרת אלא דלמא נגמלא כו' וכך כתב ר"י והוא נישא כו' לאשכח נזקוס דלא שכיחי שיירתא ולכך לא חששו לשני נהרדעי. וז"ל הרב נהג"ה וי"ל דכ"ז דווקא כו' והוא דעתם הנ"ל משום דלמא מקורטבא כו' כנ"ל: (עב) והוא שלא כו'. כמ"ש תוס' שס ד"ה יצחק כו' ורש"י שס ד"ה מי חיישין כו' ועתוס' שס ד"ה והא כו' וכפירש רש"י נד"ה שכיחי ופליגא חז"ל

ברכת אליהו

המחבר — שהיא עפ"י שיטת הרא"ש בגיטין פ"ג ס"ג כיבאר להלן:

ומ"ש המחבר: והוא שלא הוחזקו שם ב' יצחק בן מיכאל, הוא כמ"ש תוס' ביבמות קטו ב ד"ה יצחק כו' ורש"י שם ד"ה מי חיישין כו', דעובדא דיצחק ריש גלותא איירי שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון, ובוה אמר רבא שם דלא חיישין לתרי יצחק. ועיין תוס' שם ד"ה והא כו' וכפירש רש"י ב"ה שכיחי, דרבא הביא הוכחה מעובדא דתרי שטרי הנ"ל, דשם לענין ממונא לא חיישין לשני חבי בר גנאי אע"ג דהוחזקו. ומדמה רבא איסורא בלא הוחזקו לממונא בהוחזקו. והר"מ והרא"ש בנגיטין שם מפרשים דכאן מיירי בשכיחי שיירתא ולא הוחזקו, ופליגי אבוי ורבא בפלוגתא דרבא ורבי זירא בנגיטין כז. דאבוי סובר כר"ז דחיישין לשני שווירי, לכן סובר הכא דחיישין לתרי יצחק. ורבא סובר כרבא דלא חיישין לשני שווירי, וה"ה הכא לא חיישין לתרי יצחק. ואף שפסק הר"י בנגיטין שם כרבי זירא דחיישין לתרי שווירי, וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין ח"ט, בכ"ז כאן — בעובדא דיבמות — פסק הר"י כרבא, וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין הכ"ד. וכתבו ע"ז הר"מ והרא"ש בנגיטין שם, דלענין גט פסקין לחומרא — שלא יחזירו הגט — מפני שאפשר שיכתוב הבעל גט אחר. אבל בעדות אשה משום עיגונא אקילו בה, ולא חיישין לתרי יצחק ריש גלותא. ומצינו כמה קולות בעדות אשה, מפני שאשה דייקא ומינסבא, כדאמרינן בירושלמי רפטיין דיבמות ה"א: כמה דאת אמר אס יס עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת אף הכא כן (דלא תהא נאמנת לומר מת בעלי — פני משה), שנייא היא בעדי מיתה מאלתר שאם יבא הוא מכחיש. כלומר, דבאומרת גרושה אני אינה נאמנת מפני שאם יבא הבעל ויאמר לא גרשתיך תכחישנו ותאמר גרשתי, וכמ"ש בגמ' פרק ב' דכתובות כב ב, משא"כ במיתה, וכ"ש דאיהו דייקא ומינסבא, מפני שאם יבא הבעל, לא תוכל להכחישו, ולולא שכבר לה שמת, לא היתה נשאת. והרמב"ן והרשב"א לא ס"ל כן — דשאני עדות אשה מגט, ממש ביבמות שם: אמר אבוי מנא אמינא לה דבההוא גיטא כו', כנ"ל, אלמא יליף עדות אשה מנגיטין, וכן כל הסוגיא שם מדמה עדות מיתה לגיטין. ופיר' דאבוי ורבא שניהם ס"ל כר"ז. אלא, דרבא סובר דכאן לא חיישין לתרי יצחק משום כאן נמצא

שיירות, ומדלא חששו בזה, הביא רבא ראיא לשכיחי שיירות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון דלא חיישין. ומוכח מכאן הדין שכתב הרא"ש, דלרבי זירא, שכיחי שיירות ולא הוחזקו, והוחזקו ולא שכיחי שיירות — דין אחד לשניהם וחיישין, אא"כ במקום דאמרינן כאן נמצא כאן היה.

ועוד לקמן שם ביבמות אמרינן: ההוא גיטא דאשתכח בסורא וכתוב ביה הכי בסורא מתא אנא ענן בר חייא נהרדעא פטריה ותריתי פלוניא אנתני ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא הוה ענן בר חייא אחרינא לבר מענן בר חייא מחגרא דהוה בנהרדעא; אמר אבוי אף לדידי דאמינא חיישין הכא לא חיישין דהא קאמרי סהדי דבנהרדעא הוה מאי בעא בסורא; אמר רבא אף לדידי דלא חיישין הכא חיישין דילמא בגמלא פרחא אזל כו'. וגם מכאן יש הוכחה לדין הנ"ל שכתב הרא"ש, מהא דחייש רבא לתרי ענן שהוחזק בנהרדעא, ושם לא שכיחי שיירתא, דהא בין אבוי בין רבא לא חיישו לנהרדעא אחרת אלא דלמא בנמלא כו'. א"כ ע"כ מיירי שאין שיירות מצויות, ולכן לא חששו לנהרדעא אחרת. וכך כתב ר"י והוא נישא כו' דאשכח במקום דלא שכיחי שיירתא, ולכך לא חששו לשני נהרדעי. ואע"ג דלא שכיחי שיירתא, חייש רבא לתרי ענן שהוחזק בנהרדעא, ומוכח מכאן דינו של הרא"ש, דבהוחזקו שני יוסף בן שמעון, אע"ג דלא שכיחי שיירתא, חיישין ולא מתזירים הגט עד שיבררו אם הגט אינו של האיש השני ששמו כשם שבגט.

היוצא מדבריו, שלדעת הרמב"ן והרשב"א והנ"י, גם רבא ס"ל הא דרבי זירא, והלכה כרבא לגבי אבוי. וכל ההיתר דרבא הוא משום הסימן דאזיל מקורטבא לאספמיא, וידעינן בהאי יצחק ריש גלותא דהוא אזיל מקורטבא לאספמיא, ולכן אמרינן כאן נמצא וכאן היה, ולא חיישין שמא יצחק ריש גלותא אחר במקום אחר אויל גמי מקורטבא לאספמיא — אפילו דקא שחזיר העד שם עירו כו'. — בהנ"ל: וי"א דכ"ז דקא שהזכיר העד שם עירו כו'. — דהיינו שהזכיר העד שם העיר, ויודעים שזה המת יצא מעיר זאת, ובוה אמרינן כאן נמצא וכאן היה, ולא חיישין לאחר מעלמא. והוא דעתם הנ"ל משום דאמר מקורטבא כו' כנ"ל, דמשום כך אמרינן כאן נמצא כאן היה. עד כה בארנו את שיטת ה"א הראשונה שבהג"ה — שהיא עפ"י שיטת הרמב"ן והרשב"א והנ"י. וכעת נבאר את שיטת

וידוע שאחד קיים. הגם: (עד) וי"ל דכל זה דוקא שהזכיר העד שם עירו לזל אם לא הזכיר שם עירו לע"פ שידועין שנזכר א' לא מהני לע"פ שהזכיר שמו (תשובת הרי"ש ותשובת הר"ן ומהרי"ק שורש קפ"ה) (עה) ויש מקילין (עו) וי"ל דמקום שזכיר שמו לזד נעין שיזכיר עירו

ביאורי הגר"א

מעשה כו': (עה) **ויש מקילין.** הוא ס' ראשונה בש"ע כדעת הר"ש ורז"ה ומש"ס וזבן מעשה כו' והא דקאמר שם מוקדם פלוני ל"ד חלל הכי הוי: ליקוט: וי"ל דמקום כו' הוא ג"כ לסדרת הרז"ה והר"ש לרמב"ן ורש"י ששאו לנט וזבן לא מהני שמו ושם אביו ואפילו שם עירו לא מהני חלל משום כן נמלא כן היה ונמקומו כנ"ל ולדעתם מ"ש מקורטבא ל"ד דיתק ריש גלותא הוא כמו שמו ושם אביו ועין רש"י וכ"ש להיס מקילין: (עו) וי"א כו'. כן עיקר

ברכת אליהו

על ראש ההר ואמר איש פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו¹⁵.
(עה) הוא פברא ראשונה בש"ע כדעת הרא"ש והר"ה כנ"ל בסקע"ב, דס"ל דבעדות אשה לא חיישינן, ולא בעינן שיוזכר שם העיר. מ"ש ביבמות קכב א במשנה: וישנן מעשה בצלמון באחד שאמר אני איש פלוני בן פלוני גשכני נחש והרי אני מת והלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו. אלמא דאפילו בלי הזכרת שם העיר השיאו את אשתו. והא דקאמר שם פרישא: "ממקום פלוני", כנ"ל בסקע"ד, ס"ל לשיטה זו, דזה ולא דוקא, אלא הכי הוה עובדא. ליקוט: מ"ש בהג"ה: וי"א דמקום כו', הוא ג"כ לסדרת הרז"ה והר"ש. וס"ל דאם הזכיר שמו ושם אביו לא בעינן שם העיר, ובלא הזכיר שם אביו בעינן שיוזכר שם העיר, כמ"ש להלן ס"ק ע"ו ועיין סקע"ב*. אבל לרמב"ן ורשב"א לא מהני רק במקום ששייך לומר כאן גמצא וכאן היה, וכמ"ש בסקע"ב דהרמב"ן והרשב"א השוה עדות מיתה לגט, ובגט לא מהני שמו ושם אביו, דחיישינן לשני יוסף בן שמעון. ואפילו שם עירו לא מהני אלא משום כאן גמצא וכאן היה, ובמקומן כנ"ל. ולדעתם: של הרא"ש והר"ה דבהזכיר שם אביו לא בעינן שיוזכר שם העיר — מ"ש ביבמות קטו ב, "מקורטבא" הנ"ל בסקע"ב, לאו דוקא, דיצחק ריש גלותא הוא כמו שמו ושם אביו. וערשבי"א שכתב — לשיטתו דהא דלא חיישינן, משום כאן גמצא וכאן היה — ולגבי יצחק ריש גלותא אין לחוש לכלום בקורטבא עצמה דידוע היה להם ועוד שאין ממנין שני ראשי גליות במקום אחד כו', עכ"ל. ולשיטה דבשמו ושם אביו לא בעינן שם עירו, הו"ה דב, ריש גלותא לא בעינן שם עירו, דזה הוי סימן כשם אביו. וכ"ש להיש מקילין — דאפילו בלא הזכיר שם אביו לא בעינן שם עירו — דצ"ל דהא דאמרו ביבמות שם: "מקורטבא" הוא לאו דוקא.
(עו) כן עיקר וי"א רוב הפוסקים וי"א ברמב"ם בפ"ג מה'

נמלא חתימה וכו' חלמא יליף מגיטין וכן כל הסוגיא שם ופירש משום כן נמלא כן היה כיון שזא מקורטבא לאספמיה ורש"י דרש אשי פליג עליה דרש"י צפ' המדיר ולא ס"ל היינו לענין נמנול חלל לענין איסורא מודה כמ"ש בטומאה בפ"ק דנהא אין מחזיקין טומאה ומקום למקום חלל דברי הרמב"ם ורש"י לישבם חלל כדעת הר"ש: (עג) או כו'. כמ"ש קט"ז ח' ולא היה עין כו' ואף רש"י חלל דלמא כו' וכמ"ש סו"ט חלל חס כו': (עד) וי"א דכ"ז כו'. כמ"ש נחתני קכ"ז

וכאן הי' כיון שכא מקורטבא לאספמיה כנ"ל. ולשיטה זו, א"ע דלענין גיטין פסקין כר"ן, בכ"ז בעובדא דיצחק ריש גלותא פסקין כר"א, דגם רבא ס"ל כר"ן, ושאני הכא דכאן גמצא וכאן היה. ואע"פ דרב אשי פליג עליה דרבא בפ' המדיר בכתובות עה עו, ולא ס"ל כאן גמצא וכאן היה, היינו לענין ממונא, אבל לענין איסורא מודה רב אשי דאמרינן כאן גמצא וכאן היה. כמ"ש בטומאה בפ"ק דנהא ד א אין מחזיקין טומאה במקום למקום. אבל דברי הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין הכ"ז ורש"י, שבלא הוחזקו שם ב' יצחק בן מיכאל אפילו דשירות מצויות אשתו של יצחק בן מיכאל מותרת אפילו לא ידעו בבירור דהוא מעיר פלונית הידועה, אלא ידעין דיצחק בן מיכאל נאבד מעיר זאת, ולא חיישינן שמא בא לכאן יצחק בן מיכאל מעלמא, אי אפשר לישבם אלא כדעת הרא"ש הנ"ל — דאף דלגבי גט חיישינן בכה"ג לתרי שווירי, בכ"ז הכא גבי עיגונא הקילו, דלא חיישינן לתרי יצחק בן מיכאל¹⁴.

(עג) כמ"ש ביבמות קפו א: ולא הוה עין כו'. דאמרינן התם, גבי עובדא דענין בר חיאי (הנ"ל בס"ק ע"ב) דמצאו גט בשמו בסורא, והתברר שיש עוד אחד בשם זה, ואמר אביי דלא חיישינן, מפני שבאו עדים והעידו שבוים כתיבת הגט, ענין בר חיאי השני היה בנהרדעא ולא בסורא. ואף רבא לא פליג וסובר שם דחיישינן, אלא דלמא בגמלא פרחא אזל כו'. אבל כאן, כשידוע שאחד — מאלה השנים שהוחזקו — קיים, פשיטא דאשת השני מותרת, דהוי כאילו היה רק יצחק בן מיכאל אחד. וכמ"ש לקמן פ"ט: אבל אם אמר אחד יצא עמנו מעיר פלוני ומת מחפשינן באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו. ועיין שם בט"ז סקכ"ה ובב"ש סקכ"ב, דמייירי דלא הזכירו שם כלל, ואפ"ה — כיון דידוע דלא יצא שום אדם מהעיר אלא הוא — אשתו מותרת. וה"ה הכא כשידוע שהאחד קיים.
(עד) כמ"ש בבתנ"י ביבמות קכב א: מעשה באחד שעמד

14 עיין מ"ש על ס"ק זה ב"חזון איש" אבן העזר סימן צ"ז.

15 בס"ק ע"ב באר רבנו בארובה שיטת הי"א דבעינן שיוזכר שם העיר, דמשום כך אמרינן כאן גמצא וכאן היה. ושם הביא רבנו המקור לדיון זה, מיבמות קטו ב, דאמר: הוה קאזיל

מקורטבא כו' עייש"ה. וכאן — שהביא רבנו ממנ"י דיבמות קכב א — נראה דכתנתו לומר, דגם ממשנה זו מוכח דבעינן שיוזכר גם "ממקום פלוני". ועיין להלן ס"ק ע"ה דהחולקים על זה ס"ל ד"ממקום פלוני" לאו דוקא, אלא הכי הוה עובדא. ועיין גם בס"ק פ"ב.

באר הגולה

ג ג' שם נפרק
הנזכר וכ"כ הרא"ש
נתשנות וכתב דלא
סמכינן בנפיקת
דלוריתא כרג אפי'
ג' דף י"ח ע"ג
אפילו אי סיונים
דלוריתא סיונים כי
הני לאו סיגנים
נינהו כדליתא שם
בנפיקת.
ד ג' שם נרמז
מהתוספתא.

ה הר"ן נתשנה וכן
הרמזם צ"ה הנזכר.

אבל אם תזכיר שמו ושם אביו לא נענין שיזכיר שם עירו (הרא"ש כלל נ"א וכ"כ מהרי"ק שורש קע"ו) ונמקום שיש תומדות והוכחות שזה הוא יש להקל ולסמוך אמר דלא נענין שיזכיר שם עירו (מהרי"ק שורש קפ"ה ותשנות הרא"ש).
יהודי עמנו במקום פלוני כך וכך צורתו וכך היו מימניו אין אומרים באומד הדעת פלוני הוא עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו ד אבל אם אמר אחד יצא עמנו מעיר פלוני ומת מחפשינן באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו. הנה: וה"ה נעכ"ס המסלית (ד"ע וכן משמע נתשנות רמז"ס שהצ"ח הנ"י).
כ ה (ע"ה) מי שהיה מערער על אשה לומר שהיא זקוקה ליבם ואחר כך הוא בעצמו העיד בפני ב"ד ששמע שמת זה זמן רב סומכין עליו כיון שהדברים הראשונים לא היו בפני ב"ד. כא (ע"ה) אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה (פ) ואפילו

כתב נתשנות ה"י' השיך לספר נשים. ו נרייתא סוף גיטות וכת"ק וכ"פ התוס' נשם ר"ת והרמזם צ"ה הנזכר.

ביאורי הגר"א

נתוספתא פ"ג דכתובות וירושלמי שם כללו ש"ד עדים שהעידו לטמא ולטהר לרחק ולקרוב לאסור ולהתיר לפטור ולחייב עד שלא נחקרה עדותו נצ"ד אמרו דלדון אלו הרי אלו נלמדין משנחקרה עדותו נצ"ד אמרו דלדון אלו אינן נלמדין: (ע"ה) אין בודקין כו'. ענה"ג ונ"י הפוסקים ר"ע ור"ט אומרים בודקין וערש"ל: (פ) ואפילו כו'. כמשכ"ס דלת"ק כד"מ דמי ואמרין

וכ"ד רוב הפוסקים וכ"ה נרמז"ס וש"ע בעובדא הנ"ל נסכ"ג ואף לנ"י הטור כנר יצנה מהרי"ק אבל א"ל וכן הוא בתוספתא שם אין מעידין עליו עד שיהו מזכירין שמו ושם אביו שמו ושם עירו אבל אמר אחד יצא מעיר פלוני ומפשינן בזה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו: (ע"ה) ישראל שאמר כו' אבל כו'. תוס' הנ"ל: (ע"ה) מי שהיה כו'. כמ"ש נמת' שנות לא"ל ז' ואפילו דברים א"ל שיהו נצ"ד כמ"ש

ברכת אליהו

[ועיין בחו"מ סימן כ"ט ס"א ומש"ש סק"א] ואפילו דברים שאינן שיהו כבי"ד, כגון עדות של איסור והיתר, ג"כ יכולים העדים לחזור בהם ממה שאמרו חוץ לבי"ד, כמ"ש בתוספתא פ"ב דכתובות וירושלמי שם ה"ג: כללו של דבר עדים שהעידו לטמא ולטהר לרחק ולקרוב לאסור ולהתיר לפטור ולחייב עד שלא נחקרה עדותו כבי"ד אמרו כדאין אנו הרי אלו נלמדין משנחקרה עדותו כבי"ד אמרו כדאין אנו אינן נלמדין *16.

(ע"ה) עבדי"ק סק"ו דהמקור לזה בברייתא סוף יבמות וכת"ק וכן פסקו התוס' בשם ר"ח. וז"ל הברייתא שם לפי גירסתנו: אין בודקין עדי נשים בדו"ח דברי ר"ע ר"ט אומר בודקין. והא דהוצרכו התוס' לומר דהלכה כת"ק, ולא כתבו דהלכה כר"ע, משום דגירסת הפוסקים היא: אין בודקין עדי נשים בדו"ח ר"ע ור"ש אומרים בודקין. וערש"ל שם שכתב שכן צריך לגרוס בגמ'. והוסיף שכן נראה להוכיח מדברי התוספות. וכוונת המהרש"א היא דהתוס' כתבו שם בד"ה אין בודקים בשם ר"ח דהלכה כת"ק, ולא כתבו שהלכה כר"ע עקיבא, מוכח דגם גירסתם היתה: רבי עקיבא ורבי טרפון אומרים בודקין.

(פ) כמשכ"ס ביבמות קכב ב דלת"ק דיני ממונות דמי,

שם אביו, אבל אם אמר שם אביו, לא בעינן שיזכיר שם עירו, וכמ"ש בפרישה סק"ל. ולא כמ"ש נט"ו סק"ד.

*16 ועיין מ"ש על דברי רבנו ב"ד דוד" (וארשא תרנ"ח) לגר"ד פרידמאן מקארלין בפ"ד מה' אישות אות קמ"ד דף קמ"ג ע"ב.

גירושין הכ"ג ולקמן בשו"ע בסעיף כ"ג, בעובדא הנ"ל בסקע"ה, באחד שאמר שהוא פלוני בן פלוני או פלוני ממקום פלוני כו', הרי שאם אמר, „פלוני בן פלוני“, לא בעינן שיאמר, „ממקום פלוני“, ואם לא אמר „בן פלוני“ צריך שיאמר „ממקום פלוני“. ואף לפי גירסת הטור — שגורס שם: „פלוני בן פלוני ממקום פלוני“, דבעינן שניהם: שם אביו ושם המקום — כבר ירשבה מהרי"ק בשורש קע"ה, דשאני התם דאיכא רעותא שגשגתה צורתו ולא הכירוהו, לכן בעינן שיאמר „בן פלוני“ וגם „ממקום פלוני“. אבל בגידון דידן אי"צ תרת"י, וסגי בשם אביו או בשם עירו. וז"ה בתוספתא דיבמות פ"ד: אין מעידין עליו עד שיהו מזכירין שמו ושם אביו שמו ושם עירו אבל אמר אחד יצא מעיר פלוני ומפשינן באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו. ומ"ש בתוספתא: שמו ושם עירו, ר"ל: או שמו ושם עירו, דסגי בשמו ושם אביו או בשמו ושם עירו.

(ע"ה) תוספתא דיבמות פ"ד הנ"ל בס"ק ע"ו *16.

(ע"ה) כמ"ש במתני' שבועות לא ב: השביע עליהם חוץ לבי"ד ובא לבי"ד והודו פטורים. והטעם הוא, מפני שהכפירה שהיתה חוץ לבי"ד אינה מונעת מהעדים מלהעיד בבי"ד.

16 לפי התוספתא הנ"ל יוצא, שסגי שמו ושם אביו או שמו ושם עירו, וכמ"ש בסקע"ה. דאם היתה כונת התוספתא דבעינן תרת"י: שם אביו ושם עירו ה"י צ"ל בתוספתא: „שמו ושם אביו ושם עירו“. ומדחזר לקאמר: „שמו ושם עירו“, ש"מ דאז או קאמר, וסגי שמו ושם אביו או שמו ושם עירו. ולפ"ה, הא דכתב בשו"ע: „ויכיר שמו ושם עירו“, הוא כשלא אמר

באר הגולה

ז הר"ן בתשובה סימן
מ"ז ועיין צ"ח מ"ט
צ"ה.
ח תשנה ע"ד קכ"ז
ע"ה.
ט ע"ד תשנה.
י תשנה ונר"ח ע"ד
ל' ק"כ ע"ה.

אם הוכחשו בבדיקה כשרים. (פא) ז' ואסור לדרוש ולחקור הרנה (תשובה הרמב"ם) (פב) אם לא נתקום שיש לחוש לערומה אז נריך דרישה וחקירה (מהרי"ו סימן ק"נ).
כב ה כשמסתכלין בצורתו כדי להכירו כדי להעיד עליו בודקין אותו ורואין אותו אפילו בלילה לאור הנר או לאור הלבנה. כג סראו אחד עומד מרחוק ואמר (פב) שהוא פלוני בן פלוני או פלוני ממקום פלוני והרי נשכו נחש והרי הוא מת והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו הרי אלו משיאין את אשתו. כד י מצאוהו חרוג או מת אם פדחתו והוטמו ופרצוץ פניו קיימים ותכירוהו בהם שהוא פלוני

ביאורי הגר"א

ושם אביו ושם עירו וכ"ה ג' שלנו נרישאל אצל נסיפא לא הזכיר המקום ונראה שנתקמו לו"ז שיזכיר המקום דאמרינן כ"כ וכמ"ש הרשב"א אצל נתקום אחר ולפי נריך שיזכיר המקום ולכך נרישאל שעתה נהר חוץ לעיר הזכיר המקום משא"כ נסיפא וזה שהזכיר המתני' נסיפא שם העיר ולא נרישאל ועי' נח"מ ס"ק ל"ח:

נסתהרין ל' ז' עדות כו': (פא) ואסור כו'. דנתקום שיכולין להקל ח"ן להחמיר כמ"ש משום עיגולא כו' ועצ"ש צ"ח הרמב"ם וערש"א שהקשה אל נח"מ אחר טעם אחר משום כד"מ דמי ולפי מ"ש ניהא: (פב) אם לא כו'. כמ"ש ברפ"ד דסתהרין: (פב) שהוא כו' או כו'. כ"ה דברי הרמב"ם אצל הטור כ' שלשתן שמו

ברכת אליהו

בעינן שיזכיר שלשתם: שמו ושם אביו ושם עירו, אלא שג' שמו ושם אביו או שמו ושם עירו. אבל הטור כתב שלשתן: שמו ושם אביו ושם עירו. ומ"ה גירסא שלנו ברישא דמתני' ביבמות קכ"ב א. וז"ל המשנה: מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו. הרי דהזכירו במשנה ג' שם אביו וגם שם עירו. אבל בסיפא דמתני' לא הזכיר המקום. וז"ל הסיפא דמתני': ושוב מעשה בצלמון באחד שאמר אני איש פלוני בן איש פלוני נשכני נחש והרי אני מת והלכו ולא הכירוהו והלכו והשיאו את אשתו. הרי דבסיפא הוזכר רק „בן איש פלוני" — בלי שם המקום. ונראה שבמקומו מ"ש שיזכיר המקום, דאמרינן כאן נמצא ופאן היה, וכמ"ש הרשב"א ביבמות קכ"ב ב ה"ל בסק"ב, דבאותו מקום אמרינן כאן נמצא וכאן היה, ולא חיישינן לאיש ממקום אחר. אבל במקום אחר ודאי צריך שיזכיר המקום. ולכך, ברישא — שעמד בהר חוץ לעיר — הזכיר המקום. משא"כ בסיפא — שהמעשה הי' בצלמון, והאיש היה במקום ההוא — אמרינן כאן נמצא וכאן היה, ולא חיישינן לפלוני בן פלוני ממקום אחר, מאחר שפכ"פ הוא הוא שהי' ידוע בצלמון. וזה שהזכיר המתני' בסיפא שם העיר, מפני שהמעשה היה בעיר, דלכן לא בעינן שיזכיר המקום, משום דאמרינן כאן נמצא וכאן היה. ולא הזכיר ברישא שם העיר, מפני שעמד בהר חוץ לעיר, ולכן הוזכר: ממקום פלוני. ועיין בחלקת-מחוקק ס"ק ל"ח ז'.

ולכן אין בודקין עדי נשים בדו"ח. ובדיני ממונות אמרינן בפנהרין ל' כ: עדות המכחשת זו את זו בבדיקות כשרה בדיני ממונות. [ועמ"ש בס"ק מ].

(פא) דבמקום שיכולין להקל אין להחמיר. כמ"ש ביבמות פ"א א משום עיגולא אפילו בה רבנן. ועמ"ש סק"ג בשם הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין הכ"ט, שכתב שם הטעם דלא בעינן כאן דו"ח, משום מילתא דעבידא לגלויי הוא. וסיים שם הרמב"ם: לפיכך הקילו חכמים בדבר זה כו' כדי שלא תשאנה בנות ישראל עגונות. וערש"א ביבמות קכ"ב ב שהקשה על הרמב"ם, הא בגמ' שם אמרו טעם אחר — דלכן לא בעינן דו"ח — משום כדינן ממונות דמי. ולפי מ"ש הב"ש בסק"ח בשם תשובת הרמב"ם — וז"ל: ואסור לדרוש ולחקור הרבה שאין מדקדקים בעדות אשה עגונה וכל המחמיר ודורש וחוקר בדברים אלו לא יפה הוא עושה ואין דעת חכמים גזוזה ממנו עכ"ל — ניהא ולא קשה קושיית הרשב"א. דהגמרא אומרת, דלכן לא צריכים דו"ח בעדות אשה משום דכדינן ממונות דמי. והרמב"ם הוסיף, דאפילו אם רוצים הדין לדרוש ולחקור, אסור להם לעשות זאת, דמשום שלא תשאנה בנות ישראל עגונות, סמכו על מילתא דעבידא לגלויי, ואין להחמיר בזה.

(פב) הטעם — דבעדות אשה לא בעינן דו"ח — הוא כמ"ש לעיל דכדינן ממונות דמי, ואפילו בדיני ממונות, בדין מרומה, צריכים דו"ח, כמ"ש ברפ"ד דסתהרין ל' ב. (פב) כן הוא דברי הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין הכ"ג, דלא

הפוסקים דסגי בשמו ושם אביו ולא בעינן שם עירו. ובחזו"א שם כתב: ולפי הנראה הא דסקעין אחרניתא. ופירש שם דמ"ש רבנו שם: ואי כו' [ולפנינו: אבל איצ' כו'] היינו כמ"ש רבנו בסקעיה, דהא דקאמר „ממקום פלוני" לאו דוקא. אולם אפשר לפרש — כמו שכתבנו שם בפירוש דברי רבנו — שכונתו, דבשאר דוכתי — כשאין הריעותא שלא מכירים אותו — לא בעינן שיזכיר שם עירו.

17 בח"מ שם האריך בזה. ונראה דכחות רבנו לומר, שגם בח"מ שם כתב בפשיטות, דפכ"פ בלי להזכיר שם העיר, ולא היה שבעלה של אשה פלונית מת, לא ישיאו את אשתו, דכמה פכ"פ איכא בעולם. אבל לפי מ"ש לעיל — דבמקומו איצ' להזכיר המקום משום כאן נמצא וכאן היה — ניהא. ועיין בסקעיה ש' רבנו דממקום פלוני לאו דוקא, וגם בחזו"א אבה"ע סימן צ"ז סק"ב העיר שבביאורי הגר"א סקע"ז כ' והעיקר כרוב

מעדיין עליו ואם ניטל אחד מאלו (פג) אף על פי שיש להם סימנים כ מובהקים באר הגולה
 כ כדעת ה"ה
 והרמז"ס שם נפרק הנ"ל והר"ע זעל העטור.

ביאורי הגר"א

שם קט"ו ז' ד"ה דקאמר ואי סימנים כו' ולמרינן
 גיטין וז"ל שם ר"ל אומר כגון דקאמרי נקב כו'
 וערש"י שם ושם ועי"ל סעי' ל"ז ודוקא מונחק ציור
 דהא אף חת"ל דלורייתא נריך לסימן מונחק כח"ש
 ללישנא קמא דהא כח"ש צומוא מוסי' כו' גופו דלרוד וגון
 ולמרינן צ"ח כ"ז ליציעא להו סימנים כו' למינ"ח כו'
 אלמא נאצדה די צסימנים כו' ללישנא דלמרינן דלורייתא
 ושם כ"ח ז' ח"ר ספרא לעולם כו' ועצמ"ג צח"ח סימן

(פג) אע"פ כו' ואפי' כו'. לשון המהמר ופ' כשני
 הלשונות דרנא לחומרא דללישנא קמא חיישינן לשאלה
 ואפילו סימנים ציור לא מהני ועתוס' שם סד"ה אמר
 רנא ח"כ דחציב כו' וללישנא נתרץ לא מהני סימנים
 ח"ל מונחקין דק"ל צח"ח י"ח ז' גיטין כ"ז ז'
 דמספקא לן אי דלורייתא אי דרנא וחי"ח אף חת"ל
 דרנא ס' מונחק מהני כח"ש דכ"ע כו' והכא צומוא
 ס' מונחק כו' וערש"י שם ד"ה מונחק וכח"ש תוס'

ברכת אליהו

מובהקין. דק"ל בפי"ט יח ב גיטין כז ב דמספקא לן
 סימנים אי דלורייתא אי דרבנן. ומ"מ אף חת"ל דרבנן, סימן
 מובהק מהני, כח"ש ביבמות קכ א : דכ"ע סימנים דרבנן
 והכא בשו"מ סימן מובהק קא מיפליג מר סבר סימן מובהק
 הוא. וערש"י שם עמוד ב' ד"ה מובהק. וז"ל : ואע"ג דסימנים
 דרבנן אסימן כי האי סמכין אפילו באיסור דלורייתא.
 וכח"ש תוס' שם קכ ב ד"ה דקאמר, וז"ל : ואי סימנים לאו
 דלורייתא איירי הכא בסימנים מובהקים דהוי דלורייתא.
 ואמרינן בגיטין ופי"ט שם : רב אשי אמר כגון דקאמר נקב
 יש בו בצד אות פלונית דהוה לה סימן מובהק, אבל נקב
 בעלמא לא, מספקא ליה סימנים אי דלורייתא אי דרבנן.
 וערש"י שם ושם שהסביר דבנקב יש בו בצד אות פלונית
 הוי סימן מובהק להתיר א"א דלורייתא, דאין עדות ברורה
 מזו.¹⁸ ועיין לקמן סעיף ל"ב דבסימן מובהק ביותר סמכין
 להתיר אשה. ודוקא בסימן מובהק ביותר, אבל בסימן מובהק
 סתם (לא מובהק ביותר) לא מהני להתיר אשה, דע"ז קאי
 הספק אי סימנים דלורייתא או דרבנן. דהא אף חת"ל דסימנים
 דלורייתא, צריך לסימן מובהק, כח"ש ביבמות קכ א ללישנא
 קמא דהא בשו"מ מצויה בן גילו קמפלגי מר סבר שומא
 מצויה בן גילו כו'. הרי, דגם למ"ד סימנים דלורייתא, לא
 מהני שומא, מפני שמצויה בן גילו, ואינו סימן מובהק.
 וכן אמרינן שם עמוד ב' : גופו דלרוד וגון. דאפילו למ"ד
 סימנים דלורייתא לא מהני בארוד וגון, מפני שאינו סימן
 מובהק. א"כ אי אמרינן סימנים דרבנן, לא מהני סימן מובהק
 סתם, רק צריך סימן מובהק ביותר להתיר אשה. וכן מוכח
 מהא דאמרינן בפי"ט כז : איבעיא להו סימנים דלורייתא או
 דרבנן מאי נפקא מינה לאהדורי גט אשה בסימנים אי אמרת
 דלורייתא מהדרינן ואי אמרת דרבנן כי עבוד רבנן תקנתא
 בממונא אבל באיסורא לא עבוד רבנן תקנתא. אלמא דהנפ"מ
 היא רק בגט, אבל באיסורא די בסימנים — למ"ד סימנים
 דרבנן — כמו ללישנא דאמרינן סימנים דלורייתא. ושם
 כח ב : אמר רב ספרא לעולם כו' ומאי לא אמר את סימניה
 לא אמר סימנים מובהקים דידה. הרי שאף באבדה לא מהני
 סימן סתם, אלא בעינן סימן מובהק. ובגט — דאמרינן

(פג) זו ולשון המחבר ששינה מלשון הטור. שהטור כתב :
 אפילו יש להם סימנים בכליו ובגופו אין סומכין עליהם אם
 אינן מובהקין. ולא הזכיר הטור שחיישינן בכליו לשאלה
 בסימנים מובהקין. והמחבר פסק דחיישינן לשאלה וגם פסק
 דבגופו לא מהני רק סימנים מובהקים ביותר. וטעמא דמילתא,
 דהמחבר פסק כשני הלשונות דרבא לחומרא. דביבמות קכ
 א איכא תרי לישני דרבא. ללישנא קמא דרבא, סימנים
 דלורייתא, ואפשר להתיר אשה עפ"י סימנים. וללישנא
 בתרא דרבא, סימנים דרבנן, ואין מתירים אשה עפ"י סימנים.
 ושם בעמוד ב' הקשו בגמ' : ולהך לישנא דאמר רבא
 סימנים דלורייתא הא קתני אעפ"י שיש סימנים בגופו ובכליו.
 ותרצו : גופו דלרוד וגון, כליו דחיישינן לשאלה. והקשו
 שוב בגמ' : ואי חיישינן לשאלה חמור בסימני אוכף היכי
 מהדרינן. ומתוצא הגמרא : דאין רגילים להשאל אוכף.
 ומסיימת הגמ' : ואיבעית אימא כליו בחיורי וסומקי. כלומר :
 דלכן קתני במתני' שלא סמכין על סימני כליו, מפני
 שמדובר שאמר — בתור סימן — שבגדיו היו שחורים או
 לבנים, ואין זה סימן כלל, שהרבה בגדים יש באותו צבע.
 ולפי תירוץ זה, לא חיישינן בכליו לשאלה — כשנתן סימנים
 מובהקים. ועבא"ח בחי"מ סימן רס"ז סק"ב ומש"ש בביאור
 הגר"א ס"ק יג, יד. ומבואר שם שיש ג' מיני סימנים.
 (א) סימן מובהק ביותר, דמהני גם להתיר אשה. (ב) סימן
 מובהק סתם, דע"ז אי שם מחלוקת של לישנא קמא ולישנא
 בתרא דרבא — אם מהני להתיר אשה. (ג) סימן גרוע,
 דלכו"ע לא מהני, כגון בארוד וגון. והמחבר פסק לחומרא
 כלישנא קמא דחיישינן לשאלה אפילו בסימן מובהק ביותר.
 דללישנא קמא חיישינן לשאלה, ואפילו בסימנים מובהקים
 ביותר ולא מהני. ועתוס' שם עמוד א' סד"ה אמר רבא,
 וז"ל : אי"נ דחשיבי כ"ס וטבעת סימן מובהק. ואעפ"י הקשו
 שם עמוד ב' בגמ' — למה מחזירים במצאו קשור בכ"ס
 וארנקי — נתיחש לשאלה, אלמא דגם בסימן מובהק (דכוונת
 התוס' דכתבו דהוי סימן מובהק, חיינו מובהק ביותר)
 חיישינן לשאלה. ולענין סימנים בגופו פסק המחבר לחומרא
 כלישנא בתרא דרבא. וללישנא בתרא לא מהני סימנים ח"ל

מהני סימנים דרבנן. ויותר נראה, שרבנן כיון למ"ש ה"בית
 יוסף מדברי רש"י, שסימנים מובהקים ביותר הוו כעדים.

18 עיין בפתיחתשובה באן ס"ק צ"ה, צ"ט מ"ש לדקדק מרש"י
 הנ"ל, אי סימנים דרבנן מהני באשה שאסורה רק מחמת חומרא
 דרבנן. ויחכן שרבנן רמז גם לה — שרק בא"א דלורייתא לא

ביותר בכליו אינם כלום ל דחיישינן לשאלה מ ואפילו היו להם סימנים בגופו

רצא סימנים לאוריינתא וכו' וכמ"ש התוספות בתחלה שם לנזק צין דצר איסור לדצר שבמזון.
ו שם צמרא.

וההר"ש ספיק דני"ח כ' דחיישין לשאלה וחילק כדרי
תוס' בין ממונה לאיסורא. וכ"כ הר"ש בתשובה והציאו
הטור נס' ק"י"ה. וכן כתב הטור נסיון (קליד) [קלי"ז]
וידוע שלא השליכו והוא ע"פ תוס' דניטין שם אזל
תוס' כ' ללשון ראשון וכח"ש תוס' ציננות שם סד"ה
וללישנא קמח כו'. ומי"ת דעת הרי"ף והר"ש
ודברי הטור כאן עיקר וכ"ש להצטרף לשאר אומנות
נפקי מהר"י סי' קס"ח צ"ש ספר אחד הוא
השיג על זה דמפריך הגמ' ומלאו צ"כ כו' וא"כ איתא
שם איתא שאר אומנות ולא דק דטעם אותה הספר כיון
דללישנא צתרא ס"ל דלא חיישין וכן ללישנא דסימנין
דצנן ג"כ לא חיישין י"ש לסמוך ע"ז צתרא אומנות

רס"ז ס"ק (ז') [כ'] ומש"ס: ליקוט מע"פ כו'
 דחיישינן לשאלה. כ"פ צ"י לחומרא חלל ל"ג דק"ל
 לבישא נתרל וחצ"ל כליו כו' וכ"כ כ"י שם והר"ן צ"ג
 דצ"ח וכ"כ תוס' ציננות שם סד"ה כליו. מיהו למסקנא
 כו' וע"ש בתוס' כמה דחוקים לבישא דחיישינן ולבסוף
 נשאר בקוש' וגם התירושים הראשונים דחוקים למאד
 וכ"ה דצרי עטור כאן אפילו י"ל סימנין בכליו ונגופ
 אין סומכים עליהם אם אינן מונקחים ודצרי צ"ח א"ל
 שם וצ"י כ' על דצרי כ"י שחין הלכה כמותו ביון
 דר"יף ורמ"ש ורמז"ם פליגי עליה ודצרי תמוהין אדרש
 הר"ף והרמ"ש כות"י ס"ל שלא כו' אלא לישא נתרל
 דכ"ע סימנין דצנן כו' ולהאי לישא א"צ לומר דחיישינן
 לשאלה וכן לא הזכירו כלל וזה וכן הרמז"ם איצט"ל

ו"א ס"ו, והביאו הסור כסימן קי"ח, וכ"כ הסור כסימן קל"ב, שאם מצא הגט בכלי שיש לו בו סימן או סביעות עין, יירוע שלא השאלו הגט כשר. ומשמע דבאינו יודע שלא השאלו הגט פסול דחיישינן לשאלה. והוא עפ"י תוס' דנישין כ"ה א ד"ה מצאו. אבל תוס' כתב כן ללשון ראשון דביבמות שם דחיישינן לשאלה, אבל ללישנא בתרא דלא חיישינן לשאלה לא בעינן שידוע שלא השאלו לאחר. וכמ"ש תוס' ביבמות שם פ"ה איבעית אימא, וי"ל: ודל"שנא קמא דחיישינן לשאלה התם שידוע שכן איבדו כחפסה. מ"מ דעת הר"ף והרא"ש ודברי הסור כאן עיקר דלא חיישינן לשאלה. וכ"כ שיש להצטרף סימני כליו לשאר אומדנות. וכ"כ בפסקי מהרא"י סימן קס"א בשם ספר אחר. והוא השיג על זה, דמפרץ הגמ' ביבמות שם, במצאו קשור בכיס ואונקי ובטבעת, דניחוש לשאלה. ואם איתא — דכשיש שאר אומדנות לא חיישינן לשאלה — מאי קפריך הגמ', הרי שם איתא שאר אומדנות — שהגט הזה של שליח זה הוא — כיון שהאיש הזה מבקש הגט יודע שאבד הגט, ואין אנו מכירים אותו, ואין לחוש שמא יש אחר וגפלו להימנו גם כן. ומה הוכיח בפסקי מהרא"י דאפילו אם יש שאר אומדנות חיישינן לשאלה, ואין סימני הכלים מצטרפים לשאר אומדנות. ולא דק מהרא"י בדברי אותו הספר. דזה איברא דללישנא קמא חיישינן לשאלה אפילו כשיש שאר אומדנות, ולכן שפיר קפריך בגמ' ממצאו קשור כו'. אלא דמסקם אותו הספר כיון דללישנא בתרא — היינו התירוץ האחרון שבגמ' אליבא דלישנא דסימנים דאורייתא — מילי דלא חיישינן לשאלה, וכן ללישנא דסימנים דרבנן ג"כ לא חיישינן לשאלה. לכן כתב אותו הספר דאנו להלכה יש להספיק ע"ז בשאר אומדנות לצור סימני כליו, דלא נחוש לשאלה. ודברי כ"כ כאן ג"כ אינן מהוורין. דהב"ש כתב בסקס"ט דלכל לישני חיישינן לשאלה, כי חשש השאלה

ליקוט: כ"פ בני לחומרא דחיישינן לשאלה. אבל ל"ח דקרייל כלישנא בתרא ביבמות קב ב דאמרינן: ואיבעית אימא כליו בחוריו וסומקי. ולהאי לישנא, בשאר סימנים דכליו מהני, ולא חיישינן לשאלה. וכ"כ נ"י שם — כהאי גירסא — דמהני סימן מובהק בכליו. וכ"כ בחידושי הר"ן בפ"ב דב"מ כו ב בשם ר"א. וב"כ תוס' ביבמות שם סד"ה כליו, וז"ל: מיהו למסקנא אתי שפיר דלא חיישינן לשאלה אפילו באיסור. וק"ש בתוס' כמה דחוקים ללישנא דחיישינן לשאלה, ולחב"פ נשאר בקרש"א, וגם התירוצים הראשונים דחוקים למאד ¹⁸. ולכן צריך לפסוק כלישנא דלא חיישינן לשאלה. וכ"ה דברי הטור כאן, וז"ל: אפילו יש להם סימנים כמליו ונבנופו אין סומכים עליהם אם אינן מובהקים. ודברי כ"ח אין להם שחר. שהב"ח כתב ש"ש הטור: „אם אינן מובהקים“, קאי רק אגופו דסמך ליה, ולא על כליו, דאפילו סימנים מובהקים לא מהני בכליו, דחיישינן לשאלה. אבל דברים הללו אין להם שחר, דשפוטן לשון הטור מורה דקאי גם אכליו, וגם בכליו מהני סימנים מובהקים, ולא חיישינן לשאלה. וכ"כ כתב על דברי הנ"י — שמועיל סימן מובהק בכליו — שאין הלכה כמותו ביון דר"ף ורא"ש ורמב"ם פליגי עליה. ודבריו תמוהין, אדרבה הרי"ף והרא"ש כוונתה דהנ"י ס"ל, שלא כתבו אלא לישנא בתרא דר"ף סימנים דרבנן בוי. ולהאי לישנא איצ"ל לומר דחיישינן לשאלה. וכן לא הזכירו כלל מזה. וכן הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין הכ"א לא הזכיר תחשש של שאלה בסימני כליו. איברא הרא"ש ספיק דב"ם כתב דחיישינן לשאלה, וחילק כדברי תוס' ביבמות שם בין ממנא לאיסורא — דבדבר איסור חיישינן לשאלה ולא בממון. וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל

(פד) ואפילו נשומא אין מעידין עליו אבל היו להם בגופו סימנים ס מובחקים ביותר מעידין עליו. הנה: כגון שהיה לו יתר או חסר או שינוי צחצח מאיזריו (פד) אזל קטן או ארוך או תיור וסומק לא הוי סימן מובהק (תשובת הראש"ש כלל כ"א) (פד) ואפילו ק' סימנים שאינן מובהקים אינם כלום ואפילו להטערף לשאר האומנות המוכיחות אינם כלום (פסקי מהרא"י סימן קפ"ח ורכ"ד). (פד) נצטווית גדולה על הוטמו או שחוטמו עקומה הרבה או כדומה לזה הוי סימן מובהק אזל מעט עקומה לא (שם סימן רל"ד) וה"ה לרושם שצנפו או צחצח מאיזריו אזל שינים גדולים אע"פ שגדולים הרבה לא הוי סימן מובהק (סי' קס"ה בפסקי מהרא"י) וכל סי' המהני בישראל המעיד ה"ה נצטווים המסית לפי תומו (בתשובת מהר"ם בהלכות נשים ומהר"ם פאלדאס סי' ג' וליו').

כה. ז (פח) כתב ר"ת דהא דאין מעידין עליו אלא א"כ פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו

באר הגולה
 ג' רייחא שם ע"א
 וכת"ק וכלשנא נקרא
 משוים דרזנא שם.
 שם טור וכ"ה ה"ה
 שם לדעת הרמ"ם
 ושכן כתב הרמ"ן
 והרש"ל ושכן מוכח
 משונוי' דתנא נלשנא
 נקרא שם ע"נ וכ"כ
 הרמ"ם שם בפסדיו
 ונתפסוהו.
 ע' כ"כ ה"ה: ריש
 ה"ה"ן ו"כ"ה שמו.

ביאורי הגר"א

מלחמתיקן צב"מ י"ח (א') [ב'] רצב"ח כ' ולא ידענא
 כ' ולי"ק דלמא מנחם שניהם ע"ש. ליקוט:
 (פו) בבשושית כ'. הכלל דוקא שלא ימנא רק צא' מאלף
 דבר זה דאם מנזיה אף סימן אמצעי לא הוי כמנ"ש
 צאמא ללישנא קמא וללישנא בתרא צ"ל שאינו מנזי" אף
 צב"מ י"ג: (פח) כ' רבתי תם כ'. תוס' הי"כ אף

וּדְבָרֵי זֶה כֵּן כֵּן אֵינָן מְחֻוּרִין: (פד) **וּפִּילֹ**
שׁוּמָא כו'. בְּרִייתָא דֵּס וּכְתִיק וְחֵמֶר וּפִילֹ וְאִפִּילוּ לֵישָׁנָא בְּתֵרָא
דְּהוּי ס' מוֹנֵק חֲזַל לֹא בִּימֵר: (פה) **אֲבֵל קֶטֶן** כו'.
גַּם' אֵס וּפִי' ס' מוֹנֵק לֹא הוּי (כן) חֲמֹרֶר סוּמָק
כִּמוּ זַכְלֵיוֹ דֵּס: (פו) **וּפִי' ק' סִימָנִים** כו'. כִּימ
פִּטְעָא דְּמִתְחִי' אֵעִיף שֵׁשׁ סִימָנִים גִּנְזֹפֹ וּזְכָלֵיוֹ וְכֵן

ברכת אליהו

שם בגמ': ואיבעית אימא כליו (דמתני' דקתני בגופו ובכליו דלא סמכינן אסימיהו — רש"י) בחיוריו וסומקו (דאין זה סימן שהרבה יש שחוריו ולבנים ואדומים — רש"י).
הרי שסימנים הללו לא רק שאינם סימנים מובהקים ביותר, אלא אף סימנים מובהקים אינם.²⁰

(פו) **כִּימ** פשטא דמתני' ביבמות קכ א: איז מעדין אלא על ופרצוף פנים עם החוטם **אפסי** שיש סימנים בנופו ובכליו. ומוקמינן שם בגמ' דמירי בסימנים שאינם מובהקים. ומשמע דאפילו יש סימנים גם על גופו וגם על כליו, אפיה כיון ששאינם סימנים מובהקים לא מהני. וכן מדאמרין בבב"מ יח ב: ד**רבב"ח** אירכס ליה גיטא בי מדרשא אמר אי סימנא אית לי בגויה אי טביעות עינא אית לי בגויה אהדרהי ניהליה אמר לא ידענא אי משום סימנא אהדרהו ניהלי וקא סברי סימנין דאורייתא אי משום טביעות עינא אהדרהו ניהלי כו'. ולא קאמר דלמא משום שניהם אהדרהו — מפני שהי' לו טביעות עיניו וגם סימן. ומוכח מכאן דאי סימנין לא דאורייתא, לא מהני אפילו בצירוף לשאר אומדנות המכירות, עיי' — לימוד ²¹.

(פז) הסלל הוא דוקא כסימן שלא ימצא רק באחד מאלף
 בדרך זה חזי סימן מובהק ביותר. דאם מצויה, אף סימן
 אמצעי לא חזי, כמשל ביבמות קכ א בשומא — וללישנא קמא
 — דלא חזי סימן מפני שמצויה בכך גילו. וללישנא בתרא —
 דשומא חזי סימן מובהק ביותר לרבי אליעזר בן מהבאי —
 ציל רמ"ל שאינה מצויה אף בכך גילו.
 (פח) כ"ב בתוך יבמות סב א ד"ה אין מעדין בשם ר"ת.

עושה את הסימן לאיגו מובהק. ודבריו אינן מתוורין, דכפי מה שכת' לעיל, מוכח שרק ללישנא קמא דרבא אליבא דתירוצ' קמא חיישינן לשאלה.

(פד) **ברייטא שם זכתק**. דתניא ביבמות קכ א: אין מעדיין על השומא רבי אליעזר בן מהבאי אומר מעדיין. וזולכה כת"ק. ולוישנא קמא דרבא שם — הג"ל בספ"ג — סימנים דאורייתא, ורק בשומא אין מעדיין מפני ששומא מצויה בבן גילו, או מפני שעשויה להשתנות לאחר מיתה. ולפי לשון זה, שומא הוי סימן גרוע יותר משאר סימנים. והמתחר דאמר: ואפילו הוי להם סימנים בגופו ואפילו שומא כו', דמשמע דשומא הוי סימן יותר טוב משאר סימנים, זה אליבא דלישנא בתרא דסימנים דרבנן, ור"א בן מהבאי — דט"ל דמעדיין בשומא — היינו משום דהוי סימן מובהק אבא לא ביותר. ואנן פסקינן כת"ק, דשומא לא הוי סימן מובהק ביותר, ולכן אין מעדיין עליו, וכמ"ש לעיל דלענין צדות אשה בעינו סימן מובהק ביותר.

(פה) נמ' שם. דביבמות קכ ב מקשינו — להך לישנא דאמר רבא סימנין דאורייתא — למה אין מעדין אעפ"י שיש סימנין בגופו. ותרצינו: גופו דארוך וגוץ. ומ"ש "הנהגה": „לא הוי סימן מובהק", אין כוונתו דלא הוי סימן מובהק ביותר, אלא אפילו פימן מובהק סתם לא הוי. דהרי סימנים דאורייתא סגי בסימנים מובהקים. וע"ז משני הלמ"ד דארוך וגוץ לא הוו סימנים מובהקים, משום שיש ההנהגה בני אדם שהם ארוכים וגוצים. וכן לפנין אבדה לא הוי סימן אם יגיד שהיה חמור שומק כמו בכליו, דאמרינן

רכ"ד. וכתב שם עוד רא"י לדין זה. ובסימן קס"א הביא המהר"א בשם ספר אחד שאפשר לצרף סימני כלים לשאר אומדנות. ומהר"א השיג ע"ז. ועיין מ"ש רבנו בזה בס"ק פ"ג.

20 עיין מ"ש בד"ן זה בפתחי-תשובה ס"ק ק"ה.
21 יתכן ש"מ"ש רבנו ע"ש בחזתו לפסקי מהר"י בסימן קס"א
(ולא כפי שגדפס בטעות בספרי השו"ע: סימן קפ"א) וסימן

באר הגולה

פ נ"י גסס הרש"א
והר"א"ה והריב"ז
וכ"כ הריב"ז גסס
הרש"א.
צ משה סס.

קיימים דוקא כשאין שם אלא הראש אבל אם כל גופו שלם אפילו אין שם פרצוף ופדחת וחוטם יכולין להכירו בטביעות עין פ (פט) וחלקו עליו האחרונים. כו צ (צ) אין מעידין עליו אא"כ מצאוהו תוך ג' ימים אחר הריגתו או אחר מיתתו אבל אחר שלשה אין מעידין עליו מפני שפרצוף פניו משתנה במה ד"א בזמן שהוא

ביאורי הגר"א

אלא ע"י סימני הגוף ונ"מ הכל ד"א דהיינו נט"ע ע"י סימנין שא"מ דסימן שא"מ ודאי לחוד לא מהני ונט"ע בגוף ג"כ לא שייך אלא ע"י סימנין שא"מ מוזהקין דאי אפשר להכיר הגוף היטיב אם לא ע"י סימנין וענ"ה אצל כאשר כ' הוא עיקר: (פט) וחלקו כו'. דהא מתני' סתמא קתני ומ' אפילו גסס ועוד מתי אלא על כו' הא גס על גופו מעידין ואם אתא לאשמעינן דעל פנים אין מעידין אלא כו' הכי הל"ל מעידין על פרצוף פנים ואין מעידין כו' ועוד מוקדמך בגופו וצכליו ע"כ לא קאי אפנים אלא אגופו: (צ) אין כו'. כת"ק:

ברכת אליהו

עין בגוף ג"כ לא שייך אלא ע"י סימנין שאינן מובהקין, דאי אפשר להכיר הגוף היטיב אם לא ע"י סימנין. ועב"ה שכתב לחלק דבתוך ג' ימים מהני בט"ע לחוד, ולאחר ג' ימים בעינו ט"ע עם סימנים. אבל כאשר כת' הוא עיקר, דלכל הדעות בעינו שיכירו בטביעות עין ע"י סימנים שאינם מובהקים שבגופו.

(פט) ר"ת פירש דהא דתנן ביבמות קכ א': „אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אעפ"י שיש סימנין בגופו ובכליו", היינו דוקא כשאין גופו שלם, אבל אם גופו שלם, מעידין עליו בט"ע כנ"ל בסקפ"ה. וחלקו עליו, דהא מתני' סתמא קתני, ומשמע אפילו בגופו שלם. ועוד מאי קתני: „אלא פרצוף פנים עם החוטם", הא גם על גופו מעידין כשהגוף שלם. ואם המתני' אתא להחמיר, דעל פרצוף פנים אין מעידין אלא אם כן יש עמו החוטם, ולא מיירי מעדות הגוף, הכי חול"ל: מעידין על פרצוף פנים ואין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם, דאכתי לא אשמעינן דמעידין על פרצוף פנים. אע"כ מוכח דהמתני' אתא לאשמעינן דאין מעידין אפילו על גופו כשהוא שלם אלא על פרצוף פנים עם החוטם. ועוד מוקדמך במתני' אעפ"י שיש סימנין בגופו ובכליו, ע"כ לא קאי אפנים אלא אגופו. ומוכח מכאן, דאפילו אם גופו שלם אין מעידים עליו אלא על פרצוף פנים עם החוטם.

(צ) בבאר הגולה סק"צ ציין למשנה דיבמות קכ א. אבל שם יש מחלוקת בין ת"ק וריב"ב, דת"ק סובר: אין מעידין אלא עד שלשה ימים. ורבי יהודה בן בבא חולק ואומר: לא כל האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שוין (יש לך אדם שממחר להנפח כו' ויש לך מקום שהחמה גוגעת בו יותר ואדם מת ממחר להסריח ולהשתנות ויש לך שעה שהעולם חם והמת ממחר להסריח — רש"י). והלכה כת"ק דרבים נינהו.

ד"ה אין כו' מומ"ש ואפילו היו סימנים כו' ואם איתא לשמעין ט"ע דעדיפא ומסימנין כו"ש נז"מ וגיטין שם רצנ"ה אירכס כו' אלתא דעדיפא ומסימנין כל שאינן מוזהקין ביותר וצחכי איירי מתני' דהכל אפי' ללישנא נתרץ וצחדיה אחרין בחולין (נ"י נ"י) [ג"ה נ"י] מריש ה"א כו'. ליקוט: כתב ר"ת כו' נט"ע. כ"כ הטור אצל בתוס' שם ד"ה אין כו' וצחדיה שם כתב נט"ע ע"י סימנין ש"ל בגופו ור"ל סימנין שאינן מוזהקין דמוזהקין לכ"ע לאון נט"ע כו"ש נ"י מהא דסם גססו"ס מוזהק כו' ונ"י שם לא כ' כלל נט"ע

ורא"י לזה ממש"ש במשנה: אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אעפ"י שיש סימנין בגופו ובכליו. ואם איתא דאין מעידין בטביעות עין, לשמעין מתני' רבואת יותר דאפילו בטביעות עין — דעדיפא מסימנים — אין מעידין עליו ²¹*, ורא"י דטביעות עין עדיפא מסימנים שאינם מובהקים ביותר, ממש"ש בפ"מ יח ב וגיטין כז ב רבב"ה אירכס כו', הנ"ל בסקפ"ו — דרבב"ה הסתפק אם התזוירו לו הגט מחמת סימנים וסימנים דאורייתא, או סימנים לאו דאורייתא והתזוירו לו משום טביעות עין. אלמא דטביעות עין עדיפא מסימנין כל שאינן מובהקין ביותר. ובהכי איירי מתני' — בסימנים שאינם מובהקים ביותר, דאילו בסימנים מובהקים ביותר, מהני אפילו ללישנא בתרא דהתם — דסימנים דרבנן, כנ"ל בסקפ"ג. ובהדיא אמרינן בחולין צח צו: מריש הוה אמינא סימנים עדיפי מטביעות עין כו' השתא דשמעיתנהו להני שמעתתא אמינא טביעות עינא עדיפא כו'.

ליקוט: כ"כ המ"ר שלדברי ר"ת מתירין בטביעות עין לבד. דז"ל הטור: יכולין להכירו בטביעות עין או ע"י סימנין מובהקין. ומ' מלשונן דטביעות עין בלי סימנים ג"כ מהני. אבל בתוס' ביבמות קכ א ד"ה אין כו' כתבו בשם ר"ת: אבל ע"י טביעות עין ניכר היטב ע"י סימני הגוף. וברא"ש שם פט"ז ס"ג כתב בשם ר"ת: יכול להכירו בטביעות עין ע"י סימנים שהי' לו בגופו. ומ' מדבריהם דלא סגי בט"ע לחוד, אלא צריך שהי' ט"ע עם סימנים. ומ"ש דניכר ע"י סימנים, ר"ל סימנין שאינן מובהקין, דבמובהקין לכ"ע נאמן בטביעות עין כמ"ש בניי מהא דאמר שם: בשומא סימן מובהק קא מיפלגי מר סבר סימן מובהק כו'. ומוכח משם דאפילו אי סימנים דרבנן, מהני סימנים מובהקים ביותר, כנ"ל בסקפ"ג. ובנ"י שם לא כתב כלל „בטביעות עין", אלא כתב ע"י „סימני הגוף". ומ"מ הכל ד"א — דהיינו שמכירו בטביעות עין ע"י סימנין שאינם מובהקים. דסימן שאינו מובהק ודאי לחוד לא מהני כנ"ל בסקפ"ג, וטביעות

באר הגולה

ק עונדל סס זאנסני
רנ דימי וכו'
וכדמפרש לה סס
גמ' דף קכ"א ע"א.
* פירוש של סס
נמים ג' ימים כ"כ
הרמב"ם ז"ל.
ש עין נמ"ס נספיק שחר זה.

ביבשה אבל אם טבע במים והשליכוהו המים ליבשה (צא) אפילו אחר כמה ימים
ק אם הכירוהו מעידין עליו שאינו משתנה במים אלא אחר זמן מרובה והוא שיראוהו
מיד כשהעלוהו מן המים וגם שלא יהיה בו מכה אבל אם שהה אחר שהושלך מן
המים אין מעידין עליו. * (צב) אפילו תוך שלשה (צ"י) נשם הרמב"ם והרשב"א) וכן אם היה
בזר מכה אין מעידין עליו לפי שהמים מקלקלים המכה ונופח ומשתנה.
הנה: (צג) ש ספק אם נשתה או לא חלוקין לחומרה (צד) ואפילו אם נשתה תלך (ריב"ש סיון ש"פ)
ר סס נמרה. ש עין נמ"ס נספיק שחר זה.

ביאורי הגר"א

(צג) ספק כו'. כנ"ל סט"ו צה"ה: (צד) ואפילו
אם כו'. דווקא נמים שאל"ל סוף מקילין דרוב אין עולין
וכנ"ל וכן נע"ל משום דכ"י שהלמינה כו' חלל נשים
ושנים אמרינן סס פ"ה ז' דווקא כשישחת ללא מעידה
כו' ואף שאינו חלל ספיקא דרבנן כמ"ס נפ"ד לחין

(צא) אפילו אחר כמה ימים. רמב"ם דלא כו' ודברי
הרי"ף דווקא ד' וה' יומי וראיה מירושלמי סס מעשה
נל' שפיל לירדן ועלה לאחר שבעה עשר יום והכירו
שנפדו הנינה והשאו חל אשתו: (צב) אפילו כו'.
ומש"ס קט"ו ז' וחזינהו לאלתר כו' ועתוס' סס:

ברכת אליהו

תומו או לא אין משיאין אשתו דספיקא דאורייתא לחומרא.
[ועמש"ש סקס"א ולהלן סקצ"ד].
(צד) דווקא במים שא"ל סוף מקילין שאם נשאת לא תצא,
כדאיתא לקמן סעיף ל"ד, משום דרוב אין עולין, וכנ"ל
בסקס"א. וכן בעד אחד שהעיד שמת בעלה והתירוה לינשא
על פיו ואח"כ בא עד אחר והכחיש את הראשון ואמר לא
מת, אמרינן דלא תצא מהיתרה הראשון ותנשא, כדאיתא
לקמן סעיף לו, משום דכל מקום שהאמינה התורה ע"א הרי
הוא כשני עדים בשאר עדויות, ואין דבריו של אחד במקום
שנים. אבל בשנים ושנים, כשיש הכחשה ביניהם, אמרינן
ביבמות פה ב דווקא כשינשאת לאחר מעידה לא תצא,
אבל אם נשאת לאחר תצא. ואף כשיש הכחשה בין תרי ותרי
אינו אלא ספיקא דרבנן, כמ"ס בפרק ארבעה אחין יבמות
לא א. וע"ל פל"ג ופמ"ח ושאר מקומות שם דעת הרמב"ם
להקל כספיקא אם נשאת. [ועמש"ש בס"ק ק"ח ומ"ש בבא"ה]
בסעיף ל"ג סק"צ ובסעיף ל"ד סק"ר ובסעיף מ"ח סק"ג
ושם בב"ש ס"ק קמד]. וע"ש פמ"ח. [וגם שם איתא דעת
הרמב"ם שפסק באיבעיא דלא נפשטה אם נשאת לא תצא.

(צא) דברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בה' גירושין פ"ג
הכ"ב. דלא כמ' מדברי הרי"ף דווקא ד' וה' יומי. דביבמות
קכא א אמרו, שאחר שבעה יומי חידקל, והכירו אותו לאחר
חמשה ימים מטביעתו, והתירו רבא לאשתו לפי הכרה זו,
מפני שהמים צומתים צורת הפנים, ואין מניחים אותו לנפוח
ולשתנותו. וכתב הרי"ף עפ"י גמרא זו: אבל במים אפשר
שישהה ארבעה וחמשה ימים. ומשמע מדברי, דחמשה ימים
דנקט בגמ' הוא דווקא. אבל הרמב"ם סיבר דחמשה ימים
דנקט בגמ' לאו דוקא, אלא מעשה שהיה כך היה. והוא
הדין יותר מחמשה ימים. וראיה מירושלמי שם פט"ז ה"ג:
מעשה באחד שנפל לירדן ועלה לאחר שבעה עשר יום
והכירו שצפרתו הצינה (ולא נשתנה צורתו צפרתו מלשון
צפר עורם על עצמם — קרבן העדה) והשיאו את אשתו.²²
(צב) ממי"ש ביבמות קכא א: מעשה בשני ת"ח שהיו באין
עם אבא יוסי בן סימאי בספינה וטבעה והשיא ר' נשותיהן
עפ"י נשים. ומסיק שם בגמ' עמוד ב דמיירי דאמרי אסקינהו
קמן וחזינהו לאלתר. ועיין תוס' שם.²³
(צג) נניל פמ"ח בהג"ה: היה ספק אם (הגוי) הסית לפי

וראיה זהו כת' גם בתשובת הריב"ש הנ"ל. אלא שדחה ראייה
זו וכתב: היתם לרוחא דמלתא קאמר תלמודא הכי כי היכי
דליסני אף אם עמדו במים יותר מג' ימים. ומ"ש רבנו: "ועתה"ס
שם" צ"ב. וז"ל התוס' שם ב"ה וחזנהו לאלתר: פירוש
לאלתר שהעלום מן המים אבל אם שהו במים הרבה אין לחוש
דמיא מצמת צמתי כי ליתא למכה כדאמר בפרק בתרא (דף
קכ"א). אבל כששוחא אחר העלאה מיתפת תפת, עכ"ל. ויתכן
שכוונת רבנו — בציינו לתוס' — היא דכוונת הגמ' וחזינהו
לאלתר היינו לאחר העלאה ולא לאלתר דטביעתה. אולם נראה
דמלשון התוס' משמע שגם הם סוברים דאפילו תוך ג' ימים
בעינן דחזינהו לאלתר. דהתוס' כתבו: אבל אם שהו במים
הרבה כו', ולא כתבו דמיירי ששהו במים הרבה, ומ' דבכל גווני
בין שהו במים הרבה ובין לא שהו בעינן דחזינהו לאלתר. ודלא
כדחייית הריב"ש דלרוחא דמילתא קאמר — דאפילו אם עמדו
במים יותר מג' ימים מעידין עליהם מפני דחזינהו לאלתר. ועיין
עוד שם בריב"ש מה שדוקק מלשון "לאלתר" או בעינן לאלתר
ממש. ועיין בחלקת מחוקק סקמ"ט ובבית שמואל סק"פ.

מ"ש רבנו דמבירי הרי"ף מ' דוקא ד' וה' יומי — כי
הרשב"א והמאירי והנ"י. ושם הובאה גם הרא"ה מהירושלמי דלא
כהרי"ף. וגם המ"מ בה' גירושין פ"ג הכ"ב הביא דברי
הירושלמי. וי"ג בירושלמי: שצפרתו. וגירסת רבנו: שצפרתו.
ובירושלמי אמר טעם ההיתר: שצפרתו הצינה. ובנוגע
כשיש צינה בלא מים אם ג"כ שייך היתר זה, עיין בס"ז סקל"ד
ובכ"ש סקע"ח ובערך השלחן ק"צ. ובכ"ה כתב שגם דעת הרי"ף
היא דאפילו יותר מחמשה ימים מעידים עליו.
23 מקור לדיו: "אם שהה אחר שהושלך מן המים אין מעידין
עליו" הוא ביבמות קכא א דאמרינן: והני מילי דכי אסקיה
חזייה בשעתיה אבל אישתיה מיתפת תפת. וע"ז כתב הריב"ש
בתשובה סימן ש"פ שאפשר לפרש דקאי אמאי דקאמר מיא
מצמת צמתי וכו'. כלומר שמי"ש בגמ' דבאישתיה מיתפת תפת
היינו כשיש יותר מג' ימים שמת אבל מי שלא עמד ג' ימים
במים אחר מותו אפשר דלא אמרינן ביה מתפת תפת. אבל במעשה
דשני ת"ח דביבמות קטו לא הוזכר ג' ימים בכלל (כנזכר בך
קכא א) ואעפ"כ אמרינן דבעינן "וחזינהו לאלתר", ש"מ דאפילו
תוך ג' ימים אם שהה אחר שהושלך מן המים אין מעידין עליו.

באר הגולה

ת כ"כ התוספות
והר"ש גסס ר"ת
וכ"כ הטור והנ"י
גסס הריטב"א.
א ה"ה ור"ש גסס
הרשב"א ואשם התו'
לא כתבו צניזר אלא

(צה) וכ"ז להעיד עליו בטענות עין (צ) לנל על ידי סימנים מונסקים אפילו אשתו מתירין
אשתו (טור ונ"י). כז ת (צז) מצאנוהו חרוג ומכירין אותו בטענות עין ואין
יודעין מתי נהרג י"א שתולין שנהרג תוך שלשה ימים ומעידין עליו א ויש אוסרין
ומיהו אם יצא קול איש פלוני מת או נהרג ואחר שלשה ימים מצאנוהו ב מת והכירוהו
אשתו (צה) מותרת לדברי הכל. כח ג (צט) י"א בשם ר"ת דהא דאין מעידין
לא כתבו צניזר אלא ויכול להיות וכן"כ הר"ן ועין צ"ח צ"ח ג"ח ג"ח גסס רבו הר"ה. ג זיינמו לעיל סעיף כ"ה.

ביאורי הגר"א

כו' מ' דווקא וס' הראשונה כיון שמכירין אותו מסתמא
חזקה זהו אלא ששאו חכמים שחל נשתנית זורתו וה"ל
ספיקא דרזנן ולקולא וגו' מקצת ספרים כל שעברו עליו
שלשה ימים אין מעידין עליו מ' מספיקא מעידין
וערשנא: (צה) מותרת לד"ה: ז"ל לס' ראשונה
דמומ' אס הקול שער תלינן לקולא. וכ"כ האחרונים:
(צט) י"א בשם ר"ת כו'. תוס' הנ"ל ק"כ ח' ד"ה
אין קט"ו ז' ד"ה וקאמרי סימנים כו' דפירש דקאי
אלמנעלה שלא נשאר אלא הפרטוף עם החוטם אלא כשכל
הפנים עם השפתים ופנתר. קיימין מעידין לעולם:

ברכת אליהו

אותו מסתמא חזקה שחזר. אלא שחששו חכמים שחל נשתנית
צורתו, והח"ל ספיקא דרבנן ולקולא. וגירסת מקצת ספרים
במשנה הנ"ל: כל שעברו עליו שלשה ימים אין מעידין
עליו. ולפי גירסא זו מ' דרך אם ידוע שעברו ג' ימים
אין מעידין עליו, אבל מספיקא מעידין. וערשנא בחידושי
ליבמות קכא ב שהביא מקודם ב' הסבורות, ואח"כ כתב
שמצא הגירסא: כל שעברו כו'. וסוים: וז"ל שזו גירסא
נכונה ושמענו מינה דדוקא לאחר שלשה, הא סתמא מעידין
עליו וצ"ח.²⁴

(צח) במקום: „מותרת לדברי הכל" צ"ל: מותרת לסברה
הראשונה. דאילו לסברה השניה המחמירה, חיישינן כאן
שחל הקול אינו אמת ועדיין הוא חי, וזה הנמצא נהרג
לפני כמה ימים ואחר הוא. לכן צ"ל: מותרת לסברה
הראשונה. והרבנות היא דלא תימא, דכאן, כיון שיצא
הקול קודם ג' ימים גרע טפי ואסורה, קמ"ל דמותרת ממ"נ,
אם הקול אמת הרי אשתו מותרת, ואם הקול שקר ונשאר
ספק אם עברו ג' ימים תלינן לקולא שנהרג תוך ג' ימים.
וכ"כ האחרונים. [ולא כמ"ש בט"ז סק"מ. ועיין בח"מ סקנ"ב
וב"ש סקפ"י].

(צט) בתוס' ביבמות קכ א ד"ה אין הנ"ל בספק"ח כתבו
בשם ר"ת: היכא שאינו נחבל בפנים ודאי נראה דבר
פשוט שיוכלו להכירו אפילו אחר כמה ימים. ושם קטו ב
ד"ה וקאמרי סימנים כו' כתבו דר"ת פירש דהא דתנן שם
קכא א: אין מעידין אלא עד ג' ימים, קאי אלמנעלה —
ארישא דמתני' דמייירי שלא נשאר אלא הפרטוף עם החוטם,
אבל כשכל הפנים עם השפתים ופנתר קיימין מעידין לעולם.

וע"ל סלי"ג וס' מ"ח ושאר מקומות שם דעת הרמב"ם
להקל בספיקא אס נשאל וע"ש סמ"ט: (צה) וכ"ז
כו'. כפירש הנורדכי צרפטי' וחזינהו לאלתר ח"כ
דקאמרי סימנים אלא לפי' הרמב"ם וש"פ אפי' בסימנים
צריך שלא ישתהא וע"ש ל"ג: (צז) אבל ע"י
סימנים מובהקין כו'. לנל מדברי הר"ש נחשונה והנ"ל
הטור צס' קי"ח סה"ס שאל"פ שהי' סימנים מונסקין
נראשו כתב דאין מתירין אחר ג' ימי' וכן משמע מדברי
תשנות הר"ן. ליקוט: (צז) מצאנוהו כו' וי"א כו'.
דספיקא דלורייטא לחומרא ועוד דקתני אין מעידין אלא

וע"ש בבאה"ג סק"ק ובחלקת-מחוקק סק"א²⁴.

(צה) כפירש המרדכי ברפמ"ו דיבמות, אהא דאמרו שם
קטו ב בעובדא של שני ת"ח שהיו בספינה וטבעה הספינה
והשיא רבי נשותיהן עפ"י נשים. ומסיק הגמ': דאמרי
אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר וקאמרי סימנים דלא עליהו
סמכין אלא אסימנים. ומשמע מלשון הגמרא, דגם כשאומרים
סימנים, צריך שלא ישתהא, מדקאמר: וחזינהו לאלתר.
אולם במרדכי שם כתב דהא דקאמר בגמ': „וקאמרי
סימנים", אין פירושו של ה"ו, וא"ו של וקאמרי, וא"ו החיבור,
אלא הוא „וא"ו החילוק. והכי פירושו: וחזינהו לאלתר
א"י דקאמרי סימנים. ובקאמרי סימנים לא בעינן דחזינהו
לאלתר. אבל לפירוש הרמב"ם וש"פ אפילו בסימנים צריך
שלא ישתהא. ועיין סעיף ל"ג ומש"ש סקפ"ו.

(צז) אבל מדברי הרא"ש בתשובה כלל נ"א ס"ו — והביאו
הטור בסימן קי"ח מ"ה הסימן — נראה דחולק על זה, וסובר
שגם בסימנים מובהקים אין מתירים אחר שלשה ימים.
ששם אעפ"י שהי' סימנים מובהקין בראשו כתב דאין מתירין
אחר שלשה ימים. וכן משמע מהשפכת הר"ן סימן ע"א
שהביא בב"י. דשם מייירי שהיה סימן אחד בראשו, וסימן
אחר היה בזרועו, והשיב שכיון שלא העיד דחוייה בשעתיה
אין להחריף זהו — ליקוט.

(צז) סברת איש אוסרין משום דספיקא דאורייתא לחומרא.
ועוד דקתני במשנה ביבמות קכ א: אין מעידין אלא עד ג'
ימים. מ' דווקא אם ידוע שתוך ג' ימים מעידים עליו, מדלא
קתני: כל שעברו עליו ג' ימים אין מעידין עליו. ופברא
הראשונה סוברת דהוה רק ספיקא דרבנן, דכיון שמכירין

25 עיין בתוספתא רעק"א במשנה שם אות ק"ל שכתב: ובמדור
ויקרא רבה פ"ח הובא משנתנו בנוסח דאין מעידים אחר ג'
ימים אבל בפרשה ל"ג וכן בבראשית רבה פס"ג איתא הנוסחא
אלא עד ג' ימים.

24 מדברי רבנו נראה דלא כמ"ש בט"ז סקל"ו וח"מ סקנ"א
וב"ש סקפ"ב דכאן אוליגן לחומרא מפני שיתר מצוי ששהה
יותר משעה, ודק.

באר הגולה

ד ג"ג זינתי שם.
ה נרייתא שם דף
קכ"א ע"א וכת"ק.
ו נרייתא שם ע"ג
וכת"ק.
ז ה"ה צפ"ג מה"ג
שם הרש"א מודרי
רש"י ומירושלמי.
ח מירמל דרז יהודה
אמר שמואל שם דף
ק"כ ע"ג.

עליו אלא עד ג' ימים ה"מ כשהוא חבול בפניו אבל אם אינו חבול בפניו מעידין
עליו אפילו אחר כמה ימים ע"י טביעות עין של גופו וצורתו (ואפי' כפל למים)
ד (ק) ואינו מחזור בעיני האחרונים. הגה: (קא) ויש מחלקים דכל מי שהיה אצלו כשנטבע
במים אפי' שהיה שלם אינו מעיד עליו אצל מי שלא ראה טביעתו ואומר שמכירו ע"י טביעות
עין והוא שלם מעיד עליו (טור ותה"ד סימן ר"ה שם האש"י). **כט אין מעידין**
על האדם שמת אלא כשראוהו כשמת וראי ואין בו ספק ה כיצד ראוהו שנפל לגוב
אריות ונמרים וכיוצא בהם אין מעידין עליו שמא לא חזו רעבים ולא אכלוהו אבל
אם נפל לחפירת נחשים ועקרבים מעידין עליו מפני שע"י שדוחקן כשעומד עליהם
מוזקין אותו. ל ו נפל לתוך כבשן האש או לתוך יורה רותחת מליאה יין
או שמן (קב) או מים ז או ששחטו בו ה שני סימנים או רוכן אפילו עמד וברח

ביאורי הגר"א

וקאמר סימנים פיר"ת כו' וכן מפר"ת ח"ש ויש מחלקין
כו': (קא) ויש מחלקים כו'. כ"ד הרז"ה והר"ש
ולא קאי אר"ת וכל טביעה הדין כן וחלקו אמש הרי"ף
ברפ"טו איננו דע"א נמלחמה ש"כ דניפשת הנני' ממש
נענדה דשם קכ"א ח' אלא דמכניח אט"ע בלא סימנים
דלא כמ"ש שם אצל הרז"ה חילק כמ"ש כאן וכ"ת נגמ'
בהני עונדה דשם: (קב) או מים. כ"ת ברש"י

(ק) ואינו כו'. ממש"ש קכ"א ח' אלא לחומרא כו'
ואם איתא דלמא שלם הוי וע"כ ז"ל כן דל"כ היכי
קאמר ה"מ דליכא כו' ועוד אמרין בירושלמי שם כתיב
ויכו בהם אניה ועמו מכה גדולה מאוד א"ר אצל בר
כהנא שהעביר הכרת פניהם של ישראל כו' ר' אחי אמר
שהשיב עליהן משמורות שלשה ימים כו' ומ' שלא השחית
כלום בפניהם: ואפילו נפל למים. עתוס' קט"ו ז' ד"ה

ברכת אליהו

לעולם מעידין עליו אפילו מי שה' אצלו כשטבע במים.
וע"ז כתב בהג"ה: ויש מחלקין כו', ור"ל שהולקים על
ר"ת, וסוברים שמי שהיה אצלו כשנטבע במים אינו מעיד
עליו. וע"ל סק"א.
(קא) כ"כ חז"ה ביבמות קטו א והרא"ש שם פט"ו ס"ד.
ולא קאי אר"ת. וכל פגיעה הדין כן. ולר"ת כשאינו חבול
בפניו, אפילו מי שהיה אצלו כשטבע במים מעיד עליו,
כנ"ל בסק"ק. ולר"ת ולרא"ש מי שהיה אצלו כשטבע במים
אינו מעיד עליו בטביעות עין אפילו מיד. וחלקו הרז"ה
והרא"ש אמש הרי"ף ברפ"טו איבעיא דע"א במלחמה. דשם
קטו א: איבעיא להו עד אחד במלחמה מהו כו' ת"ש
מעשה בשני ת"ח שהיו באין עם אבא יוסי בן סימאי בספינה
וטבעה והשיא רבי נשותיהן עפ"י נשים והא מים כמלחמה
דמו ותסברא כו' דלאו עלייה סמכין אלא אסימנים. וכתב
שם הרי"ף דניפשת הפני' ממש בעובדא דשם קכא א,
שהתירו לאשתו של הוהא גברא דטבע בדיגלת עפ"י עדות
עד אחד שהכירו בט"ע. אלמא דסמכין אטביעות עין בלא
סימנים, דלא כמ"ש שם בגמ' קטו דלא סמכין אט"ע אלא
אסימנים. אבל ברז"ה שם חילק כמ"ש כאן, דבדף קטו מיירי
שהעד ראה שטבע, ולכן דמי למלחמה דאמר בדדמי. ובדף
קכא מיירי שלא ראה שטבע, ולכן לא דמי למלחמה, ולא
חיישין דאמר בדדמי ומעיד עליו. וכתב שם הרז"ה דכן
מכילין לשון הגמרא בהני עובדא דשם דאלו שבדף קטו ראו
הטביעה בים, ואלו שבדף קכא לא ראו הטביעה בים.
[וע"ל ס"ק ק"ז].

(ק) ממש"ש ביבמות קכא א: אלא אי אמרת לחומרא כו'.
והגמרא רצתה להוכיח דלר"י מעידים אפילו לאחר ג'
ימים מעובדא דהוהא גברא שטבע בדגלת והוציאוהו לאחר
ה' ימים והכירוהו והתירו את אשתו. ואם איתא דבאינו
חבול בפניו מעידים עליו אפילו לאחר כמה ימים, מאי
הוכחת הגמרא, דלמא שלם הוי. וע"כ צ"ל כן — דגם לפי
האוקימתא דגמ' מיירי שלא היה חבול — דאלי"כ היכי קאמר
בגמ' — אהא דקפריד: והאמרת מיא מרוז מכה: — הני
מילי היכא ראיכא מכה אבל היכא דליכא מכה מיצמת צמית.
וא"כ ע"כ מיירי דאינו חבול, ואעפ"כ מקשה הגמ' למה
התירוהו לאחר ג' ימים. ועוד אמרין בירושלמי שם פט"ו
ה"ג: כתיב ויכו בהם אביה ועמו מכה גדולה מאד (דה"ב
יג, יז) א"ר אבא בר כהנא שהעביר הכרת פניהם של ישראל
כו' ר' אחי אמר שהשיב עליהן משמורות שלשה ימים
עד שנתקלקל צורתן. ומ' שלדברי ר' אחי לא השחית כלום
בפניהם, אלא ע"ז שהשהה אותם שלשה ימים נתענגו
נשותיהן מחמת שלא יכלו להעיד על בעליהן. ומוכח מכאן
דאפילו בלא חבול בפניו, ג"כ אין מעידים לאחר ג' ימים.
ממש בשו"ע: ואפילו נפל למים, עתוס' קטו כ ד"ה וקאמר
סימנים. ומקודם כתבו: פיר"ת ש"מ דאשה וע"א בספינה
שטבעה (והדב"ת גורס: והכירוהו) ואמרו מת לא מהני.
ואח"כ כתבו דשמא זה דוקא כשנשחתה קצת צורת פניהם.
וע"ז כתבו התוס': וכן מפר"ת כו', כנ"ל בסק"ט, דאם
צורת פניו שלמה שריא אפילו לאחר ג' ימים. ומשמע מדברי
התוס', דלר"ת אפילו נפל במים, ואפילו מי שה' אצלו
כשטבע במים (כההיא עובדא דב' ת"ח — דע"ז קאי התוס')
ג"כ סובר ר"ת שמעידים עליו ע"י טביעות עין של גופו
וצורתו. וז"ש בהג"ה: ויש מחלקין כו'. [דלפי הג"ל לר"ת

(קב) ביבמות קכא ב: ת"ר גפל לתוך כבשן האש מעידין
עליו; ל"יורה מלאה יין ושמן מעידין עליו; משום רבי אחא
אמרו של שמן מעידין עליו מפני שהוא מבעיר; של יין

באר הגולה

א לשון הרמב"ם ס' ט
ומשנה ס' ע"א.
י ה"ה תמה על
הרמב"ם מה שלא
הזכיר אוקימתא דרבא
שם דמוקי למתניתין
בסכין מלובנת ודברי
הכל ופירש"י מלובנת
גלש נמוך כך מתפרש
ובכ"מ ובכ"י כתב
שרינו כתב המשנה
כצורתה ויש לפרש

מעידין עליו שמת שודאי סופו למות וכן כל כיוצא בזה מדברים שא"א שיחיה אלא
ימות מיד בזמן קרוב הרי אלו מעידין עליו. לא ס' ראוהו צלוב והעוף אוכל
בו (קג) אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים אין מעידין עליו שמת כ' ואם ראי העוף
אוכל במקום שהנפש יוצאה בנמילתו כגון מוחו או לבו או בני מעיו ה"ז מעיד
עליו שמת. לב ל' ראוהו שנפל לים אפילו טבע בים הגדול אין מעידין עליו
שמת שמה יצא ממקום אחר ואם נפל למים מ' מכונסים כגון בור או מערה שעומד
ורואה כל סביביו ושהה כדי שתצא נפשו ולא עלה מעיד עליו שמת ומשיאין את
אשתו נ' וכן אם קשרוהו ס' ברגלו ושלשלוהו אל הים ולא עלה בידם אלא רגלו
מארכוב' ולמעלה משיאין את אשתו (קד) * לאחר י"ב חדש שטריפה אינה חיה י"ב

דקיים דלמא בסכין מלובנת נתגייד. כ' חיוורתא ואוקימתא דרב יסודה חומר שמואל טס. ל' נומשנה וצריכתא
ס' דף קכ"א ע"א. מ' כרטי יוסי נמשנה וכתבתי צריכתא טס. ג' טס משנה מעשה נעסיה וכו'. ס' כ"כ ה"ה טס
הרשב"א. * ה"ה בזה הרמב"ן והרשב"א וזכר חומר בירושלמי.

ביאורי הגר"א

ס' ד"ה וסופו וכ"ה בירושלמי ס' ר' אחא חומר של
שמן מעידין עליו של מים אין מעידין עליו אף שדברי
ת"ק כ' אין מעידין כו' ע"ש: (קג) אע"פ שדקרוהו
כו'. עשה"ג והרמב"ם סמך עליו על הירושלמי כשיטתו

ברכת אליהו

מוקים רבא, דהמשנה מיירי בסכין מלובנת (באש שמתוך
המכוח מתרפא — רש"י). והרמב"ם בה' גירושין פ"ג הי"ח
לא הזכיר אוקימתא דרבא — דסכין מלובנת. ועשה"ג סק"י
שהביא, שהמ"מ תמה על הרמב"ם, מדוע השמיט ולא כתב
שרק בסכין מלובנת אין מעידין עליו. ובכ"מ ובב"י תרצו,
שהרמב"ם כתב המשנה כצורתה, ומפרש דאפילו בסתמא
ג"כ אין מעידים עליו, דחיישינן שמא נתגייד בסכין מלובנת.
והרמב"ם סמך עצמו על הירושלמי כשיטתו, שאמרו שם
פט"ו ה"ג — על הפסקא, "אפילו ראוהו מנוייד" — אני
אומר בחרב מלובנת נכויה ותיח. הרי אמרו בירושלמי
דאפילו אם אין אנו יודעים שנתגייד בסכין מלובנת, ג"כ
אין מעידים עליו שמת, משום דחיישינן שמא נתגייד בסכין
מלובנת. ופ"כ הרמב"ן והרשב"א ט'.

(קד) ירושלמי דיבמות פט"ו ה"ד: ר' חני בעא קומי ר'
יוסי לא מסתבר לותנין לו שהות כדי שטריפה. (הא דקתני
במתני' מן הארכובה ולמעלה תנשא דאין יכול לחיות
שנותנין לו שהות עכ"פ כדי טריפה כלומר שאין מתירין
אשתו כל זמן שיכול לחיות אפילו הוא טריפה והוא י"ב
חודש כדאמרין באלו טריפות דטרפה חיה עד י"ב חדש
— פני משה); אמר ליה אף אנא סבור כן (דקודם י"ב

אין מעידין עליו מפני שהוא מכבה; אמרו לו תחלתו מכבה
וסופו מבעיר. ולא הוזכר בגמרא איך הדין בגלל לתוך
יורה רותחת מלאה מים. וע"ש בחדושי הרשב"א שכתב
שמדברי רש"י נראה שהמים יש להם דין יין שמכבה
ולבסוף מבעיר. שרש"י כתב שם בריה וסופו מבעיר, וז"ל:
דרך בקעת שמכבין אותה במים להיות חזרת ודולקת יותר
מבתחלה. ומדהזכיר רש"י "במים", מ' דברים ג"כ מעידים
עליו לת"ק, מפני שמכבה ובסוף מבעיר. ועוד כתב הרשב"א
שכן הוא בירושלמי. דאיתא שם פט"ו ה"ג: נפל ליורה
בין של מים ובין של שמן אין מעידין עליו ר' אחא [בפנינו]:
אבא! אמר של שמן מעידין עליו של מים אין מעידין עליו.
הרי דבירושלמי במחלוקת של ת"ק ור' אחא הוזכרו מים
ושמן. ואף שבדברי ת"ק כתב בירושלמי, "אין מעידין עליו",
מ"מ בזה סמכין אבבלי, דגרסינן בת"ק: "מעידין עליו",
ועכ"פ חזינו מירושלמי דלת"ק אין הבדל בין יין ושמן,
וכיון דהלכה כת"ק דבבבלי דמעידין עליו, ה"ה דמעידין
בנפל למים. דחזינו מירושלמי דדין אחד לענין זה ליון
ומים ט'.

(קג) תנן ביבמות קכ א': ואפילו ראוהו מגוייד וצלוב
והחיה אוכלת בו (אין מעידין עליו). ובגמ' שם עמוד ב'

מאי דמצין לפרושי בגונא דלא ליפלוג הירושלמי אתלמודא דידן
עדף טפי אע"פ שהפירוש תי' דחוק, ולכן יש לפרש גם בבבלי,
שהכונה היא, דחיישינן שמא נתגייד בסכין מלובנת. ומ"ש
רבנו: "והרמב"ם סמך עצמו על הירושלמי כשיטתו", כוונתו
ששיטת הרמב"ם לסמוך על הירושלמי. ובהרבה מקומות כתב
רבנו כן. ונציין אחדים מהם: להלן בס"ק ק"ז כתב רבנו:
ויותר נכון לומר שהרמב"ם סמך על הירושלמי וכדרכו. ולעיל
בסימן ז' סק"ב כתב רבנו: אבל הרמב"ם טמך עצמו על
הירושלמי כדרכו.

26 בבית הבחירה למאירי ביבמות שם ג"כ הביא הרא"י מרש"י
ומירושלמי. וסיים: ויש גורסין בה ליורה מלאה יין ושמן אין
מעידין עליו. ומ"ש רבנו בסוף הסיק: "וע"ש", כוונתו למ"ש
הרשב"א כמ"ש בפנים. וגם בבאה"ג סק"ז ציין לדברי הרשב"א.
ובשעו"ש חזינו בדפוסי השו"ע ציון סק"ז של באה"ג על המלים:
או ששחטו, וצ"ל על המלים: או מים.

27 מ"ש רבינו בשם הרשב"א, הוא שם בחדושי ליבמות קכ
ב. אולם מ"ש רבנו: "ובכ"כ הרמב"ן", לע"ע לא מצאתי זה
ברמב"ן. ודברי הירושלמי שהביא רבנו הביאו גם המ"מ. אלא
שכתב שהירושלמי פליג אנמרא דידן. ובכ"מ ובב"י כתב דכל

חדש ע (קה) אבל אם נפל לים והשליכו מצודה והעלו רגל אחת מארכוב' ולמעלה וכיוצא בזה אין משיאין את אשתו שאני אומר רגל של אחר הוא פ ומיהו אם היה בו סימן מובהק ביותר ברגלו סומכין עליו לומר שהוא של האיש שנפל. (קו) (וי"א דלפילו נסימן מונסקין ורלוהו נענע נגדים חלו). (והרמ"ו פלדוה ס' ל"ו). לג * (קו) עד אחד אמר ראיתי שמת במלחמה או במפולת או שנטבע בים שם דף קט"ו ע"א ולא נפסעט כשיטת הר"ף מעונדא דההוא דטענע נדינלת וכו' דף קכ"א ע"א.

ביאורי הגר"א

ב"ד ס' ל"ג ס"ג: (קה) אבל אם כו' ומיהו כו'. כן פי' הרמב"ם דמתני' מיירי דהעלו נמוכה והקשו עליו הרשב"א וכו' ושי"פ ונמש"ס קט"ו ח' ור"ה נר חזון חיותא כו' ואף רנא ל"פ חלל משום דלמחרת חזו גברא כו' וכן שם נענדל דשני ת"ח דווקא נסימנין ופירש נכ"י דה"כ חיי"ר נסימנין מונסקין ולומר ביותר כנ"ל סכ"ד: (קו) וי"א כו'. עתוס' דינמות שם ק"כ

ברכת אליהו

סומכין לומר שהוא של האיש שנפל. וז"ש כאן: אבל אם כו' שאני אומר רגל של אחר הוא ומיהו אם הי' בו סימן מובהק ביותר כו'. ואמר: סימן מובהק ביותר, כנ"ל פכ"ד, שרק בסימן מובהק ביותר משיאים את אשתו. (קו) עתו"ס דיבמות קכ ב פרי"א אבי"א, וז"ל: וללישנא קמא דחיישינן לשאלה מיירי התם שידוע שכן איבדו בחפיסה ולהכי לא חיישינן לשאלה. ומכאן המקור לדברי ההג"ה. [ועט"ז סקמ"ו וח"מ סק"ס וב"ש סקצ"ח].

(קו) ביבמות קטו א: איבעיא להו עד אחד במלחמה מהו, טעמא דעד אחד מהימן משום דמילתא דעבידא לאיגלווי הוא לא משקר ה"נ לא משקר, או דילמא טעמא דע"א משום דהיא גופא דייקא ומינסבא כו' ת"ש מעשה בשני ת"ח שהיו באין עם אבא יוסי בן סימאי בספינה וטבעה והשיא רבי גשותיהן עפ"י נשים, והא מים כמלחמה דמו ונשים אפילו מאה כעד אחד דמיא וקתני השיא; ותסברא מים שאל"ס נינהו ומים שאל"ס אשתו אסורה, אלא היכי דמי דאמרו אסקינוהו קמן וחונתה לאלתר וקאמרי סימנין דלאו עלייהו סמכין אלא אסימנים. וכתב הר"ף: ולא איפשט כעין ומיהו ממש"ש קמא א: ההוא גברא דפכע בדגלת ואסקוה אנשיה דשביסחנא ואסבא רבא לדביתוהו אפומא דשושבינא לבתר חמשה יומא, שמעינן דע"א במים שאל"ס נאמן (כלא סימנים) ודוקא היכא דאמר אסקוה לקמאי וחזיתיה לאלתר ואשתמדענא ליה דאיהו פלוני כו' (במש"ש) והי"ח לע"א במלחמה היכא דאמר מת וקברתיו ואי לא קא מסהדי חבי ואפילו תרי סהדי לא סמכין עליהו וכי"ש ק"א או אשה חיישינן דילמא אאומדן דעתא קא מסהדי וכן הלכתא, ע"ש. חיוצא מדברי הר"ף, שאפילו בשני עדים, אם לא אמרו קברתיו לא סמכין עלייהו, ולא מתורת ספק אלא בתורת ודאי, כי בלא אמירת קברתיו לא היתה כלל איבעיא. והאיבעיא היתה בקברתיו, ומתוך סוגיא דדף קכא פסקין שעד אחד נאמן. וחקשה הרא"ש שם פט"ו ס"ב על דברי הר"ף — דתרי סהדי מסהדי באומדנא — ממש"ש קטו א: והא מים דמלחמה דמו ומאה נשים כע"א דמו כו'. משמע

חדש אין משיאין את אשתו — פני משה). ועב"ש סקצ"ו שהביא קושית הכ"מ בה' גירושין פ"ג ה"ט", דלא דמי טריפות אדם לטריפות בהמה, כמ"ש בתוס' בכמה מקומות, ומי יאמר שאדם טריפה לא חי י"ב חדש. אולם ע"ין פרק אלו טריפות בחולין מג א, דיליף מטריפה דאדם אטריפה דאדם. ועמ"ש ביו"ד סימן ל"ג פ"ג. [צ"ל: סימן ל"א ס"ג. ושם בביאורי הגר"א בסק"ח כ' שהתוס' בובחים קטו א ד"ה אתר סתרו את דברי ר"ת — המחלק בין טריפות דאדם לטריפות דבהמה — מסוגיא דחולין הג"ל. וגם כ' שם עוד כמה מקומות המוכיחים דלענין זה שוה טריפה דאדם לטריפה דבהמה].

(קה) חנו ביבמות קכא א: מעשה בעסיא באחד ששילשלוהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו אמרו חכמים מן הארכוכה ולמעלה תנשא. ודברי המחבר הם עפ"י דברי הרמב"ם בה' גירושין פ"ג ה"ט". דכן פירש הרמב"ם דמתני' מיירי בהעלו למצודה. והקשו עליו הרשב"א וכו' ושי"פ ממש"ש קטו א: ההוא גברא דבשיליהי חלולי איתלי גורא בי גנני אמרה להו דביתוהו חזו גבראי חזו גבראי (שהאש אכלתו — רש"י) אתו חזו גברא חרוכא דשדי ופסיא דידא דשדיא סבר רב חייא בר אבין למימר היינו עשינו עלינו בית עשינו עלינו מערה (דאמרן כי היכי דלדידך איתרחיש כו' — רש"י) אמר רבא מי דמי התם לא קאמרה חזו גבראי חזו גבראי ועוד גברא חרוכא דשדי ופסתא דידא דשדיא ורב חייא בר אבין גברא חרוכא דשדיא אימא איניש אחרינא אתא לאצולי ואיכלתיה גורא ופסתא דידא (מאיש) אחר — רש"י) דשדיא גורא איתלי ואיתיליד ביה מומא ומחמת כיסופא אזל וערק לעלמא. ומהא דאמר ור"ה בר אבין אימא כו', קשה גם כאן גיחוש שמא אותו חלק לו ויצא במקום אחר ורגל זו מאדם אחר הי'. ואף רבא ל"פ אלא משום דאמרה חזו גבראי כו'. וכן שם קטו ב בעובדא דשני ת"ח — הג"ל בס"ק ק"א — דווקא בסימנין התירום, הא לאו הכי אמרינן הני אזלי לעלמא ואתו אחרינא. ופירש נכ"י דה"כ חיי"ר שהכירו את הרגל כסימנין מובהקין, ולכן

הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובם למיתה אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על

ביאורי הגר"א

משקר חלל הרמזין תירץ דמחמין לסימנים כמו נצורה למי"ד סי' דלוריתאל ולא אמרין דמשקר וז"ש ללא עליהו קסמכין כו' חלל הרמזים חזיל לשיטתו שכ' דנאסח במלחמה לא מהני קברתיו כמש"ל סמית דס"ל דגם בקברתיו במלחמה שייך דדמי והקשו עליו הא אמר' רעבון גריעל כו' ומהני קברתיו וכ"ש במלחמה ועוד דמת על מטתו מהימנל ע"כ לא משקרא וא"כ למה לא מהני קברתיו ועוד מחי גריעל רעבון הא בקברתיו עדיפא חלל הרמזים מדייק ממש"ש עד דאמר מת וקברתיו ולכאורה וקברתיו מיותר הל"ל דאינה מהימנל חלל משום דמלחמה לא מהני וקברתיו ועל מטתו ח"ל ורעבון גריעל נעל מטתו מעל מטתו במלחמה וה"ל דהוא כמו מת במלחמה דלא מהני כלל להכי קאמר דגריעל ממת על מטתו דשם ח"ל וקברתיו חלל במלחמה לא מהני כלל וכמ"ש כ"ו נשם הרא"ח דרעבון ח"נה

ברכת אליהו

אבל באמת, לרמב"ם, לא קשה קושית המ"מ. דהרמב"ם אויל ולשיטתו — שסובר שגם בקברתיו שייך החשש דאמר בדדמי. שכתב שם בהלכה ב' דבאשה האומרת שבעלת מת במלחמה לא מהני אפילו באומרת קברתיו, כמש"ל פט"ו מ"ח. [ועמ"ש ש.]. דס"ל דגם בקברתיו במלחמה שייך בדדמי. והקשו עליו, הא אמרינן שם קיד ב' : סבר רבא למימר רעבון אינו במלחמה דלא אמרה בדדמי דהר רבא אמר רבא רעבון הרי הוא במלחמה כו' דהר אמר רבא רעבון גריעל במלחמה דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא הא מת על מטתו מהימנא ואילו גבי רעבון עד דאמרה מת וקברתיו. הרי אמרינן הכא, דאפילו רעבון דגריעל במלחמה מהני קברתיו, וכ"ש במלחמה דמהני קברתיו. ולמה כתב הרמב"ם דלא מהני קברתיו במלחמה. ועוד קשה על הרמב"ם, הרי באומרת מת על מטתו מהימנא, ע"כ לא משקרא, וא"כ למה לא מהני קברתיו. ועוד, מאי אומרת הגמ' דרעבון גריעל במלחמה, מאי גריעל רעבון, הא בקברתיו עדיפא רעבון במלחמה דברעבון מהני קברתיו, ובמלחמה לא מהני קברתיו. אבל הרמב"ם מדייק ממש"ש בגמ' : ואילו גבי רעבון עד דאמר מת וקברתיו, ולכאורה מ"ש בגמ' : „עד דאמר מת וקברתיו" הוא מיותר. דהול"ל : ואילו גבי רעבון לא מהימנא, ר"ל : דאינה נאמנת במת על מטתו, ולמה חזיר ענין „קברתיו", אלא משום דבמלחמה לא מהני „וקברתיו", וב„מת על מטתו" במלחמה א"צ „קברתיו", ורעבון גריעל נעל מטתו מעל מטתו במלחמה. דבמלחמה, בעל מטתו לא בעינן קברתיו, וברעבון בעל מטתו בעינן קברתיו, וה"ל דברעבון הוא כמו מת במלחמה — דלא מהני כלל אפילו אם יאמר קברתיו, להכי קאמר דגריעל רעבון מת על מטתו, ממת על מטתו במלחמה, דשם א"צ וקברתיו וסגי במת על מטתו, וברעבון לא מהני מת על מטתו. וכיון דגריעל רעבון במלחמה, הייתי אומר דברעבון לא מהני קברתיו, להכי קאמר : „עד דאמר מת וקברתיו" — דמהני קברתיו ברעבון. אבל במלחמה לא מהני כלל אפילו קברתיו. וכמ"ש ב"ם בשם הרא"ח סימן כ', דרעבון אינה בחולה כ"כ

והקשה הרא"ש ממש"ש והל' מלה נשים כע"ל כו' מ' דנתרי סהדי מהימני ועמ"ש לת"ט. והנה דברי הרמב"ם מיוסדים על דברי הרי"ף חלל שמחולק עמו דנתרי סהדי מהימני לעולם כדעת הרא"ש ועוד דלדעת הרי"ף וח"י לא מהימן דהא חפילו נתרי קאמר דלא מהימנל ונתרי לא ח"נע' לן ולהרמזים ספיקא כמ"ש ואם נשאת כו' והנה לכאורה קשה היך מפרש הרמזים ח"נע' דדברי הרי"ף הם נלל חמר קברתיו היך קאמר שפסטה ח"נע' מענדל דשם ודוקל בקברתיו הא נכ"הג לא ח"נע' לן ואם דוקל בקברתיו ח"כ חמלי קאמר ואם נשאת וכ' הא לא ח"נע' לן נכ"הג חלל הרמזים מפרש נציעל נסתמח נכ"ע ולפיכך בקברתיו ונלל קברתיו נשאר ח"נע' כפי' השני של מ"מ חלל שקשה קושית המ"מ שם דלא גם בקברתיו ע"כ ללא משום דדמי חלל משום דמשקר וא"כ מחי משני דאמר סימנים אכתי

דנתרי סהדי מהימני ולא אמרי בדדמי. ועמ"ש למטה. ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בה' גירושיו פי"ג הי"ט. והנה דברי הרמב"ם מיוסדים על דברי הרי"ף. אלא שמחולק עמו בשני דברים : א) דנתרי סהדי, סובר הרמב"ם, דמהימני לעולם אפילו לא אמרו קברתיו, כדעת הרא"ש ; ולרי"ף בעינן קברתיו. ב) דלדעת הרי"ף היכא דלא אמר קברתיו ודאי לא מהימן אפילו בדיעבד אם נשאת, דהא אפילו נתרי קאמר הרי"ף דלא מהימנא כלא קברתיו, ונתרי לא איבעי לן, אלמא דבלא קברתיו ודאי לא מהימן לרי"ף. ולהרמב"ם בלא אמר ע"א קברתיו הוי ספיקא ומהני בדיעבד, כמש"ש : ואם נשאת לא תצא. והנה לכאורה קשה היך מפרש הרמב"ם האיבעיא בדברי הרי"ף. אם נאמר — בלא אמר קברתיו, דאמר הרי"ף שנפשטה האיבעיא וע"א נאמן מעובדא דשם קבא, ודוקא בקברתיו, הא בבחי' לא איבעי לן. ואם נאמר דהאיבעיא היא דוקא בקברתיו, אבל בלא קברתיו לא איבעי לן, דודאי שאינו נאמן, א"כ אמאי קאמר הרמב"ם — שבע"א אם לא אמר קברתיו — : „ואם נשאת לא תצא", הא לא איבעי לן בבחי', וודאי שאינו נאמן אבל צ"ל כפירוש השני של מ"מ שם, דהרמב"ם מפרש הכע"א בפתמא ככל ענין : בין באמר קברתיו ובין באינו אומר קברתיו. ואיפשט האיבעיא בקברתיו שהוא נאמן, וכלא קברתיו נשאר האיבעיא, ולכן אם נשאת לא תצא. אלא ששקשה קושית המ"מ שם : דאם גם בקברתיו היתה האיבעיא, ע"כ הא דיש סברה שאינו נאמן, הוא לאו משום חשש דאמר בדדמי, דהרי בקברתיו לא שייך בדדמי. אלא הסי' דאינו נאמן, הוא משום דחיישינן שמשקר. וא"כ מה משני בגמ' דאומר סימנים, אכתי נשאר החשש דמשקר כמה שאומר שמכיר אותו כסימנים. אבל הרמב"ן תירץ קושיא זו דמאמינן לסימנים כמו באבירה — שמחזירים אבדה מן התורה עפ"י סימנים — למיך סימנין דאורייתא, ולא אמרינן שהוא רמאי ומשקר. כמ"כ בעדות אשה עפ"י סימנים לא חיישינן שמשקר, וסמכינן אסימנים. וזמ"ש בגמ' : וקאמרי סימנין דלא עלייהו קסמכינן אלא אסימנים.

ביאורי הגר"א

והנה כי כ"כ לאומרה דדמי נקברתיו וע"ש משא"כ במלחמה ממש ורענן גריעה מולחמה ר"ל צמת על מטתו והא כל רענן הוא על מטתו וזה דליציעא להו חף נקברתיו ומשום דדמי כפירש"י וע"כ נלשה אינה מהימנא דל"כ חלי איציע' להו נציע' דהא חמירין שם ז"נ ז' וא"ד הא לא תיצעי' כו' והשתא משני שפיר דאסימנין סמכין והשתא גם דברי הר"ף נכונים אלא שפירש דנקברתיו דווקא קמיצעי' אצל נל"ה ודאי לא מהימנא כמ"ש דאפילו נתרי לא מהימני וכן פירש הרש"א דברי הר"ף ועמ"מ שם ומתנצל מדבריו ג"כ כו' ועכ"מ שם שיש מנהיגין שמים ש"ל סוף כו' ועכ"מ שהקשה על ג' זו אצל לא דק דהמ"מ הוכיח

והנה כי כ"כ לאומרה דדמי נקברתיו וע"ש משא"כ במלחמה ממש ורענן גריעה מולחמה ר"ל צמת על מטתו והא כל רענן הוא על מטתו וזה דליציעא להו חף נקברתיו ומשום דדמי כפירש"י וע"כ נלשה אינה מהימנא דל"כ חלי איציע' להו נציע' דהא חמירין שם ז"נ ז' וא"ד הא לא תיצעי' כו' והשתא משני שפיר דאסימנין סמכין והשתא גם דברי הר"ף נכונים אלא שפירש דנקברתיו דווקא קמיצעי' אצל נל"ה ודאי לא מהימנא כמ"ש דאפילו נתרי לא מהימני וכן פירש הרש"א דברי הר"ף ועמ"מ שם ומתנצל מדבריו ג"כ כו' ועכ"מ שם שיש מנהיגין שמים ש"ל סוף כו' ועכ"מ שהקשה על ג' זו אצל לא דק דהמ"מ הוכיח

ברכת אליהו

שיש מנהיגין שמים שיש להם סוף שאפשר לעמוד על בוריו. ועכ"מ שהקשה על גירסא זו, וז"ל: והנה זה טעות היא דא"כ מאי האי דקאמר מתבאר מדבריו הרי בפירוש כתבו רבינו לעיל כו' עכ"ל. אבל הכ"מ לא דק. דהמ"מ הוכיח מדאמר הרמב"ם: ע"א שאמר ראייתו כו' או שטבע בים הגדול ומת כו', והא כיון דאפקוחו מאי ז"מ במים שא"ל סוף, ובכל מים הדיו כן. דבאסקוהו לכאורה אין הבדל אם המים יש להם סוף או אין להם סוף. אלא דמים ש"ל סוף לא קאמר בדדמי. וכ"כ הרש"א בדברי הרמב"ם. ולכן קאמר הרמב"ם דקא אצל בים הגדול, אבל למים שיש להם סוף בכל ענין נאמן²⁸. אבל העיקר דקאמר לים הגדול, משום דלמים ש"ל סוף אם שהה כדי שתצא גפשו תנשא בלא"ה — אפילו לא אמר מת, כיון שהה כדי שתצא גפשו. ועת"מ שם ד"ה והא מים כו', וז"ל: השתא ס"ד שראו הנשים שטבעו אבל לא ראוהו שהעלוהו המים ולכן אמרו בדדמי. וז"ש בגמרא: ותפברא מים שאל"ס ניגהו ומים שאל"ס אשתו אסורה. ומי דלא העלוהו למי, וא"כ קשה מאי פשים ליה לאיבעיא דע"א, ששייך לומר שם שמשקר או שאומר בדדמי, וכאן — כיון דלא העלוהו — היאך שייך כלל שם משקרא או בדדמי. אבל גם המקשן ידע דמייירי דאפקוחו — וכן פירש הלח"מ בתחילת דבריו ע"ש — אלא דס"ד שלא הכירו אותו כלל, והנה לע"מ במלחמה. כיון דמייירי דאפקוחו ולא הכירוהו, לכן רצתה הגמ' לדמות ע"א במלחמה לעובדא זו. וע"ז פריך דגמ': ותפברא מים שאל"ס ניגהו ומים שאל"ס אשתו אסורה. דהא במים שאל"ס וליק וקברתיו או ראוהו אמילו בשנים לא מהימני. דבא — בלא אמר קברתיו לא מספקא לן כנ"ל לשיטת הר"ף. ובהו מתורץ קושיית הרא"ש הנ"ל — שהקשה על הר"ף מ"ש בגמ': „ונשים אפילו מאה כע"א דמיא", ומשמע דאי הוה כשני עדים הי' מועיל, והר"ף סובר דאפילו בשני עדים לא מהני

לאומרה בדדמי בקברתיו וע"ש. משא"כ במלחמה ממש — שהיא בהולה יותר, ולכן חיישינן שאומרת בדדמי אפילו באומרת קברתיו. והא דאמרין בגמ', שרעבון גריעה במלחמה, ר"ל במת על מפתו — דבמלחמה מחני, וברעבון לא מחני, דהא כל רעבון הוא על מפתו, ואפ"ה לא מהני, דברעבון אמרה בדדמי שמת על מטתו. אבל במלחמה, כיון שאמרה שמת על מטתו, תו לא נקרא שמת במלחמה, ומהני. וכיון דלרמב"ם, גם בקברתיו שייך חשש דאמר בדדמי, וזה דאיבעיא להו בגמ' אף בקברתיו, ומשום בדדמי. כפירש"י בדף קטו א ד"ה והכא, וז"ל: ותרווייהו אמרי בדדמי. וע"כ באשה עצמה האומרת שמת בעלה אינה מהימנא, ודאי"כ מאי איבעי' להו בע"א. דהא אמרין שם צ"ג ב: וא"ד הא לא תיבעי לך (דע"א נאמן ביבמה) דאפילו איהי נמי מהימנא. א"כ עד אחד עדיפא מאמירת האשה. ואם נאמר דאמירת האשה מהני במלחמה, מאי איבעי' להו בע"א — דעדיפא מאמירת האשה. והשתא שפיר משני בגמ' דאסימנין סמכין. דהרי כת', דהס"ד — שצ"א אינו נאמן — אינו משום דמשקר, אלא משום דאמר בדדמי, ולכן שפיר משני דסמכין אסימנין, ובסימנים לא שייך בדדמי. ומתורצת בזה קושיית המ"מ הנ"ל. והשתא גם דברי הר"ף נכונים, אלא שפירש דבקברתיו דווקא קמיבעיא, אבל בלא"ה ודאי לא מהימנא, כמ"ש הר"ף דאפילו נתרי לא מהימני. וכן פירש הרש"א דברי הר"ף.

ועמ"מ שם הי"ט שכתב: ומתבאר מירביו (של הרמב"ם) ג"כ שמים שא"ל סוף שא"א לעמוד על בוריו של דבר לעולם אינו מעיד העד עד שיששה כדי שתצא גפשו ולא חיישינן דאמר בדדמי וזהו שכתב רבינו או שטבע בים הגדול וכן עיקר, עכ"ל. ועכ"מ שם שהקשה על המ"מ, וז"ל: דברים אלו תמוהים דלא אמרו שצריך לעמוד עליו כדי שתצא גפשו אלא במים שיש להם סוף, וכתב שם,

28 לא ברור לי כ"כ כוונת רבנו בזה. לכאורה כוונתו לומר דבמים שאל"ס יש חשש שאומר בדדמי אפילו באסקוהו, שמחמת שחשב שמת, אומר שזהו שאסקוהו, משא"כ במים ש"ל סוף. אולם צ"ב מה שסיים רבנו אבל למים שאל"ס בכל ענין נאמן. מה כוונתו באמרו: „בכל ענין". ונראה שכוונתו: בכל ענין — בין אם אסקוהו, ובין אם שהה כדי שתצא גפשו. ומ"ש רבנו: „וכ"כ הרשב"א בדברי הרמב"ם", נראה שכוונתו למ"ש הרשב"א ביבמות קו א וז"ל: ומדברי הרב (הרמב"ם) ד"ל שכתב במים

28 לא ברור לי כ"כ כוונת רבנו בזה. לכאורה כוונתו לומר דבמים שאל"ס יש חשש שאומר בדדמי אפילו באסקוהו, שמחמת שחשב שמת, אומר שזהו שאסקוהו, משא"כ במים ש"ל סוף. אולם צ"ב מה שסיים רבנו אבל למים שאל"ס בכל ענין נאמן. מה כוונתו באמרו: „בכל ענין". ונראה שכוונתו: בכל ענין — בין אם אסקוהו, ובין אם שהה כדי שתצא גפשו. ומ"ש רבנו: „וכ"כ הרשב"א בדברי הרמב"ם", נראה שכוונתו למ"ש הרשב"א ביבמות קו א וז"ל: ומדברי הרב (הרמב"ם) ד"ל שכתב במים

ביאורי הגר"א

ש"ל נמקום המונע ע"כ ראוהו לאחר מיתה שהנשים ע"כ לא ראו נמקום המונע נחיו וסמכין אסימנים מונחקים דע"כ לא משקר כמו נאזידה כו' ע"ש ברמב"ן וכ"כ במלחמות וכ"כ הרשב"א ולא נפסטה הדיעה וכו' דמינו נפסטה הנעי' מו"ש שם (צ"ג) [צ"ד] ה' רצא אחר ע"כ כו' אלתא טעמא משום דלא משקר ועוד שם קכ"ז ה' נשש' צ"א שהלכו לכרוקם ציתר והתם שעת מלחמה וחירום גדול היה ועוד צירושלמי כאן נפסטה הנעי' דגרסינן שם ע"כ מהו שיהא נאמן בשעת מלחמה נשמעין מן הדל חד צ"ג אחא ציומיו דר' א"ל הן ההוא פלן א"ל מית ההוא פלן א"ל מית א"ל וכולהון מתים א"ל ואילו הוון נחיון לא הוון מייתין ר' ירמיה' נשש' ר' תנינא מעש' נא לפני ר' ואמר מלן דנשאת נשאת מלן דלא נשאת לא נשאת אחר ר' איינו צר נגרי נשעת מלחמה הוות הדל אחרה ע"כ נאמן בשעת מלחמה ור"ל שלפי שהעד אחר ואילו הוון נחיון כו' חשש ר' לכתחילה שחא

לא מהימני דנחא לא מספקא לן כנ"ל ונזהר מתורן קושית הראש"ש הנ"ל והרמב"ם חולק עליו צנני דצרים והכל ה'. ליקוט. גמרא שם אינעיה להו כו' ופירש הרמב"ן דעד ודאי ל"ק בדדמי דדוקא האשה עצמה כיון דדמי לה דודאי מת סברה לא תתעגן משא"כ נאחר אלא האינעיה הוא טעמא דע"כ נאמן משום דלא משקר א"ל לעולם דמשקר אלא דסמכין אלה דדייקא והכל דכיון דמועה מלחמה צעולם לא דייקא דסמכא דדדמי וכן פירש תוס' שם ד"ה טעמא כו' דלא כרש"י שם ד"ה והכל דתרווייהו קאמרי דדדמי והאינעיה הוא צין לוומר וקצרתיו צין לא אחר דהנעיה הוא אס יאמינו ואמר ת"ש כו' והא מים כו' דסמכא דדדמי וס"ד נלא העלוהו וכן פירש תוס' שם ד"ה והא כו' ותסברה כו' ואפי' צ' עדים אסורה אלא ע"כ דאסקינהו קמיהו ותזנהו לאלתר א"כ י"ל ג"כ דקאמרו סימנים דללו עליהו קסמכין אלא אסימנים דלעולם אין נאמן כלל אלא שאמרו סימן

ברכת אליהו

ע"כ דאסקינהו קמיהו ותזנהו לאלתר, א"כ י"ל ג"כ דקאמרו סימנים דלאו עליהו קסמכין אלא אסימנים, דלקולם אין עד אחד נאמן כלל, אלא שאמרו סימן ש"ל במקום המונע, ש"כ ראוהו לאחר מיתה, שהנשים ע"כ לא ראו במקום המונע נחיו וסמכין אסימנים מונחקים, דע"כ לא משקר, כמו באזידה כו'. ע"ש ברמב"ן בחידושו, וכן כתב במלחמות וכן כתב הרשב"א. ולא נפסטה האיבעיא. וכתב, דמי' נפסטה הבקיעא ממ"ש שם צד א: רבא אמר ע"כ נאמן ביבמה מק"ו לאיסור כרת (לומר מת בעליך הנשאי — רש"י) התרת לאיסור לאו לא כ"ש א"ל ההוא מדרבנן כו' ע"כ נמי דכיון דזימנין דסנאי ליה לא דייקא ומינסבא. אלא דלרבא, טעמא דע"כ נאמן, משום דלא משקרא, ולכן אמר דע"כ נאמן ביבמה מק"ו ולא חייש לפירכא דלא דייקא ומינסבא. ועוד שם קכב א: מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכין לכרוקם ביתר ובא נכרי ואמר חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר שמתו וקברתיים והשיאו את נשותיהם. והתם שעת מלחמה וחירום גדול ה', דזה ה"י בשעת חרבן ומלחמה לישראל. ועוד, דששים בני אדם כאחת ודאי מלחמה משמע, ואפי"ה התירו עפ"י עכו"ם מס"ת. ופשוטין מהכא האיבעיא, דכ"ש שמתירים עפ"י ע"כ במלחמה. ועוד צירושלמי כאן נפסטה הבקיעא, דגרסינן שם פט"ו ה"א: ע"כ מהו שיהא נאמן בשעת מלחמה, נשמעין מן הדא, חד בר נש אתא כיומיו דרבי א"ל הן ההוא פלן (היכן הוא פלוני — פני משה) א"ל מית, הן ההוא פלן א"ל מית, א"ל וכולהו מתים (וכי כולן מתו — פני משה) א"ל ואילו הוון בחיים לא הוון מייתין (כלומר דמסתמא מתו שאילו היו בחיים וכי לא היו באין משם — פני משה), ר' ירמיה בשם ר' חנינא מעשה בא לפני רבי ואמר מאן דנשאת נשאת, מאן דלא נשאת לא תנשא, אמר ר' אייבו בר נגרי בשעת מלחמה הוות, הדא אמרה שעד אחר נאמן בשעת מלחמה. ורצה לומר שלפי שהעד אחר, ואלו הוון נחיון לא הוון מייתין, חשש רבי לכתחילה שחא אמר בדדמי. ואעפ"כ קאמר, מאן דנשאת נשאת, דשם סניגורין

כלי קברתיו. ולפי הנ"ל מתורצת קושיתו. דבאמת זוהי קושית הגמ' ותסברא כו' — שכיון שלא אמרו קברתיו לא מהני אפילו בשני עדים. והרמב"ם חולק על הר"ף בשני דברים: (א) בשני עדים שלא אמרו קברתיו — דלר"ף לא מהני, ולרמב"ם מהני. (ב) בע"כ שלא אמר קברתיו — לר"ף לא מהני אפילו בדיעבד, ולרמב"ם מהני — שאם נשאת לא תצא. והכל אחד. דהמחלוקת של הר"ף והרמב"ם תלו' בדבר אחד: אם האיבעיא היא רק בקברתיו, או גם בלא קברתיו. דלר"ף האיבעיא היא רק בקברתיו, ובלא קברתיו לא היתה כלל איבעיא, ולא מהני אפילו בשני עדים. ולרמב"ם, האיבעיא היא גם בלא קברתיו. ומדאיבעיא ליה בעד אחד, מוכח דבשני עדים לא בעינן קברתיו. ובלא אמר קברתיו, האיבעיא לא נפסטה, לכן לכתחילה בעינן שיאמר קברתיו, ואם נשאת לא תצא — כשיטת הרמב"ם בכל בעיא שלא נפסטה, שלא תנשא ואם נשאת לא תצא.

ליקוט: גמ' שם. ביבמות קטו ב: איבעיא להו כו'. ופירש הרמב"ן דעד ודאי ולא קאמר בדדמי. דדוקא האשה עצמה כיון דדמי לה דודאי מת סברה לא תתעגן, ולכן אומרת שמת. משא"כ באחר — אם איתא דלא ראה ואישתמודע — לא הוה אמר שמת, ובהא לא מספקא לן, דפשיטא דעד לא קאמר בדדמי. אלא האיבעיא היא אם טעמא דע"כ נאמן משום דלא משקר, או דילמא לעולם דמשקר, אלא דסמכין אאשה דייקא, והכא דכיון דשמעה דמלחמה בעולם, לא דייקא, דסמכא בדדמי, וכן פירש תוס' שם ד"ה טעמא כו', דלא כרש"י שכתב בד"ה והכא, דתרווייהו קאמרי בדדמי. והאיבעיא היא בין אומר קברתיו בין לא אמר, דהבקיעא היא אם יאמינו לעד. דאע"כ דלא שייך לומר גבי עד דאמר בדדמי, מ"מ תספקא הוה דשמת אין לסמוך עליו, מאחר שהאשה אומרת בדדמי, ולא דייקא ומינסבא. ואמר: ת"ש כו' והא מים כו', דגם במים סמכא בדדמי, ופ"ד בלא העלוהו — וכן פירש תוס' שם ד"ה והא כו' — ואפי"ה התירו את נשותיהן, ש"מ דלא חיישינן דסמכא בדדמי. ודוחה הגמ' ראה זו ואומרת: ותסברא כו', ואפילו ב' עדים אסורה במים שאל"ס, אלא

ביאורי הגר"א

גרסי ומופרשין חלל הי"ד כו' וכיון דקאמרי שהעלום מן המים לאו כשעת מלחמה הוא ולא הוי צריכה לגמ' לומר וקאמרי סימנים חלל קושטא דמלתא קאמר דכלל סימנים ע"י ט"ע אינן נאמנים בטענות דנכח"ג יטעו וקאמרי דדמי ואפילו צ' עדים חו הרבה אנשים ועיין שם ד"ה וקאמרי כו' וז"ש תוס' ד"ה פירש מוצעין פיר"ה כו' ותימא כו' וכן דר"ג ור"ה פירש מוצעין הכל סימנים כו' והוא כפירש תוס' דמה שאמרו וקאמרי סימנים לקושטא דמילתא קאמרי דהי כפי' הרמב"ן הל"ל ולא נפשטה הנעיה ע"פ ע"א ואשה כו' חלל דר"ה סובר דאף כה"ג ל"ק דדמי חלל ע"א ונשי' חלל שנים נאמני' חלל תוס' לא ס"ל כן שכתבו ותימא הי"ד כו' ולא הזכירו ע"א וכן דר"ג ונהנו האידנא כו' ול"ק עליהם מה שהקשו על הרי"ף מודקאמר והא מלה כו' משמע דשנים וחלי נאמנים דס"ד הוא דכשעת מלחמה ומשום

אמר דדמי ואעפ"כ קאמר מלן דנשאת נשאת שווא סניגורן עשה לדבריו חלל נעדות גמורה ידע הא דסתם מת נאמן הוא וכל האידנא ע"א חלל צ"ע עדים אין כלל ספק דהא אחר ל"ק דדמי כח"ל וכ"ז אף דל"ק וקצרתיו כיון דלא קאמר דדמי כח"ל כ"ז דברי הרמב"ן נתי' ונמלחמות וכ"כ הרש"א וכתב הרמב"ן והרש"א חלל הרי"ף פירש האידנא דווקא בקצרתיו חלל כלל קצרתיו אפילו שנים אינן נאמנים דקאמרי דדמי ופירש ג"כ חס נאמן לו דלא משקר או לא כח"ל ולכן פירש דוקא בקצרתיו דכלל קצרתיו ל"ל דייקא ומינסבא הל"ל דקאמר דדמי כקושית תוס' ועוד דהל"ל לספוקי אפילו שנים חלל דזוה פשיטא להו דלין נאמן ת"ש כו' כח"ל ופשיט לה הרי"ף דנאמן מעובדא דדיגלת חלל נמסקנא אף שפרש כפי' הרמב"ן ד"ה טעמא כח"ל חלל נמסקנא לא גרסי דלאו עליהו קסמכין חלל אסימנים כ"ז לא

ברכת אליהו

להאמינם דאמרינן בדדמי ובדבר מועט יאמרו שאלו בעליהן של אלו. וז"ש תוס' שם בד"ה וקאמרי סימנים, וז"ל: פיר"ה ש"מ באשה וע"א בספינה שטבעה (והכירוהו) — גירסת הב"ח) ואמרו מת לא מהני וכ"ש נכרי מסל"ת ותימא הי"ד משיאין נשי בני אדם שטבעו ע"י ט"ע בלא שום הכרת סימנים כו'. וכן ברא"ש שם פט"ו ס"ד כתב: ור"ה פירש מרעעין הכא סימנים שמעינן דאשה וע"א בספינה שטבעה והכירוהו מת לא מהימני כו'. והוא כפירוש תוס', דמה שאמרו וקאמרי סימנים לקושטא דמילתא קאמרי, דכלל סימנים ע"י ט"ע לא מהני. ולכן כתבו בשם ר"ח בפשטות דלא מהני, ולא משום דהאיבעיא לא נפשטה. דלפי' התוס', תירוצ' הגמ' הוא, דכאן דמיירי דאסקוהו, לא הוי כמלחמה, ובזה לא היתה האיבעיא. דאי כפי' הרמב"ן — דתירוצ' הגמ' הוא, דאי' לפשוט האיבעיא, משום דיל' דקאמרי סימנים דלא עליהו סמכין אלא אסימנים — הו"ל לר"ח לומר: ולא נפשטה חכמיא עפ"י ע"א ואשה כו'. אלא דר"ח סובר דאף בה"ג — כשמכירים בט"ע בלי סימנים — ל"ק בדדמי אלא ע"א ונשים, אבל שנים נאמנים. ולכן כתבו התוס' והרא"ש בשם ר"ח, שרק אשה וע"א לא מהני. אבל תוס' לא ס"ל כן — וסוברים שאפילו בשני עדים לא מהני בטביעה בט"ע בלי סימנים, משום דאמרי בדדמי — שכתבו: ותימא הי"ד כו', ולא הזכירו ע"א. וכן ברא"ש הג"ל כתב: ונהנו האידנא להתיר נשי אנשים שטבעו ע"י הכרה בט"ע בלא סימנים כו'. והרא"ש כתב זה, כתימא על פיר"ה — שכתב שאין מתירים עפ"י ט"ע בטביעה. ומדלא הזכיר כאן הרא"ש ע"א, מוכח שהרא"ש סובר שגם בשני עדים לא מהני בט"ע בטביעה, משום דאמרי בדדמי. ולא קשה על התוס' והרא"ש מה שהקשו על הרי"ף מודקאמר בגמ' והא מים כמלחמה דמו ונשים אפילו מאה כע"א דמיא כו', משמע דבשנים ודאי נאמנים. ואליבא דתוס' והרא"ש לא קשה קושיא זו, דס"ד הוא דכשעת מלחמה, והטעם בע"א דאינו נאמן, הוא משום דלא דייקא, לכן — לפי הס"ד — בשנים נאמנים, דלא צריכים בשנים לטעמא דדייקא. אבל למסקנא — דמיירי דאסקוהו — דאינו כמלחמה

עשה לדבריו, ולא מחמת ההשערה, דהבעל הי' חוזר אילו הי' חי, אמר שהוא מת, אבל בעדות גמורה ידע, ולכן אם נשאת לא תצא. ורק לכתחילה, חשש שמא אמר בדדמי, כיון דאמר: ואילו הוון בחיים כו', הא בפתם מת, נאמן הוא אפילו לכתחילה, ואפילו אם לא אמר קברתיו. וכל האיבעיא היא רק בע"א, אבל בשני עדים, אין כאן ספק, דפשיטא דמהני, דהא אחר לא קאמר כדדמי כח"ל, ובשני עדים אין חשש דמשקרי. וכ"ז אף בדלא קאמר, וקברתיו, כיון דלא קאמר כדדמי, כח"ל. כ"ז דברי הרמב"ן בחידושו וכמלחמות, וכ"כ הרש"א. וכ' הרמב"ן והרש"א: אבל הרי"ף פירש האיבעיא דווקא בקברתיו, אבל בלא קברתיו, אפילו שנים אינן נאמנים, דקאמרי בדדמי. ופירש ג"כ דהאיבעיא היא אם הא דע"א נאמן הוא משום דלא משקר, או דילמא דטעמא דע"א נאמן, הוא משום דייקא ומינסבא. ולכן פירש הרי"ף דהאיבעיא היא דווקא בקברתיו, דכלל קברתיו ל"ל טעמא דלא מהימנא דלא דייקא ומינסבא, הול"ל דקאמר בדדמי, כקושית התוס' שם בד"ה טעמא. ועוד — אי בלא קברתיו — הול"ל לספוקי אפילו בשני עדים. אלא דבזה — בלא אמר קברתיו — פשיטא להו דאינן נאמנים. ומ"ש בגמ': ת"ש כו' כח"ל. ופשיט לה הרי"ף דנאמן מעובדא דדיגלת כח"ל.

אבל תוס' שם קטו א בד"ה טעמא — אף שמפרש האיבעיא כפי' הרמב"ן כח"ל — דגבי ע"א לא שייך בדדמי, והאיבעיא היא אם ע"א נאמן או לא. אבל למסקנא לא גרסי בגמ': דלא עליהו סמכין אלא אסימנים — כ"ז לא גרסי, ומפרשין דהא דמסקין בגמ' — אלא ח"ד דאמרי אסקיהו קמן וחזוהו לאלתר וקאמרי סימנים, דכוננת הגמ' היא, דכיון דקאמרי שהעלום מן המים לאו כשעת מלחמה הוא, ולא הוי צריכה לגמ' לומר, וקאמרי סימנים, שהרי עיקר תירוצ' הגמ' הוא, דמיירי שהעלוהו, ולא כשעת מלחמה הוא. אלא קושטא דמלתא קאמר, דכלל סימנים, ע"י ט"ע אינן נאמנים בטביעתם, דבכח"ג יטעו וקאמרי בדדמי. ואפילו ב' עדים או הרבה אנשים לא מהני, דאמרי בדדמי. ועיין עמוד ב' בתור"ה וקאמרי כו', וז"ל: אבל ע"י ט"ע אין

ביאורי הגר"א

ונאמנות דלא דייק' אצל למסקנא דאינו כמלחמ' והעד ודאי נאמן אצל דטעה בלא סימונים וככר כ' שגם על הרי"ף ל"ק דמוקי להאיניעי' בקברתיו. והרמב"ם מפ' להאיניעי' ג"כ זין נאמר קברתיו זין בלא אומר וכדברי הרמב"ם אצל דומ' כפירש"י דהספק דלמא קאמר דדמי כג' רש"י וכשיטתו דגם בקברתיו י"ל דדמי כמש"ל סמ"ח אצל ז"ע זכ"ע נאמנים דז"ע לא יאמרו דדמי וחולק על הרי"ף דזה וזה סובר כדברי הרי"ף דבקברתיו נפשטה הנבי' מעובדא דדגלת ובלא קברתיו לא נפשטה הנביא וחולק על הרי"ף זשני דברים דלרי"ף בלא קברתיו לא איניעי' להו כלל ואפי' זנ' עדים ולדיד' נאמר נספק דווקא נע"מ. והרמב"ם כ' כדברי הרמב"ם דנפשטה הנביא אפילו בלא קברתיו מעובדא דהספק קכ"א ז' דת' דווקא נאמנים שאל סוף לכתח' לא הא זי"ל סוף אפי' לכתח' ואף לשיטת תוס' דמעובדא דדיגלת לא מוכח כלל

ברכת אליהו

פשיטין מהבא האיבעיא דמהני בע"א. דלא כרי"ף ורמב"ם הסוברים דלא מהני, בלא קברתיו — לרי"ף אפילו בדיעבד, ולרמב"ם לכתחילה. אבל הרמב"ם והרשב"א והרא"ש פתרו — ראית הראב"ד מעובדא דחסא — דמים שי"ל סוף אינו בשעת מלחמה כלל, כיון דעומד ורואה כל סביבות המים ושהה כדי שתצא גפשו ודאי מת, ולא שייך למימר בזה בדדמי. וי"ש הרמב"ם ושי"ע כאן: „וא שטכע בים הגדול“, דבלא ים הגדול, והיינו במים שי"ל סוף, לא שייך בדדמי, ובכל גווני תנשא. וכן לפירוש הרמב"ם — דהאיבעיא היא אי ע"א אינו נאמן משום דקאמר בדדמי — אין לפשוט האיבעיא מהא דשם צד א הנ"ל, דמוכח התם דטעמא דע"א משום דלא משקר. דהאיבעיא לא היתה אם חוששים שע"א משקר, והאיבעיא היתה אי שייך בע"א בדדמי, ואין לזה קשר להא דדף צד, דשם אין חשש דאמר בדדמי, ולכן שם סבר רבא דע"א נאמן. וכן אין להקשות לשיטת הרמב"ם מהא דכרכום ביתר, דאיתא שם קכב א שהתירו את גשותיהם כג"ל, דשם קאמר „וקברתי“, ובקברתיו באמת סובר הרמב"ם שנפשטה הבעיא שע"א נאמן, ובלא קברתיו האיבעיא לא נפשטה. ומהא דירושלמי הנ"ל — דקאמר דהא אמרה כו' — היינו ג"כ בקברתיו. וכן היתה הבעיא בירושלמי ג"כ בקברתיו, ופשיט לה מרמב"ם מאן דנשאת נשאת מאן דלא נשאת לא תנשא. ודווקא בלא קברתיו — שאמר אילו הוון בחיין לא הוון מיייתין? — לכן לכתחלה לא תנשא. הלא"ה, — כשיודע ברור שהוא מת — כגון שאומר קברתיו, תנשא לכתחילה. ויותר נכון לומר שהרמב"ם — פספק דבלא אומר קברתיו לכתחילה לא תנשא ואם נשאת — פספק על הירושלמי וכדרכו, וכמ"ש שם בירושלמי מאן דנשאת נשאת כו'. והמ"ם והח"מ נתייגשו בזה הרבה כהנא לפרש שיטת הרמב"ם. והא לפניך חמש שימות:

א) שיטת הרי"ף. (ב) רמב"ן. (ג) רמב"ם. (ד) תוס'. (ה) ר"ח. ולפירוש הרי"ף — דהכתי' קאי דווקא בקברתיו, לכאורה קשה, מ"ש כנמי: ת"ש כו', מאי קפשיט מהא דעובדא דשני ת"ח, הרי שם לא אמרו קברתיו. וצ"ל דלפ"ד מיירי דלא העלוה, דפשיטא במים ולא עלה, הויל בקברתיו. ובה נפתלקה

והעד ודאי נאמן, אלא דטעה בלא סימונים, והחסרון בט"ע בלי סימונים, הוא מחמת דאמרין שטעה בזהותו, לכן גם בשנים חיישין שטעו בזהותו, ולא מהני ט"ע בלי סימונים. וכבר כ' שגם על הרי"ף לא קשה, דמוקי להאיבעיא בקברתיו, וע"ז קאמר בגמ': „ונשים בגמ'“, ונשים אפי' מאה כע"א דמיא, דאילו בשני עדים מהני בקברתיו. וע"ז פריך בגמ': ותסברא כו', דכיון דמים שא"ל סוף גינהו כו' וכיון דלא אמרו קברתיו, לא מהני אפילו בשני עדים.

והרמב"ם מפרש להאיבעיא ג"כ כיון באמר קברתיו בין בלא אומר, ובדברי הרמב"ם. אלא דמפרש כפירש"י, דהספק דלמא קאמר בדדמי, כגירסת רש"י בדף קטו א ד"ה והכא לא דייקא וז"ל: ותרוויהו אמרי בדדמי כו'. וגורס: או דילמא דזימנין דאמר בדדמי. ובשיטתו של הרמב"ם שגם בקברתיו י"ל בדדמי, כמש"ל סמ"ח. אבל כ' עדים בכל ענין — אפילו בלא קברתיו — נאמנים, דכ' עדים לא יאמרו בדדמי. וחולק על הרי"ף בזה — שהרי"ף סובר שגם בב' עדים בעינן קברתיו. ובה סובר כדברי הרי"ף — דבקברתיו נפשטה הבעיא דמהני בע"א, מעובדא דדגלת, ובלא קברתיו לא נפשטה הבעיא. וחולק על הרי"ף זשני דברים: דלרי"ף בלא קברתיו, לא איבעיא להו כלל, ואפילו בב' עדים לא מהני. ולרמב"ם נשאר פספק דווקא בע"א. ולכן — לרמב"ם — בב' עדים לא בעינן קברתיו. ובע"א בלי קברתיו, היות והבעיא נשארה בספק, לכן לכתחילה בעינן קברתיו, ואם נשאת לא תנא.

והראב"ד כתב בדברי הרמב"ם, דנפשטה הבעיא אפילו בלא קברתיו — מעובדא דחסא ביבמות קכא ב. דאיתא התם: הוא דהוה קאמר ואויל איכא בי חסא טבע חסא כו' ש"מ הא דאמור רבנן מים שא"ל סוף אסורה ה"מ לכתחלה אבל אי נסיב לא מפיקנא לה מינה. ומוכח משם דדווקא במים שא"ל סוף לכתחלה לא תנשא, הא במים שי"ל סוף מתירים אפילו לכתחלה בע"א. ואף לשיטת תוס', דמעובדא דדיגלת לא מוכח כלל, משום דהאיבעיא היתה בלא אסקוהו, ובדיגלת מיירי באסקוהו. אבל מכאן — מעובדא דחסא — מוכח, דהא לא העלוהו, ואף בלא קברתיו,

ביאורי הגר"א

משום דהעך קאמ' דדמי' אצל נקנתיו ודאי לא קאמר דדמי' דאף האשה עצמה נאמנת בקברתיו כדעת כל הפוסקים החולקים על הרמזים נסמייה וכו' ולא נפשטה הנטי' וכנהג ומעונד' דדיגלת אין ראי' דליק דדמי' אלא אותו שהיה אצל הטביעה וכן צריך לחלק לשיטת תוס' ור"ה דפשיט' להו דגלל סימונים לא מהימן וי"ל עונדה דדיגלת כתיב רז"ה אלא שתוס' חילקו צענין אחר בין נורת פנים שלימה או לא ע"ש דז"ה וקאמרי' כו' פיר"ח והא דהקשו הי"ד כו' ולא הקשו מהא דדיגלת משום די"ל שם ג"כ ע"י סימונים אצל לתי' בין שלם כו' ניהא הא דשם ג"כ אלא דלי"א כן דלי"א אפילו אחר כמה ימים ולכן לא תי' כן ועיין רש"ש ור"ה פ' ואפשר כו' ולמאי דפרישית כו' וז"ש נסמייה י"ל צ"ס ר"ת כו' כתי' תוס' ושם נהגיה ויש מחלקים כו' כתי' הרזיה ונרש"ש כאן כ' צענין אחר שהנוף שלם והוא כדברי ר"ת

נמים ולא עלה ה"ל כקברתיו וזה נסתלקה פשיטות הראשון מהא דחסל ולכן י"ל שז"ש הרמזים לים הגדול וגי' רש"י נהליצני' והכל לא דייק' ומנסנה וכן גי' תוס' ד"ה טעמא ורש"ש אצל גי' רי"ף וימי ורמזין נחלמותיו הכא כיון דזימנין דסניא ליה לא דייק' ומנסנה וכתב הרש"ש שז"ה גי' בכל הספרים ותמה ע"ז דזה אינו ענין לכאן אלא לקטטה כו' והרמזין פירש דר"ל דקאמריה דדמי' כיון דליכא מלחמה אצל הרש"ש כ' שהוא דוחק וכו' שכן גי' רש"י וי"ל שהגי' נשתרצצ מפ' האשה רנה ז"ג צ' ומי"א אין מי"א מזה לדי' וכן צפי' הגמ' ועמ"ש נחקומו גי' אחרת להרמזים נהלצני' ולי"א לה וכן מי"ש שם פירש אחר דדברי הרי"ף נמי"ש ותפסרנה כו' דגם המקשה ידע שהעלום כו' ולי"א גם לזה אלא כמי"ש כאן הוא עיקר ועוד שיטה אחרת לרז"ה דהנצי' הוה צלל קברתיו דווקא וכפירש"י והרמזים

ברכת אליהו

אבל מי שלא היה אצל הטביעה — דלא שייך אצלו דאמר בדדמי' — נאמן בט"ע בלי סימנים. וכן צריך לחלק לשיטת תוס' ור"ה — דפשיטא להו דבלא סימנים לא מחימו, וא"כ קשה מעובדא דדיגלת הנ"ל. דצ"ל עובדא דדיגלת כתיב רז"ה — שרק מי שהיה אצל הטביעה יש חשש דאמר בדדמי' ועובדא דדיגלת מיירי שלא היה אצל הטביעה, ולכן לא שייך התם החשש דאמר בדדמי'. אלא שתוס' חלקו בענין אחר — בין צורת פנים שלמה דמהני או לא — ע"ש קטו ב כר"ה וקאמרי' כו', וז"ל: פיר"ח כו', כנ"ל. והא דהקשו התוס': הי"א משיאין נשי ב"א שטבעו ע"י ט"ע כו', ולא הקשו מהא דדיגלת, משום די"ל שם ג"כ ע"י סימנים. אבל לתירוץ התוס' — שיש חילוק בין שלם כו' — ניהא הא דשם ג"כ. ד"ל דהא דדיגלת מיירי שהיתה צורת פנים שלמה. אלא דא"א לומר כן. דאם נאמר דמעשה דדיגלת מיירי בשלם, אי"כ מאי מוכיחה הגמ' בדף קכ"א א — דמועיל לר"י אף לאחר ג' ימים — מעובדא דדיגלת, הלא ר"ת סובר דבשלם מועיל אפילו אחר כמה ימים. ולכן לא תירץ הרד"ה כן — דמיירי בשלם, ותירץ דהתם מיירי שלא היה אצל הטביעה, ולכן סגי בט"ע בלי סימנים.

ועיין רא"ש שם פט"ו ס"ב שכתב: ור"ה פירש מדבעינן הכא סימנים שמעינן דאשה וע"א בספינה שטבעה והכירוהו מת לא מהימני כו' ואפשר דמיירי הכא בשלא נמצא הנוף שלם כו' ולמאי דפרישית שיש חילוק בין אותם שראו הטביעה לאחרים ניהא, עכ"ל. וז"ש בסכ"ח: וי"א בשם ר"ת כו' ה"מ כשהוא חבול בפניו, הוא כתיב רז"ה תוס' בדף קטו ב ד"ה וקאמרי', שכתבו בשם ר"ת שרק כשנשתתה צורת פניו, אין מעדיין אלא עד ג' ימים. ושם בהג"ה כתב: ויש מחלקים דכל מי שהיה אצלו כשנשטע במים כו'. וזה כתיב רז"ה — המחלק בין אם ה' בשעת הטביעה או לא. וברא"ש כאן כתב — כענין אחר — שחנוף שלם. והוא כדברי ר"ת הראשונים בתוס' קכ"א א ד"ה אין כו',

פשיטות הראשון מהא דחסל ורש"י ע"א, היינו כשלא עלה, והו"ל כקברתיו, וא"א לפשוט משם דע"א נאמן אף בלא קברתיו. ולכן י"ל שז"ש הרמזים לים הגדול — דבלא ים הגדול — דהיינו במים שיי"ל סוף ולא עלה — הו"ל כקברתיו, דלא שייך לומר בדדמי'.

וגירסת רש"י בהאיכבי' בדף קטו א: והכא לא דייקא ומנסבא. וכן גירסת תוס' ר"ה טעמא ורש"ש שם. אבל גירסת רי"ף וגי' ורמב"ן במלחמותיו: והכא כיון דזימנין דסניא ליה לא דייקא ומנסבא. וכתב הרשב"ש, שז"ה הגירסא בכל הספרים. ותמה ע"י, דזה אינו ענין לכאן, אלא זה ענין לקטטה — שרק בדאיכא קטטה ממש בינה לבין בעלה, שייך החשש דסניא ליה. והרמב"ן פירש, דר"ל דקאמריה בדדמי', כיון דאיכא מלחמה, וכיון דסניא ליה קצת תולה בדדמי'. אבל הרשב"א כתב שהוא דוחק, וכתב שכן גירסת רש"י. וי"ל שהגירסא נשתרצב מפרק האשה רנה שם צג ב, דשם — גבי ע"א ביבמה — אומרת הגמ': או דילמא טעמא דע"א משום דאיהי דייקא ומינסבא והא לא דייקא ומינסבא דמינסבא הוא דסניא ליה (ליבם — רש"י). ומי"א אין ג"מ מזה לדינא, וכן כפי' הגמרא. ועמ"ש במקומו גירסא אחרת להרמב"ם בהאיכבי' וא"ע לזה. וכן מי"ש שם פירש אחר בדברי הרי"ף במ"ש ותפסרנה כו', דגם המקשה ידע שהעלום כו'. וא"ע גם לזה אלא כמי"ש כן הוא עיקר כו'. ועוד שיטה אחרת לרז"ה, דהכעיה הוה בלא קברתיו דווקא, וכפירש"י והרמב"ם. אלא דלהרמב"ם גם בקברתיו יש חשש דאמר בדדמי' כנ"ל [ועיין להלן], ולהרז"ה הבעיה היא דווקא בלא קברתיו משום דהעך קאמר בדדמי', אבל בקברתיו ודאי לא קאמר בדדמי', דאף האשה עצמה נאמנת בקברתיו, כדעת כל הפוסקים החולקים על הרמב"ם בסמי"ח. וכתב דלא נפשטה הכעיה. וכתב דמעובדא דדיגלת חנ"ל, אין ראי' דלא קאמר בדדמי' אלא אותו שהיה אצל הטביעה.

דרי"ף, דגם המקשן ידע דמיירי בהעלום. ומ"ש רבנו כאן: אלא כמי"ש כאן הוא עיקר, כוונתו דלס"ד מיירי בלא העלום, ולמסקנא — דמיירי בהעלום — אומר: ותסברא וכו', לכיון דהעלום, לא מהני בלא קברתיו אפילו בשני עדים. ועיין להלן הערה 33.

29 מ"ש רבנו: ועמ"ש במקומו גי' אחרת כו' וכן משי"ש פירוש אחר כו', לא ידעתי למאי כוון. כי ברמב"ן ורשב"א ליתא זה. ואולי כוונתו למ"ש בס"ק קמ"ז שגי' הרמב"ם היא: איך דזימנין דאמר בדדמי'. ולעיל הביא רבנו בשם ה"מ אליבא

ביאורי הגר"א

הראשונים נתקו' ק"כ ח' ד"ה אין כו' כיון שיש כל גופו ואפילו כו' וצד"ש שם חזל אחר כך כתב שם ושם אפילו הוא אמת כו' וכ"כ בטוש"ע נבכ"ה ענין גוף שלם על פדחתו כו' ונבכ"ה נורת הפנים שלם לענין ג' ימים וכ"ה דגדרי תוס' כלן דג"ה וקאמרי כו' ומנוולר כלן צד"ש דהן צמים דלר"ך לאלתר דנשלם אפילו לאחר כמה ימים מעידים כמו צינזה חזל מ"ש נבכ"ה נבכ"ה ויש מחלקים הוא מנומנס דעיקר דגרי ר"ת וש"ע הוא צינזה דממים אין חילוק בין ג' ימים או אח"כ ועוד דמשמע דווי שלם היה נטניעה מעיד אפילו לאחר כמה ימים וליתל דהא ה"ה מוקי להא דריגלת כה"ג ואמרינן שם דדוקא לאלתר חזל דה"ס מחלקים ז"ל למעלה אחר (סכ"ה) [סכ"ו] קודם שכתב וכ"ז להעיד עליו כו' ומיד מיירי וע"ז כ' וכ"ז להעיד כו' חזל ע"י

ברכת אליהו

הטביעה אינו נאמן בט"ע אפילו מיד. וע"ז כתב: וכ"ז להעיד עליו בט"ע. אבל ע"י סימנים מעידים אפילו מי שהיה בטביעה, בעובדא דכאן ביבמות קטו, ואפילו אשתהי, בפירוש המרדכי, כמ"ש שם בסקצ"ה. ואף שהר"ה ור"ח ס"ל דדוקא בע"א צריכין לסימנים, משום דע"א אמר בדדמי בטביעה. אבל בשני עדים ל"צ לסימנים, משום דלא אמרי בדדמי. ובג"ה דסתם וכתב שגם בשני עדים בטביעה צריכים לסימנים — משום דהרב פתם פדעת תוס' ורא"ש דאף בהרבה אנשים, וכחילוק הרא"ש בין אותן שהיו כנ"ל — דאפילו בהרבה אנשים, אם היו אצל הטביעה, אינם מעידים בהכרח ט"ע. ומ"ש בהג"ה בסכ"ח: והוא שלם — וברא"ש לא כתב זאת — לאפוקי דעת ר"ת דפכ"ה ופאן, דאם גופו שלם מעידים עליו. אלא דלעולם צריך שלם בצורתו כמ"ש בסכ"ה. והוצרך הר"ה לזה בעובדא דריגלת — לומר דהתירוהו משום שלא הי' אצל הטביעה — אע"ג דס"ל דבקברתיו וראי נאמן, משום דלדידיה — אם ראה הטביעה — דמאי לליק קברתיו. דהא בעובדא דכאן — דב' ח"ה ביבמות קטו — דפשיט ע"ל לא אמר קברתיו, משום דהיו בשעת הטביעה, והיו כלא אמר קברתיו, ואפ"ה אמרינן בנמו': וקאמרי סימנים. אלמא דאם היו בטביעה לא מהני ט"ע, ורק סימנים מהני. משא"כ לשיטת הר"ף — כנ"ל — דהאיכאניא היא דוקא באמר קברתיו.

וחנה הטור כתב דע"א אינו נאמן בהכרח בחועלה מן המים אלא ע"י סימנים ולאחר כרי"א באותו שראה הטביעה אבל אחר נאמן אפילו בלא סימנים ואפילו אינו לאלתר והוא שראה שלם בגופו. והטור הרכיב כ' התירוצין של

הראשונים נתקו' ק"כ ח' ד"ה אין כו' כיון שיש כל גופו ואפילו כו' וצד"ש שם חזל אחר כך כתב שם ושם אפילו הוא אמת כו' וכ"כ בטוש"ע נבכ"ה ענין גוף שלם על פדחתו כו' ונבכ"ה נורת הפנים שלם לענין ג' ימים וכ"ה דגדרי תוס' כלן דג"ה וקאמרי כו' ומנוולר כלן צד"ש דהן צמים דלר"ך לאלתר דנשלם אפילו לאחר כמה ימים מעידים כמו צינזה חזל מ"ש נבכ"ה נבכ"ה ויש מחלקים הוא מנומנס דעיקר דגרי ר"ת וש"ע הוא צינזה דממים אין חילוק בין ג' ימים או אח"כ ועוד דמשמע דווי שלם היה נטניעה מעיד אפילו לאחר כמה ימים וליתל דהא ה"ה מוקי להא דריגלת כה"ג ואמרינן שם דדוקא לאלתר חזל דה"ס מחלקים ז"ל למעלה אחר (סכ"ה) [סכ"ו] קודם שכתב וכ"ז להעיד עליו כו' ומיד מיירי וע"ז כ' וכ"ז להעיד כו' חזל ע"י

שכתבו בשם ר"ת: אבל ע"י טביעות עין ניכר היטב ע"י סימני הגוף כיון שיש כל גופו ואפילו לאחר כמה ימים. וכן הביא הרא"ש שם פרק ט"ז סימן ג' בשם ר"ת. אבל אחר כך כתב שם ושם אפילו הוא אמת כו' ⁸⁰. וכ"כ בטוש"ע נבכ"ה ענין גוף שלם על פדחתו כו', ובפכ"ה נורת הפנים שלם לענין ג' ימים. ופ"ה ברברי תוס' כאן בדף קטו ב ברי"ה וקאמרי כו', שהביאו בשם ר"ת, שאם צורת פניו שלמה שריא אפילו אחר כמה ימים. ושם לא הביאו שאם גופו שלם מעידים לאחר ג' ימים. וסבואר כאן ברא"ש פט"ו ס"ב דאף במים דצריך לאלתר, בשלם אפילו לאחר כמה ימים מעידים כמו ביבשה. אבל מ"ש בהג"ה בסכ"ח: ויש מחלקים כו', הוא מנומנס. דעיקר דברי ר"ת וש"ע הוא ביבשה — דאין מעידין אלא תוך ג' ימים, וע"ז כ' דאם אינו חבול בפניו מעידים עליו אפילו לאחר ג' ימים. דבמים אין חילוק בין ג' ימים או אח"כ. א"כ מ"ש בהג"ה: ויש מחלקים בין מי שהי' אצל הטביעה או לא, אינו שייך לסכ"ה — שהמחבר מיירי לענין יבשה. וקוד דמשמע מלשון ההג"ה דמי שלא היה בטביעה מעיד אפילו לאחר כמה ימים. וליתא, דהא הר"ה מוקי להא דריגלת כה"ג — שלא הי' בטביעה, ואמרינן שם דדוקא לאלתר. ומוכח מכאן דאף מי שלא הי' בטביעה אינו מעיד לאחר ג' ימים. אלא דה"ס מחלקים — שכתוב בהג"ה בסכ"ח — צ"ל למעלה אחר פכ"ז קודם שכתב: וכ"ז להעיד עליו כו'. ומיד מיירי — דבנטבע במים צריך שיראוהו מיד שהוציאוהו מהמים. וע"ז כתב בהג"ה: ויש מחלקים דרך מי שלא הי' אצל הטביעה נאמן בהכרח טביעות עין, אבל מי שהי' אצל

אפשר להכירו אפילו לאחר ג' ימים. וזה לא הובא בשו"ע. משום דאח"כ כתבו התוס': אפילו הוא אמת דהיכא שנחבל בפצחין אין מעידין עליו אלא בתוך ג' ימים כיון שנשאר גופו שלם כו'. משמע, שלא כדור לר"ת דבר זה שבגופו שלם יכולים להעיד עליו אפילו לאחר ג' ימים. ולכן לענין ג' ימים, הובא בשו"ע רק הרין שאם לא נחבל בפניו מעידים לאחר ג' ימים. ולא הובא הרין של גופו שלם. אבל לענין עצם דין הכרה, הובא דעת ר"ת — שאם גופו שלם מעידים עליו אפילו אם אין שם פצחין ופדחת וחוטם.

30 מ"ש רבנו: אבל אח"כ כתב שם ושם אפילו הוא אמת כו', נראה דכוונתו למ"ש התוס' בדף קכ א: אפילו הוא אמת דהיכא שנחבל בפצחין אין מעידין עליו אלא בתוך ג' ימים כיון שנשאר גופו שלם כו'. וברא"ש שם הביא זה בשנינו לשון, וז"ל: והע"ז היכא דנחבל בפניו שאין להעיד עליו אלא תוך שלשה כו'. וצ"ע בהגהות הב"ה. ואולי מלת "ושם" בדברי רבנו היא ט"ס. ונראה שבחנת רבנו, דר"ת חידש שני דברים: (א) שאם גופו שלם אפילו אין שם פצחין ופדחת וחוטם יכולים להכירו בטביעות עין. (ב) שאם לא נחבל בפניו מעידים אפילו לאחר ג' ימים. ואמנם יש עוד חידוש בדברי ר"ת, שאם גופו שלם ג"כ

ביאורי הגר"א

נדברי תוס' מ' דנקטו זה התיירן עיקר דלף שא"מ שכתב' ותימא כו' נלא שום הכרת סימנים וכן מ' נטור שלמעלה כ' סימנין מונקהים וכלן כ' סימנים סתם אלל זזה דברי הטור מנומנין ש' שלם נגופו כדברי הרא"ש ותוס' לא כ' כן אלל צורת הפנים וכמ"ש למעלה וכ"כ הטור עצמו צינשה לענין ג' ימים שלא יהא חטול בפניו וכמ"ש למעלה ויש שם ג"כ כמה גימנומין ש' ואפילו אם היה צינשה אם אינו חטול כו' אדרבה הל"ל אפילו אם היה צים מעידין ואף לאחר כמה ימים כמ"ש גר"א כן אלל דלזיל לשיטתו דנקט ג' התיירנים להחמיר דנים דוקא שלם ור"ה אחר אלל דל"כ לתה לא כתב שם דמיו דלמון דוקא נראה אחר דוקא שלם והא ע"כ מייירי צלינו חטול בפניו מדקאמר ג' ימים וכמ"ש ואפ"ה קאמר ע"ז דמנים נלמן ואף ש"ל דמייירי נשלם נגופו וכשיטתו אף שהוא מנומנס כנ"ל מ"מ ה"ל לנאר זה ועוד דהל"ל דוקא אחר ועוד דהא לדבריו ח"ל אחר ושלם אלל נעלם וזה שסתם שם דכ"כ נלמן לאלתר אלל הל"ל דנשלם צצורת אף ננים ויותר אשתהי וכמו נע"ל נראה אחר ויותר אישתהי

נדברי תוס' מ' דנקטו זה התיירן עיקר דלף שא"מ שכתב' ותימא כו' נלא שום הכרת סימנים וכן מ' נטור שלמעלה כ' סימנין מונקהים וכלן כ' סימנים סתם אלל זזה דברי הטור מנומנין ש' שלם נגופו כדברי הרא"ש ותוס' לא כ' כן אלל צורת הפנים וכמ"ש למעלה וכ"כ הטור עצמו צינשה לענין ג' ימים שלא יהא חטול בפניו וכמ"ש למעלה ויש שם ג"כ כמה גימנומין ש' ואפילו אם היה צינשה אם אינו חטול כו' אדרבה הל"ל אפילו אם היה צים מעידין ואף לאחר כמה ימים כמ"ש גר"א כן אלל דלזיל לשיטתו דנקט ג' התיירנים להחמיר דנים דוקא שלם ור"ה אחר אלל דל"כ לתה לא כתב שם דמיו דלמון דוקא נראה אחר דוקא שלם והא ע"כ מייירי צלינו חטול בפניו מדקאמר ג' ימים וכמ"ש ואפ"ה קאמר ע"ז דמנים נלמן ואף ש"ל דמייירי נשלם נגופו וכשיטתו אף שהוא מנומנס כנ"ל מ"מ ה"ל לנאר זה ועוד דהל"ל דוקא אחר ועוד דהא לדבריו ח"ל אחר ושלם אלל נעלם וזה שסתם שם דכ"כ נלמן לאלתר אלל הל"ל דנשלם צצורת אף ננים ויותר אשתהי וכמו נע"ל נראה אחר ויותר אישתהי

ברכת אליהו

ופרישה שם שתרצו את דברי הטור, ודבריהם דחוקים גם כן. והנה כאן ז' שיפוט: ה' שיפוט שבי' למעלה [ר"ת, רמב"ן, רמב"ם, תוס', ר"ת], ועוד שיפוט הרזיה, ועוד שיפוט הטור שהוא דלא כרזיה שמחלק בין קברתיו או לא, אלא כדברי ר"ה דכלא סימנין לעולם אינו נאמן, ובפיר' תוס', אלא דוקא בע"א אינו נאמן לעולם בט"ע, כדברי ר"ה ורזיה. ועוד נקט ב' החילוקים של תוס' אליבא דר"ה ושל הרזיה: החילוק אם ה' בשעת טביעה או לא, והחילוק אם ה' שלם או לא. והן הן דברי הרב בהג"ה בפט"ק כ"ח. אבל הן מחוברים, וצריך להניח דכ"ז בלא סימנין ופ"ז בלא אשתחי אבל באישתחי אפילו ע"י סימנין [שאינם מובהקים] ואחר ושלם אינו נאמן. דלא קי"ל כר"ה, דלא אישתחי לא מחני אלא שלם לר"ת, וע"י סימנין מובהקין אפילו באישתחי ובכל ענין.

ומ"ש בפכ"ז בהג"ה: „וב"ז להעיד עליו בט"ע אבל ע"י סימנים מובהקים אפילו אישתחי מתירין אשתח", כבר כ' שביב ב"י. אבל בטור לא משמע כן. שאצל רישא — גבי אין מעידין אלא על פרצוף כו' — כתב דברי ר"ת, וכתב: „או ע"י סימנין מובהקין, ועל סיפא — גבי אחר ג' ימים — לא כתב אלא דברי ר"ת, ולא כתב ע"י סימנין מובהקין ג"כ. משמע שסובר הטור דבאשתחי לא מהני סימנים מובהקים. וכן פ"ז שהזכיר ג"כ דברי ר"ת ברישא — לענין אם גופו שלם מעידים עליו אפילו אין כאן פדחת וחוטם. וכתב שחלקו האחרונים על ר"ת בשניהם: הן ברישא — אהא דסובר ר"ת דבגופו שלם מעידים אפילו אין פדחת וחוטם. והן בסיפא — אהא דסובר ר"ת דהיכא שאינו חטול בפנים מעידים עליו. ושם בג"י כתב ברישא, אבל ע"י סימנין מובהקין פמכינו ב"מ כגופו. ולא כ"כ בסיפא — גבי שאינו נחבל בפניו — שע"י סימנים מובהקים מעידים עליו אפילו לאחר ג' ימים. ומשמע דבאשתחי לא מהני אפילו סימנים מובהקים.

סימנים שאינם מובהקים אינו מבואר בדברי הרב. ודינו כנ"ל דא"צ לשלם כגופו ולא לאלתר. דדברי תוס' מ' דנקטו זה התיירן עיקר שא"י סימנים שאינם מובהקים מהני עם ט"ע. שכתבו: ותימא היאך משיאין נשי ב"א שטבעו ע"י ט"ע בלא שום הכרת סימנים. וקושיית התוס' היא, דבגמ' שם מוכח דבעינן ט"ע עם סימנים. ומדלא הזכירו התוס' סימנים מובהקים, מ' דס"ל דסגי אפילו בסימנים שאינם מובהקים. וכן מ' בטור, שלמעלה כתב שע"י סימנים מובהקים יכולים להכיר, וכאן כתב סימנים סתם, משמע דמייירי בסימנים שאינם מובהקים. אבל בזה דברי הטור מנומנין, שכתב: והוא שיראנו שלם בכל גופו, כדברי הרא"ש, ותוס' לא כתבו כן, אלא צורת הפנים, וכמ"ש למעלה. וכ"כ הטור עצמו ביבשה לענין ג' ימים — שלא יהא חטול בפניו, וכמ"ש למעלה. ויש שם ג"כ גימנומין, שכתב: ואפילו אם היה ביבשה אם אינו חטול בפניו מעידים עליו לאחר כמה ימים. אדרבה חול"ל: אפילו אם היה צים מעידים ואף לאחר כמה ימים מיום שהעלוהו, כמ"ש הרא"ש כאן. אבל ח"ל דהטור אויל לשיפתו, דנקט ב' התיירנים ולהחמיר: דבים דוקא שלם ור"ה אחר מעידים עליו. ולכן לא כתב הטור דבים נאמן. אלא דא"צ למה לא כתב שם — גבי והוא שראוהו מיד אחר עלייתו מן המים — דנאמן דוקא בראה אחר דוקא שלם. והא ע"כ מייירי באינו חטול בפניו מדקאמר ג' ימים וכמ"ש, ואפ"ה קאמר ע"ז דבמים נאמן. ואף ש"ל דמייירי בשלם כגופו וכשיפתו — אף שהוא מנומנס כנ"ל — מ"מ ה"ל לבאר זה. ועוד דהול"ל דוקא אחר. ועוד דהא לדברי הטור, א"צ אחר ושלם, אלא בע"א, וזה שסתם שם דכ"כ נאמן לאלתר. אבל הל"ל דכשלם בצורתו אף במים מותר אשתחי. וכמו בע"א דבראה אחר מותר אשתחי בשלם, וצריך אחר משום דקאמר ברדמ"י, אבל בשנים — דלא קאמרי ברדמ"י — לשיפתו א"צ אחר. ועיין ב"ח ודרישה

ביאורי הגר"א

תינוק לר"י ונחל קאמור וקאמור סימנין הא האיצעיא אס וסימנין לעיל דקא' האזה דדמי וא"כ מחי הועילו סימנין דלמח משקר כמ"ש נחמיו וע"כ תפסוט דמסימנין לעד ועוד הקשה דכאן צריך סימנין ולקמן צענדל דדיגלת מ' דנטי"ע סגי אלתר ונראה לר"י דלא שייך דדמי אלא כשלא העלוהו וכס"ד דקא' והא מ"ס כו' דס"ד דלא העלוהו ופריך ותסגר' כו' אלא הי"ד כו' ול"ן זה דדמי ול"ד למלחמה וכמו שפירש למעלה דברי תוס' וז"ש תוס' שם א' ד"ה והא מ"ס כו' השתא ס"ד כו' והרש"א כ' ונראה לפירש' דאף שהעלוס אמרי' דדמי נלא סימנין הי"ל גם המקשה ידע שהעלוס אלא נלא סימנין ולא דק דהא האיצעיא לא קאי אעד אס חומר דדמי דוקא ל"ק דדמי אלא נלא העלה היא קאמרה דדמי ולא נלמין לעד דלמח משקר וזה שסיים תוס' שם ולכך אמרה דדמי עליה חנל צהעלוס אז לא אמרה כלל דדמי וא"כ כלל לסי' לדחיית הצעיא כנ"ל אלא לקוטע דמילתא כנ"ל וכמ"ש המורדכי וע"ש

נגופן ולא כ"כ נסיפא ועוד שהניח רמיה דסמנין אסימנין מענדל דב' ת"ח הנ"ל דקאמור דאסימנין סמנין כלומר בסימנין מובהקין ושם אמרין חונהו אלתר וכ"כ תוס' נס' ראשונה שם ואף שכתב תוס' שם א"כ כו' היינו שא"כ סימנין מובהקין אכל סימנין מובהקין נלא אלתר לא שומעין וגם הפוסקים לא הזכירוהו כי אס צ"י ומרדכי לפי פירוש נחמ' כנ"ל וז"ע דין זה ועוד שהקשיא שהקשו האחרונים ונ"י על מ"ש ר"ת נסיפא דהיכא דשלם בפניו מעידין אפי' אחר כמה ימים והקשו מנ"ש קכ"א א' איצעי' להו ריב"ז כו' ת"ש ולא איתא דלמח שלם הוה קשה גם כאל דלמח ע"י סימנין מובהקין התיירו וע"כ צ"ל לדברי תוס' הנ"ל דנ"ה וקאמרי' כו' פירש ר"ה דע"י סימנין התיירו דל"ן מתירין נלא סימנין כמ"ש שם אס לא שלם ולא אפילו כמה ימים ושם אמרין דוקא בשעתיה וקא' ת"ש כנ"ל וא"כ דלמח ג"כ מובהקין היו ועל המורדכי ל"ק דהא פי' וקאמרי' סו' או קא' סימנין כנ"ל וז"ל המורדכי דריש פרקין צקור

ברכת אליהו

היינו : או קאמרי' סימנים כנ"ל : דחונהו אלתר הוא בלא קאמרי' סימנים, ובקאמרי' סימנים לא בעינו חונהו אלתר ³¹. וז"ל המורדכי בריש פרקין בקוצר : תימא לר"י מאי קאמרי' וקאמרי' סימנין, הא האיבעיא אפ' מהימנין דקא' האשה בדדמי, וא"כ מאי הועילו סימנין דלמח משקר, כמ"ש במ"מ [בה' גירושין פ"ג ה"ט] וע"כ תפסוט דמסימנין לעד. ועוד הקשה, דבאז צריך סימנין, ולקמן בעובדא דדיגלת, מ' דכמב"ע פני אלתר. ונראה לר"י דלא שייך בדדמי אלא בשלא העלוהו, וכפ"ד דקאמרי' והא מ"ס כו', דפ"ר דלא העלוהו, ופריך ותסברא כו' אלא הי"ד כו', ואין זה בדדמי כו', ע"כ דברי המורדכי. ותוכן דבריו הוא, דלס"ד — דמירי בלא העלוהו — דמי למלחמה ואמר בדדמי, אבל למסקנא דמירי בהעלוהו — לכן לא אמר בדדמי, ולא דמי למלחמה ובמו שפיר' ולמעלה דברי תוס'. וז"ש תוס' שם עמוד א' ד"ה והא מ"ס כו', וז"ל : השתא ס"ד שראו הנשים שטבעו אבל לא ראו שהעלוס [מן] המים ולכך א' בדדמי. והרש"א כתב על דברי התוס', ונראה דלפ"י דאף שהעלוס אמרי' בדדמי בלא סימנין, הי"ל גם המקשה ידע שהעלוס אלא בלא סימנין. דהוה קס"ד שלא ראו בו סימנים וע"י ס"ע אמרי' בדדמי, ולכן — לר"י — אפשר לפרש בס"ד שפיר אפילו בראו שהעלוס מן המים. ולא דק המהרש"א בזה. דהא האיבעיא לא קאי אעד, אם אומר בדדמי, ורואי לא קאמרי' בדדמי. אלא דלס"ד — דמירי בלא העלה — היא קאמרה בדדמי, ולא נאמין לעד דלמח משקר, וזה שסיים תוס' שם : ולכך אמרה בדדמי עליה ³². אבל לפי המסקנא — דמירי בהעלוס — אז לא אמרה כלל בדדמי, וא"כ כלל לפימנים לדחיית הכעיא כנ"ל, דזה עיקר תירוצ' הגמ' — דמירי בהעלוס ולא אמרה בדדמי. ולפ"י לא היתה צריכה הגמ' לומר דקאמרי' סימנים, אלא לקושטא דמילתא כנ"ל. וכמ"ש המורדכי. וע"ש במורדכי שכתב בחדא דמבא קושיא

ועוד שהנ"י הביא רמיה דסמנין אסימנין [מובהקין], מעובדא דב' ת"ח הנ"ל, דקאמרי' בגמ' שם קטו ב דאסימנין סמנין. כלומר : בסימנין מובהקין. ושם אמרין בגמ' חונהו אלתר, ומשמע דבלא חונהו אלתר, לא מהני אפילו בסימנים מובהקים. וכ"כ תוס' שם בד"ה וקאמרי' כפ' הראשונה שם, דמירי בסימנים מובהקים, ואפ"ה אמרין שם בגמ' דבעינו אלתר. ואף שכו' תוס' שם בתירוצ' שני : „א"כ מהני ע"י ס"ע, היינו שא"כ סימנין מובהקין, אבל סימנין מובהקין בלא אלתר לא שמענין. וגם הפוסקים לא הזכירוהו, כי אם בשי ומרדכי לפי פירוש נחמ' כנ"ל, וצ"ע בדין זה. ועוד שהקשיא שהקשו האחרונים ונ"י על מ"ש ר"ת נסיפא דהיכא דשלם בפניו מעידין אפילו אחר כמה ימים. והקשו ממשי"ש קכ"א א : איבעיא להו ריב"ז כו' ת"ש כו'. והגמ' הוכיחה — דריב"ז מתיר אפילו לאחר ג' ימים — מעובדא דדיגלת שהתירוהו לאחר ג' ימים. והקשו על ר"ת, דאם איתא דבשלם בפניו מעידים אפילו לאחר ג' ימים, דלמח שלם היה — כך הקשו על ר"ת. ואם נאמר דע"י סימנים מובהקים מותר גם באישתהי, קשה גם כאן, דלמח ע"י סימנין מובהקין התיירו. וע"כ צ"ל לדברי תוס' הנ"ל בריה וקאמרי' כו' שהביא שם דברי ריח — שלא מתירים ע"י הכרה בס"ע, וצ"ל דהא דהתיירו בעובדא דדיגלת, ע"י סימנין התיירו, ואין מתירין בלא סימנין כמ"ש שם התוס' אם לא שלם. ואז — אם הוא שלם — מתירים אפילו כמה ימים. ושם — בעובדא דדיגלת בדף קכ"א — אמרין דוקא בשעתיה, וקאמרי' ת"ש כנ"ל. וא"כ — כיון דע"כ צ"ל דהתיירוהו ע"י סימנים — דלמח ג"כ מובהקין היו. אע"כ דגם מובהקים לא מהני באישתהי. ועל המורדכי — דסובר דבסימנים מהני אפילו באישתהי — לא קשה מסוגיא דדף קטו, מעובדא דב' ת"ח, דקאמרי' בגמ' חונהו אלתר, דהוא פירש דהא דקאמרי' שם בגמ' : „קאמרי' סימנים,

32 בפנינו איתא בתוס' : ולכן אמרו בדדמי, ורבנו נראה דגורס : ולכן אמרה בדדמי.

31 ועל הקושיא השניה — מעובדא דדיגלת, ע"י בסוף ס"ק זה.

באר הגולה

פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ז (קח) ואם נשאת לא תצא. לד ק וכן
 האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה במים שאין להם סוף ולא עלה ואכד זכרו
 ז כן פוסק רבינו
 נכל הנך אנעיות דלא
 נפשו ה"ה ועין נ"ט בסעיף אחריו. ק ג"ז שם יתענה שם.

ביאורי הגר"א

אכל לאלתר נטיע סני ועל המרדכי ל"ק מאי קא' שם
 נעוצדל דגלת ת"ש ללמא סימנין מונהקין הוא דמר'
 חזיל לשיטתו שכ' שם סי' ק"ס על קושית הג"ל
 שהקשו על ר"ת מעוצדל דגלת דלא שלם הוא ותי'
 דהכי קים להו כו' אכל ר"ת ותוס' דין לא ס"ל הא
 דמרדכי שכ' פיר"ה ותימא כו' וכן כה"פ וכנ"ל:
 (קח) ואם נשאת כו'. כן פוסק בכל ספיקא כמ"ש
 לקמן כמו נמים שאל סוף וזירושלמי שם ע"ה ומו
 שיהא נאמן בשעת מלחמה כשיתענה מן הדל חד ז"ל
 ביומיו דרבי אל"ל הן ההוא פלן אל"ל מית הן ההוא פלן
 אל"ל מית ואל"ל וכולהון מתים אמר לון נאילו הוון נחיון
 לא הוון מיייתין ר' ירמיה נשם רבי חנינא מעשה נא

נמרדכי שכתב נהדיא דמכת קושיא הראשונה הג"ל
 הוצרכו לפרש דס"ד דלא העלוהו וכנ"ל והרש"ל האריך
 נחנם ולא עיין דגנרים וגם י"ש"ש שנה נכאן מחד
 והשיג על תוס' שכתב נד"ה וקאמרי כו' פיר"ה כו'
 ותימא כו' וכן הרש"ל כ' ונהגו כו' והוא השיג דל"ז
 לזה דלא הצריכו לסימנין אלא לזהות הנעיה אכל אכן
 קי"ל כפשיטות ור"י"ף והא' דדיגלת ואל"ז לסימנין אכל
 לא הנין דברי תוס' וגם לא עיין דגנרי המרדכי הג"ל
 ולאנן חריפתו הגדולה לא עיין היטב אכל דגנרי אמת
 הוא לפי' הרי"ף ורמב"ן הג"ל ואפשר שכוונתו כן
 הוא לפי' הרי"ף ולהלכה. ועל קושיא שניה מהא
 דגלת פירש וקא' סימנין לו דקא' סימנין מונהקין

ברכת אליהו

המרדכי — דלא בעינן לאלתר, ומותר אפילו לאחר ג' ימים.
 אבל על המרדכי לא קשה קושיא זו, דמרדכי אולי לשיטתו
 שכתב שם סימן ק"פ [בפנינו: סימן פ"ג] על קושיא הג"ל
 שהקשו על ר"ת מעובדא דדיגלת דלא שלם הוא. [צ"ל:
 דלמא שלם הוא. ור"ל שהקשו על ר"ת — מהוכחת הגמ'
 מעובדא דגלת שריב"ב מתיר אפילו לאחר ג' ימים —
 דלמא שלם הוא, ולר"ת בשלם מתירים גם לאחר ג' ימים].
 ותיירך המרדכי דהכי קים להו לתלמודא דבהכי הוה עובדא
 כעין מתני' שלא הי' אלא פרצוף פנים עם החוטם ותו לא.
 וכתירוך זה אפ"ל גם על הקושיא דלמא מיירי בסימנים
 מובהקים, ונאמר דקים להו להכירוהו ע"י ט"ע ולא ע"י
 סימנים. אבל ר"ת ותוס' דידן לא ס"ל הא דמרדכי, שכ':
 פיר"ה כו' ותימא כו'. וכן כה"פ וכנ"ל. והם סוברים דלא
 מהני ט"ע בלי סימנים, א"כ ע"כ צ"ל דעובדא דדיגלת
 מיירי בסימנים, וא"כ קשה דלמא מיירי בסימנים מובהקים.
 ומוכח דאפילו סימנים מובהקים לא מהני באישתהי. ודלא
 כהג"ה שכתב דבסימנים מובהקים מתירים אפילו באישתהי.
 (קח) כן פוסק הרמב"ם בכל ספיקא דאם נשאת לא תצא.
 וכ' בסק"ז דהרמב"ם סובר דבלא קברתיו לא נפשטה
 האיבעיא ביבמות קטו א. וכיון דהוה ספיקא, לכן כתב
 הרמב"ם בה' גירושין פ"ג הי"ט שאם נשאת לא תצא.
 כמ"ש לקמן בסמ"ח ששם הביא המחבר דין אם נשאת לא
 תצא דלא נפשטה. [וע"ש בבאה"ג סק"נ ובכ"ש סקמ"ד.
 וע"ל סקצ"ד. וכמ"ש לקמן בבאה"ג סק"נ]. ובמו במים שאל
 כו', דאמרינן שם קכא ב דאם נשאת לא תצא, וכ"ש בספיקא
 דלא מוציאים אותה מבעלה אם נשאת. ובירושלמי שם פט"ז
 ה"א: ק"א מהו שיהא נאמן בשעת מלחמה נשמעניה מן
 הדא חד ב"נ ביומי דרבי אל"ל הוה הוא פלן אל"ל מית;
 הוה הוא פלן אל"ל מית. ואל"ל וכולהון מתים (וכי כולן
 מתו — פני משה). אל"ל ואילו הוון בחיון לא הוון מיייתין
 (כלומר דמסתמא מתו שאילו היו בחיים וכי לא היו באין

הראשונה הג"ל הוצרכו לפרש דס"ד דלא העלוהו כנ"ל.
 [דמחמת הקושיא הראשונה דמאי מתרצת הגמ', דאסקינהו
 וחזוהו לאלתר וקאמרי סימנים], הרי אכתי יש חשש דאמרה
 בדדמי. וע"ז פירש המרדכי דלפי הס"ד דמיירי בלא העלוהו,
 שייך לומר דהיא אמרה בדדמי. ותיירוך הגמ' הוא, דמיירי
 בהעלוהו, ותו לא שייך לומר דאמרה בדדמי]. והרש"א
 האריך בחנם ולא עיין בדבריהם. וגם ישי"ש פט"ו דיבמות
 סימן ח' שנה נכאן מאר. והשיג על תוס' שכ' ברה"ק וקאמרי
 כו' פיר"ה כו' ותימא כו'. וכן הרש"ל כתב: ונהגו כו' ואפשר
 כו'. והוא השיג על התוס' והרא"ש שכתבו דלא מהני ט"ע
 בלי סימנים, וכתב דל"ז לזה. ואלא הצריכו לתירוך הגמרא
 דקאמרי סימנין, אלא לזהות הפשיטות של הבעיא. אבל
 אכן קי"ל כפשיטות הרי"ף מהא דדיגלת וא"צ לסימנין. אבל
 לא הבין דברי תוס', וגם לא עיין בדברי המרדכי הג"ל.
 ואנן חריפתו הגדולה לא עיין היטב. דלפי הג"ל, עיקר
 תירוך הגמ' הוא דמיירי שהעלוהו, וסימנים — דקאמר
 בומ' — הוא לקושטא דמילתא, דלא מהני ט"ע בלי סימנים.
 אבל דברי היש"ש אמת הוא לפירוש הרי"ף ורמב"ן הג"ל.
 דלדידהו תירוך הגמרא הוא דא"א לפשוט הבעיא. משום
 דשם התירו ע"י סימנים. ואפשר שכוונתו כן הוא לפירוש
 הרי"ף ולהלכה. דלדידה כיון דדחיית הגמ' הוא דמיירי
 שהכירוהו בסימנים, ולכן לא נפשטה האיבעיא שם. וכיון
 דמסקינן להלכה דהבעיא נפשטה מעובדא דדיגלת דנאמן,
 אי"כ ולהלכה — לדידה — לא צריכים סימנים וסגי בט"ע.
 ועל קושיא שניה של המרדכי מהא דגלת דפני כמ"ש בלי
 סימנים, פירש דהא שהוזכר בגמ' בדף קטו ב: וקאמרי
 סימנים, היינו או דקאמרי סימנים מובהקים, אבל לאלתר
 כמ"ש סני. ועל המרדכי לא קשה מאי קאמר בגמ' שם קכא
 א בעובדא דגלת: ת"ש כו'. והוכיחה הגמ' דלריב"ב
 מתירים אפילו לאחר ג' ימים. וקשה מאי הוכחת הגמ',
 דלמא סימנין מובהקין הוה, ובסימנים מובהקים — סובר

ונשתכח שמו הרי זו לא תנשא על עדות זו כמו שנתבאר (קט) (ואפילו אם התירו ז"ל
ולא נשאת לא תנשא) (ריב"ש סימן שע"ט) ר' ואם נשאת לא תצא. הנה: (ק) ודוקא שנשאת ר' מענדל דהא
דקאמר מחז' ריב"ש כי
חסד וכו' ויכלול רב אפי' שם ע"כ וכתב ה"ה דוהכא יא' לו לרבינו ה"כ דלא נפסעל הנשיא אם נשאת לא תצא דהא
הכל אחרין אפתי אסורה ואידיקא דאם נשאת לא תצא וכו"כ בחז' דמסקא להו.

ביאורי הגר"א

אמר וקצרתיו. ושיטת הרמ"ה דהאיצטיל נלל ק' וקצרתיו
אכל בקצרתיו פשיטא ליה דמהימן דהא אפילו היא
עלמה מהימנא כשיטת הפוסקים לקמן בסמ"ה ולא
נפסעל הנשיא ומהא דדינא לין ראה דס' נשאל ראו
הטענה וכתביל סכ"ה נהג"ה ע"ש: (קט) ואפילו
אם כו'. דטעות נדבר משנה חזר ולא הקילו אלא
שלא תצא וליד לע"ה אומר מת שהמינוהו כזי תרי משא"כ
כה"ג דהא אף מנדין אותו וכ"ש שאין הוראתו כלום
ודווקא מנעלה לא מפקינן אפילו נלל הוראתו רק
נטעות וכמ"ש נהג"ה: (קי) ודווקא כו'. שם
נענדל דרנ' שילל דלא אפקוה כמ"ש הפוסקים:

לפני ר' ואמר מחז' נשאת נשאת מן דלא נשאת לא תנשא
ר' איבנו בר נגרא נשעת מלחמה הוות כו' ומה ג"כ
מוכת דגם נלל אמר קצרתיו האינעי' דהא אמר שם
ואילו הוין צחין כו' ולפי' הניל מתורץ מ"ש במלחמות
דהנעין איפסעל ממש"ש ל"ג ל"ד דע"ה ציננה מהני
אזל לעלמא אלא טעמא משום דענדל נללי וכו"כ
הרמז"ם עלמו בסוף ה' גירושין וזה לפי ג' נגמ' כאן
ל"ד משום דדייקא כו' והכל לא דייקא אכל לגי'
הרמז"ם דהספק הוא משום דשאל אמר נדדמי ולא
שייך לא משקרא וכן מה שפסעל שם מששים בני אדם
לכרכו' ושם מלחמה הוי לין ראה משם דהא שם

ברכת אליהו

דהאיבעיא היא בלא קאמר, וקברתי' אבל בקברתי' פשיטא
ליה דמהימן דהא אפילו היא עצמה מהימנא כשיטת הפוסקים
לקמן בסמ"ה. ולא נפשטה הבעיא. ומהא דדינא לין ראה,
דשם בשלא דאו הטביעה, וכמ"שיל סכ"ה בחג"ה, ע"ש
שכתב שיש הבדל בין ראו הטביעה או לא. דבראה הטביעה
יש חשש שמחמת שראה אותו טובע אומר בדדמי. אבל
בעובדא דדינא לין — בשלא ראו הטביעה — אין חשש
דאמר בדדמי. [ועיין מ"ש בסק"ו].

(קט) דטעות כדבר משנה חזר, ומי שהתיר במים שא"ל
סוף הוה טועה בדבר משנה. דהרי משנה וגמ' מפורשת
ביבמות קכא א דבמים שא"ל סוף אשתו אסורה. ולא חקילו
בגמ' שם עמוד ב אלא שאם נשאת לא תצא. ולא דמי לע"ה
אומר מת והתירו להנשא, דאמרין לא תצא מהיתרה
הראשון אפילו אם אח"כ בא ע"ה והכחיש את העד הראשון,
כדאיתא לקמן סעיף ל"ו. דשאני התם שהאמינוהו לעד
הראשון כפי תרי, דכיון דבעדות אשה ע"ה נאמן, הוי כפי
תרי, ואין דבריו של אחד במקום שנים. משא"כ כה"ג —
במים שא"ל סוף — דהא אף מנדין אותו חכם שהתיר והורה
להשיאה כדאיתא בסוף סעיף זה. וכ"ש שאין הוראתו כלום.
ודווקא מבעלה לא מפקינן אפילו בלא הוראתו, רק שנשאת
בטעות שסברה שהיא מותרת, וכמ"ש בהג"ה להלן בסעיף
זה. [ועמש"ש].

(קי) ביבמות קכא א בעובדא דרב שילא דלא אפקוה
כמ"ש הפוסקים. דאיתא שם: ההוא גברא דטבע באגמא
דסמקי אנסב רב שילא לדביתהו כו' שלח להו מים שא"ל

משם — פני משה). ר' ירמיה בשם רבי חנינא מעשה בא
לפני רבי ואמר מאן דנשאת נשאת מאן דלא נשאת לא תנשא
ר' איבנו בר נגרא (קאמר עלה — פני משה) בשעת מלחמה
הוות דהא אמר שעי"א נאמן במלחמה. ע"כ דברי הירושלמי.
הרי מפורש כאן דאם נשאת לא תצא, וכאן מיירי בלא
קברתי', כמ"ש לקמן. ומה ג"כ מוכח דהאיבעיא גם בלא
אמר קברתי', דהא אמר שם: ואילו הוין בחיין לא הוין
מיתין. [שאמר שמתו מפני שאילו היו חיים היו באים אבל
לא ה' בשעת קבורה. וע"ל סק"ו]. ולפי' הרמב"ם הספק
בגמ' הוא דשמא אמר בדדמי, ולא משום שמה משקר].
ולפי' הניל מתורץ מ"ש במלחמות דהבעיא איפסעל ממש"ש
צג צד דע"ה ביבמה מהני אצל להתירה לעלמא. אלא
טעמא משום דמילתא דעבידא לנללי לא משקר. וכ"כ
הרמב"ם עצמו בסוף הלכות גירושין. וזה לפי גירסת הרמב"ם
בגמ' כאן קטו א, דלכן יש סברא שע"ה אינו נאמן מטעם
או דילמא משום דדייקא ומינסבא והכא לא דייקא. ולפי'
גירסא זו, האיבעיא בגמ' היא, אי הא דע"ה נאמן הוא
משום דלא משקר ולכן נאמן אף במלחמה, או דילמא טעמא
דע"ה משום דדייקא ומינסבא. ולפי' כתב במלחמות שנפשטה
האיבעיא מדף צג צד, שמוכח שם דע"ה נאמן משום דלא
משקר. אבל לגירסת הרמב"ם הספק הוא משום דשמא אמר
בדדמי ולא שייך לא משקרא³³. וכן מה שפסעל שם הרמב"ם
שעי"א נאמן מששים בני אדם שהיו מהלכים לכרכום בדף
קכב א, ושם מלחמה הוי, ומוכח שם שע"ה נאמן. ולרמב"ם,
אין ראה משם, דהא שם אמר, וקברתי' ושיטת הרמ"ה

33 לא ביאר רבנו מהי גירסת הרמב"ם ומהי גירסת הרמב"ם.
ונראה דמ"ש בבאורי הגר"א לעיל בגירסת הרמב"ם, והכא לא
דייקא" היא טעות הדפוס, וצ"ל: והכא כיון דוימנין דסניא
ליה לא דייקא ומינסבא. וכ"כ רבנו לעיל בסק"ו בליקוט. וע"ש
בהערה 29. ע"כ לרמב"ם הספק הוא אם יש חשש שע"ה משקר.
ולפי' כתב שנפשטה האיבעיא שע"ה אינו משקר. ולרמב"ם,

הספק הוא אי אמר בדדמי, ולא שייך כאן לא משקרא, ואי אפשר
לפשוט האיבעיא מע"ה ביבמה. ששם מוכח רק שע"ה לא משקר,
אבל אין לזה קשר לבעיין אי ע"ה אמר בדדמי. ועיין בהגהות
הגר"א ביבמות קטו א. ובסיק קמ"ז כי רבנו שגירסת הרמב"ם
היא: איך דוימנין דאמר בדדמי.

באר הגולה

ש מעונדה הנזכרת.
ת מעונדה דרב שילא
סס ע"ת.
א מורדכי דסוף יצמות
והרשנ"ל נשתנה.

ע"פ חכם (קיא) או נטעות שסברה שהיא מותרת (קיה) לכל אם נשאת בעבריינות תלך (תשונת מהר"ם הגי' מרדכי סוף יצמות) (קיה) וכל זה דווקא נמי שהעידו עליו שנטע ממש נזמים שאל"ס לכל נמי שהעידו עליו שהיה נספיה שנסברה נים או כדומה לזה או אפילו שנטע רק לא העידו ששה נמים כדי שתלך נפשו תלך (קיד) ואפילו העיד שתלך שנטע תוששין שזל קרל לנזרים כללו טעיה שכן דרך העולם לקרל לנזרים אלו טעיה ותלך אל"ס העיד נפי' שנטע ממש ושהה כדי שתלך נפשו (נ"י נגס תשונת ההמנין סימן קכ"ה). ש ואפילו היה הכותי שהסל"ת ואמר טבע פלוני ונשאת על פיו ה"ז לא תצא ת וחכם שתורה להשיאה לכתחלה (קטו) (נמים שאל"ס) מנדין אותה. לה א (קטו) יש מי שאומר שאם נפל למים שאין להם

ביאורי הגר"א

למיתה כנ"ל: (קיד) ואפילו העיד כו' שכן דרך כו'. כמ"ש והאניה השנה להשגר וכמ"ס תוס' נזיר יו"ד ח' ד"ה פרה כו': (קטו) במים שאין להם סוף. ס"ל דלל קלי לעכו"ם המעיד אלא לכל מים שזין להם סוף: (קטו) יש כו'. דלזלין נתר רונל ואף דק"ל כשמואל דלל לזלין נתר רונל נרונל דשכית אף שמואל מודה כמ"ס נספיק דכתונות ונסוף

(קיא) או בטעות. מעונדה דר"ג מדיבורי דר"ג כו': (קיה) אבל כו'. דהא רב אשי לא דייק אלא מנזרי ר"ג וז"ש נגמ' מדיבורי דר"ג דלכאורה הוא מיותר אלא דווקא קאמר ככה"ג: (קיה) וכ"ז כו' אבל כו'. כמ"ס בניטין כ"ה ז' וכמ"ס נסליו דנותנין עליו הומרי חיים כו' והוי ספיקא לדורייתא ואפי' נשאת תלך וכמ"ס סכ"ו נהג"ה ודוקא נמים שאל"ס דרובן

ברכת אליהו

(קיה) כמ"ס בניטין כה ב וכמ"ס בפל"י דספינה שנאבדה בים נותנים עליו חימרי חיים והומרי מתים. והוי ספיקא דאורייתא ואפילו נשאת תצא. וכמ"ס ככ"ז בהג"ה גבי ספק אם נשתתה או לא. ודוקא במים שא"ל סוף דרובן למיתה אמרינן דאם נשאת לא תצא, אבל בשאר ספיקות אם נשאת תצא, כנ"ל בס"ק צ"ד.

(קיד) כמ"ס: והאניה חשבה להשבר (יונה א, ד) וכמ"ס תוס' נזיר י א ד"ה פרה כו', וז"ל: ולא שהאניה חשבה כן אלא האדם הרואה האניה חושב עליה להשבר ותולה הפסוק המחשבה באניה, עכ"ל. הרי דדרך בני אדם כשרואים שאניה עומדת להסבב או להשבר כבר אומרים שהאניה טבעה או נשברה ויחזן שבסופו של דבר האניה לא טבעה. ולכן אם לא העיד בפירוש שטבע ממש ושהה כדי שתצא נפשו, אין מתירים את אשתו, דאולי ה"י האיש רק בסכנת טביעה ואח"כ הוא ניצול.

(קטו) ס"ל דלא קאי [רק] אעכו"ם המעיד אלא אכל מים שאין להם סוף.³⁴

(קטו) דלזלין בתר רובא, דרוב הנסבעים במים שאין להם סוף מתים, ולכן יש מי שאומר שגובה כתובתה. ואף דק"ל כשמואל הסובר בב"ק מו ב דלא לזלין בתר רובא בממונא, ברובא דשכית אף שמואל מודה דלזלין בתר רובא. כמ"ס נספיק דכתובות טו ב וכמוהו יומא פה א: רוב ישראל ישראל

סוף הוא ומר מ"ס עבד הכי מיטעא טעיגא אנא סברי כיון דקוו וקיימי במים שיש להם סוף דמי ולא היא כו'. ולא קאמ' הגמ' דאפקיה, אע"ג דהוו מים שא"ל סוף, והיינו טעמא דכיון דנשאת כבר עפ"י הוראת חכם לא תצא.

(קיא) בעובדא דר"ג ביבמות קכא ב. דאמרו שם: ההוא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חסא טבע חסא אר"ג האלקים אכלו כוורין לחסא מדיבוריה דר"ג אולא דביתתו דחסא ואינסבא ולא אמרו לה ולא מידי אמר רב אשי ש"מ הא דאמור רבנן מים שא"ל סוף אשתו אסורה הני מילי לכתחלה אבל אי נסיב לא מפקינן מיניה. [וע"ל ס"ק קי"ב].

(קיה) בס"ק קי"א הובא. דברי הגמ' ביבמות קכא ב, דמעובדא דמדיבורא דר"ג אולא דביתתו דחסא ואינסבא ולא אמרו לה ולא מידי, דייק רב אשי שבמים שא"ל סוף אי נסיב לא מפקינן לה מיניה. ומדקדק מזה המרדכי בסוף יבמות, דדוקא ככה"ג שנשאת שלא בעבריינות לא תצא, דהא רב אשי לא דייק אלא מדבריה ר"ג. וז"ש כנ"ל מדיבוריה דר"ג, דלכאורה הוא מיותר. אלא דווקא קאמר ככה"ג שנשאת עפ"י טעות ששמעה שרב נחמן אישתבע שמת מפני שרובם שטבעו במים שא"ל סוף מתים, אלא שחכמים התמירו ואמרו שלא תנשא, והיא לא ידעה מזה ונשאת עפ"י אמירתה, ולכן לא תצא. אבל אם נשאת בעבריינות תצא.

34 נראה שרבנו בא לתרץ קושית הבי"ש בס"ק ק"ו, שהקשה שם, מה הוסיף בהג"ה: "במים שא"ל סוף", הא בכל מקום מנדין אותו, וסיים שם: ולמה כתב במים שאל"ס, משמע כשאר מקומות אין מנדין אותו, ולא מצינו מי שס"ל כן [נראה שצ"ל: שאין מנדין אותו. וע"ז בא רבנו לומר, שאין כוונת ההג"ה למעט שרק במים שאל"ס מנדין אותו, ולא בשאר מקומות. אלא שכונת ההג"ה היא שלא רק בעכו"ם המעיד (שנוכר מקום במחבר) מנדין לחכם שהורה להשיאה לכתחלה, אלא בכל מים שא"ל סוף (אפילו בישראל המעיד) מנדין אותו. ובאמת הרי"ה שגם בשאר מקומות מנדין אותו, וכמ"ס בב"ש. ולא קשה קושית

הבי"ש, מפני שההג"ה לא בא למעט מקומות אחרים, אלא בא לרבות כל מים שאל"ס — אפילו בישראל המעיד. והא דנקט משאל"ס, היינו משום שהעובדא ביבמות קכא א — שרצו לנדות את רב שילא מפני שהורה להשיאה לכתחילה, ה"י במשאל"ס. ושם לא כתוב בגמ' שה"י המעיד עכו"ם המסל"ת, ומוכח משם שגם בישראל המעיד מנדין לחכם. ומשי"כ רבנו: "ס"ל, אפשר למש שר"ל שההג"ה ס"ל שכן כוונת המחבר, ואפשר לפרש שר"ל שההג"ה ס"ל כן בדברי הרמב"ם בה' גירושין פ"ג ה"ב, שלשונו כלשון המחבר כאן.

סוף גובה כתובתה (לע"פ שאסורה לינשא).

לו ב עיר שהקיפוה כרקום וספינה

באר הגולה

המסורת בים והיוצא לידון הרי הן בחזקת חיים לפיכך אין מעידין על אחד מאלו שמת להתיר את אשתו ג ואפילו מי שהוא בעיר שכבשה כרקום וספינה שטבעה בים (קיו) והיוצא ליתרג אין מעידין שהם כספק חיים ונותנים עליהן חומרי מתים

ביאורי הגר"א

דיעות: (קיו) ליקוט. והיוצא ליתרג כו'. השמיט הגי' לינשא דקא' גמ' וכן הר"ף וכ' הר"ש שפ' כלשנא קמא ודחק שם מאוד לנל דרך הר"ף לפסוק כלי' נתרא והרשניא כתב שפ' בשני הלשונות לחומרא ודבריו נכונים כי כן דרכו לפסוק נדית להחמיר

ברכת אליהו

אליבא דרב יוסף. ללישנא קמא: אמר רב יוסף ל"ש אלא בבי"ד של ישראל אבל בבי"ד של אומות העולם כיון דנפק ליה דינא לקטלא קטלי ליה. וללישנא בתרא: אמר ר"י ל"ש אלא בבי"ד של אומות העולם אבל בבי"ד של ישראל כיון דנפק ליה דינא לקטלא קטלי ליה. וכאן בשו"ע השמיט הגי' לישני דקאמר בגמרא, ולא חילק ביו ב"ד של ישראל לבין בי"ד של עכו"ם. וכן הר"ף שם כתב בהלכותיו רק הברייתא, ולא הביא הגי' תרי מימרי דלישנא קמא ולישנא בתרא. וכתב הרא"ש שם פ"ג ס"ה, שהרי"ף פסק בלישנא קמא לחומרא דבי"ד של ישראל ונותניו עליו חומרי חיים וחומרי מתים. ודחק שם מאד, שלענין בי"ד של עכו"ם לא פליגי הגי' תרי לישני, דלישנא בתרא בדלא חתמי פורסי שנמג. אבל דרך הר"ף לפסוק בלישנא בתרא. והרשב"א כתב שם שפסק בשני הלשונות לחומרא. ודבריו נכונים, כי כן דרכו לפסוק ברי"ת להחמיר. אבל חיותר נכון בדברי

יומא רז' ישראל וכו' להחמיר לנזיקין דווקא נחתה ע"מ הא צרוב ה"ה כישראל ור"י אישתנע על חסא אלא דמחמירין כספק אי"ל כנ"ל דלזלין נתר משאית רחוקות. ליקוט. כהנ"ש דמחמירין משום חומרא דאי"ל ועתוס' דנכורות כ' ג והר"ש ר"פ נתרא

למאי הלכתא אמר רב פפא ולהחמיר לו אבידה. וכן לניזיקין דווקא במחצה על מחצה אמרינן שם דאין מוציאים ממון מספק, הא ברוב ישראל הרי הוא בישראל ומוציאים ממון³⁵. וביבמות קכא ב אמרו דר"ע אישתנע על חסא שטבע במים שאל"ס, ואמר: „האלקים אכלו כוור לחסא", מפני שרובם למיתה. אלא דמחמירין כספק אשת איש, דאזלינן בתר חששות רחוקות, כנ"ל בס"ק ס"א. ליקוט: כמ"ש דמחמירין במים שאל"ס משום חומרא דאשת איש. אבל לענין כתובה, לא חוששים לחששא רחוקה כזו — שישאר חי במים שאין להם סוף. ועיין תוס' דבכורות כ' ב ד"ה חלב פוסר והרא"ש ר"פ בתרא ייבמות שכתבו שם בדמים שאין להם סוף הוה רק מיעוטא רחוקה, דלא שכית שישאר חי. ולכן לענין כתובה לא חוששים לזה, וגובה כתובה.

(קיו) ליקוט: תנן בגיטין כח ב: והיוצא ליתרג נותניו עליהן חומרי חיים וחומרי מתים. ויש שם בגמרא תרי לישני

35 מ"ש רבנו — דמאז דברוב ישראל מחזירים לו אבידה, מוכח דברובא דשכית מודה שמואל דאזלינן בתר רובא — הוא ולא כדברי תוס' בכתובות וביומא שם ד"ה להחמיר. שהתוס' כתבו שם, דהיינו טעמא דברוב ישראל מחזירים אבידה — ולא אמרינן לשימא בזה אין הולכין בממון אחר הרוב — משום דלא אתא ליהדי דמוצא ברשות בעלים. עייש"ה. ומ"ש רבנו רביה מאז דלניזיקין דווקא במחצה על מחצה הא ברוב ישראל הרי הוא כישראל, היינו דאם נגזר תורא דידן לתורא דידה, צריך לשלם לו חצי נזק, כמו ששלמים לישראל, ולא אמרינן דאין הולכין בממון אחר הרוב — וגזון אותו כדון שור של ישראל שנגזר לשור של נכרי שפסור. וצ"ב למה זה נקרא רובא דשכית. ואילו כוונתו הוה רובא דאתא קמן הוה רובא מעליא. ועיין בתוס' בבב"ק כז ב ד"ה קמ"ל, ובסנהדרין ג ב ד"ה דיני ממונות, ובמפרשים שם ושם, וב"ש שם עתא"ה. שמתנתא ד' פרקים ו, ז, ח, ט.

אולם רביה ז"ל, היא רק מקושת הגמ' שם — שהקשו: מחצה על מחצה ישראל למאי כו' אי נימא דנגזיה תורא דידן לתורא דידה לימא ליה אייתר רביה דישאל את ושלם. וראית רבנו היא, דמשמע דברוב ישראל הרי הוא כישראל וחייב לשלם לו נזק. דאלת"ה, היתה הגמ' יכולה להקשות, דאפילו אם רוב ישראל פטור, משום דאין הולכין בממון אחר הרוב. אולם ב"ש שם מקובצת" בכתובות שם בשם שיטה ישנה כתב: אבל אי הוי רוב ישראל נראה דפשיטא הוה דמשלם לו חצי נזק ואע"ג דאין הולכין בממון אחר הרוב לרב קאמרינן וכן נראה דאמרינן ל"צ דנגזיה תורא דידה לדידן ולא משלם אלא אפ"ר דמשמע הא ברוב כותים משלם כוליה ודוקא אליבא דרב דקסבר הולכין בממון אחר הרוב ודאביה דאמרי דברוב כותים אפילו שמואל מודה דבחזקת כותי קאי

ומפקינן מיניה, עכ"ל (ועיין עוד להלן). ולדברי הש"ם אולא ראיית רבנו. ויש לדקדק בדברי רבנו, למה לא הביא רביה ממסקנת הגמ' דאמרינן: ל"צ דנגזיה תורא דידה לתורא דידן פלגא פלגא משלם ואידך פלגא אמר להו אייתי רביה דלאו ישראל אנא ואתון לכו. ומוכח מכאן, דאם רוב נכרים, הרי הוא כנכרי, וצריך לשלם נזק שלם, ולא אמרינן בזה אין הולכין בממון אחר הרוב. וי"ל שרבנו לא הביא רביה ז"ל, משום שיל — כמו שהביא שם השיטה מקובצת בשם כמה ראשונים — דכיון דרוב נכרים, כנכרי חשבינן ליה, ובנכרי לית ליה חזקת ממון. עייש"ה. ועוד אפשר לדחות רביה ז"ל, כמ"ש במ"מ פט"ו מה' איסורי ביאה הכי, וכאן לא שייך לומר אין הולכין בממון אחר הרוב. לפי שאין לו חזקת ממון, כיון שהוא מעצמו מסופק אם הוא עכו"ם או ישראל, עייש"ה.

איברא, שגם ראיית רבנו — מרוב ישראל הרי הוא כישראל — אפשר לדחות, כמ"ש בספר „הפלאה" בכתובות שם, ובספר „שיח יצחק" ביומא שם, דכיון דהוי ישראל לכל מילי, הוי ישראל נמי לענין ממונא. וכי"כ הבי"ח לעיל סימן ד', עייש"ה. ורבנו לא ס"ל האי סברה, וב"הפלאה" כתב שם, שגם התוס' יכולים לסבור סברה זו, והא דכתבו התוס' לענין אבידה תירוק אחר (כמ"ש לעיל), היינו משום דאם נאמר דהיינו טעמא דמחזירים לו אבידה משום דהוי ישראל לגבי שאר מילי, הו"ל לש"ס למינוקט יותר שאר מילי ולא „אבידה", לכך כתבו התוס' ובאבידה מודה שמואל. אולם זה קצת דוחק, וגם לתירוק „הפלאה" אפ"ל דהגמ' נקט „אבידה" להשמיע חידוש זה — דכיון דהוי ישראל לשאר מילי הוי ישראל גם לענין אבידה. ויש עוד איובות דברים בזה, ואכמ"ל.

באר הגולה

וחומרי חיים.

לז

ד בא עד אחד והעיד שמת בעלה והתירוה לינשא על פיו ואחר כך בא עד אחד והכחיש את הראשון ואמר לא מת הרי זו לא תצא מהיתרה ותנשא שעד א' נאמן בעדות אשה כשני עדים בשאר עדיות ואין דבריו של אחד במקום ב' (קיד) (מיהו משום לזות שפתיים לא תנשא) ה (טור) ו (קיד) אבל אם בא השני קודם

ד לשון הרמב"ם פ"ג מה"ש תשנ"ה יבנות דף ק"ז ע"ג וכתב שם לה אם בנזירה. ה מדברי ר' הר"ם פ"ג דכתובות.

טור ונמשעות הנזירה וכן פירש.

ביאורי הגר"א

אם כו'. ונתני' שם עד אומר מת ועד כו' וערש"י נזימ' שם ד"ה לא תנא מהתירא כו' ועתוס' נכתובות שם ד"ה א"ה כו': ליקוט אבל אם בא כו'. ואם נשאת תצא. עתוס' ד"ה הא לא נשאת כו' וי"ל דולדי כו' וסיפא כו' ונכתובות שם ד"ה אי הכי כו' אלל שלפירש הרמב"ם אין הכרה לכאורה מ"מ חמת הוא והא דקאמר שנים אומרים מת ועד כו' תנא. דשם

אלל היותר נכון כדברי רש"ל שפסק כלישנא בתרא ולפי שאין עכשיו דיני נפשות של ישראל לכן השמיטו כדרכו: (קיד) מיהו משום כו'. גמ' כתובות כ"ז ג' ועתוס' שם ד"ה משום כו' וניצמות ק"ז ג' ד"ה הא כו' והרמב"ם משום קושית תוס' הוכיח דלא קי"ל כר"ל והרמב"ם ס"ל דזה לא אתמר אלל אלינא דאזני אלל רנא לא ס"ל הא דר"ל כו': (קיד) אבל

ברכת אליהו

ו"ל: ודוקא התירוה קודם שיבא עד שני המכחישו אבל בא קודם שיחירוה מודה עולא דלא סמכין אקמא דאכתי לא אחשביניה כתי. ועתוס' בכתובות כב ב ד"ה אי הכי כו', שכתבו שם: משמע דדוקא התירוה קודם שבא העד ואמר לא מת הא בא קודם שהתירוה לא. ושם כתבו דאם נשאת תצא. ועיין להלן בליקוט. ליקוט: אבל אם בא כו' ואם נשאת תצא. מהגמ' הנ"ל יש הוכחה רק שאם בא השני קודם שהתירוה לא תנשא, אבל אין הוכחה שאם נשאת תצא. אבל עיין תוס' ביבמות שם ד"ה הא לא נשאת כו', שהקשו שם — על קושית הגמ' מהמשנה על עולא — הרי בכתובות שם מוכח דמילתיה דעולא איירי בדיעבד, ומאי מקשה הגמ' מהמשנה דמירי לכתחילה. ותרצו: דהכא דייק הכי טעמא דנשאת משום הכי לא תצא הא לא נשאת לא נשאת ואם נשאת תצא דהכי משמע דדוק נישאת לא תצא הא לא נשאת לא תנשא ואם נשאת תצא משום הכי פריך מדעולא. ואח"כ הקשו התוס': וא"ת והיכי משני התירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהיתרה הראשון משמע ותנשא לכתחילה. ותרצו: וי"ל דודאי לכתחילה לא תנשא ולא תצא מהיתרה הראשון היינו לענין דאם נשאת לא תצא וסיפא דעד אחד אומר מת ואחד אומר לא מת הרי זו לא תנשא איירי בכת אחת ואפילו נישאת תצא. וכ"כ התוס' בכתובות שם ד"ה אי הכי. אלא שלפירוש הרמב"ם הנ"ל בס"ק קי"ח — דהסוגיא ביבמות חולקת על הסוגיא דיבמות, וסוברת דלעולא מותרת להנשא לכתחילה — אין הכרה לכאורה, שאם בא העד השני קודם שהתירוה אפילו אם נשאת תצא. שהרי כל דברי התוס' הם, בכדי להשוות הסוגיא דיבמות עם הסוגיא דכתובות. ולפירוש הרמב"ם — דהסוגיא ביבמות סוברת דלעולא מותרת להנשא לכתחילה — א"כ שפיר פריך הגמ', וא"צ לחירוצם של התוס' — שכתבו דמשמע ליה דאם נשאת תצא. מ"מ אמת הוא שאפילו אם נשאת תצא כמ"ש בס"ק ק"כ. והא דקאמר שנים אומרים

רש"ל ב,ים של שלמה" שם ס"ט, שפסק בלישנא בתרא, ולכן בבב"ד של עכו"ם, נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים. והא דהשמיט הר"ף הדין שבבב"ד של ישראל מעידים עליו, היינו טעמא ולפי שאין עכשיו דיני נפשות של ישראל, ולא נפ"מ מידי למעשה, לכן השמיטו כדרכו³⁵.

(קיד) גמ' כתובות כב ב. דאיתא שם: ת"ר שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת כו' הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא כו' אמר אבי תירגמ' בעד אחד עד אחד אומר מת המנהו רבנן כבי תרי וכדעולא כו' אי הכי אפילו לכתחילה גמי משום דרב אסי דאמר רב אסי ממך עקשות פה ולזות שפתיים הרחק ממך (משל ד, כד) רבא אמר לעולם תרי ותרי יגהו כו'. ועתוס' שם ד"ה משום כו' וביבמות קיז ב ד"ה הא כו', שהקשו דביבמות שם משמע דבעד אחד מותרת אפילו לכתחילה להנשא. והרמב"ם — משום קושית התוס' — הוכיח דלא קי"ל כרב אסי — שאוסר לכתחילה להנשא, ולכן השמיט הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין ה"ח — הא דרב אסי בכתובות שם — דלא תנשא לכתחילה משום לזות שפתיים. והרמב"ם ס"ל דזה לא אתמר — בכתובות שם דאסורה לכתחילה להנשא — אלא אליבא דאביי, דמוקים הברייתא בעד אחד. אבל רבא — דמוקים הברייתא בשני עדים — לא ס"ל הא דרב אסי. ולדידיה בעד אחד מותרת להנשא לכתחילה. [וע"ל ס"ק קי"ט].

(קיד) מתני' ביבמות קיז ב: עד אומר מת ועד אומר לא מת כו' הרי זו לא תנשא. ושם במשנה הקודמת: עד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא. עד אומר מת ושנים אומרים לא מת אפ"י שנשאת תצא. ובגמ' שם הקשו: טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים. ותרצו: ה"ק ע"א אומר מת והתירוה להנשא ובא אחד ואמר לא מת לא תצא מהיתרה הראשון. וערש"י ביבמות שם ד"ה לא תצא מהיתרה כו',

תרנ"ח) לג"ר דוד פרידמאן מקארלין פ"ד מה' אישות דף קכ"א ע"א בהגהה ב'.

35 עיין בביאורי הגר"א לעיל סימן ד' סק"ז וסימן י' סק"יג ולהלן סימן קמ"א ס"ק קל"ה. וכאן בח"מ סק"י ובב"ש ס"ק ק"ה. ובמ"מ פ"ו מה' גירושין הכ"ט. ובספר "ידוד" (חאראש

שהתירוה ה"ז לא תנשא ז (קכ) ואם נשאת תצא מפני שהוא ספק ה ואם נשאת לעד באר הגולה
שהעיד לה והיא אומרת כרי לי שמת הרי זו לא תצא (קכא) ויש אומרים תצא ז פשיטתא דגמרא
כתובות דכ"ג ע"ב.
ח מנריית' וכלוקמחא דרב שטת סס.

ביאורי הגר"א

נשאת לאחר מעדיה כו' הי"כ ונשאת דירושלמי היינו
התירוה להנשא כמ"ש בגמ' על מתני' וז"ש זין כו' לא
תנשא ולומר ק"ף שלומר ונשאת לא תנשא והוא כתי' של
לזניי בכתובות שם משום דרב אסי וכנ"ל בהג"ה:
(קכא) וי"א תצא. כ"כ הרמב"ן ומ"ש בכתובות שם
לומר לזניי כו' עדיפא ה"ל ללוקמי חפ"י לא התירוה
על פי הראשון רק שניסת להעד כו' ועמ"מ. ודבריו
לין מוננים דהיאך יכול ללוקמיה ככה"ג אי"כ בנתגרשה
נמי כמ"ש בגמרא דרבא שם ת"ר שנים כו' וכן רבא לריך
ללוקמיה ראה דבריו כו' חזל עיקר מחלוקתם תליא

אפילו בזה אחר זה כמ"ש בסוגיא שם: (קכ) ואם
נשאת כו'. כמשי' מפני כו'. כמו בכל ספק כמש"ל
וכמו בשנים ושנים בכתובות שם ויבמות פ"ה וז"ש
ואם נשאת לעד כו' וצירושלמי עד לומר מת ונשאת
ובא אחר ולומר לא מת לא תנא מפני שאמר ונשאת
הא אם לומר עד שלא נשאת ונשאת תנא ח"ר יוחנן
זו דברי יונתן ד"ר יוסי חזל דברי חכמים זין שאמר
ונשאת זין שאמר עד שלא נשאת לא תנשא ואם נשאת
לא תנא וכ"ה בתוספתא ר"פ י"ד והוא ענינו המחלוקת
בכתובות שם בשנים ושנים וכמו שפירשו בגמ' שם

ברכת אליהו

תנשא לכתחילה משום לזות שפתים, וכנ"ל בהג"ה. והא דאמר
בירושלמי שאם נשאת לא תצא היינו בנשאת לאחד מעדיה.³⁶
(קכא) כ"כ הרמב"ן ביבמות ק"ח א מ"ש בכתובות כב ב:
אמר ר' יוחנן שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי
זו לא תנשא ואם נישאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה
ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נישאת
לא תצא מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי תירגמ' ביד אחד
כו' אי הכי אפילו לכתחילה נמי משום דרב אסי כו'. ואם איתא
דאם נשאת לעד האומר מת לא תצא, עדיפא הו"ל ללוקמי
אפילו לא התירוה על פי הראשון, רק שניסת להעד האומר
שמת, והיא אומרת כרי לי שמת, ולכן לא תצא. ומדלא
אוקמוה בכה"ג, ש"מ דבעד אחד בהכחשה בבת אחת, אפילו
אם נשאת לעד המעיד תצא. ועמ"מ פ"ב מגירושין הי"ט
שהביא הרא"ה הנ"ל. ודבריו אינם מובנים, דהיאך יכול
לאוקמיה בכה"ג שנשאת לעד האומר שמת, אי"כ בנתגרשה
נמי אם נשאת לעד האומר שנתגרשה לא תצא, כמ"ש
בכריתותא שם: ת"ר שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים
לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא. ומקמינן
שם דמירי' שנשאת לאחד מעדיה. ועד אחד בהכחשה ושני
עדים בהכחשה שוים בזה לדברי הרמב"ם.³⁷ ולכן אוקמיה
שהתירוה להנשא, ובוה יש הבדל בין מת לנתגרשה, כמ"ש
בגמ', דגבי מת אמרינן: כל מקום שהאמינה תורה ע"א
הרי כאן שנים והאי דקאמר לא מת הו"ל חד ואין דבריו
של אחד במקום שנים. וכן רבא — דמוקים שם דברי ר' יוחנן
בתרי ותרי — צריך לאוקמיה ראה דבריו של רבי מנחם ב"ר

מת ועד כו' תצא.³⁸ דשם אפילו בזה אחר זה כמ"ש בסוגיא
שם.

(קכ) כמשי': מפני שהוא ספק. כמו בכל ספק כמש"ל
סקצ"ד, דבספק אם נשאת תצא. וכאן נמי הוי ספק כיון
שיש עד נגד עד. וכמו בשנים אומרים מת ושנים אומרים
לא מת אמרינן בכתובות כב ב ויבמות פח ב שאם נשאת
תצא, ורק אם נשאת לא תצא. וז"ש: ואם
נשאת לעד כו' לא תנא. ובירושלמי פט"ו דיבמות ה"ד:
עד אומר מת ונישאת ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מפני
שאמר משנשאת הא אם אמר עד שלא נשאת ונשאת תצא
א"ר יוחנן זו דברי [רבי] מנחם ב"ר יוסי אבל דברי חכמים
בין שאמר משנשאת בין שאמר עד שלא נשאת לא תנשא
ואם נשאת לא תצא. ובבבלי ביבמות ובכתובות שם המחלוקת
של רבי מנחם ב"ר יוסי וחכמים היא בשנים ושנים.
ובירושלמי הנ"ל מוכח שהמחלוקת היא בעד נגד עד.
וכ"ה בתוספתא דיבמות רפ"ד שהמחלוקת היא בעד נגד עד.
והוא עצמו המחלוקת בכתובות שם שנים ושנים וכמו שפירשו
בגמ' שם בנשאת לאחד מעדיה כו', הי"כ היינו שנשאת לעד
האומר מת. ונשאת דקאמר בירושלמי היינו התירוה להנשא,
כמ"ש בגמ' ביבמות ק"ז ב על מתני' דשם, וכמ"ש בס"ק
ק"ט. וז"ש בירושלמי: בין שאמר משנשאת בין שאמר
עד שלא נשאת לא תנשא. ואם נאמר ד, נשאת" היינו נשאת
ממש, מאי שייך לומר לא תנשא. אע"כ דמשנשאת היינו
התירוה להנשא.³⁷ ואמר אף שאמר משנשאת לא תנשא,
והוא כתירין של אביי בכתובות שם משום דרב אסי, דלא

36 גראה שיש כאן טעות הדפוס בדברי ביאורי הגר"א. וצ"ל:
והא דקאמר עד אומר מת ושנים כו' תצא. וכוונת רבנו,
לח' דתנן שם: עד אומר מת ושנים אומרים לא מת אעפ"י
שנשאת תצא. ולפי הנ"ל קשה, הרי גם כע"א אומר מת ו עד
א ח'ד אומר לא מת אמרינן דאם בא השני קודם שהתירוה אם נשאת
תצא. וא"ל דהחידוש הוא דבשנים אומרים לא מת אפילו אם
בא אחר שנשאת. תצא דהא נמי פשיטא. וכמ"ש בגמ'. ומשמע
המשנה באה לדייק דרק בשנים אומרים לא מת תצא, הא כע"א
א ח'ד תצא אפילו אם בא השני קודם שהתירוה. וע"ז מתוך רבנו
שלא קשה הדיוק מהמשנה, דשם אפילו בזה אחר זה כמ"ש

בסוגיא שם, דמירי' בפסולי עדות, ואשמעינן מתני' ותצא
עפ"י שתי נשים הבאות אחרי כן. ועש"ה בסוגיא דיבמות, ועדין
קצ"ע לשון רבנו.

37 זה לא כדברי הפרי"משה" שם בירושלמי, שכתב שהירושלמי
פליג בזה אאוקמחא דבבלי אליבא דעולא, דהיינו התירוה
להנשא.

38 עיין מ"ש בזה ב"חזו"איש" הלכות אישות סימן כ"ט ס"ח.
39 עיין מ"ש ע"ז ב, ד"ד דוד" (וארשא תרס"א) לגר"ד פרידמאן
מקארלין ח"ב דף רנ"ב ע"א בהג"ה וב"חזו"א" סכ"ט ס"ז ובספר
"אבי עזרי" (ירושלם תש"ח) לגר"א שך שליט"א דף ג"ד.

באר הגולה

ס סס נחמיה דינמות
דק"י ע"ב.
י כתב הרי"ס כיון
שנשאת ועדלא איסורא
לע"פ שלא נבעל תלד
ועיין לעיל סימן י"א
סעף ג'
כ כלשנא נחמיה סס
נחמיה.

ס ואם באו שנים ואמרו לא מת אע"פ שנשאת י תצא לדברי הכל. הנה: (קכב) ודוקא
שהיא שותקת חלל אם היא גם כן חומרת מת הוי ליה כתרי ותרי חס העדים הם נשים חלל
הנעל שנשאת ליוני נאמן על עצמו (כ"י פ' האשה קמח). כ במה דברים אמורים בשחיה
האחד שנשאת על פיו כמו שנים שבאו והכחישו אותו כגון שנשאת על פי איש
ובאו שנים ואמרו לא מת או שנשאת על פי אשה או על פי עצמו ובאו שתי נשים
או שני פסולים של דבריהם ואמרו לא מת אבל עד כשר אומר מת ונשים רבות
אומרות לא מת או פסולים אומרים לא מת הרי זה כמחצה על מחצה.

ביאורי הגר"א

לחלק קודם הנשואין או לח"כ ונ"י חיתא להדיא הנעל
ליוני נאמן על עצמו לומר אני הוא והוא מסוניא דינמות
פ"ח נ' הנ"ע נפסולי עדות כו' וחז"ל כל כו'
ונלל מחשבתו הוי תרי וחד חלל נמכשתו הוי
תרי ותרי ולק' שהנעל מחשיבה לא חמירין דה"ל
תלתא וחלוקין נתר רוב דעות וללא כרש"י סס ד"ה
יכדר' מחמיה כו' חלל היכא כו' ללא כו' חלילו הן
אלף וכמ"ס נרמזים ושי"ע למטה דה"ל כו' או ע"פ
עלמה ונלו נ' נשים כו' דלדברי רש"י ה"י יתה
וחוקת ח"ל משנשאת חלילו ע"פ עלמה:

ברכת אליהו

כאן בהג"ה שאינו נאמן על עצמו, דמשמע דלכו"ע אינו
נאמן. ודוקא לחלק ולומר שרק אם אמר קודם הנישואין הוא
נאמן, ולא אח"כ. ובנ"י ביבמות פה ב — ששם המקור לדין
זה — איתא בהרי"א הבעל אינו נאמן על עצמו לומר אני הוא.
ולכן מלת „שנשאה" ט"ס, וצ"ל: אבל הבעל אינו נאמן על
עצמו, וכונתו שאינו נאמן על עצמו לומר שהוא בעלה
הראשון — כדברי הנ"י. והוא מסוניא דינמות פה ב: אמר
שמואל לא שנו (דתצא מזה ומזה) אלא שלא מכחשתו אבל
מכחשתו לא תצא במאי עסקינו כו' הב"ע בפסולי עדות כו'
ואיבע"א כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו מאה
נשים כע"א דמיין הב"ע כגון דאתא אשה מעיקרא. ועי'
מפרש הנ"י, דבלא מכחשתו ונשאת עפ"י אחת ואח"כ
באו שתי נשים ואמרו לא מת הוי תרי וחד ותצא. אבל
במכחשתו מצרפים אמירת האשה — שאומרת מת בעלי —
לאמירת האשה שמעידה שהבעל מת, והווי תרי ותרי ולא
תצא. ואף שהבעל מכחישה ואומר אני הוא, לא אמרינן דהוא
ושתי הנשים האומרות לא מת הוי' לתלתא ואוליגין בתר רוב
דעות דלא מת, לא אמרינן הכי, משום שהבעל אינו נאמן
לומר אני הוא. ודלא כרש"י שם ד"ה וכדרכי נחמיה [בפנינו]
זה בדי"ה: ועשו שתי נשים], וז"ל: אבל היכא דאמרה ברי
לי שאין זה דל עד קמא מהכא אין פסולי עדות נאמנים להעיד
על אדם אפילו הן אלף כו' ומחוקת אשת איש יצתה לה על
פי ראשון. דלדברי רש"י, ה"י כשהיא אומרת מת בעלי,
יצתה מחוקת איש משנשאת עפ"י עצמה, ואין נשים אחרות
נאמנות להכחישה. ולדברי הנ"י השתים נאמנות להכחישה.
וכ"ה דעת הרמב"ם בפ"י מגירושין ה"כ והשו"ע, ובמ"ש
ברמב"ם שם ושי"ע למטה: ברי"א (דתצא) כו' או עפ"י עצמה
ובאו כ' נשים או שני פסולים של דבריהם ואמרו לא מת.
ולרמב"ם ושו"ע, אין היא נאמנת יותר מאשה אחרת, והיא
כשאר פסולי עדות, דאוליגין בתר רוב דעות, ואם שתי

נפלותא אחרת נספ"י דינמות ורנ' חשי חמר סס אם
כנס לא יוליג ופי' הרמז"ם ורש"י דקאי גם לעד
המעיד חלל הרמז"ן ורש"י ותוס' סס ועתוס' דכתנות
סס ד"ה כגון כו' פירש דנעד המעיד חס כנס יוליג
כתש"ל לעי"נ שהרמז"ן כ' סס שחנצל דעתו לא ס"ל
כן להלכה ע"ס. עמ"ש דלשיטת תוס' ורמז"ן ורש"י ספ"י
דינמות חפ"י אין אחר מחישו תלד בניית להעד ועיין
תוס' דכתנות סס ד"ה כגון כו' והוא כשיטת דס"ל
תלד. ליקוט: (קכב) ודוקא כו' הבעל שנשאה.
שנשאה ט"ס דהא קאמר ולא נשאת לעד כו' ודוקא

יוסי בגירושין ולא ראה במיתה מ"ט מיתה אינה יכולה
מכחשתו גרושין יכולה מכחשתו. אבל לולא הסעם הזה, ה'י
גירושין שוה למיתה. ולכן לא מוקים לה שנשאת לעד האומר
מת, דא"כ גם בסיפא בנתגרשה אם נשאת לעד האומר בנתגרשה
לא תצא. ואולה ההוכחה מגמ' זו. אבל עיקר מחלוקתם תליא
בפולגותא אחרת כפס"כ דיבמות כה ב. דרב איש אמר שם
אם כנס לא יוציא. ופי' הרמב"ם [עפ"י מ"ש בפ"י מגירושין
ה"י] ורש"י שם ד"ה כנס דקאי גם לעד המעיד. אבל הרמב"ן
ורש"י ותוס' שם ד"ה אמר להו — ועתוס' דכתובות כב
ב ד"ה כגון כו' שמוכח שגם הם — פירשו דבעד המעיד אם
כנס יוציא, כמש"ל סימן י"ב סק"ב. אע"י שהרמב"ן כתב
בגירושין ליבמות שם שמכחשל דעתו לדעת רש"י, מ"מ לא
ס"ל כן להלכה, ע"ש. והרמב"ם — שכתב בפ"י מגירושין
ה"י שגם בע"א בהכחשה אם נשאת לעד האומר מת לא תצא
— אויל לשיטתו שבעד המעיד אם כנס לא יוציא, וזוהי השיטה
הראשונה שבשו"ע. והשיטה השניה שבשו"ע, היא עפ"י
שיטת תוס' ורמב"ן ורשב"א, דבעד המעיד אפילו אין אחר
מכחישו אם נשאת לעד תצא, מחמת החשש דשמא העיד העד
בשביל לישא אותה. ליקוט: עמ"ש דלשיטת תוס' ורמב"ן
ורשב"א ספ"י דיבמות אפילו אין אחר מכחישו תצא בניית
להעד. ועיין תוס' דכתובות כב ב ד"ה כגון כו'. ומוכח משם
דבעד אחד אם נשאת לו, תצא אפילו אם אין אחר מכחישו.
והוא כשיטת דס"ל ביבמות כה ב ד"ה אמר להו דככה"ג
תצא. דמוכח בתוס' ביבמות שם, דכל היכא שיש חשד שיגידו
האנשים שאמר שפלוגי מת מפני שרצה לישא אותה — ואם
החשד כגון הרי יש כאן איסור דאורייתא ולא רק רגנה —
ה"ז תצא.

(קכב) מ"ש בהג"ה: „אבל הבעל שנשאה אינו נאמן על
עצמו", מלת „שנשאה" ט"ס. דהא קאמר המחבר: „ואם נשאת
לעד כו' הרי זו לא תצא" לדעה הראשונה, א"כ למה כתב

הנה: (קב) ודוקא שאלו נידח קודם שהתירוה על פי עד אחד הראשון אצל אם התירוה ע"פ עד הכשר ולאחר כך נלו הפסולים לא תלז מהתירה הראשון ל (טור). ואם נשאת לאחד מעידיה ל וכו' שפירש"י שם והיא אומרת (קב) ברי לי שמת הרי זו לא תצא. הנה: (קב) ועכו"ם המסיתים לפי תומם וכו' ש"ס ה"ה לדעת הרמז"ס ולא כמ"ע הרמז"ן והרש"א לדעת הרמז"ס הניח' ה"ה סס.

ביאורי הגר"א

(קב) ודוקא כו'. רש"י שם ד"ה כלהיכל כו' וכן מפ' המ"מ דברי הרמז"ס הנ"ל הנזכר נש"ע אצל הרמז"ן ורש"י מפ' רש"י דברי הרמז"ס דאפילו לאחר שהתירוה ע"פ הראשון ה"ל כמחצה ע"מ וכי"מ נדנריו וזהו לשיטתו דס"ל אפילו נמחצה ע"מ לא תלז נניסת לל' מעדיה כו' כמש"י ולא נשאת כו' אצל לשיטת הרמז"ן דתלז נדח וחד ע"כ ל"ל כפי' רש"י כחן וכו"כ המ"מ: (קב) ברי לי שמת. וכן פ' הר"ח דלז כרש"י נכתובות שם ד"ה נאומרת כו'. ליקוט: (קב) ועכו"ם כו'. ר"ל דעכו"ם מסלית נאמן אף להחמיר ולהכחיש

ברכת אליהו

לאחד מעדיה ואומרת ברי לי לא תצא. ופירש"י שם דאומרת ברי לי היינו שאומרת, אין לבי נוקפי שבירי לי אילו היה קיים היה בא". וכתב ע"ז הר"ן, וז"ל: ואין פירושו מחזור דודאי כיון שאינה יודעת הדבר בבירור באשם תלוי קיימא אלא ודאי הכי פירוש באומרת ברי לי שראיתיו שמת וכי אמיננן שהאשה שאמרה מת בעלי נאמנת היינו בדליכא עדים דמכחשי לה, עכ"ל. ודברי הרמב"ם בפ"ב מגירושין ה"ט ודברי המחבר שכתבו: ברי לי שמת, הוא כפירוש הר"ן ולא כפירש"י.

(קב) ר"ל דעכו"ם המסלית נאמן אף להחמיר ולהכחיש כשאר פסולי עדות. וכפי' בהג"מ בפ"ב מגירושין הכ"ב בשם ר' גרשון. וע"ל סימן ז' סיב בהג"ה שפסק רמסלית אינו נאמן להחמיר לענין שבוייה. [ועמש"ש סק"ז ושם בח"מ סק"ה וב"ש סק"ו וכאן בח"מ סק"ד]. והוא מחלוקת במרדכי סוף יבמות ע"ש. ופולונתיהו תליא ממ"ש ביבמות כפי"ב א: פשט (שעכו"ם המעונין בהגדתו לא הוי מסלית) מהא מתניתא נכרי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של עזיקה הן של נטע רבעי הן לא אמר כלום לא נתכוון אלא להשביח מקחו. מ' דלפי שנתכוון להשביח מקחו, לכן לא הוי מסלית, ואינו נאמן להחמיר לומר של ערלה הן כו'. הא במסלית נאמן להחמיר לאסור הפירות. אבל הרשב"א פי' בתשובה סימן קי"ח דמסלית אינו נאמן להחמיר. ושם ביבמות — במוכר פירות — דמשמע דאילו ה"י מסלית ה"י נאמן להחמיר, היינו משום שהוא תחת ידו ונאמן מינו דאי בעי קלתיה כמ"ש בספ"ע דפנהדרין ל א, או דאי בעי לא מובין ליה לפירות ניהלן. וכפי' ביריד סימן פ"ז פי"א שאין עכו"ם מסלית נאמן לאסור. [ועמש"ש סק"ו]. וערשבי"א בתשובה פי' קי"ח הנ"ל 40. וביריד סימן ש"ז סיב בהג"ה פסק שעכו"ם מסלית נאמן להחמיר לומר שצוהו ישראל להטיל מום בבכור. ואף שבש"י דחק שם בפק"י, דשאני התם דאיכא אומדנא שהעכו"ם אומר

נשים מכחישות אותה תצא. [ועח"מ סק"ע"א וב"ש ס"ק קט"ו]. (קב) רש"י ביבמות ק"ז ב ד"ה כל היכא פו', וז"ל: כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא והתירוה על פיו אפילו מאה נשים כעד אחד דמיין וכי היכי דעד אחד בטל דאמיננן ראשון הרי הוא כשנים ואין דבריו של אחרון במקום שנים מאה נשים נמי בטלים לגביה כו' עכ"ל. וכן מפרש המ"מ בפ"ב מגירושין ה"כ דברי הרמב"ם הנ"ל הנזכר בשו"ע. אבל הרמב"ן ורשב"א (הובא שם במ"מ) מפרשים דברי הרמב"ם דפליג על רש"י וסובר שאפילו אם באו לאחר שהתירוה ע"פ הראשון ה"ל כמחצה על מחצה. וכן משמע בדבריו של הרמב"ם שלא הזכיר דוקא שבאו לפני שהתירוה ע"פ הראשון. וכפי' המבואר ביבמות לתירוצו בתרא כשבא עד אחד כשר מעיקרא ואמר מת ואח"כ אפילו באו מאה נשים ואמרו לא מת לא תצא. ואם נאמר שאפילו בבאו הפסולים אחרי שהתירוה הוי כמחצה על מחצה צ"ל דהא דלא תצא היינו כשנשאת לצד האומר מת. וזהו לשיטתו של הרמב"ם דס"ל אפילו במחצה על מחצה [בחד וחד] לא תצא בניסת לאחד מעדיה והיא אומרת ברי לי שמת כנ"ל בס"ק קכ"א, וכמש"י: ואם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת ברי לי שמת הרי זו לא תצא [ועב"ש ס"ק קי"ח]. אבל לשיטת הרמב"ן הנ"ל בס"ק קכ"א דתצא בחד וחד אפילו אם נשאת לאחד מעדיה, א"כ אי אפשר לומר שאם באו הפסולים אחרי שהתירוה ע"פ הראשון דהוי כמחצה על מחצה, דא"כ למה לא תצא הרי במחצה על מחצה דהיינו בחד וחד אפילו אם נשאת לאחד מעדיה תצא. וע"פ צ"ל כפי' רש"י כאן שאם התירוה ע"פ הראשון תו לא הוי כמחצה על מחצה, אלא הראשון הוי כתר, ואין דברי הפסולים כלום נגד העד הראשון, ולא תצא מהתירה הראשון. וכן כתב שם המגיד משנה.

(קב) וכן פירש הר"ן דלא כרש"י בכתובות שם ד"ה באומרת פו' — ליקוט. דבכתובות כב ב אמרינן שאם נשאת

ביאורי הגר"א

וכן אם (פי') [סי'] של"ז ס"א פ' נטור גש"ע שמתאגלים על פי עכו"ם מסיח לפי תומו נלחמן להחמיר והוא מדברי הרא"ש פ"ג דמ"ק סע"ט דשם ראז"ה והג"ה ר"ה מדברייהם הנ"ל עכו"ם שהיה מוכר כו' וכתב ומסיים בתוספתא דברי רש"י ר' אומר נלחמן העכו"ם להחמיר אלל לא להקל וק"ל הלכה כרבי מחזרו ואפילו לגבי אביו וכן פירש"י ברפ"ג דסנהדרין כ"ג ז' סוף העמוד שם ורש"ם נ"צ ק"ע ז' ד"ה אלל כו'. ומרדכי שם ס' תתקנ"ו והג"ה (פ"י) [פ"ז] מה' אלל כ' דשם ראז"ה מהתוספתא הנ"ל הג"ה להיפך דברי רבי רש"י. אומר העכו"ם נלחמן להחמיר אלל לא להקל וכו' וק"ל כרבי מחזירו אלל לא ומרנו ורש"י אביו ורצו ה' וכן כתב הר"י ר"ש דפ"ה דג"ש ס"ה דשם ג"ה וכן וכת"ש נח"מ ס' ר"ץ ולכאורה דברי רש"י תמוהין הלא דשם אינו מסל"ת כמ"ש לא נכתוב זה כו' וכת"ש נצמזת שם ועוד דהא רצא פטט מדברי ת"ק דאינו נלחמן וע"כ כת"ק ס"ל אלל קיצר נלחמן התוספתא דהכי איתא בתוספתא פ"ה דדמאי עכו"ם שה' נוה ואומר בואו וקחו לכם פירות של עזקה הן של ערלה הן של רצני

ברכת אליהו

נאמן להחמיר דברי רבי רש"י אומר אינו נאמן שרבי העכו"ם לא מעלין ולא מורידין. ומביא הראב"ה ר"ה מסיפא ששם העכו"ם מסל"ת, ואינו משביח את מקחו במה שאומר מפלוני לקחתים, וע"ז אמר רבי שנאמן להחמיר וכתב הרא"ש במוע"ק שם והר"ם דחאח לראיה מתוספתא הנ"ל, דשם הא דנאמן, הוא מפני שהוא תחת ידו, כמ"ש הרשב"א בג"ל. ופ"ה במרדכי והג"ה הנ"ל⁴¹. אלא שהגרסא שם להיפך כנ"ל: שרבי אומר שאינו נאמן ורש"י אומר שנאמן. ועוד שכתב המרדכי דבמסל"ת אף מהר"ם מורה שנאמן, אלא שראב"ה סובר אף במתכוין להעיד, העכו"ם נאמן להחמיר, ומביא ראיה מתוספתא הנ"ל, ומפרש התוספתא במתכוין להעיד, ומהר"ם פליג, לפי דהא דנאמן העכו"ם לענין הפירות, הוא מפני שיוצא מתחת ידו. וכן מי לכאורה בתוספתא שם, דמייירי במתכוון להעיד. איתא התם לפני התוספתא הנ"ל: עם הארץ שאמר זה טבל זה תרומה זה ודאי זה דמאי אעפ"י שאמר החשוד על הרב לא דנו ולא מעידו ולא נחשדו ישראל על כך. ובתר הכא איתא שם התוספתא הנ"ל: עכו"ם שהיה צוות כו'. ומי שהביריתא דעכו"ם שהיה צוות כו' הוי דומיא דרישא דמתכוין להעיד דישאל נאמן שאינו חשוד בזה, וכמ"ש הרמב"ם בפ"ס י"ב מה' מעשר שנאמן אפילו במתכוון להעיד. והא דביבמות שם מביא ראיה מהביריתא למסל"ת שאינו נאמן כשיש לתלות שאומר זאת מחמת גגיעה כגון לאיים וכדומה. ולפי הנ"ל — דהביריתא מייירי בנתכוון להעיד — קשה היאך מביא ראיה בנתכוון להעיד למסל"ת. אולם הרא"ה היא כך: כיון דלהחמיר נאמן אף במתכוין להעיד לרבי, והוי כמו מסל"ת להקל, ואפ"ה אינו נאמן ברישא משום דתלינן

אמת, דבריו דחויין. שבתח"ד סימן קס"ט מה' דמשום מסל"ת נאמן, ולא משום אומדנא. וכן ביו"ד סימן שצ"ז ס"א פ"ה במור ושו"ע שמתאבלים עפ"י עכו"ם מסל"ת דנאמן להחמיר. [ועמ"ש סק"א] והוא מדברי הרא"ש פ"ג דמועד קמץ סימן ע"ט [בפנינו: סימן ל"ב] בשם ראב"ה. והביא ראיה מבריתא הנ"ל: עכו"ם שהיה מוכר כו'. וכתב שם: ומסיים בתוספתא דברי רש"י רבי אומר נאמן העכו"ם להחמיר אבל לא להקל. וק"ל הלכה כרבי מחזרו ואפילו לגבי אביו. וכן פירש"י ברפ"ג דסנהדרין כג ב' סוף העמוד שם ורש"ם כב"ב קע ב' ד"ה אלל כו'. דהלכה כרבי מחזרו אפילו לגבי אביו. ומרדכי במוע"ק סימן תתקנ"ו [בפנינו: סימן תתקנ"ה] והג"ה פ"ז מה' אבל הלכה ה' אות ו' כת' בשם ראב"ה מהתוספתא הנ"ל הגרסא להיפך: דברי רבי רש"י אומר העכו"ם נאמן להחמיר אבל לא להקל. וכתב במרדכי: וק"ל כרבי מחזרו אבל לא מוכר, ורש"י אביו ורבי היה. וכ"כ הר"י בנימין גב א' והרא"ש שם פ"ה מה' בשם גאון, וכמ"ש בח"מ סימן ר"ץ סק"ב.

ולכאורה דברי ראב"ה תמוהין. הלא דשם בתוספתא דנכרי שהי' מוכר פירות אינו מסל"ת, כמ"ש: לא נתכוון זה כו', וכמ"ש ביבמות שם. והיאך למד מזה הראב"ה לענין מסל"ת. ועוד דהא רבא [צ"ל: רב יוסף] פשט ביבמות שם מדברי ת"ק דאינו נאמן, וע"כ כת"ק פ"ל, ולמה פסק הראב"ה דנאמן, לא כת"ק. אבל הראב"ה קיצר בלשון התוספתא. דהכי איתא בתוספתא פ"ה דדמאי: עכו"ם שהיה צוות ואומר בואו וקחו לכם פירות של עזקה הן של ערלה הן של רצני הן אינו נאמן מפני שהוא כמשביח את מקחו אבל אם אי"ל מאיש פלוני עכו"ם לקחתים מאיש פלוני כותי לקחתים משלי הבאותים

כל הבד כולו קרעם מקו מסית לפי תומו ג"ל דנאמן. ובהג"מ איתא דהדחה הנ"ל מהתוספתא, וגם "הסכרא גדולה" שהביא המרדכי.

41 בפנינו במרדכי ליתא הדחיה — דטעם התוספתא הוא מפני שתחת ידו. אבל איתא שם דעת הר"ם: "וסברא גדולה היא דאין להאמין עכו"ם היכא ונתכוון להעיד דאם היה לנו להאמין עכו"ם אשר פיהם דבר שוא ושמהם אלי גיל להוציא דבה נתמלא

דין כשאר פסולי עדות (מרדכי פרק האשה נתרלא) (קטז) וכל שאינו מסיה לפי תומו אינו נאמן
לא לאסור (קכז) ולא להתיר. — לח מ (קכז) אשה אומרת מת או היא שאמרה מת בעלי
ואחר כך בא עד כשר ואמר לא מת ה"ו לא תנשא ואם נשאת תצא : וי"א שאם אשה
לנני עד כשר ה"נ הורע כח אשה אחת לנני עד כשר וכ"כ הטור. ג ה"ה נצט הרמנ"ן והרשב"א וכ"כ הנ"י.

ביאורי הגר"א

יוחנן דקאמר פונדקית (נכריות) [נכרית] כו':
(קכז) אשה כו' וי"א כו'. וחמ"ש כ"ח שהלמינה תורה
כו' וכו' אפילו אשה שגס לה האמינה תורה ואין עד
כשר יכול להכחישה אח"כ אלל הרמנ"ס סוגר אפי'
התירה ע"פ האשה נתחלה אינו כלום נגד העד כשר
כמ"ש הרמנ"ן ורשב"א וי"א וכו' שגס והוא מפ' כשר
כשנים כשרים ונפסול כשנים פסולים וכמ"ש ללישנא
נתרל לר' נחמ"י אלל הס חולקים עליו ונצי"ן רש"י
וירושלמי שם עד אומר מת ועד כו' גדול מנימין נצט
ר"ב כ"ח שהתירו עדות אשה האיש מכחיש את האשה
והאשה (מכחישה) [מכחישה] את האיש וניתני עד אומר
מת ואשה אומרת לא מת אשה אומרת מת ועד אומר

ברכת אליהו

מתכוין אין עדותו עדות. וכר' יוחנן שם בגמ', דבמתכוין
להעיד אף בלי מתכוין להתיר אינו נאמן. וכן איתא בגמ'ין כח
ב ושי"מ, ובני"ל בשו"ע כסימן זה בהרבה מקומות, דגוי נאמן
רק במסל"ת, ולא במתכוון להעיד. ואע"ג דביבמות קאב ב פליג
רב יהודה אמר שמואל על ר' יוחנן וסובר דנמתכוין להעיד
בלי מתכוון להתיר נאמן העד"ס, מ"מ הלכה כר' יוחנן
שאינו נאמן. ודחסי"א שם קכב ב כר' יוחנן. דקאמר התם:
"המרדכי נכרית היתה ומסיחה לפי תומה", ולכן האמינה,
אבל לולא היתה מסל"ת, לא היתה נאמנת, אע"ג שלא
נתכוונה להתיר.

(קכז) ראה לדעה השניה ממ"ש ביבמות פ"ב ב כל מקום
שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד
במקום שנים. ומ' אפילו אם העד הראשון הוא אשה, ג"כ
אמינו: כל מקום כו' שגס לה האמינה תורה ואין עד כשר
יכול להכחישה אח"כ. אבל הרמב"ם בפ"ב מגירושין הכ"א
— שהוא בעל הדעה הראשונה — סובר אפילו התירה עמי'
אשה נתחלה אינו כלום נגד העד הכשר, כמח"ש הח"מ
והרמב"ן ביבמות ק"ח א והרשב"א וי"א שם ק"ז ב בשמ. והוא
מפרש כשר כשנים ונפסול כשנים פסולים וכו' ובמ"ש
ללישנא בתרא לר' נחמיה⁴². אבל הם חולקים עליו ומביאין
ראיה מירושלמי דביבמות פט"ו ה"ו. דתנן התם: עד אומר מת
ועד אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת הרי
זו לא תנשא. ואומר ע"ז הירושלמי: גדול מנימין [בפנינו]:
גידל בר בגימין] בשם רב כל מקום שהתירו עדות אשה
האיש מכחיש את האשה והאשה מכחישה את האיש וניתני

שלא יוכל העד הכשר להכחישו. ובמ"ש ללישנא בתרא לר'
נחמיה שם בגמ' שעד פסול הורע כחו לגבי עד כשר. אולם מ"ש
רבו שבפסול הרי הוא כשנים פסולים, אין כוונתו שהוא ממש
כשני עדים פסולים, וא"כ אין העד יכול להכחישה. כמ"ש להלן
בהג"ה דבמ"ג ג' לא תצא מהיתירה וכמ"ש רבנן. להלן ס"ק
קכ"ח. אלא כוונתו. שהעד הפסול הוא כשנים פסולים לענין זה
שלא יוכל אח"כ עד פסול להכחישו.

דלהשביח מקחי אומר כך. והו"ה במסל"ת להקל, אינו נאמן
— כשיש לתלות שאומר זאת מחמת נגיעה. ומ"מ כולם
מסכימים לפי"ו. שהלכה כדברי האומר של עכו"ם הן כו'
דנאמן כשלא שייד לומר שמשביח מקחו, ודלא כמ"ש רבנו
ירוחם — בספר אדם ותוהו בתיב אחד ועשרים חלק שני —
שאינו נאמן. ובפיר"ד ס"ס רצ"ד פסק בשו"ע כמ"ד אינו
נאמן, ועמ"ש סק"ו. ופסק כאן בדברי הראש"ש שם בשם
ראש"י דפליגי במסל"ת, אבל בלא"ה מורים דאינו נאמן
לא להתמיר ולא להקל. וי"ש כאן: ועכ"מ המסל"ת דינו
כשאר פסולי עדות. ונאמן אף להתמיר] וכל שאינו מסל"ת
אינו נאמן לא לאסור ולא להתיר. [וע"ל ס"ק קכ"ו].

(קכז) ליקוט: כמ"ש ביבמות מו א: ארנב"י לדברין
עכו"ם אתה ואין עדות לעכו"ם. ועיין תוס' שם ד"ה ואין כו',
שכתבו שם דרך על עצמו נאמן משום דשוי נפשיה חתיכא
דאיסורא, אבל בלא"ה אין עכו"ם נאמן לאסור, דשם בסוגיא
מירי שבא לפסול בנו ע"ז שאומר נתגירתי ביני לבין
עצמי. ודברי הראש"י שבמרדכי הנ"ל בס"ק קכ"ה תמוהין.
שכתב דבתוספתא הנ"ל בס"ק קכ"ה פליגי במתכוין להעיד,
ופסק דנאמן להתמיר. וזה דלא כמ"ש ביבמות הנ"ל, ונגד
הגמ' ביבמות קכב א כנ"ל בס"ק קכ"ה. ועמ"ש. ורשב"א
סימן ק"ח. ושם כתב שאינו נאמן להתמיר. ונב"א ר"ה
ביבמות מ"ה. ושם כתב כנ"ל. ועיין עוד בס"ק קכ"ה מ"ש בשם
הרשב"א בהא דתוספתא הנ"ל.

(קכז) ליקוט: פשוט שאין עכו"ם נאמן להתיר, דקיי"ל
כריב"ב במתני' דבבב"ב קכא ב, האומר: ובנכרי אם היה

42 גראה כוונת רבנו שהרמב"ם מפרש ש"ש ביבמות שם:
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים וכו', היינו
שאם העד הראשון הוא עד כשר הרי הוא כשני עדים כשרים
ואין עד אחד יכול להכחישו. אבל אם העד הראשון הוא עד
פסול אין דינו כשני עדים כשרים אלא כשני עדים פסולים —
ולכן אם בא אח"כ עד כשר ואמר לא מת תצא מהיתירה הראשון,
שאין כח בעד הראשון הפסול, להיות כשני עדים כשרים —

באר הגולה

אחרת או ש היא שאמרה מת והתירוה ליגשא על פיה ואחר כך בא עד כשר ואמר

לא מת לא תצא מהתירה. (קבח) חלל אם צלו תחלה שתי נשים והתירוה ליגשא על פיהן ואח"כ הגמרא דכתובות דכ"ג מתק' דעולל שם ונדקף כ"ג ע"ג נבי חת וחננתך טמאה מהירושלמי שם.

ביאורי הגר"א

לאתו שומר טמאה לא מעלה ולא מוריד וערש"י שם וכו' דמהאשה רבה מוכח כדברי הרמב"ם דשם פ"ח ב' פריך טעמא דמכחשתו כו' ולא מוקמי' דנשאת ע"פ עממה וכתב הרשב"א דהרמב"ן מודה להרמב"ם דהיא עממה ופליג דאשה אחרת מנח' דכתובות והירושלמי הג"ל וכן הסכים הרשב"א וכן העתיק נב"י דברי הרשב"א ודברי הש"ע תמוהין שכו' תחילת דבר הכ"י דנו' דאף דהיא עממה לא תכל והוא תחילת דברי הרשב"א ג"כ חלל הרשב"א הסכים לדברי הרמב"ן וכו' וכן נראה ודאי מוכח מהאשה רבה והכ"י לא עיין שם וענ"ש וחי"ת: (קבח) אבל אם כו'. ערש"י שם ד"ה כל היכא כו'

לא ימת ומשני תני דני ר"נ ונראה דהרמב"ם חסידא דירושלמי סמך שומר תני גסם רבי נחמי' הולכין אחר רוב העדות היחך עזיאל שתי נשים ואשה אחת עשו אותן כשני עדים ועי"ל הדל את אחר נאשה ונשים חלל אם היה מזה נשים ועד אחד כעד אינון ומפרש דר' נחמיה פליג ארז גידל גסם רב ופליגי בפלוגתא דתרי ליגשא גמ' חליצת דרבי נחמיה וק"ל כליגשא בתרא ועוד הציאו רמ"י חמ"ש נכתובות כ"ג רפ"ח כולה כו' וערש"י שם ד"ה קמ"ל. ל"ח גרסינן מ"ד כו' וכתב דהרמב"ם סיבר דנשנויה הקילו ורמ"י דהל שם אפילו צנת אחת לו עד שומר טמאה נראשונה כחש"ש נסנויה

ברכת אליהו

שומר טמאה לא מעלה ולא מוריד כנגד עד האומר טהורה. וע"כ צ"ל דשאני התם דבשבויה הקילו וערש"י שם. וכו' דמהאשה רבה מוכח כדברי הרמב"ם. דביבמות פ"ב : אתמר שמואל ל"ש (שתצא מזה ומזה) אלא שלא מכחשתו אבל מכחשתו לא תצא. ופריך : אלא בחד טעמא דמכחשתו הא שתקה תצא והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים. ולא מוקמי' דנשאת ע"פ טעמא. ומוכח מכאן דאם נשאת ע"פ עצמה ואח"כ בא ע"א תצא, שאינה נאמנת כנגד העד הכשר שבא אחר כך ומכחיש אותה. וכתב הרשב"א דהרמב"ן מודה להרמב"ם דהיא עממה שאמרה מת בעלי, ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת, שתצא. ופליג באשה אחרת, שאם התירוה עפ"י אשה ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת, שלא תצא. כדמוכח מנכ"י דכתובות והירושלמי הג"ל, וכן הסכים הרשב"א, וכן העתיק נב"י דברי הרשב"א. ודברי השו"ע תמוהין. שכתב בדעת ה"א תחלת דברי הנ"י דמי' דאף בהיא עממה לא תצא והוא תחלת דברי הרשב"א ג"כ. אבל הרשב"א חסכים לדברי הרמב"ן וכתב וכן נראה ודאי מוכח מהאשה רבה. והיינו ההוכחה הג"ל מדף פ"ב. ולפי זה מסקנת הרשב"א היא דבנשאת עפ"י עצמה אינה נאמנת אם בא אח"כ עד אחד והכחיש אותה. וא"כ קשה למה הביא דעה זו שגם עפ"י עצמה לא תצא שהיא דעת יחיד בס"ד ודחוה. והביש לא עיין שם. ועב"ש ס"ק קכ"א וח"ס ס"ק ע"ה. וגם הם כתבו שלהלכה אין סומכים על דברי הנ"י בתחלת דבריו לקולא נגד דעת הרמב"ן והרשב"א והרמב"ם.

קבח) ערש"י ביבמות פ"ב ד"ה כל היכא כו' הג"ל בס"ק קכ"ג, ערש"י סובר שאם בא ע"א כשר ואמר מת ואח"כ באו שני פסולים להכחישו לא תצא מהיתירה הראשון. וכ"ש לחי"ת כפח"צ : שבאו תחלה שתי נשים והתירוה ואח"כ

עד אומר מת ואשה אומרת לא מת אשה אומרת מת ועד אומר לא מת תני דבית רבי כן. הרי מפורש בירושלמי שאשה נאמנת להכחיש את האיש. ונראה דהרמב"ם אפי"א דירושלמי סמך, שאמר : תני בשם רבי נחמי' הולכין אחר רוב העדות היאך עכידא שתי נשים ואשה אחת עשו אותן כשני עדים ועד אחד הוא את אומר באשה ונשים אבל אם ה' מאה נשים ועד אחד כעד [ועד] אינון. ומפרש הרמב"ם דר' נחמיה פליג ארז גידל בשם רב, וסובר דלגבי עד כשר נחשבת האשה רק כעד נגד עד. ופליגי בפלוגתא דתרי לישני גמ' ביבמות פ"ב ב אליבא דרבי נחמיה. דלליגשא קמא פסולי עדות באשה ה' כעדים כשרים, ולליגשא בתרא שתי נשים כעד אחד דמיון, וכיון שהורע כח הנשים לגבי עד כשר, ה"נ הורע כח אשה אחת לגבי עד כשר. וק"ל כליגשא בתרא.

ועוד הביא רמ"ה — נגד הרמב"ם — מ"ש בפ"ב כ"ג ב רב פפא אמר כולה דאיכא עדים ואיכא עד אחד דקא אפיך כו' אני וחברתי טהורה ואמר לה ע"א את וחברתך טמאה איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמיניה חברתה משתריא אפומא דידה הא תו ל"ל היינו רישא מהו דתימא כי מהימנא במקום דפסלה נפשה אבל במקום דמכשרת נפשה אימא לא קא משמע לן. וערש"י שם ד"ה קמ"ל, וז"ל : ל"א גרסינן מהו דתימא כי מהימנא במקום עד פסול כגון דעד דקא מפיק הוי אשה אבל במקום עד כשר לא, תנא משנה יתירה דאפילו במקום עד כשר, ומוכח מכאן, שבמקום שאשה נאמנת, הרי היא כשני עדים ונאמנת אפילו להכחיש עד כשר. ולכן חברתה משתריא אפומא דידה. וכו' דהרמב"ם סובר שאפשר לדחות ראיה זו, דשאני התם, דבשבויה הקילו, שאשה תהא נאמנת אפילו נגד עד כשר. וראיה, דהא שם אפילו אם באו עד כנגד עד בבית אחת, או עד שומר טמאה בא בראשונה, ג"כ מאמינים לעד שומר טהורה. כמשי"ש כמנוגא, ואותו

43 ב.אוצר הפוסקים" כי שצ"ל בביאורי הגר"א : וערש"י. וזה נכון מאד. וכונתו רבנו לרבי הרשב"א ביבמות ק"ז ב. ושם כתב הרשב"א : "וכן נראה ודאי מוכח בירושלמי פ"ק ואשה רבה דאלו נשאת ע"פ עצמה תצא". ולא ביאר הרשב"א מאימ

זה מוכח. וביאר רבנו שההוכחה היא משם פ"ב, וכמ"ש רבנו להלן. ועיין ב.חזון איש" הלכות אישות סימן כ"ט ס"ו מ"ש על הוכחה זו, ומ"ש ע"ז ב.אוצר הפוסקים" כאן. לא ביאר רבנו למה זה כ"ש. ונראה שלענין עדות אשה עדיפא

נא עד אחד לא תנא מהתירה לכ"ע (כ"כ הנ"י נסס וי"ת). לט ע (קטס) הנשאת באר הגולה
על פי עד אחד לא תנשא אלא ברשות בית דין (קל) ואם נשאת שלא בהוראת בית
דין פ' י"א שלא תצא אפילו בא עד אחד ואמר לא מת (קלא) (והנ"י ז' ריכין להיות ג'
כשרים ולא קרונים זה לזה ולא לעדים). מ צ אשה אומרת לא מת ושתי נשים
אומרות מת הרי זו תנשא וכן אם אמרו עשר נשים לא מת וי"א נשים אומרות מת
צ גם נמשך דימות
וכדמוקי לה גם נגמ' כדנב נחמיה וכו'.

ביאורי הגר"א

וכ"ע להיפך נכח"ג וכו' המ"מ דאף להרמזים שפי' הרמזין ורשנ"ל דפליג על רש"י הנ"ל כמ"ש נסל"ז כחן מודה וז"ש לכ"ע כנ"ל ע"ש: (קטס) הנשאת כו'. שם (פ"ד) [פ"ז] ז' מוקדתי סיפא כו' מכלל כו' ועמ"ש למטה: (קל) ואם נשאת כו'. גדולה מזו אמרו שם קכ"ח ז' מדיבורי' דר"נ כו' חר"ל ש"ת כו' ואע"ג דנשאת שלא ברשות נ"ד ונמים שח"ל"ס והא דפריך שם טעמא דנשאת כו' משום דסתמא נשאת ע"פ נ"ד

ברכת אליהו

ואין דבריו של אחד במקום שנים, ואוקמי למתני' בהתירוה להנשא. ובב"ש ס"ק קכ"ג הקשה מאה דפריך שם: טעמא דנשאת כו', למה לא אוקמי מתני' נשאת ממש ולא התירוה בי"ד. וי"ל משום דסתמא נשאת ע"פ בי"ד כנ"ל בהתחלת הסעיף, וכמ"ש ס"ק קכ"ט, שבנשאת ע"פ י"א לא תנשא אלא ברשות בית דין *44.

(קלא) כמו בכל דבר הצריך בי"ד, שצריכים להיות שלשה, וכמ"ש בחז"מ סימן ג' מ"ב: פחות משלשה אין דיניהם דין. ולדעת הרמב"ם בפ"ה מסנהדרין ה"ח אפילו ביחיד מומחה לא מהני הודאה בפניו, כמ"ש שם בטור. וכן לא מהני קרובים. כמ"ש בתוספתא וירושלמי והביאו הר"יף ורא"ש פ"ב דסנהדרין סל"ב. וי"ל הר"יף שם כס א והרא"ש שם: ירושלמי כו' שלא יהו העדים קרובים לדיינים כו' שלא יהו הדיינים קרובים זל"ז כו'. ועתה דרפשי דיכמות פז ב ד"ה מכלל כו', מ' דלמסקנא אינה ניתרת בלא כ"ד. דשם בגמ' אמרו: מכלל דרישא ברשות ב"ד ובע"א, כנ"ל בס"ק קכ"ט. וכתבו שם התוס': למאי דסי' השתא דע"א מהימן מדאורייתא הא דקרי ליה ברשות ב"ד לפי שיש דברים שאין נאמן להם וצריכים לשאול לב"ד להתירה לינשא על פיו כו'. ומ' מדברי התוס' דזה רק לס"ד, אבל לפי המסקנא דטעמא דע"א נאמן הוא מפני שהקילו בה רבנן משום עיגונא, הא דקרו ליה ברשות ב"ד, הוא משום דאינה ניתרת בלא ב"ד ממש. [ועמ"מ סקע"ח]. וכן אמרו בסוף יבמות דפליגי אם עדי מיתה כריני נפשות וצריכים דרישה והקירה או כריני ממונות דמי וא"צ דוח. אלמא דבי"ד לכ"ע כע"י, דהרי גם כריני ממונות צריכים ב"ד של ג'. ואף דאקילו בעדות מיתה, היינו משום עיגונא, כמ"ש ברפשי שם פח א.

בא ע"א והכחישו אותו שלא תצא. וכתב המ"מ בפ"ב מגירושין הכ"א דאף להרמב"ם — שפירשו הרמב"ן והרשב"א דפליג על רש"י הנ"ל כמ"ש בסל"ז בס"ק קכ"ג, שהם מפרשים דלדעת הרמב"ם אם בא ע"א כשר ואמר מת ואח"כ באו שני פסולים תצא — כאן מודה שאם באו תחלה שתי נשים והתירוה להנשא על פיהן ואח"כ בא ע"א ואמר לא מת לא תצא מהיתירה הראשון. וז"ש בהג"ה: לפיכך כנ"ל, דבזה גם הרמב"ם — לפירוש הרמב"ן והרשב"א — מודה דלא תצא. ע"ש במ"מ. ושם הביא ראייה לזה, שהרמב"ם כתב: אשה אומרת מת כו' ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא. ומדלא כתב הרמב"ם: ב' נשים אומרות מת כו', ש"מ דבכח"ג לכ"ע לא תצא מהיתירה הראשון. וסיים שם: ואפילו לפי מה שסברו הרמב"ן והרשב"א ז"ל למעלה בדעת רבנו אפשר שהוא כן.

(קטס) ביבמות פז ב: מוקדתי סיפא נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו שלא ברשות ב"ד אלא בעדים מכלל דרישא ברשות ב"ד ובע"א. אלמא דבעד אחד אינה נשאת לעולם אלא ברשות בית דין. ועמ"ש למטה בס"ק קל"א.

(קל) גדולה מזו אמרו ביבמות קכא ב: מריבורה דר"צ (שאמר אכלו כוורי לחסא) אזלא דביתיה דחסא ואינסבא ולא אמרו לה ולא מידי אמר רב אשי ש"מ הא דאמור רבנן מ"ס שאל"ס אשתו אסורה הני מילי לכתחילה אבל אי נסיב לא מפקינן לה מיניה. ואע"ג ששם נשאת שלא ברשות בי"ד, ובמ"ס שאל"ס, אפ"ה אמרינן שלא תצא. ושם קיז ב תנן: עד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא. ופריך בגמ': טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים

*44 ועיין בבאה"ט ס"ק קכ"ד ובפ"ה ס"ק קנ"ג ובאוצר הפוסקים כסעף זה. וראה גם בבית הבחירה לבעל המאירי (מהדורת אלבק ניריורק תש"ז) יבמות צב א בעמוד הספר 333 ובהגהת. "חנור הבית" שם אות ק"ב.

כשבאו תחלה שתי נשים מאשר עד אחד כשר שבא בתחלה. וכנראה שזוהי סברת הרמב"ם שמודה שבכח"ג לא תצא מהיתירה הראשון.

באר הגולה

ק' הר"ן נמש' סימן
כ"ג.
* כ"ז וכן הוא
כ"ג.
ר' זיריה וזקוקתה
דבר שבת כתובות
דף כ"ג ע"ג.
ש' משנה ימות דף
ק"ד ע"ג.
ת' משנה שם דף ק"ו
ע"ג שחורו ז"ה וסודו לנ"ה. א' ויתרה דבר הסולא שם.

ה"ז תנשא (קלב) שאין אומרים שנים כמאה אלא בעדים כשרים אבל בפסולים הלך
אחר הרוב בין להקל בין להחמיר. מא ק (קלב) אם שנים מעידים ששמעו
(יכל אחד) מפי אחד שמת פלוני ועד אחד מעיד ששמע מפי אחד שהוא חי מותרת.
מב ר' שני עדים אומרים מת ושנים אומרים לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא
(קלב) מפני שהוא ספק ואם נשאת לאחד מעידה והיא אומרת ברי לי שמת הרי זו
לא תצא (קלה) (אין מויליין אשה מנעלה אם ילא קול שנעלה ראשון חי) (רבינו ירוסם).
מג ש' האשה עצמה נאמנת לומר שמת בעלה ותנשא או תתייבם על פיה
ת (קלו) ונותנין לה עיקר כתובתה א' ואם תתייבם נכנס היבם לנחלה על פיה
ע"ג שחורו ז"ה וסודו לנ"ה. א' ויתרה דבר הסולא שם.

ביאורי הגר"א

משום עיגולה כמ"ש זרפ"י שם משא"כ זכ"ל לזקוקתה
לדינא ולזרייתא שהרי יש זה ד"ח לו ד"ח ודף דרישה
וחקירה צריך לר"ע ור"ט כיון דליכא משום תקנת עגונות
לכל צדד מפי עד כשר אע"פ שלא נחקר העד הראשון
דשם שייך משום עיגולה ועצ"ש: (קלב) שאין כו'.
מ' דנכשרים תרי כמלה אע"ג דנבט' לכאורה לא מ' כן
לדונרין כ"מ שהלמית כו' וערש"י שם מ"מ בתוספתא
מבואר בסו"ל כדבריו זרפ"י ד' נחמ"י לומר כ"מ

ברכת אליהו

פסולי עדות דפעיף שקדם דפסולי עדות אוליגן בחר רוב
דעות. ועד מפי עד הוי גמי בכלל פסולי עדות, וכיון
ששני עדים שמעו מפי שנים שמת, וגגדם יש עד
ששמע מפי עד שהוא חי, אוליגן בחר רוב דעות ומותרת.
[וכן הוא בתשובת הר"ן סימן מ"ז, וכ"כ בט"ז סקנ"ז ובח"מ
סקנ"ט ובב"ש ס"ק ככ"ח].

(קלב) וי"ל אפילו נשאת בהיתר עפ"י שנים הראשונים
קודם שבאו שנים אחרים תצא מהיתרה עפ"י עדות האחרונים,
דלא אמרינן לא תצא מהיתרה אלא בפסולים, אבל כשהעדים
האחרונים עדים כשרים, ויש תרי לגבי תרי, הוי ספיקא ואשה
בחזקת אשת איש קיימא, ולכן תצא — ח"מ סק"פ וב"ש
ס"ק ככ"ח.

(קלה) כמ"ש בפ"י דיבמות צ"ב: אמר רב אשי ולקלא
לא חישינן. וערש"י שם ד"ה ולקלא כו', וז"ל: אם גיט
בב"ד ואח"כ יצא קול חי ולפנינו לא בא. [ומ"ש רש"י: „אם
גיט בב"ד", הוא לרבותא, כדמסיק שם בגמ', דאפילו אם
הוצרכה לבא לב"ד להתירה, והייתי אומר דהוי כאילו יצא
הקול מאותה שעה קודם שנשאת, קמ"ל דכיון שיצא הקול
אחר שנשאת, לא חישינן לקלא] *45.

(קלו) הא דנוטלת כתובה, הוא ממדרש כתובה, כמ"ש
ביבמות ק"ו א במשנה, שאשה האומרת מת בעלי, גובה
כתובתה, מחמת מדרש כתובה, שהוא כותב לה, שאם תנשא
לאחר תטלי מה שכתוב ליכי. והא שנותנים לה רק עיקר

משא"כ בדיון כ"ד אוקמה ארינא דאורייתא שהרי יש בה
דיני נפשות או דיני ממונות. ואף דרישה וחקירה צריך לר"ע
ור"ש שם בסוף יבמות כיון דליכא משום תקנת עגונות.
אבל בעד מפי עד, כשר אע"פ שלא נחקר העד הראשון,
דשם שייך משום עיגולה. ועב"ש ס"ק ככ"ד. [ושם איתא
בעין הנ"ל, וכתב: אע"ג דעד מפי עד כשר לעדות אשה אין
למידין אפשר משאי אפשר כו'. ופסק שם כדברי ההג"ה
שגריכים ב"ד דוקא, ולא כדברי הח"מ סקנ"ט וט"ז סקנ"ו
שפסקו בדיון זה].

(קלב) מ' דבעדים כשרים תרי כמאה אפילו בעדות מיתה,
ולא הולכים אחר הרוב. אע"ג דבגמ' לכאורה לא מ' כן.
אמרינן ביבמות פ"ב: כל מקום שהאמינה תורה ע"א הלך
אחר רוב דעות. וערש"י שם ד"ה וכדבר נחמיה, שכתב: הילכך
פסולים נאמנים כשכרין והלך אחר הרוב. ומשמע שבעדות
מיתה, כיון שעד אחד כשר, הולכים אחר הרוב גם בעדים
כשרים. מ"מ בתוספתא מבואר כהדיא כדבריו של המחבר,
שבעדים כשרים — אף בעדות מיתה — אמרינן תרי כמאה.
דאיתא שם רמ"ז: ר' נחמיה אומר כל מקום שהכשירו
הכמים עדות האשה כאיש הכל הולכין אחר הדעות שתי
גשים לאשה אחת כשני עדים לאיש אחד שנים אומרים מת
ומאה אומרים לא מת הרי מאה בשני עדים *45.

(קלב) יש גירס' בשו"ע שלפ"י לא כתוב: „ששמעו כל
אחד מפי אחד“, אלא כתוב: „ששמעו מפי אחד“. אולם אף
לפי גירסא זו, וי"ל ששמעו כל אחד מפי אחד, והוא בכלל

*45 הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו דין זה דרב אשי. ומה
שצוין בעין משפט שם. אות ב' אינו מדויק, כי הציונים
שהובאו שם הם לדין שני של רב אשי שהובא שם בגמ'. ועצ"ז
ב"ערוך לנר" ובמאורי (מהדורת אלבק) שם ובהגהת חנוך הבית
שם אות ק"א ובאוצר הפוסקים כאן.

*45 כפי הגהות הגר"א שם הגירסא בריש התוספתא היא:
ר' נחמיה אומר כל מקום שהכשירו עד אחד הלך אחר רוב
דעות ועשו שתי גשים כו'. וע"ש במצפה שמואל"ל אות ה'
וב"מנחת בכורים". ועצ"ז באוצר הפוסקים כאן, ובסופים מא'
מב, שהביאו דינים הנוגעים למש"ש בביאורי הגר"א.

באר הגולה

ב לשון הרמב"ם סוף פט"ז והלכות אישות ומיגרסא דרב נחמן ס"ט.
ג נס זה ומלעיל ס"ט ונפס"ט נחמ"ל ופסק רבינו כן כדרכו בכל הנזכר.

ד מלעיל ס"ט ולא נפס"ט ופסק רבינו הכ"י דס"ל ומדינא

(קלז) (ואפילו אשה שהיא שוטה כלומנת) (תלמי כ"ג) (קלח) ונלמד שידועת נטיב נישואין וחלומות (שם נסס הרמב"ם) ב במה דברים אמורים כשבאה לב"ד ואמרה מת בעלי התירוני ולא הזכירה שם כתובה מתירין אותה לינשא (קלט) ומשביעין אותה ונותנים לה כתובתה אבל אם באה ואמרה מת בעלי תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה שעל עסקי הכתובה באה וה"ו בחזקת שלא מת ואין דעתה לינשא אלא ליטול כתובתה מחיים בלבד (וי"א קלט) דאפילו יש לה עד שמת לא מהני (כ"י נסס הרמב"ם).
מד - ג באה ואמרה מת בעלי התירוני לינשא ותנו לי את כתובתי מתירין אותה לינשא ונותנים לה כתובתה מפני שעיקר דבריה על עסקי הנישואין באה ד (קמ) אבל

כדין כל תיקו שנתנו שם פסס אין מוילין מידו ה"ה שם וסא דהתירה להנשא ולא פסק לתומר כתב והימנא לי משום דמלתא דענינא לגלוי הול לי משום חומר שהחמרת עליה וכו'.

ביאורי הגר"א

דאפי' דהא ליצני להו אי נשום דלא משקרא לו משום דדיקא ומנסא והיא אינה רוצה להינשא לכל לדעת הרמב"ם סקור דאפסעט האיצניא דמשום לא משקרא כח"ש נסוף ה' גרושין וכ"כ הרמב"ם מהל' דשם ל"ג ל"ד מהני ע"ל ועמ"ש בסמ"ח: (קמ) אבל כו' מתירין אותה. נראה דט"ס ו"ל אין מתירין אותה הול דהא פ' נכל ספיקא

ס"ז לכל מדברי תוס' שם ושאר מקומות שתי' בתוספת מפרש דגונה אפילו תוספת: (קלז) ואפי' כו'. קט"ז ז' וכ"כ (נר"י) [נר"י] מהנח' זה: (קלח) ובלבד כו'. כח"ש (נפ"י) [נפ"י] מתוך חומר שהחמרת כו' וכן מ"ש דיקא ומנסא: (קלט) ומשביעין כו'. כח"ש אין [ללמנה] כו': (קלט) וי"א

ברכת אליהו

עליה בתחלתה. וכתב שם רש"י שחוששת שמא תתקלקל שאם יבא בעלה אתה נותן עליה כל החומרות השנויות שם במשנה פו א. וזה שייך רק באשה היודעת טיב נישואין ואלמנות, דאחרת לא שייך לומר שחוששת שמא תתקלקל. וכן מ"ש בכמה דוכתי דאשה דייקא ומינסבא, שייך רק באשה היודעת טיב נישואין ואלמנות.
(קלט) כח"ש בגיטין לד ב אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה⁴⁷.

(קלט *) דהא איכ"י להו ביבמות קטו א הא דע"א נאמן, אי משום דלא משקרא במילתא דעבידא לאיגלווי או משום דהיא גופא דייקא ומינסבא והיא אינה רוצה להנשא אם אינה יודעת בוודאות שהעד אומר אמת שמת בעלה. וסובר הרמב"ם שהאיבעיא לא נפשטה⁴⁸. ואם נאמר שעד אחד נאמן מטעם דאיהי דייקא ומינסבא, יוצא שגם בע"א — היכא שיש חשש שהיא לא מדייקת מחמת שרוצה ליטול כתובתה — אין מתירין לה להנשא עפ"י אמירת העד. וזוהי שיטת הג"י בשם הריטב"א שהביא בהג"ה בשם י"א. אבל לדעת הרמב"ם — שסובר דאיפשטא האיבעיא דמשום לא משקרא כח"ש בסוף הלכות גירושין, וכ"כ הרמב"ם מהל' דשם צג צד — מחני ע"א אפילו כשחושבת כתובתה. שהרי הנאמנות בע"א אינה מחמת דייקא ומינסבא, אלא מחמת דלא משקר במילתא דעבידא לאיגלווי. ועמ"ש בפניק' מ"ח ס"ק קמ"ז בענין אי נפשטה האיבעיא דשם קטו א.

(קמ) כ"כ הרמב"ם בפס"ז מאישות הלכה ל"א. ולכן כתב

כתובה, הוא משום דממדרש כתובה אינה נוטלת אלא עיקר כתובה, ולא תוספת כתובה. וי"ש בכתובות פ"א במשנה: כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי כו' הרי אלו לא יפרעו. ואמרו שם בגמ', שלכו אינה גובה תוספת, דמיידי שאין שם עדי גירושין, מנא דיכול למימר לא גרשתיה יכול לומר גירשתיה ונתתי לה כתובתה. והקשו שם בתוס' ד"ה מנא ובשאר מקומות, הרי היא נאמנת — מדרב המנונא — דהאשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת. וכיון שהיא נאמנת להנשא, גובה כתובתה ג"כ ממדרש כתובה. ולפי הנ"ל — שהיא שיטת הרמב"ם כמש"ל סעיף ב סק"ז — שממדרש כתובה גובה רק עיקר כתובה ולא תוספת, מיושבת בזה קושית התוס', שהרי שם מיידי לענין תוספת כתובה. אבל מדברי תוס' שם ושאר מקומות — שתיירצו ששם כיון שהתובעת כתובתה אינה נאמנת. ומ' דבלא תובעת היתה גובה גם תוספת — מפרש דגובה, מחמת מדרש כתובה, גם תוספת כתובה.

(קלז) חנן ביבמות ריש פרק האשה שלום קיד ב: ר"א לעולם אינה נאמנת אפי' באתה בוכה ובגדיה קרועין אמרו לו אחת זו ואחת זו תנשא. ושם בגמ' קמז ב: תניא אמרו לו לר"י לדברייך פקחת תנשא שוטה לא תנשא אלא אחת זו ואחת זו תנשא. ומוכח מכאן שגם שוטה נאמנת. וכ"י בר"י מהגמ' זה⁴⁹.

(קלח) כח"ש בפ"י דיבמות פה א — שלכן נאמנת אשה לומר מת בעלי — מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת

אולם יתכן שגם רבנו סובר — כמ"ש בה"מ ספ"ג ובכ"ש ס"ק ק"ל — שמגלגל שבועה משביעים אותה ג"כ שמת והגיע זמן פרעון כתובה. ועיין בבדק הבית בטור סימן ק' ושם בשו"ע סוף ז' ובס"ז וח"מ וב"ש שם. ועיין כאן באוצר הפוסקים, שדנו היאך אפשר לגלגל שבועה על ספק.
⁴⁷ כן מ' מדברי הב"ש ס"ק קל"ב. וראה כאן ב"אוצר הפוסקים" שהקשו שהריטב"א סובר שהאיבעיא נפשטה, ועמ"ש.

46 בספר רבינו ירוחם חלק חזה נתיב כ"ג חלק ג' כתב: שוטה שבאת ואמרה מת בעלי נאמנת פשוט וכו'. וכת' שם בגליון: פרק האשה שלום. והביא בשם הרמ"ה: ודוק שידועת וכו', ולא כפי שצוין בספד' בדפוס' השו"ע: בשם הרמב"ם. ועיין כאן בבאה"ס ובפ"ת באוצר הפוסקים.
47 ע"ש הכוונה בשבועה שלא קבלה כלום מהכתובה. ולפי"ז מ' שרבנו מפרש שגם כאן השבועה היא שלא קבלה כתובתה.

באר הגולה

ה טור ודבריו אלו
הרמ"ם שם נפסקו
דלא גרים ודל.
ו משנה שם ע"ג
וכדמפרש שם גמורה
דף ק"ח ע"ג דה"ל
לי לישתקל.
ז שם נמשנה.

אם באה ואמרה תנו לי כתובתי והתירוני לינשא מתירין אותה ואין נותנים לה כתובה ואם תפסה אין מוציאין מידה ה (קמא) ויש מי שאומר דבין בזו ובין בזו אין מתירין אותה כיון שהזכירה כתובה. מה ו מי שיש לו שתי נשים ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי הרי זו תנשא על פי עצמה וצרתה אסורה (קמב) שאין צרה נאמנת להעיד לחברתה (קמג) ואפילו נשאת זו תחלה אין אומרים אלו לא מת בעלה לא היתה אסורה עצמה עליו שמא משנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו. מו ז (קמד) זאת אומרת מת בעלי וצרתה מכחישה ואומרת לא

ביאורי הגר"א

שם סד"א כו' ותמות כו' וירושלמי שם חסודה היא לקלקל עגמה כדי לקלקל צרתה ועתה אפילו על עגמו לא תהא נאמנת מתוך שהיא יודעת שלא עשו דברים אלה חזרתה כלום אף היא אומרת אמת ועתה אפילו על צרתה תהא נאמנת ח"ו ח"ל חזר לקלקל הראשון חסודה היא כו' : (קמד) זאת אומרת כו'. דלא כר"א שם דמוקי צלונתא

דלא תנשא ועוד דל"כ אף כתובה תיטול דהא מדינא לעולם אינה נאמנת על הכתובה אלא ממדרש כתובה ועי"י ודבריו אין מונעים: (קמא) ויש מי כו'. כ"ש לענין כתובה ואף אם תפסה לא ונהני לדעת הרמ"ם כח"ס צ"ח סימן שט"ו ונח"מ נכונה וקומות: (קמב) שאין כו'. גמ' שם טעמא כו' ה"ל כו' : (קמג) ואפילו נשאת כו'.

ברכת אליהו

אומרת לא מת זו שאומרת מת תנשא ותטול כתובתה וזו שאומרת לא מת לא תנשא ולא תטול כתובתה. ובגמ' שם ק"ח א מקשינן: טעמא דאמרה לא מת הא אישתיקא תנשא הא אין צרה מעירה לחברתה. ומכאן, שאפילו אישתיקא הצרה ולא אמרה לא מת, אינה ניתרת באמירת צרתה שמת. ומ"ש ואפילו נשאת כו', הוא ממה שתרצו שם בגמ' על קושיא זו: לא מת איצטריכא ליה סד"א הא מית והא דקאמרה לא מת לקלוקלא לצרה היא דקמיכוונה ותמות נפש' עם פלשתים (שופטים טו, ל) קאמרה קמ"ל. [ומש"ש: קמ"ל, היינו דאין מתירים אותה להנשא מחמת סברה זו, ועי"ש בתורה סד"א, אבל הסברה של תמות נפשי עם פלשתים נשארה לענין זה שאף שזו שאומרת מת כבר נשאת, בכ"ז אין צרתה יכולה להנשא על סמך זה, דשמא זו שנשאת — משנאתה בצרתה — רוצה שתאסרנה שתיהן עליו. וכבר כת' שאישתיקא, ולא מת" דינב שוה בזה]. ובירושלמי שם פס"ו ה"ז: חסודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה מעתה אפילו על עצמה לא תהא נאמנת מתוך שהיא יודעת שלא עשו דבריה אצל חברתה כלום אף היא אומרת אמת מעתה אפילו על צרתה תהא נאמנת אי"ר אילא חזר לקלקל הראשון חסודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה.

(קמד) תנן ביבמות ק"ז ב: אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת לא תנשא ולא תטול כתובתה אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר' מאיר אומר הואיל ומכחישות זא"ז הרי אלו לא ינשאו ר"י ור"ש אומרים הואיל וזו וזו מודות שאין קיים ינשאו. ושם בגמ' ק"ח א מקשינן: וליפלוג ר"מ ברישא. ותרצינן: אמר רבי אלעזר במחלוקת שנויה ור"י ור"ש היא; ורבי יוחנן אמר אפילו תימא רבי מאיר, בהא אפילו

כאן המחבר בדעה הראשונה שמתירין אותה. ונראה דפ"ס הוא ברמב"ם, וצ"ל: אין מתירין אותה. חזק, דהא ביבמות ק"ז א יאמר: תנו לי כתובתי והתירוני להנשא מהו הכא ודאי אודעת דכתובה אחאי או דילמא הואיל דלא ידעה במאי משתריא (כסברה היא שזו התרתה — רש"י) תיקו. וכיון דהאיבעיא נשארה בספק, ה"י צריך הרמב"ם לפסוק שלא תנשא, דהא פסק בכל ספיקא [בע"א במלחמה ובע"א בקטטה] שלא תנשא. ועוד דא"כ אף כתובה תיטול. דהא מדינא לעולם אינה נאמנת על הכתובה. אלא הא דנוטלת כתובה היינו ממדרש כתובה, כדאיתא ביבמות ק"ז א, וכנ"ל בס"ק קל"ו. וכיון שמתרת להנשא בכה"ג גם כתובתה תיטול מחמת מדרש כתובה. אע"כ שט"ס הוא ברמב"ם, וצ"ל: אין מתירין אותה⁴⁸. ועכ"י שכתב שהרמב"ם סובר דמדינא מהימנא האשה לומר מת בעלי אי משום מילתא דעבידא לאיגלווי הוא, אי משום מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה כו', וכי איבעיא לן בתנו לי כתובתי והתירוני להנשא אי חיישינן דמשום כתובה קאמרה, ספיקא דרבנן הוא ולקולא. ודבריו אינם מובנים מחמת הקושי הנ"ל.

(קמא) כ"כ הטור בשם הרא"ש, דס"ל דבין אם אמרה התירוני לינשא ותנו לי את כתובתי, ובין אם אמרה תנו לי את כתובתי והתירוני לינשא אמרינן בגמ' ביבמות ק"ז א תיקו, והוי בעיא דלא איפשטא, ומספיקא אין מתירים אותה להנשא⁴⁹. ולדעה זו, כ"ש לענין כתובה שלא תיטול, דספק ממון לקולא. ואף אם תפסה לא מהני לדעת הרא"ש דבכל תיקו לא מהני תפיסה, כמ"ש ביו"ד סימן שט"ו ס"א בהג"ה, [ועמש"ש סק"ב], ובחז"מ נכמה מקומות. [עיי"ש בסיומן שפ"ח ס"א בהג"ה ובסיומן ש"צ ס"ב בהג"ה ועוד]. (קמב) תנן ביבמות ק"ז ב: אחת אומרת מת ואחת

מקארלין דף קל"ג ע"א מ"ש על האמיר בס"ק זה ובס"ק הקודם. 49 בב"י ובים של שלמה ביבמות שם פס"ו סי"ג כתבו שהרא"ש אלו גורס בבעיא הראשונה "אח"ל", ובקרבן נחנאל שעל הרא"ש שם שם אות ק' כתב שאינו מן הצורך ששיתת הרא"ש אינו כדברי הגאונים דאח"ל פשיטא היא. ועיין ב"שדי חמד" כללי הפוסקים סימן א' אות ח'.

48 עיין באוצר הפוסקים כאן, שכתבו שדברי רבנו מכוונים לדברי המחבר, ולא נהירא שהרי הבי' לשיטתו, כמ"ש רבנו להלן, שפ"ד כתב: "מתירין", ולכן נראה שכוונת רבנו להגיה ברמב"ם, ובבית הבחירה למאירי (ניוירוק תש"ו) ביבמות שם הביא בשם הרמב"ם כגירסא ידיון שמתירין אותה, וכ"ה כאן בטור. ועיין כספר "יד דוד" היא (הארשא תרנ"ח) לג"ר דוד

מת הרי זו תנשא (קמה) בשם שאינה מעידה לה להתירה כך אינה יכולה להעיד לה לאוסרה. מו ה זאת אומרת מת וצרתה אומרת נהרג הואיל ושתיהן אומרות שאינו קיים הרי אלו ינשאו. מח ה בד"א שהאשה נאמנת לומר מת בעלי כשיש שלום בינו לבינה ושלום בעולם אבל אם יש קטטה בינו לבינה כגון שאמרה י גרשתני בפני פלוני ופלוני ובאו אותם העדים והכחישוה (קמו) או שנשחמד בעלה

ביאורי הגר"א

לכל הנחתה כלום: (קמו) או שנשחמד כו'. לשון ש"ג ונז"ה כ' שאם הניחה בעלה ענונה והלך ונשחמד קטטה בינו לבינה הוא ואינה נאמנת עליו ואני אומר שלא אמרו אינה נאמנת בקטטה אלא כשהרגילה היא הקטטה ע"י גירושין כמו שביארנו שגילתה דעתה שאינה חפיהה זו לכל אם נשחמד ומרד בה או שהיה בעלה לסטים וכופר בעיקר ה"ז נאמנת עליו ואין מחזיקין אותה במשקרי. מנזל ומדבריו שהקשה שני קושיות אחד דווקא ע"י גירושין הוי קטטה שגילתה דעתה שאינה חפיהה שהרי אמרה גירשתני כו' לזל נשאר אפילו נשחמד ממנו שגילתה דעתה שגילתה קטטה ודימה ללסטים וכח"כ צ"ר פרשה כ' מעשה נאשה כו' ועוד דנקטתה נופל דווקא דלרגילה

לדידי' סיפא' אשה כו' מיירי בנדרות שהן מכחישות זא"ז ועתה' ד"ה דכל כו' והשתל' כו' וכר"מ וא"כ הוי הלכה כר"מ זהל כסתמא נתרלה אלא כו' יוחנן ואע"ג דנשאר ר' יוחנן בקושי' קי"ל דנז"ה הלכה כן כיון דלא איתותב וכו' הר"ש לדידי' ונתני' נגשים אחרות וקמ"ל נכשרים ופסולים וכן משמע בירושלמי דגרסינן על המתני' גי'ל ע"ר מתיין נשם רב נכ"מ (שהכשרו) [שהכשירו] עדות אשה כלש' האיש מכחיש את האשה והאשה (מכחיש) [מכחישה] את האיש ופריך ל"כ נמתני' ליתני ע"ל מת ואשה אומרת לא מת אשה אומרת מת ועד אומר לא מת ומשני תני דנית ר' כן אלתא מתני' נדר' עסקין. ליקוט: (קמה) בשם כו'. לשון הירושלמי שם לא עשו דברי זרה

ברכת אליהו

את האיש. ופריך אי"ב במתני' ליתני קמא מת ואשה אומרת לא מת אשה אומרת מת ועד אומר לא מת. ומשני: תני דבית רבי כן (באמת שנו כך תלמידי רבי במשנתם — קרבן העדה). אלמא מתני' [לאו] בצרות עסקין. שאם נאמר שהמשנה מדברת בצרות, לא ה"י מקשה הירושלמי ד, ויתני עד אומר מת ואשה אומרת לא מת, שהרי המשנה לא מיירי רק באשה סתם, אלא אף בשתי נשים צרות. וגם מתירוצ הירושלמי דתני דבית רבי כן, מ' שהמשנה אינה מדברת בצרות. — ליקוט.

(קמה) לשון הירושלמי ביבמות פס"ו ה"ה: לא עשו דברי צרה אצל חברתה כלום (דאמרינן קלקלה קמכוונת שלא תנשא — קרבן העדה), והיינו טעמא שאינה נאמנת לאוסרה. (קמו) לשון שלמי הגבורים ביבמות קטו א: ונז"ה כתב שאם הניחה בעלה ענונה והלך ונשחמד קטטה בינו לבינה היא, ואיננה נאמנת עליו ואני אומר שלא אמרו אינה נאמנת בקטטה אלא כשהרגילה היא הקטטה ע"י גירושין כמו שביארנו שגילתה דעתה שאינה חפיהה בו אבל אם נשחמד ומרד בה אן שהי' בעלה לסטים וכופר בעיקר הרי זו נאמנת עליו ואין מחזיקין אותה במשקרי. מבואר מדבריו שהקשה שתי קושיות. אחת: דדוקא ע"י הגירושין הוי קטטה — שגילתה דעתה שאינה חפיהה בו — שהרי אמרה גירשתני, אבל בשאר אפילו נשחמד, אמרינן שמא חפיהה בו, ואין נקראת קטטה, ודימה מומר ללסטים. וכח"כ במ"ר פרשה כ': מעשה באשה אחת משלה בית סבירוס שהיתה נשואה ללסטים אחד והיה בעלה מצורה שמעו חכמים ובאו אצלה להזכיריו כיון שבאת לפני חכמים הוציאה לפנייהם מנורה של זהב וזר של חרס על גבה לקיים מה שנאמר ואל אישך תשוקתך. (רמז רמזה אעפ"י שאני חשובה כמו הזהב והוא כחרס מ"מ הוא עליון עלי ואהבתו עלי — מתנות כהונה). והיינו מהכא דגם בלסטים מצוי ששנתו תחפץ בו. ובשלמי הגבורים דימה מומר

ר"מ מודה, דכל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא. והמשך לשון הגמ' הוא: תנן עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת הרי זו לא תנשא, בשלמא לרבי אלעזר סתמא כרבי מאיר אלא לרבי יוחנן קשיא, קשיא. ועיין בהפ"י שם ד"ה דכל כו', וז"ל: והשתא דייק שפיר מסיפא דקתני אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת הרי זו לא תנשא ואפילו צרות משמע כדפירש בקונטרס דאי לא הכי מה משימענו היינו עד ועד דעלמא כו', עכ"ל. היוצא מכאן, דלר"א דמוקי בפלוגתא, ולדידיה סיפא אשה אומרת מת כו', מיירי בצרות שהן מכחישות זא"ז וכר"מ. וא"כ לדידיה הוי הלכה כר"מ כחא כסתמא בתראה. אבל להלכה פסקינו דלא כר"א, אלא כר' יוחנן שהוא רבו של ר"א, ולדידיה אין סתמא בתראה דסיפא דמתני' כר"מ, ולכן פסקינו כר"י ור"ש לגבי ר"מ, אי משום דרבים ניגהו, אי משום דר"מ ור"י הלכה כר"י. ואע"ג דנשאר ר' יוחנן בקושיא, קי"ל דמי' הלכה כן, כיון דלא איתותב כו'. וכתב הרא"ש שם פט"ו ס"ט, לדידיה הסיפא דמתני' מיירי בנשים אחרות ולא בצרות, וקמ"ל בבשרים ובפסולים המכחישים זא"ז, דלא תנשא. אבל בצרות הלכה כר"י ור"ש דצרה אינה יכולה להעיד עליה לאוסרה. וכן משמע בירושלמי, דהסיפא דמתני' לא מיירי בצרות. דגרסינן שם — הלכה ו על משנתנו: — גידל בר מתימן בשם רב כח"כ שהכשירו עדות אשה כח"כ האיש מכחיש את האשה והאשה מכחישה

50 מ"ש רבנו שהלכה כר"י אע"ג דנשאר בקושיא כיון דלא איתותב, הוא עפ"י מ"ש בספרי הכללים שהיכא שעלו בגמ' קשיא יתכן שהלכה כן, וראה ע"ז במסכת ב"ב בב ב ברשב"ם ד"ה קשיא ובספר הליכות עולם שער המישי פרק ג' וב"שדי חמד" מערכת הקוף" כללים ל, לא, לב, ומ"ש רבנו: לכן משמע בירושלמי, כ"ה ברא"ש ביבמות שם פט"ו ה"ט. אבל הרא"ש לא הביא דברי הירושלמי, וע"ש בק"נ אות ד', ורבנו הביא דברי הירושלמי.

באר הגולה

והניחה עגונה (הגהות אלפסי) ואחר כך הלכה היא ובעלה למדינה אחרת ובאה ואמרה **מת בעלי אינה נאמנת** אפילו אמרה קברתיו (צ"י גסס ה"י פ"ג מהלכות גרושין) **ב אף ע"פ ששלום בעולם** ואפילו בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה לא תנשא

כל דעת הרמ"ם סוכר
היכל שם תשו'
דמשקרה.

ל בעיה שם צנו" ע"ב.

ביאורי הגר"א

הוא כוונת הר"ש אלף דלפי' תוספות שם הוא דוקא כרז שייך וא"כ בקברתיו ה"י נאמנת ואף את"ל (כשניהם) [כשניהם] לחומר מ"י בקברתיו וכה"ג מומ"כ ה' נאמנת וכ"כ ש"ג שם הרגיל הוא הקטטה כ' אינה נאמנת כ' לפיכך אם אמרה מת וקברתיו נאמנת כ' וכה"ג פריך קושית שני' הנ"ל חז"ל לפי מ"ש כ"י גסס הר"שם הליכא בינייהו להיפך דלמ"ד משום דמשקרה רוצה היא להשמיט ממנו ותפילה היא לאסור עליו ולמ"ד גדדמי ואינה נאמנת משום דנפיק חורב' שכל הדרכים האלו זה אלף מרוב שנאמנת לא שמה לנה עליו כ"כ בארגיל הוא ליכא למיתא כיון שאינה שונאה אותו שונאה טבעית ופסק

ברכת אליהו

הוא ג"כ אמרה בדמי. וא"כ — כיון דאמרינן דבארגיל הוא ג"כ אינה נאמנת משום דהטעם הוא דאמרה בדדמי — בקטטה באומרת קברתיו ה"י נאמנת. דלמ"ד משום דמשקרה, גם בקברתיו אינה נאמנת, אבל למ"ד משום דאמרה בדדמי, בקברתיו היא נאמנת, דבקברתיו לא אמרה בדדמי. ואף את"ל כשניהם לחומרא — דבארגיל הוא אינה נאמנת מחמת חומרא דאמרה בדדמי, ובקברתיו אינה נאמנת מחמת חומרא דמשקרה — מ"מ בקברתיו ופ"ה"ג — דארגיל הוא — מ"מ היא נאמנת, דלא שייך בדדמי כיון דאמרה קברתיו, ולא שייך דמשקרה כיון דהיא לא הרגילה הקטטה. ופ"כ שלטי גבורים שם, וז"ל: הרגיל הוא הקטטה חזו שהוא גרם לה שתחזור אחר הגירושין הללו ובאה ואמרה מת בעלי אם יש לתלות טעות בדבריה אינה נאמנת חוששין שמה הנחתו נטוי למות וכסבורה שמת ולא מת ומפני הקטטה שביניהם לא המתנה לראות עיקרו של דבר לפיכך אם אמרה מת וקברתיו נאמנת שמאחר שהרגל הקטטה ה' מאתו אין מחזיקין אותה בשקריה אלא טועה ואין לתלות בזה הטעות. עכ"פ היוצא מהנ"ל, שס"ל שגם בארגיל הוא אינה נאמנת. ובכ"ה פריך קושית שני' הנ"ל, [נראה שצ"ל: פריך הקושית שני' הנ"ל, וז"ל שהקשה השלטי גבורים דבקטטה דוקא דארגילה היא אינה נאמנת, ולפי הנ"ל מיושבת קושית זו דס"ל דגם בארגיל הוא אינה נאמנת]. אבל לפי מ"ש, "כפ"ה משנח" בפ"ג מגירושין ה"א בשם הרא"ם, ה"א, איכא בינייהו" — ביבמות קטן א הנ"ל — להיפך, דלמ"ד משום דמשקרה, אף בארגיל הוא נמי אינה נאמנת, דגם בכ"ה פריך קושית שני' הנ"ל, דרוצה היא לישמש ממנו, והפירוש הוא לאסור עצמה עליו, ע"י שתנשא לאחר; ולמ"ד משום דאמרה בדדמי, ואינה משקרה משום דנפיק חורב' אם תנשא לאחר שתצא מזה ומה וכל הדרכים האלו כה. אלא דחיישינן דמרוכב שנאמנת בו לא שמה לכה עליו מ"כ לראות שמה לא מת ואמרה בדדמי. וזה שייך רק בארגילה היא — שהיא שונאה אותו שונאה טבעית, אבל בארגיל הוא לקטטה ליכא למיחש דאמרה בדדמי, כיון שאינה שונאה אותו שונאה טבעית, אכתי מרחמא ליה ולא אמרה בדדמי. ופסק הרמב"ם

היא וכן ארגיל הוא. והר"ז לא רצה בקושית הראשונה דדעת כל הראשונים דנשתמד נקרא קטטה דלינעיל לן בס"פ ט"ו המוכה גט לאשה נזקוק קטטה כ' ומפרש רש"י וכל הראשונים דמזכין גט לאשה מומר ואף דאיכא שם קצת חולקים היינו שסוגרים דהוי כמו קטטה דאמרינן טב למיתא קצת כמו קטטה כוונת מהר"ם ונתה"ד סימן רל"ז והר"ן כ' דלא פלוג ואפילו נקשה גט להדיא ומהר"ק פירש דהאזינעיל קאי אם יוכל לחזור זה חז"ל לא להתירה בגט זה חז"ל כולם ס"ל דהוי כמו קטטה וגרע מקטטה וענ"י סימן (ק"ס) [ק"מ] ולכן לא כ' הר"ז חז"ל נשתמד חז"ל לא לקטים כ' וקושי' שני' ס"ל לרז אפילו ארגיל

ללסטים, דאמרינן שמה חפצה בו ולא הוי קטטה. ועוד קושית שניה: דבקטטה גופא דוקא דארגילה היא הקטטה אינה נאמנת, וכאן ארגיל הוא.

והרב — שהביא בהגה שנשתמד הוי כקטטה — לא רצה בקושית הראשונה, דדעת כל הראשונים דנשתמד נקרא קטטה. דאיכעיל לן בס"פ ט"ו דיבמות ק"ה ב' המוכה גט לאשה במקום קטטה מהו כיון דאית לה קטטה בהדיא וכות היא לה או דילמא ניהא דגופה עדיף לה; ת"ש דאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. ומפ' רש"י וכל הראשונים [כפי שהביא הב"י בסימן ק"מ] דמזכין גט לאשה מומר משום דודאי ניהא לה בגט. ואף דאיכא שם קצת חולקים, היינו שסוגרים דהוי כמו קטטה דאמרינן טב למיתב קצת כמ"ש מהר"ם ונתה"ד סימן רל"ז. והר"ן בתשובה סימן מ"ג כתב דלא פלוג, דאפילו בקשה גט להדיא, אמרינן דחוב הוא לה, דשמה חורה בה. ומהר"ק בשורש קמ"א פירש דהאיכעיל קאי אם יוכל לחזור בו, אבל לא להתירה בגט זה לפני שגיגע הגט לידה. אבל כולם ס"ל דמומר הוי כמו קטטה [ולפי הרבה ראשונים, מומר] גרע מקטטה, דבקטטה אמרינן שם בגמ' שאין מזכין לה גט, ובקטטה מזכין. וענ"י סימן ק"מ. ולכן לא כתב הרב אלא נשתמד אבל לא ללסטים. דבלסטים אמרינן שחפצה בו כמ"ש לעיל מ, בראשית רבה, אבל במומר ס"ל לרמ"א דהוי כקטטה ואינה נאמנת, דאמרינן שאינה חפצה בו, ולכן אומרת שמת.

ועל הקושית השניה — דמומר הוה כארגיל הוא — ס"ל לרב אפילו ארגיל הוא הוה קטטה, כמ"ש הרא"ש ביבמות פט"ו ט"ו, דעבדינן לחומרא גם בארגיל הוא קטטה שאינה נאמנת. אלא דלפי' התוס' שם הוא דוקא כרז שמי. דאיתא ביבמות קטן א: מ"ט דקטטה רב חנינא אמר משום דמשקרה רב שימי בר אשי אמר משום דאמרה בדדמי מאי בינייהו איכא בינייהו דארגיל הוא קטטה. ופירשו שם עמוד ב' בתורה אכא בינייהו, דלרב חנינא דאמר משום דמשקרה, בארגיל הוא נאמנת, דכיון דהיא לא הרגילה הקטטה לא משקרה, ולרב שימי בר אשי דאמר משום דאמרה בדדמי, גם בארגיל הוא אינה נאמנת, דבקטטה מועטת דארגיל

מ (קמז) שמא היא שכרה אותו ונאם נשאת לא תצא (קמח) שהרי יש לה עד ס וכן אם
היתה מלחמה בעולם ובאה ואמרה מת בעלי במלחמה אינה נאמנת אעפ"י שיש
המונח מאין הוציא שמה שכתב דין שלא נזכר בגמרא והאריך בזה הכ"מ ויישג דברי הרמב"ם על נכון ע"ש.
ג עין צח"ט לעיל סעיף ל"ג. ס סס נמשכה.

ביאורי הגר"א

הרמב"ם כמ"ד משום דמשקרא ולכן אפילו ארגיל הוא ואפילו
ואפילו קברתיו ע"ש אבל ח"ל לכל זה דהרמב"ם חז"ל
לשיטתו דס"ל דאפילו בקברתיו אמרה דדמי כמ"ל סליג
וכמ"ל למטה במלחמה וזה ניהל קושית הרשב"א שלא
לומר ח"ל שאלמנה קברתיו חלל דהרמב"ם כתב בהדיא הטעם
והטעם דמשקרא וכמ"ל למטה: (קמז) **שמא היא כו.**
ענה"ג דס"ל חלל הרמב"ם ל"ג שם חלל ע"ל נקטטה
מהו תיקו ותו לא דהרמב"ם כתב נסוק ה' גרושין הטעם
דע"ל נאמן משום דמלתא דענינא לגלוי לא משקרי והשיג
עליו הראש"ד דהא בגמרא מספקא להו ועלתה בתיקו ונדחק
המ"מ חלל ס"ל דהאיבעיא נפשטה בהאשה רבה דמשום

ברכת אליהו

שם כמ"ד משום דמשקרא, ולכן אפילו ארגיל הוא ואפילו
אמרה קברתיו אינה נאמנת, ע"ש. והיינו, היות והטעם הוא
משום דאמרה בדדמי, לכן אינה נאמנת בקברתיו, אבל
אילו הי' הטעם משום דאמרה בדדמי, היתה נאמנת בקברתיו,
דבקברתיו לא שייך בדדמי. אבל אי"ל לכל זה. דהרמב"ם
אזיל לשיטתו דמ"ל דאפילו בקברתיו אמרה בדדמי כמ"ל
פל"ג ס"ק ק"ו, וכמ"ל למטה ס"ק ק"ג לענין קברתיו
במלחמה. ובהו ניהל קושית הרשב"א, שלא אמרו בגמ'
איכא כנייהו שאמרה קברתיו: דלמ"ד דמשקרא אינה
נאמנת, ולמ"ד כדמי נאמנת. ולפי שיטת הרמב"ם ניהל
קושית זו, שגם בל"ד בדדמי אינה נאמנת בקברתיו, שאפילו
בקברתיו אמרה בדדמי. אלא דהרמב"ם כתב בהדיא הטעם
משום דמשקרא, וכמ"ל למטה בס"ק קמ"ז. היוצא מדברי
הוא, דלפירוש הרא"ש אליבא דתוס', בארגיל הוא לחוד,
ובקברתיו לחוד, אינה נאמנת. ובארגיל הוא ואמרה קברתיו
נאמנת. ולרמב"ם גם בארגיל הוא ואמרה קברתיו אינה
נאמנת.⁵¹

(קמז) ביבמות קטו ב: איבעיא להו ע"א בקטטה מהו
טעמא דע"א מהימן משום דמילתא דעבידא לאיגלויה לא
משקרא הכא נמי לא משקרא או דילמא טעמא דע"א מהימן
משום דהיא דייקא ומינסבא והכא כיון דאית ליה קטטה
לא דייקא ומינסבא תיקו. והרמב"ם בפ"ג מגירושין ה"א
כתב הטעם דע"א אינו נאמן בקטטה משום שמא היא
שכרה אותו. ועבחי"ג פסקי בשם מ"מ, שהקשה על הרמב"ם
— שכתב טעם שלא נזכר בגמרא. אבל הרמב"ם ל"ג שם
בגמ' אלא: "ע"א בקטטה מהו תיקו", ותו לא. דהרמב"ם
כתב בסוף ח' גירושין הטעם דע"א נאמן משום דמילתא
דעבידא לגלוי לא משקרי. והשיג עליו הראש"ד, דהא
בגמרא מספקא להו ועלתה בתיקו. ונדחק המ"מ ליישב דברי
הרמב"ם. אבל הרמב"ם מיל דהאיבעיא נפשטה בהאשה רבה
דמשום דמלתא כו, כמ"ל צד א: רבא אמר ע"א נאמן
ביבמה מק"ו. ומוכח שם דלרבא ע"א נאמן משום דמילתא

ליקוט: לכאורה קשה, נהי דחיישינן שמא היא שכרה
העד, אולם איך נחשוד את העד שאומר שקר. אולם עין דר"ף
פרק החולץ יבמות לפ ב: וחלפתא אפילו כו, שכתב שם
הרי"ף, שבדבר שקרוב או אשה נאמנים, יכול העד לסמוך על
דבריהם ולהעיד על פיהם. לפי זה לא קשה הקושיא הנ"ל.
דהכא חיישינן שהעד לא ידע מהקטטה, והוא שמע מפיה
שבעלה מת, וכיון שבדרך כלל אשה נאמנת לומר מת בעלי,
לכן — עפ"י דבריה — אומר העד שבעלה מת. אבל אנו
— ידיענין שהיתה קטטה ביניהם — אין אנו יכולים לסמוך
על דברי האשה ועל דברי העד שהעיד על פיה.
(קמח) הא דקאמר: "שהרי יש לה עד", ר"ל דמי"ש: "לא
תצא", לא קאי אפולחו דיני דקטטה, אלא אקד אחד דקא.
מפני שבעד אחד דקטטה הוה בעיא דלא נפשטה ביבמות
קטו ב כנ"ל ס"ק קמ"ז, והרמב"ם פוסק באיבעיא דלא
נפשטה דלא תצא, כמ"ל בס"ק קי"ח.

51 ועיין בגאוצר הפוסקים" כאן במ"ש בביאור המחלוקת של
המורה והרי"א.

באר הגולה

ע כדמפרש רנא שם
דף ק"ד ע"ה.
פ ע"י מ"ש ה"ה
ס"ה ופי' סוגיית
דמחלוקת דרעבון גרוע
ונתלחמה חליצת
דהרנו"ס וכתב עוד
שכ"י ודברי הרי"ף
והב"י כתב עליו הכרע
דדברי הרי"ף.
ז טור מפשט דגמ'
דלעיל וכ"כ ה"י
גסס הרשב"א
והריטב"א.
• פי' שלח נולחמה.
ק ג"ז שם דרנ"ס
מלעיל שם דף קט"ו
דהו"ל דלעיל דנולח
פירושו האציעל הים

שלום בינו לבינה ו תסמוך דעתה על דברים שרובן למיתה ותאמר מת (קמט) כגון שנהרגו הראשונים והאחרונים שהיה בעלה באמצען שהרי היא אומרת מאחר שנהרגו אלו ואלו נהרג הוא בכללן לפיכך אינה נאמנת פ (קנ) אפילו אומרת קברתיו ז (קט) ויש אומרים שאם אמרה קברתיו נאמנת (קנב) ואם אמרה מת על מטתו * נאמנת לדברי הכל. הגה: וה"ה כל שאומרת שמת או נהרג רחוק מן המלחמה מהימני דלא שייך לומר דדדניי חלל באומרת שמת או נהרג נולחמה ונמש חלל שלח נולחמה אפילו הלך שם סמוך למערכת המלחמה לקנות חלל נאמנת (מרדכי פרק האשה נתרל גסס רמב"ם).
מט ק לא הוחזקה מלחמה בעולם ובאה ואמרה מלחמה היתה במקום פלוני ומת במלחמה לא תנשא לכתחלה ואם נשאת לא תצא. ויש אומרים דלפילו נשאת תלא (טור גסס הרמ"ש).
נ בא עד אחד ואמר ראיתיו שמת במלחמה או במפולת
אם ר אמר קברתיו תנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ש ואם נשאת לא תצא. הגה: (קנב) חלל שנים אפילו לא אמרו קברתיו נאמנת (ג"ז טור גסס הרמ"ש) (קנד) וי"ל

ע"ל ולא נפשטל ופסק דאם נשאת לא תלא נפשטל שכתבתי לעיל סעיף ג"ד. ר ג"ז שם מוצנעל
ש ג"י מלעיל דגמ' ולא נפשטל שם דף קט"ו ע"ל וכפי
פירושו האציעל הים נשאל אומר מת וקברתיו והו"ל פוסק בכל האציעל שלח נפשטל חלל כנ"ל לעיל גסס ה"ה.

ביאורי הגר"א

לעז אחד דוקא: (קמט) כגון שנהרגו כו'. רומז למ"ש במרדכי והג"מ ובהגה כלן וה"ה כל שאומרת כו' והולילו מהירושלמי שם מה בין שלום בעולם לבין מלחמה בעולם סבורה זו שמת ולא מת עד כדין כשהיתה מלחמה בצפון ונאלת מן הצפון דדרום ונאלת מן הדרום חלל היתה מלחמה בצפון ונאלת מן הדרום מהימנל: (קנ) אפילו כו'. כמ"ל סליג ממש"ש עד לחמרה מת וקברתיו ומהם דאציעל להו צע"ל אפילו בקברתיו נולחמה אי אומר

ברכת אליהו

(קמט) הא דקאמר באופן כזה — שבעלה היה בין הנהרגים, רומז למ"ש במרדכי פרק בתרא דיבמות סימן פח והנה"מ בפ"ג במירושין ה"א אות א' שאם אומרת שמת או נהרג רחוק מן המלחמה נאמנת, וכמ"ש בהג"ה כאן: וה"ה כל שאומרת שמת או נהרג רחוק מן המלחמה מהימני כו'. והוציאו מהירושלמי שם פט"ו ה"א וי"ל הגה"מ שם: „והכי משמע בירושלמי בפרק האשה שלום דגרסינן מה בין שלום בעינים למלחמה בעולם, [מלחמה בעולם] סבורה בו שמת ולא מת — פי' אמרה בדדמי — עד כדין כשהיתה מלחמה בצפון ובאת מן הצפון בדרום ובאת מן הדרום ע"כ. אבל חיתה מלחמה בצפון ובאת מן הדרום מהימנא." (קנ) קנא) עיין לעיל סליג בס"ק ק"ז ששם מבאר בארוכה שתי השיטות אם נאמנת באומרת קברתיו. והביאור בקצרה הוא: דדעת ח"י"א היא דבקברתיו נאמנת — מבח קושיא — דמוכח ביבמות קיד ב דבקברתיו לא שייך בדדמי. והדעה הראשונה שבשו"ע היא שיטת הרמב"ם, כמשי"ש דבמלחמה גם בקברתיו שייך לומר בדדמי. והא דמוכח ביבמות שם דבקברתיו לא שייך לומר בדדמי, והו"ל רק ברעבון, אבל במלחמה גם בקברתיו שייך לומר בדדמי. דכיון דנדמה לה שבעלה מת והיא בהולה יותר מאשר ברעבון, לכן אומרת קברתיו, אצ"ג שלא דייקא אם אמנם קברה את בעלה. וראיתו ממש"ש בגמ': ואילו נבי רעבון עד ואמרה מת וקברתיו. ומשמע שרק ברעבון — שאינה בהולה כ"כ —

מהני קברתיו, אבל במלחמה — שהיא בהולה יותר — לא מהני קברתיו. ומבחי דאיבעיא להו שם קטו א כע"א במלחמה אפילו בקברתיו במלחמה אי אמר בדדמי. ומוכח שרק בעד הוי בעיא אי מהני קברתיו, אבל באשה עצמה אפילו אומרת קברתיו לא מהני. דע"כ הבעיא היא אף בקברתיו, מדדמי ומוקי באמרו סימנים דוקא, הלא"ה אפילו אסקנה כו' [כלומר: דאמרי אסקנה קמן וחזנה], דהוי כמו קברתיו — כמ"ש הרי"ף — לא מהימנא.

(קנב) גמ' ביבמות קיד ב: הדר. אמר רבא רעבון גריעא ממלחמה דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא הא מת על מטתו מהימנא כו'.

(קנב) משי"ש ביבמות קטו א — על האיבעיא דע"א במלחמה מהו: — ת"ש מעשה בשני ת"ח שהיו באין עם אבא יוסי בן סימאי בספינה וטבעה והשיא רבי נשותיהן על פי נשים. והא מים כמלחמה דמו ונשים אפילו מאה כע"א דמיא וקתני השיא. מ' הא שנים כשרים ודאי מהימני, משום דשני עדים לא אמרי בדדמי, ולא בעינן שיאמרו קברתיו. דלא כהרי"ף שכתב שם, שאפילו בשני עדים במלחמה אם לא אמרו קברתיו לא סמכינן עליהו. ועמ"ש לעיל סליג ס"ק ק"ז באריכות.

(קנד) כ"כ במרדכי סוף יבמות. וכתב דבכה"נ לא איבעיא להו כלל ביבמות קטו א אם עד אחד נאמן במלחמה.

באר הגולה

ת ג"א שם ונתקבל
דמחל שם דף קי"ד
ע"ג.
• פירוש שהיו משלמים
נזרו בני חסד.
א גרייתא שם דף
קט"ו ע"א.
ב שם גמחל כהדר
אחר רגל וכו' שם
דף קי"ד ע"ג.
ג וכו' ה"ה לדעת
הרמב"ם גמירא מ"ש
שם דרעון גרוע
ומחלמה.

אפילו נעז אחד אפילו אחר מת או נהרג ורליתיו אחר כך והכרתיו היטב נטעיות עין ורליתיו
שמת נאמן דהוי כאלו אחר קנרתיו (נ"י נשם המרדכי פרק האשה) (קנה) ועכו"ם המסית לפי
תומו ואחר שמת נמלחמה לריד גם כן שיאמר קנרתיו (נ"י נשם הר"ן פרק האשה וכן משמע
באשראי ונתוספות) (קנה) ויש מקילין נזה (מרדכי נשם רני שמה ורני נתן ורליתיו).
נא ת האשה שאמרה מת בעלי תחת המפולת אינה נאמנת וכן אם היה * שילוח נחשים
ועקרבנים ואמרה נשכו נחש או עקרב ומת אינה נאמנת שמא תסמוך דעתה על רוב
אנשים שמתו כך בנשיכה. (קנה) ולכן דינס כמלחמה וזריכה שתאמר מת על מטתו (קנה) או
שתאמר קנרתיו (נ"י נשם המ"מ). נב אמרה עישנו עלינו בית או מערה הוא
מת ואני ניצלתי אינה נאמנת כשם שנעשה לה גם כך נעשה לו. נג היתה
שנת ב רעבון ואמרה מת בעלי אינה נאמנת (קנה) (אפילו אמרה (קס) מת על מטתו) ג (טור)
מת וקברתיו נאמנת (אמרה מת נמלח הוא כאלו אמרה מת נרענ) (נ"י).

ביאורי הגר"א

משל"כ נעכו"ם שמשל"ת ולא שם כוונתו לשם דבר:
(קנה) ולכן דינס כו' וצריכה כו'. שם רעבון גריעל
כו' מפולת כו' שילוח כו': (קנה) או כו'. לדעת הי"א
דס"ס מ"ה. מ"ה. וסתם הרב כחן כדעת הי"א:
(קנה) אפילו כו'. גמ' שם: (קס) מת כו'. ר"ל
צמת על מטתו. ורמב"ם ושי"ע שהשמיטו דס"ל דכל רעבון
הוא מת על מטתו וז"ש ואלו גבי רעבון עד כו' ול"ק צמת
על מטתו דהא לדעת הרמב"ם צליתו מת על מטתו לא סגי
בקנרתיו אפילו נמלחמה ולדעת הטור דלא ס"ל כן מ"מ
הא ס"ל בקנרתיו מהני לעולם אף נמלחמה לכן השמיט

לנעיל להו כלל דלא גרע מחלמה עומה דאם אמרה מת
על מטתו מהימנא כו' ואזיל לשיטתו ש"ל נרפטיו דמשי"ע
והזינהו לאלתר וקאמרי כו' ר"ל א"כ דקאמרי כו' אלתא
נצחינהו לאלתר סגי אלתא נצחינהו לא לינעי' להו ואף
לפירש הרי"ף דלינעי' להו כה"ג מ"מ כיון דקאמר דליפשיט
הנעי' מענדל דנגלת אלתא דסגי נהכרה כמ"ש הג"ח
נפייג הלכה י"ט ור"ל אף דקאמר רי"ף דנעי קנרתיו
ל"ד אלא דבר נזיר: (קנה) ועכו"ם המסל"ת כו'.
דלא עדיף מעד כשר: (קנה) ויש כו'. דמ"ש דאמר
נרדמי היינו לפי שנתן לנו נשעת מחלמה להעיד ולהתיר

ברכת אליהו

(קנה) ביבמות קיד ב: רעבון גריעא ממלחמה דאילו מלחמה
כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא הא מת על
מטתו מהימנא ואילו גבי רעבון עד דאמרה מת וקברתיו;
מפולת הרי הוא כמלחמה דאמרה בדדמי; שילוח נחשים
ועקרבנים הרי הן כמלחמה דאמרה בדדמי.
(קנה) במ"ס פ"ג מגירושין ה"ד כתב דבמפולת או שילוח
נחשים ועקרבנים אם אמרה קברתיו תלוי בשיטות — אם
מהני קברתיו במלחמה. ומ"ש כאן בהג"ה דמהני קברתיו
במפולת או שילוח נחשים ועקרבנים, הוא לדעת הי"א דסוף
פעיף מ"ח דמהני קברתיו במלחמה. וסתם הרב כאן כדעת
הי"א הנ"ל. [וכמ"ש הב"ש בס"ק קנ"ו, ודלא כמ"ש בח"מ
ס"ק קנ"ו].

(קנה) גמ' שם. ביבמות קיד ב: רעבון גריעא ממלחמה
דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא
מהימנא הא מת על מטתו מהימנא ואילו גבי רעבון עד
דאמרה מת וקברתיו. [ופשטות הגמ' היא דברעבון לא מהני
מת על מטתו. ועיין מ"ש בס"ק ק"ו ולהלן בס"ק ק"ס].

(קס) ר"ל צמת על מטתו. והרמב"ם בפ"ג מגירושין הלכה
ה' ושי"ע שהשמיטו, דס"ל דכל רעבון הוא מת על מטתו.
ווי"ש ביבמות קיד ב: רעבון גריעא ממלחמה דאילו מלחמה
כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא הא מת
על מטתו מהימנא ואילו גבי רעבון עד דאמרה מת וקברתיו,
ולא קאמר צמת על מטתו. דהא לדעת הרמב"ם באינו מת
על מטתו לא סגי בקברתיו אפילו במלחמה [כנ"ל בסעיף
מ"ח, וכמ"ש בס"ק קו, ק"נ עייש"ת]. ולדעת חסיד דלא ס"ל
כן, מ"מ הא ס"ל בקברתיו מהני לעולם אף במלחמה לכן

דפשיטא דנאמן, דלא גרע מאשה עצמה דאם אמרה מת על
מטתו מהימנא. וה"ג כיון שאמר שמכיר יפה בנ"ע, הוי
קברתיו, ולא שייך למימר בדדמי. והמרדכי אזיל לשיטתו
שכתב שם ברפטי' דמשי"ע קטו ב: והזינהו לאלתר וקאמרי
סימנים, ר"ל אי נמי דקאמרי סימנים. כלומר: דחזוניהו לאלתר
סגי בלא סימנים, וסימנים סגי בלא חזוניהו לאלתר. אלא
כחזוניהו לאלתר סגי. אלא כמ"ש לא איבעיא להו, דפשיטא
דנאמן דהוי קברתיו. ואף לפירוש הרי"ף הנ"ל בס"ק ק"ו
דאיבעיא להו כה"ג [שאמר קברתיו], מ"מ כיון דקאמר
הרי"ף שם דאיפשיטא דנאמן מעופדא דרגלת. דאמרינן
שם קא א: הווא גברא דאטבע בדגלת ואסקוה אנשיא
דשביטתא ואנסבוה רבא לדבייתהו אפומא דשושבינא לבתר
חמשה יומי. אלא דסגי בהכרה, כמ"ש כה"ג בפ"ג
מגירושין הלכה יב אות ו'. ור"ל אף דקאמר הרי"ף דנעי
קברתיו, לא דוקא בעינן שיאמר קברתיו, אלא שיאמר דבר
ברור שידוע ומכיר היטב שבעלה הוא הנהרג או המת.
[ועיין מ"ש בס"ק ק"ו, ועיין כאן בח"מ ס"ק ק"ג ובב"ש
ס"ק קנ"ד].

(קנה) דלא עדיף עכו"ם מסית לפי תומו מעד כשר דבעינו
שיאמר קברתיו, דאל"כ שמא יאמר בדמי.

(קנה) דמשי"ע ביבמות קטו א בבעיא דע"א במלחמה דאמר
בדדמי, היינו רק בישראל המתכוין כך להתיר, לפי שנתן
לבו בשעת מלחמה להטיר ולהתיר על הנדמה ודבר ההוה
להיות. משא"כ בעכו"ם שמשל"ת ולא שם כוונתו לשום דבר
אינו אומר אחר הנדמה, כי אם כאשר ראה, ולכן לא בעינו
שיאמר קברתיו.

באר הגולה

נד

הרמ"ם נפלו עלינו עכו"ם או לסמים הוא נהרג ואני ניצלתי נאמנת שאין

ד נרייתא סס קף

ביאורי הגר"א

הרמ"ם נפלו עלינו עכו"ם או לסמים הוא נהרג ואני ניצלתי נאמנת שאין (קסא) אמרה

ברכת אליהו

שרבא אמר דרעבון אמרה בדדמי, והביא עובדא שבאה אשה לפניו, ואמרה לו: בעלי מת ברעב, ורצה רבא לנסותה

השמיט הרב ג"כ דלא מהני בשלא מת על משהו.⁵²(קסא) ⁵³ ג"כ מריש שאמרו שם בגמרא ביבמות קיד ב,

מסתו לא סגי בקברתיו אפילו במלחמה, אי"כ כ"ש ברעבון — דגריעא ממלחמה — דלא מהני קברתיו בלא מת על מסתו (אילו הי' שייך לומר ברעבון לא מת על מסתו), וא"כ הא דקאמר בגמ' דמהני ברעבון קברתיו, היינו במת על מסתו, וכל רעבון הוא מת על מסתו, ומוכח מזה, שבלא קברתיו אינה נאמנת אפילו באמרה מת על מסתו.

והא"כ כתב רבנו: "ולדעת הטור דלא ס"ל כן, ר"ל שהטור כתב על דברי הרמב"ם — הטור דלא מהני קברתיו במלחמה: — וא"כ כן בגמ' אלא אפילו היא אומרת מת על מסתו נאמנת אעפ"י שיש מלחמה בעולם כ"ש מת וקברתיו, עכ"ל הטור. וכוונת הטור, שביבמות בגמ' ה"ל אומרת שרעבון גריעא ממלחמה, שבמלחמה מהני מת על מסתו וברעבון לא מהני. וא"כ במלחמה מהני מת על מסתו כ"ש דמהני קברתיו, דא"כ גם מלחמה גריעא מרעבון לענין קברתיו — שרעבון מהני ובמלחמה לא מהני. אי"כ מקושת הטור מוכח, דלא ס"ל דכל רעבון הוא מת על מסתו. וגם ממש הטור דברעבון אינה נאמנת אפילו אומרת מת על מסתו, מוכח דס"ל דלא כל רעבון הוא מת על מסתו. ולטור, אולה הראיה שכת' לדעת הרמב"ם דלא מהני קברתיו ברעבון בלא מת על מסתו מכ"ש ממלחמה, שהרי גם במלחמה מהני קברתיו לשיטת הטור. אבל עדיין הי' מקום לומר לדעת הטור דברעבון — דגריעא ממלחמה — לא מהני קברתיו בלא מת על מסתו (לא מכח כ"ש במלחמה). וע"ז כתב רבנו דאין הדבר כן, אלא דלטור קברתיו מהני ברעבון אפילו בלא מת על מסתו. ודא הטור ס"ל דבקברתיו מהני לעולם אף במלחמה (בלא מת על מסתו), והגמרא אומרת שרעבון גריעא ממלחמה רק לענין מת על מסתו — דבמלחמה מהני וברעבון לא מהני. אבל לענין קברתיו לא אומרת הגמ' שרעבון גריעא ממלחמה. וא"כ כמו במלחמה מהני קברתיו לעולם לא מת על מסתו (לדעת הטור), הוא הדין דברעבון מהני קברתיו אפילו לא מת על מסתו. (שלענין קברתיו לא גריעא רעבון ממלחמה ושוין בזה דמהני).

היוצא מדברינו, דלכולי עלמא אין הדין הזה — ברעבון — דבקברתיו לא תהא נאמנת בלא מת על מסתו. והיינו משום דלרמב"ם ושו"ע כל רעבון הוא מת על מסתו, ולא משכחת לה רעבון בלא מת על מסתו. ולטור — דאמנם משכחת לה רעבון בלא מת על מסתו — ס"ל דגם בלא מת על מסתו נאמנת בקברתיו ברעבון כו"ל.

וזהו שסיים רבנו: "לכן השמיט הרב ג"כ דלא מהני בשלא מת על מסתו". ר"ל שהרי על הרישא בסעיף זה — דאינה נאמנת, הוסיף הרב (הרמ"א): אפילו אמרה מת על מסתו, אי"כ הרמ"א הולך בשיטת הטור דמשכחת לה רעבון בלא מת על מסתו (מדקאמר: אפילו אמרה מת על מסתו, וגם בס"ק קניח כתב רבנו שהרמ"א סתם כשיטת הטור דמהני קברתיו במלחמה עיישית), וא"כ לכאורה הי' צריך הרמ"א להוסיף על סוף סעיף זה — ביין דקברתיו נאמנת: שזה רק במת על מסתו. אבל לפי ה"ל ינאח, דשפיר השמיט הרמ"א דין זה — דלא מהני ברעבון קברתיו בלא מת על מסתו — משום דבין לרמב"ם ובין לטור לא שייך דין זה, לרמב"ם משום דכל רעבון הוא מת על מסתו, ולא משכחת לה רעבון בלא מת על מסתו; וליטור — דמשכחת לה רעבון בלא מת על מסתו — מהני קברתיו לעולם אף בלא מת על מסתו. (ועיין כאן ב"אוצר הפוסקים" בענין יתר השיטות בזה).

53 בדפוס השו"ע מסומן ס"ק זה בהתחלת סעיף נ"ד, וזו ט"ס. וצ"ל על סוף סעיף נ"ג, על: אמרה מת בצמא הוי כאילו אמרה מת ברעב.

52 נראה דבס"ק זה יש טעות הדפוס, וכפי שנדפס בשו"ע אין לו ביאור, ולכן כמעט שלא בארנו דברי רבנו למעלה, ונבארם בס"ד כאן. בדפוס השו"ע ס"ק זה הוא על דברי הרמ"א שכתב: "אפילו אמרה מת על מסתו". ולפי"ז קשה להבין את דברי רבנו שכתב: "ר"ל במת על מסתו", הרי הם דברי הרמ"א שכתב: "אפילו אמרה מת על מסתו", ומה בא רבנו להוסיף על דברי הרמ"א.

ומקודם שחבתי שיש לתקן, שס"ק זה קאי על המשך דברי המחבר, שכתב: "מת וקברתיו נאמנת", וע"ז בא רבנו לומר, דר"ל במת על מסתו, וכמו שמבאר רבנו להלן, שלדעת הרמב"ם ושו"ע כל רעבון הוא מת על מסתו.

אבל חזרתי כי מזה ירדניין קשה, דמלשון רבנו משמע שבה להשמיטו דא דמהני קברתיו נאמנת ברעבון, הוא רק במת על מסתו, ולאפוקי במת לא על מסתו, ובהמשך דברי רבנו כתב ולרמב"ם ושו"ע כל רעבון הוא מת על מסתו, אי"כ לא משכחת לה לא מת על מסתו. אי"כ מה דעת רבנו לומר: "ר"ל כו", כאילו שמחדש דין שרק במת על מסתו נאמנת (הרי לא משכחת לה באופן אחר), וגם ט"ף דברי רבנו לא היו כ"כ מובנים לפי זה.

לכן נראה, דאמנם דברי רבנו בס"ק זה הוא על דברי הרמ"א. אלא שצריך למתקן המלים: "ר"ל" והאות ב' של מלת "במת". וכך צ"ל בהתחלת ס"ק זה: "מת על מסתו". והמלים האלה הן לא התחלת דברי רבנו, אלא הן ציטטה מדברי הרמ"א שעליהן מוסב ס"ק זה (ולכן בדפוס השו"ע יש בבאורי הגר"א נקודה בס"ק זה אחרי מלת "מסתו", כמנהג אחרי הציטטות שבהתחלת כל ס"ק). אלא שלפי"ז קשה למה חילק רבנו את דבריו בשני ס"ק: — קניס ריקס. (ואמנם אפשר שאחד משני הס"ק הללו הוא ליקוט).

לפיכך נראה שבאמת יש כאן טעות הדפוס, ושני הס"ק הם ס"ק אחד, וצ"ל כאן: "ור"ל כו", וזה המשך למ"ש בס"ק קניס. ששם כתב רבנו: "גמ' שם". וכוונתו לדברי הגמ' ביבמות קיד ב, וכמ"ש בבאורנו שם. אולם בדברי הגמ' לא כ"כ מפורש, שברעבון אינה נאמנת אפילו מת על מסתו, ולכן ממשיך רבנו ואומר: "ור"ל במת על מסתו". כלומר: שמש"ש בגמ': "ואילו גבי רעבון עד דאמרה מת וקברתיו", ר"ל שבמת על מסתו לא מהני עד שתאמר מת וקברתיו (ולא כמו במלחמה דמהני מת על מסתו, וא"כ מוכח שבלא מת וקברתיו אינה נאמנת אפילו במת על מסתו).

וכעת נבאר את המשך דברי רבנו. שרוב הסביר שלכן השמיט הרמב"ם ושו"ע דברעבון אינה נאמנת אפילו אמרה מת על מסתו, מפני שס"ל דכל רעבון הוא מת על מסתו, וכמ"ש רבנו בס"ק ק"ז עיישית. ומסביר רבנו, שלכן הגמרא ביבמות קיד ב, אומרת: ואילו גבי רעבון עד דאמרה מת וקברתיו, ולא אומרת: מת על מסתו. ורמז רבנו כאן למ"ש בס"ק ק"ה, שהקשו מגמ' זו על דברי הרמב"ם — הטור דבמלחמה לא מהני קברתיו, וא"כ קשה מאי קאמר בגמ', שרעבון הוא גריעא ממלחמה, לא לגבי קברתיו גריעא ממלחמה מרעבון. וכתב שם רבנו שלהרמב"ם כל רעבון הוא על מסתו, ובמת על מסתו במלחמה ל"צ קברתיו, אי"כ יוצא שבאמת רעבון גריעא ממלחמה, שבמלחמה במת על מסתו לא בעינן קברתיו, וברעבון לא מהני מת על מסתו ובעינן קברתיו. עכ"פ — היות וכל רעבון הוא מת על מסתו — לכן ל"ק בגמ' דגבי קברתיו ברעבון בעינן מת על מסתו, שהרי כל רעבון הוא מת על מסתו.

והמשך לשון רבנו — מ"ש: דא לדעת הרמב"ם כו' — בא להוכיח שברעבון בלא קברתיו לא מהני אפילו אמרה מת על מסתו. ומוכיח זאת, מהא דלדעת הרמב"ם באינו מת על

דרכן להרוג הנשים כדי שנאמר כשם שניצלה היא כך ניצול הוא. נה ה (קסב) היה דבר בעולם ואמרה מת בעלי נאמנת (קסג) (וי"ל דלינה נאמנת) (טור ורנינו ירוסם). נו ו האשה שהלך בעלה למדינה אחרת ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת ואח"כ בא בעלה לא שנא נשאת ע"פ ע"א ז או על פי שני עדים (קסד) (אפילו לא נבעלה) (הרא"ש והריטב"א ור"י סימן תקנ"ח) ה תצא מזה ומזה וצריכה גט משניהם ואין לה כתובה משניהם (קסה) (אפילו החזירה הראשון) (הנאות אלפסי) ולא פירות ט (קסו) שאכלו מלוג שלה אע"פ שאינם חייבים בפרקונה ודוקא שאכל השני קודם י שבא הראשון אכל מת שאכל אחר שבא הראשון צריך להחזיר ואינו כ חייב דרר יסועי שם דף ז"ל ע"כ וכו' פ' הרי"ף שם והרא"ש והרמב"ם נפ"י מה"נ. ח שם נחמיה. י שם מדברי אביו הרא"ש מהירושלמי. כ שם נחמיה.

באר הגולה
קט"ו ע"א.
ה שם דף ק"ד ע"ג
ליכא תרי לשינוי ופסק
כלישנא נתרל דלינה
כחלמיה.
ו כלשנא קמא
דחומרי.
ו תוספתא שם דף
פ"ז ע"ג.
ז כרב הונא נריה
ט טור וכן פרש"י.

ביאורי הגר"א

כו': (קסב) היה כו'. כלישנא נתרל וחמרי לה כו' כשיטתו לפסוק כלישנא נתרל: (קסג) וי"א כו'. לחומרא כחש"ל סט"ו נהג"ה וכן נכ"ח כו': (קסד) אפילו כו'. דקאמר (נשאת) [ונשאת] וכ"ח מדברי תוספות פ"ט ח' ד"ה חמרי וחס"ת ליומא כו' וחמרי

נרפ"ג דאין תנאי נחופה ונ"ה ל"פ להל' ונשום מידע ידעי כו': (קסה) אפילו החזירה הראשון. אחר גירוש' השני שם וכדעת התוספות להולד חומר נכח"ג כח"ש למוט: (קסו) שאכלו מנ"מ כו'. ירושלמי שם ולא פירות ח"ר אכילת שלינה יכולה להוליך חומרו פירות

ברכת אליהו

מתוך דבריה אם אמרה בדדמי, ואמר לה: שפיר עבדת דשיבות נפשך פ"ד דבהחייא פורתא דנפיתא דשבתא בידה הוה חיי (דכי תעלה בדעתך דבהווא פורתא דנפיתא קמא מגופה בנפח חיי בתמיה — רש"י); א"ל מר גמי ידע דכי האי גוונא לא חיי (אלמא אמרה בדדמי — רש"י). ואותו הטעם שייך גם באמרה מת בצמא. דכמו דגבי רעבון אמרינן שאמרה בדדמי, משום ידיעה שלא היה לו אוכל מספיק במה להתחיות נפשו, לכן אמרה שבודאי מת, כמ"כ אם אמרה מת בצמא אינה נאמנת, משום דאמרינן דאמרה בדדמי שמת מחמת חוסר מים.

(קסב) ביבמות קיד ב איכא תרי לישני לענין דבר אי הוי כמלחמה ואמרה בדדמי: כלישנא קמא דבר הוה כמלחמה, וללישנא בתרא דבר אינו כמלחמה. והמחבר פסק כהרמב"ם בפ"ג מגירושין ה"ז שכתב דנאמנת, משום שפסק כלישנא בתרא דאמרו שם: ואמרי לה אינו כמלחמה דסמכי אדאמרי אינשי שב שנין הוה מותנא ואינש בלא שני לא אויל. ואין חוששים שמא סמכה דעתה על רוב המתים. והרמב"ם כשיטתו לפסוק כלישנא בתרא⁵⁴.

(קסג) שיטה זו סוברת דמאחר דיבמות קיד ב הג"ל בס"ק קס"ב יש שתי לשונות אם דבר הוי כמלחמה, פסקינן — כלישנא קמא דהוי כמלחמה ואינה נאמנת — (לחומרא. ממשיל סע"ף ט"ז בהג"ה: וכן פלל מקום דאיכא פלוגתא בדינין אלו אזלינן לחומרא [ועמש"ש ס"ק ט"ב].

(קסד) תנן ביבמות פו ב: האשה שהלך בעלה למדינת חים ובאו ואמרו לה מת בעלך וניסת ואח"כ בא בעלה

תצא מזה ומזה. ומדקאמר „ונשאת" משמע אפילו נכנסה לחופה ולא נבעלה. ופ"מ מדברי תוס' שם פ"א ד"ה אמרי, שהמשנה מדברת גם בנכנסה לחופה ולא נבעלה. שם בגמ' אמרו, שלכן צריכה גט משני, משום גזירה שמא יאמרו גירש זה (הראשון) ונשא זה (השני) ונמצא אשת איש יוצאה בלא גט. ואמרו שם בגמ', דבסיפא באמרו לה מת בעלך ונתקדשה ואח"כ בא בעלה ל"צ גט משני, דלא גורינן שמא יאמרו גירש זה וקידש זה ונמצא אשת איש יוצאת בלא גט, משום שיתלו ויאמרו שהקידושין של השני הוו בטעות. ומקשה הגמ': רישא גמי' (בנישואין) אמרי נישואי טעות (הוו של השני). ופרשו שם בתוס', ש, נישואי טעות" היינו שסבורה שמת בעלה, ולא מת — כמו שהוא באמת. והקשו התוס', וי"ל: וא"ת לימא טעמא דסיפא משום קדושי טעות דכהן ונמצא לוי, ולא יוכל להקשות מרישא, דאין תנאי בנישואין כו' עכ"ל. ואמרינן ברפ"ג שם קז א — דלכן לר"ש אין ממאנין אלא ארוסות —: לפי שאין תנאי בנישואין ואי נשואה תמאן אתי למימר יש תנאי בנישואין. ומקשינן: נכנסה לחופה ולא נבעלה מאי איכא למימר. ותרצינן: לפי שאין תנאי בחופה. ובית הלל — דס"ל שם דממאנין ארוסות ונשואות — לא פליגי אחא דאין תנאי בנישואין ובחופה. אלא דס"ל דליכא למיגזר, משום דמידע ידעי דנישואי קטנה דרבנן גינהו. ומוכח מדברי התוס' ד, נשאת" דמתני' ביבמות פו ב, היינו גם נכנסה לחופה ולא נבעלה. שהרי התוס' הקשו דנימא דטעמא דרישא משום דאין תנאי בנישואין, וכבר הוכח' שגם בחופה אין תנאי.

(קסה) מ"ש: „אפילו החזירה הראשון", ר"ל אף אם עבר והחזירה הראשון אחר גירושיו השני. כ"ה שם בשלטי הגבורים ריש פ"י דיבמות. ופדעת התוס' שם צב ד"ה אבל, דחולד חומר בכח"ג כח"ש למטה בס"ק קע"א.

(קסו) ירושלמי יבמות פ"י ח"א: ולא פירות ח"ר אכילת

54 ועיין בט"ז סקס"ח ובח"מ סקס"ט ובב"ש סקס"ט ומ"ש לעיל בהערה לס"ק ק"ו. וגם בבאה"ג סק"ה כתב שדברי המחבר הם כלישנא בתרא. ורבנו הוסיף שזה כשיטת הרמב"ם לפסוק כלישנא בתרא. ויש דפוסי שו"ע שיש טעות בדברי הבאה"ג סק"ה, וצ"ל כמו שנדפס לעיל, שהמלים: כלישנא קמא דחמרי הוא סק"ו, וקאי אדברי ה"א דאינה נאמנת. וכמ"ש רבנו בס"ק קס"ג.

באר הגולה

ל טור מדברי אביו
הרמ"ם שם נפקדו
וכ"כ הרמ"ק מהל'
לדמיון נוטלת מה
שנפיקה שם וכ"כ
הרמ"ם שם.
מ שם.
ג ג"ז שם ושם
הסידור למי.
ס שם נמשכה.
ע משנה שם דף ג"ג
ע"ה.

ליתן הבלאות (קסו) מנכסי צאן ברזל שלה וחוא שכלו לגמרי (קסח) ל אבל מה שיש
מהם בעין נוטלתו מ ואם נטלה מזה או מזה כתובה או פירות צריך להחזיר נ דוקא
שנטלה מהשני אחר שבא הראשון אבל אם נטלה ממנו קודם שבא הראשון אינה
צריכה להחזיר ושניהם ס אינם מטמאים לה אם הם כהנים ואינם זכאים במציאתה
ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ונפסלה מהכהונה ומהתרומה ומהמעשר אם היא בת
לוי (קסט) (אכל נעלה הראשון יורשה אם מתה) (נ"י והמ"מ) מתו אחיו של זה ואחיו של
זה חולצין ולא מייבמין והולד מהשני הוא ממזר מהתורה אם הולידה עד שלא
גירשה הראשון ע (קע) אבל אם לא הולידה אלא אחר שמת ראשון או גירשה אין

ביאורי הגר"א

לענין איסורא קנסוה רבנן וגדולה וזו תניא נתוספתא
פ"ג אלוהם לכ"ג כו' יורשה ואין מטמא לה שניות מד"ם
כו' יורשה ומטמא לה ועתוס' פ"ט ז' ד"ה כיון כו':
(קע) אבל אם כו' וטוס' פ"ז ז' ד"ה הולד כו' ושם ל"ג
ז' ד"ה אכל וכ' כמו שקנסין לגבי נעל הי"כ קנסין לגבי
נעל וכ' ולכן חוקמי מתני' שם כר"ע אע"ג דלרבנן הולד
ממזר מדרבנן כמו שהוכיחו שם מפרק הזורק אלל משום

שאלו וערש"י פ"ד ח' ד"ה ולא פירות כו' ועי"ל סימן
קנ"ה ס"ו א סכ' ואפילו הם כו' : (קסו) מנצ"ב. לשון
הרא"ש שם ולי"ד דה"ה לנ"מ כו"ש הרא"ש נעלמו נפיקו
דכתובות וכש"ל נטוש"ע סימן קט"ו ס"ה:
(קסח) אבל כו' כתובות ק"ח ח' זינתה כו' ועתוס'
שם ק' ז' ד"ה ולא נללות כו' וזינמות פ"ה ח' ד"ה
נללות כו' : (קסט) אבל בעלה כו'. דווקא לדידה

ברכת אליהו

שחיקת בגדים שעדיין יש לה אינה נוטלת, אלא פירשו,
שדוקא מה שאינו בעין אין לה, אבל מה שבעין שקלה,
דכל היכא דמיירי שהבלאות בעין קאמר ,בלאותיה קיימין,
וכן תנן ביבמות פז ב', ואין לה כו' ולא בלאות", ולא
קתני ,קיימין", ומוכח שאם הבלאות קיימין היא נוטלת.
(קסט) דווקא לדידה דעבדא איסורא קנסוה רבנן. וגדולה
מזו תניא בתוספתא דיבמות פ"ב ח"ג: אלמנה לכ"ג כו'
יורשה ואין מטמא לה [כו'] שניות מדברי סופרים כו'
יורשה ומטמא לה. ועתוס' שם פ"ז ב' ד"ה כיון כו', וז"ל:
דהא נשאת עפ"י ב"ד ואח"כ בא בעלה אמרינן דאין מטמא
לה] אע"ג דבעלה הראשון יורשה לדידיה לא קנסו ואע"ג
דאין זכאי במציאתה ובמעשה ידיה היינו משום קנס דידה
אבל יורשה אמאי ליפסיד בעל כו' עכ"ל⁵⁵.

שאינה יכולה להוציא ממנו [אכילת] פירות שאכל. וערש"י
שם פד א ד"ה ולא פירות כו' — שפירש גבי שניה שאין
לה פירות — וז"ל: אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל
משלה ואע"ג דקיי"ל בכתובות (מו ב) תקנו פרקונה תחת
פירות נכסי מלוג שהוא אוכל כו' וזו אין חייב לפדותה
דלא קרינן ביה ואתיבניך לאינתו אפ"ה לא ישלם לה
פירות שאכל משלה כו' עכ"ל. ועי"ל סימן קנ"ה פ"י שכי'
— גבי ממאנת — ואפילו (אם הפירות) הם בעין עדיין
שליקטן ומונחים ברשותו אינו מחזירן. [ועמש"ש סקכ"ז].
אבל כאן לגבי שני⁵⁶ אא"ל שלא יחזיר הפירות שהם
בעין, שהרי אפילו אם הפירות אינם בעין, רק אכלם אחר
שבא הראשון צריך להחזיר דמי הפירות, כדלהלן בסעיף
זה, מפני שהוא כאיש נכרי. וכ"ש שצריך להחזיר הפירות
שהם בעין בשעה שבא הראשון, ולכן כת' כאן: שאכלו כו'.
ועיין לקמן סימן קט"ז ס"א ומש"ש ס"ק ח, ט].

(קע) בתוס' ביבמות פז ב' ד"ה הולד ממזר מזה ומזה
כתבו: דאפילו לאחר שנתן הראשון גט הוי ממזר מן השני
מידי דהוה אראשון שהולד ממזר ממנו, עכ"ל. ושם צ"ב א
תנן דיבמה לשוק הוה הולד ממזר. ואמרו ע"ז בגמ': ת"ר
זו דברי ר"ע שהי' אומר אין קידושין תופסין בחייבי לואין
אבל חכמים מוכחים אין ממזר מיבמה. והתוס' שם בריה
אכל בעמוד ב' הוכיחו מפרק הזורק גיטין פ א דגם לרבנן
הולד מיבמה לשוק ממזר מדרבנן. והקשו לפ"ז למה אוקמי
בגמ' מתני' כר"ע, נוקמי כרבנן וחזו ממזר מדרבנן. ותרצו
דע"כ מתניתין ס"ל דהוה ממזר מן התורה. דבסיפא דמתני'

(קסו) לשון הרא"ש ביבמות פ"י ס"א: ולא בלאות מה
שבלה מנכסי צאן ברזל ואבד לגמרי אינו משלם תחתיו.
אולם לאו דוקא נכסי צאן ברזל, דה"ה לנכסי מלוג אם
אינם בעין אינו משלם. כמ"ש הרא"ש בעצמו בפ"א דכתובות
סימן כ"ה, וכמש"ל בפושט"ע סימן קמ"ז ס"ה [ועמש"ש].
(קסח) כתובות ק"א א: זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין.
ועתוס' שם ק ב' ד"ה ולא בלאות כו' וביבמות פ"ה א ד"ה
בלאות כו', שכתבו שם ושם דלא כפירש"י — שאפילו

דהא הני כוליהו זילית ליה הא יהיבין בהו טעמא מציאתה כו'
שתהא ליה אימה ויגרשנה כו' כד' שתתגנה ותתגרש אבל
ירושתה ולאחר מיתה וזוכה בה דבר תורה אמאי מפסיד לה,
עכ"ל. ושם ברשב"א הביא התוספתא שהביא רבנו, וכתב: כך
מצאתיה בנוסחאות מדוקקות. ובתגרות הגר"א על התוספתא שם
אות י"ד גרס בשניות: אין יורשה. ועיין שם ב"חסדי דוד"
אות כ'.

55 דקדקו לכתוב "לגבי שני", ואילו לגבי ראשון עיין כאן
בח"מ ס"ק קס"ג וב"ש ס"ק קי"ב וב"אוצר הפוסקים", וע"ע
שם מ"ש בזה.

56 וז"ל הרשב"א ביבמות פ"ז ב: מסתברא ודאי מדלא תני
ירושתה כדאמרין בעלמא אין יורשה ואין מטמא לה ש"מ דראשון
יורשה והדין נותן דאיהו דלא עבד איסורא אמאי קנסין ליה

הולד מחשני אלא ממזר מדרבנן פ ואם בא עליה (הראשון) (קצא) קודם שיגרש השני באר הגולה

פ לשון הרמז"ס שם

מיוחדת דשמואל שם דף פ"ט ע"ג וכתב ה"ה שפי' זה נזכרת וע"ש.

ביאורי הגר"א

דסיפא דמתני' קתני והאחרון אינו מוזר ומדרבנן אף האחרון מוזר ועסכ"ז: (קצא) קודם שיגרש כו'. רמז"ס וכוונתו צירוף שם נחל הולד מוזר מן השני הולד מוזר וכן הראשון ר' נחל נזס ר"ז אחר דר"ע הולד דר"ע אחר הנז על סוטה הולד מוזר המוזר גרושתו משנשאת הולד מוזר ר' יוסי נזס ר' הילא ד"ה הולד מוזר כניטה כן מוזר ר"ל כמו שהזכירו גט וכן השני ועשאה כח"ל יתנו כן עשאו מראשון הולד מוזר מה נפיק וכן ביניהם נתן לה השני גט ואח"כ נח עליה הראשון ע"ד דר' נח נזס ר"ז הולד מוזר כר"ע ע"ד דר"י נזס ר' הילא הולד כשר ופ' כר' הילא דמוקי כרבנן וכן נגמרה מפרש

דלף לרבנן הולד מוזר וכתב דר' הילא שהוא מדרבנן כמש"ס פ"ט ז' ועוד דלגמרא דין ליתא להא דר' זעירא כמש"ס נפס"ד מ"ט ז'. חלל תוס' שם שם שנקטו נזעל כו' ע"כ לא ס"ל האי דרמז"ס דס"ל משום סוטה קנסוה אע"ג דלין הולד מוזר מסוטה אפילו מדרבנן וי"מ קנסוה הכל וכתב"ס תוס' נפס"ד שם ד"ה סוטה (לדידהו) [ולדידהו] לעולם הולד מוזר כמש"ס גני שני משום דאסורה לנזעל ולנזעל וע"י סימן קט"ט ס"ג וכן להרמז"ס דס"ל טעמה דר' הילא לא ס"ל ס' התוספות ועמ"ס סימן ד' סט"ז שכבר הקשה ולף שהרמז"ס ונ"ש דחקו עלמם שם דגריהס א"ל קיום ונופלים מעצמם וגם לא עיינו צירוף למי

ברכת אליהו

מודים הבא על הגדה ועל הסוטה ועל שומרת יבם שאין הולד ממזר.

אבל תוס' שם צב ד"ה אבל — הג"ל בס"ק ק"ע — שכתב: „דכי היכי שקנסוה גבי בעל היצ קנסי ליה לגבי בועל דאפילו אחר שמת בעלה או גירשה אסור בה והולד ממזר, ע"כ לא ס"ל האי דרמז"ס. שהרי התוס' כתבו שכן השני הוה ממזר אפילו אם הוליד אחר שמת בעלה או גירשה, ולמדו זאת מהא דהוה ממזר מן הראשון, ש"מ שמן הראשון הוה ממזר אפילו לאחר שיגרש השני, דס"ל משום פוסה קנסוה. אע"ג דאין הולד ממזר מפוסה אפילו מדרבנן, מ"מ קנסוה הכא ואפילו אם בא עליה הראשון אחרי שיגרשה השני הוה ממזר מדרבנן. ובמש"ס תוס' בפס"ד שם מט ב ד"ה פוסה, וז"ל: דהתם קנסוה כי היכי דתידוק. ולדידהו לעולם הולד ממזר מן הראשון כמש"ס גבי שני משום דאסורה לבעל ולבועל. ודברי התוס' הג"ל מבוססים על היסוד דביבמה לשוק הוה ממזר מדרבנן, ועיין לקמן סימן קנ"ט מ"ב. [ושם הביא המחבר שתי שיטות בזה. ועמ"ס סק"ד]. וכן להרמז"ס דס"ל מטמא דר' הילא, ולדידהו — אם בא עליה הראשון אחרי שיגרש השני לא הוה ממזר, — הו"ה שמן השני אם בא עליה אחרי שמת הראשון לא הוה ממזר, ולא ס"ל פברת התוס', שהרי כל עיקר פברת התוס' היא שהשוו הולד מהשני להולד מהראשון. ועיין חלקת מחוקק סימן ד' פט"ז סק"ז שכבר הקשה דברי השו"ע אהר"י, שלגבי הראשון פסק שם דהוה ממזר רק אם בא עליה קודם שמת או גירש השני, ולגבי השני פסק כאן הטור דהוה ממזר אפילו אחרי שיגרש הראשון, ולדברי התוס' הא בהא תליא. ואף שהרמז"ס סימן מ"ב ובי"ש בסימן ד' סק"ז דחקו עצמם שם, שגם לפי דברי התוס' לא הוה ממזר מראשון בא עליה אחרי שיגרש השני, וכתב שם הטעם דהולד ממזר דקנסוה כי היכא דדייקא שפיר, לכן קודם שיגרשה השני עדיין מעשיה קיימים לכן הולד מראשון ממזר, אבל אחרי גירושי השני דבטלו מעשיה לא קנסוה, משא"כ לגבי השני

קתני: „אמרו לה מת בעלך ונשאת ואח"כ אמרו לה קיים הי' ומת תצא והולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר. ואי רישא ממזר מדרבנן, אמאי קתני בסיפא האחרון אינו ממזר, הרי אף האחרון — זה שנשתעבר מהשני אחרי שמת הראשון — הוא ממזר מדרבנן, מכיון שהוא בא עליה מקודם בעוד בעלה הראשון הי' חי, וכמו דקנסינו לגבי בעל, הי"נ קנסינו לגבי בועל, דאפילו אחר שמת בעלה אסורה לשני והולד ממנו ממזר מדרבנן. ועיין סק"פ נ"ז. [ושם הביא המחבר מחלוקת אם הולד שהוליד השני אחר מיתת הראשון הוה ממזר, ועמ"ס ס"ק קע"ג].

(קצא) כ"כ הרמז"ס בפ"י מגירושין ה"ז. ור"ל דדוקא אם בא עליה הראשון קודם שיגרש השני הוה הולד ממזר אבל אם בא עליה הראשון אחרי שיגרש השני לא הוה הולד ממזר אפילו מדבריהם. ובמש"ס בירושלמי דיבמות פ"י ה"א: ניהא הולד ממזר מן השני, הולד ממזר מן הראשון (אמאי דהא כוננת בעלמא היא — פני משה), ר' בא בשם ר' זעירא אמר דר"ע היא, דר"ע אמר הכא על פוסתו הולד ממזר, המחזיר גרושתו משנשאת הולד ממזר; ר' יוסי בשם ר' הילא דברי הכל הולד ממזר [בפנינו הגירסא: כשר. ופירושו הפ"מ והק"ע דהיינו מדאורייתא אבל מדרבנן הולד ממזר] כניטה כן מוזר. ר"ל כמו שהזכירו גט מן השני, ועשאהו כאשת-איש ממנו, כן עשאו מראשון הולד ממזר. ומסיק הירושלמי: מה נפיק מן ביניהם, נתן לה השני גט ואח"כ בא עליה הראשון, על דעתיה דר' בא בשם ר' זעירא הולד ממזר כר"ע, על דעתיה דר' יוסי בשם ר' הילא הולד כשר. (דע"כ לא גזרו חכמים אלא עד שלא גירש השני — קרבן העדה), ופסק הרמז"ס כר' הילא דאוקי המשנה כרבנן. ולדידי' אם בא עליה הראשון אחרי שיגרש השני לא הוה הולד ממזר. וכן בגמ' בבבלי מפרש דאף לרבנן הולד ממזר, וכתירוצו דר' הילא שהוא מדרבנן, כמש"ס פ"ב. ועוד דלגמ' דידן ליתא דהא דר' זעירא — הסובר דלר"ע הבא על סוטה הולד ממזר — כמש"ס בפס"ד מט ב: הכל

באר הגולה

צ משה שם דף ק"ג ע"ה.
ק טור מדברי אביו
הר"ה שם נפסקו.
ר שם נמשכה.

הולד שיוליד ממנה (קעב) ממזר מדבריהם. נו צאמרו לה מת בעליך. ונשאת ואח"כ אמרו לה קיים היה ומת ולד שהוליד קודם שמת ממזר מן התורה ושהוליד אח"כ אינו ממזר ק (קעג) ויש אומרים שהוא ממזר מדרבנן. נח י אם לא נשאת לשני אלא נתקדשה לבד ובא בעלה אינה צריכה גט מהשני ומותרת לחזור לראשון (קעד) וכן מותרת לשני אם מת הראשון או גירשה. הנה: (קעה) אשה שנתקדשה וטעתה וסנרה שלא נתקדשה ונשאת לאחר מזה ומזה וכל הדרכים הנ"ל זה אצל אנסה להנשא או שהורו לה בית דין בטעות ונשאת על פיהם היו כלנוסה ומותרת לנעלה הראשון (תשנז) רש"י אף קפ"ט. הוצא נז"י).

ביאורי הגר"א

נ"ב צ' ד"ה נותן כו' וכי היכי כו' והר"ה שם וכן הרמב"ן והרשב"א וש"פ ועיין מה"ש: (קעה) אשה שנתקדשה כו'. כמו במתניתין וכח"ש נגמ' נ"ב א' ליתא כו' אלא טעות והקשה שם במיכל צת שאלו ותי' שלנסה שאלו והשיאם ונע"כ נעלה ח"ש התם טעות של הוראה היה כוונ"ש בסנהדרין י"ט צ' משא"כ כלן כנ"ל וכן אמרו בירושלמי ריש פירקין האשה כו' כח"ד תמן מפרישין

הנ"ל: (קעב) ממזר מדבריהם. גמ' שם. (קעג) וי"א כו'. תוס' הנ"ל ופע"פ שסתם צס' שקדם כדעת תוס' הנ"ל כתב כלן ס' ראשונה והוא דעת הר"ה שם י"א דוקא היכא שזה הנעל וקנסה לגבי נעל קנסה גם כן גבי נועל אצל שות נמ"ה לא והר"ה שם סתר דבריהם וס"ל כדעת התוספות וכתב אדרבה עיקר קנסה הוא לגבי השני: (קעד) וכן כו'. כח"ש נאחות אשתו שם תוס'

ברכת אליהו

אבל אם לא נשאת לשני רק נתקדשה א"צ גט ממנו ומותרת לחזור לראשון. דכיון דעדיין לא עשתה איסור עם השני לא קנסה, ולא חיישינן שמא יאמר גירש ראשון וקידשה שני ועתה יוצאה ממנו בלא גט, דיתלו ויאמרו שתנאי ה' בקידושי שני והיו קידושי טעות. ולכן גם מותרת לשני אם מת הראשון או גירשה. משא"כ אם נשאה השני לא יאמרו דתנאי היו בנישואי השני, דאין תנאי בנשואין, ואפילו אם היה תנאי, אמרינן דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, והנישואין קיימים. וכ"כ התוס' ביבמות צב ב ד"ה נותן כו', דמותרת גם לשני, וז"ל: דבקידושין לא קנסינן אפילו באשת איש אלא דוקא כשניסת דעבדה איסורא וכי חיבי דמותרת לחזור לו מותרת גמי למקדש אם מת הבעל או גירש. וכ"כ הרא"ה שם פ"י ס"ג ופ"ב הרמב"ן והרשב"א וש"פ. ועמ"ש ש"ס.

(קעה) כמו במתניתין. דתנן ביבמות פז ב באשה שהלך בעלה למה"י ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה כו'. ושם תנן: ניסת עפ"י ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן (דחידך שעשה בהוראת ב"ד פטור — רש"י). אבל אין הלכה כן, אלא גם בנשאת עפ"י ב"ד דינה כנשאת שלא עפ"י ב"ד. וכח"ש בגמ' צב א: ליתא למתני' מדתני בי מדרשא דתני בי מדרשא הורו ב"ד ששקעה חמה ולבסוף זרחה אין זו הוראה אלא טעות (דהא לכו"ע גליא השתא דטעות הואי והכא גמי דמתני' טעות היא כסבורים שמת והנה גם בעלה והכל רואים — רש"י). והקשה שם בתשובת הרשב"א סימן אלף קפ"ט במיכל בת שאול איך הותרה לדוד אחרי שנשאת לפלטי בן ליש. ותירץ דזו אינה דומה לזו דשאני התם שאנסה שאול והשיאה לפלטי בן ליש ובכ"כ נבעלה; אי"ה התם טעות של הוראה היה. דדוד קדשה במלחה ופרוטה, ובית דינו של שאול הורו לה דמלוה ופרוטה דעתה אמלוה, והמקדש נמלוה אינה מקודשת,

שייך קנס אפילו אם ילדה מהשני אחרי שגירש הראשון. אבל דבריהם אין להם קיום ונופלים מעצמם, וגם לא עיינו בירושלמי הנ"ל.

(קעב) גמ' ביבמות פז ב שהולד מראשון הוא ממזר רק מדרבנן ואסור בממזרות.

(קעג) תוס' ביבמות פז ב ד"ה הולד כו' ושם צב ד"ה אבל הנ"ל בס"ק ק"ע, קע"א. ואעפ"י שסתם המהמר בסעיף שקדם כדעת התוס' הנ"ל, כתב כאן מקודם סברה הראשונה שאינו ממזר והוא דעת הרא"ה שם פ"י ס"ג בשם י"א דדוקא היכא שבא הבעל וקנסה לגבי נעל שהולד ממנו ממזר, קנסה גבי גמי ובעל שהולד ממנו ממזר אף אם הוליד אחרי שמת הראשון או גירשה, אבל היכא שמת הבעל במדינת חים לא, כיון דלא שייך קנס לגבי בעל לא קנסה גמי לגבי שני. והרא"ה שם סתר דבריהם, וס"ל כדעת התוס' כתב אדרבה עיקר קנסה הוא לגבי השני שנשאת לו באיסור, ואגב השני קנסה גמי לגבי הראשון. [ועמ"ש ס"ק קכ"א וב"ש ס"ק קס"ח].

(קעד) כח"ש באחות אשתו. דאמרינן ביבמות צד ונפסק לעיל סימן ט"ו סכ"ז שיש הבדל בין נשואין לקידושין שאם קידש אשה והלכה למדינת הים ובאו עדים והעידו שמתה ונשא אחותה ואח"כ נודע שלא מתה אסור בשתייה, ושתייה צריכות גם ממנו. והטעם שמא יאמרו תנאי היה באירוסין של הראשונה וכדת נשא אחותה, והואיל והנשיה יוצאה בגט, אחותה שהיא הראשונה אסורה שלא יאמרו נשא אחות גרושתו. אבל אם נשא אשה והלכה למה"י כו' א"צ ממנו גט, דכו"ע ידיע דנישואי שניה אינו כלום, ולא יאמרו תנאי ה' בנישואין הראשונים, שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. והרי"ה כאן, אם השני נשאה צריכה ממנו גט משום קנס, ועוד דחיישינן שמא יאמרו שהראשון גירשה ונשאת לשני בהיתר, ועתה יוצאת ממנו בלא גט.

58 יתכן שכונת רבנו למ"ש בסימן ט"ו סק"ה בענין אחות אשה, עיי"ש.

57 ועיין מ"ש בסימן ד' סק"מ ולהלן ס"ק קע"ג. ועיין כאן באוצר הפוסקים מ"ש על דברי הירושלמי שהביא רבנו.

באר הגולה

יח קידושין במי תופסין. ובו סעיף אחד

א (א) קדושין תופסין בחיבי לאוין (ב) ובחיבי עשה (ג) (וכ"ש צעניות דרצקן) (טור). א צריחא צמות דף 5"ג ע"ב וכחמיס וכתנות דף כ"ה ע"ב וכתמה דוכתי.

ביאורי הגר"א

פסי' וכמ"ש צפ"ק דעכו"ם (ו') [ז'] וצ"ק ק"ב ח' וכן סוגיא דיצמות מ"ד ח' צ' י"ג צ' י"ד ח' צ' כ' צ' צלונתא דר"י ור"ל כ"ב ח' ח"פ ח' וסוגיא שם מה דלפלגו צעכו"ם ועד וליפסקא הלכתא דכשר וכתמה וקומות שם וכתנות וקדושין הכל כרצקן: (ב) ובחיבי עשה. ערפ"ג דכתנות (ל"ה) [ז' ח'] וקדושין ס"ד ח': (ג) וכ"ש ח'. ותני' דיצמות (כ"ה) [כ' ח'] ופ"ד ח' וירושלמי הנילו הר"ש פ"ג ס"ח מה בין עריות לשניות עריות הם עבר וגסלה יולאה צלל גט כו' ושניות יולאה צלל כו' עריות פוטרות כו':

לותן כו' ולא היו קטנות כו' אף הכל כן שניא היא תמן שאחרים הטעו צהן והכל לא אחרים הטעו צהן קנס קנסו צה שתהא נזקת יפה ויקנסו צה אלל השני ולא אלל כו':

יח (א) קידושין תופסין בח"ל. פלונתא דר"ע ורצקן צמנה מקומות ועיקרו צמתני' פ"ד דיצמות מ"ד ח' נו"ט ח' והלכה כחכמים וכן סתם מתני' כוותיהו סם (כ"ה) [כ' ח'] וכמ"ש ט' ח' והרי חסור מלוה כו' ושם כ"ד ח' ופ"ד ח' וקדושין ס"ו צ' ולע"ג דציצמות צ"ב ח' סתם כר"ע וי"מ ההיא דקדושין תני צהלכתא

ברכת אליהו

מתני' צוותיהו שם פ א, דחיבי לאוין חולצת ולא מתייבמת. ושם עמוד ב בגמ' אמרו, דהיינו סעמא דבחיבי לאוין חולצת — דלא כחיבי כריתות שאינה חולצת — משום דבחיבי לאוין תפסי בה קידושין. וכמ"ש פ א: והרי אימור מצדה ואיסור קדושה דפליגי ר"ע ורבנן וקתני. כלומר: דהא דתנן דאיסור קדושה — וישנן כו' א. ושם — חולצת הוא בפלוגתא, ודלא כר"ע. וישנן כו' א. ושם פד א תנן: אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר יש להן כתובה. ואילו לא היו קידושין תופסין בחיבי לאוין, לא שייך בהן כתובה. ובקידושין פו ב תנן: וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום ואיוו זו זו אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין. ואע"ג דביבמות צב א סתם כר"ע, דתנן שם: האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים ואמרו לה מת בעלך ואח"כ מת בנך וגשאת ואח"כ אמרו לה חילול היו הדברים תצא והולך ראשון ואחרון ממזר. ושם בגמ' אמרו: זו דברי ר"ע, שהי' אומר אין קידושין תופסין בחיבי לאוין כו', מ"מ החיא דקידושין תני כהלכתא פסיקתא, וכמ"ש בפ"ק דע"ב"ז ז א וב"ק קב א דהלכה כהלכתא פסיקתא. [וביאר שם בתוס' דהיא דקתני לשון "כלי' כו', הוה הלכתא פסיקתא]. וכן פוגיא דיבמות מד א, ב, ושם יג ב אמרו: מנין שאין קידושין תופסין

כמ"ש בפנהדרין יט ב משא"כ כאן כנ"ל, וכן אמרו בירושלמי דיבמות פ"י ריש פירקין: האשה כו' כמה דתימר תמן מפרשין אותן כו' ואם היו קטנות ולא היו ראיות הולד מחזירין אותן מיד (כלומר דפריך כמה דאמרנו לעיל ספ"ג גבי שנים שקידשו ב' נשים והוחלפו כו' דמפרשין כו' דאלמא דמותרין לחזור לבעליהן — פני משה) ואמר אף הכא בן (דנימא הכי גמי בן ואמאי תצא מזה ומזה — פני משה); שנייא היא תמן שאחרים הטעו בהן (דהרי בטעות הוחלפו ומאי ה"ל למיעבד — פני משה), והכא לא אחרים הטעו בה (בתמיה שהרי על פי עד גשאת — פני משה); קנס קנסו בה שתהא נזקת יפה. ויקנסו כה אצל השני ולא יקנסו בה אצל הראשון, אמר רבי יוחנן מריה ערוה גבעו בה (מחומר עריות דנראית כאשתו של שני — פני משה); מעתה לא תהא צריכה ממנו גט; שנייא היא שנשאת לו דרך היתר (דסברה שמת בעלה וכגישואין גמורין הן וכולי לעלא ידעי ואיכא משום גזירה שמה יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט — פני משה).

(א) ¹ פלונתא דר"ע ורבנן כממא מקומות — אי קידושין תופסין בחיבי לאוין. ועיקרו צמתני' פ"ד דיבמות מד א, מ"א: שר"ע סובר שאין קידושין תופסין בחיבי לאוין והולד ממזר, וחכמים סוברים שקידושין תופסין בחיבי לאוין ואין הולד ממזר. והלכה כחכמים דרבים ניגהו. וכן פתם

הצחה כרת. ושם בגמ' הקשו דאי חיבי לאוין ניגהו צריכים הקידושין לתפוס, משום שקידושין תופסין בחיבי לאוין. ואחרי המ"מ של י"ד א' ב' צ"ל: כ ב. וכוונתו למש"ש בגמרא: משהבדא חיביין לאוין תפסי בה קידושין. ומה שנדפס להלן: כב א אר"פ, הוא ג"כ ט"ס, וצ"ל: כג א אר"פ. וכוונתו למש"ש בגמרא: אמר רב פפא חיבי לאוין תפסי בה קדושין. ומה שנדפס: וסוגיא שם מה כו', צ"ל — כמ"ש בדפוס ויילנא דהוראנא משנת תקע"ט —: וסוגיא שם פ"ה כו', וכוונתו לפלוגתא דביבמות מה א בעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל אם הולד כשר או לא. ושם עמוד ב' אמרו: והלכתא נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, וכן נפסק לעיל סימן ד' סעיף י"ט. ואע"ג דהוה חיבי לאוין, ושם דקידושין תופסין בחיבי לאוין.

1 בביאורי הגר"א בס"ק זה יש כמה ט"ס. מה שנדפס לעיל: ושם כד א, הוא ט"ס, כי שם ביבמות לא הוזכר דין זה. ומה שנדפס להלן: וכן סוגיא דיבמות מד א' ב', הוא ג"כ ט"ס, וצ"ל — כמ"ש בשו"ע דפוס ויילנא והוראנא משנת תקע"ט: וכן סוגיא דיבמות י"ד א' ב', וזה נכון, כי שם בגמ' מוזכר שקידושין תופסין בחיבי לאוין ועיי"ש. ומה שנדפס: ושם כ ב בפלוגתא דר"י ור"ל, הוא ג"כ ט"ס כי שם ליתא למחלוקת של ר"י ור"ל. אלא כן צ"ל לעיל — לפני המ"מ של: יג ב —: ושם י ב פלוגתא דר"י ור"ל. וכוונתו, דשם יש מחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש בחולץ ליבמתו וחזר וקדשה. דר"ל אמר: הוא אין חיב על החלוצה כרת ואחין חיביין על החלוצה כרת, על הצהר בין הוא ובין האחין חיביין על הצהר כרת. ורבי יוחנן אמר: בין הוא ובין האחין אינן חיביין לא על החלוצה כרת ולא על

באר הגולה

יט סוקלין על חזקה שהיא בחזקת ערוה. ובו ב סעיפים

א וייתרות דרנא נר
רנ. הונא ורנ"ג ש
פזי קדושין דף פ'
ע"ל ורנ"כ הרמב"ם
נפ"ל מה"ל
ב רמב"ם שם וייתרות
דרנ נ"ג דף קס"ז
ע"ג.
א רמב"ם ריש פכ"ח
מה"ל ורנ"כ נספר
המלות שלו וכתב שם
שלוש מן התורה

א אמי שהוחזק בשאר בשר דנין על פי חזקה זו אע"פ שאין שם ראיה ברורה
שזה קרוב ומלקין וחונקין וסוקלין על חזקה זו. ב ב (א) איש ואשה שבאו
ממדינת הים היא אומרת זה בעלי והוא אומר זו אשתי (ב) אם הוחזקו בעיר שלשים
יום שהיא אשתו הורגין עליה.

כ באיזה ביאה חייב הבא על הערוה. ובו ב סעיפים

א א (א) הבא על אחת מן העריות דרך איברים או שחבק ונשק ונחמה בקרוב בשר
א (א) הבא על אחת מן העריות דרך איברים או שחבק ונשק ונחמה בקרוב בשר
וכתב דהכי איתא שם נספחא והאריך ה"ה שם נפ' הס' ורנ"כ הטור.

ביאורי הגר"א

ומנין לכל העריות שהן צלל תקרנו וכל תגלו ת"ל לא
תקרנו לגלות והיא נתייב שלנו פ' אחר פייג הלכה ט"ו
נחמון קצת עד ואל אשה. ואם הלכה כ"ל העושות
ות"ל לפי שחומר לא תקרנו יכול יהיו הייבוס כרת
על הקריבה ת"ל העושות ולא הקריבות ונלכות דר"ל רפ"ז
איהו סייג שעשתה תורה לנדרים ה"ה חומר ואל אשה
נגדת טומאתה לא תקרב יכול יתקנה ויטקנה וידבר

יט (א) איש ואשה כו'. מהג"ל ס"ל: (ב) אם
הוחזקו. ומת' דנ"ב קס"ז נ'

כ (א) הבא כו'. או כו'. הרמב"ם נמל"ת שניג כ'
נשכ ת"כ לא תקרנו לגלות ערוה חין לי אלא שלא
יגלה ומנין שלא יקרב ת"ל ואל אשה נזידת טומאתה
לא תקרב חין לי אלא נדה שהוא צלל תקרב וכל תגלה

ברכת אליהו

(א) מהג"ל סעיף א'
(ב) מגמרא דב"ב קז ב: הכי אמר רב כל שהוחזק שמו
בעיר שלשים יום אין חוששים לו (לענין שינוי השם).
וחזקה זו — של שלשים יום — מהני גם לענין גט, דלא
חיישנן שמא אין זה השם האמיתי של הבעל, כמבואר
שם בגמרא. וחובא דין זה להלן בסימן ק"כ סעיף ג'
בהג"ה. וכמו שסומכים על חזקה של שלשים לענין הגט,
כך סומכים להרוג על פי חזקה — שהוחזק בעיר שלשים
יום שהיא אשתו של פלוני.

(א) הרמב"ם בספר המצוות במל"ת שניג כתב שהאיסור
של קירוב עריות הוא אפילו בלא ביאה, והאיסור הוא שלא
להקרב שום קירוב שיביא לגלות ערוה. והביא בשם
הת"כ, וז"ל: לא תקרבו לגלות ערוה אין לי אלא שלא
יגלה מנין שלא יקרב ת"ל ואל אשה כנדרת טומאתה לא
תקרב: אין לי אלא נדה שהיא בכל תקרב וכל תגלה מנין
לכל העריות שהן בכל תקרבו וכל תגלו ת"ל לא תקרבו
לגלות. ומימרא זו היא בת"כ שלנו פרשת אמר [צ"ל:
אחרי מות] פייג הלכה ט"ו (ויקרא יח, יט) בחפזון קצת
עד ואל אשה. ושם הלכה בא (ויקרא יח, כט) איתא:
הקישות מת"ל לפי שחומר לא תקרבו יכול יהיו חייבים
כרת על הקריבה ת"ל הקישות ולא הקריבות. ומוכח שגם
הקריבות אסורות מן התורה. ובאבות דר"ע רפ"ב איתא:
איהו סייג שעשתה תורה לנדרים, הרי הוא אומר ואל אשה
נגדת טומאתה לא תקרב (ויקרא יח, יט) יכול יתקנה

ביבמה כו'. וכתב ע"ז ברש"י ד"ה שאין כו', וז"ל: יבמה
שלא חלצה מניין אם נתקדשה לשוק שאין קידושין תופסין
אע"ג דחייבי לאוין בעלמא תפסי בהו קידושין. ושם יר
א, ב אמרו בפשיטות שאין ממזר מחייבי לאוין ולאפוקי
מדר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין. ושם כ ב בפלוגתא
דר"ע ור"ל ושם כב א: אר"פ כו' ופוגרא שם מה דאפלו
בערובים ועבר ואיפסקא הלכתא דכשר. ובכמה מקומות שם
ובכתובות ובקדושין הכל כרבינו.

(ב) ערפ"ג דכתובות ל א וקדושין פד א. דאמרו שם
שאפילו לר"ע — הסובר שבחייבי לאוין תוה ממזר —
מודה בחייבי עשה שאין הולד ממזר. ואפילו למ"ד שם
דלר"ע גם בחייבי עשה הוה ממזר ואין קידושין תופסין.
מ"מ לחכמים — דבחיבי לאוין קידושין תופסין — כ"ש
שבחיבי עשה קידושין תופסין. [ועמ"ש בסימן מ"ד סק"ד].
(ג) מתני' דרבנן כ א דשניות מדברי סופרים חולצת ולא
מתייבמת, ואמרו שם בגמ', שרק במקום שקידושין תופסין
חולצת, ובחיבי כריתות — שאין קידושין תופסין — אינה
חולצת, שכל שאין עולה לייבום אינו עולה לחליצה. ושם
פד א תנן שבשניות הולד כשר. וירושלמי הביאו הרא"ש
שם פ"ב ס"א: מה בין עריות לשניות עריות אם עבר
ונשאה יוצאה בלא גט והולד ממזר ושניות יוצאה בגט
והולד כשר, וזו וזו אין להן כתובה עריות פשוטות צרותיהן
שניות חולצות ולא מתייבמות צרות שנייה או חולצות או
מתייבמות, עכ"ל.

זו וכו' וסוקלין על חזקה זו. ומימרא דב"ב שם אנו למדים
דין חזקה של שלשים יום. והל המקור לדין הג"ל בסעיף א',
עיי' שם בבאר הגולה סק"א ובחלקת מחוקק סק"א ובבית שמואל
סק"א. ועיי' בסימן זה בב"ח ובנ"י חשו"ע אם גם בהוחזק
לשאר בשר בעינין שיוחזק שלשים יום, ואכמ"ל.

1 בבאר הגולה סק"ב ציי' כאן בריש הסעיף: ממימרא דרב
ג"ב דף קס"ז ע"ב. אבל זה רק איות הפרט בסוגי חזקה של
שלשים יום. וכמ"ש רבנו בסק"ב, וכמ"ש בברכת אליהו"ו שם.
וכותב רבנו לומר כאן, שצ"ע הדין שהורגים על פי חזקה, הוא
מהג"ל בסעיף א': מי שהוחזק בשאר בשר דנין על פי חזקה

הרי זה לוקה בחדוש על העריות. הגה: (ב) והנה עליה זין כדרכה זין שלא כדרכה באר הגולה

ב שם וכפירושו נהא
לחמירן חרעין נכתפיה וכשר פסהדרין ד' כ"ו ע"ג שהוא זה המחנק והמנקה.

ביאורי הגר"א

הכל לש"ש ולית שנתורה לא הותר לש"ש וביצמות כ"ו (ג)
[א] מכלל ואילך חינו כ"ו ופטור ויליף הערלה
דחיל מה"ש שם אלמא נשיקה אפילו לאו אין זו ולדעת
הרמב"ם ז"ל חע"ג דחיל אפילו לאו אין זו וחי"ט בחי"ט
עובר גלית שהרי כתוב נהן לא תקרבו משחי"ט בחיל
וכן כתב הח"מ וצירוף לחי"ט דסנהדרין פ"ז ואל אשה
ננית טומאתה לא תקרב לגלות ערותה חר"י בר זון
היא כל תקרב היא כל תגלה ונח"ל דיצמות נ"ה ז' וסוטה
כ"ו ז' א"ל חז"י פירושא אסר רחמנא ונסנהדרין ס"ו
ז' חידודים לאו כלום הוא והרמב"ם כתב ללאו כלום
הוא לענין מיתה וכן לאוסרה על צעלה וכח"ש רש"י
שם וס"ד למעטינהו מקרא שם ושם ח"ש דרך איברים
ואמר חנק ונשק מההיא דלצות דר"י ואמר ונהנה כ"ו
מההיא דחי"ט כח"ל: (ב) **הבא** כ"ו יצמות נ"ה

עמה דברים צלילים ת"ל לא תקרב יכול יישן כ"ו ונסנהדרין
(כ"א) [כ"ו] ז' השוד כ"ו חרעין נכתפיה כ"ו ור"ל
השוד נכס"ג ח"ש השוד כ"ו והרמב"ם ח"ש עליו וז'
דכל הנ"ל אסמכתא היא וכח"ש צפ"ק דשנת דח"ר פדת
כ"ו ולא פריך על רני פדת מברייתא זו וכן ק"ל לעולא
שם ואף למח"ל דקאמר שם ופליגי דידיה כ"ו ל"ק אלא
משום כך לך. כ"ו וכן ברייתא שם דפליגא ח"ר פדת
יליף מהקישא דיהחלף חלש ח"ש ור"ל דנח"ל כתוב
הרחק מעליה כ"ו כח"ש צפ"ק דעכו"ם ואלו בתורה
כתוב נדה צפרט לא תקרב כח"ל ושם תנא דני אליהו
כ"ו שלא נשא פנים לתורה ר"ל לעשות סייג לתורה כח"ש
צפ"ק דנרכות ואני לא אשא פנים כ"ו והם מדקדקים
כ"ו ר"ל שהן נושאין פנים לתורה ואלו היה ד"ת היה
חומר שעצר על ד"ת כ"ו וצדוקין פ"ה ז' אלא כ"ו

ברכת אליהו

דבאשת איש כתיב הרחק מעליה דרך ואל תקרב אל
פתח ביתה (משלי ה, י), וכח"ש בפ"ק דע"ז יז א שבכה"ג
צריך לעשות הרחקות. ואילו בתורה כתיב בנדה בפרט לא
תקרב כח"ל, ובכ"ז לא ילפינו מזה שצריך לעשות הרחקות
ש"מ שמן התורה אסור רק קריבה של ביאה. ושם בגמ'
איתא: תנא דבי אליהו מעשה בתלמיד אחד כ"ו ומת בחצי
ימיו כ"ו אמרה לי כ"ו בימי לבוניך מהו אצלך אכל עמי
ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר כ"ו ואמרתי לה ברוך
המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה
ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב כ"ו משה אחת הואי כ"ו
סינר מפסיק בינו לבניה. ומ"ש: „שלא נשא פנים לתורה“,
ר"ל לעשות סייג לתורה, כח"ש בפ"ק דנרכות כ ב: ואני
לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת
וברכת את ה' אלקיך (דברים ה, י) והם מדקדקים על עצמם
עד כוית ועד כביצה. ר"ל שחן נושאין פנים לתורה להחמיר
יותר ממה שכתוב בתורה, ולכן גם הקד"ה נושא פנים
לישראל. ואילו ח"י האיסור של קירוב בשר ד"ת, ח"י אומר:
ש ע ב ר ע ל ד"ת ומדקאמר: שלא נשא פנים לתורה,
מוכח שולק סייג לתורה ולא מן התורה. ובפירושין
פ"ב — גבי רב חסדא דשקלה לבת ברתיה ואותבהו
בכנפיה — אמר: אנא כאידך דשמואל סבירא לי דאמר
שמואל הכל לשם שמים. ולא תעשה שבתורה לא הותר
לשם שמים. ומוכח מכאן שזה לא לית מן התורה, רק
גדר וסייג, ולכן הותר להכמים ולחסידים העושים מעשיהם
לשם שמים. ומבימות נו א אמר: מכאן ואילך (מהכנסת
עטרה ולמטה — רש"י) אינו אלא נשיקה ופטור עליה.
ומדקאמר פטור משמע דאין בו מלקות מאיסור קריבה.
ושם בגמ' יליף העראה דחייבי לאוין מחייבי כריתות.
אלמא בנשיקה אפילו לאו אין בו. ולדעת הרמב"ם צ"ל
אע"פ דבחיובי לאוין אפילו לאו אין בו, מ"מ מחייבי
כריתות עובר בלישת, שחרי פתוב כחן לא תקרבו, משא"כ

וינשקנה וידבר עמה דברים צלילים ת"ל לא תקרב יכול
יישן עמה בבגדיה על המטה ת"ל לא תקרב כ"ו עכ"ל.
ומוכח גם מכאן שכל קירוב אסור מן התורה. ובסנהדרין
זו ב איתא: א"ר נחמן החשוד על העריות כשר לעדות,
א"ר ששת עני מרי ארבעין בכתפיה וכשר, אמר רבא
ומודה רב נחמן לענין עדות אשה שהוא פסול. ובתוס' שם
ד"ה החשוד דחקו עצמם למה הוא כשר לעדות אחרת. וכתב
המ"מ בפכ"א מאיסורי ביאה ה"ב שהרמב"ם מפרש, שח"ש
בגמ' החשוד כ"ו, ר"ל השוד בכח"ג — על חבוק ונישוק,
ולכן כשר לעדות אחרת. וח"ש בגמ': החשוד כ"ו, שלא
עבר על גילוי עריות ממש. וח"ש כאן בשו"ע וחשוד על
העריות. עכ"פ אמרינן בגמ' — כשיטת הרמב"ם — שעל
קירוב חבוק ונישוק לוקה ארבעים.

והרמב"ם בהשגותיו על ספר המצוות השיג עליו וכתב
דכל הנ"ל אסמכתא היא, ואין איסור מן התורה על קירוב
בשר בלי ביאה. וכח"ש בפ"ק דשבת יג א: דא"ר פדת
לא אסרה תורה אלא קריבה של גילוי עריות בלבד. ולא
פריך על רבי פדת מברייתא זו, ש"מ דהוי רק אסמכתא.
וכן פ"ל לעולא שם שאין איסור לנשק לעריות. ואף למאי
דקאמר שם: „פליגי דידיה אדרייה דאמר עולא אפילו שום
קורבה אסור משום כך לך אמרי גזירא סחור סחור לכרמא
לא תקרב“, לא קאמר אלא משום כך לך כ"ו, ולא משום
איסור דאורייתא. וכן ברייתא שם דפליגא ח"ר פדת יליף
מהקישא דיהחלף חלש ח"ש דח"ל הברייתא: אל ההרים
לא אכל וענינו לא נשא אל גילולי בית ישראל ואת אשת
רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב (יהחלף ית, ו)
מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו
והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה
אסור. הרי דהברייתא יליף רק מהקישא דיהחלף חלש ח"ש
איש, ולא מהפסוק לא תקרב דכתיב גבי נדה, ש"מ שאין
איסור מן התורה רק בביאה. והא דיליף מאשת איש, ר"ל

(ג) כיון שהערה נה (ה) דהיינו שהכנים העטרה חייב עליה מיתה או כרת (ה) ולכן לריכין לרלות כמכחול בשפופרת חלל ומירלו העדים אותם דנזקים זה זה כדרך המנאפים נהגים על זה (טור) (ו) והאשה נאסרת על זעלה (כ"י פר' שני דינמות) (ז) אשה גדולה שזל עליה קטן פחות מנן ט' שנים אינה חיינת מיתה על ידו (טור) וכ"ל דה"ה אינה נאסרת על זעלה ולכן כתב הרב זעל הטורים הרבה דינים אימתני חיינים מיתה או לא נפקא מיתה צומק הזה נחזה ניהא (ח) אשה נאסרת על זעלה ועיין בפנים אשה פחותה מנת שלש אין ניהא ניהא (טור) לכל פחותה מנשל שנים אין ניהא ניהא (ט) ונתוליה

ביאורי הגר"א

ז' וסוטה כ"ו ז' משכני אשה כו' וסנהדרין כ"ד ח' אר"י ח"ז זל ללמד כו' וכריתות י"ח ח' (ג) כיון כו'. מתני' כריתות מ"ז ונח' דינמות כ"ד כ"ה וסנהדרין כ"ה ח' (ד) דהיינו כו'. ינמות כ"ו ז' כרני יוחנן הלכתא כותיה נגד שמואל פ"ד דערובין: (ה) וא"צ

ברכת אליהו

מחייב לאוין. וכ"כ המ"מ בפכ"א מאיסורי ביאה ה"א. ומש"ש בגמ' דבגשיקה פטור, היינו דפטור משום ביאה, אבל מחמת קריבה, יהי' תלוי שבחייבי לאוין פטור לגמרי ממלקות אבל יש בו איסור, ובחייבי כריתות חייב ממלקות משום קריבה.

והרמב"ן תביא עוד ראיה מהא דאיתא בירושלמי דפנהדרין פ"ו ואל אשה בנידת פומאחה לא תקרב לגלות עריותה אר"י כל כון היא כל תקרב היא כל תגלה. הרי שאיסור כל תקרב היינו גילוי ערוה ממש. וכנמי דינמות נה ב ופוסה כו ב איתא: אלא אמר רבא פרט לשקינא לה דרך איברים, אמר ליה אביי פריצותא בעלמא היא ופריצותא מי אסר רחמנא. ובפנהדרין פו ב אמרו: מעשה חיידורים (מחדר ומקשה אברו בבשרה מבחוץ — רש"י) לאו כלום הוא. הרי שאין איסור מן התורה על קירוב בשר. והרמב"ם כתב ¹ דלאו כלום דאמרו שם בסנהדרין, הוא לענין שאינו חייב מיתה, אבל איסור יש מן התורה. וכן הא דאמרין ביבמות ובסוטה הנ"ל דלא אסר רחמנא פריצותא, היינו לאופרה על בעלה. וכמ"ש רש"י שם ד"ה פריצותא. ופ"ד למעטינהו מקרא שם ושם, [ר"ל: דס"ד למעטינהו דדרך איברים לא הוי קינוי, וע"ז תמה אביי דלא צריך קרא למעטינהו, דבלא"ה לא הוי קינוי, מאחר שלא נאסרה לבעלה ע"י]. וי"ש: דרך איברים ואמר חבק ונשק מחיהא דאבות דר"ע ואמר ונהנה כו' מחיהא דתיב כנ"ל. [ר"ל: דמדוקדק בזה לשון המתבר — שהוא לשון הרמב"ם בפכ"א מאיסורי ביאה ה"א. שמתחלה כתב: „דרך איברים", שהיא לשון הגמרא ביבמות ובסוטה הנ"ל, דהפירוש בגמ' שם הוא, שאינה נאסרת לבעלה דרך איברים, אבל יש איסור בזה מן התורה. ואח"כ כתב „חבק וגשק", שהוא לשון אבות דר"ע פ"ב הנ"ל — שעשתה התורה סיג לדבריה.

1 לא מצאתי זה ברמב"ם. ויתכן שז"ל: מפרש. ואולי אפשר לקיים הגירסא: וכתב, וכחותו למי"ש הרמב"ם ריש פכ"א מאיסורי ביאה דרך איברים יש איסור מן התורה. ובגמ' אסתר' כסהמ"צ שם הביא ראיה מגמ' דסנהדרין הנ"ל שאמרו: ומתו גם שניהם למעוטי מעשה חידורים, משמע שדוקא ממיתה מעטינהו ולא ממלקות. ועיין מ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות בסנהדרין נד א פ"ז משנה א. ועיין עוד בדינים אלו ב"אוצר הפוסקים" כאן. ועיין בביאורי הגר"א ל"ד סימן קצ"ה ס"ק כ"א.

וכן איתא במכות ד א [צ"ל: ז א].
(ו) רכל שחייבו עליה האשה נאסרת כמ"ש ביבמות נה ב ופוסה כו ב: משכני אשה כתיב. [שמאחר וחייבים על ביאה שלא כדרכה מהפוסק משכני אשה, לכן האשה נאסרת על בעלה בביאה, ולכן יש קינוי גם בשלא כדרכה. והר"ה בכל דבר שחייבים עליה משום ביאה, נאסרה לבעלה בזה].

(ז) נדה מה א כמשנה: בן תשע שנים ויום אחד שבא כו' ואם בא על אחת מכל עריות האמורות בתורה מומתין על ידו והוא פטור. ומכאן, שפחות מבן תשע שנים ויום אחד אין ביאתו ביאה.
(ח) נדה מה ב כמשנה: בת ג' שנים ויום אחד כו'

(ח) נדה מה ב כמשנה: בת ג' שנים ויום אחד כו'

באר הגולה

ג ג"ז שם חמימרא
דרב הוגא ימנות דף
ע"ו ע"א.
א רחב"ס צפכ"א
מהל"ב.
ב צרייחא צלכות דר'
נתן.

א א צריך אדם להתרחק מתנשים מאד מאד נ (כ) ואסור לקרוץ בידי או בגליו

כא (א) צריך כו'. כו"ס הרחק וועלעם כו' וכח"ס
צעבוי"ס י"ז א' וצקדושי'ן פ"א ז' דתניא ארשי'ן
הזהרו כו' ונאצות דר"ג פ"ג ה"ה אומר איז איז אל
כל שאר צדור לא תקצרו ונאצ' אומר כו' הרחק וון הכעצור
ויון הדומה לכעצור: (ב) ואסור כו'. יחז"ס ציננות
ק"ה ז' פשיטא הוא ניהו כו' ג"ס הא אינה מוכרת
כו' וט"ס כאן וז"ל להיפך לקרן צעיניו לרמוז כו'
דצידי ורגל לא שייך קריאה וכח"ס קרן צעיניו מילל
צגרגליו מורה צאצעותיו והוא קריעותיו ורמזותיו:

חזורין. גומר מ"ה א': (י) **אפילו** כו'. ירושלמי פ"ה דכתובות ח"ר חזין חקרא לחללים עליון גומר עלי נה' שנים ויום אחד ונמולכים צ"ד לעצרו הנמולים חזורין ואם לאו חזין הנמולים חזורין: (יא) **נשים** כו' **ממעשה** כו'. ת"כ אם פרעה ט' הלכה ח' או כמעשה חזן ומרים יכול לא יצנה צנינים ולא יטע נטיעות כמותן ת"ל ונחוקותיהם לא תכלו לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולנחוקותיהם ולאצות אצותיהם ומה היו עושין האים נושא לאיש והאשה לאשה כו'.

שנכשל אותו תלמיד בחמותו אפילו עם בהמה. ובאבות דרבינו סיב חיב: [הרי הוא] אומר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו [ויקרא יח, א] מכאן אמרו כו' לא יספר עם האמה בשוק כו' לא ילך אדם אחר האשה בשוק כו' הרחק מן הכיעור ומן הרומם לכיעור.³

וּחִיבִינָה עֲלֶיהָ מִשּׁוּם אִשֵּׁת אִישׁ (דְּבִיאָתָה בִּיאָה — רש"י)
כִּי בֹא עֲלֶיהָ אֶחָד מִכָּל הָעֲרִיּוֹת הָאֲמֻרוֹת בְּתוֹרָה מוֹמְתִין
עָלֶיהָ וְהִיא פְטוּרָה מִכָּן כְּנֻתָן אֲצַבֵּעַ בַּעֲיָן. [יִצְח"ל
סֵק"ט].

(ב) עבה"ג סק"ב שציין לברייתא באדר"נ. ובאדר"נ הנ"ל בסק"א לא נזכר האיסור של קריצה ורמיהו. וזה נלמד ממש כיבמות קח ב. דשם איתא שקסנה שמיאנה בבעלה והחזירה ונתן לה גט ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לראשון, משום דאידי דמכרת ברמיותו וקריצותיו, חיישינן שיפתה אותה בעודה אצל השני שתמאן בו בכדי שתוכל לחזור לראשון. ואמרינן התם: ומודה רב שמותרת לאחיו של זה שנאסרה עליו. ומקשה הגמ': פשיטא הוא ניהו דמכרת ברמיותו וקריצותיו אבל אחיו לא. ושם איתא: ואיכא דאמרי אמר רב יצחק בר אשיאן כשם שאסורה לו כך אסורה לאחיו. ומקשה הגמ': הא אינה מוכרת בקריצותיהם ורמיותיהם. חזינו מהכא כי קריצות ורמיות עלולות להביא לידי עבירה, ולכן אסור לקרוץ ולרמוז לאחת מהעריות. ופי' כאן מ"ש: לקרוץ בידי או ברגליו ולרמוז בעיניו, וצ"ל להיפך: לקרוץ בעיניו ולרמוז בידי או ברגליו. בידו ורגלו לא שייך קריצה, ובעיניו שייך קריצה ופכמש: קרוץ בעיניו מולל ברגליו מורה באכזביותו (משלי ו. יג). והוא קריצותו ורמיותו

(ט) כנמרא כנדה מה א אמרו דהא דתנן פחות מכן כנותן אצבע בעין (הנ"ל בסק"ח), היינו: „מה עין מדמעת וחוזרת ומדמעת אף בתולין מיזל אולי ואתו".

(י) ירושלמי פ"א דתוכות ה"ב : אמר רבי אבין אקרא לאלקים עליון [לקל] גומר עלי (תהלים נז, ג) כת שלש שנים ויום אחד ומלכים כ"ד לעברו הבתולין חוזרין ואם לאו אין בתוליה חוזרין (מ"ית ליה להאי קרא דדרשינן מבינה שהקבי"ה מסכים עם כ"ד של מטה כ"ו שאף הטבע מסכמת עליהן ע"י גזירתו יתעלה ב"ה — פני משח).

(יא) ת"כ שם (ויקרא יח, ג) פרשה ט' הלכה ח' או כמעשה ארץ מצרים [בפנינו איתא גם: וכמעשה ארץ כנען לא תעשו] יכול לא יבנה בנינים ולא יטע [בפנינו: לא יבנו בנינים ולא יטעו] נסיעות ממותו ת"ל ובחוקותיהם לא תלכו לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם לאבות אבותיהם ומה הויו עושין האיש נושא לאיש והאשה לאשה כו'.

(א) כמ"ש הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה (משלי ה, ח), וכמ"ש בע"ז יז א: ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה, ובקדושיו פא ב מצינו שהתנאים עשו והזהירו על הרחקות מן העריות. וז"ל הגמרא: **דתניא** אמר רבי מאיר אזהרו ב מפני בתי אמר רבי טרפון אזהרו ב מפני כלתי לילגל עליו תלמיד א"ר אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל לא היו ימים מועטים עד

1 אפ"ל שלכן כתב המחבר לשון: "מאד מאד", מפני שצריך להתרחק גם מן הדומה לכיצור. ועיין אודות לשון "מאד מאד" בבב"ח ובב"ש סק"א ובאוצר הפוסקים כאן. ועיין להלן סק"ט וסק"י"ח, ובהערה לסק"י"ד.

באר הגולה

ג מיתמאל דר' ינאק
שנת דף ס"ב ע"ב
ד מיתמאל דר' ינאק
לנא 3"ב דף כ"ז
ע"ב
ה נתימאל ע"ז ד' כ'
ע"ב
ו נתימאל נרכות דף
ס"א ע"א ועונדל
דרב ורב יהודה
קדושין דף פ"א ע"א. ז מיתמאל דרב חסדא ע"א ד' י"ז ע"א. ח מיתמאל דרב ששת שנת דף ס"ד ע"ב. ט מיתמאל דמחל
נרכות דף כ"ד ע"א. י מיתמאל עד סוף הסימן מזכיר הרמב"ם נפכ"א חסדא. כ וכתב ה"ה שם כידוע נכל ליסור של נתימאל.

ולרמזו בעינינו לאחד מהעריות (א) ואסור לשחוק עמה להקל ראשו כנגדה (ד) או לחביט ביופיה ג ואפילו להרית בבשמים ש'עליה אסור ד' ואסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה ה ואסור להסתכל בבגדי צבעונין של אשה שהוא מכירה אפילו אינם עליה שמא יבא להרחרר בה. ו פגע אשה בשוק אסור להלך אחריה (ה) אלא רץ (ו) ומסלקה לצדדין (ז) או לאחריה ז ולא יעבור בפתח אשה וזנה אפילו ברחוק ד' אמות ה והמסתכל אפילו באצבע קטנה (ח) של אשה ונתכוין להתנות ממנה כאלו נסתכל בבית התורף (פ' ערוה) שלא ט ואסור לשמוע קול ערוה או לראות שערה י (ט) והמתכוין לאחד מאלו הדברים כ מכוין אותו מכת מרדות

ביאורי הגר"א

(ג) ואסור לשחוק כו'. (פ"ג) [פ"ג] דלנות שחוק כו'. (ד) או כו'. עכ"ל כ' א' ונשמרת כו'. (ה) אלא רץ. קדושין ס: (ו) ומסלקה לצדדין. נרכות שם נודמנה כו': (ז) או לאחריה. שם ותלכנה

ברכת אליהו

(ז) ברכות פא א: אר"נ מנוח עם הארץ היה דכתיב וילך מנוח אחרי אשתו (שופטים יג, יא) כו' אפילו בי רב גמי לא קרא שנאמר: ותקם רבקה ונערוהיה ותרבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש (בראשית כד, סא) אחרי האיש ולא לפני האיש; א"ר יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה. (ח) ברכות פא א: ת"ר המרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם³. (ט) עיין חלקת מחוקק סק"א שכתב: ואם חשוד על אשה פרטית שהיא ערוה לו מתריץ בו שלא יעבור על פתח ביתה ואם יעבור ילקו אותו כדאמרין בגמרא יבמות דף ג"ב ע"א בההוא דחליף אפתחא דבי חמוה דמידם הות דיימא חמותיה מיניה כו' עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות איסורי ביאה ה"כ. וכתב המ"מ שלמד מחהוא דחליף כו' הנו' בח"מ. והאיסור הוא משום ואל תקרב אל

שאמרו שם ביבמות, דהיינו קריצה בעיניו ורמיזה בידיו וברגליו — שהן עלולות להדיחה מבעלה². (ג) פ"ג דאבות משנה יג: שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה. (ד) ע"ז כ א: ונשמרת מכל דבר רע (דברים כג, י) שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו בפנויה באשת איש ואפילו מכוערת ולא בבגדי צבע של אשה כו' אר"י אמר שמואל אפילו שטוחין על גבי כותל א"ר פפא ובמכיר בעליהו. (ה) קדושין פא א: רב ורב יהודה הוו קאזלי באורחא הוו קאזלא התיא איתתא קמיהו א"ל רב לרב יהודה דל כרעין מקמיה גיהנם (מהר ללכת שנקדמנה — רש"י). (ו) ברכות פא א: לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך ואפילו אשתו נודמנה לו על הגשר יסלקנה לצדדין (עד שיעבור לפניה — רש"י).

הראב"ד — מהא דכ"ב קטא א — שאין דרך ת"ח בכך. ובמ"מ שם הקשה על הראב"ד ממירא דקדושין מא א שאסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה. ואם נחלק בין (הסתכלות לראיה) מתורצת קישא זו. ואח"כ מצאתי באוצר הפוסקים להלך בסעף י"ב שהביאו כעין זה מ"ש שאילת יעקב" סימן ק"ו ומ"תורת ההסתכלות" ס"י. ובסק"ג ציין רבנו — על הדין: אבל לא יסתכל בה דרך זנות — לע"ז כ א: שלא יסתכל באשה נאה ואפילו בפנויה. ונראה שכוונתו ש"דרך זנות" "היינו" ההסתכלות יתירה יותר משיעור היכירה כי זו דרך הנאתו, כמשיך באוצר הפוסקים בשם "יפה ללבי". ולפיכך הרי זה בכלל איסור ההסתכלות בפנויה. וגם לרמב"ם יש כמה סוגי ההסתכלות. ועיין בפירוש המשניות לרמב"ם באבות פ"ה מ"ט שכתב על הא דאמר רב"ב טו א: אברהם אפילו בדידיה לא איסתכל וכו'. והיינו "שלא הסתכל בצורתה (של שרה) ההסתכלות שלימה וכו' וזה תכלית הוזהרות". ובחילוק שבין "ראיה" להסתכלות, עיין עוד בב"י בטו"א סימן רכט בשם הרא"ש, ובשריע שם סעי' א. ובביאורי הגר"א שם סקיב, ובגמרא אברהם סימן ש"ז סקיב"ג, ובפ"ע למשפ"ט בקידושין מ א, וב"אוצר הפוסקים" בסעיף זה.

2 מ"ש רבנו דקריצה שייך בעינים, השוה בזה מ"ש ב"מצוות ציין" במשלי שם: קורץ עיניו וגרודו לרמוז הלעג והוא מלשון קרץ מצפון (ירמיה מו, כ) כי ברוב הנדנדוד כאילו כורת ומשבר העינים. וראה תהלים לה, יט: שנאי חנם יקרצו עיני. וראה גם משלי טו, ל: קרץ שפתיו בלה רעה. ועיין אוצר הפוסקים כאן.

3 בבא"ה סק"ה ציין — על הא דכתב המחבר: והמסתכל כו' — מימרא דרב ששת שבת דף ס"ד ע"ב. וגם רבנו בסק"י ציין למימרא זו. וט"ס הוא בדפוס השו"ע שכת' אהם בביאורי הגר"א: א"ר, וצ"ל: אר"ש. ורבנו ציין כאן להם דברכות, ששם אמרו: כדי להסתכל בה, והיינו: ונתכוין ליהנות ממנה. ועיין ביש"ש רפ"ב דכתובות שדקדק מלשון הרמב"ם (והוא בפכ"א מאיסורי ביאה ה"ב, שהוא כעין לשון המחבר, וט"ס הוא שם בדפוס היש"ש שכת': הרמב"ם). וצ"ל: הרמב"ם שכתב: ונתכוין ליהנות בה כו', דמשמע שרק להסתכל דרך עיין ונבטה אסור, אבל דרך ראי' בעלמא שרי. ועפ"י החילוק בין ראי' והסתכלות אפ"ל קושיה המ"מ על השנת הראב"ד בפכ"א מאיסורי ביאה ה"ג. ישם כתב הרמב"ם הדין המובא בסעיף י"ב בענין ההסתכלות בפנויה כדי לישאנה. והשיג ע"ז

באר הגולה

ל שס ונריתא
כתובות דע"ג ע"א.
מ שס ומיתרל דרב
יורה קדושין דף
נ"ח ע"א ומה
סה"ט הרשב"ר
נ"ח ע"א הר"ר
מדרשן וכו' ג"כ
דף קס"ח ע"א ה"ה
שס נ"ח ע"א וז'
ש"ס וכו' הרשב"ר
דף קדושין ד' ע"א ע"א.

(י) ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין.
פרועות ראש בשוק (יא) אחד פנויה ואחד אשת איש.
בפנויה לבדקה אם היא יפה שישאנה בין שהיא בתולה או בעולה (יב) ולא עוד
אלא שראוי לעשות כן (יג) אבל לא יסתכל בה דרך זנות (יד) ועל זה נאמר ברית
כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה.
שהיא נדה והיא ערוה לו אע"פ שיש לו הנאה בראייתו הואיל והיא מותרת לאחר
זמן אינו בא בזה לידי מכשול ס (טו) אבל לא ישחק ע ולא יקל ראש עמה.
ה ס אסור להשתמש באשה כלל בין גדולה בין קטנה (טז) בין שפחה בין משוחררת
הנה.
נ מיתרל דרב יוסף וריש לקיש נדרים דף כ' ע"א ומזכיר שם חז"ל לא נזקקו הספר
שס וכתב ה"ה שהול נזכ"ש ולא יקל ראש עמה. ס נריתא נלכות דר' נתן. ע מיתרל דשחז"ל קדושין ד' ע"א ע"א.
פ מירושלמי פ"ה דכתובות.

ביאורי הגר"א

כו'. נלכות דר"ג שם ה"ה חומר ברית כרתי לעיני
ומה כו' תלמוד כו' ע"ש: (טו) אבל לא כו'. כו"ש
נפ"ק דשבת כיוצא בו לא כו' תפני הרגל עזירה וכ"ש
נכ"ה"נ כו"ש שחוק כו' ונלכות דר"ג שם ולא ידבר עמה
דברים בטלים כו': (טז) בין שפחה כו'. ירושלמי
פ"ה דכתובות רב הונא חזר לחזקת הכניסה לו מזה

לא תקרנו וזכאן כו' כנ"ל ואסמכתא היא: (י) ואלו
הדברים כו'. כו"ש נזכר ס"ד נ' ח"ר למה מזה כו'
וערש"י שם ד"ה כמסתכל כו' ושם הוא נל"ת דלא
תתחקן נס: (יא) אחד פנויה. ודקאמר לנכות
ישראל ול"ק לשם: (יב) ולא עוד כו'. שם:
(יג) אבל כו'. ע"ז (כ"ה) [כ' ח'] (יד) וע"ז

ברכת אלוהו

אמר ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח). ומכאן, שלא רק
שמואל בכה"ג, אלא גם ראוי לעשות כן. [ועיין להלן סימן
ל"ה ס"א ומש"ש סק"ב].

(יג) ע"ז כ א: שלא יסתכל באשה נאה ואפילו בפנויה.
(יד) באבות דר"ג פ"ב ה"ה: הרי הוא אומר ברית כרתי
לעיני ומה אתבונן על בתולה (איוב לא, א) מלמד שהחמיר
איוב על עצמו ולא נסתכל אפילו בבתולה כו' ע"ש⁴.

(טו) כמ"ש בפ"ק דשבת יא א במשנה: כיוצא בו לא
יאלל הוב עם הובת מפני הרגל עכירה. ופירש"י: כיוצא
בו — לעשות הרחק לעבירה אמרו לא יאלל הוב עם
הובה וכ"ש טהור עם הובה. וכ"ש בפ"ג — שחוק וקלות
ראש — שאסור, כמ"ש באבות פ"ג משנה יז: שחוק וקלות
ראש מרגילין את האדם לערוה. ובאבות דר"ג שם: ולא
ידבר עמה דברים בטלים כו'. [בפנינו: שם בריש פ"ב:
הרי הוא אומר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב (ויקרא
יח, יט) יכול (ובנוסחת הגר"א: שיכול) יחבקה וינשקה
וידבר עמה דברים בטלים (ובנוסחת הגר"א: וישן עמה)
ת"ל לא תקרב (שדברים בטלים מרגילין לערוה טור יו"ד
סקצ"ה — בנין יהושע)].

(טז) ירושלמי פ"ה דכתובות ח"ו: רב הונא אמר אפילו
הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות לו דברים של

פתח ביתה (משלי ה, ח), דאמרינן בע"ז יז א דקאי על
זונה, ע"ש. וכן בכולם — לא רק בזונה נאמר איסור זה —
כמ"ש באבות דר"ג פ"ב ה"ב [לפי נוסחת הגר"א שם
אות י]: נאמר לא תקרבו (גבי עריות) ונאמר לא תקרב
(גבי נדה) מכאן אמרו כו' כנ"ל בסק"א. ואסמכתא היא
ולכן לוקה רק מכת מרדות. [וע"ל סימן קע"ח ס"ב ומש"ש
סקכ"ה. ועיין להלן סק"ח].

(י) כמ"ש בשבת פד ב: אמר רב ששת למה מזה הכתוב
(במלחמת מדין) תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים
לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו מסתכל
במקום התורפה. וערש"י שם ד"ה כמסתכל כו' [בפנינו זה
בד"ה לומר לך, וז"ל: כמסתכל במקום כומו שהרי כפרה
זו על שנסתכלו בה, עכ"ל. הרי דילפינן איסור מנשי מדין.
ושם הוא בל"ת דלא תתחקן כפ. וחזינון מכאן דהאיסור הוא
גם בחייבי לאוין].

(יא) איתא בכתובות עב א: אזהרה לבנות ישראל שלא
יצאו בפרוע ראש. ומקאמר: "לבנות ישראל", ולא קאמר:
"לאשה", מוכח שגם פנויות מזהירות לא לצאת בפרוע
ראש.

(יב) קידושין מא א: אסור לאדם שיקדש את האשה עד
שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא

להסתכל לבדקה שישאנה, הוא לאו דוקא שישאנה לעצמו, אלא
גם "לבנו או לאחיו או לקרוביו". וכ"ה באוצר הפוסקים בסעיף
זה. ובסיומ דברי אבדרי"י יש ג"כ הטעם למה החמיר איוב על
עצמו: מפני שאמר איוב שמא אסתכל אני היום ולמחר יבא
איש אחר וישאנה ונמצא שאני מסתכל [ובנוסחת הגר"א:
מהרהר] באשת איש. ובהגהות הגר"יב שם אות כ': גי' רשי'
בפירושו על איוב שמא לאחר ימים תמצא ונמצאתי כרוך אחריה.

4 יתכן שכתובת דכנו כמ"ש: ע"ש, הוא דבאבות דר"ג שם
סיים: והלא דברים ק"ו ומה אם בתולה זו שאם ירצה ישאנה
לעצמו לבנו ולאחיו ולקרובו החמיר איוב על עצמו ולא נסתכל
בה, אשת איש על אחת כו"כ. ומדיליק ק"ו אאשת איש מבתולה
הנאמר בדברי קבלה, ש"מ כשיטת הרמב"ם שגם באשת איש
אין איסור הסתכלות מדאורייתא, והאיסור הוא רק מרבירי
קבלה. ולדא כשיטת הר"י שהביא בס"ב סק"ב: הסובר שבאשת
איש האיסור הוא מן התורה. ועוד אנו למדים מכאן דמותר

שמא יבא לידי הרחור עבירה באיזה שמוש אמרו ברחיצת פניו ידיו ורגליו (יז) אפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפילו אינה נוגעת בו והצעת המטה (יח) בפניו ומוזגת הכוס. הנה : וי"א דה"ס נאכלה עמה נקעה נמי אסור נכל ערוה כמו נאשתו נדה (צניחין ואז סימן קמ"ג) (יט) ויש מקילין נכל אלו דלא אסרו דברים של

ביאורי הגר"א

בהג"ה וי"א דה"ס כו' ונאכל"ס שם נאמר כהן לא תקרנו ונאמר להלן לא תקרב לדבר המוציא לידי עבירה לא תקרב כו' וצפ"ק דשנת אכל עמי כו' שהרי נאמר לא תקרב כו' : (יט) ויש מקילין כו'. דכל הקירנות אינן אסור אלא מדרבנן כמ"ש נשנת שם מושם כך כך וכו' ואין אסור אלא המוציא לידי הרגל כמו ישן הוא נצננו כו' ונשיקה שם ולי"ד לנהר ופני שלנו גם נה וכמ"ש נמגרש ולנה עמו נפונק ומוזג ננתגרשה כו' וראיה מו"ש צפ"ק דשנת א"ל ר"י לנתי' קטילן כו' ואע"ג דנאשתו איכא מושם הרגל כמ"ש צפ"ג דצ"ג נעונדל דר' נאשה מידע ידעי כו'. שם. ויש לדחות דתו שאני כמ"ש צפ"ג חזן מהלך כו' הגדילו כו' אע"ג

שפחות כופה לעשות לו דברים של ייחוד מה הן דברים של ייחוד סכה לו גופו ומרחצת לו רגליו ומוזגת לו את הכוס למה מופני שהיא חייבת לו את מושם שאין ראויין להשתמש נשפחה כו' וי"ש נאכלה שמוש כו' : (יז) אפילו ליצוק כו' אפילו כו'. טור וכמ"ש נכתובות כו' א"ל א"ר"ה אע"פ שחמור יושבת כו' ושם א"ר"ה כל מלאכות כו' ונפרש דרחיקה דרישא דיומיה דסיפא ונסיפא ע"כ כה"ג מיידי דלח"כ נאכלה אסור כמ"ש צפ"ק דשנת ואפילו נאצנע כו' וכמ"ש נתי' ינור ש"ע י"ד סימן קצ"ה ס' י"ג ועלה דהיה אומר בירושלמי לו מושם כו' כנ"ל : (יח) בפניו. נה" סם נדה וכנ"ל והכל טעם אחד דכל שנדה אסור אסור נאשה אהרת וי"ש

ברכת אליהו

יושבת בקתידרה מצעת לו את המטה, היינו בפניו — דומיא דסיפא. וע"ז אמרו בירושלמי הג"ל בסקט"ז שאסור להשתמש שמוש זה בשפחה. והכל טעם אחד, דכל שבנדה אסור אסור באשה אחרת בכדי שלא יבא לידי עבירה. וי"ש בהג"ה : וי"א דה"ס באכילת עמה בקערה נמי אסור בכל ערוה כמו באשתו נדה. ובאכילת דר"צ פ"ב ה"ב : נאמר כאן (גבי עריות) לא תקרבו ונאמר להלן (גבי נדה) לא תקרב לדבר המביא לידי עבירה לא תקרב הרחוק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור. הרי שגם בשאר עריות אמרו שצריך לעשות הרחקות כמו בנדה, ובנדה אסור לאכול עמה בקערה, כמ"ש בפ"ק דשבת יג ב : בימי לבונך מהו אצלך אכל עמי כו' ברוך המקום שהרגו כו' שהרי אמרה תורה : ואל אשה בנדה טומאתה לא תקרב (ויקרא יח, יט). [ועיין ביו"ד סימן קצ"ה ס"ג ומש"ש].

(יט) דכל הקירבות אינן אסורות אלא מדרבנן כמ"ש בשבת יג א : משום דלך לך אמרי גזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב. ואין אסור בשאר עריות אלא דבר המביא לידי הרגל כמו ישן הוא כפננו והוא בבגדה ונשיקה הנזכר שם בגמרא. ולא דמי לנדה — שצריכים יותר הרחקות — מפני שלבו גם בה. וכמ"ש בגיטין פא ב במגרש ולנה עמו בפונדק — שבי"ה אומרים שצריכה ממנו גט שני — : ומוזג ננתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה הימנו גט שני שאין לבו גם בה (דכל כמה דלא חזינו לא אמרינן בעל דהא לא גייסי אהדדי — רש"י). וראיה ממ"ש בפ"ק דשבת יב א : אמר להו רב נחמן לבנתיה קטלן (לכנים) ואשמעינן לי קלא דסנוותי⁶. ואע"ג דנאשתו איכא כזה מושם הרגל, כמ"ש בפ"ג דכ"ב נח א בעוכרדא דר' בנאה באברהם אבינו דמנח

ייחוד מה הן דברים של ייחוד סכה לו גופו ומרחצת לו [את] רגליו ומוזגת לו את הכוס למה מפני שהיא חייבת לו או משום שאין ראויין להשתמש בשפחה מה ביניהון הכניסה לו עבדים. וי"ש המחבר : באיזה שמוש אמרו ברחיצת פניו כו'. ששם בירושלמי מסקינן שהטעם הוא מפני שהיא חייבת לו. אלמא שרק מה שהאשה מחויבת לעשות לבעלה אסור לאשה אחרת לעשות לו, אבל שאר תשמישים מותר.

(יז) חסור הוסיף — על דברי הרמב"ם בפכ"א מאיסורי ביאה ה"ה — : אפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפילו אינה נוגעת בו. וכמ"ש בכתובות סא א : אמר רב הונא אע"פ שאמרו יושבת בקתידרה אבל מוזגת לו פניו ידיו ורגליו. ושם : א"ר יצחק בר חנניא א"ר הונא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממוזגת הכוס והצעת המטה והרחצת ידיו ורגליו. ומפרש דרחיצה דרישא [דמרחצת לו כו'] דומיא דסיפא [דאסרינן בנדה הרחצת פניו כו']. ובסיפא ע"כ כה"ג מיידי [שיוצקת לו מים בלי נגיעה], דאלי"כ בלא"ה אסור מחמת נגיעה, וכמ"ש בפ"ק דשבת יג ב : ואפילו כאצבע קטנה לא נגע ב', וכמ"ש הרשב"א בתורת הבית ופורו ושיע' יו"ד סימן קצ"ה ס"ב. א"כ הא דאמרינן ברישא : ומרחצת לו כו', היינו ליצוק לו בלי נגיעה. ועלה דההיא אמר בירושלמי : או משום שאין ראויין להשתמש בשפחה, כנ"ל בסקט"ז, שהירושלמי שואל, אם הא דכופה לו לעשות דברים אלו אפילו הכניסה לו מאה שפחות, הוא מפני שאין ראוי להשתמש שמוש זה בשפחה, וש"מ שגם ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו בלי נגיעה אסור בשפחה.

(יח) נקל בכתובות סא א בנדה אמרו : והצעת המטה (שנדה אסורה לעשות לבעלה) אמר רבא לא אמרן אלא בפניו אבל שלא בפניו לית לן בה. וכנ"ל בסקט"ז דרישא דומיא דסיפא. והא דאמרינן שם בגמרא ברישא שאפילו

5 ראי' זו כתב הרשב"א בחשובה סימן אלף קפ"ה. ושם הוסיף : ומי לא עסקין דמפילאן רישיה וכדאמר להו אשמעין לי קלא, עיי"ש.

באר הגולה

* עיין נ"י שכתב שד"ר זה אסור להעלותו על נ"י ואין ספק אצלי שהיה תלמיד טועה כהנו כן ונעלמו ותלה הדבר ברבו עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם ז"ל המשיגו נפ"י ונשנה ד' פרק ז' דמנהגין לאסור וכ"כ בספר של"ה נ"י.

צ ויחולל שמואל ויחולל הנזיר דעולה

הנה חלל נאשתי נדה (רש"י חלף קפ"ה) (כ) וי"א דכל זה אינו אסור רק נזקק ייחוד חלל נזקק שרוב בני אדם נולדים כגון נזקק מותר לרחוק ונעושים שפחות * וכן נהגים (מורכבי פרק אע"פ שם הר"ם נר נרדק) (מא) וי"א דכל שאינו עושה דרך חנה רק כוונתו לשם שמים מותר לכן נהגו להקל נזקקים חלו (תוס' סוף קידושין) (כב) וי"א דאין לנהוג אפילו עם אשתו נזקקים של חנה כגון לעיין נריש"ה חס יש לו כנים צפני אחרים (נ"י פ' חזקת הנתינים).

ו צ אין שואלים בשלום אשה כלל (כג) אפילו ע"י שליח ואפילו על ידי בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים ק (כד) אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה. ז ר המחבק או המנשק אחת מהערייות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהם (כה) אע"פ שאין לו שום הנאה כלל הרי זה מגונה ביותר ודבר אסור הוא ומעשה טיפשים (כו) שאין קרובים לערוה כלל

קדושין ד' ע' ע"ב ק ונסקת הנזיר נ"י דף פ"ז ע"א כמו שפירש המפרש הנזיר ה"ה. ר ויחולל הנזיר דעולה פליגא דידה לדידה וכו' שנת דף י"ג ע"א.

ביאורי הגר"א

(כב) וי"א כו'. מהא דר' נחמיה כ"ל: (כג) אפילו כו' ואפי' כו'. שם: (כד) אבל כו'. תוס' שם מהא (דפ"ד) [דפ"ז] דנ"י וס' לא כ"כ: (כה) אע"פ שאין כו'. מהא דעולה וקלחור ופליגא כו': (כו) שאין קרובים כו'. שם אפילו שם קרובה כו':

דנדה ואחר עריות חף נכה"ג אסור כמ"ש בפ"ק דשבת: (כ) וי"א דכו' כו'. דרך שפחות מותר כמ"ש אביגיל לרחוק רגלי ענדי אדוני והא דמפרש בירושלמי דאסור חף בשפחות כה"ג היינו נזקק ייחוד: (כא) וי"א כו'. ע' תוס' קדושין פ"ג ח' ד"ה הכל כו':

ברכת אליהו

(אמר ליה ר"ג ע"י בעלה אחי' אני שליח בדבר — רש"י) א"ל הכי אמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל. ומוכח מכאן שאפילו ע"י שליח ואפילו ע"י בעלה אסור. (כד) כתב' בקידושין ע' כ ד"ה אין שואלין בשלום אשה כלל הקשו מהא דפ"ז דב"מ פו א דילפינן מהפסוק איה שרה אשתך (בראשית יח, ט) ששואלין בשלום האשה ע"י בעלה. ותירצו: היינו דוקא בשאילת שלום אבל לשלוח לה בשלום אפילו ע"י בעלה אסור. ושם בב"מ לא כתבו כן. וז"ל שם בד"ה ע"י בעלה: היינו דוקא לשאול איה עלונית (מותר) אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה: אסור כדאמרין בפרק עשרה יוחסין (קידושין דף ע' ע"ב), עכ"ל. (כה) (כו) מהא דעולה. דאמרין בשבת יג א: עולה כי הוה אחי מבי רב הוה מנשק להו לאחותיה אבי חדייהו ואמרי ליה אבי ידיהו. וקאמר שם בגמרא: ופליגא דידה אדידיה דאמר עולה אפילו שום קורבא אסור. וקיי"ל כאידך דעולה. דכל שום קורבא אסור, ואפילו בראותו שאין לו שום הנאה אסור. ועולה עצמו — שנהג אחרת — הוא כמ"ש בתוד"ה ופליגא, וז"ל: והוא היה יודע בעצמו שלא יבא לידי הרהור שצדיק גמור היה, עכ"ל. וז"ש המחבר: שאין קרובים לערוה כלל, הוא מהא דאמרו שם בגמרא: אפילו שום קורבא אסור.

רישיה בכנפה דשרה וקא מעיינא ביה ואמר ליעול וליתי רבי בנאה מידע ידע דיצר בההיא עלמא ליכא (ולא צריכנא לאיצטנעי מיניה — רש"י). ואעפ"כ עיינה בתו של רב נחמן בריש"ה, ש"מ שבשאר עריות — חוץ מנדה — אין צריך לעשות הרחקות אלו. ויש לדחות ראיה זו, דבתו שאני, כמ"ש בפס"ק ז': חוץ מהאב לבתו והאם לבנה כו' הגדילו כו' זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותו כו'. אע"ג דנדה ושאר עריות אף בכח"ג אסור, כמ"ש בפ"ק דשבת יג א. אע"כ דבתו שאני.

(כ) דכל שמוש שהוא דרך שפחות מותר, כמ"ש אביגיל לדוד: הנה אמתך לשפחה לרחוק רגלי ענדי אדוני (שמואל א כה, מא). והא דמפרש בירושלמי הג"ל בסקט"ז דאסור אף בשפחות כה"ג היינו במקום ייחוד.

(כא) עיין תוס' קדושין פ"ג א ד"ה הכל לשם שמים, וז"ל: ועל זה אנו סומכין השתא שאנו משתמשים בנשים. *

(כב) מהא דר' בנאה בב"ב נח א כנ"ל בסק"ט. וכתב שם ב"י: שמעינן מהגדה זו דרך ארץ שאינו ראוי להתנהג עם אשתו בכיוצא בדברים אלו בפני אחרים. *

(כג) בקידושין ע א איתא שרב נחמן אמר לרב יהודה: נשדר ליה מר שלמא לילתא (שם אשתו — רש"י), א"ל הכי אמר שמואל קול באשה ערוה. אפשר ע"י שליח; א"ל הכי אמר שמואל אין שואלים בשלום אשה; ע"י בעלה

על דברי הירושלמי שהביא רבנו בסע"ף זה. ובשער אפרים אה"ע סימן קס"ז ובתשרי מהר"ם שיק אה"ע סימן נ"ג כתבו שגם התוס' בב"מ הג"ל ס"ל כתוס' בקידושין דרך לשלוח שאילת שלום אסור, אבל שאילת שלום גרידא מותר. ועיין בשער אפרים שם בהגהת בן המחבר. ועיין ברא"ש בקידושין פ"ד ס"ד ובמ"מ פכ"א מאיסורי ביאה הלכה ה'.

6 עיין בב"ש סק"א ומ"ש ע"ז באוצר הפוסקים כאן.
7 בדפוטי השו"ע צוין כרמ"א: נ"י פרק חזקת הבתים. ובהגהות מא"י ריש ב"ב הביא שהפירוש על ב"ב הוא מהר"ן. ועיין בס"ז ובאוצר הפוסקים כאן.

8 עיין מ"ש בעצמות יוסף על דברי התוס' בקידושין שם ומש"ש

(כו) בין גדולה בין קטנה (כח) חוץ מהאב לבתו והאם לבנה ש כיצד מותר האב לחבק בתו ולנשקה ולישן עמה בקירוב בשר וכן האם עם בנה כל זמן שהם קטנים הגדילו ונעשה הבן גדול והבת גדולה ת עד שיהיו שדים נכוננו ושערה צמח זה יושן בכסותו והיא ישנה בכסותה (כט) ואם חיתה הבת בושע לעמוד לפני אביה ערומה א (ל) או שנתקדשה (לא) וכן אם האם בושע לעמוד בפני בנה ערומה ואף על פי שהם קטנים משהגיעו להכלם מהם אין יושנים עמהן אלא בכסותן.

ש משנה צנמרא
קדושין ד"פ ע"ב.
ת שם ד' פ"א ע"ב
ועיין צר"ש שם
גירסא דלישנא קמא
תיקוקת מצת ג' ותיקוק
מצת ט'.

א מעונדה 377. אחא
 נר אנה וכו' עס
 דפ"א ע"ג.

א לשון הרמז"ס
צפ"ח מהח"ב

מוניטרא דר' יוסטן

כב איסור ייחוד ועם מי אסור להתייחד. ובו כ סעיפים

א. אסור להתייחד עם ערוה מהערייות בין זקנה בין ילדה (א) שדבר זה גורם

דמתהילם דאמער לא ק"ל יור דמקדשה חפ"י בלא הא
דשוואל וז"ל ה"ה לכל שמוער להשתמש : (לא) וכן.
כמו בלא :

כב (א) שדבר זה גורם כל קלושין וסנהדרין ש :

(כו) בין כו'. והא דקדושין פ"א ג' רב אחא כו'. לא ס"ל נר
כו' עבר נר כו': (כה) חוץ כו'. מתני' שם וכמוש"י:
(כט) ואם היתה כו'. שם: (ל) או שנתקדשה.
שם לא ס"ל כו' ואח"כ אמר נר נמי עבר כו' ונפרש

(ל) בקידושין פא ב בעובדא הנ"ל בספק"ן, דרב אחא בר אבא שקליה לבת ברתיה ואותבוה בכנפיה, וא"ל רב חסדא : ללא סבר ליה מר דמקדשה (אין אדוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק באשת איש — רש"י). ומוינה מכאן דיבנתקדשה אסור אפילו בקטנה, דשם היתה קטנה כנ"ל בספק"ן. ואח"כ אמר לו רב חסדא : מר נמי קבר ליה אדמשולא דאמר שמואל אין משתמשים באשה. מפרש אדמותיה דאמר לא פ"ל מר דמקדשה אפילו בלא הא דשמואל. וא"כ ה"ה לכל שמוותר להשתמש*.

(כו) מהא דקדושין פא ב: רב אחא בר אבא איקלע לבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיה אותבוה בכנפיה אמר ליה לא סבר לה מר דמקדשה א"ל עברת לך אדרב כו' אסור לאדם שיקדש את בתו קסנה כו' מר גמי עבר ליה אדשמואל דאמר שמואל אין משתמשים באשה. וחזינן מהכא שגם לסטנה אסור להתקרב.

(כח) מתני' בקידושין פ' ב: מתייחד אדם עם אמו ועם בתו ויישן עמהם בקירוב בשר ואם הגדילו זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו. וכמש"ו המחבר: כיצד מותר האב כו' ולישן עמהם בקירוב בשר כו' הגדילו כו' זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה.

(כט) בקידושין פא ב אמרו — אמשנה הנ"ל בספק"ח — :
 ל"ש אלא שאינה בושה לעמוד לפניו ערום אבל בושה
 לעלמוד לפני ערום אסור מ"ס יצר אלבשה (בידוע שיש בה
 טעם ביאה — רש"י). [ודלא כגירסת הר"ף : ל"ש אלא
 שבושה כ', עיי"ש].

(לא) כמו באב — שאסור לישן עם בתו בקירוב בשר אם היא היתה בושה לעמוד לפניו ערומה כנ"ל בסקכ"ט — כן באב, אם היא בושה לעמוד בפני בנה ערומה, אסורה לישן עמו בקירוב בשר דגם כאן שייך הטעם שיצר אלבשיה לבן.

(א) קדושים ומנהדרין שם¹.

בש"ע בסיומו זה. ובסנהדרין שם איתא: אמר רב יהודה אמר רב באותה שעה (שאיננו מעשה אמנון ותמר) גזרו על הייחוד ודבר הפניה. ומסקינן: אלא אימא גזרו על ייחוד דפניה, וכדאיתא הלן בספרי ג'. ומוכתה גם מבאן, שטעם איסור יחוד הוא מפני שזה גורם לגלות ערוה. ובבבא"ג שם צ"ע גם לדברי ר' הונא. וישם י"א כוונתו: ואמר רב יהודה באותה שעה גזרו על ייחוד וכו'. וראוי דוד וגזרו אפילו ייחוד דפניה. וישם מדוע צ"ע רבנו רק: "קדושין וסנהדרין שם", ולא צ"עין לגמ' דע"י. וחי'א ר"ל שמפני שצ"ע דברי רב יהודה הוא כסנהדרין. ובצ"ע היתא'ה דברי רב יהודה כקדושא אהא דאמר שטעם שחלמיש ביש וכו' גזרו איחוד, לכן לא צ"ע רבנו לע"י, שמאחר שצ"ע המימרא כבר נזכרת בסנהדרין שצ"ע רבנו ובצ"ע צ"ע סיומ כיג ספ"י. והי' יאיר עיני להבין עומק דברי רבנו. וצ"ע מ"ש ב"באוצר הפוסקים" למה הוצרכו ליתן טעם לאיסור יחוד.

9 דברי רבנו צ"ב במ"ש: מפרש כו'. ונראה שכונת רבנו ליישב מה שהעיר בב"ש סק"ד, איך נלמד מגמ' הנ"ל שגם בביתו אסור שנתקדשה, הרי שם בגמ' מיירי בבת בתו. דע"ז כתב רבנו דמתחילה כשאמר לו ר"ח: "לא ט"ל מר ומקדשה", היינו שאסור רק מפני שנתקדשה, בלא הא דשמואל — שאין משתמשים באשה. והיינו מפני שר"א סובר שבת בתו דינה בביתו שמוחר לולא שנתקדשה. וכיון דאסקינן שבתת בתו שנתקדשה אסור, ה"ה לכל שמוחר להשתמש. אם נקדשה ונבנתה — שמוחר להשתמש בה לולא שנתקדשה — אם נתקדשה אסור. ועיי' באוצר הפוסקים כאן. מ"ש על דברי הב"ש.

ו כחנת רבנו לקדושים פ כ וסנהדרין כא ב שציון בבא"ג
סס"א. ומדברי המשנה והגמ' בקדושין שם, מבואר שהנימוק
לאיסור יחוד הוא מפני שהיחוד גורם לגלות צרות, ומבואר,
שבאופן ששני חשש למלי צרות מותר להתייחד, וכוונתם להלן

באר הגולה

ב דרש רב יוסף וכו'.

כתובות דף ד' ע"א.

ג גרייתא ומימרא.

ס.

ד תוספתא הנמ' ע"ג.

דף ז' ע"א.

ה מימרא דרב קדושין.

ד' ע"א ע"א.

לגלות ערוה (ב) חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו (ג) והבעל עם אשתו נדה וזאת שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול אסור להתייחד עמה היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים ואם בא עליה ביאה ראשונה ואחר כך נטמאת מותר להתייחד עמה (ועיין צ"ח סימן קל"ג).

ב ד כשאירע מעשה אמנון ותמר גזר דוד ובית דינו על יחוד פנויה ואע"פ שאינה ערוה בכלל יחוד עריות היא ושמאי והלל גזרו על יחוד כותית נמצא ה כל המתייחד עם אישה שאסור להתייחד עמה בין ישראלית בין כותית מכין את שניהם (ד) מכת מרדות האיש

ביאורי הגר"א

דענדי כשמואל מחדת חסידות עשו וכונ"ש הרמז"ס. ר"ן: אכל הרמ"ש פסק כרז חסי: (ג) והבעל כו'. סוטה ז' א': (ד) מכות מרדות. כונ"ש הרמז"ס שם וליסור ייחוד העריות מפי הקבלה ר"ל ולסנוכתא היא ואף להסוברים שד"ת היא מ"מ אינו אלא עשה:

(ב) חוץ כו'. מתני' שם ולע"ג דלמור שמואל שם אסור להתייחד כו' הו' פריך עליה מוה"ר וכו' תנאי היא וה"ל סתם נזמתי' ומהלוקת נזמיתא והלכה כסתם מוה"ר וכן מתני' שם פ"ג ח' דלא כותיה ואף רבי יהודה לא אמר אלא נדונה ורוקן וכל האמוראי שם

ברכת אליהו

מאיסורי ביאה הלכה ב. — כ"כ הר"ן בקדושין שם. אבל הרא"ש פסק כרב אפי'.

(ג) סוטה ז א': ומה גדה שהיא בכרת בעלה נאמן עליה (ואין צריך להעמיד עדים אצלה — רש"י).

(ד) כמ"ש הרמב"ם בפכ"ב מאיפורי ביאה ח"כ: ואיפורי ייחוד העריות מפי הקבלה. ור"ל דאע"ג דבקיודשין פ ב ובסנהדרין בא כ' ובע"ז לו ב איתא: רמז ליחוד מן התורה מנין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמה (דברים יג, ז) כו' לומר לך בן מתייחד עם אמו ואסור להתייחד עם כל עריות שבתורה. ובע"ז שם אמרינן ייחוד דבת ישראל דאורייתא היא כו', סובר הרמב"ם דאינו דאורייתא ממש, אלא דאסמכתא היא. ולשון "רמז" מוכיח שאינו מפורש רק רמז בעלמא. ולכן לוקה רק מכת מרדות ולא מן התורה. ואף להסוברים שאיסור ייחוד ד"ת היא, מ"מ אינו אלא עשה,

(ב) מתני' בקידושין פ ב: מתייחד אדם עם אמו ועם בתו. ואע"ג דאמר שמואל שם פא ב: אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה, הא פריך עליה ממתניתין ושני תנאי היא, דתניא אמר ר' מאיר הזהירו בי מפני בתי אמר ר' טרפון הזהירו בי מפני כלתי כו'. והו"ל פתם במתני' ומחלוקת כברייתא והלכה כסתם מתני'. וכן מתניתין שם פא ב' דלא כותיה דשמואל. דתנו התם: רבי יהודה אומר לא ירעה רוקן בהמה ולא ישנו שני רווקין בטלית אחת והלכמים מתיירם. וגרסינן עלה בגמ': תניא אמרו לו לר' יהודה לא נחשדי ישראל לא על משכב זכור ולא על הבהמה. וזה לא כשמואל שאסור ייחוד עם הבהמה. ואף ר' יהודה לא אמר שאסור אלא ברועה מפני שהוא רואה תמיד ברביעתה ורוקן. וכל האמוראים שם פא ב' דקבדי כשמואל ממדת חסידות עשו, כמ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות שם פ ב' ובפרק כ"ב

שאסור בחמותו — היא כתנא שעם כל קרובים אסור להתייחד. אבל אי פסקינן כרב אסי, לא פסקינן כהך תוספתא, וק"ל. ולאידך גיסא, לאלה הפוסקים שאסור להתייחד עם אחותו אין להקשות מדברי האבדור"י וההור"ו והירושלמי המובאים כאן ב"אוצר הפוסקים" שם שם שמותר להתייחד עם אחותו — מאחר שזה פלוגתא דתנאי.

3 בבא"ג סק"ב צ"ן על דין זה: דרש רב יוסף וכו' כתובות דף ד' ע"א. וצ"ב מרוע נאיד רבנו מדברי ב"ה"ג, וצ"ן רק להך דסוטה. וביריד סימן קצ"ה ס"א איתא ג"כ דין זה, ושם בבא"ג סק"ב צ"ן להך דכתובות, ורבנו שם סק"ב צ"ן—נוסף להך דכתובות — סנהדרין לו א ועירובין סג ב וסוטה ז א. ואולי דקדק רבנו שהיה זהו של "והבעל עם אשתו נדה", דנקיט לשון "בעל" הוא בסוטה — דנקיט שם בגמ' לשון: ב' ע"ל נאמן עליה. והסוגיא בכתובות שם מדברת בחתן, כמ"ש ב"ה"ג, וכמ"ש בבא"ג סק"ב וגם בעירובין ובסנהדרין שם לא מוזכר לשון "בעל". וגם י"ל שרבנו צ"ן להך דסוטה, דשם איתא לשון "נאמן עליה" — שהו הטעם שמותר לו להתייחד עם אשתו נדה — שהוא נאמן עליה שלא יבעלה בנדחה, ואם כי גם בסנהדרין שם אמרו טעם זה, אולם שם ה"א אפ"ל שנה רק כתשובה לשאלת המין: אפשר אש בנעורת ואינה מתבדחת. וצ"ן ענה לו: התורה העידה עלינו סוגה בשושנים שאפילו כסוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות. ואף ששם, לפני שהביאה הגמ' שאלת המין, אמרו: סוגה בשושנים

2 בדפוסים והשו"ע יש גקודותיים בביאורי הגר"א לפני המלים: אבל הרא"ש פסק כרב אסי, וגראה שזה ליקוט. וכ"נ רבנו היא, דבקיודשין פא ב איתא: אמר רב יהודה אמר רב אסי מתייחד אדם עם אחותו (לפרקים אבל אינו דר תמיד ביחוד אצלה בבית — רש"י) ודר עם אמו ועם בתו (כלומר: אפילו בקביעות). וברמב"ם ובשו"ע השמיטו דיו של רב אסי. ובב"ש סק"א כתב: ואפשר דמ"ל אע"ג דהלכה כרב אסי כמה דמ"ל עם שמואל אבל מה שהוסיף על מתני' לית ההלכתא כותיה "וכו' עכ"ל. (ועיין ב"אוצר הדפוסים" אם כונת הב"ש היא רק לענין אחותו או גם לענין דר בקביעות עם אמו, ועיין עוד שם מ"ש בדין זה). ועיין בה"מ סק"א. עכ"פ בשו"ע וברמב"ם לא הוזכר דינו של רב אסי. ועיין כתב רבנו: אבל הרא"ש פסק כרב אסי. וז"ל הרא"ש שם פ"ד סכ"ב: ...דהלכתא כרב אסי לפי שנראה שה"י גדול משמואל וכו' ואע"ג דכל הני אמוראי דבסמוך מהמרי אפילו בביתא איבא למימר דמתמיין על עצמן היו והמחמיר תבא עליו ברכה, עכ"ל.

ובספר צענים למשפט (ירושלים תרצ"ו) בקידושין שם העיר למה לא הביאו הפוסקים הא דאיתא בתוספתא דקידושין פ"ה שאסור להתייחד עם אחותו. אולם עיין בקידושין שם שהגמ' מקשה — מהא דתנאי אחותו וחמותו ושאר כל עריות שבתורה אין מתייחד עמה אלא בעדים — בעדים אין שלא בעדים לא. ומסקינן: תנאי היא, וכמ"ש בביאורי הגר"א. אי"כ התוספתא — הסוכרת

באר הגולה

ו מיוחל דרב אשי
ס.
ז מוזר נסוגא דגמ'
ע"ג דף כ"ה ע"ב
וכר"ס נמשא נקדושין
ד' פ' ע"ב.

והאשה (ה) ומכריזין עליהם. הגם : (ו) ודווקא נידוע שתייחד עמה אצל היא אינה נלחמת עליו (ריב"ש סימן רפ"א) ואפילו עד אחד אינו נאמן (מהרי"ק שורש קפ"ט) (ז) ויחייב נזקוק שגורא לצית דין דליכא למיתש לאיסורא נריך להפרישן (שם נריב"ש). ו חוץ מאשת איש שאע"פ שאסור להתייחד עמה אם נתייחד עמה אין לוקין שלא להוציא לעז עליה שזינתה ונמצאו מוציאין לעז על בניה שהם ממזרים. ג ו (ח) כל אשה שאסור להתייחד עמה אם היתה אשתו עמו ה"ז מותר להתייחד מפני שאשתו

ביאורי הגר"א

ע"פ נהכחש כו' ונפרק ע"פ כי סל דטוניה כו' ואפילו לומר לשנאותו אסור כמ"ש שם אצל לאו כה"ג כו' והו' למיוחל לרנ"ל כו' : (ז) ומ"מ במקום כו' כמ"ש בפ"א שם ופ"ה דיבנות נהה"ל דדיים אהות' ואע"פ שאין עדות : (ח) כל אשה כו'. ונתני' בקידושין

(ה) ומכריזין עליהם. ל"ג שם ה"ל ר"ג ונפרקא כו' ונפרש ונכריז על פנויה : (ו) ודווקא כו' ואפילו כו'. ז"ל מהרי"ק לע"ג דק"ל כרנ"ל נפ"ק דסנהדרין דרננעני ה"מ נעז כשר ונצירוף ע"א עמו אצל ע"א לאו כלום כמ"ש בקדושין ס"ה ז' ותסנה"ל

בהבאת אליהו

או להרחיק אותו שמעידים עליו — אמאי נגדיה ואמר ליה שם רע בעלמא קא מפקת ביה, הא שפיר עבד דאסהיד ביה כיון דמהימנינן ליה לבייש או להרחיק, ואין כאן משום לא תלך רכיל, אלא פשיטא דלא מהימן מידי אפילו לבייש או להרחיק, ואפילו לומר לשנאותו אסור כמ"ש שם : אמר רבי שמואל בר רב יצחק אמר רב מותר לשנאותו שנאמר כי תראה חמור שנאך רובץ תחת משאו (שמות כג, ה) מאי שונא כו' ומי שריא למסנית והכתיב לא תשנא את אחיך בלבבך (ויקרא יט, יו) אלא דאיכא סהדי דעביד איסורא כו"ע נמי מיסני סני ליה מ"ש האי אלא לאו כי האי גוונא דחזיא ביה איהו דבר ערוה. הרי ראייה ברורה, דאע"ג דחזא ביה דבר ערוה דלא מהימנינן ליה למסנייה. דאי מהמנא ליה למסנייה, מאי משני : „דחזא ביה איהו דבר ערוה“, סו"ס יקשה כו"ע מסנא סנו ליה כדחקשה מעיקרא. אלא ודאי פשיטא דאפילו ראה בו דבר ערוה, דוקא איהו שרי למסנייה אבל אסור לומר לאחר לשנאותו. ואפילו ה' העד כשר ונאמן, אין להאמינו כלל אפילו למסנייה, כדמוכח שם דאמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אסי מהו למימרא ליה לרביה למסנייה, אמר ליה אי ידע דמהימן לרביה כבי תרי לימא ליה ואי לא לא לימא ליה.

(ז) כמ"ש בפ"א בקידושין יב ב ופ"ה דיבמות גב א בהחזא דדיים אחמתיה וחליף אבבא דבי חמוה ונגדיה רב ששת. ואע"ג שאין עדות.

(ח) מתני' בקידושין פ ב : לא יתיחד אדם עם שתי נשים כו' ר"ש אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו וישן עמהם בפונדק מפני שאשתו משמרתו. ולפי גירסא זו משמע דלרבנן אפילו אשתו עמו אסור אף עם שתי נשים. ולר"ש נמי, רק בשתי נשים ואשתו עמו מותר,

ולפיכך אינו לוקה מן התורה. [וע"ל סימן קט"ו סק"ט ושם בב"ש סק"ב וסקל"ד].

(ה) איתא בקידושין פא א : אמר רב מלקין על הייחוד ואין אוסרין על הייחוד ; אמר רב אשי לא אמרו אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דאשת איש לא שלא תהא מוציא לעז על בניה ; מר זוטרא מלקי ומכריז. ופירש"י : מר זוטרא מלקי ומכריז על ייחוד א"א ומכריז עליה שלא זינתה אלא נתיחדה. ולפי גירסתנו המשר לשון הגמרא הוא : א"ל רב נחמן מפרנקא [בפנויה : מפרה"ט] לרב אשי מר נמי לילקי ולכריז א"ל איכא דשמע בהא ולא שמע בהא. ולפי פירש"י אפילו למר זוטרא רק בא"א מכריזין בכדי שלא תהא לעז על הבנים, אבל בפנויה לכו"ע אין מכריזין. ודברי המחבר — שמכריזין בפנויה — הם כדברי הרמב"ם בפס"ב מאיסורי ביאה ה"ג. והרמב"ם מפרש דהא דאמרו שם בגמ' : מר זוטרא מלקי ומכריז קאי על פנויה. ובאשת איש — שאין מלקין בכדי שלא להוציא לעז על בניה — אין צורך להכריז. ולא גרים שם בגמ' : א"ל ר"ג מפרנקא כו', שהרי גם מר זוטרא מלקי ומכריז הוא רק בפנויה ולא באשת איש.

(ו) ז"ל מהרי"ק בשורש קפ"ד אע"ג דקיי"ל כרנ"ל בפ"ק דסנהדרין ט ב בפלוגי רבנני לרצוני, דפלגין לדיבוריה ונאמן לגבי חבריה, ה"מ בעד כשר ובצירוף ע"א עמו, אבל עד אחד לאו כלום הוא, כמ"ש בקידושין פה ב : ותסנה"ל עד אחד בהכחשה מי מהימן⁴. ובפרק ערכי פסחים פסחים ק"ג ב גרסינן : כי הא דרוביה חסא ואתא זיגוד לחודיה ואסהיד ביה קמיה דרב פפא נגדיה לזיגוד כו' דכתיב לא יקום עד אחד באיש (דברים יט, טו) ואת לחודיה אסהדת ביה שם רע בעלמא קא מפקת ביה. ומוכח משם שצ"א אינו נאמן לשום דבר. דאם יש להאמינו לשום ענין — לבייש

ראה מ"ש ב"אוצר הפוסקים" בענין אם איסור יחוד הוא מן התורה, הנזכר בדברי רבנו בסק"ו.

4 בדברי הגמרא שם י"מ והיינו בהכחשה של עד אחד, וי"מ דהיינו בהכחשה של בעל הדין ששלוו הוא מעיד. ועיין בזה ב"ענינים למשפט" (ירושלים תרצ"ו) בקידושין שם. וע"ל סימן קע"ח ס"ב ומשיש סק"ד.

וכו', אינו מפרש — בהתחלת דברי הגמ' — שזה קאי על יחוד דגדה. [אולם ראה באבדר"ג ס"ב ה"ב]. ועוד יתכן שרבנו צ"ן להך דסוטה, מפני ששם בגמ' אמרו : לא אם אמרת בגדה שכן להך היתר כו'. ועיין שם בתודיה נדה כו', שכתבו שזהו הטעם שיחוד דגדה מותר. ועיין בסנהדרין שם בתודיה התורה כו', ובמהרי"ם שם, ומ"ש ע"ז ב"אוצר הפוסקים" כאן ובסעיף ב'. וכן

משמרתו אבל לא תתייחד ישראלית עם הכותי ואף על פי שאשתו עמו. באר הגולה
ד ט"ז מוסרין תינוק ישראל לעכו"ם ללמדו ספר וללמדו אומנות. ה"ט לא ח"ס נסונו' דע"ה.
תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה (ט"ז) עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם
ט"ז ע"ה. ח"ס נתייחל ס"ס דף
י ומימחל דר"ז לא שנו חלל כשרים וחזר ר"ז לאו כשרים כגון חזן חלל וכו' שם נקדושין.

ביאורי הגר"א

שלימה חלל אשה ח' ונתייחדת עם שלשה אנשים שחכ
כו' וג"ז ששנינו אשה אחת ונתייחדת עם ז' אנשים
ל"ט חלל נתייחד גדולים כו' חלל גמורא שלנו ס"ל לאו
משום עדות דלמירין ונתייחד חכם עם ז' יצונות כו'
עם אשה ותינוקת כו' חלל נתייחד שדוקא עם ת"ח גדולים
הוא כדברי גמורא שלנו: (ט"ז) עד שתהיה כו'.
ערש"י שם ד"ה עם ז' כו' שחף היא כו' וכן הטעם

שם ואפילו לרנן כו"ט תוס' שם ד"ה ר"ש כו' וכו' ג'
ג' הרי"ף ור"ש נזנון כו' יסן כו': (ט) לא
תתייחד כו'. עיין נה"ג וכן תניא בתד"ל פ"ה חלל
שחזר שם שאין הלכה כמשנתנו חלל דוקא עם שלשה
אנשים משום עדות וז"ל שם ונ"ט חכמים נמשנה חלל
אשה ח' ונתייחדת עם שני אנשים חזן הלכה כן שם
יעמוד אחד מהן וכל עליה נעצירה חזן כחן עדות

ברכת אליהו

ומי"ט חכמים במשנה אבל אשה אחת מתייחדת עם שני
אנשים אין הלכה כן שאם יעמוד אחד מהן ובא עליה בעבירה
אין כאן עדות שלימה אבל אשה אחת מתייחדת עם שלשה
אנשים שאם יעמוד אחד מהן ובא עליה בעבירה יש כאן
עדות שלימה והוה ההפך בין ב' לג' וגם זו ששנינו אשה
אחת מתייחדת עם שני אנשים לא שנינו אלא בת"ח גדולים
כו'. אבל גמרא שלנו — המתירה בשני אנשים כשרים —
ח"ל לא משום עדות, כדאמרין שם פ"ב: מתייחד אדם
עם שתי יבמות כו' עם אשה ותינוקת שידועת טעם ביאה
ואין מוסרת עצמה לביאה. הרי שאין התיתר משום עדות.
אבל במי"ט בתד"ל שדוקא עם ת"ח גדולים, הוא בדברי
גמרא שלנו.⁵

(ט) ערש"י בקידושין פ"ב ד"ה עם שתי נשים שבכתב —
הטעם דאסור להתייחד איש אחד אפילו עם נשים
הרבה: מפני שדעתן קלה ושתיהן נוחות להתפתות ולא
תירא זו מחבירתה שאף היא תעשה כמותה. וכן הפעם
באנשים שאינם כשרין שאסורים להתייחד עם אשה אחת,
מפני שכולם עלולים לבא לידי עבירה, ולא יירא אחד
מתברו, כיון שכולם חוטאים, משא"כ בבה"ב — שאשתו
של אחד מהם שם שבעלה משמרתה שלא תזנה — אז
גם האשה השניה לא תזנה, שתיירא שזאת ובעלה יגלו
הדבר, ולכן — מאחר שאשתו של אחד מהם שם — מותר
להתייחד עם כל הנשים הנמצאות עם אשתו של אחד
מהם. [ומקדשבת בזה קושית הטור שהקשה: מאי ג"מ
שאשתו של אחד מהם שם, אכתי איכא למיחש לאחריני?].⁶

אבל עם אשה אחת ואשתו עמו אסור. אבל התוס' שם ד"ה ר"ש
כו' הקשו אגירסא זו, וכתבו דאפילו לרבנן נמי מותר באשתו
עמו אפילו עם אשה אחת. וז"ל התוס': והכי גרסינן ר"ש
אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים ובזמן שאשתו
עמו ישן עמהן בפונדקי מפני שאשתו משמרתו ואתאן אפילו
לרבנן ואפילו עם אשה אחת, עכ"ל. וכ"ה גירסת הרי"ף
והרא"ש שם פ"ד סכ"ד: בזמן שאשתו עמו ישן עמהן
בפונדקי מפני שאשתו משמרתו. ולא גרסינן, "ובזמן",
וישן", אלא גרסינן: "בזמן", "ישן". ולא קאי אלמעלה,
ואיגם דברי ר"ש, אלא קאי אלמטה, שבזמן שאשתו עמו
ישן עמהן וכו', וסתם מתניתין הוא דקתני הכי, ואפילו
לרבנן מותר באשתו עמו. [ועיין בהגהות הגר"א בקידושין
שם].

(ט) עיין באר הגולה סק"י שציין לקידושין פ"ב דאמר רב
ל"ש (דאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים) אלא בכשרים
אבל בפרוצים אפילו בי עשרה נמי לא. ושם פ"א אמר רב
לאו כשרים כגון אנו אלא (דוקא מי שהחזיק חזקה מפורסמת
בכשרות ושם ליד נסיון ועמד עליו — מאירי) כגון רבי
חנינא בר פפי וחביריו, וכיון דרב לא הוה מחזיק בפשיה
בכשר לענין זה, לכן סתם הרמב"ם והמחבר שאסור, לפי
שאין כשרים כרבי חנינא בר פפי וחביריו. וכן תניא בתנא
דבי אליהו רבא פ"ה, שרק עם ת"ח גדולים מותר לאשה
אחת להתייחד עמהם. אלא שאמר שם שאין הלכה כמשנתנו
בקידושין פ"ב המתירה לאשה להתייחד עם שני אנשים,
אלא דוקא עם שלשה אנשים מותר משום עדות. וז"ל שם:

בעדים לא. וכתב הר"ל: לשון בעדים משמע פשטי' בשני עדים
ואפשר כשרים בעינן לאפוקי קרובים ופטולי עדות וכו' עכ"ל.
ואולי י"ל דאם שני האנשים מתייחדים באותו מקום עם האשה
סגלי, ולא בעינן שלישי אבל כשהאחר אינו באותו מקום של
הדחתו, רק הוא רואה ממקום אחר, אז בעינן שני אנשים
משום עדות, ודו"ק. אולם עיין בסק"א שרבנו הביא הבריתא
הגיל הלוכית דסגי בסתם בני אדם, וצ"ב.
6 ועיין מ"ש בהמקמ" ובענינים למשפט" (ירושלים תרצ"ו)
בקידושין פ"ב וב"אוצר הפוסקים" כאן.

5 בתד"ב שבפנינו איתא: וגם זו ששנינו אשה אחת מתייחדת
עם שלשה אנשים לא שנינו אלא בשלשה אנשים תלמידי חכמים
וגדולים כו'. ונראה שגם בביאורי הגר"א צ"ל: "שלשה" במקום
"שנים", ויתכן שבביאורי הגר"א ה"ר"ת: ש"א (והיינו שלשה
אנשים), וטעם המדפיס שזה ר"ת של: שני אנשים. וב"אוצר
הפוסקים" הביאו שגם ביפה ללב ח"ד אות ט' העתיק דברי
התד"ב: עם שלשה אנשים.
ובהמחזות הר"ל בקידושין פ"ב תמה שלא הזכיר רבנו
מהברייתא המובאת שם בגמ': ושאר כל עריות שבתורה אין
מתייחד עמהם אלא בעדים. ואמרין שם בגמ': בעדים אין שלא

באר הגולה
כ סס נמשנה.

כ וכן לא יתייחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה. הנה : (י) וי"ל דלשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים אם הוא צעיר (טור נשם הראש"ש) (יב) וסתם אנשים כשרים הם (ר"ן פ"י יוחסין) לזל אם הם פרושים אפילו עם י' אסור (יב) וכ"ז צעיר לזל נשמה (יג) לו זלילה אפילו צעיר צעין ג' (נ"י נשם הראש"ד) אפילו נכשרים (גס זה טור נשם הראש"ש) (יד) ויש מתיירין איש אחד עם נשים הרבה אם אין עסקו עם הנשים (טור נשם ראש"י).

ביאורי הגר"א

ע"ה הפרושים ורז דקאמר כגון ר"ה צר פפי וחזיריו ומוידות חסידות הוא דקאמר ולנל מהרהור וערשנ"ל סימן תקפ"ז וכ"כ הר"ן : (יב) וכ"ז כו' אפילו כו' גמרא סס וש : (יג) או בלילה כו' כמ"ש נשמה שאל ינטרך אחד כו' ה"כ לדומתמנס חד כו'. ראש"ד : (יד) ויש מתיירין כו' ראש"י פ"ז א' ד"ה לא יתייחד (כפירש פירשו) [כפי פירוש] סס :

ברכת אליהו

תהרהר בה]. וערשביא בתשובה סימן תקפ"ז. [ושם כתב שסתם אנשים כשרים הם, והביא הראיות הנ"ל], וכ"כ הר"ן בקידושין שם.

(יב) גמרא בפסוק ז א ובקידושין פא א : ל"ש (דאשה מתייחדת עם שני כשרים) אלא בעיר אבל בדרך עד דאיכא שלשה שמא יצטרך אחד מהן לנקבו (ובעי להתרחק בצניעות — רש"י בקידושין שם) ונמצא אחד מהן מתייחד עם הערוה.⁸

(יג) כמ"ש נשמה שאל יצטרך אחד מהם לנקבו ונמצא אחד מהם מתייחד עם הערוה, כנ"ל בסק"ב, וז"ל אסור בלילה אדמתמנסה חד מינייהו, אזיל חד ועביד איסורא, — ראב"ד בספר בעלי הנפש והובא בב"י.

(יד) רש"י פא א ד"ה לא יתייחד כפי פירושו שם. דתנן בקידושין שם : כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים. ולפירש"י כל שעסקו עם הנשים גרע טפי, מפני שלבו גס בהן, ולכן אסור אפילו עם הרבה נשים, אבל מי שאין עסקו עם הנשים, מותר להתייחד עם הרבה נשים. וז"ל רש"י שם : אפילו עם הרבה נשים לפי שלבו גס בהן וכולן מחפות עליו ואילו איש אחרינא בין שתי נשים תנן (לעיל ז ב) אבל עם שלש או ארבע שפיר דמי, עכ"ל. וזה כפי פירושו, דהא דתנן שם : „לא יתייחד אדם עם שתי נשים“, היינו דוקא שתיים, אבל יותר מותר. ויש חולקים עליו וסוברים ד, שתי נשים“ לאו דוקא, וה"ה אפילו יותר אסור. והא דתנן כל שעסקו עם הנשים כו', מפרשים דהוה רבואת אפילו מי שעסקו עם הנשים, ויבואר להלן בסק"י.

נאנשים שליון כשרין ונאנ"כ נכא"ג : (י) וי"א כו' אבל כו'. ונתני' וגמ' הנ"ל : (יא) וסתם כו'. כ"ה פשטא דמתני' וגמרא מדקאמר לזל צפרונים כו' ו' דווקא פרושים וכן צפ"ק דנרכות נחרי ופרני וכן מדקאמר סס פ"א ז' אחותי וחמותי כו' לזל. נעדים כו' נסתם צ"ל דוולאי לא קלי על ר"ה צר פפי וחזיריו והא דקאמר נסוטה ז' א' ת"ח הא כ"ע לא לאפקי

(י) (יא) מתני' וגמ' הנ"ל בסק"ט. דתנן בקידושין פ ב : לא יתייחד אדם עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים. ושם בגמ' : אר"י א"ר ל"ש אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי עשרה נמי לא כו'. אלא דבסק"ט כת' שהרמב"ם סתם דאסור, משום דרב אמר שם פא א לא כשרים כגון אנן כו' אלא כגון ר"ה צר פפי וחזיריו, עיי"ש. אבל דעה זו — שהביא בהג"ה — סוברת שסתם אנשים כשרים הם. וכן הוא פשטא דמתני' וגמרא מדקאמר אבל בפרוצים כו', מ' דווקא בפרוצים [דמדלא קאמר : אבל בשאר אנשים כו', וקאמר : אבל בפרוצים כו', משמע שרק מי שהוחזק בפרוצות אסור להתייחד אפילו אם הם הרבה]. וכן צפ"ק דברכות ג ב אמרינן דתרי ופרוצי אסור להתייחד. ומדקאמר לשון „פרוצי“, משמע שרק מי שהוחזק בפרוצות אסור. וכן מדקאמר בקידושין פא ב : אחותו וחמותו ושאר כל עריות שבתורה אין מתייחד עמהם אלא בעדים. ועדים דקאמר היינו בפתח בני אדם, דווראי לא קאי על ר"ה צר פפי וחזיריו. והא דבפסוק ז א הגמ' רצתה להביא סייעתא שבפרוצים אסור, מהא דתנן גבי סוטה : מוסרין לו שני ת"ח שמא יבא עליה בדרך. ודייקנן : ת"ח אין כו"ע א', וסייעתא לרב דאמר דבפרוצים אסור. ומשמע לכאורה שרק ת"ח מותר, אבל סתם ב"א לא, דדינם כפרוצים. אבל אין רא"י מכאן, דמ"ש : ת"ח אין כו"ע לא, לאפקי ע"ה הפרוצים, הא סתם אנשים מותר. ורב דקאמר : כגון ר"ה צר פפי וחזיריו, ממידת חסידות הוא דקאמר ולנל מהרהור. [והיינו דקאמר ליה רב לר"י בקידושין פא א : דל כרע"ך מקמיה גיהנם, כלומר שלא

מצוין להם גדולים מרב ורב יהודה. ועל הרא"י מקדושין פא ב — דקאמר אחותו וחמותו וכו' אלא בעדים (הג"ל בדברי רבנו) — כתב הרשב"א, דאם נאמר דכפני עדים דוקא כרבי חנינא בר פפי וחזיריו, אסרתינן לכלו אנשי דלור בבית אביו כשש לו אשה אחרת ובכל מקום פשיטא דכרבי חנינא וחזיריו לא שכיחי. ועיין עוד בד"ק זה ב„אוצר הפוסקים“ בסק"ה זה.

8 כ"ה בסוטה ז א. ובקידושין פא א בפנינו הגירסא : שמא יצטרך אחד מהם להשתין. אולם רש"י גורס שם : לנקבו. ועיין בהנחות הר"ל שם. ולשון הגמ' הוא : „אבל בדרך“, ולשון הסור והרמ"א

ז גם בקידושין פ ב איתא כעיי"ז. אולם לשון הגמ' שם הוא : ת"ח אין אינשי דעלמא לא. ורבנו שצ"ן רק לסוטה ז א, מפני ששם תנן : ומוסרין לו שני ת"ח וכו' ומפני ששם בגמ' הלשון : ת"ח אין כולי ע למא לא. ולשון זה מורה יותר לכאורה דסתם אנשים אסור, ועי' כתב רבנו דבא למעט רק ע"ה הפרוצים. ובתשובת הרשב"א סימן תקפ"ז שצ"ן רבנו, ג"כ לא הביא דברי הגמ' דקידושין פ ב. ושם הביא עוד הוכחה. וכתב : ואם (א) רב ורב יהודה לא היו כשרין להתייחד עם אשה אחת א"א זה תלמידי חכמים מוסרין לסוטה להתלחם עמה וכי כל שעה היו

באר הגולה
ל מהל' דהוא יסן צין
האנשים מבפנים או אנשים מבפנים
הנשים מבפנים או אנשים מבפנים
ל' ע"ה.
מ עימאל דרב כהנא
ונרייתא קדושין דף
פ"ה ע"ה.
ג משנה שם כל
שעסקו עם הנשים דף
פ"ב ע"ה ופי' רבינו
אפי' מי שעסקו וכו'
וכיוצא שם ה"ה ודברי
רבינו עיקר.
ס לשון הרמב"ם
והטור מחמירא דהנה
דף פ"ה ע"ה חלל
רש"י וסר"ן פי'
לכתחלה אסור
להתייחד וכו' פ' הרב
מחמירא דרבא שם ע"ה.
ת כתב ה"ה שם

ו ל' נשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין ליחוד מ' (טז) היו האנשים מבחוץ
והנשים מבפנים או אנשים מבפנים והנשים מבחוץ נזפירשה אשה אחת לבין האנשים
או איש א' לבין הנשים אסורים משום יחוד. ז (יז) אפילו איש שעסקו
ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד עם הנשים כיצד יעשה יתעסק עמהם
ואשתו עמו או יפנה למלאכה אחרת. ח ט (יח) אשה שבעלה בעיר אין חוששין
להתייחד עמה מפני שאימת בעלה עליה ו ואם היה זה גם כן שגדלה עמו
או שהיא קרובתו פ' או אם קינא לה בעלה עם זה לא יתייחד עמה אע"פ שבעלה
בעיר. ט ז בית שפתחו פתוח לרשות הרבים אין חשש להתייחד שם עם
ערוה. י ק מותר להתייחד עם שתי יבמות או עם שתי צרות או עם אשה
וחמותה או עם אשה ובת בעלה או עם אשה ובת חמותה מפני ששונאות זו את
זו ואין מחפזות זו על זו ר וכן עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת ש טעם
ביאה ואינה מוסרת עצמה * לביאה שאינה מזנה לפנייה לפי שהיא מגלה את מודה.
יא ת תינוקת שהיא פחותה מבת ג' ותינוק פחות מן ט' מותר להתייחד עמהן
שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה.

ז"ח. ע שם עינאל דרב ציני. פ תה"ר סימן רמ"ד. ז ג"ז שם ברמב"ם: מחמירא דרב יוסף שם. ק
ר שם. ש פירש"י כלומר מה היה צילא שתדע לספר דברים גזוק. * פי' מפני טעמותה.
פסוק הוא וקלם נראה כן מהירושל'.

ביאורי הגר"א

(טו) נשים הרבה כו'. שם פ"ה א' צמתני' חני איפכא (יז) אפילו כו'. וכן פירש הרמ"ם שם בשם ר"ח ע"ש:
וערש"י שם: (טז) היו כו'. שם חזק' אגני' כו': (יח) אשה שבעלה כו'. עתוס' שם ד"ה בעלה כו':

ברכת אליהו

כהנא הכי ותנא מתניתא אפיכא אנו נעביד לחומרא. ולפיכך
מחמירים בין אם היו האנשים בחוץ והנשים בפנים ובין
אם היו האנשים בפנים והנשים בחוץ.
(יז) בסק"ד הובא הא דתנן בקידושין פב א: כל שעסקו
עם הנשים לא יתייחד עם הנשים. ודברי המחבר הם כלשון
הרמב"ם בפכ"ב מאיסורי ביאה ה"ח. והרמב"ם מפרש, דהא
דתנן כל שעסקו עם הנשים כו', הוא לרבותא, דס"ד דכיון
שעסקו עם הנשים ראוי להתיר טפי, ולכן קמ"ל שאפילו
איש שעסקו עם הנשים אסור לו להתייחד עמהן. וכן פירש
הרא"ש שם פ"ד סכ"ז בשם ר"ח ע"ש. וז"ל: ור"ח ז"ל
פירש כל שעסקו עם הנשים אע"פ שנושא ונותן תמיד
עמהן לא יתייחד עמהם; משמע שר"ל אע"פ שהיה ראוי
להתיר לו יותר משום דבעבדיתיה טריד או משום דא"י
ליזהר אפ"ה אסור כו' עכ"ל.
(יח) איתא בקידושין פא א: אמר רבא בעיר אין
חוששין משום יחוד. ועתוס' שם ד"ה בעלה כו', וז"ל: פירש
בבונסרס אין חוששין להלקות משמע מתוך פירושו הא
איסורא מיהא איכא וקשה כו' וגראה לפרש אין חוששין
כלל משום ייחוד ואפילו איסורא ליכא, עכ"ל. ודברי המחבר
שמשמע שאפילו לכתחילה מותר כשבעלה בעיר — הם
כפירוש התוספות.

(טו) בקידושין פא א: אמר רב כהנא אנשים מבחוץ
ונשים מבפנים, אין חוששין משום יחוד אנשים מבפנים
ונשים מבחוץ חוששין משום יחוד, במתניתא תנא איפכא.
וערש"י שם ד"ה איפכא, וז"ל: אנשים בחוץ ונשים בפנים
חוששין שמא יכנס האחד לפנים ולא ירגישו בו חביריו;
אנשים בפנים ונשים בחוץ אין חוששין שמא תכנס היא
לפנים ואם תכנס היא לפנים לא איכפת לן דאשה מתייחדת
עם שני אנשים ואם אחד מהן יוצא לבין הנשים אין זה
יחוד דמיסתפי שמא יצא אחד מהן אחריו. שהרי דרך
הפנימיים על החיצונים. ואם נאמר שהרבה נשים עם הרבה
אנשים חוששין ליחוד, מהו ההיתר של אנשים בפנים ונשים
בחוץ — דמיסתפי שמא יצא אחד מהן אחריו, הרי אפילו
אם כל האנשים שבפנים יצאו לחוץ וייתחדו עם הנשים
הנמצאות שם, יעברו על איסור ייחוד. ומוכח מכאן שהרבה
נשים עם הרבה אנשים אין חוששין ליחוד. וגם ללישנא
קמא דבאנשים בפנים ונשים בחוץ חוששין משום יחוד, הוא
כדכתב שם רש"י ברי"ה ונשים שמא יצא אחד מהם וייתחד
עם הנשים.⁹

(טז) בבבא"ג סק"מ צ"י: מימרא דרב. כהנא וברייתא
קדושין דף פ"א ע"א. והם דברי הגמרא הנ"ל בסקט"ו.
והמשך לשון הגמ' שם הוא: אמר אביי השתא דאמר רב

סק"ט שהביא זה בשם המ"מ וכי' שיש לדחות הרא"י משם. ולכן
כת' רבנו ראי' אחרת. ועיין כאן במאמר הפוסקים.

הוא: "אבל בשוה"י ועיין במאמר הפוסקים". ועי"ש מ"ש
בנידון בליה ונזכר בסק"ג.
9 בבבא"ג סק"ל הביא ראה לזה מכתובות ד א. ועיין בח"מ

באר הגולה

א. תוספתא פ'ק
 אחרון. דמסכת
 נזירות.
 ב. נתיבא דרמי נר
 אצל וכו' סנהדרין
 ד"ט ע"א.
 ג. ג"ז ע"א.
 ד. נתיבא דירושלמי
 נפ"ק דכתובות אפי'
 חסיד שחסידי.
 ה. נתיבא דרכות דף
 ס"ג ע"א.

יב א (יט) אנדרוניגוס אינו מתייחד עם הנשים ואם נתייחד אין מכין אותו מפני שהוא ספק אבל האיש מתייחד עם האנדרוניגוס ועם הטומטום. יג ב תקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות זו עם זו בבית הכסא כדי שלא יבנם שם איש וייתחד עמהן. (כ) וי"א דוקא צימיהם שהיו נתי כסאות נדרים לזל צומן הזה שהן נעיר לין לחס (הנהות מיימוני פ"צ מהלכ"ב). יד ג לא תלך אשה בשוק ובנה אחרית שמא יתפס בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעוללו בה הרשעים שתפסוהו. טו ד (כא) אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשים אע"פ שהוא עומד בחוץ שאין אפומרופוס לעריות. טז ה לא ימנה אדם אפומרופוס

ביאורי הגר"א

עם הנשים ולא עם הנשים ואם כו' ספק אצל האיש ואשה מתייחד עם הטומטום וע' יבמות ע"ז ח' נשיו לטומטום מנ"ל: (כ) וי"א כו' רש"י ע"ז: (כא) אין ממנין כו'. ירושלמי פ"ק דכתובות א"ר זעירא מתני' אמרה אפילו כשרים לין ממנין. דתני אפי' חסיד שחסידי לין ממנין אותו אפומרופוס ליקוט. ירושלמי פ"א דכתובות סוף הלכה ח' על מתני' ר'אזה מדרגה כו' ר"י נר אחא נשם ר"י ר' אילא נשם ר"א אפילו נמוקס שרוב כשרין היל המחלוקת סבר רבי יהושע הזנות רזה אחר הפסולין אחר רבי זעירא מתני' אמרה אפילו כשרים ומנין דתני אפילו חסיד שחסידי לין

(יט) אנדרוניגוס כו'. קשה להולמו פתח נאנדרוניגוס וסיים טומטום ולא הזכיר טומטום נריש ועוד טומטום אף עם האשה מותר ועוד דתניא נחוספתא שם לזין אנדרוניגוס ותייחד לא עם הנשים ולא עם הנשים ונכ"מ תירץ דהרמזים ס"ל דתוספתא ס"ל כר"י דסוף קידושין ר"ל נאנדרוניגוס חסד זכר ונדרין קשין כמון לשינים דא"כ וואי קאמר נחוספתא שם כינא שום נשים כו' ואינו מתייחד עם הנשים כנשים ה' אפילו נאנשים הוא כן ועוד דהרמזים פוסק נאנדרוניגוס ספק הוא כו"ש כלן ואם נתייחד כו' מפני כו' וע"ל סיון מ"ד ס"ה אלא דט"ס הוא וכנ"ל אנדרוניגוס אינו מתייחד

ברכת אליהו

נקה הוא]. אלא דמי' הוא ברמב"ם, וכנ"ל: אנדרוניגוס אינו מתייחד עם הנשים ולא עם הנשים ואם נתייחד אין מכין אותו מפני שהוא ספק אבל האיש ואשה מתייחד עם הטומטום. ועיין יבמות ע"ז א: נשיו לטומטום מנ"ל. והיינו משום שאינו ראוי לאישות. ולכן מותר לאיש ולאשה להתייחד עם הטומטום אע"פ שהוא ספק איש ספק אשה. [וע"ל סימן קע"ב סק"ח] ¹⁰.

(כ) איתא בסנהדרין יט א: התקין רבי יוסי בציפורי שיהיו נשים מספרות בבית הכסא משום ייחוד. וכתב רש"י שם בד"ה מספרות, וז"ל: ובביהכ"ס שבשדות קמירי שהי' ביהכ"ס שלהם בשדה חוץ לעיר והכל ניפנים שם. (כא) ירושלמי פ"א דכתובות סוף הלכה ח על מתני' "ר'אזה מדרגה עם אחד" — שר"ג ור"א אומרים שנאמנת לומר לכשר נבעלת, ורבי יהושע אומר שחוששין שמא נבעלה לפסול לה. ואמר ע"ז הירושלמי: ר"י בר אחא בשם ר"י [ור'] אילא בשם ר"א אפילו במקום שרוב כשרין היא המחלוקת סבר רבי יהושע הזנות רצה אחר הפסולין (שגם ברוב כשרים סובר רבי יהושע שתולים בנות דפסול, משום שמסתמא הפסולים הם המזונים); אמר רבי זעירא מתני' אמרה אפילו כשרים מונין (בריתא פליג על ר' יוחנן ואומרת דבנות תלינן בכשרים כמו בפסולים — קרבן העדה) דתני אפילו חסיד שחסידי לין ממנין אותו אפומרופוס על עריות.

(יט) כן הוא לשון הרמב"ם בפכ"ב מאיסורי ביאה הי"א. וקשה להולמו, דפתח נאנדרוניגוס לכך ולא הזכיר טומטום כרישא, וסיים גם בטומטום. ועוד, טומטום אף עם האשה מותר, ולמה כתב: אבל האיש מתייחד עם האנדרוניגוס ועם הטומטום, ומשמע שרק האיש מותר, אבל האשה אסורה להתייחד עם הטומטום. ועוד דתניא בתוספתא פ"ב דביכורים דאין אנדרוניגוס מתייחד לא עם הנשים ולא עם הנשים. וז"ל תוספתא: אנדרוניגוס כו' דרכים ששוה לאנשים כו' ואין מתייחד עם הנשים כו' דרכים ששוה לנשים כו' ואין מתייחד עם הנשים כנשים כו'. ובכ"מ שם תירץ, דהרמב"ם דתוספתא פ"ל כר"י דסוף קידושין פב א [דאמר שם במשנה דלא ישנו שני רווקין בטלית אחת, נחשדו ישראל על משכב זכור, ולכן אסור גם עם הנשים, ואגן ק"ל כחכמים דס"ל שם דלא נחשדו ישראל על משכב זכור (וכדלהלן) ריש סימן כ"ד ועמ"ש] ולכן מותר עם הנשים. ור"ל נאנדרוניגוס חשוב זכר. ודבריו קשין בחומץ לשיניים, דא"כ מאי קאמר בתוספתא שם כינא שום נשים כו' ואינו מתייחד עם הנשים כנשים, הא אפילו באנשים הוא כן — שאסורים לר"י — להתייחד עם אנשים משום חשד דמשכב זכור. ועוד, דהרמב"ם פוסק נאנדרוניגוס ספק הוא, כמ"ש כאן: ואם נתייחד אין מכין אותו מפני שהוא ספק. וע"ל סימן מ"ד ס"ה [שגם שם נפסק במחבר נאנדרוניגוס הוא ספק, ועמ"ש. א"כ למה מותר לו להתייחד עם אנשים, הלא ספק

באר הגולה

מ כפי סגרת רבינו
דהא דנוסקין דר"ל
שרויה אללו קלומר
היינו דשרויה אללו
נצית הספר ולל קי"ל
כר"ל אלל כת"ק
וכו' וכן עיקר ה"ס.
א גרייטל נדה דף
י"ג ע"ל.

ב בספר הנוסח פ'
וישנ ופ' ויקי.

ג כן משמע שם נדה
ובנימות דף ל"ד ע"ב.
ה חומרת דרב שם
ו חומרת דרב חמי שם ע"ל.

בניהם ונמצאו מתייחדים עמה ואין מ המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו
בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו.

כג איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך. ובו ז סעיפים

א א (א) אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ב ועון זה חמור מכל עבירות שכתורה
(ב) לפיכך ג לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ (ג) ולא ישא קמנה שאינה ראויה
לילד. ב ד אלו שמנאפים ביד ומוציאים שכבת זרע (ה) לא די להם שאיסור
גדול הוא (ה) אלא שהעושה זה ה (ה) בנידוי הוא יושב ועליהם נאמר ו ידיכם דמים

ג כן משמע שם נדה ובנימות דף ל"ד ע"ב. ד לשון הרמב"ם בפכ"ל מהל"ב ונציתל דר' ישמעאל שם נדה ע"ב.
ה חומרת דרב שם וכתב ה"ה שדברי רבינו נראה שמה שחמור יהא בנידוי שחמור נדו כל מי שיעשה כן.
ו חומרת דרב חמי שם ע"ל.

ביאורי הגר"א

שילול לעו כו' ושם כליהו ונצית כו' ושם כליהו עוזד
עכ"ל: (ה) אלא כו'. קי"ו מוקשה שהול תיכף
בנידוי: (ה) בנידוי כו'. עשה"כ וכו"ש בחולין קל"ז
ג אלל הרמב"ם ורש"ל פירש כו"ש תוס' שם ד"ה
המוקשה כו' ונס הרמב"ם מורה שמתין אותו אלל דנל"ה

כג (א) אסור כו'. ונתני' רפ"ב דנדה ונמלל שם
לדרי' כל כו' ואף לרננן ל"פ חר"ל אלל נמשחין
ואף נהל קי"ל כר"ל כו"ש נס"ד: (ב) לפיכך
כו'. יצוות ל"ד נ': (ג) ולא כו'. נדה שם נ':
(ד) לא די להם כו'. שם דא"ר יוחנן כו' ושם נוסח

ברכת אליהו

קטנות דלאו בנות אולודי בינהו דא"ר יוסי אין בן דוד בא
עד שיכלו כל הגשמות שבגוף כו'.
(ד) נדה יג א: דא"ר יוחנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה
חייב מיתה. ושם אמר ר"א — אהא דאסור לאחוז באמה
ולהשתין — מוטב שיצא לעו על בניו שהן ממזרים ואל
יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום כו', כנ"ל בסק"א.
ושם: כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מכול לעולם.
ושם כל המוציא שכבת זרע לבטלה כאילו עובר עפ"ם.
(ה) על המנאפים ביד ומוציאים שכבת זרע לא הוזכר
בגמרא בפירוש שהעושה זה בנידוי, רק זה נלמד קי"ו ממקשה
עצמו לדעת שהוא תיכף בנידוי כדבעינו למימר לקמן, והטעם
הוא דע"ז יבא לידו הוצאת זרע לבטלה. וקי"ו כשנואף ביד
ומוציא זרע לבטלה שהוא תיכף בנידוי. וכנה"ג באיתא:
המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי. ודברי המחבר הם כדברי
הרמב"ם בפכ"א מאיסורי ביאה ה"ח. ועיין בבאה"ג סק"ה
שהביא דברי המ"מ שכתב: ומדברי רבינו נראה שמה
שאמרו יהא בנדוי שחמור נדו כל מי שיעשה כן. והוא
שכתב בנדוי יושב. ובמ"ש בחולין קל"ב — לענין טבח כהן
שאינו מפרש המתנות לכהן אחר —: הני טבחי דהוצל
קיימי בשמטא עשרין ותתרי שנין. [ועיין להלן]. אבל
הרמב"ם ורשב"א נדה שם פיר' כמ"ש תוס' שם ד"ה המקשה
כו', וז"ל: אינו מנודה מעצמו אלא כלומר חייבים לנדותו
כדאמרין בפ"ק דקדושין (דף כ"ח:): עד היכן הוא גלגול
שבועה עד שיאמר השבע לי שאין עבדי אתה הווא שמותי
משמתנין ליה דתניא הקורא לתברו עבד יהא בנדוי משמע
דיהא בנדוי היינו דמשמתנין ליה, עכ"ל. וגם הרמב"ם —
אף שסובר שהוא מנודה מעצמו מנדוי חכמים אפילו אם לא
נדו אותו — בכ"ז הרמב"ם מודה שמתנין אותו. אלא
דכלאיה — אפילו אם לא נדוהו — הוא יושב בנידוי שלהם.

(א) מתני' רפ"ב דנדה יג א: כל היד המרבה לבדוק
בנשים משובחת ובאנשים תקצץ (שמתחמם ומרגיש
כשממשש באמה ומוציא שכבת זרע לבטלה — רש"י).
ובבאה"ג סק"א ציין: ברייתא נדה דף י"ג ע"א. אולם
הברייתא שם מדברת אודות אוחז באמתו ומשתין כיבואר
להלן. ועל ברייתא זו אמרו בגמרא שם: גופא ר"א אומר
כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מכול לעולם אמרו
לו לר"א והלא גיזוצות נתזין על רגליו (שאינו אוחז ואינו
מטיל למרחוק — רש"י) ונראה ככרות שפכה (סריס אין
מימי רגליו עושים כיפה — רש"י) ונמצא מוציא לעו על
בניו שהן ממזרים אמר להן מוטב שיצא לעו על בניו
שהן ממזרים ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום
וכ"כ למה מפני שמוציא שכבת זרע לבטלה דא"ר מל
המוציא זרע לבטלה חייב מיתה. ואף לרבנן אסור להוציא
שכבת זרע לבטלה, ולא פליגי ארבי אליעזר אלא במשתין —
שיותר לאחוז באמה — בכדי שלא יוציא לעו על בניו.
ואף בהא [במשתין] קי"ל דרכי אליעזר כמ"ש להלן בסק"ה
ד' [וכמ"ש סק"ב].

(ב) בבאה"ג סק"ג כתב: כן משמע שם בנדה וביבמות
דף ל"ד ע"ב. אולם בנדה שם (דף י"ג) לא הוזכר בענין
דש מבפנים וזורה מבחוץ. ושם בעמוד ב' הוזכר אודות
נשואי קטנות כדלקמן סק"ג. והמקור לדיו של דש מבפנים
וזורה מבחוץ הוא רק ביבמות דף ב', דאיתא שם בברייתא:
כל עשרים וארבעה חדש (שתינוק יונק — רש"י) דש
מבפנים וזורה מבחוץ (כדי שלא תתעבר ותגמול את בנה
וימות — רש"י) דברי ר"א אמרו לו הללו אינו אלא
כמעשה ער ואונן.

(ג) נדה יג ב: ת"ר הגרים והמשחקין בתינוקות מעכבין
את המשיח כו' משחקין בתינוקות מאי היא כו' דנסיכי

מלאו (ו) וכאלו הרג הנפש. ג ז (ז) אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת (ח) או יביא עצמו לידי הרגה אלא אם יבא לו הרהור יסיע לכו מדברי הבאי לדברי תורה (ט) שהיא אילת אהבים ויעלת חן (י) לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה עד שיטה מעט כדי שלא יבא לידי קישוי ולא יסתכל בבמהמה וזוהי ועוף בשעה שמדקקין זכר לנכבה כ ויותר למרביעי בהמה להכניס כמכתול בשופרת מפני שהם עסוקים במלאכתם לא יבואו לידי הרגה. ע"ל וע"כ. כ סס ונ"מ דף ז"ל ע"ל.

באר הגולה
ז וימחל דרז סס
ע"כ.
ח מח"ש חס פנע נך
חנוול וכו' קדושין דף
ל' ע"כ.
ט וימחל דריב"ל
נרכות דף י"ג ע"כ.
י נרייתא ע"ג דף כ'
ע"ל וע"כ. כ סס ונ"מ דף ז"ל ע"ל.

ביאורי הגר"א

הוא יושב בנידוי שלהם וכח"ס נחולין סס הני טעמי כו' לחול הלכתא אליהם כו' וכח"ס הרמב"ם וש"ע י"ד סיון של"ד סו"ג כ"ל המקשה כו' ולפי"ז נדחה ראיית התוספות: (ו) וכאלו כו'. סס: (ז) אסור לאדם כו'. מפרש לענין שז"ל אלז הראש"ד מפרש לענין השמים כח"ס נטור ש"ע אי"ת סיון ר"מ סעיף ח':

ברכת אליהו

(ח) שם.³
(ט) כח"ס בסוטה כא א: תורה בעידנא דעסיק בה מגנא (מן היסטורין — רש"י) ומצלא (מיצ"ה) שלא יכשילנו לחטא — רש"י) בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא. ובפס"ז דכתובות עז ב: ריב"ל מיכרך בהו (בבעלי ראתון) ועסיק בתורה אמר אילת אהבים ויעלת חן (משלי ה, יט) אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא (בתמיה) (ומובטח הוא שתגין התורה עליו ולא יזק — רש"י).

(י) בנדה יר א: ריב"ל לייט אמאן דגני אפרקיד איני והאמר רב יוסף פרקין לא יקרא קריאת שמע, קריית שמע הוא דלא יקרא הא מגנא שפיר דמי. ותריצין: לענין מגנא כי מצלי (מוטה על צדו — רש"י) שפיר דמי לענין ק"ש כי מצלי אסור. ועפ"ה"ג [ס"ס שכתב: מימרא דריב"ל ברכות דף י"ג ע"ב. ואמנם גם בברכות שם איתא למימרא דריב"ל. אבל שם הגמ' מביאה מימרא דריב"ל להקשות על רב יוסף כנ"ל. ועיקר המימרא דריב"ל הוא בנדה שם, ואהא מקשינן: איני והאמר רב יוסף כו']. ועתה שם בנדה ד"ה אפרקיד כו', וז"ל: פירש הקונטרס פניו למעלה וכן משמע כו' ולא כפירוש הערוך דפירש פניו מטה כו' עכ"ל. ודברי המחבר — שהם כדברי הרמב"ם בפס"א מאיסורי ביאה הי"ט — הם כפירוש רש"י. ועיין באריה סימן ס"ג ס"א — לענין ק"ש — כתב בשני הפירושים

וכח"ס נחולין שם: הני טעמי דהוצל קיימי בשמחא עשרין ותרתי שנין. ואמרינן עלה: למאי הלכתא אילימא דתו לא משמחין ליה והא תניא כו'. הרי מוכח משם, שאע"ג שהוא יושב בנידוי, בכ"ז צריך לגדות אותו. וכח"ס הרמב"ם בפ"ו מת"ת הי"ד ובשו"ע יו"ד סימן של"ד סעיף מ"ג: כ"א — המקשה עצמו לדעת. ושם הוא מונה זה בין הדברים שמגדיל עליהם. אלמא דגם הרמב"ם והמחבר מודים שמגדיל אותו. ולפי"ז נדחה ראיית התוספות הנ"ל, מהא דמ"מ י"ז את הקורא לחברו עבדו, אע"ג דתניא יהא בנדוי. ולפי הנ"ל אין משם סתירה לשיטת הרמב"ם. דאע"ג דהוא מעצמו בנדוי, מ"מ מגדיל אותו גכ"כ.¹

(ו) נדה ינ א: כל המוציא שכבת זרע לבטלה כו' כאילו שופך דמים כו'.²

(ז) עפ"ה"ג סק"ז שצ"ן למימרא דרב בנדה יג ב שהמקשה עצמו לדעת יהא בנדוי. ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בפס"א מאיסורי ביאה הי"ט. ומוכח שהרמב"ם מפרש מימרא זו לענין הוצאת שכבת זרע לבטלה. אבל הראב"ד בספר בעלי הנפש בשער הקדושה מפרש מימרא זו לענין תשמיש. כח"ס נחולין ושרע אריה סימן ר"מ סעיף א. וז"ל הטור שם בשם הראב"ד: אבל מי שא"צ לדבר אלא שמעורר תאותו כדי למלא תאותו זו היא עצת יצר הרע וזמן ההיתר יסתינו אל האיסור ועל זה ארז"ל המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי.

הקבי"ה כו'. ואמנם המקור לאיסור הרגה הוא בכתובות מו א ובע"ז ב: ונשמרת מכל דבר רע (דברים כג, י) שלא יתרגר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה. ורבנו צ"ן להא דנדה יג ב, משום דהמחבר כתב — כלשון הרמב"ם בפס"א מאיסורי ביאה הי"ט — או יביא עצמו לידי הרגה, והא כלשון הגמ' בנדה שם: כל המביא עצמו לידי הרגה כו', וז"ל. וראה בברכות יח ב: אחרי ענייכם זה הרגה עכירה. ועמ"ש בזה ב"אוצר הפוסקים.

1 וזה דלא כדברי הפרישה בסק"ב שהוכיח — שאינו מנוהג מעצמו — מהא דאיתא בסו"ד סימן של"ד בשם הרמב"ם שמגדיל למקשה עצמו לדעת. ולפי מ"ש רבנו לדעת הרמב"ם, שני הדברים אמת: הוא יחזיק בנדוי, וגם חכמים צריכים לגדותו. ועיין עוד בד"ן זה ב"אוצר הפוסקים.
2 במסכת כלה: כאילו הורג את הנפש כו'. וכן בכלה רבתי פ"ב ברייתא כ"א כו' כאילו הורג נפשות כו'.
3 כוונת רבנו למ"ש בנדה יג ב: איכא דאמרי אמר רבי אמי כל המביא עצמו לשי הרגה אין מכניסין אותו במחיצתו של

ה' ל (יא) אסור לאדם שאינו מ נשוי לשלוח ידו במבושיו כדי שלא יבא לידי הרדור ואפילו מתחת מבושיו לא יכניס ידו שמא יבא לידי הרדור ו ואם השתין מים לא יאחזו באמה וישתין ס ואם היה נשוי מותר (יב) ובין נשוי ובין שאינו שס ע"ה. ג גרייתא דר' אלעזר שס. ס שס.

באר הגולה
ל גרייתא דר' טרפון
כדס דף י"ג ע"ג.
מ וייתורא דרב נחמן
שס ע"ה. ג גרייתא דר' אלעזר שס. ס שס.

ביאורי הגר"א

רצונו דלגוס מותר דל"כ ה' ונת' צפיר' וגם חילוק דועטרה למטה חלל לפי שלא הזכיר צפירוש לא לאיסור ולא להיתר השמיט כדרכו ולומר בנפשויו ר"ל כל סביבות הערוה ולישגל דקרא נקט ול"ד כמש"י דלפניו מתחת טיבורו אסור וכמש"י כדס שס ג' ודווקא בשאינו נשוי דל"כ מאי רבותא דר' יוסי בשעת קיימה ג' (יב) ובין כו'. ודקאמר שס צונתיתין כל היד כו' ונ' צין נשוי ודמר לאמה משל"כ למטה וטיבורו כל שאינו נוגע לאמה מותר כנ"ל וזה דר' ופסק כר"ה דסוגיית דגנ' כוותי' דפריך והתניא רח"ל כו' ומהדר

הפירושים וכ"כ הרמב"ם עלונו שס: (יא) אסור כו' במבושיו. ר"ל צננים וצמחא שס אומר ואצ"ל נשוי הוה כו' ואצ"ל כו' והנה הרמ"ם ורמ"ש הביאו כל הג' חוקמות דס"ל דל"פ מר אומר חלל כו' וכנ"ש בל"ת סימן ג' סו"ד וסמ"י חלל הרמב"ם ס"ל דלוקיותות אחרונות ס"ל דל"פ נשוי לא התירו חלל בזה"ל דר"י ודל"י נשוי הוה ולעפ"כ אומר כי ה' אורי ליה כו' ופסק כר"כ דנשוי מותר בכל ענין ובאינו נשוי אסור כנ"ע וזה שלא הזכיר היתר דל"י וועטרה למטה והעתיק לשון גמרא כדרכו וכתב ואם השתין מים וכו' ול"ן

ברכת אליהו

ודלא כמ"ש בשו"ע או"ח הנ"ל. וזהו שלא הזכיר היתר דביצים והיתר דמעטרה ולמטה. מפני שפסק בתירוצא קמא דאוקמינן ליה כר"ג, ולהאי תירוצא בנשוי מותר בכל ענין, ובאינו נשוי אסור בכל ענין. והעתיק לשון הגמרא כדרכו, וכתב: ואם השתין מים לא יאחזו באמה וישתין כו', שזהו לשון הגמ' שם: כל האוחז באמתו ומשתין כאילו כו', ולכן נקט לשון "באמה". ובמ"ש "באמה" אין רצינו לומר דביצים מותר, דא"כ היה מחלק בפירוש, וגם היה מביא החילוק דמעטרה ולמטה מותר — אילו ה' סובר הרמב"ם כר"י והרא"ש — דהלכה ככל האוקימתות משום דלא פליגי. אלא ע"כ דלהרמב"ם באינו נשוי אסור בכל גווני — גם בביצים וגם בעטרה ולמטה. והא דלא הזכיר הרמב"ם דין ביצים ודין מעטרה ולמטה, לפי שלא הזכיר בפירוש בגמרא לאוקימתא קמא לא לאיסור ולא להיתר, לכן השמיט הרמב"ם פרטים אלו כדרכו. ואמר "במבושיו", ר"ל כל סביבות הערוה, ולישגא דקרא (דברים כה, יא) נקט. כמש"י דאפילו מתחת מבושיו אסור. (ולא כדברי הט"ז כאן סק"ב ובי"ד סימן קפ"ב סק"ג עיי"ש). ובמ"ש בנדה שם עמוד ב: כל המכניס ידו למטה מטבורו תקצץ. ודווקא בשאינו נשוי אסור להכניס ידו למטה מטבורו, אבל בנשוי מותר, דל"כ מאי רבותא דרבי בשבת ק"ח ב. דאמרין שם שלכן קראו לו רבינו הקדוש משום שלא הכניס ידו תחת אבנטו.

(יב) מרקאמר בנדה יג א במתניתין: כל היר המרבה לבדוק בנשים משוכחת ובאנשים תקצץ. ומשמע בין נשוי ובין אינו נשוי — דאף בנשוי אסור כשאינו צריך לנקבו. ואמר: "לאמה", משא"כ למטה מטיבורו כל שאינו נוגע באמה מותר בנשוי, כנ"ל בסק"א, מהא דרבי בשבת ק"ח ב. ומ"ש דבמשתין אסור לאחזו באמה, הוא כרבי אליעזר בנדה יג א כנ"ל בסק"א. ואע"ג דרבנן פליגי עליה דר"א, פסק כר"א, דפוגיא דגמרא כוותיה. דפריך שם בגמ': והתניא רח"ל

לחומרא דבין פניו למטה ובין פניו למעלה אסור לקרא ק"ש, וכמש"ש סק"ג. ויכ"ה הרמב"ם שם בפרק ב מהלכות ק"ש ה"ב. [ומקושית הגמ' בברכות ובנדה הנ"ל מוכח דלענין פירקין דין אחד לק"ש ולשינה, דאל"ה היתה הגמ' מתרצת דפניו למטה אסור בק"ש ומותר בשינה].

(יא) מ"ש במבושיו ר"ל בביצים [ועיי' להלן]. ובגמרא שם בנדה יג א איתא רב יהודה ושמואל הוו קיימי אאיגרא דבי כנישתא דשף וייתב בנהרעדא א"ל רב יהודה לשמואל צריך אני להשתין א"ל שיננא אחזו באמה (שלא יפלו מים על הגג — רש"י) והשתן לחוץ. והקשו: היכי עבד הכי והתניא ר"א אומר כל האוחז באמתו ומשתין כאילו מביא מבול לעולם. ותמצו ע"ז בתירוצא קמא דהיכא דאיכא ביערותא שרי. [והב"י באו"ח סימן ג' תריך בתירוצא ראשון ולכן השמיטו הרמב"ם והטור האי שינויא, משום דלא בקיאים בהי ביערותא לא אתי לידי הרתור, עיי"ש ובמג"א באו"ח שם סק"ד]. ושם בגמ' — בתר האי תירוצא דביעתותא אמרו: — ואכ"א נשוי הוה דארי"ב אם היה נשוי מותר ואכ"א כי הא אורי ליה כו' אבל מסייע בביצים למטה ואכ"א כי הא אורי ליה כו' מעטרה למטה מותר. והנה הרמ"ם והרא"ש שם פ"ב ס"א הביאו כל הג' אוקימות, דס"ל דלא פליגי, מר אמר חדא ומר אמר חדא, ובמ"ש בארי"ב סימן ג' סו"ד וסמ"י דמעטרה למטה מותר, וכן מותר בנשוי, וכן מותר לסייע בביצים, וכמש"ש סק"א. אבל הרמב"ם כפכ"א מאיסורי ביאה הכיג — ס"ל דאוקימתות אחרונות ס"ל דאף בנשוי לא התירו אלא ככה"ג דמסייע בביצים או מעטרה ולמטה, דר"י ודאי נשוי הוה, ואעפ"כ אמר — באוקימתות אחרונות — כי הא אורי ליה כו'. ומוכח דלאוקימתות אחרונות אף בנשוי לא התירו אלא ככה"ג דאוקימתות. ופסק הרמב"ם כר"י דבנשוי מותר בכל ענין — אפילו באמתו, ובאינו נשוי אסור בכל ענין — אפילו בביצים ואפילו מעטרה ולמטה,

מילתא אחריתי הווי ביה שלא הכניס ידו תחת אבנטו. וראיה זו היא רק אם נאמר דלתחת אבנטו היינו תחת טבורו וקצת"י בנדה יג א ד"ה אם ה' נשוי, ובס"ז ביו"ד סימן קפ"ב סק"ג ובמ"א באו"ח סימן ג סק"י. ובאוצר הפוסקים" בסעיף זה.

4 בדפוס השו"ע כתוב כאן בביאורי הגר"א: מאי רבותא דר' יוסי. אבל זה מ"ס וצ"ל: מאי רבותא דרבי. וכ"ה לקמן בסק"י. דאמנם בשבת שם הזכיר: ר' יוסי, אבל זה אהא דאמר לא הסתכלתי במילה שלי. ועל רבי אמרו:

באר הגולה

ע' הרמ"ה נתיב
כלל ל"ג סי' נ'

נשוי לא יושיט ידו לאמה כלל אלא בשעה שהוא צריך לנקבו (ועיין נתיב סימן ג').
ה' ע' (יג) אשה שיש לה אומם ברחם וע"י כך כשבעלה משמש עמה זורה מבחוח
אסור (יד) (לכל מותר לשמש עם קטנה ואילונית הוליל ומשמש כדרך הארץ) (תוס' ומרדכי

ביאורי הגר"א

לשפץ נוסיע כו' ועיין תוספת שם ותוס' נדה שם:
(יג) אשה כו'. כתיב ציננות ליד צ' וע"ש תוספות
י"ג צ' ד"ה שלש. ור"ת כו' וכ"ש נכה"ג דלף לדעת
רש"י אסור: (יד) אבל כו'. תוס' שם וקטנה שם

ברכת אליהו

אומרים אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה (בלא מוך —
רש"י) והולכת ומן השמים ירחמו משום שנאמר שומר
פתאים ה' (תהלים קטו, ו). ורש"י כתב שם בד"ה משמשת
במוך, וז"ל: מותרת לתת מוך במקום תשמיש כשהו משמשת
כדי שלא יתעברו. ובתוס' שם כתבו: פ' הקונטרס מותר
לשמש במוך אבל שאר נשים אסור משום השחתת זרע וכו'.
ור"ת אומר דלפני תשמיש ודאי אסור ליתן שם מוך דאין
דרך תשמיש בכך והרי הוא כמסיל זרע על העצים ועל
האבנים כשמסיל על המוך אבל אם נותנת מוך אחר
תשמיש אין נראה לאסור דהאי גברא כי אורחיה משמש
מידי דהוה אקטנה ואילונית כו' משמשת במוך דתני
הכא היינו צריכות לשמש במוך, עכ"ל. ופשוט הדברים
הוא דלרש"י בשלש נשים מותר לר"מ אפילו כשהיא שמה
המוך לפני תשמיש ובשעת תשמיש יהי' שם המוך. ולר"ת
אפילו בג' נשים — אף לר"מ — אסור לשים מוך לפני
תשמיש. אי"כ לר"ת כמו שאסור במוך לפני תשמיש
שהרי הוא כמסיל זרע על העצים ועל האבנים כשמסיל
על המוך, כמו"כ אסור בענין שלנו שיש לה אומם ברחם
וע"כ זורה מבחוח. ולא עוד אלא שבי"ש בכה"ג דאף לדעת
רש"י אסור.⁵

(יד) תוס' ביבמות יב ב' ד"ה שלש וכו', הנ"ל בסק"ג,
שכתבו: דהאי גברא כי אורחיה משמש מידי דהוה אקטנה
ואילונית דלא איתסרו בתשמיש משום דלאו בני בנים
נינהו כו' עכ"ל. וקטנה איתא שם בגמרא שמותר לשמש,

לנשוי ככל האוקמנות הנ"ל וכן ר"נ דקאמר לכל היה
נשוי מותר להשתין חיי"ר כנ"ל וכן צפ' כירה נתי פריך
מר"א וכן נדה דף ט"ז צ' ג' שכתבתי כו' ונצרכות מ"ס
ח' חין נש"ר כלים כו' ונינוח (ל"ח) (ל' ח')

כל האוחז באמתו ומשתין כו', ומחרר לשנויי בכל האוקמנות
הנ"ל בסק"א. וכן ר"נ דקאמר התם אבל היה נשוי מותר,
להשתין אפ"ר כנ"ל בסק"א, שהגמ' מביאה דברי ר"נ על
הא דאמר שמואל לר"י אחוז באמה והשתן. וכן בפרק בירה
שבת מא א נמי פריך מר"א. וכן נדה דף טז ב' אמרו מאי
דאיתא בספר בן סירא: שלשה שנאתי כו' והאוחז באמה
ומשתין מים. ובברכות מ' א': אין מי רגלים כלים אלא
בישיבה כו', ולא קאמר דאוחז באמתו ומשתין. וביבמא
ל' א': מצוה לשפץ (ניצוצות של מי רגלים הניתזין על
רגליו שלא יצא בהן חוץ ונראה ככרות שפכה שאין מי
רגליו מקלחין אלא שותתין — רש"י) מפייע כו'. ואם הלכה
כרבנן שמותר לאוחז באמה ולהשתין, למה מצוה לשפץ,
הרי נכשאותו באמה ומשתין אין ניצוצות ניתזין על רגליו
כדמוכא בנדה שם כנ"ל. ועתו"ש שם ביומא ד"ה מצוה
לשפץ ותוס' בנדה שם ד"ה אוחז. [ושם ושם הביאו הגמ'
הנ"ל, וכתבו בחד תירוץ דבסוף הודו חכמים לר"א שאסור
לאוחז באמה ולהשתין. ועיין באו"ח סימן ג' סעיפים יד,
טז, ומש"ש ס"ק כ, כב].

(יג) כמיש ביבמות לר ב' דרש מבפנים וזורה מבחוח הוה
כמעשה ער ואונן, וכנ"ל בס"א וכמש"ש סק"ב. וע"ש תוס'
יב ב' ד"ה שלש. דאיתא שם בגמ': תני רב ביבי קמיה
דר"נ שלש נשים משמשת במוך קטנה מעוברת ומניקה,
קטנה שמא תתעבר ושמא תמות, מעוברת שמא תעשה עוברה
סנדל, מניקה שמא תגמול בנה וימות וכו' דברי ר"מ וחכמים

מוך, לכן התיר ר"מ עם מוך, והיינו משום עונה, וכמש"כ בשמ"ק
בשם הרא"ה בכתובות ל' א' עיי"ש. והא דאמרו חכמים:
משמשת כדרכה והולכת, היינו משום שמן השמים ירחמו ולא הוי
סנהא אם תשמש בלי מוך, אבל אילו לא ה"י אפשר לשמש בלי
מוך, ה"י מותר גם להכמים לשמש עם מוך אפילו בשעת תשמיש
— לרש"י, ואילו בענינו ה"י דומה למוך ה"י מותר לכוע אפילו
להכמים, מאחר שם אשה זו אי אפשר לו לשמש באופן אחר. ולכן
כתב רבנו דכ"ש בכה"ג דאף לדעת רש"י אסור. והיינו משום
דגריץ כנ"ל (וגם אין בזה קיום עונה), אבל לולא זה ה"י מותר
לרש"י אף להכמים. ובתשו' חת"ס הנ"ל העיר על דברי הרא"ש
הנ"ל כחו שהעירו על דברי רבנו, וכתב: ולשון תשו' הרא"ש
כו' אפילו נימא דקאי אמשמשת במוך בשעת תשמיש וכדפי' רש"י
אין הכרח דפוסק כר"מ נגד רבנו דמחית לפסוק כן אך כוחו
דחא גרוע אפילו במוך לר"מ דמתיר ולדידן הא ותא אסור, עכ"ל.
ולא נחית החת"ס למיש לעיל. ובדבריו אפשר לומר גם אדברי
רבנו. אבל כפי מיש בדברי רבנו, אתי שפיר גם דברי הרא"ש.
ואח"כ ראיתי בספר אור גדול (לגדול ממינסק) סימן ל"א שכתב
כדברנו, ויש עוד אריכות בדברים בזה, אבל אכמ"ל. ועיין עוד
בדיון זה ב"אוצר הפוסקים" כאן.

5 מ"ש רבנו שבי"ש בכה"ג דאף לדעת רש"י אסור, נראה שכוונתו
כמיש בתשו' הרא"ש כלל ל"ג ס"ג — שממנו המקור לדינונו —:
יראה שהוא אסור כיוון דלעולם הוא זורה בחוץ קרינן ביה ושחת
ארצו ואצפ"י שלעמים הוא דש מבפנים מ"מ כיון שלעולם הוא
זורה מבחוח אסור וגריץ משמשת במוך דהתם היא משמשת
כדרך כל הארץ אצפ"י שאין דורע ראוי להרוץ מידי דהוה אעקרה
וזקנה וקטנה, עכ"ל. ורבנו ר"ל שבענינו גרע אפילו מוך כשעת
תשמיש, מפני ששם אצ"ג ששימת המוך אינו כדרך כל הארץ,
אבל הורע הוא במקום שדרך כל הארץ, משא"כ כשהוא זורה בחוץ
שאין במקום כדרך כל הארץ קרינן ביה ושחת ארצו, ולכן אסור
אף לדעת רש"י שמתיר בני נשים אפילו במוך בשעת תשמיש.
ויש להעיר על דברי רבנו: (א) הרי גם בג' נשים רק לר"מ מותר
במוך, ולהכמים אסור (לרש"י). והלכה כהכמים (אם כי דין דג'
נשים לא הובא ברמב"ם וסור ושו"ע, והרי"ף והרא"ש הביאו
המהלכות של ר"מ וחכמים ולא הכריעו, אבל כן הכריעו האחרונים
כהכמים. — ראה כאן בב"מ ובשו"ת חת"ס ירד סי' קצ"ב).
(ב) הרי שם בג' נשים הוה סנהא אם תשמש בלא מוך, כמבואר
שם בגמ', משא"כ בענינו. אולם שתי הקושיות מתורצות בתירוץ
אחר, והוא כי שם הסנהא היא רק אם תשמש בלא מוך, אבל אם
לא תשמש כלל, כמובן שאין שום סנהא, היות ואי אפשר בלא

באר הגולה

פ נדה דף י"ד ע"א
וכתנו הסמ"ק נס' רכ"ג.
צ ג"ז ל' הרמז"ס
שם מתיימר דר' יוסף
שנת דף קי"ח ע"ג.
ק נתיימל ונעשה וכו'
שנת דף ז"ג ע"ג.
א נתיימל קדושין דף
פ"ג ע"א.
ב מתיימל ולגני וכן
רז שנת שס.
ג דברי עמנו.

פ"ק דיננות ונ"י פרק הנזל על יננותו). ו. אסור לרכוב על בהמה בלא אוקף (פירוש מרדעת נאסטי' נלע"ז). הגה : נגמראל פרק כל היד משמע דאסור ללבוש מוכססים אט לא עשוין כנתי שוקיים משום דמצינא. לדיד השחתת זרע ולף אל פי שאפשר לזהות דנגמראל לא קאמר אלל צימיהס שהיה להם תרומה ואיכא למיתש לטוולת הגוף מ"יו מדהציא הראש"ש נפסקיו משמע דלף צומן הזה אסור (הכל ד"ע) ומה שנהנו היתר נמרחן אפשר לומר דנעשה מועטת לא אסרו כנ"ל (טו) עוד אסרו נגמראל לרחוק עם אציו (סז) ואציו ונעל אציו ונעל אחרתו ונהנו עכשיו היתר דנדר הוליל ומסין ערותן צנית המחזק ליכא למיתש להרהורא (אגודה). ז צ חסידים הראשונים וגדולי החכמים התפאר אחד מהם שלא נסתכל במילה שלו ומהם ק מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו מפני שלבו פונה מדברי הבאי (פירוש הושלל לשון זה של הנזל לדברי הנזל) לדברי האמת (יז) שהם אוחות לבב הקדושים.

כד אין ישראל חשודים על הרביעה ועל הזכור. ובו סעיף אחד

א לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה (א) לפיכך אין איסור להתייחד עמהן (ב) ואם נתרחק אפילו מייחוד זכור ובהמה הרי זה משובח ג וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתייחדו עמה ג (א) ובדורות הללו שרבו הפריצים יש להתרחק מלהתייחד עם הזכר.

ביאורי הגר"א

נגמראל ואילונית שם ס"א ונתני' וגמ' : (טו) עוד
אסרו כו'. פ"ד דפסקים : (טז) ואחיו. ט"ס ונ"ל
וחמיו : (יז) שהם אוחות כו'. כמ"ס נלהנתה כו' :
כד (א) לפיכך כו'. ונתני' שם ודלא כשמואל כנ"ל
סימן כ"ג : (ב) ואם כו'. כמ"ס :
(ג) ובדורות כו'. דלא התיירו אלל משום דלא נחשדו
כו' כנ"ל :

ברכת אליהו

התחתון של ציפורי ולא שם לב שסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי].

(א) מתני' שם ג. ואע"ג דבקיודשין פא ב סובר שמואל שאסור להתייחד עם כל עריות שבתורה אפילו עם בהמה, פסקינו דלא כשמואל, כנ"ל סימן כ"ב ס"א וכמ"ש סק"ב. (ב) כמ"ס : וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתייחדו עמה. [וכמ"ש בבאה"ג סק"ב. ועמ"ש בסימן כ"ב סק"ב].

(ג) דלא התיירו חכמים להתייחד עם הזכר אלא משום דלא נחשדו ישראל על משכב זכר כנ"ל. ולכן במקום שרבו הפריצים ונחשדו על משכב זכר, יש להתרחק מלהתייחד עם הזכר.

שאף רבי יהודה לא אסר לענין זכר אלא בשינה של שני רוחים בטלית אחת. (וכע"ז העיר בגמ' לטבת) — הובא כאן ב.אוצר הפוסקים — על דברי השו"ע דלהלן שאם נתרחק הרי זה משובח). אולם נראה שכל הפוסקים שצינו לחכמים דר"י ר"ל שמסתימת דברי הרמב"ם והטור ושו"ע, מ' שמותר בכל גונו אפילו ברוחם ואפילו ליטן בטלית אחת, ולכן ציינו שהלכה כחכמים שמצד הדין מותר גם בזה. ואם כי בח"מ סק"ב כתב : בב"ה כתב כו' אבל במדינתנו א"צ להתרחק מדינו כו' ומ"מ נראה דוקא יחיד בעלמא אבל לשכב יחד ומכ"ש שני רוחים יחדיו בכל מקום צריך להתרחק ולמחות ביד העושים כן, ובב"ש

כנ"ל בסקי"ג. ואילונית שם ס"א מתני' וגמרא, שאסור לישה איילונית משום פ"א, אבל לא הוזכר שיש איסור לשמש עם איילונית מחמת איסור השחתת זרע ג. (טו, טז) פ"ד דפסקים גא א : עם הכל אדם רוחץ חוץ מאביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו. ואיתא שם בגמרא : רוחצין שני אחין כאחד כו'. ומ"ש כאן בהג"ה : "ואחיו" הוא מ"ס, וצ"ל "חמיו". [וכ"ה בדרכי משה סק"ג בשם המרדכי ובב"ש סק"ה כתב : וכן הוא גירסת הר"ף והרא"ש פ"י רש"י והר"ן וכן הוא באגודה. ודלא כמ"ש בח"מ סק"ה]. (יז) כמ"ס (במשלי ה, יט) באהבתה תשנה תמיד. [וכמ"ש בעירובין גז ב שפסוק זה קאי אדברי תורה. ואמרו זאת על ר' אלעזר בן פדת שהי' יושב ועוסק בחורה בשוק

6 ועיין מ"ש בב"ש סק"ב ובח"מ סק"ד וב.אוצר הפוסקים סק"ד. 1 כונת רבנו למשנה בקידושין פכ א : רבי יהודה אומר לא ירעה רוח בהמה (שלא יתאור לה — רש"י) ולא ישנו שני רוחין בטלית אחת (שלא יבאו למשכב זכור — רש"י) וחכמים מתירין. והלכה כחכמים לגבי רבי יהודה. וגם בב"ה ציין למשנה זו. ובמ"מ בפכ"ב מאיסורי ביאה ה"ב ציין לברייתא דנגמרא שם. וכן ציין כאן בבאר הגולה סק"א. אולם שם הוא טעם הדבר, דתניא : אמרו לו לרבי יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכר ולא על הבהמה. ועיין בדברי רבנו בסימן כ"ב סק"ב שהביא בשם הר"ן שאף רבי יהודה לא אמר אלא ברעיה ורוק. וכן יש להעיר

באר הגולה

כה לגדור גדר שלא להרבות בתשמיש וכיצד יתנהג בשעת תשמיש.

א מדברי הרמב"ם
בסוף הלכות א"ב.

ובו י סעיפים

א א ראוי לאדם להרגיל עצמו (א) בקדושה יתירה (ב) ובמחשבת טהורה (ג) ובדעת נכונה כדי להנצל מלהכשל בדבר ערות (ד) ויזהר מהיחוד שהוא תגורם הגדול וכן

ביאורי הגר"א

א"ר יצחק לינא ועינא תרי סרסורא דעבירה שגמור לא תתורו כו' תנה בני לנך ועינך דרכי תגורנה אמר הקד"ש הן יסבית לה לנך ועינך חלאל ידע דאת דילי ונספרי פ' שלח לך ד"א ולא תתורו אחרי לנצבס ואחרי עיניכם ונגיד שהענינים הולכין אחר הלז או הלז אחר העינים אמרת והלא יש קומא שעושה כל תועבות שבעולם הא מת"ל ולא תתורו כו' ונגיד שהענינים הולכות אחר הלז: (ג) ובדעת נכונה: גם רבי ישמעאל אומר ולא תתורו כו' למע נאמר לפי שהוא אומר שמה נחור בילדותך והלך בדרכי לנך בדרך ישרה או בכל דרך שתצא ת"ל ולא תתורו כו' ונספרי דשנת אל תפנו אל מועתכם: (ד) ויזהר כו'. קדושין פ"א ב' הזהירו כו'.

כה (א) בקדושה יתירה. ירושלמי פ"ב דיננות א"ר יהודה בן פזי ולמה סמך הכתוב פ' עריות לפרשת קדושים שכל שהוא פורש מן העריות נקרא קדוש שכן שונמית אמרה לאישה הנה נא ידעתי כי איש אליהם קדוש הוא כו' רבי אבין אומר שלא הכיט זה ורנן אמרי שלא ראה טיפת קרי ומימיו אחתי דרבי שמואל בר יצחק אמרה מן יומיו לא חמית מילה ציטא על מנזי דמרא וכ"ה צמיר פרשה קדושים ושם אריב"ל מ"מ נסמכה פ' עריות לפ' קדושים חלל ללמוד שכי"מ שאתה מוצא גדר ערוה אתה יוצא קדושה ואית ליה קריין סגיאות אשה זונה וחללה וקדשתו כו' אלמנה וגרושה כו' ולא יחלל כו' והד"ן: (ב) ובמחשבת טהורה. ירושלמי

ברכת אליהו

לבבכם ואחרי עיניכם מגיד שהענינים הולכין אחר הלב או הלב אחרי העינים אמרת והלא יש קומא שעושה כל תועבות שבעולם הא מת"ל ולא תתורו כו' מגיד שהענינים הולכות אחר הלב. עכ"ל. [ור"ל שלכן הקדים ולא תתורו אחרי לבבכם — שלא יחשב במחשבתו מחשבות וציורי התאוה ומדות הרעות. ואז לא יתור אחרי עיניו. ועיין בפירוש הגר"א במשלי שם].

(א) בספרי פרשת שלח (במדבר טו, טז) רבי ישמעאל אומר ולא תתורו כו' למע נאמר לפי שהוא אומר שמה נחור בילדותך [ור"ל סיום הפסוק: ויטיבך לבך בימי בחורותיך] והלך בדרכי לבך (קהלת יא, ט) בדרך ישרה או בכל דרך שתצא ת"ל ולא תתורו אחרי לבבכם. [ור"ל שמותר ללכת אחרי דרכי לבו הטובים והישרים, ואסור לתור אחרי לבבו — כשנוטה אחר מחשבות לא טובות. וז"ש כאן: „ובדעת נכונה” — שידע לבחור בדרך הישרה]. ובפס"ב דשבת קמט א: אל תפנו אל האלילים (ויקרא יט, ד) מאי גמרא אמר רבי חנין אל תפנו אל מדעתכם (אל אשר אתם עושים מדעת לבבכם וחלל שלכם אלילים לשון חללים — רש"י). [ור"ל שהדעת הבלתי נכונה שבוחר לו האדם היא המכשילה אותו].

(ד) קדושין פ"א ב' אמר ר' מאיר הוזהרו בי מפני בתי אמר רבי טרפון הוזהרו בי מפני כלתי (להיות עמי שלא אתיחד עמה — רש"י) ליגלג עליו אותו תלמיד כו' לא היו ימים מועטים עד שנכשל אותו תלמיד בחמותו אפילו עם בהמה¹.

(א) מ"ש: בקדושה יתרה כדי להנצל מלהכשל בדבר ערוה. הוא כמ"ש בירושלמי פ"ב דינמות ח"ד: א"ר יהודה בן פזי ולמה סמך הכתוב פרשת עריות לפרשת קדושים שכל שהוא פורש מן העריות נקרא קדוש שכן שונמית אמרה לאישה: הנה נא ידעתי כי איש אליהם קדוש הוא (מלכים ב ד, ט) כו' רבי אבין אומר שלא הכיט זה ורנן אמרי שלא ראה טיפת קרי ומימיו אחתי דרבי שמואל ב"ר יצחק אמרה מן יומיו לא חמית מילה ציטא על מנזי דמרא. וכ"ה במדרש רבה פרשה קדושים פרשה כ"ד. ושם: אריב"ל מפני מה נסמכה פ' עריות לפ' קדושים אלא ללמדך שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה ואית ליה קריין סגיאות אשה זונה וחללה וגו' וקדשתו וכו' (ויקרא כא, ז—ח) אלמנה וגרושה כו' ולא יחלל זרעו (שם שם יד—טו). [והכוונה לסיום הפסוק: כי אני ה' מקדשו]. ומסיים המדרש: והד"ן דבר אל כל עדת בני ישראל. [ר"ל פסוק זה: דבר אל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו (שם יט, א). — שע"י פרישה מעריות יהיו קדושים. וז"ש כאן בקדושה יתירה כו', כי מי שזוהר מדבר ערוה נקרא קדוש].

(ב) מחשבת טהורה מביאה את האדם שלא יבא לדבר עבירה אף במראה עיניו. וכמ"ש בירושלמי דברכות פ"ה ה"א: א"ר יצחק ליבא וקנא תרי סרסורא דעבירה שגמור לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (במדבר טו, טז); תנה בני לבך ועיניך דרכי תצורנה (משלי כג, כו) אמר הקב"ה הן יחבית לי לבך ועיניך אנא ידע דאת דילי. ובספרי פרשת שלח—לך — על הפסוק הנ"ל — ד"א ולא תתורו אחרי

1 מקורם חשבתי ש"ש המחבר: ויזהר מהיחוד כו', היינו שיהיה אפילו מיחוד שמותי מצד הדין, וכמ"ש רבנו בסיומן כ"ב סק"ב. אולם ממה שציין רבנו ע"ז להא' וקדושין הנ"ל שהתנאים אמרו: הוזהרו בי כו', נראה שהכוונה להזהר מיחוד שאסור עפ"י דין. כי בקידושין שם מוכח שר"ם שאמר הוזהרו בי מפני בתי היינו מפני שסובר שאסור עפ"י דין להתייחד עם בתו. וכן ר' טרפון שאמר הוזהרו בי מפני כלתי. וע"ז ציין רבנו שמצינו לשון

סקיא הביא דברי הח"מ וכתב בלשון: מכ"ש שני רחוקן אסורין כו'. אולם כבר כתב כאן במפני משה" — הובא במאמר הפוסקים — שאין כוונת הח"מ והב"ש לומר שמצד הדין אסור לישן יחד, אלא כוונתם דאף שכתב הבי"ח בדמינותו ליכא חומרא דפריצים, מ"מ לענין שכיבה ביחד יש לחוש אפילו במדינות שאינם פרוצים בעבירה זו של משכב זכר. אבל זה רק בדורות הללו, ולא בדורות ראשונים.

באר הגולה

ב משנה י"ג פ"ג
לזנות שחוק וקלות
ראש מרגילין לערוה.
ג טור דף כ"ג ע"א.
ד תימור' דלמוראלי
יבמות דס"א ע"ג.
ה מהא חס פגע נך
מנוול זא משכח

ינהוג להתרחק ב (ה) מהשחוק ג ומהשכרות (ו) ומדברי עגבים (פ) דברי שחוק ומשק
ד ולא ישוב בלא אשה (ז) שמנהג זה גורם לטהרה גדולה (ח) יתירה מכל זאת אמרו
ה יפנה עצמו ומהשכרות לד"ת וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת
אלא בלב פנוי מהחכמה. ב ו לא יקל ראשו עם אשתו ולא ינבל פיו בדברי
הבאי אפילו כינו לבינה הרי הכתוב אומר מגיד לאדם מה שיהיו אמרו חז"ל אפילו

לביית המדרש ותימור' דר' לוי נר חמא וכו' זכרות דף ס' ע"א. ו תימור' דרב תימור' דף ס' ע"ג.

ביאורי הגר"א

לנרצל שהטילו בו נתון האור כ"ז שהוא נתון האור
עושים ומנוו כל כלים שירצו חף כך יצה"ר אין לו תקנה
לכל דגדרי תורה בלנד שנאמר חס רענ שנאך כו' ח"ת
ישלם לך אלא ישלים לך ונרפ"כ ר"ת ס"ה חומר כל
הנותן ד"ת על לבו מנעלין ומנוו (כל) [כו']. הרהורי
יצה"ר והרהורי אשת איש וכל שאינו נותן ד"ת על לבו
נותנין לו (כל) [כו']. הרהורי יצה"ר והרהורי אשת
איש כו' ופ"ק דנרכות לעולם ירגיו כו' ונכמה מקומות

(ה) מהשחוק ומהשכרות. כוטה ז' ח' נתי כו' ואם
(ז"ח) [ז' ח'] ונרכות ס"ג כל הרואה כו' וענ"ה"ג ס"ק
ז': (ו) ומדברי כו'. פ"ג דשנת והוא קלות ראש
שאמרו נלזנות וכח"ה"ג נס"ז לא יקל כו': (ז) שמנהג
כו'. פ' ע"פ מלוה וגוף טהור כו' וסוף מנחות:
(ח) יתירה כו' שאין כו'. קדושין (ל"ב) [ז' ח'] ת"ר
ושמחם כו' תנא דר"ה כו' ונל' דר"ה פט"ז דנן שנתן
נן אלעזר חומר חנוכל לך ונל' ליה"ד י"ה דומה

ברכת אליהו

לביית המדרש. [ובבאה"ג סק"ה ציין להא דתניא דר"י אם
פגע בך כו', ולא הביא הא דת"ר ושמחם כו'. וגם לא
ציין מקום המימרא דאם פגע בך כו'. ולהלן גביא לשון
המימרא דנרכות שציין בבאה"ג שם]. וכאבות דר"ה פט"ז:
רשבי"א אמר אמשול לך משל למה הדבר דומה יצה"ר דומה
לביבול שהגילוהו בתוך האור כל זמן שהוא בתוך האור
עושים ממנו כל כלים שירצו אף כך יצה"ר אין לו תקנה
אלא בדברי תורה בלבד שנאמר: אם רעב שנאך האכילוהו
לחם וגו' וה' ישלם לך (משלי כה, כא—כב) אל תקרי
ישלם לך אלא ישלים לך (כדון הבא לטהר מסייעה אותו —
בנין יהושע). ושם בריש פרק כ': רבי חנינה פנן הכהנים
אמר כל הנותן ד"ת על לבו ממטילין ממנו כו' הרהורי
יצה"ר והרהורי אשת איש וכל שאינו נותן ד"ת על לבו
נותנין לו כו' הרהורי יצה"ר והרהורי אשת איש. ופ"ק
דנרכות ה א אמר רבי לוי בר חמא אמר רשב"ל 'לעולם
ירגיו אדם יצר טוב על יצה"ר שנאמר רגו ואל תחטא
(תהלים ד, ה) אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה.
ובכמה מקומות. ובעין י"ז ב: א"ל מנא לך הא (דסמכת

(ה) בסופה ז א תנן שמאיימים על הסוטה שתהא מודה
ואומרים לה: בתי הרבה יין עושה הרבה שחוק עושה.
ושם ב א ונרכות סג א: שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר
עצמו מן היין. וענ"ה"ג סק"ב.²

(ו) בפ"ב דשבת לג א מובא שנבלות פה הוא עון חמור
וענשים הרבה ע"ז. והוא קלות ראש שאמרו באבות פ"ג
משנה י"ג: שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה. וכמ"ש
בס"ב: לא יקל ראשו עם אשתו ולא ינבל פיו כו'. [וע"ש
בבאר הגולה סק"ו, ומ"ש בביאורי הגר"א סק"ו].

(ז) פרק ערבי פסחים פסחים ק"ב ב: מצוה וגוף טהור
נושא אשה ולו בנים. וסוף מנחות ק"א: ומנחה טהורה
(מלאכי א, יא). זה הלימוד תורה בטהרה נושא אשה ואחר
כך לומד תורה.

(ח) קדושין ל ב: ת"ר ושמחם (דברים יא, יח) סס תם
(שלם שאינו חסר שום הצלה — רש"י) נמשלה תורה כסם
חיים כו' בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם
עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו כו' תנא דר"ה בני
אם פגע בך מנוול זה (יצה"ר מתגרה בך — רש"י) משכחו

עושה הרבה שחוק עושה". נראה שהכוונה היא שצ"ח ושחוק.
אפילו לא עם השחוק, גורמים לזנות, ומפסידים לה הדברים
שמביאים לידי קלקול. וגם מ"ש: "יזיר עצמו מן היין", הכוונה
היא שלא ישתכר ביין אפילו לא יחד עם הערוה. ולכן בסמך כ"ב
שהמזכיר הוא בשחוק עם הערוה, ציין רבנו למשנה דאבות.
וכאן שצ"ח להתרחק מהשחוק ומהשכרות אפילו יזיר עצמו מן
הערוה, ציין רבנו להא דטוטה ונרכות הנ"ל. ועיין בסק"ו שציין
רבנו למשנה דאבות על דברי המתכבד בסעוף זה. אבל גם ש
ציין רבנו להא דפ"ב דשבת שלא מדובר שם על קלות ראש עם
הערוה. והמימרא: "כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן
היין", איתא גם בבב"ב ב א. ואמרו שם: מן גרם לה לעבירה. יין.
וע"ש בתורה" מאי כו'. וצ"ב מדוע ציין רבנו רק לסוטה ולנרכות
ולא לנייר. ורבנו שציין לסוטה לפני נרכות, הוא מפני שכבר
הזכיר סוטה מקודם בס"ק ד. ולכן כתב: ואם ב א ונרכות סג
כו'. וגם מפני שזו מימרא השייכת לסוטה.

הזהר" לגבי יחור. והיינו שיעשה הרחקות יתרות בזה. וכמו
שהתנאים והם אמרו הנהירי בי, וכתב רש"י שאמרו לאנשי ביתם
שינהירו להיות עמם בכדי שלא יתחזרו עם הערוה. ועיין ברמב"ם
פ"ב מאיסורי ביאה ה"כ שכתב: גדולי החכמים היו אומרים
לתלמידיהם הנהירי בי מפני בתי הנהירו בי מפני כלתי כדי ללמד
תלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתרחקו מן הייחור.

2 בבאה"ג שם ציין למשנה י"ג פ"ג דאבות: שחוק וקלות ראש
מרגילין לערוה. וגם במ"מ בפ"ב מא"כ הכ"א — על דברי
הרמב"ם שכתב: וכן ינהוג להתרחק מן השחוק כו' — ציין:
באבות שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה. ובסימן כ"א ס"א על
מ"ש: "ואסור לשחוק עמה להקל ראשו כנגדה", ציין רבנו שם
בסק"ה למשנה דאבות שציין כאן בבאה"ג. וכאן ציין רבנו מקורות
אחרים. ונראה, דבמשנה דאבות הי אפ"ל דשחוק וקלות ראש
עם הערוה מרגילין לערוה. אבל שחוק בעלמא (לא עם
הערוה) אינו מרגיל לערוה. אבל מ"ש בסוטה שם: "הרבה יין

• עיין בספר "על"
דף ק' ע"א וע"ב
שהוכיח שם דלא
התירו אפילו באקראי
לללל כמו שפירש רש"י
שם בגדרים דף כ'
ע"ב על הל' דערכתי
כו' השלחן והפכו או
זה ל' הרמז"ס נפכ"א
סו' ר"ו והז"י ג"כ.

כפי' הראב"ד והגיא' הטור נא"ח נס' ר"נ זה וזה נמוקס שראוי לזרע ולהוליד ע"ש וכנתב' הב"י כל זה ל' הרמז"ס נפכ"א מהא"צ ע"כ וע"ש צומז"ס שהשיטו ומ"ש הטור נס' ר"י כבר דקאו' הרא"ש שם ציננות והטור נא"ח ס' ר"נ והנ"י ג"ב.

וּנְעֻכּוֹסִים יֵיזַן ב' אֲשֵׁל־וּנְכֵל הֵא אֲשֵׁל כו': (ט) **בִּשְׁעַת הַשָּׁמֶשׁ**. נָדְרוּ כ' ה': (י) **וְלֹא קֹדֶם** כו'. חֲנִינָה שֶׁ אֲשֵׁל וְהֵא רַב כִּהְנֶה כו': (יֵא) **אֲבָל בְּעֵינֵינוּ** כו'. נָדְרוּ שֶׁ ב': (יב) **אוֹ אִם** כו'. חֲנִינָה שֶׁ: (יג) **וְיִכּוֹל** כו'. נָדְרוּ שֶׁ: (יד) **בּוֹעֵל בְּכָל** כו'. יֵאֵשׁ שֶׁ וְשֵׁל לִצְדָה כו'. רֵשׁ נְעֻטָה וְשֵׁל נְעֻטָה:

אנפֿשך למיתי הכא ולא מסתפית מיעה"ר — רש"י) א״ל
מזימה תשמור עליך תבונה הנצרכה (משלי ב, יא) כו'
מדבר זימה תשמור עליך תורה הנצרכה [ועיין בפירוש
הגר"א במשלי שם ושם].

(טו) איתא בנדרים כ א: א"ר יוחנן בן דהבאי ד' דברים סחו לי מלאכי השרת חגיגין מפני מה הוויין מפני שהופכים את שולחנם אילמים מפני מה הוויין מפני שמגשקים על אותו מקום חרשים מפני מה הוויין מפני שמספרים בשעת

3 מדברי רבנו מוכח דלרמב"ם וההג"ה מותר לנשק אפילו באותו מקום, וכ"כ הב"י והב"ח לדעת הרמב"ם, ולא כמ"ש בב"ש סק"א על דברי ההג"ה: ל"ד כל אבר דהא באותו מקום אסור כמ"ש

באר הגולה

ז שם נפס"ל תוס' 3
מנחתא דעל קרי
וכו' וכדפריש שם
נמשל שלל אינו
מלויס אלל נשותיהם
וכו' נכרות דף כ"ג
ע"ל.
ח הרמב"ד כ"כ
הטור נשנו נל"ה
סי' ר"ת.
ט מניחא דרב חמא
וכו' ודר' יהושע פן
לוי ונריחא עירובין

(יז) ובלבד שלא יוסיף זרע לנעלה (טור) ויש מקילין ולומדים שיותר שלל כדרכה אפילו אם מוסיף זרע אם עושה באקראי ואינו רגיל בכך (ג"ז טור נשים ר"י) ואע"פ שיותר בכל אלה (יח) כל המקדש ענינו שיותר לו קדוש יאמרו לו (דברי הרז) וזלא ירבה בתשמיש להיות מצוי אצל תמיד שדבר זה פגום הוא מאד ומעשה בורות הוא אלא כל הממעט בתשמיש הרי זה משובח (יט) ובלבד שלא יבטל עונה (כ) אלא מדעת אשתו ח (כא) ואף כשישמש בשעת העונה לא יכוין להנאתו (כב) אלא כאדם הפורע חובו שהוא חייב בעונתה ולקיים מצות בוראו בפריה ורביה (כג) ושיהיו לו בנים עומקים בתורה ומקיימי מצות בישראל ט ולא יבעול אלא מרצונה ואם אינה מרוצה יפייסנה עד י שתתרחצ (כד) ויהיה צנוע מאד בשעת תשמיש כ ולא ישמש בפני שום מין דף ק' ע"ב. י שם לומדו דרך ארץ ונתרנגול וכו'. ב מניחא דרבי יוחנן נדה דף י"ז ע"א.

ביאורי הגר"א

(יז) ובלבד כו'. רמז"ס וכ"כ תוס' ציצנות ל"ד ז' ד"ה לא נתייר' ראשון: (יח) כל המקדש כו'. ציצנות כ' א' קדש עומך כו' ונשנועות י"ה ז' כל המקדש ענינו כו': (יט) ובלבד כו'. ופירש נתייר' שיהיה כו' ונמתינתין פ' אעפ"י: (כ) אלא כו'. שם נרשום כמה כמה דנעי: (כא) ואף כשישמש כו'. כמ"ס נכמה מקומות חין אדם עושה נעילתו כו' וערש"י נדריס

ברכת אליהו

בשכרות דביאתו לאו ביאה גמורה אלא כביאת זנות היא שאין מתכוון אלא לבעול בעלמא. [הרי ש, ביאה בעלמא] שאינה לפריעת חוב ולקיום מצות בוראו בפ"ו — לאו, ביאה גמורה" היא, והוא כביאת זנות. וכן מ"ש: „אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות", אין הכוונה לביאת זנות של איסור עריות, אלא לביאת זנות של פגויה שאין כוונתו לביאה של פריעת חוב, אלא למלאות תאוות ולהנאתו. ועיין מ"ש באו"ח סימן רל"א סק"ו].
(כב) כמ"ש באבות פ"ב מ"י: וכל מעשיך יהיו לשם שמים. [וכ' שם בביאור הגר"א שזה מיוסד על הפסוק: בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ו). שתעשה לשם שמים — פ"י הגר"א שם]. ואמרו בברכות סג א שזו פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה. והיינו שגם בשעה שעוסק בענינים גופניים יכוון לשם שמים. וכמ"ש באבות דר"ב פ"ז ה"ז: וכל מעשיך יהיו לשם שמים לשם תורה שנאמר בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך. ועיין באו"ח סימן רל"א ומש"ש].
(כג) כמ"ש בבראשית רבה פרשה ע"ב — על הפסוק: ותאמר אלי תבא (בראשית ל, טז) — א"ר אבהו צפה הקב"ה שלא היתה כוונתה אלא [לש"ש] להרבות שבבים לפיכך הצריך הכתוב לומר: וישמע אלקים אל לאה.
(כד) נדרים כ ב: וכשהוא מסייר (משמש מסתו — ר"ן) מגלה טפח ומכסה טפח ודומה לו כמי שכפאו שר, וערש"י שם ד"ה ודומה, וז"ל: ואית דאמרי שמתכסה כולו כאדם שמפחד מן השד. ועת"ס נדה יז א ד"ה משתין. ששם בגמ' אמרו שהקב"ה שונא למי שמשתי מים ערום לפני מסתו וכתבו שם תוס': ויש ספרים דגרסי הכא משמש מסתו ערום וכן הוא בויקרא רבא וטעמא שיש לו להיות צנוע

התיריך ואני מה אעשה לך; ההיא דאתאי לקמיה דרב אמרה לו ר' ערכתי לו שלחן והפכו אמר מ"ש מן ביגיתא (דג שיכול לאכלו כמו שירצה — רש"י). ופסק הרמב"ם בפכ"א מאיסורי ביאה ה"ט כחכמים וכו"ב וכו"ב — שמותר. (יז) רמב"ם בפכ"א מאיסורי ביאה ה"ט [ועיין כאן בבאר הגולה]. וכ"כ תוס' ביבמות דר ב ד"ה ולא בתירין ראשון. ששם בתוס' הקשו מהא דאמרו שם בגמ' דשלא כדרכה הוי כמעשה ער ואונן, ובנדרים כ ב אמרו שיותר כנ"ל בסקט"ו. וכן הביאו שם תוס' מסנהדרין גח ב שמי' שמותר. ותרצו בתירין ראשון, דהא דאמרו דמותר מיירי בלא הוצאת זרע, דכיון דליכא השחתת זרע לא הוי כמעשה ער ואונן. [ומ"ש בהג"ה ויש מקילין כו', הוא כתירין שני שם בתוס' שכתבו: דלא חשוב כמעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרע ורגיל לעשות כן תמיד אבל באקראי בעלמא ומתאוה לבא על אשתו שלא כדרכה שרי כו' עכ"ל].
(יח) יבמות כ א: קרש עצמך כמותר לך. ובשבועות יח ב: כל המקדש עצמו בשעת תשמיש הויין לו בנים זכרים שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא יא, מד) וסמ"ך ליה אשה כי תזריע.
(יט) מפורש בתורה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע (שמות כא, י) ובמנחתין פ' אעפ"י כתובות סא ב: העונה האמורה בתורה כו'. [ועיין לקמן סימן ע"ו סי"א ומש"ש סי"ב, י"ג].
(כ) בכתובות סא ב טנן: התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות ל' יום. ושאלו בגמ': ברשות כמה. והשיבו: כמה דבעי. [ועיין לקמן סימן ע"ו סעיפים ה, ו ומש"ש].
(כא) כמ"ש בכמה מקומות: אין אדם עושה כעילתו בעילת זנות. וערש"י בנדרים כ ב כד"ה בני שכרות, וז"ל: שמשמש

באר הגולה

ל מהלך דשאלו לאימה
שלוס וכו' שס נדרים
דף כ' ע"א.
מ הרמב"ם שס
הנדרים דף כ'
מעשה נאחר שהטיח
וכו' בסנהדרין דנו"ו
ע"א.

ג שס. ס נדרים נדה דף ט"ז ע"ב. ע הנהגות וינינוני נפ"ד ונהי"ט נשס התוס'. פ הרמב"ם שס נפכ"א.

אדם (כה) אפילו קטן (כו) אלא א"כ הוא תינוק שאינו יודע לדבר.
ג ל לא ישמש לא בתחילת הלילה ולא בסופה אלא באמצעה. ד מ אסור
לשמש בשווקים וברחובות ובגנים ובפרדסים אלא בבית דירה שלא יראה כזנות
וירגילו עצמם לידי זנות (כו) והבועל את אשתו במקומות אלו נ מכין אותו מכת
מרדות. ה ס אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר ע (כה) אפילו ע"י האפלת
טלית פ (כט) הרי שהיתה שבת ולא היה לו בית אחר והיה הנר דלוק לא ישמש

ביאורי הגר"א

הרמב"ם: (כו) והבועל כו'. ומ"ש שס לא מפני
שראוי כו' ר"ל למלקות של תורה: (כה) אפי' כו'.
ומ"ש נפס"ק דיי"ט אפשר נצית אחר אין לו כו' וליק
נכה"ג: (כט) הרי שהיתה כו'. גמ' הנ"ל:

ברכת אליהו

מחמרי על עצמם, אבל מצד הדין מותר. — טור בשם
הראב"ד.

(כו) איתא בסנהדרין מו א: מעשה באדם אחד שהטיח
את אשתו (בא עליה — רש"י) תחת התאנה (מקום גלוי —
רש"י) והביאוהו לבית דין והלקותו לא מפני שראוי לכך
אלא שהשעה צריכה לכך. ומכאן המקור שמכין אותו
מכת מרדות. ומ"ש שם לא מפני שראוי כו' ר"ל למלקות
של תורה⁴.

(כח) כט) מ"ש בפס"ב דיי"ט [ביצה] כב א: בעא מיניה
אבא בר מרתא מאביי מהו לכבות את הנר (ביו"ט) מפני
דבר אחר (תשמיש — רש"י), א"ל אפשר בבית אחר; אין לו
בית אחר מאי, אפשר לעשות לו מחיצה; אין לו לעשות
מחיצה מאי, אפשר לכפות עליו את הכלי; אין לו כלי
מאי, א"ל אסור. וליק נכח"ג שיאפיל בטליתו, ש"מ דאפילו
בהאפלת טלית אסור לאור הנר. ונכח"ג הנ"ל המקור למ"ש
המחבר: הרי שהיתה שבת ולא היה לו בית אחר והי' הנר
דלוק לא ישמש כלל. [ולענין יו"ט עיין באור"ח סימן תקי"ד
ס"א ומ"ש שס"א ובט"ו סב"ב].

דמלקין אותו בכל המקומות ובכל הזמנים. ואולי מאחר שכבר
מצוין שהלקותו כשהשעה צריכה לכך, נקטו הפוסקים דבזה
תמיד השעה צריכה לכך ולכן מלקין אותו בכל המקומות ובכל
הזמנים. ועיין בקידושין יב ב דרב מגיד על דמקדש בביאה משום
פריצות. אולם פשוט דשאני התם משום שמעמיד עדים על כך
או משום שעושה תחלת קנינו בביאה. — עיי"ש בתורה משום,
ומ"ש רבנו בסימן כ"ו סקט"ו ובסימן קס"ו סקט"ו ומ"ש בהערה
שם ושם. ועיין בביאור הגר"א חו"מ סימן א' סקכ"ה וסימן ב'
סק"ו וב"באר אליהו" (שנרפס בספר הגר"א, ירושלים תשי"ד)
שם ושם. ועיין בחדושי אגשי שם שעל הרי"ף ביבמות צ ב שם
שבעובדא הנ"ל הכותו מכת מרדות. ועיין בשו"ת הרשב"א ח"ד
סימן ש"א שגורס בגמ' בסנהדרין שם על עובדא הקודמת הנוכרת
שם באחד שרכב על סוס בשבת והביאוהו לבי"ד וסקלوه. ולפי
הגירסא שבפנינו הנ"ל מסיימת שם: לא מפני שראוי לכך אלא
שהשעה צריכה לכך. והרשב"א גורס שם: ולא שהלכה כך אלא
שהיתה השעה צריכה לכך. אלא שהרשב"א ציין לגמרא דיבמות
צ ב, שם שם איתא שתי העובדות. ועיין בשו"ת הריב"ם סימן
רל"ט שגורס בשתי העובדות הנ"ל: לא מפני שהדין כך. וראה
בספר משפטים לישראל (ירושלים תשס"ז) עמוד מ"ו ואילך.

שס ס"ח. ליקוט. ונפ"ל דנרכות נשלשה דברים אינו
לוקח כו': (כה) אפי' קטן. כמ"ש בפני כל חי:
(כו) אא"כ כו'. שאלו הוא כנהמה וכמ"ש שס והני
לחוראי דשס מחמרי על עננים (וטור) [טור] נשס

בשעת תשמיש כדאמרינן בנדרים (דף כ:), עכ"ל. ועיין
באור"ח סימן ר"מ סק"י ח'. [ושם הביא המחבר פירושים
אחרים על הא ד"מגלה טפח ומכסה טפח", וסיים שם: ויש
מפרשים מגלה טפח על הסינר שהיתה חוגרת בו שאף
בשעת תשמיש הי' מצריכה לחגורו ומגלה רק טפח ממנה
ומכסה מיד כדי למעט הנאותו וכו'. ועמש"ש ומ"ש במגן
אברהם סקכ"ב]. ליקוט: ובפ"א דברכות ח ב: בשלשה
דברים אני אוהב את הפרסטים הן צנועין באכילתן וצנועין
בדבר אחר (תשמיש — רש"י).

(כה) כמ"ש בנדה טו ב: אמר רשב"י ארבעה דברים
הקב"ה שונאן כו' והמשמש מטתו בפני כל חי: ומדקאמר
"בפני כל חי" משמע אפילו קטן.

(כו) שאז — כיון שאינו יודע לדבר — הוא נכחמה לענין
זה. וכמ"ש בנדה יז א שמצד הדין מותר בפני בעלי חיים
חוץ מאדם. דאמרינן שם דר"י שאל לשמואל אם אסור
לפני עכברים. וא"ל שמואל. וחני אמוראי דשם — שלא
רצו לשמש אפילו בפני כל מיני בעלי חיים, והיו מברחים —
הצרעים החובבים שסביב מטותיהם בשעת תשמיש —

4 ב.אוצר הפוסקים הביא שב"אפי' זוטרי" סקט"ו הקשה שהרי
בגמ' שם סימנו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך,
וא"כ איך פסק הרמב"ם דין כללי שמלקין אותו בכל הזמנים
ובכל המקומות, וסיים בצ"ע. ובי' באוצר"פ שרכבו י"שב קושיא
זו, ומ"ש רבנו: "ומ"ש שם לא מפני שראוי כו' ר"ל למלקות
של תורה", היינו ששם בעובדא דסנהדרין הלקן אותו מלקות של
תורה, ועי' הוא דקאמר: לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה
צריכה לכך, אבל עכ"פ אנו רואים משם שיש בזה איסור דרבנן,
ולכן מכין אותו מכת מרדות כעובר על איסור דרבנן. ולפי שזה
דוחק לומר דשם בעובדא דסנהדרין הלקותו מלקות של תורה,
דמה"ל ילקותו מלקות של תורה, ולא מכת מרדות כרגיל בדין זה.
ודוחק לומר שהיתה צריכה לכך להלקותו מלקות של תורה. ולכן
נראה שכונת רבנו במ"ש: "ומש"ש לא מפני שראוי כו' ר"ל
למלקות של תורה", היינו דכיון דפסקין דמכין אותו מכת
מרדות, אי"כ מאי קאמר בגמ' שם: "לא מפני שראוי לכך", הרי
כך ראוי למכת מרדות. ועי' כתב רבנו שהגמ' ר"ל שלא הי'
ראוי למלקות מן התורה. כלומר: שמה שהלקותו אינו מפני
שהייב מלקות מן התורה, אלא הלקותו (מכת מרדות) מפני שהשעה
צריכה לכך. ולפי"ז תשאר קשיית ה"אפי' זוטרי" למה פסקין

באר הגולה

צ' חנינה נפסדת
ב' דף כ"ב ע"א
ד' מירל דר' יוחנן נדה
ה' ט"ז ע"א
ק' מירל דר' לוקס
תענית דף י"א ע"א
ר' מירל דר' הונא
כתובות דף ס"ה ע"א
ש' מירל דר' לוי
בני ט' מדות וסיון
אסכ"ת חשנע"ח
נדרים דף כ' ע"ב
ת.ס.
א.ס. חשניה דרבי.
ב.ס. מירל דרביאל.
א.ל' הטור חזקוני
הרמב"ם נפ"ח נה"ל.
ב.ל' חזקוני לוקה ון
הטור חס' חנינה ומופקדת לכל כדעת הרמב"ם ד' שם ושאר נופשים. ג.ל' הטור.

כלל (ל) וכן צ' אסור לשמש מטתו ביום שעזות פנים היא לו (ועיין נל"ח סימן ר"ח סעיף י"א וסימן שט"ו סעיף א').
ו ק' אסור לשמש בשני רעבון אלא לחשובי
בנים.
ז ר' אבסנאי אל ישמש עד שיבא לביתו. ח שלא יבא על אשתו
והיא שנואה לו בשעת תשמיש (לא) וכן אם גמר בלבו לגרשה אף על פי שאינה
שנואה לו לא יבא עליה.
ט ת לא יבא עליה והוא או היא שיכורים.
י א לא ישמש עם אשתו ליתן דעתו על אחרת ב אפילו שתיהן נשוי
(ועיין עוד מדינין אלו נל"ח סימן ר"ח).

הלכות קדושין

כו שלא לקדש בביאה ואיסור ביאה על הפנויה אפילו אם יחדה. וכו' ד'
סעיפים

א א (א) אין האשה נחשבת אשת איש אלא ע"י קדושין שנתקדשה כראוי אבל
אם בא עליה דרך זנות שלא לשם קדושין ב אינו כלום ג (ב) ואפילו בא עליה לשם
הטור חזקוני ומופקדת לכל כדעת הרמב"ם ד' שם ושאר נופשים. ג.ל' הטור.

ביאורי הגר"א

ונונו נט חזקה שאין להם עושה בעילתו זנות ר"ל כוונת
נפיש. דיננות ונפ"ד לכתובות ונפ"ח דגיטין ושאר
מקומות וחלק עליהם וכ' שלא אמרו אלא נל"ח שגרשה
כו וכתש"ל בסיון קמ"ט ס"ה וחזקוני נטל חזקת
לזני ונפשות לזני ונתוספתא ריש קדושין ונל"ח כל
נל"ח שהיה לשם קדושין ונקודת שחינה לשם קדושין
חינה ונקודת: (ב) ואפי' בא כו'. קדושין ס"ה

(ל) וכן כו'. פ"ט דשנת ופ"ה לכתובות ופ"ב דנדה:
(לא) וכן אם גמר כו'. גיטין (נ"א) (ג' ח') ויננות
ל"ז ב':

כו (א) אין האשה נחשבת כו' אבל כו'. ר"ל לאפוקי
מדעת הגאונים כוונת הרמב"ם נפ"ח נה"ל גירושין
הורו ונקת הגאונים שכל אשה שתנצל בפני עדים שזריכה

ברכת אליהו

שתיבעל בפני עדים צריכה גם חזקה שאין אדם עושה
בעילתו בעלילת זנות. ור"ל כמ"ש בפ"ג דיבמות קו א
ובפ"ד לכתובות עג א ובפ"ח דגיטין פא ב ושאר מקומות
דמחמת שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, תלינן שבעל
לשם קדושין, ולא לשם זנות. וחלק עליהם הרמב"ם שם,
וכתב: שלא אמרו [חזקה זו] אלא באשה שנידשה בלבד
או במגרש על תנאי ובעל סתם שהרי אשתו היא ובאשתו
היא שחזקתו שאינו עושה בעילת זנות עד שיפרש שהיא
בעילת זנות או יפרש שעל תנאי הוא כועל אבל בשאר
הנשים הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות עד שיפרש
כי הוא לשם קדושין. [ודברי המחבר הם כדעת הרמב"ם]
וכמש"ל בסיון קמ"ט ס"ה. וראיה לשיטה זו, מהא דאמרין
ביבמות צו א במשנה: נושא [אדם] אנוסת אביו ומפית
אביו. ומשמע אפילו במפוחה בפני שנים, ג"כ מותרת לבנו.
ואם נאמר, דבמפוחה יש חשש קידושין, הרי היה הבן
אסור לישאנה מחמת איסור דאשת אביו. ואיתא בתוספתא
ריש קדושין: ובביאה כל ביאה שהיא לשם קידושין מקודשת
שאנה לשם קידושין אינה מקודשת. [וזה כשיטת המחבר
בשם הרמב"ם].¹

(ב) כמ"ש בקידושין פה א. דתנן התם: האומר לאשה

(ל) פ"ט דשבת פו א: ישראל קדושים הן ואין משמשי
מטותיהן ביום (דבעי צניעות שלא יסתכלו — רש"י).
וכ"ה בפ"ה לכתובות סה ב. ובפ"ב דנדה טז ב' איתא: א"ר
יוחנן אסור לאדם שישמש מטתו ביום כו'. ושם יז א: אמר
רב חסדא אסור לו לאדם שישמש מטתו ביום וכו' אמר רב
הונא ישראל קדושים הן ואין משמשי מטותיהן ביום כו'.
(לא) גיטין צ א: א"ל רב משרשיא לרבא אם לבו לגרשה
והיא יושבת תחתיו ומשמשו מהו קרי עליה אל תחרש
על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך (משלי ג, כט). והיינו
אפילו כשאניה שנואה, דאילו בשנואה לו, בלא"ה אסור
כדאיתא בריש סעיף זה מהא דנדרים כ ב. וכעין מ"מרא
דבגיטין הנ"ל, איתא ביבמות לו ב: לא ישא אדם אשה
ודעתו לגרשה משום שנאמר אל תחרש על רעך רעה
והוא יושב לבטח אתך. [וכתב המחבר דין זה לעיל סימן ב'
ס"ה. ועיין לקמן סימן קי"ט סעיפים א, ב, ומש"ש בט"ו
ובח"מ ובב"ש].

(א) ר"ל לאפוקי מדעת הגאונים הסבורים, שאפילו נבעלה
סתם, חוששין שמא כיוונו לשם קידושין, וצריכה גם,
דחזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, כמ"ש הרמב"ם
כפ"י מה' גירושין ה"ט: חורו מקצת הגאונים שכל אשה

1 בשו"ת הריב"ש סימן ר' ובשו"ת בנימין זאב סימן ק"י הביאו

אישות ד בינו לבינה אינה נחשבת כאשתו ה (ג) ואפילו אם יחדה לו (ד) אלא
אדרבה כופין אותו להוציאה מביתו. הנה: דנודלי נשה: הית מלטבול (ח) ונל עליה נכדתה
 (טור) חנל אם מייחד אליו אשה וטובלת אליו (ו) י"א שנותר והיא פלגש הממורה בתורה (הראב"ד)
 עדים כיון דלשם אישות נל עליה ה"ל
 ונקדש נביאה. ה שם נודרי תסרי אליו הראב"ד.

ביאורי הגר"א

ואי דליכא עדים כו': (ג) ואפילו אם כו. ר"ל
 כיון שידוע שכל עליה הוי כעדים כמ"ש תוס' ציננות
 כ"ג ז' ונציטין כ"ו ז' ד"ה לכשאכנסנה כו' ואמרין
 ציננות ק"י וכתובות ע"ג המקדש את הקטנה וגדלה
 כו' ומ' דלע"ג דנעל כלל עדי יחוד כיון דידוע שמתיהדת
 עמו ודאי לשם קדושין נעל כמ"ש שם מ"ו כ"ח דל"ו לשם
 קדושין נעל ל"ו כלום הוא כמ"ל: (ד) אלא

ברכת אליהו

קדשתיר והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה
 והיא מותרת בקרוביו. ואמרו ע"ז בגמ' ואי דליכא עדים
 אמאי אסור בקרובותיה (ואפילו מודה אמאי אסור בקרובותיה
 ע"פ עצמו הלא אינן קידושין אפילו לדבריו — רש"י).
 (ג) ר"ל דבעל לשם קידושין, אפילו ליכא עדי יחוד,
 הרי היא מקודשת, אם ידוע שמתיהדת עמו, דכיון שידוע
 שבא עליה הוי כעדים, כמ"ש תוס' ביבמות נב ב ובנידון
 כו ב ד"ה לכשאכנסנה כו', [שכתבו שם דהיכא דכנסה ודאי
 איכא ביאה]. ואמרין ביבמות קי א וכתובות עג ב גבי
 המקדש את הקטנה וגדלה אצלו דמקודשת, ע"ז שם עליה
 בגדלותה, ומ' דלע"ג דנעל בלא עדי יחוד, כיון דידוע
 שמתיהדת עמו, ודאי לשם קדושין נעל כמ"ש שם ב' מ"ב
 כאן דל"ו לשם קדושין נעל לאו כלום הוא כמ"ל [בסקיא]
 בדעת הרמב"ם, דבשאר נשים, לא אמרין שבעל לשם
 קידושין — מחמת אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.
 אלא אמרין דבעל לשם זנות, כל זמן שלא פירש שבעל
 לשם קידושין, ולכן אע"ג דבאשתו אמרין כיון שידוע
 שבא עליה הוי כעדים, ולא בעינן עדי יחוד, אבל כאן —
 דלא מיירי באשתו — לא מהני אפילו אם ידוע לכל שמתיהדת
 עמה. משום דבאינה אשתו לא אמרין שבא עליה לשם
 קידושין ולא מהני מה שידוע לכל דהו כעדים, כיון שלא
 פירש. וזה דלא כדברי הבי"ש בסקיא, שכתב שאם היה

משמע דמצינן שהביאה תהא בפירוש לשם קידושין, וכל שהביאה
 אינה בפירוש לשם קידושין אינה מקודשת. ועיין מש"ש עוד
 בנידון זה.

2 בדיון זה — במקדש את הקטנה וגדלה אצלו — אי בעינן עדי
 יחוד יש מחלוקת הרא"ה והריב"ש כמ"ש בשו"ת הריב"ש סימן
 ו'. ותר"יה סובר דאפילו עדי יחוד אינה צריכה. והריב"ש כתב
 שם שכל הראשונים ז"ל כתבו שצריכה לעידי יחוד. ודברי רבנו
 הם כשיטת הראי"ה. וכ"ה בדברי רבנו לקמן בסימן לא ס"ק כ'.
 ועיין בקונטרס בשו"ת אלהו שבסוף ספר קול מבשר כ"ה
 ירושלים תשס"ו לגר"מ ראטה זצ"ל שתמה עמ"ש רבנו: ומ' כו',
 בלי שום ראיה. וגם תמה עמ"ש רבנו: "כמחש"י". וכתב דאולי
 צ"ל: "כמ"ש הרא"ה שם". היינו בחידושי הרא"ה לכתובות.
 3 לא ידעתי כחונת רבנו במ"ש ודמכות. ואולי זה ט"ס. אמנם
 ברפ"ג דמכות תנן: ועל הנדה. אבל לא מוכח דמיירי באשה
 אחרת. ויתכן שכחונת רבנו לדברי הגמרא בכתובות לא ב. דבכתובות
 שם כט א תנן: אלו נעורות שיש להן קנס וכו'. הא על אחותו
 ועל אחות אביו וכו' ועל הנדה יש להן קנס אף ע"פ שהן בהכרת
 אין בהן מיתת כ"ד (וכרת לא פטר ליה מן התשלומין — רש"י).

גלוי שנזשא אותה לשם אישות הוי קידושין בביאה.
 (ד) כמ"ש: דודאי כושה היא מלטבול ובא עליה בנדחת.
 כמ"ש בב"ר פרשה נ"ב ובריש ויקרא רבה: משל למלך
 שהיה לו אשה ופלגש כשהוא הולך אצל אשתו הוא הולך
 בפרהסיא וכשהוא הולך אצל פלגשו הולך במטמוניות כו'.
 [וכיון שהוא הולך אצל פלגשו במטמוניות, לכן הוא בושש
 לטבול — בכדי שלא יתפרסם הדבר — ובא עליה בנדחת].
 (ה) דאיסור נדה שזה באשתו, או בפנויה או באחרת.
 ופשוט הוא, כמ"ש: ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב
 לגלות ערותה (ויקרא יח, יט) [ולא חילק הכתוב בין אשתו
 לאחרת]. וכמ"ש בספ"ג דיבמות לג ב במשנה: שנים
 שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של
 זה לזה ואת של זה לזה הרי אלו חייבין כו' ואם היו נדות
 משום נדה. וברפ"ג דכתובות כט א ודמכות ב: ועל הנדה
 יש להן קנס אע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת כ"ד.
 ובכריתות יד א במשנה: יש כא ביאה אחת וחייב עליה
 שש חטאות הבא על בתו חייב עליה משום בתו ואחותו
 ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש וגדה. [וכל הני
 משניות מייירי בנדה שאינה אשתו, וקתני שחייב עליה משום
 נדה, דאיסור נדה הוא גם באשה אחרת].
 (ו) כמ"ש בפנהדרין פא א על הפסוק ויקח דוד עוד
 פלגשים ונשים מירושלים (שמואל ב ה, יג) — מאי נשים

ובגמרא שם לא ב הקשו על משנה זו מהמשנה דרפ"ג דמכות,
 וז"ל הגמרא: ורמינהו אלו הן הלוקין הבא על אחותו ועל אחות
 אביו וכו' ועל הנדה וקיי"ל דאינו לוקה ומשלם. וה"י אפשר
 לפרש שקושית הגמרא היא רק על אחותו ועל אחות אביו וכו',
 אבל לא מנדה. שרק אלו היות והגמ' — בהביאה את המשנה דרפ"ג
 דמכות — מביאה את דברי המשנה עד "ועל הנדה" (ועד בכלל),
 מוכח מזה שקושית הגמ' היא גם אלא תנן בכתובות "ועל הנדה"
 — מהא דתנן במכות שלוקה בבא על הנדה — וקיי"ל דאינו
 לוקה ומשלם. ויש ראיה מכאן שהמשנה דרפ"ג דמכות — דתנן
 שלוקה בבא על הנדה — היא גם בפנויה, ולא דוקא באשתו
 וחכם אחד רצה לומר שמלה זו ("ודמכות") צריכה להיות אחרי
 המלים "אל אשה" שכתב רבינו לעיל. וכתובתו שאין להוכיח מהמלה
 "אל אשה" שרק באשתו ידאיסור נידה אלא האיסור אף באשה
 אחרת. והא דכתיב, "ואל אשה" דרשין במכות יד ע"א. לחייב על
 כל אשה ואשה. וכ"ה בשו"ת הריב"ש סימן תכ"ה — ששם המקור
 לדברי רבינו. ובביאורי הגר"א בי"ד סימן קפ"ג סק"ו, ששם גם
 הביא רבנו המקורות לאיסור נידה גם באשה אחרת — ציין רבנו
 רק ללא דכריתות וכתובות.

וְקָלַת מִפְרָשִׁים) (ז) וַיֵּלֶךְ שֹׁמֵר (ח) וְלֹקֵינן עַל זֶה מִשּׁוּם לֹא תִהְיֶה קִדְשָׁה (הַרְמוֹנִים וְהַרְלֵשׁ

ב"אזרי' דגד"א

בירושלמי והביתא תוס' ציננות כ"א ח' ד"ה ומותר כו'
ואת"ת תורה כו'. וכ"ה בירושלמי פ"ה דכתובות הלכה ב'
ואת"ו ה"א אשה ואיתו ה"א פלג רמי"א אשה י"א לה
כתובה ופלג ח"ן לה כתובה רמי"א ח' זו וא' זו י"א לה
כתובה אשה י"א לה כתובה ותנאי כתובה פלג י"א לה
כתובה ואין לה תנאי כתובה משמע אצל קדושין לד"ה
י"א לה וכ"הו מדהאסרות לזר צניצת אצלם וצניצ' פ'
צ"ח ה"ה התיב ג"ע אומר צ"א אל פלגה צניצ' ואם תימא
ה"א אמרי' נושא אלם כו' ואמרי' צנצנא דרין צניצ' אציג
מותר' לשלם ול"א אחת וזן הפלגים ואמרי'ן שם כמה
קשה גירושין כו' אלמא לריכות גט וכן הללן הכתוב

ברכות אליהו

שנשא רצפת בת איה. ורצפה בת איה היתה רק פילגשו של שאול. ואם נאמר דפילגש היא בלא קידושין, א"כ לא נקראת אשת חמיו, ואין ראייה — מזה שנשא דוד את רצפת בת איה שהיתה פילגשו של שאול — שמותר מהתורה ליישא אשת חמיו. אע"כ מוכח מכאן, דפילגש היא עם קידושין. וכ"ה בירושלמי פ"ה דכתובות הלכה ב: ואיזו היא אשה ואיזו היא פלגש רמיא אשה יש לה כתובה ופלגש אין לה כתובה רי"א אחת זו ואחת זו יש לה כתובה אשה יש לה כתובה ותנאי כתובה פלגש יש לה כתובה ואין לה תנאי כתובה. משמע דההבדל בין אשה לפלגש הוא רק בכתובה או בתנאי כתובה, אבל קדושין ל"ה יש לה.⁴ וכ"כ מנאסרות לדוד בביאת אבשלום שבא על פילגשי אביו, ש"מ דפילגש היא בקידושין. ובפ"ר פ' ל"ח: זה (אחיתופל) התיך נילוי עריות שאמר (אל אבשלום) בא אל פלגשי אביר (שמואל ב טז, כא). ואם איתא דפילגש היא בלא קידושין, מאי גילוי עריות איכא, אבי אמרינן ביבמות צו א במשנה: נושא אדם אנוסת אביו ומפלות אביו. ואמרינן בסנהדרין כב א: איכשנ מותרת לשלמה. ולא קאמר דאחת מן הפילגשים של דוד מותרת לשלמה, משמע דהפילגשים אסורות לשלמה — מחמת אשת אביו — כיון דנתקדשו. ואמרינן שם: כמה קשה גירושין שהרי דוד המלך התיירו לו לייחד (עם אבישג — רש"י) ולא התיירו לו לגרש (אחת מ"ה — רש"י). [והרמב"ם כתב בה' מלכים פ"ג ה"ב שהי"ח גשים שמותרות למלך כולל בין גשים בין פלגשים, וגם על הפילגשים שבמנין י"ח אמרו שם בסנהדרין: ולא התיירו לו לגרש] אלמא צריכות גט, ומוכח מכאן דפילגש היא בקידושין וכן קראא הכתוב לפילגשים של דוד אלמנות חיות שכתוב: ותהיינה צרות

בנסהדין כ"א ח' מחי נשים ומחי כו' וכג"י ספרים שלנו
וכ"ה גירסת הרמז"ם והרמז"ן:
שמואל כ"כ הרמז"ם נפ"ד מה' מלכים דלינה מותרת
אלא למלך אצל להדיוט אסור ותפס עליו הרמז"ן מכלל
וידוען ואחר גדולי ישראל כולם נשאו פלגשים ופלגש
בנצנעה אם היה אסור לא היה אומר צפרהסיא צפני כל
ישראל פלגשי ולא היה הולך אל חמיו צפרהסיא אצל
הרמז"ם שם תירץ בצדקו שכתב הדיוט אסור אלא
באמה העזרה בלדד אחר יעוד וצבה"ג איירי כל הנ"ל
וגי' רש"י נשים בכתובין וקדושין פלגשים קדושין בלא
כתובה וכמ"ש בסוף פ' חיי שרה וראי' מומ"ש שם

מבא פלגשים א"ר יהודה א"ר נשים בכתובה ובקידושין
פלגשים בלא כתובה ובלא קדושין. וכגירסת ספרים שלנו.
וכ"ה גירסת הרמב"ם. שכתב בה' מלכים פ"ד ה"ד: וכן
לוקח מכל גבול ישראל נשים ופלגשים נשים בכתובה
ופלגשים בלא כתובה ובלא קידושין אלא ביחוד בלבד קונה
אותה ומותרת לו. וכ"ה גם גירסת הרמב"ן [שכ' בפירושו
על התורה על הפסוק: ולבני הפלגשים אשר לאברהם
(בראשית כה, ו) שהגירסא האמיתית היא: פלגשים בלא
כתובה ובלא קידושין. ודלא כמש"ש רש"י, כמש"ל סק"ן].
(ז) כ"כ הרמב"ם בפ"ר מה' מלכים ה"ד דאינה מותרת אלא
למזכר אבל להדיוט אסור. ותפש עליו הרמב"ן בתשובה —
שהביא בכ"מ בה' אישות פ"א ה"ד מכלל וגדעון וישרא
נדלי ישראל כולם נשאו פלגשים. ועוד הביא רא"י —
שפלגש מותרת גם להדיוט — מפלגש בגבעה, דמשמע דלא
היה שום איסור בזה שהי' לו פילגש. דאם הי' איסור, לא
היה אומר בפריהם בפני כל ישראל: פלגשי, [שנאמר
שם: באתי אני ופילגשי ללון (שופטים כ, ד)]. ולא היה
הולך אל חמיו בפריהם. אבל הרמב"ם שם תירץ בדבריו
את השגת הרמב"ן. שכתב הרמב"ם שם: אבל ההדיוט אסור
[בפלגש] אלא באומה העבריה בלבד אחר ייעוד. ובפ"ח
איירי כל ה"נ"ל שמצינו שנשאו פילגשים, איכא למימר
שהיו אמה העבריה אחר ייעוד. וגירסת רש"י בסנהדרין כא
א ה"ל בסק"ו: נשים בכתובה וקדושין פלגשים קדושין
בלא כתובה, כלומר: שכל ההבדל הוא רק בכתובה, אבל
גם פילגש היא בקדושין, כמש"ש בפ"ר הי' שיה (בראשית
כה, ו). וראיה לגירסת רש"י ממ"ש בירושלמי דיבמות פ"ב
ה"ד — והביאו תופ' ביבמות כא א ד"ה ומותר כו' וז"ל:
אשת חמיו אסורה מפני מראית העין וא"ת תורה הרי דוד

בסמ"ג ל"ח וכו"ב משמע דגם לירושלמי לכו"ע פילגש בלא קידושין
שהוא גורס בסנהדרין פילגשים בלא כתובה וקידושין והביא שם
הירושלמי הגני' ולא כתב שהירושלמי חולק על הבעל, ועיי' **ב**
בבביתר קרבן בירושלמי דכתובות שם, ועיי' קרבן נתנאל ביבמות
פ"ב אות ד' שהביא לדחות הרא"י מירושלמי דיבמות הגני', דס"ל
דאם אשת חמיו הי' אסור מן התורה, גם פלגש חמיו הי' אסור,
ועיי' בלקוט שמעוני שמואל ב', ט"ז רמז ק"ו ובמאירי בסנהדרין
י"ש פרק ב'.

4 ב'ש"ש ביכמות פ"ב ס"א הביא הרא"י מהירושלמי הג"ל וכתב : דאי בלא קדושים מיס' יש לה כתובה: של תהי' קלה בעיני' להוציאה הכל ואת קלה להוציאה מא' איכפת לו כ"ו, ושם ב'ש"ש דהה רא"י וז"ל : לעולם לא קדושים מה קשה תהא קלה בעיני' להוציאה כ"ו אבל הכל שמונת' לו ביחוד ג"כ תהא חכמים ביותר ישרא' יתקולל בה כמה ימים ואח"כ יוציאה מביתו ויחיה בנות ישראל כזנות של הפקר ע"כ חתנו לר' יהודה יש לה כתובה: ושם ב'ש"ש דהה גם הראיית האחרונה שהביא רבנו ע"ש"ס י"ג.

ביאורי הגר"א

לא תמורתו חלה חלול שהיא לשם זנות ואיזה זה המוסר לחזירו בתו פנויה שלא לשם אישות וכן המוסרת עמוה שלא לשם אישות וכ"ה בסנהדרין ע"י ח' והרמב"ם הקשה עליו אי"כ קנס דמופתה אחרי הייב הא אינו לוקה ומשום והנה אע"פ שמדברי הרמב"ם נראה ש"י שניה ונפ"ח ונ"ה אישות ו' דלוקה על כל פנויה אפילו במקרה הנה מ"מ דעתו דווקא דמופקרת לזנות כו"ש הכ"ח שם והלח"מ כפ"ד מהלכות מלכים וכו"ש הרמב"ם להדיא נפ"ח ונ"ה כ"ח ע"ש היט"ב וכמ"ס הרמב"ם ב"ח הוא לשון קדשה כו"ש ח"ה הקדשה היא צענים וכן על הדרך ר"ל גסם הדרך ומומנת לכל במקום עינים רואין ודרך לכסות פניהם וז"ל כי כסתה פניה ועיני רומזין בשורש חמישי וכן בזכרים מוזמן להיות נשכב מן הזכרים וכ"כ נפ"ח מהלכ"ה ח' ב' אע"פ שהיא קדשה וכמ"ס ס"י סעיף ח' אפילו היתה ח' וצדקה נסיון קע"ז ס"ה זהו שחיבה ח' נמקרה חלל ח' וכל ח' חלל דעת הרמב"ם שלא

חלמות חיות וכן נפגש נצנע קרלן חותנו לאניה ולכך קנאו כ"כ נפגש נצנע והרמב"ם השיג על רש"י דהא כתובה דרבנן ואין תפיסה צוה ד"ל כדעת תוס' דפ' כרש"י שהיא דאורייתא ואף לת"ק ל"ד כתובה חלה כל תנאי כתובה כגון שורה כו': (ח) ולוקין כו'. הנה הרמב"ם מנה צול"ת לא תהי' קדשה שלא יעול פנוי' שלא לשם אישות וכ"מ בספרי לא תהיה קדשה אזהרה לזונה כענין שנאמר לא היתה צוה קדשה שלא כדעת ת"ל דנעזר ואמה ונשתע' קרלן ולא יהי' קדש דרשין בסנהדרין על משכנ זכר ע"ש נ"ד ב' וס' בספרי פ' תלל לא תהיה קדשה מננות ישראל לא תהא מוזהר עליו צלומות שהי' דין כו' ור"ל שאין צריכה נכרית לזנות לאו כו"ש צע"ז ל"ו ב' דאורייתא אישות כו' ואחרי ח"ה כו' וכנ"ש הרמב"ם נפ"ח מהלכ"ה ונפ"ח ר"ס ט"ז ועמ"ת פ"ח מהלכות אישות ונפ"ח פ' קדושים פ"ד אל תחלל את בתך להזנות יכול לא יתנה ללוי ח' ת"ל להזנות

ברכת אליהו

בביאורי הגר"א [ועמ"מ פ"א מהלכות אישות ה"ד, שכתב שאף לדעת הרמב"ם, אין בכלל הלאו של לא תהיה קדשה בעכו"ם. ובת"כ פ' קדושים פ"ד [בפנינו: פ"ה, והוא בויקרא י"ט, כט] אל תחלל את בתך להזנותה ויכול לא תהא חלול ולא יתנה לישאר חלול להזנותה לא אמרתי אלא חלול שהוא לשם זנות ואיזה זה המוסר לחזירו בתו פנויה שלא לשם אישות וכן המוסרת עצמה שלא לשם אישות. וכ"ה בסנהדרין ע"י א. והרמב"ם בספר המצוות שם הביא את דברי הת"כ, להוכיח שיש עוד אזהרה על ביאה שלא לשם אישות.

והראב"ד בהשגותיו לה' אישות פ"א ה"ד — לפי גירסת המ"מ שם — הקשה עליו, אי"כ קנס דמופתה אמאי חייב הא אינו לוקה ומשום. והנה אע"פ שמדברי הרמב"ם בפס"מ סימן שניה ובפ"א מה' אישות ח"ה משמע דלוקה על כל פנויה אפילו במקרה. הנה מ"מ דעתו דווקא דמופקרת לזנות, כמ"ס ח"ה שם [ובה' נערה בתולה פ"ב ה"יז] והלח"מ כפ"ד מה' מלכים ח"ה, וכמ"ס הרמב"ם להדיא בפ"א מה' נערה בתולה ה"י ע"ש היט"ב שכתב בפירוש שדווקא שהכינה עצמה לזנות עוברת בלאו. וכמ"ס הרמב"ם שכן הוא לשון קדשה, כמ"ס איח קדשה היא בעינים (בראשית לח, כא), וכן על הדרך [שם] ר"ל באם הדרך מומנת לכל במקום עינים רואין ודרך לכסות פניהם, וז"ל: כי כסתה פניה (שם לח, ט). ועיין רמב"ן בשורש חמישי לפס"מ שכתב שהלאו הזה הוא רק כשהיא מומנת לכך. וכן בזכרים כתב: וכן הקדש הוא המומן להיות נשכב מן הזכרים. וכ"כ הרמב"ם בפ"ח [צ"ל: בפ"ח] מהלכ"ה ח"ה אע"פ שהיא קדשה [ו"ל: וכן הבא על הפנויה אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל אע"פ שהיא במלקות לא נעשית זונה]. וכמ"ס סימן ו סעיף ח: אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה כו', ובהנהיג בפס"מ קע"ז פ"ה כתב: זהו שחייבה תורה לאונס ומפתה היינו אם כבר נעשה המעשה במקרה אבל אסור לאב ליתן

עד יום מותן אלמנות חיות (שמואל ב כ, ג), אלמא שגם הפילגשים היו בקידושין. וכן בפלגש בנבעה קרא [הכתוב] [הזונה] לאביה של הפלגש שכמה פעמים נזכר (בשופטים יט) מלת, "הזונה" על אבי הנערה. ולכך קנאו כ"כ בפלגש בנבעה, מפני שהיתה מקודשת, ודינה כאשת-איש. והרמב"ם בפירושו על התורה (בראשית כה, ו) השיג על רש"י [שכתב] שההבדל בין אשה לפלגש הוא רק בכתובה [דהא בתובה דרבנן. ואין תפיסה בזה ד"ל כדעת תוס' דפסקו בכתובות י א ד"ה אמר רב נחמן כרש"י דס"ל שם קי ב שכתובה דאורייתא. ואף לת"ק דס"ל שם דכתובה דרבנן, לא קשה דאפ"ל דלאו דוקא כתובה, אלא כל תנאי כתובה כגון שארה כו', וזהו ההבדל בין אשה לפלגש.

(ח) הנה הרמב"ם בספר המצוות מנה במל"ת שניה: לא תהי' קדשה בבנות ישראל (דברים כג, יח) שלא יעול פנויה שלא לשם אישות. וכ"מ בספרי: לא תהי' קדשה אזהרה למזנה פנוי שנאמר לא היתה בזה קדשה (בראשית לח, כא) 5. שילא כדעת תרנוס אונקלוס — דכעבד ואמה משתעי קרא, שפירש שהלאו של לא תהיה קדשה הוא, שבת ישראל לא תנשא לעבד, והלאו של לא יהיה קדש הוא, שישראל לא ישא שפחה. ולא יחיי' קדש דרשין בסנהדרין על משכב זכור ע"ש נד ב [שאמרו שם, שהוא אזהרה למשכב זכור על הנשכב, וזה שלא כתרגום אונקלוס]. ושם בספרי פרשת כי תצא לא תהיה קדשה מבנות ישראל לא תהא מוזהר עליו באומות שהי' בדין כו', ולרמב"ם — שהלאו הזה הוא אזהרה על ביאה לשם זנות ולא לשם אישות — ר"ל בספרי שאין בביאת נכרית בנות לאו. כמ"ס ע"י ל' ב' דאורייתא אישות דרך התנות ואחרי אינה גזור אפילו דרך זנות. וכמ"ס הרמב"ם בפ"ח מהלכ"ה ח"ה, ובשו"ע לעיל ר"ס פ"ז: ישראל שבעל עכו"ם דרך אישות או ישראלית שנבעלה לעכו"ם דרך אישות הרי אלו לוקין מן התורה שנאמר לא תתחתן בם כו', [ועמ"ש

התרכ"ד] ובהג' מאיר עין שם. ועיין גם בראב"ד מה' נערה בתולה פ"ב ה"י שהביא גירסת הספרי: אזהרה למזנה וכו'.

5 לפנינו בספרי ליתא, ובספרי עם פירוש רבינו הלל (ירושלים תשכ"ב) מובאת גירסת, "אזהרה למזנה" ומפרש רבינו הלל דהיינו פנויה שלא תזנה וכו', ועיין בספרי דבי רב (חינו

(הטור) (ט) עכו"ם שנשא עכו"ם וכן מומר לע"ז שנשא מומרת לע"ז בנימוסיהו ונתניירו אח"כ אין

ביאורי הגר"א

תהיה קדשה קאי דוקא על מי שאין לו עליו קדושין וכן אל תחלל בו ג"כ נכח"ג וז"ש שלל לשם אישות ר"ל נמי שאין לו אישות וכח"ש נפ' הצע"י דאין זונה כו' ואיפסיק שם דלא כר"א דלומר פטוי כו' וכן אמרינן בתמורה כ"ט ז' דאין אחת זונה אלל נאין קדושין תופסין בה ונסנהדרין כ"א ח' יכול כו' ה' לזנות כתיב כר"א כו' וק"ל דלא כר"א ולכך הוצרך רמב"ם לומר נתייב שם ובפ"ד דינשות הרי שאל כו' ר"ל דיש חשש עריות וזו היא הזנות ור"ע דריש נסנהדרין ע"י נשיא נתייב לזון שזונה תחת צעלה ות"ק מפרש ניהא עממה וכח"ל וכח"ש נתייב לא תהא כו' ונסנהדרין כ"א ז' פריך ויחיד דלורייתא ולא פריך פנויה דלורייתא והכי דספרי הג"ל ואין מזהר נלוותות פי' הרמב"ן שהספרי מפ' נמופקרת ע"כ כח"ל אלל שהמורה על הנ"ל בלא יניחו דבר המנוגה הזה ננו ואין לנו מזהרין מלהניח נלוותות הכנושות תחת

ידינו שא"ל מזהרין עליהם אלל על הע"ז ופ' אל תחלל כו' הוא ציווי על האז אעפ"י שזכאי נקדושה ולמכרה מ"מ אין ראוי למסור למי שאין קדושין תופסין בה כח"ל ועל נ"ד נל"ת דלא תזנה כו'. ומ"מ ח"ף לדעת הרמב"ם נא"מ מופקרת לכל אינו לוקה וכ"ש נמוקדת לו לזנו וכח"ש נתייב שם יכול על מעשה יחיד ת"ל ומלמך הארץ כו' ר"ל דוקא נמופקרת לכל ולא על המיוחדת לז"ש ח' שאינו נל"ת אלל נא"מ עשה לדעת הרמב"ם ורש"י וכח"ש הר"א מזהר ע"ש ואלל כדעת הר"ב כח"ל וענ"ש: (ט) עכו"ם כו'. שהרי אין נהם לא נתן הוא ולא לומר הוא אלל הכומר נותן להם לכ"ל ענ"ש ואפילו איכא עידי יחיד לא אמרינן הן הן עידי יחיד כו' דוקא במקום חשש של קדושין וכח"ל וכלל ודאי על דעת קדושין הראשונים צעל וא"ל אין אדם עושה כו' כח"ל וכ"ש לדעת הרמב"ן שמתיר פלגש המיוחדת וה"ה

ברכת אליהו

ארי" א"ר באותה שעה גזרו על הייחוד ועל הפנויה. ושם עמוד ב פריך: ייחוד דאורייתא הוא. ולא פריך פנויה דאורייתא הוא. ומוכח מכאן שאין איסור מן התורה בביאת פנויה. והחיד דספרי הנ"ל: ואין מזהר באומות — שמשמע דרך בביאת נכרית בזנות אין מזהר אבל בישראל מזהר — פירש הרמב"ן שהספרי מפרש במופקרת ע"כ כח"ל, אלא שהמנוחה על הכ"ד שלא יניחו דבר המנוגה הזה בנו, ואין אנו מזהרין מלהניח באומות הכנושות תחת ידינו שא"ל מזהרין עליהם אלא על הע"ז. ופסק: אל תחלל כו', הוא ציווי על האב אעפ"י שזכאי נקדושה ולמכרה, מ"מ אין ראוי למסור למי שאין קדושין תופסין בה כח"ל. ועל כ"ד האזהרה היא בל"ת דלא תזנה הארץ. ומ"מ אף לדעת הרמב"ם, באינה מופקרת לכל, אינו לוקה, וכ"ש במיוחדת לו לבדו. וכח"ש בתייב שם: יכול על מעשה יחיד ת"ל ומלמך הארץ זימה ולא על מעשה יחיד. ר"ל דוקא במופקרת לכל, ולא על המיוחדת לאיש אחד שאינו בל"ת, אלא באיסור עשה לדעת רמב"ם ורש"י — שכתב — בפירושו על הפסוק ולא תהיה קדשה —: מופקרת מקודשת ומזומנת לזנות. כלומר: דהלאו הוא רק כשמומנת לזנות לכל, אבל כשמוקדת לאיש אין לאו. ועובר רק על עשה שנאמר: כי יקח איש אשה ובעלה (דברים כד, א). דלמדים מפסוק זה דאם ירצה לבא על אשה שיהי' רק בדרך אישות. וכח"ש הר"א מזהר בפר' חיי שרה, שאין לאו רק במופקרת לכל, ע"ש. ושלא כדעת הרב בהג"ה כאן שכתב שגם במיוחדת לו לזון משום לא תהיה קדשה. ועכ"ש פק"ב, שגם הוא השיג על ההג"ה בזה.

(ט) בקידושי כסף בעינן שהבעל יתן ויאמר הרי את מקודשת כו', ובמומר שנשא מומרת בנימוסיהם אין כאן חשש קידושין כלל, שהרי אין בהם לא „נתן הוא" ולא „אמר הוא", אלא הכומר נותן להם לנ"א טבעת. ואפילו איכא עידי יחיד לא אמרינן הן הן עידי יחיד הן הן עידי ביאה, דדוקא במקום חשש של קדושין אמרינן הכי, וכח"ל

בתו לזנות וע"ז נאמר לא תחלל בתך להזנותה וכל המכניה עצמה לזנות בין מדעתה בין מדעת אביה ה"ז קדשה ואין חילוק בזה בין בתולה לבעולה. מכ"ז מוכח דרק במומנת ומכניה עצמה לזנות עוברת בלאו. וכל זה לדעת הרמב"ם. אבל דעת הרמב"ן בשורש החמישי לסה"מ, ובהשגותיו למצ"ת שנ"ה, שלא תהיה קדשה קאי דוקא על מי שאין לו עליו קדושין. וכן אל תחלל את בתך להזנותה ג"כ כח"ל, וז"ש „שלא לשם אישות", ר"ל כמי שאין לו אישות (כלומר: שאין לו עליו קדושין). ובח"ש בפ' הבקעי ביבמות סא ב דאין זונה אלא גיורת ומשחררת ושנבעלה בעילה זנות, ואיפסיק שם דלא כר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה. וכן אמרינן בתמורה כט ב דאין אחת זונה אלא באין קדושין תופסין בה. ובפנהדרין נא א אמרו — על הפסוק ובת איש כהן כי תחל לזנות (ויקרא כא, ט) יכול אפילו פנויה הא לזנות כתיב כר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה. וק"ל דלא כר"א, [ולכן מלת זנות היא רק בביאה של איסור קידושין, ולא בביאת פנויה]. ולכך הוצרך רמב"ם לומר בתייב שם, ובפ"ד דיבמות לו ב: הרי שבא על נשים הרבה ואין יודע על איזהו מהן בא וכן היא שבא עליה אנשים הרבה ואינה יודעת מאיזה מהן קבלה נמצא אב נושא את בתו ואח נושא את אחותו וע"ז נאמר ומלמך הארץ זימה (שם יט, כט). ר"ל דיש חשש עריות וזו היא הזנות, אבל הביאה עצמה — על הפנויה — לא הוי זנות. ור"ע [צ"ל: ור"א] דריש בפנהדרין קו א על הפסוק: אל תחלל את בתך להזנותה — שח' לעיל דקאי על מוסר את בתו שלא לשם אישות — ומקיים לה שם רבי אליעזר במשיא בתו לזון שמונה תחת בעלה. ות"ק — דמוקיים לה במוסר את בתו שלא לשם אישות — מפרש בחי' עצמה — שנמסרת למי שאין לו אישות בה, וכח"ל. וכח"ש בתרגום אונקלוס: לא תהא כו', שהפסוק ולא תהי' קדשה ולא יהי' קדש קאי אעבד ואמה שאין קידושין תופסין בהם. ובפנהדרין כא א איתא:

באר הגולה

כאן קשש קדושין כלל * ומוותרת לאלת מונונו בלא גט אע"פ שזה עומה כוונה שנים אינו אלא כוונה
זעלמה (ריב"ש סי' ר' ונתייה סי' ר"ט) וע' לקמן סיון קמ"ט סעיף ו'. **ב (י) אם הכנים**
אשה לחופה ו אינה מתקדשת בכך (יא) וי"א ז שהוא ספק. **ג (יב) ח משנתקדשה**

נויה ונתנייה עמו בלא קדושין ולא נתייחדה עמו בעדים שאינו כלום כנ"י סוף סי' כ"ז).
ולא כרז הונא דהקשה רזא על דבריו שם ע"ב וכינ"ש הרא"ש שם הפוס' שם והסכמת כל
ז נור שם ר"ת. ח שם וכ"כ הרמב"ם שם ופשוט הוא.

ביאורי הגר"א

קני וע"ש נרשנ"א נארוכה שפירש בין נחופה אלהר
קדושין ובין נחופה גרידא פליגי ע"ש נכון וכן פי' נגמ"י:
(יא) וי"א כו'. דלע"מ דרנא לקשי עלה הא שניהו א"י
וסנא הרשונה ס"ל כיון דרנא לא ס"ל הלכה כרנא
ועוד דשינוי' דלצי' נאח כהלכתא ביניהו דלא מילתא
דכתיב נהדיא הרי נאח הוינ' דילפינ' שם י"ד ח' ג"כ
ונק"ו תנינ' נותנינ' והא דשני ר"ה נמי ה"ק כו' הוא
כר"ט כנ"ש תוס' ד"ה חופה כו' וי"ל כו' וכן סתמא

כפלגא אלא ואף לדעת הרמב"ם הלא כתב אותן שאין
מוחקין דקדוקי מלות וכ"ש המפקירין עמנו א"ל אלא
אין אדם כו' כמ"ש נפ"ד מה' נחלות וכמ"ש נח"מ ס"ס
רע"ט וכן הרי נא עליה נדנתה ונאנעה ונתפייסה כו'
לאיסור כרת התיר פלגו כו' (ליקוט) **אם**
הכנים כו' עיין תוס' דינחות כ"ז ז' ד"ה רב כו' וקשיא
לר"י כו' ועוד הקשה ר"ת כו' ועוד הקשה הרשנ"א מו"ש
כ"ח ח' ומוחלי דלמא כו' אלמא פשיט ליה דחופה לא

ברכת אליהו

רב הונא גמי ה"ק ומה כסף שאינו גומר אחר כסף קונה
חופה שגומרת אחר כסף אינו דין שתקנה. ובתוס' שם
ע"ב ד"ה חופה כו' כתבו: וא"ת גימא דיו אסוף דינא
דמהיכא מיתית דחופה קונה משום דגומרת דיו לבא מן
הדיו להיות כנדון מה להלן לאחר כסף אף כן לאחר כסף
וי"ל דאתיא כרבי טרפון דאמר (בב"ב דף כ"ה) היכא
דמיפריך ק"ו לא אמר דיו והכא אי אמר דיו מיפריך ק"ו
דלאחר כסף לא איצטריך. ונחלקו הפוסקים אם הלכה כרב
הונא או לא. והדעת השניה שבשו"ע ש"א שהוא ספק
הוא כדעת ר"ח — שהביא שם הרא"ש בסימן א' — שכתב
דהוי ספיקא דדינא, משום דאע"פ דרבא אקשי עליה דרב
הונא, הא שנינחו אביי. וחדקא הראשונה שבש"א הוא
כמ"ש הרשב"א והרא"ש דאין הלכה כרב הונא, כיון דרבא
לא פ"ל כרב הונא, הלכה כרבא שחופה אינה קונה. ועוד
דשינוי' דאביי לאו כהלכתא נינהו: דעל הא דשני אביי —
מילתא דכתיבא בהדיא קתני מילתא דלא כתיבא בהדיא לא
קתני — קשה, הרי מיתת חיבה דילפינ' שם יד א ג"כ
שמתרת מק"ו, ולא כתיבא בהדיא, ואפ"ה תנינ' במתני'.
והא דשני אביי: ר"ה גמי ח"ק כו', הוא כר"ש כמ"ש
בתור"ה חופה כו' וי"ל כו' הנ"ל. ואנן פסקינן דלא כר"ט.

בס"ק א. ועס"ק ג'. וכאן ודאי על דעת קדושין הראשונים
בעל וא"א אדם עושה בעילתו בעילת זנות כנ"ל. וב"ש
לדעת הרמב"ם — הנ"ל בסק"ן, ח — שמתיר פלגא המיוחרת,
והרי היא כפלגא אצלו ולא הוי בעילת זנות. ואף לדעת
הרמב"ם — שאוסר פלגא להדיוט כנ"ל — הלא כתב אותן
שאין מוחזקין בדקדוקי מצות וכ"ש המפקירין עצמן איש
אצלו אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, כמ"ש בפ"ד
מה' נחלות ה"ן, וכמ"ש בחור"ם ס"ס רע"ט. וכאן הרי בא
עליה נדנתה ותכפה ונתפייסה ואינה יושבת ז' נקיים ואינה
טובלת, חזינו דלאיסור כרת התיר עצמו, כ"ש לאיסור לאו.
ולכן לא חיישינן שבא עליה לשם קידושין, ומוותרת לצאת
ממנו בלא גט.

(י' יא) איתא בקידושין ה א: אמר רב הונא חופה קונה
מק"ו ומה כסף שאינו מאכיל בתרומה קונה חופה שמאכלת
בתרומה אינו דין שתקנה כו' אמר רבא שתי תשובות בדבר
חדא דשלש תנן וד' לא תנו ועוד כלום חופה גומרת אלא
ע"י קידושין וכי גמרינן חופה שלא ע"י קידושין מחופה
שע"י קידושין א"ל אביי הא דקאמרת ג' תנן וד' לא תנו
תנא מילתא דכתיבא בהדיא קתני מילתא דלא כתיבא בהדיא
לא קתני ודקאמרת כלום חופה גומרת אלא ע"י קידושין

דאין אומרים שעל דעת קדושין הראשונים בעל. וסיים שם:
ודברי הגר"א ז"ל מרפסן איגרי וצריכים גר ובר נגר דיפרקינ',
ואני אומר לאו גר אנא, ובכל זאת נראה לי בפשטות
שדברי רבנו הם מיושבים היטב. שגם כנפת רבנו היא
שכאן — שהתחילו בנישואין בחוקות העכו"ם — הרי זה כאילו
פירשו שגם הביאה שאח"כ תהי' על דעת הקידושין של העכו"ם.
ולא דמי למקדש בפחות משו"פ שדעתו לקדש קדושין עפ"י דיני
ישראל. והתם שפיר אמרינן שלא בעל על דעת קידושין הראשונים
וירוצא לקדשה בבואה עפ"י דיני ישראל. אבל כאן — שגילו
דעתם שרוצים בנישואין עפ"י ג'ומס עכו"ם — אמרינן שגם
הביאה אח"כ על דעת קידושין הראשונים, ולא עפ"י דיני ישראל.
ודברי רבנו הם כדברי הרשב"ש, רק שהסביר זאת במלים אחרות.
ודר"ק היטב.

6 מ"ש רבנו לעיל: שהרי אין בהם לא נתן הוא כו', בתשובת
הריב"ש סימן ו' — ששם המקור לדיון זה — כתב בזו הלשון:
שהרי לא נתקיים בהם נתן הוא ואמר ויהא אף אם נאמר שאין
אמירתו מעכבת כיון שנתקבצו יחד כדי להתאסף או להנשא והוי
כמדבר עמה על עסקי קדושה ונתן לה ולא פירש דקד"ל דיו
שעוסקין באותו ענין מ"מ בכאן הרי לא נתן לה כלום רק שהכומר
מברך אותם בקול גדול ונתן טבעת לכל אחד וכו', עכ"ל.
ומ"ש רבנו: וכאן ודאי על דעת קדושין הראשונים בעל כו',
ליתא במירוש בריב"ש, והרבה לתמוה עליו בקונטרס. בשורת
אליהו" שבוטף ספר "קול מבשר" ח"א (ירושלים תשט"ו) לגר"מ
ראטה זצ"ל למה שינה הגר"א את טעמו של הריב"ש, שהריב"ש
כתב שהרי הוא כאילו פירשו שאין דעתם לשם קידושין כרת
משה ויהיה אלא בדרכי עכו"ם. ועוד הקשה עליו דהא קי"ל —
לקמן סימן ל"א ס"ס במקדש בפחות משוה פרוטה ואח"כ בעל —

באר הגולה

נחשבת כאשת איש לחייב הכא עליה (יג) וצריכה גט להתירה לשוק. ד ט האשה מתקדשת בשלשה דרכים בכסף או בשטר או בביאה מן התורה אבל חבמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות ואם עבר וקידש בביאה י מכין אותו מכת מרדות והיא מקודשת ואפלו קידשה בכסף או בשטר (יד) כ אם לא שידך

ט משנה גמורה ר"ט
וסכת קדושין.
י כרז דמגיד חתן
דנקדש צניסא וכו'
סס דף י"ג ע"ב.
כ כרז סס וכלשלה קהל הרוש"ס סס פ"ג.

ביאורי הגר"א

יקח כו' ודרשין בקדושין וע"ש ט' ז' וכת' וכתב כו' וצ"ס כמה וקומוות. ח"ל לפניס: (יד) אם לא כו'. ללא כנהרדעי דרז יוסף ס"ל כן צפ"ק דקדושין ורז יהודא ור"כ צפ' נתרל דקדושין וכן צפ"ס דיננות ורבינל ורז אשי ולנהו נתרלל נצנועות ח"ל ח' וכו"ש נה"מ ספ"ז ס"ט ודרי תוספות סכ' להנהרדעי סומכין נחתן כו' תווסין להנהרדעי ל"פ נליסורל דלל כללו ודלי ליסורל

דגמורל סס ג' ח' ונלנל דרישל כו' ולר"ס כו'. ש"מ ליתל לדר"ס ולע"ג דלמרינן סס ח' ח' כה"ג חלי נינהו חליפין ולר"ס ולע"ג דק"ל כר"כ ללו תלמודל נסיצ ללל דחוי קמרחי לסיעיתיה. וכן צינונות כ"ח ח' ע"כ ל"ק ר"מ חסל כו'. רש"ל ור"ס: (יב) משנתקדשה כו'. מפורש בתורה נצנרה הנולורסל ונחמני' ונמ' נכמה וקונוות: (יג) וצריכה כו'. מפ' ג"כ בתורה כי

ברכת אליהו

(יג) מפורש ג"כ בתורה: כי יקח איש אשה ובעלה וגו'. וכתב: וכתב לה ספר כריתות (דברים כד, א). ודרשין בקידושין ב א, ושם ד ב דכי יקח היינו בקידושי כסף. וע"ש ט ב, [דאמרו שם בגמ', דכי יקח ובעלה, לאו היינו דבעינן קיחה בכסף ובעילה, אלא היינו בכסף לחוד, או בבעילה לחוד, וכן מפורש] כשי"ס בכמה מקומות וא"צ לפניס.

(יד) איתא בקידושין יב ב: ההוא גברא דאקדיש בשותיתא דאסא בשוקא שלחה רב אחא בר הונא לקמיה דרב יוסף כה"ג מאי שלח ליה נגדיה כרב ואצטרין גיטא כשמואל דרב מנגיד על דמקדש בשוקא ועל דמקדש בביאה ועל דמקדש בלא שידוכי ועל דמבטיל גיטא ועל דמכר מודעא אגיטא ועל דמצער שלוחי דרבנן ועל דחלה שמתא עלויה תלתין יומין ועל חתנא דדייר בי חמוה כו' נהרדעי אמרי בכלוה לא מינגיד רב אלא על דמקדש בביאה בלא שידוכי ואיכא דאמרי אפילו בשידוכי נמי משום פריצותא. ודעת המחבר כרמב"ם שפסק בה' אישות פ"ג הלכה כא, כב כרב שמלקים על כל הדברים, דלא כנהרדעי, דרב יוסף פ"ל שם כן [שמלקים על קידושין בשוק]. ורב יהודא ור"כ בפרק בתרא דקדושין ע ב ס"ל כרב דמלקים למי שציער שלוחא דרבנן. וכן ספ"ה דיבמות גב א אמרינן דמלקים למי שיעם בביאה בלא מאמר — כרב דמנגיד מאן דמקדש בביאה כו'. ורבינא ורב אשי דאנהו בתראה פ"ל בשבועות מא א דמלקים למי שחל עליה שמתא תלתין יומין, וכמ"ש בחז"ם סימן פ"ז מ"ס. ודברי תוס' — שכתבו ביבמות גב א ד"ה הדר ובקידושין יב ב ד"ה בכלוה דאנהרדעי ספסינן דחתנים דרים בזמן הזה בבית חמותם — תמוהין, דנהרדעי לא פליגי באיפסורא, דחא מלוה ודאי איפסורא לכולי דלמא מחמת פריצותא או מחמת שמוציא לעו על הגט או מחמת שמוזלל בדברי רבנן או שלוחם. וילא פליגי נהרדעי אלא דלא מלקינן עליהו. ולכן אמרו בגמ' : נהרדעי אמרי בכלוה לא מינגיד כו'. דק לענין מלקות פליגי נהרדעי ולא לענין איסור. — ליקוט.

וכן סתמא דגמרא שם ג א: מנינא דרישא (ג' דרכים — רש"י) למעוטי מאי כו' למעוטי חופה (שאם מסרה לה אביה לחופה לשם קידושין אינה מקודשת בכך — רש"י) ולרב הונא דאמר חופה קונה מקי' למעוטי מאי למעוטי חליפין. ומדקאמר בלשון: ולרב הונא דאמר כו', ש"מ דסתמא דגמרא ל"ל לדרב הונא. ואע"ג דאמרינן שם ח א כה"ג, דאמר התם: ומאי נינהו חליפין ולרב נהמן דאמר פירות לא עבדי חליפין מאי איכא למימר כו', ואע"ג דק"ל כרב נהמן אפ"ה קאמר בלשון: ולר"ג כו', אין זה דמיון, דהתם לאו תלמודא נפיש ליה, אלא דחויי קמרחי לפיטתיה של חד מ"ד. אבל כאן ג א, דסתמא דגמ' אמרה: ולרב הונא כו', ש"מ דל"ל דרב הונא. וכן ביבמות גב א אמרינן: וממאי דילמא ע"כ ל"ק ר"מ אלא בקידושין דקני לה אבל חופה דלא קנה לה לא. אלמא פשיט ליה דחופה לא קני. ושם נז ב יש מחלוקת אם יש חופה לפסולות או אין חופה לפסולות. ולפי פירש"י שם פליגי בחופה בלא כסף, וכו"ע ס"ל דבכשרות חופה קונה. ועיין תוס' שם ד"ה רב כו', שהקשו על פירש"י, וז"ל: וקשיא לר"י על פירוש הקונטרס דלישנא דקאמר רמי ב"ח לרבי מאיר דאמר קידושין פסלי חופה נמי פסלה משמע דאיירי בחופה שאחר קידושין כו' ועוד הקשה ר"ת דלפירוש הקונטרס אתו רב ושמואל דלא כהלכה דלא ק"ל כרב הונא כו'. ועוד הקשה הרשב"א ממש"ש כת (צ"ל: גח) א: וממאי דלמא כו' [כנ"ל] אלמא פשיט ליה דחופה לא קני. וע"ש כרשב"א בארוכה שפירש דכין בחופה שאחר קדושין וכן בחופה נרידא פליגי ע"ש נכון. וכתב שם שיש מקום לומר, דאע"ג דאין חופה קונה, מ"מ תפסול חופה גרידא מפני שהיא משתמרת לביאה פסולה. וכן פירש בניי — ליקוט.

(יב) מפורש בתורה בנערה המאורסה: כי יהיה נערה בתולה מאורסה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה. והוצאתם את שניהם אל שער העיר והוא וסקלתם אותם באבנים ומתו (דברים כב, כג — כד). ובמחנ' ונמ' בכמה מקומות.

באר הגולה

תחלה או ל שקידש בשוק מכין אותו מכת מרדות והיא מקודשת. הנה: (טו) וי"א
אליו מוכן אם קידש בכסף או בשטר אפילו צוק ונלא שידוכין (טור צסס הרא"ש) ולא ראיתי
ומימי שהיו מי שקידש נלא שידוכין.

ביאורי הגר"א

וה"פ אלא צולקות צכלו כו'. ליקוט: (טו) וי"א
כו'. כנהרדעי שם וס' תי' שם דנצל סופרים הלך אחר
המיקל כמ"ש צפ"ק דע"ז וס"ל להרז וכן הטור כמ"ש
נצחר שצז כנהרדעי ל"פ אלא צענין קדושין לכן לא הגיה
צסיון קל"ד ס"ו וצסיון קמ"א סס"ז וצח"ט ס"ס ס"ה

ברכת אליהו

סימן ח ס"ה לענין מצער שלוחא דרבנן, שכתב שם המחבר
שיש רשות לב"ד להכותו מכת מרדות, ואם סימן פ"ז מ"ש
בענין מי שלב בא להחיר נידויו לאחר ל' יום, שכתב
שם המחבר, ששכין אותו מכת מרדות. אבל מה שכתב
בסימן קפ"ז ס"ב ז' צ"ל שפמד על מ"ש כאן. ליקוט. אבל
תוס' ורא"ש ויטאר פוסקים לא ס"ל כן [כמ"ש בבאר-
שבע, אלא ס"ל דנהרדעי פליגי אכולהו] דתוס' כתבו שם
ביבמות ושם בקידושין יב ב ד"ה בכולהו דע"ז פמנו חתנים
בזמן הזה שדרים בבית חמותם [מפני שסומכין על נהרדעי
דפליגי וסבורים דלא מנגיד אלא על דמקדש בביאה. ומוכת
מהתוספות דנהרדעי פליגי לא רק בענין קידושין אלא
אכולהו]. ועיין רא"ש בקדושין שם *.

(טו) כ"ה בטור בשם הרא"ש וס"ל כנהרדעי בקידושין
יב ב הנ"ל בסקייר וביבמות נב א. וכן כתבו תוס' ביבמות
שם ד"ה הדר, דאנן סמכינן אנהרדעי דבשל סופרים הלך
אחר המיקל. ומ"ש דבשל סופרים הלך אחר המיקל, הוא
כמ"ש בפ"ק דע"ז ז א. וס"ל להרז וכן הטור כמ"ש בבאר
שבע [הובא בב"ש בסימן קל"ז ס"ק י"ב] דנהרדעי לא
פליגי אלא בענין קדושין [דאין מלקין אלא מאן דמקדש
בביאה, אבל בשאר דברים לא פליגי, ומודים שמלקין].
לכן לא הגיה בסימן קל"ד ס"ו בענין מסר מודעא על הגט,
שכתב שם המחבר שמכין אותו מכת מרדות, ובסימן קמ"א
סעיף פ"ז לענין מבטל גיטא, וכן מי שמסר מודעא על
הגט, שכתב שם המחבר שמכין אותו מכת מרדות, ובחז"ט

כאן ש"א שבקידש בכסף או בשטר אפילו בשוק ובלא שידוכין,
וזה מפני שבשל סופרים הלך אחר המיקל, ממילא ידעין דגם
בביאה בשידוכין אינו לוקה כדברי המיקל אליבא דנהרדעי, ולכן
לא ה"י צריך כאן בהג"ה לומר שבביאה בשידוכין אינו לוקה, וגם
בסימן קס"ו ס"ב סמך על מ"ש כאן. וראה מ"ש ב"ענינים למשפט"
בקידושין יב א ובהשטות שם.
אח"כ ראיתי בספר עצי ארזים סק"ו שהקשה על
הטור והרמ"א שמשמע מדבריהם דאף לדעת הרא"ש,
במקדש בביאה לוקה אפילו אם קדש בשידוכין, וקשה
מאחר שכתב הרא"ש ביבמות דק"ל כנהרדעי דבכולהו לא מנגיד
רב וכו', ודלא כרב יוסף משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל,
אם כן גם במקדש בביאה הו"ל למימר דווקא בלא שידוכין דגם
כנה איכא תרי לישני בגמרא, דלליק דווקא בביאה בלא שידוכין.
וכתב: ואפשר ליישב כיון דאמרין בסוגיא דיבמות שם דביבם
שבשל בלא מאמר לוקה מ"מ מדרבנן וס"ל להטור דיבמה ליבם
לא גרע משידוכין שהרי זקוקה לו מדאורייתא ואפילו הכי מנגידין
ליה וכל שכן במקדש בביאה ואפילו בשידוכין, עכ"ל.
8 עיין בהגהות הר"מ אות נ, ס, מ"ש בכונת דברי רש"י. ודבריו
אינם מדויקים כ"כ. שברא"ש ביבמות שם פ"ה ס"ב לא כתב
בלשון "אנן סמכינן", אלא כתב: והאידיא נהיג עצמא כנהרדעי,
ועוד דגם ביבמות שם סיים הרא"ש: ואע"ג דרב יוסף את ליה
כו', אי"כ למה ציין רבנו לעיין ברא"ש בקידושין, ולא ציין לעיין
ברא"ש ביבמות. ולכן נ"ל דכונת רבנו — בדבריו הקצרים:
"ועיין רא"ש בקידושין שם" — לרמוז, דהרא"ש בקידושין שם
פ"א ס"ה לא סיים דבשל סופרים הלך אחר המיקל. ולכן — על
דברי הטור שכתב דהרא"ש כתב שאין הלכה כרב כו' — כתב
הבי"ד דאין מוכרח בדבריו דהא אפשר דסמכו וליה ס"ל כו'.
אולם כבר העירו בדרישה סק"ב ובב"ש סק"ה ובק"ג על הרא"ש
שם אות ק דאמנם שם לא סיים הרא"ש דס"ל הכי, אבל ביבמות
שם סיים דבשל סופרים הלך אחר המיקל. ועוד ה"י גראה שרבנו
ציין לרא"ש בקידושין, ששם כתב שגם ר"י בקדושין ע ב הניל
בסקייר ל"ל דנהרדעי. אי"כ גם מזה מוכח דנהרדעי פליגי אכולהו.

ד נראה דכונת רבינו לומר, שבסימן קס"ו ס"ב בענין יבם שבא
עליה בלא מאמר, שכתב שם המחבר שלוקה. וקשה למה לא הגיה
ע"ז כלום בהג"ה. דאמנם ביבמות נב א אמרו דמלקים אותו אבל
זה רק אליבא דרב (ולכן פסק הרמב"ם כרב כמ"ש בסק"י).
אבל לנהרדעי — לאיכא דאמרי — דאם קידש בביאה בשידוכין
אינו לוקה, גם ביבם אינו לוקה, דיבם ביבמתו לא גרע משידוכין.
וכ"כ שם המאירי (בבית הבחירה הוצאת אלבעק תשי"ז עמוד 210)
דיבם ביבמתו לא גרע משידוכין. ולאיכא דאמרי אליבא דנהרדעי,
דאפילו בשידוכין — נמי לוקה אם קידש בביאה — משום פריצותא.
מסתבר דיבם נמי ילקה אליבא דנהרדעי. וליכא למימר דשאני
דיבמה דמדאורייתא אינה נקנית אלא בביאה, די"ב ד"ה דלרב
מלקים ביבמה, כמו שהקשו תוס' בקידושין יב ב ד"ה משום
פריצותא. והוכיחו מכאן דהטעם — שמלקים למי שמקדש בביאה
— הוא משום שעושה תחלת קנינו בביאה. וכ"כ תוס' ביבמות
נב א דיה דמקדש בביאה וע"ש במהרש"א. וע"ל קס"ו סק"ט
ומש"ש בהערה. ואם נאמר דאליבא דאיכא דאמרי גם לנהרדעי
מלקים ליבם שבעל בלא מאמר, אולה הרא"י, שכתב רבינו בסקייר,
להוכיח מיבמתו שם דפסקינן כרב, וכן — שהקשה רבנו למה
לא הגיה בהג"ה דיבם שבעל בלא מאמר — נראה דרבנו סובר
שכיון שהרא"ש והתוס' פסקו כנהרדעי משום דבשל סופרים הלך
אחר המיקל, אי"כ גם כזה צריך לפסוק אחר המיקל אליבא דנהרדעי,
שגם אם קידש בביאה בשידוכין אינו לוקה. אבל קשה למי"ז למה
סתם כאן הטור שמלקין על המקדש בביאה, ולא כתב שזה רק
בקידש בלא שידוכין. וגם כאן על ההג"ה קשה למה לא הגיה
אמ"ש המחבר שאם קידש בביאה לוקה. ומשמע שבוה כלו"ע
לוקה אפילו אם היו שידוכין. וצ"ע.
גם מ"ש רבנו: "צ"ל סמך על מ"ש כאן", לא זכיתי להבין.
ודברי כאן בהג"ה הגיה רק ש"א שאין מכין אם קידש בכסף או
בשטר אפילו בשוק ובלא שידוכין. אבל הוא דמקדש בביאה לא
הגיה שאם היו בשידוכין אינו לוקה, אי"כ מה מ"י שייך לומר שהתנה
בסימן קס"ו ס"ב — לענין יבם שבעל בלא מאמר — סמך על
מ"ש כאן. וזה דוחק גדול לומר, שרבנו סובר שהיה והג"ה מגיה

באר הגולה

כו כיצד לשון הקדושין ושיאמר הוא ויתן הוא. ובו י' סעיפים

א ונשנה ריש קדושין.
ב וינתנו לקנות נסי'
מ"ג.
ג כנ"ה שם נשנה.
ד נרייתא שם דף ו'
ע"ל.
ה ל' הטור מדברי
הזוהר הרא"ש שם וכ"כ הרמב"ם נפ"ת וזה"ל.

א א בכסף כיצד נותן לה (א) ב בפני שנים (ב) פרוטה ג או שוה פרוטה (ג) ואומר לה הרי את מקודשת לי (ד) בזה. הנה: (ד) וי"ל שיש לומר לה כדת משה וישראל (כל זו) וכן נוהגין לכתחלה וכן נוהגין לקדש בטענת (ה) ויש להם טעם נתיקוני הזוהר (דברי הרז). (ו) ד וה"ה אם אמר לה הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה (ז) הוכן בכל לשון

ביאורי הגר"א

כל וכי"ה להדיא בירושלמי: (ה) ויש כו'. ריש תיקון ה': (ו) וה"ה כו'. נרייתא ומינורא שם ה"ז: (ז) וכן בכל כו'. לשון הטור וכן הול' הרמב"ם אלף שהרמב"ם לא כתב נאמרו מוקדם והול' לקוח מדברי הרא"ש ולמד מנ"ש הטורר הרופתי ביהודא כו' אלף

כו (א) בפני שנים. וי"ג ה' ס"ה ה': (ב) פרוטה כו'. כנ"ה ונתני' דפי' דנ"מ וכולה סוגין דגמרא: (ג) וא"ל הרי כו'. ה' ז': (ג) בזה. לשון הרמב"ם וכמנ"ש וי"ז וי"ח: (ד) וי"א תוספות דכתובות ג' ה' ד"ה אדעתא וגמין ל"ג ה' ד"ה

ברכת אליהו

ב' ראשית נקודה בהיכליה וכד איהי מ סתימא איהי מ"מ רבתא מלסרבה המשרה (ישעי' ט, ו) (נ"א למרבה בגימטריא עוזר או זר"ע בההוא היכל זרע זרעין לתקונא דילה המשרה בגימטריא תקון עם האותיות והמלה ודא מ"מ רבתי — דפו"י) ואתעבידת עוקא ובגינה אתמר לגבי כלה תהא לי מקודשת בטבעת זו מ ועלה אתמר קוטר (חוטרא — דפו"י) בגולמא בעזר בעזקא כו' ורזא דמלה עוטה אור כשלמה וכו' (תהלים קד, ב) כד איהי אור מעוטף ולא אתפשט ואיהו סתים כו').

(א) בקידושין מ"ג א: קידש אשה בפני שנים כו' אמר לשלשה צאו וקדשו לי האשה אחד שליח ושנים עדים כו' אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחי הן הן עדיו. ושם פ"ה א: המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין ואפילו שניהם מודים. [וע"ל סימן מ"ב ס"ב ומש"ש]. (ב) [בדפוסים אחדים צויין בה"ג סק"ג על מ"ש בשו"ע או שוה פרוטה — כנ"ה]. אבל יש לציין גם אהא דכתב [פרוטא, שוה] כנ"ה בריש קידושין. דתנן התם: בכסף בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה. והלכה כבית הלל. וכן הוא סתמא דמתני' דפי' דכ"ז ג' א: והאשה מתקדשת בשוה פרוטה. וכולה סוגין דגמרא.

(ו) [בבה"ג סק"ד ציין לברייתא בקידושין ו א. אבל לשון המחבר מתאים ביותר להא דאיתא] כנרייתא ומימרא שם ה ב: ת"ר כו' הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי הרי את לי לאינתו הרי זו מקודשת כו' אמר שמואל כו' הרי את מקודשת הרי את מאורסת הרי את (לי) לאינתו הרי זו מקודשת.

(ג) בקידושין ה ב: ת"ר כיצד בכסף נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי כו' הרי זו מקודשת. ושם: אמר שמואל בקידושין נתן לה כסף ושוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת כו' הרי זו מקודשת. ושם בגמרא לא נזכר לשון "בזה", ומ"ש המחבר בזה, הוא לשון הרמב"ם בה' אישות פ"ג ה"א. ובמש"ש מו מו ושי"מ ג'. (ד) ככתובות ג א אמרו: כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש. וכתבו שם בתורה אדעתא, וז"ל: לכן אומרים בשעת קידושין כדת משה וישראל. וכ"כ בגימין לג א ד"ה כל. וכי"ה להדיא בירושלמי ג'.

(ז) [בבה"ג סק"ה כתב: לשון הטור מדברי אביו הרא"ש וכ"כ הרמב"ם כו'. ואין זה כ"כ בדקדוק. כי אמנם לשון המחבר הוא] לשון הטור וכן הוא ברמב"ם בה' אישות פ"ג. אלף שהרמב"ם י"א כתב: באותו מקום. ולשון הטור לקוח מרברי הרא"ש בקידושין פ"א ס"ב, וז"ל: וכן בכל הלשונות של אירוסין שבכל מקום ומקום. והרא"ש למד זה ממש"ש בכתובות: כדת משה וישראל. ובכ"מ קד א מביאה הגמרא ברייתא זו, ולא כתוב שם: כדת משה וישראל. ומסתבר דעל סמך הירושלמי הנ"ל גורס רבנן בכתובות: כדת משה וישראל. ואפשר שגם בירושלמי גורס רבנן: כדת משה וישראל. ולא כמ"ש בפנינו: כדת משה וישראל.

(ה) ריש תיקון ה. [וז"ל תיקוני הזוהר שם: ודא בראשית

אחד מהן מקדש אשה וחבירו חוטפה מן השוק וכשנא מעשה לפני חכמים בקשו לעשותן ממזרים אמר להן הלל הוקן הוציאו כתובת אימיתוכן והוציאו כתובת אימיתיהן, ומצאו כתוב בהן לכשתינסיו לביתי תהיוין לי לאינתו כדת משה וישראל. וכעין דברי הירושלמי איתא בתוספתא דכתובות פ"ד ה"ט. ושם מסיים: כדת משה וישראל. ומה שלא ציין רבנן להכריז התוספתא, יתכן מפני שיש גירסאות שונות שם. ובפנינו בתוספתא מימרא זו היא בסוגריים. ושם בהגהות הגר"א אות י"ג הביא הגירסא לפיה כתוב בכתובות: כדת משה וישראל. ובכ"מ קד א מביאה הגמרא ברייתא זו, ולא כתוב שם: כדת משה וישראל. ומסתבר דעל סמך הירושלמי הנ"ל גורס רבנן בכתובות: כדת משה וישראל. ואפשר שגם בירושלמי גורס רבנן: כדת משה וישראל. ולא כמ"ש בפנינו: כדת משה וישראל.

1 מה שציין רבנו לקידושין מו מה, הוא מש"ש: התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה מקודשת כו' בזו ובזו כו'. ובשו"ת עונג יו"ט חלק אה"ע סימן קנ"ג כתב: ואף שהרמב"ם ז"ל (בפ"ג מה"א) כתב ה"א מקודשת לי בזה נלע"ז שאינו מן הדין רק לשופרא דמילתא ומה שציין הגאון ז"ל בביתאורו ממשנה דבזו ובזו לא זכיתי להבין דהא התם הוצרך לשנות בזו לאשמעינן דין צירוף עיי"ש, עכ"ל. וגם בערוך השלחן"ן כאן כתב דהו' לשופרא דקדושין. ויתכן דגם דעת רבנו דהו' רק לשופרא דמילתא, וציין שם ציין לשון זו במשנה וגמ'. ועיין בתיקוני הזוהר שציין רבנו בסקיה, דשם איתא: תהא לי מקודשת בטבעת זו. ועיין בבאר היטב סק"ג ובפ"ת סק"ג ובספר "ענינים למשפט" על קידושין מו א.
2 דברי הירושלמי הם ביבמות פס"י ה"ג ובכתובות פ"ד ה"ח: דרש הלל הוקן לשון הדיוט כך הו' כותבין באלכסנדריא שהיה

שמשמעו לשון קדושין ודאי באותו מקום (n) ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קדושין

ביאורי הגר"א

רוננים וטור וכ"כ הרשב"א דו"ח דפריך צנח"י עסקין כו' קאי אכולהו לישנא דפי' על את לקוחתי וזקוקה לי דלא כצנח"י ור"ש פי' דלא קאי אלא על לישנא דמספקא להו ור"ל מו"ח על עסקי גיטה וננט לא ליצני' שם כלום אלא הטור ס"ל כר"ש לנז דחרופתי ונפ' ג"כ כהנך ספיקות דנמנע כו' קאי אכל הנך דמספק נתתה אלא

הרוננים לזיל לשיטתו שפ' דחרופתו צנח"י מקודשת וכנ' הר"ח שזינו גורם שם כל השקלא וטריא אלא מ"ש האומר חרופתי מקודשת שכן ציהול קורין לארוסה חרופה כיון דלשון קדושין הוא אלא לפי ספרים שלנו אפילו ספק קדושין לא הוי נשאר מקומות אע"ג דחרופה הוי ספק נשום דהוא ספק ל' קדושין צנח"י ועס"ג: (ח) ובלבד.

ברכת אליהו

לישני לקידושין קאמר לה או דילמא למלאכה קאמר לה תיקו. ע"כ לשון הגמרא. ומ"ש המחבר: „ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קדושין“, — שגם בלשונות שאינן ספק קדושין, בעינן שתבין שהוא לשון קדושין — הוא מדברי הרמב"ם בה' אישות בפ"ג ה"ח שכתב: „ויש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהוא מכרת בו“, ולא חלק בין אם לשון קידושין ודאי או אמר לשון ספק קידושין, ולשון המחבר הוא כלשון הטור. וכ"כ הרשב"א בחידושי, דמאי דפריך בגמ' במאי עסקין כו' קאי אכולהו לישני דקידושין — אפילו על את לקוחתי וזקוקה לי — שהו ודאי קידושין — בעינן שתבין שהוא לשון קדושין. דלא כבעל העיטור באות ק' קידושין והרא"ש פ"א דקדושין ס"ב שפירש דלא קאי אלא על לישני דמספקא להו אי הוי לשון קדושין, וכיון דלא ברירי דהוה לשון קידושין, בעינן שתבין שהוא לשון קדושין, אבל בלישני דהוה ודאי קדושין לא בעינן שתבין שהוא לשון קדושין. ורא' לרברי הרשב"א ממש"ש: „על עסקי גיטה“, ובגמ' לא איבעי' שם כלום. ומוכח מכאן, דגם בלשון שהוא ודאי, בעינן שיהא מדבר עמה — בכדי שתבין מה כוונתו. אבל המור פ"ל כרא"ש, לבד דחרופתי מפרש ג"כ כהנך ספיקות דנמנע כו' קאי אכל הנך דמספק נתתה אבל בוראי פ"ל כרא"ש וי"ש וכ"ש אם כו', ועס"ג: 1.

אזיל לשיטתו שפסק שם כהלכה ו האומר הרי את חרופתי בכל מקום, מקודשת. וכניירת הר"ח שאינו גורם שם כל השקלא וטריא [שמקשה הגמ': ויהודה היא רובא דעלמא?] אלא גורם: מ"ש [צ"ל ת"ש] האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודא קורין לארוסה חרופה. וכיון דלשון קדושין הוא ביהודה לכן היא מקודשת בכל מקום — אפילו לא ביהודה. אבל לפי ספרים שלנו שמקשה הגמ': ויהודה היא רובא דעלמא? ומסקינן: ה"ק האומר חרופה ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה אפילו ספק קדושין לא הוי בשאר מקומות. אע"ג דחרופה הוי ספק, משום דהוא ספק ל' קדושין כמ"ש ועס"ג: 2.

(ח) בקידושין ו א — בחר דבעי מיעודת לי מהו מיוחדת לי כו' — אמרו: במאי עסקינן אילמא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושה מנא ידעה מאי קאמר לה ואלא במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושה אע"ג דלא אמר לה גמי דתנן היה מדבר עם אשה על עסקי גיטה וקידושה ונתן לה גיטה וקידושה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר צריך לפרש ואמר רב הונא אמר שמואל הלכה כר' יוסי אמרי לעולם במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושה ואי דיהיב לה ושתיק ה"ג הכא במאי עסקינן דיהב לה ואמר לה בהני לישני והכי קא מיבעי ליה הני

אות כו', כי אם נאמר שמ"ש הטור: ובלבד שהיא תבין כו', קאי גם אלשונות שהן ודאי קידושין, אי"כ כבר כתב שאם ה"י מדבר עמה כו' הוה קדושין ומיירי גם בודאי קדושין, ולא ה"י צריך לחזור ולומר: וכ"ש כו' תא מינה איירי. ועוד קשה — מה שהקשה שם בדרישה — דלדברי הב"י שפירש — שהטור קאי אכל לישני דודאי קידושין תוך מלשון: הרי את מקודשת, אי"כ לא הו"ל לטור לסתום, וה"י צריך לפרש דלא קאי אלשון „מקודשת“. ולכן פירש רבנו — כעין מה שפירש שם בדרישה — שהטור סובר כהרא"ש דבלשונות שהן ודאי קדושין לא בעינן שתבין, ומ"ש הטור: ובלבד שתבין כו', קאי אמאי דכתב מקודם דהיינו שאמר לשון קדושין באותו מקום. והוא כתב דבעינן שהיא תבין שהוא לשון קדושין, והיינו טעמא, משום דאע"ג שבאותו מקום הוא לשון ודאי קדושין, אבל כיון שבמקום אחר אינו לשון קדושין, גם באותו מקום אין הדבר ברור כ"כ שיהא לקדושין, אי"כ היא מכינה שהוא לשון קדושין. וזוהי מוסקי הטור על הרא"ש. שהרא"ש פירש דקאי רק אלישנא דמספקא להו, ובחרופתי שהוא לשון קדושין ודאי ביהודה לא אמר הרא"ש — שצריכה להבין שהוא לשון קדושין, ולטור קאי גם אחרופתי — דמספק בתחלה בגמ' אי הוי לישנא קדושין. והטעם כנ"ל משום דרק ביהודה הוי לשון קדושין, אבל בוראי לשון קדושין ס"ל לטור כהרא"ש דלא בעינן שתבין, וי"ש הטור: וכ"ש אם כו', שאם אמר לשון קדושין ודאי בכל מקום לא בעינן שתבין ולא בעינן שה"י מדבר כו', ומ"ש רבנו: ונע"ב. נראה דכוונתו דשם מיירי בלשונות שהן ודאי, ולא כתב המחבר דבעינן שתבין, ורק

3 נראה דכוונת דברי רבנו היא: דלרמב"ם כיון שביהודה קורין לארוסה חרופה, לכן האומר חרופתי אפילו במקומות אחרים היא מקודשת, מאחר שביהודה הוי לשון חרופה לשון קדושין. אבל לפי ספרים שלנו — שהקשו בגמ': ויהודה היא רובא דעלמא? ז"א שבשאר מקומות ל"צ להיות מקודשת — עקב זה שביהודה קורין לארוסה חרופה. וכן לפי המסקנא רק האומר חרופה ביהודה היא מקודשת, שכן באותו מקום קורין לארוסה חרופה אבל בשאר מקומות אינה מקודשת — כשבאותו מקום לא הוי לשון קדושין. ומ"ש רבנו: אע"ג דחרופה הוי ספק כו', ר"ל אע"ג דבלשון חרופה הוי ספק מקודשת גם בשאר מקומות, אדמתא לקמן בס"ג. היינו „משום דהוא ספק לשון קדושין כמ"ש, והיינו כמ"ש בס"ק ט"ז, דלדידן דקמ"ל דבחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר ותפסי בה קידושין מספיקא, האומר חרופתי בשאר מקומות הוי ספק קדושין, וה"ס משום דגם בשאר מקומות הוא ספק לשון קדושין [ו"ש]: (ועס"ג), אבל בשאר לשונות היא מקודשת רק באותם מקומות שהוא לשון קדושין ולא במקומות אחרים. ויין בספר יד דוד לגיר דוד פרידמאן מקארלין ח"א דף מט ע"ב.

4 נראה שרבנו בא לתרץ קושיית הב"י על הטור שלא הזכיר סברת הרא"ש דבלשונות שהן ודאי קדושין לא בעינן שתבין לשון קדושין. וגם קשה מה שסיים בסור (וכ"ה כאן במחבר): „וכ"ש אם אמר לשון קדושין ודאי אלא שאינה מכינה אותו דהוה קדושין. ובהנחות באר הגולה כאן פירש דקאי אלעיל שהיה מדבר עמה תחלה כו'. וזה דוחק, כמו שהקשה בדרישה

באר הגולה

(ט) ואם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין ונתן לה אפילו בשתיקה הוי קדושין (י) והוא שעדיין עסקין באותו ענין * וכל שכן אם אמר לשון קדושין ודאי אלא שאינה מבינה אותו והוי קדושין. הנה: (יא) י"א דלא נענין מדברים בלתי ענין * פי' אלעיל קלי שהיה מדבר עמה תחלה וכו' ולא"כ אמר לשון קדושין ולתי וכו'.

ו משנה ז' פ"ד
דמער שני ומייתי לה
ס' נגמ'.
ז כוונתו דרב יהודה
ס'.

ביאורי הגר"א

נתן לה קדושה ולא אמר לה הרי את מקודשת לי ר' יוסי אמר מקודשת ור' יהודה אמר אינה מקודשת ואם היו עסקים בלתי ענין מקודשת וזירושלמי פרק התקנל ופ"ד דמ"ש נפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה א"ר ייסא לר' חגי ואת מה צידך דא"ר חייא בר גון צ"ר תחליפא צ"ס ר' הושעיא פליגינן צהפליגו לעלמן לענינו אחר' אלל אם היו עסקין בלתי ענין גט הוא. רשנ"א וער"ן ונתוספתא פ"ו דגיטין הוליד אשתו אלל לצלר וטל גטס

נודלי ק"ל כהר"ש וז"ש וכ"ש אם כו' ועס"ז:
(ט) ואם היה כו' אם הפסק הלכה כר' יוסי. (י) והוא כו' בע"ה וטור ור"ן כמימרא דשמואל ור' הושעיא ועוד דה' כר' מחזירו: (יא) י"א דלא כו' כרשנ"א אם והיה דשמואל ור' הושעיא נמי מענין לענין הוא וז"ש כתנאי קלי על ר' יהודה ור' יוסי דפליגי נפלוגתא דר"י ורשנ"א דר"י מזריק בלתי ענין וע"ז קאמר שמואל אף לר' יוסי והוא כו' ור"ל מענין לענין וכ"ה נתוספתא פ"ז

ברכת אליהו

אלא קאי על ר' יהודה ור' יוסי דפליגי בפלוגתא דר"י [נראה דצ"ל: דרבי] ורשב"א. (דרי"י) [דריבין] כר' יהודה דמצריך באותו ענין ורשב"א (או ראב"ש — לפי גירסתנו) כר' יוסי דלא בעינו עסקין באותו ענין, וסגי מענין לענין באותו ענין. והלכך הלכה בזה כרשב"א, כיון דס"ל כר' יוסי, ופסקינו שם בגמ' הלכה כר' יוסי. וההיא דשמואל ור' אשעיא (שאמרו: והוא שעסקין באותו ענין), נמי "מענין לענין באותו ענין" כרשב"א הסובר כר' יוסי, וע"ז קאמר שמואל אף לר' יוסי והוא שעסקין באותו ענין, ור"ל מענין לענין. [וז"ש בהג"ה ד"א דסגי מענין לענין באותו ענין, וזה כר' שמעון בן אלעזר כפי פירוש הרשב"א]. וכ"ה נתוספתא פ"ב דקדושין: נתן לה קדושה ולא אמר לה הרי את מקודשת לי ר' יוסי אמר מקודשת ור' יהודה אמר אינה מקודשת ואם היו עסקים באותו ענין מקודשת. אלמא דלא פליג ר' יהודה אלא בשאין עסקין באותו ענין, אבל בעסקין באותו ענין גם ר' יהודה מודה דמקודשת, והמחלוקת של ר' יוסי ור' יהודה היא בשנסתלק מענין לענין ובאותו ענין, וע"ז אצטרך שמואל למימר דהלכה כר' יוסי. וכן הוא בירושלמי פרק התקנל גיטין פ"ו ה"ב ופ"ד דמערש-שני ה"ז — בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה — א"ר ייסא לר' חגי ואת מה צידך דא"ר חייא בר גון צ"ר תחליפא בשם ר' הושעיא פליגינן צהפליגו לעלמן לענינו אחרים אבל אם היו עסקין באותו ענין גט הוא. הרי דגם הירושלמי אומר דהמחלוקת של ר' יוסי ור' יהודה בהסתלקו מאותו ענין (דהיינו מענין לענין באותו ענין) ובזה סובר ר' יוסי דמהני והלכה כמותו. — רשב"א. וער"ן. [ושם כתב הר"ן דרבי ור' אלעזר בר' שמעון פליגי, "מענין לענין ובאותו ענין" אי מהני, ולכן כתב דהלכה כרבי מחבירו דבעינו באותו ענין וזהו שיטת המחבר כמ"ש בסק"ן]. ובתוספתא פ"ז דגיטין ה"ט: הוליד אשתו אלל לצלר ונטל גטה ונתנו לה ולא אמר לה הא

(ט) [בבא"ג סק"ו ציין למשנה ז' פ"ד דמערש שני, ומייתי לה שם בגמ' בקדושין ו א. ויש להוסיף, כי שם בקדושין אפסק הלכה כר' יוסי. [וכנ"ל בס"ק ח'].]
(י) איתא בקדושין ו א אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שעסקין באותו ענין (הא דקאמר רבי יוסי והוא שהיו עסקים בדיבור עסקי קדושה עד שעת נתינה — רש"י) וכן אמר ר"א א"ר אשעיא והוא שעסקין באותו ענין כתנאי רבי אומר והוא שעסקין באותו ענין ר' אלעזר בר ר"ש אומר אע"פ שאין עסקין באותו ענין. ופסקו בעל העיטור באותו קדושין וטור ור"ן כמימרא דשמואל ור' אשעיא. ועוד דהלכה כרבי מחבירו. [ועיין בס"ק י"א].]
(יא) איתא בקדושין ו א: גופא היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקדושה ולא פירש רבי יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר צריך לפרש אר"י אמר שמואל והוא שעסקין באותו ענין וכן אר"א א"ר אשעיא כו' כתנאי רבי אומר והוא שעסקין באותו ענין רבי אלעזר בר ר"ש (ובחידישי הרשב"א בשם בע"ה גורס: ר"ש בן אלעזר) אומר אע"פ שאין עסקין באותו ענין ואי לאו דעסקין באותו ענין מנה ידעה מאי קאמר לה אמר אביי מענין לענין באותו ענין אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כר' יוסי, ע"כ לשון הגמרא. ויש שני פירושים בסוגיא זו: לפי שיטת בעל העיטור — שהביא שם הרשב"א — מ"ש בגמ': "כתנאי", קאי אדברי שמואל, כלומר: מה שאומר שמואל, "והוא שעסקין באותו ענין", הוא כתנאי: שרבי ור"ש בן אלעזר פליגי בדר' יוסי. דרבי סבר דדברי ר' יוסי בעסקין באותו ענין, ורשב"א סובר אליבא דרבי יוסי אפילו אין עסקין באותו ענין. וכשיטתו פסקו הר"ן והטור דהלכה דבעינו עסקין באותו ענין, דהלכה כשמואל ור' אשעיא ורבי דהלכה כרבי מחבירו. וזו שיטת המחבר כמ"ש בסק"י. ושיטת ה"א שהביא בהג"ה הוא כר' שמעון בן אלעזר כמ"ש הרשב"א דמ"ש בגמ', "כתנאי", לא קאי על דברי שמואל ור' אשעיא שאומרים דבעינו שיהיו עסקין באותו ענין,

יעיין בחזון איש" אבן העזר סימן ל"ח סק"ט.
5 בפנינו נתוספתא גירס' אח' וכבר העיר ע"ז בערוך השולחן בסיומן זה סעיף ט"ו.

בהג"ה כתב: אם הבינה דבריו כו' ושם בסק"ד כ' שזה לפירוש הרשב"א דגם בלשונית ודאי בעינו שתיב דבריו. ויותר נראה שכוונתו למ"ש בסק"י שגם הרא"ש סיבר שבחיפתי כענין שתיבין. אלא שברא"ש אין הדבר מפורש, ובטור הוא מפורש.

באר הגולה

ח נתינת ס.ס.
ט נ"ז נתינת ס.ס.
י חניית ס.ס. ולא
נפשת.

ומה אלה נזכרים ונענין לענין נזכרים נקדושין רק נזכרי זיווגם (ונזכרי סוף האיש ונקדש וכ"כ הרשב"א) (יג) וי"ל דלא נענין נזכרים עמה אלא כל שנזכרים לפניה סגי (מרדכי ריש קדושין וכן נמשע ל' הטור).
הרי את זקוקתי הרי את קנויה לי הרי את ארוסתי הרי את שלי הרי את ברשותי ה הרי את לקוחתי מקודשת. הנה: (יד) אם הנזכר נזכרו לו שזכרו תחלה ונעסקי קדושין (הר"ן והמ"ע) (טו) אלא האיש אינו נאמן לומר שלא כיוון לשם קדושין (נ"י נ"כ הר"ש).
ג י אמר לה הרי את מיועדת לי מיוחדת לי עזרתי נגדתי צלעתי

ביאורי הגר"א

ואפ"ה דוקא נזכר ונזכרה נזכרה היא ולא שדה שס
הנזכר נזכרו אין מונעים כלל: (יד) אם הבינה
כו' או כו' כו' כו' הרשב"א דלכולהו קלי נמלי
עסקין (וקלי) [וקלח] לו כו' דלו ח"כ נזכר כו"ש
נזכר ידע: (טו) אבל האיש כו'. כן פי' נזכרי
הר"ש שכתב אלא הני לינא נזכרה לן דהוה לשון
קדושין לכו כל כוונ' לנימור לא ידענא דהוה לשון קדושין
כו' וכ' נ"י דהר"ש פליג על הרמב"ם והמ"ע הנ"ל

ונתנו לה ולא לומר לה הא גיטך כו' והיא כתובה שס
נזכרה וכ"ל ר"ל מנורשת ר"ל אינה מנורשת ר"ל
אם עסקין נזכרו ענין מנורשת ואם לאו אינה מנורשת
רשב"א לומר מנורשת ופי' הרשב"א דפליגי ר' ורשב"א
נפלוטא דר"י ור"י כו"ל כו"ש נזכר ולפי מה דמסקי
ה' כו' יוסי ה' כרשב"א: (יב) דהיינו כו'. רש"י
ס: (יג) וי"א כו'. מדפריך נמלי עסקין חלייתא
כו' נמל ידעא ואם איתא דלמא נזכרה הנייה דידעא

ברכת אליהו

בהגהות מרדכי בסוף גיטין. והביא ראיה לזה מקידושין
ו א מדפריך במאי עסקין אילימא בשאין מדבר עמה על
עסקי גיטה וקידושיה מנה ידעה מאי קאמר לה ואלא
במדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה אע"ג דלא אמר לה
נמלי ואם איתא דבענין שתשיב על עסקי קידושין, מאי
מקשה הגמ', דלמא מיירי בדלא השיבה וידעה, ואפ"ה דוקא
בראמר לה לשון קדושין, ולא סגי במדבר עמה על עסקי
קידושיה, מאחר שהיא לא השיבה. אע"כ מוכח מכאן דלא
בעינן שהאשה תשיב, ולכן שפיר מקשה הגמרא. וראיה
ברורה היא. ואף שדחה שם המשיב, דכריז אין מוכנים
כלל.⁶

(יד) הרב בא להוסיף בהג"ה שגם בלשונות שהן ודאי
קידושין, בעינן שתבין דבריו, כנ"ל בסק"ח לפירוש הרשב"א.
דחא דקאמר בקידושין ו א: במאי עסקין כו' אכולהו קאי
— גם אלשונות שהן ודאי קידושין. וקאמר בהג"ה: „וא
שדברו תחלה מעסקי קדושין, [ר"ל דאם הבינה דבריו]
או איצ' שידבר עמה בעסקי קידושין, כמש"ש בגמ': אילימא
בשאין מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה מנה ידעה.
אלמא דהחזקון הוא רק באי ידעתה. אבל אם ידעה לא
בעינן שידבר עמה על עסקי קידושיה.
(טו) כן פי' כ"י ברברי הרא"ש שכתב בקידושין פ"א ס"ב:
אבל הני לינא דכריזי לן דהוה לשון קדושין לאו כל
כמיניה למימר לא [הוה] ידענא דהוה לשון קידושין כו'.
וכתב כ"י דהרא"ש פליג על הרמב"ם והמפרשים הנ"ל
בסק"ח. שהם סוברים שגם בלשונות שהן ודאי קידושין

גיטך [ר' יוסי אומר אם עסקין באותו ענין מגורשת ואם
לאו אינה מגורשת — כן היא הגירסא לפנינו] והיא כתובה
שם בשיבוש, וכנ"ל בתוספתא: ר' יוסי אומר מגורשת
ר' יהודה אומר אינה מגורשת רבי אומר אם עסקין באותו
ענין מגורשת ואם לאו אינה מגורשת רשב"א אומר מגורשת.
[וכן היא הגירסא בנוסחאות כ"י. ובגירסא זו הביא הרשב"א
בקדושין ו א]. ופירש הרשב"א דפליגי רבי ורשב"א בפלוגתא
דר' יוסי ור' יהודה. כנ"ל כמ"ש בגמרא דקדושין הנ"ל.
ולפי מה דמסקי בקדושין שם דהלכה כר' יוסי, הלכה
כרשב"א דסגי, „מענין לענין באותו ענין“.

(יב) רש"י בקדושין ו א ד"ה מענין לענין, וז"ל: שפסקו
מלדבר בקידושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו
לצרכי זיווגם היה כמו כמה יש לך נדחיא וכמה יש לך
להתפרנס מהם.

(יג) כ"כ במרדכי ריש קידושין סימן תע"ו. וטעמו של
דבר דחא דסגי במדברים בעסקי קידושין אינו מהמת
האמירה, דחא אמירה שאינה של קידושין לא עושה קידושין,
אלא דמדברים בענין קידושין מועיל שהאשה תדע שנותן
לה לשם קידושין. ולפיכך מועיל גם כשמדבר עם אחרים
בפניה, דע"כ יודעת שנותן לה לשם קידושין. ואילו ה"י
הדיו שהאשה צריכה ג"כ להשיב, אז היה מקום לומר
שצריך שידבר עמה בעסקי קידושין, כלומר, שגם היא
תשיב ותדבר בעסקי קידושין. אבל מכיון שאי' שהאשה
תשיב, כמ"ש להלן, לכן א"צ ג"כ שידבר עמה, וסגי אם
מדבר עם אחרים בפניה. והא דאמרינן דא"צ שתשיב, הא

והרבותא של המרדכי היא דאפילו כשלא אמר לשון קידושין, רק
היה מדבר עמה על עסקי קידושין ושתקה מהני. אבל הא פשיטא
דבלשון טוב לא בעינן שתשיב. ובעודך השלחן סקיף ט"ו כתב:
וכונת המשיב דא"כ גם בלשון טוב יכול לשאול דאולי נאמנת
לומר שלא הבינה כדעת הה"מ שבב"ש סקיף ומתורץ תמיהת
הגר"א סקיף, עכ"ל. ועיין בחזו"א אבה"ע סימן ל"ה. ואכמ"ל.

6 בהגהות מרדכי שם הביא שיש מי שהשיב על ראיה זו, וז"ל:
אמנם מה שדחתם משום דאיכתי ליה לשנויי כגון שדיבר עמה
ושתקה לא איפשר דא"כ לפי דבריו דאינו מועיל מאחר שלא
השיבה מאי איריא דנקט הני לישני לנקוט אפילו לשון טוב דאינו
מועיל מאחר שלא השיבה, עכ"ל. ומש' רבנו דאין דבריו מוכנים
כלל, הוא דודאי ולשון קידושין טוב, מועיל אפילו בשתקה.

סגורתי תחתי עצורתי תפוסתי הריזו מקודשת בספק. הנה: (טז) וה"ה אם אמר הרי את

ביאורי הגר"א

רש"י ותוס' ד"ה שכן כו' אצל לדידן דקו"ל בנטיטין ונ"ג דספיקא הוא היכ ספיקא הוא ודוקא נהיה מדבר כו' דלף ל"ת דניהודה איז מדבר עמה דלא כדעת הטור כן לכ"ע צעקן כקוסית גנו' וז"ש וה"ה כו' וכו"ל שו' בש"ע והוא כו' והיינו לפי' רש"י שם אצל לפי' תוס' שם נ' ד"ה מה נפסד כו' קו"ל דודאי קדושין הם אלא דלאחר ששחרר ומספקא לן וכ"כ הרא"ש שם וכ' דהלכה כר"ה ורבה דר"ה דסוגין כוותיהו אי"כ הי"כ קידושין ודאי הוי וכ"ש לגי' ר"ה שלי"ג כל השקלא וטריא וכמ"ס הרשב"א לשיטתו דאפילו לנ"י דלא תפסי קידושין ודאי הכל מתקודשת ודאי כיון דאשכחן יתור נד סירות נלשון זה וכמ"ס רש"י בסד"ה שכן כו' דשייכי נה נד קדושין דהך איבעיות סגורתי נלעתי ודאי אין שייך לקדושין

ואפשר דהרא"ש מודה להו צעקן האשה וליהו לא איירי אלא דין האיש המקדש כו' וע"פ זה כתב בסג"ה כן אצל כו' וליתא ידיעת האיש וואן דבר שמי' שיאמר אצל הכי ליטא דזרירא כו' דנמרח לא קאמר בספיקות אלא חזק ידעו ועוד למה לא הזכיר הטור דין האיש וכונו שהקשה צ"י צעקנו אצל ודאי שהרא"ש ג"כ דין האשה איירי כפי' הראשון וט"ס וז"ל כוונה וכמ"ל שם נמ"ע אילימא כו' קאי אהבעיות וקאי גם אחרופתי ואף לומסקא ואף ניהודה אצל אותן שכן לשון קדושין כמ"ס אפילו לא ידעה: (טז) וה"ה אם כו'. כ"פ הר"י ר"ל שלא ניהודה אע"ג דנמרח ומשמע דנשאר ונקומות אינה מתקודשת כלל כמ"ס ת"ש האומר כו' מ' דליפסע הצעיר היינו כמ"ד בשפחה כנענית הכ' מדבר כו' כמ"ס

ברכת אלתו

משמע דבשאר מקומות אינה מקודשת כלל, כמ"ס: ת"ש האומר כו', משמע דאיפסע הכע"א. דרך ביהודה היא מקודשת, אבל בשאר מקומות אינו אפילו ספק קידושין, היינו כמ"ס בשפחה כנענית הכתוב מדבר כו', כמ"ס רש"י ותוס' ר"ה שכן כו' הנ"ל, אבל לדידן דקו"ל בנטיטין מ"ג א דספיקא הוא [דהכתוב מדבר בחציה שפחה וחציה בת חורין, ותפסי בה קידושין מספיקא] ה"ע ספיקא הוא — האומר חרופתי שלא ביהודה, ודוקא בחיה מדבר עמה על עסקי קידושין. דאף אם תאמר דביהודה אי"כ מדבר עמה, דלא כדעת הטור הנ"ל בסק"ח, כאן לבו"ע בעינן, כקדושת הגמ', מנא ידעה", והיינו שבספיקות עכ"פ בעינן שתבין שהו לשון קידושין, ולכן בשאר מקומות שחרופתי הוי ספק, בעינן שתבין, או שידבר עמה על עסקי קידושה. וז"ש בהג"ה: וה"ה כו', [דגם חרופתי הוי ספק קידושין, ובעינן שהי' מדבר עמה] וכמ"ס בשו"ע: והוא שהיה מדבר כו', והיינו לפי' רש"י שם בגיטין, דבחציה שפחה וחציה בת חורין הוי ספק קידושין. אבל לפי' תוס' שם עמוד ב' ר"ה מה נפסד כו', קו"ל דודאי קדושין הם, אלא דלאחר ששחרר מספקא לן אי גמרי הקידושין או פקעי וכ"כ הרא"ש שם פ"ד סל"ו. וכתב דהלכה כרב חסדא ורבה ב"ה דסוגין כוותיהו דבחציה שפחה וחציה בת חורין היא מקודשת ודאי. אי"כ ה"ע באומר חרופתי בכל מקום קדושין ודאי הוי. וכ"ש לגירסת ר"ה שלא גורם כל השקלא וטריא [וכנ"ל בסק"ח]. וכמ"ס הרשב"א לשיטתו דאפילו למ"ד דלא תפסי קידושין ודאי, הכא מקודשת ודאי, כיון דאשכחן יתור נד סירות כלשון זה [אי מקדש בהאי ליטא מקודשת דהא שייך ביחיד צד שתופסין בו קדושין ולא משום דנחרפת מאורסת ממש]. וכמ"ס רש"י בסד"ה שכן כו', וז"ל: מעיקרא הוה ס"ד כמ"ד בגיטין [דף מ"ג]. בחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר דשייכי בה צד קדושין ולא קאמר רש"י דשייכי בה קידושין. דהנך

בעינן שתבין, והרא"ש חולק עליהם. וסיים הב"י: ואפשר דהרא"ש מודה להו בענין האשה ואיהו לא איירי אלא בדין האיש המקדש דכיון שהוא הוציא מפיו לשונות הללו חזקה לשם קידושין הוציא. וע"פ זה כתב בהג"ה כאן: אבל האיש אינו גאמן לומר שלא כוון לשם קידושין. וליתא לדברי הב"י והג"ה, ידיעת האיש מאן דבר שמי' שיאמר הרא"ש: אבל הני לישני דברירא כו', דכנמי' לא קאמר בספיקות אלא, מנא ידעה", וקאי רק על תאשה, ולא קאמר, מנא ידע". ועוד ילמ' לא הזכיר הטור דין האיש, וכמ"ס שהקשה בי"ב בעצמו. אבל ודאי שהרא"ש ג"כ בדין האשה איירי כפירוש הראשון שבב"י וט"ס ברא"ש מ"ש: לאו כל כמיניה, וצ"ל: לאו כל כמיניה? וכמ"ס בסק"ח שם פ"ה הרא"ש דהא דקאמרין בקדושין ו א: כמאי עסקין אילימא כו', קאי אהבעיות דהו ספק קידושין, ואז בעינן שתבין שהו לשון קדושין, וקאי גם אחרופתי ואף למסקנא ואף ביהודה ששם חרופתי הוא לשון קדושין ודאי, אפ"ה בעינן שתבין שהוא לשון קדושין, מפני שאינו לשון קדושין בשאר מקומות. אבל אותן שהו לשון קדושין בכל מקום אפילו לא ידעה הו קידושין.

(טז) כ"פ הר"י קו"ל שלא ביהודה. דאיתא בקידושין ו א: איבעיא להו חרופתי מהו ת"ש דתניא האומר חרופתי מקודשת שנאמר: והיא שפחה נחרפת לאיש (ויקרא יט, כ) ועוד ביהודה קורין לארוסה חרופה. ומקשינן: ויהודה ועוד לקרא (וכי המקרא צריך סיוע ממנה שביהודה — רש"י). ותוצינן: אלא ה"ק האומר חרופה ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה. וכתבו שם רש"י ותוס' ד"ה שכן, דלכן בשאר מקומות אינה מקודשת כלל מתמת הפסוק של "והיא שפחה נחרפת לאיש", דקסבר דבשפחה כנענית הכתוב מדבר — שאין קידושין תופסין בה. ולהלכה פסק הר"ג האומר חרופתי שלא ביהודה הוי ספק קידושין. אע"ג דכנמי'

באר הגולה

כ טור וכ"כ הרמב"ם
שם וכ"כ הר"ן וכתב
עוד שם היה חומרת
זדעקת ולשם קידושין
קנתניהו ספקא הוי
יכו'.

חרופתי (יז) חזל חומר לה הרי את נשואתי י"א שאינו כלום. כ והוא שהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין אבל אם אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין אין חוששין למלות אלו. הגם: (יח) ווי שחומר לאשה שנותן לה בשביל אהבה וחסד חוששין לקדושין כי שמה חומר שנותן לה שיהיה אהבה וחסד צנינים והוי כאלו חומר לה מיועדת לי או מיוחדת לי (תש"ו וי"א) סוף חיות) (יט) י"א דאע"ג דלשונות חלו לא מהני חס לא דבר עמה מעסקי קדושין מ"מ חס היא

ביאורי הגר"א

לחלוקה קאמר ונשאל"כ כחן וכ"ז שלל כדברי הרב שסובר דאפי' נמדבר בו' ואפילו ספק קדושין לא הוי: (יח) מי שאמר בו' ע"ש ס' ד' ונמורכי: (יט) י"א דאע"ג בו' כ"ש נגז' שם אילימא בו' ונח' ידע' חזל זדעקת הוי כמו ונדר עמה בו' ונ"מ לא הוי חלל ספק אפי' שניהם והעדים אומרים שלשם קדושין נתכוונו וכ"כ הרמב"ם ורשב"א וכ"מ ונמ' הנ"ל ומה שהקשה ז"ש מדפריך נמורא נחלי עסקין בו' ואם איתא אפי' נולדי קשה חלל נולדי י"ל דנזינה בו' לא דק דהם מפרשים

ברכת אליהו

דלא שייך למלאכה, הוי ודאי קידושין — אם הי' מדבר עמה של עסקי קידושין. וכ"מ שלא כדברי הרב שסובר דאפילו במדבר בו' ואפילו ספק קדושין לא הוי.

(יח) ע"ש בתשובות מיימוני סוף הלכות אישות פ"מ ד' ובמדרש ספ"ב דקידושין.⁸

(יט) כ"ה בגמ' בקידושין ו' א: במאי עסקינן אילימא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושה מנא ידעה. ומוכח מכאן דהחשרון — באינו מדבר עמה בו' — הוא מפני שלא ידעה, אבל בידעה הוי כמו מדבר עמה בו' ומ"מ לא הוי אלא ספק קידושין, אפילו שניהם והעדים אומרים שלשם קדושין נתכוונו. וה"ט מפני שהלשונות אינם ברורים שהן לשונות של קדושין, ונמצא דאמר לה דבר שיכול להתפרש שם. ומ"מ למלאכה זכ"כ הרמב"ם ורשב"א בחידושיה לקדושין שם. וכ"מ בגמ' הנ"ל דמסקינן דמדבר עמה על עסקי קידושין ואפ"ה כי אמר לה הני לישנא לא הוי אלא ספק קידושין, דשמא למלאכה קאמר לה. ומה שהקשה ב"ש בס"ק י"א מרפרך בגמ': במאי עסקינן בו', ואם איתא דאם היא מבינה הוי ספק קידושין אפילו אם לא הי' מדבר עמה בו', א"כ אפילו בודאי, קשה קושיית הגמ': במאי עסקינן בו', דהרי גם בודאי בעינן שתבין שהיא לשון קדושין או שיהא מדבר עמה בו', אלא בודאי י"ל דמבינה שהוא לשון קדושין, אבל בהני לישני לא מהני אפילו אם היא מבינה, — כ"כ הב"ש. ולא דק, דהם מפרשים קושיית הגמ' — במאי עסקינן בו' — אפילו אודאי וכנ"ל בס"ק ה', יי"ד וכמ"ש בהגיה ס"ב.

אהובתי אינו משמעות למלאכה, כתב בהגהות הרי"ם דגם באהובתי י"ל דלמלאכה קאמר, דכל דלא ברירא לן דלישנא דקדושין הן, דלמא למלאכה קאמר. ולי נראה לומר דאפילו אם נאמר דבאהובתי לא שייך למלאכה קאמר, מ"מ אינו ודאי קידושין, משום דשמא נתן לה סתם לשם אהבה שיהי' ביניהם, ולא לשם אהבת אישות. ונ"מ בתשובה הנ"ל שחוששין לקדושין — כי שמא אמר שנותן לה שיהי' אהבה וחסד צנינים, כוונתו דשמא אמר לה שנותן לה שיהי' אהבת וחבת אישות ביניהם, ולא סתם אהבה, וד"ל.

חלל נחשם דהזכר חלל אישות וכ"ל הרמב"ם כנ"ל דאע"ג דס"ל כדעת רש"י דספיקא הוי שם כוונתו צפ"ד מה' אישות וצפ"ג מה' צנינים: (יז) אבל אמר בו' כ"כ הרשב"א דתשובה דל"ה נק' נשואה עד שתזעל או תכנס לחופה וכ"מ ונקאמר ארוסתי אשתי ול"כ נשואתי וכן צנרייתא ומימרא שם ה' צ' ומורסת לאנתו ולא קאמר נשואה חזל צנרייתא השיג עליו וכ' דגם לדבריו י"ל דל"ה ודאי מוקדשת וכ"כ כל האחרונים וכ' דלס' ה' נודר עמה בו' הוי ודאי קדושין דע"כ לא ליבעיל להו חלל דלמא

איבעיות סגורתי צלעתי ודאי איז שייך לקדושין [ממש] אלא משום דהזכר אצל אישות, וה"נ חרופתי כיון שהזכר לשון חרופה בצד שתופסין בה קידושין. וכ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"ג ה"ו, דחרופתי בכל מקום הוי לשון קידושין ודאי כנ"ל [בספיקו] אע"ג דס"ל לרמב"ם כדעת רש"י דחצי' שפחה וחצי' בת חורין ספיקא הוי כמ"ש בפ"ד מה' אישות הפ"ו ובפ"ג מה' א"ה, אפ"ה בחרופתי מקודשת ודאי בכל מקום, וכמו שכ' לעיל.

(יז) כ"כ הרשב"א בתשובה וכתב אין, "אשתי" כ, נשואתי" שאילו האומר הרי את נשואתי לא שמענו שתהא מקודשת ולא תקרא נשואה עד שתבעל או עד שתכנס לחופה. וכ"מ מדקאמר בקידושין ו' א: הרי את אשתי הרי את ארוסתי בו' מקודשת. ומדקאמר ארוסתי אשתי, ולא קאמר גיט נשואתי, ומ' דאם אמר נשואתי אינה מקודשת. וכן בבב"ב גיט ומימרא שם ה' ב מאורסת לאנתו ולא קאמר נשואה. אבל בברך הבית השיג עליו, וז"ל: ויש לתמוה עליו ממה שכ' ברייתא הוי את לי לאנתו ה"ו מקודשת ותניא תו שאם אמר הרי את אשתי ה"ו מקודשת וסתם אשתי משמע שהיא נשואה ממש ואפילו למה שרוצה לחלק בין זו לזו הול"ל שהיא ספק מקודשת. וכתב דגם לדבריו י"ל דאינה ודאי מקודשת, אבל מדי ספיקא לא נפקא וכ"כ כל האחרונים. [עיין בב"ה ובט"ז סק"ה ובח"מ סק"ה ובב"ש סק"ה]. וב' דאם הי' מדבר עמה על עסקי קידושין הוי ודאי קדושין. דע"כ לא איבעיא להו בקידושין ו' א במיוחדת ומיועדת בו', אלא חלמא למלאכה קאמר, משא"כ כאן באומר נשואתי,

ח' עיין בהגהות הרי"ם שכתב שאפשר שבין רבנו לסתור דברי הב"ש בספיקו, שכתב שם: אע"ג דאינו משמעות למלאכה מ"מ כיון שאמר בשביל אהבה ולא אמר שתהא אהבה ביניהם הוי כאלו אמר שהוא נותן לה בשביל אהבה שכבר ביניהם מ"ה לא הוי אלא ספק קידושין — אפילו אם הי' מדבר עמה מעסקי קידושין. ולדברי הב"ש באמר אהובתי הוי קידושין ודאי — במדבר עמה על עסקי קידושין. וע"ז כתב רבנו לעיין בהגמ' ובמדרש שם מוכח שגם ב"ה אהובתי איכא לספוקי. ועל מ"ש הב"ש דלשון

ביאורי הגר"א

קושי'ת הגמור'ת אפי' אודאי וכני'ל וכמי'ש צב'ה'ס ס"ב:
(כ) ואפי' נתן כו'. מרדכי ספ"צ והני'ו שם וכני'ל
דכוונה הוי כמו ונדבר עמו וכו' שם וכמי'ש צפ"ג דשנעו'ת
בגמ'ר צלבו פת חטים והויל' פת סתם ואע"ג דאמרי'ן
פ"ב דקדושין ובכולן אע"ג כו' שאני התם כיון דאתני
כו' כמי'ש נ' ח' ואע"ג דמסקנ' שם דזברים שצלב לא
הוי דברים שם הי"ט דאולי'ן בתר דתת' דלוק' עמי'ו' ס"ד
ר"ט ס"ד צב'ה'ס וי'אל כו' וכני'ל דה' דנעי'ן מדר
ושו'ם דצב'ה'ס מנ'ל ידע'ה ומ' דהוי ודאי קדושין ובמי'ו
השי'ג עלי' דל"כ אחאי אמרי'ן צנתן הו'ל ולאמה' היא
דספי'ק'ל הו'ל מי גרע משתיק'ה וכן צל'ל אמר לי ושם

(כ) כ"כ במדרשי ספ"ב קדושין והנהגות מיימוניות שם בתשובות דשייכי להלכות אישות סימן ד, ובג'ל בס"ק י"ט רכונה הוי כמו מדבר עמה על עסקי קידושין, והיא מקודשת, מפני שיעד זהו לשם קידושין, וה"ה בנתכוננו ולא דברו כלום. וכתב שם כמ"ש בפ"ג דשכועות [כו ב] כגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת סתם דאוליגן בתר מחשבתו, ואינו אסור אלא בפת חטים. ואע"כ דאמרינן פ"ב קדושין מט ב: ע"מ שאני כהן וגמא לוי לוי וגמא כהן כ"ו ובכולם אע"כ שאמרה בלבי היה להתקדש לי אעפ"כ אינה מקודשת, שאני התם כיון דאתני לאו כל כמיניה למיעקר תנאיה, כמ"ש ז"א. ואע"כ דמסקנא שם — גבי ההוא גברא דובין לגנסיה אדעתא למיסק לארעא דא"י כו', דדברים שכלב לא הוי דבריו, שם ה"ט, דאוליגן בתר דעתא דלוקח. וגם במקח — עתו"מ סימן ר"ז ס"ד בהג"ה וי"א כו' — שאם יש אומדנא דמוכח י"א דנתבטל המקח. ובג'ל דהא דבעינן מדבר משום דבלא"ה מנא ידעה. ומשמע בלשון התג"ה דהוי ודאי קדושין. ובח"מ פסקי השני ע"ז, דא"כ אמאי אמרינן בנתן הוא ואמר היה דמסקנא הוא מי גרע משתיקה, וכן בלא אמר "לוי" איתא לקמן בס"ד ד"א דאינו מקודשת, דהויין ידים שאינן מוכיחות, וכ"ש אם לא אמר כלום. ושם [במדרשי ובהג"ה] קאי אמ"ש באמר בשביל אהבה. [וע"ז כו' אפילו לא דבר עמה דברים אחרים דהרשות בידם לפרש הלשון אל כוננתם כמו שאמר פת סתם וגמר בלבי להוציא פת חטים דאוליגן בתר מחשבתו. — כ"כ בחלקת מחוקק]. אמת דר"א שםב"א במדרשי ובהג"ה מ' מגמר בלבו כו' מוכיח כן [כדברי החלקת מחוקק]. רק דמה שהקשה במדרשי ובהג"הים מדברים שכלב לבאורה לא משמע כן [כדברי החלקת מחוקק]. ומ"מ דברי החלקת מחוקק נכונים.

(כא) במים פ"ג מאישות היח כתב דין זה רק בנתן לה סתם ולא פירש לשם קידושין ולא היו עסוקים באותו ענין. ומה ברשביאם בהדושינו לקידושין ו א. וכתב הרשב"א,

לי נורף לחזור ולטול הכסף ומתנה וליתן לה נותרת קדושין (המיינו נשם הרשניא). **באר הגולה**
 ד ל אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי (כב) אינה מקודשת וכן עיקר ל יסוגיות הנמרח
 למימרח דשמואל סס
 דף ה' ע"ג וכו' הר"ש והר"ן וכו' ה"ס נשם הרמ"ן והרש"א נשם הרנ"ה והמפרשים וכתב ר' יהוסף נכ"ז ח"ה
 סכ"ג עיקר ושכן נראה דעת הר"ף והרמ"ס.

ביאורי הגר"א

טעמא דנותני' ופרש וא"ל דא"כ מאי פריך סס תוהי
 דחיק שמואל כו' כיון דס"ל כן י"ל דשמואל לא שניק
 רבנן וענד כר"י אי לאו דאשכח האי סתוול כר"י וז"ש
 ומאי דוחקא כו' רשנ"א, וז"ע דהא אמרינן בפ"ב דמגילה
 דשמואל חייש ליתידולא ע"ש ופאשר דדוקא לתומרה והר"א
 מוה"ר תירן דהכי פריך מע"ש דס"ל כן לא הוי מוקי
 לתתניתין נכ"ה דהא נגיטין ל' ה' ושמואל כו' ועתוס'

ברכת אליהו

למתניתין כו' יהודה דאמר ידים שאין מוכיחות לא הויין
 ידים. דתנן (גיטין פה א) גופו של גט הרי את מותרת
 לכל אדם (ולא צריך למכתב, "ודין" דבלא, "ודין" משמע
 דבהאי גיטא מגרש לה ואיהו הוא דמגרש לה ידידים שאין
 מוכיחות הויין ידים — ר"ן) רבי יהודה אומר ודין דיהוי
 ליכי מינאי ספר חירוכין ואיגרת שבוקין (דאי לא כתוב
 „ודין" הויין ידים שאין מוכיחות דדילמא בדיבורא מגרש
 לה — ר"ן). ושואלת הגמ': אמאי דחיק שמואל לאוקומה
 למתני' כרבי יהודה לוקמה כרבנן. ומשיבה הגמ': מתני'
 קשיתיה כו' ש"מ בעינן ידים מוכיחות. והמשך סוגיה הגמ'
 היא: איתמר ידים שאין מוכיחות אב"י אמר הויין ידים
 ורבא אמר לא הויין ידים כו'. ושואלת הגמ': לימא בפלוגתא
 דר' יהודה ורבנן קמפלגי דתנן גופו של גט כו'. ופרקינן:
 אמר לך אב"י כו' ורבא אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבנן
 ע"כ לא קאמרי רבנן דלא בעינן ידים מוכיחות אלא גבי
 גט דאין אדם מגרש את אשת חבירו (דאי כתב הרי את
 מותרת לכל אדם משמע דלאשתו קאמר דאשת איניש דעלמא
 אינו מגרש ומוכחא מילתא ושפיר מגרש — רש"י) אבל
 בעלמא מי שמעת להו (דאי אפשר למימר הכי בעינן ידים
 מוכיחות — רש"י). וכתב שם הרשביא דמסוגיא זו מוכח
 ג"כ דשמואל ס"ל ידידים שאין מוכיחות לא הויין ידים.
 מדקאמר בגמ': איין, שמואל מוקים ל' למתני' כר"י כו',
 משמע ודאי דס"ל לשמואל כן, ולא רק טעמא דמתני' מפרש,
 אלא גם הוא ס"ל כן, דאחרת לא היתה הגמ' אומרת: „איין".
 ואין להקשות דא"כ מאי פריך שם: אמאי דחיק שמואל
 לאוקומה למתני' כר"י לוקמה כרבנן, ומאי פריך, כיון דס"ל
 כן י"ל, דשמואל לא הוי שביק רבנן וענד כר"י אי לאו
 דאשכח האי סתוול דמתני' כר"י. וז"ש בגמ': מאי דוחקא
 כו' — רשביא. וצ"ע דהא אמרינן בפ"ב דמגילה יח ב
 דשמואל חייש ליתידולא, ע"ש, א"כ מאי קאמר דשמואל לא

נ"ש וט"ז וגם דברי משנה לתוך כהן חינו נכונים ולא
 עיין דרשנ"א ועתיו סתוול קמיו סייח נהגיה ולא חור
 שידע כו' וס"ל דוקא נהגיה שחיו שלו קי"ל כרז ולאו
 נחתו דוקא קי"ל כשמואל: (כב) אינה מקודשת.
 ומסקנא דגמ' גס דס"ל לשמואל ידים שאין מוכיחות לא
 הוי ידים והכי אמרינן נגדריס ה' נ' לית' קסנר כו'
 חין כו' ומקליו חין נשועה ודאי דס"ל לשמואל כן ולאו

ועתיו סתוול קמיו סייח נהגיה וז"ל: מי שקנה קרקע אחת
 שני פעמים והובע (הלוקח את) המוכר במעות השניים כו'
 ואם אמר שידע ולקחה שני פעמים הדין עם המוכר דודאי
 נתן לו המעות לשם מתנה. וס"ל דוקא בהכיר שאינו שלו
 קי"ל כרב ולא באחותו דוקא קי"ל כשמואל פ.
 (כב) אם לא אמר „ל", הוי ידים שאין מוכיחות. ומסקנא
 דגמ' בקידושין ה' ב דס"ל לשמואל ידים שאין מוכיחות
 לא הוי ידים. דאיתא התם: אמר שמואל בקידושין נתן לה
 כסף ושוה כסף ואמר לה הרי את מאורסת הרי את (ל')
 לאינתו הרי זו מקודשת כו' וכן בגירושין נתן לה ואמר לה
 הרי את משולחת כו' הרי זו מגורשת כו'. ומקשינן: למימרא
 דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הויין ידים (בית יד
 אחיות הדבר אע"פ שאינו מוכיח אחיות לשון גמור כי הכא
 דקאמר הרי את מקודשת ולא קאמר למאן הויין ידים ואמר
 דלדידיה קדשה — רש"י), והתנן האומר אהא הרי זה
 נזיר והוינן בה ודילמא אהא בתענית קאמר ואמר שמואל
 והוא שהיה נזיר עובר לפניו (דודאי איתיה אף אני כזה
 קאמר אלמא בעינן הוכחה — רש"י), טעמא דנזיר עובר
 לפניו הא לאו הכי לא. ומסקינן: הכא במאי עסקינן דאמר
 ל'. ולפי מסקנת הגמ', רק אם אמר „ל", — מקודשת,
 אבל אם לא אמר „ל", — אינה מקודשת, דהוי ידים שאינו
 מוכיחות — דלא מוכח למי הוא מקדשה. והכי אמרינן
 בנדרים ה' ב. דאיתא התם ד' ב: אמר שמואל בכולן עד
 שיאמר שאני אוכל לך (בכל הני דתנני במתני' מזדר אני
 ממך מופרשני ממך כו' לא הוי גדר ועד שיאמר שאני
 אוכל לך לא מיתסר באותו דבר — רש"י). ושם ה' ב
 אמרינן: לימא ספכר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הויין
 ידים (דהכא הואיל ולא אמר ממש שאני אוכל לך אמרינן
 לא מוכחא מילתא דבאכילה קאמר ולא מיתסר באכילה —
 רש"י). ומשיבה הגמ': איין, (ר"ל: כן) שמואל מוקים לה

9 כונת דברי רבנו: לתרץ קושיה הש"ך בהו"מ שם סק"ז —
 והובא שם בביאור הגר"א סקמ"ה — שהקשה על הדין ההוא —
 דאמרינן דודאי נתן לו לשם מתנה — מהכיר בו שאינו שלו,
 דקי"ל כרב בב"מ י' ב דמעות פקדון. וע"ז כתב כאן רבנו, דס"ל
 דוקא בהכיר שאינו שלו קי"ל כרב, ונראה דכונתו כמ"ש
 בנתיבות המשפט שם בביאורים סקמ"ה, דשאני בהכיר שאינו
 שלו, דלא אמרינן דנתן לשם מתנה, משום דילי שנתן לשם תועלת
 האחריות דשכחא ופירי וגם יל' של תועלת ללוקח באכילה
 הפירות עד שיבא הטורף, אבל בכל דוכתי אמרינן דמעות מתנה.

ומ"ש רבנו: „ולא באחותו דוקא קי"ל כשמואל", בא לאפוקי
 מדעת הרא"ש שכתב בב"מ שם — והובא שם בש"ך — דדוקא
 בקידש אחותו קי"ל כשמואל דמעות מתנה, דשאני בין אחותו
 לנזירא, דבאחותו אמרינן שפני קורבתה נתן לה וע"ז כתב
 רבנו, דלפי הדין המובא שם מהג"ה, לא ס"ל כרא"ש, אלא בכל
 דוכתי — בר מהכיר שאינו שלו — אמרינן שמעות מתנה. ועיין
 בפתח חשיבה סק"ג, ובחזון איש אבן העזר הלכות קדושין סמ"ג
 ל"ח ס"ח ט"ה, ס"ה, ובשו"ת השלחן כאן סעיף כ"ה, כ"ו, ועיין
 בספר יד דוד לגבי דוד פרידמאן מקארלי ח"א דף ל"א ע"ב.

(תש' הרא"ש) (כג) חזל יש מחמירין ואומרים דהוי קדושין (תוס' נשואת הרא"ש ורמב"ם)

ביאורי הגר"א

נר מיעיל קנ"ס לע"ג דנזיר ס"ז ח' הג' להיפך כנר כ' תוס' שם נשם ר"ת דג' הפוכה היא ומשובעת שם ע"ש ד"ה ח"ש כו' וי"ש לכתובי הוי כמו למעוטי דהכי לשכתן נז"ק ס"ד ז' לכתובי דנר שחינו ומקיים ועתוס' שם ס"ג ח' ד"ה (דנר) [דנר] ולית כו' ול"ל לזה וכ"כ הרא"ש כלל ל"ה ס"ה ועיין רש"י נדרים שם והגמ"ר סוף גיטין ור"ש נקדושין שם: (כג) אבל יש כו'. כ"כ נשואת הרא"ש ס' תשע"ד ואלף רל"ד

שם ד"ה כחידלה כו' חלל דנזיר ז' ז' חמירין ליתא כו' ועתוס' שם ד"ה ח"ג חמירי כו' וכ"כ ר"ת. והרש"י גורם שם ליתא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הוי ידים לא נזמן כו' ומוציא משם ר"ת דשמואל ס"ל כן ול"ת ה' דחמירין נגיטין כ"ו חמיר שמואל כו' ול"ק נמי ודין כמש"ל י"ל דלענין כתיבה לשמה משום הוכחה ח"ל לשמה הרא"ש. ועי"ל דמלתא פסיקתא נקט הרא"ש ועי"ש למטה והכי ס"ל לרנא נדרים שם והלכתא כותבי

ברכת אליהו

מוכיחות לא הויין ידים. והקשה הרא"ם מה דאמרין בניסין כו' א: אמר ר"י אמר שמואל צריך שיניח (הכותב טופסי גיטין) אף מקום הרי את מותרת לכל אדם. ולא קאמר נמי שצריך שיניח "ורד"ן" — כמש"ל בסוגיא דנדרים, דאם ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים, צריך שיכתוב "ורד"ן". ותיירי הרא"ם דלעולם ס"ל לשמואל דצריך לכתוב "ורד"ן", מפני שצריך שיהיו ידים מוכיחות, אבל לענין כתיבה לשמה משום הוכחה איצ' ולשמה. דכיון ד"ורד"ן" לא הוי אלא משום הוכחה, סגי אפילו בלא לשמה. ולכן בכותב טופסי גיטין איצ' שיניח "ורד"ן", דזה אפשר גם שלא לשמה. והרשב"א תירץ דמלתא פסיקתא נקט. דלעולם ס"ל לשמואל שצריך לכתוב ולהניח אף מקום "ורד"ן", ואפ"ה לא מוכיר שמואל "ורד"ן", מפני שזה תלוי במחלוקת של ר' יהודה ורבנן (אי צריך "ורד"ן"), ושמואל מילתא דפסיקתא נקט — דבר שכו"ע מודים. ועמ"ש למטה. ולעיל הב' סוגיית הגמ' בנדרים המחלוקת של אביי ורבא אי ידים שאין מוכיחות הויין ידים. ולפי"ז הלכה דלא הויין ידים, דהכי ס"ל לרנא בנדרים שם, והלכתא כותבי לגבי אביי בר מעי"ל קג"ב. אע"ג דבנזיר סב א הגירסא להיפך. דכן איתא התם: כי יפליא למה לי לאיתויי ידים שאין מוכיחות דאיתמר ידים שאין מוכיחות אביי אמר לא הויין ידים רבא אמר הויין ידים. הרי דלפי גירסא זו ס"ל לרנא דהויין ידים. אולם כבר כתבו תוס' שם בשם ר"ת דגירסא הפוכה היא ומשובעת. ע"ש ד"ה איש כו', שכתבו דצריך לגרוס כמו בנדרים: אביי אמר הויין ידים ורבא אמר לא הויין ידים, ומי"ש בגמ': לאיתויי ידים שאין מוכיחות, הוי כמו למעוטי — דבידים שאין מוכיחות לא הוי הפלאה בנזירות, דהכי אשכחן בבב"ב פ"ב ל"איתויי דבר שאינו מקיים. ועתוס' שם סג א ד"ה דבר כו', שכתבו שם שצ"ל: "למעוטי", דמהיכא ס"ד למעוטי דצריך קרא לאיתויי. ואי' לזה, דגם אי גרסינן "לאיתויי", אפשר לפרש למעוטי, כמש"ל. וכ"כ הרא"ש כלל ל"ה ס"ה דידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים. ושם הביא גם דברי ר"ת הגמ'. ועיין רשב"א בנדרים שם. ומעין דבריו כמש"ל, איתא גם בהנהגות מרדכי סוף גיטין וברא"ש בקדושין פ"א ס"ב ע"ש [ולקמן בס"ק כ"ג מובא קצת מדבריהם עי"ש].

(כג) מיכ בתשובת הרשב"א סימן תשע"ד ואלף רל"ד

ה" עבד כר"י — דהוא יחיד נגד רבנן. ואפשר דרואק לחומרא עבד שמואל כחיד¹⁰. והר"א מומין תירץ דהכי פריך בנדרים, אע"ג דס"ל לשמואל כן — כר"י — לא הוי נקי למתני' כהכי — כחידאה. דהא בגיטין א' אמרינן שמואל כו', [דשמואל לא מוקים למתני' כרבי יוס', מפני דכחידאה לא מוקמינן]. ועתוס' שם ד"ה כחידאה כו', וז"ל: אע"ג דשמואל ס"ל בפ"ק דב"מ (דף יב ע"ב) כר' יוסי דעשו את שאינו זוכה כזוכה מ"מ מסתבר לאוקומי מתניתין אפילו כרבנן.

אלא דבנזיר כ כ משמע לכאורה ששמואל סובר ידידים שאין מוכיחות הויין ידים. דהגמ' מקשה — אהא דתנן האומר אהא הרי זה נזיר דילמא אהא בתענית קאמר. ומתריך שמואל: כגון שהיה נזיר עובר לפניו. ושואלת הגמ' לימא קסבר שמואל ידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים. ומשיבה הגמ': אמרי בזמן שנוזר עובר לפניו ליכא לספוקא במילתא אחרינא אבל ודאי אין הנזיר עובר לפניו אמרינן דילמא אהא בתענית קאמר. כלומר: דלעולם סובר שמואל ידידים שאין מוכיחות הויין ידים, והא דבעינן נזיר עובר לפניו, דבלא נזיר עובר לפניו לא הוי הוכחה כלל, דדילמא אהא בתענית קאמר, ולא הוי ידים שאין מוכיחות, דלא הוי "יד" כלל. הרי דלפי סוגיא זו, ס"ל לשמואל ידידים שאין מוכיחות הויין ידים. ועיין תוס' שם ד"ה ה"ג אמרי כו' וכ"כ ר"ת בפנינו שם בתוס' לא כתבו בשם ר"ת. ולפי גירסת התוס', ס"ל לשמואל ידידים שאין מוכיחות לא הויין ידים. דהתוס' גורסים בתירוצ הגמ': אמרי אין (ר"ל: כן) בזמן שהנזיר עובר לפניו כו'. ולפי תירוצ זה, ס"ל לשמואל ידידים שאין מוכיחות לא הויין ידים, ולכן בעינן שיהא נזיר עובר לפניו, ומבארת הגמ' דבנזיר עובר לפניו הויין ידים מוכיחות דליכא לספוקא במילתא אחרינא. והרשב"א גורם שם: לימא קסבר שמואל ידידים שאין מוכיחות הוי ידים לא בזמן כו'. דקושיית הגמ' היא, דלימא ששמואל סובר שידים שאין מוכיחות הוי ידים, ולכן בנזיר עובר לפניו הוי נזיר, אע"ג דאיכא לספוקי דילמא אהא בתענית קאמר, ולכן סברה הגמ' דהוי ידים שאין מוכיחות. ומתרגת הגמ', דבנזיר עובר לפניו הוי ידים מוכיחות — דליכא לספוקא במילתא אחרינא. ומביא הרשב"א משם ראי' דשמואל ס"ל כן — ידידים שאין

10 פלא שלא הביא רבנו שכיכ שם רש"י בדי"ה דחייש ליחידאה. וז"ל: במקום שהיחיד מחמיר ורבים מקילין. ואח"כ ראייתו שהעיר

על כך בספר "שלמי נדרים" (חילא תרמ"א) על נדרים בדה ה כ.

באר הגולה

והראש כלל ל"ו). מ ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושין הרי זו מקודשת.

מ טור ודברי אבן

הראש דס"ל דהוי ידים טפי ונזיר עונור לפניו.

ביאורי הגר"א

אפי' לרצון כו' וכן ס' ו' ח' וספוקי ומספקא לן הי הוה מוכיחות כתי' דרצא בנדרים שם או לא ס"ל לרצא כרצון ודיתוייתא הוה ובעי למפשטא ונזירי רצא ענינו ולא אפשיטא חלל שהסוג' מתחלפות דבגטין שם ו' דפליגי בודין ובנדרים שם ו' דפליגי במינאי וכו' הרשב"א והר"ן דנתרומיהו פליגי ורצו בזה הס' ח"ד כיון דמספקא לן בודין ה"ס מינאי והרמב"ם ס"ל כסוגיא דנדרים דהלכה כרצון וא"ל לא ודין ולא מינאי שם דפשיטא מה' גירושין גופו של גט הרי כו' ואע"ג שצטופס הגט כ' ודין לכתחילה הוה וס"ל דהאיבעי נפשטא וסוגיא דנדרים וכו' שם כיצד כ' לה הרי את משולחת כו' ולא כ' ונאי וכן ו' בסוגי' דקדושין דמשני דקאמר לי ולא משני נמי דקאמר ונאי וי"א אע"ג דנאי לא בעינן כסוגיא דנדרים וקדושין מינאי ודין צעיל לא נפשטא משום דשם לא מוכיח

ונתשבות הרמב"ן סי' ק"ל והיא תשובת הרשב"א כידוע ואזיל הרשב"א לשיטתו שם דקדושין שם וקיי"ל כרצא והלכך כלן אינה מקודשת ומיהו איכא לנויור דהושטין לה ונריכה גט ותדע לך דלף בגיטין היכא דלא כ' ודין ומספקא מכהונה ותפסי קדושין מספק וטעמו דהא איבעי לן בגיטין פ"ה ב' אי צעינן ודין כו' וכ"כ הר"ן בקדושין שם בשם י"א אע"ג שדחא שם כמ"ס למטה הרשב"א לא דחא חלל שם הסברה זו בשם י"א ולפי שם סברה זו דאחרונה כ' הוסיף שדעת הרשב"א דלינה ונקודת חלל הרשב"א נתשובה למעשה ששם לסברה הראשונה ולכן לא כ' הריצ"ש תשם הרשב"א דלא כמ"ס צנז"ה לדחות דברי התשובה לגמרי וכ"כ הגמ"ר סוף גיטין חלל ס' הראשונה ס"ל כמ"ס הרשב"א בשם י"א והר"ן דדוקא בגירושין איבעי להו וכמ"ס בנדרים שם ורצא חזר חלל לחזרי

ברכת אליהו

שם ז א אמרו דרבא ס"ל בעלמא ידים שאין מוכיחות לא תויין ידים, ובגט יכול לסבור דלא בעינן ודין דיהוי ליכי מינאי כו'. ולפיכך בגיטין פה ב מסתפקת הגמ' אי בעינן „ודין“, משום דספוקי מספקא לן אי בלא „ודין“ הוה מוכיחות כתי' דרבא בנדרים שם, או לא ס"ל לרבא כרבנן, ודיתוייתא היא — הא דאמרו בנדרים דרבא אמר אנא דאמרי אפילו לרבנן כו'. ובעי למפשטא מדברי רבא עצמו ולא אפשיטא.

אלא שהפסגות מתחלפות : דבגיטין שם ב' דפליגי ב„ודין“. ובנדרים שם ב' דפליגי ב„מינאי“, וכ' הרשב"א והר"ן דבתרומיהו פליגי, ושתי הסוגיות הללו כל אחת מגלה על חברתה, דפליגי ב„ודין“, וב„מינאי“. ולהלכה רבו בזה הסברות : איכא דאמרי כיון דמספקא לן ב„ודין“, הו"ה במינאי. והרמב"ם ס"ל כסוגיא דנדרים דהלכה כרבנן, וא"צ לא ודין ולא מינאי, שכתב בפ"א מה' גירושין ה"ד : וגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם. ולא הזכיר לא „ודין“ ולא „מינאי“. ואע"ג שצטופס הגט שם פ"ד הלכה י"ב ודין כו', לכתחילה הוה. וס"ל דהאיבעי דבגיטין שם אי בעינן „ודין“ מפשטא כסוגיא דנדרים שם, דלא בעינן. ולכן כתב הרמב"ם שם פ"א ה"ד : כיצד כתב לה הרי את משולחת כו' הרי זו מנורשת. ולא כתב „מינאי“. וכן מ' כסוגיא דקדושין שם [הג"ל בס"ק כ"ב], דמשני [לענין קידושין] דקאמר „לי“ ולא משני גמ' [לענין גירושין] דקאמר מינאי. וי"א אע"ג ד„מינאי“ לא בעינן כסוגיא דנדרים וקידושין, מינאי „ודין“ בעינן, מפני דהוה בעיא דלא אפשטא [בגיטין שם. ואי אפשר לפשוט „ודין“, מ„מינאי“] משום ד„ודין“ בעינן, חלל מוכיח כלל, דבלי „ודין“ אמרי דברבורא מנאי כמשי"ש. ומינאי לא בעינן, דבלא „מינאי“ מוכתא מילתא דהוא המגרש, דאין אדם מגרש אשת חברו. וי"א אע"ג דמספקא ב„מינאי“, ו„ודין“ כנ"ל מ"ס מחזיקא דמסכת קידושין [באומר הרי את משולחת כו'] איצ, „מינאי“, כיון ד„מינאי“

ובתשובות המיוחסות לרמב"ן סימן ק"ל והם תשובות הרשב"א כידוע. ואזיל הרשב"א לשיטתו, שכתב בקידושין ה ב, וי"ל : וקיי"ל כרבא והלכך לענין קדושין אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לה לי אינה מקודשת ומיהו איכא למימר דהושטין לה וצריכה גט ותדע לך דהא בפרק המגרש אמרינן דהיכא דלא כתב לה ודין דיהוי ליכי מינאי הויין ידים שאין מוכיחות ולר' יהודה דבעי ידים מוכיחות אינה מגורשת ואפ"ה מסתברא דהיכא דכתב לה הרי את מותרת לכל אדם ושאר תורפיה דגט חירשין לה ואי פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה ממנו גט ונפסלת מן הכהונה כו' עכ"ל. וטעמו דהא איבעי לן בגיטין פה ב אי בעינן „ודין“ או לא, ולא נפשטא האיבעיא, ולכן אזלינן לחומרא. וכ"כ הר"ן בקדושין ה ב בשם י"א, אע"ג שהר"ן דחה שם סברה זו כמ"ס למטה, הרשב"א לא דחא, אלא שכתב סברה זו [דלא צריכה גט] בשם י"א, חלפי שכתב סברה זו באחרונה, כתב המ"ס — בריש פ"ג מה' אישות — שדעת הרשב"א דאינה מקודשת. אבל הרשב"א בתשובה למעשה [הג"ל] חשש לסברה הראשונה שצריכה גט. ולכן לא ב' הריב"ש משם הרשב"א. [שהריב"ש בתשובה סימן י"ח הביא רק שהרמב"ן ס"ל דאינה צריכה גט, ולא הביא זה בשם הרשב"א, מפני שהרשב"א מחמיר למעשה להצריכה גט]. דלא כמ"ס בבב"ה לדחות דברי התשובה [שמצריכה גט] לגמרי. וכ"כ הגמ"ר סוף גיטין [שהביא שם דעה זו להחמיר לענין ידים שאין מוכיחות, ואלו הם המחמירים ואומרים דהוי קידושין שהביא בהג"ה]. אבל סברה הראשונה שהביא מחבר — שאינה מקודשת, ס"ל כמ"ס הרשב"א בשם י"א והר"ן הג"ל, דדוקא בגירושין איבעיא להו בגיטין פה ב אי בעינן „ודין“, משום דאין אדם מגרש אשת חברו, ולכן יש סברה לומר דלא בעינן „ודין“, אבל בעלמא ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וכמ"ס בנדרים ה ב : ורבא אמר אנא דאמרי אפילו לרבנן כו' [כנ"ל בס"ק כ"ב]. וכן

באר הגולה

נ (כו) ואם קידש תחלה אשה אחת קדושין גמורים ואמר לאחרת בפניה תהא מקודשת ולא אמר לי ידים מוכיחות (פי' כמו שהלוחזק צנית יד הכלי מושך עמו הכלי עמו כן אלה הדברים מוכיחין שמושכים אחרים לשון לי) ניגהו וחוששין לקדושין.

ביאורי הגר"א

מוולעת צהו וצזה ניהא הא דפריך צנדרים שם ומאי דוחקי' כו' לוי לא ס"ל דאף צלל אוכל לך הוי הוכחה קצת ולפי' אף צניי מודה צקדושין צלל אומר לי דאינה מקודשת וצזה ניהא דדחיק צניי צקדושין דאמר לי וכי לא ניהא לי' טפי לאוקומל דשמואל כותי' ולפי' אף צניי דנזיר כמו שחוקים ריב"ש שם הני' כח"ש צתוס' שם והגמ"ר סוף גיטין מ"ט צקדושין לית חלק דפליג וערש"א צקדושין ור"ן שם ובגיטין ונדרים ור"ש צתוסה שם וצתוס' שם צנדרים ה' נ' ד"ה וזמלי כו' : (כד) ואם קידש כו' טור צס הרמ"ה והטעם דהוי כמו נזיר עובר לפניו וכ' וחסשין לקדושין משום דיש לחלק ציניהם. עכ"י אלל נראה דודאי מוכיח לגמרי הוי וכח"ש חוס' צנדרים ו' נ' ד"ה או דלמא ורס"ש צפי' שם דאי הוי פשיטא

כלל דצנדרה מגרש כח"ש שם וי"ל חש"כ דמסקפא ציניהלי וודין כח"ש. מ"מ צהאיל צקדושין ח"ש מנלי כיון דמנלי כתוב צגיטא הוי ידים מוכיחות דלא גרע מנזיר עובר לפניו כיון דמסר לה גיטא וכ' שם מנלי וכ"ה צה"ג ור"ף שם דחזירו צגירושין כלן מנלי וצקדושין כ' דחזרו לי וכן הרמ"ש כח"ל ולס' הרמב"ם הג"ל ניהא הא דאמר שמואל ונריך שיכית מקום הרי כו' ולי' מנלי ולא ודן ומ"ש כלן וכן צגירושין לא קאי צידים מוכיחות דלי לא האזכר שם. ולר"י שיעה אחרת דהא אמרינן צנזיר שם ליתא כו' ומסיק דלא צעין היינו ידים מוכיחות לגמרי אלל מוכיחות קצת צני' כח"ש אמרי צומן כו' ולכן צני' צקדושין לי ולי' לי וצנזיר דוקא עובר לפניו דהוי הוכחה לגמרי ה"ה הוכחה מוולעת אלל דלא אשכחן הוכחה

ברכת אליהו

דוחקיה כו' [כח"ל בס"ק כ"ב משום] דליה לא ס"ל דבעינן הוכחה גמורה, ולכן מקשה הגמ' — למה מוקים שמואל המתני' כר"י דבעינן שיאמר, "שאני אוכל לך" — דאף בלא שיאמר שאני אוכל לך הוי הוכחה קצת, ולשמואל סגי בחוכחה קצת. ולפי זה אף אב"י — דאמר בצנדרים שם ידידים שאין מוכיחות הויין ידיים — דהא דאמר אב"י ידיים שאין מוכיחות הויין ידיים, היינו במוכיחות קצת, ובלא, "לי" לא הוי הוכחה כלל, וצזה ניהא, דדחיק אב"י בקדושין שם, ומתריץ דאמר, "לי", וכי לא ניהא ליה טפי לאוקומל דשמואל כותיה ידידים שאינן מוכיחות הויין ידיים. ולפי הג"ל ניהא, דלענין, "לי", גם אב"י מודה דבעינן. ולפי זה אף לגירסא כנזיר שם כמו שמקיים ריב"ש שם הגירסא כח"ש בתוס' שם והגמ"ר סוף גיטין, [דלפי גירסתם יוצא ידידים שאינן מוכיחות הויין ידיים], ס"מ בקדושין לית מאן דפליג דבעינן שיאמר, "לי", דבלא, "לי" לא הוי הוכחה כלל. והא דאמרינן בנזיר שם דהויין ידיים היינו במוכיחות קצת. ובכל הדברים ש' ערש"א בקדושין שם ור"ן שם ובגיטין ונדרים ור"ש בתשכ"ה כלל ל"ה ס"ה וצתוס' שם צנדרים ה' ב ד"ה ואמאי כו'.

כתיב צגיטא, הוי ידיים מוכיחות, דלא גרע מנזיר עובר לפניו דהוי ידיים מוכיחות, והו"ה הכא הוי ידיים מוכיחות בלא אמירת מינאי, כיון דמסר לה גיטא, וכתוב שם, "מינאי". וכ"ה כח"ג ור"ף, שלא חזכירו צגירושין כאן [במסכת קידושין באומר הרי את משולחת כו'] מינאי, ובקידושין כ' דאמר, "לי". וכן הרמב"ם כח"ל, [שלענין קידושין כ' בפ"ג מה' אישות, "לי", ולענין גט לא כ' "ודין" ולא מינאי. ולרמב"ם החילוק הוא בין, "לי", ל"ודין", ו"מינאי", כח"ש לעיל]. ולס' הרמב"ם הג"ל ניהא הא דאמר שמואל בגיטין כו' א : וצריך שיניח מקום הרי את מותרת לכל אדם, ולא קאמר, "מינאי" ולא, "ודין", מפני שלענין גט ס"ל לשמואל דלא בעינן, דבלא, "ודין" ובלא, "מינאי" הוי מוכחא מילתא. ומ"ש שמואל כאן במסכת קידושין : וכן צגירושין כו', לא קאי אידים מוכיחות — דכמו דבעינן בקידושין, "לי" משום ידיים מוכיחות, כמו"כ בעינן צגירושין, "מינאי", איז הדבר כן, ד"לי" לא חזכר שם בדברי שמואל, אלא הגמ' מתרצת דברי שמואל דאמר, "לי", והא דאמר : וכן צגירושין כו', היינו דכמו בקידושין בעינן שיאמר לשון שמשמעו שהוא לוקח אותה, כמו"כ צגירושין, בעינן לשון שמשמעו שהוא מגרש אותה, ולא שהוא מתגרש ממנה.

(כד) כ"כ השו"ר בשם הרמ"ה. והטעם דהוי כמו נזיר עובר לפניו [דהוי ידיים מוכיחות כח"ל בס"ק כ"ב ועמ"ש ש.]. וכתב שם הרמ"ה : וחוששין לקדושין [משמע דלא הוי ודאי קידושין], משום דיש לחלק ציניהם. עכ"י שכתב : ומדכתב וחוששין לקדושין משמע דאינה מקודשת גמורה ונראה שהטעם מפני שיש לחלק ציניהם דהתם כיון שאומר אהא ונזיר עובר עליו מוכחא מילתא ודאי דאהא נזיר קאמר אבל הכא כיון דקידש לעצמו אחרת בפניה כי אמר לאחרת תהא מקודשת לא מוכחא מילתא כולי האי דלעצמו קאמר דאיפשר דלחבירו הוא רוצה לקדשה שהוא כבר קידש אחת ותרתי למה ליה הילכך ספיקא הויא, עכ"ל. אבל נראה דודאי

ולר"י שיעה אחרת : דהא דאמרינן בנזיר ב ב : לימא קסבר שמואל ידיים שאינן מוכיחות לא הויין ידיים. ומסיק [לפי גירסת חתום] והרשב"א הג"ל בס"ק כ"ג] דלא בעינן, היינו ידיים מוכיחות לגמרי, אבל מוכיחות קצת בעי, כח"ש : אמרי צומן כו' [דבלא נזיר עובר לפניו לא הוי אפילו מוכיחות קצת, ולכן בעינן נזיר עובר לפניו]. ולכן בעי בקידושין, "לי" מפני שבלא, "לי" לא הוי אפילו הוכחה קצת. ולאו דוקא, "לי" — דהוי הוכחה גמורה, וה"ה בנזיר [לא בעינן] דוקא נזיר עובר לפניו, דהוי הוכחה לגמרי, ה"ה הוכחה ממוצעת סגי, אלא דלא אשכחן הוכחה ממוצעת כהו. וצזה ניהא הא דפריך על שמואל צנדרים שם : ומאי

ה ס (כה) יש מי שאומר שאם כשנתן לה הכסף אמר לה הריני נותנו לך בתורת קדושין הוי כאומר לי. הנה: (כו) וצריך שיאמר לה לשון המוכיח להנא (כז) כגון שאומר הרי

באר הגולה
ס הרי"ג נחש' ס'
ס.

ביאורי הגר"א

שהתחיל אצל כלן דבור שלם הוא אע"פ שאין מוכיח ומי המקדש ומי המתקדשת מי"מ הוא מוכיח כמ"ש ס"ד ז' לא שנק' כו' לא שנק' כו' ואם כ"כ ח' דחני רב ט"ווי כו' ויד מוכיח הוי ומי"מ לא אפסטה בנדרים ו' ז' זיד מוכיח אי הוה יד נקדושין וכן מסיק ברי"ג שם ועמ"מ: (כו) וצריך כו'. כמ"ש בנתיב ל"ג ח' ת"ר כו'

לן דיש יד הוי יד מוכיח כיון דקידש אחרת קדושין גמורין אלא דהלכינו' שם לא נפסטה וכמ"ש הר"ן שם בדי"ה ונו חלי דשמואל כו' וכ"כ הרמב"ם ונלמא לי הוי כמו ולת נמי וכ"כ תוס' ד"ה חדל בזה יש ספרים כו' דלא כרס"י שנתפרש בדרך תת"ל: (כה) יש מי כו'. דל"ן נק' יד שאין מוכיח אלא נמי אלינו גומר הדבר

ברכת אליהו

כתב דהוי קדושין גמורים]. ובדאמר "לי" הוי כמו ואת נמי ¹¹.

(כה) דאין נקרא יד שאין מוכיח אלא במי שאינו גומר דבר שחתחיל, אבל כאן דבור שלם הוא, אע"פ שאין מוכיח מי המקדש ומי המתקדשת, מי"מ הוא מוכיח דלעצמו מקדש ושו"א המתקדשת, דלא שביק איניש מצוה דנפשיה ומידי דרמי עליה ועביד מידי דלא רמי עליה. כמ"ש בקידושין פ"ב: ה' המקדש את בתו סתם אין הבגורת בכלל. ומפרשין לה בגמ' אליבא דרבא כגון שאין שם אלא גדולה וקטנה, וכגון גדולה שויתיה שליח, מהו דתימא כי קא מקבל קדושין אדעתא דידה קא מקבל קא משמע לן לא שביק איניש מידי דאית ליה הנאה מיניה ועביד מידי דלית ליה הנאה מיניה ומקשינן: מי לא עסקינן דאמרה ליה קדושי לך. ותריצין: אפילו הכי לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה. ושם נב' א: דתני במבוימי לזה חמשה בנים ולזה חמשה בנות ואמר אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני כל אחת ואחת צריכה חמשה גיטין כו'. ולא אמרינן דהוי ידים שאין מוכיחות — אע"פ שאין מוכיח בדיבורו מי מהן המקדשת ולמי מן האחים היא מקודשת. אלמא כיון שהדיבור שלם בלשון קדושין — שהוא מקדש אחת לאחד — חייל קדושין וכל אחת בספק קדושין לכל אחד. והכא נמי כיון שהדיבור שלם הוי יד מוכיח. ולא דמי לס"ד בלא אמר לי דהתם שינה מלשון בני אדם ואין זה דיבור שלם. ומי"מ לא איפשטא בנדרים ו' ב' ביד מוכיח אי הוה יד בקדושין [כג"ל בס"ק כ"ד, ולכן בנידון דידן לא הוי ודאי קדושין רק ספק קדושין]. וכן מסיק בריב"ש סימן רס"ו. ועמ"מ [ס"ק יד שגם הוא הביא דלא הוי רק ספק קדושין] ¹¹.

(כו) כמ"ש בגיטין זכ' א לענין ביטול גט, שצריך שיאמר לשון המוכיח להבא. דאיתא התם: ת"ר בטל הוא אי אפשי בו (משמע בטל יהא וכן אי אפשי בו — רש"י) דבריו

מוכיח לגמרי הוא, דכיון שקידש אחת ואומר לאחרת בפניה תהא מקודשת, הוי כאומר לה שתהי מקודשת לו כמו שהראשונה מקודשת לו. וכמ"ש תוס' בנדרים ו' ב' ד"ה או דלמא והרא"ש בפירושו שם. דאיתא שם בגמ': בעי רב פפא יש יד לקידושין או לא כו' כגון דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי ואמר לה לחבירתה ואת מי אמרינן ואת נמי אמר לה לחבירתה ותפסי בה קידושין לחבירתה או דלמא את חזאי אמר לה לחבירתה ולא תפסי בה קידושין בחבירתה. ומקשה הגמ': ומי מיבעיא ליה לרב פפא והא מדאמר ליה רב פפא לאב"י מי סבר שמואל ידים שאין מוכיחות הויין ידים מכלל דס"ל לרב פפא דיש יד לקידושין. ומתרתא הגמ': חדא מגו מאי דס"ל לשמואל. וכתבו שם התוס' והרא"ש דאי הוה פשיטא לן דיש יד הוי — ע"ש אמירתו, ואת" — יד מוכיח כיון דקידש אחרת קדושין גמורין. אלא הא דכתב הרמ"ה, "וחוששין לקדושין", ולא כתב דהוי קדושין גמורים, הוא משום דהאיכבעיא שם לא נפשטא אם יש לקדושין או לא. והא דמתרתא הגמ' שם: חדא מגו מאי דס"ל לשמואל, הוא דלא ברש"י שמפרש בדרך תת"ל — דהכי קאמר מי ס"ל לשמואל דיש יד לקידושין ואם ת"ל דיש להן יד מי בעינן ידים מוכיחות או לא. ולפי"ז צריך לפסוק כאת"ל — דיש יד לקידושין. והרמב"ם ג"כ פסק בס"ד מה' אישות ה"ב דהיא ספק מקודשת, והיינו משום דלא נפשטא הבעיא. ואם לא הרמב"ם מפרש כרש"י — דרב פפא את"ל קאמר — ה' הרמב"ם צריך לפסוק כאת"ל ¹⁰. אלא דמפר' בתירוצ הגמ' כמ"ש הר"ן שם ברי"ה מגו מאי דשמואל כו', דנהי דרב פפא מספקא ליה דדלמא אין יד לקידושין כלל מיהא לא מצי לאקשווי עליה דשמואל דדלמא איהו ס"ל דיש יד אלא אקשי ליה דידה אדירה. וכ"כ תוס' ד"ה חדא בשם יש ספרים כו'. [ולפי"ז לא נפשטא האיבעיא באת"ל, ונשאר בספק אם יש יד לקידושין. ולכן כ' הרמ"ה לשון, "וחוששין לקדושין", ולא

¹⁰ וראה בלחם משנה שם מ"ש בזה. ועיין גם בספרי הכללים מ"ש אודות את"ל שאינו מפורש בגמרא אי הוי פשיטא.

¹¹ ועיין בספר יד דוד לג"ר דוד פרידמאן מקארלין ח"א דף כ"ז ע"א וז"ל: והא דמהני שם בקדושין (דף ס"ד ודף י"ב הג"ל) התם שאני שדיבור המקדש היה דיבור ברור שרוצה לקדש איזה שירצה האם ליתן לו וכיון שדיבור המקדש ברור בהמקדשת אין צורך שום דבר רק שתתקדש לכן מהני הוכחות ובמקום שאין הוכחות מבוררות הוי ספק משא"כ בהמקדש דצריך שדיבור ויעשה הקנין ובמא דדיבור אין עושה הקנין וכו' לכן אם אינו מוכיח לא הוי יד כלל ובמבוא מספקא לן בנדרים אם מהני או לא ודוק בזה וכו' ועל דעתי נתכונן לזה הגאון הקדוש ר"א מוה"ל ז"ל בס"ק הג"ל וכו' עכ"ל.

11 בספר. "פסקי הגר"א" כתב בהעז רבנו — על דינו של הרמיה — דהוי קדושין גמורין. ולי נראה כמו ש' בפנים. דגם לדעת רבנו הוי ספק קדושין, לא משום שאינו יד מוכיח, אלא משום הספק אם יש יד לקדושין. וכ"כ בערוך השלחן סימן ל"ו ס"ק ט"ו בדעת רבנו ועי"ש. ומ"ש רבנו: "ובדאמר לי הוי כמו ואת נמי", נראה דכוונתו שאם אמר "ואת לי", הוי כמו "ואת נמי", דאמרו שם בנדרים והיינו קידושין עצמן. ולא יד, ודו"ק.

באר הגולה

ע מיוחד דשוחטל סס.
פ סס ד' ר' ע"ה.
צ גרייטל סס דף ה'
ע"ב.
ק טור ודברי אביו
הרא"ש סס נפסקו
משום דלא גרע ונתן
לה נשתיקה.

הן קדושין (כח) או קדושין וסיו (כט) כלל אמר הן קדושין לחוד אינו כלום (צ"י נסח תש"ו הר"י דוראן). ו ע אמר לה הריני אישך. הריני בעליך הריני ארוסך אינו כלום (לא) אפילו היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין פ משום דכתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו (לא) נתן הכסף לה' ואמר לו הרי את חמי ולא אמר נתן מקודשת לי אין זה כלום הנהות אלפסי פ"ק דקדושין). ז נתנה היא לו כסף ואמרה הריני מקודשת לך אינה מקודשת. ח נתן הוא ואמרה היא (לב) אם היה מדבר עמה על

ביאורי הגר"א

ז' דלסר לה כו' (ומוס' [ועתוס'] ז' ח' ד"ה ונפשו כו' ועתי' (ל) אפי' היה כו' רא"ש וטור דהני לישנא גריעי משתיקה. (ס) סס: (לא) נתן הכסף כו'. והתורה אמרה כי (ס) איש אשה וכן גמ' אמרינן נתן מקודשת לי והוי כאמר הריני אישך כו' אפי' היה מדבר עמה ויודעים שלש קדושין נתן אינו כלום כיון שלא אמר כמ"ש בתורה ותורה אמרה את נתי נתתי כו' ולא את עצמי דלא כח"מ: (לב) אם היה מדבר כו'. דאמירתה לא גרע משתיקה. הרא"ש סס:

למיוחד כו': (כו) כגון כו'. סס ז' איצט להו כו' מ"ש מה"ה כו': (כח) או כו'. סס יאה חרס ודלל אצט' להו אלל ה"ה חרס משום דלומר הרי ודוקל נטל הוא שתי לשונות ו'. כלל תוס' סס ד"ה מ"ש והרא"ש סס כתב דל"ד לגמרי להקדש דהא חרס הוא לא אמר כלום וכ"ש חרס לנד מוליצט' סס נטל לנד ובהקדש הקדש לנד סג' כמ"ש ל"ד ז' וכ"ש נהוא הקדש או הקדש הוא וה"ה לקדושין דהא לשון הקדש הוא כמ"ש נקדושין

ברכת אליהו

בחדש. ועתו' שם ז א ד"ה נפשו כו', דכתבו שם דמחמת גמ' זו — דמקודשת בלשון הקדש — מקשה שם הגמ' דקידושין צריך להיות כהקדש דליפשוט קידושין בכולה. וה"ה כאן אם אמר „הן קידושין“ הוי קידושין כמו בהקדש. ולא כמ"ש בהג"ה הן קידושין לחוד אינו כלום. ועתי' [סקט"ו] שגם הוא כתב דבקידושין מהני לשון זה דלא כמ"ש בהג"ה¹². (ל) בבאה"ג ציין בסעף זה לדברי הגמרא בקידושין ה ב ו א. אבל מ"ש המחבר: אפילו היה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין, הוא מדברי הרא"ש שם פ"א ס"ב והספור. וכתב שם הרא"ש הטעם דהני לישנא [צ"ל לישנא] גריעי משתיקה (שחזר מדעתו הראשונה — קרבן נתנאל). (לא) דהתורה אמרה כי יקח איש אשה (דברים כב, יג) ולא את אביה דהיינו חמי. וכן בגמ' בקדושין ט ב אמרינן: נתן מקודשת לי דצריך לומר בלשון שמשמעותו שמקדש את בתו. ואם אמר לאביה הרי את חמי הוי כאומר הריני אישך כו', דאינו כלום אפילו ה' מדבר עמה כו', כנ"ל בסעף זה, משום דכתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו. וה"ה אם אמר הרי את חמי, לא מהני — אפילו ה' מדבר עמה, ויודעים שלשם קידושין נתן אינו כלום, כיון שלא אמר כמ"ש בתורה, ותורה אמרה: את בתי נתתי לאיש הזה (שם, טו), שצריך להקנות את בתו ולא את עצמו. ולא כח"מ [שכתב בס"ק י"ז דאפילו בלא דיבר עמה על עסקי קידושין יש לחוש לקידושין, משום דהוא דרך רמז שיקנה בתו. ולפי מה שכת' לעיל אפילו אם דיבר עמה לא אמר כלום, דאמנם אביה הוא המקנה, אבל הבעל צריך שיאמר בלשון שהוא קונה את בתו, ולא שיקח את אביה]. (לב) דאמירתה לא גרע משתיקה. — הרא"ש שם [פ"א

קיימין; פסול הוא אינו גט לא אמר כלום. ופרכינן: למימרא דבטל לישנא דליבטיל משמע כו'. ותרין אביי: בטל שתי לשונות משמע משמע דבטל ומשמע דליבטיל גבי גט לישנא דמהני ביה קאמר. וכמו"כ בקידושין בעינן שיאמר דבר שמשמעותו להבא. (כו) בגיטין לב ב איבעיא להו הרי הוא חרס מהו (להבא משמע או לשעבר משמע — רש"י) א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי ליה רבי אחא בריה דרבא לרב אשי מאי שנא מחרי הוא הקדש (דקיי"ל דהוי הקדש כו' אלמא להבא משמע — רש"י). (כח) בגיטין לב ב: גט זה כו' יהא חרס יהא כחרס דבריו קיימין. (כט) בגיטין לב ב: חרס הוא כחרס הוא לא אמר כלום. וחי' „הוא חרס“, מולא אכע' להו שם אלא „הרי הוא חרס מהו“, משום דאמר „הרי“ ודוקא „בטל הוא“ שתי לשונות משמע, כנ"ל בס"ק כו. אבל „הוא חרס“ הוי רק לישנא לשעבר. אבל תוס' שם ד"ה מ"ש והרא"ש שם פ"ד ס"ב כ' דלא דמי לגמרי להקדש. דהא „חרס הוא“ לא אמר כלום, וכ"ש „חרס“ ודבר, מדאיבעי' שם ב„בטל“ לבד אי הוי לישנא לשעבר, או דילמא הוי כ, בטל הוא“ דדבריו קיימין. הרי חזינן דבלא דאמירת „הוא“ גריעא. ואם „חרס הוא“ לא אמר כלום, כ"ש ד„חרס“ לבד לא אמר כלום. ובהקדש, אם אמר „הקדש“ לבד סגי, כמ"ש בנדרים לד ב, וכ"ש באמר „הוא הקדש“, או „הקדש הוא“ דמהני. ולפי דברי התוס' והרא"ש ה"ה לקדושין [מהני אם אמר „הן קידושין“ לחוד], דהא קדושין לשון הקדש הוא, כמ"ש בקדושין ב ב: ומאי לישנא דרבנן (מקדש) דאמר לה אכיע

שאפשר לדחות ראית רבנו מתוס' דקדושין ז א הג"ל, ש"ל שקידושין דינו כהקדש על פשוטותיהם על גוף האשה כהקדש, אבל הכסף בעצמו אין בו שום חזרהא שישוה להקדש. ולדעתו לא הוי אלא ספק קדושין. וסיים שם: והכ"ז בענינים אלו צריך

12 ועמ"ש על דברי הח"מ ב„מקנה“ וב„אבני מילואים“. ובהתחלת דברי הח"מ משמע דהוי קידושין ודאי. ומסוף דבריו מ' דיש רק לחוש לקדושין. ומדברי רבנו מ' דהוי קידושין ודאי. ועיין בספר יד דוד לג"ר דוד פרידמאן מקארלין ח"א דף כ"ז ע"א שכתב

באר הגולה

עסקי קדושין הוי ודאי קדושין ואם לאו הוי ר ספק קדושין (לג) ואם ענה הבעל הן בשעת נתינה הוי ודאי קדושין אפילו ש אין עסקין באותו ענין. ט (לד) נתנה היא ואמרה לו הילך דינך זה מתנה ואתקדש לך ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת לי כהנאה זו שקבלתי ממך מתנה אם אדם חשוב הוא הרי זו מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נתנה ממנה ובהנאה זו הקנתה עצמה לו א (לה) וצריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב להתירה בלא גט

ר כלישנא נתרם שם
נמרל.
ש שם נשם הרמ"ה.
ת ל' הרמז"ס שם
נפ"ה כמר זוטרא
משני' דרנא וכדמפרש
שם.
א טור נשם חזו הרמ"ה שם נפסקיו.

ביאורי הגר"א

כ"ל. לשון הרמז"ס וכשיטת הר"ף שכתב שם וכן אם נתנה היא ולאמר הוא לל הוי קדושין וכתב הרשב"א דר"ל אפילו בלדס חסון דהא חמירין שם ז' ח' דלדס חסון מקודשת דוקא בשחר הוא ואל"ל התקדש לי כהנאה זו שאני מקבל ממך מתנה זו וכן פי' ר"ח שם ואל"ל ה"ל נתן הוא ולאמר הוא לל נתנה היא ממש ולאמר הוא אינה מקודשת כלל כ"ל. וכתב הרמז"ס תרי"ג כ' אפי' חר ולאמר לה אינה מקודשת עד שתאמר נתתה ואתקדש אני לך כלישנא דרנא ע"ש וע"ל סימן כ"ט סעיף נ"ג: (לה) וצריך חקירת כ"ל. עיין רש"י שם ד"ה בלדס חסון

(לג) ואם ענה כ"ל. טור נשם הרמז"ס דהא חמירא מעליא הוי וערפ"ד דמיר כ' ז' וע"ל סי' כ"ח שהר"ן כ' ה"ל דפשיטא להו בנתנה היא ולאמרה היא דאינה מקודשת משום דכתיב כי יקח ומספקא להו בנתן הוא ולאמרה היא וכתב דהספק הוא שאל שתיקתו כהנאה ומסכים לדנרי' ואע"פ שלא פי' ה"ל כמדבר עמה על עסקי קדושה ע"ש וכן גני ה"ל דלמר רנא תן מנה לפלוני ואתקדש כ' כתב הר"ן ש"ל דלכך מקודשת דה"ל כמדבר עמה כ' לל הוא סותר דנריהם דהא חמירין לעיל דספיקא הוא בלמרה היא אם שתיקתו כהנאה כ"ל. ליקוט: (לד) נתנה

ברכת אליהו

שתיקתו כהודאה כנ"ל. [עכ"פ רואים מכאן, דאילו היה ברור דשתיקתו כהודאה, היה מועיל — בנתן הוא ואמרה היא. ולכן באומר "הן", שמגלה דעתו שמסכים לדבריה, הוי כאומר הוא, ומקודשת אפילו לא היו עסקין באותו ענין]. — ליקוט.

(לד) איתא בקידושין ז א: בעי רבא הילך מנה ואקדש אני לך מהו אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא מקודשת כ' הכא באדם חשוב עסקין דבהויא הנאה דקא מקבל מתנה מינה גמרה ומקניא ליה נפשיה. ושם ה ב הוזכר בגמ' שאם נתן הוא ואמרה היא הוי ספק קידושין. ולשון המחבר הוא כלשון הרמב"ם בה' אישות פ"ה הכ"ב, שסובר דבעינן שתאמר ואתקדש אני לך, ושהוא יאמר לה התקדשי לי כהנאה זו שקבלתי ממך מתנה. וזה כשיטת הר"ף, שכתב שם בקידושין, וכן אם נתנה היא ואמר הוא לא הוי קידושין. וכתב בחידושי הרשב"א דר"ל דאפילו באדם חשוב אם נתנה היא ואמר הוא לא הוי קדושין, דהא דאמרין שם ז א דבאדם חשוב מקודשת, דוקא בשחר הוא ואמר לה התקדשי לי כהנאה זו שאני מקבל ממך מתנה זו. וכן פי' ר"ח שם. וא"כ ה"ל נתן הוא ואמר הוא, אבל נתנה היא ממש ואמר הוא אינה מקודשת כלל משום דבעינן דהגהינה תהא ממנו. ובתשובות הרשב"א סימן תרי"ג כ' אפילו חור ואמר לה, אינה מקודשת, עד שתאמר כהנאה ואתקדש אני לך, כלישנא דרבא ע"ש. וכתב שם טעם הדבר, דשמא אין רצונה להתקדש לאדם חשוב, דלא כל אשה רוצה מן הסתם להתקדש לכל אדם חשוב. וע"ל סימן כ"ש סעיפים ב, ג, ד [בענין אמירתו ואמירתה, ושם מוזכר ג"כ ואתקדש אני לך ועמ"ש. וע"ל בסימן זה ס"ק ל"ו]. (לה) עיין רש"י בקידושין ז א ד"ה באדם חשוב עסקין

דקידושין ס"א. ור"ל דאפילו דל אמירתה מהכא, הרי דיבר עמה על עסקי קידושין, ובשעת נתינה הוי כאילו פירש דנותן על סמך דבריו הקודמים. ולא דמי לאומר הריני אישך כ' — דלא מהני אפילו במדבר עמה — כ"ל בסק"ל. דשם אמרינן דגרע משתיקה, מפני שהוא בעצמו אמר דיבור שאינו טוב הוי כעוקר וחוזר מדבריו הראשונים].

(לג) כ"כ הפזר בשם הרמ"ה. דאמירתו, "הן" אמירה מעליא הוי. וטרפ"ד דנזיר כ ב. דתנן התם, דע"י אמירת, "אמן" על אמירת, "הריני נזיר ואת", הוי נזיר כאילו בטא בשפתיו שהוא נזיר. וה"ה הכא ע"י אמירתו, "הן", הוי כאילו הוא אמר לשון קידושין. וע"ל סימן כ"ח [ס"ב בקידוש בגזל שאם אמרה, "הן" הרי זו מקודשת, ולא אמרינן דיש, "הן" שהוא כ', לא"י, והוי כבתמיה. וה"ה הכא מהני אמירתו "הן", ולא כדברי הב"ח שכתב דרק אם היה מדבר עמה תחילה על עסקי קידושה מהני אמירתו, "הן", אבל אם לא היה מדבר עמה לא מהני משום דיש, "הן" שהוא כלאו. ולפי מ"ש ליתא, דאמירתו, "הן" הוי כאומר הוא ומקודשת]. שהר"ן כתב בקידושין ה ב דהא דפשיטא להו בנתנה היא ואמרה היא דאינה מקודשת, משום דכתיב כי יקח ולא שתלקח אשה לאיש, ומספקא להו בנתן הוא ואמרה היא, וכתב דהספק הוא שאל שתיקתו כהודאה ומסכים לדבריה, ואע"פ שלא פירש, ה"ל כמדבר עמה על עסקי קדושה, ע"ש. וכן גבי חא דאמר רבא שם ז א תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך, כתב הר"ן ש"א דלכך מקודשת, דה"ל כמדבר עמה על עסקי קדושה, ולכן בעינן שיחזור ויאמר הבעל הרי את מקודשת כ'. אבל הר"ן סותר דבריהם, דהא אמרינן לעיל דספיקא הוא — באמרה היא — אם

לקדושין". ועיין מ"ש ב"חזון"איש" אבן העזר הלכות קדושין סימן ל"ח סק"י.

לחקור מאד על לשון הגהג ועל איכות המעשה באיזה אופן היה ואין לדין אלא מה שענינו ראות, ודלא כמ"ש בספר "פסקי הגר"א" בדעת רבנו. שנוטה לדעת הח"מ סקט"ו דחוש ש"ן

באר הגולה

(לו) ויש מחמירין אפילו לא חתמה תחלה כשנתנה ואתקדש לך רק נתנה סתם ולאמר לה התקדשי ב"כ הרי"ף נמשך כו' ושתק (תשו' הרשב"א סי' תרי"ג). י ב שיעור הכסף שמקדשין בו משקל חצי שעורה כסף צרוף (עיין צ"ח סי' רנ"ד סעיף ו' שיעור שזה פירוט).

ביאורי הגר"א

שאינו כו' וכ"כ הר"ן שם. ליקוט: (לו) ויש מחמירין כו'. הוא דעת הרמ"א שכתב שם וכן אם נתנה היא ולאמר הוא חייב מקודשת אם לא נזכר שזהו וכו' דאפי' לא חתם כלל וגם איש שיאמר נהגה זו שקבלתי כו' דא"כ ה"ל נתן הוא כוונת הרשב"א אלא הרי את מקודשת נמנה שנתת לי וכונת הרמ"א שם סוף ס"ו וכן הוא בטור וכו"ה דעת תוס' והרשב"א כוונת הרשב"א בשם וז"ל ולית לידוק מינה נמי נתנה היא ולאמר הוא ותי' הרשב"א דהיה לא פסיקא ל' דליכא אדם תשוב וכן בתו' ועיין תו' שם ד"ה ה"ל חל הרמ"א והרמב"ם

ברכת אליהו

כנ"ל. נמצא דבתרתי פליגי המחבר וההג"ה. דלדעת המחבר צריך שתאמר: ואתקדש אני לך, וצריך שיאמר: בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה. ולדעת המחמירין שבהג"ה לא בעינן שתאמר: ואתקדש אני לך, ולא בעינן שיאמר: בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה, וסגי אם יאמר: במנה שנתת לי. והרב לא כיון יפה: שרין זה הוציא מתשכחת הרשב"א סימן תרי"ג במ"ש בד"מ סק"ח. אבל שם מבואר להדיא כסברא הראשונה כנ"ל בס"ק ל"ד. רק שחשש שם למעשה מפני סברת כה"ג שכתב וה"ה נתנה היא ואמר הוא נמי ספיקא הוה כמו בנתן הוא ואמרה היא דהוי ספק קידושין כנ"ל בס"ח. ולפי זה לדעת בה"ג אפילו באינו חשוב נמי הוי ספק קידושין. וכ"ש דאצ"ל בהנאה זו כו', ולא אמירתה תחילה. אבל הר"ן דחה דברי כה"ג, וז"ל: אבל נתנה היא ואמר הוא כיון שאינו חשוב ליכא לממר דקרינן ביה כי יקח כלל ומשום הכי ליכא לספוקי דליתו קידושין אבל בה"ג כתב דנתנה היא ואמר הוא נמי ספיקא הוי ולא נראו דבריו, עכ"ל. ולפי"ז לא היה הרב צריך להביא כאן דעת המחמירין הללו — שהרי ידידתו אפילו באינו חשוב כו' ג"כ חיישינן לה. והרי דעה זו כבר נדחת. ועצ"מ ס"ק כ"ב. וגם הרב לא הביא דחיישינן גם באינו חשוב כו'. אבל דעה זו [של היש מחמירין שהביא הרב אתי שפיר לדעת תוס' וראב"ד ורא"ש כנ"ל]. ולדידהו מקודשת אפילו לא אמרה: ואתקדש אני לך. ואפילו לא אמר בהנאה זו

שכתב: שאינו רגיל לקבל מתנות. וכ"כ הר"ן שם. [לפ"כ צריך כאן חקירת חכם כו', משום דכאן אפילו אם אינו חשוב בשאר דברים, אלא שהוא אינו רגיל לקבל מתנות מיקרי אדם חשוב. ולכן אפילו אם אינו ידוע בתור אדם חשוב בדברים אחרים, צריך חקירת חכם אם אינו נקרא אדם חשוב — לענין זה — שאינו רגיל לקבל מתנות, ויש לאשה הנאה בזה שקבל ממנה מה שנתנה לו] — ליקוט¹³. (לו) הוא דעת הרא"ש שכתב בקידושין פ"א מ"א וכן אם נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת, אם לא בארם חשוב. ומ' דבארם חשוב לא בעינן אמירתה ואפילו לא אמרה כלל מקודשת. וגם אי"צ שיאמר בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה, דא"כ הו"ל נתן הוא, כמ"ש הרשב"א [הנ"ל בס"ק ל"ד. ולרא"ש סגי באומר לה] הרי את מקודשת במנה שנתת לי, כמ"ש הרא"ש שם סוף פ"א, וכן הוא בטור, וכ"ה דעת תוס' והראב"ד כמ"ש הרשב"א בשם בקידושין ה ב וז"ל: וא"ת לידוק מינה נמי נתנה היא ואמר הוא ותי' הרשב"א דהויא לא ספיקא ליה דאיכא אדם חשוב וכן בתוס' כו', עכ"ל. ומ"ש: וכן בתוס', עיין תוס' שם ד"ה הא נתן הוא ואמר הוא, וז"ל: מה שלא הזכיר כלל נתנה היא ואמר הוא משום דלא ספיקא ליה דפעמים מקודשת באדם חשוב כדאמר לקמן, עכ"ל. וסיים שם הרשב"א: אבל הר"ף והרמב"ם כתבו דנתנה היא ואמר הוא אין כאן בית מיוחד ונראין דבריהם דהא דאמר לקמן בארם חשוב מקודשת היינו [דוקא] כשחזר הוא ואמר לה התקדשי בהנאה זו שאני מקבל ממך מתנה זו כו'

14 עיין היטב בתשובת הרשב"א סימן תרי"ג שכתב: אלא ש ה"ר מ ז"ל ודאי נראה שסובר שאם חזר ואמר התקדשי בהנאה זו מקודשת כה"ה דלקמן ואתקדש אני לך כמו שגורא מלשוננו שכתב שם אבל מדברי הר"ף נראה דאינה מקודשת אפילו כשחזר ואמר לה עד שתאמר היא ואתקדש אני לך כו' עכ"ל. צ"ע.

13 ועי' בענין הגדרת אדם חשוב לענין זה במ"ש סק"ד ובבא"ט סק"ח ובערוך השלחן סעיף מ"א. וראה גם בתשן משפט סימן ק"צ סעיף ו' לענין מכר שם: והוא שהיה אדם חשוב שהמוכר נהנה במה שהוא מקבל ממנו מתנה. וע"ש בביתור הגר"א סק"ח צבתגות אמרי ברך.

באר הגולה

כח המקדש בגזל בפקדון או במלוה ובאיסור הנאה דאורייתא ודרבנן.

א ומיתחל דרז

ומתחילת וכו' יוחנן

ס' קדושין דף כ"ג

ע"ה.

ב ומענדל דהסיה

איתחל וכו' לקמיה דרנא וכו' ס' ריש ע"ב.

ובו כ"ג סעיפים

א (א) המקדש את האשה א בגזל (ב) או בגניבה (ג) או בחמס אם נתייאשו הבעלים

(ד) ב ונודע שקנה אותו דבר ביאוש הרי זו מקודשת ואם לא אינה מקודשת.

ביאורי הגר"א

וכ"כ רמ"א וכו"מ נהג"ה קדשה בגזל כו' והוא מדברי הרמ"א ה"ל. אלל הרש"ל כ' דניאול לנד מקודשת דהוי שינוי רשות נידה וקנאתו וכ"כ הר"ן והמ"מ וכ"מ ס' דק' לית דחש לר"ש אע"ג דלל הוי ס' אלל ייאוש לנד וכן הסוגיא ס' דרז ור' יוחנן דוקא משום דלפני ייאוש אלל דלרמ"א י"ל דמדרבנן קני אלל כ"ז דוחק דזה הוא דוקא לרנא דס"ל ייאוש קני ומספקא ל' כו' אלל עולא ורב נחמן וכל החולקים סבירא להו דיאוש לא קני כלל וכן ס"ל לר' יוחנן כו"מ נפ"ז דנ"ק וכן ס"ל לרנא ועיין תוס' ס' ס"ז ז' ד"ה אומר עולא. ותדע דהתם ר' יוחנן קא"ל ור"י אית כו' ושם ד"ה רנא אומר כו'. ומ"ש או

כח (א) המקדש כו'. מ"ז ח' ודלל כירושלמי הנלוה הרמ"א ספ"ז וס"פ ס' וכן הסוגיא פשוטה נספ"י דסנהדרין: (ב) או כו'. לשון דאורייתא ס' (מתני') [מיתני] כו' ודמרינן ס' פרושי כו' כינז כו': (ג) או בחמס. דמ"מ הספן אינו שלו: (ד) ונודע כו'. ולשון הרמב"ם וס"ע מ' דוקא שהמקדש נרץ שיקנה נייאוש וכגון שיש שינוי רשות עמו וכ"מ דרמ"א פ"ז דנ"ק ס"ז ס' וניאוש בגזילה פליגי רנא ור"י כו' וק"ל כרנא וקני ייאוש לחומרא כו' ואם קידש אשה בגזילה אחר ייאוש נריכה גט דרנא סנר דלכל הפסות קני מדרבנן אלל מדאורייתא ק"ל דיאוש לא קני כעולא כו' ע"ש

ברכת אליהו

ייתור לשון הוא. ורבו הפירושים בזה. והפירוש הנכון הוא כמ"ש, שהרי קי"ל בחור"מ סימן שני"ג סעיפים ב, ג דיאוש לחוד אינו קונה אא"כ היה עם היאוש שינוי רשות או שינוי השם. וז"ש הרמב"ם ושו"ע שנודע שקנה המקדש את הגזל לפני שנתן לה, וכגון שיש שינוי רשות עמו. אבל אם אצל המקדש היה רק ייאוש, אע"פ שביד האשה הוי יאוש ושינוי רשות, אינה מקודשת מדאורייתא, כיון שבשעה שהיה בידו אינו שלו]. וכ"מ בראש"ש פ"ז דב"ק ס"ב, שכתב: וביאוש בגזילה פליגי רנא ור"ב יוסף כו' וק"ל כרנא וקני ייאוש לחומרא כו' ואם קידש אשה בגזילה אחר ייאוש נריכה גט דרנא סנר דלכל הפסות קני מדרבנן אבל מדאורייתא קי"ל דיאוש לא קני כעולא כו' ע"ש. [הרי מפורש בדבריו, שאם אצל המקדש ה' רק יאוש, לא הוי קידושין דאורייתא, אע"ג דע"י נתינתו הוי אצלה יאוש ושינוי רשות]. וכ"מ רבינו ירוחם חלק חזה נתיב כ"ב חלק ראשון, ופמ"ש בהג"ה: קדשה בגזל אחר יאוש לבד מקודשת מדרבנן. [ונדחקו שם המפרשים לפרש כוונת ההג"ה. אבל זהו פירושו: דאם קדשה בגזל אחר יאוש לבד — ולא היה שינוי רשות אצל המקדש — אינה מקודשת מן התורה, כיון שבזמן שהיה בידו לא קנא, ומקודשת רק מדרבנן]. והוא מדברי הראש"ש הנ"ל. אבל בחירושי הרשב"א בקידושין נב ב כתב, דביאוש לבד מקודשת, דהוי שינוי רשות בידה וקנאתו, וכ"מ הר"ן שם, והמ"מ בה' אישות פ"ה ה"ו. וכ"מ שם. דאיתא בקידושין נב ב: ההוא

(א) המקדש לדין זה — שהמקדש בגזל אינה מקודשת — הוא בקדושין נב א, דאמרינן שם: וש"מ קידשה בגזל אינה מקודשת. ודלא כירושלמי שם פ"ב ה"ה — הביאו הראש"ש שם סוף פ"ב סימן ל"א ור"ש שם, [דס"ל לירושלמי דמקדשים בגזל. ובירושלמי שם יש גורסים: זאת אומרת שאין מקדשין בגזילה. אבל הראש"ש ור"ש הביאו גירסת הירושלמי: זאת אומרת שמקדשין בגזל]. וכן הסוגיא פשוטה נספ"י דסנהדרין דהמקדש בגזל אינה מקודשת. דאמרו שם פז ב דוקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, ואם פסק בדיני ממנות שלא כדיו, הוה ג"כ זקן ממרא. וכתב שם רש"י בד"ה בפלוגתא, דע"י פסק שלא כדיו בדיני ממנות יכול להיות נפ"מ בקידושי אשה, שאם זה לא ממון שלו הוי קידשה בגזל ואינה מקודשת. (ב) לשון דאורייתא שם מיתכתי כו' ואמרינן שם פרושי כו' כיצד כו' 1.

(ג) [המ"מ] היינו שלוקח החפץ וגותן תמורתו שלא ברצון הבעלים, ובאופן שלא קנה כמבואר בחור"מ סימן ר"ה ס"א ובמפרשים שם. ועיין בחור"מ סימן ל"ד ס"ג שפסול לעדות רק מדרבנן. ועיין ב"ש סק"ב אם עובר מדאורייתא בכה"ג על לא תחמוד. אבל עכ"פ לענין קידושין אם קידשה בחמס — אינה מקודשת] דמ"מ החפץ אינו שלו.

(ד) מלשון השו"ע — שהיא כלשון הרמב"ם בה' אישות פ"ה ה"ז — מ' דוקא שהמקדש צריך שיקנה ביאוש וכגון שיש שינוי רשות עמו. [ויו"ש: ונודע שקנה כו'. ולכאורה

הגמ' מוכח דגם בגניבה אינה מקודשת — כשזו לא גניבה שלה. דבגמ' מקשה שם: הא מדקתני סיפא או שחטף סלע משלה מכלל דרישא בגזל דעלמא עסקינן. ומתרתא הגמ': פרושי קא מפרש קידשה בגזל בחמס 1 ב ג י ב ה כיצד כגון שחטף סלע מידה וקדשה בו. הרי ברור מסיום דברי הגמ' — דגניבה דומה בזה לגזילה — דרך בגניבה שלה מקודשת, אבל בגניבה דעלמא אינה מקודשת. וע"ל סק"ד.

1 עיין בהמות הר"מ מ"ש על ס"ק זה. ולי נראה דכוונת רבנו רבקידישין נב א — על הא דאמרינן: קידשה בגזל אינה מקודשת — מקשה הגמ': מיתבי קידשה בגזל בחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקידשה מקודשת. ומתרתא הגמ': התם בגזל ידדה. ולפי זה, עדיין אין כ"כ ראי' דבגניבה אינה מקודשת. דילל דהא דמתרתא הגמ': הא בגזל ידדה. הוא רק על גזילה, אבל בגניבה, מקודשת אפילו בגניבה שלא ממנה. אולם מהמשך לשון

סנה: (ה) קדשה בגזל או גניבת עכו"ם הוי מקודשת דהל' אינה צריכה להחזיר רק נזכה

ביאורי הגר"א

נגניבה לעי"ג דק"ל סתם גניבה ילוש בעלים כמש"ס בקדושין לית דחש כו' מכלל דק"ל כתיב וכמ"ס צנ"ק קיד"ל ח' וכן גם סו"ט ז' תדע כו' וכמ"ס נחמ"ס סי' שס"ח דנעכו"ם אפילו גניבה לא הוי ילוש בעלים ובישראל סתם גניבה ילוש ודלא כהטור והר"ז שם וכבר השיגו עליהם כל האחרונים. מ"מ כאלו מירי צנזרייתא נידוע שלא נתייאלו ועל הרמזים בל"ק ל"ק שצריך שיקנה המקדש ועי' קמור ונדע שקנה כו' וכן צנזר הרב כמ"ס נהג"ה לכן לא הגיה כאלו כלום לעי"ג דס"ל צנז"ר שם כנזרי הטור אלל מ"מ דברי הרשב"א עיקר דאפילו נתן

גברא חטף זוזי מחבריה ושדא לה אמר לה מקדשת לי אתא ההוא גברא לקמיה דרבא אמר לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים הוא. כלומר: דאינה מקודשת, משום דסתם גזילה לא הוי יאוש בעלים, ומשמע, דאם ה' יאוש בעלים היתה מקודשת, אע"פ דלא הוי שם [אצל המקדש] אלא יאוש לבד, וכן הסוגיא שם בעמוד א, דרב ור' יוחנן דוקא משום דלפני יאוש אינה מקודשת, אבל לאחר יאוש מ' דמקודשת, אלא דלהראש"י ל' דמדרבנן קני, ולכן צריכה גט אף ביאוש לבד. אבל כל זה דוחק, דזה הוא דוקא לרבא [צ"ל: לרבה] דפ"ל בב"ק סו א יאוש קני ומספקא ליה אי דאורייתא אי דרבנן, אבל עולא ורב נחמן וכל החולקים [שם בסוגיא] סבירא להו דיאוש לא קני כלל. וכן פ"ל לר' יוחנן כמ"ס בפ"ו דב"ק סח ב, ועיין תוס' שם סז ב ד"ה אמר עולא, וז"ל: ותדע דהתם ר' יוחנן קא"ל ור"י אית ליה דיאוש לא קני. וכן פ"ל לרבא שם כמ"ס בתוס' ד"ה רבא אמר כו' א"כ לר' יוחנן ולכלל הני אמוראים יאוש לבד אינו קונה אפילו מדרבנן, ואפ"ה משמע בקידושין גב א דאם קדשה אחר יאוש לבד מקודשת לרב ור' יוחנן, ומוכח מכאן כשיטת הרשב"א והר"ן והמ"מ, דלא כשיטת הרא"ש.

ומ"ש: „או בגניבה", אע"פ דק"ל סתם גניבה יאוש בעלים, כמ"ס בקידושין שם עמוד ב: לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים הוי. מכלל דק"ל כתיב החולק על ר"ש, וס"ל דסתם גזילה לא הוי יאוש בעלים, וסתם גניבה הוי יאוש בעלים, וכמ"ס בב"ק קיד א. וכן שם סח ב אמר: תדע שסתם גניבה יאוש בעלים הוא. וכמ"ס בחי"מ סימן שס"ח [בביאורי הגר"א סק"ג] דנעכו"ם אפילו גניבה לא הוי יאוש בעלים ובישראל סתם גניבה יאוש, ודלא כהטור והרב שם, וכבר השיגו עליהם כל האחרונים. מ"מ קשה למה אמרה הברייתא בקידושין גב א דאם קדשה בגניבה אינה מקודשת, הלא סתם גניבה הוי יאוש בעלים. וצ"ל דכאן מירי בברייתא כירוע שלא נתייאלו הבעלים, ולכן אינה מקודשת. ועל הרמזים בל"ק לא קשה, שהרי הוא סובר שצריך שיקנה המקדש, ועי' קמור ונדע שקנה כו'. ואין כוונתו שנדע שה' יאוש, שבגניבה גם בסתם הוי יאוש בעלים, אלא כוונתו שנדע שקנה אותו

ברכת אליהו

המקדש. ובגזילה בעינן שנדע שה' יאוש — דסתם גזילה לא הוי יאוש בעלים, ובעינן שנדע שה' גם שינוי רשות אצל המקדש. ובגניבה לא בעינן שנדע שה' יאוש — שסתם גניבה הוי יאוש בעלים, אבל בעינן שקנה המקדש, דהיינו שה' שינוי רשות עם יאוש אצל המקדש. וכן סברת הרב כמ"ס בהג"ה [כנ"ל], לכן לא הגיה כאן כלום, אע"פ דפ"ל בחי"מ שם כנזרי הטור, שסתם גניבה אפילו נעכו"ם הוי יאוש בעלים, א"כ ה' הרב צריך להגיה כאן דלא בעינן שנדע שה' יאוש, ואפילו בסתם הוי מקודשת. אבל לפי מ"ש, נ"חא — שלא הגיה כאן כלום לענין גניבה. דנהי שגם בסתם הוי יאוש, אבל בעינן שנדע שקנה המקדש, דהיינו שה' גם שינוי רשות או שינוי השם אצלו. אבל מ"מ דברי הרשב"א עיקר, דמצרפים שינוי הרשות של האשה. אע"פ דכאן לא הוי מכר, רק מתנה, אפ"ה מיקרי שינוי רשות, דאפילו נתן במתנה הוי שינוי רשות, כמ"ס בתוספתא דב"ק פ"י ה"י וכמ"ס בחי"מ סימן שס"ח סי"ה. [ושם בביאורי הגר"א סק"ג כ' לשון התוספתא הג"ל]. ופ"ש בה"ש [בקידושין] — דקונה את האשה ע"י גתנתו — דהוי שינוי רשות. וכן אפ' הקדשו הוי שינוי רשות, כמ"ס בב"ק פז ב ובכמה מקומות. ובפס"ב דקידושין גו ב אמרינן: מכרין [לאיסורי הנאה] וקירש בדמיהן מקודשת. וכ' הרשב"א והר"ן שם דאע"פ דדמי איסורי הנאה אסור למוכר עצמו כמ"ס רש"י בפ"ק דחולין ד ב, מ"מ כיון שהיא מותרת ליהנות, קנאותו ומתקדשת, דומיא דגזל לאחר יאוש כו', כנ"ל — שאם ה' אצל המקדש רק יאוש ולא קנאו, מ"מ — מאחר שאצל האשה הוי יאוש ושינוי רשות וקנתה את החפץ — היא מקודשת. ופ"ש בפ"ק דחולין שם. אלא שהם הסכימו שם דאף למוכר עצמו מותר. וערא"ש [בקידושין פ"ב סל"א שתייר צנז"ר אחר קושית הרשב"א והר"ן הג"ל. והרא"ש לשיטתו — דבעינן שאצל המקדש כבר יהא קנוי החפץ ^{פ"ב}.

(ה) הדין הזה ליתא. דרק למ"ד גזל עכו"ם מותר, א"צ להחזיר רק מחמת קדוש השם. אבל אנן קי"ל דגזל עכו"ם אסור מדאורייתא, כדאייתא בחי"מ סימן שס"ח סי"ב, ועמ"ש שם סק"ח ולמ"ד גזל עכו"ם אסור מדאורייתא, גם אם קדשה בגזל עכו"ם אינה מקודשת. אבל דברי התשובה דכאן —

לית סק"ו.

י' ועיין בחי"מ סק"א ובפ"ת סק"ג ובחזון איש אבן העזר סימן

באר הגולה

* עיין שם נתיב
דל"יירי הסם נמשכו
של עכו"ם דדמית
לספקת הלוחות
דשרי נתיב
חילול הסם.
ג כחוקמת דנח
אנרייתא דלעיל
ומימורח דרז
ונדק י"ג ע"א.

קדוש הסם (מהרי"ו סימן קל"ח) * קדשה בגזל אחר יאסר לנז נקודשת ונדרגן (רבינו ירוסם).
ב ג גזל את האשה או גנבה או חמסה וחזר וקידשה בגזל או בגניבה ובחמסם שלה
ואמר לה הרי את מקודשת לי בו אם לא קדם ביניהם שדוכים ונמלה ושתקה אינה
מקודשת אבל אם שידך תחלה (ז) דהיינו שנתרנית לישא אותו לע"פ שלח היו שזיס
נתינת הנדוניא (הנחות אלפסי פרק קמח דקדושין) ו אז אפילו לא שידך תחלה וכשאמר
לה התקדשי לי בזה ונתנו בידה אמרה הן הרי זו מקודשת (ח) ונריך לשלם לה
גזילותיה (הר"ן פ"ג דקדושין) ה אבל אם אחר שבא לידה אמר התקדשי לי בו אע"פ
שאמרה הן אינה מקודשת (ט) אע"פ ששידך תחילה. (י) ואינה נאמנת לוונר שנתלה

ד ונתייתא כנסי סלע זו וכו' וכדמפרש בגמ' שם. ה שם נתייתא' לזה מתן מעות ואפילו רחם אינה מקודשת.

ביאורי הגר"א

ופני חילול הסם אצל י"ל דחתי כו"ד גזל הגוי מותר:
(ו) קדשה כו'. עמ"ש לעיל: (ז) דהיינו שנתרנית
כו'. עמ"ש וע"ל סימן כ"ט ס"ה: (ח) וצריך לשלם כו'.
ירושלמי פ"ג גזל דידה אחר שם נזה קדשה ר' חגי ג"ס
ר' פדת רוצה היא מקודשת לו ויהא חייב לה סלע:
(ט) אע"פ ששידך תחלה. כ"כ הו"מ נזה דס"ג וכמ"ש
בש"ע ס"ג לע"פ כו' וה"ה כח דהר דנח להו כמ"ש
בפ"ק שם ודברי הו"מ לקוחים מדרבי הרשב"א גבי פקדון

כנוו הפקעת הלוחות דלינה אסור אלא נמקום חילול הסם
כמ"ש בהג"ה וע"ל סי"ג בהג"ה ואם מכרו כו' וזו
היא התשובה דכחן וע"ש נתינת: ליקוט. עיין דר"י
בסנהדרין כ"ז א' ד"ה ישראל עכו"ם כו' וכ"ה בירושלמי
פ"ד דצ"ק מועד ששלח המלכות שני אסטרטוטיות ללמוד
תורה מר"ג כו' ונסוף א"ל כל תורתכם נזה ומשנת
חזן מנ' דברים הללו כל גזילו של ישראל אסור ושל עכו"ם
מותר נאמנה שעה גזר ר"ג על גזילת עכו"ם שיהא אסור

ברכת אליהו

מבואר שאם ה"י מו"מ ביניהם על הסכום שיתן לה,
ולא הסכימו ביניהם, ואח"כ תבע האיש את האשה להתקדש
יעשו כדברי האשה. וה"ה הכא, כיון שהאיש פנה לאשה
שתתקדש, הוי כמסכים לתנאי האשה, ורצונה — שחפצה
מקודם להתקדש לו כפי הנדוניא שהיא הציעה — הוי
כשידך תחילה.

(ח) ירושלמי פ"ב דקידושין ה"א — אגזל דידה — אמר
שם: כמה קידשה ר' חגי בשם ר' פדת רוצה היא [שתהי']
מקודשת לו ויהא חייב לה סלע.³

(ט) כ"כ המ"מ בה' אישות פ"ה ה"ב בהא דר"ג, וכמ"ש
בשו"ע ס"ג, דאם החזיר לה חוב שהיה לה אצלו, ואמר
לה כנסי סלע זו שאני חייב לך, ולאחר שנתן בידה
אמר לה הרי את מקודשת לי בו, אפילו אמרה הן אינה
מקודשת אפ"י ששידך תחילה. וה"ה כאן [לענין גזל] דהר
דינא להו, כמ"ש בפ"ק שם, [ר"ל: דבקיודשין יב א השו
דין גזל דידה להחזיר לה חוב], ודברי המ"מ לקוחים
מדרבי הרשב"א בקידושין שם גבי פקדון. דאיתא התם
שאם אמר לה כנסי סלע זו בפקדון וחזר ואמר לה לאחר
מתן מעות התקדשי לי בו אינה מקודשת. וכתב ע"ז
הרשב"א והיכא דשידך איכא מייר דמקודשת. ודייק לה

במהרי"ו סימן קל"ח — מיירי כמו הפקעת הלוחות, דאינה
אסורה אלא במקום חילול השם, כמ"ש בחי"מ בהג"ה. וצ"ל
פ"ק י"ב — בדין ה"י לו משכון של עכו"ם — שכתב
בהג"ה: ואם מכרו המלוה לאחר וקידש בו הוי מקודשת.
וזו היא התשובה דכאן. וע"ש בתשובה שכתב בדבכ"ג דמי
להפקעת הלוחות. ליקוט: עיין דר"י בסנהדרין גז' א' ד"ה
ישראל בעפ"ר מותר, שכתב: ומדרבנן איכא למאן דאסר
משום חילול השם. וכ"ה בירושלמי פ"ד דצ"ק ה"ג: מעשה
ששלח המלכות שני אסטרטוטיות ללמוד תורה מר"ג כו'
ובסוף א"ל כל תורתכם נזה ומשנת חזן מנ' דברים
הללו, כל גזילו של ישראל אסור ושל עכו"ם מותר, באותה
שעה גזר ר"ג על גזילת עכו"ם שיהא אסור מפני חילול
השם. אבל י"ל דאיתא במ"ד גזל הגוי מותר, אבל אנן
קיי"ל גזל הגוי אסור.²

(ו) עמ"ש לעיל סק"ד שכונת הרב לומר דאם אצל המקדש
היה יאוש לבד, אע"ג דאצל האשה הוי יאוש ושינוי רשות,
הוי מקודשת מדרבנן ולא מן התורה.

(ז) עמ"מ סק"ו שכתב: כלומר שהיא נתרנית להתקדש
לו רק שהיא לא רצתה ליתן לו נדוניא כרצונו וא"כ
עתה שנתן לה קדושין מסתמא מסכים הוא לדבריה שנתן
לו נדוניא כמו שהיא חפצה. וע"ל סימן כ"ט פ"ה. ושם

3 ופירש שם בקרבן העדה, וז"ל: רוצה היא להקנות לו הסלע
שיקדשה בו והוא תא חייב לה סלע, וכתב כאן בהגהות הרי"ם:
ודלא כפ"מ משה' שפירש בהדא הנאה שיהא חייב לה סלע אחר.
והר"ן בקידושין נב ב הביא הירושלמי. ומכאן המקור שצריך
להחזיר לה גזילותיה.

2 בחזון איש אבן העזר סימן ל"ח סק"ו כתב דשמעין מכאן
דאי ליכא איסור גזילה חשיב שלו לקדש בו את האשה, ולא
כספר יראים שהביא במגן אברהם סימן תרל"ז סק"ג דאפילו
למ"ד גזל עכו"ם מותר מ"מ לא מקרי לכח, ועיי"ש.

באר הגולה

ו לשון הרמב"ם שם
כפ"ה ונר"י דלעיל.
ז וסיים שם שהרי לא
הגיע לידה מוננו כלום
אלא שלם נטלה וכו'
ואינה יכולה לחזור
ולתובעו בחוב פנים
אחרת.

קבלה לשם קדושין (כ"כ הר"ן נדס הרשנ"א והנ"י הניחו).
ג וכן אם החזיר לה
חוב שהיה לה אצלו ואמר לה כנסי סלע זו שאני חייב ליכי והרי את מקודשת
לי בו קודם שתטלנו ונטלתה ושתקה אם היה ביניהם שידוכין הרי זו מקודשת
ואם לא שידך אינה מקודשת עד שתאמר הן אבל אם לאחר שנתנו בידה אמר
לה הרי את מקודשת לי בו אפילו אמרה הן אינה מקודשת: (יא) אע"פ ששידך תחלה.
הנה: (יב) וכל זה שאמר לה כנסי סלע שאני חייב לך אלז אמר לה כנסי סלע זו סתמא וזמר

ביאורי הגר"א

נגזל כו' דהתם נסתמא והרשנ"א והר"ן כ' מומ"ש לא
רצתה לדושתקה וקתני דהתם נסתמא וקדשה נסתמא וכו' לעולם
אפילו אמרה כו': (יא) אע"פ כו' מ"מ וכנ"ל נסי'
שקדס: (יב) וכ"ז כו'. דלא גרע משידך אע"פ דל"ל
שאינו חייב ליכי כ"ש כאלו דלמורין ומסתמא לשם קדושין
קבלה דחזקה כל הנשים רוצות להתקדש ואפילו אמרה
לסוף אין שקלי ודידי שקלי אינה נאמנת דממכרין אחזקה זו
דהא סתמא קתני או שחטף סלע כו' וכמ"ש יכולה לומר

והיכא דשידך איכא מ"ד דמקודשת מומ"ש שם מ"ז האומר
לאשה התקדשי כו' ומפרקי דהת' דשידך וליתא דשם
דלמורה אין ועיקר דינא דנגנב קמ"ל כו' ע"ש. ליקוט
וכתב הרשנ"א והר"ן אלז פקדון דלאחר מתן מעות לא
מנהי שידך דהא צנוצול דליפתא דאסא שם נתרנית תחלה
נליפתא ולז גרע משידך כו' ע"ש. וענה"ג סק"ז:
(י) ואינה נאמנת כו'. דלכאורה משמע שם דלמור יכולה
לומר כו' דחזקה דלמורה כן וא"כ נאלי פריך קדשה

ברכת אליהו

אי יתבנא לך מיקדשת לי שקלתיה ואישתיקה ואמר ר"ג
יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי. ולכאורה משמע שם —
דאמר יכולה למימר כו' — דחזקה דאמרה כן [אינה מקודשת.
ולפי"ז אם אומרת שקבלה לשם קידושין או אפילו בסתם —
אם לא אמרת דידי שקלי — היא מקודשת. אבל אי אפשר
לומר כן] דא"כ נאלי פריך בגמ' מהא דתניא קידשה בגזל
ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת,
דהתם כסתמא. אע"כ דגם בסתמא — ולא אמרה אין שקלי
ודידי שקלי — אינה מקודשת. וכיון דגם בסתמא אינה
מקודשת, לכן אינה מקודשת אפילו אם אמרה אח"כ שבתחלה
קבלה לשם קדושין. והרשב"א והר"ן כתבו מומ"ש בברייתא:
אמר לה כנסי סלע זו שאני חייב ליכי וחזר ואמר לה
התקדשי לי בו בשעת מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה
אינה מקודשת. ואומרת גמ' לא רצתה דאישתיקה. וקתני
אינה מקודשת פתם משמע לעולם אפילו אמרה כו'.
(יא) כ"כ המ"ב בה' אישות פ"ה ה"ב וכנ"ל בס"ק ט בסיומן
שק"ב.

(יב) דלא גרע משידך אע"פ דא"ל שאני חייב ליכי אפ"ה
מקודשת, כ"ש פאן דאמר כנסי סלע זו סתמא. דמקודשת,
דאמרינן דסתמא לשם קידושין קבלה. דחזקה כל הנשים
רוצות להתקדש. ואפילו אמרה לסוף אין שקלי ודידי שקלי
אינה נאמנת דממכרין אחזקה זו. דהא סתמא קתני בקידושין
יג א: או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת. ומשמע אפילו
אמרה לסוף אין שקלי ודידי שקלי. וכמ"ש: יכולה למימר
אין שקלי ודידי שקלי. וע"ז פריך איתביה כו' או שחטף
סלע מידה וקדשה מקודשת. ותר"ץ: התם ברישדך. [כלומר:
דבדשידך אינה יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי.
וגם באמר לה, כנסי סלע זו שאני חייב ליכי"
אמרינן התם דאם שידך היא מקודשת — באמר לה אח"כ
התקדשי לי בו, וכמ"ש המחבר בסעיף זה, ועסקינן]. כ"ש

מומ"ש שם מו א: האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש
לי בידך והלכה ומצאתו שנגנב או שנאבד אם נשאר ממנו
שות פרוטה מקודשת. אלמא אע"פ ששתקה אם נשתייר
ממנו שות פרוטה מקודשת, וא"כ קשיא הך דקידושין יג א
דאינה מקודשת בפקדון. ומפרקי דהתם ברישדך. וכתב
ע"ז הרשב"א: והא ליתא דהתם בדאמרה ליה אין ואע"ג דלא
פירשו כך התם משום דלאו בעיקר דין שתיקה קא מיירי
אלא ללמדך דין קידושין פקדון שאם אמרה אין והלכה
ומצאתו שנגנב אינה מקודשת ואם נשתייר ממנו שות
פרוטה מקודשת ולעולם אפילו ברישדך אם אמרה אין
מקודשת אבל שתקה אינה מקודשת כו' ע"כ דברי הרשב"א
ע"ש. ליקוט: וכת' הרשב"א והר"ן אצל פקדון דלאחר
מתן מעות לא מהני שידך דהא בעובדא דציפתא דאסא
כו'. דאיתא שם יב ב: ההוא גברא דקדיש בציפתא דאסא
אמר ליה והא לית בה שות פרוטה אמר להו תיקדיש
בארבע זוזי דאית בה שקלתא ואישתיקא אמר רבא הוה
שתיקתא דלאחר מתן מעות וכל שתיקתא דלאחר מתן
מעות לאו כלום הוא. ושם נתרנית תחלה בציפתא ולא
גרע משידך כו' ואפ"ה אמרינן דאם אמר לה התקדשי
בארבע זוזי דאית בה, דהויא שתיקה דלאחר מתן מעות
ולא הוו קידושין ע"ש. ועבה"ג סק"ז שהביא בס"ג בהחזיר
לו חוב — דלא מהני אפילו שידך — וז"ל: שהרי לא
הגיע לידה ממנו כלום אלא שלם נטלה כו' ואינה יכולה
לחזור ולתובעו בחוב פעם אחרת. וגם כאן לענין גזל
שידך אותו הטעם, כיון שבשעת נתינה לא אמר לה
התקדשי לי בו, הרי קבלה את החפץ בתור השבת גזילתה,
ולא יכול אחרי הנתינה לומר שהיה לשם קידושין.⁴

(י) עיין בח"מ סק"ח דקאי ארישא. ואיתא בקידושין
יג א: ההיא איתתא דהוה קא מובנא וורשכי אתא ההוא
גברא חטף וורשכא מינה אמרה ליה הבה ניהלי אמר לה

ואומר התקדשי לי זו אע"פ שהי"ז לה ג"כ והגיע זמן הפרעון מקודשת ואינה יכולה לומר לפרעון קבלתיו (הר"ן פ"ק דקדושין) (יג) הו"ד לה כנסי סלע זו שאני הי"ז לך וחזר ואומר לא לשם פרעון אני נותני לך רק לשם קידושין י"א דהוי מקודשת אפילו לא שידך (שם נ"ס נה"ג והרמב"ם) (יד) נקט מוונה שחלוקה לו נעו"ת על משכון ונתנה לו הנעו"ת וכאשר נותן לה המשכון אומר לה התקדשי לי זו וקבלתו ושתקה הוי ספק קדושין (תשו' הרשב"א סי' תשע"ג).

ביאורי הגר"א

קדושין ושתקה מקודשת ואפילו גדלה שדיך ונ"ע עכ"ל ועוד כ' נלח חזר כנ"ל דנתקבלה גם פרעונה וכ"כ רש"י נ"ב ב' ד"ה נדשדיך כו' אחילתי' אצל בירושלמי לא כ' כן וכנ"ל והא' דהט"ק וורשכא אה"כ דלריך לשלם לה אי"כ שאני הסם דנופרס נהדיא חי' ויהיננא לך מקודשת משמע דנחזרתו בלמד הוא מקדשה ומכאן משמע ג"כ כנ"ל דא"כ לומר לא לשם פרעון כו' וכן מודרי רש"י הכ"ל נ"ב ב' עכ"ל הרשב"א בקינור ע"ש: (יד) ביקש כו' דדמי לכנסי סלע זו שאני הי"ז לך ששרי המשכון הי"ז לתת לה והוי מתם כעין שאמרו בתוספתא הכ"ל אלא דמ"מ נוף והמשכון שלו ועמ"מ ונ"ש דאמר משכון זה כמש"ש בתשובה:

ברכת אליהו

הילך סלע זו שאני חייב לך א"ל בשעת נתינה הרי את מקודשת לי רוצה מקודשת אינה רוצה אינה מקודשת. ולא קטני בתוספתא: וחזר ואמר לה, משמע דלא מיירי שחזר בו מ"ש בתורת פרעון. ולפי' בחזר ואמר לא לשם פרעון אלא לשם קידושין ושתקה מקודשת ואפילו בדלא שדיך ונ"ע עכ"ל. ועוד כתב הרשב"א בלא חזר ואמר לא לשם פרעון כו' כנ"ל, דנתקבלה גם פרעונה. וכ"כ רש"י שם נ"ב ב' ד"ה נדשדיך, וז"ל: בדשדיך מקמי הכי ונתרצה להתקדש לו דכי קבילתיה לגזל דידה בשם קידושין אחילתיה. אבל בירושלמי פ"ב דקידושין ה"א לא כתב כן, וכנ"ל בסק"ה. והא' דהט"ק וורשכא [הנוכח בקידושין יג א, והנ"ל בסק"י, ולפי דברי הירושלמי], אה"כ דצריך לשלם לה, דמ"מ אי"כ שאני התם דמפרש בחריא אי יהיננא לך מקודשת, משמע דבחזרתו בלבד הוא מקדשה, וכיון דאשתקא אודוי מודה ליה ואחולי אחילתיה. ומכאן משמע ג"כ כנ"ל דאי"כ לומר: לא לשם פרעון כו', [דהרי אמרינן דיחד עם הקידושין הוי ג"כ פרעון]. וכן מדברי רש"י הנ"ל נ"ב ב', [מוכח דלא מיירי בחזר בו מהא דאמר שנותן לה בתורת פרעון, שהרי רש"י אומר שע"ז נתינתו בתורת קידושין מחלה לו ממנה שהי' צריך לתת לה לולא הנתינה], עכ"ל הרשב"א בקיצור ע"ש. (יד) דדמי לכנסי סלע זו שאני חייב לך. דאיתא בתוספתא דקדושין פ"ב — והובא בקידושין יג א — שאם אמר לה שתתקדש בו, אם לא שידך אינה מקודשת, כדאיתא לעיל בסעיף ג. וה"ה הכא במשכון שהרי המשכון חייב לתת לה והוי ממש כעין שאמרו בתוספתא. וז"ל לא נראה לומר דדחי כהנא [ולכן יתכן דבמשכון היא מקודשת]. ועמ"מ סק"א ונ"ש סק"א שכתבו דמיירי דאמר משכון זה, כמש"ש בתשובה.

כו' איתניה כו' התם נדשדיך כ"ש כלן. רשב"א. (יג) א"ל כנסי כו'. מתחלה פי' הרשב"א ברייתא זו שחזר וא"ל לא לשם פרעון אלא כו' מדקתני בברייתא וחזר כו' ואח"כ כ' מיהו מדברי הרמב"ם הכ"ל שכתב וא"ל כנסי כו' והרי את כו' משמע שנופרס נלח חזר כו' אלא בפרעון זה שתקדש ומ"ש בברייתא חזר ואמר לא חזרה מן הפרעון אלא חזר עוד ואמר לה ולא הוי כעין חזרה בברייתא דלעיל דפקדון וכ"כ מודרי נה"ג וכ"ה בתוספתא בפ"ג הילך סלע זו שאני חייב לך א"ל נשעת כתיבה הרי את מקודשת לי רוצה ומקודשת אינה רוצה אינה מקודשת ולפי' נחזר ואמר לא לשם פרעון אלא לשם

באן — שלא חטף מידה, אלא שהי' לה חוב אצלו, והוא לא אמר לה, "שאני חייב לך", דאמרינן דמסתמא לשם קידושין קבלה כדאמר לה, ואינה יכולה לומר אח"כ שנטלה בשביל החוב.

(יג) בקידושין יג א מובאת הברייתא: אמר לה כנסי סלע זו שאני חייב לך וחזר ואמר לה התקדשי לי בו בשעת מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת. ומוקמינן שם בגמ' דמיירי בלא שידך, ולא רצתה היינו ששתקה. ומתחלה פירש הרשב"א ברייתא זו שחזר וא"ל לא לשם פרעון אני נותני לך אלא לשם קידושין. ואפי' בכה"ג אם לא שידך לא הוי קידושין. ולכן פירש דמיירי שאמר לה מקדם שאני חייב לך ואח"כ חזר וא"ל לא לשם פרעון כו', מדקתני בברייתא וחזר כו'. ואח"כ כתב מדברי הרמב"ם הנז' למטה [בדנין פקדון וחוב] משמע שנופרס בברייתא, וחזר ואמר, לא שחזר ואמר לא לשם פרעון כו', אלא פירושו של, "וחזר ואמר" הוא, דחזר ואמר עוד הרי את מקודשת בו. ואז אינה מקודשת בדלא שידך. שהרמב"ם כתב בה' אישות פ"ה הי"א בדיון פקדון: וכו' אם נתן לה פקדון ואמר לה כנסי פקדון זה וחזר ואמר לה כו'. ובדין חוב כתב שם ביה"א: החזיר לה חוב שהי' לה אצלו ואמר לה כו' הרי את מקודשת בו כו'. ולא כתב הרמב"ם שחזר ואמר לה כו'. משמע שהרמב"ם מפרש דהא דקתני גבי חוב: וחזר ואמר כו', לאו חזר מן הפרעון אמר, אלא חזר לדבר עמה, כלומר שחזר עוד ואמר תתקדשי לי, ר"ל שבפרעון זה תתקדשי לו. ולא הוי כעין חזרה דבברייתא דלעיל דפקדון. דשם, "וחזר ואמר" היינו שחזר מדבריו שאמר מקדם שנותן לה בתורת פקדון. וכן נראה מדברי בעל הלכות גדולות. וכ"ה בתוספתא פ"ב דקידושין:

5 עיין בחז"א סימן מ' ט"ק א. ב. ה, מ"ש על דברי הרשב"א ודברי רבנו.
6 מ"ש רבנו: "בתשובה" הוא בתשובת הרשב"א סימן תשע"ג וסימן אלף רכ"ה. ובהגהות הרי"ם כתב שכוונת רבנו, דאם כי

בתשובה כתב הרשב"א לשון "זה", אבל "זה" לא דוקא, כמו בתוספתא סלע זו בפקדון, ובסלע אין לחלק בין זו או לא. וז"ש רבנו בעין שאמרו בתוספתא. וז"ל לא נראה לומר דדחי כהנא רבנו. ומלשון רבנו: "ועמ"מ ונ"ש דאמר משכון זה כמש"ש

באר הגולה

ח נר"ח' סס דף
י"ג ע"ב.
ס ע"ב נר"ח.
י סס וכתובת סס
נר"ח.
ב עובדל סס.

ד ה נתן לה פקדון ואמר לה כנסי פקדון זה וחזר ואמר הרי את מקודשת לי
בו אם אמר לה כן קודם שנטלתו ונטלתו אע"פ ששתקה הרי זו מקודשת.
הנה: (טו) וי"ל דוקא שנטלתו צידה אלל אלל זרק לה הקדושין (יב) אפילו לתוך חיקה שתיקה
כה"ג לאו כלום היא הוליל ולא נתרנית תחלה לקדושי ליה (טז) נכס הרמיה).
ס ואם (טז) אחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה הרי את מקודשת לי בו ושתקה
אינו כלום * אבל אם אמרה הן הרי זו מקודשת. ה (יז) כ אמר לה התקדשי

ביאורי הגר"א

להתקדש לו והוי כמו שד"ך. רמזין ור"ן וריב"ש:
(יז) א"ל התקדשי כו'. כרנינל סס. רי"ף ור"א"ש ושי"פ.
אלל הרמזים ורשנ"ל פ' כרנל וכו' הרמזים שכן הסכימו
כל האחרונים וטעמם ממש"ש אן לא כו' אהון כו' משמע
דוקא אהון משום כבוד רבס אלל כ"ע לא דלליכ אף
רנינל ה"ל לחוש כו'. רשנ"ל. אלל דלהרמזים הוי ספק
הדושין משום הספן עלמו כו"ש נסיון ל"ל ס"ג אלל

(טו) וי"א כו' כה"ג כו'. דהל דתנן זרק לה קדושין
קרוב לה מקודשת דוקא דלתרנית מעיקרא לקדושי לי
אלל סתמל אפילו ספק קדושין לא הוי סס. וי"ל רליה
ממש"ש נגמרל לגיטין אחרו כו' איתני' וכן לענין הדוס
כו' וי"ל דשליה הסס דל"ל זרוק לי חוני אלל דנס
נקדושין נר"ך שתרתל נקדושין ועמ"ס ונ"ש: (טז) ואם
אחר כו'. אפילו נדשדך דהל נענדל דליפתל כנר נתרנית

ברכת אליהו

יב ב המובא בס"ק יז] כבר נתרצתה להתקדש לו והוי כמז
שד"ך, ואפ"ה אם לא אמרה הן לא מהני. וה"ה כאן לא
מהני שד"ך. כ"כ הרמב"ם ור"ן בקידושין יג א וריב"ש
בתשובה סימן ק"ע. [ועב"ש סק"יג].

(יז) איתא בקידושין יב ב: הווא גברא דקדיש בציפתא
דאסא אמרו ליה והא לית בה שוה פרוטה אמר לה
תיקדוש בארבע זוזי דאית בה שקלתא ואישיקא אמר רבא
ההה שתיקוטא דלאחר מתן מעות וכל שתיקוטא דלאחר
מתן מעות לאו כלום היא כו' שלחה רב אחא בר רב
לקמיה דרבינא כה"ג מאי שלה ליה אנו לא שמיע לן
הא דרב הונא בריה דרב יהושע (דסובר דמקדשת) אתון
דשמיע לכו חושו לה. ומ"ש מחתבר דהיא ספק מקודשת,
הוא כמש"ש הרי"ף והרא"ש סימן י"א ושי"פ כרבינא שחוששין
לקידושין. אבל הרמב"ם בה' אישות פ"ה הכ"ה ורשנ"ל
בחידושי לקדושין שם פסקו כרבא, דאין חוששין לקידושין
בשתיקוטא דלאחר מתן מעות. וכתב הרמב"ם, בסימן ק"ע
שכן הסכימו כל האחרונים. וטעמם ממש"ש בגמ': אנו לא
שמיע לן כו' אתון דשמיע לכו חושו לה, משמע דוקא

(טו) דהא דתנן בגיטין עח א זרק לה קדושין קרוב לה
מקודשת דוקא דאתרצתה מעיקרא לקדושי ליה אבל פתמא
אפילו ספק קדושין לא הוי. — כ"כ השור בשם הרמיה.
ונ"ל רליה ממש"ש בגמ' שם עמוד ב: לגיטין אמרו (דמשום
קריבה מגורשת — רש"י) ולא לדבר אחר; איתביה רבי
אבא לרבי אסי וכן לענין קידושין; שאני התם דכתיב
ויצאה והיתה (דברים כד, ב); איתביה וכן לענין החוב
זרוק לי חובי וזרקו לו קרוב למלוה וכה כו'. ע"כ דברי
הגמרא. ואם נאמר דבקידושין בזרק לה מקודשת אפילו
לא נתרצית מעיקרא, מאי קא מקשה רבי אבא, הרי י"ל
דשאני התם דא"ל זרוק לי חובי נתרצתה מעיקרא שזרוק
לו חובי, ולכן קרוב למלוה וכה. ומש"י, ולא לדבר אחר,
היינו בלא נתרצתה מעיקרא. אלא דגם בקדושין צריך שתתרצתה
בקדושין, ואפ"ה אמר דרק בגיטין אמרו ובקידושין משום
דכתיב ויצאה והיתה, אבל בדבר אחר לא מועיל אפילו
נתרצתה מעיקרא. ולכן שפיר מקשה רבי אבא מזרוק לי
חובי. ועמ"ס סק"ב ובי"ש סק"ב ז.

(טז) אפילו בדשד"ך. דהא בעובדא דציפתא [שבקידושין

כו'. וכחנת רבנו בזה, ששם מיירי לא שחזר בו, אלא שאמר לה
שבפרעון זה תתקדש, כמ"ש רבנו בסק"ג, וכאן נמי כיון שאמר
לה מקדוש. במשכון זה" ומיד נתן לה ואמר לה שתתקדש בו
הוי כאומר לה שבנתינת המשכון תתקדש ובלא שידוך לא הוי
קידושין כמו בכנסי סלע זו כו' דבלא קידוש אינה מקודשת. ועיין
כאן במקנה ובאבני מילואים ובערוך דהשלח סעיף ל"א, ובחזו"א
סימן מ"ס ק"ד.

ד בספר. עמודי אש" בסימן ל ס"ו כתב על דברי רבנו: יקשה
דראית מרן ז"ל אינה אלא היכא דזרק לה קרוב לה אבל היכא
דזרק לה לתוך חיקה אפשר מדלא זרקא הוה קדושין ואף שר"ל
דלאו כולי נשא דינא גמירי וסברה אי שדינא אהי' חייב באחריות
אך עכ"ז מדיד ספיקא לא נפקי בו עכ"ל. וי"ל דאמנן כן הוא,
שראית רבנו היא רק על עיקר הובר שצריך ריצוי בזרק לה
קרוב לה ולא שהביא רא"י בזרק לה לתוך חיקה. ולכן סיים
רבנו: "ועמ"ס ובי"ש", שהם כתבו דבזרק לה לתוך חיקה ולא
ניצרה יש מקום לומר דהוי ספק קידושין. ועיין לקמן בדברי רבנו
בסימן ל' ס"ק ב, ז.

בתשובה"י, משמע דגם רבנו מודה לדבריהם דרק באמר "משכון
זה". ומש"כ בהגהות הרי"ם: כמו בתוספתא סלע זו בפקדון, איני
יועד כחנתו. אם ר"ל הדין דסעיף ז' דנתן לה פקדון כו', פשיטא
דשם הוא באומר "זה", ואם זה ט"ס דבדברי וי"ל. סלע זו שאני
חייב לך", ג"כ אינו מובן כחנתו, דהרי החי"מ והב"ש הקשו דשאני
בכנסי סלע זו שאני חייב לך דאמר לה שנותן לה בתורת מלוה
חובי, אבל במשכון לא אמר לה שנותן לה בתורת משכון. אלא
דאם אמר לה שתלוה לו על משכון זה דמי לכנסי סלע זו שאני
חייב לך, וא"כ מה כתב בהגהות הרי"ם: ובסלע אין לחלק בין
זו או לא. לכן נראה להיפך, שרבנו ג"כ מפרש דמיירי באמר
"משכון זה", וי"ש רבנו: דמי לכנסי סלע כו'. ור"ל דאע"פ
דכאן לא מיירי שאמר לה בשעת נתינת שנותן לה בתורת משכון,
אפ"ה כיון שאמר לה מקדוש הלויני דינר על משכון זה, דמי
לכנסי סלע זו שאני חייב לך, שהרי המשכון חייב לתת. כיון
שאמר מקדוש משכון זה. והוה ססיים רבנו: "והוי ממש כעין
שאמר בתוספתא הנ"ל", וייתור מסתבר, שרבנו כיון לתוספתא
שהביא בסק"יג: הילך סלע זו שאני חייב לך א"ל בשעת נתינת

באר הגולה

ל כרענא סס דף
י"ג ע"א.
מ גריות' סס.
ג טור גסס אבן
הר"ש סס גסס קיד.

לי בחפץ זה ואמרה לו והרי אינו שוה פרוטה ואמר התקדשי לי בד' זוזים שבתוכו
להרי זו ספק מקודשת. הנה: (יח) והיה אם לא הזר ואמר התקדשי לי רק אומר לה הרי
נתוכו שוה פרוטה ומקודשת ומספק (הנהות אלפסי פ"ק דקדושין) (יט) אשה שחטפה מעות ומליש
א' והוא נקט ומנה שחזירה לו ולא רתה ואמר לה הרי את מקודשת לי נהם ושחקס והחזיקה
המעות לא הוי קדושין דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות ולאו כלום הוא (תש' מהר"ם פדואה סי'
כ"ד). ו מ היה לו פקדון בידה או שהשאלה חפץ ואמר לה התקדשי לי
בפקדון או בשאלה שבידך ונמצא שנגנב או נאבד אם נשתייר ממנו שוה פרוטה
מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ג (כ) ודוקא שאינה יודעת מכוס הפקדון ומתרצית

ביאורי הגר"א

תתחייב תשליכ כה"ג: (כ) ודוקא כו'. כמש"ס ז'
ז' אי דא"ל נכ"ד כו'. אצל הרש"א כ' דאם א"ל התם
נפקדון שיש לי צידק ומקודשת אצל אם א"ל נכל מה
שהפקדתי צידק אינה מקודשת וכמש"ס צירושני ר' אבנר
גסס ר' יוחנן מתני' נשאל נפקדון ש"ל צידק אצל אם א"ל
נכל מה שהפקדתי צידק אינה מקודשת עד שיהיו כולן
קיימין וכ' ונ"ל דאם א"ל נמנה שהפקדתי צידק הוי כאלו

הר"ש כ' משום החפץ אינה מקודשת כלל דהרי הזר מנה
שרה לקדש בהציפתא וכ"כ הר"ן אלא שכתב דגם מתחלה
לא ה' דעתו לקדש בהציפתא וכ"כ הרש"א: (יח) וה"ה
אם כו'. עני"ש ס"ק י"ד ט"ו: (יט) אשה שחטפה
כו'. דדמי לפקדון נס"ד וכמש"ס מי דמי התם נתורת
כו' וה"כ אי שדיל ומתגרי ומתחייב וכמש"ס הר"ן דוקא
גני קדושין ש"ל דאין לך אשה שתספור אדם תשליכ

ברכת אליהו

שחטפה מעות כו' — דמי לפקדון — דלא מהני שתיקותא
דלאחר מתן מעות, דאין הוכחה מזה שלא זרקה הקידושין,
משום דסברה דכיון שבא לידה בתורה גזל היא תתחייב
באחריות אם תזרוק המעות, ולכן אינה מקודשת.

(כ) כמש"ס בקידושין ז' ב: ההוא גברא דאקדש בשיראי
רבה אמר לא צריכי שומא רב יוסף אמר צריכי שומא
אי דאמר לה ככל דהו (התקדשי לי בהן כמו שהן — רש"י)
כו"ע לא פליגי דלא צריכי שומא כו'. הרי אמרו כאן
דרק אם אמר בפירוש „בכל דהו“, או אמרינן שבדעתה
להתקדש אפילו בשוה פרוטה, אבל אם לא אמר „בכל דהו“,
לא אמרינן דדעתה להתקדש אפילו בכל שהוא. וה"נ אם
ידעה סכום הפקדון, אמרינן דאין דעתה להתקדש אלא
בכל סכום הפקדון. — כן היא שיטת הר"א שם פ"ב סי'.
אבל הרש"א בחידושי שם מו א כתב דאם אמר לה סתם
בפקדון שיש לי בידך מקודשת, דהכי משמע בכל מה שיש
לו עכשיו בידך ואף הוא שלא הקפיד לומר והוא שלא
נגנב ושלא נאבד מסתמא מינא גיחא לה בכל מה שהוא
אם מעט ואם הרבה, אבל אם א"ל בכל מה שהפקדתי בידך,
אינה מקודשת [אם נגנב או נאבד מקצתו. והביא ראיה]

ממש בירושלמי פ"ב דקידושין ה"א: ר' אבנר בשם ר'
יוחנן מתני' בשא"ל בפקדון שיש לי בידך אבל אם אמר
לה בכל מה שהפקדתי בידך אינה מקודשת עד שיהיו כולן
קיימין. וכתב הרש"א ונ"ל דאם א"ל במנה שהפקדתי בידך
הוי כאילו א"ל בכל מה שיש לי בידך, אעפ"י שלא אמר
בכל אותו מנה. ועני"ש. [ושם בסק"ח הביא שגם הריטב"א
סובר דכל שלא אמר תתקדש בכל הפקדון אמרינן דעתה
להתקדש בכל דהו אפילו בפרוטה. ובסק"ז הביא בשם
הב"ח והפרישה דבשאלה אעפ"י שהיא יודעת הסכום מקודשת
— אפילו להרא"ש — דכיון שהיא חייבת באחריות על מה
שנגנב הו"ל כמקדש במלוה ופרוטה. וכתב שם שמש"י

„אתון“ — משום כבוד רבם — צריכים לחוש לדברי רב
הונא, אבל כו"נ לא חוששין, דאליכ אף רבינא הו"ל לחוש
כדברי רב הונא. — כ"כ שם הרש"א. אלא דלחרמב"ם
הוי ספק קדושין משום החפץ עצמו, שמה שוה פרוטה במדי,
כמש"ס ברימז' [לי"א סי'. אבל הרא"ש כתב שם דמשום
החפץ אינה מקודשת כלל דהרי חזר ממה שרצה לקדש
בהציפתא. וכ"כ הר"ן שם, אלא שכתב דגם מתחלה לא
היה דעתו לקדש בהציפתא. וכ"כ הרש"א.

(יח) עני"ש ס"ק י"ד ט"ו. וכתב שם שדין זה הוא רק לדברי
הר"ן הג"ל בסק"ו. שהר"ן כתב דגם מתחלה היתה כוונתו
על מה שבתוכו ולכן גם בלא חזר ואמר התקדשי לי היא
ספק מקודשת, מאחר שבתחלה היתה כוונתו על זה. אבל
להרא"ש הג"ל בסק"ו שכתב דהזר מנה שרצה לקדשה
בתחלה בחפץ, בלא חזר ואמר לה התקדשי לי לא הוי
אפילו ספק קידושין. דהאמירה הראשונה שאמר לה התקדשי
לי היתה על החפץ, ואח"כ כשאמר לה „הרי בתוכו שוה
פרוטה“ הוי חזרה ובעינן אמירה מחדש לשון קידושין.

(יט) דדמי לפקדון כפי"ד וכמש"ס מי דמי התם בתורת
כו' וה"נ אי שדיא ומתברי מתחייבא. דבקידושין יג א
אמרינן לענין שתיקותא דלאחר מתן מעות אינו דומה פקדון
לקידושין. דלענין פקדון לא מהני שתיקותא דלאחר מתן
מעות — כדאיתא בס"ד — ואין הוכחה מזה שלא זרקה
לו בחזרה הקידושין שנתרצה בקידושין, משום ד"ל דהיא
טועה וסוברת דאם תורקנו תתחייב באחריות. אבל בקידושין
חיישינן גם לשתיקותא דלאחר מתן מעות כדאיתא בס"ה
דיש הוכחה מזה שלא זרקה לו הקידושין בחזרה שניתא
לה בקידושין. וכמש"ס הר"ן דוקא גני קדושין ש"ל דאין
לך אשה שתספור שאם תשליכם תתחייב, כיון שבא לידה
בתורת קידושין ולא בתורת פקדון, ואם לא היתה רוצה
בקידושין היתה זורקת הקידושין. משא"כ כה"ג באשה

באר הגולה

ס ויחולל דלגני סס
דף ר' ע"ג דרנן דף
נ"ז ע"ה.
ע גרייתא סס ע"ג
וכחכמים.
פ כן פירש"י סס
וכ"כ הרמ"ה סס
וכ"כ הר"ן וכתב כיון
לדלגולא נכחה ס"ל
כדירה וליהי לין
כדמפרש טעמא סס

לחתקדש בו הן אם הוא רב הן אם הוא מעט אבל אם ידעה סכום הפקדון ונמצא שנגנב או נאבד אע"פ שנשתייר ממנו שוה פרוטה אינה מקודשת. (שליטה ותרומה להפקדן סלל נכסום הפקדון) (טור).
ז ס (כא) הית לו מלוה אצלה (כב) אפילו היא בשמור ואמר לה הרי את מקודשת לי במלוה שיש לי ע אצלך אינה מקודשת פ (כג) אפילו עדיין המעות בידה ולא שלחה בהם יד (כד) (ואפילו הסויר לה השטר ויש בו שוה פרוטה) (טור נכס הרמז"ס) ויש מחמירים נזה (הר"ן פ"ג דקדושין והמ"מ פ"ה) צ וה"ה אם היא חייבת לו שכירות פעולה שעשה לה ק (כה) אפילו הגיע זמן דעתה על הגאס מחילת מלוה חלל אלוני ולא יהיו לה מיד. צ ונרייתא דעשה לי שירים וכו' וכחכמים נמרד דף נ"ח ע"ה. ק ונחשונות הנריית. דסל כשעלם ונחם ס"ז הגיע הזמן לנזות.

ביאורי הגר"א

חלל חס לין צו ש"פ דלח"כ ל"ל לחוקנו דרבנן ספוקי מספקא להו לימא דרבנן ס"ל כר"מ ופליגי עלי' נהא דשמיין את הנייר והטעם כ' הוסיפו והר"ן כאן משום דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה וס"ל לעיג דהנייר שלה הוא מ"מ משכון הוא אשו"י של שטר וה"ל כפרוטה וכמ"ס נסיו"ל ועמ"ש"ס וס' הראשונה היל טור נכס הרמז"ן סכ' דווקא חס הזכיר השטר הדין כן וכמ"ס נברייתא סס התקדשי לי בשטר כו' : (כה) אפי' הגיע כו' כחש"ש

ברכת אליהו

כרתי ור"א לטעמיה דאמר עדי מסירה כרתי ורבנן מספקא להו אי כר"מ אי כר"א הילכך שמין את הגייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת כו'. אלמא בשמ"ח דידה שמין את הנייר, ואם יש בו שוה פרוטה מקודשת. וכתב שם בחידושי הרשב"א דלפולחן פריקי לא גרפינן במלתא דחכמים : "ואם לאו אינה מקודשת", דגם חכמים סוברים דאם אין בנייר שוה פרוטה מקודשת לחומרא, דהרי חכמים ספוקי מספקא להו אי כר"מ אי כר"א. ור"מ מודה לחכמים דשמין את הנייר (ואם יש בו שוה פרוטה מקודשת), ואין בזה חולק כלל, ולא פליגי אלא אם אין בו שוה פרוטה, דר"מ סובר דאינה מקודשת כלל, ולחכמים מקודשת לחומרא. דא"ל"כ ל"ל לאוקמי דרבנן ספוקי מספקא להו, לימא דרבנן ס"ל כר"מ דאינה מקודשת, ופליגי עליה בהא דשמין את הנייר. ומדלא אוקמי כך, ש"מ דר"מ מודה לחכמים דשמין את הנייר ואם יש בו שוה פרוטה מקודשת, ולרבנן אם אין בו שו"פ מקודשת לחומרא. והטעם דאם יש בשטר שו"פ מקודשת — כתב המ"מ בה' אישות פ"ה הי"ג והר"ן כאן משום דהו"ל כמלוה ופרוטה, ופרוטה דעתה אפרוטה, כדאיחא לקמן בסעיף י"ד. וס"ל אע"ג דהנייר שלה הוא דהרי הלוה משכנן שטר הסופר, מ"מ משכון הוא אשו"י של שטר, והו"ל כפרוטה, וכמ"ס כמ"א דאם ה' לו אצלה מלוה על משכון והחזיר לה המשכון מקודשת. ועמ"ש"ש. ופי' הראשונה היא טור בשם הרמב"ן, שכתב דווקא אם הזכיר השטר הדין כן, וכמ"ס נברייתא שם התקדשי לי בשטר כו' .

(כה) כמשי"ש ישנה לשכירות כו' בשכר שעשיתי עמך כו' .

חלל נכל מה כו' ועמ"ס : (כא) ה"ל מלוה כו'. ו' צ' מ"ו מ"ו מ"ח ופ"ו דכחונות ופ"ו דסנהדרין ופ"ו דנזיק : (כב) אפי' כו'. מ"ו צ' מ"ח ח' חלל שט"ח כו' : (כג) אפילו עדיין כו'. רש"י מ"ו ח' ד"ה אינה כו' וס' צ' ד"ה וקאמרי כו' : (כד) ואפי' כו' ויש כו'. ומת"ש מ"ח ח' נימא כחכמי כו' חלל נשט"ח דידה כו' חלל נשט"ח דידה שמיין את הנייר כו' הרשב"א לכולהו פריקי ל"ג נמלתא דחכמים ואם לאו כו' ור"מ מודה לחכמים דשמין את הנייר ואין צוה חולק כלל ול"ס

לא משמע כן. וגם כתב דאין דברי הב"ח והפרישה מוכרחים, די"ל דאין רצונה להתקדש בזה שהיא חייבת לשלם. וכ"כ הט"ו].

(כא) בבאה"ג סק"ס ציין לקידושין ו ב, מז א. אולם הדין הזה של מקדש במלוה אינה מקודשת בזכר גם שם מז א, מה א. ובפרק ד' דכתובות עד א ובפרק ב' דסנהדרין יט ב ובפרק פ' דביק צט א.

(כב) בקידושין מז ב, מה א : אלא שמי"ח דידה ובמקדש במלוה קמיפלגי. הרי דגם במלוה בשטר אינה מקודשת — למי"ד המקדש במלוה אינה מקודשת.

(כג) רש"י בקידושין מז א ד"ה אינה מקודשת כתב : ואפילו ישנה בעין. ושם עמוד ב ד"ה וקאמרי כו' הסביר רש"י דהמחלוקת של ת"ק ורשב"א משום ר"מ היא במלוה שלא הוציאה ממנה כלום, והיא כולה בעין. ובזה רשב"א משום ר"מ סובר דהיא מקודשת. ות"ק סובר דאעפ"י שהמעות בעין אינה מקודשת והלכה כת"ק, והטעם הוא דכיון דמלוה להוצאה ניתנה הוי כאילו הוציאה ואינו נותן לה כלום. (כד) [סברת היש מחמירין היא] ממשי בקידושין מה א בסוגיא דהמקדש במלוה : — נימא כתנאי התקדשי לי בשטר ר"מ אומר אינה מקודשת ור"א אומר מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. כן היא הגירסא בספרים שבפנינו. ואומרת שם הגמ' : האי שטר היכי דמי כו' אלא בשמ"ח דידה ובמקדש במלוה קא מיפלגי ארנב"י הכא במאי עסקינן כגון שקדשה בשטר שאין עליו עדים ור"מ לטעמיה דאמר עדי חתימה

8 בטור כתב זה בשם הרמב"ם. והבי"ח כתב דצ"ל בטור : הרמ"ה. ונראה דגם כאן בדברי רבנו הוא טעות הדפוס. וצ"ל "הרמב"ם או "הרמ"ה". ועיין כאן בב"ש ובהמ"ת הרי"ם. וגם בס"ק כ"ו

מ"ג כתוב בדפוסים "הרמב"ן". ונראה שגם שם יש לתקן כנ"ל. פ מ"ש רבנו בשכר שעשיתי עמך כו', הוא מ"ש בקידושין מח ב : בשכר שעשיתי עמך אינה מקודשת בשכר שאעשה עמך

המלוה והשכירות לגבות. ח (כו) ו אמר לה התקדשי בשטר חוב ונתנו לה שמין הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו הרי היא ש ספק מקודשת. ט ת (מ) הלזה לה עתה ר' וזו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן שארויה לך במלוה שתהיה בידך כך וכך יום ואיני תובע ממך עד זמן פלוני תהי זה מקודשת ואסור לעשות כן מפני שהוא כריבית.

גו שזה פרוטה וקודשת. ש כשנחל דלמך חייסין שחל שזה פרוטה נמנה ת ל' הרומ"ס שס דף ו' ע"ג וכפי פירושו שסור שרף שיתן לה נשעת הקדושין דבר וכמ"ס ה"ה שס ושכן דעת ר"ת. א טור וכפירש"י שס וכ"כ אביו הרמ"ה שס נפסקיו.

ביאורי הגר"א

ישנה לשכירות כו' נשכר שעיתי עמך כו' : (כו) א"ל התקדשי בשט"ח כו'. זו היל' דעת הטור נשס הרומנ"ן הנ"ל נס' שקדס : (כו) הלזה כו'. כן פירש"י נש"ה

ברכת אלוהו

משי"ש בהנאת מלוה כו', מיירי שנותן לה עתה ההלוואה, ומקדש אותה בהרוחת זמן המלוה, ואעפ"כ לא הוי רבית קצוצה, כיון דאינה נותנת לו שום דבר, והוי רק הערמת רבית. וז"ל הרשב"א בשם הר"ח : „דשקלינהו מינה והדר אוזיפינהו ביהלה ואמר לה בההיא הנאה דקא שביקנא לך עד כך וכך וזימנא מקודשת ומסרה“. והר"ח פתר פירש"י והקשה עליו, היכא עדיפא הנאת מלוה ממלוה עצמה — יציבא בארעא וגיוורא בשמי שמיא — דמקדש במלוה עצמה אינה מקודשת, ובהנאת מלוה מקודשת. אבל הרשב"א פותר פירושו [של הר"ח, וז"ל : דלישנא דארווח לא משמע הכי דהול"ל דארויף לה זוזי לזימנא ועוד אלא איתא דכי לא שקלינהו מינה לא מיקדשא בהנאת הרווח אף בדשקלינהו מינה לא תתקדש דהא איהו לאו במלוה גופה דיהיב לה מקדש לה אלא בהנאת המתנת זימנא והיא גופא אינה בעולם. (והרשב"א) מקיים פירש"י עיי"ש, וז"ל : והאי קשיא (שהקשה ר"ח על רש"י) ליתא דהנאת מלוה איתא ומלוה גופה ליתא. כלומר : דהמלוה עצמה להוצאה ניתנה ואינה בעין ולכן אינו יכול לקדשה במלוה שכבר היא שלה ואינו נותן לה כלום. אבל בהנאת מלוה שזה דבר שהוא נותן לה עכשיו, ועד הזמן הזה לא היתה לה הנאה זו, וכעת הוא נותן לה הנאה זו, הוי כנותן לה פרוטה ומקודשת. (כח) רש"י בקידושין ו' ב דיה לא צריכא כו' ותוס' ורש"י ונש"ה ודלא פירש"י בכתובות עד א' ועיין תוס' שם דיה המקדש כו' וקבצוהו סימן קצ"ח וסימן ריד פ"י בהגיה¹⁰.

(כו) זו היא דעת הפוסק בשם הרמב"ן הנ"ל בפטף שקרם. וכמשי"ש בס"ק כ"ד, שסובר דחוקא אם הוכיר השטר ואמר התקדשי לי בשטר חוב, שמין את הנייר, ואם יש בו שוה פרוטה מקודשת.

(כו) איתא בקידושין ו' ב : אמר אביי המקדש במלוה אינה מקודשת בהנאת מלוה מקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית. ומסיימת הגמ' דהא דבהנאת מלוה מקודשת מיירי דארווח לה זימנא. ורבו הפירושים במימרא זו : רש"י מפרש בדי"ה לא צריכא, וז"ל : דארווח לה זמן הלוואתו ואמר לה התקדשי בהנאה זו, שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני עד כך או לי כו' וכ"ש אם מחל כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילה זו דהשתא הוא דקא יהיב לה הך פרוטה בהנאת מלוה אבל כי מקדש לה בעיקר המעות לאו מידי יהיב לה שכבר הם ברשותה והם שלה, עכ"ל.

ב) בתוד"ה דארווח לה זימנא פירשו בשם ר"ת, וז"ל : דאיירי הכא שהיתה חייבת מעות לאדם אחר והגיע זמנו לפרוע ובא זה ונותן למלוה פרוטה לארווחי לה זימנא וקידשה באותה הנאה, עכ"ל. ותוס' מאנו לפרש כרש"י — דמיירי שהיתה חייבת לו, דא"כ הוי רבית גמור, דבזה שהוא מקדש אותה ע"י הרווחת הזמן, הוי כאילו נתנה לו פרוטה ממש, ולכן פירשו דמיירי שהיתה חייבת מעות לאחר, וכיון שהמקדש אינו המלוה, לא הוי רבית גמור.

ג) ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בה' אישות פ"ה הט"ו שמפרש בפירש"י המובא שם בחידושי הרשב"א, שמפרש

דכתחלה כשגומר כל פרוטה לא נתנה השכירות לגבות, אבל בשעה שנותן לה, הרי כבר הגיע הזמן לגבות. ואפ"ה אמרין דלמ"ד ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף אינה מקודשת. ונש"מ דאפילו אם הגיע זמן השכירות לגבות אינה מקודשת. ובערוך השלחן כא סעיף מ"ו כתב : „ועיין בהגרי"א סק"ה וצ"ע“. עיי"ש. ולפי דברינו הג"ל מיושבים היטב דברי רבנו. ואין כחנת רבנו דבהגיע זמן השכירות לגבות אי"מ משום דישנה לשכירות כו', אלא מהא דאמרין דלמ"ד ישנה לשכירות אי"מ בעשה לי שירם כו', מוכח דגם הגיע זמן השכירות לגבות אינה מקודשת. ונראה שלדאי זו כיוון בבאר הגולה ס"ק ק.

10 מ"ש רבנו : „רש"י שם ד"ה ל"צ כו"ה כחנות לדברי רש"י

מקודשת. ואמרין התם בגמ' דהאי תנא סובר אינה לשכירות אלא לבסוף, ולפיכך בשכר שאעשה עמך מקודשת, ובשכר שעשיתי עמך אינה מקודשת והויא ליה כמלוה. וכאן הרי כבר הגיע זמן והשכירות לגבות, בשעה שעשה, ואפ"ה אם מקדשה אח"כ בשכר שעשה עמה אינה מקודשת, אבל מ"ש רבנו : „כמשי"ש ישנה לשכירות כו"ה צ"ע, דאפילו למ"ד ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, הרי עדיין לא ניתנה לגבות אלא לבסוף, כמשי"ש התוס' בדי"ה דכ"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, אי"כ לא נקרא שהגיע זמן השכירות לגבות, ורק לענין קידושין חשיב האי שכירות מלוה כמשי"ש תוס'. אי"כ אינו דומה לדיננו — דאפילו הגיע זמן והשכירות לגבות אינה מקודשת. ונראה דכחנת רבנו היא, דהוי

באר הגולה

ב הרי"ף כפי פירושו
חמית' דלגיי וכ"כ
הרא"ז נסתמו שם
וכן הסכים הרמב"ן
והרשב"א.
ג הרמב"ם שם וכח"ס
לעיל.

ד מיוחד דרך נחמן שם דף י"ט ע"א. * פי' דלא קני לה כדרכי יצחק וכו' כח"ס ה"ו והרא"ש.

ביאורי הגר"א

ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מחילת מלוה ב וכן אם אמר לה הרי את מקודשת לי במה שאני מרויח לך הזמן מקודשת ואסור לעשות כן משום ריבית (כס) וי"א ג שאינה מקודשת. הגם: (ל) ויש לחוש לנ' הסנרות ולס קדשה אחר זריכה נט וסניסה (כל זו נסס הרמ"ה הנילו הטור) (לא) היתה חייבת לאחרים ונל אחד ונתן פרוטה למלוה להרויח לה זמן וקדשה נזה הוי מקודשת (התוס' והמרדכי והר"ן ריש קדושין). יא ד היה לו אצלה מלוה על משכון (לב) * אפילו במשכנו בשעת הלוואה (לג) וקדשה

פי' תו' שם ד"ה לדרוה נסס ר"ת: (לב) אפי' במשכנו כו'. תוס' שם ד"ה מלוה כו' ע"ש וכ"כ הרא"ש שם: (לג) וקדשה באותה מלוה כו'. כ"כ הרא"ש שם וכ"כ הרשב"א דקנ"ל כן דווד' יצחק לא שמענו אלא נמקדש ננושכון עלמו אכל השמענו כן שף אס

ברכת אליהו

דליכא שהות נמי כיון דאמר בתוך שש תתייעד לי הו"ל יעוד למפרע משעת מכירה — רש"י) והיא גופא משכון הוא וכי משיר בה שו"פ ומייעד הו' קידושין הכא נמי ל"ש. ומ"ש המחבר: אפילו במשכנו בשעת הלוואתו, הוא כדברי תוס' שם ד"ה מלוה כו' ע"ש. וראייתם: דשם ח ב איתא דאם קדשה במשכון הנמצא אצלו היא מקודשת וכד' יצחק דבע"ח קונה משכון. וכתבו שם יט א בתוס' — על הא דמקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת — אין לפרש דמיירי במשכון שלא בשעת הלוואה דקני לה מדרבי יצחק דאם כן היה לו להביא כאן דרבי יצחק כמו שמביא לעיל (דף ח: גבי קידשה במשכון מקודשת ולעיל היה לו להביא דר' יוסי בר' יהודה אלא אפילו במשכון בשעת הלוואה איירי ואפילו אין מחזיר לה משכון אלא שמוחל לה את המלוה ואע"פ שהמשכון בידו דהא המקדש במלוה שיש עליה משכון קאמר ולא המקדש במשכון. וכ"כ הרא"ש שם פ"א סכ"ו.

(לג) כ"כ הרא"ש בקידושין פ"א סכ"ו. וכ"כ הרשב"א בחידושי לקידושין יט א דקמ"ל כאן במקדש במלוה שיש עליה משכון, ולא סגי מדר' יצחק שבע"ח קונה משכון

ע"ד א' וע' תו' שם ד"ה הנוקדש כו' ועצמיו סו' קנ"ט ס"ב וסו' ר"ד ס"י נהגיה: (כט) וי"א. הוא דעת הר"ם והרמב"ם שחלקו על פירש"י ופי' כמ"ש נס"ט והקשה על פירש"י יציגל נזרעה כו' וערשנ"ל: (ל) ויש לחוש כו'. טור נסס רמ"ה: (לא) היתה כו'. כן

(כט) הוא דעת הר"ם והרמב"ם הנ"ל בסקכ"ו שחלקו על פירש"י [הנ"ל בס"ק כז, כח — שמפרש דמ"ש דארווח לה זימנא מיירי בהלוואה קודמת], ופירשו כמ"ש בס"ס וכמ"ש בסקכ"ו, דמיירי בהלוואה לה בתחלה בשעת קידושין. והר"ם הקשה על פירש"י: יציגל בארעא כו', כנ"ל בסקכ"ו. וערשנ"א הנ"ל בסקכ"ו שסותר פיר"ם ומקיים פירש"י ומיישב את קושית הר"ם על רש"י¹¹.

(ל) טור בשם רמ"ה. [ולא כמ"ש בספרים בטור: הרמב"ם. ולא כמו שכתוב בפרישה סקכ"ו דצ"ל: הרמב"ן. דהרמב"ן בחידושי לקידושין ו ב כתב כרש"י, וכתב — על דברי הגמ' דארווח לה זימנא — יפה פירש"י ז"ל כו'. וכתב שם על דברי ר"ם: לא דבר נכונה כו'. והקשה עליו מה שהקשה הרשב"א על פיר"ם וכמ"ש בסקכ"ו].

(לא) כן פי' תוס' בקידושין ו ב ד"ה דארווח בשם ר"ת, [דמיירי שהיתה חייבת מלוה לאחרים, וכמ"ש בסקכ"ו ע"ש]. (לב) איתא בקידושין יט א: המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדר' יוסי בר' יהודה, לא אמר ר' יוסי בר' יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו (דאי קיבל אב ע"מ להתייעד וקידושי יעוד תלוין באב אע"ג

לחלק. ולפי דברי התוס', באומר. במחילת מלוה", הוי ספק קידושין, דהנסי מסופקים אם. במחילת מלוה" הוי כמקדש במלוה. ולכן נקט המחבר לשון: "בהנאת מחילת מלוה". דכנה"ג — לשיטת אלו — הוי ודאי מקודשת, משא"כ. במחילת מלוה" הוי ספק קידושין — לדברי התוס'. ובהגות הר"ם כאן האריך להוכיח שמש"י והרא"ש בקידושין שם דבהנאת מחילת מלוה מקודשת, ולא דוק באומר. בהנאת מחילת מלוה", אלא הו"ה באומר. במחילת מלוה". ולדבריו צ"ל דהא נקט המחבר לשון: "בהנאת מחילת מלוה", היינו משום שיטת התוס' בכתובות ושאר מפרשים דסוברים דק. בהנאת מחילת מלוה" הוי ודאי מקודשת. וצ"ע. ומ"ש רבנו. ועבחי"מ סי' קצ"ט סיכ וסי' ר"ד סי' ה'ג"ה, — שם מדובר לענין מקח מתי מועיל כשקנה במלוה. ושם ושם הוכיח רמ"א שכן. בהנאת מחילת מלוה" קנה. ועמ"ש רבנו שם ושם. ועמ"ש שרק בהגות הר"ם.

11 ובהגות הר"ם כתב וכוונת רבנו דלכן כתב המחבר שיטת רש"י בסתם, ושיטת החולקים בלשון: וי"א. משום שדעתו לפסוק כרש"י, עיי"ש. ודברי רבנו הם דלא כמ"ש הב"ש בסקכ"ו. ועי' בחו"א הלכות קדושין סימן מ"ב סק"ו.

הנ"ל בסקכ"ו, שכתב דבהנאת מחילת מלוה מקודשת, ושפירש דמ"ש בגמ' שם. דארווח לה זימנא, היינו שאמר שמקדשה בהנאה מרויח לה הזמן על הלוואה קודמת. ולא כמ"ש הרמב"ם שהלוה לה עתה, וכמ"ש. ומ"ש רבנו: "ותוס", נראה דכוונתו, דהתוס' שם בדיה דארווח לה זימנא הביא פירש"י, וחלקו עליו רק בזה — שרש"י פירש דמיירי בהנאת חייבת מלוה לו, והתוס' סוברים דבסב"א הוי רבית גמור, ולכן פירשו דמיירי שהיתה חייבת מלוה לאדם אחר, וכמ"ש בסקכ"ו ובסקל"א. אבל בשאר הדברים שכתב רש"י לא חלקו התוס' עליו. ומ"ש רבנו: ור"א"ש כו' היינו שהר"א"ש שם פ"א ס"ה כתב ג"כ כרש"י. דארווח לה זימנא, היינו במלוה שהיתה חייבת לו, וגם כתב שם דבהנאת מחילת מלוה מקודשת דלא גרע מארווח לה זימנא. ולכל אלה המפרשים, מש"ש. המקדש במלוה אינה מקודשת, לא מיירי שמחל לה מלוה שחייבת לו. ויש רבנו: "ודלא כרש"י בכתובות עד א". שרש"י כתב שם בדיה במלוה, שמש"ש המקדש במלוה אינה מקודשת, היינו שמחל לה שחייבת לו. ומ"ש רבנו: "ותוס' שם ד"ה המקדש כו'", היינו שהתוס' כתבו שם ודרש"י שם צריך לחלק בין מקדש במחילת מלוה למקדש בהנאת מחילת מלוה מקודשת. והתוס' סימנו שם: ולרבינו יצחק אין נראה דשמן אין

ביאורי דגרי"א

ברכת אליהו

(לו) מִיֵּכ חתום' בקידושין יט א בד"ה מלוא הנ"ל בס"ק
ל"ב. ועל קושית הרשב"א והר"ן הנ"ל בסקל"ד, כתבו התוס':

באר הגולה

ח ל' הרמב"ם ס' נפ"ה ונתיבא סיניא לו מלוה וכו' שם דף מ"ז ע"ב וכלוקימחא אחרונה דף מ"ח ע"א כר' מאיר דק"ל בספ"ק דגטין הא דרב ל"ג מלוה ול"ג פקדון.

הלוואתו (טור נגס הרמ"ה) (לט) וכל זה נמשכון שיש לו מירשאל חזל מעכו"ם אינה מקודשת (מרדכי ריש קדושין) (מ) ולא מכרו המלוה לאחר וקידש בו הוי מקודשת (מהרי"ו סימן קל"ח).
יג ה (מא) חיה לו חוב ביד אחרים ואמר לה הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי ביד זה במעמד שלשתן הרי זו מקודשת ט (מב) וי"א שאינה מקודשת אבל אם לא אמר לה במעמד שלשתן אפילו היא מלוה בשטר והקנה לה השטר כראוי בבתיבה ובמסירה אינה מקודשת (מג) אלא כ בספק. יד ל חיה לו מלוה אצלה ונתן לה עתה פרוטה ואמר לה התקדשי לי במלוה ופרוטה הרי זו מקודשת.

ט ה"ה ס' נגס י"א וכו' כ הר"ן ושכ"ג דעת הר"ף שהשמיט כל זה. י טור וכלוקימחא דלעיל מנייה ס' נקדושין דנשואל קמפלגי ואין ק"ל כשמואל. כ ונחל. נח"ל סוף סעיף ח'. ל וניחל דרבנן וכו' שם דף מ"ו ע"א.

ביאורי הגר"א

אלא תשום סמכה דעתה לו נדשואל פליגי ומלוה ע"פ להודיע כחן דרבנן ונשטר להודיע כח דר"מ רמב"ן ורשב"א. חזל ס' ראשונה ס"ל דל"י לחול וכמ"ש תוס' ס' ד"ה כי כו' ונגיטין י"ג ז' ד"ה תנהו כו' ושי"מ וכ"ד הרמ"ה וכ"פ נח"מ ס' ס"ו סכ"ט: (מג) אלא בספק. אם נייר ש"פ מקודשת. טור ולמד ממש"ש חיה ניוח כתנאי כו' ה"ד חילוקא כו' חזל דרבנן ל"ק אחרדי

(לט) וכ"ז כו'. כמ"ש נפסחים ל"א ז': (מ) ואם מכרו כו'. כמ"ש נס"ל נהג"ה עמ"ש: (מא) ה"ל חוב כו'. מ"ש ח' וכמ"ש נגטין י"ג ז': (מב) וי"א כו'. כחכמים דלע"ג דמעמד שלשתן קנה מ"מ לא סמכה דיכול לחול כמ"ש נח"מ נשטר והא דלא משני גמ' הכי והארכו לאוקמי דרבנן דלא כהלכתא כדי לחוקק גם אליבא דשני קמאי דפליגי נכוחים חזל לשינויי נתרסה ח"ל לזה

ברכת אליהו

במלוה איתמר גמי כו'. לפיכך פסקינו כר"מ דבמעמד שלשתן מקודשת אפילו במלוה.
 (מב) י"א אלו פסקו בחכמים הנ"ל בסקמ"א דאינה מקודשת. דאע"ג דבמעמד שלשתן קנה, מ"מ לא סמכה דעתה משום דיכול למחול, כמ"ש במלוה בשטר, כנ"ל בסקמ"א. והא ולא משני גמ' הכי בקידושין מח א, דהיינו טעמא דחכמים דאינה מקודשת משום דיכול למחול, והוצרכו לאוקמי דרבנן דסברי דבמלוה לא קנה במעמד שלשתן, דלא כהלכתא, כדי לאוקם גם אליבא דשני קמאי דפליגי בבתיבה ובמסירה. [כלומר: דלשונוי קמאי הנ"ל בסקמ"א פליגי בגלוי בשטר אי קנה במסירה והתחלוקת היא בעיקר הקנין אי קנה או לא, ולכן מוקמי גם במלוה על פה דפליגי בעיקר הקנין אי קני במעמד שלשתן במלוה על פה. אבל אליבא דאמת גם במעמד שלשתן יכול למחול. אבל לשינויי בתראה דפליגי אי אשה סמכה דעתה או לא איצ' לזה [לאוקמי דפליגי אי קנה במעמד שלשתן במלוה על פה] אלא משום סמכה דעתה פליגי. או בדשמואל פליגי, ופליגי במלוה על פה להודיע כחן דרבנן [צ"ל: כח דר"מ, דאפילו במלוה על פה סובר ר"מ דאינו יכול למחול], ובשטר להודיע כח דר"מ [צ"ל כחן דרבנן, דאפילו בשטר סוברים רבנן דיכול למחול]. — כי כרמב"ן ורשב"א בקידושין שם. אבל פברא ראשונה ס"ל דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול, ובמ"ש תוס' שם ד"ה כי כו' ובגיטין י"ג ב, ד"ה תנחו כו' ושאר מקומות, וכן דעת הרא"ש בגיטין פ"א ס"ו וכו' בחיים סימן פ"ז פכ"ש [ולכן סוברת דעה ראשונה שבש"ע שמקודשת מאחר שאינו יכול למחול. ועיין בח"מ סק"ב ובב"ש סק"ו].

(לט) כמ"ש בפסחים לא ב, [דח"ק סבר הני מילי דבע"ח קונה משכו] ישראל מירשאל הוא דקרינא ביה ולך תהי צדקה אבל ישראל מנכרי לא קני, ור' מאיר סבר ק"ו ישראל מירשאל קני ישראל מנכרי לא כל שכן. והלכה כרבנן ולא כר"מ כמ"ש באו"ח סימן תמ"א ס"ב דירשאל מנכרי לא קני משכו].
 (מ) כמ"ש בס"א בחגי' דבכה"ג מקודשת משום דא"צ להחזיר רק מכה קידוש השם, ועמ"ש [ספ"ה דרך בכה"ג מקודשת משום דבתהירא אתא לידיה ולכן הוי כהפקעת הלוואתו דמותר, וצריך להחזיר רק מחמת חלול השם, אבל בגזל גמור של גוי אינה מקודשת. ועיין בחלקת מחוקק ס"ג ק, כ"א, ובש"ז ס"ק כ"ב].
 (מא) איתא בקידושין מז ב: התקדשי לי בשטר חוב או שהי' לו מלוה ביד אחרים והרשה עליהם ר"מ אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת כו' במלוה בשטר במאי פליגי בפלוגתא דרבי ורבנן קמפלגי דתניא אותיות נקנות במסירה דברי רבי וחכ"א כו' ואיבעית אימא דכו"ע אית להו דרב פפא והכא בדשמואל קמפלגי דאמר שמואל המוכר שטר חוב להבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מחול דמר אית ליה דשמואל (ורבנן אית להו דשמואל הילכך לא סמכה דעתה דסברה אזיל ומחיל ליה — רש"י) ומר לית ליה דשמואל (ר"מ לית ליה דשמואל הילכך סמכה דעתה ולא חיישי' דילמא אזיל ומחיל ליה — רש"י) כו' ואיבע"א כו' מר סבר אשה סמכה דעתה מימר אמרה לא שביק ליה לדידי ומחיל ליה לאחרני ומר סבר אשה נמי לא סמכה דעתה. ובמחלוקת במלוה על פה מסקינן התם מח א דפליגי בדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוגי במעמד שלשתן קנה מר סבר כי קאמר רב ה"מ בפקדון אבל מלוה לא ומר סבר לא שנא מלוה ולא שנא פקדון. והלכה דבמעמד שלשתן קנה גם במלוה. ובמ"ש נפמין י"ג ב: והאלקי אמר רב אפילו

(מג) בטור כתב דאם הנייר שוה פרוטה מקודשת. ולמד זה מ"ש בקידושין מח א: נימא כתנאי התקדשי לי בשטר ר"מ אומר אינה מקודשת ור' אלעזר אומר מקודשת וחכ"א שמינ את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לא אינה

באר הגולה

מז' מ (מד) אמר לה התקדשי לי בשכר מלאכה זו שאעשה עמך ועשה אינה מקודשת

ג (מה) וי"א שהיא מקודשת. הנה: אם הוא קנלן על הנולכה לדחות קונה נשנה כלי (טור) מ גרייטל סס דף

מ"ח ע"א וכתבנו

וכ"כ הרמב"ם סס דפ"ה וכדעת הר"ף שאין אומן קונה נשנה כלי ושכירות משתלמת מתחלה ועד סוף וכ"כ הר"ף. ג טור נסס ר"י ואינו הרא"ש דפסקו כרב אפי' נ"ק דף ג"ח ע"ג לדומן קונה נשנה כלי.

ביאורי הגר"א

אבל הר"ן כ' דאפילו הנייר ש"פ אינה מקודשת כלל להנייר של לוח הוא וענח"מ סי' ס"ו סכ"ג נהג"ה מיהו כו' ונל"ה דעת הרמב"ן דוקא נזהזכיר השטר כמ"ש נסו"ח זה שסתם המחזר וכ' שיעולם הוא ס"ק דחש גס לדברי הטור: (מד) א"ל התקדשי כו'. כתי' נתרל דאין אומן קונה נשנה כלי וישנה לשכירות מתחילה וע"ס כו'. ומו"ש דכ"ע כו' וכן ס"ל לרב שש נפיש דנ"ח וכן ישנה

ברכת אליהו

מלוה ופרוטה דעתה אמלוה. ע"כ דברי הגמרא. וכתב שם הר"ף דהלכה דאין אומן קונה בשבח כלי כתידין בתרא דרבא דאמר דכו"ע אין אומן קונה בשבח כלי, וישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ופליגי במלוה ופרוטה. וכן ס"ל לרב שש נפיש דבי"ם ק"ב א — דקבלנות עובר עליו משום כל תלין — דאין אומן קונה בשבח כלי. וכן הוכח דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, כמ"ש בפ"ק דע"ז יט ב. דאמרו שם בגמ' גבי הגיע לכיפה שמעדין בה ע"ז אסור לבנותה ואם בנה שכרו מותר משום דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף. ואין שם מי שחולק על זה. ועתה דבי"ם שם ד"ה אבי"א, [שכתבו שם דהלכה דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף. והביאו ראיה מהא דע"ז כנ"ל. וכתבו שם דמהא דאמר (לפני תירוצו של רבא) דכו"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף אין להביא ראיה דכן הלכה, כיון דלא מצי למימר בענין אחר].

(מה) רב אפי' — בב"ק צח ב הג"ל בסקמ"ד — דאומן קונה בשבח כלי והו"ל מלוה. ועל ראית הר"ף הג"ל בסקמ"ד — דאין אומן קונה בשבח כלי ממש"ש: דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי — כתב הרא"ש דאין זו ראיה, דלכן אמר דכו"ע אין אומן קונה בשבח כלי. משום דכ"ע למידחי מ"ש מקודם נב"מ: כתנאי, לכן דוחה ואומר דכו"ע אין אומן קונה בשבח כלי, ואין להביא מזה ראיה דכך היא ההלכה. — כ"כ הרא"ש בשם ר"ת בקדושין פ"ב סי"א ובפ"ק צ"ט פרק ט ס"ד. אבל בפ"ט דבי"ם פ"ב לא כתב הרא"ש אלא דברי הר"ף, ולא כתב שם הרא"ש שאין קונה בשבח כלי. אולם אין זו קושא, שכן דרכו בכמה מקומות, [שסומך על מ"ש במקום אחר. וגם בזה סמך הרא"ש בב"מ אהא דכתב בקדושין ובנ"ק]. והרש"ק בתפארת-שמואל על הרא"ש בקידושין שם אות א האריך בזה להקשות על הפור שכתב כאן שהרא"ש פסק אומן קונה בשבח כלי, ובכ"מ לא כתב הרא"ש אלא דברי הר"ף, ולא כתב שם הרא"ש שאין דעתו כהר"ף. ולפי מ"ש לעיל נ"חא. אבל בחי"מ פ"מ ש"י פ"ב ובפ"מ של"ש פ"ז פסק כפ"מ הראשונה דאין אומן קונה בשבח כלי. [ועמ"ש שם ושם]. ועכ"פ פ"מ ק"ב פ"י ומש"ש. [דשם פסק המחבר דישאל שנתן כסף לאומן עכו"ם לעשות לו ממנו כלי אינו צריך טבילה. וההג"ה תביא שם: ויש חולקין. וכ' שם בביאורי הגר"א סק"ה דה"ש חולקין]

מקודשת. ומקשינן: האי שטר היכי דמי אילימא שטר חוב דאחרים קשיא דר"מ אדר"מ. כלומר: דר"מ ס"ל בברייתא הקודמת הנ"ל בס"ק מ"א דמקודשת. ומשמע אבל דרבנן ל"ק אחרדי, דאע"ג דרבנן אמרו בברייתא הקודמת דאינה מקודשת, היינו מחמת המלוה, אבל מחמת הנייר, אם יש בו שוה פרוטה מקודשת. אבל הר"ן כתב שם דאפילו הנייר ש"פ אינה מקודשת כלל והאם המלוה ימחול החוב ללוה, הנייר של לוח הוא. ועכ"פ פ"מ סי' סכ"ג בהג"ה שכתב: ומיהו (כשמחלו) אין הלוקח מחויב להחזיר ללוה שטרו. [ועמ"ש סק"ה]. ולכן סובר הטור דאם הנייר שוה פרוטה מקודשת דאפילו אם ימחול המלוה ללוה את החוב השטר הוא של המלוה. ובלא"ה דעת הרמב"ן דוקא בדהזכיר השטר אמרינן דדעתיה אדנייר כמ"ש בפ"ק פ"ב ח [ועמ"ש]. וזה שכתב המחבר וכתב שלקולם הוא פסק קידושין, דחשש נ"ב לדברי הפור. [ואמנם הטור סובר דאם יש בנייר שו"פ מקודשת ודאי, ואם אין בו שו"פ מקודשת בספק שמא שו"פ במדי. והמחבר חשש לדעת הטור ולדעת החולקים על הטור — לכן כתב דלעולם הוי ספק קידושין]. (מד) תנן בב"ק צח ב: נתן לאומנין לתקן וקלקלו חייבין לשלם. ובגמ' שם: אמר רב אפי' לא שנו אלא שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל לנעץ בהן מסמר ונעץ בהן מסמר ושיברן אבל נתן לחרש עצים לעשות שידה תיבה ומגדל ועשה מהן שידה תיבה ומגדל ושיברן פטור מאי טעמא אומן קונה בשבח כלי. ואמרינן שם צ"א: לימא כתנאי עשה לי שירים נזמין וסבכות ואקדש לך כיון שעשאן מקודשת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אינה מקודשת כו' מאי לאו באומן קונה בשבח כלי קמיפלגי דר"מ סבר אומן קונה בשבח כלי ורבנן סברי אין אומן קונה בשבח כלי. ופרקינן: לא, דכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי אלא כהא בישנה לשכירות מתחילה ועד סוף קא מיפלגי רבי מאיר סבר אין לשכירות אלא לבסוף (כי מהדר להו ניהלה הלכך לאו מלוה היא — רש"י) ורבנן סברי יש לשכירות מתחילה ועד סוף ואיבעית אימא דכולי עלמא ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ותכא במקדש במלות קמיפלגי כו' רבא אמר דכו"ע ישנה לשכירות כו' ודכו"ע אין אומן קונה בשבח כלי אלא הכא במאי עסקינן כגון שהוסיף לה נופך משלו רבי מאיר סבר מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ורבנן סברי

נשם ר"י) (מח) ואם הכלי עדיין אצלו וקדשה נשכרו לכ"ע מקודשת דהוה ליה כמלוה שיש עליו

ביאורי הגר"א

והר"ן דוקא כמלוה על משכון משום דקני ליה אמר' יתקן חנל הכל מעיקרם לכו בתורת משכון חתם לידים ורמיה ממש' נז"מ פ' ג' לימא מתניתין דלא כר"מ כו' ואילו כמלוה על המשכון תנן במתניתין לת"ק דר"י דהוה ש"ס וכן נמשקל דלוקמין דלא כר"י ור"מ כמלוה פירות הוי ש"ס ולאומן כמלוה פירות דמי וכמ"ש נהיה הכלה כו' ועוד תי' הרש"מ דדוקא נאומר הנא מעות וטול שלך הוי ש"ס כמ"ש והכל נסתמא לא הוי ש"ס וכן לשון הר"ן ולא חשיב משכון עד דליתנע מייכה ותפס ל' אלגריה

ברכת אליהו

קונה בשבח כלי אינה מקודשת, אע"ג דממושכן לו בשכור דתפס ל' אלגריה. הרי שהרא"ש סובר דברייתא דעשה לי שירים כו', מיירי אפילו מקודם — טרם החזיר לה השירים. והובא לשון הרא"ש לעיל בסק"ל, ועמ"ש. וכ"כ הרשב"א והר"ן בקדושין מח, דאפילו אם הכלי עדיין אצלו, וקדשה בשכור, אינה מקודשת, ודוקא כמלוה על המשכון משום דקני ליה מדר' יצחק מקודשת, אבל הכא מעיקרא לאו בתורת משכון אתא לידה, לכן אינה מקודשת. והביאו ראיה ממש' פ"ב ב' במשנה: כל האומנין שומרי שכר הן וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות (שכבר גמרתיו ומשחחצאנו הבא מעות שאני מעבדו לתופסו על שכרי — רש"י) שומר חנם, הלוהו על המשכון שומר שכר ר' יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם הלוהו פירות שומר שכר (דדרך פירות להקריב — רש"י). ואמרו שם בגמ': לימא מתניתין דלא כר"מ דתניא שוכר כיצד משלם רבי מאיר אומר כשומר חנם כו' אפילו תימא ר' מאיר בההיא הנאה דקא שביק כולי עלמא ואגיר ליה לדידיה הוי עליה שומר שכר אי הכי שוכר נמי כו' אלא אפילו תימא ר"מ בההיא הנאה דתפיש ליה אלגריה דלא בעי למיעל ולמיפק אוזוי הוי עליה שומר שכר איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוא ותני שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר שכר רבי יהודה אומר כשומר חנם, ע"כ דברי הגמרא. והשתא לפי הסוד דמתניתין — שומר האומנין שומרי שכר הן — הוא מחמת דשוכר שומר שכר הוא, תיפוק ליה דהוה כמלוה על המשכון, ואילו כמלוה על המשכון תנן במתניתין לת"ק דר"י דהוה ש"ס. וכן במשקנא [לתירוצו אחרון] דאוקמין דלא כר"י, ור"י אומר בהלוחו פירות הוי ש"ס, ואומן כמלוה פירות דמי, וכמ"ש בההיא הנאה דקא שביק כולי עלמא ואגיר ליה לדידיה כו'. [ז"א שבאומן יש ג"כ הנאה לאומן, אלא דהנאה זו לא מספיקה לכשעצמה לעשותו ש"ס. אבל אם נאמר דהוה כמלוה על המשכון, סגי בהנאה זו, כמו דסגי בהלוחו פירות — דהוה הנאה פורתא והוה ש"ס. והו"ה באומן ה' צריך להיות ש"ס בההיא הנאה — לא אמרין דהוה כמלוה על המשכון. אע"כ מוכח מכאן דלא הוה כמלוה על המשכון.] ועוד תירץ הרשב"א דדוקא באומר הבא מעות וטול שלך הוי ש"ס, כמ"ש דדוקא באומר בלשון זה, אבל אם אמר טול את שלך והבא מעות ואפילו אומר גמרתיו, לאו כשומר שכר הוא, והכא כסתמא לא הוי ש"ס דהא לא אמר לה הבא מעות, ולא הוי כמלוה על המשכון. וכן לשון הר"י: ולא

רמ"ש פ"ט דנ"ק סוף סימן י"ד ומיהו כו' י"ד ומיהו כו' ומע"מ פ' ותיירי נשכיר יום שאינו קנצל וגם נדבריו תמוהין דל"כ נשאר ראיות הר"י דהא יכול רנא לומר דכ"ע אומן קונה ונשכיר יום ומסוגיל דנמחא ח"ל חלל דל"ן קונה נשכר כו': (מו) דאם הבלי כו'. כמ"ש נז"מ פ' ג' משום דתפס ל' אלגריה הוי ש"ס ועתוס' שם ד"ה דקא כו' וכ' ר"י ונרייתא דעשה ליה שירים כו' מיירי שכבר החזיר לה השירים כו'. חנל הרא"ש לא כ' כן ש' נפ"ק סוף סימן י' וכ"מ לקמן גני עשה כו' וכ"כ הרש"א

ס"ל אומן קונה בשבח כל]. וטרא"ש פ"ט דב"ק סוף סימן י"ד, וז"ל: ונראה לי להביא ראיה דאי פליגי באומן קונה בשבח כלי הלכא כחכמים דאמרי אין מקודשת משום דאינו קונה בשבח כלי ואי לא פליגי באומן קונה בשבח כלי צריכי למסבר תרומיותו דאין אומן קונה בשבח כלי ומיהו לאו ראיה היא דאיכא למימר דפליגי בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, עכ"ל. ודברי הרא"ש אינם מובנים, דהרי אף אם נאמר דפליגי אם ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, צ"ל דכ"ע ס"ל דאין אומן קונה בשבח כלי, דאי קונה, מ"ט דרבנן דאמרי אינה מקודשת. ובמק"מ [לפנינו]: סלפולא חריפתא אות ו' פירש דכוונת הרא"ש דנוקמי בהתנה עליו להיות שכיר יום שאינו קנצל דלא שייך בהא שיקנה בשבח כלי. וגם דבריו תמוהין דא"כ [דאפ"ל דמיירי בשכיר יום] נשאר ראי' הר"י — דמדאמר רבא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי, ש"מ דכן הלכה. דאליכ היה יכול רבא לומר דכ"ע אומן קונה בשבח כלי, ומיירי בשכיר יום. ומסוגיל רנב' איא אלא דאין קונה בשבח כו'. ולכן דחה הרא"ש ראית הר"י, וכתב דאין ראיה מהא דאמר רבא: דכ"ע אין אומן קונה בשבח, משום דאמר הכי בכדי לדחות הא דאמרו מקודם כנתנא, ולא מצי למימר בענין אחר, וכמ"ש לעיל ס"ק מ"ד בשם התוס'.

(מו) כמ"ש בב"מ פ' ב' דלכן כל האומנין הוו שומרי שכר משום דהיא הנאה דתפיש ליה אלגריה דלא בעי למיעל ולמיפק אוזוי. ועתוס' שם ד"ה דקא כו', וז"ל: וא"ת הא דתנו במתני' הלוהו על המשכון שומר שכר ודחיק לאשכותי טעמא דבגמ' דהוי שומר שכר כדשמואל או כרב יוסף לימא טעמא דבההיא הנאה דתפס ליה אחוביה הוי שומר שכר וי"ל דהתם לא איתגני מלוה מידי דאין מרובה במה שהלוה ממה שלא היה מלוה ולא היה לו משכון כו' עכ"ל. ובענינו, היות ואם האומן ה' רוצה לתפוס את הכלי אלגריה ה' יכול, לכן הו"ל כמלוה שיש עליה משכון ומקודשת, ועיין להלן. וכתב רבינו ירוחם בנתיב כב חלק ראשון דברייתא דקשה לי שיריה כו' [הנ"ל בסקמ"ד אינה מקודשת] מיירי שכבר החזיר לה השירים, אבל אם טרם החזיר לה השירים, וקדשה בשכרם היא מקודשת, דכיון שתופס אותם בשכרו הוי כמקדש במלוה שיש עליה משכון. אבל הרא"ש לא כתב כן, שכתב בפ"ק דקדושין סוף סימן י' וכ"מ לקמן גבי עשה כו'. [שהרא"ש הוכיח שם שבמשכנו בשעת הלואתו אינה מקודשת — מהא דעשה לי שירים. דלמ"ד אין אומן

באר הגולה

ס מיתרל דרז עולת
כתובות דף ע"ד
ע"ב.
ע לשון הרמב"ם ס
מהחול עובדל וקדש
נפרותחל דשכרל
קדושין דג"כ ע"ב.

משכון (ר"י נתיב כ"ג) (מז) נתן משלו פרוטה לנזרך המלכא וקדשה זו מקודשת לכ"ע דה"ל
מלוה ופרוטה (טור) עשה מלכא לאל אחד ונתחייב לו פרוטה הוה ליה מלוה ציד אחרים
(ביאור דברי המרדכי לדעת הרז כמ"ש ריש א"כ ומיד שעה השכיר וכו').
טז ס (מז) קידש במלוה ובעל סתם בפני עדים שראו שנתייחד עמה צריכה גט מספק.
הנה: וה"ה אם קידש נפחות מפרוטה ונעל וכל כיוצא בזה (הר"ן פ' המדיר).
יז ע הנכנס לבית חבירו ולקח לו כלי או אוכל וכיוצא בהם וקידש בו אשה ובא

ביאורי הגר"א

ספק ונפחות מש"פ ודאי מדכיל נצרייתא סס ע"ג ז'
נהרי קטן ונקטן ודאי קדושין כמו נקטנה סס א' ואחרים
מתמירים דנין מלוה וזין פחות מש"פ וכ"ה נתיב סס.
וכ"ה כ' שכיח דעת הרמב"ם דלא כמ"מ וכמ"ש המקדש
ע"ת כ' צריכה גט כ' שאל כ' וכן המקדש כ' וכ"כ
האחרונים נדברי הרמב"ם דלא כהר"ף שהשמיט הא
דמלוה וס"ל דל"ל גט שאין הכל יודעין שהמקדש נמלוה
א"כ מקודשת וכמ"ש סס ונקטן ל"ל ס"ט נהג"ה ודוקא
כ' וס"ל דהרי מיתרל נתיב רז יוסף ז"ל ורז כהנא

וכ"כ הטור ז' הרמ"ה אהא דמלוה על משכון דוקא
נזלתי ליד' נתורת משכון אלל נלמיה לא אל"כ גלי
דעת' דנקט' ליה נתורת משכון: (מז) נתן לו כ'.
גמ' סס וכנ"ל נס"י: (מז) קידש כ' ה"ה כ'.
כתובות ע"ד א' וכו' אלעזר. הרמב"ם ולשון הרמב"ם
נשניהם ה"ז צריכה גט כלשנא דנמלל ודקדקו הר"ן והמ"מ
ומדבריו דודאי מקודשת והקשה עליו הר"ן דהא כייל להו
נקידש ע"ת ונעל וסס ודאי לינו אלל ס"ק כמ"ש ולא
היה כח נחמיה כ' אלל הוא (כ"ה) [כתנ] נמלוה

ברכת אליהו

חוקה היא שאין אדם מישאל הכשרים עושה בעילתו בעילת
זנות והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצות — דודאי מקודשת.
והקשה עליו הר"ן דהא כייל להו שם הרמב"ם בקידש על
תנאי ובעל דה"ז צריכה גט, ושם ודאי אינו אלא ספק
קידושין, כמ"ש בנמרא: ולא היה כח [ביד] חכמים להוציא
כלא גמ'. אבל [הר"ן] כתב דבמקדש במלוה ובעל הוי ספק
קידושין, ובפחות מש"פ ובעל הוי ודאי קידושין, מדכיל
בכרייתא שם קנ ב פחות מש"פ כהדי קטן, ובקטן הוי ודאי
קידושין כמו בפסגה שם עמוד א. ואחרים מהמורים רבין
במלוה וזין פחות מש"פ הוי ספק קידושין. וכ"ה במ"מ
שם. וספ"ק משנה שם כתב שכיח דעת הרמב"ם דבכולהו
הוי ספק קידושין דלא במ"מ, וכמ"ש הרמב"ם: המקדש
על תנאי כ' צריכה גט כ' שאל ביטל התנאי כשבעל או
כשכנס וכן המקדש בפחות מש"פ או במלוה וחזר ובעל
סתם בפני עדים צריכה גט. ומדכתב: וכן המקדש בפחות
מש"פ או במלוה כ', משמע דכמו במקדש על תנאי הוי
רק ספק קידושין, כמ"ש: שאל ביטל ה, תנאי, כמ"כ
בפחות מש"פ ובמלוה צריכה גט רק מספק. וכ"כ האחרונים
כדברי הרמב"ם. דלא כהר"ף שהשמיט הא דמלוה, וס"ל
דאיצ גמ', שאין הכל יודעין שהמקדש במלוה אינה מקודשת,
וכמ"ש בגמ': דבהנך טע', וכמ"ש בס"מ ל"ל פ"ה בהנ"ה:
ודוקא כ' אבל במקום דאיכא למיטעי צריך קידושי אחרים,
ועמ"ש ס"ק יז, כא. ולכן סובר הר"ף דבמקדש במלוה
— כיון שאין הכל יודעין שהמקדש במלוה אינה מקודשת —
לא אמרינן דבעל לשם קידושין, אלא אמרינן דבעל אדעתא
דקידושין קמאי. וס"ל להר"ף דהרי מימרי בתראי רב יוסף
ב"א ורב כהנא פליגי אמרינן דהרי עולא בר אבא דאמר
דגם במלוה ובעל צריכה הימנו גט, ולדידתו, במלוה ובעל
איצ גט. כ"כ שם — בשיטת הר"ף — הרא"ש והר"ן. אבל
הם חלקו עליו ע"ין שם ושם. והם סוברים דבמקדש במלוה
ובעל צריכה גט מספק.

חשיב משכון עד דליתבע מיניה ותפס ליה אאבריה. וכ"כ
הטור בשם הרמ"ה אהא דמלוה על משכון דוקא בראתי
לידיה נתורת משכון, אבל בלא"ה לא, אא"כ גלי דעתיה
דנקטיה ליה נתורת משכון. [ועיין חלקת-מחוקק סק"ז
ובית-שמואל סק"מ].
(מז) גמ' שם [בב"ק ע"ב ב ה"ל בסמ"ד ובקידושין מח ב.
ושם מו א מסקינן דהמקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה
ומקודשת. וכן היא החלכה] וכנ"ל בספ"ק י"י.
(מז) כתובות עד א וכו' אלעזר. דאיתמר בכתובות עג א:
קטנה שלא מיאנה והגדילה עמדה ונישאת רב אמר א"צ
גט משני (דכי גדלה בא עליה לשם קידושין דידוע הוא
שאינ קידושי קטנה כלום — רש"י). ושם בעמוד ב: קידשה
בטעות ופחות משנה פרוטה וכן קטן שקידש כ' ואם בעלו
קנו. ושם עד א: אמר רב עולא בר אבא אמר עולא אמר
רבי אלעזר המקדש במלוה ובעל על תנאי ובעל בפחות
מש"פ ובעל דברי הכל צריכה הימנו גט (דאין אדם עושה
בעילתו בעילת זנות — רש"י) אמר רב יוסף ב"א אמר
רבי מנחם א"ר אמי המקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה
הימנו גט ב"א הוא דלא טעי אבל בהנך טעי (רב אמי
פליג אדרי' אלעזר ואמר המקדש בפחות מש"פ ובעל הוא
דצריכה גט אבל המקדש במלוה או על תנאי ובעל אינה
צריכה גט מ"ט בהא הוא דלא טעי להיות סבור שפחות
מש"פ יהיו קידושין הילכך גמר ובעל לשם קידושין —
רש"י) ולר' אמי בקידש במלוה ובעל א"צ גט דאין הכל
בקיאו בהלכות קידושין וסבר דהמקדש במלוה מקודשת,
ולכן לא אמרינן דבעל לשם קידושין. ומסימת שם הגמ':
אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה
הימנו גט זה היה מעשה ולא היה כח ביד חכמים להוציא
כלא גט. ודברי המחבר וההג"ה הם מדברי הרמב"ם בפ"ז
מה' אישות הכ"ג. ולשון הרמב"ם בשניהם ה"ז צריכה גט
כלישנא דנמרא שם. ודקדקו הר"ן והמ"מ מדבריו — דכתב:

באר הגולה

פ.ס.
 צ. מעונדה דהחול
 אריסא וכו' פ.ס.

בעל הבית אע"פ שאמר לו למח לא נתת לה דבר זה שהוא טוב ממה שנתת לה אינה מקודשת שלא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא להתכבש עמו והואיל וקידש במזון חבירו שלא מדעת חבירו הרי זה גזל ואינה מקודשת פ (מט) ואם קידשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז ה"ז מקודשת מספק. הגה: (ק) אורח שיושב חלל צ"ה ונטל חלקו וקידש בו הוי מקודשת (הנהגות חלפסי). יח: צ. חיתה סחורה בינו ובין חבירו וחלקה שלא מדעת חבירו וקידש בחלקו (גא) הואיל וצריכה שומת ב"ד אינה מקודשת שאין זה נוטל לעצמו מה שירצה ויניח מה שירצה. הגה: (קמ) ואפילו נתן לה כל הסחור' שיש בחלקו יותר מפרוטת אפי"ה אינה מקודשת

ביאורי הגר"א

הנכנס לסעודה לא יקח חלקו ויתנו לשמש שחל יאמר דבר קלקלה נסעודה חלל יטלנו ויניחנו ואח"כ יתנו לו: (גא) הואיל וצריכה וכו'. כפי' הרי"ף שם וז"ל מחל דשמיך ראשי נזלים ולפי שיש נהם גדולים וקטנים מש"ה אחר רצח חתן פליג לך. מ"מ: (גב) ואפילו נתן לה כו'. דלח"כ שהוא עונדל נהי דז"ל דלא הוי צ' פרוטות מ"מ הליל שהוא קדושי ספק. הרי"ן

פליגי לחימרח דרנ עולה נ"ל. הרה"ש והר"ן חלל הם חלקו עליו ע"ש ושם: (מט) אם קדשה בדבר כו'. שחל מקפיד עליו וכונש"ש ומניין הוא יודע כו'. משא"כ כחן כנ"ל: (ג) אורח כו'. ממש"ש בחולין נ"ד ח' ואין האורחין כו' ומעשה כו' מ' הא נלח"ש שרי וז"ל יש"ש ס' ודוקא לבנו ועמדו חלל לשמש שרי ומש"ש נכח"ש ת"ר לא יתן חלס פרוסה לשמש צ"ן כו' ונחמ' ד"ל זוטא

ברכת אליהו

דשמיך אתא לקמיה דרבא א"ל מאן אחלך (מי מחלך חלקו של בעה"ב — רש"י והני מילי במוזא אבל כישא (אגודה כו' וכל האגודות הן שוות — רש"י) מצי אמר ליה אנא שקלי כישא שקיל את כישא כישא כי כישא. ולשון המחבר הוא כלשון הרמב"ם בה' אישות פ"ה ה"ט. ומ"ש: הואיל וצריכה שומת ב"ד כו'. הוא כמש"ש המ"מ דזה כפירוש הרי"ף שם. וז"ל: מוזא דשמיך ראשי בצלים, ולפי שיש בהם גדולים וקטנים מש"ה אמר רבא מאן פליג לך, דכיון דצריך שומת ב"ד אינו יכול ליטול לעצמו בלי הסכמת חברו.

(מט) הטעם — דהיא מקודשת רק מספק — דשמא בעל הבית מקפיד עליו. וכמש"ש ומנין הוא יודע כו' משא"כ כאן כנ"ל.¹²

(ג) ממש"ש בחולין צד א: ואין האורחין רשאים ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו. של בעה"ב אא"כ נטלו רשות מבעה"ב ומעשה באחד שזמן ג' אורחין בשני בצורת ולא היה לו להניח לפניהם אלא כשלש בציס בא בנו של בעה"ב נטל אחד מהן חלקו ונתנו לו וכן שני וכן שלישי בא אביו של תינוק מצאו שזוק א' בפיו ושתיים בידו חבטו בקרקע ומת כיון שראתה אמו עלתה לגג ונפלה ומתה אף הוא עלה לגג ונפל ומת. מ' הבלא"ה שרי. וז"ל ישי"ש שם [בחולין פרק ז' סימן כ':] ודוקא לבנו ועבדו אבל לשמש שרי ממש"ש בפרק מל הבשר [שם קו ב:]: ת"ר לא יתן ארץ פרוסה לשמש בין שהוכס בידו בין בידו של בעה"ב שמא יארע דבר קלקלה בסעודה. ובמסכת ר"א וזמא: הנכנס לסעודה לא יקח חלקו ויתן לשמש שמא יארע דבר קלקלה בסעודה אלא יטלנו ויניחנו ואח"כ יתנו לו.¹³

(גא) איתא בקידושין גב ב: שהוא אריסא דקדיש במוזא

(גב) כ"כ הרי"ן בקידושין גב ב. והביא ראיה לזה דא"כ ההיא עובדא הנ"ל בפסנ"א נהי דז"ל דלא הוי ב' פרוטות, מ"מ בשוה פרוטה אחת, הרי"ל שהוא קידושי ספק, שמא מתצה שלו שוה פרוטה במדי, כמש"ש שמואל שם יב, ורבא משמע דלא חש לקדושי כלל, דהא אמר מאן פליג לך (או כגירסת רש"י הנ"ל, וכן הוא שם במ"מ: מאן אחלך), ולא אמר דהוה קדושי ספק. וזה כשיטתו של הרי"ן, ושיטת הרשב"א והגאונים דכולי עלמא אית להו דשמואל, וכמש"ש בפסיון ל"א פ"ג [ספ"ח].

ספק תרומה. וברמב"ם פ"ד מה' תרומ' ה"ב משמע קצת דבסתמא שלא ברשות אין תרומתו תרומה, ולא ספק תרומה. וגם לפי הגי' יוצא שאפילו אמר כלך אצל יפות בדבר שאין בעה"ב מקפיד הוי ספק קידושין. וצ"ל. ובדוחק אפ"ל דברי רבנו דר"ל דכמו דאמרין בתרומה: ומניין ה' יודע כו', כמ"כ בדבר שאין בעה"ב מקפיד, כל זמן שלא יודע הוי ספק. אבל לא ר"ל דבתרומה הוי כדבר שאינו מקפיד. ועיין כאן בח"מ ובכ"ש ובערוך השולחן. 13 מ"ש רבנו דע"ל. הבלא"ה שרי, הוא לכאורה כמש"ש הב"ש בספ"ק דדוקא לבנו לא יתן, אבל רש"י לקדש בו אשה. וצ"ן כ' רבנו: ומעשה זכור, שגם במעשה ה' בבנו. ואולי כונת רבנו כמז שהביא כאן בבאה"ס סקל"ב דכשנתנו לכל אחד חלקו לפניו הוי כשל ורש"י לעשות בו מה שירצה. ומ"ש רבנו מהי"ש, נראה דכונת הי"ש להוכיח משם דרך מחמת חשש שמא יארע דבר קלקלה אסור, אבל בלא"ה שרי. והיינו כשהניחו לפניו ואח"כ נתנו לשמש כמ"ש הלחן ממ"ד ד"א. וזהו שצ"ן רבנו: ומעשה זכור, שיש באופן שה' מעשה שם שלא נתנו לכ"א חלקו לפניו הוא דלא יתן, הא בלא"ה — שהאורח נטל חלקו

12 דאיתא בקידושין גב ב: לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד דהניא כיצד אמרו תורם שלא מדעת תרומתו תרומה הרי שידר לתוך שדה חבירו וליקט ותרם שלא ברשות אם חושש משום גזל אין תרומתו תרומה ואם לאו תרומתו תרומה ומניין היה יודע אם חושש משום גזל אם לאו הרי שבא בעה"ב ומצאו ואמר לו כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהם תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה הוי הבעלים מלקטים ומסיימים בין זכר ובין כף תרומתו תרומה אבל האב משום כיסופא הוא דעבד ואינה מקודשת. והיינו בדבר הברור שבעה"ב מקפיד עליו, אבל בדבר שאין בעה"ב מקפיד עליו ה"ז מקודשת מספק, דשמא בעה"ב מקפיד עליו. דהרי גם בתרומה דעומדים הפירות ליתרם, ובכ"ז אמרין: ומניין ה' יודע אם חושש משום גזל כו', כלומר דיק אם יש לנו הוכחה שאינו מקפיד הוה תרומה, אבל כשאין הוכחה הוה ספק. ובתרומה יש הוכחה אם אמר כלך אצל יפות. משא"כ בקידושין שאין כלך אצל יפות הוכחה, דמשום כיסופא הוא דעבד, נשאר תמיד בספק אלא מקפיד עליו. כן ה' נראה לבאר דברי רבנו, אבל לפי"ז יוצא שבתרומה — כשאין הוכחה — הוי

שליח רצונה להתקדש רק ככל (הנה' ק מיימ פיינ דלישות נשם הרמזין והרשני' וכ"כ הר"ן).
ואם הוא דבר שהכל שוה ואינו צריך שומא הרי זו מקודשת. יט ד (ג) השואל
הפץ מחבירו והודיעו שרוצה לקדש בו אשה מקודשת (ג) ואם לאו תר"ו שספק
מקודשת. הנה: והיה לשוכר כלי או חפץ מתנינו וקידש בו (ת"ה סימן ר"י) (פה) שאל
כלי מאשה שיש לה נעל וקידש בו חוששין לקידושין אע"פ שכל יום שקנתה אשה קנה נעלה

באר הגולה
ק וכ"כ ה"ה שם
שאל פירש לה נמה
שם לו בו מקודשת
וכ"כ הר"ן.
ד טור נשם א"י
הר"ה שם נפסקין.
ש שם נשם נעל העיטור.

ביאורי הגר"א

שדעתו אם נתן לו רשות להשליח לאחר עד זמן פלוני
והודיע לאשה אז היא מקודשת כהנחת קישטה כמו נארוח
לה זימנא וכן נתנה היא נאדם חשון ורקוד לפני ומוקדש
נתרומות ומעשרות למיך טונת הנאה מתון ונתוספתא
המוקדש נפיקדון מקודשת היינו נכח"ג וע"ש נאשנה אהל
נלח"ה אינה מקודשת נודלי דגרע ממתנה ע"מ להתזיר
וכמו קדשה נגזל דגוף הטבעת אינו שלו וגזל הוא בידו
ול"ד למשכון המקודשת אע"פ דלא הוי רק שומר
שכר שאני התם דקני למשכון וכ"ד הרינ"ש וש"פ וז"ל
וה"ה לשוכר כו' וכ"ש הוא משאל דחייב באונסים וכחש"ס
נאשנה דדוקא לחונת' אוקמיה רחמנא נרשות' להתחייב
ודומיא דגזלן ושאל שאל מדעת וכיוצא: (בה) שאל

וכשיתנו ושיטת הרשני' והנלווים דכ"ע אית להו דשמואל
וכחש"ס נסימן ל"ה ס"ג: (ג) השואל כו' והד"ע כו'.
כיון שהשאלו אדעתא דהכי גמר נלבו ליתנו נאופן המועיל
ואם לא יועיל נלשון שאלה יהיה נלשון ונתנה ע"מ
להחזיר שלכן אמרין נס"ג נגזל דידה נדשיך דמקודשת
ונגזל דעלמא אין חילוק וה"ט כיון דנחלתה אן סהדי
דאחילתא כדי שיוכל לקדש בו ולעולם (אמרין) [אמרין]
דעת כו' וכן נצ"ג קל"ז נ' אלא הכל אי מפיס כו' אלא
כו' וערש"ס ד"ה ילא כו' ומהג"ה שלנו כו' ונחמ"ק
כיו נ' רשנ"ה השליח חלוקה כו' וא"ל הודיעו
כו': (ג) ואם לאו כו'. כ"כ הר"ה והטור נשם
נע"ה מטעמו הוייל שהוא מחלוקת הפוסקים וע"ש נר"ה

ברכת אליהו

(ג) כ"כ הרא"ש והטור נשם בעל העיטור מטעמו הוייל
שהיא מחלוקת הפוסקים. וע"ש ברא"ש בתשובה כלל ל"ה
ס"ב שדעתו אם נתן לו רשות להשאל לאחר עד זמן
פלוני והודיע לאשה אז היא מקודשת כהנחת קישטה כמו
נארוח לה זימנא. וכן נתנה היא נאדם חשון ומוקדש לפני היא
דמקודשת בההיא הנאה שמקבל ממנה ופרקוד לפני היא
מקודשת בההיא הנאה שרוקד לפניה ובמקדש בתרומות
ומעשרות — למיך מוכת הנאה ממון — היא מתקדשת
בטובת הנאה. וה"ה הכא היא מקודשת כהנאה שתוכל
להשתמש בהפץ זמן מה. ובתרופתא דקדושין פ"ד —
דתניא המקדש בפקדון מקודשת, היינו ככה"ל. וע"ש
בתשובה. אבל בלח"ה אינה מקודשת בודאי, דגרע ממתנה
ע"מ להחזיר, וכמו קדשה נגזל דגוף הטבעת אינו שלו
ונגזל הוא בידו. ולא דמי למשכון דמקודשת אע"פ דלא
הוי רק שומר שכר, שאני התם דקני למשכון. וכ"ד הריב"ש
בסימן ק"ע וש"ס. וז"ש בתניה: וה"ה לשוכר כו' וב"ש
הוא משאל דחייב באונסים, וכחש"ס הרא"ש בתשובה
דרוקא לחובתיה אוקמיה רחמנא ברשותיה להתחייב, ודומיא
לנולן ושאל שלא מדעת ונודא [דחייב באונסים וא"י
לקדש בו. וע"ל סימן כ"ט סק"ב].

(ג) כיון שהשאלו אדעתא דהכי גמר נלבו ליתנו נאופן
המועיל ואם לא יועיל נלשון שאלה יהיה נלשון מתנה על
מנת ולהחזיר, שלכן אמרין בסעף ב נגזל דידה בדשיך
דמקודשת, ובגזל דעלמא אין חילוק. והיינו מטעם כיון
דנחלתה, אן סהדי דאחילתא כדי שיוכל לקדש בו. וכן
בנידון דידו שהשאל טבעת לקדש בו, היא מקודשת, דלעולם
אמרין דעת המוסר, דכיון דמסרו לידו לקדש בו את האשה,
וכו"ע לאו דינא גמירי, וה"י סבור שיועיל לשון שאלה, ואם לא
יועיל לשון שאלה, שיתנהו לו בלשון אחר המועיל קידושין.
וכן אמרין במ"ב ק"ז ב גבי אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריו
פלוגי נטלו ראשון ויצא בו, דאפילו למיך קנין פירות לאו
כקני הגוף דמי יצא בו, וה"ט כחש"ס. אלא הכא אי מפיס לא
נפיק בה למאי יהביה גיהליה אלא מפיס דכו"ע לא פליגי
דנפיק בה מכרה או אכלה באנו למחלוקת רבי ורשב"ג. אלמא
דאעפ"י שאינו יכול לאוכלו, מ"מ נתנו לו את האתרוג,
אמרין דעתו שלצאת בו נתנו. וערש"ס שם ד"ה: [ואם לאו
לא] יצא וז"ל: ומנהג שלנו שנתנו לברך כל הקהל באתרוג
אחד דעתנו מסכמת לתת כל אחד במתנה את חלקו לחבירו
כו' ואע"ג דלא פריש כמאן דפריש דמי כו' עכ"ל. ובמח"ק
כו ב אמרין: רשב"ג אומר האומר לחבירו השאילני חלוקה
ואלך ואבקר את אבא שהוא חולה והלך ומצאו שמת קורע
ומאחר וכשיבא לביתו מחזיר לו חלוקה ונותן לו דמי קרעו
ואם לא הודיעו (שתולך לבקר את אביו — רש"י) הרי
זה לא יבא בו.

שם סקט"ו ובש"ע שם בס"ז סק"ט ובמ"א סק"ב. וע"ן שם
ביש"ש שכתב: והא דקאמר לבנו ולבתו רבותא קאמר כו' אבל
לאדם אחר פשיטא שלא יתן כו'. וב"ש רבנו: "ובמ"א ד"א וטא
כו". כן היא שם ביש"ש — שהביא זאת ממ"א ד"א וטא. אבל
בפנינו מובא זה במ"א דרך ארץ רבה פרק ט. והמשך לשון
הברייתא שם: אורחין וכו'. פניו דאיתא בחולין צד א. וע"ש
במסכת ד"א וטא פ"ח.

שנתנו לפניו שרי. ובמ"א א"ה סימן ק"ע סק"ג כתב שאם
הרבה לחם על השלחן רשאים ליתן להם. ואולי לזה כחן רבנו
שצ"ן: ומעשה כו' שרק בשני בצורת שלא ה"י לו להניח אלא
כשלש ביצים אסור, הבלא"ה—שין הרבה על השלחן שרי. ואולי
כהנח רבנו דקדק מדברי הרמ"א שם: אורח שיושב אצל
ב פ"ב וכו'. ומיירי שגם האשה מוזמנת, ובכתיב שרי. וכ"מ
בבבא"ט הנ"ל בשם בב"י—שכאן מיירי שבכ"ה יזמן גם את האשה
ולכן מותר לאורח ליתן לה. וע"ן בטור א"ה סימן ק"ע ובפרישה

באר הגולה

ולא שאל מן העבל (רש"י אלף רמ"ה ותשנ"ה הרמב"ן סימן קמ"ד). כ ת (ג) הנותן להבירו מתנה על מנת להחזיר והלך המקבל וקידש בת אשה הרי זו * מקודשת. כא א (ג) המקדש באיסורי הנאה דרבנן לגמרי שאין לו עיקר בדאורייתא מקודשת

ת שם גסם אצ"ו הרא"ש בפסקיו נפרק קמל דקדושין ונתנו כלל ל"ה. * (וגר"ן) שם מקדש יתן לשה לחלוטין ומתנה ע"מ להחזיר אינה מקודשת כמנזח לקמן ר"ש סי' כ"ט ויקנה מהשה ויחזירו לו יחזיר דמיו ואם מקדש בטענת שאלה נר"ך שודיע לשה שהוא שאלו לו עד זמן פלוני ושיה' הקדוש שיה' על אותו הזמן שהוא שאלו לו שיה' פרוטה וי"ל גסם מהר"ק שיותר טוב לקדש בטענת תשיקש נאלו). א שם גסם אצ"ו הרא"ש בפסקיו נפרק ב' דקדושין וכתב ג"ו וצ"ח שאלו דעת פסחים ד' ו' ע"ל וכת"ש התוס' שם גסם ר"ת.

ביאורי הגר"א

כלי מאשה כו'. ענ"ש: (ג) הנותן כו'. דהוי מתן לכ"ד כמ"ש נקדושין שם לזכר כו' וק"ל דיכול אפילו להקדשו ועתים' דנ"ב קל"ז א' ונסוכ' מ"ל ב' ד"ה הילך כו': (ב) המקדש כו'. מומ"ש כ"ח א' לשכחינהו כו' ועתים' שם ד"ה אלמא כו' וכ"כ הרא"ש שם וכו' דנחמין דאורייתא ושעות דרבנן או חמין דרבנן ושעות דאורייתא אין חוששין לקדושין (כ"ה) [כסא] דרב גידל אלל נחמין דרבנן ושעות דרבנן חוששין לקדושין וכפ"ת ועתים' דפסחים ו' ב' ד"ה מש"כ כו' וכ"כ הרא"ש שם נרפ"ב אלא דלמרינן שם ל"ז אלל לשעות דרבנן דלר"ג כו' וכו' ולע"ג דמרינן חמין נוקשה מקרא היינו דוקא תוך זמנו

ברכת אליהו

אסורים אלא מדרבנן — אינה מקודשת. ותרצו שם התוס', וי"ל: וי"ל דהתם איכא מיתא שעות דאורייתא לפי מה שפירש ר"ת התם אבל הכא ליכא אלא איסורא דרבנן. וכ"כ הרא"ש שם פ"ב פלוג. וכתב דבחמץ דאורייתא ושעות דרבנן או חמין דרבנן ושעות דאורייתא אין חוששין לקדושין כהא דרב גידל, אבל בחמץ דרבנן ושעות דרבנן חוששין לקדושין וכפ"ת. והא דרב גידל — דאמר משש שעות ולמעלה — אין פירושו כפירש"י, מתחלת שש", אלא „מסוף שש". ועתים' דפסחים ו' ב' ד"ה משש כו' שכתבו כן בשם ר"ת ד, מסוף שש" קאמר. וכ"כ הרא"ש שם ברפ"ב פ"ב אהא דאמרינן שם כ"א ב: ליצ' אלא לשעות דרבנן דאורייתא כו', והגמ' משות חמץ דאורייתא בשעות דרבנן לחמץ דרבנן בשעות דאורייתא. וכתב: ואע"ג דשם מג' א מרינן חמץ נוקשה מקרא היינו דוקא תוך זמנו, אבל לפני זמנו לא אסור אלא מדרבנן. וחמץ דרבנן ושעות דרבנן חוששין לקדושין להם עיקר בדאורייתא, ודמי לחולין שנשחטו בעזרה, דצתה הגמ' לומר בקידושין נח א — דכיון דהאיסור מדרבנן ואין לו עיקר בדאורייתא — מקודשת. ורש"י בפסחים ו' א ד"ה משש שעות ולמעלה פירש: מתחלת שש דרבנן הוא וס"ל לרש"י דאפילו בחמץ דרבנן ושעות דרבנן אינה מקודשת. וכתב הר"ן בפ"ק דפסחים שדעת הרמב"ם בהרא"ש. אבל המ"ם בה' אישות פ"ה ה"א והטור כתבו שדעת הרמב"ם כרש"י דאפילו בחמץ דרבנן ושעות דרבנן אין חוששין לקדושין, וב"י פסחים לדעת הר"ן.

ובירושלמי בפ"ק דקדושין ה"א איתא: כתבו על דבר שהוא אסור כהנאה תני זונגין מעשה בא לפני רבי ואמר מגורשת ר' אלעזר אומר אינה מגורשת חזיון בה רבנן מיד מגורשת מקודשת ומיד אינה מגורשת אינה מקודשת רבנן דקפריין

(ג) דמתנה ע"מ להחזיר הוי מתנה לכל דבר כמ"ש בקדושין ב דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה לזכר מאשה לפי שאין אשה נקנית בחליפין. והיינו כשנותן לאשה ע"מ להחזיר דמיא לחליפין ואינה מקודשת, אבל כשהמקדש קבל החפץ במתנה ע"מ להחזיר הוי כשלו, ולא דמיא לחליפין, מאחר שלא הוכיר בשעת הקידושין שתצטרך להחזיר לו. וק"ל דהמקבל מתנה ע"מ להחזיר יכול אפילו להקדשו. ועתים' דכ"כ קל"ז א [צ"ל ב, ושם בד"ה לא החזירו לא יצא כתבו דלמ"ד כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא הוי תנאי ומעשה כדבר אחד, ואפשר לקיים המעשה ואח"כ יקיים התנאי]. ובמובח מא ב ד"ה חילך כו' כתבו בתירוצ' ראשון דמי שיש בידו מתנה ע"מ להחזיר יכול להקדש להיות קדוש כל זמן שהוא בידו עד שיחזיר. וה"ג יכול לקדש בו, אלא שהמקדש צריך אח"כ לקיים את התנאי ולקנות החפץ מאשתו ויחזירהו לנותן, או שיפייס ויתן הדמים לנותן המתנה.

(ג) מקור הדין — דהמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת — הוא בקידושין גו ב במשנה. והמקור שהמקדש באיסורי הנאה דרבנן מקודשת, הוא במש"ש נח א: אשכחניהו כו' אמר להו תניא המקדש בפטר חמור בבשר בחלב ובחולין שנשחטו בעזרה רש"א מקודשת וחכ"א אינה מקודשת אלמא חולין שנשחטו בעזרה לר"ש לאו דאורייתא. כלומר: ולכן לר"ש היא מקודשת — בחולין שנשחטו בעזרה — מפני שאסור בהנאה רק מדרבנן. ומוכח מכאן דהמקדש באיסור הנאה דרבנן מקודשת. ועתים' שם ר"ה אלמא כו', שהקשו מהא דפסחים ו' א דאמר רב גידל איך חייא בר יוסי אמר רב המקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדנייתא (הצומחים בהרי הרים קשים הם מאוד — רש"י) — דצ"ע

באר הגולה

ואם נ בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן או בחמץ דרבנן ושעות דאורייתא ג ספק
מקודשת ד ואם באיסורי דאורייתא לגמרי כגון חמץ דאורייתא בשעות דאורייתא
וכו'. ב לדעת הר"ס שכתב דליתא לדבר גידל וכו' א"ע"פ שכתב ג"כ ש"ן דנריו נכונים ת"י פסק
ד מנעמה קדושין דף כ"ו ע"ג וכו' א"ע"פ הפוסק שם.

ביאורי הגר"א

הרשב"א נקדושין שם ושיטה אחרת לרמב"ן נהפך ע"י
נפ"ק דפסחים. והנה המחבר תפס שיטת הרמב"ם לפי ש"ס כר"ת, אלא
שי"ס כר"ת חלל דלפ"ן הל"ל נהפך דרבנן ושעות דאורייתא
או חמץ דאורייתא ושעות דרבנן דאין חוששין לקדושין
כלל דליכא מאן דפליג וזה רק הרמב"ן ס"ל
נחמץ דאורייתא ושעות דרבנן חוששין לקדושין חלל
נחמץ דרבנן ושעות דאורייתא לא ואף נמה דפליג יחידא
הוא וכל רבנותא חולקין עליו וא"כ נשני חלו אין חוששין
לקדושין כלל. וחמץ דרבנן ושעות דרבנן נהפך דרבנן ושעות
דהוי קדושין ודאי אינו נכון דכיון לחמץ דלעת רש"י וכן
בכל איסורי הנאה אף שאל"ס עיקר וד"ת כנ"ל בירושלמי
וכו"ש הר"ן נקדושין ורשב"א נשם י"א וכ"כ תוס' בחולין
ד' ג' סד"ה ונהי דלמירין כו' ור"ל דוקא נח' ונהי
דרבנן למירין שם דאינה מקודשת וכפ"י שם חלל בשניהם

באיסורי הנאה ודבריהם. מקודשת לית הול פליגי
להל דרב ונשם ר"י הנהפך נחמץ נ"י"ד נשם
שעות ולמנעלה לא עשה כלום חמץ נהפך קדש
נרם והכל נהפך שלו קדש מעתה הפילו באיסור
הנאה דבר תורה אחרת מקודשת מה צינו לשטר שאין
נ"י"ד חמץ אין ראוי להשלים עליו נרם הכא ראוי להשלים
עליו ר"ל כח"ש נגיטין כ' א' דלמא שאני ענה כו' ו'
מהירושלמי אפי' באיסור הנאה שאל"ס עיקר וד"ת אינה
מקודשת וכפ"י רש"י וכו"ו דנשם שעות דקאמר ונתחילת
שם כפירש"י דהא התם ל"ק נהיט קודשיתא והיה
דחולין בעורה תי' הר"ן שם דה"ק לאו דאורייתא והיה
אסור חלל נאכלת ודעתו שם כרש"י ועוד הביא הרשב"א
שם מהתוספתא פ"ד קדושין המקדש נ"י"ג ונעורות נגזין
כו' והנ"ל תוס' נ"י"ג ע"ג ד"ה דאי כו' וכל דבריהם כ'

בדעת אליהו

מיניה, אתי לאחלוףי בד' וה', ואחר למישרא אשת-איש].
והנה המחבר תפס שיטת הרמב"ם לפי ש"ס כר"ת, אלא
דלפ"ן הל"ל בחמץ דרבנן ושעות דאורייתא, או חמץ דאורייתא
ושעות דרבנן, דאין חוששין לקדושין כלל, דליכא מאן
דפליג בזה רק הרמב"ן ס"ל בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן
חוששין לקדושין, אבל בחמץ דרבנן ושעות דאורייתא לא.
ואף במה דפליג, יחידא הוא, וכל רבנותא חולקין עליו.
וא"כ בשני אלו אין חוששין לקדושין כלל. וחמץ דרבנן
ושעות דרבנן דבריהם משמע דהוי קדושין דאין, ואינו נכון.
דכיון לחוש דלעת רש"י, וכן בכל איסורי הנאה שאל"ס עיקר
מדי', כנ"ל בירושלמי, וכפ"י הר"ן בקידושין ורשב"א
בשם י"א. וכ"כ תוס' בחולין ד' ב פד"ה מותר. שכתבו שם
לענין חליפין דע"ן, דאם היו החליפין אסורים גם לאחרים,
ה' צריך להיות שלא תהא מקודשת, כיון דגם היא אסורה
ליהנות מזה. וסיימו שם התוס': ונהי דאמרינן בריש כל שעה
(פסחים דף כ"א): דהמקדש בשעות דרבנן וחמץ דרבנן
דחוששין לקדושין מכל מקום מקודשת גמורה לא היא
דאם בא אחר וקדשה חוששין לקדושי שניהם, עכ"ל. ודבריהם
צריכים ביאור, דהרי לא אמרינן בפסחים שם, דחוששין
לקדושין בשעות דרבנן וחמץ דרבנן. אלא דרייל דדוקא
בא' מח דרבנן, אמרינן שם דאינה מקודשת, וכפירושם שם
בפסחים, אבל בשניהם דרבנן לא אמרינן דאינה מקודשת,
ולכן הקשו דה"ה לחליפין דא"ל עיקר בדאורייתא, דהוי
בשניהם דרבנן, ואצריכה להיות מקודשת. וע"ז תרצו התוס'
דמ"מ מקודשת גמורה לא היא, דאם בא אחר וקדשה חוששין
לקדושי שניהם. וא"כ רואים אנו — שגם לשיטת התוס' —
בשניהם דרבנן אינה מקודשת גמורה. וקשה על המחבר
שכתב דבאין לו עיקר בדאורייתא מקודשת ודאי].

משום ר' יעקב בר אחא מ"ד מנורשת ומקודשת באיסורי
הנאה מדבריהם ומ"ד אינה מנורשת ומקודשת באיסורי הנאה
מדי' ; באיסורי הנאה מדבריהם מקודשת לית הול פליגי
להא דרב משום ר"מ המקדש בחמץ כ"י"ד משש שעות ולמנעלה
לא עשה כלום חמץ נהפך קדש נרם הכא כהנאה שלו קדש
מעתה אפילו באיסור הנאה דבר תורה אחרת מקודשת מה
צינו לשטר שאין כו' שי"ס חמץ אין ראוי להשלים עליו נרם הכא
ראוי להשלים עליו אח"כ. ור"ל כח"ש נגיטין כ' א' דלמא שאני
ענה של זית דהוי לאיצטרופי (עם עליו הרבה לשכוכ עליהן או
למאכל בהמה ואע"ג דלא שוה פרוטה אבל איסורי הנאה לא—
רש"י). ומדתם הירוש' ואמר דבקדש באיסורי הנאה מדבריהם
אינה מקודשת מ' מהירושלמי דאפילו באיסורי הנאה שאל"ס
עיקר מדי' אינה מקודשת, וכפ"י רש"י. וכ"כ ר' משש שעות
דקאמר חיינו מתחלת שש כפירש"י, דהא התם לא קאמר
"בחיטי קודשיתא" שנוכל לפרש דר"ל בשעות דאורייתא
וחמץ דרבנן. וההיא דחולין בעורה [בקדושין נח א' הנ"ל, שמה
הוכיח ר"ת דבאיסורי הנאה דרבנן מקודשת] תירץ הר"ן
שם דה"ק לאו דאורייתא, ואינה אסור אלא באכילה. ודעת
הר"ן שם כרש"י. ועוד רא"י הביא הרשב"א שם מהתוספתא
פ"ד קדושין. דאיתא התם: המקדש בין נסך ובעורות
לבובין ובכל מה שחל עליו שם ע"ז אפ"י שמכרין וקדש
בדמיה אינה מקודשת. ותקובע ע"ז אינה אסורה בהנאה
אלא מדרבנן, ואפ"ה אינה מקודשת. ותוס' כב"ק ע"ב ב
ד"ה דאי כו' הביאו תוספתא זו. וכל דבריהם [של התוספות
אי תקובע ע"ז אסורה מדרבנן] כתב הרשב"א בקדושין שם.
וישמה אחרת לרמב"ן בחמץ ע"י"ג בפ"ק דפסחים. ושם הביא
דברי הרמב"ן, דהמקדש בשעה ששית אפילו בחמץ גמור
חוששין לקדושין, שכיון שעדיין שורפין החמץ, ולא בדלי

באר הגולה

ה' משנה תמחל ק'
כ"ו ע"ב

אינה מקודשת. הגה: (נח) קהל שתקנו ועשו הסכמה צנייהם שכל מי שיקדש בלא עשרה או כיוצא בזה וענר אחד וקידש חיישין לקידושין ולריכה גט (נח) לעי' שהקהל התנו צפירות שלא יהיו קדושי קדושין והפקירו מנונו ח"ה י"ש להחזיר לענין וועשה (מהרי"ק שורש פ"ד) (ס) חשה שגדרה הנאה מחדש ח' או מכל מה שיתנו לה שלא צפני פלוני ופלוני וענר אחד וקדשה אינה מקודשת דהוי כאלו קדשה בלאסורי הנאה (סא) ודוקא שקדשה בתורת כסף אבל אם קדשה בשטר הוי קדושין (רש"י סיון תר"צ ותרי"ג). כב ה עבר ומכר איסורי הנאה וקידש בדמיהם מקודשת ואם מכרם לישראל ולא ידע חלוקה שהם איסורי הנאה

ביאורי הגר"א

מ"מ כיון דפי' נהיה שם דוקא דרננן נקטינן כוונת' ואפילו את"ל דגמ' דידן פליגי ולעולם מוגרשת אפי' לגבי קדושין לא אשכחן גמ' כו' שם נמש'. והר"ן סובר דלא קי"ל כהרשב"א כח"ש דר"ם קכ"ד דלפי' נאסר' דאוריית' כשר וסובר דה"ה לקדושין דמ"ש ואפי' את"ל כו' לחזק דנר"י כ' כן ועיקר דעתו דגם נגטינן הדבר כן ולא קי"ל כן אלא נסיים ל"ז כ' פלוגתא בזה וגם שם לא נאיר דהל"ל נאסור דאורייתא ומ"מ נר' עיקר כח"ש כאן דכשר כיון דמדמי בירושלמי לגיטין וחילק שם דהוי לאיטרופי כס"ד דגמ' שלנו ולא קי"ל כן ואין

לא וה"ה לחליפין דח"ל עיקר דאורייתא דהוי כשניהם דרננן: (נח) **קהל שתקנו** כו'. דלא עדיף מח"ל ושניות וכיוצא דתפסי קדושין. שם: (נט) **אע"פ** כו'. ר"ל י"ש לדמות לנ"ש ציננות ל' צ' וש"מ דמחן דמקדש כו' ואפקעינהו כו' ושם ק"י ח' הו"ל עשה כו' וערש"י שם ושם מ"מ ל"ע למעשה ועתו"ס שם ד"ה לפיכך כו': (ס) **אשה** כו'. דלע"ג דיכולה לשאל עלי' מ"מ השתא אסורה וכח"ש ככר זה הקדש אין מערבים זה ואע"ג כו': (סא) **ודוקא** כו'. מירושלמי הג"ל ודוקא בלאסור דנריהם כח"ש בירושלמי ואע"ג דנגטינן שם אמרין שתתא דכשר

ברכת אליהו

מתקדשת, ובאיסור הנאה מדבריהם מתגרשת ומתקדשת. ובסיום מקשה הירושלמי מה בין כתבו על דבר שאסור בהנאה לבין שטר שאין בו שו"פ. ומתוך הירושלמי דבפחות משו"פ חוי לאיצטרופי ולהשלים עליו, משא"כ באיסור הנאה. וכתב שם הרשב"א דאע"ג דבגמ' פ' א אמרינן סתמא דכשר בכתב הגט על איסור הנאה, ולא מחלקינן בין איסור דאורייתא לאיסור מדבריהם, מ"מ כיון דבירושלמי פירש בהדיא דדוקא באיסור דרננן כשר, נקטינן כוונתה. ואפילו את"ל דגמ' דידן פליגי אירושלמי ולעולם מוגרשת, אפי' לגבי קידושין לא אשכחן גמ' דפליגי, ולכן בקידושין, אם כתבו על איסור הנאה מד"ת אינה מקודשת. ודבר שכתב סתם: אבל אם קדשה בשטר הוי קדושין, ומשמע דאפילו באיסור הנאה מד"ת נמי כשר — סובר דלא קי"ל כהרשב"א כח"ש בר"ם קכ"ד דאפילו באיסור דאורייתא כשר הגט, וסובר דהרב דה"ה לקידושין. דמ"ש הרשב"א: ואפילו את"ל כו', וחילק בין גט לקידושין, לחזק דבריו בתב כו'. ועיקר דעתו דגם בגמ' דהרב כן, ולא קי"ל כן. אבל כס"ס ל"ב [סעיף ד'] כתב פלוגתא בזה [אם כשר בכתב על איסור הנאה]. וגם שם לא ביאר, דהול"ל דרך באיסור דאורייתא [י"א שהוא פסול, ועמ"ש]. ומ"מ נראה עיקר [להכריע להלכה] כח"ש כאן דכשר בכל גזוץ אפילו באיסור מד"ת, כיון דמדמי בירושלמי קדושין לגיטין, וחילק שם בין איסור הנאה לפחות משו"פ, דבפחות משו"פ חוי לאיצטרופי כס"ד

(נח) דלא ידיר מחייבי לאוין ושניות וכיוצא דתפסי קידושין — שם [במהרי"ק שורש פ"ד].

(נט) ר"ל יש לדמות למ"ש ביבמות צ' ב ושי"ס דמאן דמקדש ארעא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין. ושם ק"י א אמרו: הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושא מיניה. וערש"י שם ושם שכתב בשני המקומות דטעמא דאפקעינהו משום דמקדש אדעת חכמים, ושוניהו למעו' דקידושין מתנה למפרע, דהפקר ב"ד הפקר. וא"כ הכא ג"כ, הוי יכולים לתקן שמי שיקדש בלא עשרה או כיוצא בזה, שממנו יחי' הפקר ולא יהיו קידושין קידושין. מ"מ צ"ע למעשה [להפקיע הקידושין במקום שלא אמרו כן בגמרא]. ועתו"ס שם ק"י א ד"ה לפיכך כו' 14.

(ס) דאע"ג דיכולה לשאל עליה, מ"מ השתא אסורה. וכח"ש בעירובין ל' א בכר זו הקדש אין מערבינן לו בה. ושם לא א במשנה: ולא (מערבין) במעשר שני והקדש שלא נפדו. וכתב ע"ז רש"י בדיה, "ולא", וז"ל: ואע"ג דמצי פריק להו השתא מיהא לא מפרק.

(סא) בתשובות הרשב"א סימן תר"ג כתב דדוקא באיסור הנאה מדבריהם מקודשת אם קדשה בתורת שטר, כח"ש בירושלמי הג"ל בס"ק ג"ז. דשם בירושלמי מדמה קידושין בשטר של איסור הנאה לגט שנכתב על דבר שאסור בהנאה. ואח"כ מחלק הירושלמי בין איסור הנאה מד"ת לאיסור הנאה מדבריהם: באיסור הנאה מד"ת אינה מתגרשת ואינה

זה סעיף צו כתב: מ"מ קשה להפקיע קדושין וי"א דהפקר ב"ד אינו אלא בבי דנא דר' אמי ור' אסי דאלימי לאפקועי ממונא אבל אחרים לא ואע"ג דאין לך אלא שופט שבימין זהו שכשנין גדול כמותם בהרור אבל אם יש בידם גדול כמותם אין בידיו להפקיע ממון [מדכ"ל פ"ק דבב"ב בשם רי"ת], עכ"ל. ועיין בתשובת הרשב"א סימן אלף ר"ו ולהלן סימן מ"ב סק"ה ובהערה 10 שם.

14 ז"ל התוס' שם: מספקא לר"י אי טעמא דאפקעינהו משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש או משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כו'. ונראה דכוונת רבנו דלפי מה שנסתפקי התוס' דיתכן דשם הפס' משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, איכ' רק מה שמצינו שחכמים עקרו או אין הקידושין קידושין, ולא בשאר דוכתי. ובערוך השלחן סימן

באר הגולה

ו' טור מזכיר חזו
הרא"ש בסוף פ"ג
דקדושין ונתנה
בכורות דף כ"ו ע"א
והירושלמי וכו'
והנשוא שכתב שם
דהנך דניי לאו גול
הס וכו' אלל הנך
זוהי להולאה ניתנה
לו וכו' כ"ה ה"ן.
ו' נוסקת הנחלת שם
בנחלת דף י"ג ע"ב.

ולקח המוכר דמיהם וקידש בדמיהם ו' (סב) ספק מקודשת בד"א בשאר איסורי הנאה חוץ. ז' מאלילים שאם מכרה וקידש בדמיה אינה מקודשת. כג (סג) בכור בזמן הזה אם קדשו בו בעלים הוי' ה ספק מקודשת.

כט שצריך ליתן הכסף במתנה שלימה ודין המקדש במשכון או במנה ונמצא

חסר או רע. וכו' י, סעיפים

א האומר לאשה הרי את מקודשת לי בדינר זה ע"מ שתחזירנה לי אינה מקודשת. הנה: (א) אלל האשה שנתנה לאחר מתנה ע"מ להחזיר לה לאחר ל' יום כדי לקדשה זה נתון

דף כ"ה ע"ב. ח הרא"ש בפסקיו נפ"ק כ"ג וספקא ליה לי הלכה כר' יוסי הגלילי או כרנן וס' א מיתלך דנחל שם מדין ערב וכו'.

ביאורי הגר"א

דברי הרא"ש נפ"ק דנ"ק שמוס' הקשו בתורה שם ונב"ק י"ג ז' ד"ה ואם כו' וסוגיא דשם כ"ג ז' וכו' שם דה"ג אלל ונתנת כהונה שאני ודרי"ג כריה"ג ודלני ורנל כרנן ועמוס' שם ונסתפק הרא"ש שם כמחן הלכתא דכולה סוגיא דשם כריה"ג וכן סתם ונתניתין שם כותי' ויחיו חזני ורנל פליגי אליה דרנן ונתרלי נינהו כו' וכ"ז נתי ועמוס' שם ונ"מ עיקר כח"ש נ"ד שם.

כט (א) אבל האשה כו'. כח"ש נב"ג קלוי' ז' שור זה כו' ואפי' אמר לי הא חזי לה ועס' כ"ה ס"ג:

לחלק: (סב) ספק מקודשת. לפ"ד הירושלמי אינה מקודשת שפ' טעמא דנתניתין ונשום דס"ל קדשה בגול לפני יאוש מקודשת אלל לס' אחרונ' ש' שם הרא"ש והר"ן לאפשר דנחלת דין לא ס"ל הא דירושלמי ונשום להולאה נתנו לו ועיין נה"ג וכו' נצד"ה שיש לחוש לסכנה זו לחוש לספק כו' ע"ש: (סג) בכור כו'. מתנית' פ"א דנ"ש דמקדשין זו את האשה ומקמינן נפ"ק דתמורה נזה"ז וכו"פ הרמב"ם והרא"ש נרפ"ה דכורות וכו"פ נטושיע י"ד סימן ש"ן ס"ו אלל כהן כ' הש"ע ע"ש

ברכת אליהו

להקריבה — רש"י) ואית ליה זכייה בגויה (מהיים דבוה"ז נמי הוה הבכורות לכהנים — רש"י). ובי"פ הרמב"ם בה' בכורות פ"א ה"ן, והרא"ש ברפ"ה דכורות. ובי"פ ברפ"ה יורה דעה סימן ש"ן. אבל כאן כתב השו"ע דהוי ספק מקודשת עפ"י דברי הרא"ש בפ"ק דנ"ק פמ"י. שמוס' הקשו בתמורה שם ד"ה לא שנו, ובב"ק יב ב ד"ה ואם כו' כמסוגיא דנ"ק נג ב דאביי ורבא פליגי בשור ושור פסולי המקדשין שנגחו, ומשמע דס"ל דבכור לא הוי בכלל ממונו. וכתבו שם דה"ג: אלא מתנות כהונה שאני ודרי"ג כריה"ג. [דרב נתן — דמוקים למתניתין דמע"ש בבכור בזה"ל, אבל בזמן שביהמ"ק קיים לא הוי ממון בעלים — כריה"ג דאמר ממון בעלים הוא, ובמתנות כהונה ס"ל לריה"ג דלא הוי ממון בעלים]. ודאביי ורבא כרבנן דלא הוי ממון בעלים. ועתו"פ שם. ונסתפק הרא"ש שם פ"א פמ"י כמאן הלכתא. דכולה סוגיא דשם כריה"ג, וכן סתם מתניתין דמקדש כותיה. מיהו אביי ורבא פליגי אליבא דרבנן ובתראי נינהו, משמע דהלכה כרבנן דלא הוי ממון בעלים. וכ"ז מחן. ועתו"פ שם שכתבו דק בחי ס"ל לרבנן דלא הוי ממון בעלים מפני דאסור בגויה ועבודה, אבל לאחר שחיטה אף לרבנן הוי ממון בעלים. וסיים שם הרא"ש: וכהן שקידש האשה בבכור חי לא הוי מקודשת וצריך עיון. עכ"ל. ועפ"י דברי הרא"ש הללו כתב כאן המחבר דהוי ספק מקודשת. ומ"מ עיקר כח"ש מיידי שם דהיא ודאי מקודשת. [ועיין בח"מ סקמ"ג ובב"ש סק"ס].

(א) כח"ש כפ"ב קלו' ב: שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירנה לי הקדשו והחזירו כו' חזינו אי אמר ליה

דגמ' שלנו בגיטין ב א, ולא קיי"ל כן כס"ד דהתם, אלל קיי"ל דכשר באיסור הנאה. ואין לחלק בין איסור הנאה לכתבו על פחות משו"פ דכשר בין בגיטין בין בקדושין.

(סב) עיין באר הגולה סעיפים ה, ו. ותמצית הדברים היא: דתנן בקידושין נו ב דאם מכר איסורי הנאה וקידש בדמיהם מקודשת. ובבכורות לו א תנן: השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהי' טרפה כו' הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים. ועפ"י הקשה הרא"ש בקידושין פ"ב סל"א — על הא דתנן דאם מכר איסורי הנאה וקידש בדמיהם מקודשת, וז"ל: — וא"ת והא הני זווי לאו ידיה נינהו שצריך להחזיר הדמים כיון שמכר לו איסורי הנאה. והביא שם מירושלמי סוף ה"ט שמפרש דטעמא דמתניתין דמכרו וקידש בדמיהם מקודשת משום דס"ל קדשה בגול לפני יאוש מקודשת. ולחלוק לפי"ד הירושלמי אינה מקודשת. שפירש טעמא דמתניתין משום דס"ל קדשה בגול לפני יאוש מקודשת. ואנן קיי"ל דאם קדשה בגול לפני יאוש אינה מקודשת. אלא לפברה אחרונה שכתבו שם הרא"ש והר"ן היא מקודשת. שכתבו שם דאפשר דגמרא ידון לא ס"ל הא דירושלמי, משום דהני דמים לאו גול הן בידו כי בתורת מקח באו לידו, ואע"ג דמקח טעות הוא שלם מביחו, אבל הני זווי להוצאה נתנו לו. וכתב בברק הבית שיש לחוש לפברה זו לחוש לספק כו' ע"ש. וז"ל: ומ"ש באחרונה כו' עיקר דבריהם של טעם הם ולפחות מידי ספקא לא נפקא. ולכן כתב כאן בשו"ע שהיא ספק מקודשת.

(סג) מתניתין פ"א מ"ב דמקדשין שני דמקדשין בו את האשה. ומקמינן בפ"ק דתמורה ז ב בזמן הזה (דלא חזי

באר הגולה

ב' ונתן לה תוך ל' לקדושין הוי מקודשת (תש' הראש' כלל ל"ה) (ב) י"א דאס נתן לה מתנה ע"מ להחזיר ואמר לה נהנאה זו שאת נהנית תוך הזמן הרי את מקודשת לי הוי קדושין (ר' ירוסם).
ב ב אמרה לו תן מנה לפלוני (א) ואתקדש אני לך ונתן לו (ה) ואמר לה הרי את

ביאורי הגר"א

אלא כגופו של מנה ומשום דחליפין מועטא מונוניא דמתניתין תלוי בחליפין וכן מפרש הרמב"ם וכ"כ הר"ם נשמו ולפי' אס' חל' נהנאה כו' מקודשת משא"כ לס' ראשונה:
(ג) ואתקדש אני לך. כך כ' הרשב"א והרמב"ם והר"ן דדוקא נדחיל ואתקדש אני לך לתוך קושיות תוס' ה' ב' ד"ה תנס' ללחל' ול"ת כו' וע"ל ס"ס למי' ועו"ש נח"מ סיון ש"פ ס"ח נהנאה וכך כ' הריטב"א ותוס':
(ד) וא"ל כו'. רש"י והראש"ם ורמב"ם וש"פ דל"כ הוי

(ב) י"א דאס כו'. נר"י כ' פלוגתא אלא סכ' שזה הסברה נ"ל עיקר. ומחלוקתם הוא דתוס' שם ד"ה לנר כו' והראש"ם שם פי' משום גזירה ור"ה גאון גרים נהנאה גזירה שחל יאמרו אשה נקנית בחליפין וכ"כ הרשב"א שזו היא ג' הנכונה וכו' ולמקצת ספרים דגריס לפי שאין אשה כו' אפשר לפרש משום דל"ל הנאה לאשה נותנה זו וכל שא"ל הנאה אינה מתקדשת וכעין חליפין ולע"ז דאפשר דמתהניא נש"פ עד החזרה מ"מ ללא נהנאה זו קדשה

ברכת אליהו

דמא לחליפין וגזרינן שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין.
(ג) כך כ' הרשב"א והרמב"ם והר"ן דדוקא ברא"ל: „ואתקדש אני לך” — לתוך קושית תוס' בקידושין ח ב ד"ה תנס' לאבא וא"ת כו'. דשם ו ב איתא: אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש לך מקודשת מדין ערב. ושם ח ב איתא: התקדשי לי במנה תנס' לאבא ולאביך אינה מקודשת. והקשו שם בתוס', וז"ל: וא"ת לא אמרינן לעיל תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת. ותרוצו: וי"ל דלא דמי דהתם שהתחילה היא בדבר איכא למימר דדעתה להתקדש אבל הכא שהוא אומר לה תחילה התקדשי לי והיא משיבה תנס' למי שתרצה איכא למימר דאין דעתה להתקדש אלא היא משטה בו ואינה חוששת, עכ"ל. והרשב"א והרמב"ם והר"ן כתבו דבתן מנה לפלוני כו' מיירי שאמרה ואתקדש אני לך, ולכן מקודשת; ובתנא לאבא ואביך מיירי שלא אמרה ואתקדש אני לך, ולכן אינה מקודשת. ודברי המחבר כאן — שכתב: ואתקדש אני לך — כדברי הרשב"א והרמב"ם והר"ן. וע"ל ס"ס ל [שכתב בהג"ה: אמרה היא תחלה תן ככר לכלב או תן דינר על הסעל ואתקדש אני לך י"א דינרין כאמרה תן דינר לפלוני. וזה עפ"י שיטת התוס' דבהא אמרה מתחלה מקודשת. ועמ"ש בסק"ב]. ועמ"ש בחז"מ סימן ש"פ ס"א בהגה: האומר לחבירו זרוק מנה לים ואתחייב אני לך י"א דחייב וי"א דפטור. [ושם בסק"ב כ' באריכות דזה תלוי בחירוצים הנ"ל אי תלוי באמירת „ואתקדש” או דתלוי ב„התחילה”]. וכך כ' הריטב"א ותוס'.

(ד) כ"כ רש"י בקידושין ז א ד"ה ואקדש אני לך והראש"ם שם פ"א ס"ו והרמב"ם בה' אישות פ"ה הכ"א וש"פ. דא"ל

ע"מ שתחזירה הא אהדריה אי א"ל ע"מ שתחזירה לי מיד דחזי ליה קאמר ליה (והאי לאו ראוי לו שמוקדש הוא — רבינו גרשום) ואפילו אמר לי הא חזי לה ועס' כ"ח ס"ב.
(ב) ברבנן ירדה נתיב כ"ב חלק רביעי כתב פלוגתא בזה. אלא שכתב שזה הסברה נ"ל עיקר שהיא מקודשת. ומחלוקתם הוא: דבקידושין ו ב אמרו דהילך מנה ע"מ שתחזירה לי אינה מקודשת לפי שאין אשה נקנית בחליפין. ובתוס' שם ד"ה לנר כו' והראש"ם שם פ"א ס"ו פי' — משום גזירה [לפי שדרך הוא להחזיר הסודר שמקנין בו ומתנה ע"מ להחזיר הוי כעין חליפין ואתי למימר אשה נקנית בחליפין, הילכך אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה]. ור"ה גאון בספר המקח גרים בהדיא: „גזירה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין.” וכ"כ בחידושי הרשב"א שזו היא הגירסא הנכונה. וכתב ולמקצת ספרים דגריס: „לפי שאין אשה נקנית בחליפין”, אפשר לפרש משום דל"ל הנאה לאשה במתנה זו, וכל שאין לה הנאה אינה מתקדשת וכעין חליפין; ואע"ז דאפשר דמתהניא בשזה פרוטה עד החזרה, מ"מ לאו בהנאה זו קדשה, אלא כגופו של מנה, ומשום דחליפין ממקצא ממניא דמתניתין, תלוי בחליפין. וכן מפרש הרמב"ם בה' אישות פ"ה הכ"ד, וכ"כ הר"ן בשמו. ולפי זה אם אמר לה: „בהנאה זו שאת נהנית תוך הזמן, מקודשת כיון דקדשה לא בגופו של מנה, אלא בהנאה שנהנית תוך הזמן. משא"כ לפברה הראשונה — דהסעם ב, ע"מ שתחזירה לי” — דאינה מקודשת, הוא מטעם גזירה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין — אפילו אם אמר לה: „בהנאה זו שאת נהנית תוך הזמן, אינה מקודשת, שגם בזה כיון שהיא מתחזרה לו המנה,

בו כל הנשים שבעולם כדלעיל בסימן כ"ח ס"ב. וע"ז כתב רבנו: ועס' כ"ח ס"ב, שאם גזל מאשה וחזר וקדשה בזה, אם לא שידך תחילה יכולה לומר ידי שקלתי, איכ' גם כאן למה מקודשת, הרי יכולה לומר שקבלה בתור חזרת המתנה. ולכן נקט בהג"ה שהמתנה הייתה עד ל' יום, ותוך ל' יום א"י לומר שקבלה בתורת חזרה, ולכן מקודשת. ומתורצת קושית תוס'. ושם בהגהות הרי"ם כתב שבוה נוחא נמי שכתב בהג"ה: כו' לקדשה. ועי"ה, וכן עיין באבני מלואים כאן סק"ג. ובערך השלחן כאן סק"ט.
2 לא ברור על מה כיוון רבנו בכתבו: וכך כ' הריטב"א ותוס', ועיין מ"ש רבנו בסימן ל' סק"ב בשם הריטב"א, ועיין מ"ש

1 גראה דכונת רבנו היא, דחזינן בב"ב שם דהמקבל מתנה על מנת להחזיר יוכל להקדיש, והיה כאן יכול לקדש את האשה במתנה זו, וכמו שכתב המחבר בסימן כ"ח ס"ב. וגם שם בס"ק ג' כתב רבנו ע"ז: „וקי"ל דיכול אפילו להקדשו, ע"ה. וכאן אפילו אמרה על מנת שתחזירה לי מהני. וצ"ל בדברי רבנו: „ואפילו אמר לה, במקום: „ואפילו אמר לי.” ול"ד להקדשו — דלא מהני — דהתם הוא מחזיר דבר דלא חזי ליה, אבל כאן הא חזי לה, ולכן מהני. ומה שסיים רבנו: „ועס' כ"ח ס"ב”, עיין בהגהות הרי"ם מ"ש בזה. ומתציית הדברים בבאור דברי רבנו היא: שהס"ז הקשה למא נקט בהג"ה: ע"מ להחזיר לה לאחר ל' יום, אפילו נתנה לו סתם מתנה ע"מ להחזיר יכול לקדש

באר הגולה

ב ג"ז שם דף ז'
ע"ה מדין הערב
ומוקדש הערב וכו'.

מקודשת לי (ה) בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך הרי זו מקודשת. הגה: (ו) ואם היו עסוקין בלוחו ענין אע"פ שנתן סתם בלוחיו ה"ז מקודשת (ז) וכל זה דוקא שהיה התחילה לומר תן מנה לפלוני אבל אמר לה הולך תחלה והיא אומרת תן לפלוני (ע"ל סי' ל' סעיף ה') (ח) אמרה לו הלוה מנה לפלוני ואתקדש אני לך והלוה לפלוני ואמר לה הרי את מקודשת זו הוי קידושין כמו בנתנה (ט) אבל אם הרויח זמן וזויה על פיה וקדשה זו אינה מקודשת (ז"י ג"ס הרש"א). ג ג אמרה לו תן דינר לפלוני ואתקדש אני לו ונתן לו וקדשה אותו פלוני (י) ואמר לה הרי את מקודשת לי (יא) בהנאת מתנה זו שקבלתי

ביאורי הגר"א

ד"ה תנס כו' ורש"י ד"ה אינה כו' והר"א: (ח) א"ל הלוה כו'. דהא הנחת מלוה כתיבת פרוטה כמ"ש נס' כ"ה ס"ט ומקודשת ג"כ מדין ערב שזהו דמי טפי לערב: (ט) אבל אם כו'. דערב לא נשתעב' נכ"ה כמ"ש נסוף ז"ב הרי שהי' הונק כו' שלא על אמונתו הלוהו ואיזהו ערב כו'. (י) וא"ל כו'. רש"י ושי"פ: (יא) בהנאת מתנה כו'. רמזים וכ"כ נס"ה נמנה כו' והרש"א הרבה

ברכת אליהו

ג"כ מדין ערב שזהו דמי טפי לערב שמלות לאחר עפ"י יבירי הערב.

(ט) דערב לא נשתעבד בכח"ג כמ"ש בסוף כ"כ קצה ב במשנה: הרי שהי' חונק את אחר בשוק ומצאו תבירו ואמר לו הנח לו ואני אתן לך פטור שלא על אמונתו הלוהו ואיזהו ערב שהוא חייב הלוהו ואני נתן לך חייב שכן על אמונתו הלוהו. [ועיין בט"ו סק"ו ובח"מ סק"ה ובכ"ש סק"ח].

(י) רש"י ושי"פ. דאיתא בקידושין ז א: תן מנה לפלוני ואקדש אני לו מקודשת מדין שניהם (מבין שני הדינים הללו של ערב ושל עבד כנעני אנו למדין — רש"י). ובדין של תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך דמקודשת מדין ערב, הנוכח בסעיף ג, כ' שם בסק"ד דרש"י ושי"פ כתבו בדענין שיאמר המקדש: „הרי את מקודשת לי“, דאל"כ הוי „נתן הוא ואמרה היא“. והו"ה הכא דמקודשת מדין ערב ומדין עבד כנעני בעינו שיאמר המקדש: „הרי את מקודשת לי“, דאל"כ הוי „נתן הוא ואמרה היא“ דהוי ספק קידושין.

(יא) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"ה הכ"א. וכ"כ שם בהכ"ב בדין של הילך דינר והתקדשי לפלוני — הנוכח בס"ה — דאמר לה אותו פלוני הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה ליך בגללי, וכמ"ש המחבר: ואמר לה אותו פלוני התקדשי בדינר שנתן ליך פלוני. והרשב"א הרבה להקשות עליו כאלו והמ"מ יושבם וק"ש ושם.³

לכאורה משמע דכל כה"ג קרוב הוא להיות נתנה היא ואמר הוא שכתבו למעלה שאין בו בית מיהוש לדעת הרב ז"ל בעצמו ולדעת הרב אלפסי ואי נמי הוי כהילך מנה ואתקדש אני לך ואינה מקודשת אלא באדם חשוב דוקא ולא עוד אלא דרבה גופיה דאמרה לה מספקא ליה אפילו באדם חשוב וצ"ע, עכ"ל. ועל קושיא זו תירץ המ"מ וז"ל: ודאי יש חילוק בין זו להנאה דבעינן אדם חשוב דהתם היא אומרת הילך כו' זה מנה משלה והיא חסרה ממון ולפיכך בעינן חשוב בדוקא ושלא בחשוב כמה ותקדש אבל כאן אינה חסרה ממון כלל והיא נגתה שמתקיימת מצותה בממון של אחרים בג"ל, עכ"ל.

נתן הוא ואמרה היא דספיקא הוי ול"ד למדנר עם האשה על עסקי גיטה כו' דהתם ג"כ נשאמר הוא כו' ר"נ ע"ש: (ה) בהנאת כו'. רמזים וכמ"ש מדין ערב וכמ"ש נסוף כ"ה נתר' קע"ג ז' נהוהו הנאה דקא כו' ולא נזוף הממון וה"כ כלן. רש"א: (ו) ואם היו כו'. כמ"ש נס' כ"ז ס"ח וי"ל דכן ויירי סוגיא דכלן וענ"י: (ז) וכ"ז דוקא כו'. תוס' שם ה' ז'

[שלא אמר המקדש] הוי נתן הוא ואמרה היא דספיקא הוי. ולא דמי למדנר עם האשה על עסקי גיטה וקידושה, דהתם ג"כ בשאמר הוא, אבל כל שלא אמר הוא על עסקי קידושה לאו כלום הוא. — ר"נ שם ע"ש. [וכתב שם דאחרים אומרים דאפילו לא אמר כלום מהני, וסיים: ודברי הרמב"ם ז"ל ב"ל עיקר].

(ה) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"ה הכ"א. וכמ"ש בקידושין ו ב דמקודשת מדין ערב, וכמ"ש בב"ב קט"ג ב דלכן ערב משתעבד „בהנאה הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה“, ולא מחמת גוף הממון וה"נ כאן אינו מקדש במנה עצמו אלא בהנאת מתנה שנתן על פיה. רשב"א בקידושין שם.

(ו) כמ"ש בסיומן כ"ז מ"ה דאם היה מדבר עמה על עסקי קידושה לא בעינן שיאמר בשעת הנתינה. וי"ל דכן מיירי סוגיא דכאן בקידושין ו ב. ועב"י שהביא כן בשם רבינו ירוחם שכתב: אי נמי מיירי במדבר עמה על עסקי קידושה. (ז) תוס' בקידושין ח ב ד"ה תנ"ב כו' [הג"ל בסק"ג] ורש"י שם ד"ה אינה כו', וז"ל: ואינו דומה לתן מנה לפלוני ואקדש אני לך דהתם אינה קאמרה ליה מעיקרא אבל כאן משטה היא בו כלומר תן מצותיך לאחרים. והר"א: [עיי"ש מ"ש בפ"א ס"יג ועיין בסיומן ל' סק"ב].

(ח) דהא הנאת מלוה כתיבת פרוטה כמ"ש בסיומן כ"ה מ"ט ואע"פ דכאן הוא אינו מלוה לה רק לאחרים, היא מקודשת

רבנו בשם הריטב"א בתו"מ סימן ש"פ סק"ב בליקוט. עכ"פ שיטת הריטב"א אינה כשיטת התוס' דתלוי בהתחלה. ועיין היטב בקידושי הריטב"א בקידושין ח ב.

3 על הדין — המובא בס"ה דהילך דינר משלי והתקדשי לפלוני שכתב הרמב"ם שיאמר מי שנתקדשה לו: הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה ליך בגללי, הקשה בחידושי הרשב"א בקידושין ו א, וז"ל: וא"י מי דחקו ע"ז שהרי אין זה כדון עבד כנעני ממש אלא בשנתן ראובן ואמר ראובן שנתנה מקודשת לשמעון. ועל הדין דסעיף ד' — בתן דינר לפלוני ואתקדש אני לו, שכתב הרמב"ם שיאמר הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך — הקשה שם הרשב"א. וז"ל: גם זה אינו יודע למה ואדרבה

באר הגולה

ברצונך ה"ו מקודשת.

ד אמרה לו הילך מנה ואתקדש אני לך נתבאר בס"ד

ד ג"כ שם.
ה ה"כ שם.
ו כ"כ הרמב"ם שם
זכ"ה מה"ל וס"ה
זכ"ה הרשב"א וס"כ
הטור ואחר הפוסקים.
ז וימחל דרבא א"ר נתמן שם.

כ"ז. ה ה אמר לה הילך דינר משלי והתקדשי לפלוני ה (יב) ואותו פלוני עשאו

שליח (יג) או שלא עשאו שליח ו ואמר לה אותו פלוני התקדשי לי במנה שנתן לך

פלוני ה"ו מקודשת. ו ואמר לה התקדשי כדינר ונתן לה משכון עד שיתן

הדינר אינה מקודשת. הגם: (יד) וכל שכן אם נתן על הדינר דלא הוי קידושין

ביאורי הגר"א

דכ"ה דקנה לה למשכון להסוף שערות אינה מקודשת דמנה
אין כחן אותה מנה דמקדשה נז אכתי אגיד גבי' וכסף
קדושין דאגיד גבי' בעל לאו קידושין הן וכ"כ הרשב"א
ואפי' ח"ל הריני חייב לך מנה בקנין כו' ואפי' כ' שטר
כו' וכ"כ המה"ש זכ"ה הרמב"ם ג"כ וכו' הרי"כ ח"ל הרל"ד
פ"י מנה אין כחן שטר לא נתחייב לה דמילי בעלמא הוא
ואי"כ גם המשכון לא קנה וכן מ"ש פריטי אין בלן כו'
חלל היכא שח"ל קני המשכון זה שערות מנה מקודשת.
ר"ל להרל"ד וכן פ"י הרל"ש וכו' וזהו מתורץ מ"ש זכ"ה
(ע"כ) [ע"ה] שח"ל חזילה לידו כיון דגרמו לו הפסד חייבין
לשלם הלכך נשקענד לו המשכון וכח"ש חוס' ג"כ ועצמיו

להקשות עליו חללו והמגיד ומנה ייבטע וע"ש ושם:
(יב) ואותו פלוני כו'. רש"י והרמב"ם ש"פ דל"כ אינה
מקודשת אפילו נתנה לזכר. דלא. כנע"ה ומש"ש מ"ה
ג' ודל"ה חרנו' כו' היינו נתתה וד"ל הלא זכין לזכר
שלא צפניו דלפעמים חונתו הי' דניחא לי' נאחרת וכ"כ
דאגיד גבי' כו' כו' כו"ש נכתובות ס"ד ה' ולגרסה לא ניחא
לי' נהלי טרחא ועוד שח"ה חוסר נקדושות כו' רשב"א:
(יג) או שלא כו'. רמב"ם ורל"ש וש"פ: (יד) וכ"ש
כו'. זה תל"ה במחלוקת הפ"י דלהרמב"ם ורשב"א אינה
מקודשת חלל להרל"ד ורל"ש מקודשת ח"ל הר"כ כ'
הרמב"ם ז"ל דאפילו היכא דל"ל קני משכון זה נשיענד

ברכת אליהו

גופו של משכון לקדושין אלא לשעבוד המנה ובמה תתקדש
ואפילו אמר לה הריני חייב לך מנה בקנין והתקדשי לי בו
אינה מקודשת שאין כאן אלא מלוה ולא קנה ואפילו כתב
לה שטר עליו אינה מקודשת, עכ"ל. וכ"כ המ"מ בה' אישות
פ"ה הכ"ג בשם הרמב"ם ג"כ. ולשיטה זו, אין החסרון מפני
שלא קנתה המנה. אלא החסרון הוא, דכיון שעיקר הקידושין
הוא במנה, וכסף הקידושין — דהיינו המנה — עדיין אגיד
גביה, לכן אינה מקודשת, ולפיכך אפילו אם אמר לה
הריני חייב לך מנה בקנין, או שכתב לה שטר עליו אינה
מקודשת, כיון דלא נתן לה המנה — שבה הוא מקדשה.
ולשיטה זו אפילו אמר לה שתזכה בגוף המשכון אינה
מקודשת, כיון דאינו מקדשה במשכון אלא במנה, והמנה
לא נתן לה. ולא מחזי מה שהקנה לה המשכון, כיון שלא
נתן לה גופו של המשכון לקדושין אלא לשעבוד. והשיטה
השניה היא מה שהביא שם הר"ן, וח"ל: בקיצור: אבל
הראב"ד פירש דהיק מנה אין כאן שהרי לא נתחייב לה בו
דמילי בעלמא ניתנו, ואי"כ גם המשכון לא קנה, דמאי יתבה
ליה דקניא לה משכון. וכן משי"ש בגמ': פריטי אין כאן
נפסא אין כאן [כלומר: דכיון שלא נתחייב בפריטי אין
השעבוד נתפס על הנסכא שהוא משכון]. אבל היכא שא"ל
קני במשכון זה שעבוד מנה והתקדשי לי בו מקודשת.
ומה שסיים הר"ן דאם א"ל קני במשכון זה שעבוד מנה
מקודשת ר"ל לשיטת הראב"ד דלדידה החסרון הוא שהמשכון
אינו קנוי לה — כיון דהמשכון הוא עבור מנה שאינו
מחויב לתת לה. ולכן אם אמר לה שתקנה במשכון זה שעבוד
מנה — כיון שקנתה המשכון — היא מקודשת. וכ"כ הראש"ש
שם פ"א סי'. וכתב וזוה מתורץ מ"ש זכ"ה ע"ה א בהשוכר
את האומנין וחזרו בהן, שאם כאתה חבילה של הפועלים
לידו של בעה"ב שוכר עליהן או מטען אפילו יותר מכדי

(יב) כ"כ רש"י בקידושין ז א בד"ה הילך מנה והתקדשי
לפלוני, וח"ל: והוא שלוחו אלא שמקדשה משלו. וכ"כ שם
הראש"ש פ"א סי' ושי"פ. דאליכ אינה מקודשת אפילו נתנה
לבסוף משום דבשעת קידושין מיהא לא מיקניא דהא איהו
לא שויה שליח ודלמא לא נתנה מעיקרא בהכי. דלא
כבטל הציפור שכתב באות ק' בדיני קידושין דאע"ג דלא
ארציה, אלא בתר דקדשה לה אודעיה להתוא גברא ואירצי
מקודשת. ומשי"ש מה ב: ודלמא ארציו ארצי קמיה, היינו
בתחלה וגלה דעתו דניחא ליה. וא"ל הלא זכין לאדם שלא
בפניו והכא זכות הוא שתהא אשה זו קנויה לו, דלפעמים
חובתו היא דשכמא ניחא ליה כאחרת, וכל כמה דאנידא
ביה לא יתבה ליה אחריית כמ"ש בכתובות פ"ד א. ולגרסה
לא ניחא ליה כהאי מרחא, ועוד שאתה אופרו בקרובותיה,
ועוד שהוא מפסיד שצריך ליתן שכר הסופר בגט, ועוד
שאתה משיאו שם רע שמגרש את נשיו — רשב"א בקידושין
שם.

(יג) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"ה הכ"ב והראש"ש בקידושין
פ"א ס"ו ושי"פ.

(יד) זה תל"ה במחלוקת הפוסקים. דלהרמב"ם ורשב"א אינה
מקודשת, אבל לראב"ד וראש"ש מקודשת. דאיתא בקידושין
ח א: אמר רבא אמר רב נתמן אמר לה התקדשי לי במנה
והניח לה משכון עליה אינה מקודשת מנה אין כאן משכון
אין כאן. ויש ע"ז כמה פירושים. וד"ל הר"ן שם בקיצור:
כתב הרמב"ם ז"ל ואפילו היכא דל"ל קני משכון זה בשעבוד
דנדר דקנה לה למשכון להחרא שעבדא אינה מקודשת דמנה
אין כאן אותה מנה דמקדשה בו אכתי אגיד גביה. וכסף
קדושין דאגיד גבי' בעל לאו קידושין הן. וכ"כ הרשב"א,
וח"ל: כלומר מנה שהוא מקדשה בו אינו כאן ומשכון שהניח
לשעבוד על המנה אינו שוה כאן כלום שלא נתן לה

באר הגולה

ח וכתב: שם ואפילו
אמר הריני חייב לך
נקנין.
ש מתימרה דר' הלשור
ש דף ח' ע"א.

(הגה"מ פ"ה נ"ח ה' הרשני"א) אמר לה הרי את מקודשת לי נדונו ותזכה לו בגוף המשכון
שאינו ניתן לך על זה הרי זו מקודשת (ר' ירוחם נתיב כ"ג). ז ט (טו) האומר לאשה
הרי את מקודשת לי בק' דינרים ונתן לה אפילו דינר אחד ה"ז מקודשת משלקחה
הדינר והוא יושלים לה השאר שזה כמי שאמר הרי את מקודשת לי בדינר זה ע"מ
שאתן לך ק"ק וזה שהיא מקודשת לו מעכשיו (טו) וה"ה אם חסר דינר אחד לו שיהיה
(יח) רע (הר"ש והרמב"ן) (יח) ויש חולקין (הרשני"א) בד"א כשאמר לה בק' דינרין סתם

ביאורי הגר"א

פ' שכתב בשטר הקדש זה פדיו דומיה בשטר קדושין:
(טו) האומר כו' שם ט' א' וה' כר"א: (טז) וה"ה
כו' שם ת"ז א' אר"י הונא חנניו כו' ופ' הרמב"ן כ"א
דסוגיא דכאן כותביהו דתניא דוקא נמנה זו ונמנל חסר
כו' הא נמנה סתם מקודשת והר"ש גורס נהיפך וכו'
והלכה כתי"ק: (יז) רע. ר"ל דלא נפיק כלל כוש"ש:
(יח) וי"ח. הוא הרשני"א שז' ונמנל דכחמים והא
דקתני חסר דינר ל"ד ע"ש ודעת הרי"ף והרמב"ם שז'

ס' ס' ס' ראונו כו' וכ"כ הג"מ שם אצל אם הקטנו
נקנין ר"י דמועיל כו' ע"ש ומ"ש כאן ח"ל הרי את
כו' ותזכה כו' הוא שיטת הר"ש והרשני"א אצל להרמב"ן
והרשני"א כיון שעיקר הקדושין נהדינר לאו כלום הוא
ומ"ש וכ"ש כו' ערש"י ה' א' ד"ה שטר כו' ח' אצל
נקדושין קני כה"ג אצל הרשני"א חלק עליו וכ"ל וכו'
ואפי' לגדירו הא אחריו נכתבו ק"צ ח' ד"ת פדיו
לכשינתן אלא דוקא לכשינתן. וזה נכסף מתקדשת אלא

ברכת אליהו

עד שיתן, ואז ככסף מתקדשת, ולא בשטר. אלא מירש שכתב
בשטר חקדש זה פדיו דומיה דשטר קדושין שכתב לה הרי
את מקודשת לי, ובוה אמרינן דבהקדש אינו פדיו, ובקידושין
היא מקודשת.

(טו) בבאה"ג סק"ט ציין למימרא דר"א בקידושין ח א.
דאיתא התם: אמר רבי אלעזר התקדשי לי במנה ונתן לה
דינר ה"ז מקודשת וישראל מ"ט כיון דאמר לה מנה ויהב
לה דינר כמאן דאמר לה על מנת דמי. ושם פ א מסקינן:
וחילפתא כרבי אלעזר.

(טז) בקידושין מו א: המקדש במלוה אינה מקודשת וי"א
מקודשת כו' אמר רב נחמן הונא חנניו מוקים לה במילי
אחריו והב"ע כגון שאמר לה התקדשי לי במנה ונמצא
מנה חסר מר סבר כסיפא לה מילתא למיתבעיה (ולא סמכה
דעתה הילכך אינה מקודשת — רש"י) ומר סבר לא כסיפא
לה מילתא למיתבעיה. ושואלת הגמרא: ואלא הא דאר"א
התקדשי לי במנה ונתן לה דינר ה"ז מקודשת וישראל לימא
כתנאי אמרה לשמעתי. ומתוצת הגמ': אמרי, מנה חסר
דינר כסיפא לה למיתבעיה (דדבר מועט הוא דינר ממנה —
רש"י) מנה חסר תשעים ותשע לא כסיפא לה מילתא
למיתבעיה (דרי"א שלא קבלה מכל המנה אלא דינר לא
כסיפא לה מילתא למיתבעיה את המנה — רש"י). ופסק
הרמב"ן כ"א דמקודשת אפילו במנה חסר דינר אחד משום
דכונאי דכאן (ח א) כותביהו. דתניא דוקא במנה זו ונמצא
חסר הרי זו מקודשת, משמע הא במנה סתם מקודשת
אפילו בחסר רק דינר אחד. והר"ש שם פ"ב מ"ט גורס
בהיפך וכו' [דת"ק סובר מקודשת וי"א דאינה מקודשת].
וכתב: וחלפה בת"ק.

(יז) ר"ל דלא נמיק כלל כוש"ש בקידושין ח א. דתניא
התם: התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר או דינר של

שכרן, והוי למשכון בידו, ולא אמרינן מנה אין כאן
משכון אין כאן, כיון דגרמו לו הפסד חייבין לשלם לו
ההפסד, הלכך נשתעבד לו המשכון שלהם לשכור עליו עד
ברי דמיו, וכמ"ש תוס' נ"ב בקדושין ח ב ד"ה מנה. ועכ"ה
סימן פ מ"י ראובן כו' 4. וכ"כ הגהות מיימוניות בה' אישות
פ"ה הכ"ז וז"ל: פסק ר"י דה"ה במתנה כה"ג שאין המשכון
משתעבד לכלום אבל אם חקנאו בקנין כתב ר"י דמועיל,
ק"ש. [ולשיטת זו אם נתן לה שטר על הדינר הוי קידושין,
דכיון שנתחייב לתת לה דינר, ונתן לה משכון ע"ז היא
מקודשת, והמשכון הוא על דבר שחייב לתת לה. ורק אם
אינו מחויב לתת לה המנה לא מחייב אם נתן לה משכון.
היוצא מדבר, שמה שכתב בהג"ה: „וכ"ש אם נתן לה שטר
על הדינר דלא הוי קידושין, הוא רק לשיטת הרמב"ן
והרשב"א, אבל לשיטת הראב"ד והרא"ש הוי קידושין]. ומ"ש
כאן: „א"ל הרי את כו' ותזכה בו בגוף המשכון שאני גותן
לך ה"ז מקודשת, הוא שיטת הרא"ש והראב"ד, אבל להרמב"ן
והרש"א כיון שעיקר הקדושין בדינר, לאו כלום הוא.
[ולכן תמוהים דברי ההג"ה שכתב תרתי דסתרי].

ומ"ש בהג"ה: „וכ"ש אם נתן לה שטר על הדינר דלא הוי
קידושין, ערש"י בקידושין ח א ד"ה שטר כו'. דאיתא
התם בגמ': ומנין שאף בשטר (הוי קידושין) ודין הוא
ומה כסף כו' מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומע"ש תאמר
שטר שאין פודין בו הקדש ומע"ש. וכתב שם רש"י: אם
כתב לגובר שטר על מצות פדיון הקדש אין הקדשו פדיו
דבעינן ונתן הכסף וקם לו, עכ"ל. ומ' אבל בקדושין קני
כה"ג. אבל הרשב"א חלק עליו וכ"ל, וכתב ואפילו לרבנן
הא אמרינן בכתובות קב א: כתב לכהן שאני חייב לך
חמש סלעים חייב ליתן לו חמש סלעים. ומסקינן: דבר תורה
פדיו לכשינתן, אלא דוקא לכשינתן, ותינ אינה מקודשת

אין כאן, או יתכן, דצ"ל בדברי רבנו לפני זה: ט"ז, ושם
איתא דאם הלזה לו מנה וכתב שטר בקנין מחמת שלותי כו'
ומשכנתי לו קרקע פלוני וזה במשכונא.

4 ג"ל דמ"ש: ראובן כו' הוא ט"ס. וכונת רבנו הוא למש"ש
בריש הסעיף דלענין מתנה דאם אמר לו בלשון שאינו מחויב ליתן
לו, ונתנו ע"ז משכון אינו כלום. דומיא דהבא דמנה אין כאן משכון

באר הגולה י אבל אם פי' ואמר לה הרי את מקודשת לי בק' דינרין אלו (יט) והתחיל למנות

י נריתא וכלוקימתא

קמיתא שם וכן כתב הר"ף דס"ל דלא שנקינ' לישנא דגמ' ותפסין לישנא דאמוראי ה"ה.

ביאורי הגר"א

ל"ל מונס והולך כלל ועל הרי"ף קשה יותר שכן וה"מ כו' דלא הל"ל אלא אכל אם אמר מנה זה לא דל"ל עתה אלא לחלק בין מנה סתם למנה זה והלא צ"ח צדק כל חילוקיהם אלא ל"ל דוקא נקטו דס"ל דתיתי צ"ח מנה סתם בין בהתחיל למנות בין מנאל חסר מקודשת כדברי ר"ח דאמר וישלים אלא אף מנה זו כיון דליתא לכולה צריך דוקא התחיל למנות דעשה אכול' כדברי רב אשי אכל בל"ה מקודשת ומש"כ נהסר דמנה זו לנד סגי כיון דליתא

סתם חסר דינר מ' כס' הראשונה מ"מ. והר"ן כ' דלזלי הרי"ף והרמב"ם לשיטתיהו שדוחין סוגיא זו דפ"ב מקמי סוגי' דפ"ד דצ"ח ופ"ק דקדושין ויש דמוס שהם כנוכר כו' וכמו"ש נהיה ס' קל"ט ס"ב דמנה ע"ש ולפיכך מ"פ כפשטה במלוח ואין חילוק בין חסר דינר לו ל"ט דינר: (יט) והתחיל למנות כו'. ר"ף ורמב"ם וכו' הר"ן והמ"מ שפ' דלא כרצ אשי משום דלוקימתא קנאל לישנא דסתם גמ' וכמו"ש הרי"ף צדק פסחים וצ"ע דל"כ

ברכת אליהו

נחשת אינה מקודשת דינר רע ה"ז מקודשת. ומסיק הגמ': האי דינר רע ה"ד אי דלא נפיק היינו דינר של נחשת (ואמאי מקודשת — רש"י) אמר רב פפא כגון דנפיק ע"י הדחק. אלמא דדינר רע דלא נפיק כלל הוי כדינר של נחשת או כנמצא חסר דינר דאינה מקודשת. והתם מסקינן, דהיינו רק במנה זו, אבל במנה סתם מקודשת, כג"ל סקט"ז. (ית') הוא הרשב"א שכתב בקידושין מז א — על המחלוקת דשם, הג"ל בסקט"ז דמסתברא כהמכמים דאינה מקודשת. והא דקתני (שם ח א, הג"ל בסקט"ז) חסר דינר — שמה הוכיח הרמב"ן דאפילו בחסר דינר, דוקא במנה זו, אבל במנה סתם מקודשת — ולא דוקא, ע"ש [שכתב הרשב"א דהא דנקט חסר דינר לאו דוקא חסר דינר לאשמועינן הא דכוותה במנה סתם מקודשת כו' ואורחא דמילתא נקט בשמנה לה והולך וחסר ממנו דינר וה"ה לחסר רובו]. ודעת הרי"ף שם ח א והרמב"ם בה' אישות פ"ז ה"ז שכתבו סתם "חסר דינר", מ' כפברה הראשונה דבכל גווני מקודשת. — כ"כ שם המ"מ. והר"ן כתב שם דאולי הרי"ף והרמב"ם לשיטתיהו שדוחין סוגיא זו דפ"ב דקידושין מז א מקמי סוגי' דפ"ד דב"מ מז ב ופ"ק דקדושין כח ב ריש דמ"ב שהם במכר (צ"ל : כחלפין — הגהות הרי"ם, דהיינו שמלוה קונה במכר], וכמו"ש כח"מ סימן קצ"ח ס"כ בהג"ה ע"ש [ועמש"ש בביאור הגר"א]. ולפיכך מ"פ הברייתא דקידושין מז א כפשטה במלוח ואין חילוק בין חסר דינר או צ"ח דינר. דכל קושית הגמ' שם היתה — דא"ל לומר דהמחלוקת היא במקדש במלוה, מהסיפא דשיון במכר שזה קנה דאי מלוה להוצאה ניתנה במאי קני, ולכן מוקמינן דהמחלוקת היא כשהי' חסר דינר אחד, וכג"ל בסקט"ז. אבל אנו קי"ל דמלוה קונה במכר, ואתי הברייתא כפשוטה, דהמחלוקת היא במקדש במלוה, ואין הבדל בין התקדשי לי במנה ונתן לה דינר, לבין התקדשי לי במנה ונתן לה תשעים ותשעה דינר, ובכל גווני מקודשת.

נחשת אינה מקודשת דינר רע ה"ז מקודשת. ומסיק הגמ': האי דינר רע ה"ד אי דלא נפיק היינו דינר של נחשת (ואמאי מקודשת — רש"י) אמר רב פפא כגון דנפיק ע"י הדחק. אלמא דדינר רע דלא נפיק כלל הוי כדינר של נחשת או כנמצא חסר דינר דאינה מקודשת. והתם מסקינן, דהיינו רק במנה זו, אבל במנה סתם מקודשת, כג"ל סקט"ז. (ית') הוא הרשב"א שכתב בקידושין מז א — על המחלוקת דשם, הג"ל בסקט"ז דמסתברא כהמכמים דאינה מקודשת. והא דקתני (שם ח א, הג"ל בסקט"ז) חסר דינר — שמה הוכיח הרמב"ן דאפילו בחסר דינר, דוקא במנה זו, אבל במנה סתם מקודשת — ולא דוקא, ע"ש [שכתב הרשב"א דהא דנקט חסר דינר לאו דוקא חסר דינר לאשמועינן הא דכוותה במנה סתם מקודשת כו' ואורחא דמילתא נקט בשמנה לה והולך וחסר ממנו דינר וה"ה לחסר רובו]. ודעת הרי"ף שם ח א והרמב"ם בה' אישות פ"ז ה"ז שכתבו סתם "חסר דינר", מ' כפברה הראשונה דבכל גווני מקודשת. — כ"כ שם המ"מ. והר"ן כתב שם דאולי הרי"ף והרמב"ם לשיטתיהו שדוחין סוגיא זו דפ"ב דקידושין מז א מקמי סוגי' דפ"ד דב"מ מז ב ופ"ק דקדושין כח ב ריש דמ"ב שהם במכר (צ"ל : כחלפין — הגהות הרי"ם, דהיינו שמלוה קונה במכר], וכמו"ש כח"מ סימן קצ"ח ס"כ בהג"ה ע"ש [ועמש"ש בביאור הגר"א]. ולפיכך מ"פ הברייתא דקידושין מז א כפשטה במלוח ואין חילוק בין חסר דינר או צ"ח דינר. דכל קושית הגמ' שם היתה — דא"ל לומר דהמחלוקת היא במקדש במלוה, מהסיפא דשיון במכר שזה קנה דאי מלוה להוצאה ניתנה במאי קני, ולכן מוקמינן דהמחלוקת היא כשהי' חסר דינר אחד, וכג"ל בסקט"ז. אבל אנו קי"ל דמלוה קונה במכר, ואתי הברייתא כפשוטה, דהמחלוקת היא במקדש במלוה, ואין הבדל בין התקדשי לי במנה ונתן לה דינר, לבין התקדשי לי במנה ונתן לה תשעים ותשעה דינר, ובכל גווני מקודשת. (יט) בקידושין ח א איתא הא דאר"א : התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת. ואומרת הגמ' : מיתבי

אלא נ"ל דדוקא נקטו הרי"ף והרמב"ם, "מנה והולך". דפ"ל דתיתי בעי' : במנה סתם כיון בהתחיל למנות בין נמצא חסר מקודשת כדברי ר' אלעזר דאמר, "וישלים". אלא אף במנה זו כיון דאיתא לכולה מנה צריך דוקא התחיל

בראשית דבריו להביא הפרט של "מנה והולך", ועל דברי רבנו הלחן בס"ק זה — ראה בחזון איש" אבן העזר סימן מ"ז סק"ג.

5 נ' דר"ל דהלא הרי"ף בהביאו בסוף התוספתא ביאר כל חילוקיהם — כולל הדין של מנה והולך. ולא היה צריך הרי"ף

לתוך ידה (כ) (וי"ל דנחל מניניהו כגון שאמר ק' דיגרין אלו או שנתחיל לתנות) (הר"ש
כ (הטור) אינה מקודשת עד שישלים לה ואפי' בדינר האחרון שניהם יכולים לחזור
זה בזה (גמ' א"כ אמר לה דינר החסר יהא עלי במלוה ונתרצתה וכן אם נמצא
מנה חסר דינר או נמצא בהם דינר נחושת ל ולא הכירה בו תחילה אינה מקודשת
 כ כאוקמתא דרב אשי
 שם צנמ' דס"ל דרב
 אשי לאו לתתוי
 קמיתא
 חתא ב"י.
 ל שם צנמא לי דידע' ניה הא פגרה וקנילה.

ביאורי הגר"א

וכה"ק כיצד כגון שא"ל מנה זו וכן אם נמצא חסר דינר
 וכ"כ צמ"ח כדברי ר"ח וכן חילקו דברישא דוקא צמורה
 ובסיפא כיון שחסר אף צל חזרה כו"ש לטובה ולשון הטור
 אטעית' שכ' אצל אם א"ל צמנה זו ואפי' צמנה סתם והי'
 מונה והולך א"מ עד שישלים לה כל המנה ואם היה חסר
 דינר א"מ ואם א"ל דינר החסר יהא עלי צמנה ונקודשת
 היה צו דינר רע כו' וסבר דאם הי' חסר כו' קאי ארישא
 וליתא דהוא צל צמ"ע כו"ש בתוספתא ובריי"ק וברמב"ם
 וכמ"ש ג"כ צמ"ע וצריך דין זה להיות אחר וכן אם נמצא
 כו' ומ"ש ונתרצתה. צטור כ' סתם ונקודשת כנ"ל אלא
 שאמ"כ כ' וכ' הרמ"ה ואם א"ל צתר הכי התקדשי לי צו
 וסתקא הוי ספק קדושין אצל הוא דינא אחרתא צמנה

ברכת אליהו

במנה סתם — אינה מקודשת.
 (כא) זה אינו לשון הטור, רק לשון המחבר, ובריו תמיהין.
 דהא כאן איתא לכולה מנה, ולא מיירי כלל בחסר, וא"כ
 מאי שייך לומר דהדינר החסר יהא עלי במלוה, הלא אין
 כאן דינר חסר כלל, והחזרה היא כל זמן שלא נתן לה
 את כל המנה. ואע"פ דאמינן בקידושין ח א : פרושי
 קמפרש רצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הדרשות
 בידו כיצד כגון דאמר לה במנה זו. א"כ ר"ל דהסיפא פירוש
 לרישא, ובסיפא קתני חסר דינר. כבר פירש הרשב"א דהכי
 קאמר כיצד כו' חסר דינר. ואין פירושו שחסר ממש דינר,
 אלא ר"ל שעדיין לא הספיק למנות וליתן לה את הדינר
 האחרון. וכתב שם הרשב"א שדבריו ר"ח נראין שפירש
 דלאו כולה סיפא פירש לרישא, אלא „מנה זו" בלבד
 וח"ק כיצד שא"ל מנה זו וכן אם נמצא חסר דינר. ר"ל
 שרק מ"ש בסיפא, „מנה זו" הוי פירוש לרישא, אבל מ"ש
 בסיפא חסר דינר אינו פירוש על הרישא דרצה לחזור, אלא
 הוי דין בפני עצמו וה"ק : וכן אם נמצא חסר דינר. וכ"כ
 במ"ב בה' אישות פ"ו ה"יז כדברי ר"ח. וכן חילקו דברישא
 — שלא הספיק למנות — דוקא בחזרה. ובסיפא — כיון
 שחפר — אף בלא חזרה לא הוי קידושין כמיש למטה
 בפ"ק ב"ב. ולשון הטור אטעית' למחבר. שכתב הסור :
 אבל אם א"ל במנה זו ואפילו במנה פתם והיה מונה והולך
 אינה מקודשת עד שישלים לה כל המנה ואם היה חסר
 דינר אינה מקודשת ואם א"ל דינר החסר יהא עלי במלוה
 מקודשת היה בו דינר רע כו'. ובפר המהרש"ד דמ"ש הטור :
 ואם היה חסר כו' קאי ארישא דהיה מונה והולך. וליתא
 דהוא כבא בפני עצמה, כמיש בתוספתא ובריי"ק וברמב"ם
 הנ"ל בסקי"ט, וכמ"ש ג"כ בשו"ע. וצריך דין של „יהא עלי
 במלוה" אחר : וכן אם נמצא מנה חסר דינר כו'. ומיש
 ונתרצתה, כצור כתב [בדין של יהא עלי במלוה] פתם

למנות דעתה אכולה כדברי רב אשי ואז אינה מקודשת,
 אבל בלא"ה מקודשת. וזהו כשלא חסר, רק שרוצים לחזור
 לפני שגמר לתת לה כל המנה, ובהו אמרינן דכיון דאיתא
 כל המנה ולא היה מונה והולך, לכן א"י לחזור בהם.
 משא"כ בחסר, דבמנה זו לבד פני אפילו לא היה מונה
 והולך כיון דליתא לכולה. וכן מבואר בהרי"א כדברי הר"י
 שהביא לשון התוספתא. ופיר' דתירוצו של רב אשי דאמר
 „מונה והולך שאני" אינו חולק אתירוצא קמיתא — דבמנה
 זו וחסר דאינה מקודשת, רק קאי אמ"ש שם : ה"נ מסתברא
 כו' ודחו אי משום כו'. ורב אשי קאמר דבלא"ה ל"ק
 (דאפילו אם נאמר דהרישא מיירי במנה סתם, אפי"ה אין
 קושיא על רב אלעזר דנוכל לומר) דמונה והולך שאני. ולא
 דחה רב אשי אלא שאין דיוקא משם, אבל האמת דהרישא
 מיירי במנה זו, ודוקא מונה והולך כיון דאיתא לכולה,
 אין יבול לחזור אם לא במנה והולך. ותרוציהו דוקא
 לענין חזרה : במנה זו ומונה והולך. דאל"כ מונה והולך
 ל"ל. [וסיכום הדברים הוא : א) במנה סתם — בכל גווני
 מקודשת — בין במונה והולך ובין נמצא חסר. ב) במנה
 זו וחסר אינה מקודשת — אפילו אינו מונה והולך —
 כיון דליכא כל המנה. ג) במנה זו ואיתא כל המנה, רק
 דרוצה לחזור לפני שגמר לתת לה הכל, או יש הבדל :
 במונה והולך יכול לחזור דעתה אכולה, ובאינו מונה והולך
 א"י לחזור].

(כ) זוהי שיטת הרא"ש בפ"א דקידושין ס"ט שפסק ברב
 אשי בידושין ח א הנ"ל בסקי"ט, ובפ"י רש"י שכתב שם
 בד"ה מונה והולך שאני : ואע"ג דאמר מנה סתם כיון
 דחיותיה מונה והולך דעתה אכולה. וסובר דרב אשי לאו
 לאדחוי' אוקימתא קמיתא אתא, אלא דמר אמר חדא ומר
 אמר חדא ולא פליגי, ולפיכך במנה זו — אפילו אינו
 מונה והולך — אינה מקודשת, ובמונה והולך — אפילו

(כב) (ויכולין לחזור נהן (דעת רש"י) וי"ל דלפי' נלא תורה לינה נקודשת (הר"ן פ"ק דקידושין)
(כג) עד שילמד לה' אלהיך התקדשי נזה ושתקה) מ ואם יכולה להוציאו ע"י הדחק ה"ז
מקודשת. ח ג האומר לאשה התקדשי לי בדינר זה ע"מ שאשלים לך מנה
והיא אומרת ע"מ שתשלים לי ר' והלך זה לביתו וזו לביתה ולא הסכימו ביניהם
וואח"כ תבעו זה את זה וקדשה ונתן לה הדינר אם האיש תבע את האשה יעשו
דברי האשה וישלים לה ר' ואם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש ולא
ישלים אלא מנה. ט ה האומר לאשה התקדשי לי בכוס זה אם היה מלא מים
הרי זו מקודשת י כ ובמה שבתוכו דמצטרפו לשוה פרוטה ואם היה מלא יין הרי
זו מקודשת כו ולא במה שבתוכו אם היה מלא שמן ה"ז מקודשת במה שבתוכו
ולא בו לפיכך אם לא היה בשמן שוה פרוטה הרי זו מקודשת * בספק ואם היה בשמן

השביע' ור"ג ונ"ח ומ"ט פירושי' כו' כנר פי' ר"ת כנ"ל
ו"ט וי"ח כו' וכמ"ס ז' צ' אי' דל"ל יחמין ולא כו'
ורש"י ס"ל דל"ל דה"ל להוסיף בגופו משל"כ כ"ן
אז"ל מלשון הנביא דנרש"א קתני יכולה לחזור צ"ן וסיפ'א
ל"נה וקודש' ו' כנר"א אהרנה כ"ה צתוספתא ור"י
אורח"ב ופ"פ. וכ"ס ריב"ז ע"ש. רש"י:
(כג) עד שיאמר כו'. ה"ל דנרי רמ"ה הנ"ל ומ"ס

השלים לה הדינר וז"ל התקדשי לי בו אבל מ"מ דין אמת
טוב שגריך הן שלה כן וזוהי זו קאמר וכ"כ הרשני"א אינה
מוקדשת אפי' לכששלים כיון דזוהי זו קאמר:
(כב) ויכולין כו'. ערש"י שם ד"ה צננה זה ונמצא כו' וטעמו
נמצא פירושי ופרש כ"ל כו' אלמא דרישא מירי צנן
דינר וקמתי חזרה וכמ"ש ד"ה כ"ל כו' וגם ש"ת תפסה
קושי' תוס' שם ד"ה השת' כו' אבל כנר תי' תוס' שם וכ"כ

זו" בעינן חזרה. אבל כבר תירצו תוס' שם קושיא זו וז"ל: וי"ל דמרישא שמע' מינה כיון דבמנה סתם יכולה לחזור בה ולא אמרינן ישרים אלמא לא חלו הקידושין עד שישראלים ה"ב כי אמר לה במנה זו ונמצא חסר לא חלו הקידושין ואף ההשלמה לא מהניא שהרי לא סמכה דעתה להשלימתו אלא למנה שמראה לה והרי הוא חסר, עכ"ל. וכ"כ הרשב"א ור"ן ורמ"ב בה' אישות פ"ו הי"ז דבמנה זו ונמצא חסר לא בעינן חזרה. ומ"ש פירושיו כו', כבר פ"י ר"ח כנ"ל בסקכ"א ד, נמצא חסר" דסיפא לא הוי פירוש ארישא, וברישא לא מיירי בחסר ולכן בעינן חזרה, אבל במנה זו ונמצא חסר א"צ חזרה, ואפילו בלא חזרה אינה מקודשת. וז"ש בהג"ה: וי"א דאפילו בלא חזרה אינה מקודשת. והרשב"א ותר"ן הביאו ראייה לשיטתם, ממש"ש ז ב: וי"א דא"ל חמשין ולא שוו חמשין הא לא שווי', [דאע"פ שרצה לשלם לה אינה מקודשת, כיון דלא שוו כמ"ש לה]. ורש"י פ"ל דשאני התם דא"ל לחוסף בגופו, משא"כ כאן שאפשר להשלים המנה. אבל מלשון הבריות דברישא במנה והולך קתני יכולה לחזור בהן ופיסא במנה זו ונמצא חסר קתני אינה מקודשת, מ' כסברא אחרונה דבמנה זו ונמצא חסר אפילו בלא חזרה אינה מקודשת. כ"ה בתוספתא ור"ף ורמב"ם [הג"ל בסק"ט] ויש"פ. — וכ"כ ריטב"א ע"ש — רשב"א *

(בב) הוא דברי הרמב"ה הנ"ל [בסקכ"א, ועמש"ש] ומ"ש שסתמך ר"ל פסג קרדושין.

מקודשת כ"ל. אלא שאח"כ כתב: וכתב הרמ"ה ואם א"ל
בתר הכי התקדשי לי בו דשתקה הוי ספק קדושין. אבל
הוא דינא אחרינא, ולא קאי אא"ל דינר החסר יהא עלי
במלוה, רק קאי שא"ל כן בשעה שהשלים הדינר, וצ"ל
התקדשי לי בו, כיון שאז משלים וגומר הקידושין. אבל
מ"מ דין אמת הוא שצריך חז' שלה, כיון דמנה זו קאמר.
זכ"כ הרשב"א אינה מקודשת אפילו לכשישלים אם לא
נתרצתה כיון דמנה זו קאמר מקודם — שבאותה מנה הוא
מקדשה.⁵

(כב) עיין רשמי בקידושין ח א ד"ה במנה זו, וז"ל:
ונמצא חסר דהשתא לא קבלה כולה מיבעיא דמצוי הדרא.
ומוכח מדברי רש"י שגם "במנה זו" ונמצא חסר דינר,
בעיא חזרה, אבל בלא חזרה הוון קידושין. ומעמך מדאמר
שם בגמ': פירושי מפרש כיצד כ"ו [כנ"ל בס"ק יט, כא,
דהסיפא פירוש לרישא, ובסיפא קתני, "חסר דינר"], אלמא
דרישא מייירי בחסר דינר, וקתני חזרה, ובמ"ש רשמי בד"ה
כיצד דאמר במנה זה. וז"ל: ונמצא חסר דינר אינה
מקודשת והיינו דקאמר רצה אחד לחזור הרשות בידו, עכ"ל.
אלמא דבעינן חזרה, אבל בלא חזרה אפילו במנה זו הוון
קידושין. וגם שלא תקשה קרשית תוס' שם ד"ה השתא כ"ו.
ששם הקשו התוס' — על קושית הגמ': השתא במנה
סתם לא הוון קידושין במנה זו מבעיא — וז"ל: וא"ת ודילמא
הא קמ"ל דבמנה זו אפי' דלא חזרה בה לא הוון קידושין
כיון שנמצא חסר. ומחמת קושיא זו סובר רש"י דגם ב.מנה

5 ועיין בחזון איש אבן העזר סימן מ"ו סק"ה.
6 נראה דהקטע האחרון: ב"ה בתוספתא וכו' עד סוף הס"ק

באר הגולה

פ כפר"ש"י שם וכ"פ ר"ת.

צ לשון הטור ויהיך

תחת עונדל דליתא

גננו' וכונ"ש התוס'

והר"ש שם דף ח' וט.

ק וכ"כ הרמב"ם

שם נפ"ד וכתב הרב

המגיד בשם הרשב"א

הטעם מפני שהיא

ח"ל בלשון שאלה

הרשב"א ושם נ"ל.

שוה פרוטה הרי זו מקודשת ודאי פ ויש חולקים ואומרים במים כו ולא במה שבתוכו ובין במה שבתוכו ולא כו ובשמן או בציר דגים כו ובמה שבתוכו. י צ (כד) היו לו מיני כלים או מיני מאכל או שאר כל דבר ואמרה לו תן לי מעט מאלו ואמר לה אם אתן לך תהיה מקודשת לי אם ק אמרה הן ונתן לה הרי זו מקודשת אבל אם אמרה לו תן לי מהן או השלך לי או דברים שענינם לא תשחק עמי בדברים אלו אלא תן לי בלבד ונתן לה אינה מקודשת. הגה: (פה) ולא אמר לה נשעה שהיא נותן לה הרי את מקודשת לי וקבלה מקודשת (טור בשם הרא"ש) ולא קבלה בשתיקה רק חזרה וחזרה תן לי או השלך וכיוצא בזה אינה מקודשת (כך משמע מדרשי הרא"ש) (כו) וכל זה בהתחילה ונתחלה וכו' אבל אם שתק ודלי מקודשת וכתב הכ"מ שם שכו"ו מנ"ש הרא"ש בשם

ביאורי הגר"א

הרשב"א וז"ל בקיצור י"א דטעמא דלינה מקודשת ונשם לדחיורא קמא קממכה וכדעת תוס' אבל אם התחיל הוא ואמר אי ייחננה מקודשת לי ואמרה הנא מיהננא לו הן מקודשת וי"א דלם חזר נשעת נתינה וז"ל התקדשי לי זו ה"ז מקודשת והיא דעת הרא"ש הנ"ל וז' ומסתברא דטעמא משום דנלשון שאלה קא"ל ואינה קאמרה הנא דגליא דעתה דלא נעילא בקידוש' וי"א כל הנא מיהננא כו' ול"ק נשום הן דקאמרה ונעיקרל ולא משום דלא קאמר נשעת נתינה התקדשי דע"נ דגננ' לא נזכר שאלה נשעת נתינה סתמא דמלתא הכין הוא וכונש"ש י"א ח' נעונדל דוורשכי ח"ל אי ייחננא כו' ושם וודלי דל"ל התקדשי זו נשעת נתינה דל"ה פשיטא דלינה מקודשת דלה הוא מהדר

ושתק ר"ל ספק קדושין: (כד) ה"ל מיני כו' וכן אם הי' כו'. עתוס' שם ד"ה כל כו': (כה) ואם א"ל כו'. הרא"ש והטור. וכ"כ למטה בש"ע ומ"ש ולא קבלה כו' ז"ל אם קבלה בשתיקה וקאי אלמנעלה ואח"כ ז"ל ולא חזרה וחזרה כו' וחידש הרב כהן דלע"נ דהרמב"ם וטוש"ע כ' למעלה דוקא שאמרה הן דוקא נפעם ראשונה אבל אחר שאלה התקדשי אפילו שתק ומהני וכונש"ש דל"ק כז"י: (כו) וכ"ז כו'. בנורדכי נסתפק בזה ודעת תוס' דמקודשת כונש"ש ד"ה הן כו' וכ"כ רשב"א ור"ן בשם י"א אבל הרשב"א חולק על כל זה ולפי שראיתי רבים נסתמכו בהנחת דברי הרשב"א שהנ"ל הר"ן וגם הכ"מ שם, בזה וכן הלח"מ ושאר אחרונים לעתיק לשון

ברכת אליהו

(כו) במרדכי [בקידושין פ"א סימן תפ"ב] נפתק בזה. ודעת תוס' דמקודשת כמש"ש פ א בריה הב כו', וז"ל: וא"ת מי גרע מתן מעות לפלוני דמקודשת כ"ש כשאומרת תן לי וי"ל דשאני הכא דמעיקרא היתה שואלת שלא בחזרת קידושין ומשום הכי איכא למימר כשאומרת הב אדעתא דמעיקרא קאמרה. הרי דתוס' ס"ל דרק אם היא התחילה לומר תן לי מעט אינה מקודשת, אבל אם היא התחילה לדבר, מקודשת. וז"ל הרא"ש ור"ן בשם י"א כשיפוט התוס'. אבל הרשב"א חולק על כל זה. ולפי שראיתי רבים נפתקו בהבנת דברי הרשב"א שהכיוו הר"ן, וגם הכ"מ בה' אישות פ"ד ה"ה שנה בזה, וכן הלח"מ שם, ושאר אחרונים, אעתיק לשון הרשב"א. וז"ל בקיצור: י"א דטעמא דאינה מקודשת משום דאדיבורא קמא קממכה [וכדעת תוס'], אבל אם התחיל הוא ואמר אי ייחננא מקודשת לי ואמרה הנא מיהננא או הב, מקודשת. וי"א דאם חזר בשעת נתינה וא"ל התקדשי לי כו ה"ז מקודשת (והיא דעת הרא"ש הנ"ל בפ"ק ביה). וכתב ומסתברא דטעמא משום דבלשון שאלה קא"ל, ואינה קאמרה הנא דגליא דעתה דלא בעיא בקידוש' וי"ש כל הכא מיהננא כו' ול"ק משום הב דקאמרה מעיקרא הלא משום דלא קאמר בשעת נתינה התקדשי דאע"נ דבגמ' לא נזכר שא"ל בשעת נתינה, סתמא דמילתא הכין הוא וכמש"ש יג א בערבא דוורשכי א"ל אי ייחננא כו' ושם וודאי דל"ל התקדשי לי כו בשעת נתינה דל"ה פשיטא דאינה מקודשת דלה הוא

(כד) עתוס' שם ד"ה כל כו'. דבקידושין ט א איתא דין זה בההוא גברא דהוה קא מובין חומרי פתחיתא (פירוש מיני סדקית — ערוך). והגמ' מביאה שם עור שתי עובדות דיומות: עובדא אחת באחד שהי' שותה יין, ועובדא שניה באחד שהי' קוטף תמרים. וכתבו שם בתוס': הנך תלת עובדי איצטרריך לאשמועינן דבשום דבר אין מועיל לא במידי דאכילה ושתיה ולא בשאר מילי, עכ"ל. ולכן נקט כאן בשו"ע: מיני כלים, מיני מאכל, שאר כל דבר, ושותה יין.

(כה) כ"כ הרא"ש בקידושין פ"א סי"ד והמור. וז"ל המחבר למטה בש"ע בסוף סעיף זה. ומ"ש להלן כהנ"ה: ואם קבלה בשתיקה הוא ס"ס, וז"ל: אם קבלה בשתיקה. וקאי אלמנעלה [דאם אמר לה — בשעה שהוא נותן לה — הרי את מקודשת לי וקבלה מקודשת — אם קבלה בשתיקה]. ואח"כ צ"ל: ואם חזרה ואמרה כו'. וחידש הרב כאן, דאע"נ דהרמב"ם בה' אישות פ"ד ה"ה וטוש"ע כ' למעלה דוקא שאמרה "הן", וזו דוקא כפעם הראשונה [כשלא אמר לה בשעת נתינה הרי את מקודשת לי, רק שאל אותה: אם אתן לך תהי' מקודשת לי? ולכן בעינן שתאמר בפירוש "הן", ולא מהני שתיקה] אבל אחר שאמר לה בשעת נתינה התקדשי אפילו שתק מהני, וכמש"ש ברי"מ פס"י דלא כב"י שכתב, דלדברי הרא"ש גם כששאל לה אם אתן לך כו' לא בעינן שתאמר "הן", וסגי בשתיקה.

באר הגולה

ר עונדל שס.
ש כן הוא צרמנ"ס.

היה לומר תן לי מעט כסף אם התחיל הוא לדבר אם חתן לך תתקדש לי ואמרה לו (כו) בלשון שחוק הן וקבלה ונתנו הוי ספק קדושין (סגרת הר"ן) וכן אם היה שותה יין ואמרה לו תן לי כוס א' ואמר לה אם אתן לך הרי את מקודשת לי בו ואמרה השקני (ש או תן) והשקה אותה אינה מקודשת שאין הדברים נראים אלא השקני בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר ואם אמר בשעה שנתנו לה הרי את מקודשת לי וקבלה מקודשת.

ביאורי הגר"א

איתא גס התמנצין והר"ן לא הזכיר הרמנצין וגם הרשב"א לא הזכיר הרמנצין [והטעם משום שא"ל כל' שאלה מתחילה ואפילו חזר וא"ל בשעת נתינה התקדשי לי והיה אמרה ח' מן הלשונות הללו אצל אם שחקת ודלי מקודשת ומ"ש המ"מ והיה אמרה כו' אצל כו' לא קאי על ואפילו חזר כו' אלא אלמנעלה שכו' שא"ל בלשון שאלה מתחילה וכמ"ש גרש"א וחולק הרשב"א על מ"ש גש"ע והג"ה ג' דברים מ"ש צרמנצ"ס וטושי"ע דוקא שאמרה הן מקודשת והוא כ' אפילו בשחקת מ"ש ואם אמר גשעת נתינה התקדשי כו' ולדבריו א"מ אפילו בשחקת כיון שמעיקרא גליא דעתה דאמרה הגא' מיהצא כנ"ל מ"ש וכי' צהתחילה כו' ולדבריו' ח"ו חילוק כנ"ל ודברי הרשב"א נכונים וכי' הר"ן גס הרשב"א. וכ' הר"ן על דברי הרשב"א ולי"נ כל שלא אמר בלשון הנזכר נגמרה הוי ס"ק שכל כיוצא בזה ח"ו לנו אלא מ"ש חכמים: (כו) בלשון שחוק כו'. (מותר) [מיותר] וט"ס (ועה"מ) וז"ל ואמרה לו הב.

ברכת אליהו

כו', אלא קאי אלמנעלה שכתב שאמר לה בלשון שאלה מתחילה, וכמ"ש ברשב"א שאין העיקר באמירת התקדשי בשעת הנתינה, אלא העיקר שלא תאמר „הבה". וחולק הרשב"א על מ"ש בשו"ע והג"ה בג' דברים:

(א) מ"ש ברמב"ם וטושי"ע דוקא שאמרה הן מקודשת, והוא כתב אפילו בשחקת — כיון שלא אמרה הבה — מקודשת.

(ב) מ"ש ואם אמר בשעת נתינה התקדשי כו' מקודשת, ולדבריו א"מ אפילו בשחקת כיון שמעיקרא גליא דעתה דאמרה הבה מיהבא אחר ששאל אותה כנ"ל.

(ג) מ"ש וכי' צהתחילה כו', ולדבריו אין חילוק אם היא מתחילה או הוא התחיל ובכל גוונא אינה מקודשת כנ"ל. ודברי הרשב"א נכונים, וכי' הר"ן בשם הרשב"א. וכתב הר"ן על דברי הרשב"א: ח"נ כל שלא אמר בלשון הנזכר בגמ' הוי ספק קדושין, שכל כיוצא בזה אין לנו אלא מ"ש חכמים.

(כו) מ"ש „בלשון שחוק" הוא מיותר וט"ס (ועה"מ סק"א שג"כ כ"כ), וצ"ל ואמרה לו הב. שבר"ן—מקור הדיון שבהג"ה — לא הוזכר שהשיבה בלשון שחוק, ואדרבה כשאמרה הן משמעות לשון זה אל תשחק עמי בדבר אחר רק תן, והספק הוא כיון שהוא התחיל לומר לה בלשון שאלה והיא אמרה לו הב אי הוי כהסכמה לקידושין, או לא — כיון דלא אמרה בפירוש שמתרצת לקידושין מאחר שאמר בלשון

וכי' ר"ח ז"ל וכי' צירושלמי פ"ב הטף סלע וידיה ובשעת נתינה א"ל הרי את מקודשת לי ה"ז מקודשת ועוד דהכא אם איתא דאם א"ל התקדשי דמקודשת א"כ צתס נמי דהוי כדנדר עמה ע"ע קדושין והלכך לע"נ דא"ל התקדשי לי צו א"מ וכן אפילו לא אמרה לי צהתחילה מעיקרא הגא' כו' א"מ ואם א"ל אי יתיבנא לך מקדשת לי וסקלתה ואישתקת מקודשת דלא גליא דעתה דלא נסיבת לקדושין ור"ח' מעונדל דורשכי הנ"ל דקאמר שם יכולה לומר אין שקלי ודירי שקלי הא בשלו מקודשת, דעריף דעריף שותקת מהבא, דשותקת כמורה והבה כאומרת איני רוצה אלא במתנה, עכ"ל.

ומשמע מדברי הרשב"א דאפילו אמרה מעיקרא הב לי ה"נ דמקודשת בשותקת, וכעובדא דדורשכא. וכן אפילו לא אמר לה התקדשי בשעת נתינה ג"כ מקודשת וכנ"ל דאין חילוק. והכלל דאמירתה מעיקרא, וכן אמירתו לבסוף התקדשי, לא מעלה ולא מוריד. אלא אם א"ל בלשון אי יתיבנא כו' [לשון שאלה], וא"ל הבא א"מ, ואם שחקת מקודשת. וכי' המ"מ שם וז"ל: כתב הרשב"א [ובכ"מ איתא בשם הרמב"ן, והר"ן לא הזכיר הרמב"ן וגם הרשב"א לא הזכיר הרמב"ן] והטעם משום שא"ל בלשון שאלה מתחילה ואפילו חזר וא"ל בשעת נתינה התקדשי לי והיא אמרה א' מן הלשונות הללו אבל אם שחקת ור"א מקודשת, עכ"ל. ומ"ש חכמים: והיא אמרה כו' אבל כו' לא קאי על ואפילו חזר

באר הגולה

ל לאיזה מקום צריך ליתן הכסף ודין אם קדשה בככר. ובו י"א סעיפים

א ל' הרמז"ס נפ"ד מהל' אישות משנה נטין דף ע"ז ע"ל ומנה דתנן וכן לענין קדושין ע"ד ע"ל ע"ל.

א (א) המקדש את האשה בכסף או בשטר אינו צריך שיתן הקדושין לתוך ידה אלא (ב) כיון שרצתה לזרוק לה קדושיה וזרקן (ג) בין לתוך ידה בין לתוך חיקה או ב לתוך חצרה (ד) או לתוך שדה שלה הרי זו מקודשת. ב ג (ה) היתה עומדת

ב שם נמשנה וכתב ה"ה דלא צרי שעתמוד נגד הצירה כדמסיק שם בגמרא דף ע"ז ע"ג דשאלני התם נגד דתנן הו"ל לה אכל נכ"י וכן נכ"י כתב דיותר נראה לומר שקי"ר פה וסמך על מ"ש נה"ל זכ"ה פ"ד דנחצר שאלנה משתמרת נענין שיהא עומד נגד חצירו ונלע"ד דשאלנו משתמרת י"א לחזק לקדושין כדעת ה"ה. ג שם נמשנה.

ביאורי הגר"א

כו' וכמנ"ש נגמ' דל"ל כו' נותר נטין ולא מסיק קרוז כו' חלל לשמעין דנמעין יחלוקו ולא אמרינן המעיה וכמנ"ש תוס' שם ונקדושין ה' ז' ואם היה סלע כו' וערש"י ד"ה ואם כו' וכן פי' הרמז"ס וכמנ"ש נס"כ: (ב) כיון שרצתה כו'. לשון הרמז"ס וכמנ"ש הטור והרנ נס"כ כ"ח ס"ד וכמנ"ש נס"כ זה ס"ו: (ג) בין כו'. ונתני' שם ר"פ: (ד) או לתוך שדה כו'. מ' ולפי' אינה משתמרת דשדה אינה משתמרת ואינו עומד נגד

והר"י כ' שם נ"א שם התחיל הוא ולמחר ל' ה' ה' קדושין וכן לפי' התחילה היא אם חזר וז"ל נשעת נתינה הרי את מקודשת לי מקודשת כנ"ל וכ' דהרש"ל פליג על שתיקן וס"ל דלינה מקודשת וכמנ"ש והוא שם כ' דכל שלא אמר נלשון הנזכר בגמרא הוי ס"ק:

ל (א) המקדש כו'. ונתני' רפ"ח דגישין ונתני' שם ע"ה ח' וכן לענין קדושין וקאי אכולה ונתני' וכמנ"ש נגמ' שם ז' שאלני התם דכתיב כו' וכן מ"ש וכן לענין החזק

ברכת אלוהו

קונה והרי הוא כמי שמקבלתו. וכן פירש הרמב"ם בה' אישות פ"ד הכ"י, ובמנ"ש בס"כ. [נראה דצ"ל: בס"ג, או דצ"ל בס"ט. ועמ"ש בס"ק ה', ו, י.]

(ב) לשון הרמב"ם בה' אישות פ"ד הכ"א. ור"ל דאם לא נתרצתה, רק שקבלה בשתיקה, אינה מקודשת, דשתיקה כה"ג — שלא נתן בידה — לאו כלום היא. וכמנ"ש המור והרב בסימן כ"ח ס"ד [ועמ"ש סקט"ו]. ובמנ"ש בסימן זה פק"י ו' [ועמ"ש סק"ו].

(ג) מתני' שם ר"פ ח' דגישין עו א הנ"ל בסק"א. ומסיימת שם המשנה: לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת. ובסק"א כ' דקידושין שוה בזה לגישין.

(ד) מלשון המחבר — שהוא לשון הרמב"ם בה' אישות פ"ד הכ"א מ' דאפילו אינה משתמרת ואיני' עומ' בצד שדה' מקודשת. דפתם שדה אינה משתמרת, ומדלא הזכיר דבעינן עומדת בצד שדה מ' דבכל גווני מקודשת. ועיין במנ"ש יא א.

ושם מוכח דסתם שדה אינה משתמרת, ושם מוכר דבמציאה בעינן עומד בצד שדה. ונתן התם: ראה אותן רצין אחר מציאה אחר צבי שבור אחר גוזלות שלא פרחו ואמר זכתה לו שדי זכתה לו. ושם בגמ'! אמר ר"י אמר שמואל והוא שעומד בצד שדה. ושואלת הגמ': ותיקני ליה שדהו כו'. ומתרצת הגמ': הני מילי בחצר המשתמרת אבל חצר שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו אין אי לא לא. וכן מהתוכחה

שמביאה שם הגמ' — והא דתניא לענין שכוח בשדה — מוכח דסתם שדה אינה משתמרת. ובגמ' שם הקשו על ר"י אמר שמואל ממעשה דרבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה והקנה ר"ג את המעשר שהיה בביתו לר"י ור"ע בקנין חצר אע"ג שר"י ור"ע לא היו בצד הבית. ומתרצת הגמ' בחירוק קמא דר"ג הקנה במטלטלי אגב קרקע. ורב פפא מתרץ דדעת אחרת מקנה אותה שאני. וכן מסיק שם רב אשי דמתנה דזכות היא לו וזכין לאדם שלא בפניו אע"ג שאינו עומד בצד שדה. וכאן — גבי קידושין — כיון שיש

שאלה. והר"ן כתב שם כשם י"א שאם התחיל הוא, ואמרה ליה הב, הוי קידושין. וכן אפילו התחילה היא אם חזר ואי"ל בשעת נתינה הרי את מקודשת לי, מקודשת כנ"ל בסקב"י. וכתב דהרש"ב פליג על שתיקן, וס"ל דאינה מקודשת וכמנ"ש בסקב"י. והוא שם כתב, דכל שלא אמר בלשון הנזכר בגמרא הוי פסק קידושין וצריכה גט שכל כיוצא בזה אין לנו אלא מה שאמרו חכמים.

(א) מתני' רפ"ח דגישין עו א: הוזרק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת, כלומר: שא"צ לתת לידה דוקא. וגמ' שם: מנהגי מילי דת"ר ונתן בידה (דברים כד, ג) אין לי אלא ידה גגה חצרה וקרפיפה מניין ת"ל ונתן מכל מקום. ונתני' שם ע"ה א: היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לה אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת וכן לענין קדושין וכן לענין החוב אמר לו בעל חובו זרוק לי חובי וזרקו לו קרוב למלוה זכה המלוה קרוב ללוה הלוח חייב מחצה על מחצה שניהם יחלוקו. ומ"ש במשנה: וכן לענין קדושין, לא קאי רק על המשנה ההיא — לענין קרוב לה, אלא קאי אכולה מתני' שלפני זה, דכמו בגט לא בעינן בידה ממש, כמור"כ בקידושין א"צ שיתן לתוך ידה, אלא סגי לתוך חיקה או לתוך חצירה. ובמנ"ש בגמ' שם עמוד ב — דלכן קידושין דומה לגישין — שאני התם דכתיב ויצאה והיתה (שם כד, ב). וכן מ"ש במשנה: וכן לענין החוב כו', קאי על כל הדינים של קנין הגט, ובמנ"ש בגמ': דא"ל זרוק לי חובי בתורת גישין. ולא מסיים במשנה: קרוב למלוה כו', אלא לאשמעינן. דבמחצה על מחצה יחלוקו, ולא אמרינן המוציא מחברו עליו הראיה, ובמנ"ש תוס' שם ד"ה מחצה על מחצה יחלוקו, וז"ל: הכא לא שייך לומר המוציא מחברו עליו הראיה דאין כאן ספק. ובקידושין ח ב אמרינן: התקדשי לי במנה תנם ע"ג סלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת. וערש"י שם ד"ה ואם כו', וז"ל: שחצירו של אדם

באר הגולה

ברשות הבעל צריך שיתן לתוך ידה או לתוך חיקה. הנה: השליל לה הנעל מקום נתינו
 דינו כמו לענין גירושין (ועיין לקמן סי' קל"ט סעיף י"א). ג (ו) ד היתה עומדת
 ברשות שהיא של שניהם וזרק לה קידושיה מדעתה ולא הגיעו לידה או לחיקה
 הרי זו מקודשת קידושי ספק ואפילו אמרה לו הנה קידושי על מקום זה ואותו
 שמה תשלי לך זכותו אע"פ שנתקדש ומוחקר אין חזר של שניהם קונה מזה לזה.

ביאורי הגר"א

שלינו רוצה וה"ק תנס ע"ג שלך א"כ אין הספק חלל
 חל"ל הנח חלל מפירש"י ו' כהנח"ס שלף פי' כלום
 חלל הנעיל: (ו) היתה כו'. לשון הטור וכח"ס צ"ח
 יוד ז' רב שעת כו' ועתוס' דניטין שם ד"ה ר' יוחנן ועוד
 קשה כו' ח"כ י"ל כו'. וז' הרמ"ש שם דר' יוחנן ל"פ
 חרצ' חלל נתון לד"ה הטיעור נשמירתה לו נשמירתו
 נוסח דמ' לר' יוחנן קרוב כו' אפי' מזה חמה כח"ס
 ועוד דמחנה על מחנה לא חתי שפיר לרב לכן חוקים ר'

שדור ועיין צ"ח י"א ח' והוא כדעת תוס' שם י"ב א'
 ד"ה חזר כו' ונמדי דוכות כו' וכ"ד הרמ"ש וכת' דר"פ
 ור"א שם חלל שהנח"ס פ' גס נחתנה כמו ונחילה וכת'
 קמא דמ' שם וטללי ח"כ כו' וכח"ס צ"ח סיון רמ"ג
 סכ"א וענ"ה: (ה) היתה כו'. ענ"ה: וכפירש"י שם
 ועתוס' שם ד"ה חס כו' ועס"ט ושם נהג"ה והרש"א פי'
 ג"כ כפירש"י חלל שפי' דולדי חיה מושיל לה נוקמה
 והספק הוא חס רצונה מ"ש תנס כו' לשם קדושין ח"ד

ברכת אליהו

כפירש"י דבסלע דידה מקודשת משום דקניא חצרה, ובסלע
 של שניהם הוי ס"ק. ואע"ג דבהצד השותפין אין קובין
 זה מזה — הביא בב"ג בשם המ"מ דבקידושין יש לחוש
 שמא משאיל לה זכותו. ולכן כתב הרמב"ם שם הכ"א וכ"כ
 כאן המחבר שאפילו אמרה לו הנה קידושי על מקום זה
 הרי אלו קידושי ספק. והרשב"א פירש ג"כ כפירש"י, דבסלע
 שלה מקודשת משום דקניא חצירה. אלא שפירש בסלע של
 שניהם דודאי איהו מושיל לה מקומה, והספק הוא אם רצונה
 מ"ש תנס כו' לשם קידושין, או דילמא שאינה רוצה בהם,
 וה"ק תנס ע"ג הסלע שלך. וא"כ אין הספק אלא כא"ל הנח.
 והספק הוא מה כוונתה בזה — אם לקידושין או לדחות שאינה
 רוצה בהם. אבל היכא שאמרה ואתקדש אני לך פשיטא
 דהוי קידושין. אבל כפירש"י מ' בהרמב"ם שלא פירש כלום
 אצל הבעיא דסלע של שניהם, ומשמע דלא כרשב"א שפירש
 דהבעיא היא רק בא"ל הנה, אלא כרמב"ם שהבעיא היא
 אם משאיל לה מקום — מאחר שרצונו לקדש אותה.

(ו) בן הוא לשון הסור [שד' אמות קונות רק בסימטא
 או בצידו רה"ר, אבל ברה"ר לא]. וכמ"ש בכ"מ י ב': רב
 ששת אמר כי תקינו רבנן (ד' אמות) בסמטא דלא דחקי
 רבים, ברה"ר דקא דחקי רבים לא תקינו רבנן; והא בכ"מ
 קאמר, כ"מ לאתויי צידי רה"ר. ובגיטין ע"א תנן:
 היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב
 לו אי"מ מחצה על מחצה מגורשת וא"מ וכן לענין קידושין.
 ושם בגמ': ה"ד קרוב לה וה"ד קרוב לו, א"ר ד' אמות שלה
 זהו קרוב לה ד' אמות שלו זהו קרוב לו, ה"ד מחצה על מחצה
 אר"ש ברי"י כגון שהיו שניהן עומדות וכו' בת' אמות
 מצומצמות עסקינן וגם יוצא מד' אמות שלו לד' אמות שלה.
 והא אגיד גביה, אלא רבה ור"י דאמרי תרוניהו הכא בשתי
 כתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב
 לה. ר' יוחנן אמר קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה
 כו' הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זהו קרוב
 לו היא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו זהו קרוב

דעת אחרת מקנה אותה קנתה גם בחצר שאינה משתמרת
 ואינה עומדת בצד שדה. והוא כדעת תוס' שם י"ב א' ד"ה
 חצר כו', שכתבו: ובמדי דוכות כמו מתנה קנה ואפילו
 אינו עומד בצד חצירו ואפילו אינה משתמרת כו'. וכ"ד
 הרמ"ש שם פ"א סל"א וכת' דרב פפא ורב אשי שם. אלא
 שהרמב"ם בה' זכיה ומתנה פ"ד ה"ט פסק גם במתנה כמו
 במציאה דבעינן חצר המשתמרת או עומד בצד שדה, וכת'
 קמא דמ' שם: מטללי אנב מקרקעי הקנה להם, וכמ"ש
 בחז"מ פ"מ רמ"ג סכ"א, [ועמ"ש"ס ס"ק לא, לב]. ולפי"ן
 ה' צריך הרמב"ם לומר בה' אישות פ"ד הכ"ד לענין
 קידושין דבעינן עומדת בצד שדה. ועפ"ה"ג סק"ב שהביא
 שהכ"מ וכן כאן בב"י כתב דיותר נראה לומר דהרמב"ם
 סמך פה על מ"ש בפ"ד מה' זכיה ומתנה ה"ט דגם במתנה
 בחצר שאינה משתמרת בעינן עומד בצד שדה. והביא שם
 בשם המ"מ דבקידושין לא בעינן שתהא עומדת בצד חצירה.
 וסיים שם בב"ג: ונלענ"ד דבאינה משתמרת יש לחוש
 לקידושין כדעת הרב המגיד.

(ה) ¹ עפ"ה"ג פקיד שהביא שדין זה הוא עפ"י דברי הגמ'
 בקידושין ח ב. דאיתא התם: התקדשי לי במנה תנס ע"ג
 סלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת. ופירש"י:
 שחצירו של אדם קונה והרי הוא כמי שמקבלתו. ועוד שם
 בגמ': בעי רב ביבי סלע של שניהם מהו תיקו. ועתוס'
 ד"ה אב"ו, וז"ל: פי' בקונ' דחצירה קונה ולא נהירא
 דא"כ מאי בעי סלע של שניהם מהו פשיטא דאינה קונה
 כיון דהוא חצר של שניהם כו' ונראה לפרש דהא הטעם
 אין תלוי בקנין חצירה אלא כשהסלע שלה סמכה דעתה
 וכשאינו שלה לא סמכה דעתה ובעי כשהסלע של שניהם
 אי סמכה דעתה או לא, עכ"ל. ולפי פירוש התוס' מיירי
 בייחודה לו הסלע ונתן לה אח"כ לתוך חיקה בשתיקה.
 ועמ"ש ושם בהג"ה ומש"ש בסק"י — שדעת המחבר כרש"י
 ובהג"ה הביא שיטת התוס'. ומדברי הרמב"ם בה' אישות
 פ"ד ה"ד — שהביא דברי הגמרא כלשונם — משמע

שהיא של שניהם, וסק"י צ"ל על ס"ד על הדין היתה עומדת
 בסימטא. וכ"כ בספר "עמודי"אש".

¹ בדפוטי השו"ע צוין סק"ה על ס"ב, וסק"י על ס"ג. וזו
 ס"ס. דסק"ה צ"ל על ס"ג על הדין והיתה עומדת ברשות

באר הגולה

ה ל' הטור וממנה
שם דף ע"א וע"ג
דהס תנן היתה
עומדת נר"ה וכו'
כתב נסיונות וכו'
משום דק"ל כד
שט נדר"ה לא תקנו
ד' אמות נ"ח ד' י'
ע"ג וא"כ ע"כ ונתני

ליירי נסיונות וכו"כ התוס' והרשב"א נ"י. ו ל' הרמב"ם שם ספ"ד וכתב ה"ה שם ונזכר נפרק הזורק וכו' דף ע"א ע"ג
ומה שסו"ס דנינו כלן ונדרו"סן רשות שאינו של שניס לרשות
הספירה וכו' וכתב הכ"ח שם שהר"ן תמה על דנינו וכו'.

ביאורי הגר"א

אפילו חוץ לד"ח שלו חלל נכס"ג ונכס"ה העתיק לשון
הרמב"ם וכו"כ הטור נשנו ואמר נרה"ר ונרשות כו'.
דשם אינן קובין ד"ח כח"ש נכס"ג שם רפ"ח כו' נדרה
נכס"ה כו' רב שטת כו' וכנ"ל ולא שייך כלן חלל מילתיה
דר' יוחנן וז"ש כי"ד כו' וז"ש או שהיה ספק כו'. שם
הכל נשני כיתי כו' ועתוס' שם ד"ה והל כו' וז"ש
או שניהם אינן כו' כן ל' הגמ' וע' תוס' שם שניהם כו'

ברכת אליהו

דברי הגמ' שם: ה"ד מחצה על מחצה אמר ר"ש ברי'
בנון שהיו שניהן עומדין בד' אמות וליחוי הי מינייהו קדים
כלומר: דאם הוא קדים אפילו נכנסה היא לתוך ד' אמותיו
אינה מ'. וכתב הרשב"א שם דלכן אמרו במתני' שם
"קרוב לו א"מ", אע"פ דכל חוץ לר"א שלה אינה מגורשת
אפילו חוץ לר"א שלו, אלא בכח"ג להשמיענו דאי קדם
איהו אע"ג דאיהי נכנסת בתוך ד"א ידידה לא חשבי אותן
ד"א שיהא לה בהן חלק. ובס"ח העתיק המחבר לשון
הרמב"ם בה' אישות פ"ד הכ"ב, וכ"כ הטור בשמ', ואמר:
"ברה"ר [או] ברשות שאינה של שניהם" דשם אינן קובין
ד"א, כח"ש במ"מ שם: רב פפא אמר כי תקרני ליה רבנן
ד"א בעלמא בשדה דבעה"ב לא תקינו ליה רבנן. — זהו
לענין רשות שאינה של שניהם. ולענין רה"ר כבר ב' לעיל
שכן אמרו שם: רב ששט כו' ובנ"ל. ולא שייך כאן אלא
מילתיה דר' יוחנן וז"ש: כיצד כו' (כתירו"צו של ר'
יוחנן). ומ"ש: או שהי' ספק כו', הוא עפ"י מ"ש בגיטין
— על הא דתנן מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת —
ה"ד מחצה על מחצה אר"ש ברי' שהיו שניהן עומדין בד'
אמות. ומקשה הגמ': וליחוי הי מינייהו קדים וכי תימא
דאתו תרווייהו בהדי הדדי והא אי אפשר לצמצם. ומסקינן:
הכא בשתי בתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לו ואחת
אומרת קרוב לה, ועתוס' שם ד"ה והא כו'.²

קרוב לו. ולכן לא כתב בשו"ע ספק כו', ולא כתב דהיינו
דוקא בשתי בתי עדים. וכ"כ בחו"א אה"ע סי' סכ"א
דלתוס' לפי המסקנא מחמירין בין בקדושין בין בגירושין
אפילו בכת אחת, או ששניהם מסופקים ואפילו לדעת האומר
דלא חשבי עדי קדושין בכך משכחת לה בשכחו עתה. ובעין
זה כתב בחו"א שם סימן קמ"ז על דברי התוס' הנ"ל ועיין
מ"ש שם ושם ועיין כאן בחי"מ סק"ח ובב"ש סק"ס ובס"ח
סק"ב ובאורו"ס שצ"ח שם בס"ח.

המקום של שניהם הרי אלו קידושי ספק. ד ה היתה עומדת בסימטא
(פ' שני' של יחיד) או בצידי רשות חרכים וזרקם לתוך ד' אמותיה מקודשת ואם
נשאר תוך ד' אמותיו א"מ אפילו נכנסה היא לתוך ד' אמותיו כיון שקדם הוא
לתוכם זכה בהם והם שלו. ה והיו עומדים בר"ה או ברשות שאינה של
שניהם זרק לה קידושיה קרוב לו אינה מקודשת קרוב לה הרי זו מקודשת מחצה
למחצה או שהיו ספק קרוב לו ספק קרוב לה ואבדן קודם שהגיעו לידה הרי זו
ספק מקודשת כיצד הוא קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לשמור אותם והיא

ליירי נסיונות וכו"כ התוס' והרשב"א נ"י. ו ל' הרמב"ם שם ספ"ד וכתב ה"ה שם ונזכר נפרק הזורק וכו' דף ע"א ע"ג
ומה שסו"ס דנינו כלן ונדרו"סן רשות שאינו של שניס לרשות
הספירה וכו' וכתב הכ"ח שם שהר"ן תמה על דנינו וכו'.

יוחנן כן ועתוס' הנ"ל ד"ה ר' יוחנן וק' כו' ועוד כיוון
נדר' יוחנן דל"ל לדחוקי' למתני' נסיונות חלל אפי' נרה"ה
ומילתא דשמואל שם שנינא כו' לא קאי חלל חגיטין ולא
הקדושין דמשום חומרת צעלמא קאמר כח"ש ה"ה
וש"פ וז"ש היתה כו'. ואם נשאר כו' כיון כו'. שם כנון
שהיו כו' וליחוי כו' וכו' הרשב"א שם דלכן אמרו צונתני'
שם קרוב לו אע"ג דכל חוץ לד"ח שלה אינה מגורשת

לה שניהם יכולין לשומרו שניהם אינם יכולים זהו מחצה
על מחצה כו' א"ל שמואל לר"י שיננא כו' ואת
לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה. ע"כ דברי הגמרא.
ולכאורה משמע דר' יוחנן פליג אדרב, ולא ס"ל דקונה ד'
אמות. ועתוס' דגיטין שם ע"כ ד"ה ר' יוחנן כו'. וז"ל: ועוד
קשה דרב אשי אית ליה התם דברה"ר לא תקנו ד' אמות והכא
תנו היתה עומדת ברה"ר קרוב לה מגורשת כו' אי' ח"ל
דהכא לאו דוקא נקט רה"ר אלא בסמטא או בצידי רה"ר,
עכ"ל. וכתב הרא"ש שם בפסוק ו דר' יוחנן לא פליג אדרב
אלא בחוץ לר"א השיעור בשמירתה או בשמירתו משום
דמשמע לר' יוחנן קרוב לה אפילו מאה אמה כח"ש ועוד
דמתנה על מחצה לא אתי שפיר לרב לכן אוקים ר' יוחנן
כו'. ועתוס' הנ"ל ד"ה ר' יוחנן, וז"ל: וקשה דבפ"ק דב"מ
(דף י:) קא"ר יוחנן דקטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות
כו' וז"ל דבד' אמות שלה אפילו יכול לשמור כמה מגורשת
וחוץ לד' אמות צריך שתהא היא יכולה לשומרו ולא הוא.
ועוד נפ"מ בדר' יוחנן דא"ש לדחוקי למתני' בפסמטא אלא
אפילו ברה"ר. ומילתא דשמואל שם: שיננא כו' לא קאי
אלא אגטין ולא קדושין, דמשום חומרת בעלמא קאמר,
כח"ש הרא"ש וש"פ, אבל בקדושין שפיר מקודשת בד'
אמותיה בסימטא או ברה"ר. וז"ש הטור והמחבר: היתה כו'.
ומ"ש המחבר: ואם נשאר כו' כיון כו', הוא עפ"י

2 זיל התוס' שם ד"ה והא א"א לצמצם: וא"ת ולישני כגון
דלא ידעינן הי מינייהו קדים ולכן הוי ספיקא וי"ל דלישנא
דמחצה על מחצה לא משמע חכ', ולכן מוקי לה בשתי בתי
עדים כו' וא"ת וינמא אוקי תרי תרי ואוקי איתחא בחזקת
אשת איש ולא תהא מגורשת כלל וי"ל כיון דספיקא דרבנן
היא כדאמרין בפרק ד' אחין (דף לא) נתנו לה דין מגורשת
ואינה מגורשת, עכ"ל. וכחנת רבנו — בציינו את דברי התוס'
— רמא דליד בשתי בתי עדים הוינן הוא מגורשת ואינה
מגורשת, אלא הו"ה בכת אחת וע"א אומר קרוב לה וע"א אומר

באר הגולה

ז מדברי התוס' שכתב
הרא"ש שם בפסקיו
והניסח בטור.
ח נריתא וגמ' שם דף
ח' ע"ג.
* (פירוש דמירקתו
ל"ס וכו') איכא למימר
כיון דמצינן דהוה
קדיש נפשא והא דקא
ענדא הכי סברא
לדנקיה לסלי נגדא חיי
רגז הוא חיי לא ח"ה
לא הוי קדוש שם
גמרא.
ט נריתא שם וכת"ש
פירש"י שם דמשטה הוי צו כלומר
ל נריתא שם.

אינה יכולה זהו קרוב לו היא יכולה לשמור אותם ותוא אינו יכול זה הוא קרוב
לה שניהם יכולים לשמור אותם או שניהם אינם יכולים לשמור זהו מחצה למחצה.
ו (ו) זרק לה קידושה אפילו לתוך תיקה ולא שקלתינהו אלא אשתיק' יש מי
שאומר שאינו כלום כיון דלא ארצאי מעיקרא לאיקדושי ליה. ז ה אמר לה
התקדשי לי בחינר זה נמלתו וזרקתו לים בפניו או לאור או לכל דבר האבד אינה
מקודשת * ואין צ"ל אם זרקתו בפניו למקום שאינו אבד שזה מוכיח שאינה חפצה
בקידושין (וע"ל סימן מ"ג סעיף א'). ח ם אמר לה התקדשי לי במנה אמרה
תנהו לאבא או לאביך או לפלוני ונתנו להם (ח) אע"פ שאמר לה התקדשי לי במנה
שנתתי להם אינה מקודשת י אבל אם אמרה שיקבלום לי מקודשת כ (ט) אפילו
לא חזר ואמר התקדשי לי במנה שנתתי להם. ט ל התקדשי לי במנה ואמרה לו
הניחחו על הסלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת (י) וי"ל דוקא ציטתה

כ עור וכתב הב"י י שם נריתא. כ עור וכתב הב"י י שם נריתא.

ביאורי הגר"א

זכונ"ש צח"ט סימן ק"ך ס"א ועמ"ש והרמב"ם השמיט
ה"ש צס"ד דין דד"ל שאין דרכו לכתוב אלל מ"ש צנח'
לדיח' לכן לא כ' אלל מילתיה דר' יוחנן שהוא דינא
דמתני' כן בקדושין אלל מילתא דרב סתך על מ"ש צה'
גרושין וכן ס"ל לא כ' אלל דין הצירה שפורש צנח'
צקדושין ואם היה סלע שלה כו'. אלל שאר החילוקים
שלאמרו צנטיין שם ושם ע"ט ח' לא הזכיר וסמך על מ"ש

ברכת אליהו

(ט) דהא בזה שאמרה שיקבלום לי ונתן להם הוי כאילו
קבלה בעצמה, [וכמ"ש בח"מ סק"ב ובב"ש סקט"ו, ולכן
לא בעינן שיחזור ויאמר התקדשי לי במנה שנתתי להם,
מאחר שכבר אמר מקודם: התקדשי לי כו'].
(י) איתא בקידושין ח ב: ת"ר התקדשי לי במנה תנם
ע"ג סלע אינה מקודשת ואם הי' סלע שלה מקודשת בעי
רב ביבי סלע של שניהם מהו תיקו התקדשי לי בככר תנהו
לכלב אינה מקודשת ואם היה כלב שלה מקודשת בעי רב
מרי כלב רץ אחריה מהו כו' תיקו התקדשי לי בככר תנהו
לעני אינה מקודשת. ובתוס' שם ד"ה, "אם" מפרשים דע"ג
סלע שלה לאו משום קנין חצר היא מקודשת, אלא משום
סמיכות דעתה. ור"ל דמייירי שנתן לה אח"כ המנה בחיקה,
ובסלע דידה הוי סמיכות דעת ומקודשת לא מחמת קנין
חצר דמייירי שאינה עומדת בצד חצרה ואינה משתמרת
דליכא קנין חצר, אלא היות ואמרה לו להנתי על סלע
דידה סומכת דעתה להתקדש, ומקודשת במה שנתן אח"כ
בחיקה. ובסלע שלו אין כאן סמיכות דעת שלה, ולכן אינה
מתקדשת אפילו בנתן לה אח"כ בחיקה. ועיין בט"ו סק"ו
ובח"מ סק"ג שכתבו על דשן וי"א דוקא כו', הוא רק כשיטת התוס' שם
דבריה הגו"ה שכתב: וי"א דוקא כו', הוא רק כשיטת התוס' שם
ד"ה אם כו', ותלוי באמירתה, וכמ"ש בהג"ה למטה: שם
הרא"ש והתוס' כו'. ולכן דוקא בייחודה לו הסלע הוי
סמיכות דעת, אבל אמרה סתם תן על הסלע לא הוי סמיכות
דעת ואינה מקודשת אפילו אם נתן על סלע שלה. אבל
שיטת רש"י והרמב"ם דע"ג סלע שלה דמקודשת היינו משום

ומ"ש: או שניהם אינו כו' — כן לי הגמ'. ועיין תוס' שם
ד"ה שניהם כו', וז"ל: פירוש אין יכולין לשומרו כל אחד לבדו
אלא שניהם יחד אבל אם אין יכולין לשומרו כלל פשיטא
דאינה מגורשת כלל כל עיקר, עכ"ל. וכמ"ש בח"מ סימן
ק"ב ס"א ועמ"ש. והרמב"ם השמיט מ"ש בס"ד דין דר"א,
שאין דרכו לכתוב אלא מ"ש בגמ' להדיא, לכן לא כתב
איתא מילתיה דר' יוחנן שהוא דינא דמתני' כן בקדושין.
אבל מילתיה דרב [דהיינו דין דד"א] סמך על מ"ש בה'
גירושין פ"ח ה"ד. וכן בפ"א [שהוא לשון הרמב"ם] לא
כתב אלא דין הצירה שפורש בגמ' בקדושין ח ב: ואם
היה סלע שלה מקודשת, וכמ"ש בסק"ה שהרמב"ם מפרש
דהיינו משום דקניא חצירה. אבל שאר החילוקים שאמרו
בגמ' שם ושם ע"ט א: היתה עומדת על ראש הגג כו',
לא הזכיר וסמך על מ"ש בהלכות גרושין.

(ז) כ"כ הפזר בסמ"ח כ"ה בשם הרמב"ם, וכמ"ש בסמ"ח
כ"ה ס"ד בהג"ה ועמ"ש [סקט"ו, ועיין גם בסמ"ח זה
סק"ב].

(ח) איתא בקידושין ח ב: התקדשי לי במנה תנם לאבא
ולאביך אינה מקודשת. ותוס' שם ד"ה תנם כו', וז"ל:
וא"ת הא אמרינן לעיל תן מנה לפלוני ואקדש אני לך
מקודשת וי"ל דלא דמי דהתם שהתחילה היא בדבר כו'
עכ"ל. ובתן מנה לפלוני ק"כ בא"ל התקדשי כמ"ש בסמ"ח
כ"ש ס"ב [ועמ"ש סק"ד], ומדקדשו התוס' מתן מנה לפלוני
אתנם לאבא ולאביך, מוכח מדבריהם דגם כאן מייירי באמר
לה התקדשי כו'.

באר הגולה

מ נעיל שם וסלקא
נתיקו.
ג שם נגריי'.
ד שם נגריי'.
ה שם נגריי'.
ו נעיל שם וסלקא
נתיקו.

לו הסלע כגון שחמרה לו תן על סלע פלוני או על סלע שלי חזל חמרה סתם תן על הסלע ונתן על שלה אינה מקודשת (טור בשם הרמ"ה) מ היה סלע של שניהם הרי זו מקודשת בספק. הנה: והרא"ש (נ"י נשמו) והתוס' (טור בשם) ונפרשים דכ"ז מיירי שנתן אח"כ לתוך חיקה נשתיקה אפי"ה אם חמרה תחלה תן על סלע אינה מקודשת ונסלע שלה וכו'. י ג התקדשי לי בכבר זה ואמרה לו תנהו לעני פלוני אפילו היה עני הסמוך ס עליה אינה מקודשת (יא) וגם זה מיירי שנתנו אח"כ נתיקה (טור). יא ע התקדשי לי בכבר זה ואמרה לו תנהו לכלב זה אם היה הכלב שלה הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת פ ואם היה רץ אחריה לנשכה הרי זו ספק מקודשת. הנה: (יא) וגם זה מיירי נכחאי גוונא שנתן אח"כ נתיקה (טור בשם התו') (יג) חמרה היא ותחלה תן ככר לכלב או תן דינר על הסלע ואתקדש אני כך י"ל דדינה כחמרה תן דינר לפלוני (טור בשם י"ל) וכמו שנתבאר לעיל סימן כ"ט סעיף ז' ויש להחמיר בדבר (טור).

ביאורי הגר"א

ולעני דלמירין אינה מקודשת דוקא נדלל חמרה ואתקדש כך חזל בכלל וסלע אפי' חמרה ואתקדש כך אינה מקודשת כיון דלינן בני זכיה ודעת הרמב"ם דכלל ג"כ מקודשת בחמרה ואתקדש כך דוקא נסלע אינה מקודשת נכ"ע ועמ"ש נחמ"ס סי' ש"פ ס"ל בהג"ה ונר' דעתם לתרץ קושית תוס' ד"ה תנס כו' דכאן מיירי נלל חמרה ואתקדש

רש"י והרמב"ם וזשם דקניא חזירה כמ"ש נכ"ג: (יא) וג"ז כו' וג"ז כו' כ"כ הרא"ש שם סס"י. (יא) וג"ז כו'. וכשיטת תוס' הנ"ל ונחלל בחייתא מיתניא וטעם א' לכולם ועמ"ש ס"ק י"ד ט"ו ט"ז י"ז: (יב) אמרה היא כו'. רא"ש שם איכא לאספקוקי כו' ורמ"ו להחמיר בדבר. והרשב"א כ' נתן לחזל ולחזק ולפלוני

ברכת אליהו

שלה, אלא משום סמיכות דעת דדעתה להתקדש במה שנתן אח"כ לתוך חיקה.

(יב) ו"ל הרא"ש בקידושין פ"א ס"י: איכא לפסוקי אם אמרה האשה תן מנה ע"ג הסלע ואקדש אני לך וכן ככר לכלב ואקדש אני לך אם היא מקודשת מדין ערב כמו בתן מנה לאבא ולאביד תן מנה לפלוני תן ככר לעני ואקדש אני לך או דילמא לא אמר מדין ערב אלא דומיא דערב דאע"ג דלא מטיא לידיה מיהו מטיא לאיניש אחרינא גמרי ומשעבד נפשיה אבל היכא דלא מטיא הנאה לשום איניש לא דמי לערב כו' ויזן כי ראיתי מקצת הגדולים שכתבו דהוי מקודשת מדין ערב כתבתי הנאה לי ודעתי נוטה דלא דמי לערב כלל וראוי להחמיר בדבר, עמ"ל. והרשב"א כתב בתן לאבא ולאביד ולפלוני ולעני דאמרינן אינה מקודשת דוקא בדלא אמרה ואתקדש לך אבל בכלל וסלע אפילו אמרה ואתקדש לך אינה מקודשת כיון דאינן בני זכיה. ודעת הרמב"ם דבכלל ג"כ מקודשת כאמרה ואתקדש לך, כיון דהפסיד ממון עפ"י דיבורה. ודוקא כסלע אינה מקודשת בכל ענין, כיון שלא הוציא ממון עפ"י דיבורה. ועמ"ש בחי"מ סימן ש"פ פ"א בהג"ה: האומר לחבירו ורוק מנה לים ואתחייב אני לך י"א דחייב וי"א דפטור. ושתי השיטות הן הרשב"א והרמב"ם. דלרשב"א כיון דלא מטיא הנאה פטור, ולרמב"ם חייב. ונראה דעתם של הרשב"א והרמב"ם לתרץ קושית תוס' ד"ה תנס כו'. שהקשו שם ח ב למה בתנס לאבא ואביד א"מ ובאמרה תן מנה לפלוני מקודשת. והתוס' תירצו שבתן מנה לפלוני התחיל הוא בדבר, לכן מקודשת, דדעתה להתקדש, ובתנס לאבא או לאביד — שהוא אמר לה תחילה התקדשי לי, והיא משיבה תנס לאבא או לאביד — אמרינן שאין דעתה להתקדש, אלא היא משטה בו כאומרת תן למי שתמצא ואינה חוששת. ולפי הרשב"א

דקניא חזירה כמ"ש בס"ג סק"ה, ולדידהו לא הוי משום סמיכות דעתה — שיהי' תלוי באמירתה, ולכן אפילו אמרה סתם תן על הסלע ונתן על סלע שלה היא מקודשת, מאחר דקנתה לה חצירה.

(יא) כ"כ הרא"ש שם סס"י. [נראה דצ"ל: סס"ב. וברא"ש בפ"א דקידושין שם כתב לענין תנהו ע"ג הסלע: דמיירי הכא אפילו זרק המנה לתוך חיקה כו' דכיון דאמרה תנס ע"ג הסלע הוי כאילו אמרה איני חפץ בקידושין כו' עכ"ל. וה"ה בתנהו לעני ובתנהו לכלב]. וזה כשיטת תוס' הנ"ל בסק"ה, דהקידושין הם משום סמיכות דעתה להתקדש במה שנתן אח"כ בחיקה, וכשאין כאן סמיכות דעת אינה מקודשת אפילו אם נתן לה אח"כ בחיקה. ועמ"ש ס"ק יד שכתב דבאמרה הנח ע"ג סלע שלי מקודשת אף בלא חיקה אפילו להרא"ש דמה לי חצירה או סלע שלה או חיקה. ולפי מ"ש לעיל דשיטת הרא"ש היא כשיטת התוס' ליתא לדברי הח"מ, דהרי התוס' כתבו דהקידושין לא הוו משום קנין חצר וכמו שנתבאר לעיל. ועיין בחי"מ פ"ק פ"ו, פ"ז, יז שכתב דבתנא לעני פלוני אינה מקודשת להרא"ש אפילו אם נתנו אח"כ בתוך חיקה, וכן בתנהו לכלב דעלמא אינה מקודשת אפילו אם נתנו אח"כ בחיקה, וכן אם הי' רץ אחרי' בכלל דעלמא הוי ספק קידושין אפילו בתנהו בתוך חיקה. אבל אם הי' הכלב שלה הי' מקודשת אע"פ שלא בא לידה דמאחר שיש לה הנאה שהכלב שלה אכל הוה כאילו בא לידה. אולם זה ליתא, דכיון שבארנו לעיל דשיטת הרא"ש היא כשיטת התוס' דהקידושין הוי משום סמיכות דעת, וכיון שכתב הרא"ש בתנא ע"ג הסלע דאינה מקודשת אפילו זרק המנה לתוך חיקה, וכל הדברים השנויים שם בגמ' בחרא ברייתא מיתניא וטעם א' לכולם, דאין הקנין משום הנאה שהכלב שלה, או משום קנין חצר של הסלע

באר הגולה

לא שאין מקדשין בפחות משה פרוטה ואם צריך שומא. ובו ט' סעיפים

א משנה קדושין דף כ'

ע"ל ונגמרת דף י"ב

ע"ל.

ב מסקנת הגמרא נענדל דהוא דלקיש בשרי' וכו' סס דף ז' ע"ב.

ביאורי הגר"א

כו' ר"ל של' צדק וכך חל' חמשין ושו' חמשין
הוא קין ואף שזה יותר כיון שמחל העורף והא' דפליגי
באמר חמשין הוא מטעם ראשון ואר"י מחל' דתניא עגל כו'
הוא סיוע ללישנא בתרא דאמר עגל בחמש שפדיו כיון דאמר
חמש הוי קין כנ"ל וטעם ראשון לא שייך כהן דהא נצרה
נקיף בשומא חל' דרישא עגל סתם כיון דלא קין לא ואם
ליתא דללישנא קווא בכל דהוא דוקא ונ"ל דנסתק דנא נמי
מודי דל"מ דפלונית' דלא נקיף' בשומא' לא שייך כהן א"כ
אין כהן סיוע ללישנא בתרא דהא לא קאמר דרנא פליג

לך וכ"פ הריטב"א ומ"מ כ"מ זה הדין אף לשיטת תוס'
באורה בתחלה תן לכלב ועל הסלע ולתקדש לך וז"ש
הר"ז חמרה היל ונתחלה וכ"ה דנצרי הרא"ש שס ע"ה.
חל' בכל הני דתני צרייתא כסיפא דכולהו נצי מקודשת
אפי' לא חמרה ולתקדש לך (מקודשת) ועמ"ש נח"מ סס:
לא (א) ומיהו אם כו'. דמ"ש בכל דהוא לא דל"ל בפירוש
בכל דהוא חלל נתן לה סתם ור"י ומ"ש אר"י מחל'
דתניא עגל זה וס' דנלל חמרה ליה ככ"ד רשנ"א וכ"ה דר"ן
ור"ל דנלישנא בתרא א"ד ככ"ד נמי פליגי ר"י כו' דקין

ברכת אליהו

טלית זו בחמש סלעים לפדיון בני בנו פדוי כו' אלא לאו
אע"ג דשויו וכיון דלא קייצי לא (ואפ"ה קתני רישא לא אמר
כלום הואיל ולא נישומא — רש"י). ע"כ דברי הגמרא.
ומ"ש המחבר: „ומיהו אם קדשה בחפץ סתם א"צ לשום אותו
תחלה אם שו"פ אלא אם שו"פ מקודשת", הוא עפ"י מש"ש
הרשב"א דמש"ש: „בכל דהוא כו"ע לא פליגי דל"צ שומא",
לא דא"ל בפירוש „בכל דהוי", אלא נתן לה סתם ולא אמר
לה כלום. והביא הרשב"א ראי' לזה ממש"ש: אר"י מנא
אמינא לך דתניא עגל זה כו'. ושם בדלא אמר ליה בכל
דהו. וכ"ה בר"ן. ור"ל דנלישנא בתרא — דאמר שם בגמ':
א"ד ככ"ד נמי פליגי ר"י כו' דקין כו' — ר"ל שלא א"ל
בכך וכך, ובזה ס"ל לרב יוסף דאינה מקודשת מפני דלא
הוי קין, אבל א"ל חמשין ושויו חמשין דאמר ג"כ ר"י דאינה
מקודשת אינו מטעם דלא קין, דהרי הוא קין, ואף ששזה
יותר, כיון שמחל העורף. והא דפליגי באמר חמשין, הוא
מטעם ראשון — דאשה לא סמכה דעתה. והא דאמרינן התם:
אר"י מא"ל דתניא עגל כו', הוא סיוע לפי לישנא בתרא,
דאמר שם בבב"א דרישא דאמר עגל סתם כיון דלא קין
אינו פדוי, ובסיפא דאמר עגל זה בחמש סלעים שפדיו, כיון
דאמר חמש סלעים הוי קין כנ"ל. וטעם ראשון [דלא סמכה
דעתה] לא שייך כאן דהא נצרה נקיף בשומא, ורק באשה
אמרינן „דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה". ומכאן
הוכיח הרשב"א דהא דאמרינן בלישנא קמא דבכל דהוא
כו"ע ל"פ דל"צ שומא, היינו דא"ל סתם. דאם איתא
דללישנא קמא „בכל דהוי" דוקא [שאמר בפירוש כן], וצ"ל
לפי"ן דבסתם [שלא אמר בפירוש „כל דהוי"] רבה נמי
מודה דא"מ, דפלוניתא דלא בקיאה בשומא לא שייך כאן,
א"כ אין כאן פיוט ללישנא בתרא, דהא לא קאמר דרבה פליג
נמי כסתם ללישנא בתרא, וגם ללישנא בתרא רבה מודה בסתם
דא"מ, א"כ מאי מייית ראיא דבעינן מידי דקין מעגל כו',
הא התם לא אמר בפירוש בכל דהו, דהא פדיון בכור הוא
קצוב בחמשה סלעים, וע"כ בפדיון בכור הוי בסתמא, ותיכי
מייית ראיא להיכא דאמר בפירוש „בכל דהו". אע"כ דהא

והרמב"ן מתורצת קושית התוס' באופן אחר: דכאן [בתנא
לאבא ולאבדן] מייירי בלא אמרה ואתקדש אני לך, ולכן אינה
מקודשת. אבל בתן מנה לפלוני — דאמרה ואתקדש אני
לך — מקודשת. וכ"פ הריטב"א. ועפ"יו ה' יכול הרמ"א
להביא הספק באמרה — אפילו לא מתחילה — ואתקדש
אני לך אם היא מקודשת. דהרי לרשב"א ורמב"ן וריטב"א
אם אמרה ואתקדש אני לך — אפילו לא מתחילה — מקודשת.
אלא משום דמ"מ נ"מ בזה הדין אף לשיטת התוס' באמרה
בתחלה תן לכלב ועל הסלע ואתקדש אני לך. דכיון שהיא
אמרה בתחילה תן כו' ואתקדש אני לך לא שייך לומר
דמשטה בו. ולדברי התוס' הנ"מ בזה הדין הוא רק באמרה
היא מתחלה, וז"ש הר"ב: „אמרה היא מתחלה", וכ"ה בדברי
הרא"ש שם ע"ש. אבל בכל הני דתני בבב"א כסיפא
[בקידושין שם] דכולהו בב"א מקודשת אפילו לא אמרה
ואתקדש אני לך כיון דנתן לה או על פיה, ולא גילתה
דעתה שאין רצונה להתקדש, הרי הסכימה לאמירתו:
„התקדשי ל"י. ועמ"ש בחו"מ שם [ס"ב].³

(א) איתא בקידושין ז ב: ההוא גברא דאקדיש בשריא
רבה אמר לא צריכי שומא (שישומא אתון שמאיים קודם
שקבלם — רש"י) רב יוסף אמר צריכי שומא (וכיון שלא
שמואם תחילה א"מ — רש"י) אי דאמר בכל דהו (התקדשי
לי בהו כמו שהו — רש"י) כו"ע ל"פ דל"צ שומא (דבציר
מפרוטה לא שו — רש"י) אי דאמר לה חמשין ולא שו
חמשין הא לא שו כי פליגי דאמר חמשין ושו חמשין
(התקדשי לי בחמשים וזו והרי לך אלו בדמיהם ושו
חמשין מיהו לא שמואם בקיאים קודם לך — רש"י) רבה
אמר ל"צ שומא דהא שוי חמשין ר"י אמר צריכי שומא
כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה איכא דאמרי
בכל דהו נמי פליגי ר"י אמר שוה כסף הרי הוא ככסף
מה כסף דקין אף שוה כסף נמי דקין. ושם ח א: אמר
רב יוסף מנא אמינא לה דתניא עגל זה לפדיון בני (לחמש
סלעים — רש"י) טלית זה לפדיון בני לא אמר כלום (אפילו
נתנו לכהן — רש"י) עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני

ביאורי הגר"א

אזל מ"ש דהתוס' ל"ג נמי ותש"ש ד"ט א' נסד"ה והלכתא
עוד י"מ כו' וליתא דהוא סובר דנפלונתא דלא קין קני
ג"כ שאמר חושני ולכך הקשה על תוס' הנ"ל ד"ה ונחל כו'
דאפשר לפרש גם אלישנא נתרם אזל ליתא כנ"ל דשני פלוגות
הן ו"ש תוס' שם עוד י"מ כו' וכך כתב הר"ן שם אזל
סחריס חומרים כו' ושם דליכא ליסנא סחרינא נגנו'

ברכת אליהו

[ר"ל: דגם בחמשין ושוה חמשין הטעם הוא דכל זמן שלא גישום
הוה לא קיץ]. ולכך הקשה הרש"א על תוס' הנ"ל ד"ה מנא
כו' [שכתבו שהרא"י היא ללישנא קמא, וע"ז הקשה הרש"א]
דאפשר לפרש שהרא"י היא גם ללישנא בתרא, דברישיא
אינו פדוי משום דלא קיץ, ובסיפא — דאמר עגל זה בחמש
סלעים — בנו פדוי משום דקיץ. אבל ליתא כנ"ל דשתי
פלוגות הן. דלאיכא דאמרי דפליגי בין בחמשין ושוה
חמשין ובכל דהו, הפלוגות של רבה ורב יוסף הן משני
טעמים נפרדים: דבחמשין ושוה חמשין, טעמא דר"י הוא
משום דלא סמכה דעתה; ובכל דהו, טעמא דר"י הוא משום
דלא קיץ. וע"ז כתבו התוס' דראית ר"י הוא ללישנא קמא.
ז"ל לסברת הלישנא קמא דהיינו משום דלא סמכה דעתה,
אבל לסברת הלישנא בתרא — ז"ל מה שלישנא בתרא פליג
אלישנא קמא, ומחדש בכל דהו טעמא דלא קיץ — ע"ז אין
רא"י מפדיו הון לקידושין, ד"ל דבקידושין מהני בכל
דהו משום דכמה שהוא שוה מקדשא בהו, משא"כ בפדיון
דבעינן חמש סלעים לכן ברישא אינו פדוי.¹

והרש"א הביא ראיה דהתוס' אינם גורסים, נמ"י בלישנא
בתרא, מדברי התוס' שם ט א סוד"ה והלכתא. דשם אמרו בגמ':
והלכתא שירא ל"צ שומא. וכתבו שם התוס': עוד י"מ
מש"ה ל"ק הילכתא כרבה דלא תימא דהיינו רבה דא"ר
דבכל דהו ל"צ שומא אבל אמר לה חמשין ושוה חמשין בעי
שומא לפיכך פסק דבשום ענין לא בעי שומא כו' עכ"ל.
ומזה הוכיח הרש"א דהתוס' לא גרסי, „נמ"י. דאליכ, כיון
דל"ב פליגי בתרתו, וה"י אומר: „והלכתא כרבה", א"כ
היינו אומר בכל דברי רבה — בין בחמשין ושוה חמשין
ובין בכל דהו. אע"כ דל"ב פליגי רק בכל דהו, ולכן אילו
היה אומר: „הלכתא כרבה", הייתי סובר דרק בכל דהו
מקודשת, ולא בחמשין ושוה חמשין. ולפי מ"ש דל"ב
שתי פלוגות הן: דבחמשין ושוה חמשין הטעם הוא משום
דלא סמכה דעתה, ובכל דהו הטעם הוא משום דלא קיץ.
אין רא"י מדברי התוס' דלא גרסי, נמ"י. דאפילו אם גורסים
„נמ"י אתו שפיר דברי התוס', וז"ש תוס' שם: עוד י"מ כו',
כוונתם דכיון דשתי פלוגות הן לכן אילו ה"י אומר הלכתא

נמ"י נסת' ללישנא נתרם אזל ת"ל שם ד"ה ונחל כו' פירשו
דמסייע ללישנא קמא ונחל דגם רישא דקאמר לפדיון קני
ע"כ שחמש סלעים קאמר וכן פירש"י ד"ה לפדיון כו'
אלא דלא שחמש אזל כסיפא נחמש סלעים היינו דשחמשו
נחמש סלעים ולא רצו לפרש חסיפא דלא דמי לקדושין דשם
כונה שהוא שוה מקדשא נהו משא"כ בפדיון וכ"כ רש"י

דאמרינן התם, „בכל דהו" היינו בסתמא, ולכן שפיר מיייתי
ראיה עפ"י לישנא בתרא — מפדיון בכור דבכל דהו —
דהיינו סתמא — לא מהני. ועפ"י דברי הרשב"א כתב כאן
בשו"ע דבסתמא היא מקודשת. דללישנא קמא היא מקודשת
לכו"ע, וללישנא בתרא מקודשת אליבא דרבה, והלכה כוותיה
נגד רבה. וכל זה לפירוש הרשב"א דהסייעתא מעגל כו',
היא עפ"י לישנא בתרא.

אבל תוס' שם ד"ה מנא כו', פירשו דמסייע ללישנא קמא,
[היכא דאמר לה חמשין ושוה חמשין, ולפי"ז אין רא"י מהא
דא"ר מנא אמינא לך כו' ד, „כל דהו" היינו סתמא. דאפ"ל
ד, „כל דהו" היינו דאמר לה בפירוש, „כל דהו", והראיה מעגל
כו', היא אליבא דלישנא קמא היכא דא"ל חמשין ושוה
חמשין. והתוס' מפרשים דגם רישא דקאמר עגל זה —
סתם — לפדיון כנו, ע"כ שחמש סלעים קאמר, וכן פירש"י
שם ברי"ה לפדיון כו', אלא שההבדל בין רישא לסיפא הוא,
דברישיא מיידי דלא שחמשו, אבל בסיפא — בחמש סלעים
— היינו דשחמשו בחמש סלעים. [וללישנא קמא — כלומר:
לסברת הלישנא קמא — דבחמשין ושוה חמשין א"מ מפני
שלא שחמשו, מיידי ראיה מהרישא דאינו פדוי משום שלא
שמו את העגל בחמש סלעים]. ולא רצו לפרש אפסא [ר"ל
דהראיה היא ללישנא בתרא ב, „כל דהו"], דלא דמי לקדושין,
דשם כמה שהוא שוה מקדשא כהו משא"כ בפדיון. ולכן
כתבו התוס' דהראיה היא ללישנא קמא. וכ"כ שם הרש"א.
אבל מ"ש דהתוס' ל"ג נמי ממשיש רישא א בסריה והלכתא
עוד י"מ כו' ליתא. שהקשה שם הרש"א הלא ללישנא בתרא
פליגי גם בחמשין ושוה חמשין. מדאמר בכל דהו נמ"י
פליגי, משמע דפליגי בין בחמשין ושוה חמשין ובין בכל
דהו, א"כ שפיר מיייתי ראיה גם ללישנא בתרא על חמשין
ושוה חמשין, ולמה כתבו התוס': „ללישנא קמא מיייתי
ראיה". ותייזק הרש"א דהתוס' לא גורסים מלת „נמ"י.
וגורסים: „בכל דהו פליגי" בלי מלת „נמ"י. ולפי"ז לליב
ל"פ כלל בחמשין ושוה חמשין, ולכן שפיר כתבו התוס'
דהראיה היא ללישנא קמא. ודברי הרש"א ליתא. דהוא סובר
דפלוגתא חלא קין סגי ג"כ בשאמר חמשין ושוה חמשין,

1 אולם דברי רבנו עדין צריכים ביאור. ורבנו חולק עם
הרש"א בתרתו: (א) הרש"א סובר דל"ב בחמשין ושוה חמשין
הטעם הוא משום דלא קיץ, ורבנו סובר דהטעם הוא משום
דלא סמכה דעתה. (ב) הרש"א סובר דגם לטעמא דלא קיץ
אפשר להביא רא"י מפדיון הון לקידושין, ורבנו סובר דלתוס'
לטעמא דלא קיץ אין אילמות קידושין לפדיון הון. ולפי"ז ה"י
רבנו יכול לדחות קושית הרש"א — אפילו אם נאמר דללישנא
בתרא הטעם הוא בחמשין ושוה חמשין משום דלא קיץ —
ולומר דלכן לא רצו התוס' לומר דהראיה היא לליב, משום
דלטעמא דלא קיץ. אין להביא ראיה מפדיון הון לקדושין.
ואולם ביאור הרבנים הם כן: דלרש"א שמפרש דגם בחמשין

ושוה חמשין הטעם הוא משום דלא קיץ, שפיר מקשה הרש"א
דהתוס' היו יכולים לומר דהראיה היא לליב אחמשין ושוה
חמשין, ובהו שוה פדיון הון לקידושין. דגם בפדיון הון שייך
הטעם דלא קיץ. אבל לפי פירוש רבנו דהטעם דלא קיץ הוא רק
בכל דהו והיינו — לפירוש התוס' — שאמר בפירוש בכל דהו,
בוה ליתא לקושית הרש"א, דבכ"ז בפירוש פשיטא דלא דומה
קידושין לפדיון הון, דבפדיון הון ל"ש לומר בכל דהו בפירוש,
דהרי בעינן חמשה סלעים. ורק לפירוש הרשב"א דכ"ז היינו
סתמא, בוה מקשה הגמ' קידושין לפדיון הון, דגם בפדיון הון
כיון שלא אמר בחמשה סלעים שייך הטעם דלא קיץ.

באר הגולה

לשום אותו תחלה אם שוה פרוטה אלא אם שוה פרוטה מקודשת (ב) ואפילו אם אמר לה התקדשי לי בחפץ זה ששוה נ' וזו ולא שמו אותו תחלה אם נמצא אח"כ ששוה נ' וזו מקודשת. ב ג (ג) ו"א שאם קדשה בדבר שאין בקיאות בשומתן ופעמים טועים בהם הרבה כגון אבנים טובות ומרגליות וכיוצא בהם ואמר לה התקדשי לי באבן זו (ד) ששוה נ' וזו צריך שומא דלא סמכה דעתה ויש מי שאומר

ג תוספות והרא"ש שס' דף ט' ע"א בס' ר"ת ובידב"ט הטור.
ד מדברי הר"ן לדעת ר"ת.

ביאורי הגר"א

נתן ע"ש וכ"ה דעת הרא"ש דנכ"ד ח"ל ומה שהקשה מנופך ולכנא כוחלל העתי' לשון התוס' חלל נאמת הקשה על כ"ז וכתב ומהו לא צריך לן ה"ט כו' וכן מ"ש ולכך נהגו לקדש בטבעת כו' הלא ג"כ דברי תוס' וכ"ה ע"ש ומהו כו' וכ"כ הטור ולכך נהגו כו' וכתב חזו"ל כו' וז"ל כלן בשולקן ערוך ולכך נהגו כו' על סגרה אחרונה שהולק דעת תוספות ור"ן: (ד) ששוה נון

דנכ"ד נמי פליגי כו' ולי אמר הלכתא כרבה אחי למוטעי דנכ"ד דוקא וכ"ה בתוספות ז' ז' ד"ה ורז יוסף כו' הני' נמי חלל נגמ' משמע דכדרי הרשב"א דלוישנא נתרל מוקדמא לא קי' ועוד דהא נאמתא דוקא אמר לא נקדשה כ"ל: (ב) ואפילו אם כו'. דלרבה אין חילוק בין לישנא קמא ולישנא נתרל ועתוס' שס' ט' ח' סד"ה והלכתא. עוד י"ת מ"ה ל"ק כו': (ג) ו"א כו'. שס' ט' ח' סד"ה

ברכת אליהו

ששומתן ידוע קצת ואין רגילין לטעות בו כ"כ אבל שאר דברים כגון אבנים טובות ומרגליות שיש שאינם טובות אלא מעט ורגילים לטעות בהרבה יותר משווים צריכי שומא משום דלא סמכה דעתה ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן והא דאמר לקמן בפ"ב (דף מח:): שהוסיף לה נופך משלו י"ל ששמו אותו כו' והוא גברא דקדש באבנא דכוחלא (לקמן דף יב.) כו' לא הוי כשאר אבנים טובות אלא כעין אבני שיש כו' עכ"ל. ומדהקשו התוס' מנופך ואבנא דכוחלא, מוכח דס"ל דבדבר שאין בקיאות בשומתן אפילו בכ"ד — דהיינו שקידש סתם ולא אמר ששוה כו"כ — צריכים שומא. דאל"כ לא קשה מנופך ואבנא דכוחלא, דשם לא מוזכר שאמר ששוה כו"כ. וזהו הסברה האחרונה שבשו"ע. ומ"ש המתברר בדעת הראשונה — ש"י"א שרק אם אמר ששוה נ' וזו צריך שומא — כ"ה דעת הרא"ש שם פ"א פ"ה דבבב' דהו"א אי"צ שומא, ורק באומר ששוה כו"כ צריכים שומא. ומה שהקשה הרא"ש מנופך ואבנא דכוחלא העתיק לשון התוס', אבל באמת הרא"ש לא ס"ל כן, והקשה על כל זה, וכתב: ומיהו לא כדריא לן האי טעמא מה שנהגו העולם להסיר האבן מן הטבעת דהא אמרינן בכל דהו לא פליגי לל"ק ואין דרך לתת שומא לטבעת של קידושין. וכן מ"ש הרא"ש: „ולכך נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן“, הוא ג"כ דברי התוס' [אבל הרא"ש חולק עליהם], וכמ"ש ע"ז: ומיהו כו'. וז"ל הפוסק: ולכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן. ואח"כ כתב: וכתב אי"א הרא"ש וי"ל ומיהו לא כדריא לי האי טעמא כו'. וז"ל כאן בשו"ע: וליכא את דברי ר"ת שבתוס' הג"ל. אבל לרא"ש אין הטעם הזה ברור, דהרי גם בטבעת שיש בה אבן מותר כשלא מוכירים סכום.

(ד) פור. ומה דבדברי הרא"ש שם שכתב: ומיהו לא כדריא כו', [הג"ל בסק"ג]. ולהרא"ש רק אם הזכיר סכום צריך שומא, אבל בכל דהו — דהיינו בסתם שלא הזכיר סכום —

כרבה הייתי טועה דהלכתא כרבה רק במה דמחדש לישנא בתרא דהיינו בפלוגתא דכל דהו דהטעם דר"י הוא משום דלא קיץ, אבל לא בפלוגתא דחמשין ושוה חמשין דהטעם דר"י הוא משום דלא סמכה דעתה. וכך כתב הר"ן שם, וז"ל: אבל אחרים אומרים כו' והא דנקט שיראי ולא אמר הלכתא כרבה היינו משום דאיכא ולישנא אחרתא בגמ' דבכ"ד נמי פליגי כו' ואי אמר הלכתא כרבה אחי למוטעי דבכ"ד דוקא. הרי דהר"ן גורס „גמ"י, ובכ"ז הביא טעם הי"מ כמ"ש התוס'. וכ"ה בתוס' שם ז' ז' ד"ה ורז יוסף כו' הגירס' „גמ"י“ [שכתבו בתוך דבריהם: וללישנא דבכ"ד נמי פליגי]. אבל בגמ' משמע דבדברי הרשב"א דלישנא בתרא מביא ר"י ראייה. מוקדמא בגמ' במסקנת הראיה: אלא לאו אע"ג דשני וכיון דלא קייצי לא, אי"כ מוכח כרשב"א דבכ"ד היינו בסתמא ולא בדאמר בכ"ד, והטעם הוא משום דלא קיץ. והראיה מפדיון הבן לקידושין היא על טעמא דלא קיץ. ועוד דהא באתתא דוקא אמר — לא לליק — לא בקיאה בשומא כנ"ל, אי"כ מאי מיתי ראייה מפדיון הבן, ואיך ר"ל שהטעם הוא ברישא דלא פדוי משום דלא סמכה דעתו, הרי בסהן לא שייך טעם זה לומר דלא בקיא בשומא. אע"כ מוכח כרשב"א דבכ"ד היינו בסתמא, וכיון דהלכתא כרבה, בסתמא נמי היא מקודשת כנ"ל.

(ב) דלרבה אין חילוק בין לישנא קמא ולישנא בתרא דבקידושין ז' ב' הנ"ל בסק"א. וכמו דאמרינן ללישנא קמא דלרבה בחמשין ושוה חמשין מקודשת, כמ"כ ללישנא בתרא. דהחילוק בין לישנא קמא לל"ב הוא רק לרב יוסף. ועתוס' שם ט' א' פ"ה והלכתא שכתבו עוד י"מ משה ל"ק כו'. [ועי' סק"א ששם כ' לשון התוס']. ותמצית דבריהם היא שלפיכך אומרת הגמ' „והלכתא שיראי ל"צ שומא“ — להורות שגם בחמשין ושוה חמשין ל"צ שומא].

(ג) שם בתוס' ע"ש. דבקידושין ט' א' מסקינן: והילכתא שיראי ל"צ שומא. וכתבו שם בתוד"ה והלכתא, וז"ל: ואומר ר"ת דאתא לאשמועינן דדוקא שיראי הוא דלי"צ שומא לפי

2 ובדברי רבנו מיושבת קושית הגהות הבי"ח על הר"ן שם. שהבי"ח הקשה: ותימא דכיון דגורס בכ"ד נמי פליגי אי"כ היאך אחי למוטעי דבכ"ד דוקא הלכתא כחתייה הא סתמא משמע

דהלכתא כרבה בכל מה דפליגי ארב יוסף כו' עכ"ל ע"י"ש. ולדברי רבנו מיושבת קושית הבי"ח, ובין דשתי פלוגתות הן הייתי טועה דהלכתא כרבה רק במה שמחדש ל"ב.

באר הגולה

ה ו"כ. הטור נסע
חזיו הר"ע.

שאפילו קידשה באבן סתם ולא אמר לה ששזה נ' וזו צריכה שומא ה ולכך נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן. הגם: (ה) ואם קדשה בטבעת שיש בו אבן (ו) או נסתם טבעת ונמנאל של נחושת אע"פ שאין דרך לקדש בכך חיישין לקידושין (נ"י נסע ת' הר"ע נר נמח ומרדכי פ"ק קדושין) (ז) ואפילו אמרו העדים תחת החופה שהוא של זה ונמנאל נחושת אע"פ

ביאורי הגר"א

של כסף אלו כלום הוא דברים שכלל אינן דברים כחש"ש ס"ז ח' התקדש כו' כסבור הייתי כו' וכחש"ש נ' ח' חלל י"ח כיון דאין רגילות בשל נחושת ה"ל כמפרש זכדנר ז"ע. רש"י (ליקוט) וכ"ש הוא משיחתי וטבעת שיש בו אבן לס' האחרונה משום דרגילין לטעות זה כ"ש כה"ג ודברי רש"י שניהם נכונים הוא לס' ראשונה ושני' חלל לס' אחרונה כ"ש הוא דאינה מקודשת חלל דאין חיישין לס' ראשונה ושני' כמו שכתב שם: (ז) ואפי' (אמר) [אמר] כו'. דנזה ודאי אין הקדושין כלום כחש"ש וי"ח נ' ואע"פ דבעל אח"כ ח"ל לס' קדושין בעל כחש"ש נס"ע נהג"ה ודוקל נכח"ג

זו כו'. טור וכ"ה נדברי הר"ע שם ש" ומהו לא נרירא כו' חלל נתוס' שם מ' כס' האחרונה דאליכ לא הקשו כלום שם ונוסף ואנאל ומהלל וי"ש ולפיכך נהגו כו' וכ"כ הרשב"א והר"ן נהדיל ונ' נ"י דהר"ש דחק עצמו נזה דע"כ פסק ר"ת חת' כל"שנל קמא דל"שנל נחלל ל"פ מוס סמכא חלל מוס דלל קין וכיון דק"ל דל"ל קין אין חילוק בין שיראי לדל"ל: (ה) ואם קידשה כו'. דפלונתא הוי כחש"ש נכ"ע דלס' ראשונה ושניה מקודשת: (ו) או בסתם כו'. דנסתם אפי' ש"פ מקודשת כח"ל אי נכ"ד כו' ואע"פ שהיא סברה שהוא של כסף כיון שלא ח"ל

ברכת אליהו

שאינן שומתן ידוע. ולסברה התוס' גם בשומתן ידוע מקודשת. וגם לסברה השניה דהיינו הסברה הראשונה שבסעיף זה — שהיא השניה לסברה שבסעיף א — היא מקודשת בסתם — כשלא אמר לה ששזה נ' [זו].

(ו) דכסתם אפילו ש"פ מקודשת כח"ל בסק"ב דאמר בקידושין ח ב: אי דאמר בכל דהו כו"ע ל"פ דל"צ שומא. וכפי ש"כ בסק"א דכ"ד היינו בסתם ואע"פ שהיא סברה שהיא של כסף, כיון שלא ח"ל של כסף לא כלום הוא דבריהם שכלל אינן דברים, כחש"ש סב א: המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא סהנת זהרי היא לויה ה"ו מקודשת מפני שלא הטעתו (אלא הוא הטעת את עצמו וכיון דלא פירש לאו כל כמינה דהו להו דברים שבלב — רש"י). וכחש"ש נ א: דברים שבלב אינן דברים. אבל י"א כיון דאין רגילות בשל נחושת הו"ל כמפרש שהוא של זהב והדבר צ"ע, ולכן חיישין לקידושין. — רש"י. (ליקוט): וכ"ש הוא משיחתי וטבעת שיש בו אבן לס' האחרונה [שאפילו בסתם א"מ] משום דרגילין לטעות בה. כ"ש כה"ג — בטבעת סתם ונמצא של נחושת — שאינה מקודשת. ודברי רש"י שהינה נכ"ע הוא לס' ראשונה ושניה [כח"ל בסק"ה] — דלדידהו אם קדשה בטבעת שיש בה אבן מקודשת. אבל לס' אחרונה כ"ש הוא דאינה מקודשת. אלא דאין חיישין לס' ראשונה ושניה כמו שכתב שם.

(ז) דבזה ודאי אין הקדושין כלום כחש"ש בקידושין מה ב: התקדש לי כו' בדינר זה של כסף ונמצא של זהב של זהב ונמצא של כסף כו' א"מ. ואע"פ דבעל אח"כ, אי"א לשם קדושין בעל. [משום דסבר דהקדושין הקודמים קיימין, ולכן לא אמרינן דבעל לשם קידושין]. כחש"ש כה"ג: ודוקא ככה"ג שכל אדם יודע דאין קידושין קטן או נפחות משו"פ כלום ולכן בעל לשם קידושין, אבל במקום דאיכא למיטעי צריך קדושין אחרים. ולכן בעניננו דלא שייך לומר אדם יודע שאין הקידושין כלום, לא אמרינן דבעל לשם

לא צריכים שומא. אבל בתוס' שם ט א ד"ה והלכתא הנ"ל בסק"ג מ' כס' האחרונה דאפילו בסתם — שלא הוזכר הסכום — צריכים שומא. דאליכ לא הקשו כלום שם מנוסף ואנאל דבוחלא [כח"ל בסק"ג]. וי"ש בתוס': ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן, מפני שהתוס' סוברים דגם בסתם צריכים שומא. וכ"כ הרשב"א והר"ן כהדריא, דבדבר שרגילים לטעות בשוויין הרבה אפילו בכל דהו צריכים שומא. ועל הא דכתב הרא"ש דלא ברירא ליה ה"ט כתב בב"י: אמאי לא ברירא ליה דאי טעמא הא בכל דהו נמי פליגי ומסתמא הלכתא כלישנא בתרא. וכתב ב"י דהרא"ש דחק עצמו בזה וכתב דלא ברירא ליה ה"ט דע"כ פסק ר"ת [דאבנים טובות ומרגליות צריכים שומא] את"י כלישנא קמא דגמ' דטעמא דר"י משום דלא סמכת דעתה הוא, ולכן כתב ר"ת דלא פליגי רבה עליה דר"י אלא בשיראי אבל באבנים טובות מודה רבה לר"י דלא סמכת דעתה. אבל לישנא בתרא ל"פ ר"י משום סמכא, אלא משום דלא קיין. ורבה פליגי עליה וסבר דלא בעינן מידי דקין. וכיון דק"ל דהלכתא כרבה דא"י קיין אין חילוק בין שיראי לדל"ל. וכיון דפסק ר"ת כלישנא קמא, לכן הקשה הרא"ש עליו מלישנא קמא דלא פליגי בכל דהו.

(ה) לכן חיישין לקידושין, דפלונתא הוי כחש"ש בשו"ע. דלסברה ראשונה ושניה מקודשת. [ר"ל לסברה ראשונה שבסעיף א — שאפילו אם הוזכר סכום ל"צ שומא. ולא מחלק בין דבר שבקניין בשומתו לדבר שאין בקניין בשומתו. ומה עוד לפי מ"ש בס"ק א, ב את דברי התוס' בקידושין ט א סד"ה והלכתא שלכן אומרת הגמ': והלכתא שיראי א"צ שומא — ולא אומרת: והלכתא כרבה — להורות שהלכה שגם בחמשין ושוה חמשין ל"צ שומא. וזה לא כדברי ר"ת — שכתבו שם בחוס' הנ"ל בסק"ג דלכן אומרת הגמ': והלכתא שיראי א"צ שומא להורות — דדוקא שיראי הוא דל"צ שומא משום ששומתן ידוע קצת לאפוקי דבר

באר הגולה

ו מיתר דשמואל ד
דף י"ז ע"א חייטין
שנא שוה פרוטה בנאי
הסכמות הפוסקים.
ז שם גמ'.
ח רמז"ס בפ"ד מה"א
וכתב ה"ה שם
הרמז"ן שהנזכר
נראה ונתקבל ויש
הולקין וכ"כ הטור

לענין דינא נראה דלא הוי מקודשת א"ה יש להחמיר לענין ומעשה (תש"ו מ"י סוף הל' נשים)
ומ"מ נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטענת שוה פרוטה כדי שתדע הכלה שאין מקדשה
רק בשוה פרוטה (א"ה) גם נוהגין לכסות פני הכלות הצנועות ואין מקפידות צמה ומקדש
אותן (מנחם נחש' הרשנ"א). ג ו (ח) קידש באוכל או בכלי וכיוצא בו ששוה
פחות משה פרוטה הרי זו מקודשת ו מספק שמא דבר זה שוה פרוטה במקום אחר
ח (ט) וי"א שאם קידש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכיוצא בהם אם לא היה
שוה פרוטה באותו מקום א"מ כלל שהרי דבר זה אינו מניע למקום אחר עד
שם ר"י ואינו הרא"ש לעולם הוה קדוש ספק.

ביאורי הגר"א

כו' דלא שייך אדם יודע כו' מ"מ למעשה יש להחמיר הגמ' ועת"ל: (ח) קידש כו'. ובה"ה פ' דלא כשמואל
מנש"ש ולא משום דס"ל דשמואל כו' ושם י"ג ח' לתוך
דשמוע לכו כו' ואם איתא נל"ה ה"ל משום דשמואל חל
הרשנ"א והרא"ש וש"פ הסכימו לפסק הרי"ף והרמז"ס
לפסוק כשמואל דרז יוסף ס"ל כותים והא דקא' לתוך
דשמוע כו' כבר תי' הרשנ"א והרא"ש כ"ל ס' כ"ה ס"ה

ברכת אליהו

פסק דלא בשמואל ממע"ש: "ולא משום דס"ל כשמואל" ש"מ
דלא חיישינן שמא שו"פ במרי. ושב יג א: אתון דשמוע
לכו חזישו לה. ואם איתא דחיישינן שמא שו"פ במדי, בלא"ה
הו"ל לחשוש משום דשמואל. אבל הרשב"א והרא"ש שם
פ"א ס"ז וש"פ הסכימו לפסק הרי"ף והרמב"ם בה' אישות
פ"ד ה"ט לפסוק כשמואל, משום דרב יוסף ס"ל כוותיה
שם יב ב. והא דקאמר: אתון דשמוע כו' [ואין חוששין שמא
שו"פ] כבר תירץ הרשב"א והרא"ש שם ס"ט כנ"ל סימן
כ"ה פ"ה סק"ז, דשאני הכא שחזר בו ממה שרצה לקדשה
בפחות משו"פ, וגם היא לא נתרצתה כשאל' שאינה שו"פ.
והא דקאמר: "לא משום דס"ל כשמואל", פירש הרשב"א
דכוונת הגמ': לא משום דשמואל לבד יש חשש קידושין
— דשמא שו"פ במדי, אלא שיש עוד חשש מחמת שהי'
חשש שיש עדים שהי' שו"פ. ונ"מ אם אמר בפירוש בשו"פ,
אן בדבר שאינו מתקיים להרמב"ם [כדאיתא בס"ג]. ולפי
מ"ש למטה בס"ד: "וי"א שאם ילדה משני ולא גירש ראשון
הולד כשר", בלא"ה אתי שפיר, [דמשום דשמואל לא הוה
פרשי, כיון דהולד כשר, ועמ"ש סק"ב].

(ט) וזהו שיטת הרמב"ם בה' אישות פ"ד ה"ט. וכתב
הטור שלדעתו שדבר המתקיים וידוע שש"פ במקום אחר
מקודשת ודאי. אע"ג דבמקומו אינו שו"פ, מ"מ מקודשת,
דיכול להוליכו למדי. וכשאינו ידוע אם שו"פ במדי,
מקודשת מספק, דהרי יכול להוליכו למדי ושמא שו"פ שם.
אבל בדבר שאינו מתקיים — כיון דא"י להוליכו למדי — אינה
מקודשת כלל. אבל הרא"ש בקידושין פ"א ס"ז חלק עליו,
ורקתו כדעת תוס' דמאורייתא אין הולכין אלא אחר מקומו
ישעתו, כמ"ש בעריכו כד א: אין להקדש אלא מקומו ושעתו.
וה"ה בקידושין. וראיה ממ"ש בב"ק קא א: איך אר"פ ל"ש
גזילה קיימת ול"ש שאין גזילה קיימת א"צ לילך אחריו (בגזל

קידושין. מ"מ למעשה יש להחמיר. — הגהות מיימוניות
בתש"ו להלכות אישות ס"ב. ועת"ל [סק"ה שכתב דהטעם
דלמעשה יש להחמיר, משום דכיון דהמקדש לא הזכיר
בדבריו שהטבעת של זה יש לחוש למעשה דאולי כוונתו
הי' טבעת כמות שהיא בין זה ובין גחשת והיא סברה
יפקלה. ועיין בד"מ סק"ב].

(ח) איתא בקידושין יב א: אמר שמואל קידשה בתמרה
אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא שו"פ
במדי (כלומר במקום שאין תמרים מצויין — רש"י). ומקשה
הגמ': והאנן תנן ב"ה אומרים בפרוטה ובשו"פ (ואם באתה
לומר כן אין שיעור לקידושין — רש"י). ומתרצת הגמ':
הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק. ופירש"י בד"ה הא
בקידושי וז"ל: ואם אינו שו"פ במקומו קידושי ודאי לא
הוה לבטל קידושי שני אבל קידושי ספק הוה ואינה מותרת
לאחר בלא גט דחיישינן שמא שו"פ במדי כו' עכ"ל. והגמ'
מביאה שם עובדא באחד שקדש כאבנא דכוחלא (שיש שחור
דומה לכחול — רש"י) ואמרין התם דרב חסדא שיער שאם
אין בו שו"פ אינה מקודשת ולא סבר ליה דשמואל. ואח"כ
איתא בגמ' שהי' חשש שיש עדים במקום אחר שהי' שו"פ
ולכן אב"י ורבא לא רצו להתירה. ומסיימת הגמ': אשתאר
מההוא משפחה (שנשאת לאחר וילדה לו — רש"י) בסורא
ופרשו רבנן מינה ולא משום דס"ל כשמואל (למיחש שמא
שו"פ במדי — רש"י) אלא משום דס"ל כאב"י ורבא. ותו
אמרין התם: ההוא גברא דקדש בציפתא דאסא א"ל והא
לית בה שו"פ א"ל תיקדוש בד' וזו דאית בה שקלתא
ואישתיקא. ואיתא שם יג א דרב הונא בריה דר"י ס"ל
דבכה"ג חיישינן לקידושין בגלל זה שלא זרקא הקידושין.
ומסיק בגמ': כה"ג מאי שלח ליה אנן לא שמיע לן הא דרב
הונא בריה דר"י אתון דשמיע לכו חושו לה. ולהלכה: כה"ג

שיפסיד ויאבד ולא יהיה שוה פרוטה. ד ס (י) הא דאמרינן שחיה מקודשת מספק שמא דבר זה שוה פרוטה במקום אחר צריכה גט להתירה לעלמא וואם רוצה לקיימה צריכה קדושין אחרים וואם קדשה אחר קדושין גמורים יגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון. הגה: (יא) ודוקא שלא על עליה השני קודם גירושין אבל על עליה הרי נאסרה לראשון (ומדכי פ"ק דקדושין) וכשם שאסורה לנצל כך אסורה לנזעל (וע"ל סי' תמו סעיף ה'). (יב) ל וי"א שאם ילדה משני ולא גירש ראשון הולד ל שם הרמ"ה וכדעת ר"י דאם לא תקיף עמה נפחות משה פרוטה נמקוה ומשום גזירה דלוחו

באר הגולה
ס סס צפירי"י
י טור ופשוט הוא.
כ שם משום שלא
יאמר גירש ראשון
ונשא שני ונמלץ זה
מחזיר גרושה גיטין
דף פ"ט ע"ב
ומקום שזה פרוטה.

ביאורי הגר"א

ומה"ש צ"ח ק"ה ח' ח"ד חר"פ ל"ש כו' ולא חיישין שמה ש"פ צמדי ועתי"ם דקדושין כ"ג ז' ד"ה איהו כו' אבל הרשב"א הסכים לדעת הרמב"ם דאם כדעת תוס' דגזירה נעלומה הוא לא הל"ל כאן נקדושי ספק אלא קדושי דנבנ: (י) הא דאמר' כו'. טור וכו"כ הרי"ף ורמ"ש שם י"ג ח' תש"ס חשו לה וערש"י י"ז ח' ד"ה הא נקדושי כו': (יא) ודוקא כו'. אף לשיטת ר"י

דקדושי ראשון ח"גן אלא מדרבנן כמ"ש צנטיין ע"ט ז'
ועתי"ם שם ד"ה וצריכה כו' וע"ש פ"ו ח': (יב) וי"א
כו'. כיון שהול' מדרבנן וכמ"ש צנטיין פ' ז' דלרבנן כו'
(ליקוט) וכדעת תוס' הנ"ל דליתו אלא מדרבנן אבל
לרמב"ם הוי ספק מומר ורמ"י לדבריו מומש"ש ולפי מוס
דמ"ל דשמואל כו' אבל לדעת תוס' מ"ל דה"ק דמשום דשמואל
לא הו' פרי' אבל נאמת ס"ל כשמואל וחננ' דמ"ל צסיפ

ברכת אליהו

פחות משו"פ) לשמא תיקר לא חיישין. ולא חיישין שמא שו"פ במדי דיצטרך לילך אחריו מחמת זה שמא שו"פ במדי, והיינו משום דאין הולכין אלא לפי השווי שבאותו מקום. והא דחיישין שמא שו"פ במדי חומרא דרבנן בעלמא הוא. והוי גזירה אטו אותו מקום ששו"פ. וא"כ אין חילוק בין דבר המתקיים ובין דבר שאין מתקיים, ובכל גזירה היא מקודשת — מחמת גזירת הרואים שמא יש שם אחד מאנשי מדי, ואם יראה שאין אנו חוששין לקידושין אלו כאן, אף במקומו לא יחוש לקידושין כאלו אעפ"י דשם שו"פ. ועתי"ם דקידושין נג ב ד"ה איהו כו'. אבל הרשב"א הסכים לדעת הרמב"ם, דאם כדעת התוס' דגזירה בעלמא הוא, לא הו"ל — בגמ' בקידושין ח א הנ"ל בסק"ח — כאן בקידושי ספק, אלא הו"ל כאן בקידושי דרבנן. ומוכח כדברי הרמב"ם דבספק שו"פ מקודשת מספק.

כמ"ש צנטיין ע"ט ז': כתב לשם מלכות שאינה הוגנת כו' תצא מזה ומוזה וצריכה גט מזה ומוזה. ועתי"ם שם ד"ה וצריכה כו', שכתבו שם דצריכה גט מהשני, מפני שהגט מהראשון אינו פסול מדאורייתא אלא מדרבנן, ואפ"ה אסורה לזה ולזה. וה"ה הכא — אע"ג דקידושי הראשון אינן אלא מדרבנן — אסורה לזה ולזה. וע"ש פו א, שיש שם עוד דוגמאות שהגט פסול רק מדרבנן, ואם נשאת תצא.⁶ (יב) דעה זו סוברת דקידושי ראשון הוא מדרבנן, ולכן הולד כשר מהשני כיון שקידושי ראשון הוא רק מדרבנן, וכמ"ש צנטיין פ' ז' דלרבנן אם כתב בגט לשם מלכות אחרת — כיון שהפסול הוא רק מדרבנן — הולד כשר. (ליקוט:) ופדעת תוס' הנ"ל [בסק"ח] דאינו אלא מדרבנן. אבל לרמב"ם [הנ"ל בסק"ח] ה, ט, דקידושי ראשון הם ספק קידושין, הולד מהשני] הוי ספק ממזר. ורמ"י לדבריו מומש"ש בקידושין יב ב — הנ"ל בסק"ח, בההוא גברא דקדיש באבנא דכחאלא, דפרשו רבנן מההיא משפחה — ולא משום דמ"ל דשמואל אלא משום דמ"ל כאב"י ורבא. [משמע דאי הוי ס"ל כשמואל, הוי ניתא דמפרשי רבנן מיניה, ומוכח מכאן דהולד ספק ממזר. ועב"ש סק"ח]. אבל לדעת תוס', מ"ל דה"ק דמשום דשמואל לא הו' פרי', משום דהולד מהשני כשר, אבל נאמת מ"ל כשמואל, ואגב דמ"ל בפיפא: אלא משום דמ"ל כאב"י ורבא, [אומר ברישא: ולא משום דמ"ל כשמואל. וכונת הגמ' לומר דמשום חשש דשמואל לא הו' צריכים לפרוש. ועסק"ח]. ומ"ל לדעת הרמב"ם יותר נכון הוא, [דהו' דברי הגמרא כפשוטם].

(י) כ"ה המור. וכ"ה הרי"ף בקידושין יג א ורמ"ש שם פ"א ס"ו, משי"ש: "חושו לה" כנ"ל סק"ח, וכ' שם: הילכך לאפוקי צריכה גט ולעילוי צריכה קידושין אחרים ולא סגי בהנהו קידושי. והו"ה בהא דאמרינן שם יב א דחיישין גט שמא שו"פ במדי, הוא לענין זה — להצריכה גט להתירה לעלמא, וקידושי אחרים לדידה. וקראי יב א ד"ה הא בקדושי כו' הנ"ל בסק"ח, שכתב שם דהנפ"מ שהוא קידושי ספק היא להצריכה גט להתירה לעלמא.

(יא) אף לשיטת ר"י הנ"ל בסק"ט דקדושי ראשון אינן אלא מדרבנן, אפ"ה נאסרה לראשון ולשני ע"י ביאת השני,

6 בענין אי אמרינן דקדושין דרבנן נאסרה לראשון ולשני ע"י כפ"ה בסמין מ"ד סק"ב ובפ"ה סימן קנ"ה סק"י יב ובאחרונים שצ"ח שם. ופלא שלא מצאתי שיביאו את דברי התוס' ביבמות נא ב ד"ה אי ביאת ראשון ביאה כו', וי"ל: ואין לומר משום דהני נשואין דרבנן גינהו לא חשו לאסורה (על צללה) דכל דתיקון רבנן בעין דאורייתא תיקון כו' ע"ל. ואח"כ ראיתי שבחזקוני"ש הלכות מיאון סימן קי"ג סק"ו העיר ע"ז כנ"ל ע"ש.

5 נראה דכונתו למ"ש הבי"ש בסק"ו שמדברי התוס' הנ"ל מוכח דאם קידש במע"ש חוץ לירושלים, קידושין חלין מיד, אע"ג שבאותו מקום אינו שו"פ. מ"מ מקודשת כיון ששו"פ בירושלים. ושם מוכח דהיא מקודשת מדאורייתא. וכתב הבי"ש: ואפשר שם איירי כשיש לה דרך להוליך לירושלים או היא מקודשת מדאורייתא. עיי"שה. ועיין בקרבן נתנאל על הראש"ש בקידושין פ"א ס"ו אות י' מ"ש על דברי הבי"ש.

באר הגולה

מ' תשנה שם דף נ"ו
ע"ל וכדמפרש שם
ג' תימורל דרנא שם
דף מ"ז ע"ל.
ס' תימורל שם דרנא
וכ"כ תימורל דרנא
ע' שם ג' תימורל
פ' תימורל דרנא שם דף
ז' ע"ז ופ"י שאלת
לה כך נפסע שאלת
וכת"ס התוס' שם
וכ"כ הר"ק.

כשר.

ה' מ' האומר לאשה (יג) התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו התקדשי לי בזו אם יש כא' מהם ש"פ הרי זו מקודשת ואם לאו א"מ אלא מספק שמא תשוה תמרה אחת פרוטה במקום אחר ואם אמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו כולן מצטרפות שאם יש בכלן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק היתה אוכלת ראשונה ראשונה אם יש באחרונה ש"פ מקודשת ואם לאו א"מ אלא מספק שאותם תמרים שאכלה הרי הן כמלוה ותקדש כמלוה אינה מקודשת שאין קדושין אלא בתמרה אחרונה. ו' אם אמר לה התקדשי לי באלו ואכלה אותם ראשונה ראשונה גם אותם שאכלה מצטרפות לשוה פרוטה כיון שגמר כל דבריו קודם שנתן לה כלום אם כן מיד כשנתן לה הראשונה בתורת קדושין באה לידה ומדידה קאכלה ס' וה"ה אם אמר כזו וכזו וגמר כל דבריו קודם שקבלה אותם כולם מצטרפות אפילו אכלה ראשונה ראשונה ע' (יד) ויש מי שחולק בזה. ז' (טו) אם אמר

ביאורי הגר"א

ש"מ דס"ל כר"ש ק"ן שם נקדושין וכ' שכי"פ ר"ח וסרמנ"ן וכ"כ גדרים שם דל"ה ולענין כו' ע"ש וכ"כ הר"ש שם ועי"ד ס' רכ"ט ס"ל ומש"ס: (יד) ויש מי כו'. ולכאורה מ' כן ממש נלזו ולא לומר נכס"ג לזל נגרייתא שם מפורש כס' ראשונה דלמרינן שם כזו נטלתו ואכלתו כזו כו': (טו) א"ל התקדשי כו'. לזל הרמנ"ס

לזל משום דס"ל כו' ומ"מ לדעת הרמנ"ס יותר נכון הוא: (יג) התקדשי כו'. לעי"ג דלוקמין אליה דר"ש ותשמע הלכה כר' שזעון משום דסתם מתני' כוותיה כלן ונגדרים סיו' ל' ולעי"ג דליכא לתימור סתם ולחייב מתקנות כו' ולחייב חף כזו וכזו לזל נכס"ג מהן ש"פ מ"מ כיון דשקלי וטרי' למורתי כלן כסוגי' דליכא דבזו וכזו נאכלת כו'

ברכת אליהו

כת"ק דר"ש. וכ' שם בסק"ד, דלענין שבועות כיון דסתם תנא דלא כר"ש, לכן לא פסק כוותיה, ולענין קידושין, כיון דסתם מתניתין כוותיה ושקלו וטרו אמוראי אליביה, פסק כוותיה. וצ"ל דיש הבדל בין קידושין לשבועות, וכמ"ש בחולין פה א': ראה ר' דבריו של ר"ש כו'. ולענין גדרים — אע"ג דסתם משנה כר"ש — לא פסק כוותיה, משום דאיכא סתמא אחרינא דלא כוותיה, בגדרים כו' ב. עיי"ש בגמ', ועיין עוד ממש"ש ביו"ד באריכות).

(יד) איתא בקידושין מו' ב: אמר רבא ל"ש (היכא דאוכלת ראשונה דאין מצטרפות לפרוטה — רש"י) אלא דאומר לה בזו ובזו (דלא גמרי קידושין ולא נקנה לה עד נתינה אחרונה שהיא גמר דיבורו וכבר היו הראשונות מלוה — רש"י) אבל אמר לה באלו אפילו אוכלת נמי מקודשת (מקבלת הראשונה לא באתה לידה בתורה מלוה דמשגמר הדיבור הקנה לה בתורת קידושין וכי אכלה מדידה קא אכלה ואפילו אכלה ראשונה ראשונה מקודשת אם יש בכלן שו"פ — רש"י). ולפי הסברו של רש"י, גם בזו ובזו, אם גמר דבריו קודם שקבלה כולן מצטרפות, כיון דהאכלה היתה אחרי כל אמירת הקידושין. וזהו השיטה הראשונה שבש"ע. והיש מי שחולק סובר דאולינן בחר גמר הקידושין, ולא בחר האמירה, ולכן אם כשקבלה אותם היתה נטלת מידו ראשונה ראשונה ואוכלת אינו מצטרפות. ולכאורה מ' כן, ממש"ש בגמ': אבל אמר לה באלו אפילו אוכלת נמי מקודשת, ולא אמר ככח"ג — בזו ובזו, וגמר כל האמירה לפני האכלה, ש"מ דבכה"ג אינה מקודשת. אבל כברייתא שם מפורש כס' ראשונה. דאמרינן שם מו' א': בזו ובזו ובזו אם יש בכלן שו"פ מקודשת ואם לאו אינה מקודשת; בזו נטלתו ואכלתו כזו נטלתו ואכלתו כו' אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שו"פ.

(יג) תנן בקידושין מו' א': האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו, התקדש לי בזו, אם יש באחת מהן שו"פ מקודשת, ואם לאו א"מ; בזו ובזו אם יש שו"פ בכלן מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת, היתה אוכלת ראשונה ראשונה, א"מ עד שיהא באחת מהן שו"פ. ואמרינן בגמ': מאן תנא התקדשי התקדשי (הוא דהוי פרטא אבל בזו ובזו לאו פרטא הוא — רש"י), אמר רבה ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. ע"כ דברי הגמ'. והמחלוקת של ר"ש ורבנן היא בשבועות לו ב. דתנן התם: שבועה שאין להם בידו ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת כו' רש"א עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. וכתב הר"ן בקידושין שם דהלכה כר"ש, ובזו ובזו ל"צ בכ"א מהן שוה פרוטה, ואע"ג דאוקמינן מתני' ביחידא — כר"ש, מ"מ הלכה כוותיה משום דסתם מתני' כוותיה נאן. ובגדרים פו' א' נמי מוקמינן סתמא דמתני' כר"ש. דתנן התם: שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד. ואמרינן בגמ': מאן תנא (דלעולם לא הוי פרטא אלא כי מדכר קרבן אכל חד וחד — ר"ן) אמר רבא ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. ואע"ג דאיכא למימר פתם ואח"כ מחלוקת היא, והלכה כמחלוקת דשבועות שם, וא"כ אף בזו ובזו צ"ל בכ"א מהן שו"פ, מ"מ כיון דשקלי וטרי' אמוראי נאן כסוגיין כדניא דבזו ובזו באוכלת כו' ש"מ דס"ל כר"ש דבזו ובזו הוי כלא. וכתב הר"ן שכי"פ ר"ח והרמב"ן. וכ"כ הר"ן בגדרים שם בד"ה ולענין כו' מ"ש. וכ"כ הרא"ש שם בגדרים פ"ו ס"ה. ועי"ד סימן רכ"ט ס"א ומש"ש [בסק"ד]. דשם הביא המחבר שהרמב"ם פסק דלא כמשנה בגדרים, משום דאין הלכה כר"ש. ובה' אישות פ"ה הכ"ז פסק הרמב"ם כסתם משנה דקידושין, דהיא כר"ש, ובה' שבועות פ"ו ה"י פסק הרמב"ם

באר הגולה

ז ט"ו.
ק נעיל דרב פפא ס.
ר מוסקת הר"ע
נפקיו כדברי ר"ת
הנילו הטור שכל
הלכות סלקי נכח
נתיקו ולתורל כח"ע
הרא"ג ד"ו וכ"כ הר"ן.
ש מיתורל דרנא שם
ע"א.
ת משנה שם דף כ'
ע"א.
א מיתורל דאונורלס
כתובות דף ע"ד ע"א.

לה התקדשי לי חציך בחצי פרוטה וחציך בחצי פרוטה או שאמר לה חציך בפרוטה וחציך בפרוטה או חציך בפרוטה היום וחציך בפרוטה למחר או שני חציך בפרוטה ז או שאמר לחבירו שתי בנותיך לשני בני בפרוטה ק או בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה או בתך מקודשת לי וקרעך מכורה לי בפרוטה (ט) הרי זו ספק ר מקודשת. ח ש האומר לאשה התקדשי לחצי הרי זו מקודשת הא למה זה דומה לאומר לה תהי אשתי את ואחרת שנמצא שאין לה אלא חצי איש אבל אם אמר חציך מקודשת לי א"מ שאין אשה אחת ראויה לשנים וכן האומר הרי את מקודשת לי ולזה אינה מקודשת. ט ת קדשה בבסא פחות משוה פרוטה אע"פ ששלח לה סבלונות (פי' דורות כי הוא ל' סבל ומסל ונמלל מסל ל' מתנה כמו וישל משלות) אח"כ אין חוששין ששלח אותן סבלונות לשם קדושין א (יז) אבל אם קדשה בפחות משוה פרוטה ואח"כ בא עליה סתם (יח) בפני עדים

ביאורי הגר"א

נמלוה וכו' המ"מ שנים אלו חלוק מדין התנאי שכ' שם והנילו נש"ע סי' ל"ה ס"ה [סליה] נג' דברים א' שכלן נעל דוקא ז' דוקא בפני עדים ג' שכלן ודאי מקודשת ומשליכ שם שמה כו'. כוונ"ש שם שז"ש נש"ע שולח נעל כו' ועל זה כתב הרב וה"ה כו' דוקא כו' וכונ"ש הר"ן דקטן דינו כמו נקטנה וכמו שכתב שם וכך כתב הר"ן שהרמב"ם סובר נשניהם שהם ודאי אכל הוא כ' נפחות מש"פ ודאי כיון דתני ליה נהדי קטן אכל נמלוה ספק וכו' אכל אחרים ומחזירין דגם פחות מש"פ ספק וכ"כ מ"מ שם כ"ז וכת' נכ"מ דגם

כ' נשנים הראשונים שהם מקודשת וכשיטתו לפסוק כחתי"ל וליד לשתי חייך צפרוטה דכלן אפשר לומר מונה והולך הוא משליכ נשתי חייך צפרוטה אלא דעתו שתקדש לתלפין ולפין אשה מתקדשת להלפין. ר"ן ע"ש ש"ה ש"ה דעת הגאונים דלפ"כ נסתר כלל דברי' שכ' דכל חתי"ל הוא פשיטות וכלן קאת' חתי"ל ונעי נשתי חייך צפרוט': ליקוט: (טז) ה"ז ספק מקודשת. דלא כהרמב"ם שפ' כחתי"ל דהא נעיל אחרונה שני חייך צפרוטה עדיף מכולהו ואפ"ה סלקו נתיקו הראשון והראש"ש והרשב"א. והר"ן ומ"מ יישנו דבריו: (יז) אבל אם כו'. רמב"ם וכו' שם וכן

ברכת אליהו

שייך לומר דמונה והולך הוא, כיון דאמר „שני חציך“, אלא דעתו שתתקדש לחצאין, ואין אשה מתקדשת לחצאין, ולכן נשאר בתיקו. וצ"ל שכי"ה דעת הגאונים. דאלי"כ נפטר כלל דבריהם, שכתבו דכל את"ל הוא פשיטות, וכאן קאמר את"ל, ובעי בשתי חציך בפרוטה — ליקוט ז'. (יז) בכתובות עב ב: איתמר קידשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר א"צ הימנו גט. ושם עג ב: קידשה בטעות ופחות משו"פ וכן קטן שקידש כו' ואם בעלו קנו. ושם עד א: אר"א המקדש במלוה ובעל, על תנאי ובעל, בפחות משו"פ ובעל, ד"ה צריכה הימנו גט. ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בה' אישות פ"ז הכ"ג. וכתב שם וכן במקדש במלוה וחזר ובעל בפני עדים צריכה גט. וכתב שם המ"מ אע"פ שכתב הרמב"ם „וכן“, מ"מ שנים אלו [המקדש במלוה והמקדש בפחות משו"פ] חלוקים מדין המקדש על תנאי שכתב שם הרמב"ם וחיבאו כשוי"ע סימן ל"ח פ"ה כ"ג דברים: א) שכאן [בשנים אלו] בעל דוקא, ובתנאי אפילו לא בעל, משום דאמרין אחליה לתנאי בשעת כניסה. ב) דוקא בפני עדים. [דבשנים אלו בעינן בפני עדים דצריכים לשם קידושין, ובתנאי לא בעינן עדים, דלא הוו קידושין אחרים]. ג) שכאן [בשנים אלו] ודאי מקודשת מפני שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, משא"כ שם [במקדש על תנאי] שמה בעל על סמך התנאי. כמ"ש

ומדלא קתני בברייתא — בר"ש — ב"ז וב"ז — שאם אכלתו ראשונה ראשונה דאינה מקודשת, ש"מ דבכה"ג הוי נמי מקודשת, כיון דהאכליה היתה אחרי גמר דיבורו. (טו, טז) איתא בקידושין ז ב: בעי רבא חציך בחצי פרוטה וחציך בחצי פרוטה מהו כיון דא"ל חצי פרוטה פסקה או דילמא מונה והולך הוא; את"ל מונה והולך הוא חציך בפרוטה וחציך בפרוטה מהו כיון דא"ל בפרוטה ובפרוטה פסקה למילתיה או דילמא כל ביומיה מונה והולך הוא; את"ל כל ביומיה מונה והולך הוא כו' שני חציך בפרוטה מהו הכא ודאי בחד יומא קאמר לה או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל תיקו. ואיתא שם בגמ' כל האיבעיות שהמחבר פסק שהיא ספק מקודשת. אבל הרמב"ם כו' בה' אישות פ"ג ה"י בשנים הראשונים [בחציך בחצי פרוטה וחציך בחצי פרוטה, ובחציך בפרוטה וחציך בפרוטה] שהיא מקודשת. וכשיטתו לפסוק כחתי"ל. והראב"ד שם והרא"ש בקידושין פ"א ס"ז והרשב"א הקשו על הרמב"ם דהא בעיא אחרונה שני חציך בפרוטה עדיף מכולהו, ואפ"ה סלקו בתיקו. [ולכן כל האיבעיות הוי ספק קידושין, ולכן פסק המחבר בכל הני דהוי ספק קידושין דלא כהרמב"ם]. והר"ן ומ"מ יישבו דבריו של הרמב"ם דשתי האיבעיות הראשונות עדיף, וליד לשתי חציך בפרוטה, דכאן אפשר לומר מונה והולך הוא, משא"כ בשתי חציך בפרוטה, לא

באר הגולה צריכה גם שודאי בעל לשם ב קדושין. הנה: (יט) וס"ה קטן שקידש ונתגדל אלה צריכה
ב מפרש שם משום גט (כ) דודאי צעל כשהגדיל לשם קידושין (טור סי' מ"ג. ו תשובת הרא"ש כלל ל"ה)
דחוקה לזין אדם עשה גט (כ) ה"י הציאו שם צ"ע וע"ש.
צעתו צעילת, זנות.

ביאור: חגג"א

ספר חנוכה כ' אע"ג דנעל אלל ושוש דדוד ספר חנוכה
ופרטה מוקדשת: (יח) בפני עדים. קדושין ס"ה
א' ולק צעדי יחוד סג' כחש"ס הצ"ע כגון כ' וכחש"ס
צריס ל"ג: (יט) וה"ה קטן כ'. כחש"ס צינמות
ק"י א' צקטנה: (כ) דודאי כ'. ר"ל אע"ג דליכא
עדים צציתו ולא ציחודו וכחש"ס צקטנה שם וכחש"ס צקי'

דעת הרמב"ם י"ל כן שהרמב"ם לא כתב ודאי אלא חזקה
אין בו' ולא יכחו שכ' נשיע ועי' סו' כ"ה סט"ז
נשיע והנ"ה שם שהם שני דעות של הר"ף: ליקוט:
עיי' תש"ל שכאן דוקא צעל תוש"כ צתנאי וקף שצגלשתן
אזוור שם וצעל המקדש צתלוה וצעל בו' היינו תמוס
דשוואל כנוש"ש דיה צריכה בו' ועתוס' שם דיה
צרי בו' ודוקא צכה"ג ונו"ש צפ"צ דסנהדרין ושאל

ברכת אליהו

דצריכה גט. אבל להלכה דקיי"ל כרב לא בעינן בתנאי
 ובעל". ומ"ש בהג"ה: ודוקא ככה"ג בוי, הוא ממ"ש במ"ב
 דפנהדרין ושאל סבר מל"ה וכו'. דאמרינן שם יט ב דשאל
 סבר דקידושי דוד למיכל לא חלו משום דהוי פרוטה ומלוה,
 וימלוה ופרוטה דעתיה אמלוה ואינה מקודשת. ודוד סבר
 דמלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה ומקודשת. ולדברי שאל,
 קידושי דוד לא היו קידושין], אע"ג דדוד אח"כ בעל אותה,
 אלא משום דדוד פבר במלוה ופרוטה מקודשת, וכיון שסבר
 דהקידושין הקודמים תופסין, לא אמרינן דבעל לשם קידושין.
 ולכן כתב הרמ"א, בדמקום דאיכא למיסעי צריך קידושין
 אחרים.

שם הרמב"ם: "ש מא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס",
דהוי רק שמא, ובפחות משו"פ ובמלוה כתב הרמב"ם, "חוקה"
דהוי ודאי. וז"ש בשו"ע: ש ו ד א י בעל לשם קידושין. ועי'
כתב הרב בהג"ה: וז"ה קטן שקידש בו' ודוקא כו'. וקטן
שקידש ונתגדל הוי גמי קידושין ודאי, וכמיש הר"ן שם דקטן
דינו כמו בקטנה, וכמיש עג א בקטנה והגדילה, דהוי ודאי
קידושין. וכך כתב הר"ן שהרמב"ם מוכר בשניהם [במלוה
ובפחות משו"פ] שהוא קידושין ודאי. אבל הוא כתב דבפחות
משו"ע הוי קידושין ודאי, כיון דתני ליה בברייתא שם עג א
בהרי קטן, אבל במלוה הוי ספק קידושין, דשמא היה סבוך
שהמקדש במלוה מקודשת, ולא בעל לשם קידושין. ולכן
סייב בהג"ה: ודוקא כו'. וכתב הר"ן: אבל אחרים מחמירין
דינא פחות משו"ע הוי ספק קידושין. וכיזי מ"מ שם כל זה.
וכתב בכיזי דגם דעת הרמב"ם יזיל כן [דהוי ספק קידושין].
שהרמב"ם לא כתב ודאי תא שאין אדם כו' אלא כתב:
חוקה היא אדם מירשאל הכשרים עושה כעצמו:
בעילת זנות. דלא כמו שכתב בשו"ע. ש ו ד א י בעל לשם
קידושין. ועי' לוי' כ"ה סמ"ז בשו"ע ובהג"ה שם שהם שני
דעות של הר"ן.⁸

(יט) כמיש ביבמות קי א בקמנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונישאת, דרב אמר א"צ גט משני, דכי גדלה בא עליה לשם קידושין.

ליקוט: עיון מש"ל שכאן דוקא בעל, משא"כ בתנאי ואף שבשלשלתן אמרו שם ובעל, דאיתא בכתובות עד א: המדרש במלח ובעל, על תנאי ובעל, במחות משו"פ ובעל, ד"ה צריכה גט, היינו משום דשמואל, כמש"ש דברי הכל צריכה גט. ועתוס' שם ד"ה דברי הכל צריכה גט, שכתבו שם שגם שמואל א סובר דכנס ולא בעל א"צ גט א בבעל מודה דצריכה גט. ולכן אומרת הגמ' בשלשלתן, "ובעל", דבבעל ד"ה גט שמואל מודה גמ'

(כ) ר"ל אע"ג דליכא עדים בביאתו ולא ביחודו, וכמ"ש בקטנה שם הנ"ל בסק"ט, וכמ"ש בסימן מ"ז ס"א [סק"ג דאע"ג דבעל בלא עדי יחוד, כיון שידוע שמתחתת עמו ודאי לשם קדושין בעל, והוי כעדים. ועח"מ סק"כ ובי"ש סק"ב].

ומ"ש רבנו לעיל: וע"ז כ' הרב וה"ה כ"ו, כמותו לחרץ
מ"ש הח"מ כאן ס"ק י"ט למה כתב בהגיה: וה"ה קטן כ"ו,
הרי בפחות משי"ט כתב הר"ן דהוי ספק, ובקטן שקידוש
ונתגדל הוי ספק. וע"ז חירץ רבנו, דדברי הג"ה אתו שפיר
על דברי המחבר. שהרי המחבר כתב כאן — ולא דכדרי
הר"ן, אלא כתב — בדפחות משו"ט ובעל אמרינן שו"דא
בעל לשם קידושין, וצודקים דברי ההג"ה שכתב וה"ה קטן
כ"ו, ששנניהם הוי קידוש ודאי, מפני שלדעת המחבר וההג"ה
כאן בזה ליכא למיטעי, ולכן אמרינן שודאי בעל לשם קידושין.
ומ"ש בהגיה: ודוק כ"ו, הוא כמ"ש הר"ן בדמקום דאיכא
למיטעי הוי ספק. וע"ל ס"ק כ"א.

8 בס' כ"ח סט"ז כתב המחבר בדקידש במלוה ובעל צריכה נט מספק, ובהגיה כתב שם: והיה אם קידש בפחות מפרוטה ובעל. ונראה לזה כיון רבנו שכתב: והם שני דעות של הר"ן. שמה שכתב שם המחבר הוא שמש"ש הר"ן שבמלוה הוי ספק, ומש"ש בהגיה בפחות מפרוטה, הוא מ"ש הר"ן דאחרים ממכרים דגם פחות משו"ס ספק. ויתכן שמש"ש רבנו: והם שני דעות של הר"ן, כונתו שמש"ש המחבר דבמלוה הוי ספק, ומ"ש כאן המחבר דהוי ודאי בפחות משו"ס, הן השתי דעות שבר"ן: והיינו שיטת הרמב"ם שהובאה בר"ן, ושיטת הר"ן בעצמו, אולם הפירוש הראשון בדברי רבנו מסתבר יותר. וצ"ע ש"כ מ"ח ס"ק כ"ט. וצ"ע ש"כ בבאורי הגרא ס"ק מ"ח.

באר הגולה

לב כיצד האשה מתקדשת בשטר. ובו ד' סעיפים

ביאור: תגר"א

כיו ס"ח: (כא) ודוקא כו' (ליקוט) כו"ש
בכתובות ע"ד ח' התם נמי הלא קופלני מ"ס כו' ושם
הלא הוא דלא טעי אצל כו' ואף דק"ל צהך נמי תשום
דנחל נמי דלא טעי:
לב (א) כותב כו' ולא הזכיר עדים דא"ל כלל לעידי

(כא) (ליקוט:) כמ"ש בכתובות ע"ד א: התם נמי בזה קמיפלגי מר סבר אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום וגמר יבעל לשם קידושין ומר סבר אין אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום וכי קא בעל אדעתא דקידושין הראשונים קא בעל. חזינו מהכא דרך במקום שכל אדם יודע שהקידושין הראשונים אינם כלום, אמרינן דבעל לשם קידושין. אבל במקום דאיכא למיטעי וסובר דהקידושין הראשונים תופסים, אמרינן דבעל על דעת הקידושין הראשונים, ולא על דעת קידושי ביאה. ושם: אמר ר"מ א"ר אמי המקדש בפחות משו"פ ובעל צריכה הימנו גט בזה הוא בלא טעי (להיות סבור שפחות משו"פ יהיו קידושין הילכך גמר ובעל לשם קידושין — רש"י) אבל בהנך טעי (המקדש במלוה או על תנאי ובעל לא יצ"ה הימנו גט — רש"י). ואף דקיי"ל בהנך [במלוה ובתנאי] נמי א"צ גט מהשני לדעת המחבר וזהוה"ה כאן, כמ"ש בסק"י, היינו משום דש"ל דבזה נמי לא טעי, ויודע שהקידושין הראשונים אינם כלום, ובעל לשם קידושין.

(ג) דהבניא היתה בריעבר². ועוד שם קידושין ט ב: אתמר כתבו לשמה ושלם מדעתה כו' ר"פ ורב שרביא

1 מדברי רבנו בס"ק זה ובספ"א משמע דלר"א אם היו בשטר קידושין רק עדי חתימה ולא עדי מסירה לא מהני אפילו לדעה המובאת בסימן קל"ג ס"א שחגם כשר אם היו עדי חתימה ללי עד מסירה. ולא כמ"ש בח"מ סק"ב ובב"ש סק"ב לדעה המכשרת בגט ככה"ג. גם בקידושין כשר. ובחזון ראי"ש אה"ע סימן ק"א סק"א כתב שכ"ד רבנו בספ"א. אבל לא ידעתי היאך הוכיח זאת החזון"א מסק"א. הרי שם מדבר רבנו על כתבו בכתב ידו, וצ"ל כתב שם רבנו והעיקר כדעת הרשב"א. מהני, ואיכא למימר דרק בכתבו בכתב ידו ואין עדי חתימה לא מהני, אבל אם יש עדי חתימה מהני. ואולי הוכיח זאת החזון"א משון רבנו שם, "דבלא עדי מסירה לא מהני" ומשמע דלא מהני אפילו בעדי חתימה. אבל זה דוחק, כי הרי רבנו מסיים שם: "אפילו כתיב", ואין ראי" מזה על עדי חתימה. ויתכן שבהנ"ל שם יש ט"ס, וצ"ל: (סק"א). וגם משמע מדברי רבנו בס"ק א, ב, ר"א שבשטר קידושין סגי בעדי מסירה לבד ולא בעינין עדי חתימה. אפילו לכתחילה, ולא כמו בגט דצריך להחתים עליו עדים לכתחילה. כדלקמן בסימן קל"ג ס"א. והא דבגט צריכים עדי חתימה הוא מפני חסרון העולם. כדנתן בגיטין פו א. והתקנה היתה רק לגבי גט ולא לגבי שטר קידושין. ולכן משנה בפ"ג מה אישות

באר הגולה לדעתה ואם כתבו שלא לדעתה (ד) הרי זו ספק מקודשת. ב. ד (ד) אע"פ ד טור גסס ה"ה. שהשטר פסול לקדש בו שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו

ביאורי הגר"א

דבריו ע"ש ושם. וזה"ל ור"ל גלון פ' כרצא ורצנא משום דרצנא נתרם הוא וק"ל כותי' אצל הרשנא' כ' לזין זה הרצנא שנינו ר"ל ועתוס' שם ד"ה רצה כו' דל"ל לא היו ונעני ליה נכתובות שם דל"ל ונתת' לזין כותבין ועוד כ' הר"ל דר"ל נכ"ל פ' כר"ל נגד רצנא וע"ש: (ד*) אע"פ שהשטר כו' קדושין מ"ה ח' ה"ע כגון כו' ואצ"ל כו' ואצ"ל כו'

ברכת אליהו

פירושו שאסור לכתוב השטר בלי דעת בעלי הדבר. וע"ז הביא הגמ' הוכחה: ת"ש אין כו' מאי לאו שטרי פסיקתא. ויש סיעתא מכאן לרב אשי דבעינן בשטרי פסיקתא דעת שניהם. ור"י: לא שטרי אירוסין כו'. וא"כ רב אשי [דס"ל] דלא ניתנו ליכתב בלי דעתם, ס"ל דלאו בשטר אירוסין איירי. אבל הרשב"א והרמב"ן דחו דבריו ע"ש ושם שהקשו על פירוש הר"ה כמה קושיות מסוגיא דכתובות. וזה"ל ור"ל גלון פ' כרצא ורצנא משום דרצנא נתרם הוא, וק"ל כותיה. אבל הרשב"א כתב דאין זה הרצנא שבימי רב אשי אלא רבינא דבימי רבא שה"ל לפני רב אשי. ועתוס' בכתובות שם ד"ה רבא כו', שהקשו כיון דרבינא ס"ל דלא בעינן מדעתה, א"כ לדידה מאי דתני אין כותבין כו'. ע"כ מיירי לא בשטרי אירוסין ממש, אלא בשטרי פסיקתא, וא"כ יש הוכחה מכאן דניתנו ליכתב, ומאי מיבעיא ליה רבינא לרב אשי אם ניתנו ליכתב או לא. ומחמת קושיא זו יש הכרח לומר דרבינא דאמר דלא בעינן מדעתה, אינו רבינא בתרא של דורו של רב אשי, ואינו אותו רבינא ששאל לרב אשי אם ניתנו ליכתב או לא. דאל"כ לא הוי מיבעי ליה בכתובות שם, דל"ל ממתני' דאין כותבין כו'. ועוד כתב הרא"ש בקידושין פ"א סט"ז דר"ל בכל מקום פסק כרב אשי נגד רבינא מפני שרב אשי ה"ל גדול מרבינא, ולכן צריך לפסוק כ"ל דכתובות דלדידה הא דאין כותבין כו' מיירי בשטרי אירוסין, ובעינן ששטר אירוסין יכתוב מדעתה. וע"ש שסיים שם הרא"ש: וכיון דאיפליגו בה רבוותא עבדינן לחומרא.

ולכן פסק המחבר כאן דהרי זו ספק מגורשת. (ד*) בקידושין מה א: התקדשי לי בשטר רמ"א אינה מקודשת ור"א מקודשת וחכ"א שמין את הנייר אם יש בו שו"פ מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. ומוקמינן בגמ': הבי"ט כגון שקדשה בשטר שאין עליו עדים כו' ואכע"א כגון שכתבו שלא לשמה כו' ואכע"א כו' שכתבו לשמה ושלא מדעתה. ולכל התירוצים האלו אע"פ שהשטר פסול, שמין את השטר, ואם יש בו שו"פ מקודשת בתורת כסף. וזה"ל בירושלמי פ"א ה"א — והביאה הר"ף ריש קידושין — בשטר, ה"א דתימא בשטר שאין בו שו"פ, אבל אם יש בו

(ד) ה"ז כו'. שהר"ף פ' כר"פ ור"ש לזינה מקודשת לדותנא לרצא שם מיתני אין כו' ולע"ז דני לא סמכין עלה דרב אשי דהוא נתרם לזינה נכתובות ק"כ ז' בשטרי אירוסין והר"ה כ' אדרצה דמ"ש נכתובות שם (ת"ר) [ת"ש] אין כותבין כו' הוא סיעתא דתני לא שטרי אירוסין כו' ול"כ רב אשי ס"ל דלאו בשטרי אירוסין מיירי וע"ש פ' שופרס אצל הרשנא' והרצנא' דהו

אמרי אינה מקודשת כו' דכתיב ויצאה והיתה מה יציאה בעינן דעת מקנה אף הוי' בעינן דעת מקנה. ושם אמר בפירוש: אינה מקודשת, אלמא דלמ"ד דמקשינן הוי' ליציאה, ההיקש הוא גם לבדיעבד. וה"ל לענין לשמה — דמקשינן הוי' ליציאה — ההיקש הוא גם לבדיעבד כמו בגט.

(ד) בקידושין ט ב: איתמר כתבו לשמה ושלא מדעתה רבא ורבינא אמרי מקודשת רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת. ומקשינן על רבא ורבינא מהא דתניא אין כותבין שטרי אירוסין ונישואין אלא מדעת שניהן. ודוחה הגמ' דהבביתא מיירי בשטרי פסיקתא (התנאים שביניהם וממון שפוסקין זל"ז — רש"י) וכדרב גידל דאמר רב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבנך כו"כ לבתך כו"כ עמדו וקדשו הן הן הדברים הנקנים באמירה. ובכתובות קב ב — אחרי שהגמ' מביאה את דברי רב גידל — שאל רבינא לרב אשי ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב. וענה רב אשי: לא ניתנו ליכתב. ואומרת הגמרא: ת"ש אין כותבין שטרי אירוסין ונישואין אלא מדעת שניהם הא מדעת שניהם כותבין מאי לאו שטרי פסיקתא. ומתרתה הגמ' דהא דתני דאין כותבין אלא מדעת שניהם מיירי בשטרי אירוסין ממש, וכדברי רב פפא ור' שרביא הסוברים דבעינן מדעתה. ולהלכה: הר"ף בקידושין שם פסק כר"ש ור' שרביא דאינה מקודשת שלא מדעתה. מפני דאוחתהו לרבא [ורבינא] שם: מיתבי אין כו'. ואע"ז דשני בגמ' דמיירי בשטרי פסיקתא לא סמכינן עלה, רב אשי — דהוא בתרא — אוקמה בכתובות קב ב בשטרי אירוסין. והר"ה כתב אדרבה, דמ"ש בכתובות שם: ת"ש אין כותבין כו' אין פירושו כפירש"י והר"ף דהיא קושיא, אלא הוא פיעתא. וע"ש פ' שמפרש. דרש"י פירש שם ששאלת רבינא לרב אשי היתה: אם התנו תנאים בלי קנין אם מותר להחתים עדים ולעשות שטר, או לא ניתנו ליכתב בכדי שלא יספרו ממשעבדי, כיון דהתנאים היו בלי קנין. וע"ז ענה רב אשי דלא ניתנו ליכתב. וקושית הגמ' היא מהא דתניא אין כותבין כו' הא מדעת שניהם כותבין, ומוכח מכאן שיותר לכתוב התנאים שנעשו ביניהם בלי קנין. והר"ה מפרש דהא דאמר רב אשי לא ניתנו ליכתב —

מקודשת וחכ"א אינה מקודשת אמרינן לחד אוקימתא דמיירי שכתבו שלא לשמה ודור"ל קמפלגי כו' מר אית ליה דר"ל ומר לית ליה דר"ל. אלמא לר"ה אוקימתא גם בדיעבד אם כתבו שלא לשמה לא מהני, ולפיכך אמרו שם חכמים: אינה מקודשת.

דכסף לא בעינן לשמה אף הוי' דשטר לא בעינן לשמה בתר דבעיא דהר פסטה הוי' ליציאה מקשינן. והבעיא היתה בדיעבד מדאמר [שכתבו] לשון עבר. וע"ז פס"ט דגם בדיעבד פסול שלא לשמה כמו בגט. ועוד נראה להביא ר"א דהבעיא היתה בדיעבד, דשם מח א על המזלוקת בהתקדשי לי בשטר דרמ"א

חרי זו (ה) ספק מקודשת. ג ה אם היא קטנה או נערה (ה) ומקדשת על ידי באר הגולה
 אביה בשטר כותב בתך מקודשת לי. ד י (ו) יש מי שאומר שצריך שיוכיר ה נרייתא וימחרת
 שמות האיש והאשה בשטר קדושין כשם שצריך להזכירם בגט. הנה: (ז) כתבו ד' ט' ע"א.
 ו הרשב"א נחמ"ס סי' ת"ר.

ביאורי הגר"א

קומי ר' יוסף החליף ואמר אני פלוני לקחתי נתן של פלוני אני פלוני קדשתי נתן של פלוני א"ל ומה נזכר
 אצל אס החליף לשון מכירה לשון קדושין או לשון קדושין
 ול"ל נרישאל אני פלוני לקחתי נתן של פלוני וכוונת
 נרייתא הנזכר נזכר ט' ח' ת"ר בשטר כיצד כו' ואר"י
 כו' ואמר שם האל לא דמי כו' הסס כו' ונזכר ל"ל
 אני פלוני קדשתי נתן לפלוני וכו' החליף כו' ר"ל
 של מכירה של קדושין ואמר אצל אס החליף כו' ומיהו
 נחמ" דין מ' דלפי' נדיענד ללו כלום הוא כח"ש שם
 ה' ב' נתן הוא ואמרה היא ספיקא כו' וכו' בשטר:
 (ז) כתבו כו'. גטין יו"ד ח' וערש"י שם ד"ה ה"ג

ברכת אליהו

פלוני, וכח"ש בברייתא — הכיאו בבבלי ט א: ת"ר בשטר
 כיצד כו' בתך מקודשת לי כו' מתקיף לה ר"ז בר ממל הא
 לא דמי האי שטרא לשטר זביני התם מוכר כותב לו שדי
 מכורה לך הכא בעל כותב בתך מקודשת לי אמר רבא התם
 מעניינא דקרא כו' במוכר תלה רחמנא הכא כתיב כי יקח
 (דברים כב, יג) בבעל תלה רחמנא כו' ואר"י כתב לו כו'
 בתך מקודשת לי. ובבבלי בירושלמי צ"ל: „החליף ואמר אני
 פלוני קדשתי נתן ל פ לו נ"י [ז"א שהאב כתב השטר]. וז"ש
 החליף כו' ר"ל של מכירה בשל קידושין [כלומר: בדמכירה
 כותב האב — שהוא המוכר — השטר, ובקידושין
 כותב הבעל השטר, ובעי מיניה תיאר הדין בקידושין
 אם החליף וכתב האב השטר אי מהני. וע"ז ענה לו:
 „ומה בכך", בדדיעבד מהני. ומסיים בירושלמי: אבל אם
 החליף לשון מכירה בלשון קידושין או לשון קידושין בלשון
 מכירה לא עשה כלום. וז"א שאם החליף גם גוף הלשון, ואמר
 במכירה לשון קידושין, ובקידושין לשון מכירה לא אמר
 כלום. ולפי בירושלמי, מהני בדיעבד אם כתב האב. ומיהו
 כנחמ" דידן מ' דאפילו בדיעבד לא כלום הוא, כח"ש שם
 ה' ב: נתן הוא ואמרה היא ספיקא היא כו' נתנה היא ואמרה
 היא אינה מקודשת. וכח"ש בשטר — שאם אין הבעל כותב,
 ואין מצדו שום מעשה — דאינה מקודשת.

(י) בגיטין ט א: ת"ר בשלשה דרכים שוו גיטי נשים
 לשחרורי עבדים כו'. ושם עמוד ב' הקשו: ותו ליכא כו'
 תאיכא מחובר. ומתרת הגמ' שם י א: אלא כי קתני מילתא
 דליתא בקידושין מילתא דאיתיה בקידושין לא קתני. וערש"י
 שם ד"ה ה"ג אלא כו' וז"ל: כלומר כי פרכינו לעיל תאיכא
 מחובר ולשמה לא תשני פסולי דאורייתא לא קתני אלא
 אימא מילתא דאיתא בקידושין לא קתני כגון לשמה ומחובר
 איתיה גמי בשטרי קידושין כדכתיב ויצאה מביתו והיתה
 לאיש אחר (דברים כ"ד) אתקוש הוי"י ליציאה. ומכ"ל בעל

ח"ש בירושלמי והנ"ל ריש קידושין בשטר הדא
 דתימח בשטר שאין בו ש"פ אצל אס יש בו ש"פ כסף
 הוא דמיא בשטר פסול. ר"ן שם: (ה) ספק
 כו'. כח"ל סי' ל"א: (ה"ה) ומקדשה ע"י אביה.
 וע"י עזמה יתנחל נסי' ל"ז סי' נהג"ה: (ו) יש
 מי כו'. וכח"ל הרשב"א נחמ"ס דמיא דמיא נתן כו' לישאל
 קייטא נקט דהא מקשינן לגירושין לכל מילי כח"ש
 וכתבית שמות נגט מוד"ת הוא משום ספר כריתות כורת
 צינו לצינה ומפורש צין פלוני לפלונית וכח"ל הר"ן
 ומח"ס: (וכח"ל בירושלמי) פ"א ריש הלכה ב' סדר מכירה
 כך הוא אני פלוני ומכרתי נתן לפלוני סדר קדושין
 כך הוא אני פלוני קדשתי נתן לפלוני ר' חגי נצי

(י) בבבלי"ג סק"ז כתב שח"כ הרשב"א בתשובה סימן ת"ר.
 וכח"ל הרשב"א בחידושו לקידושין ט א. דאיתא שם בגמ':
 כתב לו על הנניר או על החרס אפ"י שאין בו ש"פ בתך
 מקודשת לי. וכתב ע"ז הרשב"א דח"ש כתב כו' לישאל
 קייטא נקט, דבתך פלונית מקודשת לי כותב, דהא מקשינן
 לגירושין לכל מילי כח"ש וכתבית שמות נגט מוד"ת הוא,
 משום ספר כריתות כורת בינו לפינה, וצריך שיהיה מפורש
 בין פלוני לפלונית, ובאין שמותיהן מפורשין בנט, אין מוכיח
 מתוך הגט שיהא גט זה כורת בין ראובן זה ללאה אשתו זו.
 וכח"ל הר"ן שם, ומכ"ל בה' אישות פ"ג ה"ד. וכח"ל בירושלמי
 דקידושין פ"א ריש הלכה ב', וז"ל: מדר מכירה כך הוא
 אני פלוני מכרתי נתן לפלוני; מדר קדושין כך הוא אני
 פלוני קדשתי נתן לפלוני; ר' חגי בקי קומי ר' יוסף החליף
 ואמר אני פלוני לקחתי נתן של פלוני אני פלוני קדשתי
 נתן של פלוני א"ל ומה בכך אבל אם החליף לשון מכירה
 בלשון קדושין או לשון קדושין בלשון מכירה לא עשה
 כלום. ע"כ דברי בירושלמי. ולמדנו מכאן, שצריך שם
 המקדש והמתקדשת. וז"ל יש בירושלמי בלשון הקידושין.
 דלפי הגירסא הנ"ל לשון הקידושין היא: „אני פלוני קדשתי
 את בתי לפלוני", וז"א שהאב כותב את השטר, וזה נגד דברי
 הגמרא בבבלי בקידושין ט א, דבעינן שהבעל יכתוב השטר
 ולא אבי האשה. וצ"ל ברישא: „אני פלוני לקחתי נתן של

על דבר המחזור לקרקע (ח) או על איסורי הנאה י"ל שהוא פסול (המ"ט פ"ג דלישות) (ט) ויש

ביאורי הגר"א

הנאה בשטר. והמכשירין נאסרו. הנאה ענו"ש נסי' כ"ח
שם וכ"ד הר"ן אלל מ"ש בשטר מנלן ע"ש. והרשב"א
כתבנו כנוסח אחר דברי נע"מ שם' קדשה נמחור
אינה מקודשת דמקשין וינאה והיתה ענו"ש נפיק
אלל מולתא כו'. וכנו"ש והקשה נע"מ מהתוספתא
פ"ד קדושין המקדש נאשרה ופירותיה צעיר הנידחת
כו' כנו"ש שם אלל הרשב"א נחידושי ריש קדושין חור
זו ותיקן להתוספתא נקלושי כסף ודפיק דנטין נקלושי
שטר וכ"כ הר"ן שם וכ' קדושי כסף לא מקשין
לנט. כנו"ש שם ט' ח' צעיר ר"ל כו' הויות לינאות
מקשין כו' ח"ד הויות כו' וכ' שדעת הרשב"א כן:

ברכת אליהו

דקדושין המקדש באשרה ופירותיה בעיר הנידחת כו', כמ"ש
הרשב"א. אבל הרשב"א בחידושי ריש קדושין חור בו
וכתב דפסול במחור. ותיקן להתוספתא הנ"ל מיירי בקידושי
כסף, ודפ"ק דנישין ו א מיירי בקדושי שטר דפסול במחור.
וכ"כ הר"ן שם בקדושין. וכו' קדושי כסף לא מקשין לגט
וכשר במחור כמ"ש ט א : בעי ר"ל שטר אירוסין שכתבו
שלא לשמה מהו הויות ליציאות מקשין כו' או דילמא
הויות להדדי מקשין מה הווי' דכסף לא בעינן לשמה
(שתיה צורת הדינר טבועה לשמה — רש"י) אף הווי'
בשטר לא בעינן לשמה. ומסקינן שם עמוד ב : בתר
דבעיא חדר פשטה הווי' ליציאה מקשין. ע"כ דברי הגמרא.
וחזינן מכאן דקדושי כסף לא מקשין לגט, דאע"ג דבקידושי
שטר בעינן לשמה, מחמת ויצאה והיתה, בכ"ז בקידושי
כסף לא בעינן לשמה. וכתב שם הר"ן שדעת הרשב"א כן
[דבקידושי שטר פסול במחור].

(ליקוט :)³ עמ"ש"ל בשם הר"ן דשטר ודאי פסול במחור,
אבל קידושי כסף כשר במחור, דקידושי כסף לא איתקש
ליציאה כמ"ש בקידושין פ ב : א"ר הויות כו'. ואף שכתב
הר"ן שאפשר לדחות ראייה זו משום דכסף א"צ לשמה משום
דלאו בטיבוע מקדש אלא בשויו. אבל דבריו דחויין, דא"כ
מאי קאמר בגמ' שם : „א"ר הויות להדדי מקשין", הרי
בכסף לא שייך לשמה. אע"כ דאם מקשין הווי' ליציאה
הוי צריכים שגם בקידושי כסף שיהי' לשמה. ומדלא בעינן
בקידושי כסף לשמה ש"מ דקידושי כסף לא מקשין לגט.
ואף הרשב"א חור בחבורו כנ"ל, וכן בתשובה אלה רכ"ז
חור בו ג"כ ע"ש. ומקמו של הר"ן שחילק לענין קידושי
כסף, שלא שייך לשמה, משום דלאו בטיבוע מקדש. משום
שהו החילוק שמטבע אינו נעשה חליפין אבל בדמים קונה.
וה"ל משום דבחליפין דעתיה אצורתא וצורתא עכ"ל
דכמלה, כמ"ש בכ"מ מה ב, משא"כ בדמים. והטעם שבחליפין
בעינן כלי, ועי' תוס' שם ד"ה אין מטבע כו' וכו' מתורץ
קושי הנמ"ר בפ"ק דקידושין סי' תרי"א גרסינן כו'.

איתא דין זה — ליתא לקושיא זו. ודע שבתוספתא שבפנינו יש
שינוי לשון ממש לגמל. ועיין במאירי בקידושין ז, ב.
4 מ"ש בביאורי הגר"א. בדפוס השו"ע : „והטעם שבחליפין
בעינן כלי", נראה דזה ט"ס, וצ"ל : ואין הטעם שבחליפין

אלל כו' וכ"כ נע"מ וצ"פ : (ח) או כו'. נאסרו
הנאה של תורה דוקא והוא דעת הרשב"א ועמ"ש נסי'
כ"ח סכ"א נהג"ה : (ט) ויש מכשירין. נמחור הוא
דעת הרשב"א סי' ת"ר וכ' דוקא נגטין משום דכתיב ונתן
וצירושלמי משום דכתיב ספר וראיה מנו"ש בתוספתא
המקדש צעיר הנידחת. וציושניה נדיונוס וציומה שעליה
אינה מקודשת מ' דוקא משום דהוא איסורי הנאה.
וכל דבריו אינן מוצננים דנו"ש משום דכתיב ספר או
ונתן מחי איכא הא כתיב וינאה והיתה וכנ"ל וכנו"ש
רש"י שם נגיטין וההיא דתוספתא איירי בקידושי כסף
דכן איירי כל פרקין דשם וכ"ש לדעת המכשירין נאסרו

העיסור באות ק קידושין החלק הראשון ושאר פוסקים
[וע"ל ס"ק ט].

(ח) כאיסור הנאה של תורה דוקא. והוא דעת הרשב"א
בתשובה סימן תר"ג. ועמ"ש בסימן מה סכ"א בהג"ה [ומש"ש
ס"ק ס"א].

(ט) במחור [דכשר] הוא דעת הרשב"א בתשובה סימן ת"ר.
וכתב דוקא בגיטין פסול במחור משום דכתיב וכתב ונתן,
מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר
כתיבה קציצה ונתינה כדאמרין בגיטין כא ב. ובירושלמי
דגיטין פ"ב ה"ג אמרינן דפסול משום דכתיב ספר, מה ספר
שהוא בתלוש אף כל דבר שהוא בתלוש. אבל בקידושין —
שאינן המיעוטים האלה — כשר במחור. וראיה ממש
בתוספתא דקידושין פ"ד : המקדש בעיר הנידחת ובירושביה
בירימם ובימה שעליה אינה מקודשת. משמע, דוקא משום
דהוא איסורי הנאה אינה מקודשת, אבל בלא"ה מתקדשת
במחור. וכל דבריו של הרשב"א אינן מובנים : דמ"ש
דשאני גיטין משום דכתיב ספר או ונתן, מאי איכא, הא
כתיב ויצאה והיתה וכנ"ל, וכמ"ש רש"י שם בגיטין [י א
הנ"ל בס"ק ז]. וההיא דתוספתא איירי בקידושי כסף,
דכו איירי כל פרקין דשם. [ובקידושי כסף כשר במחור].
וכ"ש לדעת המכשירין כאיסורי הנאה בשטר, [דלדידהו יש
הכרח לומר להתוספתא — האומרת דאינה מקודשת באיסורי
הנאה — מיירי בקידושי כסף. ודעת המכשירין באיסורי
הנאה בשטר עמ"ש בסימן כ"ח סכ"א ס"ק ס"א. וכ"י הר"ן
בקידושין ה אצל מ"ש בשטר מנלו ע"ש שכתב דמקשין
הווי' ליציאה, וכמו דגבי גט כשר באיסורי הנאה, כמו"כ
בקידושין כשר בשטר באיסורי הנאה.

והרשב"א בתשובה הנ"ל נמשך אחרי דברי בעל העיסור
שכתב קדשה במחור אינה מקודשת דמקשין ויצאה והיתה
וכמ"ש בפ"ק דנישין : א אלא מולתא כו'. וכמ"ש [בסעיף
קטן ז בשם רש"י]. והקשה בע"ה מהתוספתא פ"ד

3 הליקוט שנוסח בדפוס השו"ע בס"ק י"א שייך לס"ק זה.
ולכן כ' כאן את הליקוט כהמשך לס"ק זה. ומ"ש רבנו
לעיל שב"ה הקשה מהתוספתא. לפנינו בספר העיסור (דפוס
הארשא שנת תקס"א) באות ק קידושין חלק א' — ששם

מכשירים (הרש"ח סי' תר"ג) (י) וא"ל לכתוב זמן נשטר קידושין (רבינו ירוחם) (יא) כתנו
נכתב ידו ואין עליו עד מקודשת ומספק (כ"י פ"ד אחין) (יב) נתן לה שטר ואמר לה על מנת
שאנייר עלי אינה מקודשת (הר"ן פ"ק דקדושין).

ביאורי הגר"א

כח"ש נצ"ח (ה) [ונו"ה] ב' ונש"א"כ נדו"ס והטעם
שנחליפין בעין כלי וע' תוס' סם ד"ה אין מטבע
כו' וזה נחורן קושית הנח"ר נפ"ק דקדושין סי'
תר"ל גרסי' כו' או על א"ה כו' כ"ה דעת הרש"ח
נחש' דוק' נח"סו' הנ"ל ד"ת כח"ש נירושלמי ח"ל
כנר כ' נסי' כ"ה סכ"ח ח"ל קי"ל כוונת' דהא גם
ננירושין קי"ל דכשר נכ"ע וכ"ש נקידושין דהא ניר'
עצמו נחש' להו להדדי וכ"כ הר"ן נריש קדושין גבי
נשטר ונח"ל וכ"כ הר"ן נכ"ח כ"ח גס: (יב) נתן
לה כו' נח"ש ניר' והנ"ל הר"ף ור"ש הד"ד נשטר
שח"ן זו ש"פ כו' חלח"ל שצריך ליתן השטר לה וער"י
גס. וכן ננירושין נגטין כ' ב' וע"ה ח' ו"ש נקדושין
נח"ח ח' הנ"ע כנון כו' נח"ן ח"ת הנ"ר דע"כ נותן לה
גס הנ"ר.

(י) ואין צריך כו'. יצמות ל"ח ב': (יא) כתבו
כו'. עתוס' גס ד"ה למעוטי כו' וענ"י ש"כ' זה כוונת
דעית והעיקר הוא כדעת הרש"ח דכ' דנל"ל עירי
מסירה לא מהני אפי' כתבי כח"ש נקדושין ס"ה ח'
וכנ"ל ס"ח ח"ל נעירי מסירה סני אפי' ח"ל עדים
כלל וכח"ש נח"ח ח' הנ"ע כנון שקדשה כו' ור"ל
לטעמ' כו' ועין נרש"ח גס: (ליקוט) כתנו כו'
ענש"ל דשטר וח"י פסול ח"ל כספ' כשר דכספ' לא
חיתקוש ליציאה כח"ש ט' ב' ח"ד הויות להדדי כו'
ח"ק ש"כ הר"ן שאלפ"ר לדחות דכספ' ח"ל לשמה נח"ס
נלחו נטיבוע מקדש ח"ל נשניו ננריו דחיון דח"כ
וח"י קחמר ח"ד הויות כו' וח"ק הרש"ח ח"ר נחנור'
וכן נחש"ז ח"ק רכשו ח"ר זו ג"כ ע"ש. וטעמו של
הר"ן נח"ס זהו החילוק שטבע ח"נו נעשה חליפין
ח"ל נדו"ס קונה נח"ס נחליפין דעתי' חלוח"ל כו'

ברכת אליהו

וכתב דבגט מהני כתב ידו משום דלא מיחייב לאחרני, או
משום דכתב וכתב לה דמשמע כל שכתב לה אפילו בכתב
יד די בזה והוי כב' עדים, משא"כ בקידושין.
(יב) מנ"ש בירושלמי דקידושין פ"א ה"א וחב"א חר"ף
ורא"ש ריש קידושין: דהא דתימא בשטר שאין בו שוה
פרוטה, אבל אם יש בו שוה פרוטה כסף הוא. אלמא שצריך
ליתן השטר לה. וער"י שם [שכתב דהנ"מ כשמקדש בשטר
ופסול מדין שטר כגון שנכתב שלא לשמה, שאם הוא שוה
פרוטה מהני מדין כסף דבקדושי שטר דעתייהו נמי אנייר
כנ"ל בס"ק ד. וכתב שם הר"ן והכי מוכח מפרק האיני
מקדש. דף מ"ח. ויבואר לחלו. וכיון שצריך ליתן השטר
לה, לכן אם נתן לה שטר ואמר לה על מנת שהנייר שלי
אינה מקודשת]. וכן ננירושין אמרינן בניפין כ' ב' ו-ע"ה
א: ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת (דכיון
דהנייר שלו לא נתן לה כלום דנמצאו אותיות פורחות
באור — רש"י). וכמו שנפסק לקמן סימן ס"ג ס"א. וי"ש
בקדושין מה א: הב"ע כנון כו'. דשם מוקמינן דמיירי
בקדשה בשטר פסול. וע"ז אמרו חכמים דשמין את השטר
אם יש בו שוה פרוטה מקודשת בתורת קידושי כסף. דע"כ
נותן לה גם הנייר. ולכן אם יש בו שוה פרוטה מקודשת.
דאם נאמר דבקידושי שטר א"צ ליתן לה גם הנייר, איך
תתקדש בתורת קידושי-כסף אפילו אם יש בו שוה פרוטה.

ולענין כתבו על איפורי הנאה, כ"ה דעת הרש"ח. בתשובה
סימן תר"ג דוקא באיפורי הנאה דית' פסול כח"ש בירושלמי
דקידושין פ"א ה"א כנ"ל כ"י כ"ה כח"ש ח"ק ח"ל אכל ככר ב'
שם דלא קי"ל כוונתה, אלא גם באיפורי הנאה דאורייתא
כשר, דהא גם ננירושין קי"ל דכשר בכל ענין, וכ"ש
בקידושין, דהא בירושלמי עצמו נחש' וזהו להדדי. וכ"כ
הר"ן בריש קידושין גבי בשטר מנלן. וכ"כ הר"ב בסימן
כ"ח שם.

(י) יצמות לא ב: למעוטי זמן דליכא בקידושין כו'.

(יא) עתוס' ביבמות לא ב ד"ה למעוטי כו', וז"ל: מספקא
לר"י כתב בכתב ידו ואין עליו עדים אי מהני בקידושין
או לא, דכיון שאין צריך זמן, מה לנו אם אין עליו
עדים. וענ"י שם שכתב בזה כמה דיעות. והעיקר הוא
כדעת הרש"ח דכתב שם ובקידושין ס"ה ב' דכלא עירי
מסירה לא מהני אפילו כתב ידו, כח"ש בקידושין ס"ה א'
דבקדושין בעינן שני עדים, ובדל"ה אפילו שניהם מודים
אין חוששין לקידושין, וכנ"ל ח"א [ועמ"ש]. אבל בעירי
מסירה סני אפילו בלא עירי חתימה כלל, וכח"ש מה א:
הב"ע כנון שקדשה בשטר שאין עליו עדים (כלומר שלא
היו עדי חתימה רק עדי מסירה) ור"ל למעמיה דעדי מסירה
כרתי (ולכן מקודשת). ועין ברש"ח שם [שהאריך בזה,

עבדה דבטלה. וע"ז כ' רבנו דלמי הנ"ל מתורצת קושיא זו,
דק' בחליפין שייך לומר דדעתיה אצורתא, משא"כ בקנין
דמים, או בקידושי כסף, לאו דעתיה אצורתא רק על השינוי
שבמטבע.

בעין כלי. וע"ז כתב רבנו: ועת"ר שם ד"ה מטבע כו'.
שכתבו שם תהו"ס דמטבע מקרי כלי, ואפ"ה אין מטבע
נעשה חליפין, משום דדעתיה אצורתא דעבדה דבטלה. ומ"ש
רבנו מהנח"ר, כפינו זה בסימן תמ"ח. והקשה שם איך
מקדשין במטבע שיש עליו צורה, הלא דעתיה אצורתא וצורתא

באר הגולה

לג כיצד האשה מתקדשת בביאה. ובו ב' סעיפים

א א כביאה כיצד אמר לה (א) בפני שני עדים הרי את מקודשת לי כביאה זו ב ונתייחד עמה בפניהם הרי זו מקודשת ג אע"ג דחוצפה היא (ב) זין שאל עליו כדרכה זין שאל כדרכה ד (טור) ה (א) ואין דינה אלא כמאורסה ולא כנשואה. הנה: (ד) וי"ל דוקא שאל עליו צנית חמויו חל כנסה לציתו ואל עליו (ה) או שקידשה כבר ואל עליו דינה כנשואה

א משנ' ריש קדושין.
ב מדברי הרמב"ם
צ"ג מה"ס ומה"ס
דמרינו הן הן עדי
יחוד הן הן עדי ציה
גטין דף פ"א ע"ג.
ג שם דף י"ב ע"ג.

ד וכ"כ הרמב"ם ומשנעו המהר"ל קדושין דף ט' ע"ב. ה צע"ל שם דף י' ע"א וצ"ע חז"ל למופסטה ודאי להו תלמודא וכתב מהר"ל שם הרמב"ם דהלכה כוותיהו אע"ג דדחו להו בגמרא פשטא דמתני' כוותיהו משמע וכדדמי רבי יוחנן ורבינא דברייתא דיוחנן בן בנן דנ' דמיתו שם ע"ב.

ביאורי הגר"א

מוכרחים: (ה) או שקידשה כו'. עתוס' קדושין י' ח' ס"ד"ה כל ור"ן גאון כו' וכ"כ הרמב"ם וכו"ש צ"ל כ"ה ס"א וער"ן שם ודוק' לשם נשואין חל לשם זנות חל. שם וצ"ח ונתורן מ"ש ציננות כ"ה ח' כגון שאל עליו כו'. וכן מוכח מנופסא דשמעתא מוהליצני צ"ל ארוסין כו'. ע"כ צ"ח ללחך קדושין פשוט דנשואין עושה ואע"ג דמרינו חל על ארוסות צנית חמויו לוקח וכיון דציתא חסור' הוא לא קני כמיש צ"ג דיננות חס' למיך מתמר קני ונחמר דהתירא קני כו' י"ל לשם זנו' לוקח ולא קני חל לשם נשואין קני

לג (א) בפני כו' ונתייחד כו'. קדושין ס"ה ח': (ב) בין כו'. ט' ז': (ג) ואין דינה כו'. וכ"ה הסוגיא שם ט' ז' ונשכחת לה כגון שאל כו' ועיין רש"י שם ד"ה שאל כדרכה וקרינן זה כי כו' ואם חיתא מ"ה ה"ל נשואה ע"ש: (ד) וי"א דוקא כו'. ומ"ש צכתנות ע"ג ח' ל"ח טעמו' כו' וערש"י שם ד"ה חלל כו' חלל לענין כו' נלח"ה יש לה כתובה וקיי"ל ארוסה חין לה כתובה ושם חנן כנסה כו' ותי' הר"ן דחירי כה"ג שהכניסה לציתו ועס' כ"ה ס"ו. ועמ"ש צסיון ל"ח ס"ה שחין דברי הר"ן שפ' המדיר

ברכת אליהו

גט אמר אבני ל"ח טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחוליה אחליה לחנאיה (וכתובה בעי למיתב לה אם מגרשה — רש"י) אלא טעמא דרב לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וערש"י שם ד"ה אלא כו' וז"ל: אבל לענין ממזא בתנאיה קאי שאם ימצא עליה גדרים תצא בלא כתובה. והקשה ע"ז הר"ן דמשמע הא פלוגא — לולא התנאי — יש לה כתובה. וקשה הא קיי"ל ארוסה אין לה כתובה ושם תנן כנסה כו'. ותירץ הר"ן דחירי כה"ג שהכניסה לביתו. דכי אמרינן דביאה אירוסין עושה הני מילי בבית חמוי אבל כל שהביאה בביתו וכנסה ובעלה הרי הקידושין והנשואין באין כאחד. ועס' נ"ה פ"י [בדין ארוסה אי יש לה כתובה, ועמ"ש ס"ק כג, דכ]. ועמ"ש בסיון ל"ח ס"ה [ס"ק מד] שאין דברי הר"ן שבפ' המדיר חנ"ל מוכרחים.

(ה) בקידושין י' א: איבעיא להו תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה כו' אמר אמימר משמיה דרבא כל הבועל דעתו על גמר ביאה. ועתוס' שם פ"ה פל, וז"ל: תימא דבפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נ"ה:) ילפינן דאשה נקנית לבעלה בהעראה כו' ור"ן גאון תירץ דהיא דיבמות איירי אחר קידושין דע"י אותה העראה הוי כנשואה כמו חופה דלאחר קידושין, עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם ביבמות שם ליישב את הקושא חנ"ל, דהבא על ארוסתו אחר שקידשה משערה בה קנאה ונעשית נשואה וכמ"ש בפ"י נ"ה ס"א [ועמ"ש סק"ן]. וער"ן שכתב שם ודוקא לשם נשואין אבל לשם זנות לא. שהר"ן בקידושין שם הקשה על הרמב"ם וז"ל: ואי דליכא חופה כיון דביאת אסור הוא דהא קיי"ל (ירושלמי) דפסחים פ"י ה"א) הבא על ארוסתו ככית חמוי לוקח אינו בדין שיקנה דהא בפרק ד' אחין (יבמות דף כט:) אמרינן דאפילו למיך מאמר קונה קנין גמור מאמר דהתירא קני מאמר דאיסורא לא קני. ותירץ: י"ל דאין ה"נ דאם בא

(א) בקידושין פה א אמרינן דקידושין צריך שיהיו בפני שני עדים. ואמרינן התם לענין המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק, — אליבא דב"ה דהלכה כמותם — דאי איכא עדי יחוד אמרינן הן הן עדי יחוד הן עדי ביאה (משראה שנתייחדה עמו אין צריך להעיד על הביאה — רש"י). [וכתב שם בריטב"א דבעלמא במקדש בפירוש בכיאה גם כ"ש מודים דסגי בעדי יחוד. וכ"מ מרש"י שם בעמוד ב ד"ה אמרינן].

(ב) בקידושין ט ב אמרינן: שבא עליה ארוס שלא כדרכה. וכתב רש"י: דאיתקוש משכבות להדי דכתיב משכבי אשה (ויקרא כ, יג) שתי משכבות וקרינא ביה כי יקח כו'. ואף שבגמ' אמרו זאת לההו"א (עיי"ש בגמ'), מ"מ לא הדר ביה מסברא זו אף למסקנא.

(ג) עבה"ג סק"ה שהביא המקור לדין זה. ופ"מ הסוגיא בקידושין ט ב ע"ש. דהגמרא אומרת שם דילפינן קנין ביאה מהא דכתיב בעולת בעל (דברים כב כב) מלמד שנעשה לה בעל ע"י בעילה. ושואלת הגמ' מדוע לא ילפינן מהפסוק ובעלה (שם כד א). ומתוצת הגמ': אי מהתם הוה אמינא עד דמקדיש והדר בעיל קמ"ל. ומקשה ר' אבא בר ממל: א"כ נערה המאורסה דאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה אי דאקדיש והדר בעיל בעולה היא אי דאקדיש ולא בעיל לאו כלום היא. ומתוצת הגמ': משכחת לה כגון שבא עליה ארוס שלא כדרכה. ועיין רש"י שם ד"ה שלא כדרכה שכתב: וקרינא ביה כי יקח ובעלה ואכתי בתולה היא. ואם איתא דביאה נשואין עושה, א"כ מ"מ היא נשואה ולא ארוסה, וסקילה חייבים רק במאורסה ולא כנשואה. אע"כ מוכח דביאה אירוסין עושה.

(ד) מ"ש בכתובות ק"א א: איתמר קידשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר א"צ הימנו

ביאור: הגר"א

יחינו לוק'. ר"ן שם ע"ש נארוכ' וז"ש הרנוג"ה וש"ע
נסי' נ"ה ס"ח לשם נשואין. ומ"מ חינו ונהוור דסת'
חמרו הנז' על ארוסתו כו' ואמרינן חזק' ח"ן אדם
עושה נטילתו כו' ואמרינן ציננות נ"ה ה' כגון שנה
כו' וסתמא קאמר ח"ן אדם כו' ועתוס' קדושין (י"ב)
[י' צ'] ד"ה זו כו' כמ"ל הלא העיקר דתיתי נטילת
שהכניסה לנתיב וצ"ה אחר קדושין כיון שהיא ארוסה
מכבר אינה נעשית נשואה אלא נהנחתו לנתיב הנז'
צ"ל קדושין אינטי' להו נכ"מ וגם זה אלוות דדוקא
לשם נשואין. דדוקא ציננות איתרדלי בין צאנוג כו'
וז"ש ברמזים וש"ע סימן נ"ה ס"ח הארוסה כו' כ"ז

ברכת אליהו

ביבמות ג' א, אבל באשה בעלמא בעינן שיכוון לשם נישואין, וז"ש ברמב"ם הג"ל ושריע סימן נ"ה ס"א: הארוסה אסורה לבעלה מד"ס כל זמן שהיא בבית אביה והבא על ארוסתו בבית חמוי מכין אותו מכת מרדות כו' עד שיביא אותה לתוך ביתו וייתיחד עמה ויפרישנה לו. ע"ש [שפירט ג' דברים: שהכניסה לביתו, ביאה לאחר קידושין, ולשם נישואין ועמ"ש]

אבל כיון אינו שוה לי, דבאמת לא אשכחן ביאה שטושה
נישואין אלא ע"י חופה שהוא הכנסתו לביתו ויחודו עמה.
וז"ש בקידושין י ב ה"ד אי בביאה שטוי חופה כו'. דריב"ב
למד שד"ת ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה בק"ו ומה
שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה בתרומה כספה מאכילתה
בתרומה, זו שביאתה מאכילתה בתרומה אינו דין שסספה
מאכילתה בתרומה. ורוצה מזה הגמ' להוכיח שביאה נישואין
עושה, ולכן ביאתה מאכילתה בתרומה. דאם נאמר דביאה
אירוסין עושה, למה פשיטא ליה בביאה שמאכילתה יותר
מכסף. ול"ק בשתי ביאות ושתי כספים. דאם נאמר שביאה
אחר קידושין הוי נישואין, לוקמי דהא דפשיטא ליה דביאה
אוכלת, היינו בביאה אחר ביאה, שביאה הראשונה נעשית
ארוסה, ובביאה שניה נעשתה נשואה, ובעה"ז בשתי כספים
— דהיינו כסף אחר כסף — לא נעשתה נשואה, ולכן הצטרך
ריב"ב ללמוד שארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה מק"ו.
אלא ע"כ דאין ביאה עושה נשואה אלא ע"י חופה. והאיבעי
אי ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה הוא בכל ביאה
שלא ע"י חופה. דנישואין דכ"מ הוא חופה וביאה. אלא דחופה
לכד ג"כ קני שהוא התחלת הביאה, ואיבעי להו ביאה לכד
אי נישואין עושה או אירוסין עושה. ומשמעות חסוניא
דאירוסין עושה. דהגמרא הביאה כמה ראיות דאירוסין עושה.
ואע"ג דהגמ' דחיא הראיות, שינויי היא כנ"ל [בבא"ג
ס"ה ובבאורי הגר"א ס"ג]. וז"ש ביבמות נח א תנ"ל:
„שכא עליה ארוסה בבית אביה". ודקדק לומר: בבית אביה,
משום דאפשטא דביאה אירוסין עושה, והחופה היא הכבאתו
לביתו כמ"ש בפרמ"ן נה דלשם נישואין אין צריך יהוד כמ"ש
שם [במ"א: וי"א דחופה אינו ייחוד אלא כל שהביאה תחתן
לביתו לשם נישואין] וז"ש [מש"ש] י.

עליה שלא לשם נישואין אלא דרך זנות דאנו קונה ולוקח אבל בא עליה לשם נישואין קונה ואינו לוקח. כ"כ שם הר"ן עירוש בארוכה. וז"ש הרמב"ם בה' אישות פ"י ה"א ושו"ע בס' נ"ח מ"א דהבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקידשה משערה בה קנאה ונעשית נשואה. וזוה מתורץ מ"ש ביבמות נח א משכחת לה דאומרת אמן שלא שטיתי ארוסה ולא קדמה שכיבת בעל לבועל) כגון שבא עליה ארוסה בבית אביה. [ולדברי הר"ף קשה, הלא בביאה אחר קידושין הוי כנשואה. ולדברי הר"ן גי'א. דרך כשבא עליה לשם נישואין הוי כנשואה, אבל שם מיירי שבא עליה לשם זנות. וע"ש ביבמות ברש"י ד"ה ופרכינן ומ"ש בס' ג"ה סק"ן]. ועוד כ' שם הר"ן דכן מוכח מגופא דשמעתא דביאה דלאחר קידושין נישואין עושה מדאיבעי בקידושין י א ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה, ע"כ ביאה דלאחר קידושין שפוט נישואין עושה. ומש"ה מספקא לן בביאה קידושין אי נישואין עושה או אירוסין עושה. אבל אי לא אשכחן ביאה דלאחר קידושין שתעשה נישואין מגא תיתי בביאה קידושין שתתא עושה נישואין.

ומ"מ זה שחילק הר"ן דהא דאמרינן הבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה הוא רק כשבא לא לשם גישואין אלא דרך זנות אינו מחזור. דפתא אמר: הבא על ארוסתו כו', משמע אפילו לשם גישואין. ואמרינן חזקה אין אדם עושה מעילתו בעילת זנות, וא"כ גם בסתמא א"צ להלקותו דהוי כלשם גישואין. ואמרינן כיכבשת נח א הנ"ל: כנון שבא עליה ארוסה בבית אביה. [ולא קאמר שבא עליה לשם זנות, אלא קאמר סתמא: כנון שבא עליה כו'], ובסתמא אמרינן: אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. ועתה קדושין י כ ד"ה זו כו' כנ"ל, שכתבו שם התוס' דכמו בגישואין אמרינן אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו, כמ"כ אינו בא עליה אא"כ בודקה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. אלא העיקר דתיתי בעיניו שהכניסה לביתו ויבאה שאחר קדושין כיון שהיא ארוסה מכבר אינה נעשית נשואה אלא כהבאסה לביתו. אבל ביאת קידושין איבעי להו כבימי א גישואין עושה א אירוסין עושה. וגם זה אמת דרובא לשם גישואין הוי נשואה. דרובא כיכבשה איתרבא בין בשונג בין במוזג כדאיתא

באר הגולה

ו מיתרל דלמיתר
משתיה דנחל סס דף
יו"ד ע"ח.
ז טור מנזרי אציו
הר"ל סס נפסקו
דאשה נקנית בהערה
יבנות דף כ"ג ע"ג
וכ"כ ה"ה נפ"ג וכן
דעת ה"ה נפ"ג ושכ"ג
דעת הרמב"ם ושכן
עיקר.

א ל' הרמב"ם ספ"ג
מהל' אישות נזכיר
וכדמפרש רבין וכו'
כתובות דף ז' ע"ג.

על היתור של פנויה ודף
הר"ן גסס ר"ת שהיה נזוסה הנדסה והסיר לנו את הנשואות לנו.

(ו) י"ח דפנוי הנח על הפנויה לפני עדים חוששין שחל כיון לשם קידושין (מרדכי פ' האומר)
דחזקה חין חסד עושה נעילתו נעילת זנות חלל חס כנר הוחזק לזנות או שיש לו אשה אחרת לא
חיישין (ת"ה סי' ר"ט) ויש מקולין ככל ענין ועיין לקמן סי' קמ"ט וקס"ז סעיף ז' ולעיל
סימן ט"ו סעיף י'. ב ו המקדש בכיאה דעתו על גמר ביאה לפיכך אם קודם
שגמר קיבלה קידושין מאחר מקודשת לב' (ח) ז אבל אם הערה בה ופירש מיד או
שאמר תחלה שדעתו לקנות בהערה קנה מיד.

לד ברכת האירוסין ואם צריך עשרה. ובו ד' סעיפים

א א כל המקדש אשה (א) בין ע"י עצמו בין ע"י ב שליח מברך (ב) (הוא או השליח)
(טור) (ג) וי"ח דאחר מנכר (סמ"ג והנהגות מ"י) וכן נוהגין אקב"ו על העריות ואמר
לנו ג הארוסות והתיר לנו ד הנשואות ע"י (ד) חופה בקידושין (ה) בא"י מקדש ישראל

ב מוסכת כלה מקדש דוינכריות רבקה וכן כתבו התוס' סס. ג פירש"י סס מדרגת שגור
על היתור של פנויה ודף נדרסה אחרו שלסורה עד שתכנס לחופה ונכרסה וכו"ס כלה נכלל נכרסה אחרים לנעלה כנדה. ד כתב
הר"ן גסס ר"ת שהיה נזוסה הנדסה והסיר לנו את הנשואות לנו.

ביאורי הגר"א

נעלמו וע"י שליח יצרך השליח וכ"ה צרמנ"ס וטור וכמ"ס
צנית הארוסין וכן פרשה דוינכריות את רבקה:
(ג) וי"א כו'. וכמ"ס וינכריות את רבקה: (ד) חופה
בקדושין. כ"כ הר"ן גסס נע"ה כי הקדושין קודם
לחופה: (ה) בא"י כו'. כ"ה ג' הר"ף והרמב"ם
וכ"כ הר"ן גסס ר"ה גלון והרמב"ם שלחן החופה עכשיו:

כ"ה חלל לשם נשואין ולחין לריך יחוד כמ"ס סס
וע"ס: (ו) י"א כו'. עומ"ס נפ"ו וס' כ"ו:
(ז) אבל כו' או כו'. עתוס' המ"ל נקדושין סס וינכריות
כ"ה ז' ד"ה אשת כו':
לד (א) בין כו'. עתוס' סס ד"ה שנאמר כו':
(ב) הוא או השליח. ר"ל נמקדש עמנו יצרך

ברכת אליהו

אליעזר שליח היה כו' עכ"ל].
(ב) ר"ל במקדש ע"י עצמו יברך במקדש ע"י
שליח יברך השליח. וכ"ה ברמב"ם בה' אישות פ"ג הכ"ג
וטור. וכמ"ס בכתובות ז ב: מברכין ברכת חתנים בבית
חתנים וברכת אירוסין בבית האירוסין. ומקדש ע"י שליח
בכלל בית אירוסין הוא. לכן גם במקדש ע"י שליח צריך
השליח לברך. וכן פסק דוינכריות את רבקה דבמסכת כלה
דריש לה על ברכת אירוסין כנ"ל בסק"א, ושם הי' ע"י
שליח.
(ג) וכמ"ס וינכריות את רבקה, וכו"ל בסק"א, דבמסכת כלה
דריש לה על ברכת אירוסין, ושם אחרים ברכו, ולא אליעזר
— שהי' שלוחו של יצחק.
(ד) כ"ה הר"ן בשם בעל העיפור שעיקר הנוסחא הוא ע"י
חופה בקידושין — בבי"ת, כי הקידושין קודם לחופה, והיינו
חופה בקידושין שקדמו לחופה. ולא כפי הנוסחא חופה
וקידושין — בוא"ו. וכתב שם: מפני שהדייקקין קראוה
לבי"ת ההיא רפה — מפני שהיא סמוכה לה"א לפי שאותיות
אהוי' מרפות בג"ד כפ"ת — טעו הסופרים וכתבו בווי"ו.
(ה) כ"ה גירסת הר"ף בכתובות ז ב והרמב"ם בה' אישות
פ"ג הכ"ז. ופי' הר"ן בכתובות שם בשם ר"ה גלון והרמב"ם
דלא חותמים ע"י חופה בקידושין, שאין החופה עכשיו.

(ו) עומ"ס בפנימ' מ"י סק"ז וסימן כ"ו [סק"ג. ושם כ'
היטב לבאר שתי השיטות שהביא כאן בהג"ה].
(ז) עתוס' הנ"ל בקידושין שם ד"ה כל כו' ויבכמות נה ב
ד"ה אשה כו'. דבקידושין י א הגמ' מסיקה דסוף ביאה
קונה, משום דכל הבעל דעתו על גמר ביאה. וקשה דביבמות
נה ב אמרו דאשה נקנית לבעלה בהערה דילפינו מגו"ש
קחה קחה מחיבי כריתות. וכתוס' שם ושם הקשו קושיא
זו. ותרצו בתירוצ' הראשון דאם הוא עשה רק הערה
ופירש מיד ולא גמר ביאתו — דמוכח שלא היה בדעתו
לקנות בגמר ביאה — קנה בתחילת ביאה דהיינו בהערה.
ואם גמר ביאתו או לא קנה בהערה, כיון שדעתו על גמר
ביאה. ועוד תרצו, שאם מפרש שרוצה לקנות בהערה, קנה
בהערה — אפילו אם אח"כ גומר ביאתו. אבל בסתם דעתו
על גמר ביאה. ולהלכה שני התירוצים נכונים, ורק אם
לא פירש כלום וגמר ביאתו או קונה רק בגמר ביאה.
(א) איתא בכתובות ז ב: מנין לברכת חתנים בעשרה
שנאמר (אצל בועז) ויקח עשרה אנשים מוקני העיר ויאמר
שבו פה (רות ד ב). ועתוס' שם ד"ה שנאמר כו'. [ושם
הביאו התוס' שבמסכת כלה מייית קרא דוינכריות את רבקה
(בראשית כד ס). וכתבו שם התוס': ויש ללמוד משם שיש
לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת ע"י שליח שהרי

האירוסין, וזה מהב"י. ונראה דס"ק א' או ס"ק ב' הוי'
ליקוט.

1 בסק"א צ"ח רבנו רק לדברי התוס' בכתובות ז ב, לענין
הברכה כשמקדש ע"י שליח. וכאן הביא גם מהא דתני' בבית

(ו) וי"ל נוסח הנכונה נ"ל אחר כי אומרים והתיר לנו הנשואות ע"י חופה וקידושין (טור) וחותם נא"י מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין (כ"כ הרא"ש) וכן נוהגין במדינות אלו) ה (ז) ואחר שיגמור הברכה יקדש. ב ו (ח) נהגו להסדיר ברכה זו על כוס של יין ומכרך עליו תחלה ואח"כ מכרך ברכה זו ואם אין שם יין או שכר מכרך אותה בפני עצמה. ג ז (ט) אם לא בירך ברכת אירוסין בשעה שקידש לא יברך אותה בשעת נשואין. הגם: וי"ל דמנכרין אותה נשעת הנשואין (מרדכי פ"ק דכתובות)

באר הגולה
ה כן ראיתי נוהגין
כדעת הר"ף והרמב"ם
שם והרא"ש נשואה
ריש כלל כ"ה.
ו ל' הרמב"ם שם
ספ"ו.
ז טור ג"ס דנ
שריף גאון ונ"י לדעת
הרמב"ם והרא"ש.

ביאורי הגר"א

החיוצא זיין נזכרת נשואין וערא"ש: (ט) **אם לא כו'** וי"א כו'. שם נרא"ש ס"י והסכים לס' אחרונה והניח רא' ומי שחלל ושכח ולא צירך צירך עד שיתעכל כו' וה"ל עד החופה שנגמר אז זה לשיטתו שכ' שא"ל כלן עובר לעשייתו ולכן נודעה לנכרת המזון חלל לפי מ"ש נשואה וכנ"ל ספ"א צירך עובר לעשייתו יש לדמות להמוניא שחמרו נספ"ד דנכרות שלא יצרך אחר אכילה אלא דיי"ל כמ"ש תוס' נפ"ג דסוכה גבי לולב כיון

(ו) וי"א כו'. פליג נכרתי להתוס נא"י חופה וקדושין כנוסח שלנו נגמ' וכמ"ש נרא"ש וטור. וגם לומר וקדושין נא"י. כמ"ש נגמ' ורי"ף ורא"ש וש"ס וכו"ש ומהר"ם מטיקטין: (ז) ואחר כו'. כמ"ש נפ"ק דפסחים שכל המנות כו': (ח) נהגו כו'. וכן כתב הרא"ש שם ג"ס ר"נ גאון. וכמו שחמרו נפ"ו דנכרות שקבע נכרה לעצמו. וכמו שכתבו תוס' שם שז' על המנות כהאי גונא נמילה ופדיון הבן וכיוצא. ומכל מקום עיקר

ברכת אליהו

עד החופה שנגמר אז ההיתר, דכיון שאין ההיתר נגמר אלא ע"י חופה, יכולין לומר הברכה בשעת הגישואין. וזה לשיטתו שכתב שם בסיומן י"ב שא"ל כאן [בברכת אירוסין] עובר לעשייתו מחמת שני טעמים: (א) דילמא הדרא בה האשה והוא לה ברכה לבטלה, ולכן צריך לברך אחר האירוסין. (ב) בברכת אירוסין — שאין מברכים אשר קדשנו לקדש אשה, ואין מזכירים עשיית המצוה — א"ל לברך עובר לעשייתו. ולכן מרמז ברכת אירוסין לברכת המזון. דכמו שאפשר לברך ברכת המזון כל זמן שלא נתעכל המזון, כמו כן אפשר לברך ברכת אירוסין כל זמן שלא נגמר ההיתר לקחתה ולבא עליה. אבל לפי מ"ש בתשובה ריש כלל ל"ו ובנ"ל ספ"א [וכמ"ש סק"ו] שיברך עובר לעשייתו, יש לדמות ברכת האירוסין לברכת המוציא שאמרו בספ"ד דברכות [צ"ל: ספ"ו דברכות. וזה שם גא א], שלא יברך אחר אכילה, [וכמ"ש בארו"ח סימן קס"ו ס"ח, דהואיל ואידיחי אידחי, והו"ה בברכת אירוסין, דלא יברך אחר האירוסין]. אלא דיי"ל כמ"ש תוס' בפ"ג דסוכה לט א בד"ה עובר לעשייתו גבי לולב כיון שהנענוע מן המצוה, לכן מברכים אחר הגטילה, ולא נקרא אחר עשייתו, משום דלא גמרה מצותו ועד אחר נענוע, והו"ה כאן כיון שלא נגמר ההיתר עד הגישואין, אפשר לברך או ברכת אירוסין, כיון שנמשך אותו דבר, ולא נגמר עד הגישואין, ולא נקרא שבירך אחר העשייתו.

(ו) פליג נכרתי לחתום בא"י כו' ע"י חופה וקידושין כנוסח שלנו נגמ' בכתובות ז ב, ובמ"ש ברא"ש שם פ"א ס"ב וטור. וגם לומר וקדושין ברא"ש כמ"ש נגמ' הנ"ל ורי"ף ורא"ש שם וש"ס, ובמ"ש מהר"ם מטיקטין².

(ז) הא דמברך קודם הקידושין הוא כדי שיהא עובר לעשי' כמ"ש נפ"ק דפסחים ז ב שכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתו.

(ח) עבה"ג סק"ו שצ"י להרמב"ם ספ"ג מה' אישות. ופ"פ הרא"ש בכתובות פ"א סט"ו בשם ר"נ גאון. ובמ"ש נפ"ו דברכות מב א, שהיו קובע ברכה לעצמם, ובמ"ש תוס' שם מא ב ד"ה אפילו הכי, שפירוש הגמ' הוא שבא על המצות כה"ג במילה ופדיון הבן וכיוצא. [וה"ל תוס': דבהרבה מקומות הוא בא אעפ"י שאין צריכין לשתות כגון בקידוש ובברכות ארוסין]. ומי"מ עיקר החיוב ביין בברכת נשואין וערא"ש הנ"ל וז"ל: שברכת חתנים שהיא שבט ברכות חייב לברך על הכוס ולא סגי ליה אלא בכוס אבל ברכת אירוסין אם לא ימצא כוס מברך בלא כוס.

(ט) ברא"ש פ"ק דכתובות פ"י הביא שתי הדעות והסכים לסברה אחרונה דאם לא בירך ברכת אירוסין בשעה שקידש, יברך אותה בשעת הנשואין. והביא ראיה ממ' שאכל ושכח ולא בירך ברכת המזון מיד אחר אכילתו, שיברך עד שיתעכל המאכל שבמעייו. וה"ל אע"פ שעבר זמן מרובה, יכול לברך

המובן שיש היתר בחופה גרידא ע"כ תקנו והקדים חופה לקידושין. כלומר: דרך חופה שאחר ברכת קידושין מתרת. ובמרדכי שם סימן קל"ב כתב דלכן מקדימים חופה לקידושין משום דזימנין מקדש בשעת ברכת הנשואין ואז הכנסת חופה קודמת לקידושין כי הכנסת החופה היא שמוסרה בשחרית לחתן קודם הברכה.

2 מהר"ם מטיקטין בהגהות "אנשי שם" שעל הר"ן כתב שפירוש הברכה הוא שהחופה גומרת הקידושין. ודוגמתו: מקדש ישראל והזמנים דישאל מקדש להו לזמנים. וברא"ש שם כתב שהזכירו בברכה זו חופה שלא יטעה אדם לומר שהברכה של קידושין נתקנה להחירה לו לכך הזכירו חופה לומר דדוקא ברכת חופה היא המתרת הכלה אלא לפי שהי

באר הגולה

ח שם נזס רב הלי
מזכיר אביו הרמ"ש
נפסקו סוף פרק קמא
דכתובות ושם כתב
נזס רב אחאי וזוה
הפכים.

א תשנה קדושין ד'
ח"ל ע"ל.

ב טור וכ"כ הרמז"ס
נפ"ג מהל' חטאות
וכתב הנ"י שגילה
שלוה זה מהל' דלמור
ר' יצחק נר יוסף
וכו' האומר לשלומו לא

וקדש לי אשה ומה השליח אסור בכל הנשים שנעולס וכו' גטין דף ס"ד ע"ל וזכיר דף י"ב ע"ל. ג טור ופשוט הוא. ד מיימרת דרב יהודה אחר רב קדושין דף מ"א ע"ל. ה מיימרת דרב יוסף סס.

(י) וכן נהגין אפילו קידש אשה מזמן ארוך מנרכין נרכת אירוסין תחת החופה וי"ל דחזר ומוקדש אותה תחת החופה כדי שיהיו הקידושין סמוכין לנרכה (ריב"ש סי' פ"ג) וע"ל סי' ל"ג ולס צירך כנר נרכת אירוסין נשעת קידושין הראשונים י"ל דחזירים ומנרכים תחת החופה. נלל הזכרת שם משום הרואים (שם ריב"ש לענין הנוקדש ע"י שליח) וכן נ"ל. ד ה (יא) ברכת ארוסין צריכה עשרה לכתחלה.

לה דיני שליחות לקדושין. וכו' ט"ו סעיפים

א האיש יכול לעשות שליח לקדש לו אשה ב בין אשה סתם בין אשה פלונית. ג (א) ויאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני ד (ב) אבל אם אפשר לו לקדשה בעצמו אסור לקדשה ע"י שליח אלא א"כ מכירה שמא אחר כך ימצא בה דבר מגונה ותתגנה עליו (ג) ומ"מ אע"פ שמכירה ה מצוה שיקדשנה בעצמו אם אפשר.

וקדש לי אשה ומה השליח אסור בכל הנשים שנעולס וכו' גטין דף ס"ד ע"ל וזכיר דף י"ב ע"ל. ג טור ופשוט הוא. ד מיימרת דרב יהודה אחר רב קדושין דף מ"א ע"ל. ה מיימרת דרב יוסף סס.

ביאורי הגר"א

לה (א) ויאמר לה כו'. עתוס' כ"ח ב' ד"ה האומר כו'. (ב) אבל כו'. ערש"י שם ד"ה זהל איסורא כו'. (ג) ומ"מ כו'. עתוס' שם ד"ה אי איתמר כו' וז"ל הר"ן וכי איתמר כו' דנריש לא שטעין ללא מקיפא איכא לנילף דנזס נז יותר מנשלומו כו' (דל"ל) (דל"ל) [דל"ל]

שהנענוע מן המזוה כו': (י) וכן נהגין אפי' כו'. ר"ל אפי' לכתחילה. מרדכי שם ע"ש ועיקר הטעם לפי שנהנו לאחר תחת החופה לכך לא פלו כמ"ש נטילת ידים ונטילה: (יא) ברכת כו'. דהל' ילפינן מנזעו וכן מרצקה הכל נרכת ארוסין וערש"ש:

ברכת אליהו

(א) תנו בקידושין נח ב: האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו מקודשת לשני. ועתוס' שם ד"ה האומר כו'. [ו"ל: וא"ת מה חידוש יש כאן פשיטא, וי"ל דמייירי כגון דאמר השליח לאשה בשעת קידושין פלוני שלחני לקדשך לו ובתוך כך אמר לה הרי את מקודשת לי כו' ואשמועינן חידוש דמהו דתימא הא דקאמר לי לצורך משלוח קאמר קמ"ל דלא, עכ"ל. ומוכת מכאן דהשליח צריך לומר: הרי את מקודשת לפלוני שאם יאמר, "לי" ולא יאמר, "לפלוני", תהי' מקודשת לשליח אפילו אם יאמר מקודם, "פלוגי שלחני לקדשך". [וע"ל סעיף ט' ומש"ש בביאורי הגר"א ובט"ו ובח"מ ובב"ש].

(ב) עבה"ג סק"ד שציין למימרא דר"י א"ר בקידושין מא: א: אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה. אולם מה שדקדקו הטור והמחבר לכתוב: אם אפשר לו כו', עיין רש"י שם ד"ה בהא איפורא נמי איכא. וז"ל: אם יכול לקדשה בעצמו וקדש ע"י שליח דמצוה שיראנה שמא תתגנה עליו, עכ"ל. הרי שכתב רש"י: אם יכול לקדשה בעצמו. [והב"י לא הביא את דברי רש"י, וכתב: ודקדק רבינו לכתוב אם: איפשר לו לקדשה בעצמו לומר דאם א"א כגון שהוא במקום רחוק ממנה וא"א לו לילך למקומה לראותה או שהיא כבודה בת מלך פנימה ואין אדם יכול לראותה לא ינית מלקדש בשביל זה דלא אמרו אסור אלא היכא דאפשר, עכ"ל. והב"ח ציין לדברי רש"י הנ"ל].

(ג) עיין באה"ג סק"ה שציין למימרא דרב יוסף בקידושין מא: א. דתנו התם: האיש מקדש בו ובשלומו, האשה מתקדשת בה ובשלוחה. ומקשה הגמ': השתא בשלומו מקדש בו מיבעיא. ומתיר רב יוסף: מצוה בו יותר מבשלומו. ויש שם עוד איכא

(י) בחלקת-מחוקק סק"ד כתב אדברי הרמ"א: כלומר ולא בירך אז בשעת הקידושין. אולם הרמ"א ר"ל אפילו לכתחילה מברכין ברכת אירוסין בשעת נישואין, כמ"ש המרדכי ריש פתובות ע"ש בסימן קל"א, שכתב הטעם משום דמסיימין בה והתיר לנו את הנשואות. ועיקר הטעם לפי שנהנו לאחר תחת החופה, לכך לא פליג, ומברכים תמיד בשעת נישואין וכמ"ש בנטילת ידים ובנטילה, שכתבו התוס' בברכות גא א ד"ה מעיקרא ובפסחים ז ב ד"ה על הטבילה, דלכו בנטילת ידים מברכים תמיד אחר הנטילה, משום דלפעמים אין ידיו נקיות לפני הנטילה. וכמו"כ כתבו שם דבכל הטבילות מברכים אחר הטבילה, משום דג"ר מוכרח לברך אחר הטבילה, דלא חזי לברך לפני הטבילה.

(יא) בכתובות ז ב: תנא מגין לברכת חתנים בעשרה שנאמר ויקח עשרה אנשים מוקני העיר ויאמר שבו פה (רות ד ב) ורבי אבהו אמר מוכא במקהלות כרכו אלקים ה' ממקור ישראל (תהלים סח כז). וערש"ש שם ס"ב שהביא שכתב רב אחאי בפרשת חיי שרה סיפ"ז דברכת ארוסין ב"י והר"ש הנגיד נחלק עליו ואמר שא"צ י' אלא לברכת חתנים בלבד שלא הזכירו י' אלא בה. ועוד הרי קידושין בפני שנים ואתה מצריך י'. וכתב שם הרא"ש שנראה לו דברי רב אחאי שגם ברכת אירוסין צריכה עשרה. דהא ילפינן מבבב, והרי בועז עשה גם ברכת אירוסין ב"י. וכתב עוד שם: ולמאי דילפינן ממקהלות גם ברכת אירוסין על עסקי מקור בא דא"א לישא בלא ברכת אירוסין ודי בשנים לקדושין ובברכה צריך עשרה. וכן לפי מ"ש בסק"א דילפינן ברכת חתנים מברכה הכל ברכת אירוסין. ועי' אמרו שם דבעינן י'.

ב' (ד) השליח נעשה עד (ה) לפיכך אם עשה ז' ב' שלוחים לקדש לו אשה אין צריך באר הגולה
עדים אחרים (ו) ח כמה דברים אמורים כשאין שם כפירת ממון כגון שקידשה ו פלוגתא דתנאי
וע"ה. ז תימח דרנא א"ר נחמן שם. ח ה"ל"ש שם נפקין נשם הירושלמי.

ביאורי הגר"א

טז כו' ולפ"ה מזהו זה יותר מנשלוה ודע"נ דאש ח"ה
מזהו חפ"ר כו': (ד) השליח וכו'. וי"ג ח'
והלכתא כו': (ה) לפיכך כו'. שם ח"ה כו':
(ו) בד"א כו'. עתוס' שם ד"ה וכן נשם הירושלמי וכו"כ
הר"ש שם והרמב"ם סתם דנכ"ע נחמן וכו"כ שם וי"ל

ברכת אליהו

יכולים לומר התורנו הממון ללוה. ומסקינן התם, דבתר דתקון
רבנן שבועת היסט בכופר הכל, אין השלוחים נאמנים להעיד,
משום דהם נוגעים בדבר, דאם היו אומרים שהחזירו הממון
ללוה, היו צריכים לישבע להכחיש את הלוה, ולכן הם נוגעים
בעדות — לומר דמסרו הממון למלוה — בכדי שלא יצטרכו
לישבע. ועתוס' שם ד"ה, "וכי' בשם הירושלמי, דהא
דבקידושין השלוחים נעשים עדים, היינו רק בקידושי שטר
שאינם נוגעים בעדות, אבל בקידושי כסף אינם נעשים
עדים, משום דהם נוגעים בעדות — דלכן הם אומרים שנתנו
הכסף לאשה — דאחרת יצטרכו להחזיר הכסף למשלח.
וסיימו שם התוספות דהירושלמי הוא בתר דתקון רבנן
שבועת היסט, ולכן אינם נעשים עדים, דהם נוגעים בעדות.
— מחמת שבועת היסט שהיו צריכים לישבע למשלח. וכי':
הרא"ש שם פ"ב ס"ד, דבמקום שיש כפירת ממון בקידושין
לא אמרינן הן הן שלוחיו הן הן עדיו. והרמב"ם בה'
אישות פ"ג חט"ז סתם דבכל ענין השליח נאמן. ומשמע
דגם בקידושי כסף הוא נאמן. וזה בר' יוסי [דבירושלמי
שם פ"ב ה"א המובא להלן]. דבירושלמי יש מחלוקת בזה,
ומשמע שם דמסיק כר' יוסי דגם בקידושי כסף, נאמנים
השלוחים. וי"ל הירושלמי: אי"ר בא בר חייא נראין הדברים
בשקדשה כסף אבל בשקדשה כסף נעשה כנוגע בעדות: ואינו
אי"ר יוסי מבין שהאמינותו תורה אמילו קדשה בכסף אינו
נוגע בעדות: אי"ר בא אתא עובדא קמיה דרב ועשה שליח
ע"י דברי הירושלמי. מ' דמפיק כר' יוסי דגם בקידושי
כסף השליח נאמן. ולא חילק, דלאחר תקנת שבועת היסט,
אינו נאמן. וכי"ר בח"ג. וכתב ח"רן דיש לחזקו בדבר
לחוש לדברי ר' יוסי שבירושלמי, ע"ש, ובמדרש [סימן
תק"י — שכתב דהוי קידושי ספק, ובשם הראב"ה כתב

דאמרי דברישא באינו מכירה יש גם איסור לקדש ע"י שליח,
דשמא אח"כ ימצא בה דבר מגונה ותתנגה עליו. וכי' איתמר
דרב יוסף אסיפא איתמר האשה מתקדשת בה ובשלוחה,
השתא בשלוחה מיקדשא בה מיבעיא אמר רב יוסף מצוה
בה יותר מבשלוחה כו'. ולפי איכא דאמרי אין הדבר
מפורש בגמ' דגם ברישא — באיש — אמרינן מצוה
בו יותר מבשלוחה — במכירה. אולם עיין תוס' שם ד"ה
אי איתמר כו', וי"ל לא מוקי ארישא וכגון שמכירה
משום דהא מנ"ל דילמא מתני' מיירי בין מכירה ובין אין
מכירה ואפילו איסורא איכא ומילתא דרב יוסף לא נדע,
עכ"ל. וי"ל ח"רן שם: וכי' איתמר כו' דמרישא לא שמעינן
דמצוה בו יותר מבשלוחה דילמא טעמא משום איסורא הוא
כו' אלא מסיפא איכא למילף דמצוה בו יותר מבשלוחה
דבדידה ליכא למיחש שמא תראה בו דבר מגונה דאמר ר"ל
כפ' למיתב טן דו מלמיתב ארמלו ואפ"ה מצוה בה יותר
מבשלוחה ואנ"י דאשה אינה מצוה אפ"ה מ"מ יש לה
מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו, עכ"ל. ויוצא
מכאן, שלדינא, גם באיש אף במכירה — דליכא איסורא
— מצוה שיקדשה בעצמו אם אפשר.¹

(ד) בבאה"ג סק"ו ציין לפלוגתא בקידושין מג א. ומסקינן
שם: והלכתא שליח נעשה עד.

(ה) בקידושין מג א: אמר רבא אי"ר נחמן אמר לשנים
צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו.²

(ו) בקידושין מג ב אמרו דדינו של רב נחמן — דהן הן
שלוחיו הן הן עדיו — הוא גם לענין ממונות: דאם שלח
חוב למלוה ע"י שנים, נאמנים שני השלוחים לומר דמסרו
הכסף למלוה, ואינם נקראים נוגעים בממון, משום דהיו

האיש — שמקים ממש המצוה — אמרינן מצוה בו יותר
מבשלוחה. וכי' בב"ח ובדרישה סק"ג שלכן השמיט הסור
דמצוה בו יותר מבשלוחה — לענין שליח האיש, משום דסמך
על זה שכתב דין זה זה בריש סימן ל"ו — לענין שליח
האשה — שמשם נלמד לענין שליח האיש, וגם בס"ו סק"א
כ"כ, והוסף דביש הוא כדיריה, שהרי האיש חייב סמי
במצו' מן האשה.

2 גם בבאה"ג סק"ז ציין למימרא דר"נ. אלא שבבאה"ג ציין
זאת על ב' שלוחים. ורבנן ציין זאת על: לפיכך (מפני ששליח
נעשה עד) אם עשה כו', שגם זה נובע מדברי ר"נ: הן
הן שלוחיו הן הן עדיו. שמפני ששליח נעשה עד, לכן אם
עשה ב' שלוחים לקדש לו אשה אין צריך עדים אחרים,
לכן אמר רב נחמן בלשון: הן הן וכו', ודו"ק.

1 עיין במהרש"א ובמהר"ם ובעצמות יוסף מ"ש על דברי
התוס' שציין רבנן. ונראה שכוונת רבנן — בהביאו דברי
התוס' והר"ן — היא, שגם ללישנא בתרא, ברישא — באיש
— משכחת לה דליכא איסורא ורק מצוה בו יותר מבשלוחה,
ובתא לא פליג לישנא בתרא אלישנא קמא. והא דללישנא
בתרא איתמר דרב יוסף אסיפא, היינו משום דמהרישא לא
שמעינן דמצוה בו יותר מבשלוחה, דילמא מיירי באינו מכירה
ויש איסור בדבר. אבל מאחר דשמעינן מסיפא, דליכא איסורא,
מצוה בה יותר מבשלוחה, הוא הדין ברישא — באיש ומכירה
— אמרינן מצוה בו יותר מבשלוחה. ויותר מובא הדבר
מסוף דברי הר"ן שהביא רבנן. שהר"ן כתב דהמצוה של
האשה היא כמה שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו, ולכן
אמרינן לגבה מצוה בה יותר מבשלוחה, ואם כן ברור, שלגבי

באר הגולה

בשטר (ו) או אפילו בכסף ו' והיא מודה שקבלתו שלא שאומרת שלא קבלתו לשם קדושין אלא לשם פקדון אבל אם יש שם כפירת ממון שאומרת שלא קבלה מהם כסף (ח) (או שטר שיש בו עשה פרוטה) (המגיד משנה פ"ג) י' הרי זו ספק מקודשת.

ס' ס' נש' ה"ר יונתן הסקן.
י' ה"ה שם נפ"ג נש' הרשב"א וכ"כ ר' ירושם.

כ' כדעת הרמב"ם שם ממזין קדושין לגט וכו' ככל שלוחו של אדם כמותו ואין עדים וכתב ה"ה וכבר הסכים הרשב"א כדברי רמב"ם וכן "המירושל" ומתנתקו יושבן עיקר וכ"כ הטור שם אלו הר"ש שם נפסקו אלא דלמרו ודילמא ארנוי ארנוי קאיה וכו' שם דף מ"ה ע"א והמרדכי שם נש' ד' יענן.

ביאורי הגר"א

הגט לידו. הנ"מ נפ"ג מה' אישות ור"א' דגם בקדושין א"ל ממזין בקדושין מה' ז' ודלמא ארנוייה כו' וכ"כ הר"ש שם מחלן כו' ובירושלמי רפ"ג לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר כו' והצי"ו הרשב"א והר"ן שם וכמ"ש נסמין אצל הרשב"א והר"ן חולקים עליו ור"א' כיון דנענין עדים בקדושין משום דילפינן דבר דבר ממזון חין חילוק ומנע חין ראי' דגטו מוכיח עליו אצל בטור ס' קמ"א כ' דגם צהולכה נגט צריך עדים וכמ"ש בירושלמי פ"ד דגיטין עשה שליח להוליך גט לאשה צריך להחזיקו בפני ז' עדים ואין

ובמרדכי: (ז) או אפי' כו'. הר"ש שם נש' ר"י הכהן וכמ"ש בשליש נגטין ס"ד ח' ר"ה אומר כו' ואע"פ דלם הכחשה צניחם נפק המעות עמון חינו נאמן כמ"ש בחי"מ ס' (כ"ז) [מיו] ס"ה: (ח) או שטר כו'. כמ"ש בירושלמי והבי"ה הר"י"ף צריך קדושין ובשטר הדל דתימא בשטר שאין בו ש"פ אצל בשטר שיש בו ש"פ כסף הוא: (ט) א"צ כו' אבל כו'. רמב"ם וכ"כ הרשב"א וכו' בירושלמי ובקנלה מתני' שם ס"ג ז' וצהולכה א"ל וכמ"ש בעל אומר לפקדון כו' אלא ח"ל עדים נתינת

ברכת אליהו

לי ברכת לברי. ואמר רבינא דלא חיישינן שמא נתרצה הבן בקידושין שקדש לו האב שלא מדעתו. ומקשה הגמ': ודילמא שליח שוויה. ומתרתא הגמ': לא חציף איניש לשויי לאביו שליח. ומקשה שוב הגמ': ודילמא ארצויה ארציה (בן קמיה אביו וגילה לו דעתו שהוא חפץ בה והאב נעשה לו שליח מאליו וכיון לאדם שלא בפניו — רש"י). ותרצינן דהוא סובר דלא חיישינן שמא נתרצה. מכלל דאי חיישינן למימר שליח שוויה או אמר הבן שוויה שליח או ארצי קמאי ונתרצתא, צריכה גט אע"פ שלא היו עדים על מינוי השליחות. ופ"כ הרא"ש שם פ"ב ס"ו וז"ל: מכאן נראה לדקדק שא"צ עדים במינוי שליחות של קידושין כיון דמודה המקדש שעשאו שליח.

ובירושלמי שם רפ"ג איתא: לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קידשתי והיא אומרת לראשון, השני כאומר לאשה קידשתי כו' והוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון. והביאו הרשב"א והר"ן שם ריש פ"ג, נח ב, וכמ"ש בספ"י. [ועמ"ש]. ומדברי הרמב"ם בה' אישות פ"ט ה"ח נראה דמפרש ד, הוחזק בעדים, היינו שעשה השליח בעדים, ו, לא הוחזק בעדים, היינו שעשאו שליח שלא בפני עדים. ומכאן ראי', דשליח האשה א"צ למנותו בפני עדים. אבל הראב"ד שם פ"ג והר"ן רפ"ג דקידושין חולקים עליו, וא"י כיון דנענין עדים בקדושין [נראה דצ"ל: בקידושין, וכי"ש שם בר"ר] משום דילפינן דבר דבר ממזון כך שליחות הקידושין צריך עדים ואין חילוק בין שליחות דידה לשליחות דידה. ומנע אין ראי', דגטו מוכיח עליו לפיכך שליח הולכה א"צ עדים. אבל כסור סימן קמ"א כתב דגם בהולכה בגט צריך עדים, וכמ"ש בירושלמי פ"ד דגיטין ה"א: עשה שליח להוליך גט לאשה צריך להחזיקו בפני כ' עדים ואין השליח מן השניים. וכ"כ בהגה"מ בפ"י מה' גירושין ה"ד ע"ש,

דהירושלמי מירי קודם שתקנו שבועת היסת, הלכך עשה רב שליח עד. וכתב שם שיש חולקים ע"ז. ולכן פסק המחבר דבמקום שיש כפירת ממון הרי זו ספק מקודשת. ועיין ט"ז סק"ב וח"מ סק"ג וב"ש סק"ג.

(ז) כ"כ הרא"ש בקידושין פ"ב ס"ד בשם ר' יהונתן הכהן, דמאחר שהאשה מודה שקבלה הכסף, ואין כאן כפירת ממון, אע"פ שהאשה אומרת שלפקדון נתנוהו לה, השליח נאמן דלקידושין נתן לה. וכמ"ש בשליש בגיטין פד א: בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין כו' רב חסדא אומר שליח נאמן. ואע"פ דאם יש הכחשה ביניהם כסף המעות עצמן אינו נאמן, כמ"ש בחי"מ סימן נ"ז ס"א, מפני דהוי'ל נוגע בדבר.

(ח) הטעם הוא, דבשטר שיש בו שו"פ, הנה לענין זה כקידושין כסף, כמ"ש בירושלמי ריש קידושין — והביאה הר"י"ף שם — וז"ל: ובשטר הדא דתימא בשטר שאין בו שו"פ אבל בשטר שיש בו שו"פ כסף הוא. [וע"ל סימן כ"ח סק"ד וסימן ל"ב ס"ק ד' וס"ק יב].

(ט) כ"כ ההמב"ם בה' אישות פ"ג ה"ט וכ"כ הרשב"א בקידושין מא א. וכמו בירושלמי — דבשליח קבלה צריכה למנותו בפני שני עדים, כדאיתא במתני' בגיטין סג ב האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים שנים שאומרים בפנינו אמהה ושנים שאומרים בפנינו קבל. ובשליח להולכה א"צ עדים, וכמ"ש פד א: בעל אומר לפקדון ושליח אומר לגירושין מי נאמן כו'. אלמא א"צ עדים בנתינת הגט לידו של השליח. וכמו"כ בקידושין שליח האיש א"צ למנותו בפני עדים, ושליח האשה צריך למנותו בפני עדים. ובהגהות מיימוניות שם כתב ראי' דגם בקדושין א"צ שליח האיש למנותו בפני עדים, ממ"ש בקדושין מה ב' ודלמא ארצויה. דאיתא שם מעשה בשני אנשים שהיו שותים יין ולקח אחד מהם כוס יין ונתן לחברו ואמר לו: מיקדשא

מודים בדבר (י) (ולא מקרי הודה רק אם הודה בפני עדים כדרך הודאה) (רינ"ש סי' קל"ג)
 א אבל בשליחות האשה שהיא עושה שליח לקבל קדושין צריך שיהיה בעדים מ ויש
 אומרים שגם בשליחות האיש צריך עדים. הגה: (יא) וי"ל דלף בשליחות האשה בלא
 עדים יש להחמיר (טור בשם הרא"ש) ואם לא היו עדים אלל הקדושין והאשה והשליח אומרים
 שנתקדשה כראוי וכל אחר וקדשה לריכה גט (רינ"ש סי' פ"ג) (יב) ואם אין עדים נדנר והמשלח
 כופר שעשאו שליח י"ל דהוי ספק מקודשת (מרדכי פרק האיש מקדש) וי"ל דלינה מקודשת
 כלל (רמב"ם ור"י מ"נ) וכן נראה עיקר.
 ד ניש מי שאומר שאפילו לא מינהו
 שליח בהדיא אלא שגילה דעתו שהוא חפץ באשה פלוגתא וא"ל לשדכה לו והלך
 השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליחות הרי זו מקודשת. ה ס (יג) יש מי שאומר
 שאם האב הרצה הדברים לפני הבן שהוא רוצה לקדשה לו ושתק הבן והלך האב
 וקידשה לו הרי זו מקודשת דמחמת כיסופ' דאב שתק ועשאו שליח לקדש לו אבל
 באיניש אחריני כה"ג הרי זו ספק מקודשת. ו (יד) הכל כשרין לשליחות

ביאורי הגר"א

על דברי רמב"ם וכ' נריך לדקדק מ"ש דמהני הודאתו
 ושלוחו ולא מהני הודאת אשה ושלוחה והביתו הטור:
 (יב) דאם אין עדים כו' י"א כו' וי"א כו'. מרדכי
 פ"ג והנ"ל פ"ג ב' הדעות והביתו ראי' לס' אחרונה
 מו"ש נגטין ס"ד ח' מי קנפיק גיטא מתותי ידה כו':
 (יג) יש מי כו'. כפי' הרא"ש (נ"ש) [בשם] הרמב"ם
 מ"ש ודלמא ארצויי כו' ע"ש: (יד) הכל כו'. דשליחות

השליח מן השנים וכ"כ בהנ"ל נפ"ו מה' גירושין ע"ש
 ומ"ש גירושתי הכ"ל לא הוחזק ופי' הרמב"ם נפ"ט
 של עשאו בעדים אלל הראש"ד חלק עליו ואמר ש"ס
 שעה נעדים אלל אין מפורסם נזקוק האשה ח"ש
 לא הוחזק ח"ש וי"ל כו' ועסי' קמ"א סעיף י"א:
 (י) ולא מקרי כו'. כמו שכתבו נפ"ג דסנהדרין:
 (יא) וי"א כו' אם לא כו'. הרא"ש שם מ"ה ב' מפקפק

ברכת אלהיו

הט"ו הביאו ב' הדעות. והביאו ראי' לפכחה אחרונה דאינה
 מקודשת ממיש בגיטין פד א דאם בעל אימר לפיקדון ושליח
 אומר לגירושין — לריח השליש נאמן. ומקשינן: מהא
 דתנן: האשה שאמרה התקבל לי גיט צריכה שתי כיתי
 עדים שנים שאומרים בפנינו אמרה ושנים שאומרים בפנינו
 קבל וקרע, ואמאי ליהמניה לשליש. ומתרצת הגמ': מי
 קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהימניה. והו"ה כאן כיון
 שכעת אין הקידושין בידו של השליח ואין שום דבר תחת
 ידו, אינו נאמן להכחיש את המשלח.
 (יג) כפי' הרא"ש בקידושין פ"ב ס"ו בשם הרמב"ם משיש
 מה ב' ודלמא ארצויי כו' [הנ"ל בסק"ט] ע"ש. [וה"ל:
 והרמב"ם ז"ל פי' ודלמא ארצויי ארצי האב מילי קמיה
 למיהוי ליה שליח לקדשה ליה ושתיק ליה ברא מחמת כיסופא
 ומסתמא הוה ליה שלוחה. וכתב שם בקרבן-נתנאל אות
 ג' דאע"ג שהרא"ש דוחה פירוש הרמב"ם, אבל לדינא מודה
 הרא"ש שהדין דין אמת].
 (יד) דשליחות קדושין ילפינן מגירושין כפי"ב דקידושין
 מא א, מהקישא דויצאה והיתה (דברים כד ב). ולענין
 גירושין, עיין פ"ב דגיטין כג במתני' וגמ'. דתנן התם:
 הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן וסומא
 ונכרי. ושם בגמ': אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה

[שכתב שצריך להתיישב בדבר — לענין שליחות האיש אם
 צריך עדים — מחמת הירושלמי הזה]. ומ"ש בירושלמי
 דקידושין הנ"ל: "לא הוחזק, ופי' הרמב"ם כפי"א שלא
 עשאו בעדים, אבל הראש"ד חלק עליו ואמר [שם בהשגות,
 והביא זה אתוספתא] שהרי פירשו שעתה השליח בפני
 עדים, אלא שאין מפורסם במקום האשה, וז"ש: "לא הוחזק"
 [כלומר שלא נתפרסם, אבל עשאו בעדים]. וז"ש: וי"א
 שגם בשליחות האיש צריך עדים. ועיין סימן קמ"א סי"א
 [ושם הובאו שתי הדעות לענין שליחות האיש בגט אי
 צריך עדים, ועמ"ש ס"ק כד, כה, כו].
 (י) כפי"ב כפי"ג דסנהדרין כט א לענין הודאת ממון דלא
 מקרי הודאה רק אם הודה דרך הודאה כגון שיאמר: אתם
 עדיי, דא"כ יכול לומר מששה אני כך. [ועיין בה"מ סק"ד
 ובב"ש סק"ו].
 (יא) הרא"ש בקידושין מה ב' [פרק ב' ס"ו] מפקפק על
 דברי הרמב"ם בה' אישות פ"ג הט"ו שכתב דהודאת השליח
 והאיש מהניא לנתינת הקידושין ולא מהני הודאת האשה
 ושלוחה, וכתב: צריך לדקדק מאי דמהניא הודאת
 האיש ושלוחו לנתינת הקידושין ולא מהניא הודאת האשה
 ושלוחה [לענין קבלת הקידושין]. והביאו המור"ם.
 (יב) מרדכי פ"ב דקידושין סימן תקי"ג והנ"ל פ"ג דאישות

מקודשת עם הראשון רק לחומרא, כמ"ש רבנו בשם הרא"ש
 דמפקפק על דברי הרמב"ם למה לא מהני הודאת האשה. וכן
 אם אין עדים בפנינו על מינוי שליחות האשה ובא אחר וקדשה
 צריכה גט מהשני. ועיין סי' וחי"מ וב"ש.

מדברי רבנו שצ"ח — בהתחלת ס"ק זה — גם על דברי
 הרמ"א: ואם לא כו', נראה שמפרש, דכוונת הרמ"א שאין
 העדים בפנינו, והאשה והשליח אומרים שנתקדשה כראוי בפני
 עדים, וכוה צריכה גט מהשני, דמחמת הודאת האשה היא

קדושין חוץ מחש"ו לפי שאינן בני דעת והכוותי לפי שאינן בן ברית והעבד לפי שאינן בתורת קדושין. הנה: וי"א (טז) שלח ראשון יכול לעשות שליח שני (מרכזי פרק התקנל גס י"א) אם מוסר לו הקידושין שמוסר לו הנצל אצל אם לא מוסר לו הנצל הקדושין רק זה אותו לקדש בכל כסף שירצה אין עושה שליח (טז) וי"א דכל ענין אין שליח ראשון עושה שליח שני (הנה' מרכזי פרק האיש וקדש) (יז) השולח כתב ע"י כותי לחזירו ישראל שזמקוס אחר זממנו להיות שלוחו לקדש לו אשה י"א שדינו כמו גניטין (יתנאל לקמן סימן קמ"א) (ר' ירוחם) (יח) וי"א דגני קידושין לכו"ע. הוי מקודשת מדאורייתא (כ"כ הנ"י).

ביאורי הגר"א

הנט הוי מילי ואע"ג ששע"א שלוחים על הכל מ"מ הכתיבה הוי מילי: (טז) וי"א כו' כנ"ל משום דמילי נינהו וליד לנתינת הנט משום דשם מיד שמוע לשליח נגמר הדבר שיכול לגרש נע"מ משא"כ בקדושין וע"ש וס': (יז) השולח כו' וי"א כו' ערש"ש ספ"ג דגטין סכ"ז ועש"ע ס' קמ"א סליח ועמ"ש: (יח) וי"א כו'.

ברכת אליהו

פסק הקדוש מרדוש — כדעה השניה שבהג"ה — דבכל ענין אין שליח ראשון עושה שליח שני. וטעמן [כנ"ל משום דמילי נינהו, ומילי לא מימסרין לשליח. ולא דמי לנתינת הנט — דשליח עושה שליח, משום דשם מיד שמוע הנט לשליח נגמר הדבר שיכול לגרש בע"כ ריד השליח כיד הבעל, הלכך לא הוי מילי, משא"כ בקדושין שאם לא תאבה האשה לא תתקדש, הלכך הוי"ל מילי, ולא מימסרין לשליח.

(יז) ערש"ש ספ"ק דגטין סכ"ז. [ושם הביא בשם הלכות גדולות דכה"ג בגט לכתחילה לא תנשא משום דעכו"ם לאו בן כריתה הוא, ואם נשאת לא תצא. וברא"ש כתב על דין זה ודברי תימה הם דעכו"ם אינו אלא מעשה קוף בעלמא וסיים שם שנהגין לשלח ע"י עכו"ם]. ועכשיו"ע סימן קמ"א סליח [צ"ל: סליח, ושם פסק המחבר לגבי גט דכשר, ובהג"ה הביא דעת החולקין הנ"ל]. ועמ"ש"ש ס"ק ע"ג.

(יח) דאף המחמירים שם לענין גט, דוקא שלא תנשא לכתחילה [כנ"ל סק"ז, וא"כ לענין קידושין, מקודשת גמורה היא מדאורייתא]. — ב"י. וקמ"מ.

להבאת הנט. ועיין מ"ש באבני-מילואים סק"ט דבקידושין לכ"ע פסול לעבד אפילו להולכה מפני דהאמירה. הרי אה מקודשת"י מעכבת, ועבד דאינו בר קידושין אינו נעשה שליח לאמירה זו, ובערוך השלחן דחה דבריו, ועיין שם ושם.

1 בח"מ סק"ח כתב דמלשון רה"ג"ה משמע דלדעה הראשונה אינה מקודשת מדאורייתא. ותמה ע"ז דרי' גם לגבי גט מאן דמחזיר אינו אלא לכתחילה, וסיים שם: ובזונס כתב הרב פלוגתא בדין זה גבי קידושין, ומדברי רבנו משמע קצת שמפרש דגם לדעה הראשונה היא מקודשת מדאורייתא, רק דמחמירם לכתחילה שלא תנשא בקידושין הללו, ולדעה השניה היא מקודשת גמורה מדאורייתא ולא בעינן קידושין אחרים. ורבנו לא הביא מ"ש הבי' לחלק בין גט דכיון שנכתב שם גט עליו דעכו"ם כיון דליתיה בחורת גיטין איכא מאן דסבר לא יהא לו מעצ יד בשליחותה, אבל מצות הנשלים אין שם קידושין עליה ומותר לשלח ע"י עכו"ם. ועיין סק"ת. ובסק"ק י"ז אחרי התחלת הציון בדברי רבנו צ"ל: י"א כו', ולא י"א כו', כי הציון הוא על הדעה הראשונה.

דקדושין ילפינן ונגרשין דרפ"ג ועספ"ג דגטין כ"ג בנתינתו ונח' ועס' קמ"א סליח: (טז) וי"א דשליח כו' אם כו'. כמ"ש דרפ"ג ושלח ושלחה כו' וילפינן שם קדושין ונגרשין ואע"ג דלחמירין נספ"ו דגטין ושם כ"ט א' דמילי לא מוסרין לשליח מסירת הקדושין הוי מועשה כמו גט דוקא כתיבת הנט שאין נגמר עד כתיבת

מיד בעלה לפי שאינן בתורת גיטין וקידושין. ועס' קמ"א סליח. [ושם מובא הדין דחרש שוטה וקטן עבד ונכרי פסולים לשליחות הגט. והו"ה לקידושין] 4.

(טז) עיין במרכזי בגיטין סוף פרק המסביל סימן ת"כ. ושם הביא — כדעה הראשונה שבהג"ה — ששליח ראשון יכול לעשות שליח שני אם מוסר לו הקידושין שמוסר לו הבעל. כמ"ש דרפ"ג דקידושין מא א: ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח, וילפינן שם קדושין ונגרשין מדקדשא דויצאה והיתה (דברים כד ב). ואע"ג דלחמירין נספ"ו דגטין סו ב וישם כ"ט א, דאם אמר כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו, ואינם יכולים למסור השליחות לאחר, משום דמילי לא מימסרין לשליח, אפ"ה כאן יכול השליח הראשון לעשות שליח שני, משום דמסירת הקדושין הוי מעשה, כמו בגט — ששליח ראשון יכול לעשות שליח שני על נתינת הגט. ודוקא כתיבת הגט שאין נגמר עד כתיבת הגט, הוי מילי ואע"ג שעשאם שלוחים על הכל — גם על נתינת הגט — מ"מ שליחות הכתיבה הוי מילי ולא ממסרין לשליח. ועיין במרכזי בקידושין רפ"ב [סימן תקפ"ה בתג"ה. ושם הביא

4 שם כתב המחבר: ויש מי שאומר שאם העבד הוא שליח הולכה הוי ספק. ועמ"ש רבנו בס"ק ס"ז. וכאן בב"ש סק"ד כתב: וא"י למה פסק כאן עבד פסול ובסימן קמ"ה [צ"ל: קמ"א] הביא דעת הפוסקים, כשהוא שיה' הוי ספק גט וכן הוא בקדושין כמ"ש בב"י שם. ובערוך השלחן ס"ד כתב: והא דלא הביא דעה זו בסימן זה משום דרוב רבותינו חולקים בזה ולדינא העיקר כן ורק מפני חומר הנושא צריכין לחוש גם לדעה זו ורק מפני שדעתנו זו היא בגיטין דשם הוא סוגיית הש"ס לפיכך סמך רבינו הבי' אהתם וכי"מ מתגר"א סק"ד ומ"ש הבי"ש בסק"ד דהבי' כתב שם דהיה לקידושין ליחא שם ומ"מ הדין אמת כו', עכ"ל. ולולא דמיסתבא הייתי אומר דמ"ש הבי"ש: [וכן הוא בקדושין כמ"ש בב"י שם, כהנאו ולמ"ש הבי"ש: ואם עבר והביא (העבד את הגט) והיא אשתו כהן נפסלה מן הכהונה מספיקא וכן אם פשטה וקבלה קידושין חורשין לקידושין. עכ"ל. ופירש הבי"ש דמ"ש הבי"ש: [וכן פשטה וקבלה קידושין]. הכהנה היא שקבלה קידושין מעבד שהי' שליח הולכה. אולם כהנא הבי' היא: שאם קבלה קידושין אחרי שקבלה גט מעבד שהי' שליח

באר הגולה

פ משנה קדושין דף
כ' ע"א ואפי' יחד לו
אשה מ"מ אחריו
אמרוס קפיד וכן
מוכח בנדרים כן כתב
מהרש"ל.
צ הרמנ"ס שם פ"ז
וכתב ה"ה שם פשוט
ומבואר בהרבה מקומות
שכל שגינה שליה
שליחותו אין דבריו
קיימין וכו'.
ק שם בנדרים.
ר משנה שם דף כ"ח
ע"ב.
ש המדרכי שם בנדרים

ז האומר לשליח קדש לי אשה במקום פלוני וקידשה במקום אחר אינה מקודשת
(יט) ז וכן בכל מה ששינה שאם אמר לו לקדש סתם וקידשה על תנאי או שאמר
לו לקדשה על תנאי וקדשה סתם או ששינה בתנאי אינה מקודשת. ח האמר
לו קדשה לי ונחרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר מקודשת שאינו מקפיד
אלא מראה מקום הוא לו. ט והעושה שליח לקדש לו אשה פלונית והלך
השליח וקדשה לעצמו חרי זה מנהג רמאות ומה שעשה עשוי שאם לא קדשה במעות
המשלח ת (כ) אפילו אמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך לו (ונשעת קדושין לומר לה
הרי את מקודשת לי הרי זו מקודשת לשליח) (טור) א (כא) ודוקא שהאשה שמעה והבינה
יפה קודם קבלת הקדושין שאמר הרי את מקודשת לי ואם לא כן אדעתא דמה
שאמר לה בתחלה לקדשה לפלוני קבלת הקדושין ב אבל אם טעה השליח ואמר
מקודשת לי אין כאן בית מיוחד (כב) דהקדש בטעות לא הוי הקדש (כג) וסליחן
השליח לומר דטעה ג (כד) ויש מי שמחמיר להצריכה גמ. י דאם לא רצתה

ר"ז דל"כ הוי ליה כמו מקדשה בגמ'. ת טור מדברי התוס' שם בנדרים וכו' הר"ש שם בפסקיו וכו'. א שם בפסקיו
הר"ש. ב ג"ז שם. ג המדרכי שם בנדרים תשובת רבי יודיה. ד מעונול דרנן סתיל וכו' שם דף כ"ט ע"א.

ביאורי הגר"א

דלף המחמירים שם דוקא שלא תנשא לכתחילה
כו' צ"י ועיין ח"מ : (יט) וכן בכל כו'. עמ"י
קמ"ל סמ"ה ונקדושין מ"ח ז' הנ"ע כו' הנ"ע כו' :
(כ) אפי' כו' ובשעת כו'. תוס' שם ד"ה האומר כו'
והרמ"ש שם : (כא) ודוקא כו' אבל כו'. הרמ"ש
שם : (כב) דהקדש כו'. דקדושין מטעם הקדש
כמ"ש ז' ו' ו' ח' ונשעות לא כו' כמ"ש ברפ"ה

דלף המחמירים שם דוקא שלא תנשא לכתחילה
כו' צ"י ועיין ח"מ : (יט) וכן בכל כו'. עמ"י
קמ"ל סמ"ה ונקדושין מ"ח ז' הנ"ע כו' הנ"ע כו' :
(כ) אפי' כו' ובשעת כו'. תוס' שם ד"ה האומר כו'
והרמ"ש שם : (כא) ודוקא כו' אבל כו'. הרמ"ש
שם : (כב) דהקדש כו'. דקדושין מטעם הקדש
כמ"ש ז' ו' ו' ח' ונשעות לא כו' כמ"ש ברפ"ה

ברכת אליהו

לפלוני קבלה הקידושין אבל אם טעה השליח ואמר מקודשת
לי אין כאן בית מיוחד דהקדש בטעות לא הוי הקדש,
עכ"ל.
(כב) דקדושין מטעם הקדש כמ"ש בקדושין ב ב : ומאי
לישנא דרבנן (דחני האיש מקדש) דאסר לה אכ"ע כהקדש.
ושם ז א [מקשינן דבקידושין נפשוט קידושי בכולה דמיא
דהקדש. וע"ש ברש"י ותוס' ד"ה וניפשוט]. ובטעות לא
הוי הקדש כמ"ש ברפ"ה דנזיר ל ב : בש"א הקדש טעות
הקדש ובי"ה אומרים אינו הקדש. והלכה כבית הלל. ובפ"ג
דתרומות מ"ח תנן : המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר
מעשר ואמר תרומה, עולה ואמר שלמים, שלמים ואמר
עולה כו' לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוין. [ועיי"ש
בפירוש הר"ש].

(יט) עיין סימן קמ"א פמ"ה, לענין גט, ששליח ששינה
בשליחותו במה שאמר לו הוא או היא לא עשה כלום. והו"ה
לענין קידושין אם שינה השליח בשליחותו אינה מקודשת,
כדאיתא בקידושין מה ב : הכ"ע כגון שאמר לשלוחו הלויני
דינר של כסף ולך וקדש לי אשה פלונית והלך והלוח של
זהב מר סבר קפידא (הלכך אינה מקודשת) כו' הכ"ע כגון
שאמר היא לשלוחה צא וקבל לי קדושי מפלוני שאמר לי
התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב
מר סבר קפידא כו'. הרי, דאם הוי קפידא — הן מצד האיש
הן מצד האשה — ושינה השליח, לא הוי קידושין.
(כ) תנן בקידושין נח ב : האומר לחבירו צא וקדש לי אשה
פלונית והלך וקדשה לעצמו מקודשת לשני. ובתוס' שם
ד"ה האומר כו' וברא"ש שם פ"ג ס"א הקשו מה חידוש יש
כאן, פשיטא דכיון דקדשה לעצמו, מקודשת לו. ותרצו,
דמיירי שאמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך לו, ובשעת
קידושין אמר לה הרי את מקודשת לי, והייתי אומר ד,ל"י
לצורך משלחו, קאמר, קמ"ל דלא.
(כא) הרא"ש שם בקדושין פ"ג סא, וז"ל : ומיירי שהאשה
שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקידושין שאמר הרי את
מקודשת לי דאל"כ אדעתא דמה שאמר לה תחלה לקדשה

(כג) מהנ"ל בסק"ב : המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר כו',
דלא אמר כלום, דפמכ"נ עליו שאומר שטעה ויוצא לחולין.
(כד) דהשליח אינו נאמן לומר דטעה וחשב בשביל המשלח
דבריהם שכלב אינו דברים, כמ"ש בקידושין ז א. וא"ל
חליהמניה במנו דאי בעי מגרש — כמ"ש בבב"ב קלח א
דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן הואיל ובידו לגרשה,
הא אמרינן שם, "חוש לחי". [דבעל שאמר גרשתי את אשתי

(כא) הרא"ש שם בקדושין פ"ג סא, וז"ל : ומיירי שהאשה
שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקידושין שאמר הרי את
מקודשת לי דאל"כ אדעתא דמה שאמר לה תחלה לקדשה

והרא"ש. ועל דברי רבנו בסק"א צ"ב מה בא להוסיף על
דברי באה"ג ס"ק א ב.

גם בבאה"ג סק"ת צ"י לדברי התוס' והרא"ש, ורבינו רצה
להגיש שם מ"ש בהגיה : ובשעת כו', הוא מדברי התוס'

באר הגולה

ה לשון הרמב"ם
בפ"ט מהל"ב נתינת
דגור דף י"ב ע"ה
שליחיו ג"כ לעיל
סעיף א'.

ו מיתרל דרמ"ס.
ז מסקנת הגמ' סס.

האשה להתקדש למשלח וקידשה השליח לעצמו אינו נקרא רמאות. יא האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח ואינו יודע אם קידש לו אשה או לא קידש ה"ז בחזקת שקידש שחזקה שלוח עושה שליחותו והואיל ואין ידוע אינו אשה קדש לו ה"ז אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן שאם תאמר ישא זו שמא אמה קידש לו שלוחו או אחותה או בתה ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו היתה לה קרובה כגון אם או אחות וכיוצא בהן והיתה הקרובה א"א בשעה שעשה שליח ו אע"פ שנתגרשה קודם שימות השליח ה"ז מותר בה ואין אומרים שמא קידש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות. הגמ': (סו) וכן אם נלוו הקרובות ולאמרו

ביאורי הגר"א

(כה) וכן אם באו כו'. עתוס' דגטין ס"ד א' ד"ה אסור כו' ואפי' נזות כל הקרובות כו' והרמב"ם חולק עליהם ולאמר דמכין. לדיבורא דיהוה דע"ה ללחון נאסורין כו' והר"ן הכריע שם כדברי תוס' וז"ל כל שקרובות נתקדשו לאחרים מותר בה דלא היו מותרות ומתקדשות כמ"ס תוס' וז"ל וכן כו' וכ' ולאמרו כו' ר"ל

דהבעל אינו נלחן לוותר שגרשה כמ"ל שח"ס הסס דהוה כמנו נמקום עדים דלס איתא דגירשה קלף אית לה כמ"ס בפ"ג דכתובות ולכך זה בני נלחן מפני שגירשה לגרשה כמ"ס וער"ה פ"ג דקדושין ס"ה ודמיון תוקף שליה עושה שליחותו ומסתמל שארית ישראל כו' כמ"ס בפ"ג ועתא' ויימוני ס"ג ובמרכ"ל סס :

ברכת אליהו

הגמ': ולימא חזקה שליח עושה שליחותו (כיון דבעל נאמן דמסרה להאי ע"מ לגרש נימא שחזקה שהשליח עושה שליחותו — רש"י), דאמר ר"י האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם ומת שלוחו אסור בכל הנשים שבעולם חזקה שליח עושה שליחותו (שמא זו קרובת ארוסתו שקדש לו שלוחו היא — רש"י). ומתירצת הגמ': הני מילי לחומר אכל לקולא לא. ועתוי' שם ד"ה אסור כו', וז"ל: ואפילו באות כל הקרובות ואמרו שלא נתקדשו לא סמכינו אדיבורא בעלמא; וא"ת יתומה קטנה תיאסר לכל אדם שמא אביה קדשה לזה השליח, ונראה דקנסא בעלמא הוא דקנסינו ליה שצוה לקדש סתם ולא חשש על עצמו שלא יבא לידי תקלה אבל מן הדין מותר בכל הנשים דאין זה חזקה גמורה דאין בידו לקדש שמא לא תתמצה ועוד דאוליגן בטר רובא כו' עכ"ל. והרמב"ם [הובא שם בר"ן ובמ"מ בה' אישות פ"ט ה"ו] חולק על התוס', ואמר דכל אשה מותרת לינשא מפני שיש לה חזקת פנויה ואין חזקת שליח עושה שליחותו מוציאה מחזקת פנויה, ועוד חזקה על האב שאינו מקדש בתו ושותק לקלקל עליה שאילו קדשה ה"י מודיע לה ולאנשים הרבה. אבל הוא אסור בנשים שיש להן קרובות, לפי שאין החזקה של הקרובות שאינן באות לפגינו — מועלת לה. ואם הקרובות תבאנה ותאמרנה של נתקדשו יהי המשלח מותר בקרובותיה — לדעת הרמב"ם — דסמכינו אדיבורא דיהוה, דמ"א נאמן באיפורין. והר"ן הכריע שם כדברי תוס' שאין סומכין על הדיבור של הקרובות. וכתב הר"ן ומ"ס כל שהקרובות נתקדשו לאחרים, מותר בה, דאילו היו הקרובות כבר מקודשות לאחרים לא היו חוזרות ומתקדשות. וזה כמ"ס תוס', וז"ל: אבל לכל אדם אין לאסור לקדש ולחוש שמא זאת היא שקדשה השליח דאם איתא דנתקדשה לא היתה חוזרת ומתקדשת, עכ"ל. ורק כשהקרובות אמרו בדיבורא בעלמא, כתבו התוס' דלא סמכינו עלייהו, אבל בנתקדשו הקרובות, גם התוס' מותר

אינו נאמן וחוששין לדבריו ותהי' ספק מגורשת, כדאיתא לקמן סימן קנ"ב ס"א. ועט"ז סק"ג]. אבל עיין בהגה"מ בתשובות דשייכו ולהלכות אישות סימן ג ובמרדכי רפ"ג דקדושין. ושם הביאו את דעת הר"מ שכתב דנאמן. דמ"א נאמן היכא שבידו, כמ"ס פ"ג האשה רבה. [צ"ל: ר"פ האשה רבה. והוא ביבמות פה א.]. וה"נ בידו לגרשה כמ"ס בב"ב שם. ואע"ג דהבעל אינו נאמן לוותר שגרשה כמ"ס שאני התם דהוי כמיו במקום עדים, דאם איתא דגירשה, קלא אית לה, כמ"ס בפ"ג דכתובות כג א. ולפיכך אינו נאמן דמוכח דמשקר, ורק כשיע שני עדים שנתגרשה אמרינן שם דעבידי אינשי דמגרשי בצנעה. ולכך האומר זה בני נאמן להפקיעה מניקת יבם מפני שבידו לגרשה ולא תהי' זקוקה ליבום, כמ"ס. וער"ה פ"ג דקדושין ס"ה שכתב שם דנאמן לומר, "זה בני", אפילו במקום שמוחזק באחים, מפני שע"י אמירתו, "זה בני", אינו סותר לגמרי החזקה. ולפי זה גם בענייגו הרי האשה אינה בחזקת מקודשת לו, ונאמן לומר דטעה באמירתו, "לי". ועוד אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו ובחזקה שקדשה למשלח. ועוד מהשתא שארית ישראל כו' כמ"ס בפ"ג דקדושין מה ב. במעשה שהאיש אמר לתת בתו קטנה לקרובו ואשתו אמרה שיתננה לקרובה, ולבסוף הסכים האיש לתתה לקרובה, וכשעשו סעודה בא קרובו וקידשה. ואמר שם אביי דלא חיישינן שמא נתמצה האב בקידושי קרובו, דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב (צפניה ג, יג), ולכן לא חיישינן שמא חזר בו מדבריו. וה"ה הכא כיון שנתמצה מקודם להתקדש למשלח, לא חיישינן שמא חזרה בה ונתמצה להתקדש לשליח. [וע"ל סימן מ"ה סק"ב].

(כה) אמרינן בניסין ס"א דאם בעל אמר שמסר את הגט לשליח לשם גירושין למסור לאשה, והשליח אומר ג"כ כך, והאשה אומרת שהשליח נתן לה הגט ואבד אינה נאמנת. ומקשה

באר הגולה

ח נ"ז שם ונלמד
מתנה דע"ט ע"א.
ס כיומור דר' יוחנן
לומר אתי דנור ומנטל
דנור שם ד' נ"ט
ע"א.
י רנ"ס וטור כלמך
מתנה דלעיל.

לא נתקדשו ועמדו ונשאו מותר נאסר זו דהא דלא לא נתקדשו הקרנות (הר"ן פרק המקנל ריב"ש
סימן פ"ג) (כו) י"א דהיינו אם נזה לקדש אשה פלונית ומת השליח נאסר מיד בקרנותיה מטעם
חזקה שלית עשה שליחותו (תוס' פרק המקנל) (כו) ויש חולקין נזה. יב ח (כח) העושה
שלוח לקדש לו אשה פלונית וחלך וקידשה לו וקידש המשלח בעצמו לאמה או לבתה
או לאחותה ואין ידוע אי זו מהן נתקדשה ראשונה שתייהן צריכות גם ואסורות
עליהן. יג ס עשה שליח וביטל השליחות קודם הקדושין חרי הוא בטלי ואם
אין ידוע אם בטל השליחות קודם או אחר הקדושין חרי זו ספק מקודשת.

ביאורי הגר"א

שליחותו אצל תוס' הכ"ל פי' משום קנסא כמ"ש ולא
כו' ונראה דקנסא כו' לפי' כה"ג מותר ליתל למוקנסיה
ועצ"ן שם נ"ס רמב"ן שתי' קושיית תוס' אצל הר"ן
הכריע כדברי תוס' ע"ש ועצ"ן שחולק על הר"ן וכו'
שאף לתוס' כה"ג מדינא אסור ע"ש: (כח) העושה
כו'. כמ"ש בקדושין ע"ש צ' שנתן רשות כו' וכמ"ש ג"כ

פ"י נאמרו לא מהני וצריך עמדו ונישאו: (כו) י"א
דה"ה כו'. ריב"ש סי' פ"ג ולמד מהכ"ל נש"ע:
(כז) וי"ח בזה. ד"מ כ' דהיינו דוקא להרמב"ן שהביא
הר"ן שם והמיינו שז' שמה שאסור בכל הנשים שבעולם
לאו משום קנסא אלא מדינא דאי משום קנסא מאי ס"ד
דגמ' שם דאף לקולא ועוד מאי מוכח מהא דחזקה שלית עשה

ברכת אליהו

ועצ"ן שם בשם רמב"ן שתיין קושיית תוס' [כנ"ל בסק"ה].
אבל הר"ן הכריע בדברי תוס' ע"ש. ועצ"ן סב"ן שחולק
על הר"ן, וכתב שאף לתוס' כה"ג מדינא אסור ע"ש [שכתב
דרכ כשצוה לקדש סתם אשה כתבו תוס' דמדינא מותר,
דצריכים ללכת בחר רובא, וגם חזקה שלית עושה שליחותו
אינה חזקה בזה, כי אין ביד השליח לקדש, שמה לא תתירצה
האשה ולכן לא ה"י ראוי לאסור כל הנשים עליו אם לא
מטעם קנס, משא"כ כשצוה לקדש אשה פלונית, מן הדין
אסור בקרובותיה דכאן לא שייך למיזל בתר רובא ובוודאי
אמרינן חזקה שלית עושה שליחותו וקדש אותה. ועכ"פ
מפני הספק נאסרו קרובותיה מדינא].¹

(כח) כמ"ש בקידושין ע"ב ב: כי שנתן רשות לשלוחו
לקדש את בתו והלך הוא וקדשה אם שלו קדמו קידושיו
קידושין ואם של שלוחו קדמו קידושיו קידושין ואם אינו
ידוע שניהם נותנים גט כו'. וחזינו דאפילו אם המשלח
מחזר הדבר לעשות הדבר ע"י עצמו, אפ"ה כ"ו שלא בטל
השליחות בפירוש, לא בטלה השליחות, ואם קדמו קידושי
השליח, הקידושין קיימין. וכמ"ש ג"כ בפסח בפס"ט דפסחים
צ"ב ב במשנה: חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחר צא ובקש
(האבוד — רש"י) ושחוט עלינו והלך ומצא ושחט והם
לקחו ושחטו אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והם
אוכלין עמו משלו ואם שלהן נשחט ראשון הם אוכלין
משלהן והוא אוכל משלו ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט
ראשון כו' ושלחן יצא לבית השריפה. אלמא, היכא דשלו
נשחט ראשון — אעפ"י שקדמה לקיחתו לשחיטתו — תנאי
הו אוכלין עמו ושלחן יצא לבית השריפה, ולא אמרינן
דע"י לקיחתו בטלו השליחות. וכל זמן שלא בטלו השליחות
בפירוש, השליחות קיימת. — מרדכי רפ"ד דגיטין סימן
שס"ו.

בה. וי"ש בהג"ה: וכן כו' ועמדו ונשאו מותר באשה זו
כו'. וזה כדעת התוס' והר"ן, דאמירה בעלמא לא מהני, ורק
אם עמדו ונשאו מותר באשה זו, כנ"ל. ומ"ש: „ואמרו לא
נתקדשנו", לא דבעינו אמירה, דכיון שעמדו ונישאו לא בעינו
אמירה, אלא ר"ל אפילו באמירה, לא מהני, וצריך עמדו
ונישאו.

(כו) כ"כ הריב"ש בסימן פ"ב ולמד מהכ"ל בשו"ע שהאומר
לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח ה"ו אסור בכל אשה
שיש לה קרובות, דחזקה שלית עושה שליחותו ושמה קידש
אחת מקרובותיה, והו"ה אם עשה שליח לקדש לו אשה
פלונית ומת השליח, ה"ו אסור בקרובותיה, מטעם אותה חזקה
דשליח עושה שליחותו. [וע"ל ס"ק כ"ו].

(כז) בר"ם סק"ה כתב דהא דכתב הריב"ש הג"ל בסק"ו
דגם בצוה לקדש אשה פלונית ומת השליח, נאסר בקרובותיה,
היינו דדוקא להרמב"ן שכתבא הר"ן כניסין סד א והמ"מ
הנ"ל בסק"ה, שז' שמה שאסור בכל הנשים שבעולם לאו
משום קנסא, אלא מדינא. דאי משום קנסא מאי ס"ד דגמ'
שם דאף לקולא אמרינן חזקה שלית עושה שליחותו. ועוד
מאי מוכח מהא, דחזקה שלית עושה שליחותו, הלא זה
שאסור הוא קנסא שלא חשש על עצמו, וצוה לקדש סתם.
ולכן סובר הרמב"ן דמדינא אסור בכל הנשים, ולא
סמכינו אחזקה קרובות שאינן בפנינו. ולשיטת הרמב"ן גם
כשצוה לקדש אשה פלונית אסור מדינא בקרובותיה. אבל
תוס' הנ"ל בסק"ה פירשו זהא דאסור בכל הנשים, הוא
משום קנסא כמ"ש: וא"ת כו' ונראה דקנסא כו'. לפי'ן
כה"ג [שצוה לקדש אשה פלונית], מותר בקרובותיה דליכא
למיקנפיה. דרך כשצוה לקדש אשה סתם שייך דמיקנפיה
דלא חשש על עצמו, שלא יבא לידי תקלה, ולא כשצוה
לקדש אשה פלונית. וזהו שיטת היש חולקין שכתב בהג"ה.

רובא. וטעם זה דשמה לא תתירצה שייך גם בצוה לקדש אשה
פלונית. אח"כ ראיתי שכע"ז זה כתב במשנה למלך בתי' אישות
פ"ט ה"ו ובקצור השלחן כאן סעיף מ"ב.

ד ובדעת הרמ"א ג"ל, דס"ל לא כמ"ש הח"מ דלתוס' מדינא
מותר בצירוף שאינה חזקה מותרה ודאולינן בתר רובא. אלא
דס"ל דלתוס' כל סעם לחזר סגי שיהא מותרת. והיינו דטעמא
שמה לא תתירצה סגי שיהא מותר, בלי הסעם דאולינן בתר

באר הגולה

כ מרדכי פ"ד הנטין
גס רבנו שמה
דשי"ך ניה תקנה
ענוות וממזרות ושכן
הוא שם גירושלמי.
ל ג"ו מזכיר הרמ"ם
שם פ"ט מהירושלמי
(ריש פירקין) וכתב
ה"ה ומפרט רבנו
הוחזק כשעשאו שליח בעדים ונזכר דבריו שהשליח הזה הוידע לאלה שהיה שליח שליח פלוני ואם היה מנוי בעדים היה מוכתה על השליחות וזוהי קדושין וכו'.

יד (כט) אין לבטל אלא בפני השליח עצמו (ל) ואם בטלו שלא בפניו מבוטל. מו (לא) לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קדשתי והיא אומרת לראשון מ הב' כאומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתי שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו היא כאומרת לראשון קדשתי והוא אומר לא קדשתיך אמרה איני יודעת חזקה לשני הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קדשתי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון (לב) (ואפ"ה השני אסור בקרובותיה) (המ"ח גס הר"ח) אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונם. הט"ז (לג) ויש חולקין

ביאורי הגר"א

נפקה נספ"ט דפסחים מרדכי: (כט) אין לבטל כו'. ענה"ג וע' נטין ל"ג ח': (ל) ואם כו'. כנה"ש ת"ר בטלו כו' ושם ב' אר"י הלכה כו': (לא) לא הוחזק כו'. תוספתא וירושלמי רפ"ג והזיהה הרמב"ם בהשגות והרשב"א והר"ן: (לב) ואפ"ה השני כו'. דהא שויה עליה חתיכה דאיסורא כח"ש נחתני" ס"ה

כרבת אליהו

שקדשה לעצמו, כח"ש במתני' בקידושין סה א: האומר קדשתך והיא אומרת לא קדשתי הוא אסור בקרובותיה (דשוינתו עליה חתיכה דאיסורא בהוראתו — רש"י). והג"מ בתשובות להלכות אישות ס"ג והגמ"ר בקידושין סימן תקמ"ח בשם הר"מ ב' דורא כח"ג אסור בקרובותיה. אלא דהירושלמי הג"ל בסק"א האומר, "חזקה לראשון", מיירי דהרר ביה ואמר כפבור הייתי שקדשתי לעצמי ועכשיו נזכרתי שקדשתי למשלח דמותר בקרובותיה, דחזקה שליח עושה שליחותו. וז"ל בהג"ה: מיהו אם אח"כ בוי, [ועיין בח"מ סק"א וסקל"ד וב"ש סקל"ה וסקל"ח].

(לג) דברי המחבר הם כלשון הרמב"ם פ"ט מאישות ה"ח. ומ"ש בהג"ה: וי"ח זה כתב מרדכי הרא"ש כפ"ג דקידושין סימן יג, וז"ל: כתב הרמב"ם ב' ואינם מובנים לי דבריו דבהי דהוחזק השליח בעדים היאך התקדש לראשון הרי הוא עומד וצווח אע"פ שמגני שליח בפני עדים חזרתי בי משליחותו ולעצמי קדשתי וברישא גמי למה מותר המשלח בקרובותיה הרי הוא אומר שעשאו שליח וגם האשה אומרת שנתקדשה לו ומאי נפקא מינה במה שלא הוחזק בעדים הרי הודה שעשאו שליח, עכ"ל. והעתיקו המזר. ועמ"ס סקל"ג וב"ש סקל"ז.⁹ וערי"ן רפ"ג דקידושין. ושם כתב דהרמב"ם מפרש דמ"ש בירושלמי הג"ל בסק"א: "לא הוחזק בעדים", היינו שהשליחות לא היתה בפני עדים, וזה לשיטת הרמב"ם שמינוי השליחות ל"צ עדים. והראב"ד מפרש שהיו עדים במינוי השליחות רק שלא נתפרסם השליחות במקום האשה.

מקודשת לראשון. אם כנתנו שהראשון מותר בקרובותיה, הא בסמוך כתב אפילו בלא הוחזק בעדים הראשון אסור בקרובותיה. ואם כנתנו דאף השני אסור בקרובותיה, הא אף לדעה קמיתא כתב הרמ"א שהשני אסור בקרובותיה. ויתכן שכונת רבנו היא, שהיות והטור העתיק את דברי הרא"ש, לכן חזר והביא הרמ"א מלשוננו, אע"פ שכבר כתב מקודם שהשני אסור בקרובותיה. ועיין בערוך השלחן כאן סעיפים מ"ח, מ"ח, ובחזקת סימן מ"ח סי"ק א. ב.

(כט) ענה"ג סק"ב. ותוכן דבריו הוא שכ"כ במרדכי בפ"ד דגיטין. וטעמו דכי היכא דבגירושין אין לבטל אלא בפני השליח משום תקנת ממזרות ועגונות, כמו"כ שייך האי טעמא בקדושין. דלפעמים יגיעו הקידושין לידה לאחר שביטלו, והיא סבורה שלא ביטלו והיא מתענגת. או שמא יגיעו הקידושין לידה קודם שביטלו, והיא סברה שביטלו קודם, ואתי לירי ממזרות. וכתב שם שכ"ה בירושלמי רפ"ד דגיטין. ועיין בגיטין לג א.

(ל) כמח"ש בגיטין לג א לענין גט: ת"ר בטלו (שלא בפני השליח) מבוטל דברי רבי, רשב"ג אומר אינו יכול לא לבטלו ולא להוסיף על תנאו כו'. ושם עמוד ב: אר"י הלכה כרבי.

(לא) תוספתא וירושלמי רפ"ג דקידושין והביאה הראב"ד בהשגות כה' אישות פ"ט הי"ח והרשב"א והר"ן רפ"ג דקידושין. וז"ל הירושלמי: לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קדשתי והיא אומרת לראשון, השני כאומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתי (שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו) — קרבן עדה ופני משה) והיא כאומרת לראשון קדשתי והוא אומר לא קדשתך; אמרה איני יודעת חזקה לשני; הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קדשתי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון; אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונם. [ועיין מ"ש בס"ק ט, לג].

(לב) דהא שויה עליה חתיכה דאיסורא. כיון שאומר השני

8 נראה דכונת רבנו בזה, דבגיטין שם אמרו לענין ביטול גט טעמא דעגונות וממזרות בגוני אחינא, והנהו טעמי לא שייך בקידושין. ולכן הרמב"ם והטור לא הביאו זין זה דצריך לבטל שליחות דקידושין בפני השליח. ומ"מ סוכר המרדכי דגם בקידושין הדין כן, ולדינא לא מצינו שהבבלי חולק בזה על הירושלמי, ולכן יש לחוש גם בקידושין לפי טעמי דירושלמי. ולכן הביא המחבר דין זה.

9 הח"מ והב"ש הקשו מה כונת הרמ"א במ"ש שאינה

באר הגולה

• (הנהגות מרדכי נסח
תשנ"ח מהר"ם).
א משנה קדושין דף
מ"א ע"א.
ב מיתרל דרז יוסף
וכללנא בתרל.
ג שם בנחל דחיי"ה
שחל ירלה דרז תנונה
זה ותתנ"ה עליו
ורחמנא חור וחסנת
לרעך כחור חלל אשה
ככל דהו יחל לה
כדחור ריש לקיש טז
למיתנ טז דו וכו'.
ד לשון הרמב"ם נפ"ג
וכ' ה"ה חלו דברים

לחף אם הוחזק השליחות ואם השליח חומר שחזר משליחותו אינה מקודשת לראשון וכן אם לא
הוחזק השליחות והמשלח חומר שעשאו שליח הוא אסור בקרובותיה (טור נסח הרמ"ם) מיהו אם
לח"כ חזר השליח וחומר סבור הייתי שקדשתי לעצמי ונזכרתי שקדשתי לשולחי יש לסמוך לסברת
הראשונה (הנהגות מרדכי דקדושין נסח תש"ו מהר"ם) (לד) שליח שאמר קדשתי למשלח והיא
חומרת לא קדשתי המשלח אסור בקרובותיה ע"פ השליח*.

לו כל דיני שליחות לאשה. ובו י"ב סעיפים

א האשה יכולה לעשות שליח לקבל קידושה בומצוה שתתקדש על ידי עצמה
אם תוכל אבל איסור ליכא כמו שיש ג באיש ד (א) ואומר האיש לשליח הרי פלונית
ששלחה אותך מקודשת לי (ב) והשליח אומר קדשתיה לך ואם אמר הן דיו ואפילו
שתק (ג) אם היו עסוקין באותו ענין ונתן לשליח ולא פירש ולא אמר דבר דיו
(ד) ואם מקדשה בשמור אינו כותבו אלא מדעת השליח (ה) ה ויש מי שאומר שאינו

פשוט ומוסכמים הן מנ"ש דין השטר. ה ה"ה שם נסח הרמב"ן.

ביאורי הגר"א

לו (א) ואומר האיש כו'. כמש"ש ט' ח' נלז נתך
מקודשת כו'. וערומים: (ב) והשליח אומר כו'.
חומרל ענלמל וכמש"ו ופ"י שחק וכמש"ש י"ב פ"י
נפקדון אם חומר נשעת מתן מעות התקדשי חלל חומרתה
וה"ה נשליח: (ג) אם היו כו'. כמו נדירה וכח"ל
ר"ס כ"ז: (ד) ואם מקדשה כו'. דידו כידה:
(ה) ויש מי כו'. כמש"ש ט' ז' צעיקן דעת מוקנה וכמו

דנריו והעתיקו הטור ועמ"ח ונ"ש וער"ן רפ"ג:
(לד) שליח שאמר כו'. דחוקה שליח עושה שליחותו
וכמש"ש נס"ח ונ"ש נכה"ג ונשטין ס"ד ח' צעל חומר
נפקדון כו' וק"ל כר"ם חף שהצעל מכחישו וחף ר"ה
ל"פ חלל נשניה צעיר אחת כמ"ש תוס' שם מיעמל
דאם חיתל לדידה כו' ונלמן להולילה מחזקת אחת ח"ש
כ"ש כחן רינ"ש ס' פ"ג:

ברכת אליהו

פלונית מקודשת לי. וסיים שם: וכן בכל הדברים כולן של
קידושין דין האיש עם האשה כדין שליח עם שליח או עם
האב, עכ"ל. וזה כמ"ש.

(ב, ג) מ"ש: „השליח אומר קדשתיה" אינו אלא חומרא
בעלמא שיאמר השליח כן, להראות שלא חזר בו משליחותו,
אבל אמירה זו אינה מעכבת, וכמש"ש: ואפילו שתק. וכמש"ש
בקידושין יב ב אפילו נפקדון, שאם אמר לה כנסי סלע זו
נפקדון וחזר ואמר לה בשעת מתן מעות התקדשי אי"צ
אמירתה, והיא מקודשת. וה"ה בשליח, אי"צ שיאמר השליח
קדשתיה לך או הן, וסגי בשתיקה. וזוה לא כדברי הב"ח
שכתב דמ"ש: „ואפילו שתק" קאי אדבתריה: אם היו עסוקים
באותו ענין. דהיינו בעסוקים באותו ענין סגי אם המקדש
שתק, אבל השליח צריך בכל גווני להשיב עכ"פ הן. וליתא
דמ"ש: ואפילו שתק קאי אדלקמיה דאפילו בלא עסוקים
באותו ענין מהני אם שתק השליח. ומ"ש: אם היו עסוקים
באותו ענין, הוא מילתא באפי נפשיה דבעסוקים באותו ענין
לא בעינן לא אמירת המקדש ולא אמירת השליח, כמו
בדידה בנ"ל ר"ס כ"ז. [ועיין ט"ז סק"ב וח"מ סק"ד וב"ש
סק"ב].

(ד) דידו בידה. וכיון שכותבו מדעת השליח, הוי כאילו כותבו
מדעת האשה, ששלוחו של אדם כמותו. [וכ"ש דאם כותב
מדעת האשה דסגי. ועיין ח"מ סק"ה וב"ש סק"ג].

(ה) כמ"ש בקידושין ט ב דלכן בעינן בקידושין שיכתוב
מדעת האשה, דילפינן מהקישא דויצאה והיתה מה יציאה

ועמ"ש בסק"ט. והר"ן הסביר שם ההבדל בין הוחזק בעדים
ללא הוחזק בעדים: דבהוחזק בעדים, היא סומכת על
השליחות, ומש"ה כשאמרה איני יודעת חוששת לראשון,
ומיהו כיון שהראשון לא ה"י כאן והשני כאן חוששין אף
לשני. אבל אם לא הוחזק בעדים, מסתמא אין האשה רוצה
להתקדש לראשון, כיון שאינו כאן, ואין שליחותו מוחזק,
ומש"ה כשאמרה איני יודעת חזקה לשני.

(לד) דחוקה שליח עושה שליחותו, וכמש"ש בפ"א שאפילו
אם מת השליח אסור המשלח בקרובותיה משום דחוקה שליח
עושה שליחותו, וב"ש בכה"ג — שהשליח אומר שעשה
שליחותו וקידשה למשלח — שאסור המשלח בקרובותיה.
ואע"פ שהוא מכחישתו, ואומרת לא קדשתי, בכ"ז השליח
נאמן. כמ"ש בגיטין פד א: בעל אומר לפקדון ושליש אומר
לגירושין מי נאמן ר"ה אומר בעל נאמן ורב חסדא אומר שליש
נאמן. וק"ל כרב חסדא, אף שהבעל מכחישו. ואף רב הונא
לא פליג אלא בשניהם בעיר אחת — כמ"ש תוס' שם ד"ה
בעל נאמן — מטעמא דאם איתא דלגירושין יתביה ניהליה,
לדידה הוי יתיב לה ניהלה, אבל בלא"ה השליש נאמן
להוציאה מחזקת אחת איש. כ"ש כאן דנאמן השליח — לענין
לאסור את המשלח בקרובותיה. — ריב"ש פ"מ פ"ב.

(א) כמ"ש בקידושין ט א — לענין קידושי אשה ע"י אביה
— בתך מקודשת לי. וערמב"ם בה' אישות פ"ג הי"ח שאחרי
שכתב דין זה כתב: וכן המקדש ע"י האב אומר לו הרי בתך

באר הגולה

ס ומחלה דרב ע"מ
ומחלה דרב ע"מ
כ"ג ע"ל ומעשה דה'
כ"ס ע"ל ומעשה דה'
כ"ע
פ כן פ' הר"ש ע"ס
ומחלה דרב ע"מ
ס ומחלה דרב ע"מ
שע"מ ע"ל והיא
נכרית להיות שליח
וכו' אעפ"י שנתע
לה דה"ל ופי' ר"י
לשונותיו אפילו קבלה
סתם וכו'.

ברחוקים אבל אם קידשה השליח לאב וקדשה היא בעצמה לבן או לאח שניהם
נותנין גט ואסורה לשניהם. ח אשה נעשית שליח לחברתה לקבל קדושין
אע"פ שנעשית לה צרה שמקדש לשתייהן ע (יא) ויש מי שאומר שאפילו אם כשאסרה
לה קבלי גם בשבילי לא השיבה הן אלא שתקה וקבלה סתם מסתמא גם בשבילה
קיבלה. ט פ אשה שהיא שליח לקבל קדושין לחברתה וכשנתן הקדושין
אמר לה ואת גמי או וכן את שתייהן מקודשות אבל ואם לא אמר לה
אלא ואת הרי זו שקיבלה הקדושין ספק מקודשת שמא לא נתכוון אלא
לראות מה בלבה וכאלו אמר לה ואת מה תאמרי בדבר זה ולפיכך קיבלה הקדושין
היא שהרי זה עדיין שואלה לראות מה בלבה. י צ"ש מי שאומר שאין תאב
יכול לעשות שליח לקדש בתו בוגרת ק (יג) וחלקו עליו. יא ר (יד) מי שקיבל
קידושין לבתו בוגרת ולא עשאתו שליח י"מ שאומר (יא) שצריכה גט מספק.

פ רמז"ס ע"ס נפ"ד ומע"ל דרב פפא ומחלה דרב ע"מ
ולדברי הכל אם נתן כסף לשתייהן מקודשות נדלות. צ טור נכס הרש"ל וכו' נכס נשוא
הקדושין מתקדשת דומיא דקטנה. ק ע"ס נכס חזון הר"ש וכו' נכס נשואה כלל ל"ה וכתב שד"ם
היא לא חזונה דומתה נחלמוד וכו' ע"ס נכס נשואה. ר ע"ס נכס נשואה.

ביאורי הגר"א

(יא) ויש מי כו'. כפי' השני שנתוס' ע"ס ד"ה אפילו
וכמו שפ' הר"ש דנריס ע"ס: (יב) אשה כו'.
ע"כ ור"ש ע"ס דל"ל לומר שנתן לשניהם דולח
מקודשות אלא כה"ג והן פי' להיפך שקידשה ואל

ברכת אלהיו

אלא מיירי בכה"ג שנתן לה שתי פרוטות. והרמב"ם בה'
אישות פ"ד ה"ב מפרש שנתן לאשה כסף קידושין בעד
חבירתה מדעת חבירתה, ואמר לאשה — שהיא שליח לקבל
קידושין לחברתה — כשנתן לה ב' פרוטות, ואת", והספק
הוא אם גם האשה שקיבלה הקידושין מקודשת או לא.
והר"ן והרא"ש פירשו להיפך שקידשה [לאשה שקבלה
הקידושין] וא"ל לחברתה: "ואת" והספק הוא אם יש יד
לקידושין וגם חברתה מקודשת או לא. ופי' הרמב"ם נכון
יותר דלפירוש הר"ן והרא"ש צ"ל שחבירתה עשתה שליח
דאל"כ, פשיטא שחברתה אינה מקודשת בנתינת הכסף
לשניה, וא"כ הוי ידים מוכיחות.³
(יג) כמ"ש בקידושין נא פ פד כ.³
(יד) ע"כ סק"ז, וז"ל: דחיישין שמא נתרצה לקדושי
אביה אע"ג שמא נתרצה הבן לא אמרינן מ"מ איהי ניהא
בכל דהו כ"כ הרא"ש בתשובה כלל ל"ה. ולכאורה קשה הא
קיי"ל שמא נתרצה האב לא חיישין כמ"ש בסי' אח"ז ובסוף
קידושין מבואר האב נמי ניהא בכל דהו לקדש את בתו,
עכ"ל. [ועי' סק"א].

(יא) איתא בקידושין נב א: ושמע מינה אשה נעשית שליח
לחבירתה (לקבל קידושין) ואפילו במקום שנעשה לה צרה.
ודברי היש מי שאומר הם כפירוש השני שבתוס' שם ד"ה
אפילו, שכתבו דהחידוש הוא אפילו היכא דקיבלה הקידושין
מסתמא. וכמו שפירש הרא"ש דבריהם, ע"כ בפ"ב סכ"ן,
וז"ל: הכי פירושו כשקבלה סתם אמרו לה קבלי בשביל
כולנו והיא לא אמרה כן אקבל גם בשבילכם אלא שתקה
וקבלה סתם וקמ"ל דכיון שקבלה בסתם ולא אמרה בפירוש
איני רוצה לעשות שליחותכם מסתמא בשביל כולם קבלה
ואע"פ שנעשו לה צרות, עכ"ל.
(יב) איתא בנדרים ו ב: בעי רב פפא יש יד לקידושין או
לא היכי דמי אילימא דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי
ואמר לחבירתה ואת גמי פשיטא היינו קידושין עצמן אלא
כגון דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי ואמר לה לחבירתה
ואת מי אמרינן ואת גמי אמר לה לחבירתה ותפסי בה
קידושין לחבירתה או דילמא ואת חזאי. וע"כ ורא"ש שם
שכתבו דאי אפשר לומר דמיירי בשנתן לשתייהן לכל אחת
פרוטה, דודאי בכה"ג שתייהן מקודשות דקדושין עצמן הן.

רמא עליה. ומפורש כאן, דאב יכול להיות שליח בשביל בתו
בוגרת לקבל קידושה. ונראה דיש ראי' מסוגיות הללו, דאפילו
לכתחילה יכול האב להיות שליח קידושין בשביל בתו בוגרת.
דלחילה, למה צריכה הגמרא לומר — דלכן בסתם אין הבוגרות
בכלל — משום דזו מצוה דלא רמא עליה, נ"מ, משום דאסור
לכתחילה שיהא האב שליח קידושין בשביל בתו בוגרת. ומדלא
אמרינן הכי, שמ דאפילו לכתחילה מותר שיהא האב שליח
קידושין בשביל בתו הבוגרת. ועיין בב"ח ובסי' סק"ג ובכ"ש
סק"ז.

2 נראה דכונת רבנו לומר דא"כ — שחבירתה עשתה שליח
הוי ידים מוכיחות גמורות, ואפילו לא אמר: "גמלי", ג"כ
הוי קידושין ודאי. ועיין לעיל בסיומן כ"ז ס"ק כב, כג, כד. אח"כ
ראיתי בספר "שלמי נדרים" (וילנא תרמ"א) על נדרים ב"ב
ו ב שהסיב דברי רבנו לכוונה אחרת ע"ש, והנלע"ד כתבתי.
3 בקידושין שם מוקמי הגמ', דהמשנה — דהמקדש את
בתו סתם אין הבוגרות בכלל — מיירי דשויחיה שליח לאב
לקבל קידושה, ובסתם אין הבוגרות בכלל, דלא שביק איניש
מצוה דרמא עליה (לקדש את בתו הקטנה) ועבד מצוה דלא

באר הגולה

ש ה"ה נפ"ט נסס
מ"כ מהל' דלחור רב
אין האשה עושה שליח
לקבל גטה וכו' גיטין
דס"ג ע"ג.
א ל' הרמז"ס נפ"ג
מהל' ממשנה קדושין
דף מ"א ע"א וכפירוש
רש"י שם.
ב ממשנה כתובות דף
מ"ו ע"ג.
ג כן משמע נכמה לזכותי פ"נ דקדושין אלא אם ילדה אשתך נקנה וכו' ממשנה שם דף ס"ב ע"א.
ד ממשנה יבמות דף ק"ג ע"ג.

יב ש (טו) אין האשה עושה שליח לקבל קדושין מיד שליח בעלת: (מיהו אם עשתה
הוי ספק מקודשת (נ"י) וע"ל סימן קמ"א סעיף א' גזי גט).

לז כל דיני קדושי קטנה. ובו כ"ז סעיפים

א א (א) האב מקדש את בתו (ב) שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה וכן כשהיא נערה
רשותה בידו (ג) וקידושיה לאביה ב וכן הוא זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובכתובתה
(ד) אם נתאלמנה אי נתגרשה מן הארוסין הוא זכאי בכל (ה) עד שתבגר לפיכך
מקבל האב קידושי בתו ג (ו) מיום שתולד עד שתבגר ואפילו היתה דחרשת או
מ"ו ע"ג. ג כן משמע נכמה לזכותי פ"נ דקדושין אלא אם ילדה אשתך נקנה וכו' ממשנה שם דף ס"ב ע"א.
ד ממשנה יבמות דף ק"ג ע"ג.

ביאורי הגר"א

לז (א) האב כו'. רפ"ז מ"א א' וערש"י שם ד"ה
כשהיא נערה כו' וכתש"ס בנותני' ס"ד א' :
(ב) שלא לדעתה. ט' א' וערש"י : (ג) וקדושי'
כו'. שם נ' ז' וכתובות מ"ו ז' : (ד) אם נתאלמנה
כו'. כתובות מ"ו ז' : (ה) עד שתבגר. כתש"ס
נפ"ג : (ו) מיום שתולד. ירושלמי פ"ג אמתני'

שקיבל כו'. ענ"ש : (טו) אין כו' מיהו כו'.
דמסקנא שם דספיקא הוי כמש"ש כי (היכל) [היכי]
דמסקנ' כו' שם וסובר משום פלוגתא דרב ור"ח אצל
כל הפוסקים מפרשים משום שלל תורה שליוות וכוננו'
נר"ם קמ"א ומ"מ כתנ הרצ כלן שהול ספק משום דהול
פלוגתא דרנולתא אס ה' כרז לו כר"ס :

ברכת אליהו

ו"ל : וכ"ש כשהיא קטנה אם קיבל קידושין מקודשת והא
דנקט נערה אורח ארעא אשמועינן דקטנה לכתחילה לא
כדמפרש בגמרא, עכ"ל. והא דכתב רש"י : ,וכ"ש כשהיא
קטנה", הוא כמש"ש במתני' פד א : קדשתי את בתי קדשתיה
וגרשתיה (קבלתי את גיטה — רש"י) כשהיא קטנה והרי היא
קטנה נאמן כו'. ור"ש המחבר דהאב מקדש את בתו כל זמן
שהיא קטנה וכן כשהיא נערה כו'.

(ב) בקידושין פ א : כתב לו על הגייר כו' בתך מקודשת
לי כו' בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מקודשת מדעתו והוא
שלא בגרה ; כתב לה כו' הרי את מקודשת לי כו' מקודשת בין
ע"י אביה בין ע"י עצמה מדעתה והוא שבגרה (שהיא אמרה לו
לקבל והא דבעינן דעתא דידה והוא שבגרה — רש"י). ועפ"י
ומש"ש. ושם מבואר דהא שהיא מתקדשת גם ע"י עצמה, היינו
בתורת שליח-קבלה של האב או דא"ל צאי וקבלי כו' דרך
הוא יכול לקדש את בתו, ולכן בעינן רק דעתו ולא דעתה.

(ג) בקידושין ג ב וכתובות מז ב : האב זכאי בבתו בקידושיה
בכסף בשטר ובביאה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה. וילפינן
שם מקראי דכסף קידושין שלו. נוכח הב"י : ואעפ"י
שמציאתה ומעשה ידיה אינם ענין לקידושין כתבם רבינו
משום דבדחא מחתא מיתנו. ולכן כתבם גם המחבר כאן.
והב"ח כתב דנקט לה משום כסף קידושין שיותר מפורטה,
דגם זה של האב דלא גרע ממציאתה ומעשה ידיה].

(ד) כתובות מז ב : המאוס את בתו וגרשה אירסה
ונתארמלה כתובתה שלו. [וע"ל סק"א].

(ה) כמ"ש בפ"ב דמשבגרה אין לאביה רשות בה. ועמ"ש
ס"ק ח, ט.

(ו) ירושלמי דקידושין פ"ג ה"ה — אמתני' : אם ילדה אשתך
נקבה הרי זו מקודשת לי אינה מקודשת (דהו"ל דברים שלא

שהביא דין זה ממה שמ"כ שאלת כו' — כתב שם : גבי
קידושין גמי חולצת וכו' עכ"ל. ועיין בב"ש סק"ח שהקשה

(טו) איתא בגיטין סג ב : אמר רב אין האשה עושה שליח
לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה. ור' חנינא אמר אשה עושה
שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה. ואמרין התם אחד
לישנא דטעמיה דרב משום בזיון דבעל (כסבור קלותי בעיניה
שאינה מקבלתו בעצמה — רש"י). וטעם זה שייך גם
בקידושין. ומביאה שם הגמ' עובדא שאחד שלח גט לאשתו,
וכשפגש השליח את האשה, אמרה לו האשה שיהי' הוא גם
שליח קבלה שלה. ואמר רב נתמן דאליבא דרבי חנינא —
שאשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה — היא
מגורשת. ורבא אמר שאפילו לר' חנינא אינה מגורשת, מפני
שלא תורה שליוות אצל הבעל — שהשליח של הבעל נעשה
עם תום שליוות-הבעל שליח-האשה. ומסקינן שם דספיקא
הוי כמש"ש דשלחו הדבר לר' חנינא בר אבא וענה : כי חיכי
דמסקנא להו לדידהו הכי גמי מספקא לן לדידן כו'. ודברי
המחבר הם עפ"י מ"ש בב"י שמ"כ, וסובר דהספק הוא משום
פלוגתא דרב ור"ח [אם האשה יכולה לקבל גיטה מיד שליח
בעלה, ואם הלכה כרב אין האשה יכולה לקבל גיטה מיד
שליח בעלה, והוי' בקידושין שאין האשה עושה שליח
לקבל קידושין מיד שליח בעלה]. אבל כל הפוסקים מפרשים
דהספק הוא משום שלא תורה שליוות אצל הבעל. אבל
לולא טעם זה, ה"י הגט כשר, דפסקינן כר' חנינא דאשה
עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה, וכמ"ש ברי"ם
קמ"א ועמ"ש"ש. ולפ"י כאן הוי מקודשת גמורה. ומ"מ כתב
הרב כאן שהוא ספק, משום דהוא פלוגתא דרבנא דאם
הלכה כרב או כר"ח. [כמ"ש ברי"ם קמ"א ובביאור הגר"א
שם].⁴

(א) רפ"כ דקידושין מא א במשנה : האיש מקדש את בתו
כשהיא נערה בו ובשלוחו. ורש"י שם ד"ה כשהיא נערה כו'.

4 מדברי רבנו משמע קצת שגם לדעת המחבר הוי ספק אם אשה
עושה שליח לקבל קדושין מיד שליח בעלה. וגם בב"י —

באר הגולה

שומה וקידשה תאב הרי היא אשת איש גמורה הואם היתה בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה מדעת אביה פחות מכאן אם מסרה אביה לקידושי ביאה אינה מקודשת. הגה: (ז) י"ל דלין קדושין תופסין כנפל ולא קבל לזיו צו קידושין והמקדש קידש אחר כך לחותו לריכס גט (ח"ז).
 ב ויגה בגרסה הכתב אין לאביה בה רשות (ט) והרי היא כשאר כל הנשים שאין מתקדשות אלא לדעתן. (ולאם נשים יכולות להעיד שהיא צוננת ע"ל סימן קס"ט סעיף י"א וסימן קנ"ה סעיף ט"ו). ג (י) ז וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה הרי היא ברשות עצמה ואע"פ שעדיין היא קטנה כיון שנשאת אין לאביה בה רשות לעולם (יא) אבל אם קדשה ונתאלמנה או נתגרשה כמה פעמים קודם שתבגר חוזרת לרשות אביה.
 ד הנתקדשה קודם שתבגר שלא לדעת אביה אינה מקודשת. ה ט קדשה אביה בבקר וקידשה עצמה בערב ושניהם ביום שנשלם בו ששה חדשים של ימי נערות ובדקה ומצאה בוגרת מחזיקים אותה בחזקת בוגרת וקידושי האב אינם

ה ותקנה כה דף
 ו"ד ע"ל.
 ח ג"ז סס ותנא
 זכמה דוכתי ומהס
 בקדושין דף ע"ט ע"ל.
 ז ג"ז סס ותנא
 כתובות דף ע"ג ע"ג.
 ח והא דרבינא לא
 ס"ל להא דרב ושמואל
 וכו' קדושין דף מ"ו
 ע"ל ועין לקמן סעיף
 י"א.
 ט כוונתו דר
 וכדמוקי לה בגמרא סס
 דף ע"ט ע"ל.

ביאורי הגר"א

אס ילדה כו' ה"ל נתי יום א' מתקדשת כנסף והגילו
 הרא"ש ור"ל לפוקי צניא צ"י: (ז) י"א דאין
 כו'. נדה כ"ג א' ודלל כפירש"י סס ד"ה למימרא דמי
 נ"מ נשאר קרובות: (ח) בגרה כו' י"א סס מ"ז
 [מתני'] [בגרה]

ברכת אלהיו

(ט) קדושין ט א: כתב לה על הגייר כו' הרי את מקודשת
 לי כו' בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מדעתה והוא שבגרה
 (שהיא אמרה לו לקבל והא דבעינן דעתא דידה והוא
 שבגרה — רש"י). ושם ט א: איתמר קידשה אביה בדרך
 וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא
 בוגרת לפנינו (וקידושה קידושין ולא של אביה — רש"י)
 ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם (שמא כשקידשה
 האב נערה היתה וקדמו קידושיו — רש"י).
 (י) מתני' יבמות קט א: קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה
 כיתומה בחיי האב (אעפ"י שאביה חי הוא היא כיתומה
 לענין קידושין דשוב אין לו כח לקבל קידושה — רש"י).
 ותנן כתובות מג ב: משהשיאה אין לאביה רשות בה.
 ואמרין בקידושין יח ב: כיון שנשאת אין לאביה רשות בה.
 (יא) כתובות מג ב: המאיר את בתו וגרשה אירסה
 ונתארמלה כתובתה שלו. דאע"ג דגרשה ונתארמלה דהו
 ב' פעמים עודנה ברשות אביה וכתובתה שלו. והו"ה שיכול
 לקדשה עוד פעם, כדנתיא בקידושין יח א: מוכר אדם את
 בתו ושונה. ופרש"י בד"ה מוכר, וז"ל: קיבל בה קידושין
 ונתארמלה או נתגרשה מן האירוסין חוזר ומקדשה לאחר
 וכסף קידושה שלו אם לא בגרה.

באו לעולם ועכשיו אין בידו לקדשה — רש"י) — הא בת
 יום א' מתקדשת כנסף. והביאו הרא"ש שם ס"ז. וכתב הב"י
 דה"ה דמתקדשת בשטר, והא דנקט כנסף, ר"ל לאפוקי בביאה.
 דביאה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד לאו ביאה היא.

(ז) נדה כג א: בעא מיניה רבי ירמיה מר' זירא לר"מ דאמר
 בהמה במעי אשה ולד מעליא הוא קבל בה אביה קידושין מהו
 למאי נפ"מ לאיתסורי באחותה. ושואלת הגמ': למימרא דחיי
 כו'. ופירש בתוספ' הרא"ש דקושית הגמרא היא: למימרא דחיי
 ונפיק מידי נפל דתפסי בה קידושין. ומכאן, דבנפל אין
 קידושין תופסין בה. וכתב שם דא' אפשר לפרש כפרש"י
 ד"ה למימרא, דקושית הגמ' היא, דהא אין איסור אחות
 אשתו אלא בחייה, דמ"מ נפ"מ בשאר קרובות שאסורות גם
 לאחר מיתתה. ולכן צריך לפרש דקושית הגמ' היא מחמת
 דבנפל אין קידושין תופסין בה. [ועת"מ סק"ב].

(ח) בבאה"ג סק"י ציין לקידושין עט א. אולם שם מדובר
 רק לענין קידושין כמ"ש בסק"ט. וכאן שכתב המחבר:
 בגרה הבת אין לאביה רשות בה, גם לענין שאר דברים,
 הוא מ"מ בכתובות מ ב ושם מו א דעד שעת בגרות יש
 לאביה רשות בה, אבל משבגרה אין לאביה רשות בה.

שסמך עמ"ש בסימן קמ"א שהוא עיקר המחלוקת וכו' עכ"ל.
 ובקורר השלחן כאן סעיף י"ח כתב על קושית הב"ש ואפשר
 לומר דס"ל (למחבר) דבקדושין כ"ע ס"ל דהבעל מקפיד ע"ז
 ודוקא בגט שמופדין זמין יש מי שסובר דאינו מקפיד במה
 שאינו חשוב בעיניה אבל בקדושין ודאי מקפיד והסברא נותנת
 כן וכו' עכ"ל.

שכאן מוסק המחבר בפשיטות שאין האשה עושה שליח לקבל
 קדושין מיד שליח בעלה, ובסימן קמ"א — לענין גט — הביא
 המחבר פלוגתא בזה ושם משמע דס"ל עיקר דעושה. ועיין
 בכנה"ג ס"ס ז'ה שג"כ הקשה קושית זו, וכתב: וצריך לדחוק
 ולומר דמ"ש כאן הוא לכתחילה וכמ"ש גבי גט בסימן קמ"א
 בב"י דהיכא דאפשר דיש לחוש לדברי האוסרים וקצר כאן מפני

באר הגולה

י' הרא"ש ע"ש מחלקת הגמ' ע"כ.
כ' טור בשם הרא"ש וכת"ש ע"כ.
פירושו ע"כ.
ל פשוט ע"כ.

כלום י' ויש מי שאומר דאפילו אינה מכחישתו לומר שכאן הסימנים בבוקר כ' (יב) ויש מי שאומר דדוקא מכחישתו אבל באינה מכחישתו צריכה גמ' משניהם.
ו' (יג) אם בתוך ה' חדשים של נערות קדשה אביה שלא לדעתה והיא קדשה עצמה שלא לדעת אביה ונמצאו לה סימנים הוי ספק וצריכה גמ' משניהם.
ז' מ' כשם שיכול האב לקדשה בעצמו [ו] (ז) כך יכול לקדשה ע"י שלוחו נ' (יד) או ע"י

מ' משנה ג"ס דף ו"ו ע"ה. נ' הרמב"ם נפ"ל ומימורא דרנא דמר ר' נתן וכו' ע"כ דף י"ט ע"ה וכן כתב הראש"ל בתשובה סימן אלף רי"ט וכו' נתה"ד ג"ס תשובת מהר"ם וכן ע"כ ע"כ.

ביאורי הגר"א

(יב) וי"מ שאומר דדוקא כו'. כג' תוס' ע"כ ד"ה וא"י ולית ספרים כו' ול"נ ע"כ לא לדידי ולדידי כשמואל כו' חלל לא כלן נמכשתו כו' ולדידי ולדידי כרנ ומה שהקשה תוס' ול"נ דהא כו' י"ל דגמ' דמר כן לסייד

ברכת אליהו

מחזיקים אותה בחזקת בוגרת, אבל בשאינה מכחישתו חוששים לקידושי שניהם. ומה שהקשו תוס' על גירסא זו — וכתבו: ולא נחירא דהא מתוך לישנא דגמרא משמע דלכל הפחות כרב עבד כדקאמר עבד עובדא כרב, עכ"ל — י"ל דגמ' אומרת בן לפי' דפליגי רב ושמואל. אבל כפי שהגמ' רוצה לדחות דרב ושמואל לא פליגי, רב יוסף לא עבד עובדא כרב, דהא באינה מכחישתו רב מודה דחוששים לקידושי שניהם, ורב יוסף עבד עובדא — באינה מכחישתו — דמחזיקים אותה בחזקת בוגרת.

(יג) בקידושין ע"כ א — במחלוקת של רב ושמואל — בקדשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת דרב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם — הגמ' בסק"ב — שואלת הגמ' : אימת אלימא בתוך ששה חודשים שבין נערות לבגרות — (רש"י) כהא גימא רב הרי היא בוגרת לפנינו (בתמיה). וערשיי שם ד"ה כהא כו' וז"ל : הא כל אותן ששה חדשים בחזקת נערה היא עד שנכיר בסימני בגרותה וכי בדקנוה בפניא ואישתכח בוגרת מי יימר דצפרא נמי בוגרת היא ודילמא השתא היא דבגרה, עכ"ל. ומוכח מלשון רש"י — שכתב : מי יימר כו' ודילמא כו' — שבכה"ג הוי ספק וחוששין לקידושי שניהם, דגם בתוך הששה חדשים אפשר שתעשה בוגרת בקבלת סימני בגרות, אלא דבכה"ג לא אמרינן דהרי היא בוגרת לפנינו, מפני שבכל הששה חדשים היא בחזקת נערה, ואעפ"י שבערב מצאנו שיש לה סימני בגרות, חיישינן דילמא השתא היא דבגרה, ולכן בכה"ג הוי ספק וחוששין לקידושי שניהם.

(יד) איתא בקידושין י"א : אמר רבא אר"נ אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושך כו'. ובתוס' שם ד"ה אומר הקשו : וא"ת היאך היא מתקדשת באומר לא צאי וקבלי קדושך והלא קטן לית ליה זכיה מן התורה. ותריצו : וי"ל דבדעת אחרת מקנה לה יש לה זכיה מדאורייתא. וכ"כ שם הראש"ש פ"א סכ"ה. ובקידושין ט א איתא : ואמר רבא אר"נ כתב לו על הנייר כו' בתך מקודשת לי כו' בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מקודשת מדעתו והוא שלא בגרה. ומדברי המחבר משמע דאף בשאר היא מתקדשת ע"י עצמה. ומדברי הרמב"ן והרשב"א שכתבו, דמש"ש ט א : וא"ר כו' בתך מקודשת כו' בין ע"י עצמה כו' — מיירי בין

(יב) איתמר בקידושין ע"כ א : קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם. ושם עמוד ב' גימא כהני תנאי קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת תנא דהא הרי היא בוגרת לפנינו ותנאי אידך חיישינן לקידושי שניהם מאי לאו חד כרב וחד כשמואל. ומתרת הגמ' : לא, אידי ואידי כשמואל כאן במכחשתו (והא דתני הרי היא בוגרת לפנינו במכחשתו לאביה לומר כבר בגרתי מאתמול — רש"י) כאן בשאין מכחשתו. ושואלת הגמ' : וגימא מדמתניתא לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי (דרב מיירי במכחשתו, ושמואל מיירי בשאינה מכחשתו). ומשיבה הגמ' : ותסברא, הא רב יוסף בריה דרב מנשיא מדוויל עבד עובדא כוותיה דרב ואיכפיד שמואל כו' ואי ס"ד לא פליגי אמאי קא מקפיד (דילמא) כי עבד עובדא במכחשתו. ומסקנת הגמ' : והילכתא כוותיה דרב. כך היא הגירסא לפנינו. ולפי גירסא זו מסקנת הגמ' היא, דרב ושמואל פליגי, דאל"כ לא ה"י שמואל מקפיד על ר"י דעבד עובדא כרב במכחשתו, דהרי גם שמואל מודה במכחשתו. ומדקפיד, ש"מ דרב ושמואל פליגי בשאין מכחשתו, וגם כשאין מכחשתו ס"ל לרב דהרי היא בוגרת לפנינו. ור"י עבד עובדא כרב באינה מכחשתו. וזוהי הדעה הראשונה שבש"ע עפ"י שיטת הראש"ש שם פ"ד ס"ח.

וה"ש מי שאומר" היא שיטת הרמ"ה שגורס גירסא אחרת בגמ'. והיא כגירסת תוס' שם ד"ה ואי, שכתבו : ואית ספרים דגרסי ודילמא כי עבד ר"י באין מכחישתו. וכך פירושו : דהגמ' דוחה, דאפשר לומר, דאין מחלוקת בין רב לשמואל, דרב מיירי במכחישתו, ושמואל מיירי בשאינה מכחישתו, והא דקפיד שמואל על רב יוסף, היינו משום דעבד עובדא בשאינה מכחישתו, וזה דלא כחד, דגם רב מודה בשאינה מכחישתו דחיישינן לקידושי שניהם. ולא נרשינן שם : לא, אידי ואידי כשמואל כו', אלא נרשינן : לא, כאן במכחשתו וכאן בשאין מכחשתו. ואידי ואידי כרב, דגם רב מודה בשאינה מכחישתו דחוששין לקידושי שניהם (ולפי גירסא זו, אפילו אם נאמר, דרב ושמואל פליגי, י"ל דהמחלוקת היא במכחישתו, ובשאינה מכחישתו מודה רב דחיישינן לקידושי שניהם. ולכן פסק הרמ"ה דדוקא במכחישתו

עצמה שיאמר לה צאי וקבלי קדושיך. הנה: ונריך לומר לה כן בפני עדים דהרי עליה קבלה נריך עדים (פסקי מהרא"י סימן נ') כמו שנתפאר לעיל סימן ל"ה סעיף ג' (טו) ואם גלוי לכל שמכירה לחופה ולקבל קידושיה כלומר לה בפני עדים דמי (ריב"ש סי' תע"ט) (טז) ואין חילוק בין נערה לקטנה (הר"ן פ"ק דקדושין) וכן עיקר (יז) אבל יש חולקים ואומרים דאין נח קטנה יכולה לקבל קידושיה אלא האז נעצמו נריך לקבלם (הרי"ף והמרדכי ג"ס הר"ם) (יח) וכדי להויל נפשו מפלוגתא יחזיק האז יד הקטנה נעשה שמתקבלת הקדושין או יעמוד אלאה כשתקבלן

ביאורי הגר"א

אזיה וכמ"ס ציננות קי"ד נקטן העושה כו' דהוי כמאכילו נידים וערש"י שם ד"ה נעושה כו': (טז) ואין חילוק כו'. כמ"ס קדושין י"ט א' ואף שאמר לר"י ז"ר יהודה ה"ה אף לרנן דנזה הס' ל"פ. הרמ"ש שם ונ"פ: (יז) אבל י"ח כו'. דס"ל דדוקא לר"י ז"ר יהודה וע' נמרדכי שם שהסכים לס' ראשונה והוכיח מנ"ש נפ"נ דאם נתרנה נודלי האז קידושיה קדושין כ"ש נכח"ג וכ"ד כל הפוסקים: (יח) וכדי

בין נעורה בין נקטנה נערה משום שליחות וקטנה לאי משום שליחות אלא נא"ל לאי וקבלי כו' דדומה כלומר תני כו' אלא הר"ן חלק עליהם וכו' דלאי וקבלי לא מהני אלא בכסף ולא נשטר דלאו מתורת הנאה הוא כו' ע"ש אלא לטעם של תוס' ורמ"ש ד"ל יד לקבל לעצמה ניהא אלא דרונצין כו' משום תנא כו' כנ"ל לטעם של תוס' קשה לכאורה דהא הקדושין חתרים. לאזיה וערש"ל שם שתי': (טו) ואם גלוי כו'. דה"ה עושה ע"ד

ברכת אליהו

(טו) דהרי היא עושה על דעת אביה, וכמ"ס כיבמות קיד א בפסוק העושה על דעת אביו דהוי כמאכילו בידים. וערש"י שם ד"ה בעושה כו', וז"ל: שהתינוק צופה באביו ורואה שנות לו בכך ואביו עומד עליו דהוי כאילו הוא מצוהו לעשות, עכ"ל.

(טז) כמ"ס בקידושין י"א א: אמר רבא אר"נ אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין מדרי' יוסי ברבי יהודה. דר"י בר"י סובר דמעות הראשונות של אמה עברה לא לקידושין גינהו, והא דהיא מתקדשת לאדון, הוא בשטור פרוטה, דהיה כאילו האב אמר לה להתקדש, ה"ג לא שגא. ואף שאמר לר"י ז"ר יהודה, ואנן פסקינו כרבנן דפליגי עליה דר"י בר"י, ה"ה אף לרבנן, דבזה חסברה לא פליגי רבנן אר"י בר"י. דהא דאמרי רבנן דמעות הראשונות לקידושין ניתנו, לא מפני שחולקים אר"י בר"י בהאי סברה — דמתקדשת בשטור פרוטה. — הרמ"ש שם פ"א סכ"ה ונ"פ. (יז) דפ"ל דהא דאמרינן בקידושין י"א א דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין, הנ"ל בסקט"ז, הוא דווקא לר"י ז"ר יהודה. אבל לרבנן דפליגי עליה — והלכה כמותם — אין בת קטנה יכולה לקבל קידושיה. ועיין במדברכי שם [בקידושין פ"ב סימן תקי"ז] שהפכים לסברה ראשונה דקטנה יכולה לקבל קידושיה. והוכיח ממנ"ש פ"ב מד ב: קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל צריכה גס כו' שגא נתרצה האב בקידושין. ומ' דאם נתרצה בודאי האב קידושיה קדושין. פ"ש נכח"ג — שאמר לה בהדיא צאי וקבלי קידושין — שהיא מקודשת. וכ"ד כל הפוסקים. (יח) כנ"ל ².

בנערה בין בקטנה: נערה משום שליחות, וקטנה לא משום שליחות, אלא באמר לה צאי וקבלי קדושיך, דדומה כאשה האומרת תנא לכלב שלי דמקודשת. וה"ג, הו"ל כאומר האב כל המקדש את בתי מקודשת לו, וכאילו נתן הממון לאב, שהרי אמר שהיא תקבלם לו. הרי, שהרשב"א והרמב"ן סוברים דגם בקידושי שטר (דבסוגיא שם מיירי בקידושי שטר) מהני ע"י עצמה מדון צאי וקבלי קידושיך. אבל הר"ן שם חלק עליהם, וכתב דצאי וקבלי לא מהני אלא בכסף ולא בשטר דלאו מתורת הנאה הוא כו' ע"ש שכתב, דבשלמא בכסף לא גרעה בת מכלב דהנאה היא לדדידה, אבל גבי קידושי שטר דלא מתורת הנאה הוא, גבי קטנה דאין לה יד לא למדנו. אבל לטעם של תוס' ורמ"ש הנ"ל דיש לה יד לקבל לעצמה ניהא. אלא דהרשב"ן כתב דצאי וקבלי קידושין מועיל משום דדומה לתנאו לכלב שלי דמקודשת כנ"ל. לטעם של תוס' קשה לכאורה דהא הקידושין חוזרים לאביה ובדעת אחרת מקנה מהני רק בזוכה לעצמה, ולא בזוכה בשביל אחרים. וערש"ל בקידושין י"א א שתיקף קושיא זו, וז"ל: אע"פ שהאב חוזר ונוטל ממנה משום שבח נעוריה שזכתה לו תורה, מ"מ זכייתה זכיה. א"נ איכא למימר דידה: כידי אביה היא לזכות לו היכא דאיכא דעת אחרת מקנה דלא גרע מחצרו דקונה לו בזכות שלא מדעתו. ואיכא למידק בהא משום דחצר המלכות היא. ונראה דרבותינו כעלי התוס' דעתם לפסוק כר"י אמר רב אסי דאמר חפץ ומחזורי זוכה בין לעצמו בין לאחרים כו' ולדעתם לא תיקשי מידי דמוקמי קטנה זו בידעת להחזיר החפץ לאחר שעה שזוכה בין לעצמה בין לאחרים, עכ"ל. [וע"ל ס"ק כ"א].

1 ברש"י מבואר דאם נוח לו בכך הוי כאילו הוא מצוהו לעשות. אבל רש"י הוסיף וכתב: ואביו עומד עליו, ואמנם בריב"ש סימן תע"ט — אחרי שהביא דברי רש"י הנ"ל — כתב: כ"ש בנדון זה שהומיה חכמה הוא לכך וכו' ד שם בשעת קבלתה הקדושין כו' דהוי כמתקדשת מדעת אביה כו'. ונראה דלזה כוון רבנן כאן שצ"ל לדברי רש"י. וגם בסק"ח שכתב רבנו: "כנ"ל". כוחנו למ"ש כאן מדברי רש"י שם דאם

הוא עומד ע"י הוי בעושה מדעתו. וגם כוחנו שם באמר "כנ"ל". למ"ש בסק"ח ד"ה, ואמנם כל (ר"ל רוב) הפוסקים ס"ל בסברה ראשונה, וכן כתב בהג"ה: וכן עיקר, אבל בכדי להוציא נפשו מפלוגתא יעשה באופן המועיל לכו"ע. וכשמחזיק ידה או עומד אצלה הוי כאילו קבלן בעצמו. ודו"ק. 2 דאם התורה הקודמת.

דהוי כאלו קנלן נענמו (כל צו וצת"ה ס' (מ"ג) [רי"ג]) והכי עדיף טפי משיקנלו נענמו (יט) דהרי י"ח דאסור לקדש צלו קטנה (שם צת"ה) כמו שיתבאר בסמוך (כ) וכשמקדש הקטנה אומר לה הרי את מקודשת לי (הר"ן פ"ק דקדושין) ואם אומר נתך מקודשת לי הוי קדושין דהרי הוי נזקקוס אציה עומדת לע"ג שנותן לה הקדושין (ריב"ש ס' תע"ט) (כא) ואם מקדשה

ביאורי הגר"א

והנ"ל י"ט ז' בקדושי כסף ה"ל חלק הר"ן חלק עליהם וכו' כמו בסיפא נצורה בין ע"י ענמה בין ע"י אציה צריך לכתוב הרי את וצתמירה ע"י ענמה צ"ל הרי את ולאציה צ"ל נתך כמו בשלית הגירושין ה"ג נקטנה ונערה וע"י ענמה נשטר כותב נתך וצתמירה אומר הרי את וכן בקדושי כסף. הכלל דהר"ן מחולק עם הרמב"ן ורשב"א כ"ז שלא נצורה ע"י ענמה דלדידהו נכ"ש מהני ולהר"ן נשטר צ"ל נתך וצתמירה וכן בכסף צ"ל את : (כא) ואם מקדשה בשטר. דלא כהר"ן שחלק על הרמב"ן ואמר דוקא בכסף י"ל לנתו קטנה נלי כו' וכו' שפי' הרמב"ן דהוי כאומר תנע ע"ג סלע או לכלך משל"כ נשטר חלק תוס' שם והרמ"ש שם כ' משום יד דנדעת אחר' מקנה יש לה יד ועתוס' שם סד"ה אומר כו' ועוד הצי' הרמ"ש ונח"ש צסוכ' מיו' ז' לא ליקני כו' :

ברכת אליהו

בקבלת עצמה מהני. וכן בקידושי כסף מהני אם יאמר, את", רחא ראייתם ממשיש ים ב בקידושי כסף : הרי את. ש"מ, דס"ל דכתיבה ואמירה, וקידושי שטר וקידושי כסף שוין בזה.

אבל הר"ן חלק עליהם וכתב כמו בסיפא — כפגרה — בין ע"י ענמה בין ע"י אביה צריך לכתוב, הרי את", ובאמירה ע"י ענמה צ"ל : הרי את, ולאביה צ"ל : ,בתך", כמו בשלית. הגירושין שאומר : ,התקבל גט זה לבתך", ח"ע [ברישא] בקטנה ונערה וע"י ענמה בשטר כותב : ,בתך", ובאמירה אומר : ,הרי את", כיון שהיא המתקדשת. וכן בקידושי כסף צ"ל : ,הרי את", כיון שהיא המקבלת את הכסף והיא המתקדשת. הסלל היוצא מהג"ל הוא : דהר"ן מחולק עם הרמב"ן ורשב"א כל זמן שלא נצורה ע"י ענמה, דלדידהו בכל ענין מהני בין אם יאמר או יכתוב : ,הרי את", ובין אם יאמר או יכתוב : ,בתך", ובאמירה, וכן בכסף, צ"ל : ,את" 3.

(כא) הדין הזה — שאפשר לקדש קטנה ע"י ענמה בשטר — הוא דלא כהר"ן בקידושין ט א שחלק על הרמב"ן, ואמר דוקא בכסף יכול לומר לפתו קטנה צאי כו', ונמו שפי' הרמב"ן, דהוי כאומר תנע ע"ג סלע או לכלך, משל"כ בשטר, אבל תוס' שם יט א ד"ה אומר, והרמ"ש שם פ"א סכ"ה כתבו משום יד, דבדעת אחרת מקנה יש לה יד. ועתוס' שם סד"ה אומר כו', שהביאו רא"י לזה מגיטין טה א. ועוד הביא הרא"ש שם ראיה ממ"ש בסוכה מו ב : לא ליקני איניש לולבא [בגירסתנו : הושענא] ליוקא ביומא

(יט) כמ"ש בקידושין מא א : אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה. וכתב מהר"ם — הובא בתרומת הדשן סימן ר"ג — דלקבל קידושה בעצמה ליכא איסורא [כיון דהיא חפצה בו, דהאיסור הוא שמא זהו בגד רצונה, אבל כשמקבלת בעצמה ורצונה להתקדש לזה, ליכא איסורא. ועמ"מ סק"י ובי"ש סק"י א].

(כ) כ"כ הרמב"ן והרשב"א וישי"מ. אע"פ דאמרנו בקידושין ט א : כתב לו כו' נתך מקודשת לי כו' בין ע"י אביה בין ע"י ענמה מקודשת מדעתו והוא שלא נצורה ; כתב לה כו' הרי את מקודשת לי כו' מקודשת בין ע"י אביה בין ע"י ענמה מדעתה והוא שבגרה. א"כ חזינן דגבי קידושי קטנה ונערה אף ע"י ענמה נקט לשון : ,בתך מקודשת לי", אולם לרבותא נקט, אבל ב",את" נ"כ מקודשת, כמשיש ים ב לגבי כסף ייעוד : אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לי. וישי' כהנ"ה : ואם אומר נתך מקודשת לי הוי קידושין. דע"י ענמה מועיל בין לשון ,את" ובין לשון ,בתך". וי"ל הרשב"א שם ט א [בקיטור] דמשיש כנמי ,בתך מקודשת לי" לאו דוקא, דכ"ש אם כותב : ,הרי את", כמשיש ים ב כו' אלא לרבותא נקט. ועוד משום רישא : ,בין ע"י אביה", דשם אם כתב : ,הרי את" אינה מקודשת. וכן בסיפא בנתקדשה כשבגרה, דנקט לישנא : הרי את מקודשת כו' בין ע"י אביה בין ע"י ענמה, דוקא ,את", אבל ,בתך" בין ע"י ענמה בין ע"י אביה אינה מקודשת, כמו בנב — בכותב ע"י שליח — צריך לכתוב הרי את מגורשת. ונראה מדבריהם דבנתו קטנה או נערה, ה"ח באמירת הקידושין אם אמר ,בתך", אפילו

באר הגולה

ס מיוחד דרב יהודה
אמר רב ומסייע לי
מתני' שם דף מ"ט
ע"א.
ע משנה שם דף ע"א
ע"ב.
פ טור גס הרמ"ה
וכ"כ ר' ירושם נשמו.
צ כעולא וכרניאל דלא
ס"ל להא דרב
ושמואל שם דף מ"ו
ע"א.

בשטר (כב) כותב בשטר נתן. מקודשת לי ונשעה שנותן לה אומר לה הרי את מקודשת לי (שם
זה"ר) ואם שינה דברים אלו אפ"ה הוי מקודשת (שם) (כג) וכשולחיס הננות הקטנות לתקום
אחר ואין אלא כשמוקלץ לקדוש' האילו והכינה להכניסה לתופה ולקדושין הוי כאלו
מחזיק בידה בשעת קבלה דמיא (פסקי מהר"י סי' ל"ג). ח ס מצוה שלא יקדש
את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה. הגם: (כג) י"ל דנוהגין
זמן הזה לקדש ננותינו הקטנות משום שאנו נגלות ואין לנו תמיד סיפוק כדי לרכי נדוניא
גם אנו מתי מעט ואין מוציאין תמיד זיווג הגון (תוספות ר"ש הל"ה מקדש) וכן נוהגין.
ט ע האב שנתן רשות לשלוחו לקדש בתו והלך הוא וקדשה לאחר ושלוחו קדשה
לאחר איזה מהם שקדם הוו קידושין ואם אינו יודע איזה קדם אסורה לשניהם
וצריכה גט משניהם. י פ (כד) אי שני שליח אחריו ולא במליה לשליח ראשון
בפירוש ואזל כל חד מינייהו וקידש בעיא גט מתרווייהו. יא קטנה או נערה
שקידשה עצמה בלא דעת אביה (כה) או נשאת צ אינו כלום (כו) ואפילו מיאון אינה

ביאורי הגר"א

כו' ולא גרע מלס נתרנה קודם קדושין דלכ"ע הוי
קדושין: (כג*) וי"א כו'. תוס' שם ד"ה אסור
כו' ועכשיו כו': (כד) אי שני כו'. עס"י ו' ס"ז
זה"ה אלא אם כו' וי"א ועמ"ש: (כה) או נשאת.
כ"ה דעת הרמב"ם ספ"ה מה' תרומות שפ' כעולא שם
מ"ה צ' ד"ה כחומץ כו'. אלא הר"י ש"כ שר"ה פ'

(כב) כותב בשטר כו'. הר"ן חוכך בזה ופליג על
הרמב"ן דס"ל דלף בשטר כותב את מקודשת וחולק עליו
וכ' וכו' נותן גט לשליח שכותב נט על שם האשה
וכשנותן מוזר עם השליח ה"נ לריך לכתוב נתן וע"ש
שהאריך ופ' הרב דיעבד כהרמב"ן שם הר"ן אינו אלא
מסתפק: (כג) וכששולחים כו'. ככ"ל ואם גלוי

ברכת אליהו

אדם עכשיו לתת לבתו נדוניא שמא לאחר זמן לא יהיה
סיפק בידו ותשב בתו ענונה לעולם.
(כד) עיין סימן מ' ס"ב דאם אמר לאשה הרי את מקודשת
לאחר ל' יום ובא שני וקדשה בתוך ל' יום הרי זו מקודשת
לשני. וכתב שם בהנ"ח: אבל אם מת השני או גירשה תוך
ל' חזרו קדושי ראשון ולכן צריכה גט מן הראשון ויש חולקין.
ועמ"ש בס"ד, ה המחלוקת היא אם ע"ז שקבלה
קדושין מאחר הוי חזרה גמורה מקדושי ראשון. ולדעה
הראשונה שם אע"ג שקבלה קידושין מאחר, י"ל שאין
דעתה לחזור מקדושי ראשון לגמרי, אלא דעתה עדיין אם
יהיה באפשר יחולו קדושי הראשון. ולדעה שניה בזה
שקבלה קידושין משני — הוי חזרה גמורה מקדושי ראשון.
וכן בדיננו אם מינוי שליח השני הוי ביטול לראשון חלו
רק קידושי השני, ואם לא הוי ביטול, הראשון נשאר
בשליחותו וחלו קידושיו.
(כה) כ"ה דעת הרמב"ם ספ"ה מה' תרומות שפסק כעולא
בקידושין מה ב ד"ה כחומץ כו'. דאיתא שם: נתקדשה
שלא לדעת אביה וניסת שלא לדעת ואביה כאן רב הונא
אמר אוכלת (בתרומה אם הבעל כהן) רב ירמיה בר אבא
אמר אינה אוכלת; אמר עולא הא דרב הונא כחומץ לשיניי
וכעשן לעיניי השתא ומה התם (שנתקדשה לדעת וניסת
שלא לדעת) דקידושי דאורייתא אמרת לא אכלה הכא

טבא קמא מאי טעמא דינוקא מקנא קני אקנויי לא מקני
ואישתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו. [אלמא, דבדעת
אחרת מקנה, זוכה מן התורה. ועס"ק י"ד].
(כב) הר"ן בקידושין ט א חוכך בזה ופליג על הרמב"ן —
דפ"ל דאף בשטר כותב, "את מקודשת", וחולק עליו וכתב
ובמו בנותן גט לשליח שכותב כנס על שם האשה ואפילו
כשמגרש ע"י שליח, כותב: הרי את מותרת, וכשנותן הגט
לשליח כיון שהוא מוכר עם השליח אומר לו: התקבל גט
זה לפלונית, אעפ"י שבגט כתוב: „הרי את", ה"נ בשטר
קידושין, צריך לכתוב „בתר", כיון שבתו היא המתקדשת,
ובאמירה צ"ל: „את". וע"ש שהאריך. ופסק הרב כהרמב"ן
דבידעבד מהני בכל ענין שגם הר"ן אינו אלא מסתפק.
[דכתב שם: זהו מה שאני חוכך בזה להחמיר. ועס"ק כ'
וב"ש סק"י].
(כג) כנ"ל בהתחלת דברי ההגה שכתב: ואם גלוי לכל
שמכינה לחופה ולקידושיה כאומר לה בפני עדים דמי.
[ועמ"ש סק"ט]. ולא גרע מאם נתרצה קודם קדושין
דלכ"ע הוי קידושין [אע"ג דלא אמר בשעת קידושין דניחא
ליה. ועס"ק י"ז. ועט"ו סק"ד וח"מ סק"יג].
(כג) תוס' בקידושין מא א ד"ה אפור כו', וי"ל: ועכשיו
שאנו נוהגים לקדש בנותינו אפילו קטנות היינו משום
שבכל יום ויום הגלות מתגבר עלינו ואם יש סיפק ביד

5 בספר „עמודי-אש" כתב, ולפי דברי רבנו בסימן מ' סק"ה
— דנוטה לדעה הראשונה שם — בדיננו, אם קימו קדושי
ראשון, לא בעי גט משני.

4 ומ"ש בהגיה: גם אנו מתי מעט כו', הוא כמ"ש בד"מ
סק"ו בשם המרדכי דמאחר דהאידיא אנו מעוסי עמים חיישינן
שלא יקדמונו אחר.

באר הגולה

צריכה (כו) ואפילו שדכה אביה תחלה ק (כח) ואפילו נתרצה האב בפירוש אחר

הקדושין ר (פט) וי"א שאם נתרצה האב כששמע הו' קידושין משעת שמיעה
(ל) אפילו אם לא שידך ש (לא) ואפילו אם לא נתרצה מיד כששמע אלא שתק ולא

ורבינו הל' נקבותיו וכ"כ הרמב"ם בפ"ג. ר טור נשם אצו הר"ש והרנ"ה מן הגדולים דפרי דלא פליגי. ה"ן אמוראי
אלא נתיישין אם נתרצה האב אלל אי נרי לן דנתרצה מיד כששמע לכ"ע הוי קדושין ושכן משמע כולה סוגיא דס.
ש שם נשם הרמ"ה.

ביאורי הגר"א

כ"ז ולי כפירש"י ל"ל קדושין אחרים. ריב"ש:
(כט) וי"א כו'. כפירש"י שם דלא תישיבין לשמא וכ"כ
הרא"ש וש"פ: (ל) אפי' אם כו'. ומי"ש בפירוש כו'
ורב ושמואל איירי בלא שידכו כחש"ש: (לא) ואפי'
אם לא כו'. ומחש"ש נתקדשה שלא לדעת כו' ואצ"ו כלן
דלכולת לר"ה הו"ל ונעשו כו' וערש"י שם ד"ה הו"ל
כו' לו שתיקתו הו"ל כו' ואצ"ו ששעת קדושין ולח"כ
עד שעת נשואין לא היתה שתיקתו הו"ל ומסתמא שמע
בין קידושין לנשואין כיון שהו"ל כלן וסתם זמן לנתולה

כרז הונח דזה הו"ל קדושין ודאי ולכולת נתרומה דרגא
מפרש טעמיה שמע מינה כוונתו ס"ל וכ"כ הרשב"א:
(כו) ואפי' כו'. כרזינא וכו' וכלל דרזינא הו"ל נתרצה
וכן הסוגיא שם י"ת ז' כוונתיהו דלמריק (כ"ש)
[ת"ש] לין כו'. הרי"ף ור"ה וש"פ: (כו) ואפי'
שדכה. ערש"י מיד ז' ד"ה ליד כו' וחוס' מ"ה ז' ד"ה
פירוש כו': (כח) ואפי' נתרצה כו'. הרי"ף והרמב"ם
ומפ' נש"ש בפירוש אחר מר כו' משום דרזינא שלו אחר
הקדושין לין כלום והכריחם לזה ומחש"ש מיו ל"ל אצ"ו

כרבת אליהו

ד"ה בפירוש כו', שקיימו דברי רש"י וכתבו שכן הלכה.
(כח, כט) בס"ק כ"ז כ' דבקידושין מד ב איתא דרב
ושמואל ס"ל דאם נתקדשה שלא לדעת אביה צריכה גט
ומיאון. ושם מה ב איתא: בפירוש אמר מר (רבינא —
רש"י) דלא סבר להא דרב ושמואל. ופירש"י משום דרבינא
ס"ל דלא חיישינן שמא נתרצה האב. ולפ"ז אם נתרצה
האב כששמע הוי קידושין משעת שמיעה. וזהו שיטת ה"א
שכתב המחבר. וזהו כפירש"י דלא חיישינן לשמא נתרצה,
[אבל אם נתרצה הוי קידושין]. וכ"כ הרא"ש שם פ"ב ס"ז וש"פ.
והדעה הראשונה שבש"ע היא שיטת הרי"ף והרמב"ם בה'
אישות פ"ג ה"ג. ומפרשים מש"ש: בפירוש אמר מר כו'.
לא כפירש"י דלא חיישינן שמא נתרצה האב, אלא משום
דריצוי שלו אחר הקדושין אינו כלום, מאחר שבשעת קידושין
לא התרצה. והכריחם לזה ממחש"ש מו א בפיתה אותה לשם
אישות שלא לדעת אביה — אמר ליה אב"י צריכה קידושין
(אחרני — רש"י) לדעת אביה. ואי כפירש"י, ל"ל קדושין
אחרים, יאמר האב דהוא מתרצה בקידושין שנתקדשה מקודם.
אלא ע"כ מוכח מכאן דלא מועיל ריצוי האב דאחר הקדושין.
— ריב"ש סימן קצ"ג.

(ל) ממ"ש בקידושין מה ב: בפירוש אמר מר (רבינא —
רש"י) דלא סבר להא דרב ושמואל (דאמרי חוששין שמא
נתרצה האב — רש"י). ורב ושמואל איירי בלא שידכו
[ללישנא קמא] כמחש"ש מד ב בתוד"ה מאן דמתני הא. וע"ז
אמרו (לפירש"י) דלרבינא לא חיישינן שמא נתרצה האב.
ומשמע דאילו היינו יודעים שנתרצה האב כששמע, הוי
הקדושין קיימים, אצ"ו שלא שידך האב קודם הקדושין.
(לא) ממ"ש בקידושין מה ב נתקדשה שלא לדעת אביה
וניסת שלא לדעת ואביה כאן רב הונא אמר אוכלת (בתרומה
אם בעלה כהן). ושם מו א אמרו דטעמא דרב הונא הוא
הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב. וערש"י שם ד"ה
הואיל כו', וז"ל: בחיי קידשה והשיאה עצמה שלא לדעתו
כאילו היא יתומה והוא ראה ושתק או הפקיר זכות שיש לו
בה או שתיקתו הוראה כו'. ואצ"ו שבשעת קדושין ואח"כ

לא כל שכן נראין דברי תלמיד (עולא קמסיים למילתיה
ואויל וקאמר נראין דברי ר' ירמיה שהוא תלמידו של רב
הונא — רש"י); אמר רבא מ"ט דרב הונא הואיל ונעשו
בה מעשה יתומה בחיי האב. וע"ש ברש"י. וכיון דעולא
אמר דדברי רב הונא הם כחומץ כו', פסק הרמב"ם כרב
ירמיה בר אבא שאינה אוכלת — דהקידושין והנישואין
אינם כלום. ואצ"ו שרבא מפרש טעמיה דרב הונא — כתב
שם הכ"מ, דהרמב"ם סובר — דלא משום דסבר כוונתיה,
אלא כי היכי דלא ליחוי טועה בדבר פשוט. אבל הריב"ש
בסימן קצ"ג כתב שרי"ה פסק כרב הונא, דכזה הוא קדושין
וראי ואוסלת בתרומה, משום דרבא מפרש טעמיה דרב הונא,
שמא כוונתיה פ"ל. וכ"כ הרשב"א. [עיי' בתשובת הרשב"א
סימן אלה רי"ש ובב"ש סו"ל].

(כו) בקידושין מד ב: איתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת
אביה אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון כו' צריכה גט
שמא נתרצה האב בקידושין צריכה מיאון שמא לא נתרצה
האב בקידושין ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה. ושם
אמרינן שגם רב סובר כן, ועולא חולק על זה. ושם מה
ב אמרינן דרבינא לא סבר להא דרב ושמואל. ופירש"י
דלדידיה לא חיישינן שמא נתרצה האב, אצ"כ שמענו שנתרצה.
ודברי המחבר הם כרבינא וכו' וכו'. דרבינא הוא בתראה. וכן
הסגיא שם יח ב כוונתיהו. דאמרינן: ת"ש אין מוכרה לקרובים
משום ר"א אמרו מוכרה לקרובים ושזין שמוכרה אלמנה
לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. האי אלמנה היכי דמי
אילמא דקדיש נפשה (שלא ע"י אביה ונתארמלה הימנו —
רש"י) אלמנה קרי לה (בתמיה וכי יש במעשה קטנה
כלום — רש"י). אלמא סוגיא דגמרא ס"ל דנתקדשה שלא
לדעת אביה אין הקדושין כלום. — הרי"ף ורא"ש שם
פ"ב ס"ז וש"פ.

(כו) ערש"י בקידושין מד ב ד"ה אי"ר כו'. דאמרו שם
בגמ': איכא דאמרי אמר עולא קטנה שנתקדשה שלא לדעת
אביה אפילו מיאון אינה צריכה. וכתב שם רש"י דסתמא
קאמר ליה ל"ש ששדכו ול"ש שלא שדכו. ועיי' בתו"ם מה ב

באר הגולה

ת מוסף דרב ושמואל
קדושין דף כ"ט ע"א.
א שם וככתב ה"ח
שהם - מדברי הרמ"ה
והנחת דסגורא היא
ובנ"ח כתב שלח
כך מענדל דהנהו נ
תרי דהוי שמו חמור
תומי יפוי וכו' דף
מ"ה ע"א - וכלעיל
בסי' ל"ה וזימניו שם
וא"כ הוא הדין בקטנה.

מיחה ואח"כ נתרצה הוכיח סופו על תחלתו והווי קדושין משעת שמיעה (לב) ת אפילו
נתאכלו המעות קודם שמיעה. הנה: (לג) וי"ל דאם נתאכלו המעות קודם לא הוי קדושין
(מרדכי פרק האיש מקדש גס רש"ם וראש"ה וראש"ן). בד"א כשלא מיחתה היא או
אביה קודם שנתרצה אבל אם מיחתה היא או אביה קודם שנתרצה לא הווי קדושין
אפילו נתרצה האב אחר כך. הנה: (לד) ויש לומר דאם שמוע האב ושתק ולא מיחה מיד
הוי כאלו נתרצה (שם) (לה) ואם לא שמוע האב או שהלך למדינת הים ונתגדלה הבת ושתק ולא מיחה
גדלו הקידושין עמה ולריכזה גט. (ריב"ש סימן תע"ט) (לו) וי"ל דנענין שצנעל אחר שנתגדלה
(רש"י סימן אלף רי"ט) ויש להחמיר כסגורא הראשונה. יב א (לז) קטנה שקידשה
עצמה למי שגילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה חיישינן שמא נתרצה.

ביאורי הגר"א

עד שינא א"ה וימחה כו' ונרי"ש מסתפק בזה ע"ש:
(לה) ואם לא כו'. מהר"ק וכו' שמהני ריטוי האב הי"ג
מהני ריטוי דידה לאחר שנתגדלה וינא לרשותה ולדברי
הטור"ם אפי' נתאכלו המעות ועצמה הרי"ק שהאריך בזה:
(לו) וי"א דבעינן כו'. כ"כ הריב"ש וכו' ונרי"ש ג"כ
דוקא שצנעל וע"ש: (לז) קטנה כו'. ע"ל סי' ל"ה

ברכת אליהו

הראשונות [שבעל בהיותה קטנה] אפי' דנתרצה עכשיו.
[והיינו מפני שבשעת ביאה לא תפסו הקידושין. והו"ה הכא
אם המעות כבר אינן בעין, לא מועיל הריצוי של האב בשעה
שכבר אין במה לחול הקידושין, והקידושין היו בזמן שהאב
לא גילה דעתו שהוא מתרצה בקידושה].⁷

(לד) כ"כ במרדכי פ"ב דקידושין סימן תקס"ו. וטעמו ממש"ש
מה ב: נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ועמדה
ונישאת אמר רב אוכלת בתרומה (אם כהן הוא זה - רש"י)
עד שיבא אביה וימחה. ש"מ דבעינן שימחה בפירוש, ואם
לא מיחה ושתק, הוי כאילו נתרצה. ובר"כ"ש סימן קצ"ג
מסתפק בזה ע"ש [ושם סימן תע"ט].

(לה) מהר"ק [שורש ל"ב]. וכמו שמהני ריצוי האב, הי"ג מהני
ריצוי דידה לאחר שנתגדלה וינא לרשותה. ולדברי הטור"ם
מהני הריצוי אפילו נתאכלו המעות. וע"ש במהר"ק שהאריך
בזה.

(לו) כ"כ הריב"ש סימן קצ"ג. וכמ"ש ביבמות קי א [תנ"ל
בסקל"ג, לענין קידושי קטנה וגדלה] דדוקא אם בעל
בגדלותה הוי קידושין, אבל אם לא בעל בגדלותה לא מהני
— הבבילות שהיו בקטנותה — לעשותה מקודשת בגדלותה.
וע"ש. [ועב"ש סקכ"ג].

(לז) ע"ל סימן ל"ה פ"ד. [דשם איתא שיש מי שאומר
שאם איש גילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית וא"ל
לשדכה לו והלך השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליחות
הרי זו מקדשת. והיינו דסגי בגילוי דעת. והו"ה הכא כיון
שגילה דעתו שחפץ לקדשה חיישינן שמא נתרצה, ועב"ש
סקכ"ה. ולא כח"מ סקכ"ג עיי"ש].

7 ואפ"ל והדעה הראשונה סוברת שגם בקידושי קטנה לא
בעינן בעל משגדל. ועיין סימן קנ"ה סכ"א ומש"ש בביאורי
הגרי"א סקע"א. ועיין כאן בערוך השלחן סעיף יג.

י"ג חודש כו' ריב"ש: (לב) אפילו נתאכלו כו'.
כמ"ש רפ"ג ור"ל' מונה דפריך שם וי"ל א' אם חלץ ימחו
כו' והתם ה"ל זיאה ליתנהו געולס. שם: (לג) וי"א
כו'. כמ"ש ביבמות ק"י א' דוקא דנעל חלץ גל"ה לא
מהני הנעיל' הראשונות אפי' דנתרצה עכשיו. מרדכי
שם: (לד) וי"א דאם כו'. מרדכי שם וטעמו ממש"ש

עד שעת נשואין לא היתה שתיקתו הוראה. ומסתמא שמוע
בין קידושין לנשואין, כיון שהוא כאן, ופתם זמן לבתולה
י"ב חודש בכדי שתכין צרכי נישואיה, ומסתמא בזמן ארוך
כזה שמוע, ושמיעתו עד הנישואין לא ה' ריצוי, ואעפ"כ
כשנשאת אח"כ, אמרינן דכיון דשתק כולי האי הוי שתיקתו
כתודאה שמתרצה, אפי' שבשמיעה ראשונה לא ה' ריצוי.
— ריב"ש סימן תע"ט.

(לב) כ"כ הטור בשם הרמ"א. ובמהר"ק שורש ל"ב כתב
כיון דבתורת קידושין יתבינהו לא חשיב מלוה לעכב הקידושין.
כמ"ש ברפ"ג דקידושין גס א — גבי האומר לאשה הרי את
מקודשת לי לאחר שלשים יום — דרב ושמואל דאמרי תרוניהו
שאם לא בא אחר לקדשה תוך שלשים יום, דמקודשת
לראשון לאחר ל' יום, אפי' דנתאכלו המעות בשעת חלות
הקדושין, אפילו הכי מקודשת. וראיה מקידושין מו א דאמר
רב אסי דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה, דאביה יכול
לעכב ולא היא. ופריך מהא דתניא על הפסוק אם מאן
ימאן אביה (שמות כב, טז) אין לי אלא אביה, היא עצמה
מניין ת"ל אם מאן ימאן מ"מ. ותרצינן: כגון שפיתה שלא
לשם אישות. ולהאי תירוצא אם פיתה לשם אישות, ואח"כ
האב מתרצה הווי קידושין, ע"י הביאה שבא עליה מקודם.
והתם האי ביאה ליתנהו בעולם. וכמו"כ בקידושי כסף
מועילים הקידושין, אפי' שנתאכלו המעות, ואינם בעין
בשעת ריצוי האב.⁸

(לג) במרדכי דקידושין פ"ב סימן תקי"ג ותקי"ד הביא
ראיה ממ"ש ביבמות קי א גבי קטנה שלא מיאנה וגדלה
ועמדה ונישאת אם בעל משגדלה היא מקודשת. דוקא
דבעל, בהיותה גדולה, אבל כלא"ה לא מהני הבבילות

6 ועיין בשו"ת הריב"ש סימן קצ"ג. וראה בספר "ידרוד" ח"א
(ווארשא תרנ"ח) לג"ר דוד פרידמאן מקארלין דף נ"ח ע"ב
מ"ש על דברי רבנו.

באר הגולה

ב כתיב ויחלץ דרז הונל
 ס ע"ג.
 ג ויחלץ דרז חסי
 דהא קטל לה רז להא
 דרז חסי וכו' ס.
 ד ויחלץ דרז שמואל
 גר רז יחזק ס.
 ה טור גס השאלות.
 ו גס גס התוס'
 מדברי אביו הרא"ש
 נפסקו ס.

יג נתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעתו ב בין שאביה כאן ג בין שהלך למדינת
 הים אינם נשואין ד ואם מתה אינו יורשה ואינו מטמא לה (לה) וי"ל דה"ה אם
 מת הלך קודם שנשאת ונשאת (כן משמע במדכ"י פ"ג קידושין גס מקל"ת רנתינו).
 יד (לט) קטנה שהלך אביה למה"י והשיאוה אחיה ואמה ה הו קידושין וצריכה
 מיאון וכי אחי אביה לא בעיא קידושין ואחרים (מ) וי"א שאינם קידושין ואפילו
 מיאון אינה צריכה (מא) ומ"מ אין לאוסרה עליו משום דתחשב כפנויה ועומדת
 אצלו בזנות כיון שדרך קידושין ונשואין היא אצלו. הנה : (מב) ואפילו כל הלך ומיהא
 אין לאוסרה עליו ואין ציאתו ציאת זנות ויכול לעכסה אללו עד שתגדיל ויגמרו קידושיה אלל שאל
 קדשה הלך לאחר קודם שתגדיל (מג) צריכה גט מתרויהו (ריב"ש סימן קל"ג ושם כתוב דלריסה גט

ביאורי הגר"א

והנה דפריך שם מ"ד ז' מתיב כו' מתיב כו' ולא אוקמה
 כה"ג וע"ש ושם שתי' : (מא) ומ"מ אין כו'. וכמו שתקנו
 בשולחן לקטן ולחמ"י נפ' הנשרפין שנוטה להסילן סמוך
 לפרקן ועריב"ש : (מב) ואפ"ל בא כו'. כיון שדרך
 קדושין וכמו נקטן ככ"ל סס : (מג) צריכה גט

ס"ד : (לה) וי"א כו'. כ"כ במדכ"י ז' ר' אפרים וכו'
 כיון דהיו קדושין מן התורה צריכה נמי נשואין כן אלל
 ר"ת חלק עליו שם ע"ש : (לט) קטנה כו'. עתו"ס
 שם סוף ד"ה צפירוש והנ"ל ר"ת רל"י מהכ"ל כו' :
 (מ) וי"א כו'. כ"כ הר"ן והרא"ש ז' תוס' והנ"ל רל"י

ברכת אליהו

בחי האב אפילו אם הלך למה"י. וע"ש ושם שתי'. [נראה
 דצ"ל : וערשב"א שם שתי'. שהרשב"א תירץ קושיא זו,
 שהגמרא ניהא ליה לאוקמי בקידושי דאורייתא, ולכן לא
 מוקמי בהלך אביה למה"י דהו קידושין דרבנן, ומוקמי שם
 באופן דהו קידושין תורה].

(מא) וכמו שתקנו [צ"ל : שלא תקנו] נשואין לקטן ואין
 קטן יכול לקדש לא מן התורה ולא מדרבנן כדאמרין
 ביבמות ק"ב ב, ואפ"ה אמרין בפ' הנשרפין סנהדרין עו ב
 שמצוה להשיאן סמוך לפרקן. ועריב"ש סימן קצ"ג שהביא
 פירש"י שפירש בסנהדרין שם דסמוך לפרקן היינו שעדיין
 הם קטנים, אלא שסמוכין לגדלות שנה או חצי שנה, ומה
 שאסרו שם המשיא אשה לבנו קטן היינו כשהוא קטן יותר
 מזה השיעור והיא גדולה ואז איכא למיחש שמא תזנה עליו.
 ועליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הצמאה (דברים
 יח, יח). אבל בסמוך לפרקן לא חשיב בעילת זנות, כיון
 דהוי דרך קידושין ונישואין. והו"ה קטנה לגדול לא חשיב
 בעילת זנות כיון שהיא אצלו דרך קידושין ונישואין.
 [ועיין ט"ז סק"א ומ"ש בביאורי הגר"א סימן א' סק"ו,
 ובסימן מ"ג סק"ג].

(מב) כיון שדרך קדושין היא אצלו וכמו בקטן כנ"ל
 בפסק"א. — שם *

(מג) עה"מ סק"ח וב"ש סק"ג שתמהו למה צריכה גט
 מראשון כיון דהאב כבר קידשה לאחר. וי"ל הח"מ : לא
 ידעתי למה צריכה גט מהראשון הא אפילו לסברא ראשונה
 אינה מקודשת רק למיאון ואפילו למאן דחייש שמא נתרצה
 האב היינו באינו כאן אבל אם בא ומיהא וקדשה לאחר

(לה) כ"כ במדכ"י דקידושין פ"ב סימן תקט"ז בשם רבנו
 אפרים ברבי יצחק וכתב דכאן כיון דהיו קידושין מן
 התורה צריכה נמי נשואין כן שיהיו דבר תורה. וכיון דליכא
 אב דלימסר לחופה, הרי היא כזנות אצלו. ולא דמי לנישואין
 דיתומה קטנה, דההיא תקנת רבנן היא. אבל הכא שהקידושין
 היו מדאורייתא בחיי אביה, לא תקנו רבנן נישואין. אבל
 ר"ת חלק עליו שם ע"ש שכתב בשם ר"ת דייגרשנה. דבחי
 האב חיישינן שמא יבא האב וימחה, אבל כיון שמת האב
 ולא ימחה לעולם ועד, תו אין חשש. והאחים אינם יכולים
 למחות, שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו. וכתב שעוד
 האריך ר"ת.

(לט) עתו"ס קידושין מה ב פד"ה בפירוש והביא ר"ת
 רא"י מהנ"ל פו'. [צ"ל : מה"ג כו'. וי"ל התוס' : והביא ר"ת
 ראה מהלכות גדולות שפ"י בהלכות קדושין קטנה דאיתא
 לאבות במדינת הים ואנסיבתא אמה שאלתא דהא מילתא
 קמי רבנן ואמרו שפיר עבדת אמת דנישואין תקינו רבנן
 לקטנה אם איתיה לאב מקדשה קידושין מן התורה ואי
 ליתיה מינסבא בתקון חכמים ולכי גדלה גדלי נישואין
 בהדה ולכי אחי אב לא צריך לקדשה, עכ"ל].

(מ) הביא ר"ן קידושין מה ב והרא"ש שם פ"ב ס"ב בשם
 תוס'. והביא ראה ממה דפריך שם מ"ב מתיב כו' מתיב
 כו'. [דשם סובר עולא שקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה
 אפילו מיאון אינה צריכה. ופריך כמה תיבותות מכמה
 מקומות דמוכח שקטנה יכולה לקדש את עצמה בלי דעת
 אביה]. ולא אוקמה כה"ג דמיירי שאביה הלך למה"י וקדשה
 אחיה ואמה. ומוכח מכאן דלא תקנו רבנן קידושין לקטנה

אולם עיין בריב"ש סימן קצ"ג שכתב בפירוש : ואף אחר
 שערער האב כו'. וע"ז ציין שוב רבנו הריב"ש, שבקטנה
 ומיהא האב, לא גרע מקטן, ולא שייך כלל גביה נישואין, ואפ"ה
 כיון שהוא דרך נישואין לא הוי ביאת זנות.

8 מ"ש רבנו : שם" כחנתו לתשובת הריב"ש סימן קצ"ג
 שהביא רבנו בס"ק מ"א. ובכ"ש סק"א כתב : אצ"ה הריב"ש
 כ"כ בקדשה אמה ואביה במ"י כיון דכ"כ לדעת הפוסקים
 דלא תקנה חז"ל נישואין א"כ גם כשהאב כאן נמי הדין כן.

באר הגולה

ז משנה קדושין דף
ס"ד ע"ב וכדמפרש
בגמ' שם.
ח טור גסס הרמ"ה
וכתב הר"ן שכן נשמע
מדרבי רש"י שמה
שפרש"י אלא דקדושתו
שליח שעשתו שליח
לקד' לכל הנזכר.

ינהשני והרצ פסק דלריכה מתרוויחו) ויש להחמיר כסגורא הראשונה (מד) ויש מחמירים עוד
לומר דכל שאנייה נמדינה הים אפילו קדשה קטנה עומה חיישין שמה אם שמה האז הוי ונתרנה
והוי ספק מקודשת (מרדכי פרק האיש וקדש) (מה) ונעשה נאחר גירש אשתו ופסק עמה שהיא
תטפל בנשותיו לזון ולהגדילן ולהשיאן וכן עשתה ונז' האז ונחיה נכשולי בנותיו הקטנות ופסקו
דאם נזה להשיאן ולהגדילן מה שעשתה עשוי ואינו יכול למחות (מו) ונלמד שזוהי כן לפני עדים
כי שליח קבלה נריך עדים כמו שנתבאר לעיל סימן ס"ג (מו) אצל אם אומר שיהיה כה צידה
להשיאן כשיגדלו והיא השיאן בקטנותן אין נמעשה כלום ויכול למחות דהרי שינתה ממה שזוהי
לה (ריב"ש סימן תל"ג). ומו : המקדש בתו סתם או שאמר לו אחת מבנותיך
מקודשת לי אין הבוגרת בכלל (מה) אפילו נתנה לו רשות לקבל קידושיה ושיתיה
הכסף שלו ה (מט) ודוקא דשותיה' שליח לקבל קידושין סתם ולא אמרה מפלוני אבל

ביאורי הגר"א

נהגיה : (מו) אבל כו' דהרי כו'. כמ"ל סי' ל"ו
ס"ג וענני"ש סי' קנ"ג : (מה) אפי' כו' ושיהיה
כו'. גמ' שם ונעשה דליתמר לרנז' ה"ה לאני דל"פ
זה : (מט) ודוקא כו'. כמ"ש רש"י (כ"ה) [כ"ה]
ז' ד"ה דשיתיה' כו' ונעשה דמפלוני כיון דרמזיה ה"ה
כמ"ש נרפ"ש שרית ישרלל כו' כמ"ש ח"ה ז'

מתרוויחו. עה"מ ונ"ש : (מד) ויש מחמירין כו'.
במרדכי שם דהא דרז ושמואל ועולא דפליגי דוקא שאנייה
כאן אצל בנותיה לכ"ע חיישין שמה יתרנה וה"ל קדושין
למפרע כ"כ ר"ת אצל כ' שכל הגאונים חולקים עליו :
(מה) מעשה כו'. ופ' דאם כו'. וכמ"ש רפ"ש האז מקדש
כו' וכמ"ש נש"ע סי' : (מו) ובלבד כו'. כמ"ש

ברכת אליהו

אדעתא דידה קא מקבל קמ"ל דלא שביק איניש מידי דאית
ליה הנאה מיניה (דכסף קידושין שלו — רש"י). ושואלת
הגמ' : מי לא עסקינו דאמרה ליה קידושי לדיך. ומסקינו :
אפילו הכי לא שביק איניש מצוה דרמאי עליה ועביד מצוה
דלא רמאי עליה. ואע"ג דאיתמר פוגיא זו לרבא, חז"ה לאבאי
— דפסקינו כוותיה דקידושין שאין מסורין לביאה הוה
קידושין — דלא פליגי בזה.

(מט) כמ"ש רש"י בקידושין נא ב ר"ה דשיתיה' כו', בסוגיא
הג"ל בסקמ"ה, וז"ל : לקדשה לכל הבא. ומשמע בדבריו
דק בכה"ג אמרינן דאין הבוגרת בכלל, דאפשר שהאב ימלא
השליחות ויקדש אותה לאחר, אבל אם אמרה לו שיקבל
הקידושין מאדם מסוים, או אמרינן דאולי כוון לקדש את
הבוגרת. וטעמא דכיון שהיא עשתה אותו שליח לקבל
הקידושין מפלוני, כיון דרמאי הוא אם הלך וקיבל מפלוני
קידושין בשביל אחרת, כמ"ש נח ב דהאומר לחבירו צא
וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו נהג בו מנהג
רמאות. והו"ה בכה"ג. וכמ"ש ברפ"ב שם מה ב, דאם האב
הסכים לקדש את בתו לקרובי אשתו, תו לא חיישינן שיתרצה
לקידושין של קרוביו, דכתיב : שארית ישראל לא יעשו עולה
ולא ידברו כזב (צפניה ג, יג). ועה"מ סימן קפ"ג סי"ב בהג"ה
[דאם אחד נתן מעות לחבירו לקנות עבורו קרקע מיוחד, והלך
וקנה סתם, אמרינן דקנה בשביל המשלה. והטעם הוא הואיל
ואם יקנה בשביל עצמו, יהי' זה מנהג רמאות, וכנ"ל וכמ"ש
סק"ד. ובב"ש סקל"ט הקשה דשם פסקינו דמסתמא קנה
אותו למשלה, וכאן אמרינן שגם יתר הבנות הוה בספק
קידושין. ותיירץ דשאני הכא, ד"ל דלא קידש את בתו
הבוגרת, רק קידש אחת מהבנות הקטנות שהן ברשותו —
מחמת דמצוה רמאי עליה לקדשן.]

ודאי דקמא לא הוה קידושין רק למיאון לדעת ה"ג בעל
סברא ראשונה, עכ"ל.

(מד) במרדכי דקידושין פ"ב סימן תקט"ו הביא בשם ר"ת
דחא דרב ושמואל וקולא דפליגי שם מד ב — בקטנה
שנתקדשה שלא לדעת אביה אם צריכה גט ומיאון, — היינו
דוקא שאביה כאן בעיר ושתיק, ובהא פליגי : דרב ושמואל
סברי מדשתיק אודיי אודי ליה ולכן צריכה גט ומיאון,
ועולא סבר מירתח קא רתח — ואין אריה משתיקתו. אבל
כשאביה במח"ה, לכ"ע חיישינן שמא אם שמע האב הוי
מתרצה, והו"ל קדושין למפרע. אבל המרדכי כתב שכל
הגאונים חלקו על ר"ת, ולא חילקו בין אם אביה בעיר
או אינו בעיר, ובכל גווני אינה מקודשת.

(מה) דהוי כאילו עשה את אשתו שליח לקבל קידושיה,
וקידושיה קידושין כמ"ש רפ"ב דקידושין מא א : האב
מקדש את בתו כשהיא נערה (וכ"ש כשהיא קטנה — רש"י)
בו ובשלוחו. וכמ"ש בשו"ע פט"ז.

(מו) כמ"ש לעיל סי' בהג"ה שגם שליח קבלה של אב
צריך עדים.

(מו) כנ"ל סימן ל"ז ס"ג דשליח ששינה בשליחות אינה
מקודשת. ועין ברבי"ש סימן קצ"ג. [ומשמע שם דאפילו
לא מיחה בטלו מעשה כיון דעשאה שליח רק לקדשם
כשיגדלו. וכ"כ בח"מ סקל"ג ובב"ש סקל"ז].

(מח) תנו בקידושין סד ב : המקדש את בתו סתם אין
הבוגרות בכלל. ובגמ' שם ובדף נא ב מקשינן ממשנה זו :
הא קטנות בכלל ואמאי קידושין שאין מסורין לביאה נינהו
ותיובתא דרבא. ומתוצת הגמ' : הב"ע כשאין שם אלא
גדולה וקטנה. ושואלת הגמ' : פשיטא. ומתוצת הגמ' :
דשיתיה (הבוגרת) שליח מהו דתימא כי מקבל קידושי

באר הגולה

ט ה"ה שם נפ"ס
שכן העלה נפ"ד של
רבינו הלכה למעשה
ושך כתב הרמב"ן
והרשב"א להחמיר וכך
כתב הר"ן נפ"ד
קדושין ושכ"כ רב
סעודה גאון בתשובה
וש"פ.
י שם בתשובה.
כ שם בתשובה וכתב
יוסי.
ל נ"ז שם בתשובה
וכתב יוסי.

אמרה מפלוני גם היא ספק מקודשת ושאר הבוגרות אינם בכלל. מ"ז ס (ג) מי שיש לו שתי בנות אפילו שתיהן קטנות ושידך אחת מהן לאחר זמן קבל ממנו קידושין ואמר בתך סתם מקודשת לי (גא) אפילו היו עסוקים בה שתיהן אסורות לו וצריכות גט ממנו. הגה: (צב) ואפילו חזר תוך כדי דיבור ופירש נתן פלונית אינו מועיל (מרכזי ריש קידושין נ"ס רל"ז"ה) (גג) וכל כה"ג דהו קידושין שלא נמסרו לביאה כופין אותו לגרש (רש"י אלף רל"ו). • המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל (*). יז כ' מי שיש לו ב' בתי בנות מב' נשים וכלן ברשות שלו לקדשן ואמר למקדש בשעת הקדושין קדשתי לך את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות אם קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כלן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות. יח ז' וכן אם אמר לו קדשתי את בתי הקטנה (* לכאורה קטע זה מיותר כי כבר כתב המחבר דין זה בריש סעיף ט"ו. ונראה שזה סעות הדפוס ובדפוסים עתיקים ליתא לדין זה כאן.

ביאורי הגר"א

ועה"מ סימן קפ"ג כ"ז נה"ה: (ג) מי כו'. עתוי"ס נ"ז ח' ד"ה והלכתא כו' והנילו רליה מו"מ נתוספתא ז' לחין שקדשו ז' לחיות זה אינו יודע איזה מהן קידש זה אינו יודע איזה מהן קיד' שתייהן אסורות מן הספק אם היו עסוקין בגדולה לגדול ובקטנה לקטן לחומר אינו גדולה לא נתקדשה חלל לגדול וקטנה לא נתקדשה חלל לקטן וכן סמכין אשדוכין כלן ורליה דסמכין אלוהון דעת מקידשה בגזל דידה וענה"מ שהאריך בראיות נ"ס

ר' שחטה חלל הרשב"א ומ"מ והר"ן דחו הר"י מהתוספתא דל"ד לשם ד"ס נשעת קדושין ידעו משא"כ כלן דזכרים שגזל חין דזכרים וענה"מ: (גא) אפי' היו עסוקי' כו'. מרכזי ז' הש"ג חלל כרל"ז"ה ור"ן דמתירין כה"ג דק"י"ל כו' יוסי חלל צריך לפר' ונזה דחה הר"ן רל"י חילל מהתוספתא ג"כ ד"ס עסוקים כו': (גב) ואפי' חזר כו'. דק"י"ל דלענין קדושין תכ"ד כו' כמ"ש נסוף דזכרים ונפ"ס ד"ז: (גג) וכל כה"ג כו'. כמ"ש

ברכת אליהו

(ג) עתוי"ס בקידושין נב א ד"ה והלכתא כו'. ושם כתבו בשם ר"ת, דאם יש לו שתי בנות, ושידך אחת מהן לאחר, ואח"כ קיבל ממנו קידושין, והמקדש אמר סתם, „בתך מקודשת לי“, אמרינן שקידש הבת ששידך תחילה, דשאריה ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב, ואמרינן דאדעתא דהכי קידש אותה ששידך תחילה. ובהגהות מיימוניות בה' אישות פ"ט ה"ג הביא דין זה גם בשם עוד פוסקים, והביאו רא"י ממו"ש בתוספתא דקידושין פ"ד: שני אחין שקדשו ב' אחיות זה אינו יודע איזה מהן קידש זה אינו יודע איזה מהן קידש שתיהן אסורות מן הספק אם היו עסוקין בגדולה לגדול ובקטנה לקטן ואמר אני גדולה לא נתקדשה אלא לגדול וקטנה לא נתקדשה אלא לקטן. וכן סמכין אשדוכין כאן. ועוד הביאו ראיה דסמכין אלוהון דעת ממו"ש יג א דאם קידשה בגזל דידה אינה מקודשת, דיכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי, ואם היו שדוכין קודם לכן אמרינן התם דמקודשת, משום דסמכין אלוהון דעת — דלשם קידושין קבלה, ולכן שתקה משום דניחא לה בקידושין. והו"ה הכא כיון דאחת שידך, ואחת לא שידך, סמכין אלוהון דעת — דקידש אותה ששידך. וענה"מ שם שהאריך בראיות בשם ר' שמחה דאמרינן על דעת ראשונה הוא עושה וקידש אותה ששידך תחילה. אבל הרשב"א בקידושין גא ב ומ"מ שם והר"ן בקידושין שם דחו הראיה מהתוספתא, ולא דמי לשם. דשם בשעת קידושין ידעו כל אחד את מי קידש, ועכשיו נסתפקו איזו לזה ואיזו לזה, ובוה אמרינן דכיון שהיו עסוקים בגדולה לגדול ובקטנה לקטן, חזקה דכשקידש

(גא) מרכזי ב' הש"ג [נראה דצ"ל: בשם מהר"ם. דכן הוא במרכזי ריש קידושין דמקודם הביא שם דעת ראב"ה דמתיר כה"ג, ואח"כ כתב: בשם הר"ם דהו קדושין ועה"מ סק"ה ובי"ש סק"מ]. ולא כראב"ה ור"ן דמתירין כה"ג משום דק"י"ל בקידושין ו א כו' יוסי דאין צריך לפרש הקידושין, וסגי בעסוקין באותו ענין ובוה ג"כ דחה הר"ן בקידושין גא ב רא"י חילל בסק"ג לענין שדיך מהתוספתא, דשם עסוקים באותו ענין וכמפרש דמי, ועדיף טפי משדיך, דבשדיך נותן כסף סתם לא מהני.

(גב) דק"י"ל דלענין קדושין תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי, כמ"ש בסוף נדרים פו א ובפ"ח דב"ב קט"ב, דתוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ כו' ומקדש. וכמו שנפסק להלן סימן מ"ט ס"ב.

(גג) כמ"ש ביבמות קה א[צ"ל קו א] שר"ח אמר לאחר שחלץ חליצה מוטעת: השתא מינך איפסלא חלוץ לה חליצה מעלייתא כי היכי דתישתרי לעלמא. והו"ה הכא כיון דאינה ראויה לביאה בשביל, כופין אותו לגרשה להתירה לעלמא. שם בתשובת הרשב"א סימן אלף רל"ו.

באר הגולה

מ גרייתא סס דף כ"ב ע"ל.
ג משנה ונח' סס דף ס"ב ע"ב.
ס הרמנ"ס סס כפ"ט והטעם שכ' ה"ה סס' שאפילו אחד נאמן להחזירה לעצמו כ"ה האז נאמן ואפילו אחד שגגרה.
ע סס כמשנה.
פ כדלמך רב חסי סס דמיא כותיה ומפרש גמ' משום מירת' לשקר שחל האז יכחישו ויחזרו לא חתה

ואיני יודע אם קטנה שבקטנות אם קטנה שבגדולות אם גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנות שבגדולות כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות. יט מ מי שיש לו ה' בנים ועשו כולם את אביהם שליח לקדש להם ואמר אבי הבנים למי שיש לו ה' בנות אחת מבנותי מקודשת לאחד מבני וקיבל האב הקידושין כל אחת צריכה גט מכל האחים מת אחד מהם כל אחת צריכה ארבעה גיטין וחליצה מהם. כ נהאב שאמר קידשתי את בתי ואיני יודע למי אסורה לכל העולם (נד) עד שיאמר נודע לי למי קידשתי ו ואפילו לא נודע לו עד שבגרה. (נה) וי"ל דאם היתן עמד לפניו חתלה ולא הכירו ודאי"כ חזר שמכירו אינו נאמן (נז"י נזס התוספות). כא ע בא א' ואמר (נו) (צפני האז) (הר"ן ורנניו ירוסם) אני קדשתי פ נאמן ומותרת לו (נז) כיון שהאב ואומר איני יודע וכשכונסה צ אינו צריך לקדשה אבל אם האב מכחישו ק יש מי שאומר שאינו נאמן אפילו להצריכה גט. כב ר באו שנים וכל אחד אומר אני קדשתי שניהם נותנין גט ואם

קדשתי וכתב הר"ן לע"ג שאין נדבר שגגרה פחות משנים התם הוא להוציאה מחזקה אצל זה מעמידה בחזקה אצל שומר שנתקדשה לו. צ רמנ"ס סס. ק טור. ר סס כמשנה.

ביאורי הגר"א

[אזינ] וכמש"ס בירושלמי מנתי' פליגא עליה המניא נט מו"ה ויחזרו צפ"כ וצפ"כ לא יסא את חסתו ומנתי' תמן הוחק' חסת איש צרם הכא לא הוחזקה לאל צפני שנים לכשיצלו שנים ויחזרו פלוני קידש כלומר אין לו חלל כשחזרר דינורו של אז כו'. ר"ן וי"ל צטו"ש אצל חס האז כו' חש"ס אירתותי מירתת משום דהאז נאמן להכחישו

ניצמות ק"ה א' השתא ליפסלל תינד חלקו כו'. סס: (נד) עד שיאמר כו' ואפי' כו'. רמנ"ס דלא נרע מחזר שחלקו כמש"ס כצכ"ל חו"ה: (נה) וי"א כו'. רי"ו נזס תוס': (נו) בפני האב. רש"י סס ד"ה חף נאמן כו': (נו) כיון שהאב כו'. לע"ג דנוגע הוא ועדותו אינו כלום כאל' אינו חלל חזרר דבריו של (אזינ)

ברכת אליהו

שנאמן לכתוס' המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ופני נחתם לא יסא את חסתו. ומנתי': תמן הוחזקה אשת איש [בפני הכל] ברם הכא לא הוחזקה [אשת איש] אלא בפני שנים לכשיבאו שנים ויאמרו פלוני קידש [בפנינו: זהו שקידש]. ומפרש הר"ן בקידושין סג ב את הירושלמי: פלוני אין זה אלא שמבדל דבריו של האב דשמו כשיבאו עדי הקידושין יאמר שהוא קדשה. וי"ל [צ"ל: וי"ש] כמש"ס אבל אם האב מכחישו יש מי שאומר שאינו נאמן כו'. וזש"ש בקידושין דלכן נאמן, משום דאירתותי מירתת, משום דהאב נאמן להכחישו. ובמש"ס רש"י שם ד"ה אף כו', כג"ל בסקנין, וכ"כ ברי"ה אירתותי כו'. [ובפנינו זה בד"ה כיון, וי"ל: כיון דאיכא אחר בהדיא שאומר אני קדשתי מירתת מעיקרא שמו יכיר האב שחבירו קידשה ולא הוא כו', עכ"ל].

(נד) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"ס ה"א. וכתב שם המ"מ דלכן נאמן האב אפילו אחר שבגרה דלא נרע מאחר שנאמן, כמש"ס במע"ף כ"א.

(נה) רכנו ירוחם בנתיב כ"ב חלק ה בשם תוס'.

(נו) רש"י בקידושין סג ב ד"ה אף נאמן כו'. וי"ל: דלא חציף למימר לפני האב שקבל הקידושין אני הוא דמירתת דילמא מכחיש ליח ואמר ידענא דלאו את יהבת לי קידושין. [ובב"י הביא דין זה בשם הר"ן ורבנו ירוחם וכן מצוין כאן בשו"ע].

(נז) אפי' שזה שאומר אני קדשתי נוגע בעדותה הוא שרוצה לקחתה לאשה, ועדותו אינו כלום, מ"מ הוא נאמן ומותרת לו דכאן אינו אלא מבדל דבריו של אביה. וכמש"ס בירושלמי דקידושין פ"ג ה"ז: מתניתא פליגא עליה (דרב האומר שם

9 אמנם בב"י הביא דין זה מרבנו ירוחם בשם תוס', אבל בפנינו איתא זה בתוס' בכתובות כב א ד"ה מנין. שהקשו שם — אהא דמשמע מגמ' דהאב נאמן לומר שקידש את בתו לפלוני מחמת הפה שאסר הוא הפה שהתיר — וי"ל: ותניא דאם בא אחד ואמר קדשתי את בתי ולאחר שעה או לאחר אמר לפלוני קדשתי לא יחא נאמן כיון דהשתא ליכא מגו. ותרצו בתירוק ראשון: ואורי' דבענין זה שאינו סותר דבריו הראשונים ולא בא אלא לפרש דבריו הראשונים מהימן אפי' דליכא מגו והכא לריש מאת בתי הפה שאסר הוא הפה שהתיר כגון דקאי האיש שקידש לו קמיה וקאמר את בתי נתתי לאיש ושתיק

דמשמע ודאי שאינו מכיר שזה חתנו מדלא אמר את בתי נתתי לזה או לאיש הזה ביחד בלא הפסק מרובה הלכך לא יחא נאמן אח"כ אלא תוך כדי דיבור דאיכא מגו, עכ"ל. ונראה, דלכן כתב הרמ"א דין זה בשם ג"א, משום דבתירוק שני כתבו תוס' ואפילו בכה"ג מהימן בלא מגו. ופלא שאף אחד לא ציין לתוס' הנ"ל. ועיין ח"מ סק"ל"ה שגם כאן בהג"ה הכונה שמקודם שתק, ואפילו לא אמר בהדיא שאינו מכירו וזה בדברי התוס' הנ"ל. וכן הוא ברבנו ירוחם שם. אח"כ ראיתי מ"ש בזה במקנה כאן ובקידושין סג ב ובהפלאה בכתובות שם עיי"ש.

באר הגולה

ה'ה' הרמז"ט ש' ש' וכתב
ה"ה ש' דעת כל
הנלוים והכריס לזה
לשון המשנה שהם נעל
מנת שהוא מעכשיו
ולא הזכירו כפילת
התנאי וזכר עיקר.
ו' טור גס' ר"ח
וכת"ש אבן הרמז"ט
ש' נפסקו וכך כתב
ה'ה' ש' ור"ח וכת"ש ר"ח.
ז' ה"ה ש' ור"ח נפ"ג דקדושין לדעת הר"ח וקצת האחרונים דסנרי ולא קי"ל
כר"ח וחידוה לא נעין תנאי כפול בשם מוקם ונגטיין וקדושין נמי אם לא כפל תנאו ולא נתקיים חוששין לה.

התנה כלל הזכיר לאו קודם להן וחסר והזכיר הללו אחר הן הוי תנאי כאלו הזכיר הן קודם
ללאו (הר"ן פרק מי שחזרו).
ג' ה'בל האומר מעכשיו או ע"מ אינו צריך לכפול
תנאו ולא להקדים תנאי למעשה אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו ויש
הולקין ואומרים דאפילו באומר מעכשיו או על מנת צריך להיות בתנאי כל הד'
דברים. הגה: (ג) וי"א דאפילו לא פירש כל דיני תנאי רק אומר סתם שמתנה כתנאי בני גר
ובני רלוזן הוי תנאי גמור (הנהגות מיי" פ"ו).
ד' ד' זי"א דלא בעי שיהיה בתנאי
ד' דברים אלו אלא במקום דאיתי מיניהו חומרא ולא היכא דאיתי מיניהו קולא.
הגה: (ה) וי"א עוד דאף על גב דאיכא כל הכי ד' דברים נעיקין ג"כ שיהיה התנאי צדור והמעשה
נתמנה ככלל פ"א גס' ר"ח ור"ח וכת"ש ר"ח.
ז' ה"ה ש' ור"ח נפ"ג דקדושין לדעת הר"ח וקצת האחרונים דסנרי ולא קי"ל
כר"ח וחידוה לא נעין תנאי כפול בשם מוקם ונגטיין וקדושין נמי אם לא כפל תנאו ולא נתקיים חוששין לה.

ביאורי הגר"א

ד"ה' זר אהבה. ור"ח' ונמש' רנא צנצ' קל"ז ז' הילך
אתרוג ע"מ שתחזירו לי כו' ועתו"ס ש' ד"ה לא כו' וכי"כ
הרמ"ש ש' וערש"י נגטיין ש' ד"ה צדור א' כו' אצל
דעת הטור והר"ב כפי' תוס' ש' ד"ה דתנאי ומעשה כו'
וכי"כ הרמ"ש ש' סס"ט גס' ר"ח סוגי' דשועתין כו':

ס"ס רמ"ח: (ג) וי"א כו'. עמ"ש' וענשה' סק"ג:
(ד) י"א כו'. ערש"ס צנצ' קל"ז ז' ד"ה ואם לאו כו'
וכי"כ הר"ח ש' גס' הר"ש הזקן אצל הוא חלק עליהם
וס"ל דכלל מוקם נעיקן כס' ראשונה ע"ש: (ה) וי"א
עוד כו'. ודעת הרמז"ט ושי"ע דאזני ורנא פליגי עליה

ברכת אליהו

בר אהבה — דהטעם הוא מפני שזה תנאי ומעשה בדבר
אחד פליגי עליה דר"א בר אהבה בהא, והלכה כוותיהו.
וראיה ממש' רבא ככ"כ קל"ז ב: אתרוג זה נתון לך במתנה
ע"מ שתחזירו לי נטלו ויצא בו החזירו יצא לא תחזירו לא
יצא. ועתו"ס ש' ד"ה לא כו', שהקשו: וא"ת ואמאי לא
יצא אפילו כי כפליה לתנאי והא הוה תנאי ומעשה בדבר
אחד. ותרצו בתירוץ ראשון: דרבא דהכא סבר דלא בעינו
תנאי [בדבר אחד — ב"ח] ומעשה בדבר אחד דהא התם
(בגיטין ע"ה ע"א) נמי לא בעי. וי"כ הרא"ש ש' פ"ח
סמ"ח. וערש"י בגיטין ש' ד"ה בדבר אחד כו' שכתב שם
דהחסרון — של תנאי ומעשה בדבר אחד — הוא מפני
שהתנאי הוא באותו המעשה של הגט, כג"ל. וטעם זה שייך
גם אם נאמר דע"מ כאומר מעכשיו דמי. אבל דעת הטור
והר"ב כפי' תוס' ש' ד"ה רתנאי ומעשה כו', (דהחסרון של
תנאי ומעשה בד"א הוא רק בתנאי ד,אם" שהמעשה חל
בשעת קיום התנאי. דכתבו שם — דהחסרון של תנאי
ומעשה בדבר אחד הוא מפני — ,שהתנאי סותר לתנאי
דאין הגט חל" אלא אחר שנתקיים התנאי ואז אין הגט
בידח". ולפי"ז כתבו שם דבהילך אתרוג זה ע"מ שתחזירוהו
לי, לא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד, דס"ל ע"מ כאומר
מעכשיו, והמתנה חלה מיד, ויצא מיד כשיבא לידו. ולפי"ז
אין הוכחה מב"ב שם דרבא ס"ל דלא בעינו תנאי בדבר
אחד ומעשה בדבר אחר. וכי"כ הרא"ש ש' פס"ט בשם ר"ח
סוגיא דשמעתין כו'.

(ג) עמ"ש' ועבדי' פק"ב.
(ד) ערש"ס ככ"כ קל"ז ב' ד"ה ואם לאו כו', וז"ל: ואע"ג
דלענין גיטין קיי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול כו' ה"מ לענין
גיטין וקדושין הוא דבעינו לכתחלה לרווחא דמילתא. וכי"כ
הרא"ש ש' פ"ז סמ"ח בשם הר"ש חזקן דרק משום חומרא
דעריות בעינו בגיטין ובקידושין תנאי כפול. אבל הרא"ש
חלק עליהם, וס"ל דכלל מקום — בין בעריות ובין בממונא
— בעינו תנאי כפול כפברה ראשונה ע"ש. [ועמ"ש באריכות
בה"מ סימן רמ"א סק"ו].

(ה) איתא בגיטין ש' א: ת"ר ה"ז גיטך והנייר שלי אינה
מגורשת ע"מ שתחזירי לי את הנייר מגורשת. ואמר שם
(בעמוד ב) רב אדא בר אהבה — דלכן בסיפא היא מגורשת —
משום דלא דמי לתנאי דבני גר ובני ראובן, ששם היה התנאי
בדבר אחד (לעבור הירדן — רש"י) ומעשה בדבר אחר
(נחלת עבר הירדן מזרחה — רש"י), לאפוקי בתנאי של
ע"מ שתחזירי לי את הנייר — שהתנאי והמעשה בדבר
אחד, וכל תנאי ומעשה בדבר אחד אינו תנאי, ולכן היא
מגורשת אפילו אם לא נתקיים התנאי. ופירש"י בד"ה
בדבר אחד דע"מ שתחזירי לי את הנייר הוי תנאי ומעשה
בדבר אחד משום דבגט עצמו הוא התנאי להחזירו והוא
המעשה להיות גט. וברמב"ם בה' אישות פ"ו ובשו"ע כאן
לא הצריכו שיהי' תנאי בדבר אחד. ומעשה בדבר אחר.
ודעת הרמב"ם ושי"ע דאביי ורבא [דאמרו שם בגמ' טעמים
אחרים — למה בסיפא היא מגורשת, ואינם אומרים כר"א

נראה דזה ט"ס, וצ"ל: וי"כה' ג' סק"ג. וכתותו דבבבאה' ג' שם
כתב שהמקור לזין מהוא מתשובת הרא"ש. והוא בכלל פ"א
ס"א. והיות וברא"ש שם כתב שככה"ג הוי תנאי מעליא. לכן
פ' שם המחבר וכאן בהג"ה דבבאה' ג' הוי תנאי גמור, ולא
כתב שהוא ספק. וכמ"ש בדי"מ סק"ג ובב"ש סק"ה.
2 מ"ש רבנו: (ז) וכי"כ הרא"ש כו', קאי אלעיל — שכ"כ הרא"ש
כרש"י — שגם בעל מנת בעינו כל גרדי התנאים — לרבות

1 מה שכתב רבנו: עמ"ש', נראה דר"ל למ"ש בה"מ ס"ס
רמ"א הנ"ל בסק"ב. וכתותו למ"ש כאן בה"מ סק"ג וב"ש סק"ה
דבהגה"מ (שבשו"ע צי"ן שוהו מקור הדין) לא החליט בחדאות
דין זה, רק כתב: "יכול להיות שמעויל". ועל זה כתב רבנו:
עמ"ש כו', דבה"מ שם ס"ב כתב המחבר: או שכתוב בסוף
השטר וקנינא מיניה כחומר כל התנאים וקנינים העשויים כחתיקין
חכמים (מעויל התנאי). ומ"ש בדברי רבנו: ועבדה' ג' סק"ב,

באר הגולה

* עיין נס' קמ"ג
סעיף י"ג שם מפורש
הטעם.
ח גרייטל כתובות דף
נ"ו ע"א ונכ"מ דף
נ"ד ע"א וכו' יהודה.
ט שם וכונו שפירש
ה"ר זענער דגוף לא
לחייב למחילה.
י משנה קדושין דף
ס' ע"א ובפירש"י
ס.

נדנר אחד חנל אס הכל הוא נדנר אחד אינו תנאי (הרא"ש והטור) ויש לחוש לנדנריו לחומרם (ו) התנה עמה שתכל חזיר או שאר איסור דאורייתא מקרי אפשר לקיימו (*טור) (ז) חנל התנה עמה שתנעל לאסור לה מקרי ח"א לקיימו שאחר לא יתרה לה (שם) (ח) חנל אס התנה עמה שפלוני יתן לו חזירו או ישיא בתו לבנו מקרי אפשר לקיימו דהרי תוכל ליתן לפלוני ממון הרבה עד שיתרה לנדנר (נ"ז שם) ועיין לקמן סי' קמ"ג סעיף י"ב.
ה ה התנה בשעת הקדושין שלא יהא לה שאר וכסות תנאו קיים ואינו מתחייב לה בהם אבל אם התנה שלא יתחייב בעונה ט תנאו בטל וחייב בה. הנה: (ט) דכל המתנה על מה שכתוב בתורה ואינו ממון תנאו בטל (ד"ע) (י) וי"א דכל מאי דתקון רבנן הוי כמו שכתוב בתורה (הנה) מיימי' ריש (הכותב). ו ינתן לה פרוטה ואמר לה התקדשי לי בזה על מנת שאתן לך

ביאורי הגר"א

(ט) דכל כו'. שם. (י) וי"א כו'. כמ"ש נכתובת פ"ד ח' חלל הלכה כו' ואף שקי"ל דלא כרצ היינו משום דקי"ל דאף דאורייתא נדנר שנממן תנאו

(ו) התנה כו'. גטין פ"ד ח' וכתב: (ז) אבל התנה כו'. שם: (ח) אבל אם כו'. רמז"ס וכמ"ש פלוני כו' אפשר כו' וערש"י שם ד"ה חזיר לך כו'.

ברכת אליהו

(י) כמ"ש בכתובות פד א אלא הלכה כו'. דתנן שם פג א: כתב לה דין ודברים אין לי בנכסך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחיך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר אם מתה יורשה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה (דקסבר ירושת הבעל דאורייתא — רש"י) וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. ושם עמוד ב: אמר רב הלכה כרשב"ג ולא מטעמיה. ושם פד א מסקינן בפירוש דברי רב: אלא הלכה כרשב"ג דאמר אם מתה יירשנה ולא מטעמיה דאילו רשב"ג סבר ירושת הבעל דאורייתא וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה. ועפ"י סוגיא זו כתב בהגהות מרדכי בכתובות ריש פרק הכותב סימן רצ"ד דכל מה שתקנו רבנן דינו כמו שכתוב בתורה ותנאו בטל. ואף שקי"ל דלא כרב, היינו משום דקי"ל דאף דאורייתא בדבר שבממון תנאו קיים כנ"ל במחבר סעיף זה, וכמ"ש בסק"ט, מ"מ נשמע בדבר שאינו של ממון תנאו בטל אף בתקנת חכמים. ובהגמ"ר שם הביא שיש שאר פוסקים דברבנן אף בשל ממון תנאו בטל, וכמשי"ש נו א דלר' יהודה אם התנה בעל פה שלא יהא לה כתובה תנאו בטל — אע"ג שזה דבר שבממון, ולר"י בדבר שבממון שמן התורה תנאו קיים אף אם הוא מתנה על מה שכתוב בתורה. ובכ"ז בכתובה — שהוא דבר שבממון מדרבנן — תנאו בטל, מפני שחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. וכי"ש לירידן דקי"ל כר"ם שם דכל הפותח לבתולה ממאנים ולא למנה ממנה הרי זו בעילת זנות, ור"ם מחמיר יותר מר"י, דלר"י בכותבת התקבלתי מהני לפחות

(ו) גיטין פד א וכתב. דאיתא שם: כל תנאי שאי אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפלגה בדברים וכשר, איבעיא להו ה"ו גיטין על מנת שתאכלי בשר חזיר מהו אמר אביי היא היא רבא אמר איפשר דאכלה ולקיא (ולכן מיקרי אפשר לקיימו). והלכה כרבא לגבי אביי. (ז) כגישין פד א מקשה הגמ' על רבא (הג"ל בסק"ו) מהא דתניא: ה"ו גיטין ע"מ שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי ה"ו גט ואם לאו אינו גט ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להן. ואילו ע"מ שתבעלי לאבא ולאביך לא קתני (דגיהוי תנאה אלמא לא הוי תנאה — רש"י) לאביי ניהא לרבא קשיא. ומתרת הגמ': אמר לך רבא בשלמא בשר חזיר אפשר דאכלה ולקיא פלוני נמי אפשר דמשחדא ביה בממונא אלא אבא ואביך בדידה קיימא (בתמיה) נהי דאיהי עבדא איסורא אבא ואביך מי עבדי איסורא.

(ח) רמב"ם בה' אישות פ"ו ה"ב. וכמ"ש בגיטין פד א הג"ל בסק"ו: פלוני נמי אפשר דמשחדא ליה בממונא. וערש"י שם ד"ה אמר לך כו', וז"ל: ושתבעלי לפלוני נמי אפשר דמשחדא ליה בממונא ואם אינו רוצה לכוועלה באיסור ישאנה ויבעול בהיתר כו'. ומוכת מכאן שגם גישואין מיקרי אפשר לקיימו, שתוכל לשחדו בממון שיתרצה. והו"ה אם התנה שפלוני ישיא בתו לבנו — מיקרי אפשר לקיימו — מהאי טעמא. [וע"ל סי' קמ"ג סקמ"ב ועח"מ סק"ו].

(ט) שם. [בכתובות גו א ובב"מ צד א שציין באה"ג סק"ט אמרו דר"י סובר דע"מ שלא יתחייב בעונה מיקרי מתנה ע"מ שכתוב בתורה ותנאו בטל, אבל בשאר וכסות דהוי דבר שבממון תנאו קיים. ועב"ש סקי"ב].

בכ"ב שם דרבא דס"ל דבאחר ג"מ שתחזירה לי התניו יצא פליג על ר"א בר אבהו, וס"ל דלא בעינן תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד דהרא"ש סובר לר"א בר אבהו גם בע"מ בעינן שיהי תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד. ועמ"ש רבנו בחיי"מ סימן רמ"א סקל"ו.

תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד. וז"ל הרא"ש בגיטין פ"ו סס"ט: ור"ח ז"ל כתב על ההיא דאתקין שמואל בגיטא וכו' סוגיא דשמעתא בעינן תנאי כפול ותנאי קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד ותנאי שאפשר לקיימו ע"י שלוח וסוגיא דשמעתא איירי בע"מ ובהויס אמת כו' עכ"ל. הרי שהרא"ש סובר דגם בע"מ בעינן כל גזרי התנאים. ולכן כתב

אבן העזר, הלכות קדושין לח

שלה

מנה כשיתקיים התנאי יחולו הקדושין כ למפרע (יא) אע"פ שלא אמר מעכשיו שכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ל ואם קבלה קדושין מאחר קודם שיתקיים התנאי ואח"כ נתקיים התנאי אין קדושי השני כלום מ ואם אמר לה על מנת שאתן לך מנה תוך ל' יום אם נתן לה תוך ל' יום הוו קדושין למפרע ואם לא נתן לה תוך ל' יום אינה מקודשת נ ואם קבלה קדושין מאחר תוך שלשים יום (יב) מקודשת ואינה מקודשת עד שלושים יום וכי שלמו ל' יום אם לא קיים ראשון תנאו פקעי קדושי קמא וגמרי קדושי בתרא ואינה צריכה גט מראשון ואם קיים ראשון תנאו אינה צריכה גט משני. ז (יג) ס' לא אמר לה על מנת אלא אמר אם אתן לך מנה תוך ל' יום תהא מקודשת לי בפרומה זו אין הקדושין חלים אלא משעה שנתנו לה לפיכך אם קדשה אחר קודם שיתקיים התנאי מקודשת לשני. (וע"ל ס"ס ט' נסמוך). ח ע (יד) האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שיהצה אבי רצה והאב מקודשת לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת. ט פ על מנת שלא ימחה אבי ושמע ומיחה אינה מקודשת וכ"כ הרשב"א ושהוא מוכרח כן מהתוספתא ה"ה ס' וכן פי' הר"ן. פ ג"ז ס' תמשה ונמחל ס'.

ביאורי הגר"א

קיים כח"ל וי"מ נשמע נדבר שאליו של מומן ויש שי"פ דברנן אף נשל מומן תנאו נטל וכחש"ס כ"ו ח' וכ"ש לדין דק"ל כח"מ ס' דכל הפותח לנתולה כו' ועהנפ"ר ס': (יא) אע"פ כו'. כחש"ס ט' ח' והלכתא כח"א: (יב) מקודשת ואינה מקודשת כו'. כחש"ס נ"ט ז' לשמאל נמעכשיו ולתאר ל' משום דתנאה הוי:

ברכת אליהו

תוך ל' יום, וקידשה אחר תוך ל' יום, הקידושין תלויים ועומדים: אם יקיים הראשון תנאו ויתן המנה תוך ל' יום — תהי' מקודשת לראשון, ולא תצטרך גט משני, ואם לא יקיים הראשון תנאו, יופקעו קידושי ראשון, ויגמרו קידושי שני. (יג) כח"ש בפ"ו דגיטין. דתנן שם עו ב: ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש אינו גט (דכיון דלא אמר מעכשיו משמע לאחר י"ב חדש יהא גט והרי מת בתוך הזמן וצריכה ליבם — רש"י). ואמרינן בגמ' דבברייתא חלקו על המשנה וס"ל דבכה"ג הוי גט. ואמרינן התם: הכל מודים כו' ע"מ שתצא חמה מגרתיקה מעכשיו קאמר לה דאמר רב הונא אמר רב כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי; לא נחלקו אלא באם תצא מר סבר לה כר' יוסי דאמר זמן של שטר מוכיח עליו והו"ל כמהיום כו'. וכאן לא שייך זמנו של שטר, ולכן לכרע הקידושין חלים רק משעה שקיים התנאי ונתן לה המנה. [וע"ל סימן קמ"ג סק"ג].

(יד) לשון הרמב"ם בה' אישות פ"ו ה"א. וכבר השינו עליו שלא ביאר הדברים שיש בהן כמה חילוקים [ולדוגמא: לא כתב הדין של ע"מ שישתוק]. אבל כתב בדרכו לשון גמ' לבד ופאקדמתא קמא וכנ"ל שלנו רישא בחד טעמא ומציעתא ופיפא בחד טעמא. דתנו בקידושין סג א בגידון זה שלש בבות:

3 ועיין גם באן בחי"מ סק"ה ובב"ש סק"ג, ולקמן סימן ס"ט בב"ש סק"ו ובחזו"א סימן ע"ז סק"ז.

ביאורי תג"א
טעמא וע"כ רישא ע"מ שיאמר אין מדהנורא לומר
מזיעתא נטעמא אחרינא וכן הסכים הרשב"א והב"א
דרי' להתוספתא וכמ"ס למטה דז"ש רזה כו' לא רזה
כו' הוא צמתי' ואמר או שסתא או שסת כו' הוא היכל
דמזיעתא א"ל לאוקמיה צדק וקבוצית הגמרא' מאי ע"מ

ביאור
טעמא ווע"כ רישא ע"מ שיאמר אין מדהנרך לומר
מיעתא טעמא אחרינא וכן הסכים הרש"א והב"א
ר"י והתוספתא וכמ"ש למטה וז"ש ר"ה כו' ר"ה
כו' הוא צמחני' ולאור או ששק או שנת כו' הוא הנ"ל
דמזגתא א"א לאוקמיה צדק וכפושית הגמר מאי ע"מ

4 אולם אם אמר "ע"מ שירצה" (דפירושו שיאמר "איך") —
 שאמר ע"מ שיאמר "אין" — סובר רבנו בדעת הרמב"ם —
 דאסילו אם אמר בשעת שמיעה שאינו רוצה, אם אמר אח"כ
 שרוצה הוי קידושין, וכמ"ש לעיל מהתוספתא. וזה דלא דכברי

צ"א דאומר ע"מ שירצה דינו כאומר על מנת שלא ימחה ק (טו) ויש מי שאומר שדינו כאומר על מנת שישתוק. בתחלה איני רוצה כל שחזר ואמר הן נתקיים התנאי (ולכן לעולם הוי ספק עד שימות האב) ש (יז) והאומר ע"מ שישתוק אם שתק בשעת שמיעה מקודשת אע"פ שחזר וימחה. הגמ': (יח) מיהו אם לא היה צניותו כששמע וכשנא לצניותו מיהו הוי מוחל דמה ששתק בתחלה משום שלא היה צניותו (כך משמע צריכ' סיון י"ד וקנ"ג). ת ואם מיחה בשעת וכ"כ ה"ה גמ' הרמב"ם והרשב"א מטעם שכל התנאי של קנע' להם זמן סתמן לעולם. ש פשוט גמ' דס' ע"ג. ת ה"ה דס' גמ' הרמב"ם והרשב"א.

ביאורי הגר"א

א"ל שנתכו' מתה' כו' הוא וליעתא וסיפא נדח טעמא כנ"ל: (טו) ויש מי שאומר שדינו כו'. כנ"ל הספרים רישא וליעתא נדח טעמא וסיפא נדח טעמא וער"כ. והוא פלוגתא דתנאי בתרבות ע"ג צ' אליבא דרשב"א (טז) אומר ע"מ כו'. תוספתא ע"מ שירצה פלוני אע"פ שאמר לפני רוצה מקודשת שמה נתרצה לאחר עשה עד שיאמר רוצה

ברכת אלהיו

הכי. וכתב שם הרמב"ם דלא משגיחין בתוספתא הג"ל בסקי"ד — דמשמע מהתם, דע"מ שירצה" פירושו שיאמר, הן — שהיא משובשת, או דאפשר לאוקמי התוספתא שאמר בפירוש: „ע"מ שיאמר הן" ^ט.

(טז) תוספתא דקידושין פ"ג: ע"מ שירצה פלוני אע"פ שאמר איני רוצה מקודשת שמה נתרצה לאחר שעה עד שיאמר רוצה איני אף אומר רוצה איני מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ע"מ שירצה אבא אע"פ שאמר האב איני רוצה מקודשת שמה יתרצה האב לשעה אחרת. וז"ש כאן: ולכן לעולם הוי ספק עד שימות האב, דכל זמן שהאב חי היא ספק מקודשת, שמה אימר אח"כ שמתרצה, וכנ"ל בתוספתא: אע"פ שאמר האב איני רוצה מקודשת, והיינו שהיא ספק מקודשת, שמה יתרצה האב לשעה אחרת.

(יז) גמ' בקידושין פג הג"ל בסקי"ד, דמקשה הגמ': אלא ע"מ שישתוק אבא אימא סיפא: מת הבן מלמדין את האב לומר שאינו רוצה, אמאי והא שתיק. כלומר: דמאחר וכבר שתיק בשעת שמיעה ראשונה, הרי כבר נתקיים התנאי והיא מקודשת, ולא יועיל מה שיאמר אח"כ שאינו רוצה. (יח) כמ"ש בקידושין מה ב: נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ועמדה וגי'שאת אמר רב אוכלת בתרומה (אם כהן הוא זה — רש"י) עד שיבא אביה וימחה רב אסי אמר אינה אוכלת שמה יבא אביה וימחה. ומדקאמר: „שמה יבא אביה וימחה", ולא קאמר סתם: „שמע יש מ' אביה וימחה", ש"מ דאפילו אם שתק כששמע כשהי' במקום אחר יכול למחות כשבא למקומו, דמאי ששתק בתחלה, הוא משום דסבר מאי אהני לי דאצווח במקום אחר. — ריב"ש בסימן י"ד ובסימן קצ"ג ^ט.

(יט) כנ"ל בסקי"ד דע"מ שישתוק" פירושו בשעת שמיעה

מפרש דמ"ש בגמ': רישא כחד טעמא כו', דלא כפירש"י משום דיכול עוד למחות, אלא מפרש דלכן לא מוקמינן רישא ב, ע"מ שלא ימחה", משום דלשון „רצה" משמע שיאמר „אין", וב, ע"מ שלא ימחה", לא בעינן שיאמר „אין", וסגי אם לא ימחה, ולכן מוקמינן רישא באומר „ע"מ שירצה", ופירושו שיאמר „אין". וה"ה דע"מ שישתוק" נמי אימא לאוקמי רישא, דא"כ לא בעינן שיאמר „אין", וסגי שישתוק, וכשהגמ' שואלת: אלא ע"מ שישתוק אימא סיפא, הו"ה דהו"ל למימר דגם רישא א"א לאוקמי כן, דא"כ לא בעינן שיאמר „אין", אלא דע"מ שישתוק קשה גם סיפא לדינא, דמה מועיל מה שיאמר אח"כ שאינו רוצה, הרי כבר נתקיים התנאי כששתק בשעת שמיעה ראשונה. וזהו כוונת הגמ' שאומרת: אימא סיפא כו', שגם סיפא א"א לאוקמי בע"מ שלא ישתוק.

(טז) בסקי"ד כ' דברי הגמ' בקידושין סג לפי גירסא שלנו. ושיטת היש מי שאומר כו', היא כגירסת הספרים: רישא ומציעתא כחד טעמא וסיפא כחד טעמא. וער"כ שם שהביא גירסא זו, ובארה. ולפי גירסא זו, רישא באומר „ע"מ שירצה", דינו כאומר „ע"מ שישתוק", והא דקתני „רצה", היינו ששתק בשעת שמיעה ראשונה, וזהו קיום התנאי, ותו לא יועיל מה שלא ישתוק אח"כ, דאין הכוונה שישתוק לעולם, אלא שישתוק בשעת שמיעה ראשונה. ומציעתא מייירי ג"כ שאמר „ע"מ שירצה", ודינו כאומר „ע"מ שישתוק", ולכן אם שתק ומת האב מקודשת. והוא פלוגתא דתנאי בתרבות ע"ג ב אליבא דרבה (אם „ע"מ שירצה" היינו שיאמר „הן", או שישתוק. ופסק הרא"ש בקידושין שם פ"ג ס"ז דהלכה כמ"ד ד, ע"מ שירצה" פירושו ש, ישתוק", משום דר' ינאי מוקמי לה

6 בריב"ש שם דקדק כך מ"ש בגמ': עד שיבא אביה וימחה, ולא אמרינן: עד שישמע אביה וימחה. ואולי צריך לפרש כך בדברי רבנו: „כמש"ש מה ב עד שיבא אביה וימחה ריב"ש".

5 אולם דעת הרמב"ם היא דע"מ שירצה" דינו כאומר ע"מ שלא ימחה. ומ"ש בבאה"ג סק"ק: וכי ה"ה בשם הרמב"ם הוא ט"ס. וכתב ב, עינים למשפט" בקידושין שם דזה שייך לסק"צ, ונשתרש כאן.

באר הגולה

א ג"ז שס נשנס.
ב נשנס ונמחל שס.
ג נשנס שס דף ס"ג.
ע"ל וכדמפרש לה ר"ל
שס נמחל.
ד כחוקיתחל דמ' שס
דף ס' ע"ג.

שמיעה אפילו חזר ונתרצה אינה מקודשת מת האב עד שלא שמע מקודשת
א והאומר (כ) ע"מ שלא ימחה כל זמן שמיחה נתבטל התנאי ואפילו נתרצה בשעת
שמיעה (וי"א דלס אמר הן פעם א' שוב אינו יכול למחות) (טור).. יא ב (כא) מת
הבן מלמדין את האב שימחה כדי שלא תזקק ליבם. יב ג אמר לה התקדשי
בפרומה ע"מ שאעשה עמך כפועל או אדבר עליך לשלמון (כב) אם יש עדים שעשה
עמה כפועל או דבר עליה לשלמון מקודשת בודאי ד ואם אין עדים מקודשת מספק.

ביאורי הגר"א

הראש ואפי' ת"ל כו' ע"ש וכ"כ הטור והג"ה וי"א
כו' חלל דעת כה"פ כח"ש נשיע והכלל כ' הר"ן
דכל שלל קנע זמן יכול לעשותו לעולם זין נקום עשה
זין נשז ואל תעשה יכול לעשות המעשה נקום עשה לקיום
התנאי ובשב ואל תעשה לבטל התנאי לעולם אפי' עשה
בהיפך נתחלה לו נסוק חוץ מע"מ שישתוק נשעת שמיעה
ח' דל"א שלל ישתוק לעולם ככ"ל: (כא) מת הבן
כו'. ומהני' ואסיפא ע"מ שלל ימחה קאי: (כב) אם
יש כו'. כח"ש נתוספתא והנילו הראש האומר לאשה

כו'. כנ"ל דע"מ שישתוק פי' נשעת שמיעה נלד וכח"ש
הר"ן דל"א לעולם דהא ל"א שלל יפסוק כלל ולמחות
ח"ש חיות סופא תלמודין כו' הא נל"א שפיר ולא חיישין
שחל יתרצה אח"כ ול"ל דל"א נתחלה נזקיקיתחל ע"מ
שיאמר הן ג"כ ק' וחי תלמודין כו' אה"כ חלל דגם
תניעתחל ק' וער"כ: (כ) ע"מ שלא ימחה כו' ואפילו
כו'. דלהכי לא חזקו רישא ג"כ נל"א ימחה. דל"א רנה
האז מקודשת וחי' רנה שומר חין דלפניה יכול לחזור
ולמחות הראש וכ"כ הרשב"א והר"ן וע"פ חלל שכ'

ברכת אלהיו

רישא ג"כ בע"מ שלא ימחה, דא"כ מאי קתני: רצה האב
מקודשת, והלא יכול למחות לעולם. ואפילו אם אמר "איני
בשעה שישמע, אפי' יכול לחזור ולמחות ויבטלו הקידושין,
דע"מ שלא ימחה קאמר והרי מיחה. ופי' הרשב"א והר"ן
וש"ס. אלא שכתב הרא"ש שם: ואפילו אם ת"ל דאחר שאמר
,,איני" שוב אינו יכול למחות כו', ע"ש. וכ"כ הטור והג"ה:
וי"א דאם אמר הן פעם אחת שוב א"י למחות. אבל דעת כל
הפוסקים כח"ש בש"ע [וכ"כ הב"י שעי' סברת הרא"ש
כמ"ש בתחלה — שאפילו אם יאמר „הן", יכול לחזור ולמחות].
והכלל — כתב הר"ן — דכל שלא קנע זמן יכול לעשותו
לעולם בין בקום עשה בין בשב ואל תעשה יכול לעשות
— המעשה בקום עשה לקיים התנאי ובשב ואל תעשה
לבטל התנאי — לעולם אפילו עשה בהיפך בתחלה או בפור,
חוץ מעל מנת שישתוק דבשעת שמיעה משמע, דא"א שלא
ישתוק לעולם כנ"ל בסק"ס.

(כא) מתני' בקידושין ג א: מת הבן מלמדין האב לומר
שאינו רוצה (כדי לעקור את הקידושין למפרע ולא תזקק
ליבם — רש"י) ואסיפא ע"מ שלא ימחה קאי ג.

(כב) כח"ש בתוספתא דקידושין פ"ג והביאו הרא"ש שם
ס"ד: האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאדבר עליך
לשלמון ואעשה עמך כפועל ונתן לה ש"ס מקודשת מיד דרי'ם
וחכמים אומרים אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו אינה
מקודשת. ופירש הרא"ש [שם את דברי חכמים: אם נתקיים
התנאי] כלומר אם ידע בקדשים שנתקיים התנאי מקודשת
דאי ואם לאו אינה מקודשת בודאי אלא ספק מקודשת.
ועבה"ג.

8 נראה דרבנו ר"ל, דבבא"ג סק"ד צ"ן — על מ"ש המחבר:
ואם אין עדים מקודשת מספק — כאוקימתא דגמ' שם ס ב,
אולם דברי הגמ' שם הם על מאתים זוז ועל בית כור. וגם
לא הוזכר שם דבצינן עדים. ולכן צ"ן רבנו לדברי התוספתא.
וצ"ן בב"ח שג"כ ס"ס שמקור לדין זה הוא מהתוספתא ובפי'
הרא"ש. ועבס"ק כ"ה, כ"ה.

לבר, ולכן אם מיחה בשעת שמיעה ראשונה, כבר נתבטל
התנאי ואינה מקודשת. וכח"ש הר"ן בקידושין ג ב דא"א
לומר דכוונתו לעולם — דהיינו מתי שישתוק — אפילו לאחר
מחאה — נקרא דנתקיים התנאי, ואם ימחה בשעת שמיעה
ראשונה, ויחזור ויתרצה, תהי' מקודשת, דא"כ לשם מה
התנה התנאי הזה. הרי אם מת האב — מקודשת כמ"ש במשנה,
ואם ישמע וימחה וישתוק אח"כ ג"כ תהא מקודשת, וא"כ
יצא שתמיד היא מקודשת, דהא א"א שלא יפסוק כלל
מלמחות. אלא ע"כ שכוונתו שישתוק בשעת שמיעה ראשונה,
ולפיכך אם מיחה בשעת שמיעה ראשונה, חל לא מהני הריצוי
שאח"כ. וזש"ש בגמ': אימא סיפא מת האב מלמדין כו'
והא שתיק הא בלא"ה שפיר, ולא חיישינן שמא יתרצה
אח"כ. דמאחר שכבר אמר בשעת שמיעה, „איני רוצה",
תו לא מועיל מה שמתרצה אח"כ. ואין להקשות דא"כ
בתחלה כאוקימתא ע"מ שיאמר „הן", ג"כ קשה בסיפא מאי
מלמדין את האב שיאמר איני רוצה, גיחוש שמא יחזור
ויאמר „הן", ותהי' מקודשת, וכמ"ש בשו"ע לעיל וכמ"ש
בסקט"ז. וי"ל, אח"כ דהגמ' היתה יכולה להקשות על האי
אוקימתא מסיפא, כנ"ל, אלא דגם מציעתא קשה, ולכן פריך
על אוקימתא זו ממציעתא. וער"ן [שכתב שם שהגמ' רוצה
להקשות ממציעתא — דהפרכא אשתכח להדיא, ולא פריך
מסיפא — דלא בריר כולי האי. ועוד כתב הר"ן דהוה מצי
למדיחיה דלא חיישינן שמא יקלקלנה בכך. וסיים שם:
ומיהו אינו נראה להתייה לכתחלה בספק זה].

(כ) בסק"ד כ' שכ"ה שיטת רש"י בקידושין ג. וכן היא
שיטת הרא"ש שם פ"ג ס"ז. דלהכי לא אוקמי שם בגמ'

ד נראה דכוונת רבנו היא, דלעיל בסיס כתב המחבר: מת הבן
ואח"כ שמע האב כו', וזה כדברי הרמב"ם כח"ש בסק"ד. והדיון
ההוא הוא גם בע"מ שישתוק, אבל כאן כתב המחבר לדעת ש"ס
וקאי רק אסיפא. ע"מ שלא ימחה כח"ש בגמ'. ולכן לא
כתב כאן ואח"כ שמע, שדעת המחבר היא דבע"מ שלא ימחה
יכול למחות לעולם כח"ש בסי. ועז"מ סק"ס ובב"ש סק"ה.

באר הגולה

ה כתב דמתינתין
דס"ל הכי וכדריק
רנא דס"ד ס"ג ע"א.
ו משנה דס"ד ס"ג
ע"א.
ז דס"ג ע"ג.
ח תוספתא הניחא
הר"ש דס"ג ע"ג.
ט דס"ג ע"ג.
עו קנוניא פירוש
והיו קדושי ספק.
י ג"ז דס"ג.
כ ל' הרמב"ם דס"ג
הר"א וכן הסכים
הר"ש והניחא הטור.
ל משנה דס"ד ס"ג
ע"א.
מ דס"ג ע"ג.

יג לא נתן לה כלום ואמר לה התקדשי לי בשכר שאעשה עמך כפועל או שאדבר עליך לשלמון ה אינה מקודשת שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והוה ליה מקדש במלוה. יד וע"מ שיש לי מנה (כג) אם ידוע בעדים שיש לו מנה מקדשת בודאי ו ואם אין ידוע מקודשת מספק אפי' הוא אומר אין בידי. טו ה על מנת שיש לי מנה ביד פלוני אם ידוע בעדים שיש לו מנה ביד פלוני מקודשת בודאי ואם אין ידוע מקודשת מספק ט (כד) אפילו אומר ואותו פלוני אין לו בידו. מז וע"מ שיאמר פלוני שיש לי מנה בידו אומר יש לו בידי מקודשת לא אומר יש לו בידי א"מ. יז כ (כה) ע"מ שיש לי מנה במקום פלוני אם יש לו באותו מקום הרי זו מקודשת ואם אין לו באותו מקום שאמר הרי זו מקודשת מספק שמא יש לו באותו מקום והוא מתכוין לקלקלה. יח ז על מנת שאראך מנה אינה מקודשת עד שיראנה מנה שלו מ ואפילו הראה לה מנה שיש לו בעמקא מאחרים אינה מקודשת. הנה: (כו) ויש חומרים לאפילו הניע מחלקו מן הריח מנה אינה מקודשת מאחר שעדיין לא חלקו (ר"ן פרק האומר) (כז) הראה לה מנה משלו והיא נשועבדת לנצל מזה מקודשת (ר"י דס"ג הרמב"ם) (כח) לא היה

ביאורי הגר"א

(כה) ע"מ כו' תוספתא הניחא הרמב"ם דס"ג ע"ג ויש חומרים לאפילו הניע מחלקו מנה אינה מקודשת עד שיראנה מנה שלו מ ואפילו הראה לה מנה שיש לו בעמקא מאחרים אינה מקודשת מאחר שעדיין לא חלקו (ר"ן פרק האומר) (כז) הראה לה מנה משלו והיא נשועבדת לנצל מזה מקודשת (ר"י דס"ג הרמב"ם) (כח) לא היה

הרי זה מקודשת לי ע"מ שדבר עליך לשלמון ואעשה עמך כפועל ונתן לה ש"פ מקודשת מיד דרי"מ והכי"ל חס נתקיים התנאי וכו' ופי' הרמב"ם נתקיים נעדים כו' וענה"ג: (כג) אם ידוע כו' טור ולמד מהכי"ל ס"י"ג חס הר"ן כ' דכל שנידוק חזקה שהוא שלו וכו' לעדים חס: (כד) אפי' הוא כו' רמב"ם וכו"ם דס"ט: (כז) הראה לה מנה משלו והיא נשועבדת לנצל מזה מקודשת (ר"י דס"ג הרמב"ם) (כח) לא היה

ברכת אליהו

שארך מאתים וזו הרי זו מקודשת ויראה לה ואם הראה לה על השלחן אינה מקודשת. ובגמ' שם עמוד ב מקשינן על הסיפא: פשיטא. ותריצין: לא צריכא דאע"ג דקטק דמי בעיסקא (למחצית שכר היו לפניו על שלחנו להחליף ולהשתכר — רש"י). וכתב הר"ן, דיש מי שפירש שאעפ"י שהריחו בכדי שיעשו לחלקו מאתים וזו אפי' אינה מקודשת, וכמ"ש בפ"ט דבי"מ ק"א: רוחא לקרנא משתעבר, ועדיין אינו שלו עד חומץ.¹¹

(כז) כמ"ש בפ"ט דפסחים [צ"ל: בפ"ב דפסחים, וזה שם ל א] דבע"ז מכאן ולהבא הוא גובה ולכן כל זמן שלא גבה, הרי המנה של הלוח הוא מקודשת. [ועומ' סקכ"ו וב"ש סקל"ה].

(כח) טור בשם הרמב"ם. וכמ"ש בפ"ט סק"כ דכל תנאי שאמר להבא ולא קצב זמן יכול לעשרת לעולם. ולכן באומר ע"מ

10 ס"ק זה נדפס בשו"ע על סעיף ט"ו. וזה ס"ס. וצ"ל על סעיף י"ד על מ"ש המחבר: אפילו הוא אומר אין בידי. וע"ז כתב רבנו שזה מהרא"ש. דכן כתב הרא"ש בקידושין פ"ג ס"ה. והטעם — כתב שם הרא"ש — דחיישינן שמא נהדרט ורוצה לבטל הקידושין. וע"ז כתב רבנו: וכמ"ש בס"ט דאפילו אומר אותו פלוני אין לו בידו היא מקודשת מספק דשמא עשו קנוניא. והמקור לדין ההוא. הוא מתוספתא כמ"ש בבאה"ג ס"ק ח: ס.

11 ע"ן בח"מ סקכ"ה ובב"ש סקל"ה. ומ"ש על דברי רבנו בהנחת הרי"מ וב"עמודי אש".

(כג) מור. ולמד דין זה מהני"ל פ"ב, דרך אם יש עדים שעשה עמה כפועל או דבר עליה לשלמון מקודשת בודאי. והבי' פירש בדעת הטור דסובר דגם כאן בעינן שה"י ידוע בעדים שהמנה שלו. אבל הר"ן כתב בקידושין ס"ב דכל שכירו חזקה שהוא שלו ומקודשת קידושי ודאי ואפי' לעדים כאן שיעידו שהמנה שלו.⁹

(כד) רא"ש ובמ"ש כמ"י.¹⁰

(כה) תוספתא בקידושין פ"ג הביאה הרא"ש שם פ"ה. ויש בתוספתא איתא: ואם לאו אינה מקודשת. והרמב"ם בה' אישות פ"ו ה"ג כתב דמ"מ ספק מקודשת כנ"ל, דחיישינן שמא יש לו, והוא מתחרט מהקידושין, והוא רוצה לקלקלה. ומפרש הרמב"ם, דמ"ש בתוספתא: „ואם לאו אינה מקודשת“, היינו דאינה מקודשת ודאי, אבל היא מקודשת מספק.

(כו) כן פי' מ"ש בעיסקא. דתנן בקידושין ס"א: ע"מ

9 בחידושי הריטב"א בקידושין ס"ב ג"כ כתב בדברי הר"ן דמסתמא הנמצא בידו בחזקת שלו הוא עד שיתברר שאינו שלו. אבל הריטב"א הוסיף: אפי' בגברא דלא אמיר. ובהנחות זר זהב שם העיר: ע"ן כתובות דף פ"ה ע"ב ותוס' ואסיפת זקנים. אולם על עיקר דברי הבי' ורבנו — שהטור חולק על הר"ן — יש חולקים. וע"ן בישי"ש בקידושין פ"ג ס"ה וב"ל"מ בה' אישות פ"ו ה"ג וכאן בב"ח וכו"ט סק"ב ובח"מ סקכ"ב ובב"ש סקכ"ט שכתבו שמי"ש הרמב"ם והטור „בעדימ“, היינו היכא שלא ראו המנה בידו, אבל היכא שראו המנה בידו, אפי' לעדים, וכדברי הר"ן דכל חזקה חזקה שהוא שלו. וע"ן בפירוש המשניות לרמב"ם בקידושין שם.

באר הגולה

- ג תשנה שם.
 ס סס צמחא.
 ע סס צמחא.
 פ סס צמחא וכדפירש
 סס צמחא.
 צ ל' הרמז' סס
 מאנעיה צמחא סס
 ס"א ע"א כדפשט'
 דלהקדש וזמנין לה
 דאמר לה אלא טרחתא
 וזרעא וזמיתא.

לו בשעת קידושין והרואה אח"כ והרואה לה י"א ומקודשת (טור) אצל צאנזר לה על מנת שיש
 לי לכ"ע צמחא גוואל אינה מקודשת (ס"ה) (כס) ולא חיישין דילמא מראה לה צמח הכי למהוי
 ספק קידושין (טור) (ל) אמר לה ע"מ להציא לה ר' זוז דינו כמו צמחא שארץ מנה וצריך להיות
 משלו (הרש"א צמחא הוציא צמח). יט נע"מ שיש לי בית כור עפר (לא) אם יש
 עדים שיש לו הרי זה מקודשת ואם לאו הרי זה (לב) ס מקודשת מספק שמא יש לו
 והוא אומר אין לי כדי לקלקלה. כ ע הרי את מקודשת לי בזה ע"מ שיש
 לי בית כור עפר במקום פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת בודאי ואם לאו
 מקודשת מספק שמא יש לו שם והוא מתכוין לקלקלה. כא פ על מנת שאראך
 בית כור עפר הרי זה מקודשת ויראנה ואם הראה ששכר מאחרים או שלקה
 באריות אינה מקודשת. הנה: (צג) אצל אס יש לו קרקע שמעלה ממנה מס הרי היא מקודשת
 דהא הקרקע שלו ונלמד שיהא לו צמח צית כור עפר (דד) שאינה מעלה מס דע"מ שיהא לו צית
 כור עפר שלו גמור תשמע (הר"ן פ' האומר). כב צ היתה לו בית כור עפר והיה

ביאורי הגר"א

כ"ו. כ"ל: (לב) מקודש' מספק כ"ו. הרמז'ס וכ"ל
 אצל הרמז'ס חולק צמח דל"א שיש לו ולא היה ידוע:
 (לג) אבל יש כ"ו. כמ"ש צמח'ס וז"ל צ' ה"ד דשרי
 כ"ו וערין ריש וז"ל ח' דהא אומרינן צמחא ה"ד דשרי
 דמקבל צמחא כ"ו: (לד) שאינו מעלה כ"ו. עמ"ס:

ברכת אליהו

(לב) ¹² כ"כ הרמז'ס בה' אישות פ"ו ה"ג וכ"ל בטעף
 הקוד', דאם אין עדים ה"ז מקודשת מספק, דשמא יש לו
 והוא מתכוין לקלקלה. וסובר הרמז'ס דגם באומר ע"מ
 שיש לי בית כור במקום פלוני שייך אותו הטעם. אבל
 הרמז'ס בפ"ב דקידושין ס"ה חולק בזה וסובר דבכה"ג
 אפילו קידושי ספק אין כאן, דאי אפשר שיש לו בית כור
 באותו מקום ולא היה ידוע.

(לג) כמ"ש צמח'ס כ"ו. דתנן שם מו א:
 המודר הנאה מתבירו ויש לו מרחץ ובית הבד מושכרין
 בעיר אם יש לו בהן תפיסת יד אסור ואם אין לו בהן תפיסת
 יד מותר. ובגמ' שם מו ב אמרו: היכי דמי דשרי דמקבל
 בטסקא. ופירש"י: שקיבלו השוכר לתת ממנו מס בכל שנה
 ושנה דהאי לא הוי תפיסת יד כלל. וערין ריש מו א וז"ל:
 דהא אמרינן בגמרא ה"ד דשרי דמקבל בטסקא ומקבל
 בטסקא לאו היינו שכירות אלא הקרקע הרי הוא של מחזיק
 לעולם ומורישו לבניו אלא שנותן דבר ידוע בכל שנה לבעליה
 הראשונים וכל כי כה"ג קנין הגוף מקרי ולא שעבוד בלבד,
 עכ"ל. ולמדים אנו מכאן, שאם הוא משלם מס, אין זה
 גורע מבעלותו על הקרקע, והקרקע היא שלו, ולכן, בנידוננו,
 הרי היא מקודשת.

(לד) עמ"ס ¹³.

אמר להצא ולא קצ זמן יכול לעשות לעולם. טור צ'
 הרמז'ס ומש"כ צ"ל לו דמ' עכשיו וכמו שאני רשע שחל
 הרהר כ"ו אצל שחל עשה אח"כ לא: (כט) ולא
 חיישין כ"ו. עמ"ס: (ל) א"ל ע"מ כ"ו. כמ"ס:
 צמחא תנא לא נכחונה כ"ו: (לא) אם יש עדים

שאראך מנה, להבא גמי משמע, ויכול גם אח"כ לקיים
 תנאו. מש"כ באומר ע"מ שיש לי מנה, דמשמע דיש לו
 עכשיו בשעת קידושין, וכמו באומר ע"מ שאני רשע, דאמרינן
 בקידושין מט ב דמקודשת, שמא הרהר דבר ע"מ ברעתו. אבל
 מחמת שמא יעשה אח"כ רשע לא חיישין, ד"אני רשע"
 משמע עכשיו, והו"ה, "ע"מ שיש לי מנה", משמע שיש לו
 עכשיו, ולכן לא מהני אם יש לו אח"כ.

(כט) עמ"ס סקל' דהביא שהב"י פירש דלא חיישין
 שמא הראה לה. וחילק שם בין תנאי זה לתנאי, "יש לי"
 ולתנאי, "שעשה עמך כפועל". וסיים הב"ש: ומהרש"ל פירש
 ה"ק ולא חיישין שמא מראה לה בתר הכי ואין גבול לדבר
 אלא מיד שתבעה אותו להראות צריך להראות לה ואם לא
 תבעה אותו אע"ג בעת הקידושין לא היה לו והרואה אחר כך
 והראה לה חלין הקידושין.

(ל) כמ"ש בקדושין ס ב — באומר ע"מ שאראך מאתים
 וזו והראה לה על השלחן דאינה מקודשת —: תנא לא
 נכחונה אלא לראות משלו. וה"ה באומר להביא לה ר' זוז,
 הכוונה, שיביא לה משלו, ואם הביא משל אחרים, לא קיים
 התנאי.

(לא) כמ"ל בסעיפים הקודמים, דרק אם יש עדים הוי
 קידושי ודאי, וכשאין עדים הוי ספק קידושין דשמא יש לו
 והוא מתכוין לקלקלה.

— על דרך משל — מס, צריך שיהיה לו בית כור ועוד חלק
 ממאה לצורך המס. ולפי מ"ש רבנו בסקל'ג דאין תשלום המס
 גורע מבעלותו על הקרקע, ה"ל לכאורה מקום לומר דאפילו
 אם אין לו בית כור עפר נקי — אחרי תשלום המס — ג"כ
 תהא מקודשת, מאחר דהקרקע שלו. אלא דכבר כתב שם בחי"מ
 דכאן מירי שיש כמה שדות שאין מעלין מס, ולכן כשאומר

¹² בשו"ע צוין ס"ק זה על סעיף י"ט, וזה ט"ס. והציון צריך
 להיות על סעיף כ'. דשם דאמר, במקום פלוני, יש מחלוקת
 בין הרמז'ס והרא"ש כמ"ש רבנו. ועיין מ"ש — בעת
 הרמז'ס — במ"מ ובלח"מ ובשער המלך בה' אישות פ"ז ה"ג.
¹³ בחי"מ סקל'ב פירש דצריך שישאר לו בכדי בית כור עפר
 אחרי ניכוי תשלום המס. וז"ל: שנותן מקרקע שלו חלק ממאה

אבן העזר, הלכות קדושין לח

שמא

באר הגולה

ק ה"ה שם שם
הרשב"א וכו' כ' הר"ן
נשמו משום דלגור
השדה ותיקונו הנא.
ר ג' ה"ה שם שם
הרשב"א.
ש משנה שם דף ת"ח
ע"ג וכת"ק.
ת משנה שם דף ט'
ע"ג.
א שם משנה דף
ת"ח ע"ג.
ב טור וכו' הרשב"א
נחשו' שאלו רחמיה
וחו' וקנחתו סנה
וקנלה.
ג שם משנה.
ד לוקינחא דרנא וכו'
לפלותא דת"ק ור"ג
נחמ' וידוע דהלכה
כת"ק.
ה שם משנה.
ו ל' הרמב"ם שם פ"ח.

ז שם הרמ"ה ור' ירוחם שם הרב"ם (כן חלפתי מונה).

בו בקעים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוהים י' טפחים אם היו הבקעים מלאים
מים הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו מפני שאינם ראויים לזריעה ואם אינם
מלאים מים נמדדין עמו מפני שהן ראויים לזריעה (לה) ק ובור מלא מים אף ע"פ
שאינו בר זריעה נמדד עמו. כג (לו) ר בית כור עפר שאמרו צריך שיהיה
במקום א' (לו) (וסלעים ונקעים חין מפסיקין אף על פי שחין נמדדים עמו) (הר"ן פרק
האומר נשם הרשב"א) אבל אם היה בשנים או בג' מקומות מחולקים לגמרי אין
מצטרפין. כד ש ע"מ שאנו עשיר ונמצא עני או עני ונמצא עשיר ת על סנת
שאני כהן ונמצא לוי או לוי ונמצא כהן נתין ונמצא ממזר או ממזר ונמצא נתין
בן עיר ונמצא בן כרך בן כרך ונמצא בן עיר ע"מ שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק
רחוק ונמצא קרוב ע"מ שיש לי שפחה או בת (לה) גדולה או אופה ואין לו ע"מ
שארין לו ויש לו ע"מ שיש לו אשה ובנים ואין לו ע"מ שאין לו ויש לו בכל אלו
א או שאמר התקדשי לי בכום זה של יין ונמצא של דבש או דבש ונמצא מים
ב כגון שהיה מכוסה ולא הכירה בו עד אחר כך בכל אלו והדומה להם ג אפילו
אמרה בלבי היתה להתקדש לו אפילו לא יתקיים התנאי אינה מקודשת לא שנה
אם קבלה היא הקידושין לא שנה ד אמרה לשליח לקבלם בתנאי ושינה השליח
ה וכן אם היא הטעתו ו אפילו אמר בלבי היתה לקדשה אף על פי שהטעני אינה
מקודשת. הנה: (לס) חל"כ חמרה כן צפירוט נשעת הקידושין ושמע הנעל ושתק (ז טור) וכן אם

ביאורי הגר"א

כחש"ס דלומר ליה חל"כ כו'. כ"ש שחין מפסיקין:
(לה) גדולה. ז"ל גדלה. וכו"ה צומצום וז"ש לו אופה
וכחש"ס שם ח': (לס) א"כ אמרה כו'. כחש"ס

(לה) ובור כו'. עשה"ג ועשה"ח סיוון שח"ה ס"ד:
(לו) בית כור כו'. חל"כ ע"ל להו נקעים שם ש"ח
שריך להיות נמוקם אחד: (לו) וסלעים כו'.

ברכת אליהו

ומייתנא. כ"ש שאין מפסיקין. דמה לענין צירוף אמרינן
דמקומות הראויים לזריעה, אע"ג שהבית כור הנראה כב' וב'
מקומות, אפ"ה אמרינן דמצטרפים, מפני שהוא יסרח ויורע
בנקעים ויביא, כ"ש לענין הפסק — דמקום שאינו ראוי
לזריעה — אינו הפסק, אע"ג שיש טירחא בגלל המקום שאינו
ראוי לזריעה, דאמר לה אנא טרחנא ומייתנא.
(לה) צ"ל, "גדלת", וכו"ה ברמב"ם בה' אישות פ"ח ה"א
וה"ש או אופה, וכחש"ס שם א. [דבקידושין מח ב תנן: ר"ש
אומר אם הטעה לשבח מקודשת. ושם מס א איתא: אמר
עולא מחלוקת בשבח ממון אבל בשבח יוחסין ד"ה אינה
מקודשת מ"ס מסאנא דרב מכרעאי לא בעינא. ולענין הדיו
באמר ע"מ שאין לו בת או שפחה מגודלת ויש לו, יש בגמרא
שתי לשונות: ללישנא קמא, בתא לר"ש היא מקודשת, דזה
שבח ממון — דבתו או שפחתו הגדולה תשמשנו. וללישנא
בתרא אמרינן: ואבע"א ה"נ שבח יוחסין מי סברת מאי
מגודלת גדולה ממש, מאי מגודלת גדלת דאמרה הא לא ניהא
לי דשקלה מילי מינאי ואולא ונדיא קמיה דשביבותי".

השלחן סעוף פ"א כתב דאם יש לו בית כור עפר מצומצם
שינוכה מזה מס הוי קידושי ספק — כשלא כולם משלמים
מס.

(לה) עכש"ג ס"ק ק' דהביא דהטעם הוא משום דלצורך
השדה ותיקונו הוא. ועכש"ח סימן שנה"ח ס"ד. דאיתא התם
דבור הנמצא בקרפף אינו ממעט משיעור של יותר מסאתיים.
וגם שם הטעם הוא, מפני שדרך בור להיות בקרפף בשביל
להשקות הגינה, וכחש"ס בס"ק כ"ח ע"ש.
(לו) מדיאבעיא לחו בקידושין סא א בנקעים עמוקים עשרה
ואינם מלאים מים אם נמדדים עם הבית כור, ש"מ שצריך
להיות הבית כור עפר במקום אחד. דכל האיבעיא היא, מפני
שהנקעים נמצאים באותה שדה, ורק נראים כב' וג' מקומות.
ובזה פשטה הגמ' דמצטרפים לבית כור, מפני דאמר לה אנא
טרחנא וזרענא ומייתנא. אבל כשהבית כור עפר הוא בב'
מקומות מפורדים ממש, בזה לא אמרינן שיצטרפו לבית כור.
דכיון דאמר בית כור עפר במקום אחד משמע, וצריך להיות
הבית כור עפר במקום אחד.
(לו) כחש"ס בקידושין סא א דאם אמר לה בית כור עפר.
והיו שם בקעים עמוקים י' ואינם מלאים מים וראויים לזריעה,
דמצטרפים לבית כור, משום דאמר לה אנא טרחנא וזרענא

בית כור עפר, אמרינן דכחנתו שיער' לו בית כור עפר נקי
מבלי שיצטרף לנכות מס מבית כור עפר שיש לו, ולא שיהי'
לו בית כור עפר מצומצם שינוכה מזה תשלום המס. ובערוך

באר הגולה

ח משנה שס.

ס הרמז"ס שס
ונערייתא שס דף מ"ט
ע"ל וכו' יהודה
דס"ל דרבי יהודה
בתרמי פלוגי
י טור ס"ל דמחל
פלוגי.

כ שס נגמרת.

ל הרמז"ס שס
וכחזקים דלמר הלכות
דכזה רביה דר' יוחנן וכפירש הר"ף.
מ שס נפסקי' כתב ספרי וסיפרא.
ג ג"ז נאס מהא דנמ' שס ע"ז אמרו ואפילו נמס'
כלה וכפי' הערוך נאס ר"ח שמתעסקים בה ת"ח שרונים לדרוש בכלה וזלזלו לו בכלה דלמד.

היה הטעמו (ולומר נפירוש ולע"פ שלא יהיה כן) קידושיו קידושין ה אבל אם כנסה סתם ואמר בסבור הייתי שהיא כהנת והיא לוי' או לוי' והיא כהנת עשירה והיא עניה עניה והיא עשירה הרי זו מקודשת. כה (מ) ס ע"מ שאני יודע לקרות צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אונקלוס תגר י (וי"ל דאס יודע לקרות ולתרגם ג' פסוקים סגי) כ ואם אמר לה ע"מ שאני קרא צריך להיות יודע תורה נביאים וכתובים בדקדוק ופה. כו ל ע"מ שאני יודע לשנות צריך להיות יודע המשנה (מא) (וי"ל דאס יודע מדרשי התלמוד מקודשת) (טור נאס מ הרמז"ס) ואם אמר ע"מ שאני תנאה צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא וסיפרי ותוספתא של רבי חייא. כז נ ע"מ שאני תלמיד כל ששואלים אותו דב' א' בתלמודו ואומרו (מב) ואפילו בהלכות דכזה רביה דר' יוחנן וכפירש הר"ף. מ שס נפסקי' כתב ספרי וסיפרא. ג ג"ז נאס מהא דנמ' שס ע"ז אמרו ואפילו נמס' כלה וכפי' הערוך נאס ר"ח שמתעסקים בה ת"ח שרונים לדרוש בכלה וזלזלו לו בכלה דלמד.

ביאורי הגר"א

כ' ח' דטעמא נאס דברים שגלגל כו': (מ) ע"מ שאני כו'. כג' הרי"ף ורמ"ש דברי ר' מאיר רי"ל כו': (מא) וי"א כו'. דר"מ ור"י ה' כר"י הרמ"ש שס וליהא דה"מ נלל מתלוות אמוראי אכל נמקום מתלוות אמוראי אזלינן בתרייהו כמ"ש בכמה מקומות. ופשוט הוא דהא והכ"מ דלמר תנינא אכל כ' פי' דאס כר"י הל"ל להיפך ספרא ספרי והלכתא דלל כהרמ"ש ע"ש: (מב) ואפילו

ברכת אליהו

דסבר כר' יהודה וספרי וספרא הם מדרשי תורה — ור"מ ור"י הלכה כר"י. וליתא לדברי הרמ"ש, דה"מ דפסקינן כר"י לגבי ר"מ, בלא מחלוקת אמוראי, אבל במקום מחלוקת אמוראי אזלינן בתרייהו כמ"ש בכמה מקומות. ופשוט הוא דהא אינהו סברין כהרבה מקומות כדברי החיד"א. וכן אם פלוגי אמוראים זה אומר הלכה כחיד"א וזה אומר הלכה כרבי, הלכה כפי הכללים שיש לנו בפלוגתא אמוראים, ואם לפי הכלל, ההלכה כאמורא שאמר הלכה כחיד"א, פסקינן כוותיה אע"ג שהשני אומר שהלכה כרבי, ומסתמא לא אמרינן דלא שמעי להו הברייתא, אלא אמרינן דשמעי להו הברייתא, ובכ"ז אמרו לא כוותיה דתנא פלוגי — שבדרך כלל הלכה כמותו. וכמור"כ כאן פסקינן כחזקיה שהוא רביה דר"י, כמ"ש הר"ף דהלכתא היינו משנה. ועוד הביא הר"ף ראי' מממ"ש: והנ"מ דאמר תנינא. וז"ל הר"ף: ועוד דהא אסיקנא כוותיה (דחזקיה) דאמרינן ה"מ דאמר תנינא אבל אם אמר תנאה אנא עד דתני הילכתא ספרי וספרא ותוספתא. וכתב שם הרמ"ש — לדחות ראי' זו — וז"ל: והא דקאמר תנאה אנא מוסיף הילכתא ותוספתא. אבל כך פירוש ראי' של הר"ף, דאם כרבי יוחנן ובאני שונה — היינו מדרש תורה — שהוא ספרא וספרי, וב, תנאה צריך — נוסף לספרא וספרי — גם הלכתא ותוספתא, הל"ל להיפך ספרא וספרי והלכתא ותוספתא. כלומר: דלא סגי בספרא וספרי אלא צריך גם הלכתא ותוספתא. ומדנקט הסדר: הלכתא ספרא וספרי ותוספתא, מוכח מכאן, דב, אני שונה היינו, הלכתא וב, תנאה, ההוספה היא: ספרא וספרי ותוספתא, דלא כהרמ"ש ע"ש.

(מב) איתא בקידושין מט ב: ע"מ שאני תלמיד אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא אלא כל ששואלין אותו בכל מקום דבר אחד בלימודו ואומרו ואפילו במסכתא דכלה. ורש"י פירש שם בדי' בכל מקום דהיינו מסכת כלה. ודברי

והרמב"ם בפירוש המשניות כתב: גדלת אמרו בגמ' גדלת ר"ל מקשטת הנשים. וזה כעין מש"ש התוס' ד"ה מאי בשם ר"ח, דהיא מגדלת שער ומתוך שהולכת מבית לבית לקלוע מספרת כל הדברים ממנה. ולא כפירש"י שפירש גדלת — חשובה. ודברי השו"ע והרמב"ם הם כאביע"א. וז"ש: „או אופה" — דזה דומה לגדלת — שהולכת מבית לבית, ועי"ז מספרת דברים לאחרות. ובר"ן שם כתב שהרמב"ם נקיט כלישנא קמא, ובלח"מ משנה ברמב"ם שם הקשה עליו, וסיים: אלא המחזור הוא כלישנא בתרא כדתיבנא. ועב"ש סקמ"ד].

(לט) כמ"ש בקידושין ג א במסקנא דטעמא דבכולם אעפ"י שאמרה בלבי היה להתקדש לו אעפ"כ אינה מקודשת — משום דדברים שבלב אינן דברים, ולפי"ז אם אמרה בפירוש בשעת קידושין שהיא מרצה להתקדש אף אם לא יהי' התנאי כפי שאמר, והוא שחק — דהוי כהודאה לדבריה — הו' לא הוי דברים שבלב, אלא דברים שבעל, והוי קידושין.

(מ) איתא בקידושין מט א: ת"ר ע"מ שאני קריינא כיון שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת ה"ז מקודשת רבי יהודה אומר עד שיקרא ויתרגם. ולפי גירסא זו, ה' אפ"ל דכיון דהברייתא נקטה ברישא בלשון סתמא, הלכה כר"י. ודברי המתברר הם כדברי הרמב"ם בה' אישות פ"ח ה"ז שפסק כר"י. וזה כגירסת הר"ף והרמ"ש שם פ"ב ס"ג: דברי ר"מ רבי יהודה אומר עד שיקרא ויתרגם. [כלומר: דברי שאני דברייתא גורסים דברי רבי מאיר. וכיון דקיי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י, לכן פס' כר"י דצריך שיקרא ויתרגם].

(מא) איתא בקידושין מט א: ע"מ שאני שונה חזקיה אמר הלכות ור' יוחנן אמר יטא: מיתבא איזו היא משנה ר' מאיר אומר הלכות ר' יהודה אומר מדרש; מאי תורה מדרש תורה; והני מילי דאמר לה תנינא אבל אמר לה תנא אנא עד דתני הילכתא סיפרא וסיפרי ותוספתא. והי"א שכתב בהג"ה היא שיטת הרמ"ש שם פ"ב ס"ג שכתב דהלכתא כר' יוחנן —

אבן העזר, הלכות קדושין לח

שמג

החג שמלמדים אותו ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהם. בת ע"מ שאני חכם כל ששואלים אותו דבר חכמה ע' דהיינו דבר התלוי בסברא בכל מקום ואומרה. כמ ע"מ שאני גבור כל שחבירו מתיראים ממנו מפני גבורתו. ל צע"מ שאני עשיר כל שבני עירו מכבדים אותו מפני עשרו. לא קע"מ שאני צדיק אפילו רשע גמור ה"ו מקודשת (מג) מספק שמא הרהר תשובה בלב. לב ר ע"מ שאני רשע אפילו צדיק גמור הרי זו מקודשת מספק שמא הרהר ע"א בלב. לג ת ע"מ שאני בן עיר ונמצא בן עיר וכן כרך ע"מ שאני בשם ונמצא בשם ובורסקי (פי' לומן לעג העורות) ע"מ ששמי יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון הרי זו מקודשת אבל אם אמר לה ע"מ שאין שמי אלא יוסף, ונמצא שמו יוסף ושמעון שאיני אלא בן עיר ונמצא בן עיר וכן כרך שאיני אלא בשם ונמצא בשם ובורסקי אינה מקודשת. לד א המקדש את האשה וחזר בו מיד הוא או היא אף על פי שחזרו בתוך כדי דבור אין חזרתם כלום והרי היא מקודשת. לה (מד) ב המקדש

חזק מעכו"ם וקדושין נדרים דף פ"ז ע"ב דף קכ"ט ע"ב. ב ג"ז שם ממשמעות הגמרא כתובות ריש דף ע"ג לא תיחל וכו' דמשמע אדם מחל תנאו הו"ל מחילתו מחילה וס"ל אפילו שלא נעדים לפי שלא הזכירו נאחזה סוגיא עדים.

ביאורי הגר"א

בהלכות כו'. עתו"ס נצטת קי"ד ח' ד"ה ואפילו (כר"י) [ור"י] ופרש כו': (מג) מספק כו' מספק כו'. הרמז"ס והרא"ש כח"ס שחל כו' וכן כתב הר"ן: (מד) המקדש כו'. מתי"ש נכתובות ע"ג ח' לא תיחל

ברכת אלהיו

המחבר הם כדברי הרמב"ם בה' אישות פ"ח ה"ב שפירש דבמסכתא דכלה היינו הלכות התג. ועיין בתוס' בשבת קיד א ד"ה ואפילו, שגם הם פירשו כן, וז"ל: ור"י מפרש דהאי מסכת כלה היינו דרשות הסודרות מהלכות החג כו' שרגילים בה כו' כי הווא דקידושין (דף מ"ט:)¹⁴. (מג) מ"ב הרמב"ם בה' אישות פ"ח ה"ה. וכ"כ הרא"ש בקידושין פ"ב ס"ג. פמשי"ש מט א: ע"מ שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו, ע"מ שאני רשע אפילו צדיק גמור מקודשת שמא הרהר דבר ע"א בדעתו. ומדאמר לשון ש מ א כו', מוכח דהיא רק ספק מקודשת וכ"כ הר"ן שם¹⁵. (מד) זוהי שיטת הרמב"ם בה' אישות פ"ז הכ"ג מ"מ"ש בכתובות ע"ג א: איתמר קידשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר א"צ הימנו גט אמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאי אלא טעמיה דרב לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וסובר הרמב"ם דמועיל ביטול ומחילת התנאי אפילו בינו לבינה. דלא כראב"ד שכתב שם: אינו כן א"כ כנסה סתם בעדים דהו"ל כמי שביטל תנאי בעדים. ולרמב"ם אפילו בעל או שכינס בלי עדים ה"ז צריכה גט, משום דל"צ עדים בביטול

14 ועיין כאן בבאה"ג סק"ג ובתור"י הזקן בקדושין שם ובביאורי הגר"א באו"ח סימן קל"ו סק"א. וראה גם בריטב"א ובמאירי בקדושין מט ב.

15 ועיין בח"מ סקמ"ד ובב"ש סקנ"ה ובמאירי בקדושין מט ב.

או מחילת התנאי, וזה מ"מ"ש „אחולי אחליה“, והיינו בלב. ואע"ג דאביי אמר שם דטעמיה דרב לא משום „אחולי אחליה“, רק משום דאין עושה בעילתו בעילת זנות, מ"מ מפקנא שם דטעמיה דרב הוא משום דיש דמחילת התנאי, כפי שיבואר להלן. דשם עד א איתא: אמר רב עולא בר אבא אמר עולא אמר רבי אלעזר המקדש במלוה ובעל על תנאי ובעל בפחות משו"פ ובעל ד"ה צריכה הימנו גט. וקתופ' ע"ג א ד"ה לא תימא, וז"ל: ורבינו יצחק פירש לא תימא טעמא דרב כיון דכנסה אע"ג דלא בעל אחליה לתנאי וכו' אלא טעמא דרב משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ופליגא אעולא אמר ר' אלעזר דאמר לקמן דבעל מודו כו"ע דצריכה גט ולא פליגי רב ושמואל אלא בשלא בעל כו' עכ"ל. וקתופ' שם עד א ד"ה דברי הכל כו', וז"ל: ולא פליגי רב ושמואל אלא בכנסה ולא בעל ופליגי אדאביי. נמצא דלאביי אליבא דרב דוקא בבעל מצריך רב גט משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. אבל לעולא אליבא דרב אפילו בכנס לבד מצריך רב גט. והטעם הוא, משום דאחולי אחליה לתנאי. ואנן קיי"ל כר"ב. וז"ש הרמב"ם והמחבר: לפיכך המקדש על תנאי ובעל סתם או כנס סתם ה"ז צריכה גט. [כלומר: דאפילו אם כנס ולא בעל גמי צריכה גט, שמא

ובהנחת הרב סופר שם, ולחלן סימן מ"ב ס"ה בהגיה ושם בח"מ סק"ז וב"ש סקכ"ב וביאורי הגר"א סק"ל. וראה גם בספר „ביע" אומר“ ח"ג (ירושלים תש"ך) סימן ח' ובספרים שצוינו שם המדברים גם אם נעדים פסולים בעלמא חיישין שמא הרהרו תשובה.

ביאורי הגר"א

הרמב"ם לא רצה צוה וגם ס"ל דחופה אינו קונה כמש"ל
 ס' כיון וע"כ צ"ל דמחילה לעולם מהני אצל הרמב"ם
 הולק עליו והציחו המ"מ והר"ן וכו' דמחילה לא מהני
 אלא בתנאי של מומן שצ"ל הריני כאלו התקדשתי ופי'
 דברי אב"י כפירש רש"י דאף לס"ד מיירי צבעל ול"ת
 טעמא דרז כו' כיון שלא הזכיר מחלי' ובעל לשם קדושין
 גמורים ואף כתובה יש לה אלא כו' ואף לס"ד משום
 דבעילה הוא קדושין אחרים וחולק על הרמב"ם בנ' דברים
 א' דמחילה לא מהני צ' דכנס לא מהני ג' דאף הבעילה נר"ך
 להיות צפני עדים כיון שהוא לשם קדושין וכ"כ הרמ"ם שם
 דדוקא צפני עדים אצל להרמב"ם ח"ל ועמ"מ והקשה
 הר"ן על מ"ש רש"י דמ"ה אלא כו' אצל כו' הא נל"מ
 אין לה כתובה כיון שהוא צבעל לשם קדושין וקיי"ל צפ"ק
 דקדושין דביאה אירוסין עשה וארוסה ח"ל כתובה ואפילו
 אין דעתו כלל על התנאי ותו' דמ"ש אין אדם כו'. ר"ל
 אחולי אחרים לתנאי ומקודשת משעה ראשונה אצל לענין
 נמונה בתנאי קאי כו' ויזכרן יאל להרמב"ם שכו' שיכול

ברכת אליהו

דחופה אינה קונה מצינו למימר דבשעת קדושין היה דעתו
 לכך שאם יכניסנה לבסוף יהא מחול התנאי, עכ"ל. אבל
 הרמב"ם לא רצה בזה [לומר דבשעת קידושין ה' דעתו לכך
 שאם יכניסנה לבסוף יהא מחול התנאי]. וגם ש"ל דחופה
 אינה קונה כמש"ל סימן כיו [ס"ב, ועמ"ש סק"י]. וע"כ צ"ל
 דמחילה לעולם מהני אפילו בתנאי שאינו של מומן.

אבל הרשב"א חלק על הרמב"ם — והביאו המ"מ סה' אישות
 פ"ז הכ"ז והר"ן בכתובות שם — וכתב דמחילה לא מהני אלא
 בתנאי של מומן שיכול לומר הריני כאילו התקבלתי. ופירש
 דברי אב"י כפירש רש"י דאף לס"ד מיירי בבעל. וה"פ: לא
 תימא טעמיה דרב כו' — כיון שלא הזכיר את התנאי בשעת
 בניה, מחילה לתנאי ובעל לשם קדושין גמורים ואף
 כתובה יש לה, אלא כו' — [דהטעם הוא משום דאין אדם
 עושה בעילתו עושה בעילת זנות, ואין לה כתובה, כנ"ל]. ואף
 לס"ד, הא דצריכה גט, משום דבעילה הוא קדושין אחרים.
 וחולק הרשב"א על הרמב"ם בנ' דברים: א) דמחילה לא
 מהני. ב) דכנס לא מהני. ג) דאף הבעילה צריכה להיות
 בפני עדים [היינו עדי יחוד] כיון שהיא לשם קידושין. וכ"כ
 הרא"ש שם פ"ז סי"ב דדוקא בפני עדים אמרינן דבועל לשם
 קידושין וצריכה גט. אבל להרמב"ם דהא דצריכה גט, הוא
 משום דמחול התנאי, ונתקיימו הקידושין הראשונים, איצ
 הכניסה בפני עדים, דמועיל הביטול אפילו בינו לבניה.
 ועמ"מ שם — שג"כ כתב בדעת הרמב"ם — דסוגיין מיירי שלא
 בפני עדים.

ועל מ"ש רש"י בריה אלא כו': "אבל לענין ממונא
 בתנאי קאי שאם ימצא עליה גדרים תצא בלא כתובה",
 הקשה הר"ן הא בלא"ה אין לה כתובה, כיון שהוא בועל לשם
 קידושין, וקיי"ל בפ"ק דקידושין י' א דביאה אירוסין עושה
 וארוסה אין לה כתובה, ואפילו אין דעתו כלל על התנאי
 בשעת ביאה, אין לה כתובה, מאחר ובביאה זו היא רק ארוסה
 ולא נשואה. ותירץ דמש"ש בנ"מ: אי אדם כו'. ר"ל אחולי
 אחרים לתנאי ומקודשת משעה ראשונה. אבל לענין ממונא

הרי"ף דהיינו לאחר זמן אצל לאלתר לא. כ' הרי"ף שאין
 הלכה כמותו דקיי"ל כעולא דלומר המקדש כו' ובעל דת'
 אף לאלתר וכמ"ש בגמ' [כ"ב] [כ"ז] א' נמנו וגמרו כו'
 ועתו"ס שם. ליקוט: שם ע"ג א' אמר אב"י כו' ופירש
 רש"י דמ"ש כיון שכנסה סתם היינו ג"כ צחופה וביאה אלא
 דלס"ד ה"ל הטעם כיון שלא הזכיר בשעת כניסה התנאי
 מחל התנאי לגמרי ואף כתובה יש לה אלא טעמא כו' דלא
 מחל התנאי אצל הביאה הוא לשם קדושין גמורים שאין
 אדם כו' אצל כתובה אין לה וזהו החילוק בין ס"ד משום
 מחילה למסקנא משום אין כו' אצל תוס' שם דמ"ה לא
 כו' פי' צ"ש ר"י דס"ד משום מחילה וא"כ אף צכניסה
 לחופה לצד אלא משום אין כו' ודוקא צבעל אצל כתובה
 אפילו לס"ד אין לה דהא מתני' ה"ל כנסה כו' עתו"ס
 שם וכן פירש הרמב"ם וכמ"ש למטה ובעל סה' א' ו
 כנס כו' דמסקנא דלא כאב"י אלא משום מחילה כמ"ש
 הר"ן ועתו"ס ע"ד א' ד"ה דברי כו' ועתו"ס סד"ה
 הנ"ל לא. ול"ת והיכי ס"ד כו' מצינו למינ' כו' אצל

ביטל התנאי כשבעל או כשכנסו". ואע"פ דשם ע"ג ב' איתא:
 אמר רבא מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים אבל
 בטעות אשה אחת גרידא ד"ה א"צ הימנו גט. ופירש הר"ף
 דהיינו אם בעל לאחר זמן צריכה גט, אבל אם בעל לאלתר
 א"צ גט דעל התנאי הראשון בעל. אבל כתב הר"ף שאין
 הלכה כרבה דקיי"ל בעולא דאמר המקדש על תנאי ובעל
 צריכה גט, דמשמע אף לאלתר. וכמ"ש בנדה נכ' א' דרבי
 ישמעאל סובר דבקידוש על תנאי ולא נתקיים התנאי ובעל
 א"צ גט. ומסקינן שם: נמנו וגמרו כו'. ועתו"ס' שם ד"ה
 קידוש טעות ד, נמנו וגמרו" הוא לאפוקי מדר' ישמעאל.
 ליקוט: בכתובות ע"ג א: אמר אב"י לא תימא טעמיה דרב
 כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאי אלא טעמא דרב
 לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. ופירש"י דמ"ש:
 "כיון שכנסה סתם, היינו ג"כ בחופה וביאה, אלא דלס"ד
 ה"א הטעם כיון שלא הזכיר בשעת כניסה התנאי מחל
 התנאי לגמרי ואף כתובה יש לה. וע"ז קאמר אב"י דלא
 תימא הכי, אלא טעמא כו' דלא מחל התנאי, אבל הביאה
 הוא לשם קידושין גמורים שאין אדם כו', אבל כתובה אין
 לה, דלענין ממונא בתנאי קאי. וזהו החילוק בין ס"ד —
 משום מחילה, למסקנא — משום אין כו'. אבל תוס' שם
 בריה לא כו' פי' בשם ר"י, דלס"ד משום מחילה, וא"כ אף
 בכניסה לחופה לבד בלי בעילה ג"כ צריכה גט. ולמסקנא
 דקאמר: אלא משום אין כו', ודוקא בבעל. אבל כתובה
 אפילו לס"ד אין לה, דהא מתני' היא שם ע"ג ב: כנסה כו'
 חצא שלא בכתובה. עתו"ס שם. וכן פירש הרמב"ם דאפילו
 בכניסה לבד צריכה גט, וכמ"ש למטה: ובעל סתם או כנס
 כו' דמסקנא דלא כאב"י, אלא משום מחילה כמ"ש הר"ן
 [וכמ"ש לעיל] ועתו"ס' ע"ד א' ד"ה דברי כו'. ועתו"ס' סד"ה
 הנ"ל ד"ה לא כו', וז"ל: וא"ת והיכי ס"ד למימר דכניסה
 בלא בעל דאחולי אחליה לתנאי וצריכה גט כיון דקידשה
 על תנאי שאין עליה גדרים והיו עליה גדרים א"כ אינה
 מקודשת ומה מועיל אפילו ימחול התנאי אח"כ אם לא
 יחזור ויקדשה ומיהו אם חופה קונה נישא ואפילו את"ל

ביאורי הגר"א

ומפרש אף לעטס חין אדם כו' הוא ג"כ משום מחילה לא עיין דרש"י שם ונעל לשם קדושין ואף לפי תוס' ורמז"ם דס"ד משום מחילה ע"כ לעטס חין אדם כו' לאו משום מחילה כמו שהוכיח תוספ' דג"ה אלא כו' וכ"ש לפירש"י ש"ל כפי' הרשנ"א ואף שרש"י כ' דג"ה אלא ונעל לשם קדושין ו' הא לס"ד לא חינו מוכרח ויחיו למסקנא ודאי משום קדושין וכן מ"ש דווקא הוכיח הרמז"ם כו' ליתא כנ"ל ויח"ש דחזקו דמסקנא משום מחילה ההוא פליג על אש"י וכת"ש תוס' ד"ה דזרי הנ"ל וכן פו' צעמנו הסוגיא שם דלצ"י ורבה פליגי דהכי וקושיתו מעיקרא ליתא דאף דנ"ה אירוסין ויח"ש צ"ה שניה אחר הקדושין עושה נאמא וכ"כ צעמנו דפ"ק דקדושין

ברכת אליהו

דס"ל דלמסקנא, אלמנה מן האירוסין יש לה כתובה, וכמ"ל סימן נ"ה ע"ש [בס"ו ומש"ש]. אבל שאר דברי הר"ן תמוהין: מ"ש דרש"י מפרש אף לפעם אין אדם כו', הוא ג"כ משום מחילה, לא עיין ברש"י שכתב בכתובות עד א דר"ה, "אלא": ובעל לשם קידושין. הרי דהקידושין הם מחמת בעילה ולא מחמת מחילה. ואף לפי תוס' ורמב"ם הנ"ל דפ"ד משום מחילה, ע"כ לפעם אין אדם כו', לאו משום מחילה, כמו שהוכיחו תוספ' שם ב"ה אלא כו', שכתבו: צריך לפרש שמחמת כך נתכוין לקדש בבעילה וכו'. וכ"ש לפירש"י ש"ל בפי' הרשנ"א הנ"ל דגם לס"ד הקידושין הם מחמת בעילה. ואף שרש"י כתב ב"ה אלא: ובעל לשם קידושין, מ' הא לס"ד לא הוי הקידושין מחמת בעילה, אינו מוכרח. [ד"ל דאף לפי הס"ד, הקידושין הם מחמת בעילה, והנפ"מ בין הס"ד למסקנא היא רק לענין כתובה כנ"ל. וע"ז כתב רש"י במסקנא: ובעל לשם קידושין ואפילו ימצא עליה נדרים אבל לענין ממונא בתנאיה קאי שאם ימצא עליה נדרים תצא בלא כתובה]. ומ"מ למסקנא ודאי משום קידושין. וכן מ"ש הר"ן — דמכאן הוכיח הרמב"ם דיכול להתחיל התנאי — ליתא כנ"ל¹⁶.

ומ"ש הר"ן דחזקו דמסקנא משום מחילה, ההוא פליג על אב"י, ובמ"ש תוס' [בכתובות עד א] ד"ה דברי הכל הנ"ל. וכן פירש בעצמו הסוגיא שם דאב"י ורבה פליגי בהכי.

ובפלוגתא דקטנה שלא מיאנה כו', משמענו רב דבעל לשם קידושין. אולם י"ל דהתירוש דבינו נכלל בתירוש הגמרא: צריכה דאי אימנא בהאיא קאמר רב משום דליכא תנאא אבל כהא דאיכא תנאא אימא מודי ליה לשמואל. והתירוש דמקדש בביתא י"ל בדוקא, דהגמרא סוכרת דמאחר שהשמיענו רב כאן דמחמת אין אדם כו' מוחל התנאי, תו אין חידוש בזה דאמרין דמקדש בביתא. מחמת אותו הסעם דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ודו"ק.

ועל מה שכתב הר"ן דמכאן הוכיח הרמב"ם דיכול להתחיל התנאי, כתב רבנו דליתא כנ"ל. וכחותו דמסקנא — דהסעם הוא משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות — אין הסעם משום מחילה, רק משום בעילה. וע"ז כתב שם בחזו"א: עוד מבורר בלשון הגר"א שפירש הא דכתב הר"ן ומכאן יצא ליה להרמב"ם משי"כ בפי' מה' אישות כו', דקאי על הא דלפניו שפירש דמשום אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות מוחל התנאי ולכן תמה עליו, ואין דברי הר"ן אלא על משי"כ לפניו לפרש לא תימא כו' אחולא אחילה כו' היינו בכניסה לחור, וכמבואר בהרי"א ברין שכתב שם תאמר כו', ע"ל. ועיין משי"כ עוד על ס"ק זה, ועיין שם סק"ו, ושם סימן נ"ג סק"ב.

למחול וא"ל מחלן (להו') [ל"ה] דלמח הטעם שזעל לשם קדושין י"ל שחשקת הסוגיא מוכח דמשום מחילה וכו' אצל הרשנ"א פי' דל"י למחול ופי' הסוגיא כנ"ל ולד"ה נשאר הקושית ל"ל לתימר דהתנאי לא מחל הא בל"ה חין לה כתוב' כנ"ל ואפשר לומר ה"מ צניח חמיו אצל הכניסה לזיתו ונעל הקדושין והנשואין חלון כלהת ע"כ. וי"ש דקיי"ל דנ"ה אירוסין עושה אע"ג דלא אפשיט' שם וי"מ אש"י שם ס"ל דאירוסין וגם כ' הרמז"ן ור"י ור"א שם ד"ה כלצ"י ורצ"ה כו' וי"ש דהר"ה א"ל כתובה דגמרא ומסקנא צניח י"ז ב' אליהו דלצ"י אי י"ל כתובה וס"ל להגאונים דמסקנא שם דל"ל כתובה דלא כתום' שם וכמ"ל ס' נ"ה ע"ש אצל שחר דבריו תמוהין וי"ש דרש"י

בתנאיה קאי, ולולא טעם זה, ה"י לה כתובה, כיון שמקודשת משעה ראשונה. וסיים שם הר"ן שמכאן יצא להרמב"ם שכתב שיכול למחול התנאי. וכתב הר"ן דא"ל מנלן ליה דכן הוא לפי האמת, דטעמיה דרב משום מחילה, דלמא הפעם שבוטל לשם קידושין, כפי' שדוחה אב"י, י"ל שמסקנת הסוגיא מוכח דמשום מחילה [כנ"ל]. וכתב הר"ן, אבל הרשנ"א פו' דאי למחול, ופי' הסוגיא משום קידושין ע"י בעילה, כנ"ל. ולד"ה נשאת הקדושא, ל"ל למימר, דלכן אין לה כתובה, משום דהתנאי לא מחל, הא בל"ה אין לה כתובה דהיא ארוסה, כנ"ל. ותיקן וי"ל: ואפשר לומר דכי אמרינן דנ"ה אירוסין עושה ה"מ בבית חמיו, אבל כל שהביאה בביתו ובנסה ובעלה, הרי הקדושין והנישואין באין כאחד, ע"ל.

ומ"ש הר"ן מקידושין י' א דקיי"ל דביאה אירוסין עושה, כתב שם דאע"ג דלא איפשיט' שם אי ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה, מ"מ אב"י [ורבא] שם ס"ל דאירוסין עושה. וכן כתב שם הרא"ש בפ"ק ס"ו בשם הרמב"ן [בפנינו הגירסא: הרמב"ם]. וכן כתב שם הר"ן ד"ה [צ"ל: דהלכתא] כאב"י ורבא דרצו לפשוט דביאה אירוסין עושה. ומ"ש הר"ן דארוסה אין לה כתובה, הוא דגמרא מספקא ב"מ יז ב אליבא דאב"י אי י"ל כתובה לארוסה. וס"ל להגאונים דמסקנא שם דאין לה כתובה, דלא כתום' שם ב"ה מן האירוסין,

16 על מה שהקשה רבנו על הר"ן — שכתב דלדעת רש"י הוא משום מחילה, ולא עיין בפירש"י שכתב: ובעל לשם קידושין — כתב בחזו"א הלכות קדושין סימן נד סק"ה: ובמדרגה שלא מפי הגר"א הן, ודחנת הר"ן היא לטות מדברי רש"י, ולא כחן הר"ן לומר דגם לרש"י הוא משום מחילה, ולכן כתב הר"ן בלשון: ומיהו כו', עי"ש.

ועל מה שהקשה רבנו על הר"ן — דלפעם אין אדם כו' לאו משום מחילה כמו שהוכיחו תוס' ב"ה אלא כו' — כתב בחזו"א שם שאין דברי תוס' מוכרעין. דהתוס' הוכיחו שם דלפעמא דאין אדם כו', הוא משום שמחמת כך נתכוון לקדש בבעילה, דאם נפרש דאין אדם כו' ולפיכך מחל התנאי וחלו קדושי סוף, אי"כ מאי פריך והא איפליגו בה חזא וימנא (מקטנה שלא מיאנה והגדילה) דהתם מקודשת לפי שבעל לשם קידושין והכא מקודשת מחמת קדושין הראשונים. וע"ז כתב שם בחזו"א שאין דברי תוס' מוכרעין, דשפיר י"ל דהכא דבדיו למחול התנאי הוא מוחל התנאי, והתם מקדש בביתא, דעיקרו שלא ידא בועל בעילת זנות, ונראה דרבנו מיאן בסברה זו, דאיכא אכתי קשה, מאי פריך והא איפליגו בה חזא וימנא כו', הרי בלפולגא יז וקדשה ל' תנאי כו', משמענו רב דאמרין שמחל על התנאי, ויש בזה חידוש שאפשר למחול התנאי,

באר הגולה

ג מיתרל דרז כהנא
תשחיה דעולא סס דף
ע"ד ע"א.
ד כמיתרל דרז סס סוף
דף ע"ג וספירושו כנס
כניסת נישואין לע"פ
שלא כנעלה.
ה טור גסס הר"מ
נרדמי וכ"כ ר' ירוסם
בשמו.

על תנאי וחזר אחר כמה ימים וביטל התנאי אף על פי שביטלו (מה) בינו
לבינה שלא בפני עדים בטל התנאי והרי היא מקודשת סתם וכן אם
היה התנאי מן האשה וביטלה אותו בינה לבינו בטל התנאי לפיכך המקדש על תנאי
ג ובעל סתם או ד כנס סתם והרי זו צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמה ביטל
התנאי בשבעל או כשכנס (מו) (ולס קדשה אחר צריכה גט משניהם) (ד"ע).
לו (מו) ה אמר לה התקדשי לי בפרומה זו על מנת שאתן לך מנה ואחר כך אמר
שאינו רוצה לקיים תנאו לעולם אין כופין אותו לקיימו אלא קדושו במלים ואינה
צריכה גט (מה) זמ"מ בעל נפש לא ישאנה בלא גט שמה אה"כ ואמר שרוצה לקיים
התנאי לקללה על השני (מט) ואם אמר שעדיין רוצה לקיימו אין יכולים לכופו

ביאורי הגר"א

להוציא סמפון מידה ר"ל שטר התנאי עליו להציף רחיה
הגע ענמן ללא הוה סמפון ללא ספק ר"ל שהתנאי היה
ע"פ אייר יוסי מכיון שנקש לאסרה עליו להציף
רחיה הגע ענמן שנסה בתוך סמפון ר"ל בתוך הזמן
של תנאי אתה עוצדל קמיה דר' אהו ואמר ליה זיל סז
לה ואיל רני אשה לא קניתי ואת אמר לי זיל סז ר"ל
דכיו שלא קיימתי התנאי אינה מקודשת וכיו להחזר
ולמה תחייבני להשלים תנאי אייר אהו מימי לא שחק
לי אדם אלא זה רוחה לומר שהודה לדבר. ר"ג ע"ש:
(מה) זמ"מ בעל נפש כו'. אצל מן הדין מותרת כמ"ש
בגיטין פ"ג א"ה כל תנאי כו'. (מט) ואם אמר כו'.

ברכת אליהו

שאינה מחויבת לקיים התנאי ¹⁸. ובירושלמי בקידושין פ"ג
ה"ב — הביאו הר"ן שם סא א — איתא: הניע זמן הוא אמר
נתתי והיא אומרת לא נמלתי אייר בון מכיון שמבקש להוציא
סמפון מידה — ר"ל שטר התנאי — עליו להביא ראיה. הגע
עצמך הלא חוה סמפון אלא ספק — ר"ל שהתנאי היה ע"פ
— אייר יוסי מכיון שמבקש לאסרה עליו להביא ראיה. הגע
עצמך שכנסה בתוך סמפון — ר"ל בתוך הזמן של תנאי —
אתה עוברא קמיה דר' אהו ואמר ליה זיל סז לה. ואיל רבי
אשה לא קניתי ואת אמר לי זיל סז — ר"ל דכל זמן שלא
קיימתי התנאי אינה מקודשת וכיו להחזר ולמה תחייבני
להשלים תנאי — אייר אהו מימי לא שחק לי אדם אלא זה.
— ר"ל שהודה לדבריו [שאינו מחויב לקיים התנאי]. — ר"ן
ע"ש. [שברר את כל דברי הירושלמי באריכות].

(מה) אבל מן הדין מותרת כמ"ש בגיטין פג א: אי הכי
בכולהו תנאי דעלמא גמי לא תנסיב דלמא לא מקיימא ליה
לתנאיה וגמצא גט בטל ¹⁹.

(מט) כמ"ש בפ"ה דכתובות נו א במשנה: נותנין לבתולה
שנים עשר חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכשם

עדים על המחילה. מוכיח מכאן הרמב"ם, ולא בעינן עדים
על המחילה, וסגי אפילו אם ביטל התנאי בינו לבינה, ועיין
הטב בדברי רבנו לעיל סימן ל"א סק"י בשית הרמב"ם,
ודו"ק.

18 ולולא דברי רבנו ה"י אפשר לחלק בין תנאי דגט —
שהבעל מתנה על האשה, וכשמגרשה בע"כ אין מצידה שום
הסכמה לקיים התנאי, משא"כ בתנאי דקידושין — שהמקדש
מתנה על עצמו כלפי האשה. אולם מהירושלמי שהביא רבנו
מוכח דגם בכא"ג אינו מחויב להשלים התנאי. וע"ל סק"ה.
19 משם מוכח דלא חיישינן שמה לא תקיים התנאי ויבוטל
הגט. וגראה שרבנו מפרש דהטעם הוא מפני דלא חיישינן

וכמ"ש בסיומן ל"ג ס"ל בהג"ה וסיומן כ"ה ס"ל ועוד
דכולה סוגיא דש"ס דלרוסה י"ל כתובה כמ"ש בנמה
מקומות אלה דמ"ד דהי צנ"מ סס דכתב לה ה"ג דכתב
לה וכ"ש כלן שכנסה תחלה לשם נישואין אצל דברי
הרמב"ם מוכרחים כנ"ל: (מה) בינו לבינה. דלא
כראש"ד שז' נפני עדים דהא אפילו נסתמח למרינן
אח"י צלבו: (מו) ואם קידשה כו'. כמ"ש זה היה
מעשה כו' ועמ"ש בסיומן ל"א ס"ט: (מו) א"ל כו'
אין כופין כו'. כמ"ש בגיטין פ"ד ז' לא תיכול כו'.
ובירושלמי הציא הר"ן פ"ג דקדושין ה"ג זמן הוא אומר
נתתי והיא אומרת לא נמלתי אייר בון מכיון שנקש

וקשייתו [שהקשה הר"ן, דארוסה אין לה כתובה] מעיקרא
ליתא. דאף דביאה אירופין עושה, מ"מ ביאה שניה שאחר
הקידושין עושה נשואה. וכן כתב בעצמו הר"ן כפ"ק דקדושין
י א, וכמ"ש בסיומן ל"ג ס"א בהג"ה [ועמ"ש בסק"ה] ובסיומן
נה ס"א. וקור דכולה סוגיא דש"ס דארוסה יש לה כתובה,
כמ"ש בכמה מקומות [וכמ"ש בסיומן ג"ה סק"ד]. אלא דגמ'
דחי כמ"מ יז ב בדכתב לה ח"נ בדכתב לה, וכ"ש כאן שכנסה
תחלה לשם נישואין. אבל דברי הרמב"ם מוכרחים כנ"ל.

(מה) דלא כראש"ד שכתב בהשגות בה' אישות פ"ו הכ"ג
בפני עדים. דהא אפילו בפתמא אמרינן אחליה בלבו ¹⁷.
(מו) כמ"ש בכתובות עד א: המקדש על תנאי ובעל צריכה
הימנו גט זה היה מקשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא
גט. ומוכח מכאן, דאין זה ודאי שמקודשת לראשון, דשמה
בעל על דעת התנאי, ולכן אם קדשה אחר צריכה גט משניהם.
ועמ"ש בסיומן ל"א ס"ט.

(מו) כמ"ש בגיטין פד ב באומר ה"ז גיטין ע"מ שתאכלי
בשר חזיר לא הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה, משום מי קאמר
לה לא סגיא דלא אכלה לא תיכול ולא תיגרש. ומוכח מכאן

17 כזנת רבנו, דאילו ה"י צריך לומר בפירוש שמוחל התנאי,
ה"י מקום לומר דבעינן בפני עדים. אבל אפילו בכנס סתמא —
ולא אמר שמבטל או שמוחל התנאי — אמרינן אחליה בלבו,
אי"כ אפילו אם יהיו עדים על הכניסה, אין עדים על מחילת
התנאי שה"י בלבו. ולכן סובר הרמב"ם דסגי בינו לבינה.
ובחזו"א ה' קדושין סימן נ"ד סק"ח כתב על דברי רבנו: אינו
מובן דכנס סתם הן הן עדי כניסה הן הן עדי מחילה, ואף שהוא
ספק מ"מ חשיב עדים [ע"פ פ"ה ס"ל] סק"ב בשם אחרונים ד"ל
והב"ע דע"ה. ע"כ. ודעת רבנו — נראה — דעל דבר ספק שלב,
לא שייך לומר הן הן עדי כניסה הן הן עדי מחילה, דהן ה"ן שייך
רק על דבר ברור. וכיון דאפילו אם יש עדי כניסה, אינם

באר הגולה

ו יתנחל נסיון כ"ו.
ז שם שם תשובת
הר"ש כלל ל"ה.
ח מהלך דרב ושמואל
קדושין דף כ"ט ע"א.

כל ו י"ב חדש כדן זמן שנותנין לבתולה וס"ב חדש ואילך (ג) בותבים עליו אגרת מרד (גא) ואם מת קודם שקיים התנאי אפילו חליצה לא בעיא ואם מחלה היא התנאי בחיי המקדש גמרו הקדושין מיד כאילו קיימו (גב) וכ"ז כשלא כנסה אבל כנסה מקודשת מיד דמסתמא בשעת כניסתה לחופה מחלה לתנאי וחייב ליתן לה כתובתה. לו (גג) ז מי שהלך למדינת הים וקידש על תנאי אם באתי מכאן עד וי"ב חדש תהיה מקודשת מעכשיו וקודם שהלך נתרצו שניהם להאריך הזמן ועברו וי"ב חדש ולא בא ובא קודם הזמן האחרון הוי קידושין דכל מעשה שנעשה על תנאי יכול לבטל התנאי (גד) (או להוסיף לו לגרוע ונתנו) (הר"ש ור' ירוחם) ה ואפילו נתאכלו המעות הוי קידושין למפרע כשנתקיים תנאי השני.

ביאורי הגר"א

כ"ו. כ"ל סליה והירושלמי הנ"ל הסם בתוך הזמן ועברו
שם סיום הירושלמי הנ"ל : (גג) מי שהלך כ"ו. דכל
כ"ו. כ"ל סליה : (גד) או להוסיף כ"ו. כ"ו. כ"ו. כ"ו.

ברכת אליהו

והירושלמי הנ"ל בסקמ"ז התב בתוך הזמן ועברו
בקדושין סא א סיום הירושלמי הנ"ל.²⁰

(גג) כ"ל בפליה.²¹
(גד) כ"ל בפליה פב פג : כ"ו אביי א"ל הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר וא"ל לראובן ושמעון מהו מי אמרין מאי דאסר שרא או דילמא מאי דאסר שרא ומאי דשרא אסר כ"ו בעי רב אשי אף לשמעון מהו אף אראובן קאי או דילמא אף אעלמא קאי תיקו. [וחזינו מהכא שיכול להוסיף או לגרע מהתנאי. וכתב בתשובת הרא"ש כלל ל"ה ס"ט : אע"ג דהתם מיירי דחזר ואמר קודם מסירת הגט לידה וכו' מ"מ אעפ"י שכבר באו הקדושין ליד האשה יכול להוסיף על תנאו [הקודם כיון שמתחלה באו לידה

כ"ו. כ"ל סליה וכתובת : (ג) כותבין עליו כ"ו. כ"ו. כ"ו.
ס"ד ח' : (בא) ואם מת כ"ו. כ"ל דל"ן חוששין שחל
קיים התנאי ועי"ש נס"ס זכ. (גב) וכ"ז בשלא

שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו. [וע"ל סימן
נ"ו ס"ב ומש"ש סק"ה].

(ג) כ"ל בפליה פב פג : כותבין אגרת מרד על ארוסה. [וכמ"ש להלן סימן עז ס"ב, דהיינו כשהגיע זמנה לינשא, וכמ"ש סק"ז. וכתב הב"י, דמכאן למד הטור, דכמו כשהארוסה מורדת כותבין עליה אגרת מרד, ה"ה כשהוא מורד ואינו רוצה לכנוס דינא הכי דכותבין עליו אגרת מרד].

(גא) כ"ל בסקמ"ז — מהירושלמי דקידושין פ"ג ה"ב — דכל זמן שאינו מביא ראיה דקיים התנאי, אין חוששין שמא קיים התנאי. ועי"ש בפ"ס זה [סקנ"ח].
(גב) כ"ל סליה דאם כנסה צריכה גם שמא ביטל התנאי.

אפילו חזר בו בתוך זמן הסמפון יתן על כרחו כ"ו עכ"ל. וכ"ש סק"ג הביא את הדין הזה מהר"ן. ובספר "פסקי הגר"א" כתב בשמעות דעת רבנו "זוה אינו אלא כשכנסה תוך הזמן אבל אם כנסה סתם אחר זמן קיום התנאי או מחלה לתנאי לגמרי ולא הוה המעות עליו חוב". ויש לפקפק בזה, דאפשר דמ"ש רבנו שיש הבדל בין תוך הזמן לאחר הזמן, הוא רק לענין ביטול התנאי, ולפי מ"ש ר' אבהו דאינה מקודשת. אבל לבסוף כשחזר ר' אבהו ואמר דמקודשת והמעות עליו חוב, תו אין חילוק בין תוך הזמן לאחר הזמן, ומסתבר שזהו מ"ש רבנו : "ועבר"ג שם סיום הירושלמי הנ"ל, "שהר"ן הביא שגם בתוך הזמן היא מקודשת, רק שהמעות עליו חוב. וד"ק. ועיין בערוך השלחן סוף י"ט.

21 יתכן שרבונו רמז בזה לתרץ קושיית הט"ז בסק"כ, שהקשה כמ"ש ביו"ד סימן רכ"ח סלי"ט שנשבע לשלם בזמן פלוני א"י להרחיב הזמן, עי"ש. ועי"ן כתב רבנו : "כ"ל סליה". דיוכל לבטל התנאי וכמ"ש סקמ"ד. וא"כ אינו דומה לנשבע, דהתם כיון שנשבע אי אפשר רק להתירו שיאמר כאילו התקבלתי כמ"ש הט"ז, אבל כאן זה לא משום שיכולה לומר הריני כאילו התקבלתי, שרק הרשב"א סובר דמחילה לא מהני אלא בהנאי של ממון שיכולה לומר הריני כאילו התקבלתי, אבל לרמב"ם זה מטעם מחילה על תנאי, וכמ"ש רבנו בסקמ"ה. וכיון דמהני מחילה לבטל התנאי, יכול — מהאי טעמא — גם להוסיף או לגרוע מן התנאי. ועיין באבני מילואים סק"ב, ובמקנה, ובערוך השלחן סוף נ"ו.

שתקלקל עצמה ע"י אי קיום התנאי. וה"נ לא חיישנין שמא יקלקלה ע"י קיום התנאי. ובב"ח ובפרד"ש ובט"ז ובכ"ש כאן כתבו דאפילו אם אח"כ קיים התנאי, לא יחולו הקידושין, כיון שכבר אמר שאינו רוצה. ומדבריו רבנו מוכח שהולך בשתי הד"ה, דאם קיים אח"כ התנאי יחולו הקידושין למפרע, רק לא חיישנין שיקלקלה על השני. ובערוך השלחן סוף י"ט כתב דהם לא ראו את דברי בדק הבית שגם הוא חילק בין תנאי דע"מ שיאמר הן דחלוי בדעת אביו, לבין הכא דחלוי ברעת עצמו. והערוך השלחן מפרש דכונת הבדק הבית דהכא כיון שכבר אמר שאינו רוצה לקיים התנאי, תו לא יכול לקיימו אח"כ. וע"ל סימן קמ"ג ס"א, ומש"ש רבנו בסקמ"ה.

20 בירושלמי דקידושין פ"ג ה"ב הנ"ל בסקמ"ז איתא דאח"כ עובדא קמיה דר' אבהו כשנסה בתוך סמפון — ר"ל בתוך הזמן של תנאי — ומקודם אמר ר' אבהו שצריך לקיים התנאי ואח"כ אמר ר' אבהו דאינה מקודשת ואינו מחויב לקיים התנאי. ועי"ן כתב רבנו דזה דוקא בתוך הזמן, דאז לא אמרין שמחלה, מפני שעדיין יכול לקיים התנאי. אבל אם כנסה אחר זמן קיום התנאי, אמרין דמסתמא בשעת כניסה לחופה מחלה לתנאי. ועי"מ סק"ג ובכ"ש סק"ג. ומ"ש רבנו : "ועבר"ג שם סיום הירושלמי הנ"ל, דבר"ג דקידושין סא א הביא שביירושלמי סיים שר' אבהו חזר בו ואמר כדבריו הראשונים שצריך ליתן לה כפי תנאו, ופירש הר"ן וז"ל : שכיון שכנסה לא כל הימנא לחזור בו שמשת כניסה מסתמא בטלו התנאי לענין שלא יתו הקדושין תלויין בו כפי ששם לא יתקיים לא תהא בעלתה בעילת זנות ומיהו נעשו הדמים מלוה על כל אחד ולפיכך

באר הגולה

ט. נ"י נסח תשנח
הר"ש כלל ת"ו
סיון ד'
* ופי' שם מפני שזין
האשה ומקדשת אלה
לדעתה ומש"כ נגט
שהוא בעל כרחו
שיוכל לנטל וכלקמן
סיון ק"ה
י לשון הרמב"ם שם

לח (נח) ס בקידושין תנאי ושהוא לטובתו כגון ע"מ שאין בה מומין או שאין עליו
גדרים יכול לבטלו אבל אם הוא לטובת האשה כגון ע"מ שאתן לה מאתים זוז
נתי שהתנאי יכול לבטל מ"מ * אינה מקודשת אם לא יתן לה מאתים זוז.
לט (נו) והאומר לאשה הרי את מקודשת לי הוין מפלוני בלומר שלא תאסר עליו
אלא תהיה אשת איש לכל העולם ולפלוני כפנויה הרי זו מקודשת מספק (נז) כ אבל
אם אמר לה הרי את מקודשת לי ע"מ שתהיה מותרת לפלוני ה"ו מקודשת
ותהיה אסורה עליו כשאר העם מפני שהתנה בדבר שאי אפשר לקיימו.
הנה: ז אם חלקין אם נתקיים התנאי או לא (נח) י"א דכל תנאי שהוא נקום ועשה אין לו חזק

נפ"ז מנעיל דרבי אלה וכו' גיטין דף פ"ג ע"ב מדקאמר התם את"ל איתא לדר' אלה וכו' ונפרש רבינו את"ל דאיתא לספיקא ולנעיל לדר'
אלה וכו' ה"ה שם. כ שם וכתב ה"ה שנתאר שם בנמרא ובהלכות דע"מ אפילו רבנן מודו דהוי נט וה"ה לקדושין שהיא מקודשת.
ל פ' שהאחד תוספין וכן הוא בר"ן.

ביאורי הגר"א

פ"ג פ"ג צעי אביי כו' צעי רב אשי אף לשמעון כו': (נו) והאומר כו' גיטין פ"ג ז'
ואע"ג דר' אלה פשטה מ"מ אביי אמר אם איתא כו' ש"מ
שהוא ספק ר"מ וטור פ' כר' אלה: (נז) אבל כו'.
כמש"ס א' לתנאה הוי לכ"ע: (נח) י"א דכל כו'.
כמ"ס צירושלמי הניל וערש"י בכתובו י"ט ז' ד"ה

ברכת אליהו

והמחבר פסק — כהרמב"ם, שפסק בה' אישות פ"ו הי"ג —
שהיא מקודשת מספק. וכתב שם המ"מ דאע"ג דר' אבא
פשטה לאיבעיא דבעינן ויצאה והיתה, ולרבנן — דהלכה
כוותיהו — גם בקידושין לא הוה קידושין, מ"מ אביי אמר
שם: את"ל איתא לדרכי אבא כו', ש"מ שהוא ספק. דהרמב"ם
מפרש דאת"ל דקאמר אביי ר"ל דאיתא לספיקא ולאיבעיא
דר' אבא — דאפשר לחלק בין גירושין לקידושין, ואע"ג
שבגירושין אינה מגורשת, אפשר שבקידושין תהא מקודשת,
ולא כרש"י שפירש דאת"ל כו' היינו אליבא דרבי אליעזר.
ומאחר שאביי ס"ל שהוא ספק, פסק כן הרמב"ם שהיא ספק
מקודשת. והר"ן שם ובקידושין גט ב והטור פסקו כר' אבא,
דפשטה דכחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין, וכיון
דפסקינן כחכמים, גם בקידושין בכה"ג לא הוה קידושין.
(נז) כמש"ס בגיטין פב א דאפילו לרבנן דאסרי בגט
באומר, „אלא לפלוני“, היינו רק באומר „חזק מפלוני“,
דהא שייך לה בגט, אבל באומר ע"מ שלא תנשאי לפלוני,
מודו רבנן דלא נקרא שיעור בגט, משום דתנאה הוי לכ"ע.
וה"ה בקידושין בכה"ג לא הוי שיעור ומקודשת²².

(נח) כמ"ס בירושלמי דקידושין פ"ג ה"ב הניל בסקמ"ן,
שאם הוא אומר נתתי — שקיימתי התנאי, והיא אומרת לא
נטלתי — שלא קיים התנאי, עליו להביא ראיה שקיים
התנאי שהיה מוטל עליו לקיים. וערש"י בכתובות יב ב ד"ה
תנאי ה"י כו'. דשם מסקינן דאם אמרו העדים תנאי ה"ו
דברינן, אמרינן זילו קיימו תנאיכון לבעלים וחזתו לדינא.
וכתב שם רש"י דמ"ש תנאי ה"ו דברינן היינו שאמרו: „על
תנאי מכרה לו שיעשה לו כך וכך ולא ראינו שקיים לו תנאו
וזה אומר לא קיים לי ואינו מכר“. הרי שכתב רש"י, שאם
המוכר אומר שהקונה לא קיים התנאי שה"י מוטל עליו

ע"י תנאי ועדיין לא נתקיים התנאי ומיתלא תליא הקידושין
עד שיתברר אם יתקיים התנאי וכן יכול לבטל ולהסיף
ולגרוע ואפילו אם נתאכלו המעות, עכ"ל].

(נז) מ"ש דבקידושין יכול לבטל תנאי שהוא לטובתו,
הוא כניל בסל"ה וכמש"ס בסקמ"ד שיכול למחול התנאי.
ומ"ש: אבל אם הוא לטובת האשה כו' אינה מקודשת אם
לא יתן לה, היינו משום שכיון שהקידושין הם מדעתה —
שאינ אשה מתקדשת אלא לדעתה — וכיון שהיא אינה
מסכימה להתקדש אא"כ יתן לה, אינה מקודשת אם לא יתן
לה, משא"כ בגירושין, אף כשהתנאי לטובת האשה, יכול
לבטל התנאי, כיון שמגרשה בע"מ וא"צ רעתה, משא"כ
בקדושין. ווי"ש בקדושין פ א במתני': האומר לאשה הרי
את מקודשת לי ע"מ שאתן לה מאתים זוז ה"ו מקודשת
והוא יתן. דאם לא יתן אינה מקודשת, דכיון שהתנאי הוא
לטובתה, אינו יכול לבטל התנאי. ובגיטין ער א תנן: ה"ו
גיטך שחתני לי מאתים זוז ה"ו מגורשת ותתן. דקדק
לומר בגיטין „ע"מ שחתני“, ולא קתני „ע"מ שאתן“, שב„ע"מ
שאתן“ — מקודשת אעפ"י שלא נתן לה, דהבעל יכול לבטל
התנאי אעפ"י שהוא לטובתה, כיון דיכול לגרשה בעל כרחו.
— הרא"ש שם בתשובה כלל מ"ו ס"ד. ווי"ש כאן המחבר:
בקדושין כו'. [דבגירושין יכול לבטל גם תנאי שלטובתה].

(נו) כניסין פב א יש מחלוקת של רבי אליעזר וחכמים
במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא
לפלוני: ר"א מתיר וחכמים אוסרים. ובגמ' שם עמוד ב:
בעי רבי אבא בקידושין היאך (התקדש לי ליאסר לכל אדם
חזק מפלוני מהו — רש"י) כו' תיבעי לר"א תיבעי לרבנן
כו' הדר פשטה בין לר"א בין לרבנן בעינן ויצאה והיתה
(לר"א הוה קידושין לרבנן לא הוה קידושין — רש"י).

באר הגולה

א משנה כתובות דף ע"ג ע"ב וכתופר ר' יוחנן וכו' ע"ס.

ב וכתופר ר' אשי ע"ס.

ג הר"ן ע"ס מפני שדרך רוב ב"ל להקפיד נהג ועיין גי' פ"י רל"ד חזקת הס.

ד ירושלמי כתובות הרי"ף והרמ"ש וכו' הטור והרמב"ם ע"ל. ה ר"ן ע"ס מהירושל' ע"ס.

ו גרייתא ע"ס דף ע"ד ע"ב וכו' ויתיר דאמר אדם רוצה שתתבטא אשתו כ"ה.

נאמן לומר שקיים התנאי שהיה עליו לקיים חלף לר"ך עדים אצל תנאי שהוא נשכר ואל תעשה כל אחד מהם נאמן אם אין שכנגדו ומכאיו (הר"ן פרק האומר נשם האחרונים) וי"ל דאפילו נקום ועשה נמי נאמן כל שאין שכנגדו ומכאיו (הרמב"ן ור"י).

לט המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ומומין ועל מי להביא ראיה אם נמצאו. וכו' ז' סעיפים

א המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצא אחד מג' נדרים אלו ב (א) שדרך בני אדם להקפיד עליהם שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונים אינה מקודשת (ב) (ואינה לריכה גט) (טור) ג וז"ל לנדרים שבינו לבניה דהוי בכלל נדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם נמצא עליה נדר חוץ מאלו אע"פ שהיא אומרת מקפיד אני אפילו על זה הרי זו מקודשת ד ואם אמר לה ע"מ שאין עליך כל נדר אפילו נמצא שנדרה שלא תאכל תרובין אינה מקודשת ה ויש מי שאומר שחוששין שמא תלך אצל חכם ויתיר לה (ולכן אסורה להנשא בלא גט). ב (ג) ו הוי עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה מקודשת

ביאורי הגר"א

לנדרים כו' שלכן נעל מפירן: (ב) ואינה כו' ויש מי כו' ולכן כו'. פלוגתא גירושלמי והניח הרמ"ש פ"ז סוף סימן י"ג אית תנאי כו': (ג) הוי עליה

תנאי היה כו' וענינ' נתיי' סימן רמ"א ס"י וע"ל ס"י אס' יש עדים כו' וענינ': לט (א) שדרך כו'. שהן נדרי עינוי נפש וז"ל והיה

ברכת אליהו

חיישינן שתקלקל את עצמה ולכן מותרת לינשא בלא גט. וה"ש מי שאומר" היא כשיטת הר"י שפסק לחומרא דחיישינן שמא תלך להתיר נדרה"י.

(ג) איתא בכתובות עד ב: ת"ר הלכה אצל חכם והתירה מקודשת כו' והתניא אצל חכם והתירה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת אמר רבה לא קשיא הא ר' מאיר הא ר' אלעזר הא ר"מ דאמר אדם רוצה שתתבטא אשתו בבית דין (הא דקתני מקודשת ר"מ היא דאמר אדם אינו מקפיד אם תלך אצל חכם — רש"י) הא ר"א דאמר אין אדם רוצה שתתבטא אשתו בב"ד (הילכך אדעתא דהכי לא קידשה — רש"י). מאי היא דתנן (בגישין מה ב) המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר כו' ר' מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר (קסבר משום קלקולא הלכך בהאי איכא קלקולא דאומר אילו הייתי יודע דחכם יכול להתירו לא הייתי מגרשיר דרוצה הייתי שתתבטא בב"ד ויתירו לך — רש"י) ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר כו' רבא אמר הכא (הא דקתני אצל חכם והתירה אינה מקודשת — רש"י) באשה חשובה עסקינן דאמר לא ניתא לי דאיתסר בקרובותיה (בת גדולים דאפילו למ"ד רוצה אדם שתתבטא אשתו בב"ד הכא אמר אי אפשר באשה נדרנית וגט נמי לא ניתא לי למיתבא לה דאתסר באמה ואחותה ולא ניתא לי דליתו

לקיים, המוכר נאמן כל זמן שאין הקונה מביא ראיה שקיים התנאי. ועמ"ש בחי"מ סימן רמ"א סעיף י: האומר לחבירו הריני נותן לך כך וכך על מנת שתעשה דבר פלוני על המקבל להביא ראיה שקיים תנאו. [ועמ"ש בס"ק ל"ג, שיש הבדל בין תנאי של קום ועשה לתנאי של שב ואל תעשה]. וע"ל פ"י — בדין של ע"מ שאעשה עמך כפועל או אדבר עליך לשלטון שכתב המהרש"ל: — אם יש עדים כו' מקודשת בודאי ואם אין עדים מקודשת מספק. [ועמ"ש] ועמ"ש ע"ס.

(א) שהן נדרי עינוי נפש, ובעל יכול להפר. וז"ל: והיה לנדרים כו', שלכן [מפני שדרך בני אדם להקפיד עליהם] בעל מפירן. [ועיין בס"ז סק"א ובחי"מ ס"ק א' וכו' א. ב]. (ב) פלוגתא בירושלמי דכתובות פ"ז ה"ז — והביאו הראשונים שם פ"ג — וז"ל: אית תנאי תני מותרת לינשא בלא גט ואית תנאי תני אסורה לינשא בלא גט כו' מאן דאמר מותרת לינשא שמתוך שידעת שאם הולכת אצל חכם והוא מתיר את נדריה יהיו בניה ממזרים אינה הולכת לפום כן מותרת לינשא בלא גט ומ"ד אסורה לינשא בלא גט שמא תלך אצל חכם ויתיר נדריה וקידושין חלין עליה למפרע ונמצאו בניה באין לידי ממזרות לפום כן אסורה לינשא בלא גט, עכ"ל. [והשיטה הראשונה היא שיטת ההש"ב והר"ן והטור שפסקו דלא

ובנוגע לחלוקי דינים כשיש הכחשה אם קיים או עבר על התנאי עיין בב"ש ובפ"ת ובערוך השולחן בסיומן זה ובחי"מ הלכות קידושין סימן נ"ה.

1 ועיין בחי"מ סק"ב וכו"ש סק"ד ובערוך השולחן סעיפים ה, ו, ז.

23 בב"ש סק"ע כתב דשם איירי שהיא אינה יודעת אם קיים התנאי או לא, וכשהוא אומר שקיים התנאי, והיא אינה יודעת תלוי במחלוקת שהביא להלן בהג"ה: לר"ן אינו נאמן, ולרמב"ן נאמן, ולכן כיון שיש בה פלוגתא, פסק לעיל שהיא מספקא מגורשת. והראיות שהביא רבנו הם באופן שיש הכחשה, וסובר הר"ן דה"ה כשהיא אינה יודעת, צריך עדים שקיים התנאי.

באר הגולה

ז כרנא שס דלא מחלק כזה לדעת הרמב"ם שס גפ"ז שלא חילק כזה.
ח טור מדברי אביו הרא"ש שס.
ט הר"ן גסס הרמב"ן דמספקא ליה שאל הלכה כרנא שמתקין בין אשה חשונה וכו' שס דף ע"ה ע"ב.
י לשון הרמב"ם שס ממשל וגמ' שיינתי דרנא סעיף א'.
כ שס במשנה ונובאר' בצבורות פ"ו ופ"ז ובהרמב"ם פ"ו ופ"ז מה' נזילת מקדש.
ל גרייתא כתובות דף ע"ה ע"א.

ז (ד) ואפילו היא אשה חשונה ח (ה) בד"א שהתירה חכם קודם שנודע לבעל אבל אם נודע לבעל קודם שהתירה מיד נתבטלו הקדושין (ו) ויש מי שאומר שאם היא אשה חשונה אפילו אם קודם שנודע לבעל תתירה חכם הוה ספק מקודשת (ואם קדשה ע"מ שאין עליה נדרים ובעל סתם ע"ל סימן ל"ח סעיף ל"ה). ג • המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין ונמצאו בה א' מן המומין הפוסלים בנשים אינה מקודשת נמצא בה מום אחר חוץ מאותם המומין (ו) אע"פ שאמר מקפיד אני אפילו על זה הרי זו מקודשת. ד ומה הן המומין הפוסלים בנשים כ כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים ויותר עליהם בנשים לריח רע וזיעה וריח הפה (ח) (וי"א דלף ריח החוטם) (מרדכי גסס הר"ם) מ וקול עבה ודדים גסים מחברותיה טפח וטפח בין דד לדד ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת (פ') שנתרפסה המכה וקדם עליה עור ולא נשאר אלא רוסס המכה) ג וישומא (פ') וורוחא נלע"ז רש"י) שעל הפדחת אפילו היתה קטנה ביותר ואע"פ שאין בה שיער וזו היא השומא שיתירה אשה על הכהנים והוא שעומדת תחת כיפה שכראשה פעמים נראית ופעמים אינה נראית שאם תמיד נראית הרי ראה ונתפיים. ואם תמיד אינה נראית אינה מום.
ג שס גרייתא וכתופרש שס גמורא. מ מומרל דמורלי וברייתא שס. ג שס גרייתא וכתופרש שס גמורא.

ביאורי הגר"א

ס: (ז) אע"פ שאמר כו'. ממש"ש כל המומין כו' מ' (נצילו) [נאלו] דוקא וכמש"ש לענין נדרים כנ"ל ס"ל: (ח) וי"א כו'. ממש"ש ע"ז ח' האם שגולדו כו' ואלו שכופין כו' (וקח' וקח' גמורל ריח החוטם וכ"ש נאשה והא דקח' כלן ריח הפה לרנותא לע"ג דאפשר דנקטה פלפול נפומה כו"ש כלן גמורל מור"ח:

כו'. דקיי"ל כר"מ דכן ת"ק דמתניתין דניטין שס ס"ל כוותיה. הרא"ש: (ד) ואפילו כו'. כרנא דרנ' דרנא הוא וענח"מ סימן ש"ח ס"ה: (ה) בד"א כו'. מדלא מפלגין במתניתין וקח' אינה מקודשת מ' לעולם. הרא"ש אלא נכסה"ג: (ו) ויש מי כו'. דמספקא שאל הלכה כרנא דמאני ורנא ואילך הלכה כמתרלי וענח"מ

ברכת אליהו

(ו) בסק"ג כ' דרבה סובר דגם באשה חשונה מקודשת, ורבה סובר דבאשה חשונה אינה מקודשת. ודעת היש מי שאומר — דבאשה חשונה הוה ספק מקודשת — משום דמספקא שמא חלבה כרנא לגבי רבה. דמאני ורנא ואילך חלבה כבתראי. וענח"מ שם [סימן שצא סיח סקט"ז הנ"ל בסק"ד שכ' שיש הרבה ראשונים שפוסקים כרנא כשחולק על רבה].

(ז) ממש"ש בכתובות עב ב במשנה: ע"מ שאין בה מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת כו' כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים. מ' כאלו דוקא אינה מקודשת. אבל במומים אחרים מקודשת, אע"פ שאמר מקפיד אני. יכמש"ש בגמ' לענין נדרים, דבדבר שאין הדרך להקפיד, אפילו אם הוא אומר שמקפיד, מקודשת כנ"ל מ"א.

(ח) ממש"ש בכתובות עז א במשנה: האיש שגולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא. כו' ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליוס. וקאמר בגמ': מאי בעל פוליוס אמר רב יהודה אמר שמואל ריח החוטם. וכ"ש דהוי מום באשה. דבאשה — תנן התם עב ב — כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה. הרי שהאשה יכולה לסבול יותר מן האיש, דאשה בכל דהו נזחא לה. ואם באיש הוי ריח החוטם מום, כ"ש באשה. והא דקאמר פאו

קדושין — רש"י. ע"כ דברי הגמרא. וכתב הרא"ש שם פ"ז סי"ג אליבא תירוצו של רבה דקיי"ל כר"מ, דכן ת"ק דמתניתין דניטין שם ס"ל כוותיה. ולכן אם הלכה אצל חכם והתירה מקודשת.

(ד) בסק"ג כ' המחלוקת של רבה ורבה בכתובות עד ב. דלרבה אין חילוק בין אשה חשונה ללא חשונה, ולרבה באשה חשונה אינה מקודשת. והרמב"ם בה' אישות פ"ז ה"ט לא חילק בין אשה חשונה לאינה חשונה. ושעמו דפסקין כרבה דרביה דרנא הוא. וענח"מ סימן שצ"א מ"ה [צ"ל ס"ח. ושם בסקט"ז כ' שהיכא שיש מחלוקת בין רבה ורבה יש אומרים דהלכה כרבה דרביה דרנא הוא, וי"א דהלכה כרנא דהוא בתרא. ועיין להלן סק"ו].

(ה) בסק"ג כ' דהלכה כר"מ דאם הותר הנדר מקודשת. והוכיח הרא"ש בכתובות פ"ז סי"ג דהיכא דנודע לבעל קודם שהתירה נתבטלו הקידושין, מדלא מפלגין במתניתין שם עב ב בהמקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים, וקאמר, "אינה מקודשת", מ' לעולם אפילו הותר הנדר. אלא דמתני' מייירי ככה"ג שנודע לו מהנדרים קודם שהתירה, ומיד כשנודע לו רוצה שיתבטלו הקידושין, שמא לא ימצא לה חכם פתח להתירה, ולכן אינה מקודשת אפילו אם אח"כ הותר הנדר.

באר הגולה

ס כאוקומחא דרנא
דחא ספוקי מספקא
ליה נבי ממונא לקולא
וגני חסורא לחומרא
ס דף ע"ג ע"ב
ע כנרייתא קמיתא
דחא ס' וכתירולא
ד' דף ע"ד ע"ב
ע"ג
פ כנרייתא ס דף
ע"ה ע"א וכדמפרש
ס גמורא דלש כל דהו ליחא לה.

הגה: (ט) ואם יש מרחץ צעיר אפילו מומין שנסתרו אין מנעלים (י) גדול כשדרך הננות לילך למרחץ צנלוי אלל צמקוס שאין הצנות הולכות למרחץ רק צלילה ובהנחה אפילו מומין צנלוי מנעלים (יא) נכפה אם הוא לזמן קבוע הוי מוס שנסתר ואם אינו לזמן קבוע הוי מוס צנלוי (וע"ל סימן קי"ז עוד מדיני מומין) (יב) י"ל נכפה וריח הפה אין חילוק צין מרחץ צעיר או לא (ר"י נתיב כ"ג).
ה (י"ב) ס המקדש אשה סתם וגממצא עליה אחד מן המומין הפוסלים בנשים או גממצא עליה אחד מנדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם הרי זו מקודשת מספק.
ז (יג) ע קידשה ע"מ שאין בה מומין והיו בה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת פ אבל אם התנה האשה (ע"מ) שאין בו מומין והיו בו מומין וחלץ אצל רופא וריפאו ה"ז מקודשת שאין גנאי לאיש
ס גמורא דלש כל דהו ליחא לה.

ביאורי הגר"א

ע"ג ז' רנא אחר תנא כו' ואע"ג דאתמר לשמואל ה"ה לרנא אע"ג דלכאורה לרנא מקודשת ודל"ה כחש"ס לא תימא כו' מ"מ מוחש"ס ע"ד א' זה היה מעשה ולא היה כו' ו' דאינו חלל ספק וע"ל סימן ל"ה סליה וער"כ: (יג) קידשה כו'. כנרייתא ס' ואין זה מחלוקת כלל:

(ט) ואם יש כו'. ותתינת' ע"ה ז' ועתו"ס ס' ד"ה חלל כו'. ונראה לרש"י כו'. וכן כתב ר"י צמקוס: (י) בד"א כו'. הר"ש והטור וכ"כ סמ"ג וע"ל סימן קי"ז ס"ו: (יא) נכפה כו'. ע"ז א': (יב) י"א כו'. דאלו אינן ניכרין צמקוס: (יב *) המקדש כו'.

ברכת אליהו

אי הכי גט גמי לא תיבעי. ותרצינן: אמר רבא צריכה גט מדבריהם וכן אמר רב חסדא צריכה גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה (על סתם אדם אם אפשר באשה נדרגית או לא — רש"י) גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא. ופסקינן כרבא. ואע"ג דאתמר לשמואל — דדברי רבא הם פירוקי אליבא דשמואל, אבל ה"ה לרנא היא מקודשת מספק. דאע"ג דלכאורה לרנא מקודשת ודאי, כמש"ש עמוד א: „לא תימא טעמא דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמא דרב לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות“, מ"מ ממש"ש ע"ד א: המקדש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט זה היה מעשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט, משמע דאינו אלא ספק. וע"ל סימן ל"ה סליה, [שאפילו בקידש על תנאי כתב בהג"ה: ואם קידשה אחר צריכה גט, והיינו משום דהוי רק מספק מקודשת לראשון. ועמש"ש ס"ק מ"ה, מ"ן]. וער"כ [שכתב שם דלמסקנא הוי טעמא משום מחילה, ולפיכך הביא הרי"ף התירו' הנ"ל, משום דלמסקנא אינו אלא ספק. וכתב בדעת הרמב"ם שחשש הרב ד"ל דדילמא כי אמרינן קידשה סתם וכנסה סתם דבעי' גיטא הוא הדין לקידש סתם בלבד דכי נקטינן לה בכנסה סתם לרבותא דאין לה כתובה נקטינן אבל אה"נ דבקידש סתם בלחוד צריכה גט ולפיכך התמיר וכתב ה"ז מקודשת מספק, עכ"ל, וע"ל סימן ל"א סק"ן].

(יג) כנרייתא שם בכתובות עד ב: אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת. ובבאה"ג סק"ע כתב: בכנרייתא קמיתא דאתיא כר"א כו'. וזה אינו, דלענין זה אין בה מחלוקת כלל. [דבשתי הבריות איתא דאינה מקודשת, והמחלוקת היא לענין הלכה אצל חכם והתירה וכמ"ש בסעיף ב' עי"ש].

(ע"ה א גבי מומי אשה: הוסיפו עליהן זיעה ושומא) וריח הפה, ולא קאמר ריח החוטם, לרבותא נקטיה, אע"ג דאפשר דנקטת פלפלא בפומה להעביר הריח, אפ"ה הוי מוס כמ"ש כאן בגמרא. — מחר"ם [הובא במדרכי שם סימן ר"ג].
(ט) מתני' בכתובות ע"ה ב: ואם יש מרחץ באותה העיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שהוא בודקה בקרובותיו. ועתו"ס שם ד"ה אבל כו', שגם בהתנה עמה ע"מ שאין בה מומין שייך האי טעמא, וז"ל: ונראה לרש"י כו' וכשיש גמי מרחץ באותה העיר אית לן למימר שלא התנה אלא על מומין שאין נבדקין ע"י מרחץ כו' עכ"ל. וכ"כ ר"י בשמ"פ. וז"ל במישרים נכ"ג ח"ח כתבו התוס' אפילו התנה עמה ע"מ שאין עליה מומים וגממצאו בה מומין שבגלוי או מומין שיש להם בדיקה במרחץ במקום שיש שם מרחץ יש לה כתובה דלא התנה אלא על דבר שאינו יודע. (י) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"ז סס"ו והסו"ר, וי"כ סמ"ג במ"ע מ"ה. וע"ל סימן קי"ז פ"י [דגם המחבר כ"כ לענין כתובה. ובבאה"ג שם סק"מ ציין: שם ברמב"ם (בה' אישות פכ"ה ה"ב) ושם כתב ואם דרכן להתנער ולהתחבא].

(יא) ² כתובות ע"ה א: ונכפה כמומין שבסתר דמי (לפי שנוהרת ביום זמנה מלצאת בין הבריות — רש"י) והגי מלי דקביע ליה זמן אבל לא קביע ליה כמומין שבגלוי דמי. (יב) דאלו המומין אינן ניכרין במרחץ.³

(י"ב) בכתובות ע"ה ב: איתמר קידשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר אינה צריכה הימנו גט. ושם ע"ה פ' פריד על שמואל — מהא דקידשה סתם וכנסה סתם תצא שלא בכתובה — כתובה הוא דלא בעי הא גיטא בעיא ומ"ש כתובה דלא בעיא דאמר אי אפשר באשה נדרגית

3 עיין בהנחות הרי"מ מ"ש על דברי רבנו בס"ק זה.

2 ס"ק זה הוא על מ"ש בהג"ה: נכפה אם הוא לזמן קבוע הוי מוס שבסתר כו', ולא כמ"ש בטעות בדפוסי השו"ע.

באר הגולה

צ טור א"ע פ' שנ"י
תמה המחזק על הטור
שפסק דין זה סתם
ללא ככל הנך רצונתו
וה"מ נספרו נזק הנית
חזר מה וכו' אבל חומר
לפי שלא יחל שפיר
דייקין הלשון לחזק
שלינו מקפיד זה אלא
ללא יהיו זה א"כ

ולענ"ד יש להגיד רמב"ם נדרים דף ס' ע"א עד שיהא עד שיהא וק"ל והר"ב נ"ח כ' ענין אחר ע"ש.
ב כרז ושוחטל שם דף ק"ט ע"א. ג כר' יוחנן שם.

כמומין שכבר נרפאו והאשה אינה מקפדת על זאת. ו (יד) צ קידשה ע"מ
שלא יהיו בה מומין ונמצאו בה מומין ורפאו הרופא הרי זו מקודשת למפרע.

מ דין המקדש לאחר זמן כגון לאחר שתלד ודומיו. וכו' ח' סעיפים

א האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרומה זו לאחר ל' יום ב א"ע פ' שנתאכלו
המענות בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לאחר ל' יום (א) ג ואם חזר בו
בתוך הל' יום או חזרה היא אינה מקודשת. הנה: (ב) וי"א דלס קדשה צטטר ולינו
בעין לאחר ל' יום אלא נקרע לו נאזד תוך ל' אינה מקודשת (הר"ן פ' האומר) (ג) המקדש
ולענ"ד יש להגיד רמב"ם נדרים דף ס' ע"א עד שיהא עד שיהא וק"ל והר"ב נ"ח כ' ענין אחר ע"ש.
א משנה קדושין דף
כ"ה ע"ג. ב כרז ושוחטל שם דף ק"ט ע"א. ג כר' יוחנן שם.

ביאור הגר"א

(יד) קידשה כו'. טור ולמד כן מדברי הרא"ש שם ריש
סי"ג חין לפרש דדוקא כו' וכו' דכל שדיק צדיק בלישנא
ע"מ שלא יהיה זה נזדלי ה"ז מקודשת:
ב (א) ואם חזר כו'. דהש"ש חזרה זה משום דליירי
נזירה נל אחר וקידשה כו'. הרא"ש: (ב) וי"א
כו'. כהש"ש (ס"א) [ס' ח'] אינן שנקרע: (ג) המקדש
כו'. ירושלמי והכילו הרשנ"ל והר"ן שם ר' חזקו נסס
ר' יוחנן ה"ז עולה ל' יום כל ל' יום ה"ז עולה לאחר

ברכת אליהו

והיא תתן רב יהודה אמר לכשתתן רב הונא אמר והיא תתן
תנאה הוי מקיימא תנאה ואזלה רב יהודה אמר לכשתתן לכו
יהיבה ליה הוא דהוי גט השתא מיהא לא הוי גט מאי בינייהו
איכא בינייהו שנתקדש הגט או שאבד לרב הונא הוי גט לרב
יהודה לא הוי גט. והיינו משום דלר"י, חל הגט כשתתן,
ולכן אם נקרע הגט לפני שנתנה, לא הוי גט. והר"ה הכא,
שהקידושין חלין לאחר ל' יום, וזומן חלות הקידושין השטר
אינו בעולם, אין במה לחול הקידושין, ואינה מקודשת.
[ועב"ש סק"ג].

(ג) ירושלמי ריש פ"ג דקידושין — והביאו הרשב"א והר"ן
שם: ר' אבהו בשם ר' יוחנן ה"ז עולה ל' יום כל ל' יום ה"ז
עולה, לאחר ל' יום יצאה לחולין מאליה כו' הרי את מקודשת
ל' יום ה"ה מקודשת — ר"ל לעולם — מה בין הקדש ובין
אשה, מציינו הקדש יוצא בלא פיריו ולא מנאנו אשה יוצאה
כלא גט כריתות; ה"ז גיטך ל' יום אין זה כריתות א"ר יצחק
בר אלעאי חדא דתימא מקודשת בשקדשה בכסף אבל אם
קדשה בשטר הואיל ולא למדו כתב קידושין אלא מגירושין
מה גירושין אינה מגורשת אף בקידושין אינה מקודשת.
וכתב הרשב"א אבל לפי מ"ש בנמרא דניטין פג ב: בעא

בלישנא, חלוי בקפדא, אבל כשדיק בהדיא בלישניה לומר בלשון
עתיד: "שלא קדש", במקום "שאינן בה", בזה אמרין דכיון
דנתרפאה ולא יהיו בה מומים, נתקיים התנאי והיא מקודשת.
ועז"מ סק"ב וב"ש סק"ח.

1 ברא"ש שם הוסיף: ועוד דריש לקיש הוה מודה ביה דדוקא
באשה קאמר משום דתנינא המעות ליה חשיכ כמעשה להאי
לישנא. ועז"ש בקרבן נתנאל אות כ: וכאן בחי"מ סק"ב ובכ"ש
סק"ב.

(יד) טור. ולמד כן מדברי הרא"ש בכתובות פ"ו ריש סי"ג,
וח"ל: אין לפרש דדוקא בלישנא תליא מילתא הואיל ואינו
מרפא אלא מכאן ולהבא והרי הוא קדשה על מנת שאין
בה מומין והיו בה מומין דאם כן הלך הבעל אצל הרופא
ורפא לא תהא מקודשת מהאי טעמא אלא בקפידת המומין
תליא שגם עתה לאחר שנתרפאה היא נמאסת בעיניו כשזוכר
שהיו בה מומין אחר שנתקדשה לו כו' עכ"ל. ומ' דכל
שדיק כהריא בלישנא ע"מ שלא יהי' בה מומין בודאי הרי
זו מקודשת.⁴

(א) בקידושין גט א — בסוגיא דקידשה לאחר ל' יום —
איתא: לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהו ר"י אמר חזרת
אתי דיבור ומבטל דיבור ריש לקיש אמר אינה חוזרת לא
אתי דיבור ומבטל דיבור. והלכה כרבי יוחנן לגבי ריש לקיש.
וכתב שם הרא"ש פ"ג ס"ג: הוא הדין הוה מצי למיבעיא
בדידיה אלא משום דמתניתין איירי בדירה שבא אחר וקדשה
מבעינא ליה בדירה אם לא בא אחר וקדשה כו' עכ"ל.¹

(ב) כמ"ש בקידושין ס א: האומר לאשה ה"ז גיטך ע"מ
שתתני לי מאתים וזו ה"ז מגורשת והיא תתן רב הונא אמר

4 ובכ"י הקשה על הטור מדברי הרא"ש ה"ל שמשמע ולא
כטור, שהרא"ש כתב ולא תליא מילתא בלישנא. אבל בבדק
הבית כתב: ואפשר שלא כ' שאין הדבר חלוי בלשון אלא
לענין אומר שאין בה מומין משום דק"ל מה שאומר שהלך
אצל רופא ורפאו ולפיכך הוצרכו לתת טעם לחלק ביניהם אבל
אומר שלא יהא בה שפיר דייקנא הלשון לומר שאינו מקפיד
אלא שלא יהיו בה אח"כ אבל אם ימצאו בה ויתרפאו אינו
חושש עכ"ל. ורובנו מוסיף שלא רק שאין סתירה מהרא"ש,
אלא יש ראי' מדבריו לדין זה. דהרא"ש כ' הויכא ולא דייק

אשה לל' יום מקודשת לעולם (שס). ב ד בא שני וקדשה בתוך ל' יום הרי זו מקודשת לשני לעולם ה לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קדושי שני ונעשית אשת איש ולאחר הל' יום כשיבואו קדושי ראשון ימצאו אותה אשת איש ונמצא הראשון כמי שקידש אשת איש שאין קדושין תופסין בה. ו (ד) חלל אם מת השני או גירשה תוך ל' חזרו קדושי ראשון (טור בשם י"ח) ולכן נצרכה גט מן הראשון (ה) ויש חולקין (טור ז בשם הרא"ש). ג ה האומר לאשה הרי את מקדושת לי בפרומה זו מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקידשה בתוך הל' יום הרי זו מקודשת ט מספק לשניהם לפיכך שניהם נותנים גט בין בתוך הל' יום ובין לאחר הל' יום. ד (ו) י אמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שס. ט כרב דמסקא ליה אי תנאה הוא אי חזרה הוא וכו' שם דף כ"ט ע"ב. י ג"ז שם דמיתירא לזניי שם ובעולא וכו' אפי' תמיה דר' יוחנן שם דף ס' ע"א וכדמפרש טעמא בגמרא שם שכל אחד ואל תחוס זמן פנוי לקדושי ותפסו כולן לאוסרה וכדעה ר"ס וסרי"ף.

ביאורי הגר"א

בין לר"א כו' הלכך אף בשטר מקודשת ועתה"ס שם ד"ה ומסתברא כו' חלל הרמב"ם פ' דלינה (מקודשת) [מגורשת] שם מכה ההיא שהזילו תוס' ולעלם כו' וע"ל ס"ס קל"ו: (ד) אבל אם כו'. ירושלמי לפיכך אם מת השני בתוך ל' יום או גירשה חלו קדושי הראשון לאחר ל' מת לאחר ל' או גירשה לא חלו עליה קדושי ראשון כו' וכ"כ במתניתין

ברכת אליהו

הירושלמי: לפיכך אם מת השני בתוך שלשים יום או גירשה חלו [עליה] קידושי הראשון לאחר ל', מת לאחר ל' או גירשה לא חלו עליה קדושי ראשון כו'. וכ"כ במתניתין הקאמר: „מקודשת לשני, ולא קתני: ואינה מקודשת לראשון, ש"מ אם גרשה שני בתוך שלשים יום חלו קדושי ראשון. — הרמב"ן שם נח ב.

(ה) ממש בקידושין גט א: לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהו ר"י אמר חוזרת אתי דיבור ומבטל דיבור, ובממש בס"א [ובממש"ס סק"א] וכ"כ בשפטה ידה וקבלה קדושין מאחר דהוי חזרה וכמ"ש ביבמות קח א: קדושה הן הן ביאוריה. — כ"כ הרשב"א והרא"ש רפ"ג דקידושין. ועברשכ"א [שכתב — על ראיית הרמב"ן הג"ל בסק"ד — דל"ק אינה מקודשת לראשון: — מאי קשיא כיון דקאמר מקודשת לשני מעולם אינה מקודשת לראשון. וכתב דההיא דירושלמי הג"ל בסק"ד אתיא דלא כגמרינן. והביא הרבה ראיות לשיטתו]. וכתב הר"ן שאין כל זה בראי ודחות דברי הירושלמי, וצריכה גט מהראשון. ועל הא דכתב הרשב"א, דהקידושין השניים הם חזרה מהראשון, כתב הר"ן, דכאן הקידושין אינם חזרה, דדעתה, שאם אפשר שיחולו קידושי שני, שיחולו, אבל אין דעתה לחזור מקדושי ראשון.

(ו) תנן בקידושין נח ב: מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום מקודשת ואינה מקודשת.

כאן בהגיה: „מקודשת לעולם“, צ"ל דקאי אריש הסימן — שקידשה בכסף, כמ"ש בב"ש סק"ד ובה"מ סק"ה. ודלא כדברי ה"ס"י סק"ג דמחלק בין גירושין לקידושין. ועיין במשנה למלך מהלכות אישות פ"ז ה"ה.

מיניה רבא מרב נחמן היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מהו תיבעי לר"א תיבעי לרבנן כו'. ומסקינן שם פד א: מסתברא בין לר"א בין לרבנן כיון דפסקה פסקה. [כלומר, ומגורשת גמורה היא, והרי כאן כריתות]. הלכך אף בשטר מקודשת בכה"ג. ור' יצחק דאמר בירושלמי דבגירושין אינה מגורשת, חולק ע"ז לטובת דהוי שירא בגט, ואין זה כריתות. אבל גמ' שלנו סוברת שמגורשת. ועתה"ס שם ד"ה מסתברא כו'. וז"ל: פירוש ומגורשת לעולם. אבל הרמב"ם כה' גירושין פ"ח ה"ס פסק דאינה מגורשת שם, מכה החיא שהביא תוס' ולעלם כו'. [שהתוס' הקשו שם ממש"ס פה ב: דאתקין רבא בגיטי איך פלגיא בר פלגיא פטר ותריך ית פלונית אנתתיה דהות אנתתיה מן קדם דנא מיומא דנן ולעלם. ואומרת הגמ': ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן דאמר היום אי את אשתי ולמחר את אשתי. והתוס' תרצו: לאו לאפוקי ממש אלא שופרא דשטר אתקין מיומא דנן ולעלם שלא חטעה לומר שאינה מגורשת אלא אותו יום. אבל הרמב"ם מפרש דהא דאמר: ולעלם לאפוקי כו', היינו שאם אמר לה היום אי את אשתי ולמחר את אשתי, לא אמרינן כיון דפסקה פסקה, ואינה מגורשת, הילכך אתקין רבא לומר „ולעלם“]. וע"ל ס"ס קל"ו.²

(ד) ירושלמי דקידושין פ"ג ה"א. על המשנה האומרת: וכן תאמר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום מקודשת לשני — אומר

² צ"ל: וע"ל ס"ס קל"ו. ונראה דכוות' רבנו דשם פסק המחבר: אמר לה ה"ו גיטך והרי את מגורשת ממני היום ולמחר את אשתי ה"ו ספק מגורשת. ועמ"ש סק"ו. ולפי"ז גם בקידושין אם קידשה בקדושי שטר בכה"ג, הוי ספק מקודשת. והא דכתב

באר הגולה

כ משנה שם דף ס"ג ע"א.
ל שם גמ'.

מ כשחולל דמסקא ליה אי קדושין תפסו צינחא אי לא ואמר צענויתו צריכה גט יצמות דף ז"ב ע"ב ונוקי מתני' דהכל דתקן לינה מקודשת

כר"ע דלמור אין קדושין תופסין צחיני לאוין. נ צעיה דרב אשעיה קדושין דף ס"ב ע"ב דמסקא ליה אי אחרין מוג דתפסי קדושין השתא תפסי נמי לאחר כן ולא נפסטה.

ל' יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר י' ימים אפילו הם ק' על הסדר הזה קדושי כולם תופסין בה וצריכה גט מכל אחד ואחד מפני שהיא ספק מקודשת מכולן. ה כ האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרוטת זו לאחר שאתגנייר לאחר שתתגנייר לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחרר לאחר שימות בעליך לאחר שתמות אחותך אינה מקודשת ל לפי שאינו יכול עתה לקדשה. ו האומר ליבמה הרי את מקודשת לי בפרוטת זו לאחר שיחליץ לך יבמך הרי זו מ ספק מקודשת. ז נהנות שתי פרוטות לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי

נ צעיה דרב אשעיה קדושין דף ס"ב ע"ב דמסקא ליה אי אחרין מוג דתפסי קדושין השתא תפסי נמי לאחר כן ולא נפסטה.

ביאורי הגר"א

כ' הרמז"ם דוקא כסדר הזה לכן כ' כ"ח דהרמז"ם ס"ל אע"ג דנסוגיין מ' דלר"י ודלי תפסי קדושין ליתא לסוגיין חלל ר"י ג"כ ס"ל כרב דמסקא ולפ"ה תפסו כלכו ודחקו להרמז"ם כן משום דכלהו סוגיין מ' דמסקא ול"א דכלכו דלא כר"י ודנריו דחוקים ודנרי המ"מ נכונים דמסקא להרמז"ם כחלן הלכה וז"ל כסדר הזה

ור"ן ונ"מ דלר' יוחנן ללו משום ספיקא תפסי קדושין חלל לכולם ודלי קדושין כח"ש בסוגיא וערש"י ועוד דלר' יוחנן אפי' חמר הראשון לאחר ל' והשני לאחר ארבעים משל"כ לרב והרמז"ן פ' כרב וכן הר"ף וטעמם דסוגיא נכ"מ כוותיה וערש"ל ור"ח פ' כר"י דרב ור"י הלכה כר"י והרמז"ם פסק להחמירא כדברי שניהם אך ק' למה

ברכת אליהו

קידושי שניהם, מפני דהראשון רוחא שבק לשני. משא"כ לרב, דספוקי מספקא ליה אי הוי תנאה או חורה, בכה"ג מקודשת רק לראשון, דבין אי הוי תנאה ובין אי הוי חורה, כבר חלו קידושי ראשון, וא"א לחול קידושי שני. והרמב"ן פסק כרב, וכן הר"ף. ופ"ה, דסוגיא בפ"מ כוותיה. וערש"ל פ"ג דקידושין ס"ג, שהביא כמה סוגיות דהו כרב. וכתב שם הרא"ש דר"ח פסק כר' יוחנן, דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן [כדאמרינן בביצה ד ב].

ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בה' אישות פ"ז ה"ב. וכתב שם המ"מ דהרמב"ם פסק לחומרא כדברי שניהם — שקידושי כולם תופסים מספק. אך [כתב שם הכ"מ] דקשה למה כתב הרמב"ם דוקא כסדר הזה — שכלו קידושי השני בתוך זמנו של ראשון, ואם כדברי המ"מ — שהרמב"ם מחמיר ככולהו אפילו כשכלו קידושי שני אחרי זמנו של ראשון, הו"ל דמקודשת מספק לשני. לכן כתב המ"מ, דהרמב"ם ס"ל, אע"ג דכסוגיין משמע דלר"י ודאי תפסי קידושין, ליתא לסוגיין, משום שהיאך יתכן דלרב אפילו בתוך שלשים מאמצעי א"צ גט, ולר"י אפילו לאחר ל' צריכה גט. ועוד דהא איתותב שם בגמ' טעמא דכל חד רוחא שבק לחבריה, ואע"ג דשני אשינויי לא סמיכנו. ולכן לא פסק הרמב"ם כסוגיא זו, אלא כסוגיות אחרות דמשמע תנאה ומשמע חורה, ור"י ג"כ ס"ל כרב דמסקא, ואפי"ה תפסו כלהו, משום דאיכא למימר לראשון תנאה ולאחרון חורה, כהס"ד דאמרינן שם בגמ'. ודחקו להרמב"ם כן, משום דכולהו סוגיין מ' דמסקא אי הוי תנאה או חורה, וא"א דכולהו דלא כר"י. ודברי המ"מ [שכתב שהרמב"ם מפרש את דברי ר"י, דלא כמו שהגמרא מפרשת] דחוקים. [וע"ה מ סק"ט]. ודברי המ"מ נכונים,

ואמרינן עלה בגמ' שם גט ב: אמר רב מקודשת ואינה מקודשת לעולם (ואפילו לאחר ל' עומדת בספק קידושי שניהם — רש"י). ומבארת הגמ', דטעמו של רב הוא, משום דמסקא ליה, האי דאמר „לאחר שלשים", אי תנאה הוי ותופסים קידושי ראשון, או חורה הוי — ממאי דקאמר „מעכשיו", ודעתו שתתקדש רק לאחר ל' — ותופסים קידושי שני — שקידשה בתוך ל'. ואמרינן בגמ': אמר אביי ולטעמיה דרב בא אחד ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים, מראשון ומאחרון צריכה גט, מאמצעי אינה צריכה גט; מה נפשך אי תנאה הואי דקמא קידושי דהנך לאו קידושי, אי חורה הואי דבתרא קדושי דהנך לאו קידושי. ומקשה הגמ': פשיטא. ומתריצת הגמ': מהו דתימא האי לינשא משמע תנאה ומשמע חורה ותיבעי גיטא מכל חד וחד קמ"ל. עולא א"ר יוחנן אפילו מאה תופסין בה אמר ליה רב מרשריא בריה דרב אמי לר' אסי אסברא לך טעמא דר"י שוה נפשיה כי שרגא דליבני דכל חד וחד רוחא לחבריה שבק. ע"כ דברי הגמרא וערש"ל ד"ה אסברא לך. וי"ל: דהא ליכא למימר טעמא דר"י משום דקסבר שתי לשונות במשמע ומסקא ליה לגבי האי גברא בתנאה ולגבי האי בחורה דא"כ לא שידר למיתני תופסין דאין תפיסה אלא באחד מהן ואנן הוא דלא ידעינן הי מינייהו ומדקתני תופסין משמע דס"ל שיש בה צד קידושין לכולהו, עכ"ל. ועברשביא ור"ן ומ"מ בה' אישות פ"ז ה"ב, שגם הם כתבו, דלר' יוחנן לאו משום ספיקא תפסי קדושין, אלא לכולם ודאי קדושין כמ"ש בסוגיא. ועוד, דלר' יוחנן אפילו אמר הראשון לאחר ל', והשני לאחר ארבעים, תופסים

היום באחת ובאחת לאחר שאגרשך הרי זו מקודשת וכשיגרש אותה תהיה ספק מקודשת (ו) אבל אם נתן פרוטה לאשת איש ואמר לה הרי את מקודשת לאחר שתגרש (ח) או אם נתן פרוטה לאשתו ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך אינו כלום. ח ע האומר לחבירו אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי אינו כלום (ט) פ ולהרמב"ם וקצת מפרשים אם היתה אשת חבירו באר הגולה

ס מיתרם דרבנן
ע שם נחשה
פ שם נפ"ז וכו'
הניחא שם וכו'
העניינות שם נלשן
החוקן ודברי הכל

ביאורי הגר"א

הוי דש"ל ולהכי דחקו ולקומי בזה כדי ללוקמי חליצה דרבנן משום דמסתת רבנן קצ ונקי וכן ר' חנינא חליצה דרבנן קלוגר וזש"ש כסוכר עוברה ודלה. חלל הרשעה וחר"ן וזש"ש חולקים עליו וכ' דל"כ חלל לאני פלוגי עליהו ועוד דלוקמינן דב"ב קומי קומי סה"ל חלל כ"ו לה"י דנוצרת כ"ו ונסתתא סוכר עוברה הוי ולפיכך

לא מכתת חלל ידוע שאין דרכו לכתוב חלל לשון ג"ל וערש"י ד"ה דשוו נפשיהו כ"ו: (ז) אבל אם כ"ו: פשוט שם חלל פריך חלל מלשון: (ח) או כ"ו: נח' שם דל"ר לזושיה כ"ו: (ט) ולהרמב"ם כ"ו: דנוצרת לאני דלוקמינן בשיטה ל"ל דרבה ורב יוסף דלוקמינן בשיטה חלל לרבה ורב יוסף חל דרז"י לפילו לרבנן דלל

ברכת אלהיו

פרוטה לאשתו כ"ו הוא מימרא דר' אושעיא, כמשי"ש בגמ': דא"ר אושעיא כ"ו, כנ"ל. ומ"ש: אבל אם כ"ו, הוא פשוט שם דלא פריך א"ר"י אלא מאשתו דבידו לגרשה, אבל כשתן פרוטה לא"י, גם הגירושין אינו בידו.

(ט) תנן בקידושין סב א: וכן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי זו מקודשת לי אינה מקודשת. ושם עמוד ב מביאה הגמ' שראב"י סובר: אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת, פירות ערוגה זו מחוברת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לכשיביאו שליש ויתלשו והביא רבי יוסף שליש ונתלשו דבריו קיימין. ואמרין התם דרבה ורבי יוסף מוקמי להא דראב"י כשתבואה כבר שחת, אבל אם אין עדיין שחת, הוי דבר שלא בא לעולם, ולא הוי תרומה. ועל, האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי לא אמר כלום, אמר רבי חנינא: לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת, אבל אשתו מעוברת דבריו קיימין. ומוקמינן לה בהוכר עוברה. ועוד שם בגמ': אמר אביי, רבי אליעזר בן יעקב ורבי ור"מ כוליהו ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ורש"י ותוס' שם כתבו, דהא דאמר רבי חנינא דבהוכר עוברה מקודשת, זה רק אליבא דראב"י — דסובר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אבל לרבנן — דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם — אפילו אם הוכר עוברה, אינה מקודשת. ולפ"ז, כיון דאביי אוקמיה לראב"י כשיטה, צריך לפסוק דלא כראב"י — דהרי אין הלכה כשיטה — ואפילו הוכר עוברה אינה מקודשת. אבל הרמב"ם — אע"ג דפסיק דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם — הביא בה' אישות פ"ז ה"ט דינו של ר' חנינא, וכמ"ש כאן המחבר בשמו. דהרמב"ם מפרש דאביי דאוקמינן בשיטה, ל"ל דרבה ורבי יוסף דאוקמינן לראב"י בשחת, ולכן סובר אביי דראב"י ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. אבל לרבה ורבי יוסף דאוקמינן לראב"י בשחת, הא דראב"י אפילו לרבנן, דבשחת לא הוי דש"ל. ולהכי דחקו ואוקמי רבה ורבי יוסף בשחת, כדי לאוקמי דברי ראב"י אליבא דרבנן. מיהם דמשנת ראב"י קב ונקי. וכן ר' חנינא דאמר דבהוכר עוברה מקודשת, אליבא דרבנן קאמר. וזש"ש בגמ' על דברי

דמספיק להרמב"ם כמאן הלכה. וז"ש הרמב"ם בסדר הזה לא מכתת, דה"ה אם כלו קידושי השני אחרי זמנו של ראשון, ג"כ הוי ספק קידושין, דשמא הלכה כר"י דקידושי כולם תופסים — לא מחמת ספק תנאה או חזרה, אלא — דרואא שבק הראשון לשני. והא דכתב הרמב"ם בסדר הזה, הלא ידוע שאין דרכו של הרמב"ם לכתוב אלא ולשון נמרא. והגמ' מדברת כשזמנו של השני כלה לפני זמנו של הראשון, וכן לר"י הגמרא מסבירה: „שוו נפשיה כי שרגא דליבנא". וערש"י ד"ה דשוו נפשיהו כ"ו, וז"ל: המסדר לבינים ורחב כלן שוה אינו מסדר ממש זו על זו דא"כ הרי שורה החיצונה נופלת מחבירתה אחריה אלא מסדר כ"ו להיות שלישית מקצת עליה וכן כלם הכא נמי כל אחד מצא מקום זמן פנוי לקידושין ותפסו כולן לאוסרה, עכ"ל. וא"כ הדוגמא של שרגא דליבנא היא, שלבנה אחת מונחת בין שתי לבנות אחרות, ולכן תפס הרמב"ם — כמ"ש בגמ' — שקידושי השני כלו בתוך הזמן של קידושי הראשון. אבל ה"ה כשקידושי השני כלו אחרי הזמן של קידושי הראשון, הוי נמי ספק מקודשת, כמ"ש לעיל.

(ז, ח) תנן בקידושין סב א: האומר לאשה הרי את מקודשת לי כ"ו לאחר שמוות בעליך כ"ו אינה מקודשת (דה"ל דברים שלא באו לעולם ועכשיו אין בידו לקדשה — רש"י). ושם בגמ' אמר רבי יוחנן דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי, ולא הוי דבר שלא בא לעולם. ושם עמוד ב' פריך על ר"י: ואלא הא דאמר רבי אושעיה הנותן פרוטה לאשתו וא"ל הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך אינה מקודשת הכי נמי לרבי יוחנן דהוי קידושין. ומתרתה הגמ': נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה (בתמיה וכי בידו לקדשה אם יגרשנה שמא לא תתרצה בקידושי — רש"י). וע"ז שכתב הטור: „אבל אם נתן פרוטה לאשת איש ואמר לה תהא מקודשת לי לאחר שתגרש", כתב בב"י: משנה בפרק האומר (שם). וכתב ע"ז שם בחדושי הגהות: „לא משנה מפורשת היא אך ממשמעות המשנה שם הוא נלמד ע"ש". ובבאה"ג כאן סק"ס ציין על דין זה: מימרא דר' אושעיא שם; וגם זה אינו בדקדוק כי רק מ"ש בשו"ע: או אם נתן

באר הגולה

ז' הרמז"ס סס.

מעוברת והזכר העובר חבת מקודשת ז' וצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתלד כדי שיכניסנה בקדושין שאין בהם דופי.

ביאורי הגר"א

להדין משום דרנן פליגי אכולהו ועתו"ס דקוסה ז' ז' ד"ה כולהו כו' וכ' רש"ם כשחזר כולהו ס"ל כו' חזן שוין וכשחזרו אמרו דבר א' הן שוין, וט"ס צנתני' אם היתה כו' חזן הרמז"ס צפ' גרים לה' וכ' אע"ג דקיי"ל אין אדם נקנה לש"ל אמרו כחן דבריו קיימין להחמיר כו' וז"ש כחן וצריך לחזור כו' וז"ע למה אמרו דתניא כו' :

ברכת אליהו

בשחת. ולכן קאמר שם בגמ': לא אמר רבא"י אלא בשחת. [דמלישנא דרבא"י משמע דמירי בשחת]. וכן ר' חנינא דמוקים בהוכר עוברה כראב"י, אבל לרבנן אפילו בהוכר עוברה הוי דשלב"ל, ומיש אפ"י: כולהו ס"ל אדם מקנה דבשל"ב, אע"ג דלא רמו להררי דרבא"י ס"ל רק בשחת אדם מקנה דבשל"ב מ"מ קאמר, "כולהו", משום דרבנן פליגי אכולהו, וס"ל דגם בשחת אין אדם מקנה דבשל"ב. ועתו"ס דקוסה ז' ב ד"ה כולהו כו', שכתבו דאע"ג דקאמר, "כולהו ס"ל", לאו כולהו שוין, וכ' רש"ם בב"ב עה א ד"ה כולהו ס"ל כשאמר: כולהו ס"ל כו' אינו שוין, וכשאמר: "אמרו דבר אחר" הן שוין.

ומ"ס במתני' בקידושין סב א. דיש גירסא לפיה כתוב במשנה: אם היתה אשת חברו מעוברת והזכר עוברה דבריו קיימין. וזו ט"ס, דבגמ' משמע דר' חנינא מחדש דין זה, ולא שדין זה כתוב במשנה. אבל הרמב"ם בפירוש המשניות גרים לה, וכתב אע"ג דקיי"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אמרו כחן דבריו קיימין להחמיר שהיא נעשית כאשה איש. וז"ש כאן: "וצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתלד כדי שיכניסנה בקדושין שאין בהם דופי", [מפני שהקידושין הראשונים הם רק לתומרא]. וצ"ע למה אמרו שם עמוד ב בגמ': דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקיבה מקודשת לי לא אמר כלום ואמר רבי חנינא ל"ש אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימין כמאן כו' ³.

חמירין סס דהוי דש"ל וכן מדפריך סס איתניה ר"נ לר"ס האומר כו' ולא אוקים כשהזכר עזרה ועוד פריך סס ת"ש תיבוק נן כו' עזר לא אלתא אפילו כשהזכר עזרה לא וסא דאוקים רנה ור"י נשחת דלשון פירות ערוגה זו נו' דנא לעולם קנת ולכן קאמרו לא אמר כו' וכן ר' תנינא כראב"י ומ"ס חזי כולהו אע"ג דלא דמו

ר' חנינא: כשהזכר עוברה ודברי הכל. ורש"י מפרש, "ודברי הכל", היינו רבה ורב יוסף. אבל הרמב"ם מפרש, "ודברי הכל", היינו ראב"י ורבנן, דאפילו לרבנן בהזכר עוברה מקודשת, משום דא"י מיקרי דבר שלא בא לעולם.

אבל הרשב"א והר"ן שם ושי"פ חולקים על הרמב"ם וכתבו, דא"י [דלרבה ורב יוסף לא ס"ל לראב"י דאדם מקנה דשלב"ל, ולאב"י ס"ל לראב"י דאדם מקנה דשלב"ל], הו"ל לאב"י לפלוגי עליהו דרבה ורב יוסף, ולישנא דגמ', לא משמע דאב"י פליג עלייהו. ועוד דאמרינן בב"ב קמא ב: ההוא דא"י לדיבתהו נכסי להאי דמעברת אמר רב הונא הוי מוכה לעובר והמוכה לעובר לא קנה איתבייה ר"נ לרב הונא האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר גוטל מנה א"ל משתנינו איני ידע מי שנאה ולימא ליה ר"מ היא דאמר אדם מקנה דבשלב"ל אימור דשמעת ליה לר"מ לדבר שישנו בעולם לדבר שאינו בעולם מי שמעת ליה. ומדקאמר, "להאי דמעברת", מסתמא הוכר עוברה הוי, ואפ"ה אמרינן שם דהוי דבשלב"ל. וכן מדפריך שם איתבייה ר"נ לר"ה האומר כו', ולא אוקים כשהזכר עוברה, מוכח דגם בהזכר עוברה הוי דשלב"ל. ועוד פריך שם קמא א: "ת"ש תיבוק כן יום אחד נוחל ומנחיל בן יום אחד אין עובר לא". אלמא אפילו כשהזכר עוברה לא מיקרי בא לעולם, דדוקא בן יום אחד קאמר. והא דאוקים רבה ור"י כסוגיין בשחת, לאו משום דתיקום אליבא דהלכתא, אלא משום דלשון "פירות ערוגה זו", משמע דכא לעולם קנת, לכן מוקמי

3 בהגהות הר"מ העיר כאן: והרב הגאון ר"י ברלין הגיה דתנן. אולם זה מעלה ארוכה אקושיא למה אמר דתניא ולא דתנא. אבל לפי גירסת הרמב"ם במשנה, עדין צ"ע אהא דאמר רבי חנינא ל"ש כו'. ואהא דמוקי לה בהזכר עוברה, ולפי גירסת הרמב"ם, הרי שנוי במשנה כך. וכן העיר בתו"ט, וסיים: וכן במשנה שבירושלמי ליתא. וגם במהרש"א שם הקשה פירסא זה, וכתב: וכל זה טעות גמור לפי סוגית הגמרא דר"ה מפרש לה הכי ובנוסחות גמרות ישנות אינו גם כרא"ש ובר"ן אינו ע"ש וק"ל. וגם בהגהות ר"י ברלין שם במשנה כ"כ וצ"ח לחי"ט ומהרש"א.

ובהגהות הר"מ העיר — על דברי רבנו, שהביא דהרמב"ם כתב דרך להתמיר היא מקודשת — אם היתה מעוברת, דבזה מתורצת, קושיית הח"מ בסק"ד שהקשה למה לא הביא המחבר בח"מ סימן ר"ו דהמוכה לעוברת אם הוכר העובר מיקרי בא לעולם. ולפי הנ"ל ינחא דרך לעצין חומרא דקידושין אמרינן דמיקר דבר שבא לעולם. ועמ"ש רבנו ביו"ד סימן שכ"ז סק"א.

וראה גם ב"ענינים למשפט" בקידושין סב ב. ומ"ש לעיל בפנים דכיון דאב"י אוקמיה לראב"י כשיטה צריך לפסוק דלא כראב"י, הוא מדברי הר"ן בקידושין שם, ודעת הר"ן היא תהכלל דאין הלכה כשיטה דוחה הכלל דהלכה כראב"י — משום דמשנת ראב"י קב ונקי, אבל יש סוברים דכללא דמשנת ראב"י דוחה לכללא דאין הלכה כראב"י. ועיין מ"ש בזה בשדי חמד פאת השדה מערכת הא"ף כללים אות קט"ו. וראה גם באינציקלופדיה תלמודית כרך ט' ערך הלכה עמוד רצ"ד. ועל מ"ש רבנו ההבדל בין "כולהו ס"ל" ל"אמרו דבר אחד", חילוק זה הוזכר גם בר"ן בקידושין שם ובסוכה ז' ב. ועיין בתשובת הרשב"א סימן תרפ"ח שכתב: דבכל מקום שאמרו כלן אמרו דבר אחד הוא דאין הלכה כח מינייהו אבל כל שאמרו כלן יש להן כן וכן ואעפ"י שאין הלכה ככולהו יש מהן שהלכה כמותו וכו' עכ"ל. ועיין חמד הנ"ל. עולם שער ה' פרק ג' ובשדי חמד הנ"ל.

באר הגולה

א ממנה מעשה זה
נשים קדושין דף כ'
ע"ב.
ב ממנה שם ע"ה.
ג שם במשנה דף'
נשים.
ד שם במשנה.
ה כלני שם דף כ"א
(ע"ג) [ע"ה] דקיי"ל
כוותיה דקדושין שזין
נחמין לביאה כגון
שקידש אחת משתי
אחיות ולא פירש אינו
מהן דלון יכול לישא
אחת מהן דשמה זו
היא אחת משתי הוי
קדושין.
ו שם במשנה דמעשה
זה נשים כחוקיותה
דלני שם.

ז טור שם הרי"ף וכרז נחמן דלמך את וחמור קנה דקיי"ל הלכתא כוותיה.
ח שם שם נה"ג וכ"כ הרמב"ם נפ"ט כחוקיותה אליה
דלני שם דמוקי למתני' דלמך הראויה לביאה וכו' ולענין קדושין מורה רב נחמן כיון שהיא מקדשין נמלה אחת לא נתלק דבורו דכיון
שזין האחיות מקדשות אף האחרות אינם מקדשות.

ביאורי הגר"א

מא (א) כגון שאמר לאב כו'. כ"ז א' ת"ש כו':
(ב) או אם כו'. מתניתין הג"ל וכתש"ש חזני
מתרן כו' הל אחת כו': (ג) כולן כו'. שם ת"ש
מי שקידש כו': (ד) ואם אמר כולכם כו'. עתו"ם
דכ"ז קמ"ג א' ד"ה ר"כ וכו' דעת רוב הפוסקים:
(ה) וי"א כו'. ענה"ג. וכ"כ הראש"ש וש"פ לדעתם:

ברכת אלוהו

(ד) בקידושין גא א מקשינן מהא דתנן: מעשה בחמש
נשים כו' ואמר הרי כולכם מקדשות לי בכלכלה זו ואמרו
חכמים אין אחיות מקדשות, אחיות הוא דאינו מקדשות הא
נכריות מקדשות היכי דמי אילימא דאמר כולכם קני את
את וחמור הוא (נותן מתנות לנולד ולעובר שבמעזי אמו
שאינו קונה כלום גם הנולד אינו קונה שהרי לא הקנה לזה
בלא זה והכא נמי איכא חדא דלא חזיא ליה כלל — רש"י)
ואת וחמור לא קנה כו'. ומוקמינן לה אליבא דאביי דמייירי
שאמר הראויה לביאה תתקדש לי. ובב"ב קמ"א א איתמר:
את וחמור רב נחמן אמר קנה מחצה ורב המנוגא אמר לא
אמר כלום. ועתה"ש שם ד"ה רב נחמן, שכתבו: והלכתא
כרב נחמן. וכתבו שם, דהא דבסוגיין מקשה הגמ' מאת
וחמור, לאו משום דהלכתא הכי אלא הכי בעי למימר
ותקשה למאן דאמר לא קנה. וכ"ה דעת רוב הפוסקים (דאח
וחמור קנה מחצה, ולכן בעניינו אף שאמר כולכן מקדשות
לי — אע"ג דהאחיות אינן מקדשות — הנכריות מקדשות.
ועמ"ש בחו"מ סימן ר"ג סקמ"ב).
(ה) ענה"ג סק"ח דכן היא שיטת בה"ג והרמב"ם. וזה
כסוגית הגמ' בקידושין גא הנ"ל בסק"ד. והם סוברים דאע"ג
דב"א וחמור" פסקינן כר"ג דקנה מחצה, היינו דווקא התם
משום דאמר בתרי לישני, "את", "וחמור", ולכן גהי ד"חמור"
לא קנה, "את" קנה. משא"כ לענין קידושין כשאמר כולכן

(א) בבאה"ג סק"ה הביא את דברי אביי בקידושין גא א.
דאיתמר שם: קידושין שאין מסורין לביאה אביי אמר הוו
קידושין רבא אמר לא הוו קידושין. ומ"ש בשו"ע: כגון שאמר
לאב כו', הוא ממש"ש נב א: ת"ש דתני טביומי לזה חמשה
בנים ולזה חמשה בנות ואמר אחת מבנותיך מקדשת לאחד
מבני כל אחת ואחת צריכה חמשה גיטין כו' תיובתא דרבא
תיובתא והילכתא כאביי ביע"ל קג"ם.
(ב) מתניתין הג"ל בבאה"ג סק"ד. דתנן בקידושין ג ב:
המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינו מקדשות
ומעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אדם אחד כלכלה
של תאנים ושלהם היתה ושל שביעית היתה ואמר הרי כולכם
מקדשות לי בכלכלה זו וקיבלה אחת מהן ע"י כולן ואמרו
חכמים אין אחיות מקדשות. ובגמ' הקשו מהסיפא על אביי —
דסובר דקידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין — למה אין
האחיות מקדשות. ותריצין שם נא ב: אביי מתרץ לטעמיה
המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינו מקדשות
הא אחת מאשה ובתה מאשה ואחותה מקדשת ואם אמר
הראויה לביאה תתקדש לי אינה מקדשת ומעשה נמי כו'
ואמר הראויה לי מכם תתקדש לי ואמרו חכמים אין
אחיות מקדשות.
(ג) שם בקידושין גא ב: ת"ש מי שקידש אחת משתי
אחיות ואינו יודע אינו קידש נותן גט לזו וגט לזו כו'.

באר הגולה

ט ונזרי הרמ"ן שם.
י דברי עמנו ולחומרה
וכמ"ס בסעיף דלעיל.
א ונסקת הנמרה
ומתקן האשה נקנית
ריש קדושין ע"כ.
ב כתר נר רב חשי
נ"ז דף מ"ח ע"ב.
ג טור נסס הרמ"ס
נריש פ"ד תש"ח
וכמ"ס ה"ה שם הרי
הוא יכול לנרש בעל כרחו וכתב שכן הכריע הרמ"א.

מקודשות מספק. ד ט (ו) אם היתה בתוך הנשים שקידש שפחה או כותית או שהיא ערוה עליו בגון אשת איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן ואמר הראייה מכן לביאה מקודשת לי שאר נשים מקודשות ואם אמר כולכן מקודשות לי שאר נשים • מקודשות (ז) מספק.

מב אין מקדשין אלא לרצון האשה ובפני שני עדים. ובו ה' סעיפים

א (א) אין האשה מתקדשת אלא לרצונה • והמקדש אשה בעל כרחו אינה מקודשת (ב) גאבל האיש שאנסוהו עד שקידש בעל כרחו הרי זו מקודשת • וי"א שאינה (ג) יכול לנרש בעל כרחו וכתב שכן הכריע הרמ"א. ד שם נסס הרי"ף ונעשה ע.

ביאורי הגר"א

כונ"ש ר"ח והגאונים וז"ל נע"כ ר"ל אפילו קבלה הקדושין מעצמה רק מחוסר: (ב) אבל כו' וי"א כו'. דתלוס וזנין אמרוהו תלוסו וקני לא אמרו. נע"ה. לנל הרשב"א וז"ל כ' דכ"ש הוא תלוסו וקני וכ"ל הרשב"א אלל שז' שזריק שיתמר רוחה לני אלל כזר כ' שכל שטעה המעשה צידים לז"ל שיתמר רוחה לני וכ"ל כונ"ש כזן על הרשב"א וטעמו של נע"ה כונ"ש דווקא תלוס

(ו) אם היה כו'. כנ"ל: (ז) מספק. ר"ל במחלוקת הנ"ל דס' שקדש:

מב (א) אין כו' והמקדש כו'. קדושין ז' ז' מ"ד ח'. יצונות י"ט ז' ופולנתא דננל נתרל מ"ח ז' בלנסיה לקבל הקדושין וכמו צזינל שם וכונ"ש בספיו דזיק דלזור רוחה לני לו צקבל הנועית מעלנו דהוי כלומר רוחה לני וכונ"ש נה"מ ר"ס וקיי"ל כזר נ"ר חשי

ברכת אלהיו

אני. או בשקבל המעות מעצמו דהוי כאומר רוצה אני, וכמ"ס בחי"מ ר"ס ר"ח [וכמ"ס בסק"א¹. והיינו דבזבונא ג"כ צריכים דעת המקנה. אלא דאם אנסוהו ואמר רוצה אני או בשקבל המעות מעצמו, אמרינן דמחמת אונסיה גמר ומקנה. וגם בקדושין — דאמרינן דמצד הדין תלויה וקדוש קדושי קדושין — מיירי בכה"ג שאנסוהו שתתקדש וקבלה כזעות הקדושין מעצמה, או שאמרה רוצה אני, ואמרינן דמחמת אונסה גמרה ומיקנייה עצמה. ואפילו בכה"ג למר בר רב אשי אין קדושי קדושין, משום דאפקעינהו רבנן לקדושין מיניה]. וקיי"ל כזר ב"ר אשי כמ"ס ר"ח והגאונים². וז"ש: „בעל כרחיה“, ר"ל אפילו קבלה הקדושין מעצמה רק מאונס. [דע"ל סק"ב].

(ב) הדעה השניה היא דעת בעל העיטור באות מ' מודעה. וטעמו דתליוהו זבנין אמרו בב"ב מח א דוביניה זבנין, תליוהו וקני לא אמר. ואם אנסוהו וקידש הוי כתליוהו וקני ולא הוי קידושין. אבל הרשב"א בריש קידושין ומ"מ בריש פ"ד מה' אישות כתבו — כשיטה הראשונה דמקודשת. דכ"ש הוא. דאי אגב זני גמר ומקנה, כ"ש דתליוהו וקני קנה, ולפיכך אם אנסוהו לקדש — דדמי לקנה — מקודשת. וק"ל הראב"ד שם. אלא שכתב שצריך שיאמר רוצה אני. אבל כזר כ' בסק"א שכל שקושה המעשה כזרים א"צ שיאמר רוצה אני. וכ"כ המ"ס כזן על הראב"ד. וטעמו של בעל העיטור, כמ"ס בב"ב מח א דווקא תליוהו זבנין שקבל מקדש זבנינה זבנין, וכמ"ס שם: מודה שמואל היכא דיהב זוני. ובהא אמרינן דמחמת הנאה של קבלת הדמים גמר ומקנה.

י. כזות רבנו לדברי התוס' ביומא פג א ד"ה מר ב"ר אשי ובעור כמה מקומות שכתבו בשם ר"ח והגאונים ובכל הש"ס הלכה כזר ב"ר אשי חזק ממין שבועה וחזקרי או חזק ממין שבועה ואודותא.

מקודשות לי, כיון שהוא כולל כולן במלה אחת — „כולכן“, לא נחלק דיבורו, וכיון שאין האחיות מקודשות אף הנכריות אינן מקודשות. וכ"כ הרא"ש שם פ"ב סכ"ב ושי"פ לדעתם.

(ו) כנ"ל בס"ג וכמ"ס בס"ק ב, ד, מקדושין גא ב. דאם קידש נשים רבות כאחת, והיו בהן ב' אחיות, ואמר הראויות מכן לביאה מקודשת לי, הנכריות מקודשות. וה"ה — כאן — כשהי' בין הנשים שפחה או כותית או ערוה.

(ז) ר"ל דדין זה תלוי במחלוקת הנ"ל בסעיף שקדם. דלדעה הראשונה שאר הנשים מקודשות, ולדעה השניה אף שאר הנשים אינן מקודשות, וכמ"ס בס"ק ד, ה. ולכן פסק המחבר ששאר הנשים מקודשות מספק, וכמ"ס בסעיף הקודם שהנכריות מקודשות מספק.

(א) הא דאין האשה מתקדשת אלא לרצונה, הוא בקדושין ב ב: תנא האשה נקנית דמדתה אין שלא מדעתה לא. ושם מ"א: מה קידושין דמדעתה (דבעינן דעת המקנה — רש"י). וברכתות י"ב: מה קידושין דעלמא מדעתה (דכתיב והלכה והיתה לאיש אחר (דברים כד ב) מדעתה משמע — רש"י). ומ"ס והמקדש אשה בעל כרחו אינה מקודשת, היא פלוגתא דבבא בתרא מח ב. דאיתא שם: ואמר אמימר תלויה וקדש קדושין קדושין (קבלה קדושין קדושה קדושין דדמי לזבנין שמוכרת עצמה לזה — רשב"ם) מר בר רב אשי אמר באשה ודאי קדושין לא הוי הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה. והפולגתא היא כאנסוהו לקבל הקדושין, וכמו בזבונא שם דאמרינן תליוהו וזבנין זבנינה זבנין. וכמ"ס בספיו דכ"ק סב א: דאמר רוצה

1 כזות רבנו לומר שבשעה שקיבל המוכר את המעות מעצמו הוי הדבר כאמירת "רוצה אני", רק בשעה שקושה הכנים את המעות לדיו של המוכר — או מצריכים אנו אותו לאמירת "רוצה אני". ולפי"ן מיושבות קושיותיו של בעל "פרשת המלך" (פ"ד מאישות ה"א) ופ"ע בדברי הלח"מ שם ודו"ק.

מקודשת הילכך הוזה ליה ספק. הגם: (ג) אמרה תחילה קדשיני וזרק קדושין לתוך תיקה ואמר לה הרי את מקודשת לי וניערה בגדיה תוך כדי דיבור להשליך ממנה הקדושין ואומרת שלא

ביאורי הגר"א

וזצין שקבל מעות וכמ"ש מודה שמואל כו' ועת"מ שם ד"ה אילינא כו' וד"ה קדש כו' וכמ"ש צ"י צה"מ סימן ר"ה מחו' ג' נשמו וכו' הרצ שם ס"ס ר"ה ולשתמיטתי להם שהרמב"ם והרמב"ם וזרע"ל והמ"מ חולקים (עליהם) [עליו] וכן הסמ"ג וש"פ וכן עיקר דוקא צונו ויהיו דל"ל הנאה כלל אבל נלקח זהו לעיג שהנאה היא פחות מהפסידו שאין אדם רוצה למכור קרקע כמ"ש כל דמוצין אינש כו' וכן בקדושין לעיג אליה מקבלת רק ש"פ אמר אמינור דמקודשת וכ"כ מהר"ק ס"ס קפ"ה לעיג דהנאה מועטת מאלד וזוהי תוס' הנ"ל ד"ה קדש כו' וי"ל כו' מ' דכספ' בל"ה ויכ"ה

ברכת אלהיו

דמים, מלוקח בשדה. וכ"ש לפי הסמ"ג במ"ע מ"ב דמשי"ש ב"ב תליוה וקריש, על האיש קאי — שאנסוהו לקדש, וצ"ז אמרו דמצד הדיון הוה קידושיו, דהוה כתליוהו וזבין. וכ"ש במכר — שאנסוהו לקנות, דקנה, כמ"ש ביבמות שם: "קפין זבין ארעא, בתון נתיב איתתא" ודיותר צריך מתניות בקידוש אשה מאשר בקניית שדה]. ונראה שהכריחו לסמ"ג לפרש כן [דמיירי שאנסוהו לאיש לקדש] קושית חת"מ הנ"ל ד"ה קריש ב"י. שהקשו שם התוס' דבאנסוהו להתקדש בביתא או בשטר, הוה כתליוה ויהיב — שלא קבלה כלום תמורת הקנאת גופה. ולכן פירש הסמ"ג, דמיירי שאנסו לאיש לקדש, ולכן מצד הדיון הוה קידושיו, דהוה כתליוהו וקנה, דיש לו הנאה שקנה את האשה. אבל הנחות מייבמות בריש פ"ד מה' אישות תמה על פמ"י, וכתב בפירוש רש"ב ותוס', דעל האשה קאי — ממש"ש: "הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנו לקדושין מיניה". הרי דמיירי שהאיש עשה שלא כהוגן — שאנס את האשה להתקדש — ולפיכך הפקיעו הקידושין ממנו². וא"ל ג"כ — כשהיא אנסה אותו להתקדש — היא עשתה שלא כהוגן לפיכך עשו עמה שלא כהוגן ואפקעינהו כו', דא"ש לזה, שהרי יכול להפקיעה כנס בעל-בדחה, משא"כ בדידה [שאניה יכולה לצאת ממנה אלא ברצונה] — מ"מ שם. כמ"ש ברפ"ק ריבבית קיב ב ורפ"ה דנישין מט ב: אשה יוצאה לרצונה ושלל לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונה.

(ג) דדקדק לומר: "אמרה תחילה קדשיני", דבלא"ה אינה מקודשת, כיון שזרקתה קידושין, כמ"ש בקידושין ח ב: ת"ר התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר.

כתליוהו ויהיב, עיין בנמו"י ב"ב שם שכתב: ועוד דאשה בכל דהו ניהא לה כד"ל טב למיתב טן דו וכו' א"כ דין הוא לומר דאגב אונסא נמי גמר ומקניא נפשה. ועל קושית רבנו דעדיף לקנות מלמכור עיין בערוך השולחן ס"ג שכתב: מ"מ קוניה תמיה הוא מרצון אבל מכירות שדות עפ"י הם באונס דאי לאו דאיצטריך ליה זווי לא הוה מוכר ולכן גם באנסוהו למכור הוה מבירתו מכירה וכו' אבל בקונה לא מצינו ענין הכרח כלל. וכסברה זו כתב בשו"ת תתם סופר תשע"ז סימן קי"ב ע"ש.

אבל כשלא נתנו לו מעות לא הוה זביניה וזבין, דהוה כמו תליוהו ויהיב דאינו מתנה, כמ"ש התוס' בד"ה אילינא כו' ע"ש. ות"ה כתליוהו וקנה לא קנה, כיון שאין כאן אצל הלוקח תמורת מעות. והא דאמרינן שם עמוד ב דאם אנסוהו להתקדש מצד הדיון הוה קידושיו, א"ע"ג דהוה כתליוהו ויהיב — דכנגד גופה שקנוי לו אינו נותן לה כלום — כשקידש בביתא או בשטר. ועיין בתוס' שם ד"ה קריש ב"י, שתרצו, וז"ל: וי"ל דכנגד גופה שקנוי לו מתחייב לה שאר כסות ועונה. ולכן הוה כתליוהו וזבין. וחב"י בחו"מ סימן ר"ה מחורש ג' הביא את דברי בעל העיטור, וכתבו הרב שם ס"ס ר"ה. ואישתמיטתי להם שהרמב"ם והראב"י והרשב"א והמ"מ חולקים עליו, וכן הסמ"ג וש"פ. וכן עיקר. דדוקא בזבין ויהיב דל"ל הנאה כלל אמרינן דלא הוה מתנה. אבל בלקח זווי א"ע"ג שההנאה היא פחות מהפסידו — שאין אדם רוצה למכור קרקע כמ"ש מ"ב: בל דמזבין איניש אי לאו דאניס לא הוה מזבין ואפ"ה זביניה וזבין. וכן בקידושין א"ע"ג שאינה מקבלת רק ש"פ, אמר אמינור שם מה ב דמקודשת. וכ"כ מהרי"ק מ"ס קפ"ה א"ע"ג דהנאה מועטת מאד. והזכיר כן בתוס' הנ"ל ד"ה קריש ב"י. שהקשו שם דקדש בביתא או בשטר בעל כרחא דלא ליהו קידושין, דהוה תליוהו ויהיב. ועי' תרצו: וי"ל דכנגד גופה שקנוי לו מחויב לה שאר כסות ועונה. מ' דכספ' בל"ה מהני וא"ע"ג דאינה אלא ש"פ, מ"מ מיקרי תליוהו וזבין, א"ע"ג דהוה הנאה מועטת ופני"ל, והאריך שם. וכ"ש בתליוהו וקנה שקונה חשדה, דהנאתו יותר גדולה מהנאתו של המוכר מהדמים, דאמרינן ביבמות סג א: קפין זבין ארעא, וכי למוכר יותר הנאה מקבלת

2 בספר עצמות יוסף על מסכת קידושין ב ב ד"ה ולענין הלכה כתב דלפירוש הסמ"ג צריך לפרש דמ"ש בב"ח מח ב: הוא עשה שלא כהוגן וכו', היינו האיש, המכיל אותו שיקדשה, ולכן הפקיעו רבנו קידושיו, כדי שלא תצא לפועל כוונת המכים אותו שיקדשה. ועיין עוד שם מ"ש ב"י זה. וראה גם בשו"ת יב"ע אומר חלק שלישי תשע"ז סימן כ'. ושם הביא שגם הכנה"ג בספר דינא דחי' ד"ס ע"ד כתב כדברי העצמות יוסף לתרץ קושית הגמ"י הנ"ל על הסמ"ג. ועיין בב"ש סק"א שכתב שגריסת הסמ"ג בב"ב שם: ה"א ע"ש ה' שלא כהוגן וכו'. ועל קושית התוס' שהביא רבנו דבקידושין ביאה או שטר דליתוי

באר הגולה

ה מיוחד דרב נתן
וכו' וכן אמרו משמיה
דרב וכו' קדושין דס"ה
ע"ה וע"ה וכו' פ
הרי"ף והרא"ש
והרמב"ם דס.

כיוונה מתחילה רק לשחוק בעלמא אפי"ה הוי מקודשת (תשובת מוהר"ם סוף ספר נשים) (ד) ולין
הולכין צענין קדושין אחר אומדנות והוכחות המוכחות שלא כוונה לשם קדושין (שס) (ה) לקח יד
האשה בחזקה שלא ברצונה וקדשה והיא לא זרקה הקדושין הוי מקודשת אע"פ שמתחילה בלונם
היה ונתן לה סתם ולא אמר לה כלום (ו) הואיל ובתחלה דבר עמה מקדושין (הנהגות מרדכי סוף
ניטין) (ז) היה חייב לה מעות ואמרה לו תן לי מעותי וכאשר התחיל ליתן אמר לה הרי את
מקודשת לי וזרקה היא המעות מידה חין קדושין (טור גסס תשובת הרא"ש).
ב (ח) המקדש שלא בעדים ואפילו בעד אחד אינם קדושין ואפילו שניהם מודים

ביאורי הגר"א

סס ואמרין אתתא ככ"ד ניהל לה. סס: (ה) לקח
כו'. ונאחר שלא זרקה. סס גסס ר' גרשו' מ"ה וכמ"ש
י"ג ח' אם חיתא דלא ניהל כו' ואונם דמעיקרא לאו
כלום כיון דנשעת קדושין הוא ברצון: (ו) הואיל
כו'. ר"ל ולכן אי"ל לאמירתו כמ"ש דקיי"ל כו' יוסי
כניל ר"ס כ"ז: (ז) היה חייב כו'. כמ"ש י"ג
ח' דאפילו לא זרקה ולא אמרה הן אינו כלום ע"ל סימן
כ"ט ס"ג וכ"ש זרקה דאפילו בקדושין גמורים אינו כלום
כמ"ל: (ח) המקדש כו'. דכולהו אמוראי ס"ל כך

ג' הא שדתינהו כו' לא מיעניא כו' משא"כ נאמרה וע"ל
סימן ל' ס"ז דנלא אמרה אפילו בלא שדתינהו לאו כלום
לדעת רמ"ה משא"כ נאמרה דאם לא ניערה הוי קדושין
כתש"ש ס"ה וא"ל לרצתה אלא בחזק וגזל דידה אלא בפיקדון
אי"ל וכ"ש בקדושין וא"ל שאלמנה שגלגה לא היה אלא
לשחוק דברים שגלג אינן דברים כמ"ש (כ') [ג'] ח' ואע"פ
זרקה אח"כ תכ"ד לאו כדיבור לענין קדושין כמ"ש
סוף נדרים ופ"ה דנ"ג: (ד) ואין הולכין כו'. משום
חומרא דא"ל ואלכן אמרו תכ"ד לאו כדיבור כמ"ש רשנ"ס

ברכת אלהו

לבטל הקידושין מחמת אומדנות כו'. — בתשובת מוהר"ם
סימן א' שבסוף ספר נשים לרמב"ם.

(ה) במקום מ"ש בהג"ה: והיא לא זרקה, צ"ל: מאחר
שלא זרקה. וכ"ה שם בהגהות מרדכי סוף מסכת גיטין סימן
תע"א בשם רבינו גרשו' כאור הגולה. וכמ"ש בקידושין יג
א: הכא בתורת קידושין יתביניהו גיהלה ואי איתא דלא ניהא
לה לישדינהו. ואונם דמעיקרא לאו כלום כיון דבשעת
קדושין הוא ברצון².

(ו) ר"ל הואיל ובתחלה דבר עמה מקידושין, ולכן אי"ל
לאמירתו כמ"ש בקידושין ו א דכן סובר רבי יוסי, וכן
היא ההלכה, דקיי"ל כרבי יוסי כניל ר"ס כ"ז, [ועמ"ש].

(ז) כמ"ש בקידושין יג א, דאם אמר לה כנסי סלע זו
שאני חייב לך, וחזר ואמר לה בשעת מתן מעות התקדשי
לי בו, דאפילו לא זרקה ולא אמרה הן אינו כלום. וע"ל
סימן כ"ה ס"ג [ששם הובא דין זה, ועמ"ש]. וכ"ש בזרקה,
דאפילו בקדושין גמורים אינו כלום כמ"ל³.

(ח) איתא בקידושין סה א: אמר רב יהודה המקדש בעד
אחד אין חוששין לקידושיו. בעו מיניה מרב יהודה שניהם
מודים מאי אין ולא ורפיא בידה, איתמר אמר רב נתן
אמר שמואל המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו ואפילו

שדבר עמה היינו אתרצאי כדברי הב"ש, אלא מיירי אפילו בלא
אתרצאי, והא דמקודשת, משום דע"י סגירת היה הוכיחה שרוצה
בקידושין.

3 מ"ש רבנו: כמ"ל, הוא בסמין ל' ס"ז. ומ"ש רבנו: דאפילו
לא זרקה ולא אמרה הן אינו כלום. הוא דלא כדברי הב"ש
בסק"ה, שכתב דאם לא זרקה הוה קידושין כיון שלא אמר לה
הא לך מעות שאני חייב לך, וזהו הרבנותא שברין זה, אבל
רבנו חולק ע"ה, וסובר, דגם כאן, אפילו לא זרקה אינו כלום,
דכיון שהיא אמרה לה, תן לי מעותי, הוה כמו שאמר הוא תא
לך מעות וכו', דלא הקדשיא מה הרבנותא שברין זה כי תירוצים
אחרים — עיין בב"ח ובדו"פ ובערוך השלחן כאן ס"ז.

האבד אינה מקודשת. ומקשה הגמ': הא שדיתניהו קמיה הוה
קידושין (במקום שאינו אבוד הוה קידושין בתמיה — רש"י)
הא קאמרה ליה שקיל לא בעינא. ומתרצת הגמ': לא
מיבעיא קא אמר לא מיבעיא שדיתניהו קמיה דלא הוה
קידושין כו'. משא"כ באמרה תחילה קדושני — מקודשת,
אפילו אם אח"כ ניערה לזרוק הקידושין. וע"ל סימן ל' ס"ז
דבלא אמרה, אפילו בלא שדיתניהו ולא שקליתניהו לאו
כלום לדעת הרמ"ה [ועמ"ש בסק"ן]. משא"כ באמרה, דאם
לא ניערה הוי קידושין, כמ"ש ס"ה, וא"ל לרצתה אלא
בהזב וגזל דידה [כמ"ש בקידושין יג א] אבל בפיקדון אי"ל,
וכ"ש בקדושין. וא"ל שאמרה שבלבה לא היה אלא לשחוק,
אפ"ה הוה קידושין, דברבור שבלב אינו דברים כמ"ש נ א.
ואע"פ שזרקה אח"כ תוך כדי דיבור, לאו כדיבור דמי לענין
קדושין, כמ"ש סוף נדרים פז א, ובפ"ה דב"ב קט"ב ב:
והלכתא כל תוך כדי דיבור כדיבור דמי לבר כו' וקידושין,
וכמ"ש לקמן סימן מט ס"ב.

(ד) משום חומרא דאשת איש. ושלכן אמרו בנדרים פז א
דב"ב קט"ב ב דבקידושין תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי,
כמ"ש רש"ם שם בב"ב קל א ד"ה וקידושין, דחומרא
דרבנן היא שבקידושין תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי.
ואמרין בכמה דוכתי אתתא בכל דהו ניהא לה. לכן אין

2 בח"מ סק"ב ובב"ש סק"ג הקשו שדברי הגמ"ר אלו, סותרין
לדברי הרמ"ה המובאים בסמין ל' ס"ז ובסמין כ"ח ס"ה, דאם זרק
לה הקידושין לא הוי קידושין עיי"ה. ועיין מ"ש בנידון זה
בהור"א הלכות קדושין סימן מ"א ס"ה ה. ו. ובהגהות הר"מ
כאן כתב דע"פ דברי רבנו מיושבת הסתירה. דמ"ש רבנו:
"כיון דבשעת קדושין הוא ברצון", ר"ל מה שסברה ידה להחזיק
הקדושין בתוך ידה שלא תפול הוי ג"כ מעשה מוכחת דניחא
לא כו' וז"ל הרמ"ה וזקא דשקלתינהו כו' היינו דליתא מעשה
מוכחת דניחא לה כו' וא"כ לי"פ רמ"ה על הגמ"ר. ובב"ש
סק"ג תירץ דכאן מיירי דאיתרצאי מעיקרא. וכתב בהגהות
הר"מ דז"ש רבנו בסק"ן: ר"ל כו', היינו שלא נפרש האי הואיל

באר הגולה

ו מפלוגתא דרב כהנא
ורב פפא שם ע"כ
ולא תפסקוהו הלכה
כמי.
ז הרשב"א בספ"ח
דגיטין וכ"כ הר"ן
שנו פ"ז דגיטין
וה"ה שם בספ"ח
יהר"ש בספ"ח רס"ו.

דבר ואפילו קדשה בפני עד אחד ואחר כך קידשה בפני עד אחד זה שלא בפני זה אינה מקודשת. הגה: (ט) ויש מחמירין אם נקדש לפני עד ח' (טור בשם ר' סמ"ג) (י) אם שניהם מודים אצל אם אחד ומכחיש העד אין לחוש (כך נפרש הרשב"א לדעת הסמ"ג) ומזקוק עיגון ודוחק יש לסמוך לדברי הנוקליין (יא) ואין חילוק בין אומר העד שנתקדשה לפניו לבד או שאומר שנתקדשה לפני שנים והוא לבד ראה והאחרים אומרים שלא ראו (ב"י וכן משמע מתשובת הרשב"א) (יב) וכן אם קידש לפני שנים והאחד מהם קרוב הוא כמקדש לפני עד אחד (וע"ל סימן מ"ז סעיף ג').
ג (יג) ז צריך שיראה המקדש והמתקדשת את העדים אבל אם ראו אותם שנים מהחלון והם רואים ואינם נראים לו או לה אינה

ביאורי הגר"א

תינ' מר"י דנל"א"ה אין ספק ואין שום חולק דנדר: (יא) ואין חילוק כו'. כמו צעות מומן וערש"י שם ד"ה מהו כו'. (יב) וכן כו'. עס"ס: (יג) צריך כו' ואפי' כו' ודוקא כו'. כמי"ש בצנעות ל"ד נ' והלכה

לכד ר"פ ורב כהנא נתרמה הוא וכן רב אשי קיבל דבריו: (ט) ויש מחמירים כו'. כר"פ וכבר כ' הרשב"א שיחידא הוא הסמ"ג וכל הפוסקי' הלוקים עליו ולית דקא לה: (י) אם שניהם כו'. דמי"ש מתי' הוה עלה קאי על הנעי

ברכת אלהיו

דר"פ כמ"ש בספ"ח. והיינו רק אם שניהם מודים. דמש"ש קנב"י: מאי הוה עלה, קאי על הכעי מיניה מר"י [היכא דשניהם מודים]. דבלא"ה אין ספק ואין שום חולק בדבר לומר דחוששין לקידושין.⁴

(יא) בספ"ח כ' דברי הגמרא בקידושין סה דבעו מיניה מרב יהודה שניהם מודים מאי. וערש"י שם ד"ה מהו כו', וז"ל: הא דתניא אין חוששין משום דלא מהימן הוא והא הימננה או דילמא משום דאין קידושין חלין בלא עדים ויליף דבר דבר מממון. וע"ז מסקינן התם דאינם קידושין כמ"ש בספ"ח. וכמו בעדות ממון אין עד אחד מחייב ממון בין שאומר העד שהוא לבד ראה, ובין שאומר שהי' בפני שנים והאחר אומר שלא ראה, כמו"כ בקידושין בכל גווני אינה מקודשת. [ועי"ח ספ"ה וב"ש סק"ן].

(יב) עס"ה.⁵

(יג) כמ"ש בשבועות ד' א ב: יתיב רב המנונא קמיה דרב יהודה וקא מיבעיא ליה מנה מנתיך בפני פלוני ופלוני ועדים רואים אותו מבחוץ (ולא הכיר הנתבע בהם — רש"י) מאי. א"ל רב המנונא וחלה מה פוען אי אמר לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן (שהרי ראו אלו שמנה לו ואעפ"י שאינן יודעין אם הלואה אם מתנה נעשה כפרן בדבר שהרי אמר לו לא היו דברים מעולם ואין נאמן עוד בשבועה — רש"י) אי אמר אין שקלי ודידי שקלי כי אתו עדים מאי הוי. וילפינן כן מממון. ועי"ח סימן ע"ש ס"ב.⁶

העדים הוחזק כפרן, ותו אינו נאמן לומר דנתנם לו דרך מתנה או פרעון. אבל אם טען תחילה אמת שקבלתי ממך מנה אבל במתנה היו או בפרעון חובי נאמן כיון שאינו מכחיש העדים. ובהמין עדים ושמעו שנתנם לו דרך הלואה וטען לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן. אבל אם טען שקבל לשם פרעון חוב ומפני שלא הי' יכול להוציא ממנו הודה לו כל מה שאומר כדי להוציא חובו ולא חשש להודות לו שהוא דרך הלואה כיון שלא ראה עדים טענתו טענה. והו"ה כאן — בקידושין — שאם לא ראו את העדים, נאמנים לומר שכוננו לשחוק, אפילו אם העדים שמעו שמקבלת לקידושין, שי"ל יודעת הייתי שאין קידושין בלא עדים, וכוחתי לשחוק, אבל אם מתחלה הכחישה העדים, תו אי"נ לומר לשחוק כחנתי. ועי"ח וב"ש כאן.

שניהם מודים, אמר רבה בר רב הונא המקדש בעד אחד דינא רבה אמרי אין חוששין לקדושין כו' מאן בי דינא רבה רבי כו' מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין לקידושין רב פפא אמר חוששין לקידושין, א"ל רב אשי לרב כהנא מאי דעתיך דילפת דבר דבר מממון אי מה להלן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אף כאן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי. א"ל התם לא קא חייב לאחרניי הכא קא חייב לאחרניי ע"כ דברי הגמרא. ודברי המחבר הם כשיטת הפוסקים דהמקדש בע"א אפילו שניהם מודים — אינם קדושין, משום דפולחו אמוראי ט"ל כך. לבד רב פפא. ורב כהנא [דהוא בר פלוגתיה דרב פפא] בנראה הוא והלכה כוותיה. וגם רב אשי [שהקשה לרב כהנא] קבל דבריו של רב כהנא — שתייר לו קושיותיו.

(ט) זוהי שיטת הסמ"ג שכתב בהלכות קדושין מ"ע מ"ח בשם רבי אליעזר המסוראוי להחמיר ברב פפא — הג"ל בספ"ח, דסובר דחוששין לקידושין — כיון שלא נפסק בגמ' בפירוש הלכה כמי. וכבר כתב הרשב"א בתשובה ח"א סימן תתנ"ו, שיחידא הוא הסמ"ג, וכל הפוסקים הלוקים עליו ולית דחש לה.

(י) בספ"ח כ' דברי הגמרא בקידושין ס"ה. ובהתחלת הסוגיא איתא: בעו מיניה מר"י שניהם מודים מאי. ובסוף הסוגיא איתא: מאי הוי עלה, וע"ז מביאה הגמ' דס"ל לר"פ דחוששין לקידושין. ובהו סובר הסמ"ג להחמיר כוותיה

4 בחזו"א ס"ס סק"ב העיר דמדברי רבנו מ' דאם היא מכחשת אין חוששין לקידושין אפילו לדידה דאמר קושתיך, וזה דלא כח"מ סק"ד. ועיין ס"ז סק"ה וב"ש סק"ו ובפ"ת סק"ה. ובעיקר הדיון של המקדש בע"א, עיין בתוספות רי"ד בקידושין סו א, שכתב שגם אביי סובר כרב פפא, ודלא כחוס' שם ד"ה אמר אביי. ועיין כאן בערוך השלחן סעיפים כ', כ"א.

5 נראה כחנות רבנו, דבסעיף ה' מבואר דהמקדש בפסולי עדות דרבנן צריכה גט, והמקדש בפסולי עדות דאורייתא אינן קידושין. וע"ז קאמר כאן בהג"ה שאם אחד מהעדים הי' קרוב — הפסול מדאורייתא — הוי כמקדש לפני עד אחד. ועל הקושא דייפסל גם העד הכשר מחמת נמצא אחד מהם קרוב או פסול, עיין בח"מ סק"ו וב"ש סק"ה ופ"ת סק"ה ערוך השלחן ס"ב.
6 בחז"מ שם הובא הדין דמסכת שבועות ל' דאם הכחיש את

באר הגולה

ח ומשמעות הנמרה
סנהדרין דף כ"ט
ע"א.

צריכה ממנו גמ. הגה: ואפילו שמעו העדים שאמרה שמקבלת לקדושין יכולה לומר יודע הייתי שאין קדושין בלא עדים וכוונתי לשחוק זו (רי"ש סימן רס"ו) ודוקא שאמרה שכוונה לשחוק בעלמא אבל אם מוכחשת שקבלה כלום והעדים מעידים שקבלה שזו אינה נאמנת לומר לשחוק כוונתי והוי קדושין (מהר"מ פדוואה סימן ל"ב). ד (יד) הקידוש בפני עדים אפילו לא אמר אתם עדים מקודשת. הגה: (טו) ואפילו ייחד עדים יכולים אחרים שראו המעשה להעיד (רי"ש סימן תע"ט) (טז) ולריכים העדים לראות הנתינה ממש לידה או לרשותה אבל אם לא ראו הנתינה ממש לידה לעפ"י שמעו שאמר התקדשי לי נפק פלוני ואח"כ יאל מתקת ידה אינן קדושין עד שיראו הנתינה ממש (תשובת רש"י סימן תש"פ) ואין הולכין בזה אחר אומדנות והוכחות (יז) מי שקידש דרך חור שנכתל כגון שחת פשטה ידה דרך חור וכל אחד ונתן לה קדושין והחור נר ואל"ל לראות אותה נשעת קדושין והיא אומרת שלא שמעה שקדשה נאמנת נמינו שיכולה לומר שלא היתה ידה רק יד אחרת (רש"י אלף וקע"ט) וכלל שלא יהיו עדים המכחישים אותה (יח) כל עדות שלא נחקר צ"ל לא מקרי עדות לענין קדושין (כך משמע במרדכי ר"ש אחד דיני נמוכות) (יט) ולכן אפילו אמרו עדים חוץ לצ"ד שנתקדשה יכולים לחזור בזה צ"ד

ביאורי הגר"א

שמעה במקום השאל אחריו וגו' במקום עדים כמ"ש בכתובות כ"ז א' ו"ש וכלל כו': (יח) כל עדות שלא כו'. כמ"ש נחמ"ס ר"ס כ"ט מהתוספתא וי"ש של נחקרה היינו במקום שצריך דו"ח כמ"ש בתוספתא שם והיינו דין מרומה כמ"ש למטה: (יט) ולכן אפילו כו'. כמו שאמרו צ"ד דשנועות וכו' שכתוב נחמ"ס שם:

מה טוען כו' וילפינן סוף ממנו ועמ"מ סימן ע"ט ס"ד: (יד) קידוש בפני כו'. קדושין מ"ג א': (טו) ואפי' ייחד כו'. כיון שאל"ל להזמנת עדים ועמ"מ סימן ל"ט ס"ה: (טז) וצריכין כו'. דשאל צע"ל נל לידם שלא בקדושין וכו' נמנו דעות ר"ה בעין וי"ש ואין הולכים כו' כמו נמנו: (יז) מי שקידש כו' במיגו כו'. כיון שאין העדים אומרים נודלי שמענו רק אפשר

ברכת אלהו

לא אמרינו. ומסקנת הגמ', דאמרינו מה לי לשקר וגאמנת במיגו, ולא הוי מיגו במקום עדים, כיון דהוי רק חששא שנשמה, ובמקום חששא אמרינו מיגו במקום עדים. וז"ש: ובלבד שלא יהיו עדים מכחישים אותה, דאם היו עדים מכחישים אותה, הוי מגו במקום עדים ואינם נאמנים.

(יח, יט) כמ"ש בחומ"ס ר"ס כ"ט סק"א מהתוספתא פ"ב דכתובות, דהעדים יכולים לחזור בהם עד שתחקר עדותן בב"ד, ואם נחקרה עדותן בב"ד א"י לחזור בהם. ולכן נפסק בחומ"ס שם, דרק אחר שהעיד בב"ד א"י לחזור בו, אבל אם לא העיד בב"ד לא מיקרי עדות ויכול לחזור בו. וכמ"ש בפ"ד דשבויות לא ב במשנה: השביע עליהם חמש פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין. דמה שאמרו חוץ לב"ד אינו נחשב כלום, ויכולים לחזור בהם בב"ד. וי"ש: ולכן אפילו אמרו עדים כו'. ומ"ש שלא נחקרה היינו במקום שצריך דו"ח, כמ"ש בתוספתא שם שבמקום שצריך דו"ח יכולים העדים לחזור בהם כל זמן שלא נחקרה עדותם בב"ד. והיינו דין מרומה וכמ"ש למטה וכמ"ש סק"א⁸.

כתב רבנו דהיינו במקום שצריך דו"ח והיינו דין מרומה. ובערוך השלח סל"ו כתב דכאן שהעדים עצמם חוזרים בהם פשיטא שאף אם היא אינה מכחשת הוה כיון מרומה וצריך דו"ח. ומדברי רבנו נראה, דאם לא הי' דין מרומה, ל"צ דו"ח אפילו אם אח"כ העדים חוזרים בהם, שכ"כ רבנו: והיינו דין מרומה.

(יד) בבאה"ג סק"ח כתב: ממשמעות הגמ' סנהדרין דף כ"ס ע"א. ושם המדובר הוא בדיני ממונות. אולם כאן לענין „קידושין“ הדבר מפורש במסכת קידושין מג א: אלא מעתה קידש אשה בפני שנים ולא אמר להם אתם עדי ה"ג דלא הוי קידושין. [וע"ש ברש"י ד"ה ה"ג כו'. וגם במ"מ פ"ג מה' אישות ה"ח ובב"י כאן ציינו לגמרא דקידושין הג"ל].

(טו) כיון שא"ל להזמנת עדים, כמ"ש בסק"ד, לכן יכולים גם אחרים להעיד. ועמ"מ סימן ל"ט ס"ה דגם בממון אין העדים צריכים להיות מזומנים. ואפילו אם הזמין עדים, יכולים גם עדים אחרים להעיד בע"פ ועדותם עדות.

(טז) דשאל בענין אחר בא לידה שלא בקדושין, וכמו בממון דעדות ראייה בעינן. וי"ש ואין הולכים כו' כמו כממון⁷.

(יז) כיון שאין העדים אומרים בודאי ששמענו, רק אומרים אפשר ששמענו, והוי רק חששא, ובמקום חששא אמרינו מגו במקום עדים. כמ"ש בכתובות כז א: בעי רב אשי אמרה (השבויה) לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו מי אמרינו מה לי לשקר (אי בעיא אמרה נחבתי — רש"י) או דילמא

ד ר"ל כמו בממון בעינן ראייה ברורה, ואין מוציאין ממון עפ"י אומדן. כדאיתא בחומ"ס סימן ת"ח, כמ"כ בקידושין. ועב"ש סק"ב, והאחרונים השינו עליו.

8 כנות רבנו, לתרץ קושית הב"ש בסק"ד, שהקשה — אמ"ש בהגיה: שלא נחקר כו' — הרי עד קידושין א"צ דו"ח. וע"ז

לומר לא נתקדשה וכן להיפך (תשובת הרשב"א הוצאה נצ"י). (ב) עידי קדושין אינם לריכים דרישה יחקירה (בא) אם לא נזכר שנראה שיש בו רמאות (רשב"א חלק ר"ן) (כב) ונאלץ כתוב בשטר פלוני

ביאורי הגר"א

לא. (ידע) [ידע] נזהר ואינו שטר והוא ופ"י כתבם ועתי"ת סימן לשט קי"ח וי"ח כו'. והגמ"ר כ' נסח ר' שנתה דלפ"י נזכר ונקיים ונכתב כדיו אינו כלום ומו"ש בתוספתא פ"ג דכתובות יפה כח העדים וזכר השטר שהעדים שאמרו מת פלוני נהרג פלוני ונשיאין את אשתו ונאלץ כתוב בשטר מת פלוני נהרג פלוני אין ונשיאין את אשתו ויפה כח השטר וזכר העדים שהמלוה את חבירו בשטר גובה ונכסים משועבדים נעדים גובה ונכסים נ"ח אלמא אף שטר נמור אינו כלום לענין אשת איש כמ"ש נסיפא שהמלוה כו' והטעם משום דשטר לא ניתן לכתוב נאשא ונירשלאי סוף יצונת והניחו הרמ"ש שם פ' נתר

(ב) עידי קדושין כו'. כמ"ש בסוף יצונת וכו"ש דלד"ו וזמנין לה וכמ"ש בסוף גיטין דנצ"ד הדיוטות משום דשליחותיהו כו' כנו נהוללות והלואות וחד טעמא להו כמ"ש נריש סנהדרין דד"ן הוא כו' אלמא משום דר"ה א' ד"ג וד' ד"ו נענין דו"ח: (כא) אם לא כו'. כמ"ש רפ"ד דסנהדרין: (כב) מצאו כ' כו'. כמ"ש ופיהם ולא מפי כתבם וס"ל כדעת הרמב"ם שכל שאינו נקיים לאלו כלום והרבה חולקים ע"ז כמ"ש בפ"ג דכתובות הנח לקיום שטרות דרננן אלל הרשב"א כ' דאף במקום לאו כלום דשאל חתמו נלא דעתה וכמ"ש דסנהדרין כ"ט ז' ההוא אודיתא כו' שאלניהו לספרי כו' וכו"ו.

ברכת אלהו

דמדאורייתא א"צ קיום, ומדאורייתא דנים עפ"י עדות שבשטר שאינו מקיים. אבל הרשב"א בתשובת סימן ר"ט כתב דאף במקום לאו כלום הוא דשמא חתמו בלא דעתה. וכמ"ש בפנהדרין כ"ט ב: החו"א אודיתא דלא הוה כתוב בה אמר לנא כתבו וחתמו והבו ליה כו' שאלניהו לספרי כו'. [ולכן אמרו שם שהאודיתא כשרה, מפני ששאלו לספרי וידעו ששנים שלא קנו מידו אין כותבין, ולכן סומכים דנעשה השטר כדון מדעתו. אבל לולא שהיו יודעים דין זה הי' האודיתא פסולה]. ובה"ג לא ידעו כולם בזמן הזה דין זה — שאסור לחתום בלי דעת המתחייב, ולכן איננו שטר דשמא חתמו בלי דעתה, והוא מפי כתבם. ונחזיק סימן ל"ט פ"א: שטר הודאה שיצא ולא היה כתוב בו אמר לנו כתבו וחתמו ותנו לו כו' וי"א שבוה"ז חוששין לענין טריפת לקוחות שמא לא אמר להם.

והנהגות מרדכי סוף קידושין סימן תק"ע כתב בשם ר' שמחה דאפילו בשטר מקיים ונכתב כדיו אינו כלום, מ"ש בתוספתא פ"ג דכתובות: יפה כח העדים מכה השטר שהעדים שאמרו מת פלוני נהרג פלוני משיאין את אשתו מצאו כתוב בשטר מת פלוני נהרג פלוני אין משיאין את אשתו ויפה כח השטר מכה העדים שהמלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים בעדים גובה מנכסים בני חורין. אלמא אף שטר נמור אינו כלום לענין אשת איש, כמ"ש בספרא: "שהמלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים", והיינו בשטר גמור שהוא מקיים, ואעפ"כ לענין עדות אשה אינו כלום. והטעם משום דשטר לא ניתן לכתוב באשה.

ואיתא בירושלמי סוף יבמות פט"ז ה"ו — והביאו הרא"ש שם פרק בתרא ס"ט —: מצאו כתב בשטר מת פלוני נהרג פלוני רבי ירמיה אמר משיאין את אשתו, ר' בון בר כהנא אמר אין משיאין את אשתו מתני' מסייע לדין ולדין מסייע לר' ירמיה דתניא על פי עדים ולא עפ"י כתבם ולא עפ"י תורגמן ולא עפ"י עד אחד ועכשיו משיאין עפ"י עד אחד ודכוותה עפ"י תורגמן ועפ"י כתב משיאין ומתניתא מסייעא לרבי בון בר כהנא יפה כח העדים מכה השטר וכח השטר מכה העדים שהעדים שאמרו מת פלוני נהרג פלוני משיאין

(ב) כמ"ש בסוף יבמות וכו"ש דלד"מ מרמינן לה — לעידי נשים, וה"ה לעידי קידושין. דאיתא שם קכב ב: אין בודקין עידי נשים בדו"ח דברי רבי עקיבא ר"ט אומר בודקין וקמפלגי בדברי חנינא דאר"ח דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדו"ח שנאמר משפט אחד יהיה לכם (ויקרא כד כב) ומה טעם אמרו דיני ממונות א"צ דו"ח שלא תנעול דלת בפני לוי' ובמאי קמפלגי מר (רבי עקיבא) סבר כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי ומר סבר כיון דקא שרינן אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמי. ולעיל סימן י"ז סכ"א נפסק הדין כר"ע דעידי נשים א"צ דו"ח, דלדיני ממונות מרמינן לה. וכמ"ש בסוף גיטין פ"ח ב דבב"ד הדיוטות ג"כ מעשין, משום דשליחותיהו דבני א"י עבדינן כמו בהודאות והלואות וחד טעמא להו, כמ"ש בריש פנהדרין דלכ"ל לא בעינן מומחין בדיני ממונות משום דרבי חנינא, דכמו דאר"ח דא"צ דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוי', כמ"כ — מאותו הטעם — לא בעינן מומחין. וז"ל הגמ' שם ב ב: ובדין הוא דליבעי נמי מומחין והאי דלא בעינן מומחין משום דרבי חנינא דאמר רבי חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות כדרישה וחקירה כו'.

(כא) כמ"ש רפ"ד דסנהדרין לב ב, דאע"ג דבדיני ממונות ל"צ דו"ח, מ"מ בדין מרומה (שב"ד מכירין בתובע זה שהוא רמאי או מבינים טענת רמאי בדבריו — רש"י) צריכים דרישה וחקירה, וכמ"ש בחו"מ סימן ל' ס"א. וה"ה בעדי קידושין — דדמי לדיני ממונות — צריכים דו"ח במקום שנראה שיש בו רמאות.

(כב) אם אין השטר מקיים ס"ל לדעה זו דאין לחוש לקידושין מחמת עדות שבשטר, כמ"ש ביבמות לא ב ובגיטין ע"א א עדות שכתב לא הוי עדות, דרחמנא אמר על פי שנים עדים (דברים יט טו), ודרשינן מפייהם ולא מפי כתבם וס"ל כדעת הרמב"ם בה' עדות פ"ח ה"ד דכשהשטר מקיים דנים עפ"י השטר, אבל כל שאינו מקיים לאו כלום הוא. והרבה חולקים על זה, כמ"ש בפ"ג דכתובות כא ב: הנח לעדות החדש דאורייתא וקיום שטרות דרבנן. ש"מ

באר הגולה

קידש פלונית ועדים חתומים נו כל זמן שאין השטר מקוים חין לחוש לקדושין (הגהות מרדכי
 ס' הרמ"ס שם (קדושין) (כג) ודלא כיש מי שמתמיר דנדר (מהרי"ק שורש ע"ד). ה (כד) ס' המקדש
 פ"ד כמיומל דנ
 שט וכו' שם דף כ"ז ע"ז ואף רב נתן מודה נפסולי עדות לאורייתא כח"ס' שם ופשוט נגמ' שם דף כ"ה
 ע"א.

ביאורי הגר"א

ליכתב והוי ופי כתבם כח"ל וז"ש וסייע כו' דתניא ע"פ
 עדים כו' ועכשיו כו' וזרייתא הנ"ל ויפה כח השטר
 קודם שהוזקו להיות משיאין כו': (כג) ודלא כו'.
 ע"ש שהרבה להוכיח דקיום שטרות דרנן כח"ס' נגישין
 ג' ח' דזין היא כו'. דהר"ל כו' אלמא אפילו לקולא וס'
 ה' ז' והק"ל דנדרנן כו' ונכתבות י"ח ז' וכ"ל ז'
 וש"מ וזרייתא פ' נתרן דנשייתא שט"ח מוקדם כו'
 וי מודיע כו' לא כן ארש"ל כו' ועי"מ סיון מ"ג ס"ח

ס"ט ונאלו בשטר כו' ואף ואלו דמיקל שם ונאום דאקילו
 זה כח"ס' ועכשיו משיאין ע"פ כו' ודזרי נכונים ד"ל
 זירושלמי שם דלמך ונאלו בשטר ח' בשטר גמור וכן
 מנש"ס ויפה כח שטר כו' וא"כ וחי אומר ולא מפי כתבם
 כו' ועי"ל וחי אומר דתניא ע"פ עדים כו' ועכשיו כו'
 וחי ראה והלא שטר גמור יפה כחו מזה עדים כשרים
 ואפ"ה חין משיאין וחי סייעתא ועי"ל הרבה חלל דטעם
 הזרייתא ח"ס ויפה כח השטר כו' הטעם הוא שלא ניתן

ברכת אלהיו

אחד, הו"ה בשטר. ועיין לעיל סימן י"ז סעיף י"א ומש"ש
 ס"ק מה, מו].

(כג) ע"ש במהרי"ק שורש ע"ד שהרבה להוכיח דקיום
 שטרות דרנן ומדאורייתא אפילו אינו מקוים מיקרי שטר,
 ולכן יש להחמיר כאן. ומדאורייתא אפילו בלי קיום הוי
 שטר אפילו לקולא, כח"ס' בגיטין ג' א' דלכן ע"א נאמן לומר
 בפני נכתב ובפני נחתם, ולא בעינן שני עדים כמו בקיום
 שטרות דעלמא משום דזין הוא דבקים שטרות נמי לא ליבעי
 כריש לקיש דאמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשו כמי
 שנחקרה עדותן בב"ד, ורבנן הוא דאצריך, והכא משום
 עיגונא אקילו בה רבנן. אלמא דמדאורייתא ל"צ קיום, וכשר
 בלי קיום אפילו לקולא. ושם ה' ב' מקשינן — דלענין קיום
 הגט יהי' עד נעשה דין: — והק"ל דרבנן עד נעשה דין
 (כג) גבי קיום שטרות — רש"י. ובפתיבות יח ב אמרינן
 דעדות שבשטר מיקרי הגדה, דעדים החתומים על השטר
 נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד. ושם כא ב' אמרינן דקיום
 שטרות דרבנן. וכן כח"ס'. וזירושלמי פרק בתרא דשביעית
 ה"ג — על המשנה: שטרי חוב המוקדמין פסולין — שואל
 הירושלמי: מי מודיע (לנו) שהשטר מוקדם הוא — פני משה).
 ומשיב הירושלמי: החתומין בשטר (עדים החתומים בשטר
 הן מודיעין שומנו מוקדם וכגון שאומרינן שבתחלה כשהתמו
 שלא בכונה היה שלא השגחנו על הזמן שכתוב בו — פני
 משה). ומקשה הירושלמי: לא כן אמר רשב"ל עשו דברי
 החתומין בשטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד (ואין יכולין
 להזור ולהעיד בענין אחר — פני משה). ומתוך הירושלמי:
 תמן אותן שאמרו לא חתמנו כל עיקר ברם הכא ע"ז חתמנו
 ולא חתמנו ע"ז (בשאמרו לא חתמנו כל עיקר ורוצין להכחיש
 עדותן כזה אין נאמנין הן דחתימתן כמו שנחקרה עדותן בב"ד
 וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ברם הכא שאומרינן ע"ז
 חתמנו על עיקר המלוה ועל זה הזמן לא חתמנו שלא השגחנו
 עליו נאמנין הן — פני משה). ועיין בחז"מ סימן מ"ג ס"ח
 בהגיה [שהביא ב' דעות, אם העדים נאמנים לומר שהקדימו
 הזמן שלא בכונה — כשכתב ידם יוצא ממקום אחר. ועמש"ש
 סק"א בביאור הירושלמי הנ"ל. עכ"פ חזינו מהירושלמי שאין
 העדים נאמנים לומר לא חתמנו כל עיקר, משום דחתימתם

את אשתו מצאו כתוב בשטר מת פלוני נהרג פלוני אין
 משיאין את אשתו יפה כח השטר מכח העדים שהמלוה את
 חבירו בעדים גובה מנכסין בני חורין בשטר גובה מנכסין
 משועבדין, עכ"ל. והוכיח בהגהמ"ר מדברי הירושלמי חללו
 דאפילו בעדות אשה — דאקילו בה רבנן — איכא מ"ד דאין
 משיאין עפ"י עדות שבשטר, וכ"ש בשאר עדיות דלא מיקרו
 עדות בשטר. ואף מאן דמיקל שם דכשר בעדות אשה בשטר,
 היינו משום דאקילו בה בעדות אשה, כח"ס' ועכשיו משיאין
 עפ"י עד אחד ודכוותה עפ"י תורגמן ועפ"י כתב משיאין.
 ודבריו נכונים — דאפילו בשטר גמור לא מיקרי עדות. ד"ל
 בירושלמי שם דאמר: „מצאו כתוב בשטרי, משמע בשטר
 גמור. וכן מנש"ס: „ויפה כח שטר כו' גובה מנכסין
 משועבדין, הרי מיירי בשטר גמור, דבשטר שאינו מקוים
 אינו גובה מנכסין משועבדין, וא"כ מאי קאמר: ולא מאי
 כתבם כו', הרי בשטר גמור לא הוי מפי כתבם. ועי"ל מאי
 אמר: „רתניא ע"פ עדים כו' ולא ע"פ עד אחד ועכשיו
 משיאין ע"פ ע"א כו' וע"פ כתב משיאין, מאי ראה מעד
 אחד לשטר, והלא שטר גמור יפה כחו מזה עדים כשרים
 לענין ממון, ואפ"ה אין משיאין ומאי סייעתא [מע"א לשטר.
 הרי חזינו דאעפ"י דלענין ממון שטר יפה כחו יותר מעדים,
 ואפ"ה לענין עדות אשה כתיב בברייתא דאין משיאין, וגרוע
 מעדים, וא"כ מאי מביא סייעתא מע"א לשטר]. ועור י"ל
 הרבה. אלא דטעם הברייתא מ"ש: ויפה כח השטר כו'
 [דהשטר יפה כחו יותר מעדים, ואפ"ה אין משיאין עפ"י
 שטר]. הטעם הוא משום דרק שטרי ממון ניתנו ליכתב, ושאר
 עדות לא ניתן ליכתב והוי מפי כתבם כח"ס'. וז"ש: „משיע
 לר' ירמיה דתניא עפ"י עדים ולא עפ"י כתבם ולא עפ"י
 תורגמן ולא עפ"י עד אחד ועכשיו משיאין ע"פ ע"א ודכוותה
 ע"פ תורגמן וקל פי כתב משיאין. דשטר לא גרע מעד אחד.
 ועכשיו לא קשה מה שח' לעיל, הרי חזינו דשטר גמור כחו
 יפה בממון ואפ"ה קתני בברייתא דאין משיאין עפ"י שטר.
 דאין זו קושיא כלל. דהברייתא הנ"ל דקתני: ויפה כח
 העדים מכח השטר ויפה כח השטר כו' קודם שהוזקו להיות
 משיאין כו'. [דאין לא הוי משיאין על פי שטר מפני שלא
 ניתן ליכתב, אבל אחרי שהוזקו להיות משיאין על פי עד

בפסולי עדות דאורייתא אינן קדושין (כה) • אבל בפסולי עדות דרבנן או בעדים
שהם ספק פסולי תורה אם רוצה לכתום חוזר ומקדש בעדים כשרים ואם לא רצה • כתב ה"ח שהוא
מבואר מודברי קצת
הנלוים ז"ל שדנין צדק להחמיר.

ביאורי הגר"א

ונקדשין כ"ד ז' הואיל ומדרש חכמים כו' וכ"ש דנרנן
וזהו דעת הרמב"ם דסובר אף בקרובי האם תופסין מדרבנן
וכמ"ש בחי' סימן ל"ג ס"ז בהג"ה וכ"כ ר"ה גאון
ובה"ט והרבה גאונים ושאלותות הניזו ראייה הנ"ל אל
הר"ף חלק עליהם וכ' דראיה הנ"ל לאו כלום דא"כ כל
קרובים נמי דהא כולם מדרש חכמים דהא פשטיה דקרא
לא יומתו אבות מיירי בעון זנים ומקרא מלא הוא דנ"ה
ז' ודעתו דא"ל גט וכמ"ש כל דמוקדש אדעתא דנרנן ומקדש
ומש"ש מדרש חכמים פי' הרשב"א סימן אלף קפ"ח וכ"כ
תוס' בגיטין ת"ז ז' ד"ה הואיל כ' דמש"ה שם יטעה
וימלאנו צדוק ויחמר עזרי אלה ומי"מ דעתו כדעת הגאונים
וכ' דלא אמרין כל דמוקדש אדעתא כו' אלא היכא דאחמר

בהג"ה ואף ס' ראשונה מורה לזה אלא שכל דוקא שזין
ומכ"ש אלל אם נלו עדים ואחמו לא התמונו חי שנע"ד
ומכ"ש מודאורייתא בעין קיום ומ"ש הרז כ"ז ששטר
כו' מיירי כה"ג וכמ"ש בהגמ"ר שם בהסוף עונד
שהעדים שהתמונו' אחמו שלא התמונו וכן המקדש אחמו
שמוזיק הוא ע"ש וזהו דקדו דברי מהר"ק וענ"ש על
חי' סימן מ"ו ס"ק ט' שהאריך שם אלל כלן דברי הר'
שמה נכוני' כנ"ל: (כד) המקדש כו'. סנהדרין כ"ו
ז' א"ר שזת עני כו' ואע"ג דקיי"ל כר"י דוקא בשמור
נעלמא כמ"ש תוס' שם ד"ה השמור כו' ולעדות אשה
פסול אף כה"ג. כמ"ש בהג"ה ועמ"ש: (כה) אבל
כו'. כיון דמודאורייתא כשרין וע"ל סימן כ"ה סכ"ה

ברכת אליהו

ל"ד סכ"ה בהג"ה ועמ"ש סק"ב].
(כה) כיון דמודאורייתא כשרין ורק מדרבנן פסולין ולכן
צריכה גט. וע"ל סימן כ"ה פכ"א [שיש חילוקי דינים —
במקדש באיסורי הנאה — אם זה אסור בהנאה מודאורייתא או
מדרבנן, וע"ש בהג"ה, ומש"ש בס"ק גז, נח, גט]. ובקדושין
כד ב אמרינן דעבד שיוצא בשן ועין א"צ גט שחורר מפני
שמפורש בתורה, וכשיוצא בשאר אברים צריך גט שחורר
הואיל ומדרש חכמים הוא. ובכ"ש בפסולי עדות דרבנן דצריכה
גט. וזהו דעת הרמב"ם דסובר אף בקרובי האם תופסין
מדרבנן וכמ"ש בחי' סימן ל"ג ס"ז בהג"ה. ובכ"ש ר"ה גאון
ובחי' והרבה גאונים ושאלותות הביא ראייה הנ"ל. אבל הר"ף
בתשובה חלק עליהם וכתב דראיה הנ"ל לא כלום. דא"כ
[דמכיון דקרובי האם נלמד ממדרש חכמים, לכן צריכה גט]
כל קרובים נמי. דהא כולם מדרש חכמים דהא פשטיה דקרא:
לא יומתו אבות על בנים (דברים כד, טז) מיירי בעון זנים.
ומקרא מלא הוא כד"ה ב (כ"ה, ד): ואת בניהם לא המית
כי ככתוב בתורה בספר משה אשר צוה ה' לאמור לא ימותו
אבות על בנים ובנים לא ימותו על אבות כי איש בחטאו
ימותו. הרי דפשטיה דקרא ד, לא ימותו אבות על בנים,
מיירי בעון זנים, ולא לענין פסול דקרובים — כמ"ש
בסנהדרין כז כח. ודעתו דא"צ גט. וכמ"ש בכמה מקומות
בגמ': כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן
לקידושין מיניה. ומש"ש בקידושין דהיוצא בשאר אברים
צריך גט שחורר מפני דהוא מדרש חכמים, פירש הרשב"א
בתשובה סימן אלף קפ"ח [צ"ל: קפ"ה] ובכ"ש תוס' בגיטין
מב ב ר"ה הואיל, דמש"ה צריך גט שחורר דחיישינן שמא

הוי כמי שנחקרה עדותם בבי"ד]. ואף פברה ראשונה שבאן
בהג"ה מורה לזה דמודאורייתא א"צ קיום. אלא שכו' דוקא שאין
מכ"ש או א"צ קיום. אבל אם באו עדים ואחמו לא התמונו
או שבע"ד מכ"ש, מודאורייתא בעין קיום. ומ"ש הרב: פל
ומן [שאין] השטר מקוים כו', מיירי כה"ג [שהיתה
הכחשה], וכמ"ש בהגהות מרדכי שם [הנ"ל בסכ"ב] בההוא
עובדא שהעדים שהתמונו אחמו שלא התמונו. וכן המקדש
אחמו שמוזיק הוא ע"ש וזהו דקדו דברי מהר"ק ש"א"צ קיום
מודאורייתא בשטרי ממון. וענ"ש על חו"מ סימן מ"ו ס"ק פ
שהאריך שם [להצדיק דברי מהר"ק]. אבל כאן — לענין
קידושין — דברי הר' שמה נכוני' כנ"ל בסכ"ג, שאפילו
בשטר מקוים אינו כלום, משום דלא ניתנו ליכתב.

(כד) בפסולי עדות דאורייתא נכלל גם מי שעבר עבירה
שחייבים עליה מלקות, שפסול לכל עדות, כדאיתא בסנהדרין
כו ב: א"ר נחמן החשוד על העריות כשר לעדות אמר רב
ששת עני מרי ארבעין וכתפיה וכשר (בתמיה — רש"י) אמר
רבא ומודה ר"נ לענין עדות אשה שהוא פסול אמר רבינא
ואיתמא רב פפא לא אמרן אלא לאפוקה אבל לעיולה לית
לן בה; פשיטא מהו דתימא הא עדיפא ליה דכתיב מים גבוים
יתקו (משלי ט יז) קמ"ל דכמה דקימא הכי שכחא ליה.
ע"כ דברי הגמרא לפי גירסתנו. ואע"ג דקיי"ל כר"י דכשר
לשאר עדות, היינו דוקא בחשוד בעלמא, כמ"ש תומ' שם ד"ה
החשוד כו', וז"ל: תימה מ"ש מאוכל גבלות לתאבון ומפלוגי
רבעני לרצוני דפסולין לעדות וי"ל דמיירי הכא בחשוד
בעלמא בלא עדים כו', עכ"ל. ולעדות אשה פסול אף כה"ג
כמ"ש לקמן בהג"ה. ועמ"ש [סכ"ח]. וכן נפסק בחו"מ סימן

9 שם לא כתוב מפורש בהג"ה דבקרובי האם תופסין מדרבנן.
אלא דמקודם כתב שם בהג"ה לענין שלישי בראשון: וי"א
דאינו פסול רק מדרבנן כו' וג"מ לענין עידי קידושין כמו
שנתבאר באה"ע סימן מב. ואח"כ כתב שם: וי"א דקרובי
האם נמי אינם פסולים אלא מדרבנן, ומשמעות הדברים דגם
לענין קרובי האם הנ"ל היא לענין עידי קידושין כמ"ש מקודם.
ודברי הרמב"ם — שקרובי האם הם רק מדבריהם — הם

9 שם לא כתוב מפורש בהג"ה דבקרובי האם תופסין מדרבנן.
אלא דמקודם כתב שם בהג"ה לענין שלישי בראשון: וי"א
דאינו פסול רק מדרבנן כו' וג"מ לענין עידי קידושין כמו
שנתבאר באה"ע סימן מב. ואח"כ כתב שם: וי"א דקרובי
האם נמי אינם פסולים אלא מדרבנן, ומשמעות הדברים דגם
לענין קרובי האם הנ"ל היא לענין עידי קידושין כמ"ש מקודם.
ודברי הרמב"ם — שקרובי האם הם רק מדבריהם — הם

באר הגולה

כ ה"ה שס.

ל נזיר שם שאל
יחזרו החזיר גרושתו
מן האירוסין אחר
שנתארסה לאחר
וליתניו לעיל בסיון
ל"ה סוף ד'.

לכנום צריכה גם מספק (כו) ואפילו כפרה האשה ואומרת לא קדשתני כופין אותו ליתן גם וכן ודין כל קדושי ספק אם רצה ליבנום חוזר ומקדש ודאי ואם לא רצה ליבנום צריכה גם ממנו מספק (כו) כ ואם עמד אחר וקדשה הרי היא מקודשת לשני מספק וצריכה גם משניהם או מגרש ראשון ונושא שני אבל לגרש שני וליבנום ראשון ל לא. הנה: (כח) הסודר על העריות אע"פ שאין עדים שאל על העריות רק שחזר בעלמא (תוס' והרא"ש) פסול לעדות אשה בין לענין קדושין בין לענין גירושין (הרמב"ם) (כט) הנקדש לפני פסולי עדות דלדוריתא מכה רשעתן כגון לפני חנוסים או שחר רשעים י"ל חיישין לקדושין דילמא חזרו בתשובה (ר"י מינן סיון י"א וכ"כ נא"ח נשם רש"י) (ל) ויש

ביאורי הגר"א

אמאי כו' משא"כ כן שאלסר כנר נקדושתו: (בז) ואם כו' או כו'. כמ"ש בגיטין פ"ט ז': (כח) החשוד כו'. פנהדרין שם וכו'. הר"ף ח' רצח ומוהר ר"כ לענין כו' בין לאפוקה בין לעיולה וכפ' תוס' שם ד"ה החשוד כו': (כט) המקדש כו' י"א כו'. כמ"ש בקדושין מ"ט ז': (ל) ויש מקילין. דל"כ היך פסולין לר"כ כו"ש נפ"ש דפנהדרין וכו' בין לזכות בין לחובה לימא ג"כ כנ"ל

ברכת אלהיה

צריכה ממנו גם דהא קתני מותרת בקרוביו כו'. משא"כ כאן שהיא צריכה גם, ואינה יכולה לינשא בלי גם, כופין אותו ליתן גם להתירה לעלמא. ובגמ' שם: אלא אסיפא בשלמא מבקשין לחיי אלא כופין אמאי אמר לא ניתא לי דאיתסר בקרובה. משא"כ כאן שנאסר כבר בקרובותיה [מחמת הגדת העדים, לכן כופין אותו ליתן גם. ועז"מ סק"ג ובי"ש סק"ח]. (כו) כמ"ש בגיטין פ"ט ב: ילמדנו רבנו יצא עליה קול מראשון וברא אחר וקדשה קידושי תורה מהו כו' אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מאי טעמא אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין. (כח) פנהדרין כו ב. וכו' דברי הגמרא בסק"ה. ולפי גירסתנו, מי שחשוד על העריות אינו נאמן לעדות לאפוקה, דחושדין אותו שמשקר מפני שרוצה לקחתה, אבל לעיולה — להעיד שנתקדשה — נאמן, דהרי ע"י הגדת העדות לא יוכל לקחתה. ומ"ש כאן דפסול גם לענין קידושין, הוא כגירסת הר"ף: אמר רבא ומוהר ר"נ לעדות אשה שפסול בין לאפוקה בין לעיולה. ומ"ש בהג"ה: אע"פ שאין עדים שבא על העריות רק שחשוד בעלמא, הוא כפירוש תוס' שם ר"ה החשוד כו', שכתבו דהסוגיא מיירי בחשוד בעלמא 11. (כט) כמ"ש בקידושין מ"ט ב: על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקדשת שמה אחרה תשובה בדעתו.

(ל) דל"כ [ונחשוש שמא הרהר תשובה בדעתו], היאך רשעים פסולין לר"כ כמ"ש בפ"ג דפנהדרין כו, ומ' בין לזכות בין לחובה, לימא ג"כ כנ"ל שמא הרהר תשובה בדעתו. אלא דוקא שם בקידושין הג"ל בסק"ט, חיישינן שמא הרהר תשובה בדעתו משום דאמר, "ע"מ שאני צדיק",

נהדיא דל"כ ה' דלמירין נרפ"ג דקדושין תנא מה עשה עשוי אלא שנהג כו' לימא הוא עשה שלא כהוגן כו' כמ"ש נפ"ג דנ"ג ונפ' בית שוואי והרבה כיוצא ונפ' האשה רבה ז' ח' וה' הכא דלדוריתא כו' וקשרין אשת איש לעלמא כו' ולא חזר כל דמקדש אדעתא דרנן מקדש: (כו) ואפילו כפרה כו'. ערש"י בקדושין ס"ה ח' ד"ה לא כופין כו' דל"כ כו' משא"כ כן וננ"ל שם אלא כופין

יטעה וימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה — לפי שאין מדרש החכמים ידוע לכל. ומ"מ דעתו של הרשב"א כדעת הגאונים, דהמקדש בפסולי עדות מדרבנן צריכה גם. וכתב ר"א אמרינן כל דמקדש אדעתא כו' אלא היכא דאיתמר בהדיא. דל"כ ה' דלמירין נרפ"ג דקדושין נח ב — בהאומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמה מקודשת: — "תנא מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות", לימא הוא לקידושא מיניה, כמ"ש בפ"ג דב"ב מה ב ובפרק בית שמיאי יבמות ק"א. ונימא גם כאן הוא עשה שלא כהוגן כו', שאין לך שלא כהוגן גדול מן הרמאות. אע"כ דכל היכא דלא איתמר בהדיא כן בגמ', לא אמרינן דנתבטלו הקידושין. והרבה כיוצא. ובפרק האשה רבה שם צ א באוכל תרומה טמאה ושילם חולין טמאים — מקשינן: והא הכא דמדאורייתא תשלומי מעליא הוי דאי מקדש בהו כהן אשה תפסו לה קידושי ואמור רבנן אין תשלומי תשלומי וקשרינן אשת איש לעלמא כו'. ולא אמר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה. אלא שלא בכל מקום אנו אומרים כן והיכא דאמור אמור היכא דלא אמור מנפשינן לא אמרינן כן 10.

(כו) תנו בקידושין סה א: האומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו; היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתך היא מותרת בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. ושם בגמ': איתמר רב אמר כופין (ליתן לה גט—רש"י) ושמואל אמר מבקשין. ושואלת הגמ': אהייא, אילימא ארישא לאו כופין איכא ולא מבקשין איכא. וערש"י ד"ה לא כופין איכא כו', וז"ל: דאין

דף קל"ג ע"א. וראה מ"ש בענין אפקעינהו וכו' באנציקלופדי תלמודית כרך ב' עמוד ק"ב ערך אפקעינהו.

11 ועיין בסק"ד ובח"מ סק"ד ובבי"ש סק"א ובהמהות הר"מ כאן.

10 ועיין בתשובת הרשב"א סימן אלף ר"י ולעיל סימן כ"ח סק"ט ובהערה 14 שם ובדרכי משה סימן ז' סק"ג ובשו"ת חתם סופר אבן העזר סימן כ"א. ועיין מ"ש על דברי רבנו בספר "ידדוד" ח"א (חארשא תרנ"ה) לג"ר דוד פרידמאן מקארלין

באר הגולה

א ל' הטור ומשנה
ינמות דף ג' ע"ב
ומינימאל דרמי נר
חמא שם דף קי"ג
ע"ב.

* יינתינו לעיל סימן
ח' עקיף ג'.
ב משנה קדושין דף
כ' ע"ב.
ג נתייאל כתובות דף
ע"ג ע"ב וכתובים
וכמ"ס הר"ש שם
דכן הן עדי יחוד הן
הן עדי צילה.

מקילין (צ"י ומהר"ם פדוואה סימן ל"ז) (לא) מיהו אלו האנוסים שהוצרכו להמיר מכה יראה
וא"ל להם לחלט על נפשם וצנינעל מקיימים המצוות הם כשרים לעדות (ריב"ש סימן י"א)
(לב) י"א הא דלמרינן המקדש נפסולי עדות דרננן חוששין לקדושין היינו נקדושי דאורייתא אכל
נקדושי דרננן ועדים פסולים מדרננן אין חוששין לקדושין כלל (צ"י נשם הרשב"א נתייאל).

מג אין קדושין לקטן ודיני קטן וקטנה אם הגדילו. ובו ב' סעיפים.

א (א) א קטן שקידש (ב) או נשא אינו כלום דלא תיקנו רבנן נשואין לקטן * (ג) ואסור
להשיאו אשה בעודו קטן. הנה: מיהו אם כבר נשאה ח"ל לנרשה ומותרת לעמוד עד שיג' יל
(מרכזי ריש הגל על יצמתו וכן משמע נאשי"ר פרק הא"ש מקדש) ב ואפילו שלח סבלונות
משהגדיל אינו כלום דלא חיישינן שמא שלח לשם קדושין (ד) ג אבל אם יש עדים

ביאורי הגר"א

רנה ור"י דלמרי כו' בעילת זנות ואף צ"ה ל"פ אלא משום
דתיקנו לה נשואין מה שאין כן בקטן כמ"ס דרפ"ד ואמרינן
אסור לשאת שעה ח' גלל כתובה וכל הפוסקת לנתול
ומתלית כו' והרבה כיוולל דלמרינן אין אדם עושה כו'
רשב"א ועמ"ס נסימן ח': (ד) אבל אם כו'. דק"ל

אלל דוקא שם משום דלמרי ע"מ שאני לדיק גלי דעתיה
וחיישינן: (לא) מיהו אלו כו'. עמ"ס צ"ד סימן
קטן: (לב) י"א הא כו'. ע"ל סימן כ"ה סכ"ל:
מג (א) קטן שקידש. מתיי' קדושין כ' צ': (ב) או
נשא. ענה"ג: (ג) ואסור כו'. כמ"ס צינמות ק"ז ח'

ברכת אלהיו

סבלונות משהגדיל—רש"י). ובבאה"ג סק"ב ציין ג"כ למשנה
זו אמ"ש המחבר: אפילו שלח סבלונות משהגדיל.

(ג) כמ"ס ביבמות קז א במשנה: ב"ש אומרים אין ממאנין
אלא ארוסות וב"ה אומרים ארוסות ונשואות. ואמרינן
בגמ': רבה ורב יוסף דאמרי תרתייהו טעמא דב"ש לפי שאין
אדם עושה בעילתו בעילת זנות (ואי אמרת ממאנה מימנעי
ולא נבסי לה דאין אדם רוצה לעשות בעילתו בעילת זנות—
רש"י). ואף ב"ה לא פליגי אלא בקטנה משום דתיקנו לה
נשואין, מה שאין כן בקטן דלא תקנו רבנן נשואין, כמ"ס
דרפ"ד דיבמות קיב ב: „קטן דלא תיקנו רבנן נישואין“,
לכן אסור להשיא אשה לקטן דהוי דרך זנות, וכמו דאמרינן
בב"ק פט א אסור לו לאדם שישא את אשתו אפילו שעה
אחת בלא כתובה. ותנן בכתובות נד ב: כל המתחת לכתולה
ממאנית ולאמנה ממנה הרי זו בעילת זנות. והרבה כיוצא
דאמרינן: אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. —רשב"א
בתשובה סימן תת"ג. ועמ"ס בסימן א [סק"ו, שיש מחלוקת
כין הראשונים אי הוי ביאת זנות כשמשא אשה לבנו קטן
סמוך לגלי י"ג. ושם כ' דברי הגמרא המתירחים לדין זה.
ועמ"ס בסימן ל"ז סקמ"א].

(ד) אע"ג דאין עדים על הביאה רק על היתור ג"כ צריכה

גלי דעתיה שרוצה לקיים תנאו להיות צדיק, ולכן חיישינן
שמא הרהר תשובה בדעתו, אבל בעלמא — שאין הוכחה —
לא חיישינן¹².

(לא) עמ"ס ביור' סימן קיט [סקכ"ג שאם הוא מומר מחמת
יראה, כיון שאין ב"ד עונשים עליה אינו נפסל לעדות כמ"ס
בחו"מ סימן ל"ד ס"ב. ושם כ' הרבה ראיות דהעובד עבדות
כוכבים מחמת יראה פטור לגמרי מעונש ב"ד. וכ' שם דאף
שכתב בהג"ה בחו"מ שם: „עבר עבירה שאין בה מלקות
פטור מדרבנן“, מ"מ אף מדרבנן אין לפוסלו בלא הכרזה.
ושם כ' דבר זה באירכה].

(לב) ע"ל סימן כ"ה סכ"א¹³.

(א) ב) עבה"ג סק"א א שציין למשנה ביבמות צו ב ומימרא
דרמי בר חמא שם קיב ב. אולם שם ושם לא נזכר קידושין
רק נישואין והי' צריך לציין זה על מ"ס המחבר: או נשא.
והמקור לדין שקטן שקידש אינו כלום, הוא מתני' קדושין
נ ב. דתנן התם בעמוד א ברישא: המקדש שתי נשים בשו"פ
או אשה אחת בפחות משו"פ אעפ"י ששלח סבלונות לאחר
מכאן אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שלה.
ומסיימת המשנה שם בעמוד ב': וכן קטן שקידש (ושלח

מדרבנן — ששם אין מדרבנן" האחד סותר לדרבנן" השני.
וליהיף — החמץ אסור רק מדרבנן, והוי גם בזמן שאסור רק
מדרבנן, וכיון דמאורייתא החמץ שקידש בו מותר בתנאה —
הן מבחינת החמץ והן מבחינת הזמן — לכן היא מקודשת.
ועיין היטב בשו"ת רעק"א סימן צ"ד שהוכיח מפסחים
ז א — בסוגיא דהמקדש באיסורי הנאה דרבנן — שקידושי
כסף הוי כדאורייתא ממש. ולא אמרינן בזה, דכיון דהוי קידושי
כסף (ד"א דהוי מד"ט) דהוא דרבנן, לגבי קידושין כאלו, איסור
הנאה דרבנן הוי כאינו שלו, ועיין בכנסת הגדולה כאן.

12 עיין לעיל סימן ל"ח סקמ"ג ובהערה 15 שם.
13 לא ברור כוונת רבנו. ואם כי ששם פסק המחבר דין
לדכאורה דומה לזה, דהמקדש באיסור הנאה דרבנן לגמרי שאין
לו עיקר מדאורייתא מקודשת, והמקדש בחמץ דאורייתא ושעות
דרבנן או בחמץ דרבנן ושעות דאורייתא ספק מקודשת ועמ"ס
בסקנ"ה. אבל אין לדין ההוא קשר עם דין שלנו. כי בדין
שלנו — בקדושי דרבנן ועדים פסולים דרבנן — אמרינן
שאצ"ג שהעדים פסולים רק מדרבנן, אפ"ה אין חוששין לקדושין,
מאחר שגם הקדושין הם רק מדרבנן. משא"כ במקדש באיסור
הנאה שאין לו עיקר מדאורייתא — בחמץ דרבנן ושעות

באר הגולה

ד' פ' ה"ה"ס כ"א
 חזקתיה דלמא קדושי
 קטנות לאו כלום הוא
 וגמר ובעל לשם
 קדושין דק"ל דלון
 חסד עשה צעילתו
 צעילת זנות.
 ה' ונשה שם דף ז'
 ע"א.
 ו' כדאמר רב הונא
 שם.
 א' ל' הטור ממשנה
 וגמרא יבמות דף
 ק"ג ע"ב.

שנתייחד עמה משהגדיל צריכה גט משום (ה) ד' דמסתמא בעל לשם קידושין ה' ואם קיימה משהגדיל כתובתה קיומה וא"צ לכתוב לה כתובה אחרת (ו) ודוקא מנה ומאתים ו' אבל תוספת אין לה. הנה: (ז) לא כתב לה כתובה כשהוא קטן כשהגדיל אינו כותב לה רק מנה דהא הוה עתה לאו נתולה הוה (הנהות חלפסי ריש מי שהיה נשוי).
 ב' המקדש את הקטנה היתומה או קטנה שיעתה מרשות אביה אימתי ממאנת וכל הינה יתבאר בסימן קנ"ה. הנה: וע"ל סימן קס"ט ווי נאמן על קטן וקטנה אם נתגדלו (ח) ספק אם הם גדולים או קטנים הוי ספק קדושין ויכולין צ"ד לפסוק להשיא את הקטנה כמו שיצא רשות לאמה ולאחיה ויכולין להתנות שם תמאן תאנא כל אשר לה חזל אין להם רשות להשיא את הקטן (כ"י פרק תרש) וע"ל ריש סימן קנ"ה.

מד קדושי חרש שוטה וקטן עריות וחייבי לאוין. וכו' י"ב סעיפים

א' א' חרש וחרשת אינם בני קדושין מן התורה (א) בין נשאו כנוצא בהן בין חרש

ביאורי הגר"א

כתב כו'. עתוס' שם ד"ה ל"ש כו': (ח) ספק אם כו'.
 ונתני' יבמות ס"ז ז':
 מד (א) בין כו'. ונתני' שם וגמ' שם קי"ג ח':

דעדי ייחוד ה"ה עדי ז"ה כמ"ש גטין פ"א וקדושי'
 ס"ה: (ה) דמסתמא. ע"ל סימן ל"ה סל"ה:
 (ו) ודוקא כו'. כר"ה דר"י ליתותנן שם: (ז) לא

ברכת אליהו

הוסיפו כלום על כתובה הראשונה — רש"י גוסלת מה שחידשו לא חידשו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה תיובתא דרב יהודה כו'. [וע"ל סימן ס"ז ס"א ומש"ש].
 (ז) עתוס' שם ד"ה ל"ש כו'.
 (ח) מתני' יבמות פז ב'.

(א) מתני' ביבמות ק"ב ב': חרש שגשא פקח ופקח שגשא חרשת אם רצה להוציא יוציא ואם רצה לקיים יקיים כשם שהוא כונס ברמיה כך הוא מוציא ברמיה כו' שני אחין אחד חרש ואחד פקח נשואין לשתי אחיות פקחות כו' מת פקח בעל הפקחת מוציא אשתו בגט (דזיקת אחותה הבאה מכת קידושין גמורים אוסרתה עליו ואין כח בקידושין דידה לדחותה משום אחות אשה—רש"י) כו' שני אחין פקחין נשואין לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת כו' מת פקח בעל פקחת מה יעשה פקח בעל החרשת מוציא את אשתו בגט כו' שני אחין אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי אחיות

גט דקו"ל דעדי ייחוד הן הן עדי ביאה, כמ"ש בגיטין פ"א ב' וקדושין פ"ב דבית הלל סברי אמרינן הן הן עדי ייחוד והן הן עדי ביאה. [וקי"ל כב"ה כדאיתא לקמן סימן קמ"ט ס"ב ועמש"ש, ובסימן ל"ג סק"א].

(ה) ע"ל סימן ל"ה סל"ה: המקדש על תנאי ובעל סתם או כנס סתם הרי זו צריכה גט אעפ"י שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס. [ועמש"ש סקמ"ד. והו"ה] הכא כיון שיודע שאין קידושי קטן כלום אמרינן מסתמא בעל לשם קידושין. והא דבתנאי כתב המחבר „שמא", וכאן כתב: „מסתמא", עיין מ"ש לעיל סימן ל"א ס"ט].

(ו) תנן בכתובות צ' א': קטן שהשיאו אבי כתובתה (שכתב לה כשהוא קטן—רש"י) קיימת שע"מ כן קיימה. ואמרינן שם בגמ' : אמר רב הונא ל"ש אלא מנה ומאתים (שהן תנאי ב"ד — רש"י) אבל תוספת אין לה ורב יהודה אמר אפילו תוספת יש לה. והלכה כרב הונא דר"י איתותב שם. דאיתא התם: מיתבי כו' חידשו (קטן משהגדיל וגר משנתגיר אם

ס"ג כתב בטעם דיעה זו: דבשלמא בשכתב לה בקטנות, חכמים מקיימים כתיבתו אבל כשלא כתב לה מהיכן יגיע לה החיוב, החכמים לא תקנו בקטנות, וגם הוא לא כתב לה, ואין חיובו אלא משהגדיל, והרי היא בעולה עתה. ומדברי 'התוס' נראה יותר ההסבר שכתבנו מקודם. ועיין מ"ש עוד בערוך השלחן שם, ועיין בח"מ סק"ד ובאבני מילואים סק"ג.
 2 איתא שם במשנה: ספק הביא ב' שערות וספק שלא הביא כו'. וביאור דברי המשנה לפי פירש"י: שאם ישראל — שהוא ספק אם הביא ב' שערות והוא גדול, וספק שלא הביא ב' שערות והוא קטן — קידש בת בהן הרי הוא פוסל אותה מלאכול בתרומה, ושם הוא גדול והוא מקודשת לישראל. וה"ה בת ישראל שנתארסה לכהן שהוא ספק הביא ב' שערות ספק לא הביא, שאינו מאכילה, דשם הוא קטן ואין קידושי קידושין. וע"ש בפירוש המשניות לרמב"ם ובפירוש בית הבחירה להמאירי ובפירוש ר"ע מברטנורה ובתיו"ט שם.

1 בסק"ו ובאבני מילואים סוגית הגמ' בכתובות צ' א. ושם — אהא דאמר רב הונא דקטן שהשיאו אביו והגדיל יש לו רק מנה ומאתים — הקשו בתוס': וא"ת איכ' מאי קמ"ל מתני' שע"מ כן קיימה אפילו לא כתב לה מעולם יש לה כתובה כו'. ותוצו: וי"ל דאשמועינן היכא דנשאה בתולה אע"פ דכשגדל או נגדיר כבר היא בעולה אפילו הכי יש לה כתובה מאתים שע"מ כן קיימה שיהא עכשיו כתחילת נישואיה. ובס"ז סק"ב הוכיח מדברי התוס' ולא כדברי ההגיה. אבל בביאור דברי רבנו, נראה יותר שכוון כמ"ש הב"ש סק"ד: שיש רא"י מדברי התוס' לדברי ההגיה: „דאליכ' אכתי קשה אפילו לא כתב לה יש לה כתובה". וגם מלשון המשנה: „כתובה קיימת", משמע דהיינו הכתובה שכתב לה, ולכן הקשו בתוס': וא"ת כו' אפילו לא כתב לה כו'. והיינו שעמא—לפי תירוצ התוס' דהא אם כתב לה—משום דאז אמרינן שע"מ קיימה שמה שכתב לה בתור כתובה ישאר אעפ"י שהיא בעולה כשגדל. ובערוך השלחן

באר הגולה

ב רמז"ס נפ"ד
מה"ל.

• והל' דל' חיי"י
הכא שחל יאמרו גירש
זה וכאז זה ונתאל
מתויר גירושו

כדלחריק לעיל סימן ת"צ סעיף ה' דאלו חרש אין לו קדושין ולא גירושין דגר תורה וכו' אפילו יאמרו כן חלו עובר בחיסור
תורה ואין לנו להסמיך בגירות על דגריהס"ה שם. ג מיהל דרמי גר חמל שם.

ביאורי הגר"א

כשנשא פקחת דל"כ אפילו פקח. וכ"כ זכיוול' נהס:
(ה) ודוקא כו' וכן כו'. גמ' שם צעל רב אשי מיט דר"ל

(ב) אבל חכמים כו'. שם צנמ' קי"ג ז': (ג) לפיכך
כו' ונותן כו'. ירושלמי פ"ד דינמות וע"ל סימן יוד ס"ג
(ד) ל"ש כו'. ומש"ש שוטה קטן כו' וע"ש

ברכת אליהו

ואפ"ה פטורות מן החליצה ומן היבום משום דשוטה וקטן
אין קנינו כלום אפילו מדרבנן. דאלי"כ [ונאמר דמירי
כשנשא אשה שוטה, א"כ מאי איריא, שוטה וקטן], אפילו
פקח שנשא שוטה פטורה מן החליצה ומן היבום. וכ"ש
בכיוצא בהם.¹

(ה) גמ' שם. [ביבמות ק"ג א אמרו לחד לישנא דאליבא
דרכי אלעזר אשת חרש חייבין עליה אשם תלוי. ואמרין
התם:] כעא רב אשי מאי פטמא דרכי אלעזר פשיטא ליה
דחרש דעתא קלישתא הוא ומיהו מספקא ליה אי דעתא
צילותא אי לאו דעתא צילותא ולעולם חדא
דעתא הוא (כלומר דעתו מועטת שאין מחודד להבין
כשאר בני אדם ומיהו מספקא ליה אי דעתא צילותא היא
אותה קצת הדעת שיש לו אם צלולה היא—רש"י) או דילמא
פשיטא ליה דדעתיה קלישתא ולא דעתא צילותא הוא והכא
היינו טעמא כיון דעתים חלים ועתים שוטה (היינו טעמא
דמספקא ליה דעתים שהוא חלים לגמרי ודעתו צלולה
וחיישינן שמא בשעת קידושין חלים היה—רש"י). ע"כ דברי
הגמרא. והשתא, מ"ש בהגה: ודוקא כו' אבל אם דעתו צלולה
כו' חוששין לקדושין, הוא ממש בגמ' דל"א באשת חרש

אחת חרשת ואחת פקחת כו' מת פקח בעל פקחת מה יעשה
חרש בעל חרשת מוציא את אשתו בגט כו'. ובגמ' שם ק"ג
א אמרין דחרשת — דאין נישואיה גמורים — אינה אוכלת
בתרומה שמא יאכל חרש בפקחת דאין נישואיה מן התורה.
ואיתא שם: אשת חרש אין חייבין עליה אשם תלוי (דודאי
אין לו שום קנין מן התורה—רש"י). ויש מי שטובר שם בגמ'
דאשת חרש הוי ספק קידושין, אבל אין הלכה כן. ועבסק"ד.

(ב) שם בגמ' ביבמות ק"ג ב: מאי שנא חרש וחרשת דתיקנו
להו רבנן נישואין כו' חרש וחרשת דקיימא תקנתא דרבנן
(שדרכן להיות שלום ביניהן אפילו חרש עם חרשת כו'—
רש"י) תיקנו להו רבנן נישואין כו'.

(ג) ירושלמי פ"ד דיבמות ה"א וע"ל סימן י ס"ב מש"ש
[בסכ"ה בארוכה. ושם כו' שנעלם מהמפרשים הירושלמי, וכ'
שם את כל דברי הירושלמי. וז"ל הירושלמי הנוגע לענייננו:
אשתו של חרש ושל שוטה אפילו אשם תלוי אין בה כו'
מכיון דאת אמר אפילו אשם תלוי אין בה בא אחר וקידשה
נתפסו בה קידושין גירש מותרת להינשא לראשון].

(ד) ממש ביבמות ק"ג ב: שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו
נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום. וע"כ כשנשא פקחת

יש הכרח לומר דהא דשוטה וקטן שנשאו נשים כו', היינו
שנשאו נשים פקחות. דאלי"כ אפילו פקח — דלפי האמת גם
פקח שנשא שוטה, לא תקנו רבנן נישואין, והיא פטורה מן
החליצה ומן היבום. ואמנם אפ"ל דיש הוכחה דמירי בפקחת
— דומיא דקטן שנשא, דמירי שנשא פקחת, אבל הרי רבנן
לא נחית לראיה זו, ובדוחק אפ"ל דהיכא דהיא שוטה פשיטא
דלא תקנו רבנן נישואין, והר"א שהביא רבנן היא דגם כשהוא
שוטה היא פקחת לא תקנו רבנן נישואין. וזה לאפוקי ממש
מהירושלמי המובא בפתח-חשובה כאן סק"ד ובסימן קכ"א
סק"ה, דיתכן דלפעמים כשהוא שוטה קידושין קידושין עיישה.
ולפ"ז הראיה שהביא רבנן מובנת היטב, דע"כ לא שוטה וקטן
שנשאו היינו בפקחת. דאלי"כ אפילו פקח שנשא שוטה פטורה
מן החליצה ומן היבום — דבהיא שוטה פשיטא דלא תקנו
רבנן נישואין, אבל קטן א"כ יש ראי' גם ממש בגמ': שוטה
ושוטה דלא תקנו להו רבנן נישואין, דע"כ מירי דאמרו
שוטה (ט סגולה) היינו כשהיא פקחת, דאם היא שוטה, למה
קאמר שוטה ושוטה, ה"ז צ"ל דשוטה (ט קמוצה) לא תקנו לה רבנן
נישואין, מאחר דגם כשהוא פקח היא שוטה לא תקנו נישואין.
ומהי יש הוכחה דשוטה ושוטה קאמר היינו כשהוא או היא
שוטה, ולא דוקא ששניהם שוטים.

1 צ"ע להבין ראית רבנן. דביבמות שם אמרו בגמ': ומ"ש
דשוטה ושוטה דלא תקנו להו רבנן נישואין דתניא שוטה וקטן כו'.
וקאמר התם דהטעם הוא משום דשוטה ושוטה לא קיימא תקנתא
דרבנן — דאין אדם. ור' ע"כ נחש בכפיפה אחת — לא תקינו
רבנן נישואין. ואמנם רש"י כתב שם בדיה דקיימא כו', וז"ל
אבל שוטה אפילו בפקחת לשוטה ושוטה לפקח אין [דרכן
להיות — ב"ח] שלום ביניהם וכ"ש שוטה לשוטה, אבל אם
אנו רוצים להביא ראי' מהגמ' לכך — דגם אם צד אחד שוטה
לא תקנו רבנן נישואין, ז"א שיש מקום לומר דמ"ש בגמ':
שוטה ושוטה דלא תקנו להו רבנן נישואין, היינו דדוקא
כששניהם שוטים, אבל כשרק צד אחד שוטה תקנו רבנן נישואין,
א"כ מהי הראיה ממש בברייתא שוטה וקטן שנשאו נשים כו'
היינו נשים פקחות — דאלי"כ אפילו פקח. איוו הוכחה היא
זאת, הרי אילו היינו אומרים דבצד פקח וצד אחד שוטה
תקנו רבנן נישואין, בהכרח לומר דהא דתניא שוטה וקטן כו',
היינו כשהיא שוטה, ואין קושיא: דאלי"כ אפילו פקח, הרי
פקח שנשא שוטה, שפיר תהי מחויבת ביבום — לפי הסברה
דבצד אחד פקח תקנו רבנן נישואין. וע"ל סימן קע"ב סעיף
י"א: והערש והשוטה והקטנה מתחייבות אלא חלוצות. ורק
לפי האמת דגם בצד אחד שוטה ג"כ לא תקנו רבנן נישואין.

באר הגולה

ד ג"ג שם מנרייתא
עירובין דס"ה ע"א.
ה שם מנרייתא.
ו כתב ה"ה מפני
שהוא נעריית הסמורות
כ' רצונו ומתיישבין

הרבה (ר"י נצט הרנו"ה) וכן עתים שוטה ועתים כלול ולא ידענו העת שהוא עומד נדעתו חוששין לקדושין (ג"ז שם).
ה ואם הגיע לשכרותו של לזט אין קדושו קדושין אפילו נשתכר הרבה.
ד סרים עקידש (ו) בין סרים ו חמה בין סרים ז אדם ה וכן איילונות שנתקדשה הוי קדושין (ז) ס וי"א שאיילונות ודאית אינה מקודשת. ה (ח) טומטום

וכו'. ז ג"ג שם דף ע"ג דהוא מחייב לאוין הא קי"ל תקדושין תופסין בחייב לאוין כמ"ס לעיל סימן י"ח. ח ממשנה איילונות אין לה כתובה כתובת דף ק"ה ע"ג ומונחה משום איילונות לא יחזיר גטין דף מ"ו ע"ג דמשמע דניטל גט. ט תוס' ריש יצמות ע"ג וכו' כ הרא"ש שם. י ג"ג שם כר"י נצרייתא שם דפ"ג ע"א וכו' כ הר"ף.

ביאורי הגר"א

טעות וע"ש נרש"י ד"ה הלכתא ל"ל מקח טעות ואפילו לא הכיר זה וזה ניהא מ"ש קטן וקטנה לא חולצין כו' שמא ימלא איילונות וא"ל לחוק כמ"ס תוס' שם ז' ד"ה הג"ל הכל ס' אחרונה מ"ל כיון דלא מנינו דרבא פליג על ר"ל זה הסביר רק נהכיר זה ל"ל לפלוני מנפשי וכו' מ"ש הרשב"א שם: (ח) טומטום. ע"ש:

כו' ח"ד כו': (ו) בין סרים כו'. מדאפילונו נחתיתין שם ע"ט ז' אם חולץ וחולצין לאשתו ונצרייתא שם פלוג כו' סרים אדם כו'. כיצד כו' ומנחה' שם פ"א ח' סרים חמה כסן כו'. (ז) וי"א כו'. ר"ל בלא הכיר זה ועומס' שם ז' ד"ה אי כו'. וס' ראשונה מ"ל כמ"ס הרמב"ם והרשב"א נצט ר"ת נספר הישר דרבא דפליג ס' י"ג ז' על רב (אש"י) [אסין] וס"ל דטעמא דנותני' לא משום וקח

ברכת אלוהו

לאיילונות שאינה יולדת. ומקשינן שם ממשנה דריש יבמות דהנן או שנמצאו איילונות צרותיהן מותרות. ותרצינן: לא קשיא כאן שהכיר בה כאן שלא הכיר בה (ומתניתין בשלא הכיר בה כשנשאה שתהא איילונות ומקחו מקח טעות ולאו אשתו היא לפיכך צרתה מותרת דלאו צרת איילונות היא—רש"י). א"כ לרב אסי בלא הכיר בה הוי מקח טעות. ורבא פליג שם עמוד ב' על רב אסי ואמר: הלכתא צרת איילונות מותרת ואפילו הכיר בה. ועיין שם ברש"י ד"ה הלכתא שהסביר דלרבא הא דצרת איילונות מותרת הוא אפילו הכיר בה ומשום דכיון דאיילונות אינה ראויה ליבום הוי צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה ולא מיתסרא משום צרת ערוה. וסובר ר"ת דרבא דפליג שם על רב אסי ופ"ל דשקלא רמתני' דצרת איילונות מותרת לא משום מקח טעות, ול"ל מקח טעות באיילונות, ואפילו לא הכיר בה הוי קידושין. ובזה ניהא מ"ש שם סא ב: קפון וקפנה לא חולצין ולא מיבמין כו' קטנה שמא תמצא איילונות. ומוכח מכאן דבאיילונות הוי קידושין, דא"כ קשה, תתייבם ממה נפשך אם אינה איילונות שפיר מיבמין, ואם היא איילונות נמי שרי, דלא היתה אשה אחיו. וא"ל לדחוק כמ"ס תוס' שם ב' ד"ה הניל שהקשו מכאן, ותרצו בדוחק דמירי בקבלה עילויה, או דחיישינן דלמא אם היה קיים אחיו, לא היה מקפיד. אבל סברה אחרונה מ"ל כיון דלא מצינו דרבא פליג על רב אסי בזה הסביר [בלא הכיר בה אי הוי מקח טעות] ורק בהכיר בה מצינו דפליג עליה וסובר דצרת איילונות מותרת, ל"ל לפלוני מנפשי וכו' מ"ש הרשב"א שם.

(ח) יבמות קב א: נשוי לטומטום מנא ליה איילמא דקדיש דתניא: טומטום שקידש קדושו קדושין נתקדש קדושו קדושין אימר דאמר לחומרא (דבעינן גט מיניה—רש"י) לקולא מי אמרינן ספק אשה הוא ואין אשה מקדשת אשה. [ובבבא"ג סק"י ציין ליבמות פב א, וזה לא בדקדוק, וע"ל סק"ט].

— לפי הפן הראשון — דלכן היא ספק מקודשת מפני שדעתו קלושה ומספקא ליה אי קצת הדעת שיש לו אם צלולה היא או לא. ונהי דבאשת חרש פסקין כרבנן — דפליגי עליה דר"א — דאין לו דעת כלל. אבל בשוטה — אם אינו שוטה גמור, ויש בו קצת דעת, חוששין לקידושין, דמספקא לן אם הקצת דעת שיש לו, אם היא דעת צלולה שיוכל לכוון לקדש בכוונה צלולה. ומה שסיים בהג"ה: וכן עתים שוטה ועתים צלול כו' הוא כמ"ש בגמ' — בפן השני — אליבא דר"א דבאשת חרש היא ספק מקודשת, משום דהוא עתים חלים ועתים שוטה, וחיישינן שמא בשעת קידושין ה' חלים. והר"ה אפילו לרבנן דפליגי עליה דר"א — בכל אדם שהוא עתים חלים ועתים שוטה חוששין לקדושין, דשמא ה' חלים בשעת קידושין².

(ו) ביבמות עב ב במתניתין יש פלוגתא דרבי עקיבא ורבי אליעזר בסרים אדם וסרים חמה אם חולץ וחולצין לאשתו. ומדאפילונו ולענין חליצה, ש"מ דקידושי סרים הוי קידושין, דאי לא הוי קידושין לא שייך חליצה. ובברייתא שם: פצוע דכא וכרות שפכה סרים אדם והוקן או חולצין או מיבמין כיצד מתו ולהם גשים ולהם אחין כו' ואם בעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' (דברים כג ב). ומתני' שם פא א: סרים חמה כחן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה. אלמא שהקידושין תופסין³.

(ז) ר"ל בלא הכיר בה שהיא איילונות, ובבבא"ג סוברת שיטה זו שאינה מקודשת דהוי קידושי טעות. ועומס' ביבמות ב ב ד"ה או כו', שכתבו דלכן צרת איילונות מותרת משום דאיילונות הוי קדושי טעות ולא היתה אשת אחיו. וסברה ראשונה מ"ל כמ"ש הרמב"ם והרשב"א בשם ר"ת נספר הישר דאיילונות לא הוי מקח טעות, והא דתנן שם במשנה דצרת איילונות מותרת לא הוי משום מקח טעות, אלא משום טעמא אחרינא. דשם יב א איתא: אמר רב אסי צרת איילונות אסורה שנאמר והיה הבכור אשר תלד (דברים כה ו) פרט

באר הגולה

ב"ג"ז שם ממשנה
קדושין דס"ו ע"ב.
ל מיתרל דלניי שם
כ"ג דף ס"ח.
מ כיון שחיה רחיה
לניחא ולא לתוספ
(כלקמן ד"ס ס"ח)
לון רחוי לקדשה וי"ח
שטעמו כלן שמה יגע
ע שם ממשנה קדושין. מ פשוט

(ט) ואנדרוגינום שקידשו או שקידשם איש קדושיהם ספק וצריכין גמ מספק (י) וי"ח
לאנדרוגיטס ודאי זכר (טור נ"ס התוספ' והר"ש).
ז (יא) כ המקדש אחת מכל
העריות לא עשה כלום שאין קדושין תופסין בהן חוץ ל מהנדה שהמקדש נדה
מקודשת קדושין גמורין (יב) מ ואין ראוי לעשות כן. ז (יג) המקדש אחת
מהשניות או מאיסורי לאוין (יד) או מאיסורי עשה הרי זו מקודשת קדושין גמורין
(טו) חוץ ל מיבמה שנתקדשה לזר שאינה מקודשת אלא מספק. ח ע המקדש
עכו"ם או שפחה אינו כלום שאינן בני קדושין וכן עכו"ם ועבד שקידשו ישראלית
נמצאה ס"ח. ג שם ממשנה קדושין. ס כשמואל דמסקא ליה ינמות דף ג"ז ע"ב. ע שם ממשנה קדושין. מ פשוט
נמצאה ינמות דף מ"ה ע"ח וע"ב.

ביאורי הגר"א

(יג) המקדש א' מהשניות. ירושלמי והגיהו הר"ש פ"ג
דינמות סוף ס"ח מה בין העריות להניות כו' ומתני' וגמ'
נכמה מקומות: (יד) או כו'. ומתניתין בקדושין שם
ופ"ד דינמות. וגמ' נהרצה מקומות וכ"ש לחייבי עשה וערפ"ג
לכתובות: (טו) חוץ מיבמה כו'. כו"ש לחיבור שם:

(ט) ואנדרוגינום. פ"ג ח' וכפ"י הר"ף דכר"י דנרייתא
וכמ"ש ליתא למתני': (י) זי"א כו'. כפירש"י ותו' ד"ה
הלכה וכן נראה שם ונלזל הרמב"ם וטו"ש נהרצה ונקומ'
סתם כס' ראשונה: (יא) המקדש כו'. עתוס' דקדושין שם
ד"ה כל מקום כו'. (יב) ואין כו'. עמ"ש ס"ס ס"ח:

ברכת אלוהו

אשה מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין אף כל העריות
כולם לא תפסו בה קידושין חוץ מהמקדש נדה שמקודשת.
וילפינן לה מקרא.

(יב) עמ"ש פ"ב ס"א.

(יג) ירושלמי — והביאו הרא"ש פ"ב דיבמות פוף ס"א:
מה בין העריות לשניות העריות אם עבר וגשאה יוצאה בלא
גט והולד ממזר ושניות יוצאה בגט והולד כשר, וזו וזו
אין להן כתובה עריות פוטרות צרותיהן שניות חולצות ולא
מתייבמות צרות שניה או חולצת או מתייבמת. ומתני' וגמרא
בכמה מקומות [וע"ל סימן ט"ו סק"ג וסימן י"ח סק"ג].

(יד) מתניתין בקדושין פו ב: וכל מקום שיש קידושין ויש
עבירה הולך הולך אחר הפגום ואיזה זה זו אלמנה לכ"ג
גרופה וחלוצה לכהן הדיוס ממזרת וגתיה לישאל בת
ישראל לממזר ולנתין. [ובסימן יח סק"א כ' שהלכה כמשנה
זו שקדושין תופסין בחייבי לאוין]. ובפ"ד דיבמות [מט א
תנן מחלוקת של ר' עקיבא וחכמים: דר"ע סובר דאין
קידושין תופסין בחייבי לאוין וחכמים סוברים דקדושין
תופסין בחייבי לאוין. ובסימן יח סק"א כ'] דבהרבה מקומות
נמצא נפסקה הלכה כחכמים, דקדושין תופסין בחייבי לאוין
וכ"ש לחייבי עשה. וערפ"ג דכתובות ל א, דאמרין התם
דאפילו ר"ע מודה דקדושין תופסין בחייבי עשה. ואפילו
למ"ד שם דלר"ע אפילו בחייבי עשה אין קידושין תופסין,
מ"מ לחכמים דס"ל דבחיבי לאוין קידושין תופסין, כ"ש
דבחיבי עשה קידושין תופסין.

(טו) בבאה"ג סק"ס כתב דזה כשמואל דמסקא ליה ביבמות

(ט) תנן ביבמות פא א: ר' יוסי ור"ש אומרים אנדרוגינום
כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה. דס"ל דאנדרוגינום
הוי ודאי זכר. ושם פג א איתא בגמ': אמר רב ליתא
למתניתין (דקתני לר' יוסי אנדרוגינום מאכיל את אשתו
בתרומה—רש"י) מקמי ברייתא (דקתני לר' יוסי ספיא הוא—
רש"י) דתניא רבי יוסי אומר אנדרוגינום בריה בפני עצמה
היא ולא הכרעיה בו חכמים אם זכר אם נקבה כו' אמרי בי
רב משמיה דרב הלכה כרבי יוסי באנדרוגינום. ושיית
המחבר היא כפירוש הר"ף דהא דאמר „הלכה כרבי יוסי
באנדרוגינום", היינו כרבי יוסי דברייתא, דס"ל דאנדרוגינום
הוי ספק זכר ספק נקבה, וכמ"ש: ליתא למתני' מקמי
ברייתא.

(י) כפירש"י ותוס' ד"ה הלכה ביבמות פג א הנ"ל בסק"ט,
שפירשו דהא דקאמר: „הלכה כרבי יוסי באנדרוגינום",
היינו כרבי יוסי דמתניתין דאנדרוגינום הוי ודאי זכר, ואמרי
גינהו אליבא דרב, ואמרי בי רב פליגי אהא דאמרין לעיל
בשם רב דליתא למתניתין מקמי ברייתא. וכן ברא"ש שם
פ"ח ס"ח פסק דאנדרוגינום הוי ודאי זכר. אבל הרמב"ם
ופוס"ע בהרבה מקומות פת' כפברה ראשונה [דהוי ספק,
וע"ל סימן כ"ב סק"ט ולקמן סימן קע"ב סק"ח].

(יא) עבבאה"ג סק"ס שציון למשנה בקדושין סו ב: וכל
מי שאין לה עליו קדושין אבל יש לה על אחרים קדושין
הולד ממזר ואיזה זה זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה.
ועתוס' שם ד"ה כל מקום כו' שכתבו שהלכה כמשנה זו. ועל
משנה זו אמרו שם בגמ' סו ב דמקשינן כל העריות לאחות

גישואין: ועכשיו המנהג שלא לדקדק ואין ממתניין, ה"ה לענין
קידושין. וה"י מקום לומר דכונת רבנו, דכמו שכתב שם הרמ"א:
„ומ"מ טוב להודיע לחתן תחילה שהיא נדה", כמ"כ כאן לענין
קידושין: טוב להודיע לחתן שהיא נדה בכדי שלא ינע בבשרה.
אבל לפי מ"ש רבנו בסק"ס, כטעם הדבר — שטוב להודיע
לחתן — לא שיד כח הטעם. וענין בסימן ס"א בבאה"ס סק"ח
ובפ"ת סק"י יב יג. ובערוך השלחן כאן ס"ו ושם סעיפים יד, טו, טז.

4 נראה דכונת רבנו, דבסוף סימן ס"א כתב המחבר: כשר
הזכר שלא תנשא עד שתטהר, ועמ"ש ס"ק ח, וכיון שזנה
אינה ראויה לביאה ולא לחופה, לכן אין ראוי לקדשה. וזה
כטעם הראשון שהביאו בבאה"ג סק"מ ובח"מ סק"ז ובב"ש סק"י
בשם המ"מ. ולא כטעם השני שהביאו שם דיש לחוש שמה יגע
בבשרה. דאם נאמר כטעם זה, אין לזה קשר למ"ש בס"א. וכל
לפי הטעם הראשון, מאחר שכתב הרמ"א בס"ס ס"א לענין

באר הגולה

אינן כלום.

(טז) צ"ישראל מומר שקידש קדושי קדושין גמורים וצריכה

צ עס וצריכה ימות

דף מ"ו ע"ג.

ק ה"ה עס.

ר טור ועונד לפי

ר יחזקאל וזר רנ

שחולל ריש כלה.

ממנו גמ' (יז) קואפילו זרעו שהוליד משהמיר אם קידש אותו זרע ישראלית קדושי קדושין ודוקא שהולידו מישראלית אפילו מומרת אבל אם הולידו מן העכו"ם דינו כעכו"ם אפילו היה המוליד ישראל שאינו מומר. (יח) חז"ל ישראלית מומרת שיש לה זרע עם העכו"ם שקידש קדושי קדושין (מרדכי סוף החולין).

(יט) ר כותי שקידש

ביאור הגר"א

נשות כו'. (יט) כותי כו'. כמ"ש בפ"ד דקדושין ע"ז ח' וכן קיי"ל דגריי חזת הן צפ"ח דגיטין לענין עדי גט וצפ"ח דחולין לענין שחיטה וצפ"ח דזכרות וצ"ח וצ"ח דלחמ"י דחולין עס דעשלוס כעכו"ם גמורים היינו שלין כלונתים על איסור וצ"ח לחומרא חז"ל להפקיע קדושין לא

(טז) ישראל מומר כו'. ימות וז"ל צ' זכורות למ"ד צ' (יז) אפילו כו' ודוקא כו'. ספ"ח דצמות חר"י חר"י נכרי שקידש צוה"כ כו' כי חמרתה כו' ח"ש ואפילו היה כו' וכמ"ש צמותי כ"ד וצמותי דקדושין ס"ז צ' הנ"ל: (יח) אבל ישראלית כו'. גמרא דצמות הנ"ל והאיכא

ברכת אלהים

היה המוליד ישראל שאינו מומר, וכמ"ש בפ"ד דקדושין כ"ד. ובמ"ש דקדושין סו ב הנ"ל בסק"ד: וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמותה ואיזה זה זה ולד שפחה ונכרית.

(יח) גמרא דיבמות הנ"ל בסק"ד, דמקשינן: והאיכא בנות כו'. וקושיה הגמ' היא, דאיכא בנות שנשבו ונשאום נכרים והולידו מהם, והבנות שנולדו מהם הן ישראליות, ואח"כ כשנכרי בא עליה וילדה ולד, הולד ישראל וקדושי קדושין, ואצ"ג שהבת שנולדה מהנכרי והישראלית, הרי היא כמומרת שהלא עבדה ע"ז כשאר הגוים, ואפ"ה מקשינן דהורע שיש לה עם העכו"ם הוא כישראל וקדושי קדושין.

(יט) כמ"ש בפ"ד דקדושין ע"ז א דלרבי אליעזר כותי לא ישא כותית, לפי שאין בקיאי בתורת קידושין וגירושין, ושמא באבותיהם הכותית נשאת לכותי, ואירע ספק אשת איש בקידושי אבותיו, ואמרו דאינם קדושין, ונשאת לאחר בלא גט, ולאמתו של דבר היתה זקוקה לגט מחמת קידושי הכותי. וחזונו מהכא, דכותי שקידש צריכה ממנו גט. ודבר זה תלוי אם כותים גרי אמת הן, או גרי אריות הן. וכן קיי"ל דגריי אמת הן בפ"א דגיטין י' א' לענין עדי גט — שאם יש עליו עד כותי, הגט כשר, דכותים גרי אמת הן. וכן קיי"ל בפ"א דחולין ד' א' לענין שחיטה — ששחיטת כותי מותרת, וכן הוא בפ"ז דזכרות מה א במשנה, ושם מ"ז ב בגמרא לענין זימון, שכותי מומנין עליו כישראל. וכן הוא בשאר מקומות. ואצ"ג דאמרינן בחולין שם ו' א' דעשאוים לכותים כעכו"ם גמורים, היינו שאין נאמנים על איסור ושאר דברים לחומרא, אבל להפקיע קידושין לא גרע משאר גר שחזר לסורו כנ"ל בסק"ד שקדושין קדושין י.

וחייב על מכתו ועל קללתו ובנו לכל דבר חזק ממי שיש לו כן מן השפחה ומן הנכרית. ושם המדובר שהמוליד הוא ישראל שאינו מוכר, ואפ"ה אמרינן דכיון שהבן נולד מן הנכרית, נחשב כנכרי ואינו כבנו. וכן מוכח מהמשנה דקדושין סו ב שמביא רבנו להלן. וגם מהא דיבמות הנ"ל מוכח כן, דאמר: ואין בנך כו'. וזה קאי גם אראשון — מעשרת השבטים שנשא כותית — שהוא לא ה"י מומר, ואהא קאמר רבנא דהולד קרוי בנא. וזהו שכתב רבנו: וז"ל ואפילו היה כו'. עיין בח"מ סק"א ובכ"ש סק"ג ומ"ש כאן בהגהות הרי"מ.

צב ב. ושם איתא דרב ס"ל שאין קידושין תופסין ביבמה לזר. והא דפסקינן כשמואל, הוא כמ"ש אמימר שם: הלכה כוותיה דשמואל.

(טז) יבמות מ"ז ב: טבל ועלה (הגר) הרי הוא כישראל לכל דבריו למאי הלכתא דאי הדר ביה ומקדש בת ישראל ישראל מומר קרינא ביה וקידושי קדושין (דאי הדר ביה לקדמותו כו' דישאל מומר קידושי קדושין דישאל הוא — רש"י). ואיתא במסכת בכורות ל' ב: הגר שקיבל עליו דברי תורה אפילו נחשד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה והרי הוא כישראל מומר נפקא מינה דאי קדיש קידושי קדושין (דאי קדיש אשה לאחר שהמיר דתו קידושי קדושין — רש"י) 5.

(יז) ספ"א דיבמות ט"ז ב: אמר רב יהודה אמר רב אפי' נכרי שקידש בזמן הזה חוששין לקידושין שמא מעשרת השבטים הוא (שנשאו עכו"ם וקסבר דעכו"ם שילדה מישראל הולד ממזר וחוששין לקידושי מומר — רש"י) כו' כי אמריה קמיה דשמואל א"ל בנך הבא מן ישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה. ומקשינן: והאיכא בנות (שנשבו ונשאום נכרים והולידו מהם — רש"י) ואמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנך. ע"כ דברי הגמרא. ומקושיה הגמרא — דסברה דנכרית שילדה מישראל הולד ממזר וחוששין לקידושין — מוכח דאפילו זרעו שהוליד משהמיר אם קידש אותו זרע ישראלית קדושי קדושין. דהרי כאן מדברים על הורע שהוליד אחרי שהמיר ואצ"ג מקשינן דנחוש לקידושין. ואצ"ג דהגמרא דוחה זה, היינו מטעם אחר — דאין בנך הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה. ומפירוקא דגמ', שמעינן דדוקא שהולידו מישראלית כו' אבל אם הולידו מן העכו"ם דינו כעכו"ם כו'. וז"ל: ואפילו

5 בבא"ה סק"ג ציין רק ליבמות מ"ז ב. ורבנו שצ"ן גם לבכורות ל' ב, יתכן שכיון לומר דמבכורות חזוין גמ' מומר לכל התורה כולה קידושין קדושין שהרי אמרינן התם דהוי חשוד לכל התורה כולה, ואפ"ה קידושין קדושין. וכמ"ש ברש"י: שהמיר דתו. אמנם גם ברש"י ביבמות שם כתב: דאי הדר ביה לקדמותו.

6 בהגהות הרי"מ כתב ע"ז: צ"ע. אולם נראה שיש כאן טעות הדפוס בביאורי הגר"א. וצ"ל: כ"ב. והיינו המשנה דאיתא שם עמוד א: מי שיש לו בן מכל מקום פוסק אשת אביו מן היבום

באר הגולה

ש שם ג"ל נרמס"ם
וכסדר ציה רנה נר
רנ הונל וכו' נטון
דף ח"ג ע"א וכפירושו
מקודשת לכל אינה
כל"א שהרי אין בה

צריכה ממנו גט. יא (כ) מי שחציו עבד וחציו בן תורין שקידש ישראלית
ש הרי זו ספק מקודשת. יב (כא) המקדש מי שחציה שפחה וחציה בת חורין
צריכה גט ה ואם עד שלא נתן לה גט נשתחררה ואחר כך קידשה אחר מקודשת
לשניהם א וצריכה גט משניהם (כב) או מגרש ראשון ונושא שני (כג) ואם מתו אחיו
של אחד חולץ ואחיו של שני או חולץ או מייבם.

מיתה. ת כרז חסדא דמספקא ליה ליהוה קדושין הלויס שם וע"ב. א לשון הטור.

ביאורי הגר"א

דספקא היא כדנרי רב חסדא ועתוס' שם ד"ה מה נפסד
כו' ומיהו הנל עליה אינו רק נאסם ח"ש צריכה גט
ול"ק קדושין אע"ג דקדושין גמורין הם: (כב) או
מגרש כו'. כח"ש פ"ט ז': (כג) ואם כו'. כח"ש
נחתני דינמות כ"ג ז'.

ברכת אלוהו

כרבה בר"ה ור"ה שם דהמקדש חציה שפחה וחציה בת
חורין מקודשת. דלא כרב ששת [דס"ל דאינו מקודשת]
דיחידאה הוא. וכן רב יוסף בר חמא ור"ז ופליגי אם פקעו
או גמרו קידושי ראשון [בנשתחררה ונתקדשה לאחר]
מ"ל כותיהו דהמקדש חציה שפחה וחציה בת חורין מקודשת.
ובפולגנא דר"ז ור"י ב"ה פ"י דפסיקא היא כדברי רב
חסדא, וכמ"ש לעיל בשם התוס' דרב חסדא מספקא ליה
אם גמרו או פקעו קידושי ראשון, ולכן פסקינו דמקודשת
לשניהם וצריכה גט משניהם. ומיהו אע"ג דפסקינו דהמקדש
חציה שפחה וחציה בת חורין מקודשת, מ"מ חבא עליה אינו
רק באשם ולא במיתה, כדכתב: לא יומתו כי לא חופשה
(ויקרא יט, כ). וז"ש: המקדש מי שחציה שפחה וחציה בת
חורין צריכה גט, ולא קאמר דהוי קידושין, אע"ג דקידושין
גמורין הם, משום דחבא עליה הוא רק באשם ולא במיתה,
לכן קאמר: צריכה גט, ולא קאמר דדאי קידושין גמורים,
דלענין מיתה אינה קדושין גמורים.

(כב) דוקא מגרש ראשון ונושא שני, אבל לא מגרש שני
ונושא ראשון, דחיישינן שמא יאמרו דקידושי שניהם תפסו,
ונמצא דהראשון מחזיר גרושתו אחרי שנתקדשה לאחר.
כמ"ש בגיטין פ"ב ז': יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה
קידושי תורה כו' לא מצאו דבר על בוריו מהו אמר רב הונא
מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא
מ"ט אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין.

(כג) כמ"ש במתני' ריבמות כ"ג ז': מי שקידש אחת משתי
אחיות ואין יודע אי זה מהן קידש כו' אחד חולץ ואחד מייבם.
הור"ה כאן שהיא מקודשת ספק לראשון ספק לשני, צריכה
חליצה מאחד לאפקודי זיקתו — אם היא יבמתו, והשני או
חולץ או מייבם.

נרע ומשאר נר שחזר לסורו כנ"ל: (כ) מי כו'. גיטין
ווי"ג ל' נעילת דלת אפשיטא: (כא) המקדש כו'. כל
זה דנרי הטור והרמ"ש שם וכרז' נר"ה ור"ה שם דלא
כרז שט דיהידא' הוא וכן רב יוסף בר חמא ור"ז דפליגי
אם פקעו כו' ס"ל כותיהו ונפולגנא דר"ז ור"י ב"ה פ"י

(כ) גיטין מג א בעיא דלא אפשרא. דאיתא התם: איבעיא
להו מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין מהו
אם תימצי לומר בן ישראל שאמר לבת ישראל התקדשי לחציי
מקודשת דחזיא לכוליה הא לא חזיא לכוליה ואם תימצא
לומר בן ישראל המקדש חצי אשה אינה מקודשת דשייר
בקניינו והא עבד לא שייר בקניינו מהו. והאיבעיא לא
אפשרא, ולכן הוי קידושי ספק.

(כא) כל זה דברי המור והרמ"ש שם בגיטין פ"ד סל"ו. וזה
עפ"י דברי הגמ' שם מג א. דאיתא התם דרבה בר רב הונא
הדר ודרש: אעפ"י שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת
אבל חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה קידושיה קידושין
מ"ט התם שייר בקניינו חבא לא שייר בקניינו. ורב ששת
חולק ע"ז ואמר: כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת
כך חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קידושיה
קידושין. ורב חסדא סובר שם דהמקדש חציה שפחה וחציה
בת חורין מקודשת, דאמר שם: חציה שפחה וחציה בת חורין
שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון
(אחיו ובחיי ראובן וראובן לא גירשה — רש"י)
ומתו שניהם מתייבמת ללוי ואין אני קורא בה אשת שני
מתים מה נפשך אי קידושי דראובן קדושין קדושי דשמעון
לאו קדושין ואי קדושי דשמעון קדושין קדושי דראובן
לאו קדושין. ועתוס' שם עמוד ב' ד"ה מה נפשך כו', שכתבו
שרב חסדא שאמר מה נפשך כו', הוא מפני דמספקא ליה
אי גמרי קידושי ראשון ומקודשת לראובן או פקעי קידושי
ראשון ומקודשת לשמעון. ואיתא עוד שם: איתמר חציה
שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה
ונתקדשה לשמעון רב יוסף ב"ה אמר רב נחמן פקעי קידושי
ראשון רבי זירא אמר רב נחמן גמרו קדושי ראשון. והלכה

כמובן שלמעשה עדיין הוכר צריך הכרע. ועדיין כאן בבאר היטב
ס"ק ז', ה' ובמ"ט ס"ק ט', י' ובפרק השלחן סעיפים י', יא.
ועדיין גם בתשב"ץ ח"ג סימן מ"ז ובשו"ת חתם סופר ח"ו סימן
צ"ו.

8 ועדיין בב"ש סק"ה, ובאבני מילואים סק"ג, ובפרק השלחן
סק"ה ע"ה, על ההבדל בין חצי עבד וחצי בן חורין לחציה שפחה
וחציה בת חורין.

ואהא דאמרין ביבמות י"ז א: איכא דאמרי כי אמריה קמיה
דשמואל א"ל לא זוו משם עד שעשאום נכרים גמורים שנאמר
בה' בגדו כי בנים זרים ילדו (הושע ז'), שמעתי שאומרים
בשם מן ר' חיים סולובייצקי וצ"ל, ששאני התם שמתק
הנתיבותו לעם ישראל, ועובר לגמרי לדת אחרת, ואז מנתק
עצמו וצאצאיו מעם ישראל והרי הוא בבחינת: מה' בגדו כי
בנים זרים ילדו, ואז דינו כעבדים גמור אפילו לקולא. אבל

באר הגולה

מה שחוששין לסבלונות ולכתובה. ובו ג' סעיפים

א א מקום שנהגו לשלוח סבלונות לארוסה אחר שתתארס וכאן עדים שראו סבלונות חובלו לה חוששין שמא נתקדשה וצריכה גט מספק (א) ב אע"פ שרוב אנשי העיר אינן משלחין סבלונות אלא קודם הקדושין (ב) (אע"פ שלא שלח הסבלונות נעדים) (טור וכ"כ הר"ן פ"ג קדושין) (ג) ומקום שנהגו כלם לשלוח סבלונות בתחלה ואח"כ מקדשין (אע"פ שלפעמים שולחין דרך מקרה אחר קדושין הוליל ול"ן מקפידין בכך) (ס' צה"ר"ן) וראו סבלונות אינן חוששין לה ג (ד) ורש"י פירש שחשש הסבלונות הוא שמא הם עצמם ניתנו לקדושין. הגם: ולכן אפילו יש עדים שלא קדשה כבר חיישין שמא

א כתיבת דבר פסל קדושין דף כ' ע"ב.
ב כגירסת הר"ן וסגנונים דגרסי לא גריבא דרובא ומסבלי והדר מקדשי וכו' וכ"כ הטור נכס ד"ת וכ"כ התוס' שם נשמר.
ג ס' דף ט' ע"ב.

ביאורי הגר"א

מה (א) אעפ"י כו'. עתוס' שם ד"ה ה"ג ור"ה כו' וכ"ה ג' הגאונים: (ב) אע"פ כו'. כפי' ת' ס' ד"ה חוששין כו' לפירש"י דוקא נעדים כנ"ל סינון מ"צ ס"ג וערש"י שם ד"ה חוששין לסבלונות כו':

ברכת אליהו

פפא באתרא כו' מסבלי והדר מקדשי היינו שכולם מסבלי והדר מקדשי.

(ד) וכי"מ בגמרא שם בקידושין ג ב: וזי קמשרד סבלונות ארעא דקידושין קא משדר. אלמא דהחשש הוא שהסבלונות הם הקידושין. ושם: וכן אמר רבה חוששין לסבלונות כו' אמר רבה מנא אמינא לה כדקתני טעמא שמחמת קידושין הראשונים שלח הבא (בפחות משו"פ וקטן) הוא דטעי הא בעלמא הוה קידושין. ומתלשון: „הוה קידושין“, משמע דהסבלונות הם הקידושין. ובתוס' שם ד"ה חוששין לסבלונות הקשו על פירש"י מהא דאמרינן שם בגמ': הוחזק שטר כתובה מהו (אם נתקדשה לאחר מהו להחזיקה כמקודשת לראשון — רש"י). ומסקינן: באתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה חיישינן. ולענין כתובה, הרי ברור, שהחשש הוא שמא קידש אותה קודם כתיבת הכתובה. ומה הוכיחו התוס' דגם בסבלונות, החשש הוא שמא קידש אותה לפני שליחת הסבלונות. וערש"י ור"ן שיישבו קושית תוס' הנ"ל. וכתבו, שדברי הגמרא לענין כתובה קאי אמאי דאמרינן בסוגיין דלעיל באתרא דמסבלי והדר מקדשי לא חיישינן, ואהא קאמר דאם מנהג העיר דמקדשי והדר כתבי כתובה חיישינן. ר"ל שאם שלח סבלונות הוחזק שטר כתובה, ובאתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה חיישינן שמא שלח הסבלונות לשם קידושין, דהוכיח סופו על תחילתו, שהסבלונות היו לשם קידושין, שאלמלא שקדשה ע"י הסבלונות, לא ה"י כותב כתובה, והנה לשיטת רש"י יש צד קולא וחומרא, ולשיטת תוס' יש צד קולא וחומרא. והוא: אם לא שלח הסבלונות בעדים, לרש"י אין חשש, כנ"ל בסק"ב, ולתוס' יש חשש. והחומרא לשיטת רש"י היא: אם יש עדים שלא קדשה לפני הסבלונות, לרש"י — שהחשש הוא שבשליחת הסבלונות קידש אותה — גם בכה"ג חיישינן, ולתוס' בכה"ג אין חוששין, מאחר שיש עדים שלא קידש אותה מקודם. וכו'

הגולה סק"ב כתב שגם הרי"ף גורס כן. אולם עיין בהגהות חו"י על הרי"ף שם מ"ש בנוגע לגירסת הרי"ף.

(א) איתא בקידושין ג ב: אמר רב פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן מסבלי והדר מקדשי לא חיישינן מקדשי והדר מסבלי פשיטא לא צריכא דרובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי מהו דתימא: ניחוש למיעוטא קא משמע לן. כ"ה הגירסא בנוסחא דידן. אבל עיין תוס' שם ד"ה ח"י, וז"ל: ור"ה גרס איפכא לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא לא ניחוש למיעוטא פירוש שלא תהא מקודשת קא משמע לן דחיישינן למיעוטא ותהא מקודשת והשתא ניחא דחיישינן למיעוטא משום הומר דאשת איש כו' עכ"ל. וכ"ה גירסת הגאונים¹.

(ב) איתמר בקידושין ג ב: רב הונא אמר חוששין לסבלונות. ורש"י ותוס' מחולקים בטעם החשש לסבלונות. רש"י פירש דהחשש הוא שמא קידש אותה ע"י הסבלונות. ותוס' פירשו דמחמת ששלח לה הסבלונות חוששין שמא קידש אותה מקודם לפני ששלח לה הסבלונות. ומ"ש כאן: אע"פ שלא שלח הסבלונות בעדים, הוא כפי' תוס' שם ד"ה חוששין כו', דהחשש אינו שמא קידש אותה ע"י הסבלונות, אלא שמא קידש אותה מקודם. ולכן אפילו אם לא שלח הסבלונות בעדים, חיישינן. ולפירש"י — שהחשש הוא שמא קידש אותה ע"י הסבלונות — החשש הוא דוקא בעדים. דבלא עדים אין חשש קידושין, כנ"ל סימן מ"ב ס"ב, דהמקדש שלא בעדים אינם קידושין. וערש"י שם ד"ה חוששין לסבלונות כו'. וז"ל: מי ששידך באשה ונתרצה וקדם ושלח סבלונות בעדים חוששין שמא קידשין הן ואם נתקדשה לאחר צריכא גט מן הראשון, עכ"ל. ורש"י לשיטתו שהחשש הוא שמא קידש אותה בסבלונות. [וע"ל סי' ט, י].

(ג) שם בקידושין ג ב: מסבלי והדר מקדשי לא חיישינן. ועסק"א, וכתבו שם בתוד"ה ה"ג: והשתא הא דקאמר רב

1 כמות רבנו שדברי המתבר הם כגירסת הגאונים ור"ה. ועיין בהגהות הרי"מ כאן ובדברי רבנו סק"ה ובכ"ש סק"ב. ובבאר

הסבלנות לשם קדושין ויש לחוש לשני הפירושים להחמיר (טור) (ה) וכל זה שולח לה סתם חזל
 אם פירש צהדיא ששולח לה לשם סבלנות ליכא למיתאש לפרש"י (הר"ן פ"ג דקדושין) וכ"ש אם
 אחר ששולח לשם דורון נעלמה אפילו אחר שהתקן שלה לכלה (מהר"ק שורש קע"ח) (ו) וכל זה
 ויירי נדשיך תחלה חזל צלל גידוכין ליכא למיתאש לכ"ע (רש"י ח"ג רכ"ג) וכל היכא דחיישין
 אפילו אחר שניהם שלל כיוונו לשם קדושין (הר"ן ומהר"ק שורש כ"ח) ונשענו על זה אינם
 נאמנים (ת"ה סימן ר"ז) (ז) י"א דכל סבלנות ששלח מיד אחר הגידוכין יום או יומים אין
 לחוש להם כלל ואפילו שלח לה אח"כ ג"כ דמאחר ששלח לה תחלה חזל רואים דמסלל ואח"כ נקדש
 ואין חוששין לסבלנותיו (מהר"ק שורש קע"ח) (ח) וכל חשש דסבלנות אינו חלל להצריכה

ביאורי הגמרא

כחומרי שניהם ו"ש צהדיא ולכן כו' ויש כו' (ה) וכ"ז
 כו' וכ"ש כו'. כמש"ס ו' ח' וזי דיהיב לה ושתק הי"נ כו'
 ח"ד למלכא כו': (ז) וכ"ז מיירי כו'. רש"י ס' ד"ה
 הנ"ל ועתוס' ס' ד"ה חוששין וכמש"ס ו' ח': (ז) י"א
 דכל כו'. ומו"ש צכתות כ"ג ח' וי"ד ח' ח"ה דמקדשה
 כו' קמיל כו' והטעם שירא שלא יניאו אותה וכמו"ש בקדושין

ברכת אלוהו

ושנים אומרים לא ראינוה שנתקדשה הרי זו לא תנשא ואם
 נשאת לא תצא. ומקשינן: פשיטא, לא ראינוה אינה
 ראינה. ותריצין: לא צריכא דדיירי בתרז אחד מהו דתימא
 אם איתא דנתקדשה קלא אית ליה למילתא קא משמע לן
 דעבדי אינשי דמקדשי בצניעא. והפסק דעבדי אינשי
 דמקדשי בצניעא, הוא שירא שלא יניאו אותה מלהנשא לו.
 וכמ"ש בקידושין ג' א' במשנה: האומר לשלוחו צא וקדש
 לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר
 אינה מקודשת (דדוקא קאמר ליה מקום פלוני שיש לי שם
 אותבים ואם בא אדם לומר דברים עלי בפניה ימחו בידו
 — רש"י). ואמרין בגמ' ותנן נמי גבי גיטין האומר תנו
 גט זה לאשתי במקום פלוני ותננו לה במקום אחר פסול
 כו' וצריכא דאי אשמעינן גבי קידושין במקום דלקורבא
 קאתי בהאי אתרא רחמי לי ולא ממלי מילי עלוי (לא יאמרו
 לה דבר גנאי עלי — רש"י) בהאי אתרא סנו לי ממלי מילי
 עלוי. ומכאן, דאדם עשוי לקדש בצניעא, בכדי שלא יניאו
 את האשה מלהנשא לו. משא"כ בה"נ דשירך בפרהסיא, למא
 יקדש בצניעא, ולכן לא חיישין שמא קידש אותה בצניעא.
 וכ"ש דלא חיישין שמא קידש כבר קודם שידוכין, דלמא
 שידכה אחרי שכבר קידשה. וזהו לפירוש תוספות הנ"ל
 והנאונים וכמ"ש בסק"ב דס"ל דהחשש הוא שמא קידש
 אותה לפני הסבלנות. אבל לפירש"י — שהחשש הוא שמא
 קידש אותה ע"י הסבלנות — גם בכה"ג קיים אותו החשש
 ששלח הסבלנות לשם קידושין ועמ"הר"ק שם סימן קע"ג.
 (ח) ממש"ש בקידושין ג' ב' — לפי גירסת התוס' הנ"ל בסק"א
 —: לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוט מקדשי
 והדר מסבלי מהו דתימא לא ניחוש למיעוטא קא משמע לן.
 ולא קאמר: מהו דתימא זיל בתר-רובא, כמ"ש בכל מקום.

הר"ן ורש"י דנקטינן כחומרי שניהם (רש"י ותוספות). ורש"י
 בהנ"ה: ולכן אפילו אם יש עדים שלא קידשה כבר חיישין
 שמא הסבלנות לשם קדושין ויש לחוש לשני הפירושים
 להחמיר. ונעיינן בב"ש סק"א שכתב עוד נפ"מ בין שיטת
 רש"י ותוספות. וגם בהג"ה להלן אומר שיש קולא —
 כשפירש בהדיא ששולח לשם סבלנות — דלשיטת רש"י
 אין בכה"ג חשש קידושין.

(ה) כמ"ש בקידושין ו' א' — לענין האומר בשעת בתינה
 מיוחדת לי או מיוחדת לי כו' והיה מדבר אתה מקודם על
 עסקי קידושה —: ואי דיהיב לה ושתק הי"נ (דמקודשת)
 הב"ע דיהב לה ואמר לה בתיני לישני והכי קא מיבעי ליה
 הני לישני לקידושי קאמר לה או דילמא למלכא קאמר לה
 חיקו. הרי מצינו, שאילו ה' נתן לה בשתיקה היתה מקודשת,
 וכשאמר דבר שאינו ברור שהוא לשון קידושין הוי ספק.
 ואילו ה' ברור דלמלכא קאמר לה היתה בודאי אינה
 מקודשת. וה"ה הכא, אם נתן בשתיקה יש חשש קידושין,
 אבל אם פירש בהדיא ששולח לשם סבלנות, וכ"ש כשאומר
 לשם דורון, ליכא למיחש, — לפירש"י — מאחר שאומר
 שזה לשם דבר אחר ולא לשם קידושין.

(ו) רש"י בקידושין ג' ב' ד"ה חוששין לסבלנות הנ"ל
 בסק"ב, וז"ל מי ששידך באשה ונתרצה וקדם ושלח סבלנות
 בעדים חוששין שמא קידושין הן. ועתוס' שם ד"ה חוששין
 שכתבו, דלכך נקט רש"י בלשוננו שידך דאל"כ לא הוי קידושין
 דמנא ידעה, וכמ"ש ו' א' (שאם נתן לה קידושין ולא פירש
 אינה מקודשת. וה"ה הכא, אם לא שידך תחילה ונתן לה
 סתם אינה מקודשת, כיון שלא פירש שנתן לה לשם
 קידושין².)

(ז) ממש"ש בכתובות כג' א': שנים אומרים ראינוה שנתקדשה

שלח, ואם איתא דקידש אותה ע"י הסבלנות, היה מקדשה
 בעצמה, דמצוה בו יותר מבשלוחה. ועמ"ש ע"ז בה"מ סק"ה
 וב"ש סק"ה ובאבני מילואים סק"ו ובמקנהו ובערוך השלחן
 סק"ה י"ב. ומ"ש רבנו: "וזהו לפי תוספ' הנ"ל והנאונים".

2. ולענין אם גם לשיטת התוס' לא חיישין בדלא שדיך, עב"ש
 סק"ו ובאבני מילואים סק"ה ובערוך השלחן סק"ה ד.
 3. צ"ל סימן קס"ט. ורש"י במהר"ק האריך בזה, וכתב דגם
 לרש"י אין כאן חשש קידושין, מאחר ששלח הסבלנות ע"י

נט לכתחילה חלל אם כבר נשאת לא תלך ואוליגן נספיקא להקל (שם) (ט) י"א דלם לא שיה לה הסבלנות נעדים ח"ן חוששין לפירש"י שהסבלנות הן עומן קדושין (י) ואפילו למ"ד המקדש נעזר אחד חוששין לקדושין בסבלנות ליכא למיחש (מהר"ק שורש כ"ה וק"ל וקע"ה) ויש מחמירין אם שלא 'עדים אע"ג דלא היו עדים נתינה לאשה (ת"ה סימן ר"ז) (יא) י"א דכל זה מייירי דהכלה קבלה הסבלנות נעמנה חלל צנוקם שדרך הכלות שאין מקבלים הסבלנות רק אחר מקבל להם ח"ן חוששין להם (מהר"ק שורש קע"ה) וי"א 'שאין לחלק בין שלא לה הסבלנות או אם התקן נותן לה נעמנו וכן עיקר (תשובת רש"י אלף ק"פ וקפ"ט) ודלא כ"ש מי שהחמיר 'לומר דצנוקם שהתקן נעמנו נותן לה חוששין בכל ענין (תשובת הרצ מהר"ש) (יב) י"א דצנוקם דהיה לנו למיחש שעשה איסור אם היה כוונתו לקדש בשליחות הסבלנות כגון שאלה נשנת (מהר"ק

ביאורי הגר"א

נתיב רובא שמה הוא מחמת המיעוט ומ"מ דבריו חותם כו': (ט) י"א כו'. כ"ה בפירש"י שם ד"ה הנ"ל: (י) דאפ"ל למ"ד כו'. כיון דנל"ה כחן אינו חלל חשש צלמל כח"ל וכו' מהר"ק דהשליחות לר"ד ע"י עדים חלל אם נתן בפני עדים כיון דתחילת השליחות לא היה כן ח"ן לחוש: (יא) י"א דכ"ז כו'. ע"ש: (יב) י"א דבמקום כו'. כוש"ש (מ"ד) [מ"ה] ז' שרית ישראל כו' וכ"ש כחן

וכ"ש דליכא כחן חזקה עמה יחזק' פנויה דאפ"ל ר"מ לא חייב כה"ג ציננות קיי"ט ז' חלל חומרא צלמל הוא משום חומרא דאשת איש וכמו מ"ס שאל"ס וכח"ש"ס אם נישאת לא תלך כן הוא כחן וכן מקילין נספיקא כיון שאינו חלל חשש צלמל ועצמ"ש דקדושין שם ונתוס' דבכורות כ' ז' ד"ה חלל. וכן י"ל דהיה דמשאל"ס כו' חלל הרשע"ה ור"ת כ' דכחן העטם משום דנדר התלוי צמנה לא חלליגן

ברכת אלהים

(ט) כ"ה בפירש"י בקידושין נ ב ד"ה חוששין לסבלנות הנ"ל בס"ק א, ו.
(י) כיון דבפ"ה כאן אינו אלא חשש בעלמא כח"ל בסק"ח. וכתב מהר"ק בשורש קס"ח דהשליחות צריך ע"י עדים אבל אם נתן בפני עדים כחן דתחילת השליחות לא היה כן אין לחוש. [דאם איתא דלשם קידושין נתכוון, כששלח הסבלנות היה נותנו בפני עדים, ומדלא נתנו לשליח בפני עדים גלי אדעתיה דלאו לקידושין נתנו. וזה דלא כדברי הח"מ סק"ח שכתב: כלומר וגם לא נתן השליח הסבלנות בפני ב' עדים]. (יא) ע"ש סק"ג, שכתב שבתרומת-הדשן סימן ר"ז חולק על זה, וסובר שחוששים לסבלנות גם כשלא קבלה האשה בעצמה הסבלנות, כי חיישינן שמא שליח שויתה. ולתוס' — דהחשש הוא שמא קידשה לפני הסבלנות — גם כה"ג יש חשש שמא קידש אותה כבר.
(יב) כמ"ש בקידושין מה ב, באחד שאמר לתת בתו הקטנה לקרובי אשתו, ואח"כ בא אחר וקידשה, ואמר אב"י: כתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב (צפניה ג יג) (ולא חיישינן בהא שמא נתרצה האב דלא הדר ביה מדיבוריה — רש"י). וכ"ש כאן בסבלנות דהוי חשש בעלמא, שאין חוששין לזה במקום שאילו היו קידושין היה עושה איסור, ולכן חליגן שלא שלח לשם קידושין.

אלא דודאי חלליגן בחר רובא (מצד הדין). וכ"ש דאיכא כאן חזקה עמה — חזקה פנויה. דאפילו ר"מ — דחייש למיעוטא — לא חייש כה"ג. כמ"ש ביבמות ק"ט ב, דהיכא דאיכא חזקה ורובא, גם ר"מ לא חייש למיעוטא. אלא חומרא בעלמא הוא דחיישינן הכא לקידושין — משום חומרא דאשת איש. וכמו מ"ס שאין להם סוף דחיישינן למיעוטא, משום חומרא דאשת-איש, וכמ"ש בסימן י"ז ס"ק טא, קטו. וכמ"ש קכא ב, דבמים שאין להם סוף, אם נשאת לא תצא, כן הוא כאן — בסבלנות. וכן מקילין בספיקא, כיון שאינו אלא חשש בעלמא. ועברא"ש דקידושין שם פ"ב ס"כ שכתב, דלכן חיישינן בסבלנות למיעוטא, משום חומרא דאשת-איש, כמו במים שאין להם סוף דאשתו אסורה. וכתוס' דבכורות פ ב ד"ה חלב כתבו: וכן י"ל בההיא דיבמות (דף ק"א:) דמשאל"ס דדיעבד אשתו מותרת כו' ומה שהחמירו שם לכתחילה משום חומרא דאשת איש כו' וגם באתרא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוט מקדשי והדר מסבלי דאיכא 'רובא וחזקה להתירא חיישינן למיעוטא להחמיר. אבל הרשב"א ור"ת כתבו דכאן העטם משום דבכר התלוי צמנה לא חלליגן בחר רובא שמא הוא מאותן המיעוט ומ"מ דבריו אמת כו'.

כתב בהגהות הר"מ: אלו התיבות היו משוששים בכ"י קדשו וצ"ע. ויתכן דכוונת רבנו, דמ"מ דבריו של מהר"ק (בשורש קס"ט) שכתב שהחשש בסבלנות הוא רק חומרא, ואם נשאת לא תצא) אמת. ויתכן דכוונתו לומר, שדברי מהר"ק אמת לפי דברי התוס' והרא"ש המובאים בפנים. ובערוך השלחן כתב בסק"ד יד: אמת יש מקילים בספיקא אפילו נגזר רובא דדבר התלוי צמנה אינו דרב גמור (הגר"א בשם הרשב"א) כו' עכ"ל. ולא דק בזה, דדברי הרשב"א הם, ואז דמ"מ ר"ס ברובא מסבלי והדר מקדשי, כמבואר בחידושי הרשב"א בקידושין נ ב.

בס"ב הביא זה — דהחשש שמא קידש מקודם — רק בשם תוס', אבל במהר"ק שם הביא זה גם בשם הגאונים, וגם כמרדכי בקידושין שם סימן תק"כ הביא זה גם בשם גאונים. וע"ש סק"ד. 4 מ"ש רבנו בשם הרשב"א הוא בקידושין שם. וכתב דבריו התלוי צמנה וכל אחד נהג צמנה שלבו חפץ או אומרים שמא זה נהג צמנה המיעוט. ומ"ש בדברי רבנו: "ור"ת", נראה דזה טעות הדפוס, ואולי צ"ל: "ור"י". שבר"ן שם כתב: אבל רוב זה שאינו אלא מצד המנהג והמנהג עשוי להשתנות אין זה רוב חשוב שלא לחוש למיעוט. ועמ"ש רבנו: "ומ"מ דבריו אמת"

באר הגולה

ד כחאסיק רב חזי
 שם.
 ה כדעת הרמב"ם
 זכ"ט כהרמב"ם הרי"ף
 והגאונים כח"ט לעיל
 נספיק ח' וכ"כ הטור.
 ו שם בגמרא.
 ז רמב"ם שם וטור.

שורש קע"א) או שיש חרס צעיר שלא לקדש כי אם צעירה (צ"י צעם הריטב"א) אין חוששין לסבולות שמה הם קדושין לא שלא לה החתן צעמו רק אפי' החתן שלא לא חיישין לפירש"י שמה הסבולות עומן הם קדושין אפילו אומר השליח החתן שלא כך (יג) וכל זה מייירי דידעין נודאי בשליחות הסבולות אצל נקלל לסבולות לא חיישין לכולי האי (פסקי מהרא"י סימן רכ"ו).
 ב. האידנא נהגו בכל מלכות ארץ ישראל ומצרים ותוגרמא שלא לחוש לסבולות זולתי בקונסנטינא שחוששין להם. הגה: היה מנהג צעיר ונתנבל הולסין אחר עכשיו (ריב"ש סימן ה') לא היה מנהג צעיר כגון שהיה עיר חדשה נידון כמחזה על מחזה (הר"ן פ"ב דקדושין) וי"א דיש להחמיר אפילו במקום דכ"ע ומסבלי והדר מקדשי אם לא שיש עוד לז' היתר אצל זה (ת"ה סימן ר"ז) ונפסקי סימן ע"ד) וי"ל דאם החתן אומר שלא שלא רק לסבולות צעלמא לכ"ע ליכא למיחש צה"ג וכן נועשים בכל יום לפעמים חוזרים נשדוכים והסבולות חוזרים ולא נהגו להזריכה גט הוליל והוא נמקומות צומן הזה דכ"ע ומסבלי והדר מקדשי והחתן אינו חוזר שאלה לשם קדושין.
 ג. ד חוששין לכתובה שאם כתב לה כתובה אע"פ שלא הגיע לידה (יד) ה אם דרך מקצת אנשי העיר שמקדשין ואח"כ כותבים כתובה חוששין שמא נתקדשה אע"פ שאין שם סופר מצוי ו ואין אומרים שמא הסופר נזדמן לו וכתב ואם דרך כל ז אנשי העיר שכותבין הכתובה קודם הקדושין אין חוששין לקדושין.

ביאורי הגר"א

והדר מקדשי כי שטר כתובה יש יותר לחוש מסבולות וז"ש ח"ל וכי מפני כו' ואי נמקצת מקדשי קידם ונחלי קשיא ליה וכי גריע מסבולות וזה שפריך פשיטא דצכה"ג לא איבעיא לן ונסתלקה צוה קושית מהרי"ק ע"ש:

ברכת אלוהו

בסבולות דחיישין גם למיעוטא, והו"ה בכתובה. והבע"א לא היה אלא באהרא דכולהו כתבי והדר מקדשי כי בשטר כתובה יש יותר לחוש מסבולות. וע"כ היתה הבע"א דאפשר דאפילו בכולהו כתבי והדר מקדשי חיישין, משום דהוחזק שטר כתובה. וז"ש בגמ' א"ל ופי' מפני כו'. ואי במקצת מקדשי קודם, מאי קשיא ליה, וכי גריע מסבולות דחיישין גם למיעוטא. אע"כ דהבע"א היתה בכולהו כתבי והדר מקדשי, וע"ז השיב לו: וכי מפני כו', ר"ל כיון דכולהו כתבי והדר מקדשי לא נחזיק בה כאשר איש מחמת הכתובה. ואח"כ מסקינן דבאתרא דמקדשי והדר כתבי — דהיינו דמקצת מקדשי והדר כתבי — חיישין. וזה שפריך: „פשיטא, דבכה"ג לא איבעיא לן דהא חוששין לסבולות במיעוטא, וכש"כ דחוששין לכתובה במיעוטא — דלא גרע כתובה מסבולות. ונסתלקה בזה קושית מהרי"ק ע"ש.⁵

— מפני שהוחזק שטר כתובה בשוק — אפשר דגם בכה"ג חוששין. ובכתובה יש לחוש יותר מסבולות. ולכן מתמה: וכי מפני שמחזיק כו' — דכיון דכולהו כתבי והדר מקדשי, אין לחוש מפני שמחזיק שטר כתובה בשוק. והא דפריך פשיטא, ולא מתרץ דמייירי ברובא כתבי והדר מקדשי. דבכה"ג כבר השמיצו בסבולות — דחיישין, וכ"ש בכתובה דלא גרע מסבולות. וע"ז קא מתרץ דיש חיזוק בכתובה יותר מסבולות. דמייירי דלא שכיח ספרא. ומהו דתימא ספרא הוא דאתרמי, ולא ניהוש לכתובה, קמ"ל דגם בכה"ג גוגא חיישין.

נחשאל צעלמא: (יג) וכ"ז מייירי כו'. דתרי טשא לא חיישין להחמיר נגד רוצא וחזקה. שם: (יד) אם דרך כו' ואם כו'. כמש"ס באתרא דמקדשי כו' היינו מקצת כמו בסבולות והא דפריך פשיטא ר"ל כנר השמיטנו צסבולות והנעיל לא היתה אלא באתרא דכולהו כתבי

(יג) דתרי חששא [של הקול ושל הסבולות] לא חיישין להחמיר נגד רובא וחזקה דפנייה. — שם בפסקי מהרא"י סימן רכ"ו.

(יד) במש"ש בקדושין ז ב: בעא מיניה רב אחא בר רב הונא מרבא הוחזק שטר כתובה בשוק (שראו שטר כתובה — רש"י) מהו א"ל וכי מפני שמחזיק שטר כתובה בשוק נחזיק בה כאשר איש מאי הוי עלה אמר רב אשי באתרא דמקדשי והדר כתבי חיישין כתבי והדר מקדשי לא חיישין. ומקשה הגמ': מקדשי והדר כתבי פשיטא. ותרגינן: ל"צ דלא שכיח ספרא מ"ד ספרא הוא דאתרמי קמ"ל. ע"כ לשון הגמרא. והא דקאמר: באתרא דמקדשי והדר כתבי חיישין, היינו דמקצת מקדשי והדר כתבי ואפ"ה חיישין. כמו בסבולות דחיישין גם במקצת מקדשי והדר מסבלי לפי' התוס' והגאונים הנ"ל בסק"א. והא דפריך: „פשיטא, ר"ל: כבר השמיטנו

5 במהרי"ק שורש קס"ט הקשה, וז"ל: דמה לו לומר הוחזק שטר כתובה בשוק הוי ליה למיבעי חוששין לכתובה או לא כדקאמר לעיל חוששין לסבולות או לא כו' ועוד קשיא לי דמה היתה התימה וכי משום שהוחזק שטר כתובה בשוק כו' דמאי שנא האי מהאי כו' ועוד קשיא לי דמאי פריך בתר הכי מקדשי והדר כתבי פשיטא אמאי לא מצי לשנויי ל"צ לרובא כתבי והדר מקדשי כו' עכ"ל. ולפי מה שכתבנו ברנו נסתלקו כל הקושיות: ולכן לא נקט בלשון „חוששין לכתובה“, להורות דמייירי דכולהו כתבי והדר מקדשי, ומיבעי ליה דאפ"ה

באר הגולה

מז דיני קלא בקדושין ואם מבטלין הקול. ובו ח' סעיפים

א אפנויה שיצא עליה קול שנתקדשה היום לפלוני בעיר זו חוששין לה (א) והרי היא ספק מקודשת אע"פ שאין שם ראיה ברורה ב וכל קול שלא הוחזק בב"ד אין חוששין לו וכיצד הוא הקול שהוחזק זו בו שהיא מקודשת כגון ג שבאו ב' והעידו שראו הנרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסים ויוצאים ונשים שמחות לה ואומרות נתקדשה פלונית היום ד אבל אם שמעו אותן אומרות פלונית נתקדשה היום אין חוששין לה שמא נודמנו לקדש ולא נתקדשה. הגם: (ב) וכן אם אמרו נתקדשה סתם ולא אמרו לפלוני או אמרו נתקדשה בעיר אחרת לא מקרי קול (טור). ב (ג) ה וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו הכרה ושמענו מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני והלכו להם העדים למדינה אחרת או מתו ה"ז קול שמחזיק איתה מקודשת. הגם: (ד) וי"ל דלא הוי קול חלל כששמעו

א ל' הטור ומחנה גיטין דף פ"ח ע"ג ומה שכתבו נחמיה הרי זו נקודת פ' נחמיה ספק מקודשת וכן מנחם הרמב"ם זצ"ל.
ב מיתרל דרז חשי גס ד' פ"ט ע"ג.
ג מיתרל דעולל גס ע"ח.
ד כדמקשי גס נגמ' וכדמפרש רז פפא גס.
ה לשון הרמב"ם גס ומיתרל דרז גס ומלשון הגמרא גס.

ביאורי הגר"א

דברים הן וכ"כ ש"פ. וכלן לא משמע כן ועצ"ש: (ד) וי"א כו'. כמש"ש פלוני כו' והלכו כו' פתח נתיב ונוסעים דברים והלכו חלל דה"ק פלוני מפלוני ראובן משמעון

מז (א) וה"ה ספק כו'. כמש"ש פ"ט ז' וכוונתו כס"ה: (ב) וכן אם כו' או כו'. נתינת גס: (ג) וכן אם כו'. עתוס' גס ד"ה עד כו' וכ"כ הרמב"ם גס דשני

ברכת אלוהו

הגמרא. ועתוס' שם ד"ה עד כו', וז"ל: מסתמא לא פליג ר' אבא אעולא דלעיל ואברייתא דלוי וכן משמע מדלא קאמר ור' אבא אמר אלא לעיל דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר ברור אבל הכא דליכא רגלים לדבר בעינן שיגיע לדבר ברור, עכ"ל. הרי דכתבו התוס' דלא בעינן תרומיהו: שמחה (דהיינו רגלים לדבר) ושיגיע לדבר ברור. וכ"כ הרא"ש שם דשני דברים הן. וז"ל שם פ"ט סי"א: לא פליג רב אחי דאמרי לעיל גרות דולקות ומטות מוצעות דשני ענינים הם ותרומיהו חשיבי קול זה או זה, עכ"ל. וכ"כ שאר פוסקים. וכן לא משמע כן, אלא משמע דבעינן תרומיהו. ועכ"ש סקי' שגם הוא כתב דמהמחבר, "משמע אם לא ראו שמחה לא הוי קול ובהרא"ש וטור ורי"ו לא משמע כן".¹

(ד) כמש"ש בגיטין פט א: לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים. ומדקאמר פלוני כו' והלכו כו', דפתח פלשון יחיד: [פלוני מפלוני], ומפיהם כלשון רבים: והלכו. אלא דח"ק: "פלוני (שמע) מפלוני", היינו ראובן משמעון, ופלוני מפלוני, היינו לוי מיהודא, ושמעון ויהודא הלכו למדינת הים. וער"ע שכתב: דאע"ג דכל חד חד משום חד בלחוד קא מסתיד ואין כאן שנים ששמעו מפי שנים כאחד בהכי סגי. והרמב"ם בה' אישות פ"ט הכ"ב כתב דסגי בשנים ששמעו מפי אחד ששמע מפי שנים. ותמה עליו הר"ן, וכתב שאינו יכול לישבו ללשון הגמרא, אלא אם כן נירמית הרמב"ם כדי שיאמרו פלוני שמע מפלוני ופלוני והלכו למדינת הים.

שלא שמעו אלא מאחד, ולא אמרו ג"כ נתקדשה היום, אלא נתקדשה סתם סגי, כיון שהקול נגמר לשנים שהלכו למדינת הים או מתו. ועכספ"ד.

(א) תנן בגיטין פז ב: יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת. והא דתנן מקודשת לאו למימרא דמקודשת בתורת ודאי, אלא היא ספק מקודשת, כמש"ש פט ב: יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קידושי תורה מהו שלה להו תצא והעמידו דבר על בוריו (הו' בודקין אחר הקול להעמיד דבר על אמיתתו אם אמת הוא או שקר — רש"י). כלומר: שכל זמן שלא בדקו אם הקול אמת או שקר, הרי היא ספק מקודשת להצריכה גס — מחמת החששא דהקול, וכמש"ל בפספ"ה.
(ב) ברייתא שם בגיטין פט א: ת"ר כו' שלא לפלוני אין חוששין לה (יצא עליה קול שמקודשת היום אבל לא הזכירו שמו לומר לפלוני אלא נתקדשה סתם אין חוששין לה — רש"י) בעיר אחרת (יצא כאן קול פלונית מתקדשת היום במקום פלוני — רש"י) אין חוששין לה. [ועפ"י ברייתא זו מדוקדק לשון ההג"ה. שרק אם אמרו, "לפלוני" מקרי קול, אבל ב"סתם" לא מקרי קול. אבל לענין העיר, אפילו בסתם ולא אמרו, "בעיר הזאת" מקרי קול, ורק אם אמרו, "בעיר אחרת" לא מקרי קול, וכמ"ש בב"ש סק"ד].

(ג) איתא בגיטין פט א: אמר עולא לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין ואומרים פלונית מתקדשת היום כו' וכן תני לוי לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ונשים טוות לאור הנר ושמחות לה ואומרות פלונית מתקדשת היום כו' אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים. ע"כ דברי

1 ודברי המחבר הם עפ"י דברי הרמב"ם בפ"ט מה' אישות הכ"ב, שמשמע מדבריו דבעינן תרומיהו. ולדבריו כתב הר"ן בגיטין פט א, שהחבל בין עולא לר' אבא הוא, שעולא מיידי דקאמרי טובא פלונית נתקדשה היום, ור' אבא מיידי אעפ"י

באר הגולה

• כן הוא שם.
ו ג"ז שם ומשנה דף
פ"ח ע"ג ונחלה.
ז מועדל דהיה וכו'
לקמיה דלבי וכו' שם
דפ"ט ע"ח.
ח מועדל דהיה וכו'
לקמיה דרנח שם ע"ג.
ט שם ומניחל דרנ
זכר דס"ל דפליג עליה
דרנח בר רב הונא
וכפירוש נמקום
אמתלא נמקום הוכחה
שהמתלהא לחיית.

תרי מותר לזל חד מותר לא (טור בשם הרמ"ש והר"ן והנ"מ בשם הרשב"א) (ה) ול"ן חוששין
לקול לזל כשהחזק נז"ד שנית דין תקרו דנדר ושמעו שיש מונעות נקול כמו שנתקדש לזל כל
זמן שלא החזק נז"ד לא (ו) אם לא נמקום שיש חזקה טובה שנתקדשה אז לא נעיקן החזק נז"ד
(מהר"ק שורש פי"ז) (ז) ויש לז"ד לחזור (* ולקדק) אחר הקול כדי לזרר אם יש זו מונעות
(כ"י בשם התשב"ץ ובשם הרשב"א).
ג (ח) ו בד"א שלא היה שם אמתלאה אבל
אם היה שם אמתלאה ושמעו האמתלאה (ט) כששמעו שנתקדשה לא החזקה מקודשת
(י) כיצד היא האמתלאה פלונית נתקדשה על תנאי או קדושי ספק כגון שאומרים
שזרק לה קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה או אם יש להסתפק ז אם יש בקדושין
שוה פרומה ה או שהיה קמן לא החזקה אלא שואלין אותה וסומכים על דבריה
הואיל ואין שם ראיה ברורה ולא קול חזק.
ד טיצא עליה קול שנתקדשה
לפלוגי ולאחר ימים אמרו אמתלאה אם נראים הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על
האמתלאה ולא החזקה מקודשת ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלאה בעת
שנשמעו הקדושין אין חוששין לאמתלאה. הנה: (א) נתכרר לח"כ ששקר היה הקול
(יב) כגון שזלו העדים שזלו נהן הקדושין ונתקדשה בפניהם ולחזקיהם לא היו דברים מעולם מנבלין

ביאורי הגר"א

כ"י. ננו' דגיטין שם והעניינו דבר כ"י: (ח) בד"א
כ"י. מתני' שם: (ט) כששמעו כ"י. כר"י שם ולא
כדבריה: (י) כיצד כ"י. מתני' שם: (יא) נתברר
כ"י. דנח"מ נבטלין קלל וענר"ש שחל"ק נזה.
(יב) כגון שבאו כ"י. כפ"י כ"י של רש"י תוס' ד"ה

ופלוגי לוי מיהולא ושמעון ויהולא הלכו למ"ה. ונ"י הרמב"ם
שמע מפלוגי ופלוגי והלכו למ"ה וער"כ: (ה) ואין
חוששין כ"י. ננו' שם: (ו) אם לא כ"י. כמ"ש בסוף
קדושין דסוקלין ושורפין על החזקות ועי"ד סימן קפ"ה
סיכ' דלפילו אמתלא לא מהני כה"ג: (ז) ויש לב"ד

ברכת אלהו

נתקדשה לאו קול איכא ולא אמתלא איכא — רש"י.
ותרצינן: לאפוקי מדרכה בר רב הונא דאמר אמתלא
שאמרו אפילו מכאן ועד עשרה ימים (ואפילו לא יצא עם
הקול אלא לאחר זמן יצא הוא אמתלא — רש"י) קמ"ל לא
אמרו הוא דהויא אמתלא הא אמרו לא הויא אמתלא (והכי
קאמר לא גמרו הדבר להוציא קול מקוים ומסויים אלא
הוציאו שובר עם הקול כגון נתקדשה פלונית בספק הוא
דהוי אמתלא אבל אמרו דבר מקוים ומסויים תו לא מהניא
אמתלא — רש"י).

(י) מתני' שם גיטין פ"ב: איזו היא אמתלא גירש איש
פלוגי את אשתו על תנאי (זהו שובר של גירושין שמא לא
נתקיים התנאי — רש"י) וזק לה קידושיה ספק קרוב לה
ספק קרוב לו זו היא אמתלא (של קידושין והוא הדין נמי
איפכא — רש"י).

(יא, יב) איתא בגיטין פ"א: א"ל אביי לרב יוסף מבטלינן
קלא או לא מבטלינן. וכתב ע"ז רש"י שני פירושים. בפירוש
הראשון כתב: שמענו קול יוצא מפי נשים ותינוקות משתקין
להו לבטולי קלא או לא משתקין להו. ובפירוש שני כתב:
א"נ חזרו אותן פלוגי ופלוגי ממדינת חים ואמרו לא היו
דברים מעולם מבטלינן או לא מבטלינן. ומ"ש בהג"ח:
כגון שבאו כ"י. הוא כפ"י שני של רש"י. ונ"ב בתוס' שם ד"ה
מבטלינן כתבו: נראה כפ"י שני שבקונטרס כ"י וכן אמרינן
לקמן אילימא לכי מגליא דקדושין קמא לאו קידושין מבטלין
קלא ופירוש ראשון אינו נראה כ"י עכ"ל. וגם הר"ן ושי"פ

(ה) נמי שם בגיטין פ"ב: אמר רב אשי כל קלא דלא
איתחזק בבי דינא (שלא בדקו ב"ד אחריי שלא תהא שמיעת
קול הברה — רש"י) לאו קלא הוא (אא"כ ידעו ב"ד העיר
שכך יצא הקול פלוגי מהיכן שמע כ"י וגזרו שיחושו לקול
זה — רש"י).

(ז) כמ"ש בסוף קידושין דסוקלין ושורפין על החזקות.
[דאיתא שם פ"א: מלקין על החזקות סוקלין ושורפין על
החזקות ס' מלקין על החזקות כרב יהודה דאמר רב יהודה
החזקה נדה בשכינותיה (שרא' שכינותיה שהיא היום
היתה מלוכשת בגדי נידותה — רש"י) בעלה לוקה משום
נדה. ועי"ד סימן קפ"ה סי' דאפילו אמתלא לא מהני כה"ג.
ובקול — איתא לקמן ס"ד — דמהני אמתלא. הרי, שחזקה
מועילה יותר מקול.

(ז) נמי דגיטין שם פ"ב: יצא עליה קול מראשון ובא
אחר וקדשה קדושי תורה מהו שלח להו תצא והעמידו הדבר
על מוריו (הו' בודקין אחר הקול להעמיד דבר על אמתתו
אם אמת הוא או שקר — רש"י).

(ח) מתני' שם בגיטין פ"ב: יצא שמה בעיר מקודשת
הרי זו מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת ובלבד שלא יהא
שם אמתלא.

(ט) כר"י שם ולא כדבריה. דאיתא בגיטין פ"א: אמר
רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כ"י. אמרו דבר (פלוגינת נתקדשה
היום — רש"י) זה הוא קול לא אמרו דבר זהו אמתלא.
ומקשינן: לא אמרו והא לא אמרו ולא כלום (לא אמרו

באר הגולה

י שם מהלך דשלתו מני
 רב לשחולל וכו'
 וכדפירש גנו"ט
 ב וימרח דרך הונא
 שם.
 ל טור ופשוט הוא
 וכמו שפירש שם כיון
 שנתריבין אותה גט
 מראשון הרי היא
 נחוקת שהיתה אשתו
 ונמלך שגל עליה השני
 בזנות ואסורה עליו
 עולמית.
 מ נ' הרמז"ס שם
 כחמיסר דלפסקא
 הלכתא כוותיה שם
 ריש דף ז'.

קלף (טור נשם הרמז"ה) (ג) וי"ל דנזמן הזה אין נוצטלין קלף (נ"י ושכן דעת הרמז"ס וכן משמע מהרי"ף וכ"כ הר"ן פ' המקדש) (יד) שלח לה סלנויות והוא דרך שאין חוששין לסלנויות שלח לה אע"פ דל"א עליה וזה קול מקודשת אין חוששין לקול שכן דרך לקרף לסלנויות קדושין (כן משמע בתשובת הרא"ש כלל ל"ה) וכל מקום שאין נריבין להחמיר אין להחמיר נקול כלל כדי שלא ליתן יד לרשעים שיזליחו קולות על נטות ישראל לענגן או להזליח מהם מניין (נ"י נשם הרמז"ה).
 ה י יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ובא אחר וקדשה בפנינו בודקין על קדושי ראשון שהם בקול אם באו עדים ברורים בראיה כהורה שהיא מקודשת לראשון אין קדושי שני כלום כ (טו) ואם לאו מגרש ראשון שקדושי בקול ונושא שני שקדושי ודאי ואם גירש השני לא יכנס ראשון שמא יאמרו החזיר גהושתו מן האירוסין אחר שנתארסה לאחר ל (טז) ואם כנסה שני קודם שגירש ראשון הרי זו אסורה עליו עולמית אף לאחר שגירש ראשון (וע"ל ס' ל"א סעיף ד').
 ו מ יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ויצא אחר כמותו שהיא מקודשת

ביאורי הגר"א

עתו"ס שם ד"ה אף נזה כו' וכ"כ הר"ף והרא"ש
 וש"פ: (טז) ואם כנסה כו'. ערש"י שם ד"ה דנתר

נוצטלין ור"נ וש"פ: (ג) וי"א כו'. כיון דל"א ידעין
 מהמקורות אזלין לחומרא שם: (יד) שלח כו' שכן
 כו'. כח"ס עד שומיעין כו': (טז) ואם לאו כו'.

ברכת אלהיו

עד שמגיעין לדבר ברור כו'. [והיינו שאם מגיעים לדבר ברור שיש לתלות שהקול יצא בטעות, אין חוששין לקול. והו"ה כאן. ועח"מ סק"א וב"ש סקט"ו].

(טו) איתא בגיטין פט ב: יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קידושי תורה מהו כו' אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני (אם ירצה — רש"י) כו' רב שינא בריה דרב אידי אמר אף מגרש שני ונושא ראשון כו' יצא עליה קול מזה ומזה מהו אמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא שני אממר אמר מותרת לשניהם והילכתא מותרת לשניהם. ועתו"ס שם ד"ה אף בזה מגרש כו, וז"ל: אליבא דרב הונא קאמר וכן אממר דפסיק הלכתא דמותרת לשניהם לרב הונא קאמר. וסיימו שם התוס': ואמר ה"ר אלחנן דמשמע דהלכתא כרב הונא. וכ"כ הר"ף והרא"ש שם פ"ט סי"ג ושאר פוסקים.

(טז) איתא בגיטין פט ב: ואמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה. ועיין רש"י שם ד"ה דבתר נישואין כו'. [וז"ל: ניסת היום ואח"כ יצא קול שהיום היא נתקדשה לאחר קדם נישואין לא חיישינן ליה לאסורה על בעלה ולא להצריכה גט מבעל הקול שאם אתה מצריכה גט נמצאת אסורה על זה דמחזקת לקלא ונמצא זה בועל אשת איש וקיי"ל כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל. עכ"ל. ומכאן, דאם ה' קול — באופן שחוששין לקול — שיצא לפני שקדשה השני, ואח"כ קדשה השני וכנסה, ה"ז אסורה עליו עולמית אף לאחר שגירש הראשון, דכשכנסה נאסרה עליו בתורת בועל בהיותה זקוקה לגט מראשון. ועמ"ש לעיל סימן ל"א סק"א].

פירשו כפי' שני של רש"י. והמשך לשון הגמ' הוא: א"ל מדאמר רב חסדא עד שישמענו מפי הבשרים ש"מ מבטלינן קלא א"ל אדרבה מדאמר רב ששת אפילו מפי נשים הוי קול ש"מ לא מבטלינן קלא א"ל אתרוותא גינהו (מקומות חלוקין במנהגם — רש"י) בסורא מבטלי קלא בנהרדעא לא מבטלי קלא. והדעה הראשונה שבהג"ה שמבטלין קלא הוא: מטעם דבזה"ל מבטלין קלא ועברא"ש שם פ"ט סי"א שהאריך בזה [והסיק דבזה"ל מבטלינן קלא. וטעמיו בקיצור הם: א) דסורא אתריה דרב ונהרדעא אתריה דשמואל והלכתא כוותיה דרב. ב) דמיחש לקלא חששא דרבנן הוא ובשל סופרים הלך אחר המיקל. ג) דבירושלמי שם הי"א משמע דר' יוחנן סבר דמבטלינן קלא. ובשם ר"ח כתב שם, שאין זו מחלוקת של אמוראים אם מבטלינן קלא או לא, אלא בחילוק המקומות הדבר תלוי יש מקום שבקל מוציאו קול ושם מבטלין ובמקום שאין מוציאו קול בקל מסתמא אם יצא קול יש בו ממש ואין מבטלין אותו. ובתשובת הרא"ש כלל ל"ה סי"א הסיף דמדקאמר בתלמודא דידן אפילו למ"ד לא מבטלינן קלא כו', מכלל דלדין מבטלינן קלא. ועיין מ"ש בסימן ו' סק"ב].

(ג) ו"ל הר"ן בגיטין פט א: ונראה שעכשיו בסתם מקומות אין מבטלין את הקול בשום מקום אפילו בכענין זה ולפיכך לא כתבה הר"ף ו"ל בהלכותיו. וכתב הב"י: ונראה שכן הוא דעת הרמב"ם שגם הוא לא כתבה בפ"ט (מאישות). והיינו כיון דלא ידעין מהמקומות אזלין לחומרא, ובכל המקומות אין מבטלין קול, דשמא אנחנו מאותם המקומות שאין מבטלים קול.
 (יד) כמ"ש בגיטין פט א לענין קלא: ובודקין והולכין

באר הגולה

ג ונסה ונדפדפ
גמורא שם דף פ"ח
ע"ג.
ס מיתמר דרב אשי
שם ונזרייתא שם דף
פ"ט ע"א.
ע שם נזרייתא.
א נזרייתא כמות
דכ"ג ע"ג ונדלתי
לה רב אשי שם דף
כ"ג ע"א.
ב שם נזרי.
ג שם נזרייתא.
ד טור מ"ד התוס' שם
ופי' דלפטר דקריב לה
הוי והני טועים לומר
קריב לו דעדידי אינטי
דטועים נקריב לו אלס
אפילו חזרו הב'
שעולס וכו' תלס.
ה כלוקימתל דרב
שש שם דכ"ג ע"ג.

לאחר אחד מנרש ואחד כונס בין ראשון ובין אחרון. ז יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני וגירשה אין חוששין לאוסרה משום הקדושין ואסורה לכתן משום קול הגירושין. ח קול היוצא אחר הנשואין או ע אפילו אחר אירוסין לומר שנתקדשה לאחר תחלה אין חוששין לו. הנה: (ח) ואפילו אם יצא קול כבר רק שלא הוחק נז"ל עד לאחר שנתארסה אין נזקין אחר הקול להחיקו (כ"כ הנ"ל נז"ל) ויהיה אם היא נזונה אח"כ שנתקדשה לראשון אסורה לנעלה (כך משמע ונמשאת הראש כלל ל"ה) הולל ויצא הקול תחילה (הרב נתן טעם לנזה לחלק בין נזון דידן ובין שהיה שומע טמאה אני כו') ועיין לקמן סוף סימן מ"ח.

מז עדים המכחישים זה את זה בקדושין או היא אומרת נתקדשתי וחזרה. ובו ד' סעיפים

א א' ב' אומרים ראינו שנתקדשה וב' אומרים לא ראינו שנתקדשה הרי זו מקודשת באפילו כולם דרים עמה כהצר לא ראינו ראינו שאפשר שנתקדשה בצינעה. ב ג' ב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה (א) ל"ש שזרק לה קדושה ב' אומרים קרוב לו ושנים אומרים קרוב לה ל"ש ד' אמרו הב' שמעולם לא היה לה ספק קדושין לא תנשא (ב) ואם נשאת תצא ה' ואם נשאת לאחד מעדיה ואומרת

ביאורי הגר"א

מז (א) ל"ש כו'. עתו"ס שם ד"ה תרווייהו כו' וי"ל כו' ושם ד"ה ח"ש כו' וי"ל כו': (ב) ואם נשאת כו'. שם נז"ל וי"ל כיון כו' ורנן דוקא שנישאה

נשואין כו': (יז) ואפי' כו'. כ"כ הר"ן שם נז"ל הרמב"ם ח"ש שם כל קלל דלא אתחוק כו' וח"ת יתחיקו עכשיו נז"ל ושאל אם נישאת נזיקה אין נזקין אחר נישואין. וכתב שם: והטעם לכל אלו שהרבה אומרים פלוני שמע מפלוני והם אומרים שמענו מפלוני ופלוני שהלכו להם למדינת הים ואליה יבאו לבית דין ויחקרו יאמרו לא שמענו ולא ראינו. ועכ"פ.

ברכת אליהו

אמאי לא תנשא לכתחילה דהו"ל לאוקמה אחזקה. ותמצו בתירוק ראשון: וי"ל כגון שאנו יודעים שזרק לה קדושין ומספקא לו אי קרוב לו או קרוב לה והני ב' סהדי חד אמר קרוב לו וחד אמר קרוב לה דכיון דודאי זרק לה הקדושין לית לן למימר אוקמה אחזקה להחירה לכתחילה. וז"ש בשו"ע: ל"ש שזרק לה כו' — דבכה"ג לית לן למימר דנוקמה אחזקה פנויה — כמש"ש התוס'. ומ"ש בשו"ע: ל"ש אמרו כו', אע"ג דבכה"ג הו"ל דלוקמה אחזקה פנויה, אפ"ה הוי ספק קידושין. וזה כמש"ש התוס' בריה מ"ש כו', שהקשו קושיא זו אהא דמקשה הגמ' מ"ש כו'. ותמצו בתרוץ ראשון וז"ל: וי"ל אע"ג דאית לן לאוקמה בחזקת פנויה מכל מקום תרי ותרי ספקא דרבנן היא כדמוכח בפרק ד' אחין והול"ל תצא מדרבנן. ובתירוק שני תמצו: וי"ל כיון דלא מפליג בין באו עדים עד שלא ניסת לבאו עדים משניסת ש"מ דלאו רבי מנחם בר יוסי היא אלא רבנן א"כ סיפא נמי

(יז) כן כתב הר"ן בנתיב פט ב בשם הרמב"ם אמשי"ש בגמ': כל קלא דלא אתחוק בבי דינא לאו כלום הוא, וז"ל: ואית כל שלא הוחק ממש יחזיקו אותו עכשיו (בב"ד) ויבדקו עליו ושמא אם נשאת קודם בדיקה אין נזקין אחר נישואין. וכתב שם: והטעם לכל אלו שהרבה אומרים פלוני שמע מפלוני והם אומרים שמענו מפלוני ופלוני שהלכו להם למדינת הים ואליה יבאו לבית דין ויחקרו יאמרו לא שמענו ולא ראינו. ועכ"פ.

(א, ב) איתא בכתובות כב ב: ת"ר שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה ה"ז לא תינשא ואם נשאת לא תצא. שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ה"ז לא נישאת ואם נישאת תצא. ומקשינן שם כג א: מ"ש רישא ומ"ש סיפא. ומתיר אביי: תרגמא בע"א ע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה הו"ל חד ואין דבריו של א' במקום שנים כו'. ועתו"ס שם ד"ה תרווייהו כו' שהקשו: תימא

כל קלא דלא אתחוק בב"ד לא חישינן ליה. ובודאי דרב אשי לא אתא לאשמועינן דאי לא אתחוק לעולם בכגון פלוני מהיכן שמע מפלוני דלא חישינן ליה דהא מלתא כבר פשוטה להיתרא ר' יוחנן ורב דקאמרי לא שישמעו קול הברה וכו', אלא דאי רב אשי הכי קאמר דכל היכא דלא אתחוק בבי דינא מקמי שיצא שוברו עמו דחינו דבר המבטל כגון נישואין או דבר אחר אע"פ שיצא תחלה כיון דלא אתחוק הרי הוא כאילו לא יצא.

2 ברין הגיל כתב: וישמא אם נשאת כו'. ונראה כמסתפק בזה. וגם כתב: אחר נישואין, וכאן בהגיה כתב: עד לאחר שנתארסה, ולא דוקא אחר נישואין. אולם בב"ה הביא מתשובת הר"ן סימן ל'. דאע"ג דאתחיל הקול מקמי אירוסין אם לא אתחוק לב"ד עד לאחר אירוסין ה"ה כאילו לא יצא ולא חישינן ליה והביא ראייה לדבר ושכ"כ הרמב"ם. וראית הר"ן היא: והא אמרינן שם אמר רב אשי

באר הגולה

ו. גריותא שס
וכתרתהא אגני שס
דף כ"ג ע"א וכת"ש
התוס' שס.
ז גריותא שס דף כ"ג
ע"א.
ח טור-מודרי התוס'
ולצור הרמ"ש שס
בפסקיו וכ"כ הר"ן
שס.
ט מומת' דרבא וכו'
שס ותניא כותיה.
י הרמב"ם שס ספ"ט.
כ הר"ן שס הרמ"ה
ג"י.

א תשנה קדושין דף
ס"ה ע"א.
ב שס נמשנה.
ג שס נמשנה.
ד שס נמשנה.
ה תוספת הנזכר שס.
ו כרז נחמן אורי
שנחל שס.
ז מיימרה דשנחל
ושאר אורחא שס.

ברו לי שלא נתקדשתי לא תצא. ג. ו עד אחד אומר נתקדשה וע"א אומר
לא נתקדשה (ג) אם אמר שמעולם לא היו בה ספק קדושין תנשא לכתחילה ואם זרק
לה קדושין א' אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה לא תנשא ואם נשאת לא תצא
(וע"ל סימן מ"ב סעיף ז'). ד. ואמרה היא מעצמה נתקדשתי והורה ואמרה
פנויה אני ה תוך כדי דיבור נאמנת (ד) לאחר כדי דיבור אינה נאמנת ו אם
נתנת אמתלאה לדבריה שאמרה כן תחילה כדי שלא יקפצו עליה אנשים שאינם
מהוגנים וכיוצא בזה וראינו בדבריה ממש הרי זו נאמנת ואם לא נתנה אמתלאה
או שנתנה ואין בה ממש אינה נאמנת ו ואם קדשה אחר הוי ספק קדושין לפיכך
נותן לה גט ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבוא ארוסה. הנה: ב וי"ל דכל זה מיייר
נאמרה נתקדשתי. סתם לכל אמרה נתקדשתי לפלוני שזו אינה נאמנת לומר פנויה אני דללו כל
הימנה לחזק לו ולהפקיע עמה מנהג.

מח אומר לה קדשתיך והיא אומרת לא או להיפק. ובו ז' סעיפים

א האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי. הוא אסור בקרובותיה והיא
מותרת בקרוביו. ב ב קדשתי והיא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה
והיא אסורה בקרוביו. ג ג קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי אלא בתי
הוא אסור בקרובות האם והאם מותרת בקרוביו ומותר בקרובות הבת והבת מותרת
בקרוביו. ד ד קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשת אלא אותי הוא
אסור בקרובות הבת והבת מותרת בקרוביו ומותר בקרובות האם והאם אסורה על
קרוביו. ה ה כל אלו שמוענין הקדושין כשמען הטוען שהיו שם עדים והלכו
להם למדינה אחרת או מתו ו אבל אם הודו שהיו הקדושין בלא שני עדים אין כאן
קדושין. ו ו כל מקום שאמרנו שאמרה האשה לאיש קדשתי והוא אומר
לא קדשתיך מבקשין ממנו שיכתוב לה גט להתיריה. הנה: (א) ולו נאסר בקרובותיה הוליל
וכתן לה גט (ב) לכל אם הוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי וכפלו לגט משום חשש

ביאורי הגר"א

ל' ועידיה כוש"ש: (ג) אם אמר כו' תוס' הנ"ל מנין כו':
ד"ה תרווייהו כו': (ד) לאחר כ"ד. עתו"ס שס סד"ה מח (א) ואז כו'. שס ללא כופין כו': (ב) אבל אם

ברכת אלוהו

ואחד אומר קרוב לה — כיון דודאי זרק לה הקידושין —
לא מוקמינן לה אחזקת פנויה, ולא תנשא לכתחילה.
(ד) בכתובות כב א תנו: האשה שאמרה א"א הייתי וגרשה
אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ושם בגמ': מגין
להפה שאסר הוא הפה שהתיר שנאמר את בתי נתתי לאיש
הזה לאשה (דברים כב טז) לאיש אסרה הוה התירה.
ועתו"ס שם פרי"ה מגין כו', שכתבו שם דהיכא דנאמן מחמת
הפה שאסר הוא הפה שהתיר, הוא רק תוך כדי דיבור.
(א) תנו בקידושין סה א: היא אומרת קדשתי והוא אומר
לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו.
ובגמרא שם: איתמר רב אמר כופין (ליתן לה גט — רש"י)

אמאי תצא הא שמעינן להו דאמרי לא תצא. ומ"ש בשו"ע:
ואם נשאת תצא ואם נשאת לאחד מעדיה כו' לא תצא, הוא
עפ"י תירוצ שני שבתוס' דקדושת הגמ' היא דהול"ל ברישא
ובסיפא לא תצא — כרבנן. ורבנן דסברי שם כב ב — בשנים
אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה — דאם נשאת
לא תצא, היינו דוקא שנישאת לאחד מקידרה, כמש"ש. והוא
הדין בשנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה.
(ג) תוס' בכתובות כב א הנ"ל בסק"א ד"ה תרווייהו כו'.
שכתבו שם שבעד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא
נתקדשה מוקמינן לה אחזקת פנויה ותנשא לכתחילה, וכששני
העדים אומרים שזרק לה הקידושין, ואחד אומר קרוב לו

הנוגע לנושא חין האשה נאסרת בקרוביו מחמת הגט (הנסות מרדכי דקדושין).
 ז (ג) מי שאמר קודם שקדשתי את אשתי קדשתי את אחותה בפני פלוני ופלוני והלכו
 להם למדינת הים ולא גרשתיה והרי היא נשואה (ד) אינו נאמן לאוסרה על בעלה
 כל זמן שלא יביא עדים (ה) ואפילו אם תאמר היא אמת שקדשתי אינה נאמנת
 לאסור עצמה על בעלה (ו) ואפילו אם יביא עדים שקידשה אם נתקדשה אחות
 אשתו בפניו אינה נאסרת על בעלה (ז) וזה אסור * באשתו שכוון שאמר שקידש
 אחותה תחלה נאסר בקרובות שתיהן (וע"ל סוף סימן ת"ז).

באר הגולה
 ח טור נ"ס ר"ת
 והניחו התוס' גיטין
 דפ"ט ע"ג וא"נ
 הרמ"א שם נפסקו.
 * מנוסח כ"ט נ"ס
 י"ז סעיף ג' דהאשה
 שנתקדשה בפני בעלה
 הוי קדושין.

ביאורי הגר"א

א"ל (חי מה) [לחיות] כו' ללו היינו כו' : (ה) אפילו
 אם כו'. כו"כ כו"כ נסוף נדרים : (ו) ואפילו אם יביא
 כו'. כו"כ נסוף נסוף נדרים : (ז) וזה אסור כו'. דשו"ל חפשי כו'
 נפניו מודה : (ז) וזה אסור כו'. דשו"ל חפשי כו'
 וכ"ל ס"א :

ברכת אליהו

א"ל לאו כל כמינך דאסרת לה אבתרה ולא היינו דיהודית
 דביתתו דר' חייא דהוית לה צער לידה אמרה ליה אמרה לי
 אם קיבל אבוך קידושי כי זוטרת (מאיש אחר ובעל זה אסור
 לך — רש"י) א"ל לאו כל כמינך דאימך דאסרת לך עילווי
 א"ל רבנן לרב חסדא אמאי הא איכא סהדי באידית ידיעי
 דבהווא יומא הוה ביה שו"פ השתא מיהא ליתנהו קמן כו'.
 [וע"ש בתוד"ה והאיכא כו' דלכו"ע לא חיישינן לשמא איכא
 סהדי].

(ה) כמ"ש בסוף נדרים צ ב במשנה, דאשה האומרת טמאה
 אני לך, אינה נאמנת, דחיישינן שמא נתנה עיניה באחר,
 ורוצה להפקיע עצמה מידי בעלה. והו"ה בכל דבר שאומרת
 שנאסרת עיני לבעלה אינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה.
 [וע"ש ברין ד"ה ואיכא למידק וכו'].

(ו) עי"ז שנתקדשה בפניו הר"ל כאילו אמרה גרשתני. כמ"ש
 שם בניסין פט ב : דאי מיגליא מילתא דקידושי קמא קידושי
 מעליא נינהו ל"צ גט משני ופליגא (שמואל) דרב הונא דאמר
 רב הונא אשת איש שפסטה ידה וקבלה קידושין מאחר
 מקודשת כדרב המנונא דאמר ר"ה האשה שאמרה לבעלה
 גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה בפני בעלה ואירך כי
 אתמר דר"ה בפניו שלא בפניו מעיזה ומעיזה. וכל המחלוקת
 היא רק שלא בפניו, אבל בפניו מודה שמואל דמקודשת.
 [ועיין לעיל סימן י"ז ס"ב ומש"ש].

(ז) דשחיתא אנפשיה חתיכא דאיסורא, וכנ"ל ס"א :
 „האומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתי
 הוא אסור בקרובותיה", מטעם דשו"יגהו אנפשיה חתיכא
 דאיסורא.

ללא דמי להני"ל דס' כותנ' וכדו פטרית כו' אנת אנתית
 כו' וע"ש במרדכי : (ג) מי שאמר כו'. הכל נאשרי
 סוף גיטין והוא ג"כ נסוף נסוף נדרים : (ד) ואפילו אם יביא
 עדים כו' : (ד) אינו נאמן כו'. דלקלל דנתר נדרותיו
 לא חיישינן אלא דוקא נדרות גמור כמ"ש ונקדושין י"ז

ושמואל אמר מבקשין. ומקשינן : בשלמא מבקשין לחיי אלא
 כופין אמאי אמר לא ניתא לי דאיתסר בקריבה. ומוכח מכאן
 דכל היכא שנותן לה גט — אע"ג שאינו מודה בקדושין —
 נאסר בקרובותיה מחמת הגט. [וע"ל סק"ב].

(ב) ולא דמי להני"ל בסק"א — שהוא נאסר בקרובותיה —
 דשם כותב שכותב בגט וכדו פטרית כו' אנת אנתית כו'. [הרי
 הודה בקדושין, והרי היא כגרושתו שאסור בקרובותיה.
 משא"כ כשהיא אומרת שלא קדשה מעולם, ורק משום חשש
 הנמנע לנוסאה כפאו אותו לתת גט, אין כאן הודאה מצדה
 בקידושין, ואינה נאסרת בקרוביו]. וע"ש במרדכי.¹

(ג) הכל באשרי סוף גיטין סימן יג : מעשה שהיה כו' ונא
 מעשה לפני ר"ת כו'. והוא ג"כ בתוספות בנוסחא אחרת ע"ש
 פט ב ד"ה והלכתא כו' וז"ל : ומעשה בא לפני ר"ת באשה אחת
 שיצא עליה קול אחר נישואיה שנתקדשה לאחר והיה אותו
 האיש שיצא עליה קול בחופתה שנישאה לשני ואר"ת שא"צ
 גט מן הראשון ומותרת לשני חדא דקלא דבתר נישואין לא
 חיישינן ועוד דכיון שנתקדשה לזה בפניו שריא חזקה אין
 אשה מעיזה פניה בפניו כו' עכ"ל.

(ד) דלקלא דבתר נישואין לא חיישינן אלא דוקא בעדות
 נמורה כמ"ש בגיטין פט ב : כל קלא דבתר נישואין לא
 חיישינן ליה. וכנ"ל סימן מ"ו ס"ח. ואע"ג דכאן הוא אומר
 קדשתי אותה בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים,
 אינו נאמן ולא חיישינן לדבריו, כל זמן שאין העדים בפניו
 כמ"ש בקידושין יב א באחד שקידש באבנא דכוחלא (ש"ש)
 שחור — רש"י) ואח"כ בא אחר וקידשה בפריסה. ואיתא
 התם : אמרה ליה אימיה והא הווא דקדשה תה ביה שו"פ

התם דיש קול, ומדינא דגמ' צריכה גט, משא"כ הכא. אולם
 עיין בסימן ו' סק"ד, ששם צ"ח רבנו — לענין איסור כוונה —
 מהדיון הג"ל בסק"א — שהוא אסור בקרובותיה. וע"ש בסי'
 סק"ב ובח"מ סק"ב ובב"ש סק"ד. ועיין כאן במקנה.

1 במרדכי בקידושין סימן תקל"א הביא המברה הג"ל. והביא
 שם דעה שגם במה"ג אסורה בקרוביו. ועיין בחלקי' מחזיק
 סק"ג ובכ"ש סק"ג. ושם הקשו מהא שבהג"ה בסימן י' מ"א
 פסק שגם אם נתגרשה רק מחמת קול אסורה לכתור לראשון
 לאחר שהשני גרשה או מת. ובהגהות הרי"מ כאן כתב, דשאני

באר הגולה

מט קידש אחת מחמש נשים וכל אחת אומרת אותי קידש. ובו ג' סעיפים

א משנה ימות דף
ק"ח ע"ב וכלוקימתא
לגמלא שס.

* פי' כגון שכתב
לחרוסתו ולא הזכיר
שמה לו שהיו
שמותיהם שוות לו
שקנו מידו והלכו
לחס.

ב כר"ע שם במשנה
דק"ל דהלכה כר"ע ומחזירו ור' טרפון חזירו.
הגמרא נ"ב דקכ"ט ע"ב ונכמה דוכתי.

א א המקדש אחת מה' נשים וכתב לה כתובה ואינו * יודע אינו היא וכל אחת מהן אומרת אני היא אסור בקרובות כולן ונותן גמ' לכל אחת ואחת ומניח כתובה ביניהם ומסתלק ב (א) ואם קידש בביאה ג קנמו אותו חכמים שיתן כתובה לכל אחת ואחת. ג ד (ב) המקדש אשה וחזר בו מיד ואמר שהמעוץ יהיו מתנה אפילו תוך כדי דיבור אין חזרתו כלום וצריכה גמ'. ג ה כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם (ג) להורות בהם שבקל יכול למעוץ ויתיר את הערוה (ד) וגורם להרבות ממזרים בישראל.

ד ומסקת
הגמרא נ"ב דקכ"ט ע"ב ונכמה דוכתי. ה מיימלא דרב יהודה וכו' קדושין דף ו' ע"א וכפ"י רש"י שם.

ביאורי הגר"א

מט (א) ואם קידש כו'. נח' שם וכרש"א לזקוקתו לזנותי' אליהם וכר"ע דר"ט חזירו והלכה כר"ע מחזירו הר"א"ש וכמ"ס בכתובות פ"ד נ' במסקנא וזכ"ל דכ"ע חזירו כו' ופליגי דר"י ס"ל מש"ן דוקא ודף נזה הלכה כר"ל דענין עונדא ורמ"י שנגזר כו' וכן שם יתיר ר' אבהו כו' וס"פ רבא שם פ"ה ח' אהו לקמיה

ברכת אליהו

עלי. הרי שר"ל עבד עובדא כר"ע וגם ר"י נטה לדברי ר"ל. וכן שם אמרינן בעובדא דבי נשיאת דתפוס אמתא דיתמי מסמטא יתיב ר' אבהו כו' א"ל שפיר תפסיתיה א"ל ר' אבא משום דבי נשיאה ניגהו מחנפיתו להו והא דון דייני כר' טרפון ואהדרה ר"ל עובדא מייגיהו. וכ"ע רבא שם פ"ה א. דאיתא התם: אתו לקמיה דרבא א"ל כו' הכי אר"נ והוא שתפסה מחיים. והיינו כר"ע. וער"ף ורמ"ש שם פ"ס ס"ב שפסקו דהלכה כר' עקיבא מטעמים הנ"ל. ומה יצא החלל שאמרו בעירובין מו ב: הלכה כר"ע מחבירו. וקיי"ל דכל הויה כללא [שמפרסת שם הגמ'] גם לגבי תנאים אחרים להלכה. אע"ג דפליגי שם לענין שמועה זו שפסקו הלכה סתם בכל מקומות אם הלכה או מש"ן או נראה, נקטינן דהלכה ככל הכללים שאמרו שם בגמ' משום דסוגיא דכתובות שם פ"ל בר"ל דקאמר ח ל ב ה כרבי עקיבא מחבירו.

(ב) כסוף נדרים פז א ופרק ח דב"ב קל א אמרינן דבידושין לא אמרינן תוך כדי דיבור כדיבור דמי.

(ג) איתא בקידושין ז א: אר"י אמר שמואל כל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם. ומ"ש כאן: להורות כו', והא כפירוש רש"י שם שכתב: להיות דין בדבר שמה יתיר אסור ערוה וזה עיוות שאינו יכול לתקן. הלא כפירוש תוספות שם ד"ה לא יהא לו עסק עמהם שהביאו בשם הר"ר עזריאל: פירוש שלא ידבר עם הנשים על עסקי קידושין לקדשה שפעמים שתהא מקודשת באמירתם או בנתינתם ולא יבין. [ונכוח' שם הקשו על פירוש זה].

(ד) בקידושין יג א: הדור יתבי וקאמר' הא דאמר רב יהודה אמר שמואל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן וקשין לעולם יותר מדור המבול כו' כדמתרגם רב יוסף מולדין בנין מנשי חבריהון כו'.

(א) חנו בבימות קית ב: קידש אחת מחמש נשים וא"י זו קידש כל אחת אומרת אותי קידש נותן גמ' לכל אחת ואחת ומניח כתובה ביניהן ומסתלק דבר' רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציא מידי עבירה עד שיתן גמ' וכתובה לכל אחת ואחת. ובגמ' שם תניא: רשב"א אומר לא נחלקו ר"ט ור"ע על שקדש אחת מחמש נשים וא"י איזו קידש שמניח כתובה ביניהם ומסתלק על מה נחלקו על שבעל. ושם בגמ' מוקמינן למתניתין כרשב"א, וקידש דקתני במתניתן, היינו קידש בביאה. וכתב שם הרמ"ש פט"ו סי"א דהלכה כרשב"א דאוקמה למתני' אליהו. ועוד כתב שם: וקיי"ל דהלכה כר"ע מחבירו ורבי טרפון חזירו הוה כדגרסינן בכתובות דכו"ע ר' טרפון חזירו של ר"ע הוא. עכ"ל. ומ"ש הרמ"ש בכתובות, הוא כמש"ש פד ב במסקנא. דתנן התם: מי שמת והגיה אשה ובעל חוב ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים ר' טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן רע"א אין מרחמים בדין אלא ינתנו ליורשין. ואמרינן בגמ' שם עמוד ב: דון דייני כר"ס ואהדרה ריש לקיש לעובדא מייגיהו (סבר לה כר"ע — רש"י) אמר ליה רבי יוחנן עשית כשל תורה (עשית דברי ר"ע כאילו הן הלכה כמשה מסיני שחזרת מעשה ביי"ד די לנו לקיים הלכה כמותו לכתחילה אבל משנעשה ונגמר הדין אין לנו לחזור — רש"י). ומסקינן: וא"י בעית אימא דכר"ע חזירו הוה (שר"ע היה חזירו של ר"ט) והכא בהא קמיפלגי מר (ר"ל) סבר הלכה (כר"ע מחבירו — רש"י) איתמר ומר (ר"י) סבר מש"ן איתמר (מש"ן ההוראה לכתחילה אחר ר"ע ומיהו אי עביד כאידך לא מהדרין עובדא — רש"י). ואף כזה הלכה בר"ל — שפסק דהלכה כר"ע דאמרינן התם: קריבה דר"י תפוס פרה דיתמי מסמטא כו' אתו לקמיה דרשב"ל א"ל וילן אהדרו (דס"ל כר"ע — רש"י) אתו לקמיה דר"י א"ל מה אעשה שכנגדי (שקול כמותי — רש"י) חלוק

ג מתי חוזרין הקדושין והסבלונות ודיני קנסות. וכו' ז' סעיפים

באר הגולה

א נרייתא ז"צ דף
קמ"ה ע"ל כלוקייתא
דנמ' עס וכר' יהודה
הנזיל דסנר קדושין
לסנועין (פירוש
חלוטין) נתנו וכדפסק
חנניר עס.

ד ה"ה עס גסס

ב ל' הרמב"ם פ"ו מהל' זכיות ומתנות. ג מלוקייתא דרב נתנו דר' יצחק כתובות דף ע"ו ע"ג.
הרמב"ן גסס גלון. ה הסגת מרדכי דקדושין וכן פירש"י עס כתובות.

ביאורי הגר"א

ג (א) אפי' קדשה כו'. עס דהניח קדשה בכרך כו' :
(ב) וכן כו'. מנש"ס זצ"ס גזירה שנוא כו' ונש"א

ברכת אליהו

דמותר בקרובותיה, [כמ"ש ביבמות קא א במשנה: הממאנת
באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, וכדלקמן
סימן קנ"ה סי', ולכן בממאנת חוזרים המעות]. ולכן ג"כ
בקדושי טעות הדרא דבקדושי טעות, הוא מותר בקרובותיה
והיא מותרת בקרוביו.

(ג) עיין רש"י בכתובות שם ד"ה ארנב"י כו' ודקשיא לך
כו' ובקדושין מו ב ושי"מ מעות כו'.

כו'. הרי מדברי הגמ' ורש"י מוכח הדין של קידושי טעות
וקידושי ספק, אבל לא הדין של קידושין על תנאי. ומ"ש
בבאה"ג סק"ה: "וכן פירש"י שם בכתובות", נראה שאין כוונתו
לציין זאת אדין של קידושי-תנאי, אלא כוונתו לציין זאת אדין
של קידושי-ספק, כמ"ש בב"י. וא"כ צ"ע מדוע ציין רבנו לדברי
רש"י כאן, ולא אעיקר דין של קידושי טעות. ובעיקר דברי
רבנו, צ"ל שכונתו שדין קידושי תנאי, הוא כמו קידושי טעות,
כמ"ש לעיל בדעת המרדכי. ומה שציין לדברי רש"י הוא מפני
שבגמ' לא מפורש כל כך שאם לא הביא ראיה יחזיר את כסף
הקידושין, והרי אפ"ל דאם לא הביא ראיה יהי ספק אם הקידושין
שלו או לא. ולכן ציין לדברי רש"י שכתב: "ודקשיא לך כו'
הראיה צריכה לו אף לעכב לו הקידושין שבידו שאם לא יביא
ראיה יחזירם וזו להחזיק היא בידו". הרי שאם לא הביא ראיה
צריך להחזיר הקידושין מחמת קידושי טעות או מחמת קידושי
ספק, כדלקמן בסק"ה וצ"ב.

ומ"ש רבנו מקדושין מו ב, ג"כ צ"ע. דתנן התם עמוד א :
האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בכו כו' היתה
אוכלת ראשונה ואשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן
שה פרוטה. ושם בגמ' אמר רב אמי: "ומאי עד שיהא באחת
מהן שו"פ עד שיהא באחרונה". ואמר ע"ז רבא שם עמוד ב :
ושמע מינה מעות בעלמא חוזרים. ולא הוזכר שם בגמ' דקאי
אקדושי תנאי. וא"כ מה כוון רבנו בזה שציין לגמ' זו, דשם מפורש
דקדושי תנאי. והיינו כל קידושין שאינן קידושין לא אמרינן
מעו"ת בעלמא חוזרים. והיינו כל קידושין שאינן קידושין, וזו כולל
גם כשהקידושין נתבטלו מחמת שהתנה תנאי ולא התקיים התנאי, שפירש
ואולי גם רש"י כוון לזה, ולכן לא כתב קידושי טעות, רק
כתב "כל קידושין שאינן קידושין", ונכלל בזה גם כשנתבטלו
הקידושין מחמת תנאי. ואם נפרש דמ"ש בגמ': "ומעות בעלמא
חוזרים, קאי אקדושי תנאי, יוסר דקדוק קטן מה שיש לדקדק
שם בגמ', דמיד אחרי דברי רבא מביאה הגמ' המחלוקת של רב

(א) כמ"ס קמח א : דתנאי קדשה בכרך בתולה גובה מאתים
ואלמנה מנה דברי רבי מאיר. ודר"מ סובר דקידושין לטיבועין
בתנו (שאם תמות ולא יוכה לישאנה יהיו אבודין ולא יחזרו
לו — רש"י). ולכן כשהיא גובה הכתובה, גובה הכל וא"צ
להחזיר כסף הקידושין, אע"ג שהקידושין היו בכרך שהוא
סכום גדול.

(ב) מנ"ש כמ"ס קמח א : אמימר אמר קדושי לא הדרי'
גזירה שמה יאמרו קדושין תופסין באחותה. משא"כ בממאנת

ו תנן בכתובות עה א : היו בה מומין ועודה בבית אביה האב
צריך להביא ראה שמשתארכה היו בה מומין הללו ונסתחפה
שדהו נכנסת לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראה שעד שלא
תארכה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות. ובגמ' שם
עו א יאיתא : אמר רב יהודה אמר שמואל המחליף פרה בחמור
ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את
החמור עד שמת החמור על בעל החמור להביא ראה שהיה
חמור קיים בשעת משיכת פרה ותנא תנא כלה הי כלה אילימא
כלה בבית אביה מי דמי התם מייתי אב ראה ומפיק הכא
מייתי בעל החמור ראה ומפיק כו' אמר רב נחמן בר
יצחק כלה בבית אביה ולקדושין ולא תימא אליבא דמ"ד
קידושין לאו לטיבועין ניתנו אלא אפ"ל למ"ד קידושין
לטיבועין ניתנו הני מילי קידושין דקאי אבל קידושי טעות
אי מייתי ראה אין אי לא לא. וז"ל רש"י שם עמוד ב'
ד"ה ארנב"י כו' : רישא דמתני' סיעתה דמטיל הבאת ראה
על האב כו' ודקשיא לך ההיא ראה להוציא היא הראיה צריכה
לו אף לעכב לו הקדושין שבידו שאם לא יביא ראיה יחזירם
וזה להחזיק הוא בידו, עכ"ל. ובמרדכי בקידושין סוף פרק
האומר סימן תקל"ה יאיתא : הנה"ה כו' אבל בקדושין על תנאי
ולא נתקיים או בקדושי ספק מוכח פרק המדיר בסופו דלכ"ע
לאו לטיבועין ניתנו. ובב"י הביא את דברי המרדכי, וכתב ע"ז :
והא דבסוף פרק המדיר אר"י א"ש כו' אבל קידושי טעות אי
מייתי ראה אין אי לא לא ופירש"י כו', והביא שם דברי רש"י
שהביא רבנו בסק"ד עיי"ש. ומ"ש רבנו כאן לעיין ברש"י ד"ה
ארנב"י כו' צריך עיון. כי אמשנ המרדכי כתב שם : אבל בקידושין
על תנאי ולא נתקיים או בקדושי ספק מוכח פרק המדיר בסופו
דלכ"ע לאו לטיבועין ניתנו. אבל לכאורה אין ראה מיוחדת
משם על קידושי תנאי, ונראה דראית המרדכי היא על קידושי
ספק, וכמ"ש בב"י מדברי רש"י. או שכונת המרדכי דכמו דאמרינן
בכתובות שם דבקדושי טעות לכ"ע לאו לטיבועין ניתנו, הו"ה
בקדושי תנאי. אבל רבנו — על הדין של "קידושי טעות
חוזרים המטין" הגיל בשו"ע. לא ציין כלום, וכנראה שסמך
אמ"ש בבאה"ג סק"ג מהא דכתובות הג"ל. אי"כ מה כיוון רבנו
כאן — אדין קידושי תנאי — שציין לעיין ברש"י ד"ה ארנב"י

באר הגולה

ו כמימרא דשמואל
דלכתא כוותיה צדי
קדושין ד' ת"ו ע"ג
וצמח דוכתי.
ז ג"ז שס צמו"ס
מהל דיתני רבין סגל
וכו' צ"ג דף קמ"ו
ה"ה שס.

(ד) וכן אם היו קדושי ספק. (ה) (וכ"ז) לא נעירי אלא מן הארוסין אבל מן הנשואין הקדושין (חורין) (מהרי"ל סימן ס"א). ב ו המקדש אחותו המעות מתנה מפני שהכל יודעים שאין קדושין תופסין בעריות ואין זה מעוה אלא גמר ונתן לשם מתנה ג ז(ו) השולח מכלונות לבית חמיו בין מרובין בין מועטין בין שאכל שם מעודת ארוסין בין שלא אכל בין ישמחה היא בין שמת הוא או שחזר בו האיש וחזרו ב וכלעת רבו הרב אכן מנאש דהא דרזין צין אכל צין לא אכל ואדמא תנתינן תנתינן וקמיה הא דרזין וכו'.

ביאור: הגר"א

אם אכל סעודת התן כו' אכל לא אכל אפילו סבלנות מועטין
נגזין ולפרושי רישא דאכל אינן נגזין דוקא סבלנות מועטין
דלא כרש"ם וורובין ומועטין כפ' ראשון של פס' שם
ד"ה סבלנות כו' והצית ר"ה לפרושי רישא קאי ובש"אכל
מועט"ש בגמרא ת"ש דלר"י איש מעשה רב צ"י רצ"ה
סבלנות כו' והסמך בש"אכל מיידי ואמר ת"ש סבלנות

וּדְקִיפָה לָךְ כו' וּנְקֻדֹּשִׁין מִיּוֹ צ' וְשִׁינ מַעוֹת כו':
(ד) וְכֵן אִם הָיוּ קְדוּשֵׁי סֶפֶק. שֶׁ בְּתוֹבוֹת וְעֲרָשֵׁי שֶׁ
יָדִיעָה אֲלֵינָה דְּמִיד כו' הִלֵּכְךָ כו': (ה) וְכִיזוֹ כו' אֲבָל
כו'. לֵאל שִׁיד הָאֵלִי גִזְרֵה כְּנִישׁ בִּצְנוּת צִיד כו' אֵלָּא
שִׁיטוּלֵי כו': (ו) הַשּׁוֹלָה כו'. רַמְזֵינּוּ וְכַסִּיטֵר דְּרו
רִימֵינּוּ דְּמִשָּׁשׁ בְּמַחֲלֵי שְׁלֵחַ בְּכַלּוֹתֵי מִרְבּוֹי כו' אֲרִישָׁא קְלִי

ברִכַּת אֱלֹהֵינוּ

נגבין אפילו אם לא אכל עמהם. וכתב שם הרשב"ם, דמרובין ומועטין דתני במביתין לאו דוקא הוא, אלא אורחא דמילתא נקט, דמרובין רגיל לפרש: „כדי שיבאו עמה לבית בעלה“, ובמועטין רגיל לפרש: „כדי שישתמש בהו בבית אביה“.

(ד) שם בכתובות עו ב: אפילו למ"ד קידושין לסיבועין
ניתנו הגי' מילי קידושי ודאי אבל קידושי סעות אי מייתי
דריאה אין אי לא לא. וקראשי' שם דרי' אליבא דרמ"ד כו', וז"ל:
הלכך הכא כל הוו קידושין ספק אינן כחה יפה בהן וצריכה
להביא ראי'.

ולשון המהבחר הוא מדברי הרמב"ם בה' זכיה ומתנה
פ"ו הל' כא, כב, כג. והרמב"ם אינו מפרש כפירוש הרשב"ם
הנ"ל, אלא נקטם כשיטת רבו ר"ע מינאש דמש"ש במתני'
בסיפא: ש"ה סבלונות מרובין כו' ארישא קאי ולפרושי
רישא דהא דקתני אם אכל פקורת חתן אינו נגבין היינו
דוקא בסבלונות מועטין, ובמרובין אפילו אם אכל נגבין אבל
אם לא אכל אפילו בסבלונות מועטין נגבין. ומרובין ומועטין
דקתני במתני' [מפרש הרמב"ם] כפי' ראשון של תופ' שם
ד"ה סבלונות כו'. דמרובין היינו אין עשויין ליבלות. ומועטין
היינו עשויין ליבלות. והביא ראה דלפרושי רישא קאי
ובשאל, ממש"ש כנ"ל: אכל תנו, שתה מאי; הוא תנו,
שלוחו מאי; שם תנו, שגר לו מאי. ת"ש דאמר רב יהודה
אמר שמואל מועט באדם אחד שגגר לבית חמיו כו' ושתה
ומת כו' ואמרו סבלונות העשויין ליבלות אין נגבין ושאיין
עשויין ליבלות ינגבין ש"מ אפילו שתה כו' בעי רבא סבלונות
העשויין ליבלות אין נגבין ושאיין עשויין ליבלות נגבין מאי
לאו אע"ג דלא בלו לא דבלו. והתם [הביריתא שממנה הגמ']

(ה) הלא שייך האי גזירה שמא יאמרו קדושי טעות הו' וקדושי תופסין באחותה, כגיל בסק"ב, כמ"ש ביבמות צ"ב ב: אלא גישואין מי איכא למימר תנאה הוה ליה בנישואין (הא כ"ע ידעי דאין אדם משים בעילתו בעילת זנות — רש"י). נושם מוכח ג"כ דלא חיישינן שיאמרו שנתבטלו הגישואין מחמת טעות. ולכן לא שייך האי גזירה שמא יאמרו שנתבטלו הקדושיין וקדושיין תופסין באחותה].

(ו) תנו בב"ב קמו א' : השולח סבלונות לבית חמיו שלח שם מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אינו נגבין לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין. ובסיפא תנו ה"ח : שלח סבלונות מרובין שיחזרו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה אין נגבין. ופירש רשב"ם, דברישא מיירי בסבלונות סתם, ולכן יש הבדל בין אכל או לא אכל. שאם אכל שם סעודת חתן מחל הסבלונות ואינו נגבין, ואם לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין. ובסיפא, ששלח הסבלונות כדי שיבאו לבית בעלה הרי אלו נגבין, אפילו אם אכל עמהן סעודת חתן. ואם שלח סבלונות שתשתמש בהן בבית אביה, אין

בקיודשי תנאי מעות חוזרים. דגם באמר לה התקדשי בפרוטה זו ובזו ובזו. הוי מעין תנאי שיחולו הקידושין אם לא יחזור בו בעוד שלא נגמרו הקידושין. וכיון דבהא אמרינן דמעות חוזרים, הויה בתנאי דעלמא. ועוד אפ"ל דהר"א, דאפילו כשהתנאי הי' תלוי בו, הוא לא קיים התנאי, גם ככה"א דמעות חוזרים. דהיי' מקום לומר דבזמן כזה מתאר, ש הו"א בעטל הקידושין — ע"י אי קיום התנאי — אין המעות חוזרים, ועיין בב"ב קמ"א א ולקמן סעי' ג' שיש מקום לחלק בין חזר הוא לחזרה היא. ועי' יש"ר"א משם, דלפי פירוש התוס', שגם כשהוא חזר בו מלקדשה, אמרינן דמעות חוזרים, והו"ה בתנאי אף שביטל הקידושין נגמרו על ידו שלא קיים התנאי, גיב' מעות חוזרים. ואין להאריך כאן יותר, וה' יאר עינינו בתורתו.

ושמואל במקדש אחותו אי מצות חזורים או מצות מתנה. ולא אמרו בגמ' דהא ד"מצות בעלמא חזורים" תלוי במחלוקת של רב ושמואל. ועיין כאן בחי"מ סק"ו ובבש"ט סק"ג, שיש הבדל בין מקדש אחותו — שאין זו מצות שהדעת טועה לבין קידושי טעות — שהדעת טועה. אבל הגמ' — כשביארה שני הדברים — היתה צריכה לומר טעם זה ושאינו קידושי טעות של אחותו — מקדושי טעות שהדעת טועה. ינא ואמר דמצות בעלמא חזורים" קאי אקידושי תנאי. ויש בתורה ויש, ופירשו דמצות בעלמא חזורים", הינו. אם אמר לה התקדשי בפרוטה זו ובזו ובזו ובעוד שלא נגמרו הקידושים חזר בו מלקדשה לא אמרנו דלדעיו המצות במסר לה קודם החזרה — מתנה אלא פקדון הוא אצלה וחזורים לו". ואפשר שרבו שגם

באר הגולה

• פי' למה"ל ניתנו
לכך תשובות נכונים
שעשויים לנלות נ"י.
ח וכך כתב הר"ן
וכ"י גסס הריטב"א
והרשב"א
בתשובה

והרשב"א דרבינו לפרושי' מתני' אלא וכו' וכ"כ מדברי הר"ן יורה"ד.

הסבלונות כולם חוץ מהמאכל והמשתה (ז) וכן * מעות וכן כלים מועטין ששלח לה
להשתמש שם בבית אביה אם נשתמשה בהם וכלו או אבדו אינם משתלמין אבל
אם היו קיימים חוזר הכל וגובה אותם בב"ד שהחבר ידוע שלא שלחם אלא דרך
בני בלבד. הנה: וי"א דאפילו נזנר מאכל ומשתה ונזנרים מועטים דלינן חוזרים דווקא כשאכל
שם החתן (ח) ולא אפילו ונה שהוא נעין אינו חוזר אצל אי לא אכל שם חוזר הכל (שם ח טור).

ביאורי הגר"א

למשתמשי לה שדרינהו כו' וז"ש בין כו' וכן כלים כו':
אכל כל הפוסקים חולקין עליהם נזה וכו' דרבינו לפרושה
למתניתין' אחת דל"ת דוקא סבלונות מועטין הדרי נאכל
שם אכל כדי יין וכדי שמן הדרי אלא כל מחלל ומשתה לא
הדרי נאכל שם ומש"ש סבלונות הדרי היינו סבלונות מרובין
וקמ"ל נמי דהדרג זה (איהו) [איהו] אפילו כישא כו'
ומ"ש הלכתא כן אורחא דתלמודא נכונה מקומות וז"ש
הרב נהג"ה וי"א כו': (ז) וכן מצות. נ"י גסס הר'
יונה למה"ל ניתנו והוא נכלל סבלונות מועטין העשוי
לנלות: (ח) ואז אפי' כו'. נע"מ שם נע"מ דלא סבלונות
כו' ולא איפשט' ולקולא דלינן נגבין טור וכ"פ שם נכל
האינעיות דנמרח שם מהו שישלם שנה כו' שלוחו כו' הכל

ברכת אליהו

ואתברו לגמרי מהמת תשמיש דמי למאכל ומשתה כיון
דלאשתמושי לה שדרינהו כו'. וז"ש הרמב"ם והמחבר: בין
מרובין בין מועטין בין שאכל שם כו' יחזור הסבלונות כו'
וכן כלים מועטין כו' ובלו או אבדו אינם משתלמין אבל
אם היו קיימים חוזר הכל. והוא כמו שכ' לעיל דרבינו
לאדחוייה למתני' אתא, ולרבינו בכל גווני סבלונות חוזרין,
ואין הבדל בין מרובין למועטין ובין אכל ולא אכל. ורק
במועטין ובלו דמו למאכל ומשתה שאינם חוזרים.

אכל כל הפוסקים חולקין עליהם בזה. וכו' דרבינו לפרושה
למתני' אתא: דלא תימא דוקא סבלונות מועטין [לא] הדרי
באכל שם, אבל כדי יין וכדי שמן הדרי, אלא כל מאכל
ומשתה לא הדרי באכל שם. ומש"ש [רבינו]: סבלונות הדרי.
היינו סבלונות מרובין, וקמ"ל נמי דהדרג בה איהו אפילו
כישא דירקא חוזר. ומ"ש רבינו בלשון: "הלכתא", לאו משום
דיש בזה פלוגתא, אלא כן אורחא דתלמודא בכמה מקומות.
ולפי זה, בלא אכל, כולוהו הדרי אפילו דברים מועטין,
ואפילו מאכל ומשתה. וז"ש הרב בהג"ה: וי"א דאפילו בדבר
מאכל ומשתה דברים מועטין דאינן חוזרים דוקא שאכל
שם החתן כו' אבל אי לא אכל שם חוזר הכל. וזה כמשנתנו,
וכרבינו שמפרש את המשנה.

(ז) כ"כ חזי בב"ב כמו א בשם הר' יונה דמעות דין עשיון
ליבולת יש להם דלחוצאה ניתנו והוא בכלל סבלונות מועטין
העשוי ליבולת.

(ח) בעיא שם בב"ב כמו א: בעי רבא סבלונות העשיון
ליבולת ולא בלו מהו. ולא איפשטא. ופסק החזק לקולא
דאינו נגבין מספק, שהמוציא מחברו עליו הראיה. וכ"פ
שם החזק בכל האיבעיות דגמ' שם: מהו שישלם שנה כו'
(אם השביחו הסבלונות אם אותו השבח חוזר עם הסבלונות)

מועטין כו' וכן פי' כל המפרשי' כולם ועוד כו' מש"ש יתיב
רבינו כו' לדחוייה למתני' אחת דלינן אכל בין לא אכל בין
מרובין בין מועטין שוין מדמיינן גמ' אסיפא דמתני'
סבלונות מועטין כו' וקאמר יתיב כו' סבלונות הדרי דל"כ
ה"ל לזיין ארישא דמתני' סבלונות מרובין כו' ועוד דהי
בסבלונות מרובין דוקא א"כ ל"ל למימר דמאכל ומשתה
לא הדרי השתא סבלונות מועטין דזמנין לא נלי הדרי כ"ש
מאכל ומשתה ול"ל נמי דנשאל אכל מיירי דהא מציין
אמתניתין סבלונות וכנר כו' דסיפא לפרושי' רישא קאי
דוקא שאכל וזהו דעת הרמב"ם נ"כ וכו' דמ"מ מ"ש
דסבלונות מועטין הדרי דוקא היכא דלא נלו אכל אס נלו
ואתברו לגמרי מוחמת תשובה דמי למאכל ומשתה כיון

מביאה ראייה לענין עשיון ליבולת ולא בלו] בשאכל מיירי
דמתני' שם: "ששתה", ומינה פשטין לעיל דשתה הרי הוא
כאכל. ויש ראייה מכאן דבאכל יש הבדל בין עשיון ליבולת
— דהיינו מרובין, לאין עשיון ליבולת — דהיינו מועטין.
ואח"כ הגמ' אומרת: תיש סבלונות מועטין כו'. [דהגמרא
מביאה הוכחה ממשנתנו דסבלונות מועטין — דהיינו אין
עשיון ליבולת — אין נגבין אפילו אם לא בלו. וחזינו מכל
זה דעשיון ליבולת היינו מועטין, ואין עשיון ליבולת היינו
מרובין, והחילוק בין מרובין למועטין הוא כשאכל עמהם].
וכן פירשו כל המפרשים כולם.

ועוד כתב מש"ש בעמוד ב בגמ': יתיב רבינו סבא קמיה
דרב פפא ויתיב וקאמר בין שמתה היא ובין שמת הוא הדר
הוא סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדר הדרה בה איהי
הדרא אפילו כישא דירקא אמר רב הונא בריה דרב יהושע
ושמין להו דמי בשר בזול עד כמה בזול עד תילתא. ומפרש
הר"י מיגאש דרבינו לדחוייה למתני' אתא, למימר רבינו אכל
בין לא אכל בין מרובין בין מועטין שוין וחזרין הסבלונות
כולם חוץ מהמאכל והמשתה. וראיה דמיירי אפילו במועטין
מדמציין גמ' הא דרבינו אסיפא דמתניתין. [שהציון בגמ' הוא:
נכסין מועטין כו'] וע"ז קאמר: יתיב רבינו כו' סבלונות הדרי
כו'. דא"כ חזיל לציון דברי רבינו ארישא דמתני' [דקתני]:
סבלונות מרובין כו'. ועוד דאי בסבלונות מרובין דוקא, איכ
ל"ל למימר דמאכל ומשתה לא הדרי. השתא סבלונות מועטין
דזמנין לא בלי [לא] הדרי, כ"ש מאכל ומשתה. ול"ל נמי
דבשלא אכל מיירי, דהא מציין בגמ' דברי רבינו אמתניתין
דקתני סבלונות מועטין כו'. וכבר כ' דסיפא לפרושי' רישא
קאי דוקא שאכל. וזהו דעת הרמב"ם נ"כ. וכתב דמ"מ מ"ש
דסבלונות מועטין הדרי דוקא היכא דלא בלו, אבל אם בלו

באר הגולה

ט מהל' דיתני דנין
וכו' עס.
י מיוחל דרב סוגל
גריס דרב יהושע עס.
כ עס גס רבותיו
שגור כך וכתב ה"ה
אין גס רחם.
ל הרש"ה נתפסה.

ט חזרה היא בה חזר הכל ואפילו המאכל והמשקה נותנת דמיו • בזול דהיינו שאם
היו דמי המאכל והמשקה ששה משלמת ד' (ט) כ ואם היה מנהג המדינה שיעשה
כל אדם סעודה ויאכל לרעיו או יחלק מעות לשמישים ולחזנים וכיוצא בהם ועשה
כדרך שעושים כל העם וחזרה בו משלמת הכל שהרי גרמה לו לאבד ממון (י) והוא
שיהיה לו עדים כמה הוציא (יא) וי"ל דכ"ז מיירי כמה שלם לאחר אירוסין אבל קודם
אירוסין לאחר שדוכין חזר הכל (כ"י) פ' מי שמת וכ"כ הרשב"ה (יב) ויש חולקים (כ"י) גס
הרש"ה (יג) ד ל (יג) המשך בתו לחבירו ושלח לו כגדים ותכשיטין ואח"כ

ביאורי הגר"א

ונשתברו חייב להעמיד לו דמי קנקנים ולא דמי יין ועומת
גס שישבן דדוקק והניח גלע: (י) והוא כו'. שאין
זה נשבע ונוטל. רמז"ם ור"ל כמ"ש ר"ח דוקא שהוציא
ברשות נשבע ונוטל ה"ל יודע וכונ"ש נשבע סימן ל"א ס"ג
בהג"ה: (יא) וי"א דכ"ז כו'. דנלא קדושין לא מהיל
כלום כיון דתנו למיהדר דהו וכלכי נקט בית המיו עס:
(יב) וי"ח. כ"מ מוזרי הרש"ה ועס"ה: (יג) המשך
כו'. דכי היכא כו'. דהד טעמא לתרווייהו וה"ל דנקט השולח

לקולא דליקן נגבין והרז קינר והרמז"ם וס"ע כדון השמיטו
דכ"ז אליבא דמתני' וכל הסוגיא נדחית למסקנא כמ"ל:
(ט) ואם ה' מנהג כו'. רמז"ם עס גס רבותיו שהרי
זה גרמה לו לאבד ממון כו' ר"ל מדינה דגרמי דקיי"ל
היינו ע"ש אבל הרמז"ה השיג עליו וכו' כל איכוד ממון
שנעל ממון עושה אותו לע"ג ע"ה גרם לו פטור וכונ"ש
ל"ג ד' ת"ר וזה כו' דלמ"ק אינו משלם לו ההוצאה וקיי"ל
עס כח"ק ונתוספתא הלוקה קנקנים ונחזירו ונוטל פטילות

ברכת אליהו

ג"ה שהוציא כדי להרויח אבל כאן לא היתה כוונתו להשתכר
בדבר אלא להתנהג במנהג העיר וכיון שהוא נסמך עליה
והיא חזרה בה בדיו הוא שתשלם וכן נראה שאינו דומה
למה ששנינו בתוספתא הלוקה קנקנים מחבירו ונמצאו
פיטסאות ונשתברו חייב להעמיד לו דמי קנקנים אבל לא
דמי יין דחתם היה מתכוין ליהנות בתשמישן זה נראה דעת
המתבר וצריך עיון.]

(י) ברמב"ם ה"ל זכיה ומתנה פ"ו הכ"ד הוסיף: שאין זה
נשבע ונוטל. ור"ל כמ"ש ר"ח דוקא שהוציא ברשות נשבע
ונוטל האי יודע דתנן בכתובות ע"ג: המוציא הוצאות על
נכסי אשתו כו' ינשבע כמה הוציא ויטול. וכו' שם המרדכי סי'
ר"י: ופירש רבינו חננאל שמעין מהכא דכל היכא דהאי
יודע והאי לא ידע נשבע והוא יודע ושקיל והני מילי בעושה
ברשות. וכמ"ש בחי"מ סימן צ"א ס"ג בהג"ה: מי שהוציא
הוצאות על נכסי חבירו ברשות חבירו ותובע ההוצאות
והנתבע אינו יודע (כמה) נשבע התובע ונוטל. וכאן — כיון
שלא אמרה לו להוציא הוצאות אלו — אינו נאמן בשבועה
כמה הוציא, אלא צריך להביא עדים כמה הוציא ויטול (כ').
(יא) דנלא קדושין לא מחיל כלום כיון דמצו' למיהדר בהו
ולחכי נקט במשנה בב"ב קמ"ו הג"ל בסק"ו: בית המיו. —
שם בג"י בשם הרשב"ה.

(יב) כ"מ מדברי הרשב"ה בתשובה שהביא בב"י. ועס"ה
[בדיו המשך בתו לחבירו כו' וחזר בו החתן כו', והדיו
שבס"ד הוא מתשובת הרשב"ה. ושם למד דין זה מדיו
סבלנות, וכמ"ש בסק"ג. ומ' מדבריו שלענין זה אחר
השידוכין הוא כאחר האירוסין. ועט"ו סק"ו וב"ש סק"ו].
(יג) דהד טעמא לתרווייהו. דאותו הטעם — שהסבלנות
שלו חוזרים, מפני שלא שלח אלא על דעת שיכנסו — שייך

— טור) שלוחו מאי (ששלח הדורון ע"י שלוחו והאכילו
לשלוח מיבעיא אם חשוב כאילו אכל שם — טור) שגר לו
מאי (שלחו לו לאכול בביתו כששלח הדורון — טור). ופסק
הטור הכל לקולא דאין נגבין משום דלא איפשיטא בגמ'
הבעיות, ולפיכך אין מוציאין מיד המוחזק. והרב קיצר
ולא הביא את הדינים האלו. והרמב"ם ורש"ע כדון
השמיטו כל האביעיות. דכ"ז אליבא דמתני' שיש הבדל בין
אכל ללא אכל, ובין מרובין למועטין. וכל הסוגיא נדחית
למסקנא [לשיטת הרמב"ם והמחבר, דדחינן דין המשנה
מקמיה דרבין] כמ"ל [בסק"ו].

(ט) רמב"ם שם בה' זכיה ומתנה פ"ו הכ"ד בשם רבותיו
פתב הטעם: שהרי (זה) גרמה לו לאבד ממון וכל הגורם
לאבד ממון חבירו משלם. ור"ל מדינה דגרמי דקיי"ל דהייב,
עיי"ש. אבל הרמב"ה השיג עליו וכתב כל איכוד ממון שבעל
הממון ששה אותו, אע"פ שזה גרם לו פטור. וכתב שם
דדומה זה למוכר זרעוני גינה ולא צמחו שאינו משלם לו
הוצאה. וכמ"ש בב"ב צ"ג ב: ת"ר מהו נתן לו (המוכר זרעוני
גינה שאין נאכלין דאמרין חייב באחריותן מה ישלם מוכר
ללוקח — רשב"ם) דמי ויש ולא הוצאה (דגרמא בעלמא
הוא ופטור — רשב"ם) ויש אומרים אף הוצאה (יצאית
חרישה ושכר פועלים — רשב"ם). הרי הלמ"ק אינו משלם
לו ההוצאה. וקיי"ל שם כח"ק. [וכן פסק שם הר"ף והרמב"ם
ריש פט"ו מה' מכירה]. ובתוספתא דב"ב פ"ו איתא: הלוקה
קנקנים מחבירו ונמצאו פטסאות ונשתברו חייב להעמיד לו
דמי קנקנים ולא דמי יין. ועיי' מ"מ שם בהלכות זכיה ומתנה
שיי"ש את דברי הרמב"ם בדוקק והניח בצ"ע. [וז"ל המגיד —
משנה: ויש לתרץ שאינו דומה לזריעה ששם היה מוציא
בהו הוצאות כדי להרויח בהו ולפיכך אינו בדיו שישלם זה

3 בפנינו כמ"ל: דמצו. וכ"ה בב"י בשם הג"י. ועמ"ס סק"א
וב"ש סק"ט.

2 וראה באוסף פסקי דין של בתי הדין הרבנים האזוריים
בישראל כרך ג' עמוד 62 ואילך.

באר הגולה

מ טור גסס תשובת
אזניו הראש"ש כלל
ל"ה סימן א'
ג הראש"ל תשובה
ט ומה"י קולן גשור
ק"ל.
ע שס תשובת
הראש"ל ומה"ר שס
כנון תשקק בקניית
הע"פ שלני הנה היה
יודע וזה נחלה אלא שח"כ התקין כהן הרבה ואין לו אומנות אחרת אלא זו והציאו הג"ה.

נתבטלו השדוכין וחזר בו החתן או חמיו יחזיר מה ששלח לו דכי היכא דהדרו
בכלונות דשלח איהו לה הדרו מאי דשלחה איהי לדידיה דאומדן דעתא הוא שלא
שלחה לו אלא על דעת שיכניסנה לחופה. ה"מ (יד) ראובן שידך בתו לשמעון
בקנין ושבועה והשלישו ושמרות ואח"כ אירע שהמירה אחות המשודכת יכול
שמעון לחזור בו ופטור מהקנין ומהשבועה ומחויב השטר (דהיינו הקנסות שעשו בנייהם)
ואם החזיר השליש השטר למשודכת לא עשה כלום וה"ה אם שנתטית המשודכת
שוכל המשוודך לחזור בו וכן ע"א קלקל המשוודך מעשיו יכולה המשודכת לחזור
בה ופטורה מהקנין ומהשבועה ומחויב השטר ואם החזיר השליש השטר למשוודך
יודע וזה נחלה אלא שח"כ התקין כהן הרבה ואין לו אומנות אחרת אלא זו והציאו הג"ה.

ביאורי הגר"א

בירוש' ולא דנדר' כו' ומשני פוסק ע"מ לכנס והביא
הראש"ש שם ע"ש: (יד) ראובן כו' הראש"ש ריש כלל
ל"ד והאריך שם והביא כל אומדות דש"ס וגדולה ע"י
האפילו נדר ושבעה אוליין נתר אומדנא כח"ש נדרים
ונפ"ד דמ"ק וענתינו סימן ע"ג (ס"ה) [ס"ח] נהנייה
וכ' שם ול"ד לח"ש נכחינות (ע"ד) [ע"ה] דלם נולדו

כו' גשום דאורחא דמילתא דמתן שולח לכלה וכן נפ'
האומדן הלוקה כלים ונזית האומדן כו' וכיוצא ואפילו
כתארס' דהא ומתני' נסתארסה ונרפ"ה דכתובו' רח"ש
חזון וזן הנשואין כו' וק"ל שם כר"ל וז"ש דלמדן דעתה
כו' ע"ד כו' ולע"מ דשם מ"ז צ' ע"כ ל"ק רח"ש כו' לה
ק"ל כן אלא כת"ק שם ונפ"ו שם הפוסק מעות כו' ופריך

ברכת אליהו

שתכנס לחופה. ופרק ו' שם סו א תנן: הפוסק מעות
לחתנו ומת חתנו יכול הוא שיאמר לאחיו הייתי רוצה ליתן
ולך אי גפשי ליתן, ופריך בירושלמי שם פ"ו ה"ב: ולא
דברים שהן קונין באמירה הן. ומשני: פוסק על מנת לכנס.
והביאו הראש"ש שם פ"ג ע"ש, שכתב שאין הפירוש
בירושלמי הוא, שפסק בפירוש ע"מ לכנסה. אלא פירוש
הירושלמי הוא, לכל הפוסק לחתנו, דעתו ע"מ שיכנס,
וכיון שמת חתנו ולא כנסה, אינו חייב לתת לאחיו. וה"ה
כגון — כשהיא שלחה — אומדן דעתא היא שלא שלחה
לו אלא על דעת שיכניסנה לחופה.

(יד) כ"ה הראש"ש ריש כלל ל"ד — דאנן סהדי שאם היה
יודע שדבר זה עתיד לעשות לא היה משדך בנו לבתו והוי
כאילו התנה מעיקרא בשעת מעשה. והאריך שם והביא כל
האומרות דש"ס. וגדולה מזו דאפילו כנדר ושבועה אוליין
בתר אומדנא, כח"ש כנדרים כ ב שנדרי זירוזין מותרים;
ואע"פ שנדר נדר גמור, אנו אומדים דעתו, שלא כוון לשם
נדר, אלא כוון לזרזו. וכמ"ש בפ"ר דמ"ק⁴. ועבדו"מ סימן
ע"ג פ"ה בהג"ה: מי שנשבע ליתן נדוניה לכתנו ובתוך זה
הרגיל קטטה עם בתו ויש לחוש שירגיל יותר אם יתן לו
איך ליתן לו. והיינו משום דהולכין אחר כוונתו. וגם כן
כיון שיש אומדנא דאדעתא דהכי לא ה"י עושה שידוך זה,
ולא היה מתחייב, ממילא האומדנא היא גם על הקנין
והשבועה וחייב השטר, ופטור מהכל מכה האומדנא. וכתב
שם הראש"ש דלא דמי למ"ש בכתובות ק"א דאם נולדו בה

גם על מה שהיא שלחה לו — שלא שלחה אלא על דעת
שיכניסנה לחופה. והא דנקט בב"ב קמ"א הג"ל בסק"ו:
„השולח סבלונות לבית חמיו“, ולא נקט שהיא שלחה לו,
משום דאורחא דמילתא דמתן שולח לכלה, ולא שהכלה שולחת
לחתן. וכן בפרק האומדן בב"מ פ"א א: הלוקה כלים מכית
האומדן לשגרן לבית חמיו כו' וכיוצא נקט לשון השולח לבית
חמיו משום דכך אורחא דמילתא. ואפילו נסתארסה ולא
נכנסה לחופה, ג"כ אמרינן דחזיר החתן מה ששלחה לו,
דאמרינן שלא שלחו לו אלא ע"מ שיכניסנה לחופה. דהא
מתני' הנ"ל בנתיארה, ואפ"ה אמרינן שצריכים להחזיר
הסבלונות. וכענין ששינו ברפ"ה דכתובות. דשם נד ב תנן:
נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין
גובה את הכל רבי אלעזר בן עזריה אומר מן הנשואין
גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה
שלא כתב לה אלא על מנת לכנסה. וק"ל שם נו א דהלכה
כר"א בן עזריה. וז"ש המחבר: דאומדן דעתא הוא שלא
שלחה לו אלא על דעת שיכניסנה לחופה. [דקדק לומר על
דעת שיכניסנה לחופה — שאפילו נתארסה ולא נכנסה
לחופה צריך להחזיר לה מה ששלחה לו, שאינה מוחלת
לו רק ע"מ שיכניסנה לחופה. ואע"פ דשם מ"ז ב סובר רבי
נתן דע"כ לא קאמר ר"י אלעזר בן עזריה אלא מדידה
לדידה שלא כתב לה אלא ע"מ לכנסה אבל מדידה לדידיה
אפילו ראב"ע מודה דמשום אחתוני הוא והא איחתנו להו,
לא ק"ל כן אלא כת"ק שם, דסבר דלעולם לא זכה עד

ה' שבועה, מב"ק קי ב. דפריך שם: אלא מעתה חטאת שמתה
בעליה תיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשה יבמה שנפלה
לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא אקדשה
כו'. ש"מ דגם באיסורים אוליין בתר אומדנא, וכ"ש לענין שבועה
שאין אלא לזרזו הפרעון דאוליין בתר אומדנא. ועיין בביאור
הגר"א בחו"מ סימן ע"ג סק"א שצ"ל להא דמ"ק פ א הג"ל.
וע"ש בס"ק כ"ז, כ"ט.

4 נ"ל דזו טעות הדפוס, וצ"ל: בפ"ו דמ"ק. וכתנתו למ"ש
ב"י מתשובת הרשב"א שהביא רא"י מב"ק פ א דאיתא
התם: וכו' מי שנדר כו', ומעשה באשה אחת שהי' בנה מיצר לה
וקפצה ונשבעה כל מי שיבא איני מחזירתו כו' אמרו לא נתכונה
זו אלא להגון לה. אלא דאפילו בשבועה אוליין בתר אומדנא.
ויכתב דצ"ל בדברי רבנו: דמ"ק. וכתנתו לרא"י שהביא
במהרי"ק שורש קא דאוליין בשדוכין בתר אומדנא אפילו אם

באר הגולה

פ' ונדרי הרמ"ם
גם חמיו ספר נפ'
י"א וזה' וזכיר אף
וזה דליתא שם שאתר
שחייב עשמו קנין
וכו' כתב כל' ומתנה
וכו' דתאמר שמתקין
ליתם ניד גליס כח"ס
נפוק הסעף סני
נתנאי כל' קנין וכמו
שכתב הרמ"א נח"ו
סימן ר"ז סעף ט"ז.
צ' כן מלאתי מנוגה
נש"ע של ח"ת ז"ל.
* (עין שם המשמע
ולפילו נכתבו אלף
שעדין לא נוסרו יכול לחזור).

לא עשה כלום. הנה: וי"א דכל זה קודם אירוסין אבל אחר אירוסין נסתתפה שדכו (מהרי"ק שורש קע"ח) ועיין צ"ח סימן רכ"ח סעיף מ"ג וסימן רל"ב שם סעיף י"ג.
ו פ' (טו) כשרוצין לעשות הבטחות לשידוכין עושים בענין שלא יהא אסמכתא והיינו שעושים שטר מזה שחייב להבירו מנה ואחר שחייב עצמו מנה (צ' מתנה עם אבי הכלה) שאם יקיים השדוכין ויכנס לחופה עם משוהכתו זאת הרי החוב מחול לו ואח"כ עושים שטר שתבירו חייב לזה מנה ומתנה עמו שאם יכנס בתו לחופה עם זה המשוך יהא החוב מחול לו ומניחים שני שטרות אלו ביד שלישי.
הנה: (טז) וי"א דכל קנסות שעושים בשדוכין אין בהם משום אסמכתא (תוס' פ' איזוהו נשך והרא"ש פ"ד נדרים) וכן המנהג נפשוט לגנות קנסות שעושים בשדוכין וכמו שיתבאר נח"ה סימן ר"ז (יז) ודוקא אם כבר נכתבו שטרי הקנסות אבל אם קבלו קנין ע"מ לכתוב השטרות וקודם שנכתבו חזר אחד בהם * ומיהא נעדים שלא לכתוב השטרות הרשות נידו למחית בשטר (תשוצת הרא"ש כלל ל"ד) כמו שיתבאר נח"ה סימן ל"ט וסימן רמ"ג (יח) וי"א דמי שפקק על נתו (שם) שדעין לא נוסרו יכול לחזור).

ביאורי הגר"א

(טז) וי"א כו' תוס' צ"ח ס"ו ח' ד"ה ומנינו ומיהו כו' ועוד דנדין כו' וכחש"ש ק"ד ז' התם לא כו' וכ"כ המחבר נח"ה שם: (יז) ודוקא כו' אבל כו' כח"ס נב"ב ע"ז ע"מ שיכתבו את השטר כו' אבל קנין סתם מזהו וכח"ס הרב נח"ה שם: (יח) וי"א דמי כו' אע"ג כו' כח"ס נבטין ע"ג ח' לונסא כו' וה"ל לא שכיח

זה מונוין ונשתלרסה דנשתתפה שדכו דהתם נשתלרסה דלז' ה"ל קנין כספו כמו עזרו ושורו אבל קודם אירוסין אינה תלויה בנזולו וכן ה"ל לדמויקן שם ז' ז' ח"ד כו' ג"כ לאחר אירוסין וז"ל בהג"ה וי"א כו': (טו) כשרוצין כו'. כח"ס צ"ח מ"ח ז' הנותן עירבון כו' דאסמכתא ה"ל כו' וכחש"ש ס"ו ז' כל דלי כו' ועח"ה סימן ר"ז ס"ט:

ברכת אליהו

(טז) כ"כ תוס' בב"מ פו א ד"ה ומנינו, וז"ל: ומיהו קנס שעושים בשעת שידוכין מהגי אפילו לא קנו בב"ד חשוב כיון שנוהגין בו כל העולם מידי דהוי אפיטומתא דלקמן (דף עד). דקניא ועוד דברין הוא להתחייב כל החזור בו כיון שמבייש את חבירו כו' דלא חשיב גזום כיון שמפסידו והוי כמו אם אוביר ולא אעביר אשלם במיטבא דלאו אסמכתא היא כו' עכ"ל. וכחש"ש ק"ד ב דאם קבל קרקע מחבירו לעבדה ואמר אם אוביר ולא אעביר אשלם אלפא זווי הוי אסמכתא ולא קניא. ומקשינן: מ"ש מהא דתנן אם אוביר ולא אעביר אשלם במיטבא. ותריצין: התם לא קא גזים הכא כיון דקאמר מילתא יתירתא גוזמא בעלמא הוא דקגזים. וכ"כ המחבר בחו"מ שם סימן ר"ז סט"ז ד"א שקנס שעושים בשידוכים לא הוי אסמכתא מפני שהחזור מתחייב בגלל הכושת שבייש את חבירו. [ועמש"ש ס"ק נה, נו, נז, נח].

(יז) כח"ס בב"מ עז א: זכו בשדה זו לפלוני כו' ע"מ שיכתבו לו את השטר חזור בין בשטר בין בשדה (הכי קאמר לא יוכה עד שיבא השטר בידו — רש"י). וה"ה הכא כיון שהקנין תלוי בכתיבת השטרות. אבל קנין סתם מהני וא"י לחזור בהם אפילו טרם שנכתבו השטרות. ורק אם ה"י תנאי ע"מ שיכתבו השטרות יכולים לחזור בהם לפני כתיבת השטרות ונתבטל הקנין וכח"ס הרב בחו"מ שם סימן רמ"ג ס"ו. [וע"ש בסמ"ע סק"ג, וכאן בט"ז סק"ב]. (יח) כ"פ בתשובת הרשב"א סימן תשע"א (ולא כח"ס בשו"ע בטעות סימן תשכ"א). וכתב שם דאע"ג דלא התנה

מונוין משנתארסה, דנשתתפה שדכו. דהתם נשתתפה שדכו — דאז ה"ל קנין כספו כמו עזרו ושורו אבל קודם אירוסין אינה תלויה במולו. וכן ה"ל דאמרינן שם ב ב [צ"ל: ב א. ושם איתא: חלתה היא מהו מציא אמר לה אנא תא קאימנא] או דילמא מציא אמרה ליה נשתתפה שדכו (וחייב במוזנותיה אם חלתה כשהגיע הזמן לכנוס), ג"כ לאחר אירוסין מיירי — שאז ה"ל קנין כספו. וז"ל בהג"ה: וי"א דכל זה קודם אירוסין אבל אחר אירוסין נשתתפה שדכו.

(טו) דההבטחות שעושים ע"י קנסות — שאם לא יקיימו התנאים יתנו קנס לצד השני — הוי אסמכתא. כח"ס בב"מ מה ב: הנותן עירבון (לקנוס את החזור בו — רש"י) לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך כו' נתקיימו התנאים דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא ר' יהודה ואמר דיו שיקנה כנגד ערבונו. וטעמו של ר' יהודה הוא, משום דאסמכתא היא ואסמכתא לא קניא. וה"ה בקנסות של שידוכים — כיון שהקנס הוא רק באופן שלא יקיים את התנאי המוטל עליו — הוי אסמכתא. וכחש"ש פו ב: רב בר שבא הוה מסיק ביה רב כהנא זווי א"ל אי לא פרענא לך ליום פלוני גבי מהאי תמרא כו' א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא הכי אמרינן משמיה דרבה כל דאי לא קני. ועח"ה סימן ר"ז ס"ט שנפקס כן להלכה, שאם הלוחה על שדה מאה זהובים והוא שות יותר וא"ל אם לא תפרעני עד ג' שנים יהיה שלי הוי אסמכתא ולא קנה. ובהג"ה כתב שם: וי"א אפילו לא שות יותר בכה"ג מיקרי אסמכתא. [ועמש"ש ס"ק יט, כ].

באר הגולה

ק טור מודברי אבן
הר"ש
אנומרה דרש"ל
נחמן וכו' והניח לה
ישכון עליו וכו'
קדושין ד' ה' ע"א.

כלל מ"ג) או על צד זהו (הרש"א סימן תשכ"ח) או קרובתו שתנשא לפלוני ואח"כ אין הצד רוצה
הפוסק פטור מן הקנס הזה ונקרי אונס לע"ג דלא התנה (יש) ונלמד שלא יהא ערמה דדבר וע"ל
ס"ס ע"ז (ב) וכן נשאר אונסים כגון שנת הפוסק אין יורשין לריכין לקיים ופטורים מן הקנס
(ג) ודוקא נפסיקא נעלמה פטורים מן הקנס אבל אם נתחייב עצמו נשטר חייבין יורשיו לשלם
ולא מהני אונס ועיין לקמן סימן כ"א (שם תומאלנו) (בב) שנים ששידכו ביניהם והיו דרים צעיר
אחת ועשו קנס ביניהם ואח"כ יצא אחד מן העיר ורוצה שהשני ילך אחריו לקדש אם אינו רוצה
(בג) פטור מן הקנס (ריב"ש סימן קע"ז ונחשבות הרמזין סימן רע"ח) ועיין נח"ה סימן י"ג
סעיף ט' אם רוצה העוזר ליתן הקנס אם מחוייב לקיים הדבר מלך קינול קניין.
ז (כד) ק אם נותן משכון לחבירו להבטיחו שלא יחזור בו מהשידוכין צריך שיאמר
אם אחזור בי תזכה בכך וכך ממון בגוף ופנ' זה. הנה: שנים שנשבעו זה לזה שינא זה
זה ויעצר אחד מהם או שיתן נשבע לזה נחשבה הכל צ"ל סימן רל"ו דיני שדכנות עיין נח"ה
סוף סימן פ"ז וסוף סימן קפ"ה וסימן רס"ד.

ביאורי הגר"א

(כב) שנים כו'. כוונת נכונות ק"י שלש ארצות כו'
וכ"ש קודם נישואין שא"י להוציאה נע"כ: (כג) פטור
כו'. כח"ל לאונס כו'. (כד) אם כו'. ענח"מ סימן ר"ז
סי"ז ולדברי הרב נסיון ל"ל נלא קנין וענח"מ שם סד"ה
ונני:

דכל הנזות ונחשבות נעשה האז או הקרובים ולע"ג שיכול
לפייסה נעושות וכח"ש (ל"ח) [ל' ח] ל"ד אר"י מירי
כו' וכן: (יט) ובלבד כו'. דלא הולך רגל. שם:
(כ) וכן בשאר כו'. ענ"ש כ"א נהג"ה ודוקא שם:
(כא) ודוקא כו'. ע"ש נהג"ה הדברים הנקנים כו'.

ברכת אליהו

עצמו בשטר, כבר חל עליו חוב, והוא כמו הלואה שצריכים
היורשים לשלם].

(כב) אפילו לאחר הנישואין אינו יכול להוציאה בעל כרחא
למקום אחר, ואינה מחויבת ללכת אחריו, כמ"ש בכתובות
ק' א: שלש ארצות לנשואין כו'. [וכתב שם רש"י: לענין
נשואי אשה שאם נשא אשה באחת מהן אינו יכול לכופה
לילך אחריו מארץ אל ארץ, וע"ל סימן ע"ה ס"א ומש"ש].
וכ"ש קודם נישואין שא"י להוציאה בעל כרחא.

(כג) כח"ל [בהג"ה וכמ"ש בסק"ח], דבאונס דלא שכיח
פטור מן הקנס אפילו אם לא התנה.⁵

(כד) עיין בחושן-משפט סימן ר"ז סעיף י"א, שכתב שם
המחבר כעין זה, בדין של "שנים שהתנו ביניהם לקיים
דבר אחד ונתנו ערבונות לקנס שמי שיחזור בו שיזכה
חבירו בערבונו". ואם לא אמר שיזכה בגוף הדבר, לא יקנה
גם המשכון, דכיון שאינו קונה הדבר שהתנו עליו אינו
קונה גם המשכון. ודמי למ"ש בקידושין ח ב: מנה אין כאן
משכון אין כאן. ועמ"ש ס"ק נ"ח. וה"ה, כאן, כיון שאינו
חייב הקנס דהוי אסמכתא, השני אינו זוכה גם המשכון.
וזה לדעת הסוברים דשייך אסמכתא גם בשידוכין. ולדברי
הרב כמ"ס: "דכל קנסות שעושים בשדוכין אין בהם משום
אסמכתא", צ"ל דמיידי כאן בלא קנין, דהא דאמרינן לפי
שיטה זו דבשדוכין חייב, ולא הוי אסמכתא, היינו כשהיה
קנין, כמ"ש בחו"מ שם בהג"ה: "ומיהו קנין צריך".
ועיין הוכ' שם סד"ה כ"ה.⁶

שאם תסרב הבת יהי פטור, בכל זאת הוא פטור מן הקנס,
דזה הוי אונס דלא שכיח, ובאונס דלא שכיח אפילו אם לא
התנה הוא פטור. כמ"ש בגיטין ע"ג א באחד שמכר שדה
לחבירו וקבל עליו שיפצה את הלוזק על כל אונס שיקרה,
ולסוף צוה המלך שיעבירו את הנהר דרך אותה שדה, וא"ל
רב אחא בר תחליפא לרבינא: "אונסא דלא שכיח הוא",
ופטרו. וה"נ לא שכיח דלא תרצה הבת, רכל חבנות מתרצות
במעשה האב או הקרובים. ואע"ג שיכול לפייסה במעות בכדי
שתתרצה, אפ"ה פטור, דאינו מחויב לפייסה במעות וכמ"ש
ל א: איבא דאמרי אמר רב יוסף מירי תרקבא דדינרי בעי
למיתב לה הא פייסה ולא איפייסה.

(יט) דאז הוא רצון ולא אונס — שם בתשובת הרשב"א
סימן תשנ"א, וז"ל: ומיהו אין דברינו כו' במסבב וגורם
האונס והלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות.

(כ) ע"ס נא כהנ"ה שכתב: ודוקא בדברים כאלו שבדי
האב לקיים אבל אם פוסק על בנו שיעשה איהו דבר כגון
לילך אחריה למקום אחר אינו נקנה באמירה דאין זה תלוי
באב רק בבן. [ועמ"ש סק"ג. וה"ה הכא, אין היורשים
צריכים לקיים מה שקיבל עליו האב ופטורים מן הקנס].

(כא) עיין ברי"ם נא כהנ"ה שכתב: הדברים הנקנים באמירה
או שפסק האב וקנו מידו הוי כשאר חוב ואפילו מת האב
קודם שנשאה התתן מוציא מן היורשין ואפילו ממשעבדי
כשאר חוב. [ועמ"ש סק"י. ולכן, כאן, אם האב נתחייב

ולדעת שערתי תוספות הנ"ל. ולי נראה דצ"ל: מנה וכוונת
רבנו לדברי התוס' בקידושין ח ב סוף ד"ה מנה אין כאן משכון
אין כאן, שכתבו שם: ושם בשדוכין לא אמרינן מנה אין כאן

5 רבנו מפרש שגם הראשון שיצא פטור, והיינו מפני שהי
אנוס לצאת. וענ"מ סקכ"א ובי"ש סק"ב.
6 בהגהות הרי"ם כתב: "מחוקה חיבה זו [מני] בכ"י קדשו

באר הגולה

נא דברים שנקנו באמירה אם ניתנו ליכתב. ובו סעיף אחד

א לשון הרמב"ם נפ' כ"ג ונהלכות אישות מיוחדת דבר גידל אמר רב וכו' כבודות דף ק"ג ע"ג.
ב ג"ז נפ' ונהלכות זכיה ומתנה ולפי פירושו הלא דלא ניתו ליכתב האמור שם בכתובות אין כתיבתו עושה שטר לגנות יין המושענדים.

א א (א) איש ואשה יהיו ביניהם שידוכין ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך ואמרה לו וכמה אתה נותן לי או כותב לי כך וכך (ב) ואין חילוק זה בין נשואין ראשונים לשניים (כ"ג מהרמב"ם וכ"כ הרמב"ם סימן ע"ה) וכן האב שפסק ע"י בנו ובתו כמה אתה נותן לבניך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך. הגם: (ג) ודוקא בדברים כאלו כאלו שצד האב לקיים חלל אם פוסק על בנו שיעשה איזה דבר כגון לילך אחרים למקום אחר אינו נקנס באמירה דלית זר תלוי בלא רב צנן (מרדכי פרק הנושא ונפרק מן שמה). עמדו וקדשו קנו אותן הדברים ואעפ"י שלא היה ביניהם קנין ואלו הן הדברים הנקנים באמירה ב (ד) והוא שיהיו הדברים שפסקו מצויים ברשותם שאין אדם מקנה

ביאורי הגר"א

נא דבר כ' וה"ל נדירות: (ג) ודוקא בדברים כ'. כמש"ס ל' ח' קטן שהסילו כ' שע"מ כן כ' הלא"ה לא ודוקא מנה ומתנים כ' ונמי אין הושעין שמה נתרעם הן כוונת גרפ"ס דקדושין וענא"מ סימן כ"ח: (ד) והוא

ברכת אליהו

בנישואין ראשונים גמר ומקנה. אבל איש ואשה שפסקו בעצמם אין חילוק בין בישואין ראשונים לשניים דשמחת עצמם היא גדולה גם בנשואין שניים, ובכל גווני גמר ומקנה. וראיה, דהא במתני' בכתובות שם קא ב, הנ"ל בסק"א, מיירי בנשואין שניים אצל האשה, דהרי שם מיירי שיש לה בת מנישואין ראשונים, ואהא קאמר שם בגמ' דקני באמירה מדרב גידל. ושם במתני' תנן: ניסת לאחר (נשאת האם לאחר שגירשה הראשון — רש"י) ופסקה עמו כדי שיוון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים. הרי שגם בנשואין שניים אצל האשה חייב לקיים מה שפ'. וה"ל ברידה [כשהיו נישואין שניים אצל] 2.

(ג) כמ"ש בכתובות צ א במשנה: קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה. הלא"ה [לולא הטעם שע"מ כן קיימה] לא ה"י הבן מחויב מה שפסק האב, וגם שם חייב דווקא במנה ומתניים כמש"ס בגמ': ל"ש אלא מנה מאתיים (שהן תנאי ב"ד דאילו בשטר לא גביא דחספא בעלמא הוא — רש"י) אבל תוספת אין לה. אלמא שאין הבן חייב בפסיקת אביו. ונמי אין חוששין שמה נתרצה הבן בפסיקת האב, כמ"ש ברפ"ב דקידושין מה ב: שמה נתרצה הבן לא אמרינן. ועכנה"מ סימן כ"ח 3.

(ד) כ"כ הרמב"ם בה' זכיה ומתנה פ"ו ה"ו. וכמ"ש בחו"מ סימן ס' ס"ו, דבלשון מכר או מתנה לא מהני בדבר שלא בא

נא איש כ'. ונתנ"ש לא נשטרי פסיקתא כ' ושם הם נענשם שפוסקים. וי"מ וכ"מ: (ב) ואין חילוק כ'. דדוקא האב חילקו משום איקרויבי דעתא כ' ור"ה דהא במתני' שם נשואין שניים ושם נותנית' ניסת

(א) איתא בכתובות קב א: דאמר רב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבניך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו קנו הן הן הדברים הנקנין באמירה. וה"י אפ"ל דרק אב הפוסק עבור בנו או בתו קני באמירה, אבל איש ואשה הפוסקים זל"ז לא קני באמירה. אולם הרמב"ם בה' אישות פכ"ג הי"ג כתב (וכן העתיק כאן המחבר לשונו) שגם איש ואשה שהתנו ביניהם קנו באמירה. וכתב שם בהגהות מיימוניות דאבי חתן ואבי כלה דנקיט בגמ' לאו דוקא, אלא דברו חכמים בהוה, וה"ל באיש ואשתו. וכת' שם במ"מ וככ"מ [שכן מוכח מגמ' דכתובות שם. דשם קא ב יש מחלוקת בא"ל חייב אני לך מנה בשטר ר' יוחנן אמר חייב ר"ל אמר פטור. ומקשינן אר"ל מהא דתנן הנושא את האשה ופסק עמו כדי שיוון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים. ומתרתא הגמ': לא, בשטרי פסיקתא וכדרב גידל כ'. ומש"ש: לא בשטרי פסיקתא מוכח שגם אם האיש והאשה בעצמם פוסקים ביניהם קנו באמירה. דשם הם בעצמם שפוסקים, וקאמר שפסיקתם קיימת באמירה וכדרב גידל 1.

(ב) דדוקא האב שפוסק לבנו או לבתו חילקו [בין נישואין ראשונים לשניים, כמ"ש להלן בסעיף זה, דהתם אמרינן דרק בנשואין ראשונים של בנו או של בתו קני באמירה] משום איקרויבי דעתא של אב אצל בנו ובתו, ומרוב שמחתו

משכון אין כאן כיוון שכשהאחד מהן חוזר בו השני מתבייש בדבר. ויתכן דרצה רבנו לומר לדעת התוס' כיוון שחייב מדין בושט איצ"ב וכו' בש"כ בחו"מ ס' ר"ז סק"ד. וגם רבנו שם בסק"ד כתב דאיצ"ב קנין, אבל שם כתב — מטעם אחר — משום כיוון דנהוג כן הו"ל קנוה. ואפשר שכונת רבנו — בצינו דברי התוס' — שאם חייב הקנס, ל"ש לומר: "מנה אין כאן משכון אין כאן". ולכן לדעת הרמ"א — שאין בשידוכין מייחא אסמיתא — לא שייך לומר כאן "מנה אין כאן משכון אין כאן", ואי"ש שיוכה בגוף החפץ. אבל קנין צריך לפי דעת הרמ"א בחו"מ שם. ועיין כאן בסור ובכ"י ובכ"ה ובדרישה ס"ק כ"ד ובדרישה סק"ו ובט"ו סק"י ובח"מ סק"ג. ועיין מ"ש בשעריהמלך בהלכות אישות פכ"ג הי"ג, ובפ"ת כאן.

2 על הרא"ה הראשונה מרישא ה"י אפשר לדחות בדוחק דמיירי שיש לה בת לא מנישואין. ולכן הביא רבנו רא"ה גם מסיפא דמתני' דקתני ניסת לאחר. ועיין בח"מ סק"ב ובכ"ש סק"ב ובשעריהמלך ה' אישות פכ"ג הי"ד, ובפ"ת סק"ג. וראה בקובץ פס"ד של בתר"ד הרבנים בישראל כרך ד עמוד 193 ואילך, ועמוד 289 ואילך, ובפרשתהמלך הלכות אישות פכ"ג הי"ד.
3 בכתובות הגהות מיימוניות להלכות אישות סימן כ"ח האריך בזה הרבה, וכתב שם: אבל מה שתלוי בבנו אין פוסק שלו (של האב) מעלה ולא מוריד כמו על אחר. והביא הרבה ראיות לזה ומלשון זו הוכיח בח"מ סק"ג דאפילו אם קנו מן האב אין הבן מחויב לקיים מה שנחתה האב, כמו שלא מהני קנין באחר שיפסוק עליו. וכ"כ בכ"ש סק"ג.

ביאור: הגר"א

ברכת אליהו

4 כערוך השלחן ס"ב כתב: ואולי החולקין ס"ל דבדברי
שלג'ל אם אמר שיקנה כשתבא לעולם קנה ולכן בדברים
הנקנים באמירה היה כמו שאמר לו אבל כבר ביארנו בח"מ
ר"ט ס"ז העיקר לוינא דגם בכה"א לא קנה ע"ש. עכ"ל.
ול"נ לומר דכיון דאם אמר בלשון חיוב מהני — כ"ש כאן
בכ"סו סק"ב ובח"מ סק"ד ובכ"ש סק"ד — לכן סובר בע"ה
דבדברים הנקנים באמירה, אמרינן דמחמת איקרובי דעתא גמר
בדעתו להקנותו בלב שלם. והוא כמי שאמר בלשון חיוב דמהני.
ודע"נ בשו"ת הריב"ש סימן שמה.

באר הגולה

* (ועי' גי'ר סימן רנ"ח סעיף י"ג).
א לשון הרמב"ם פכ"ג
וה"ל ממשנה כתובות
דף ק"ח וק"ט
וכתובות דלפסקא
הלכתא כותיה שם
גמרא דף ק"ט ע"א.
ב כפירוש חפשי לו
הרגל שהלך למדינה
אחרת.
ג כפי' השני שפירוש
רש"י שם.

הדברים עד שיקנו מיד הפוסק שהוא נותן כך וכך. הגם: (י) הדברים הנקנים בלעזרה או שפסק האז וקנו ויידו הוי כשאר חוז ואפילו מת האז קודם שנשאת החתן מוילד מן היורשין ואפילו מנושענדי כשאר חוז (ריב"ש סימן קכ"ט) וי"ל דאין מנכין לנת מירושתה האיל וזכה בהם בחיי האז (יא) אבל אם אמר אתן כך וכך וכן החתן שפסק לעשות לה כתובה כך וכך ונשעה הנשואין חוזרים בהם עיין בה"ה סימן רמ"ה אם נר"ך לקיים מולד הקניין אבל מולד הקנס שפסקו על עמון ודאי נר"ך לקיים ולכן נהגו לעשות תנאים חדשים קודם הנשואין כן נ"ל (יב) וכל הדברים שכתבנו כן שאלו נקנין בלעזרה היינו דוקא במתנה ונרובה ולעשיר אבל הפוסק לעני * נר"ך לקיים ונשום דהוי כנדר (ג"י ג"ס ר"ח וכן הוא בירושלמי) (יג) וכן נעשיר מתנה מועטת אית גיה ונשום ונחוסרי חונה אם חוזר בו (ג"י ג"ס הרשב"א) (ועיין בה"ה סימן רמ"ט) בהלכות מתנה (יד) החתן נר"ך לשלם שכר התנאים אם לא נכתב רק שער אחד (מ"י פרק גט פשוט) אבל אם נכתבו ג' שטרות כל אחד משלם שלו כל מה שפוסקין נר"כין ליתן קודם שיכנסו אבל לא יוכל לומר כנוס ולא"כ אתן אבל אם רוצה להשליש המעות הרשות בידו (הנחות חלפסי) ועיין בה"ה סימן ע"ג סעיף ח' מי שנשבע ליתן נדוניה לחתנו והוא מרגיל קטטה עם הזת ובמחרי"ק שורש פ"א.

נב הפוסק מעות לחתנו ואינו רוצה ליתן לו. ובו סעיף אחד

א א הפוסק מעות לחתנו ב והלך האב למדינת אחרת ג או שאין לו יכולה היא

ביאורי הגר"א

הר"ף ור"ש ושא"פ צפ"ד דה"ה ג"ס ירוש': (יג) וכן בעשיר כו' גמרא שם: (יד) החתן כו' ומתני' צפ"ד ג"ס (כו') אין כותבין כו' ומוקמינן בכתובות וקדושין שם נשטרי פסקתא:

כו' ומתני' כונה לתק כו': (י) הדברים כו' צמח"ט שם ומהו צמח"ט כו' ונמורה שם נשקנו מיד ונמ"ל צמ"ט ודברים אלו לא כו': (יא) אבל אם כו' ונשום דהוי קנין אתן ועמ"ש: (יב) וכל הדברים כו' כמ"ש

ברכת אליהו

(יג) גמרא שם בב"מ מט א וכרבי יוחנן. דאיתא שם דר"י סבר דברים יש בהם מחוסרי אמנה. ומקשה הגמ': ומי אמר ר"י הכי והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו. ומתיר רב פפא. ומודה רבי יוחנן במתנה מועטת דסמכא דעתייהו (שאלו מותר לחזור משום דסמכא דעתיה דמקבל אדיבוריה וכי אמר מותר לחזור בו במתנה מרובה קאמר דלא סמכא דעתיה דמקבל דלקיימיה לדיבוריה — רש"י).

(יד) מתני' בפרק גט פשוט קסו ב: אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם והחתן נותן שטר. ומוקמינן בכתובות קב ב ובקידושין ט ב בשטרי פסקתא, [דהיינו שאמר כמה אתה נותן לבנך כך וכך כו'. וכתב הג"י בב"ב שם: והחתן נותן שטר — היינו דוקא אם כתבו הכל בשטר אחד אבל כתבו לכל אחד בפני עצמו כל אחד פורע שלו].

(י) במתני' בכתובות קא ב: מתו (אלו שהתנו לזון את בתה) בנותיהן ניוונות מנכסים בני חורין והיא (בתה) ניוונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב. ובגמרא שם קב ב מסקינן דדברים הנקנים באמירה לא ניתנו לכתב. ומקשינן ממתניתין דקתני, והיא ניוונת מנכסים משועבדים. ומוקמינן לה: בשקנו מידו. וכנ"ל בשו"ע: ודברים אלו לא כו'.

(יא) משום דאם אמר אתן כך וכך הוי קנין אתן. ובחז"מ סימן רמ"ה סעיפים א, ב יש מחלוקת בזה אי מהני קנין אתן. ועמ"ש [בסק"ה]. והרמ"א כתב שם: ומהר"ו פסק כסברא ראשונה (דלא מהני) ולכן כתב דהכותב לאשתו בשעת השידוכין לעשות לה כתובה גדולה לא וכתה כל זמן שלא כתב לה ולכן נהגו לעשות תנאים חדשים בשעת החופה.

(יב) כמ"ש הר"ף ור"א שם פ"ב ושא"פ בפ"ד דב"מ מט א בשם ירושלמי. וז"ל: רב מפקיד לשמעיה כד אימא לך ליתן מתנה לבר נש אי הוה מסכן הב ליה מיד ואי עתיר אימליך בי תניינות.

ומ"ש בה"ה וקנו מידו קאי גם אדברים הנקנים באמירה. ועיין בס"ז סק"ה.

8 נראה דר"ל דבדברים הנקנים באמירה אמרינן דלא ניתנו לכתב. ואז — מ"ש בסק"ה לדעת הרמב"ם — אפילו נכתב בשטר אינו גובה ממשעבדי. אבל אם קנו מידו גובה ממשעבדי.

באר הגולה

ד דס"ל דליפסקא
הלכה כתנא דמתני'
דלחר דמויה ארעון
נפסקא על עמא
וכ"כ הר"ף.
ה נרייתא דס.
א לזון הרמז"ס נפ'
כ"ג מה"א מתענה
כתובות דף ס"ו ע"א.

לומר לבעל אני לא פסקתי על עצמי או כנוס בלא נדוניא או פטרני בגט ד (א) אבל אם פסקה היא על עצמה ולא הגיע ידה הרי זו יושבת עד שתמצא מזה שפסקה או עד שתמות ה בד"א בגדולה אבל בקטנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניא. הנה: (ב) וכל זה כשאין יד האשה משגת ליתן מה שפסק אצלה ואינה יכולה לומר כנוס או פטור (הנהות אלפסי פרק שני דיני נזירות ותשובת נוי' סוף ה' אישות) וכל זה לא מיירי אלא קודם שנשאה חזל לאחר שנשאה ודאי לא יוכל לנזר בנשואו משום שאין נותנין לו מה שפסקו לו אלא חייב בכל דבר שאיש חייב לנשואו (הנהות מרדכי פרק שני דיני נזירות) וני שפסק לתת לנזיר ואח"כ חומר שנתן לנזיר לא יוכל לזנוג (מהרי"ל סימן קל"ו) וע"ל סימן נ' שלא יתקוטט אדם צעזעור נדוניא לעפ"י שפסקו לו.

נג דין הפוסק לבנו או לבתו אם קנו ודין אם נפלה לפני היבם ודין מתה הבת. ובו ג' סעיפים

א (א) האב שפסק ע"י בתו לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיכניס אותה

ביאורי הגר"א

נב (א) אבל אם כו'. כתנא דמתניתין ואע"ג דלחורין ג' ס' אפילו נזרייתא כו' פי' הר"י ושי"פ היינו אי אשכחן נזרייתא אחרת דקאי ר"ג כדמזון חזל צה"ל לא כיון דמתני' ונרייתא פליגי ועתוס' שם ד"ה ואפילו כו'.

נג (א) האב כו'. מתני' ס"ו הפוסק כו' ופריך בירושלמי שם ולא הן הדברים כו' נפסק כו' הנ"ל נסיון כ"ח הנה"ל.

ברכת אלוהי

הלכתא כתרווייהו כברייתא וכמתניתין והלא דברים סותרין זה את זה דבמתני' קתני אילו אני פסקתי כו' ובברייתא קתני כסבורה אני כו'. ומחמת קושיא זו פי' הר"ן ושי"פ דמאי דאמרינן בגמ' ואפילו בברייתא כו', היינו דאי אשכחן בברייתא אחרת דקאי ר"ג כדמזון הלכה כמותו, אבל בעניננו — דפליגי מתני' וברייתא — קיי"ל כדמזון אליבא דתנא דמתני', ובפסקה היא עצמה הרי זו יושבת עד שתמצא מזה שפסקה. (ב) כמש"ש בכתובות קט א: עכשיו שאבא פסק מה אני יכולה לעשות בו, פי' דוקא כה"ג כשאין יד האשה משגת ליתן מה שפסק אביה יכולה לומר: „מה אני יכולה לעשות“, אבל כשידה משגת, אינה יכולה לומר כך, כי הרי בידה ליתן מה שפסק אביה. וכ"מ מתשובות הנהות מייסדניות דשייכי להלכות אישות סימן כ"ח הנה"ל בסיון ג"א סק"ג, שכל מקום שיכולה לקיים הפסק של אביה אינה יכולה לומר: או כנוס או פטור. והיינו טעמא — דכשאין בידה לקיים מה שאביה פסק, יכולה לומר: מה אני יכולה לעשות, וכי אשב עגונה לעולם, או כנוס או פטור, מה שאין כן כשיכולה לקיים, צריכה לעשות כן, ואינה יכולה לומר: או כנוס או פטור.

(א) מתניתין בכתובות פו א: הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו אמרו חכמים יכול הוא שיאמר לאחיק ייתי רוצה ליתן ולך אי אפשר ליתן. ופריך בירושלמי שם פ"ו ה"ב: ולא דברים הנקנים באמירה חז. ומשני בשפסק בו, והביאו הר"ף והרא"ש שם ותוס' מו ב' בריה פתב כו'.

(א) תנן בכתובות קח ב: הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תשב עד שילבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי לעצמי אשב עד שילבין ראשי עכשיו שאבא פסק מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון. ולפי משנה זו — בפסקה היא — מודה אדמון שצריכה לקיים מה שפסקה. ואמרינן בגמ' שם קט א: מתניתין דלא כי דאי תנא דתניא כו' על מה נחלקו על שפסקה היא על עצמה שחכמים ואומרים תשב עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר כסבורה אני שאבא נותן עלי ועכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון. ולפי הברייתא — גם בפסקה היא עצמה — סובר אדמון שיכולה לומר או כנוס או פטור. ואמרינן שם בגמרא: אמר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו אמר ליה רבא לרב נחמן אפילו בברייתא א"ל מי קאמרינן במשנה בכל מקום שאמר רבן גמליאל קאמרינן. ע"כ דברי הגמרא. ודברי המחבר הם כדברי הרמב"ם בה' אישות פכ"ג הט"ו. וזה כדברי הר"ף שפסק שם בכתובות, דהלכה כדמזון וכתנא דמתניתין. ואע"ג דאמרינן שם דאפילו בברייתא [אם אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו]. פירש שם הר"ן ושי"פ היינו אי אשכחן בברייתא אחרת דקאי ר"ג כדמזון, אבל בהא לא, כיון דמתני' וברייתא פליגי כנ"ל. ועתה"ש שם ד"ה ואפילו כו', וז"ל: תימא היכי מצי למיפסק

1 הנוסחה שבפנינו בירושלמי וברי"ף וברא"ש שם ס"ג ובתוס' הנה"ל (כתירוצ' הירושלמי): פוסק ע"מ לכנוס. וכתב שם הר"ף:

באר הגולה

ב מהירושלמי שם
ובת"ש הרי"ף הלכו.
ג שם במשנה.
ד גריות' שם ע"ג
ועיין בתה"ד סי' ע"ז
דן אחד שנתן מנחת
לבתו ולחתנו יותר
משקל לו ורוב
שישלמו לו וכו'.
ה טור בשם רב האי
גאון ובתנא דאמי
הר"ש שם והר"ן.
ו שם בשם גאון.
ז ג"ז שם בשם גאון
וכן כתב שם בשם
הר"ש.

בעלה (ב) וכן הבן לא קנה עד שיכניס ב שכל הפוסק אינו פוסק אלא ע"מ לבנות
לפיכך ג הפוסק מעות לחתנו (לו לננו) ומת קודם שיכניס ונפלה לפני אחיו ליבם
יכול האב לומר ליבם לאחייך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן ד ואפילו היה
הראשון עם הארץ והשני חכם ואף על פי שהכתב רוצה בו. ב ה (ג) יש מי
שאומר שהפוסק לבתו כגון שאמר בשעת קדושין כך וכך אני נותן לבתי קנתה
הבת (ד) לענין שאם נתייבמה לא מצי למימר לאחייך הייתי רוצה ליתן שהרי לבתו
פסק ולא פקעי הקדושין שמכחם יבמה אחיו. ג ו הפוסק מעות לחתנו בשעת
הקדושין ונתנם לו קודם החופה ומתה הבת ויש לה בן יחזיר המעות לאב שכל
הפוסק דעתו ע"מ לבנות ויש מי שאומר דהני מילי בפוסק לחתנו אבל מי שנותן
לבתו סתם שתנשא בו ולא הזכיר שתנשא לפלוני קנתה אותה מתנה וכיון שנתקדשה
אעפ"י שבטלו הקדושין בשמת הארוס אין האב יכול לחזור בו הנה: וי שו"ד מעות
להשיל יתומה ומתה עיין צ"ח סימן רנ"ג (ה) הפוסק מעות לחתנו לו לבתו וכנסה ולאח"כ נתת
הנת ועדיין לא נתן י"א שזכה נתן הנעל ולריך ליתן לו כל מה שפסק (רש"י והרמב"ם והר"ן
ומרדכי בשם ר"י הלכן) ור"ת פירש דלא זכה נתן הנעל ומכאן שפסק לא מפקינן ממנה מן האב

ביאורי הגר"א

כתב לה כו' ונתת כו' ואם איתא ולי קמ"ל אפילו היל' לא
זכתה עדיין: (ד) לענין כו': ע' הר"ש צרפ"ן שם:
(ה) הפוסק כו' י"א כו' ור"ת כו'. ע' תוס' מ"ז א' ד"ה

והבילו הרי"ף והר"ש שם ותוס' מ"ז ז' גד"ה כתב כו':
(ב) וכן הבן כו': ר"ל האב שפסק לבנו וכללנו מהנ"ל שכל
הפוסק כו': (ג) יש מי כו' וכמ"ש שם מ"ז א' ת"ר

ברכת אליהו

ע"מ שתנשא בהם ואם לא נשאת ומתה והיה לה בן לא
יירש הבן אותו הממון אבל אם נתייבמה לא מצי למימר
לאחייך הייתי רוצה ליתן שהרי לבתו פסק ולא פקעו
הקדושין, עכ"ל.²

(ה) עת"מ מו א ד"ה כתב לה כו' ועיין לקמן סימן נ"ז.
דאיתא בכתובות מו א: ת"ר כתב לה פירות כסות וכלים
שיבאו עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה לא זכה הבעל
בדברים הללו משום ר' נתן אמרו זכה הבעל בדברים הללו.
ופסקו הפוסקים דהלכה כת"ק. ורש"י פירש דהך ברייתא
מירי שכתב לה מן האירוסין ומתה באירוסין, לכן סובר
ת"ק דלא זכה הבעל בדברים הללו — דדעת האב לתת רק
אם יתקיימו הנשואין. ולדעת רש"י, אם מתה לאחר
נישואין, לכ"ע זכה הבעל בדברים הללו. וזוהי השיטה
הראשונה שהביא כאן בהג"ה. המחבר לא הביא כאן דין
זה, כי כבר כתב בסימן ג"ז שאפילו אם לא נכנסה לחופה
עדיין זכה הבעל. ובדוניה. וז"ל המחבר שם: האשה שנתארסה
ומסרה אביה לבעלה או לשלוחו ומתה בדרך קודם שתכנס
לחופה אע"פ שהנדוניה עדיין בבית אביה בעלה יורשה.
ובהג"ה כתב שם: ויש חולקין אם הנדוניה לא הגיע לידו.
ועמ"ש סק"ב. וה"ש חולקין" שם היא שיטת ר"ת —

(ב) ר"ל האב שפסק לבנו לא קנה הבן עד שיכניס. ונלמד
מהנ"ל שכל הפוסק כו'. וכמ"ש בסק"א. בשם הירושלמי.
שבכה"ג לא אמרינן דהן דברים הנקנים באמירה — כמ"ש:
כמה אתה נותן לבנך כו' כמה אתה נותן לבתך — משום
שכל הפוסק סתם, ע"מ לבנות הוא, ואין הבדל בין אם פסק
לבתו או לבנו, וכל זמן שלא כנס לא קנה.

(ג) זכמ"ש בכתובות מו א: ת"ר כתב לה פירות כסות
וכלים שיבאו עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה לא זכה
הבעל בדברים הללו. ואם איתא דגם הפוסק לבתו ממש, לא
קנתה עד שיכנס, מאי קמ"ל דאם מתה לא זכה הבעל
בדברים הללו, הרי אפילו היא לא זכתה עדיין, אע"כ מוכח
הפוסק לבתו קנתה הבת אפילו לפני כניסה.

(ד) עברא"ש ברפ"י בכתובות פ"ג. וז"ל: ופ"י רב האי
דדוקא בפוסק לחתנו אבל אם פסק לבתו כגון שאמר בשעת
קידושין הריני נותן לבתי כך וכך קנתה הבת ואעפ"י שמת
החתן שאינו יכול לומר לא פסקתי לבתי אלא על מנת
שתבא לידי נישואי החתן דמכל מקום לבתו פסק ובתו
קנתה כך מצאתי כתוב וגרסה לי שלא ביאר הכותב יפה
דמשמע דאם מת החתן אפילו לא יבמה אחיו מיחייב ליתן
לבתו מה שפסק לה והא לא מסתבר כלל דודאי לא פסק אלא

אינו פוסק אלא על מנת לבנות. ועמ"מ סק"א ובי"ש סק"א
וערוך השלחן סעיף ד'. וע"ל בביאורי הגר"א סימן ז' סק"ב.
2 ועיין ב"י ובי"ח ודרישה ופרישה וט"ז סק"ב וה"מ סק"ג
ובי"ש סק"ג וערוך השלחן סעיף ב' והגהות הרי"ם כאן.

אחרינא ואנן לא סבירא לן אלא האי דכתבינן. והיינו דלא נפרש
דכוונת הירושלמי שפסק מפורש ע"מ לבנות. וברא"ש שם כתב
להוכיח בפירוש הרי"ף: מדקאמר (בירושלמי) פוסק, ולא קאמר
כשפסק. וי"ש המחבר: שכל הפוסק (דהיינו אפילו בסתם)

(ת"ה שכי"א ומהרי"ק שורש נ"א והגהות מיינו') (ו) כל זמן שלא נזל פסס ח' ליד החתן (מרדכי פרק נערה) אפילו נזל ליד שלישי מוכח שניהם (שם בת"ה) וי"א דאם נזל ליד שלישי זכה נהם (מרדכי) וכן אם העמיד לו ערבות (הגהות מרדכי) חזל נזל זה (ו) אפילו עשה האז עליו שטר וזקפן עליו נמלוה ויש לו ננים ומונה לא זכה נהם הנזל (ת"ה סימן שכ"א) ולא מפקינן מן האז חזל אם תפס החתן לא מפקינן מייניה דיכול לומר קיס לי כסנרל הראשונה (מרדכי) (ח) וכל זה שלא נזל פעם אחת ליד החתן נחיי הנזל חזל אם נזל לידו פעם אחת אעפ"י שהחזיר ליד האז זכה בכל ואין חלוק בכל זה בין פוסק לבתו או לבנו ונות (כן משמע ומלשון התקנה וכ"כ הנהגות מרדכי נשם מוהר"ם) (ט) עוד תקן ר"ת וחכמי צרפת שאף אם כנר נתן האז הנדוניא אם מתה האשה או האיש תוך שנה ראשונה נזל זרע קיימל חוזר הכל לזל או ליורשי המת (י) וי"א עוד דאף בשנה שניה

באורי הגר"א

כתב לה כו' וע' לקמן סימן כ"ז: (ו) כ"ז שלא כו'.
 שם נתי' והא דלמך בתורת כהנים כו' ח"כ כרנן כו' ושאל
 היינו כשהכתובה כו': (ז) אפילו עשה כו' וזקפן
 כו'. אעפ"י דזקיפה כגווי כלן גביה מונש נעיקן דכ"ז
 שלא נזל לידו אמרינן שלא כתב כו' לכן הולך נתי' שם
 ולקומי הדין דת"כ בשו"ת' אעפ"י דנתי' זה שפסק
 כו' ולא חוקמוהו כה"ג. תה"ד ע"ש: (ח) וכל זה
 שלא כו'. כנ"ל: (ט) עוד תיקן כו'. נתי' שם ועה"א
 שם ד"ה ומיהו כו': (י) וי"א כו'. שם נתי' שם
 ומרדכי ע"ש:

ברכת אליהו

בתוס' שם בכתובות מז א ד"ה כתב לה הנ"ל בסק"ו שהקשו —
 על ר"ת דס"ל דגם אם מתה מן הנישואין אין הבעל זוכה
 בנדוניא — מהא דאמרינן בתורת כהנים ותם לריק כחכם זה
 שפוסק לבתו ממון מרובה ומתה בתוך שבעת ימי המשתה
 הרי הפסיד בתו והפסיד ממון, והוצרכו התוס' לאוקמי
 (בתירוק שני) דהתי"ב מיירי שחתן מוחזק. אעפ"י דבתי"ב
 תניא זה שפוסק כו'. ומלשון זו לא משמע שכבר גבה,
 דומיא דהפוסק מעות לחתנו בכתובות סו א — דמיירי שעוד
 לא גבה החתן, אלא ה"ר רק פסיקה. ואפ"ה מוקמי התוס'
 שחתן כבר גבה, ולא אוקמוהו כה"ג שהיתה זקיפה במלוה.
 והיינו טעמא דלענין זה לא אמרינן דזקיפה כגבוי, דויל בתר
 טעמא — דלא כתב אלא ע"מ שתהנה בתו לאחר שיבא לידו.
 (ח) כנ"ל בסק"ו, שאם כבר בא פעם אחת ליד החתן, כבר
 זכה בזה, ולכן אפילו אם החזיר ליד האב, חוזר החתן וגובהה
 הנדוניא.

(ט) בתוס' שם בכתובות מז א ד"ה כתב לה, וז"ל: ועוד
 תיקן (ר"ת) לא מכח ההלכה שאפילו בעל מוחזק שיחזיר אם
 מתה בתוך שנה. ועיין הגהות אשרי שם ד"ה ומיהו כו'.
 (י) שם בהג"ה [צ"ל: בהג"א]. והוא בהגהות אשרי בכתובות
 פ"ד סי"ט. וע"ש. וז"ל: שהקהלות עשו תקנה על כל איש
 ואשה שיעשו נישואין ויפטר אחד מהם לעולמו בלא זרע
 בתוך שנתיים שיחזירו חצי הנדוניא ליורשי המת כו' אבל אם
 עדיין ביד האב לית דין ולית דיין היכא דקיימא תיקום ולא
 מפקינן מייניה דאב. ותקנה זו הובאה גם במרדכי שם סימן
 קנ"ה ע"ש [ועיין בסוף סימן קי"ח ומש"ש].

הזכירו אודות תכשיטין, וגם לא הזכירו אודות יורשי המת.
 ובהג"א הזכיר כל זה, וכתב שר"ת החריס בחרם גמור על
 יורשי צרפת כו'. על כל נושא אשה ומתה תוך שנחתה בלא ולד
 של קיימא שיחזיר והנדוניא ותכשיטי ואשה ונותנין לה או
 ליורשיה כל מה שישאר בידו מן הנדוניא מה שלא בלחה ושלא
 עזרים לכלות רק מז הוצאת עסק קבורתה לפי כבודה ולא לפי
 רצונו ואפילו אם החזיק הבעל נדוניא אשתו וגם נתינת ממנו
 כו'.

שהביאו שם התוס' — שכתב כאן בהג"ה. וז"ל התוס':
 ונראה לר"ת דהך ברייתא בנשואין מיירי וטעמא דלא זכה
 לת"כ משום דאנן סהדי דאין דעת האב ליתן נדוניא זו אלא
 על מנת שתהנה בתו ממנה כמו הבעל.³

(ו) שם בתוס'. בכתובות מז א ד"ה כתב לה כו' — הנ"ל
 בסק"ה — אחרי שהביאו שיטת ר"ת שאפילו מתה מן
 הנשואין אין הבעל זוכה בנדוניא כתב — וז"ל: והא דאמר
 בתי"ב ותם לריק כחכם זה שפוסק לבתו ממון מרובה ומתה
 בתוך שבעת ימי המשתה הרי הפסיד בתו והפסיד ממון והיא
 אתיא כר"ג אי נמי כרבנן מיירי כשהחתן מוחזק בה. ואח"כ
 הקשו על ר"ת: ועוד דכולהו אמוראי דלקמן משמע דאית
 להו דבעל יורשה ממשטרה האב לשלוחי הבעל. ותרצו:
 ושמא היינו כשהכתובה ביד הבעל ובריתא דקתני התם לקמן
 אעפ"י שכתובתה בבית אביה בעלה יורשה אחיא כרבי נתן,
 עכ"ל. [ועפ"י יסוד זה כתב במרדכי שם סימן קנ"ד שאם
 גבה כבר הבעל והחזיר לו ומתה גובה הבעל הנדוניא,
 מאחר שכבר באו פעם אחת לידו].

(ז) עיין בתרומת-הדשן סימן שכ"א. וכתב שם דאפילו אם
 עשה האב שטר, ולא הזכיר בשטר שזה עבור נדוניא, אלא
 נכתב כשטר-חוב והלוואה, לא אמרינן דהואיל וזקופה
 הנדוניא במלוה נפקא ליה מתורת נדוניא והוי כשאר מלוה.
 ואעפ"י דבעלמא אמרינן דזקיפה הוי כגבוי, כאן לא הוי
 כגבוי, משום דגבייה ממש בעינן, דכל זמן שלא באו לידו
 של הבעל, אמרינן שלא כתב אלא על מנת שתהנה בתו מן
 הנדוניא, וגם היכא שזקפה במלוה איתא להאי טעמא. ולכן

3 ועיין בהגהות הרי"ם שכתב דאפשר דרבנו ר"ל דהמעין
 בתוס' יראה שאין הבדל בין הפוסק מעות לחתנו או לבתו.
 ועיין עוד מש"ש.

4 דברי הגהות אשרי הם בכתובות פ"ד סי"ט. ובהגהות הרי"ם
 כתב דאפשר דרבנו ר"ל דאע"ג דבתוס' שם כתבו דר"ת חזר
 בו בסוף ימיו מאותה תקנה, בהג"א לא גזר שר"ת חזר בו.
 וגם שכתבא כתב שהרבה הסכימו לתקנה זו. ויש להוסיף, שבתוס'
 לא כתבו שהתקנה היתה אם מתה בלא זרע קיימא, וגם לא

באר הגולה

* (סה) שפירא ורמיהל זנגל.

א תשנה כתובות דף מ"ט ע"ב.

ב תוספות וכן כתב הר"ש שם הר"ן והרמב"ם בפ"א מה"ל דמנה לקיים דברי המת ואפילו בנריא.

ג כלוקימתא דגמרא אלינא דר"מ דפסק רבא משמיה דרב נחמן הלכתא כוותיה וכו' הר"ף והר"ש דק"ל כרז נחמן דגמי וכו' הרמב"ם שם.

א לשון הרמב"ם בפ"י מה"ל וכתב ה"ה שזה מנוהג בהרבה מקומות והראיה מנהג יהודה

יתירו ימי הכדוניה (הכל במרדכי) וכן הנהגה פשוט במדינות אלו שנהגין נזה כהקנת קהילות * ש"ס ודוקא מה שהולך אל מה שהולך לו נאזר פטור ונלכד שלא בזוג לאחר נותה רק לזרכי קבורתה (ג"ז ס) י"א דלס הסתן רוצה למכור נכסיה תוך שנתים יורשים יכולים למוות מהאי עמאל (הנהגות אלפסי פרק מילתא האשה) ועיין עוד נוהלי הדינין לקמן סימן קי"ה.

נד דין הפוסק לבנו או לבתו ומת. ובו סעיף אחד

א מי שצוה לתת לבתו כך וכך מעות לפרנסתה ליקח בהם קרקע ב (א) בין שהיה שכיב מרע בין שהיה בריא ומת ויהי המעות ביד השליש ואמרה הכת תנו אותם לבעלי כל מה שירצה יעשה בהם ג אם היתה גדולה ונשאת הרשות כידה ואם עדיין מאורסה היא יעשה שלישי מה שהושלש בידו ואם עדיין קטנה היא אפילו נשאת אין שומעין לה אלא יעשה שלישי כמו שצוה האב (ב) וי"א דנעין שהושלש מתחילה לכך ועיין בח"מ סימן רנ"ב.

נה דין הארוסה לענין מזונות וקבורה וירושה ואם יש לה כתובה. ובו ז' סעיפים

א (א) הארוסה אסורה לבעלה א מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה ב (ב) והבא

ב מנאר בירושלמי.

לא ה' מותר להתייחד עמה.

ביאורי הגר"א

נה (א) הארוסה כו'. מסכת כלה וערש"י זכתות ז' ב' דבור המתחיל שמתחיל כו' וד"ה ואסר כו': (ב) והבא כו'. ירושלמי הציאו הרי"ף ור"ש נפס"ד ונגטין י"ג א' ד"ה והא כו'.

ברכת אליהו

שם ל"ל דברי ש"מ ככתובין ומסורין, הא מצוה לקיים דברי המת. ותרצו שם בשם ר"ת: דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא כשהושלש מתחילה לכך. וכ"כ בגיטין יג א ד"ה והא כו'.

(א) בריש מסכת פלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. אולם אין הכוונה שהיא אסורה מן התורה כנדה, אלא האיסור הוא מדברי סופרים. ועיין רש"י בכתובות ז ב ד"ה שמתחיל כו' וד"ה ואסר כו'.

(ב) ירושלמי דפסחים פ"י ה"א: והבא על ארוסתו בבית

זו — שישלש מתחילה לכך. ועיין מ"ש רבנו בחושן משפט שם סק"ת.

1 המחבר לא הזכיר שיש איסור בייחוד. ועי' צ"ח רבנו לעיין ברש"י. דאיתא שם בכתובות: ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים רבי יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה אמר אביי וביהודה שנו מפני שמתחיל עמה. וכתב שם רש"י ד"ה שמתחיל כו'. לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה. ותנא ב"ס"ת כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. מדברי רש"י דהא דאסורה בייחוד הוא מפני שאסורה לבעלה, ולא מדברי המרדכי שהביא רבנו בסק"ג שגזרו על ייחוד דארוסה, ולא מפני איסור ביאה. וברש"י שם ד"ה ואסר לנו את הארוסות כתב: מדרבנן שגזרו על הייחוד של פנויה ואם ארוסה לא התייר עד שתכנס לחופה ובברכה כדפרישית כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואדרבנן נמי מברכין וצונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה (שבת דף כ"ג) עכ"ל. הרי שהאיסור הוא מדברי

(א) עתה"ם בכתובות ע א ד"ה הא קי"ל כו', וז"ל: אפילו בבריא קיימ"ל הכי (דמצוה לקיים דברי המת), כדמוכח שילדה פ"ק דגיטין (דף ט"ו) דאמר רב יוסף מוקי לה בבריא והא קיי"ל מצוה לקיים דברי המת. ואח"כ הקשו התוס' כיון דקיי"ל מצוה לקיים דברי המת א"כ מאי אהני הא דדברי שכיב מרע ככתובין ומסורין. ומכאן, שמצוה לקיים דברי המת הוא בין שהיה שכיב מרע בין שהיה בריא, כמ"ש המחבר.

(ב) תוס' בכתובות ע א ד"ה הא קיי"ל ה"ל בסק"א, שהקשו

1 בפרישה סק"ג כתב: מהו נלע"ד דדוקא התם דבאו להוציא מן מיד ויתומים מכה קיום דברי המת משה"ב בעינן דוקא שהושלש המעות בידיו משא"כ כאן שדברי המת היה להבא וכי' עכ"ל. אולם מדברי התוס' בגיטין יג א ד"ה והא כו' שצ"ח רבנו מוכח דלא כפרישה. שכתבו שם: ועוד מפרש ר"ת דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא בדבר שהושלש מתחילה לכך ביד שלישי דומיא דהמשליש מעות לבתו (כתובות דף סט:) ותנו שקל לבני (שם) כו' עכ"ל. הרי מוכח מדבריהם שגם כשצוה לתת לבתו — דומיא דהמשליש מעות לבתו, או לבנו — דומיא דתנו שקל לבני, לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת רק כשהושלש מתחילה לכך. ועיין בב"ש סק"ג שהוכיח דלא כפרישה מדברי הרא"ש. וכפי מ"ש מוכח כן גם מדברי התוס' בגיטין ה"ל. ועיין בחושן משפט סימן רנ"ב ש"ב שהביא המחבר דין זה — דבעינן שהושלש מתחילה לכך. וכאן הביא ההגיה דין זה — להורות — שגם בצוה לתת לבתו בעינן — לשיטה

באר הגולה

ג אצטעל איז נאך
נאכאן עושה או
ארוסין ואל נפסעל
נאכאן ונאנעל ונאנעל
ורנא ס"ל דארוסין
עושה קדושין דף י'
ע"ה.
ד תוספת הנמרה
ינמות דף כ"ה ע"ג
הר"ף ע"ה נאכאן.

על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות. הגם: (ג) ואפילו צייחוד אסורים ולכן ארוס שאל עם ארוסתו צנית ח' ונצרכין ז' צרכות פן יתייחדו (מרכזי פ"ק דכתנות) וי"ל דאין להם לדור ציחוד שאל יקנו זה צזה. (כל צו) ואפילו נצדוכין גלל אירוסין יא לחוש (תידושי אגודה פרק קנאל דכתנות). ג (ד) אפילו אם קדשה וביאה אסור לו לבא עליה ביאה שנייה בבית אביה עד שוביא אותה לתוך ביתו ויתייחד עמה ויפרישנה לו (ה) וייתחד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום (ו) והבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקידשה ד משיערה בה קנאה ונעשית נשואה והרי היא כאשתו לכל

ביאורי הגר"א

אפילו לא תיפשיטל ווספיקא צ"ל אירוסין עושה. ר"ח: (ה) וייתחד זה כו'. ענפ"צ דסוכה כ"ה ז' ועתים' שם ד"ה אין ונריך לדקדק: כו'. (ו) והבא על ארוסתו לשם נישואין. דוקא וכנ"ש נתוספתא רפ"ד דכתנות יפה כח ינמה וסח אשה כו' שהנל על ינמתו צין נשוגג צין נצויד צין נאונס צין נצונן אפילו צנית יאציה קנה

דפסחים וז"פ: (ג) ואפילו ביחוד כו' ולכן כו'. כן דקדק שם ומ"ש נכתנות שם וציחודל כו' אצל תוס' שם ד"ה יחודל כו' תוס' ציחודל: (ד) אפילו אם קידשה כו'. נפ"ק דקדושין צעיל דלל איפסעל וכו' הרשנ"ל יחודל שם הרונצין דללכה כנצי ורנא דנעו למיפסעל כו' וכן רנצי ורנאל דער להל דנן צנ צנ כו' ונלל"ה

ברכת אליהו

ומתרת הגמ': אין שמחה אלא בחופה. ושואלת הגמ': וליכלו בסוכה וליחדו בחופה. ומתרת הגמ': אין שמחה אלא במקום סעודה. ושואלת הגמ': וליעבדו חופה בסוכה. ותיירץ רבא: משום צער חתן (שהמקום צר ופתוח שאין לה אלא שלש דפנות ובוש לשחק עם כלתו — רש"י). ומ' דחופה היא בביתו במקום שהחתן יכול להתייחד ולשחק עם כלתו. ועתים' שם ד"ה אין, וז"ל: וצריך לדקדק מה היא חופה דאי במקום שברכו תחלה ברכת נישואין קרי ליה חופה פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהם מרובין ואין יכולין ליכנס בבית אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה, עכ"ל.

(ו) דוקא שבא לשם נישואין, נעשית נשואה, אבל אם לא כיון לשם נישואין לא הוי נשואה. וכנ"ש בתוספתא רפ"ד דכתנות: יפה כח ינמה מכה אשה כו' שהבא על ינמתו צין נשוגג צין כמזיד צין כאונס צין נצונן אפילו בבית אביה קנה משא"כ כאשה. וכנ"ש ביבמות נח א. דמקשה הגמ' — אהא דתנן אמרן שלא שטיתי ארוסה ושומרת יבם — דהא קדמה שכיבת בועל לבעל ותרצינן: אמר רבי"ח משפחה לה כגון שבא עליה ארוסה בבית אביה. ואם נאמר דביאה לאחר שקידשה — אפילו לא לשם נישואין — נישואין עושה, אי"כ מאי מתרת הגמ': „כגון שבא עליה ארוסה בבית אביה", הרי כיון שבא עליה אחר שקידשה, הוי נשואה ולא ארוסה. אלא כוונת הגמ' שבא עליה לשם זנות ולא לשם נישואין, ובכה"ג לא הוי נשואה. ושם בגמ' פרכינן: דכוותה גבי שומרת יבם שבא עליה יבם בבית חמיה שומרת יבם קרית לה אשתו מעליא היא דהא אמר רב קנה לכל. ועי' שם ד"ה פרכינן כו' וז"ל: ופרכינן

חמיו לוקה. והיינו לוקה מכת מרדות, דהאיסור הוא רק מדברי סופרים. ודברי הירושלמי הביאו הר"ף ורא"ש בספ"ד [צ"ל: בספ"ג] דפסחים ושי"פ.

(ג) כן דקדק שם במרכזי פ"ק דכתנות סימן קלא ממ"ש בכתובות ז ב: וביהודה שנו (שמברכין ברכת אירוסין אף בבית האירוסין) מפני שמתייחד עמה. [וכתב שם המרכזי: דלא פליג ת"ק אדרבי יהודה אלא ת"ק לא איירי מיהודה ומודה ת"ק דכל היכא דאיכא למיחש לייחוד מברכין כו' דכן הוא המנהג דארוס וארוסתו שהיון ביחד בבית אחד מברכין עליהם ז' ברכות פן יתייחדו. והמרדכי סובר דאיסור ייחוד בארוסה הוא לא משום איסור ביאה רק שגזרו גם על ייחוד דארוסה, וכמו שהביא משמו בהג"א שם סי"ב, וכנ"ש בסימן ס"ו סק"א עיי"ש]. אבל תוס' שם ד"ה ר' יהודה כו' כתבו: ולפי שפעמים בא עליה שלא לשם חופה עושין ברכה מתחילה כדי שתהא כלה בברכה. ולדבריהם הא דמברכין ביהודה אינו מפני שבלא זה אסור להתייחד, אלא האיסור הוא משום ביאה.²

(ד) בפ"ק דקדושין י א בעיא דלא איפשמא אי ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה, וכ' הרשב"א והרא"ש שם סי"ו בשם הרמב"ן דהלכה כאב"י ורבא דבעי למיפשמא שם דאירוסין עושה, וכן שם עמוד ב בעי למיפשמא מברייתא דשלח יוחנן בן בג בג דנישואין עושה. ורנב"ש ורבינא דחו להא פשיטותא דבן בג בג, מ' דס"ל דאירוסין עושה. וכלא"ה אפילו לא מיפשמא, מפסיקא צ"ל אירוסין עושה. — כ"כ שם הר"ף.

(ה) ענפ"צ דסוכה כה ב. דאיתא התם: חתן והשושבינן וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה מ"ט משום דבעי למיחש. ושואלת הגמ' וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה.

סופרים, והאיסור דייחוד בארוסה הוא כאיסור פנויה, ולא שגזרו במיוחד על איסור ייחוד דארוסה. ועמ"ש בסק"א ובסימן ס"ו סק"א ובהנחות הר"מ שם, ושם מדברי רבנו בנ"י, ועיין כאן כ"ש סק"א. ועיין בכתובות שם בשיטה מקובצת מ"ש בשיטת

רש"י ותוספות. ועיין בערך השלחן בסימן זה.
2 ועיין מ"ש על ס"ק זה בה"חון איש' סימן ס"ו סק"ב. ועיין בדברי רבנו בסימן ס"ו סק"ב.

דבר וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין. הגה: (ז) וי"ל דחופה אינו ייחוד (ח) אלא כל שהצילה החתן לציתו לשם נשואין (כ"כ הר"ן נשי"א ריש כתובות) (ט) ויש אומרים שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הנכרה (הנ"י הני"א)

ביאורי הגר"א

וע"כ נראה וכו' וי"ל דכופה אלו הן כו' אלא חופה היא שמוסר האז ומכניסה צנית שיש זה חידוש כגון סדינים המצוירים כו' והמנהג הזה נצטול' אצל גאלמנה כיון שכנסה לשם נישואין ויש שם מקום מיוחד והצעת המטה ה"ה כצית שיש חופה ע"ש וער"ש פ"ב דסוכה ס"ה וז"ע מה היא החופה כו' ועיין מרדכי פ"ק דכתובות והנ"ל שם ס"יג ד"ה משום כו' ועתוס' פ"ק דיומא. אצל העיקר שענין החופה שקונה הוא יציאתה מצית אציה והולכת עם החתן לציתו לשם נישואין שמהלך שהיא נרשית צעלה וכדעת הר"י וז"ל שתייחד עמו כמו שהוכיח הר"י גריס כתובות מנש"ש ת"ר כנסה כו' וכ"ה צמתני' מ"ה א"ב לעולם היא נרשית והיא החופה דנמנאל אסיפאל ומסר האז כו' פליגי א"ר ומסירתה לכל מכלל דריש'א היא חופה ומש' וכן פירש"י שם צמתני' וערש"י שם צמנאל ד"ה הא סתמא כו' אצל ל"ג ומכללינהו בהדדי מסירה וכן אמר

ונש"כ נראה וכו' צימות כ"ה א' אמר רצ"ח ומסכת כו' דכופה כו' וערש"י שם ד"ה ופרסין כו' וד"ה (קונה) [קנה] לכל כו': (ז) וי"א דחופה כו'. מנש"ש י"א ז' ת"ר כנסה ראשון כו' ואם איתא כיון דלא נסתרה לאו נישואין הוא: (ח) אלא כל כו'. ומנ"ש ואם צית (אשה) [אשה] נדרה כו' וצמתני' מ"ה א' לעולם היא כו' לרשות כו' וז"ל: (ט) וי"א שהחופה כו'. צירושלמי דסוף סוטה אלו הן חופת סדינים ומצוירים וספרוני זהב תלוין בהם תני אצל עושה הוא אפיפרות ותולה בהן כל מין שירצה וכ"ה צננלי שם תנא אף כו' מלי חופת כו' אלא דצירושלמי קרי לעטרת חתנים זהורית המוזהבית מ"ה חד ענינא הוא וערש"י שם ד"ה זהורית כו' ותוס' דגטין ז' א' ד"ה עטרת כו' והיא חופה שלנו וענ"י צמין ס"א בשם העיטור שסתר ס' זו מדאמרין עד שיכנס לחופה אלא כניסה למקום מיוחד הוא וצירושלמי דסוכה כו'

ברכת אליהו

ירושלמי קד' שיכנסו לחופה, אלמא כניסה למקום מיוחד הוא, כעין כילה שיושבין שניהם עם השושביניו. והמשך לשון הב"י הוא: ובירושלמי דסוכה כו'. — ומ"ש הוא, וצ"ל: ובירושלמי דסוכה — אלו הן חופות חתנים סדינים המצוירים, אלא חופה היא שמוסר האז ומכניסה בבית שיש בו חידוש כגון סדינים המצוירים כו' והמנהג הזה בכתולה אצל גאלמנה כיון שכנסה לשם נישואין ויש שם מקום מיוחד והצעת המטה להתייחד שם הרי הוא כצית שיש חופה ע"ש. וערש"י פ"ב דסוכה מ"ה שכתב: וצ"ע מה היא החופה כו' ונראה באשכנז שעושים אפריון למושב החתן והכלה והוא בקרא חופה, עכ"ל. ועיין מרדכי פ"ק דכתובות סימן קל"ב והנ"ל שם פ"ג ד"ה משום כו', וכ' שם כי הכנסת חופה היא שמוסרה בשחרית לחתן. ועתוס' פ"ק דיומא י"ג ב ד"ה ולחזא שכתבו: ואפילו את"ל שיש גאלמנה חופה קודם ביאה ג"ל דידוד שמתייחדת עמו היינו חופתה כו' אבל בתולה משיצתה בהינמא היא חופה שלה, עכ"ל. הרי שיש הרבה שיטות מה בקרא „חופה“.

אבל העיקר שענין החופה שקונה הוא יציאתה מבית אביה והולכת עם החתן לביתו לשם נישואין שמהלך שהיא נרשית בעלה. וכדעת הר"ן — הנ"ל בסק"ן וא"צ שתייחד עמו, כמו שהוכיח הר"י ברש"י כתובות מנש"ש: ת"ר כנסה כו' כנ"ל בסק"ן. וכ"ה צמתני' שם מה א"ב: לעולם היא נרשית האב עד שתכנס לרשות הבעל לנישואין. והיא החופה. דבמנאל, אסיפאל דצמתני' דקנני: „מסר האב לשלוהי הבעל הרי היא ברשות הבעל" פליגי, דאמרי רב מסירתה לכל חזן לתרומה, ורב אסי אמר אף לתרומה. ומסיימת שם הגמ': מסירתה זו היא כניסתה לחופה. מכלל דריש'א דקנני: שתכנס לרשות הבעל לנישואין היא חופה ממש. וכן פירש"י שם צמתני' בד"ה לרשות הבעל לנישואין, וז"ל: כלומר שתכנס לחופה לשם נישואין שתהא מסורה לרשות הבעל. וערש"י

דכוותה גבי שומרת יבם שבא עליה לשם זנות בבית חמיה בגאלמנותה. ועיין שם עמוד ב' ברש"י ד"ה קנה לכל כו', וז"ל: בביאת שוגג ומיד. הרי שפירכת הגמ' היא דבשומרת יבם אפילו אם לא כוון רק לביאת זנות ג"כ קונה, משא"כ בארוסה אם אחר שקידשה בא עליה לשם זנות לא הוי נשואה. [ועמ"ש בסימן ל"ג סק"ה].

(ז) כן הוכיח הר"ן ברש"י כתובות מנ"ש: יא ב: ת"ר כנסה ראשון לשם נישואין ויש לה עדים שלא נסתרה כו' אין השני יכול לטעון טענת בחולים שהרי כנסה ראשון (רבותא) אשמעינן דאפ"ה אין השני יכול לטעון טענת בחולים — (רש"י). ואם איתא דחופה הוא יחוד, א"כ כיון דלא נסתרה עם הראשון לא נישואין הוא. אע"כ מוכח דחופה אינו יחוד.

(ח) מנ"ש: ואם בית אישה נדרה (במדבר ל, יא). דמשמע שכיון שהיא בבית אישה הרי היא ברשותו. וכצמתני' בכתובות מה א: לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל לנישואין. ויש"פ — דמשנכנסה לבית בעלה הרי היא ברשותו כנשואה. [וע"ל סק"ט].

(ט) צירושלמי דסוף סוטה אהא דתנן התם: בפולמוס של אספסיינוס גזרו על עטרת חתנים (שהיו אסורים — פני משה) — אלו הן חופת סדינים מצוירים וספרוני זהב תלוין בהם. תני אבל עושה הוא אפיפרות (כמין כיפה של מעגלי עץ ותלוין בה צנפין ורדידי זהב — פני משה) ותולה בהן כל מין שירצה. וכ"ה כבבלי שם מט א תנא אף על חופת חתנים גזרו כמאי חופת חתנים זהורית המוזהבית. אלא דצירושלמי קרי ולעטרת חתנים זהורית המוזהבית, מ"ה חד ענינא הוא. וערש"י שם ד"ה זהורית כו', וז"ל: סלית צבועה שני, וכו' קבועין טסי זהב עד שמעמידין אותה כמין כיפה. ועיין תוס' גיטין ז א ד"ה עטרת כו'. ושם פירשו שעטרת חתנים היינו שעושים כעין כיפה, והיא חופה שלנו. ועב"י בסימן מ"א בשם העיטור שסתר ספרה זו מדאמרין בסוכה

(י) וי"א דחופת בתולה משינאה בהינמיה ולאמנה משנתייהו (תוספ' פ"ק דיומא) והתנהג פשוט עכשיו לקרות חופה וקום שזכניסין שם יריעה פרוסה על גבי כלונסות ומכניסין תחתיה החתן והכלה נרצים (יא) ומקדשה שם ומזכרין שם נכרת ארסין וגשואין ואח"כ מוליכים אותם לבית ואוכלין ביחד במקום

ביאורי הגר"א

שנהגו לעשות כיפה כנ"ל עיקר דעתם לשם נישואין תחת הכיפה אבל אין הכיפה רשות לעמנה שתקנה אלא-החר: (י) וי"א דחופת כו'. עתוס' י"ג ז' ד"ה ולהדל כו': (יא) ומקדשה שם. טעם למנהג הזה שלא תאסר עליו נפתח פתוח וכ"כ הר"ן וכ"ה צירושלמי ר"ש כתובות מ"א הפתח פתוח אסור לקיימה כו' קידשה בחופה ל"ל צאלין קנסייה אחרין ר' מתניה עניד לנרתיה כן וזהו אין אלו צריכין לתת שדחקו תוספות בכתובות י"ג א' ד"ה אי כו' והר"ש שם מה שנהגין לישא בשאי ואף דלהפסידה כתובתה יכול עדיין אין אלו חוששין לזה כמ"ש ט' ז' ולמאי אי למיתג כו' ולכן אין להרחיק הנאה מהחופה

ד"ה לירושתה כו' מ' דקאי אכולהו אבל נראה כיון שלא הניאה לביתו ומקום עיקר קניעתו לחופה אין זה חופה וי"ש נהיגה ונסיפא חצר בדרך אבל מי"מ מ' דוקא בדרך אבל כל שקובע החופה אפילו בחצרה סגי אלא דעיקר החופה הוא לביתו לשם נישואין כנ"ל אבל מי"מ עשית החופה הוא נסדינים כו' כמין כיפה כנ"ל צירושלמי וזהו ג"כ חופה שלנו לפי שאלנו אף (הוא) לאחר גשואין דרים צנית אציה לפיכך מוניהא האז מרשותה לאחר נהכ"כ שם קובעין החופה נסדינים ושם היא עיקר החופה וקונה אותה לכל והאחר נהכ"כ הוא ומקום הקניה דלא גרע מחצר דידה והו חופה ממש אבל אין הכיפה מעכבת אלא כיון

ברכת אליהו

משיצתה בהינמיה היא חופה שלה כו' והשתא קאמר בירושלמי כו' דייחוד שלה היינו חופה וכן נראה לי יותר לומר דאלמנה גמי אית לה חופה קודם ביאה כו' עכ"ל. [ועמ"ש בסימן ס"ד ס"ק י"א, י"ב].

(יא) טעם למנהג הזה — שמקדשים בחופה ועושים את האירוסין סמוך לנישואין, ואין מקדשים זמן רב לפני החופה — הוא בכדי שלא תאסר עליו בפתח פתוח. [שם יקדשנה קודם זמן הנישואין, ואחרי הנישואין ימצא פתח פתוח, תחא אסורה עליו, דשמא זינתה לאחר הקידושין. אבל אם הוא מקדשה בשעת נישואין וימצא אח"כ פתח פתוח לא תאסר עליו, דתלינן שנבעלה לפני הקידושין, ולא חיישינן שנבעלה בזמן מועט שבין החופה לבעילה, וכ"כ הר"ן בריש כתובות. וכ"ה בירושלמי שם: מצא הפתח פתוח אסור לקיימה משום ספק סוטה כו' קידשה בחופה לית ליה באילין קנסיא (כלומר אין כאן אלו החששות דאפילו זינתה קודם לא נאסרה עליו — פני משה); אמרין ר' מתניה עביר לברתיה כן (שלא הניח לה להתקדש עד שעת החופה — פני משה)³. וזהו אין אנו צריכין למח שדחקו תוספות בכתובות י"ג [צ"ל: ג] א ד"ה אי כו' והר"ש שם סימן ג' כה שנהגין לישא בששי — ולפי הסוגיא בכתובות שם לא תנשא בששי, משום שבשבת אין דנים, וחיישינן שמא ימצא פתח פתוח, ותקרה דעתו. ולפי הנ"ל גיחא, דבזמן הגמרא שהיו מקדשים לפני שעת החופה, ואם ה' מוצא פתח פתוח היתה נאסרת עליו, לכן ה' החשש שמא תתקרה דעתו בזמן הביאה עד זמן קביעת ב"ד, אבל בזה"ו שמקדשים בשעת החופה, אפילו אם ימצא פתח פתוח אינה נאסרת עליו, ולא שייך החשש שמא תתקרה דעתו, ולא שייך הטעם שיהא משכים לב"ד. ואף דלהפסידה כתובתה יבול עדיין לסעון אף בזה"ו, אין אנו חוששין לזה, כמ"ש פ"ב: ולמאי, אי למיתב לה כתובה ניתב לה. [כלומר שאין אנו צריכים לעשות תקנה שישכים לב"ד להפסידה כתובתה — מאחר

שם כגמרא ד"ה הא פתמא כו', וז"ל: אם נכנסה ושתה עמו סתם אמרי נישואין גינהו וזו היא כניסת חופתה. אבל ל"ג מרכללינהו מפניה וכניסה לרשות הבעל משמע דכניסה לרשות הבעל דמתני' לאו היינו חופה. וכן אמר שם בברייתא בגמ': מסר האב לרשות הבעל כו' או שנכנסה עמו לשם נישואין אפ"י שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה ב"ה לירושתה אבל לתרומה אין אשה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה. מ' דקאי אפילוהו [גם על, נכנסה עמו לשם נישואין], ומוכח מכאן דכניסה עמו לשם נישואין לאו היינו חופה].

אבל נראה כיון שלא הביאה לביתו מקום עיקר קביעתו לחופה, אין זה חופה. וזש"ש בברייתא ברישא וכסיפא: חצר בדרך. והיינו משום שבדרך אינו מקום עיקר קביעתו לחופה. ובגמרא שם אמרין דסתם חצר דידה ללון, וסתם חצר דידה לנישואין. אבל מי"מ מ' דוקא בדרך, אבל כל שקובע החופה אפילו בחצרה סגי. אלא דעיקר החופה הוא לביתו לשם נישואין כנ"ל. אבל מי"מ עשית החופה הוא נסדינים כו' כמין כיפה כנ"ל בירושלמי. וזהו ג"כ חופה שלנו, לפי שאכלנו אף לאחר נישואיה דרים בבית אביה, לפיכך מוציאה האב מרשותה לאחר ביהכניס — שם קובעים החופה נסדינים, ושם הוא עיקר החופה, וקונה אותה לכל. והצר ביהכניס הוא מקום הקניה, דלא גרע מחצר דידה, וזהו חופה ממש. אבל אין הכיפה מעכבת, אלא כיון שנהגו לעשות כיפה כנ"ל, עיקר דעתם לשם נישואים תחת הכיפה, אבל אין הכיפה רשות ולעצמה, אלא החצר — כיון שהוא מקום מיוחד לחופות, שם הוא מקום הקניה, כי הקהל מקנים המקום לחתן, ובהבאת הכלה לשם, הוי כמכניסה ברשותו וקונה אותה.

(י) עת"פ יומא י"ג ב ד"ה ולהדא כו', וז"ל: ואפילו את"ל שיש לאלמנה חופה קודם ביאה ג"ל דייחוד שמתייחדת עמו היינו חופתה וזה יש לעשות קודם השבת אבל בתולה

3 עיין לקמן סימן ס"ז ושם בח"מ סק"ה כתב דבזה"ו שמקדשין בשעת חופה, אם מצא פתח פתוח לא נאסרה. ועיין

באר הגולה

ה ג'ז"ס ונעריה
מנכין ברכת התיס
וכו' כתובות דף ז'
ע"ב.

ו סס וכתב ה"ה שזה
פשוט שא"פ שזריכה
נרצה אינה תעכב
ותורה הרלו"ה היל.

ננוע וזהו החופה הנוהגת עכשיו ועיין לקמן סימן ס"ב סעיף ט' וסימן ס"א. ב (יב) ה המאדם
את האשה וברך ברכת התנים ולא נתייחד עמה בביתו עדיון ארוסה היא שאין
ברכת התנים עושה הנשואין אלא כניסה לחופה. ג ו אירס וכנס לחופה
ולא כרך ברכת התנים ה"ו נשואה גמורה וחוזר ומכרך אפילו אחר כמה ימים
(יג) וצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה ואח"כ יהיה מותר באשתו.
ד ז (יד) אין הארוס חייב במוזנות ארוסתו (טו) אא"כ היתה בת הגזנות מהאחין
ז ג'ז"ס סס נפ"ט וכ"כ הטור נסס הרי"ף ומימרות דרב חסדא ורב יוסף סס ד' ג'ז"ס ע"ב וכו' ה"ה ונפרש
רצונו כפי הנגיד שהשאלה היא אם יש לה מוזנות מן הארוס תיכף משתארוס כיון שהפסד מוזנות מן האחים מחמת אירוסיה והעלה שיש לה.

ביאורי הגר"א

דכתובות סס רי"א חף נצית הארוסין כו': (יג) וצריך
כו'. ז' א': (יד) אין הארוס כו'. כן מ' נגמרל סס
כ"ג ז': (טו) אא"כ כו'. לפי הג' נגמרל סס ופי'
רש"י וערש"ש סס:

ברכת אליהו

הרי"ף, ויותר נראה דצ"ל רש"י. ור"ל כפירוש רב שמואל
הנגיד שהביא שם הר"ן והש"מ וכדלקמן]. דאיתא בכתובות
גב: ב' א"ל רב חסדא לרב יוסף מי שמיע לך מיניה דרב יהודה
ארוסה יש לה מוזנות או אין לה מוזנות א"ל מישמע לא שמיע
לי אלא מסברא לית לה כיון דאירסה לא ניהא ליה דתיתול
א"ל אם מישמע לא שמיע לך מסברא אית לה כיון דלא
קים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי ואיכא דאמרי א"ל מישמע
לא שמיע לי מסברא אית לה כיון דלא קים ליה בגוה לא
שדי זוזי בכדי א"ל אי מישמע לא שמיע לך מסברא לית
לה כיון דאירסה לא ניהא ליה דתיתול. זו היא הגירסא
לפירש"י, וזה פירושו: השאלה היתה אם ארוסה יתומה
יש לה מוזנות מן האחים. וא"ל רב יוסף לרב חסדא, שמן
הסברה אין לה מוזנות מן האחים, דטעמא מאי תקנו רבנן
שהאחים יוזנו את הבת — בכדי שלא תחזור על הפתחים,
ובארוסה אין החשש הזה, דהארוס יתן לה מוזנות, בכדי
דלא תיתול. ורב חסדא סובר דמסתברא שיש לה מוזנות
מן האחים, דהארוס לא יתן לה מוזנות — כל זמן שלא
תנשא לו, שמא ימצא בה מום ולא שדי זוזי בכדי. — כך
הוא לישנא קמא. וללישנא בתרא רב יוסף סובר דמסתברא
שיש לה מוזנות מן האחים, ורב חסדא סובר דמסתברא שאין
לה מוזנות מן האחים. עכ"פ — לפי פירש"י — אין הארוס
חייב במוזנות ארוסתו — בין כשהיא בת הנזונות מן האחים
או לא. דמחלוקת רב חסדא ורב יוסף היא אם יש לה מוזנות
מן האחים. ואפילו למי"ד דס"ל דאין לה מוזנות מן האחים
— מחמת שהארוס יתן לה מוזנות, היינו שיתן לה מרצונו
הסוב, אבל לא שיש עליו חיוב לזון אותה. וכתב הרא"ש

והמנהג של עכשיו נתייחד שיהא שמה עמה ג' ימים דז'
ימי המשתה נתבטל וכמ"ש נללמנה שקדו כו'. ומירושלמי
הנ"ל מ' דהיו עושין החופה כלילה אצל ונמרה הנ"ל דשקדו
מ' כוונהגו כיום: (יב) המארוס כו'. ומ"ש נפ"ק

שהוא רוצה ליתן לה מדעתו]. ולכן אין להרחיק הביאה
מהחופה, בכדי שלא יהא חשש שנבעלה בין החופה לביאה.
והמנהג צל עכשיו לישא בששי נתייחד שיהא שמה עמה
ג' ימים. ד' ימי המשנה נתבטלו, ובמש"ש ה א כאלמנה:
"שקדו חכמים על תקנות בנות ישראל שיהא שמה ג' ימים
חמישי בשבת וערב שבת ושבת", שזו תקנתא דידה, כמו"כ
מפני תקנת עניים, כונסין בזה"ו בששי בשבת בכדי שיהא
שמה עמה ב' ימים — יום ששי ושבת. ומירושלמי הנ"ל מ'
דהיו עושין החופה כלילה, אבל מגמרא הנ"ל דשקדו מ'
כמנהגינו שהחופה ביום. 5.

(יב) ממש בפ"ק דכתובות ז ב: רבי יהודה אומר אף בבית
האירוסין מברכין אותה (ברכת התנים) וכו'. אלמא שאף
שברך ברכת התנים עדיין היא ארוסה, שאין ברכת התנים
עושה הנישואין.

(יג) בכתובות ז א: ר' אמי שרא למיבעל בתחילה בשבת
אמרי ליה רבנן והא לא כתיבא כתובה אמר לה אתפסותו
מטלטלין. (והרמב"ם כתב בה' אישות פ"י ה"ו שצריך לכתוב
הכתובה לפני החופה. וזה לשיטתו דבעינן לכתחילה חופה
הראויה לביאה, וס"ל דבעינן שלא יחסר שום דבר אפילו
כתובה שהיא מדבריהם. ועיין לקמן סימן ס"א בהג"ה ושם
בביאורי הגר"א סק"ב).

(יד) כן מ' כנמרא בכתובות נג ב. (דשם בגמרא יש מחלוקת
בארוסה שהיתה בת הנזונות מהאחין אם יש לה מוזנות או
לא, וכמ"ש להלן בסקט"ו. ומוכח מכאן דארוסה בעלמא, הוי
דבר פשוט, שאין הארוס חייב במוזנותיה. ועיין בס"ק דלהלן.
(טו) לפי הגירסא כנמרא שם ופי' רש"י [נראה דצ"ל:

העדה פירשו והיינו דקאי על הבעילה עיי"ש. ואולי רבנו
מפרש דקאי אנשואין. ועיין בכתובות ב א בתורה ליום
הרביעי ובהנהגות יפה עינים שם. ועיין בירושלמי — באותה
הלכה — שגם שם נתן הסעם כאלמנה שנשאת ביום התמישי
בכדי שיהא שמה עמה חמישי ששי ושביעי, וצ"ע. ודוחק לומר
זכנות רבנו מדקאמר בירושלמי שאם קדשה בחופה, תו אינה
נאסרת בפתח פתוח, משמע שהחופה כלילה, ולכן אין חשש
שמה נבעלה באותה לילה אחר החופה. ועיין בח"מ סימן ס"ח
סק"ח. וה' יאיר עיני להבין דברי רבנו.

4 בספר עמודי אש כתב דצ"ל: ב' ימים. והיינו יום ששי
ושבת. ועיין היטב לקמן סימן ס"ד סעיף ג', ובביאורי הגר"א
שם סק"ו.

5 הא דכתב רבנו דמג' דשקדו מ' שהחופה ביום, הוא מדמנתה
הגמ' הא יום החופה ליום אחד של שמחה מלבד יום הבעילה.
וכ"כ שם רש"י שהשמחה ביום חמישי היא בגלל יום החופה,
והשמחה ביום ששי בגלל חזרת ביאה. וכן מוכח שם כל הסוגיא
דהנישואין ביום והבעילה כלילה שלאחריו. ומ"ש רבנו שביירושלמי
מ' דהיו עושין החופה כלילה צ"ב. דאמנם אמרו ש בירושלמי
רביעי — אור חמישי, חמישי — אור ששי, אבל בפ"מ ובקרבן

באר הגולה
ח צרייתא עס ע"א.
• פ'י אצל אס רוצה
 ליטמאה אינה מזהרת
 מליטמא דנני אהרן
 כתיב ולא צנות אהרן.
ט עס ד' מ"ז ע"ב.
י לזון הרמז"ס צפיק
 י"ד חל' אישות
 ממזנה כתובות דף
 נ"ד ע"ב וכו' אלעזר

כן עזריה וכחשפנת הנחמח הלכה למעשה אם דף נ"ו ע"א וכו' ה"מ ג"ס הרא"ש שגראה שהוא מפרש שלא שהכחשה אינה כלום כל זמן שלא כנסה ומנה אז ק"ק כחלוה ע"ש ומיהו מהני כחיצה דחית לה כתובה וכו' וכ"כ ה"ה ג"ס רב שרירא גאון והרב צה"ע דליתו גונה אלא מבני חרי מנה שחמרו אם דף מ"ג ע"ב מיגדא מחימת גביל וכו'.

(טז) **שהרי** כו'. גמ' שם: (יז) **וייא** כו'. כפירש"י:
 (יח) **אינה חייבת** כו'. ערש"י שם: (יט) **והיה** כו'. עתוס'
 שם ד"ה שלין כו' והיינו דוקא כו': (כ) **מביח**. ממש"ש מ"ג
 ז' ומנציל מחלימת כו' ושם מ"ד ח' והלכתא כו' חזל רש"י
 פ"ו שם משום דנצעת נשואין מחלה לשיעבודא קמח ועין
 רא"ש שם: (כא) **ואינה** כו'. עיין גמר הגולה:

בפ"ד דכתובות סכ"ו שפירש"י עיקר. וזוהי שיטת ה"א שהביא בהג"ה שאינו חייב במוזנותיה כל עיקר. ודעת המחבר כפי הגירסא שבר"ף, ובר"ף יש כמה גירסאות. ועיי' ברא"ש שם ⁶ [שמביא גירסת הר"ף, ומפרש שהמדובר הוא אם המאוס יתומה הנזונית מן האחים צריך לזונה או לא. והר"ן והש"מ הביאו שגם הנגיד פירש כן. וכך היא גירסת הר"ף ללישנא קמא: א"ל מישמע לא שמיצ לי מסברא אית לה דכיון דאירסה לא ניתא לה דתיתויל א"ל אי מישמע לא שמיצ לך מסברא לית לה דלא שדי וזוי בכדי. וללישנא בתרא הגירסא איפכא דרב יוסף ס"ל דאין לה ורב חסדא ס"ל דיש לה. וכך פירשו: ללישנא קמא סובר רב יוסף דלא אירוס חייב במוזנותיה. ומפרש שם הרא"ש הדעתם הוא משום דידע ארוס דאין לה מוזנות מן האחים לאור שנתארסה, לכן אמרינן דאירסה אדעתא דחכי שיוון אותה

— כי היכי דלא תיתזיל, ורב חסדא ס"ל דאין הארוס חייב לזונה, ולא אמרינן דאירסה אדעתא לזונה — דלא שדי וזוי בכדי — דשמא ימצא בה מום. וללישנא בתרא רב יוסף סובר דאין לה ורב חסדא סובר דיש לה מזונות מן הארוס. ולפי גירסא זו הלכה כלישנא בתרא כרב חסדא דבבבא הניזונת מן האחים, הארוס חייב לזונה, מאחר שאין לה מזונות מן האחים. [וע"ל סימן קי"ב ס"ג ומש"ש סק"ה].

(טז) גמ' שם בכתובות גג ב: עד מתי הבת נזונת עד שתיאירא. ולפי גירסת הרי"ף הג"ל בסקט"ו אמרו שם בגמ' הארוס חייב במזונותיה משום דלא ניהא ליה דתיתזיל, הניינו משום דידע ארוס שאין לה מזונות מן האחים לאחר שנתארסה.

(יז) כפירש"י — בכתובות גג ב — הג"ל בסקט"ו עיי"ש.

(יח) עיין רש"י שם. דביבמות כט ב כתב רש"י בד"ה ולא מיטמאה: א"צ להתעסק בו ולא דוקא נקט ולא מיטמאה

ועין בהנהגות הרי"ם שכתב אמי"ש רבנו: "וערא"ש", וז"ל: ולכן כתב רבנו: "וערא"ש", שהרא"ש הביא גירסת הרי"ף ומפרשו כפי שבי בפנים.

באר הגולה

כ מוזנענעל לכו אי
לית לה כתובה
לארוסה ולא אפשיט
שם דף פ"ט ע"ב
וכ"נ דף ט"ז ע"ב.
ל תשנה כתובות דף

כנסה (כב) אבל אם אירס אשה ולא כתב לה כתובה ומת או גירשה והיא ארוסה אין לה כלום ואפילו העיקר (כג) שלא תקנו לה עיקר כתובה עד שתנשא ו או עד שיכתוב (כד) (וי"א דלרוסה יש לה כתובה הר"ש והר"ן והטור חנ"ל נוהגין כסנרל הראשונה).
ז ה המארס את בתו ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין אפילו כמה פעמים קודם
ל תשנה כתובות דף מ"ג וכת"ן.

ביאורי הגר"א

עיקר להלכה דליתיהס מוכרת מחול ועוד כ"ל רחיה מו"ש צפטיז דינמות קידש ח' כו' ואלף שהרמב"ם כ' דמיירי שכתב לה כתובה ללכת ונאזדה ליתא חלל שלל הזכיר טענת הכתובה בנתני' כלל וכן נר"ע שומר גט וכתובה גט הוא מיותר חלל שהגט מכריח הכתובה ועוד דקאמר קידש קתני כו' תנא קידש להודיעך כו' ואם איסורא

(כב) אבל אם כו'. עשה"ג ס"ק כ': (כג) שלא תקנו כו'. כ"מ בכתובות כ"ד ח' בעי רנא כו' וערש"י ד"ה לו לנחל כו' והוא דקוק מלי כ"מ כיון דגובה כתובתה בתקנתא דרבנן תנאי כתובה ככתובה חנ"ל לפי' הראשון נדחתה לה מתנה בעלמא: (כד) וי"א כו'. ערש"ג לכתובות שם ונרש"י שם ד"ה ומונח כו' ותוס' דנ"מ י"ז ז' ד"ה מן כו'. וכן

ברכת אליהו

בפס"ז דיכמות קיה ב במשנה: קידש אחת מחמש נשים ואין ידוע אי זו קידש כל אחת אומרת אותי קידש גותן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובה ביניהן ומסתלק דברי ר' טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציא מידי עבירה עד שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת. הרי שארוסה יש לה כתובה. ואף שהרמב"ם כתב ב'ל' אישות פ"ט הכ"א דמיירי שכתב לה כתובה לאחת ונאבדה, ליתא. הריא שלא הזכיר טענת הכתובה בנתני' כלל, דכמו דתנני: „כל אחת אומרת אותי קידש", ה"י צריך ליתני: כל אחת אומרת: לי כתבת כתובה. וכן בר"ע שאמר: גם וכתובה לכל אחת ואחת, מה שמזכיר: „גמ' הוא מיותר, שהרי לענין גט אין מחלוקת, וגם ר' טרפון סובר שגותן גט לכל אחת ואחת, אלא שהגט מביא הכתובה. [כלומר: שאעפ"י שלא כתב לה כתובה, סובר ר"ע שצריך ליתן כתובה לכל אחת ואחת. דכמו שצריך ליתן גט לכל אחת ואחת — דשמא אותה קידש, כמו"כ צריך ליתן — מחמת ספק הקידושין — כתובה לכל אחת ואחת]. ועוד דקאמר בגמ' שם: קידש קתני בעל לא קתני (דלפלוג ר' טרפון דכיון דעשה בה מעשה וגילה אותה בקידושי ביאה צריך להוציא עצמו מידי עבירה וליתן לכולן — רש"י). ובמשנה שם איתא עוד: גזל אחד מחמשה ואין יודע מאי זה גזל כל אחד אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהן ומסתלק דברי ר' טרפון ר' עקיבא אומר אין זו דרך מוציא מידי עבירה עד שישלם לכל אחד ואחד. ואמרין עלה בגמ': גזל קתני לקח לא קתני (גזל קתני דהואיל ואינו יודע עבד קנים ליה ר"ע אבל קתני מחמשה ואינו יודע אי זה לא קתני דליקנסיה ר"ע — רש"י). ומסיק בגמ' מאי קידש קידש בביאה תנא קידש להודיעך כחו דר"ע דאע"ג דאיסורא דרבנן עביד (דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה ואין כאן איסורא דאורייתא — רש"י) קנים; תנא גזל להודיעך כחו דר"ס דאע"ג דאיסורא דאורייתא עבד לא קנים. והשתא, בשלמא אם נאמר דארוסה יש לה כתובה וההתחייבות של הכתובה נובעת מהקידושין, שייך לומר דיש מקום לקנוס בקידש בביאה דעביד איסור בקידושין, והכתובה נובעת מהקידושין, דדומה לגזל שההתחייבות להתחייב גזל, נובעת מהגזל. וקידושי כסף שההתחייבות בכתובה נובעת מהקידושין

כראב"י בכתובות גר ב — שאינה גובה תוספת מן האירוסין — שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה. ושם נו א פסקה הגמ' הלכה למעשה כראב"י. ומפרש הרמב"ם דהא דאמרין: „שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה", היינו שהכתיבה אינה כלום כל זמן שלא כנסה ומנה או מאתים גובה כמלוה על פה ומיהו מהני כתיבה דאית לה כתובה.

(כב) עשה"ג פק"ב שכתב: מדאבעיא להו אי אית לה כתובה לארוסה ולא אפשיט שם [בכתובות] דף פ"ט ע"ב וב"מ דף י"ז ע"ב. [ובב"י כתב: וסוגין דעלמא כרמב"ם דאין לארוסה כתובה כלל ומעולם לא ראינו ולא שמענו מי שהגבה לה כתובה כלל. וע"ל ס"ק כ"ג, כ"ד].

(כג) כ"מ בכתובות נד א: בעי רבא בת ארוסה יש לה מוזנות או אין לה מוזנות כיון דאית לה כתובה אית לה או דילמא כיון דלא תקינו רבנן כתובה עד שעת גישואין לית לה תיקון. וכתב שם רש"י בד"ה כיון דאית לה כתובה שני פירושים: פירוש ראשון, כגון שכתב לה מן האירוסין. ופירוש שני, דרבנן תקון גמי לארוסה. ולפירוש שני קשה מאי קאמר: או דילמא כיון דלא תקינו רבנן כתובה כו', הרי — לפירוש זה — תקון גמי לארוסה. וערש"י ד"ה או דילמא כו', שפירש: דלא תקון רבנן למיכתב עד שעת גישואין תנאי כתובה גמי מקמי הכי לא חייל. והוא דחוק, מאי נפ"מ, כיון דגובה כתובתה בתקנתא דרבנן, תנאי כתובה בכתובה. אבל לפירוש ראשון ניתא דאע"ג דאיירי בכתב לה כתובה, הויא כמתנה בעלמא, ולכן איבעיא להו, דאפשר לכיון דלא תקון רבנן כתובה לארוסה, לא שייך לומר בזה תנאי כתובה בכתובה, דק הכתובה בעצמה הויא מתנה, ולא תנאי כתובה.

(כד) עברא"ש דכתובות פ"ד ס"ד דמסיק דארוסה יש לה כתובה. ועיין ברש"י שם מג ב ד"ה ומנכא כו', שכתב: לענין מטרף לקוחות מאימת טרפה ממשעבדי משעת אירוסין דהא מההיא שעתא איחייב בתקנתא דרבנן או דילמא עד שעת כתיבה דהויא מלוה בשטר לא טרפה. הרי דס"ל דארוסה יש לה כתובה. ועיין תוס' דכ"מ יז ב ד"ה מן כו', שהוכיחו מכמה מקומות (ולהלן נפרט אותן) דארוסה יש לה כתובה. וכן עיקר להלכה דראיתם מברחי מאר. ועוד נ"ל ראיא ממש

באר הגולה

א ל' הרמז"ס נפ"י
מה"ל מחשבה וגמרא
כתובות דנ"ז ע"א.
ב זרייתא שם ע"ז.

נו כמה זמן נותנין לארוסה. ובו ד' סעיפים

א א המאמר אשה ושהה כמה שנים ותבעה לנישואין והרי היא נערה בנותנין לה י"ב חודש (א) מיום התביעה לפרנס את עצמה ולתקן מה שהיא צריכה לה ואח"כ תנשא ב (ב) תבעה אחר שבגרה בנותנים לה י"ב חודש מיום הבגור וכן אם קדשה

ביאורי דגרי דגרי

וּשְׁמֵי הַרְצָה וּצְפִיק דְּבִי' אִינְעִי' לֵהוּ מַחֲלֵי דִי' כְּתוּבָה
וּלְאִיפִשְׁעֵי' מַחֲלֵי אֶל וְהִי יֵל כְּתוּבָה אֶל גַּם הַמַּחֲנֵה
שְׂכַת הַרְצָה גִּי' כִּכּוֹן כְּמִשְׁרָא הָרִאשִׁי דְּרוּקָא צִינְיָהּ שְׂהִי
סוּמִי' עַל תַּנְחִי צִי' וְגַם צִמְקוֹס שְׂכוּתִים הִי גִי' מִקְתָּן
וְהַמַּחֲנֵה גִי' לְאַרְסָה וְשִׁאֲרֵי עֲתָה וְעִין צִמְרֵי רִפְצִי
לְכַתּוּבָה:

נו (א) מיום התביעה. צרייתא שס: (ב) תבעה
אחר כו'. רמזים ולמד מהא דלחטה וכן אם קידשה

דקדושין לא שייך לכתובה ולי"ד לנזילה כלל ולי"ל איסורא דרבנן איסורא דאורייתא בלא"ה ל"ד להדרי וכן נקדושין ס"ה א' אם נתן גט מעצמו כו' וכתובות וי"ג ב' א' ר"ה מנה וכו' ור"א חמר כו' ומ' גדלג כ' לה דאליה ה"ל לגבות הכל מן הארוסין. תוס' ור"א"ש וש"פ ע"ש ושם אלא שהרמז"ם והגאונים ס"ל דהא דכתובות מיירי צכ' לה ואפ"ה אינה גוצה וכמ"ש צשי"ע וער"ש. וזוהי כל הסוגיות מוכיחות דיל"ל כתובה כמ"ש נקדושין ס"ו א'.

ברכת אליהו

מִן הָאִירוֹסִין — מֵאַחֵר שֶׁכָּתַב לָהּ כְּתוּבָה. אֲלֵא שְׁהִרְשִׁיבִי
וְהִנְאוּנִים סִיל דְּהָא דְּכְתוּבֹת מִיָּרִי בְּכַתֵּב לָהּ, וְאִפִּיָּא אִינֶה
גִּבְרָה, וּבְמִישׁ בְּשִׁרְיָע, וְעִרְאִישׁ [שְׁתַּמָּה עַל זֶה, וּכְמִ"שׁ בִּסְק"כ].
וּבִדְרֹאֵי כָּל הַמּוֹנִיּוֹת מוֹכִיחֹת דְּאִרוּסָּה יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָה כְּמִישׁ
בְּקִירוֹשִׁין מִן א' וְשֹׁאֵר מְקוֹמוֹת הֶרְבֵּה. וּבְפִלָּא דְּבִי"ם יו ב
הַג'ל בִּסְק"ב אִיבְעִיָּא לָהּ מִנְלֵן דְּאִרוּסָּה יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָה. וְלֹא
אִיפְשִׁיטָא מִנְלֵן, אֲבָל וְדֹאֵי יֵשׁ לְאִרוּסָּה כְּתוּבָה. [דְּתִאִיבְעִיָּא
הִיתָה רַק, "מִנְלֵן", מ' דְּהֵא פִּשְׁטָא דִּישׁ לְאִרוּסָּה כְּתוּבָה]. אֲבָל
גַּם הַמְּנַהֵג שֶׁכָּתַב הֶרֶב [שָׁאם לֹא כָתַב לְאִרוּסָּה כְּתוּבָה, אֵין לָהּ
כְּתוּבָה] גַּם כֵּן נִכּוֹן כְּמִישׁ הָרִאשִׁי [נִרְאֶה דְּצ"ל : הָרִאשִׁי"
כְּמִ"שׁ בְּדִרְכֵי-מֶשֶׁה סִק"ד וְעִיין לַהֲלֵן]. דְּדוּקָא בִּימִיחָם שֶׁלֹּא
הָיָה דְּרָכָם לְכָתוּב כְּתוּבָה בּוֹמֵן הַנְּשׂוּאִין וְהָיוּ סוֹמְכִין עַל תְּנָאֵי
בִּיָּר, וְגַם בְּמָקוֹם שְׁכֻתִּיכִים כְּתוּבָה הָיוּ [גַּם-כֵּן] מְקַצְתֵּן
כְּתִיבִים גִּי' לְאִרוּסָּה, וְלִכּוֹן גַּם אִרוּסָּה אִפִּילוּ אִם לֹא כָתַבוּ
לָהּ יֵשׁ לָהּ כְּתוּבָה. מִשְׁאִ"כ עָתָה שֶׁהַמְּנַהֵג לְכָתוּב כְּתוּבָה
מִן הַגִּישׁוּאִין, פִּשְׁטָא דְּמִן הָאִירוֹסִין אֵין לָהּ כְּתוּבָה כִּיּוֹן
דְּלֹא כָתַב לָהּ. וְעִיין בְּמִדְרֵי רַפ"ב דְּכְתוּבֹת [צ"ל רפ"ד
דְּכְתוּבֹת]. וְשֵׁם בְּסִימֵן קִנ"ב הֵבִיא הָרִאיוֹת הַג'ל שֶׁמֶן
הָיוּ יֵשׁ לְאִרוּסָּה כְּתוּבָה, וְאִח"כ הֵבִיא אֶת דְּבָרֵי הָרִאשִׁי"
הַג'ל — שִׁישׁ הַבֵּל בֵּין זְמַן הַתְּנָאִים לְזִמְנָן].

(א) בְּרִייתָא שֶׁם¹.

(ב) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"י ה"יז. ולמפר דין זה מהדין דלמטה: "וכן אם קידשה ביום הבגר נותנים לה י"ב חודש מיום הקדושין שהוא הבגר". והדין ההוא הוא מהא דאינא בכחכות נז ב: בגרה יום אחד ונתקדשה

שהיו בהיתר דומה ל"לקח", שהתחייבות נובעת מהלקיחה שהיתה בהיתר. ולכן משהו הגמ' קידושי ביאה לגול, וקידושי כסף ללקח, ומתמצת הגמ' החידוש של איסורא דאורייתא ואיסורא דרבנן. אבל אם נאמר דארוסה אין לה כתובה ומיירי שכתב לה כתובה, אי"כ איסורא דקידושין בביאה לא שייך לכתובה, שהרי לולא שכתב לה כתובה, לא הי' לה כתובה, והכתובה היא לא מחמת הקידושין, אלא מחמת שכתב לה כתובה והוא כמתנה בעלמא, אי"כ אין איסור הקידושין בביאה נוגע לכתובה, ולא דמי לציוילה כלל דהתם הגול — שהוא האיסור — גורם להתחייבות ול"ל איסורא דרבנן איסורא דאורייתא בלא"ה לא דמי להדדי. ששם בגול ההתחייבות היא ממעשה האיסור, וכאן בקידושי ביאה חיוב הכתובה היא מחמת הכתיבה ולא מחמת מעשה הקידושין, ועיין בתוס' ורא"ש הנ"ל ושי"ש שהביאו ראיה דארוסה יש לה כתובה, מקידושין סה א. דתנן התם : היא אומרת קדשתיני והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו. ואיתמר בגמרא : אמר שמואל מבקשי' תימנו ליתן גט ; אמר רב אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה (דגלי דעתיה קדשה וארוסה יש לה כתובה — רש"י). והתם ע"כ לא כתב לה כתובה, דאי כתב לה כתובה, היכי מצי למימר לא קדשתיך, דאין דרך לכתוב כתובה קודם קידושין. ומוכח מכאן דארוסה יש לה כתובה. וכן הביאו ראיה מכתובות מג כ : רב הונא אמר מנה מאתים מן האירוסין ותוספת מן הגישואין ורב אסי אמר אחד זה ואחד זה מן הגישואין. ומ' בדלא כתב לה כתובה, דאל"ה הו"ל לגבות הכל

7 צ"ל: סה א. והיא הראיה שהזכיר רבנו לעיל מקידושין שם.
ונראה דחלק מס"ק זה הוא ליקום.

1 תנן בכתובות נז א: גותנין לבתולה שנים עשר חודש משתבעה הבעל לפניהם את עצמה. ושם עמוד ב בברייתא: המאיר את הבתולה בין שתבעה הבעל והיא מצכת ובין שתבעה היא

ב שם גרייטל וכו' ופרש
 רז פפא שם.
 ד וכו' הטור גזס
 הרמ"ה ואציו הרמ"ש.
 ה שם ממשנה דלעיל.
 ו שם צמחנה.
 ז ויסקנת הגמרא שם
 דף צ' ע"ל.
 ח שם.

ביאורי הגר"א

כ' ודלא כתוס' שם ד"ה צננה כ' ועהנ"א שם ד"ה ואס
כ': (ג) וכן המאמר כ'. מתני' שם. (ד) הבעולה.
למעוטי אלמנה מן האירוסין וכ"מ צירושלמי הנילו הראש
שם עש"ו ו' חדשים צפני הראשון כ' ר"ן ומ"ח:

נותנין לה שנים עשר חדש, והטעם הוא דמיום הבגרות היא מתחילה להכין כל מה שצריכה. ולכן אין הבדל אם נתקדשה לפני בגרות או אחרי הבגרות. וזה דלא כתוס' שם ד"ה בגרה כו', שכתבו שאם נתקדשה קודם בגרות יש לה י"ב חודש משעת תביעה שלאחר בגרות, ולא משעת בגרות. וטעמם דכיון שכבר נתקדשה קודם בגרות, אינה מקפדת להכין משעת בגרות, מאחר שהיא כבר מקודשת. ובב"ח משמע שהתוס' כתבו זה רק אליבא דרב הונא דס"ל שם בגמ' דבגרה יום אחד ונתקדשה נותנים לה ל' יום כאלמנה, אבל למסקנא אינו כן, ולכופי עונה לה ל' יום כאלמנה, אבל עיין בהנ"ל שם פ"ה ס"א ד"ה ואם כו', שהביא בגרות, אבל עיין בהנ"ל שם פ"ה ס"א ד"ה ואם כו', שהביא גם להלכה בשם ר"י שאם בגרה לאחר קידושין אינה כתבועה; ובשם ר"ת כתב דבגרה כתבועה אפילו אם נתקדשה בנערותה.²

(ג, ד) מתני' שם בכתובות גז א: ולאמנה שלשים יום. והרמב"ם בה' אישות פ"י ה"ז שינה מלשון המשנה וכתב: "וכן המאיר את הפעולה" למעוטי אלמנה מן האירוסין — שנותנים לה י"ב חודש. וכ"מ בירושלמי — שם פ"ה

התביעה, כדאיאא בברייטא הניל, והציון של ביש ציל על
סוף סעיף זה: אם עברו עליה ייב חוש בכגורותה כ"י מיום
תביעתה. וכתב שם בהמלות הרי"ם שמש הביש: "וכ"פ
בשיג" ציל לפני מש: אבל רש"י כ"י, וזה לא כ"כ בדקדוק.
כי שם בשיג אות יב כתב: פ"י רש"י משעת קדושין והרמ"ה
כתב משעת תביעה וכ"כ הרא"ש. ואח"כ הביא לשון הרא"ז
שזוננים לה משעת אירוסין, עייש"ה. ועדיין דבר רבנו צ"ב
שצ"ן לברייטא ולא למשה הנ"ל. ואולי, מפני שבברייטא
מפורס יותר משעת תביעה ולא משעת אירוסין. ודו"ק. וגם
אפשר לומר שבכאה"ג סק"א כתב: ל' הרמב"ם בפ"י מה'
אישות ממשה וגמ' כ"י. ובסעיף כתב: ברייתא שם ע"ב.
ועי' כ' רבנו דודנו הוא ג"כ בברייטא שם, ובגמ' שם רק
יחזו השם ואמרו אמתני: מנא הני מילי כ"י.

2 עיין בב"ש סק"א שג"כ כ"ב. ויש שם ט"ס במ"ש: וכ"כ בהג"מ, וצ"ל: וכ"כ בהג"א.

3 ז"ל התוס' בכתובות ב ב ד"ה לפיכך כו': אבל הכא בחלה

באר הגולה

ס נתינת סס דף כ"ז
ע"ב.

י כן מפורש בירושל'.

פ' שאין האז מוחה.

כ ממילא דר' אלא

כן לוי סס ומחל

לחזר רב יהודה וכו'

חסור לאדם שיקדש

נתן קטנה קדושין דף

מ"ח ע"א דאפילו

קדושין חסור.

א לשון הרמב"ם ריש

פרק כ"ג מה"א

ומבואר בהרבה

מקומות.

ב מחשבה נמחל

כתובות ד' מ"ח ע"ב.

פ' נחל דיה או

של שניהם או של

אחרים דללו תנן

דידיה סתמא לגמלין

כאוקימתא דרב אשי

סס וכתב ה"ה שם

מבואר בדבריו וכו' וכת"ס הרמ"א משמו.

השתל הוא חונס (מרדכי ריש כתובות ונפרק החולין). ד ס המאדם את בתו קטנה ותבעה הבעל לנישואין בין והיא בין אביה יכולין לעכב שלא תנשא י עד שתגדיל ותעשה נערה (ו) * ואם רצה לכנסו כונס כ ואין ראוי לעשות בן. הנה: (ח) ואם היא ובעלה מתרנים לכנסו והאז מת אין הקרונים יכולים למחות מעפ"י שהיא חולנית והוא ממחר לכנסו כדי ליורשה (מרדכי פ' האיש מקדש).

נו היה לה חצר בדרך ונכנסה עמו. ובו סעיף א'

א א (א) הבעל קודם לכל אדם בירושת אשתו ומאימתי יזכה בירושתה ב משתצא מרשות האב ואעפ"י שעדיין לא נכנסה לחופה הואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה כיצד האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי בעלה או מסרה לשלוחי האב לבעלה או לשלוחיו ומתה בדרך קודם שתכנס לחופה אע"פ שהגדוניה עדיין בבית אביה בעלה יורשה וע"ל ס"ס כ"ג ולקמן סימן קי"ח (ב) ויש חולקין אם הגדונית לא הגיע לידו (טור נס ר"ת) וכן אם הלך האב או שלוחי האב עם הבעל ונכנס עמה בדרך לחצר * ונתייחד עמה שם לשם נישואין ומתה ה"ז יירשנה בעלה אבל אם עדיין האב עם הבעל להוליכה לבית בעלה או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או עם הבעל אפילו נכנס הבעל עמה לחצר ללון בדרך שלגין עוכרי דרכים בפונדק אחד הואיל והאב או שלוחיו עמה ועדיין לא נתייחד עמה לשם נישואין אם מתה יירשנה

ביאורי הגר"א

נקרונים וכ"ס כה"ג. סס:
נו (א) הבעל קודם כו'. עיין צמחני' דנ"ג קנ"ח ח'
(ב) דייח כו'. תו' מ"ז נ' וכו' וש"מ:

נ' ד"ה עמד כו': (ז) ואם רצה כו'. מוקדמר יכולין לעכב: (ח) ואם כו' אין קרובים כו'. כחש"ס נשלחל ליהי כו' אלא לניה כו' למחר מיתרדל כו' משא"כ

ברכת אליהו

לעכב. וב"ש כה"צ 4. שם במרדכי דקידושין פרק האיש מקדש סימן תקס"ז.

(א) עבמתני' דכ"כ קנה א' וש"מ.

(ב) כן היא שיטת התוס' בכתובות מז ב ד"ה כתב לה. דשם בעמד א איתא: ת"ר כתב לה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה מתה לא זכה הבעל בדברים הללו משום ר' נתן אמרו זכה הבעל בדברים הללו. והתוס' שם כתבו שאפילו במתה בנישואין סוברים רבנן דלא זכה, והלכה כרבנן. והקשו התוס' מבריייתא דף מח ב דתניא: אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה. ומתב' דהבריייתא דפאן (מדף מח שהיא המקור לדינו של המחבר) ר"ע היא. וסוברים התוס' דלרבנן, אם הגדוניה לא

(ז) מדקאמר בכתובות נו ב: קטנה בין היא ובין אביה יכולין לעכב. מ' דרך, "יכולין לעכב", אבל אי ניהא להו שיכנסו כונס.

(ח) כמש"ש בכתובות נו ב: קטנה בין היא ובין אביה יכולין לעכב. ומקשה הגמ' : בשלמא אייה מצי מעכבא אלא אביה אי אייה ניהא לה אביה מאי נפקא ליה מינה. ומתרצת הגמ' : סבר השתא לא ידעה למחר מימרדא ונפקא ואתיא ונפלה עילואי. ופירש"י: מימרדא ונפקא — תמרוד בבעלה שלא תוכל לסבול ותצא ותבא אלי עד שתגדל ונמצאתי צריך לתכשיטין אחרים. ולפי טעם זה רק האב יכול לעכב — בכדי שלא יצטרך לתת לה תכשיטים אחרים משא"כ בקרובים אחרים [שהיא לא תחזור אליהם] אינם יכולים

1 דתנן התם: נפל הבית עליו ועל אשתו יורשי הבעל אומרים אשה מתה ראשונה ואח"כ מת תבעל (ואין ליורשי אשה כלום בכל נכסיה שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו קודם מותו — רש"י) יורשי האשה אומרים בעל מת ראשון ואח"כ מתה אשה כו'. ומדקתני סתם "יורשי האשה" מ' דהבעל קודם לכל אדם בירושת אשתו. ושם במשנה מדובר אודות הכתובה ונכסי מלוג ונכסי צאן ברזל — דבכל הנכסים הבעל קודם לל יורשי האשה. ועיין לקמן סימן 3 סק"א ובהערה 1 שם.

כתובות כתב: וי"ל דהבא מיירי דחלה קודם או ביום כו' ולא נתחייב במזונותיה. ושם הוגה ובמקום "קודם או ביום" כ' "לפני". וכן ראוי לגרוס שיתאימו דברי המרדכי הללו עם דברי המרדכי ביבמות הנ"ל.

4 מ"ש וכ"ש כה"ג. נראה דכונתו, שהקרובים רוצים לעכב, לא מחמת שהוששים שמא תתחרט אח"כ, אלא שרוצים לעכב, מפני שרוצים שלא הבעל יירשנה, רק הם. וגם בחולנית, אין כ"כ חשש שמא תתחרט אחר כך.

באר הגולה

ג כתב ה"ס זה גרור
שאתו תרומה אם
נתה לינו יורשה
וניתינו לעיל סי' נ"ה.
א ל' הרמב"ם מנחה
ס' דף ס"ו ע"ה
והוא דליף בגמרא
מפסקו (את גנובים
תתנו לנו) [ואת
גנובים תנו לאנשים]
כתובות דף ע"ג.

אביה אע"פ שנדונייתה בבית בעלה (ג) וכן אם היתה בגורת או יתומה או אלמנה וחלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה ואין עמה לא בעלה ולא שלוחיו ומהה בדרך ג אין הבעל מורש אותה. הגם: (ד) וי"ל דנחזר שלו או של שניהם סתם ייחוד היו לשם נישואין (הר"ן פרק נערה) ונחזר שלה או שלניהם סתם ייחוד היו ללון (הת"ח נ"ס הרמב"ן והרשב"א).

נח כמה כסות יתן לבתו. ובו ב' סעיפים

א א צוו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו (א) וזהו הנקרא פרנסה המשיא את

ביאורי הגר"א

דהנרייתא דכלן ר"ח היל וכנ"ל: (ג) וכן אם היתה בגורת כו'. זהו מ"ש גמתי' שם לעולם היל כו' ודוקא חסר כו': (ד) וי"א כו'. נח' שם וכ' הרמב"ן וש"ע דלכאורה הדיוקים סתרי להדדי דנריש' אמר דוקא דידה

ברכת אליהו

דידה. דדוקא חצר דידה הוי סתמא ללון, הא חצר של שניהם הוי סתמא לנישואין. ובסיפא דדוקא דידה [צ"ל: דידה]. דמשמע דוקא חצר דידה הוי סתמא לנישואין, אבל חצר של שניהם הוי סתמא ללון. וכי דחול בתר דידה אזלינן, דילול ביה מילתא בחצר שאינו שלו לעשות לשם נישואין. אבל מ"ש בחצר של שניהם דדעת שניהם מתיישבת בה יותר, וכ"ש דסתמא לנישואין. ולא קתני דידה אלא לאופקי חצר שאינו של שניהם דכיון שאין לו רשות בה וילא ביה מילתא שישא בחצר שאינה שלו. ועריפ"א וז"ל: פ' דסתם חצר דידה ללון ואצ"ל חצר שאינו של אחד מהם וסתם חצר דידה לנישואין בין דהוה דידה לחוד ובין דהוה דידה ודידה והשתא איירי תנא בכללי דידה ולא תקשי דדוקא דרישא לדיוקא סיפא ולכאורה הוא קשה דרישא משמע חצר דידה [צ"ל: דידה] ללון הא של שניהם לנישואין ובסיפא דקתני סתם חצר דידה לנישואין הא של שניהם ללון ובמאי דפרישית לא קשה מידי.

(א) ערשית פה א דיה לפרנסה ודעה פרנסת הבעל כו'.

היינו לחופה, משום דרישא מירי לענין תרומה, ולתרומה לא מהני מסירתה. ועיין בריטב"א שהקשה דלמאי מיד קשיא רישא אסיפא, דרישא משמע כי לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה, הודך קתני מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל. ותיעין: דהיק לעולם היא ברשות הבעל לכל הדברים או בכל מקצתם עד שתכנס ומהו כשמסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל למקצת הדברים הלך האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות אב לכל הדברים. וזה לא כמ"ש לעיל — דלכן ברישא לא מוזכר הלך ומסר משום דאיידי בבגורת כו'. וזה דוחק לומר דכ"ז רבנו ר"ל דלכן לא מוזכר בפירוש הלך ומסר משום דמירי גם בבגורת כו', דלא שייך גבה הלך ומסר. והי יאיר עיני.

1 כפי מ"ש בהגהות הרי"ם ובספר "עמודי ראש" כונת דברי רבנו היא כדלקמן: תנן בכתובות סז א: המשיא את בתו סתם לא יפדות לה מחמשים זון כו' וכן המשיא את היתומה לא יפדות לה מחמשים זון אם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה. ולשונו השרע הוא כלשון הרמב"ם בה' אישות פ"כ ה"א. אלא שברמב"ם שם — אחרי שכתב: "שפוסקין לאשת עני שבישראל

הגיעה לידן, אין הבעל זוכה בה, ובג"ל בסימן נ"ג ס"ג בהגיה וכמ"ש ס"ק ה. ו.

(ג) זהו מ"ש בפתני' בכתובות מה א, ב: לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל לנישואין. ודוקא מסר כו'.

(ד) גמ' שם. דתניא בכתובות מה ב: הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או שהיתה לה חצר בדרך ונכנסה עמו ללון אעפ"י שכתובתה בבית בעלה מתה אביה יורשה; מסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל או שהיתה לו חצר בדרך ונכנסה עמו לשם נישואין אעפ"י שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה. ואומרת הגמ', הא גופא קשיא אמרת נכנסה עמו ללון טעמא דללון הא סתמא לשם נישואין, אימא סיפא נכנסה עמו לשם נישואין הא סתמא ללון. ומתרחץ רב אשי: סתמי סתמי קתני, סתם חצר דידה ללון סתם חצר דידה לנישואין. וכי הרמב"ן וש"ע דלכאורה הדיוקים סתרי דברי רישא אמר דוקא דידה. [צ"ל:

2 צ"ב כונת דבנו. דליכא למימר דכונתו מ"ש "לעולם", דהרי שם בגמ' אמרו מאי לעולם לאופקי ממשנה ראשונה דתנן הניצ זמן כו'. ויתכן דכונת רבנו, דמקודם המשנה אימרת: לעולם כו' עד שתכנס לרשות הבעל לנישואין, ואח"כ המשנה אימרת: מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל. הלך האב עם שלוחי הבעל כו' הרי היא ברשות האב. ובדישא לא מירי לא בהלך ולא במסר. אלא דהרישא מירי בבגורת או יתומה או אלמנה והלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה, ועיין אומרת המשנה שכל זמן שלא נכנסה לרשות הבעל לנישואין היא ברשות האב. ורשות האב ליד אלא הכונה היא שהיא עדינה ברשות הקודם ולא ברשות הבעל. ודוקא מסר האב לרשות הבעל הרי היא ברשות. אבל כל זמן שלא היתה מסירה אינה ברשות הבעל ואינו יורשה.

אולם עדיין דברי רבנו צ"ע. דבגמ' שם איתא: אמר רב מסיירת לכל חוץ מתרומה ורב אסי אמר אף לתרומה. ומקשינן מרישא דמתני' ארב אסי. ותריצין: מסיירת זו היא כניסות לחופה. ולתירוצו זה יוצא שגם ברישא דקאמר עד שתכנס כו' היינו מסיירתה. ואליבא דרב כתבו שם בתוס' דעד שתכנס כו'

באר הגולה

ב מהלך דפרנסה שמינ
נלך שם דף כ' ע"ב.
ג שם נמננה.
א לשון הרענו"ם
נפ"ג מהל' זכיה
ונתנה ממחרת דר'
חנינל נ"ב דף קמ"ד
ע"א ולענ"ד נשמע
מהערתך
תית
לבתולה וכן הול' שם
נמנר' וכלל הפוסקי'
וכ"כ ננ"י וכנר הניה
רמ"א ע"ז נכס י"א.
ג עונול דר' חזי

בתו סתם לא יפחות לה מכסות (ב) שפוסקין לאשת עניי שבישראל בד"א שהיה האב עניי ב אבל אם היה עשיר ה"ז ראוי ליתן לה כפי עשרו. ב ג התנה עם החתן להכניסה לו ערומה לא יאמר לכשתבא לביתי אכסנה אלא מכסה אותה ועודה בבית אביה.

נט המשיא בנו גדול בבית קנאו. ובו ד' סעיפים

א המשיא בנו גדול בבית קנה הכית והוא ישיהו נשואין ראשונים לזה הבן ולא השיא האב (א) בן ב זכר אחר קודם לו ולא שייר האב בזה הכית שייחד לו כלום אבל ג אם שייר שם אפילו פך אחד לא קנה הבית (ב) (וי"א דנעינן נ"כ שיסיל לו נתולה (ג) ושיסיל ללז נית אחר לדור נז) (טור).

ב הוסיף המחנך תינת זכר ולגדר ת"ש הטור נפירוש אפילו הוסיף ד גרייתא שם וכדפסקה לה שם נמנר.

ביאורי הגר"א

ללו נדריה תליא כמ"ש נפ"ד דכתוב' ופ"ק דקדושין:
(ב) וי"א כו' גמ' שם וענ"ה ס"ק א': (ג) ושיהא לאב כו' רש"י שם ד"ה קנאו כו' ונניטין וי"א ד"ה ננית כו' וכמ"ש נכ"כ (ס) ייחד לו נית כו' וכן מוקדמר

ברכת אליהו

שהשיאו בו. אבל אם השיא כבר מקודם בן אחד, אין השמחה גדולה כ"כ כשמשיא את הבן השני, ולא הקנה לו הבית.

(ב) גמ' שם בב"ב קמ"ד א, הנ"ל בסק"א. ועכ"ה פסקא שכתב שנשמט מההערת של לשון המחבר תיבת, "לבתולה", כי כן הוא בגמ' הנ"ל וברמב"ם בה' זכיה ומתנה פ"ו הסי' ובכל הפוסקים ובב"י.

(ג) כ"כ רש"י [צ"ל: רשב"ם] שם בב"ב קמ"ד א ד"ה קנאו כו' [ולהלן גביא לשון] וכ"כ רש"י בניטין יד א ד"ה בבית כו', וז"ל: בית מיוחד שאינו דר בה אלא עשאו לו לבית חתנות. ובמשי"ש בב"ב ייחד לו [אביו] בית כו'. ומדקאמר לשון "ייחד" משמע דרך אם ייחד הבית לבנו, ויש לאב בית אחר לגור בו, קנאו. וכן מדקאמר שם: המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו. ומדקאמר: "בבית", ולא קאמר "בביתו", מוכח

עניי שבישראל ג' וזו — דתנן במשנה בכתובות סד ב שפוסקין לאשת עניי שבישראל — הוא באותן הימים ובארץ ישראל, אבל בשאר זמנים ובשאר מקומות צריך ליתן לפי ערך הזמן והמקום, כמ"כ לענין כסות ותכשיטין כאן, צריך ליתן לפי ערך הזמן והמקום. וז"ש רבנו בסק"ב: וע"ל ר"ס ע"ג ובכ"ה שם סק"א שכן מובא שם לענין כסות לאשת עניי — כמו שכתבנו. ותב"י כתב שזוהי כונת הרמב"ם שכתב כאן "כמו שבארנו". ומ"ש רבנו בסק"ב: כמ"ש וכן המשיא כו', יתכן דכתבתו לצ"ח שבמשנה מובא דסדום של ג' וזו הוא הסכום הדרוש לפני, שהרי אפילו ביתומה נותנים לה מקופה של צדקה לכל העניות ג' וזו. אלא דצ"ב, שה"י צריך לצ"ח זאת אמי"ש בשו"ע: בד"א שה"י האב עניי כו'. ואולי ר"ל, שגם מפני זה דימה כאן לכסות שפוסקין לאשת עניי שבישראל, מפני שגם כאן הסכום הכי פחות הוא כסות שנותנים ליתומה מקופה של צדקה. ויתכן שרבנו צ"ח בסק"ב: וכן המשיא כו', שגם שם בזה"ז נותנים לה לפי הראוי עפ"י ערך הזמן כמ"ש בש"ך בי"ד סימן ר"ב סק"ג. ועיי' כאן במקנה ובערוך השלח, וצ"ע להלכה.

כו' וד"ה פרנסת הנעל כו': (ב) שפוסקין לאשת כו'. כמ"ש וכן המשיא כו' וע"ל ר"ס ע"ג ונכ"ה שם סק"ה:

נט (א) בן זכר. הר"ש שם ונראה דטעמו תזום דננות

(ב) כמ"ש בכתובות סז א: וכן המשיא את היתומה לא יפחות לה מחמשים וזו אם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה וע"ל ר"ס ע"ג ובכ"ה שם סק"א.

(א) איתא בב"ב קמ"ד א: אמר רבי חנינא המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו ודוקא גדול ודוקא בתולה ודוקא אשתו ראשונה ודוקא שהשיאו ראשון. ומ"ש המחבר ולא השיא האב בן זכר כו', הוא עפ"י דברי הרא"ש שם פ"ט ס"יא שכתב: ודוקא שהשיאו ראשון לזכרים. ונראה דטעמו משיב דבנות לא ברירה תליא, כמ"ש בפ"ד דכתובות נב ב ופ"ק דקידושין ל ב: בשלמא בנו בידו אלא בתו בידו היא (בתמיה כלום יכול להרגיל לה אנשים להשיאה — רש"י בקידושין שם). וכיון שבנות לאו בדידה תליא, לכן אמדו חכמים דעתו, שכאשר משיא לבנו ראשון — אע"ג שהשיא בת מקודם — מרוב שמחתו גמר ונתן מתנה לבנו הבית

— הוסיף: כמו שבארנו. וכתב שם המ"מ: ונתבאר פ"ג שזהו השיעור (ג' וזו) שפוסקין לאשת העניי שבישראל. והח"מ בסק"א והב"ש בסק"א כתבו דכמו באשת עניי נותנים לה ג' וזו שמספיק לה לכסות של י"ב חדש, כמ"כ במשיא את בתו, נותן לה ג' וזו שמספיק לה לכסות של י"ב חדש. אבל רבנו סובר שכאן ה"ז וזו הם לא בשביל כסות של י"ב חדש אלא בשביל כסות ותכשיטין לפי שעה. וע"ז צ"ח רבנו: ערש"י סח א ד"ה לפרנסה כו', ערש"י כתב שם: הבת יתומה שבאה לינשא נותנים לה נדונא כפי אומד שאנו בקיאין וחתן או קמאן. ה"ז שנדונא של נישואין נקראת פרנסה. וגם ברי"ה פרנסת הבעל כתב רש"י נדונא של נישואין. וז"ש הרמב"ם והמחבר: "וזהו הנקרא פרנסה". והורות שזה כולל כסות ותכשיטים — שהם פרנסת הנשיאין. ומ"ש הרמב"ם והשו"ע: "לא יפחות לה מכסות שפוסקין לאשת עניי שבישראל", אין הכוונה דצריך ליתן כסות של י"ב חדש כמו שפוסקין לאשת עניי שבישראל, אלא הכוונה היא, דכמו דלענין כסות שפוסקין לאשת עניי שבישראל נותנים ג' וזו, כמ"כ כאן נותנים ג' וזו לכסות ותכשיטין. והא דלא כ' בפירוש ג' וזו, הוא להורות לנו דכמו שלענין כסות לאשת

באר הגולה

ה פשוט נמרחק סס.
ו נעיל סס וסלקא
נתיקו ומספיקא לא
נזיל ממון מחזקת
נעליה.

ז ג"ז אציעל סס
וסלקא נתיקו.
א תשס וברייתא ג"ג
ד קמ"ד ע"ב.
* עין בטור שהר"ך
זסה.

א ל' הרמב"ם נפ"י
ומ"ה מחמשה כתובות
דף מ"ה ע"ג וכדומה
נמ"ס סס וממ"ס חופה
גומרת קדושין דף ה'
ע"ל וע"כ ופירש"י
סס.

ב נעיל ונפסטה גלס
תמלא לומר דחופה
קונה כתובות דל"ו
ע"ל.

ג נעיל סס ולא
נפסטה וכתב ה"ה
וכתב נבלות הלך אינו קונה וד'
רבינו שם"ס לכל דבר שאין חופה נדה קונה
לא ליורשה ולא ליטמא לה וכן דעת מחזקת הגאונים.
ד הרמ"ם שם נפסקו והגיה הטור דסובר שהנעיל לא היתה חלה לענין תוספת כתובה וכ"כ הר"ן וכתב גם כן ה"ה שם דעת
החולקין.

אעפ"י ששייך בבית כלי א' לעצמו או היה לו שם אוצר וכיוצא בו קנה כלי הבית
אבל הבית לא קנה. ג ה' ייחד לו בית ועלייה בית קנה ועלייה לא קנה ו וכן
אם ייחד לו בית ואכסדרה בית קנה ואכסדרה לא קנה. ד ז' ב' בתים זו לפני
מנו לא קנה אלא האחד שנשא בו.

ס דיני השושבינות. ובו סעיף אחד.

א א כשנשא אדם אשה דרך שריעיו ומידעיו שולחין לו מעות כדי שיתחזק על
ההוצאה שמוציא במשתתף ואלו המעות נקראים שושבינות ושושבינות זו אינה
מתנה גמורה שלא שלח לו זה אלא שאם ישא אשה יחזור וישלח לו כמו
ששלח לו לפיכך אם נשא זה אשה ולא החזיר לו השושבינות ה"ז תוכעו בדין ומוציא
ממנו ויש כזה כמה חלוקים ולפי שבזמן הזה לא נהגו לתכוע תביעה זו ראיתי שלא
להחריך בזה*.

סא חופה לענין מה קונה. ובו ב' סעיפים

א א כיון שהכנים האיש ארוסתו לחופה אף על גב שלא נבעלה הרי היא כאשתו
לכל דבר ב וגובה עיקר כתובתה ותוספת אם תתאלמן או תתגרש במד"א כשראויה
לביאה אבל אם היתה נדה ואחר כך כנסה לחופה ונתייחד עמה ג אינה כאשתו
אלא לכל הדברים היא עדיין כארוסה מאחר שהיתה נדה ד (א) וי"א דדוקא
וכתב נבלות הלך אינו קונה וד' רבינו שם"ס לכל דבר שאין חופה נדה קונה
לא ליורשה ולא ליטמא לה וכן דעת מחזקת הגאונים.
ד הרמ"ם שם נפסקו והגיה הטור דסובר שהנעיל לא היתה חלה לענין תוספת כתובה וכ"כ הר"ן וכתב גם כן ה"ה שם דעת
החולקין.

ביאורי הגר"א

סא (א) וי"א כו'. ממ"ס נפ"י דינמות יש חופה לפסולות
ולכן קנעו רב אשי כחן ולא קמיציעל ליה למתני'
דפ"ד דכתבו' לעולם אין האשה חוללת כו' וער"כ ורא"ש:

ברכת אליהו

בית אחר לדור בו. [ועיין מ"ש בהגהות הגר"א בב"ב שם
על דברי הרשב"ם].
(א) תנן בכתובות נד ב: נתארמלה או נתגרשה כו' רבי
אלעזר בן עזריה אומר מן הנשואין גובה את הכל מן האירוסין
בתמלה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה (תוספת
דמדעתו — רש"י) אלא על מנת לכונסה. ושם בגמ' נו א:
בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו את"ל חיבת חופה
קונה דחויא לביאה אבל חופה דלא חויא לביאה לא או דילמא
לא שגא תיקו. וכתב הר"ף: הלכך אין קונה. ולכן פסק
הרמב"ם בה' אישות פ"ה ה"ב דאם היתה נדה היא כארוסה
לכל דבר. וזהו השיטה הראשונה שבשו"ע. וער"כ ורא"ש שם
פ"ה ס"ו שחולקים על שיטה זו, וסוברים דהאיבעיא בגמרא
היא רק לענין תוספת-כתובה, משום דיש אומדנא דכתב
לה רק עבור קירוב דעת של חיבת ביאה, ולכן רק אדעתא
דחופה דחויא לביאה כתב. לה התוספת, ולא אדעתא דחופה
דלא חויא לביאה. אבל לענין שאר דברים, הרי היא
כנשואה, אפילו בחופה דלא חויא לביאה, וזהו שיטת ה"א
שבשו"ע. והביא הר"ן ראיה לשיטה זו ממ"ש בפ"י דיבמות נו
ב יש חופה לפסולות. וכן קי"ל דיש חופה אפילו לפסולות,

דמיחד הבית עבור בנו, ותו לא הוי ביתו של האב. ושם
בגמ' אמרינן שאם היה אוצרו של אביו בתוך הבית לא
קנאו. וערש"י [צ"ל: וערשב"ם] שם ד"ה אוצרו בו, וז"ל:
הלכך בית לא קנה דכיון דמשתמש האב בבית לא הוציאו
מחזקתו ולא מקני ליה לבנו. וזה כמ"ש דבעינן שיהא לאב
בית אחר, ולא ישתמש באותו בית שהשיא בו את בנו. וז"ל
הרשב"ם שם ד"ה קנאו — קנאו הבן לאותו הבית תקנת
הכמים היא והלכתא בלא טעמא כדלקמן ובמס' גיטין
מוקמינן לה כגון שיש לאביו בעיר בית אחר לדור בו, עכ"ל.
וכתב ע"ז בב"י: ואני לא מצאתי כן במסכת גיטין. ונראה
שש"ס ברש"י [צ"ל: ברשב"ם] הנ"ל וכצ"ל: "ומוקמינן לה,
ור"ל כפמ"ד כנ"ל דשם בגמ' אמרינן לשון "ייחד", ולשון
"בבית", ומדאמרינן שאם אוצרו של אביו מונח שם לא
קנה הבית, ואמרינן שם דאפילו הניח כלי אחד לא קנה.
ומ"ש רשב"ם: "ובמסכתא גיטין קאי אלמעלה, שכתב
הרשב"ם דהוא הלכתא בלא טעמא, וע"ז כתב הרשב"ם דזה
מבואר לקמן (בב"ב שם) ובגיטין (יד א). ומ"ש הרשב"ם
אח"כ: ומוקמינן לה כו' הוא ענין אחר, ומחזקתו דשם בגמ'
(מהראיות הנ"ל) מוכח דמוקמינן לה כגון שיש לאביו בעיר

לענין שלא תגבה התוספת היא עדיין כארומה אבל לכל שאר דברים הרי היא כנשואה. הגה: וע"ל ר"ס נ"ד מהו נקרא חופה (ב) ולריכין לכתוב הכתובה קודם החופה כדי שתהא חופה הראויה לנזיח (הרמז"ס פ"י דלישות) ולמ"ד דחופה נדה הוי חופה חפשיי שאינה ראויה לנזיח היא אם לא כתנ כתובה ומ"מ נוהגין לכתחלה לכתנה קודם לכן. (ג) אשה חולנית חולת מות חפשיי שכינסה עם הנוטה תחת החופה כדי שירשנה נעלה אינה חופה כלל מאחר שאינה ראויה כלל לנזיח ואין נעלה יורשה (תש' הרא"ש כלל נ"ד) (ד) כנסה לחופה ולא נירך נרכת חתנים ואי חופה גמורה דאין הנרכות מעכבות ומנרך אחר כונה ימים (טור סימן ס"ג) (ה) ולכתחילה ינרך אותם קודם שיתייחד עמה (כך משמע בתשובת הרא"ש) וע"ל סימן כ"ה ונהגו עכשיו לנרך תחת החופה קודם שתתייחד עמו (ו) ונהגו שהחתן והכלה ונתענין ציוס חופתן (ועיין

ביאורי הגר"א

(ב) וצריכין כו'. הרמז"ס וכשיטתו וכמ"ש בגמרא שם (ארי"ל) [חז"ל] כו' חופה דחז"ל כו': (ג) אשה כו' מסאחר כו'. ז"ע ועמ"מ ונ"ש: (ד) כנסה כו'. כמ"ל

ברכת אליהו

לביאה, שאסור לבא עליה עד שיכתוב כתובה כמ"ש בכתובות ז א. [וע"ל סימן נ"ה סק"נ].

(ג) צ"ע ועמ"מ וב"ש.²

(ד) כמ"ל סימן נ"ה פ"ג דמאחר שכנסה לחופה ה"ו נשואה ואין הברכות מעכבות. וכמ"ל סימן נ"ו: „כיצד בו" אם הלך האב או שלוחו האב עם הבעל ונכנס עמה בדרך לחצר ובתייחד עמה שם לשם נישואין ומתה ה"ו יירשנה בעלה". דכיון דנתייחד עמה לשם נישואין הוי כנשואה, אע"ג שלא ברך ברכת חתנים. [ועיין להלן סק"ו].

(ה) גמרא פ"ק דכתובות ז ב דביהודה היו מברכים ברכת חתנים בבית האירוסין, מפני שהי' מתייחד עמה, וצריך לברך לפני הייחוד. וכמ"ש בסימן נ"ה פ"א בהנ"ה דאסורים בייחוד לפני הברכות. [ועמ"ש"ש בסק"א א, ג].

(ו) מירושלמי דביכורים פ"ג ה"ג דחכם ה"ו ונשיא מחלין להו על כל קטנותיהם חתן שנאמר וילך עשיו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל (בראשית כח, ט), וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה, אלא שנמחלו לו כל עוונותיו. וכיון דהוי יום סליחה לעוונותיהם, נהגו להתענות ביום חופתו.³

רק הטעם הא': מאחר שאינה ראויה כלל לביאה. והטעם השני לא שייך כאן כלל. וצ"ע דהטעם הא' הוא רק אם נאמר דחופת נדה לא הוי חופה מפני שאינה ראויה לביאה (ונראה דכן ס"ל להרא"ש שם בתשובה). אבל לפי מה שהכריע הרמ"א בד"מ כדעת האומרים — וכן היא דעת הרא"ש בפסקיו בכתובות פ"ה ס"ו כמ"ל בסק"א שחזר בו וסובר — דחופת נדה הוי חופה איכ גמ דחופת חולנית הוי חופה ובעלה יורשה. ובב"ש סק"ד כתב דמשמע דהרמ"א מחלק מסברת נפשו דבחולנית גרע מנדה, משום דחולנית אינה ראויה כלל לביאה. ועיין בערוך השלחן סימן זה סעיף יח.

3 בכנה"ג המחות הסור אות ט"ו ובב"ש סק"ו הביאו ממהר"ם מינץ עוד טעם שמה שכתבו ולא תהי' דעתה מיושבת עליהם. ובכנה"ג שם הביא בשם מהר"י מברונא בתשו' כתי' (ובפנינו דפוס ירושלים תשי"ז) זה בתשובה סימן צ"ג) עוד טעם משום דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא לכך מתענה לבטל הפורענות. ועיין בב"ש ובכנה"ג שם הג"מ בין הטעמים השונים. וברקת סימן שניג כתב הטעם מה שמתענים החתנים עד לאחר הברכה, מצאנו באגודה מפני שהמצוה חביבה להם כדרך שעושים חסידים

כגון חיבי לאוין אע"ג שלפולם יש עבירה בביאתו, וכ"ש חופת נדה שהיא ראויה לביאה לאחר שתטהר. וכתב הרא"ש ולכן קבעי רב אשי — האיבעיא אי חופת נדה קונה או לא — כאן, בכתובות — אדברי רבין דקאי על המשנה המדברת בענין תוספת כתובה — ולא קמיבעיא ליה אמתני' רפי' דכתובות לעולם ואין האשה אוכלת כו'.¹ [והיינו טעמא, דלענין שאר דברים ובכל מקום שנזכר חופה, פשיטא ליה דחופת נדה קונה, ורק לענין תוספת-כתובה קמיבעיא ליה דילמא לא כתב לה אלא אדעתא דחופת דחזיא לביאה].

(ב) כ"ס הרמב"ם בה' אישות פ"י ה"ו. וכשיטתו [הנ"ל] בסק"א, דהחופה צריכה להיות חזיא לביאה. וכמ"ש בגמרא בכתובות נו א: א"ל חזית חופה קונה חופת דחזיא לביאה אבל חופה דלא חזיא לביאה לא או דלמא לא שנא. ולכן סובר הרמב"ם דבעינן חופה דחזיא לביאה. וכתב שם הרמ"ם דסובר הרמב"ם דבעינן לכתחילה חופה הראויה לביאה שלא יחסר דבר אפילו מדבריהם. ולפיכך כתב הרמב"ם דצריך לכתוב הכתובה קודם בכדי שבשעת תחופה לא יחסר שום דבר, אפי' כתיבת הכתובה שהיא מדבריהם. ובלי כתובה אינה ראוי'

1 כ"ה לשון הרא"ש שם: אמאי לא מיבעיא ליה אמתני' דאין האשה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה כו'. וכתב שם בקרבן-נתנאל אות י': ולכאורה כחן להמשנה ברוך פ"ו אע"ג שהיא מאוחרת עדיפא ליה לרב אשי למבעיא אמתני' מלהזמיר דבריו על דברי אמורא. ויותר מזה נראה שכיון למתני' דלעיל דף מ"ה לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה וכ"ה גרסת רבנו ע"ש בס"ד ודימקין מינה מאי לעולם כמשנה אחרונה שאין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה. עכ"ל. ורבנו שכתב: אמתני' ד פ"ד דכתובות כו', ג"כ מפרש דכחות הרא"ש אמתני' דשם מח א וכדמסיק הקרבן-נתנאל.

2 בח"מ סק"ד הקשה על דין זה, דהרא"ש פסק כן בתשו' כלל ג"ד בעובדא ידיה, שראובן הניח קרקע לבתו ולכשתמות קודם נישואין יהי' להקדש, ולחלה חולי מות, וכדי להפקיע הקרקע מיד הקדש, הלכו הקרובים והבניסוה עם המשה תחת החופה כדי שירשנה בעלה. ועי' כתב הרא"ש דאין הבעל יורשה מהמת ב' טעמים. הטעם הא': דהוי חופה שאינה ראויה לביאה מפני שהיא חולנית. והטעם הב': דאולינן לתת אומדנא ודדעו של ראובן היתה לעשות טובה לנשמתו לתת להקדש, ולא שידשו יורשה, ולכן הקרקע הוי הקדש. וכאן כתב הרמ"א

באר הגולה

ה' ה"ר"ן זריש כתובו
לפי מה שאלו נוהגים
לעשות חופה נלה
ייתור.

ו דמוקין לאנציה דכנסה
גדה כשהיה החתן סגור שהיה טהורה וכו'.

נא"ח סימן תקע"ג (ז) אם קדש נטעות והיו לו נישואין עמה ואחר כך נודע שהקדושין היו נטעות
אף על פי שחזר ומוקדשה אין צריך לנדר שנית ז' נזירות וסגי לה נזירות הראשונות י"ח לעשות
החופה תחת השמים לסימן טוב שהיא זרעם ככוכבי השמים. ב ה' (ח) כשר הדבר שלא
תנשא עד שתתטהר (ועכשיו המנהג שלא לדקדק ואין מומחיתין (ט) ומי"ח טוב להודיע לחתן
תחילה שהיא נדה) (מורדכי פרק אף על פי נזס ו ר"י).

ביאורי הגר"א

רמז"ס וכשיטתו נס"ח מוש"ש ז' א' לפיכך כו'
או שפירסה נדה כו' אלמלא ח"י להנשא ונפרק נזר
נדה ס"ו ח' ח"עכז ז' יומי כו' ועוד לפי שיטתו שפי'
דחופה היינו ייתור ונדה אסורה להתייחד עמו כל שלא נעל
כחש"ש ד' והר"ן זריש כתובות כ' אלל לפי החולקים כח"ל
וכן חופה אינו ייתור לפי"ד כחש"ל ס' (נ"ד) [ניה] אין
אלו מקפידים ע"ז ומי"ח כשר הדבר כו' כחש"ש נש"ע כלן
ולכן ח"עכז רבינא כו' וערל"ש נפ"ה ס"ו: (ט) ומי"ח
כו' ענה"ג ועשה"ל שם ד"ה וז"ל כו'.

ברכת אליהו

דרבא דאמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה
נקיים (שמא מחמת חמוד ראתה דם — רש"י). אלמא אפילו
בספק נדה אסור לכנס. ועוד אפי' שיטתו של הרמב"ם שפי'
דחופה היינו ייתור [כחש"ש בהלכה א'] ונדה אסורה להתייחד
עמו כל שלא בעל במי"ח בכתובות ד' א' : וכן מי שפירסה אשתו
נדה [בכניסתה לחופה — רש"י] הוא ישן בין האנשים והיא
ישנה בין הנשים (ואין נאמנין זע"ז — רש"י). ולכן לא תנשא
ע"י חופה — דהיינו ייתור — בהיותה נדה.

והר"ן כריש כתובות כ' אבל לפי החולקים כח"ל [בסק"א
הסוברים דחופה נדה קונה], וכן חופה אינו ייתור לפי"ד כחש"ל
סימן נ"ה פ"א [ועמש"ש], אין אנו מקפידין ע"ז אם היא
נדה בשעת נישואין או לא, ומי"ח כשר הדבר שלא תכנס לחופה
עד שתתטהר, כחש"ש כשי"ע כאן. ולכן אמרו בנדה ס' א הנ"ל,
דאיעכב רבינא להכניס לחופה עד שתתטהר. וקרא"ש בכתובות
פ"ה פ"ב. ושם דחה הרא"י ממסכת נדה הנ"ל, וז"ל : ונ"ל
שאין ראיה משם לאסור אלא שלא רצה לישא כל זמן
שאינה ראויה לביאה משום תחלת ממשכה אבל איסור
אין ללמוד משם. ועל הראיה מכתובות ב א הנ"ל — דאם
פירסה נדה אינו מעלה לה מזונות — כתב הרא"ש : ולאו
ראיה היא דהוא דחשיב ליה אונס לא בשביל שיהא אסור
לכנס אלא משום דבהגעת זמן הנישואין מיתחייב הבעל
במזונותיה משום שיש לו לכנס ומצי למימר למה אכנס
מאתר שאינה ראויה לביאה הכל יודעין למה כלה נכנסה
לחופה ומאתר שאונס מעכבה שאינה ראויה לביאה אינו
חייב במזונותיה. וסיים שם הרא"ש : וכן ראיתי בכל המקומות
שאינן חוששין לברך ברכת חתנים לכלות נדה אבל אינה
נכנסת עמו לסתר אלא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין
הנשים, עכ"ל.

(ט) עבדי"ג ועשה"ל שם ד"ה וז"ל כו'.

ביאות אירוסין כביאת זנות היא כל זמן שלא נכנסה לחופה
אבל משכנסה לחופה הרי היא כאשתו לכל דבר ליורשה וליטמא
לה ולהפר נזריה ואפילו בלא ברכה כדמוכח פרק גערה שנתפתחה
גבי (החם) [סחם] חצר ידידה לנשואין ובשום מקום לא מצינו
ברכות מעכבות כו' עכ"ל.

5 בבאר הגולה פק"ו הביא טעם הדבר — שמקורו במרדכי
בכתובות פרק אעפ"י סימן קע"ח. ובהג"א שם ס"ו הביא את

להן ע"כ עונותיהם חתן שנאמר ויקח את מחלת כו' :
(ז) אם קדש כו'. דקני נזירות ראשונה כחש"ש בפ' המדיר
קדשה נטעות או נפחו' תש"פ כו' ואם נעלו קנו ומשמע
שח"ל הקטן לא כניסה לחופה אחרת ולא נזרה וכן נפ"ד
מיתות המשיא נזיו כו' סמוך לפירקן כו' וע"ג דקדושי
קטן אינו כלום ואפ"ה שרי למיבעל וכן נפ' חרש הש"י
שנשאו נשים כו' אין לה עליהם כלום רנו לקיימן י"ל
כתובה ואין להן קדושין אפי' מדרבנן [כחש"ש] וענה"ג
דקדושין תתפ"ד שהאריך נזה: (ח) כשר כו'.

(ז) דפני בברכות ראשונות כחש"ש בפ' המדיר כתובות עג ב
קדשה כמקנות ופחות משנה פרושה וכן קטן שקידש כו' אינה
מקודשת כו' ואם בעלו קנו. משמע שא"צ הקטן לא כניסה
לחופה אחרת ולא ברכה. וכן בפ"ד מיתות נזה' עו ב: והמדריך
בניו ובנותיו בדרך ישרה והמשיאן סמוך לפירקן עליו הכתוב
אומר וידעת כי שלום אהלך ופקדת גוך ולא תחטא (איוב ה,
כד). ואמרין התם : סמוך לפירקן שאני, דלא הוי כזנות.
ופירשו רש"י ותוס' דסמוך לפרקן היינו בקטנות סמוך
לגדלותם (ועיי' בסימן א' סק"ו ומש"ש). ואע"ג דקדושי קטן
אינו כלום ואפ"ה שרי למבעל, דאין הברכות מעכבות. וכן בפ'
חרש ביבמות ק"ג א : חש"י שנשאו (נשים) פקחות אע"פ
שנתפק חרש ונשתפה השוטה אין להם כלום רצו לקיימן
יש להם כתובה. והתם הרי קידושי קמאי לא הוו כלום, דהרי
אין להם קידושין אפילו מדרבנן כחש"ש ק"ב ב. והאי
„רצו לקיימן" לאו משום דבעי קידושין חדשים וברכה, דאיכ
מאי למימרא, אלא ע"כ ר"ל דבסתם בעילה נעשית אשתו
בלי ברכות. וענה"ג דקדושין תתפ"ד שהאריך בזה.

(ח) הרמב"ם כתב בה' אישות פ"י ה"ו : ולא תנשא נדה
עד שתתטהר. וכשיטתו בס"א דחופה נדה אינה קונה [ועמש"ש
בסק"א]. וראיה ממי"ח בכתובות כ' א : הגיע זמן ולא נשאו
שעכב הבעל — רש"י) אוכלות משלו ואוכלות בתרומה
הגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנס אינו
מעלה לה מזונות לפיכך חלה הוא או שפירסה נדה אינו
מעלה לה מזונות. אלמא שא"י להנשא כשהיא נדה, ולכן
אינו מעלה לה מזונות דהוי אונס. דאם נאמר דנדה יכולה
להנשא, למה אינו מעלה לה מזונות כשפירסה נדה, הרי היא
ראויה להנשא. ובפ' בתרא דנדה פו א איתא : רבינא איעסק
ליה לבריה ב"ר רב חנינא (וי"ג : רב תביבא) כו' איעכב ז' יומי
בתר ההוא יומא א"ל מאי האי א"ל לא סבר לה מר להא

הראשונים שהיו מתענין על מצוה התביבה כגון לולב ושאר
דברים, עכ"ל.

4 לפנינו זה שם בסימן תקמ"ה. ושם הביא עוד ראיות
שכיון שעשו ברכה וקידושין כל דהו לא חיישנן ספי לברך
עוד פעם בקידושין השניים. וסיים שם : ועוד מסתבר דכלה
בלא ברכה דאסורה היינו בלא חופה אלא דנקט בלא ברכה לפי
שעושין ברכה בשעת נישואין כו' ועיקר הדבר תלוי בחופה וכל

באר הגולה

סב מתי מברכין ברכת חתנים ואם אוכלין בהרבה בתים. ובו י"ג סעיפים

א ל' הרמז"ס ע"כ
מה"ל מברכין ברכות
דף ז' ע"כ ונוסח
הנכרות ופוסקים סס.
ב כ' ה"ה פי' שאין
היין מעכב ופשוט הוא.
ג טור נכס רבנו
נכסם הניחו וכו'.

א א צריך לברך ברכת חתנים בבית החתן (א) קודם נישואין (ב) והן שש ברכות
ב (ג) ואם יש שם יין מביא כוס יין ומברך על היין תחלה ומסדר את כולם על הכוס
ונמצא (ד) מברך ז' ברכות ג ואם אין יין מצוי מברך (ה) על השכר. כ ד יש לאדם
לישא נשים רבות כאחד ביום אחד (ו) ומברך ברכת חתנים לכלם כאחד (ז) אבל
לשמחה צריך לשמוח עם כל אחת ושמחה הראויה לה אם בתולה ז' ימים ואם בעולה
הר"ה נפקיו סס. ד לשון הרמז"ס נפרק הסוכר וכתב ה"ה דבר צדוק הוא ויש לו סוד צ"ק דמ"ק וכו' ומיעקב אצטו.

ביאורי הגר"א

א' (ג) ואם כו' ואם כו'. רמ"ש סט"ז: (ד) מברך
כו'. עתו"ם דברכות וי"ל ז' דיה ליה כו'. (ה) על
השכר. כמ"ש צ"ע ע"פ: (ו) ומברך ברכת כו'. כמ"ש
נתוספתא וירוש' פ' נתרץ דברכות וכמ"ש נלח"ט סי'
ח' וכמ"ש ס"ג: (ז) אבל לשמחה כו'. כמ"ש ולין כו'
ומסיים הרמז"ס שלאחר מלא שזע כו' ועתו"ם דמ"ק ח'

ברכת אליהו

דברכת חתנים שהיא שבע ברכות חייב לברך על הכוס,
ואם לא נמצא יין כל עיקר מברך על השכר ולא סגי ליה
בלא כוס, אבל ברכת אירוסין — אם לא ימצא כוס — מברך
בלא כוס.

(ד) עתו"ם דברכות מא ב דיה איה כו' ¹.
(ה) כמ"ש בפ' ע"פ פסחים קו א בעובדא דאמימר שהבדיל
על השכר במקום שהוא חמר מדינה.
(ו) כמ"ש בתוספתא וירושלמי פ' בתרא דברכות ²: היו
עושין כולן מצוה אחת אחד מברך לכולן. וכמ"ש באו"ח סימן
ח סק"ב, ובמש"ל סי' ג: אם יש ב' חתנים יחד מברכים ברכת
חתנים אחת לשניהם. [ועיין ביו"ד סימן רס"ה ומש"ש
בסק"ל].

(ז) כמ"ש: ואין מערבין שמחה בשמחה. ומסיים הרמב"ם
בה' אישות פ"י הי"ד שנאמר מלא שכר וזאת ונתנה לך גם
את זאת (בראשית כט, כז). ועתו"ם דמועד-קמ"ח ב דיה לפי
שאינו מערבין שמחה בשמחה, וז"ל: גזירת הכתוב כדדריש

סב (א) קודם נישואין. רמז"ס וטור וכו' צ"י כמ"ש צ"ק
ופסחים דכל הנכרות מנרך עובר לעשייתו והר"ן כ'
לא מטעם זה דהא נכרות השנה הן וכמו שכל הנכרות דפ'
הרואה ועב"ח סי' מ"ו מש"ס אלף דהרמז"ס לזיל
לשיטתו דחופה היינו ייחוד ואסור להתייחד בלא נכרה כמ"ל
ר"ס נ"ה וכמ"ל ר"ס ס"ו: (ב) והן כו'. סס ח'

(א) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"י ה"ג והמזר. וכתב הבי' (סעם הדבר) כמ"ש בפ"ק דפסחים ז ב דכל הברכות מברך
עובר (קודם — רש"י) לעשייתו. והר"ן שם כתב לא מטעם
זה, דהא ברכות השבע הן וכמו שכל הברכות דפ' הרואה
ברכות ג ד א, שהן ברכות השבע, וודאי לאו עובר לעשייתו
מברכין אותו, אלא לאחר מכן (כגון אחר שרואה את הים
הגדול). ועיין באו"ח סימן מז מש"ש בפס"ה. ושם כ' דעכ"פ
בעי סמך לעשייתו בתוך כדי דיבור. אלא דהרמב"ם אזיל
לשיטתו דחופה היינו ייחוד, ואסור להתייחד בלא ברכה כמ"ל
ר"ס ג"ה [ועמ"ש], ובמש"ל ר"ס פ"ו סק"א. ולכן סובר
הרמב"ם שצריך לברך קודם נישואין בכדי שיהיה מותר
להתייחד בחופה.

(ב) בבאה"ג סק"א ציין לכתובות ז ב. ושם איתא: מברכין
ברכת חתנים בעשרה. ומספר ונוסח הברכות מפורט
שם ח א.

(ג) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"א סמ"ו בשם רבינו גסים

דברי המרדכי, ובבאה"ג לא סיים את כל דברי המרדכי, ובאר
דבריו: בכתובות נו א בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה
גדה מהו — אם החופה קונה או לא. והביאו שם במרדכי ובבאה"ג
שה"י מפרש דהאיבעיא היא בחופה שהחתן סבור שהיא סתורה
ונמצאת גולה. משום הכי מספקא ליה אי קניא או לא. דשמא
חיבת ביאה קונה, ואילו ידע החתן שלא יוכל לבטל עתה,
שמא לא היה כונס עתה. וגם רגילים היו אז לכנוס רק כשהכלה
סתורה ולא היו כונסין נדות כדאמרינן בפ"ק שם ב א דאם
פירסה גדה אינו מעלה לה מזונות (וזה דומה קצת לדברי
הרא"ש שיל בסק"ה). אבל אם הורעים לו שהיא גדה ואעפ"כ
הוא כונסה, כב"ה ז' ודאי קנויה לו מיד, דעושה החופה כדי
לבעול כשתהיה סתורה. וסיים שם: לכן אומר ר"י שיש
להודיע — במרדכי כתוב בנ"א שיש לחתן לחקור, אבל בהג"א
כתוב שיש להודיע — לחתן כשכונס אם היא סתורה מיד וכן
נכון לעשות.

1 בתוס' שם כתבו — אהא דאמרו שם בגמ': שאני יין דגורם
ברכה לעצמו — וז"ל: פירש"י דבהרבה מקומות הוא בא
ומברכין עליו אעפ"י שאין צריכין לשחות כגון בקידוש ובברכה
אירוסין. ולעיל בסימן ל"ד סק"ח ציין רבנו לדברי התוס' הללו.
ושם סיים רבנו: וי"מ עיקר החיוב ביין בברכת נישואין
ועיין רא"ש (הנוכר גם בסימן זה סק"ג). וכאן שבסק"ג
— שעל עיקר הדין שמברך על היין — ציין לדברי

1 בירושלמי שם לא מצאתי. ובתשובת הרשב"א ח"א סימן
הנ"א ששם הביא דין זה, ועוד הרבה ראשונים צי"ע רק

אבן העזר, הלכות קדושין סב

באר הגולה

ה שם נח"ק דף ה' ע"ג חזקוני דרש יהודה חזקוני שמואל וכו' וכתבו העוסקות שירושלמי דרש לה מדרכין חלל שנוע זלתי וגו'. ו טור בשם אביו הר"ש הלכה למעשה בתשובה כלל כ"ו.

ג' ימים ה ואין מערבין שמחה בשמחה. הגה: ואין לעשות חופת ז' חסות נידה (סמ"ק בשם ספר חסידים) (ח) וי"א דאף בשתי נכריות יש ליזהר שלא לעשות כחפת משום אינה שחל יכזרו אחת יותר מחזרתה. (מרדכי פ"ק דמ"ק) (ט) ואין נוהגין מזה ולדגלל יש מכוונים לעשות חופות עניות עם חופות עשירות משום מזה (הנחות מ"י) בשם ר"י חפריזי). ג ו אם יש ב' חתנים יחד מברכים ברכת חתנים אחת לשניהם. הגה: ואפילו לא היו החתנים נידה אלא שהיה דעתו על שניהם כמו שנתבאר בי"ד סימן קס"ה לענין חילה וי"א דאין לנרך לב' חתנים נידה משום עין הרע (הנחות מ"י) פרק י' דלישות) * וכן נוהגין לעשות לכל אחד חופה * וכ"כ הרשב"א וטעם להפריש נפתותם איהא ניכר וז"ל הניזיל ע"ש.

ביאורי הגר"א

ז' ד"ה לפי כו' ובירושלמי כו': (ח) וי"א דאף כו'. נ"ש פ"י"א אין וינקלסין שתי כלות נעיר ח' א"ח"כ יש שם כ"ד קילום לזו וכדי קילום לזו רשצ"ל חומר לעפ"כ חסור משום אינה: (ט) ואין בזהרין כו'. דס"ל כתי"ק.

ברכת אליהו

(ח, ט) במסכת שמחות פ"א: אין מקלסין שתי כלות בעיר א' א"ח"כ יש שם כ"ד קילום לזו וכדי קילום לזו רשצ"ל חומר לעפ"כ חסור נעפ"כ חסור משום אינה. (פירוש אם האחת יפה וחזרתה אינה יפה יש איבה ביניהם וכן אם מכבדים האחת יותר מחברתה וגראה לראב"י העזרי שמתעם זה הקפידו הראשונים

לתוספתא. וגם בביאורי הגר"א באר"ח סימן ח' סק"ב ובי"ד סימן קס"ה סק"ל צ"ח רק לתוספתא ולא לירושלמי. 2 בהגהות הרי"מ כתב: ולכאורה קשה למה לא הביא הרמב"ם הראיה מבבלי מהכתוב דשלמה ואפשר לומר דמשם לא ילפינן אלא שני מיני שמחות וכטעם התוס' כמו שאין עושין מצות חבילות חבילות כו' אבל מפקס דירושלמי נשמע אף במין שמחה אחת וכ"ש לשני מיני שמחות, עכ"ל. ויש לפקפק בדבריו. דמ"ש: דמשם לא ילפינן אלא ב' מיני שמחות וכטעם התוס' כמו שאין עושין מצות חבילות כו', הרי זו ראי' לסתור. דהתוס' דימו. אין מערבין שמחה בשמחה"ל. אין עושין מצות חבילות חבילות. והמקור לזין של. אין עושין מצות חבילות חבילות" הוא בסוטה ט א: אין משקין שתי סוסות כאחת ואין מטהרין שני מצורעין כאחת ואין רוצעין שני עבדים כאחת ואין עורפין שתי עגלות כאחת לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות. הרי שיעקר הדין של. אין עושין מצות חבילות חבילות" הוא כשעושה כאחת שתי מצות מאותו המין. והתוס' שריימו. אין מערבין שמחה בשמחה"ל. אין עושין מצות חבילות חבילות" וכתבו שאותו הטעם לשני הדינים — מ' מדבריהם שגם במין שמחה אחת שידר הטעם שיהא לבו פנוי לשמחה אחת. ועוד דהתוס' כתבו זאת אחרי שהביאו הירושלמי שלמד את הדין מדכתיב מלא שבוך זאת. ומ' מדבריהם שגם במין שמחה אחת — כעובדא של יעקב אבינו עם רחל ולאה — שידר הטעם שיהא לבו פנוי כו', דומי ד. אין עושין מצות חבילות חבילות. ואמנם לולא דברי התוס' אפ"ל כדברי הגהות הרי"ם ולכן לא הביא הרמב"ם מהכתוב דשלמה. דמשם הם שני מיני שמחות, וכאן הוא מין שמחה אחת. ולכן הביא הכתוב של. מלא שבוך זאת" — דאפילו במין שמחה אחת אין מערבין. וכי"כ בערוך השלחן כאן סט"ו. ואפשר לומר עוד כמה טעמים — למה הביא הרמב"ם הכתוב דמלא שבוך זאת. ולא הביא מהכתוב דשלמה: (א) כאן — ומדברים בענין שצריך לשמח עם כל אחת שמחה הראויה לה" — הביא הרמב"ם הפסוק שמדבר ממש באותו ענין, וי"ל ב) במוע"ק ט א — דלפיכך משלמה — מקום רצתה הגמרא לומר דלמדים מזה שיהי' לו לשלמה לדחות את שמחת חנוכת הבית לתג הסוכות. והסבירו הראשונים והיינו כ"ד שלא יתבטלו ישראל מלאכתן כל כך, וא כ"ד שלא יתבטלו ישראל מבתיהם זמן רב (עיי"ש בתורה איבעי ובשיטה ובתוס' הרא"ש שם). ומלא דהא, ולפיכך ד. אין מערבין שמחה בשמחה. והגמ' שואלת: ודלמא מינסר לא נטרין והיכא דאתרמי

עבדינן. ומסקינן: אלא מדמיייר קרא כו'. א"כ הרי אין הילפותא כ"כ פשוטה. וזה ידוע דהרמב"ם מעדיף להביא לפותא שהיא פשוטה ביותר. ג) עפ"י הלימוד הנ"ל ד. אין מערבין שמחה בשמחה"ל. דמיניה ילפינן במוע"ק שם ד. אין נושאין נשים במוע"ק. ה' יוצא שגם כאן היו אותם הסיגים שישנם בדין של אין נושאין נשים במוע"ק. דהיינו דשם אמרינן דעיקר שמחה חד יומא הוא. ואמר שם במשנה: אבל מחזיר הוא את ברושתו (ראינו שמחה כל כך — רש"י). ועיין בכתובות מו א בתורה דמסר שכתבו דמן התורה בשואלין בלא סעודה שרי דליכא שמחה כולה האי. (ועיי"ש בתכמת' שלמה ובמהרש"א ובש"מ שם ד"ה דמסר ובמ"א סימן תקמ"ו סק"א ובק"נ על הרא"ש מוע"ק פ"א סט"ו אות ר' ואכמ"ל). וכאן אין הסיגים האלו. דהרי נפק כאן: אבל לשמחה צריך לשמח עם כל אחת שמחה הראויה לה אם בתולה ז' ימים ואם בעולה ג' ימים ומסתבר שגם במחזיר גרושתו יצטרך לשמח עמה שמחה הראויה לה. ועיין בבאב"ס סק"ו ובפ"ת סק"א. ובבית מאיר כאן. וא"כ אתי שפיר שהרמב"ם הביא המקרא דמלא שבוך זאת" — להורות דבתולה — ששמחה הראויה לה הם ז' ימים — צריך לשמח עמה ז' ימים שלמים — מבלי לערב שמחה לא אחרת. וה"ה לבעולה — שצריך לשמח עמה ג' ימים הראויה לה. (ז) אפ"ל דהרמב"ם העדיף להביא המקרא דמלא שבוך זאת" שהוא בתורה, מאשר להביא הכתוב דשלמה שהוא בגביאים (מלכים א' ח, סח). ואע"ג דהכתוב דמלא שבוך זאת הוא מלפני מתן תורה. ואין למדין מקום מתן תורה, כבר כתבו האחרונים הרבה תירוצים, שמצינו בהרבה מקומות שלמדו דינים מקום מתן תורה. ואחד התירוצים הוא שבר שיש בו טעם. לומדים גם מקדם מתן תורה. וכאן ה' התוס' כתבו טעם. בכדי שיהיה לבו פנוי בשמחה המחויב בה. ולפי"ז מובנים היטב דברי התוס' במוע"ק שם, שמקום כתבו שהיא גזירת הכתוב. ואחרי שהביאו דברי הירושלמי כתבו: וטעם נראה קצת כו'. אלא שהתוס' כווננו דלא תיקשי אירושלמי. הרי אין למדין מקדם מתן תורה, ועל זה כתבו דשאני הכא שיש טעם לדבר. ואח"כ ראיתי שגם במראה הפנים בירושלמי מוע"ק פ"א ה"ז כ"כ, וברוך שכתבתי (ה) בשו"ת כתב"סופר חא"ח סימן קל"ח כתב דמהכתוב של תורה, אבל מהכתוב של. מלא מערבין שמחה בשמחה של תורה, אבל מהכתוב של. מלא שבוך זאת" למדים שגם בשמחה של דבריהם — כשמחת שבעת ימי המשתה שהיא מדרבנן — אין מערבין שמחה בשמחה.

נפני עמנו ולנרד לכל אחד חזל לאחר הסעודה מנרכין להרצה חתנים נידח אס חכלו נידח.
ד : אין מברכים ברכת חתנים אלא בעשרה ה גדולים ובני חורין וחתן מן המזון
(י) בין כשאומרים אותה בשעת נשואין ובין כשאומרים אותה אחר ברכת המזון
ט (יא) אבל כשאין אומרים אחר ברכת המזון אלא ברכת אשר ברא אינו צריך י.
(יב) (ומ"מ ג' נעין) (הר"ן פ"ק דכתובות). ה י (יג) מברכין ברכת חתנים בבית
חתנים (יד) אחר ברכת המזון בכל סעודה וסעודה שאוכלין שם (טו) ואין מברכין
ברכה זו לא עבדים ולא קטנים. ו כ עד כמה מברכין ברכה זו אם היה אלמון
שנשא אלמנה מברכין אותה ביום ראשון בלבד (טז) ואם בחור שנשא אלמנה או
חזרי הרמז"ס. י ל' הרמז"ס נפ"צ מהל' נרכות ממנוחל דרב הונא וכו' כתובות דף ז' ע"א.
נפני עמנו ולנרד לכל אחד חזל לאחר הסעודה מנרכין להרצה חתנים נידח אס חכלו נידח.

ביאורי הגר"א

(י) בין כו'. סס ת"ר כו' כל שנזה: (יא) אבל
כשאין כו'. דמש"ס נרכת חתנים בעשרה כל ז' לא קאי
על אשר נרל מחש"ס והוא שאלו כו' ואשר נרל ל"ל שיה
לדינה נכללם וכמו שחמרו סס אפשי שחזה נעלמה כו':
(יב) ומ"מ כו'. שיהל נרכת זימון: (יג) מברכין

ברכת אליהו

בכך — מרדכי ריש מו"ק סימן תתמ"ג). ומ"ש הרמ"א:
ו"אין נזהרין מזה" הוא דפ"ל כתיב הנ"ל, שאם יש שם כדי
קילוס לזו וכדי קילוס לזו מותר.
(י) בכתובות ז ב: ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה
כל שבקה. [וע"ל].
(יא) (יב) רמ"ש בכתובות ז ב: ברכת חתנים בעשרה כל
ז, לא קאי על "אשר ברא"י, כמש"ש: והוא שכאן פנים
חדשות, ואשר ברא"י פנים חדשות, ש"מ דאינה בכללם.
וכמש"ש ח א: יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אי
איכא פנים חדשות בריך כולהו ואי לא אפשי שמחה בעלמא
הוא מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא. ולא הוזכרו י' אלא
כשמברך כל ברכת חזיונו דומיא דבועז וממקור ישראל
שמשם ילפינן דבעינן עשרה, ומ"ש: ומ"מ ג' בעינן, הוא
שיהא ברכת זימון.
(יג) בכתובות ז ב: ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים
כו' ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבקה. ושם ח א
כפוגיא.

ולפי"ז תירץ שם למה הביא הרמב"ם בדינו — שצריך לשמח
עם כל אחת שמחה הראויה לה כו' — הכתוב דמלא שבו
זאת, ולא הביא הכתוב דשלמה. ועיין עוד שם מ"ש בזה. ועיין
רמב"ן על התורה על הפסוק: "מלא שבוז זאת". ויש עוד
להעיר על דברי הגהות הרי"מ ועל דברינו הנ"ל שהרמב"ם
שהביא הפסוק "מלא שבוז זאת", כתב זאת בהלכות אישות
פי' הדין כדן של אין נושאין נשים בחולין של מועד.
אלא ולפני זה שם ברי"ג הביא הדין שצריך לשמח
עם כל אחת שמחה הראויה לה עם בתולה ו' עם בעולה ג'
ואין מערבין שמחה בשמחה. ולפי דברי הגהות הרי"מ והכתב
סופר ודברינו בתירוצים א, ג צריך לומר שהרמב"ם הביא בהדין
הטעם של "מלא שבוז זאת" מפני שסעם זה שייך גם על הדין
שצריך לשמח עם כל אחת שמחה הראויה לה כו', שבה"ג.
ויש עוד להאריך בזה, אבל אכ"מ.
3 צ"ב כחנת רבנו שבי: שיהא ברכת זימון, ואולי הכוונה,
שבשלשה — שיש ברכת זימון — שייך שמחה מאחר שאכלו

באר הגולה

ל מהלך דרב אלעזר
ליקלע וכו' סס.
מ סס.
ג טור וכפ"י רש"י
סס.
ס סס וכ"כ התוס'
והרא"ש סס.

אלמון שנשא בתולה מברכין אותה כל ז' ימי המשתה (ולאו ז' ימים מתחילין מיד לאחר ז' נרכות שניך נראשונה (תש' הרא"ש כלל ס'). ז' ברכה זו שמוסיפים בבית התנים היא ברכה אחרונה מז' ברכות שהיא ברכת אשר ברא. הגם: (יז) וי"ל דלף אשר נרא אין מנרך כל ז' אלא כשחזמנים אחרי' אצל אם אוכל עם בני ביתו אין מברכין (הר"ן גסס הרמב"ן) וכן נוהגין. (יח) במד"א כשהיו האוכלים (יט) הם שעמדו בברכת הנשואין ושמעו הברכות מ אבל אם היו האוכלים אחרים שלא שמעו ברכת נשואין בשעת נשואין מברכין בשבילם אחר ברכת המזון ז' ברכות כדרך שמברכין בשעת נשואין והוא שיהיו י' והחתן מן המנין (כ) וי"א שאפילו היו בשעת החופה ושמעו הברכות אם לא אכלו שם עד עתה מקרי פנים חדשות ומברכים בשבילם ז' ברכות אחר ברכת המזון וכן פשט המנהג. הגם: (כא) וי"ל דלס היו סס פנים חדשות לעפ"י שאין אוכלין עם מנרך נצטילס (כב) לילה ויום (הר"ן פ"ק דכתובות). ס (כג) י"א

ביאורי הגר"א

(יז) וי"א דאף כו'. ממש"ש אפסוי שמה כו' מ' כעודות קרואין ולומר סס בין א"ל ומהמת כו' (ומדקלמור) [מדקלמור] דלמר להו מ' לקרואין סס והר"ן חלק עליו ע"ש וכתב נד"מ והמנהג כדברי הרמב"ן: (יח) בד"א

(יז) וי"א דאף כו'. ממש"ש אפסוי שמה כו' מ' כעודות קרואין ולומר סס בין א"ל ומהמת כו' (ומדקלמור) [מדקלמור] דלמר להו מ' לקרואין סס והר"ן חלק עליו ע"ש וכתב נד"מ והמנהג כדברי הרמב"ן: (יח) בד"א

ברכת אליהו

וכתב בד"מ סקט"ו שהמנהג בדברי הרמב"ן. [וכ"כ כאן בשו"ע לענין ברכת „אשר ברא“, וכ' בח"מ סק"ו ובב"ש סק"ח דלפ"ז כ"ש שאין אומרים „שהשמחה במעונו“ כשסועד רק עם בני ביתו].

(יח) גמ' שם בכתובות ז ב: ת"ר מברכין ברכת התנים בעשרה כל שבעה אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות. (יט) כ"כ הרמב"ם בה' ברכות פ"ב ה"י. וכתב המ"מ: ורבינו מפרש דפנים חדשות היינו בני אדם שלא עמדו שם בברכת הנשואין ולא שמעו הברכות ולפי' מברכין בשבילם בסעודה ראשונה ז' ברכות אבל אם עמדו שם בשעת נשואין ושמעו ז' ברכות אין מברכין ז' ברכות ואפילו בסעודה ראשונה. (כ) הרא"ש שם⁵.

(כא) כ"כ הר"ן בשם הרמב"ן בכתובות ז ב, וז"ל: והרמב"ן כתב דכל שבא פנים חדשות ועומד שם אעפ"י שאינו אוכל שם מברכין שבע ברכות.

(כב) הר"ן בכתובות ז ב פשם תוס', וז"ל: וכתבו עוד בתוס' שאם באו פנים חדשות בלילה מברכין עליו לילה ויום והוא שעמד שם בכל שעת הברכה. (כג) קת"מ שם ד"ה והוא כו'⁶.

ליום השבת אמר הקצ"ה פנים חדשות באו לכאן נאמר שירה הם גמי מברין לכבוד השבת בשמחה בסעודה, ע"ל. והתוס' כתבו: „שמרבים בשבילם השמחה יתרה“, והמחבר כתב: „שמרבים בשבילם“, ולא כתב „השמחה“. והיינו מפני שלדעת הכותבה בס"ז דבעינן שהפנים חדשות יאכלו, צ"ל דפנים חדשות היינו שמרבים בשבילם אכילה, ולא סגי כשמרבים בשמחה. ולדעת ההגיה בס"ז ולא בעינן שהפנים חדשות יאכלו, סגי כשמרבים בשמחה בשביל הפנים חדשות כדברי התוס', ועפ"מ סק"ג וב"ש סק"י. ומדברי הגהות הר"ם וספר „פסקיגרי"א וערוך השלחן סכ"ח מז, והתוס' שכתבו ודעת היו פנים חדשות. אולי לשיטתיהו דפנים חדשות היינו שמרבים בשבילם

סעודה ברכה, היינו אינה סעודה ברכה כל ז', אבל יום אחד סעודה ברכה. ותו מקשינן: מיתבי מברכין לבתולה שבעה ולאמנה יום אחד מאי לאו אפילו אלמנה שנשאת לבחור. ותריצין: לא, לאלמון. דהא דקתני לבתולה שבעה ולאמנה יום אחד היינו אם נשאת לאלמון. ומסקנת הגמ': דליכא בתולה דבצרה משבעה (אפילו אם נשאת לאלמון) וליכא אלמנה דבצרה מיום אחד.

(יז) הר"ן בכתובות ח א הביא כן בשם הרמב"ן. וראייתו ממש"ש דאם אין פנים חדשות „אפסוי שמחה בעלמא הוא מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא“. ומדקאמר: „אפסוי שמחה בעלמא הוא“, משמע דמייירי בעושה פקודת קרואין דהיינו סעודת מרעות לחתונתו. ואמר שם בגמ': משבעה עד שלשים בין א"ל מחמת הלולא ובין לא א"ל מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו. ומדקאמר „ראמר להר", מ' לקרואין שם. והר"ן חלק עליו ע"ש, וז"ל: שאילו כפי פירושו (של הרמב"ן) ז"ל אפילו אשר ברא לא יברך א"כ סועד עמו אחר ואי אפשר דסתמא אמרי שבעה לברכה אבל ודאי מודיאנא דלאחר שבעה אם לא סועד שם אחר אינו מברך שהשמחה במעונו והיינו דאמרינן בין דא"ל מחמת הלולא בין דלא א"ל מחמת הלולא דאלמא בסועד שם אחר הוא כו'. עכ"ל.

הא דמברכין ע"י פנים חדשות דהיינו דוקא לאחר סעודה. ואח"כ הביא הברייתא דמסכת סופרים — בגיטת: קודם סעודה, ודו"ק. 5 בבאר הגולה סק"ג צ"ח על זה: טור וכפירוש רש"י שם. ובחש"י בכתובות ז ב בד"ה פנים חדשות כתב: בכל יום שלא היו שם אתמול. ולא מפורש כ"כ שתלוי באכילה. אולם הרא"ש שם פ"א ס"ג כ"כ בפירוש, וז"ל: והוא שבאו פנים חדשות שלא אכלו עד עתה אפילו היו שם בשעת החופה. וגם בדק הבית וכפ"ח הביאו זה בשם הרא"ש. 6 ז"ל התוס' בכתובות ז ב ד"ה ותו כו': אורי' דפנים חדשות אין קורא אלא בבני אדם שמרבים בשבילם השמחה יתרה ודעת דחשבנן פנים חדשות דאמרינן באגדה מזמור שיר

באר הגולה

ע שם וסס.
פ שם שס התוס'
גני. נני. תורה שקד
עליה. היום פסחים
דק"ג ע"ג וכו' וכו'
הר"ש שם וכו'. וכתב
שכן נהגים בלשון
ונזרפת.
צ שם שס התוס'
ספרד וכו' התוס'
שם שס ר' משולם.

שאינם נקראים פנים חדשות אלא א"כ הם בני אדם שמרבים בשבילים ע וי"א דשבת
(כד) וי"ט ראשון ושני ותוי בפנים חדשות (כה) בסעודת הלילה ושחרית אבל לא
בסעודה שלישית וכן פשט המנהג. הנה: ועכשיו נהגו נמדינות חלו לנרד ז' זרכות
בסעודה ג' ואפשר משום דרגילים לנא פנים חדשות וי"א מטעם דרגילים לדרוש והדרשה הוי כפנים
חדשות. מ פ (כו) וי"א שאין לומר ז' ברכות על כום ברכת המזון אלא מביא
כום אחר ואומר עליו ז' ברכות והחזר ולוקח כום של ברכת המזון ואומר עליו בפ"ה ג
צ וי"א שאין צריך אלא על כום של ברכת המזון מברך ז' ברכות וכן פשט המנהג
(זנמדינות חלו נהגין כסנדרא הראשונה וי"א לחפילו לאחר זרע נעין שתי כוסות) (מ"כ

ביאורי הגר"א

נכ"ז נהג"ה: (כו) וי"א כו'. עכ"ז בתוס' שם ד"ה
שלין כו': (כז) וי"א שא"צ כו'. ע"ש והר"ן כ'
דמש"ש נהמ"ז וקידו' כו' נש"ז זה נא לפני המזון וזה
לאחריו משא"כ נהג"ה וקידוש וי"א כן דשניהם לאחריו:

ברכת אליהו

דהיום נמשך אחר הלילה. וכל המעלה נקרא עדיין פנים
חדשות. ולדידיה גם בסעודה שלישית מברכים דכל יום השבת
מיקרי פנים חדשות. וגם לא צריכים — לדידיה — לטעם
דמברכים בסעודת שחרית משום כבוד יום עדיף. [ועב"ש
סק"ס].

(כו) עכ"ז בתוס' שם ד"ה שאין כו' ?

(כז) ע"ש והר"ן כ' דמש"ש כהמ"ז וקידוש כו' משום
דהא כא לפני המזון וזה לאחריו משא"כ בהבדלה וקידוש
וה"ה כאן דשניהם לאחריו.

כתב: ומטעם זה נהגו בחופה שאין אומרים שש ברכות על
כום של ברכת המזון. ואינו מביא את דברי רבינו משולם
לענין שמברכים ברהמ"ז וברכת חתנים על כום אחד, אלא הביא
מה שרבינו משולם הנהיג לעשות ברכת אירוסין ונישואין על
כום אחד (ועי"ש בקרבן נתמאל אות ג'). ובסור — לאחר
שהביא את דברי התוס' הג"ל שמברכים על כום אחד, כתב:
וכן נהגים באשכנז ובצרפת. ובב"ח שם כתב: ומ"ש בספר
אין נהגין כן כו' גם זה כתוב לשם ע"ש רבינו משולם
ובאשכנז. וצ"ע מ"ש הב"ח שבאשכנז הביא שמברכים ברהמ"ז
וברכת חתנים על כום אחד. ובהגהות הר"מ כאן כתב: אפשר
ר"ל בלשון התוס' יש נהגים כו' אך רבינו משולם כו' מ'
שארין זה דעה לכתוב בלשון יש אומרים ועתוס' כתובות ג ב
דיה ותו כו'. ודבריו דחוקים, דשפיר כתב המחבר דעה זו בלשון
יש אומרים, מאחר שכתבו התוס' בלשון ויש נהגין.
ופ"ש מדברי התוס' בכתובות אין להו שם שייכות ללשון
הש"ע כמבואר למעין שם. ועוד שהרי הרא"ש כתב בלשון
ומטעם זה נהגין, והסור כתב: וכן נהגים באשכנז ובצרפת.
הרי שצורך המחבר ושכתב דין זה בלשון יש אומרים.
8 מ"ש רבנו: ע"ש, כותנו לדברי התוס' בפסחים קב ב ד"ה
שארין כו' הג"ל בסק"ז. ובהערה לסק"ז הביאו לשון התוס'
בשם רבנו משולם. ובהגהות הר"מ כאן כתב: אפשר ר"ל מפני
שמטענת הלשון (של הש"ע) א"צ משמע אבל אם ירצה יקח
כום אחד ובתוס' איתא דאומר הכל על כום אחד כו' ובהגהות
גורם לברכת נישואין עכ"ל, ולפ"ז אפשר דאינו רשאי ליקח
ב' כוסות וי"ש א"א"י הג' דזק"ל והר"ן כתב כו' ולטעמיה רשאי
ליקח ב' כוסות, עכ"ל הגהת הר"מ. ודבריו דחוקים, דמהיכי
נתתי לומר דלתוס' אינו רשאי ליקח ב' כוסות. ואם יש סברה
לומר דלתוס' אינו רשאי ליקח ב' כוסות — מחמת בויזן כום

כו': (כד) וי"ט ראשון ושני. טור מטעם ש' תוס'
דמרנין לכבוד כו': (כה) בסעודת כו'. דכבוד היום
עדיף כמ"ש נפ"י דפסחים והוי כפנים חדשות אחרים
משא"כ בסעודה ג' והוי ללא כדברי הר"ן שם התוס'

(כד) בתוס' בכתובות ז ב ד"ה והוא כו' הג"ל בסק"ז
הזכירו רק דשבת הוי פנים חדשות. ומ"ש המחבר: וי"ט
ראשון ושני, הוא מדברי הטור. וזה מטעם שכתבו תוס',
דשבת חשבינן פנים חדשות משום דמרבין ולכבוד השבת
בשמחה בסעודה. וטעם זה שייך גם ביו"ט.

(כה) ברא"ש בכתובות פ"א ס"ג כתב בדשבת מברכין אף
בסעודת שחרית אפ"י שבידך בליל שבת דכבוד היום עדיף,
כמ"ש בפ"י דפסחים קה א, והוי כפנים חדשות אחרים, משא"כ
בסעודה שלישית. וזהו דלא מדברי הר"ן בשם התוס' בפ"ז
כהג"ה [דכשיש פנים חדשות בלילה מברך בשבילם לילה ויום

השמחה, ולכן גם שבת נקרא פנים חדשות — שמרבים בשמחה
לכבוד השבת. אבל לדעת המחבר בס"ז דבעינן שהפנים חדשות
ואכלו שם, לא הוי שבת וי"ט כפנים חדשות. וע"ל סק"ד,
ור"ק.

7 החל מ"ס"ק זה עד סוף הסימן יש דפוס שו"ע שצוינו
הס"ק בסעודת. לדוגמא: כאן נופס סק"ה במקום סק"ז וכן
הלאה, ואנחנו בארנו לנכון כפי הס"ק שנדפסו למעלה בשו"ע
ובביאורי הגר"א, ונבאר כעת סק"ז:

במסכת פסחים קב א: ת"ר בני חבורה שהיו מסובין וקדש
עליהן היום מביאין לו כום של יין ואומר עליו קדושת היום
ושני אומר עליו ברכת המזון ר' יוסי אומר אוכל והולך עד
שתחשך גמרו כום ראשון מברך עליו ברכת המזון והשני
אומר עליו קדושת היום. ושם עמוד ב מקשה הגמרא: אמאי
נגימרינן לתרחינהו אחדא כסא (קידוש היום וברכת המזון
ול' יוסי קא סריך — רש"ם). ומתציני: אמר רב הונא
אמר רב ששת אין אומרים שתי קדושות (כלומר שתי מצות
— רש"ם) על כום אחד מאי טעמא אמר רב נהמן בר יצחק
לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות. ומקשה שוב הגמ'
מאי דאמרינן ביו"ט שחל להיות בשבועא שבת — שאומר
קידוש והבדלה על כום אחד. ומתרתה הגמרא: הבדלה וקידוש
חדא מילתא היא (תרחינהו משום קדושת ימים טובים נינהו —
רש"ם). ברכת המזון וקידוש תרי מילי נינהו. ועל הא דאמרין
שאין אומרים שתי קדושות על כום אחד, כתבו התוס' ד"ה
שארין: ויש נהגין בחופה מטעם זה שלא לומר שבע ברכות
על כום ברכת המזון אלא מביאין כום אחד כו' אך רבינו משולם
היה אומר הכל על כום אחד ולא דמי לברכת המזון וקידוש
דתרי מילי נינהו כדאמרין בסמוך אלא הכא חדא מילתא היא
דברכת המזון גורם לברכת נישואין. והרא"ש שם פ"י ס"ח

באר הגולה

ק כ"כ התוס' שם
דריגין זה נגל זה
כדמרינן כדמרינן דף
ז' ע"ג מנכרין ברכת
חתנים נזית חתנים
ונזכת לירוסין נזית
לירוסין.
ר שור נזית חתני
הר"ש.
ש שם.
ת שם נזית ר' יחיאל
נזית חתני ר' יהודה.

ונתנים יתנים) ק וברכת אירוסין וברכת חתנים אומרים אותה על ב' כוסות אפילו
מקדש בשעת החופה, (ונוטין להפסיק זנייהם נקריאת הכתובה) (כ"כ התוס' ודע"ר).
י ר (כת) י"א שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין
אומרים שם ברכת חתנים (כט) וה"מ כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו אבל אם הולך
לגמרי לבית אחר וכל התבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה
ומברכין ברכת חתנים ש וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך
לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך ז' (ל) (ולין דעתו לחזור) (נ"י). יא ת (לא) בני
החופה שנתחלקו לחבורות אפילו אם אכלו כבתים שאינם פתוחים למקום שהחתן
אוכל כולם מברכין ברכת חתנים לא מבעיא אם השמש מצרפן אלא אפילו אין
השמש מצרפן כיון שהתחילו לאכול אותם שבשאר בתים כשהתחילו אותם של בני
החופה כולם חשובים כאחד לברך ברכת חתנים כיון שאוכלים מסעודה שהתקינו

ביוארי הגר"א

(כת) י"א שאם כו' תוס' דסוכה כ"ה ז' ד"ה אין כו' : דעתו לחזו' כנ"ל : (לא) בני החופ' כו' לא מיבעיא
(כט) וה"מ כו' וכן כו' ר"מ שם ע"ש : (ל) דאין

ברכת אליהו

הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבירו אחרים ועושים אותו
בית עיקר גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים.
(ד) כנ"ל.
(לא) הכל ברא"ש כסוכה פ"ב סי' ע"ש, וז"ל : ונראה שאם
יש שמש ששימש בכל הבתים השמש מצרפן ומברכין בכולן
ו' ברכות כדאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף ג') גבי
שתי חבורות שאוכלים בשני בתים שהשמש מצרפן לזימון
וה"ר יחיאל אמר בשם ה"ר יהודה שאפילו אין שם שמש
כיון שהתחילו לאכול עם אותם שבחופה כולם חשובים
כאחד לשמחה ומברכין ברכת חתנים כיון שאוכלים מסעודה
שתקנו בשביל החופה וכן עמא דבר, עכ"ל.

(כת) תוס' דסוכה כ"ה ז' ד"ה אין כו'. דהגמ' אומרת שם
אין שמחה אלא בחופה. וע"ז כתבו שם התוס' : משמע
מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול
בבית אחר דאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים
כיון דאין שמחה אלא בחופה.

(כט) רא"ש כסוכה פ"ב סי' ע"ש שכתב בדברי התוס'
הנ"ל בסק"ח דאין מברכים ברכת חתנים אלא בחופה.
והוסיף שם : ונראה דמהא דאין ראיה שאין לברך ברכת
חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר
דה"פ הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להנזית
חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו אבל אם

ראשון, גם לר"ן שייך לומר סברה זו.
ונראה, דרבנו בדבריו הקצרים רמז כאן לדבר עמוק ומסתבר,
כפי שנגזר :

רבנו צ"ח לעיין בדברי התוס' — שכתבו דלכן מברכים
ברכה"מ וברכת חתנים על כוס אחד — משום דברכה"מ גורם
לברכת נישואין, וטעם זה מסתבר רק אם נאמר שמברכים
ברכת חתנים בבית חתנים רק אחד ברכה"מ, כמ"ש המחבר
בסי' אבל לפי מ"ש רבנו בסק"ד שהר"ן בכתובות ח ב
הקשה על דין זה ממסת' סופרים ע"ש, ולר"ן מברכים ברכת
חתנים בלי ברה"מ. איך לדעת הר"ן לא שייך הטעם שכתבו
התוס' וברכה"מ גורם לברכת הנישואין — שהרי לשיטת
הר"ן גם בלי אכילה וכלי ברה"מ מברכים ברכת חתנים, ולכן
צ"ח רבנו לדברי הר"ן, שהר"ן לשיטתו — שאין ברה"מ גורם
לברכת נישואין — אומר בכתובות שם טעם אחד להאמר
לברך ברכת חתנים וברכת חתנים על כוס אחד, והחלוק של
הר"ן הוא, שלא אמרו אין מברכין שתי קדושות על כוס אחד,
אלא לענין קידוש וברה"מ משום והקידוש בא לפני הסעודה,
וברכת חתנים באה לאחר הסעודה. משא"כ בהבדלה וקידוש
— ששניהם לפני הסעודה — אפשר לברך שניהם על כוס
אחד, והו"ה ברכה"מ וברכת חתנים — ששניהם לאחר הסעודה
— אפשר לברך שניהם על כוס אחד, ודברי הר"ן צ"ב מ"ש
והקידוש בא לפני הסעודה כו', דהרי שם בפסחים גם הקידוש
הוא לאחר הסעודה, והר"ן בפסחים שם כתב : ואעפ"י שאינו
אוכל כלל לאחר קידוש היום כיון שנזכר שם סעודתם מקום

סעודה מיקרי (ועבא"ח סימן רע"א ס"ו). אלא שהר"ן ר"ל
הקידוש בדרך כלל בא לפני הסעודה, וברכה"מ — לאחר
הסעודה, משא"כ בהבדלה וקידוש שאע"פ שהקידוש בא בדרך
כלל לפני הסעודה, וההבדלה אינה באה דוקא לפני הסעודה,
אבל אינה באה בדרך כלל לאחר הסעודה, ומשום הכי
אפ"ל שניהם על כוס אחד, מאחר שעכשיו שניהם לפני הסעודה,
ולכן גם ברה"מ וברכת חתנים אפ"ל על כוס אחד, דאע"פ
דאפ"ל ברכת חתנים גם בלי אכילה, מ"מ מאחר שכבר אכל
וכעת מברך את שתי הברכות — ברכה"מ וברכת חתנים —
לאחר הסעודה, הרי הן כחודא מילתא, ומברכים שתי הברכות
על כוס אחד.
9 מ"ש רבנו : כנ"ל, נראה דכוונתו למ"ש לעיל בשו"ע
כשהולכים לאכול בבית אחר שיש הבדל אם דעתו לחזור אח"כ
לחופתו או לא. ושם בסק"ט צ"ח רבנו שזה מדברי הרא"ש.
ושם ברא"ש פ"ב דסוכה סי' כתב : וכן מעשה באדם אחד
שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים.
ובפסטי' תוס' מסכת כתובות ס"א כתב : כשהחתן הולך עם
כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתנים, וכתב הב"י
שדברי הרא"ש אינם סותרים לדברי הפסקיתוספות. שהרא"ש
מיידי כשהולכים להתנייב ולדור בעיר אחרת ואין דעתם לחזור
או גם המקום שבעיר האחרת נקרא חופה ומברכים שם ברכת
חתנים. והפסקיתוס' מיידי כשהולכים לעיר אחרת לט"ל ודעתו
לחזור למקום החופה ולכן אין אומרים בעיר האחרת ברכת
חתנים. ועמ"ש עוד הב"י, ועיין בסי' סק"ח.

באר הגולה

א כל נז.
ב שם נשם הר"ר
טוביה.
ג מיתרל דרב פפא
כתובות דף ט' ע"ה.
ד ס.
ה מיתרל דרב פפא
משניות דרבא ס.
ו טור נשם ספר
המלות.

א תסקת הנחלה
כתובות דף ז' ע"ה.
ב תסקת הנחלה נזה
דף ס"ה ע"ב.

ג כפיר"ש שם וכ"כ
הר"ש שם והר"ן
נפ"ב דשנועות ושכן
מוכח בירושלמי וכן
דעת הרמב"ם דהשגה
נפ"ה מהלכות ח"כ
והרשב"א נח"ה.

ד שם נגמ' וכפירוש
הר"ש שם וש"פ.
ה הר"ש שם נפסקין
מיתרל דרב ושמואל
וכ"פ הרשב"א נח"ה.

ו טור וכ"כ הרשב"א נח"ה והר"ש שם רב
האז והרמב"ם נפ"י מהל' ב.
ז שם וכ"כ הנחות חז"י וכ"כ
נפ"ה ת. ח שם נפסקין הר"ש שם הרמב"ם נפ"ק דכתובות וכתב שאלפס
שהנזונים תקנוה.

לחופה. יב השמשים האוכלים אחר סעודת נשואין א י"א שאין מברכין
ז' ברכות ב וי"א שמברכין ולזה הדעת נוטה. יג הסועד בבית חתנים
(לב) ג משיתחילו להתעסק בצורכי סעודת נשואין ולהכינה עד שלשים יום אחר
הנשואין מברך גברך שהשמתה במעונך שאכלנו משלו ואם היה י' מברך גברך
אלהינו שהשמתה במעונך וכו' והם עונים ברוך אלהינו שהשמתה וכו' ד וכן סעודה
שעושים אותה אחר הנישואין מחמת הנשואין ה עד שנים עשר חדש מברך שהשמתה
במעונך והאידינא ערבה כל שמתה וא"א שהשמתה במעונך אלא בז' ימי המשתה
(לג) ומ"ם נראה דאף לאלמון שנשא אלמנה אומרים שהשמתה במעונך בשלשה
ימים שהוא שמח עמה.

סג בעילת מצוה וברכתה. ובו ב' סעיפים

א א מותר לבעול בתולה בשבת הבעל את הבתולה כיון שבעל בעילת מצוה
ב פורש מיד ג (א) אפילו היא קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה ומיהו אותה
בעילה ד גומר כדרכו באבר חי ה ואפילו בדקה ולא מצאה דם טמאה שמה
ראתה טיפת דם כחרדל וחפהו שכבת זרע ו צריכה שתפסוק במהרה ותבדוק כל
שבעה ז' ולא תתחיל לבדוק עד יום חמישי לשימושה כשאר אשה ששמשה ואחר
כך ראתה ונתג עמה כשאר נדה לענין תרחקה ה אלא שנדה גמורה אסור לו לישן
על מטתה אפילו כשאנינה במטה והכלה מותר לו לישן כאותה מטה לאחר שעמדה
מאצלו אפילו בסדין שהדם עליו (ועיין גיורא דעה סימן קל"ג).

ו טור וכ"כ הרשב"א נח"ה והר"ש שם רב האז והרמב"ם נפ"י מהל' ב.
ז שם וכ"כ הנחות חז"י וכ"כ
נפ"ה ת. ח שם נפסקין הר"ש שם הרמב"ם נפ"ק דכתובות וכתב שאלפס
שהנזונים תקנוה.

ביאורי הגר"א

כו. הכל נראה שם ע"ש: (לב) משיתחילו כו'.
רמזים וכפ"י הראשון נרש"י שם: (לג) ומ"ם כו'. נד"ה:

נ"ד סי' קל"ג:

ברכת אליהו

עד שתחיה המכה; הגיע זמנה לראות (ולא ראתה — רש"י)
וניסת ב"ש אומרים נותנין לה לילה הראשון ובית הלל אומרים
עד מוצאי שבת ארבע לילות. ראתה ועודה בבית אביה ביש
אומרים נותנין לה בעילת מצוה ובית הלל אומרים כל הלילה
כולה. ובגמרא שם סה ב אמרו: רב ושמואל דאמרי תרוניהו
הלכה בועל בעילת מצוה ופורש. ופירש"י בדי"ה הלכה, דדין
זה הוא בין הגיע זמנה לראות בין לא הגיע זמנה לראות. וכן
כתבו כל הפוסקים. וז"ש כאן המחבר: אפילו היא קטנה שלא
הגיע זמנה לראות ולא ראתה. וזה לאפוקי דעת הרמב"ם בה'
איסורי ביאה פרק ה' הי"ח והי"ט. ושם הביא הדין של רב
ושמואל בהגיע זמנה וראתה בבית אביה. ובלא הגיע זמנה
לראות, ובהגיע זמנה לראות ולא ראתה, פסק הרמב"ם
כמשנתנו. מפני שהרמב"ם מפרש דרב ושמואל קאי רק
אהגיע זמנה לראות וראתה בבית אביה. ועדיין בידיד סימן
קצ"ג סעיף א ועמש"ש סק"ב.

(לב) בבאה"ג סק"ג ציין למימרא דרב פפא בכתובות ח א.
וז"ל הגמרא: ומעיקרא מאימת (היא התחלת שמחת חופה
לברך שהשמתה במעונך — רש"י) מכי רמי שצרי באסינא.
וברש"י ד"ה מכי רמי פירש שני פירושים. בפירוש ראשון
פירש: יש שורין שעורים בעריבת מים להטיל שכר לצורך
חופה. ובפירוש שני פירש: וי"א לשם החתן והכלה זורעין
שעורין בעצץ לומר פרו ורבו וצמחו כשעורים הללו.
והמחבר שכתב: „משיתחילו להתעסק בצרכי סעודת נשואין
להכינה", הוא כלשון הרמב"ם בה' ברכות פ"ה ה"ה, וכפירוש
הראשון ברש"י שם. ובכ"מ שם כתב: ורמו שצרי באסינא
לאו דוקא דה"ה ענין אחר מצרכי סעודת החופה וז"ש רבינו
משיתחילו להתעסק בצרכי סעודת נשואין, עכ"ל.
(לג) כ"כ בבדק-הבית שבב"י. וסיים שם: כך נהגו העולם.
(א) תנן בנדה סד ב: תינותק שלא הגיע זמנה לראות וניסת
בית שמאי אומרים נותנים לה ארבע לילות (לשמש ואפילו
וואה אמרינן דם בתולים הוא — רש"י) ובית הלל אומרים

באר הגולה

* וכתב מהרש"ל דלא נהגין לגרד נרפס זו. א' תסקית הגמולא כתובות דף ו' ע"ג. ב' טור וכו' הרמב"ם עפ"י מה"ש שם ונפ"ר תוספתא ונפ"ר ר"ל נט"ז הסתן דומה למלך מה מלך אינו עושה מלחמה ואינו יוצא יחידי לשון כך הסתן.

ג שם וס' דס"ל דהני תרי לישנא שם סוף ע"ל לא פליגי וכמ"ש ה"ה שם ואכן דעת הרמב"ן והנזילה הנ"י ס"ס ס"ג.

ביאורי הגר"א

שמצא בתולים מברך בא"י אלהינו מלך העולם אשר צנ אנזו בגן עדן וכו' (ב) (וי"א דלין מזכרין אותה בלא כוס) (תל"ו סיוון כ"ט צס רבינו ניסים) *.

סד זמן נשואי בתולה וברכתה ואלמנה ואם אינו רוצה לעשות סעודה. וכו' ו' סעיפים

א' א' הנושא בתולה צריך לשמוח עמה ז' ימים ב' (א) שלא יעשה מלאכה ולא ישא ויתן בשוק אלא אוכל ושותה ושמוח עמה (ב) בין אם הוא כחור בין אם הוא אלמון (וחתן חסור נעשיית מלאכה ואסור ללכת יחידי בשוק) (ר"ן פ"ק דכתובות ונפרקי ר"ל). ב' ג' (ג) הנושא (ד) את הבעולה צריך לשמוח עמה ג' ימים בין כחור בין אלמון

(ב) וי"א כו'. רא"ש ס"ט:

סד (א) שלא כו'. וכ"כ שם ה' א' וכן בתוספתא התקינו שיהא צלל ג' ימים ה' וע"ש ושנן ג' ימי צללה נחלה שמה ג' ימים וה"ה לכתולה ז' ימים ונפרש"ל פט"ז הסתן דומה למלך כו' וענה"ג וז"ש בהג"ה והסתן כו' :

ברכת אליהו

ומכאן דאלמון שנשא בתולה צריך לשמוח ז' ימים, ולכן תנו במתני' דבתולה נשאת ליום רביעי, ואינה בכלל התקנה דשקדו חכמים].

(ג) עכ"פ סק"ג, ונבאר דבריו : בכתובות ז' א' אמרו דאלמנה טעונה ברכה יום אחד. ומקשינן מהא דתניא שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמוח עמה ג' ימים במאי אי בבחור האמרת שבעה אי באלמון האמרת יום אחד. ומתרתא הגמ': איבעית אימא באלמון יום אחד לברכה ושלשה לשמחה ואיבע"א בבחור שבעה לברכה ושלשה לשמחה. וכתב המגיד-משנה בה' אישות פ"י ה"יב דהרמב"ם סובר דהני תרי לישני לא פליגי אהדדי, ולכן אם היא אלמנה — בין אם הוא בחור בין אם הוא אלמון — צריך לשמוח עמה ג' ימים. באלמון — כאיבע"א קמא, ובבחור — כאיבע"א בתרא. וזהו הדעה הראשונה שבשו"ע. ובי"מ פשטא דמתני' דריש כתובות, דקאמר : בתולה נישאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי. והדין של „בתולה נשאת ליום הרביעי“, הוא בין בבחור בין באלמון, כמ"ש בשו"ע בס"א וכמ"ש בסק"ב. וא"כ ה"נ הדין

(ב) רא"ש פ"ט.

(א) ובי"מ בכתובות ה' א'. דאמרין שם לענין אלמנה : מפני מה אמרו אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי שאם אתה אומר תיבעל בחמישי למחר משכים לאומנותו והולך לו שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמוח עמה שלשה ימים חמישי בשבת וערב שבת ושבתי. וכן בתוספתא בריש כתובות : התקינו שיהא כולל ג' ימים חמישי וערב שבת ושבתי שלשה ימי כולל נמצא שמוח [עמה] ג' ימים. וזו"ה לכתולה ז' ימים. ונפרקי ר"א פט"ז : החתן דומה למלך כו'. ועכ"פ וז"ש בהג"ה והחתן כו'.

(ב) כמ"ש במתני' בריש כתובות : בתולה נישאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי. ואמרין בגמ' שם ה' א' טעמא דאלמנה משום שקדו. [ולכן אלמנה גישאת ביום חמישי ונבעלת בששי. דשקדו חכמים בכדי שיהיה שמוח עמה שלשה ימים חמישי בשבת וערב שבת ושבתי]. ואמרין שם ז' א' : ואיבע"א באלמון יום אחד לברכה ושלשה לשמחה. [כלומר : דהא דתניא טעם דשקדו אמתני', מייירי באלמון שנשא אלמנה.

1 צ"ל סס"ו. דברא"ש פ"ק דכתובות סס"ו הביא הנוסח של ברכת הבתולים. וסמך לזה בסס"ו כתב : והורה רבינו נסים אם הוא מקום שאין מצוי בו יין יקח הצימקים וישרה אותם במים ויסתו אותם ויכרך עליהם ואם לא מצא צימקים מברך על שכר שהכל ולא סגי ליה אלא בכוס אבל ברכת אירוסין אם לא ימצא כוס ואפילו כוס שבר מברך בלא כוס ברכת אירוסין ולא כוס מצוה המוכרח הוא אבל ברכת חתנים שהוא שבע ברכות חייב לברך על הכוס ברא פרי הגפן או שהכל על השכר אם לא נמצא יין על עיקר, עכ"ל. ורבינו ירוחם בחלק חור ותיב כ"ב ח"ב כתב : וה"נ נסים כתב כי ציחיה כוס ואין לברכה בלא כוס כו'. ובד"מ סק"א הביא את דברי רבינו ירוחם, וכ"כ כאן בשם י"א. ורבינו ירוחם מפרש שם"ש הרא"ש — בשם רבינו נסים בהתחלת דבריו — שצריך כוס, קאי אשלפניו, כלומר : אברכת בתולים שהביא בסס"ו. ולפ"ז דן רבינו נסים אודות ג' ברכות : ברכת בתולים, ברכת אירוסין וברכת נישואין. ובברכת בתולים ובברכת נישואין

סובר שצריך כוס, ובברכת אירוסין סובר שא"צ כוס. ועיין בדרישה סק"ב ובח"מ סק"ה ובבב"ש סק"ה. 1 מ"ש רבינו : „ועכ"פ“, נראה כי כונתו ששם בסק"ב הביא את לשון הפור"א : החתן דומה למלך מה מלך אינו עושה מלאכה ואינו יוצא לשוק כך החתן. ומ"ש רבינו : וז"ש בהג"ה והחתן כו', נראה דכוונתו אמ"ש בהג"ה : ואסור לצאת יחידי בשוק. אלא דאי"כ ה"י צריך רבנו לומר : וז"ש בהג"ה ואסור כו', ויתכן דרבינו בא לתרץ קושיית הח"מ והב"ש שהרי גם המחבר הביא הדין שלא יעשה מלאכה, ולמה חזר הרמ"א והביא דין זה. אלא משום דבפור"א איתא דין זה יחד עם הדין שלא יצא בשוק, וטעם אחד לשניהם. לכן חזר הרמ"א וכתב דין זה יחד עם הדין שאסור לצאת יחידי בשוק. ואולי רמו רבינו למ"ש הח"מ והב"ש שהרמ"א חידש שלא מועיל מחילה שלה, דה"א אסור בזה — דדומה למלך.

ד' וי"א דבחור שנשא בעולה צריך לשמוח עמה ז' ימים (ה) (והאשה יכולה למחול על באר הגולה שמחתה) (ר"י נכ"ב). ג ה (ו) י"א שאין נושאים נשים לא בע"ש ולא באחד ד' ה"ה שם שם נשם בשבת גזירה שמא יבא לידי חלול שבת בתיקון הסעודה ו (ז) ויש מתירין וכן פשט נחלה וכן כתב הר"ן שם אלו השני דעות וכתב שנהנו כדעת ה"ה. ה הרמז"ס שם נפ"י וכן כתב ה"ה שם הרמז"ן ושכ"כ הרב ז' מיינש מהא דלמרי חייסין שמה יחטבן עוף שם ז' ה' ע"ה. ו טור נשם אציו הרמז"ס ממסקנת הגמרא ומותר לבעול נחלה בשבת וכתב הר"ן טעם המתירין.

ביאורי הגר"א

(ד) את הבעולה. דלמנה שחמרו שם היינו בעולה ועתים שם ז' ז' ד"ה והא' כו': (ה) והאשה יכולה כו'. כנ"ל דתקנתא דידה הו': (ז) י"א כו'. שם ד' ה' ה' ה': (ז) ויש כו'. עתים ז' ה' ד"ה והלכתא כו' והר"ן דחלה דמייירי שכבר כנסה ועתים ג' ה' ד"ה ה' כו' וכ' הגמ"א פ"י והא' מומ"ש נפ"ד דמסר לה בשבת כו' ועתים שם

ברכת אליהו

הסעודה ע"כ וזהו הפך מנהגנו שאנו נוהגים לכנס בששי כו' עכ"ל הר"ן. ועתים שם ג' א ד"ה אי כו' שכתבו: ועתה נוהגין לישא אף בששי. וכתב הגהות מיימוניות בה' אישות פ"י הי"ד ראייה דמותר לישא בע"ש ממש"ש בפ"י מז א דמסר לה (לחופה) בשבתות ויו"ט. ועתים שם ד"ה דמסר לה שהקשו מהא דאמרינן במוע"ק ח א דאין נושאים נשים בחולו של מועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה. ותרצו, דהכא איירי שעה אחת לפני יו"ט. והג"מ כתב שם שיש גירסא בגמ' דמסר לה בע"ש ויו"ט. ועוד הביא ראייה ממ"ש בפ"ק דמוע"ק ח א דמותר לישא בערב הרגל. ועתים בכתובות ג א ד"ה אשה נישאת כו' שכתבו דאלמנה נשאת ביום חמישי מטעם דשקדו חכמים שיהא שמח עמה ג' ימים, ובתולה דלא שייך ההוא טעמא — דליכא למימר משום — לאומנתו והולך לו לפי שיש בה שבעת ימי המשטה — הילכך משום ברכה גרידא לא היו קובעים יום. וכתב שם בהג"מ דהאידינא אף אלמנה ראו חכמי הדורות מפני תקנת עניים דבהא תקנתא ניהא לה טפי. וע"ל ס"ב בהג"מ דהאשה יכולה למחול על שמחתה, ולכן מותר לישא ביום ששי, ולא חיישינן לטעם ד, שקדו חכמים שיהא שמח עמה, מאחר שהיא מוחלת על שמחתה. אבל דעת הרמב"ם דאפילו האידינא אין נושאים לא בע"ש ולא באחד בשבת, דגם בזמננו שייך הטעם כדי שישמח עמה, כמשי"י שם ברמב"ם בהס"ו וכאן בשו"ע: ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בה' כדי שיהא שמח עמה ה' וע"ש ושבת וכו'. ועבא"ח סימן רמ"ט ס"ב דאפילו סעודת אירוסין אסור בע"ש מפני כבוד השבת שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול ופ"י סעודת ישראל דאסור. ועבא"ח שם דכתב דבפ"ק דמוע"ק לא מ' כן דאמרינן התם ח ב ט א: פל אלו שאמרו אסורין לישא במועד מותרין לישא בערב הרגל. ואם נשא בערב הרגל, הרי זמן הסעודה הוא באותו יום, ובסעודה שומנה בערב שבת מותר לעשותה בערב שבת כמשי"ש באו"ח בהג"ה. והוא הדין בערב יום-טוב. וכן פספ"י דפסחים מט א מ' דמותר לעשות סעודת אירוסין בערב הרגל. דתנן התם: ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו וזכר שיש לו חמץ

של „אלמנה ליום החמישי" (שהטעם הוא בכדי שישמח עמה ג' ימים), הוא ג"כ בין בבחור בין באלמנה — מדקתני במתני' שני הדינים בחד בבא. וכן מדקאמר שם שקרו חכמים על בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים מ' משום דידה הוא, דתלוי בה, שאם היא אלמנה — בין אם הוא בחור בין אם הוא אלמנה — צריך לשמח עמה ג' ימים. [ודברי הגמ' שהבאנו לעיל הם כפי גירסתנו. ויש עוד גיר' להיפך: איבע"א בבחור ז' לברכה וג' לשמחה ואבע"א באלמנה יום א' לברכה וג' לשמחה. והרשב"א סובר דהני תרי לישני פליגי אהדדי. ופסק כלישנא בתרא — דרק אלמן שנשא אלמנה צריך לשמח ג' ימים, אבל בחור שנשא אלמנה צריך לשמח עמה ז' ימים. וזהו שיטת הי"א בשו"ע].

(ד) דאלמנה שאמרו שם ז' (בכתובות ז א, הג"ל בסק"ג) חיינו בעולה. ועתים שם ז ב ד"ה הוא כו' שכתבו — אהא דאמרינן בגמ', והא בועז אלמנה שנשא אלמנה הוה — וז"ל: לאו דוקא אלמנה דכשנישאת למחלוך וכליון היתה נכרית אלא כיון דבעולה היא כאלמנה חשיב ליה, עכ"ל. הרי ש„אלמנה" שזכר בגמ' היינו „בעולה".

(ה) פנ"ל בסק"א ובסק"ג, דהא דצריך לשמח עמה תקנתא דידה היא, ולכן כשמוחלת על שמחתה ואומרת אי אפשר בתקנת חכמים שומעין לה, ואינו מחויב לשמח עמה. (ו) בכתובות ד א תניא: לא יבעול בערב שבת ולא במוצאי שבת. ושם ח א אמרינן דהטעם הוא גזירה שמא ישחוט בן עוף. כלומר: שמחוך טרדתו ישכח שהוא שבת וישחטנו. וז"ש המחבר: שמא יבא לידי חלול שבת בתקון הסעודה.

(ז) בכתובות ז א אמרינן: והלכתא מותר לבעול בתחילה בשבת. ועתים שם ד"ה והלכתא כו' שכתבו: ולא חיישינן שמא ישחוט בן עוף ואהא סמכינן למיעבד סעודה בשבת. והר"ן שם דהא ולראיה זו דמייירי שכבר פנפה. וז"ל הר"ן: ואפשר לדחות ולומר דכי שרי למבעל בתחלה בשבת היינו בשכבר כנסה קודם לכן דבשעת כניסתה לחופה הוא דחיישינן לבן עוף לפי שאז עושין סעודה וזהו דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"י מה' אישות אבל אין נושאים נשים לא בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבא לידי חלול שבת בתקון

באר הגולה

ז שם דף ג' ע"א.
ח משנה ריש כתובות.
ט שם נמשנה וכדמס'
טעמא נזרייתא דס. דף
ה' ע"א.
י טור ג' ס' ה"ר
אפרים וכו' כ' ה"ה
ג'ס הרב אבן מנחם
ובכן העיד ג'ס הרי"ף
ושך כתבו הרשב"א
והרמב"ן דק"ל עולה
עמו ואינה יורדת
עמו.

כ שם וכו' הרמב"ם שם מהירושלמי פ"ק דשבת.

חמנהג לישא נשים בע"ש ז (ה) והוא שיטרח בסעודת הנישואין ג' ימים קודם
הנישואין ח (ט) ומקום שאין ב"ד יושבים בו אלא בשני ובחמישי בלבד בתולה נשאת
ביום רביעי ושם היתה לו מענת בתולים ישכים לב"ד ט ומנהג חכמים שהנשוא את
הבעולה ישאנה בחמישי וכדי שיהיה שמה עמה ג' ימים חמישי בשבת וע"ש ושבת
ויוצא למלאכתו יום א' (והנהגו שלא לישא נשים אלא נתיילת הסדש נעוד שהלכנה נמלטה)
(הר"ן סוף פרק ארבע מיתות ועין גי' סיון קע"ט). ד י אם התחת אינו רוצה
לעשות סעודה וקרובי הכלה רוצים שיעשה סעודה כופין אותו שיעשה סעודה לפי
כבודו ולפי כבודה. ה כ (י) אין כונסין בתולה לחופה בשבת לפי שע"י
החופה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה והוא ליה כקונה קנין בשבת (יא) ואלמנה
אין חופה קונה בה אלא ע"י יתוד של ביאה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה לפיכך

ביאורי הגר"א

מחוקק שחוס' שם כ' כן לס"ד דלין חופה נאלמנה ולכן
הנריכו ניהל מעשה וכ"כ נא"ה סיון שליט ס"ה חל
אח"כ חזרו חוס' וכו' דגם נאלמנה חלל ייתוד כו'. וכח"כ
כלן ונסמין כ"ה ס"א נהג"ה וע"ש ש' ואפי' חלל שיש
לאלמנה חופה כו'. וכן (ג"ל) [כ"ל] יותר לומר כו'. וכ"ה
ודלי דלא מלינו ג'ס חוס' שאין לאלמנה חופה ונקדושין

וכולן מותרין נערב הרגל וכן נספ"ג דפסקים: (ח) והוא
שיטרח כו' שאם כו' ומנהג כו'. כח"כ נחוס הנ"ל ד"ה
אשה דלין עיקר הטעם משו' נרבה ועתו"ס ג' ח' ד"ה
ותנא כו': (ט) ומקום כו'. מתני' וגמ' ג' ח':
(י) אין כו'. עתו"ס דיומל י"ג ג' ד"ה ולחלל. א"ר
הנינל כו': (יא) ואלמנה אין חופה כו'. הלשון אינו

ברכת אליהו

מבעוד יום — שכבר קנה אותה לכל דבר — מותר לבא
עליה בשבת. אבל לכנס לחופה בשבת אסור אפילו בבתולה
דהר"ל כקונה קנין בשבת. וע"ל סק"א.
(יא) הלשון: ואלמנה אין חופה קונה בה אינו מדוקדק.
אמנם בסק"י כ' שכ"כ החוס' ביומא יג ב ד"ה ולחלל. אבל
החוס' כתבו כן לס"ד דאין חופה באלמנה, ולכן הצריכו
כאלמנה ביאה מק"ש. וכו' באר"ח סימן שליט ס"ה, [ועמש"ש
סק"ז]. אבל אח"כ חזרו חתום' וכתבו דגם כאלמנה חופה
קונה אלא דחופה דידה היינו ייתוד. וכמ"ש כאן, ובסימן
נ"ה ס"א בהג"ה [דחופת אלמנה משנתייתוד ועמש"ש]. וע"ש
בחוס' בהמשך לשונם: ואפילו את"ל שיש לאלמנה חופה
קודם ביאה ג"ל דיתוד שמתיתחת עמו היינו חופתה וזה יש
לעשות קודם חשבת אבל בתולה משיצתה בהיגומא הוא
חופה שלה וזה היו רגילין לעשות ביום אבל לא היו מיתדין
אלא בלילה סמוך לביאה והשתא קאמר בירושלמי הלן
דכנסין ארמלן צריך ליתחד מבעוד יום דיתוד שלה היינו
חופה. וסיימו שם: וכן ג"ל לומר דאלמנה גמי אית לה
חופה קודם ביאה ויש ליתור במאי דפריש' שהכנס אלמנה
צריך ליתחד מע"ש אחר ברכת הנישואין, עכ"ל. הרי שאמנם
מקדם הסתפקו חתום' אם יש חופה לאלמנה, אבל במסקנא
חזרו חתום' וכתבו: וכן ג"ל יותר לומר דאלמנה

בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור
ויבער ואם לאו מבטלו בלבד. הרי שמותר לעשות סעודת
אירוסין בערב פסח².

(ח) בכחובות ה' א' אמרינו: בתולה נישאת ברביעי ונבעלת
בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים; אלמנה נישאת בה'
ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם. ובכל הריגים
הנ"ל בשו"ע לא תזכיר הטעם דברכה. וזה כמ"ש בחוס' שם
ג' א' ד"ה אשה הנ"ל בסק"ז דאין עיקר הטעם משום ברכה
ומשום ברכה גרידא לא היו קובעים יום. ועת"כ שם כ' א'
ד"ה ותנשא כו' שכתבו: דטעם דברכה אינה אלא עצה טובה
ולא מיקרי עבריינא אבל משום שקדו מקרי עבריינא.
(ט) מתני' וגמ' ג' א'³.

(י) עתו"ס דיומא יג ב ד"ה ולחלל. ושם הביאו את דברי
הירושלמי שם פ"א ה"א: א"ר חנינא הוא אמרה הלן דכנסין
ארמלן צריך לכנסן מבעוד יום שלא יהא כקונה קנין
בשבת. וכתבו ע"ז התוספות: ג"ל לפרש בתולה שיש לה
חופה מבעוד יום משעה שנכנסה לחופה קנאה לכל דבר
להכי מותר לבא עליה אבל אלמנה שאין לה חופה ואינה
נקנית לבעלה ליורשה וליסמא לה ולהפר נדריה אלא ע"י
ביאה צריך לבא עליה מבעוד יום שלא יהא כקונה קנין
בשבת, עכ"ל. ולמדים אנו מכאן דרק אם החופה היתה

היה משכים לבי"ד. אולם לשון השו"ע: ומקום שאין ב"ד
כו'. הוא עפ"י דברי הגמ' שם ג' א': ל"ש אלא מחקת עזרא
ואילך שאין בתי דינין קבועין אלא בשני ובחמישי אבל קודם
תקנת עזרא שבת דינין קבועין בכל יום אשה נישאת בכל יום.
ומסקיה הגמ': אי איכא בתי דינין דקבועין האידנא כקודם תקנת
עזרא אשה נישאת בכל יום.

2 ועין באר"ח שם במ"א סק"ג ובמחצית השקל ובפרי מגדים
ובאבן העזר וכדגול מרובה, ומש"ש בביאורי הגר"א ס"ק ג'
ה. ועין גם באר"ח סימן תמ"ד ס"ו ושם במ"א סק"ט ובמחצית
השקל ובפרי מגדים. ועין לעיל סימן נ"ה סק"א.
3 בבאריהגולה סק"ה צ"ח למשנה ריש כתובות. ותנן התם:
בתולה נשאת ליום רביעי כו' שפעמים בשבת בתי דינין יושבין
בעיקרות ביום השני וביום החמישי שאם הי' לו סענת בתולים

צח"ח סי' תקת"ו
ע"פ

בנתחלה בשבת מפני שהוא עושה חצורה ומשני אלא כלאחרים
מפני שאחרים מתירין כלום אחרים מתירין אלא כשכנס
שער שלא כנס אינו זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה
ולא בהפרת נדריה מיי שכנס זכאי במציאתה ובמעשה ידיה
והפרת נדריה אם אומר את כן במלאת קול קנין בשבת
אחר מנא הדר אחר חילין דכסין ארמלין צריך לכנסה
ומעשיי שלא יסא כקונה קנין בשבת מנא' משו' דנתולה
בלא"ה אסור משום צעילה אלא שנתחלה רצו לדחוק כלאחרים
ומתרי דגם לירידה אסור משום כניסה: **(יב) ועבא"ת**
כו. שם כ' דוקא ציאה צאלמנה והוא כסנדרא ראשונה
בתוס' אגליל וכן ציל לדעת הרמב"ם דחופה היינו ייחוד
ומיל צאלמנה ציאה חוש:

י' ז' ה"ד חי צביה ב' ולא חילקו זין אלתנה לנחל' וכו' כ' צבי' ס"ח צס צעיה וכו' צס' צ"ה ה"ח ו' חזנריו דלזין חילוק כלל זין צתולה לאלחל' אלא צסדיקין שהול לשם שמה וכן כ"ל עיקר דצירושלמי אמר הלזין דכנסין ארמלתא ב' הכניסה הול החופה ומ"ש צאלתנה ה"ה צתולה שכן אמר שם צתולה ג"כ זה הלזון דהכניסה ז"ל קודם השבת ואלא אמר צאלתנה ומשום דצתולה בל"ה אין עושין צבת תמוס הצעילה דס"ל לירושלמי דאסור וז"ל הירושלמי ר"ש כתובות צתולה נישאת ציום הרצעי ב'. תני צר קפרה אומר מפני שכתוב צם צרכה ב' והלא כתוב צרכה צעצעי אין כתוב צרכה צעצעי כתובות אלא ציום ופרדך מפני שאין כתוב צרכה צעצעי הא אילו הוה כתוב צרכה צעצעי היתה נישאת לא כן תני לא יצעול אדם צעילה

הלא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה ; מי שכן [בסנינו : משכנס] זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ; אם אומר את כן [דאילו הוי כתיב ביה ברכה לבריות היתה נבעלת בשבת — פני משה] נמצאת קונה קנין בשבת. ומסיק איך מנא הוא אמרה אילו דכנסי ארמליו צריך לכונסה מקטור יום שלא יהא כקונה קנין בשבת. ע"כ לשון הירושלמי. ומבואר, דהא דקאמר בירושלמי אלמנה ולא בתולה, משום דבתולה בלאיה אסור משום דס"ל דבעילה ראשונה אסור בשבת. אלא שבתחלה רצו לרוחק בירושלמי לאוקמי כאחרים שמתירים לבטל בעילה ראשונה בשבת. ומתרי דגם לירידה אסור משום כניסה. [וע"ל סק"ב].

(יב) ששם באר"ח סימן שליט ס"ה כתב דוקא ב"א ה' באלמנה צריך להיות קודם השבת, [ולא כמ"ש כאן דהיחוד יהי' קודם שבת. וז"ל באו"ה שם : הכונס את האלמנה לא יבא עליה ב"א ראשונה לא בשבת ולא ביו"ט. ועמשי"ש סקט"ו. ובמ"א שם סק"א]. והוא כפ"ד ראשונה בכת"י הנ"ל [בס"ק י, י"א עיי"ש]. וכן צ"ל לדעת הרמב"ם בה' אישות פ"י ה"א דחופה היינו ייחוד. ולרמב"ם א"א לפרש דברי הירושלמי הנ"ל בס"ק י"א — כמשי"ש התוס' במסקנא — דהא דאמר שצריך לכונוס אלמנה מבעו"י, היינו ייחוד, דהרי גם בבתולה צריך לייחודה מבעו"י — דהיינו חופה, וא"כ מה האבדל בין בתולה לאלמנה (אם נפרש דכוונת הירושלמי היא רק באלמנה ולא בבתולה — עסק"א). וצ"ל לרמב"ם דבאלמנה צריך ב"א ממש מבעו"י, ובבתולה סגי בייחוד — דהיינו חופה לשיתת הרמב"ם.

נמל אית לה חופה. וכזה ודאי דלא מצינו בשום מקום שאין לאלמנה חופה. ובקדושין י ב אמרינן בגמ' חזר אי בריהא שע"י חופה וכסף שע"י חופה בתרויהו מיכל אכלה כו' (כלומר : שהיא כנשואה). ולא חילקו בין אלמנה לבתולה, וכי כמי בפסוק פ"א בשם בעל הטענות, וכמי בפסוק נ"ה ח"א [צ"ל : ס"א. ושם בסק"ט כ' לשון בעל הטענות]. ומ' מדבריו דאין חילוק כלל בין בתולה לאלמנה, אלא בקדינן שהוא לשם שמחה — בזה יש חילוק בין בתולה לאלמנה — דהוא חופה בבתולה ולא באלמנה. וכן נ"ל ע"ק דהא בירושלמי אמר הלוי דכנסין ודמיא צריך לכנס מבעוד יום כו' — הכניסה הוא החופה. ומישי באלמנה, היה בבתולה שהחופה צריך לעשות מבעוד יום, שכן אמר שם בבתולה נ"כ זה הלשון והכניסה צ"ל קודם השבת. אלא אמר באלמנה, משום דבתולה בלא"ה אין עושים בשבת משום הבקיעה — דפ"ל לירושלמי — דאמר. וז"ל לירושלמי ריש כתובות — על המשנה : בתולה נישאת ביום חריבתי : תני בר קפרא אומר מפני שכתוב שם ברכה כו' חללא כתוב ברכה כשיבטי אין כתיב ברכה בכריות אלא ביום (ברכה) דכתיב גבי שבת לא כתיב אבריות שיפרו וירבו אלא על היום השבת שהוא מבורך — קרבן העדה). ופריך : מפני שאין כתיב ברכה בכריות, לא אילו הוה כתיב ברכה בכריות היתה נישאת (בשבת), לא כן תני לא יבקעל אדם בעקלה בתחלה בשבת מפני שהוא עושה חבורה. ומשני : אלא כאחרים, מפני שאחרים מתירין. ופריך : כלום אחרים מתירין אלא בשבת, שעד שלא כנס אינו זכאי לא במציאתה

באר הגולה

א חיותות דאמורא
כתובות דף י"ז ע"א.
ב דרייתא דס' וכנ"ה.
ג סס.
ד דמרייתא דס.
ה חסנת הגו' דס.
ו דס' חזו הר"ה.
זל"כ מי יעיד עליה
שנתה דהינמא וראשה
פרועה.
ז חיותא דרב יחק
ז"כ דף ס' ע"ב
וכדפרס לה התם.
ח דרייתא כתובות דף
י"ז ע"א.

סה מצוה לשמח חתן וכלה ודין מת וכלה. ובו ד' סעיפים

א א (א) מצוה לשמח חתן וכלה (ב) ולרקד לפניהם ולומר שהיא נאה וחסודה (פירוש מן ותשח חסד לפניו) ב אפילו אינה נאה. הגה: ג ומונינו שר' יהודה נר אילעי היה מרקד לפני הכלה ומנטלין ד תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה (דברי הרב) (פ"ק דמילה ופ' האשה שנתארמלה). ב ה אסור להסתכל בכלה (אצל מותר להסתכל בתכשיטין שעליה לו דפריעת ראשה) ו (טור). ג ז צריך לתת אפר כראש החתן במקום הנחת תפילין וזכר לאבילות ירושלים דכתיב לשום לאבילי ציון לתת להם פאר תחת אפר. הגה: (ג) ויש מקומות שנהגו לשגר כוס אחר שצעה נדרכות וזהו מנהג שנהגו נדרכות אלו שהחתן שומר הכלי שזכרין עליו נדרכת אירוסין (כל נז) וכל נקום לפי מנהגו עוד נוהגים להתענות וע"ל סימן ס"א ודין זריקת אוכלין לפני חתן וכלה עיין בל"ח סימן קע"א. ד ה מת וכלה שפגעו זה בזה מעבירין את המת מלפני הכלה ליתן לה את הדרך.

ביאורי הגר"א

סה (א) מצוה כו'. פ"ל דנדרכות אגרא כו' ושם ולא
ושמחו כו': (ב) ולרקד כו'. דרפ"ע דכתובות:

ברכת אליהו

שכר — רש"י, הוא כמש"ש: ואם משמחו מה שכרו אמר
רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות.
(ב) ברפ"ב דכתובות א.
(ג) עתו"פ דברכות לא א ד"ה אייתי בו'.

לבריה חזנהו לרבנן דהו קא בדחי טובא אייתי כסא דווגיאת
חיותא (כוס של זכוכית לבנה) ותבר קמיהו ואעצבו. ובגמ'
הוזכר רק שהאמוראים ההם עשו כן, ולא הוזכר שזה מנהג.
ונראה שלכן ציין רבנו לעיין בתוס' שם ד"ה אייתי כו'. ששם
כתבו התוס': מכאן נהגו לשבר זכוכית בנשואין. הרי שכתבו
התוס': מכאן נהגו, וזהו המקור למנהג שכתב בהג"ה. ובהגהות
הרי"ם כתב: המעיין יראה דבגמרא אמרו כסא דווגיאת ובתוס'
כתבו לשבר זכוכית הרב כתב לשבר כוס. ולי' שכוונת רבנו
כמש"ל לעיל. ואם כי התוס' כתבו: נהגו לשבר זכוכית,
ולא הזכירו "כוס", מ"מ כתב בהג"ה "כוס", מפני שבגמ' אמרו
בשני המקרים הנ"ל (של מר בריה דרבינא ושל רב אשי) אייתי
כסא. ונראה דכוונת התוס' היא ג"כ לכוס של זכוכית. ומ"ש
בהג"ה "כוס", ג"כ כוונתו לכוס של זכוכית. ועיין באו"ח
סימן תקס"ט ס"ב בהג"ה ושם בביאורי הגר"א סק"ב ובחידושי
רעק"א ובשערי תשובה ובפרי מגדים ושם בד"מ סק"ב.

(א) בבאר-הגולה סק"א ציין לכתובות יז א. אבל שם איתא
רק בענין ריקוד, וכמ"ש להלן סק"ב. והמקור שמצוה לשמח
בדברים, הוא בפ"א דברכות ו ב: אגרא דבי הלולי מילי
(לשמח החתן בדברים — רש"י). והא דאמר אגרא (קבול

1 בכתובות טז ב — יז א: כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי
אומרים כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה.
והלכה כב"ה. ושם בגמ': אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעי
שהיה נוטל בד של הוס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה
וחסודה כו' ת"ר מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת
כלה כו'. והרא"ש שם סימן ד' כתב דלישנא דגמרא מורה שדרך
חובה קאמר לבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה
עיי"ש. והב"י — דמבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת
כלה איתא גם במגילה כס א. ופירש שם רש"י: להכנסת כלה
— ללותה מבית אביה לבית חופתה. וז"ש בהג"ה: ומבטלין
תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה.
2 כברכות לא א איתא דמר בריה דרבינא כשהשיא את בנו
וחזנהו לרבנן דהו קא בדחי טובא אייתי כסא דמוקרא בת ד'
מאה זוזי ותבר קמיהו ואעצבו. ופירש"י: כסא דמוקרא —
כוס של זכוכית לבנה. וחזי איתא התם: רב אשי עבד הלולא

תיקוני טעויות

עמוד	סדר	ש"ק	שורה	במקום	צ"ל
ו	1	יז	2	דכיוון	דכיון
ו	2	יז	6	פשיט	פשוט
ז	2	כד	2	למזוייגיהו	למזוייגיהי
כה	2				למחוק הסגריים
נז	2	כה	4	והרי	הרי
ס	2	לג	1	חלק	חילק
סא	1	לח	1	והפסויי	והפסוי
"	2	מ	15	הלא"ה	לאו הכי
סד		כט		ולס	ולס
סד	1	9	2	הירושלמי	הירושלמי מוכח
סה	1	נב	4	וק"ל	וקיל
פ	1	נד	18	והיתי	והייתי
פא	1	נד	5	ולעיל הסוגיא	ולעיל הבאנו הסוגיא
פו	1	סו	5	חליצה	חלוצה
קי	2	סו	3	ועי"ש בק"נ א"א	למחוק
קמג	1	לג	27	תחלתו	תחלתן
קמה	1	מ	11	היו מודים	היו מודות
קמו	1	6	2	הקרבן עדה	קרבן העדה
קנ	1	נג	30	שדרכר	שדרכם
קנב	1	נז	2	והחלה	וחלה
קנט	1	עו	8	רעותא	ריעותא
קנו		פ		בשמי	בשמו
קנה		צ		הטר	הסור
קסה		ק		ואנסכי	ואנסכה
קפא		ר		היכח	היכא
קפא		ר		הבעיח	הבעיא
קז	2	קמז	16	דבקסטנה	יבקסטנה
רד	1	קעג	10	כתב	וכתב
רה	1	1	6	ושם	למחוק
ריט	2	טז	1	אפיכא	איפכא
רכג	2	2	2	כא"א	רא"א
רלז		ו		מר"ת	מר"ח
רלז	2	6	4	כסנת	כוונת
רלט	1	טו	2	תי'	תו'
רמג	1	יג		אחרונה	הוא
רסג	2	כח	22	ורש"י	ורא"ש
רסח	1	מה	1	י"ד ומיהו מו'	מחוק
רעא	1	13	4	שין	שאין
רפז	2	ו	4	הדשב"א	הרשב"א
רצד	1	ו		במשי	במדי
רצה	1	יז	12	טייב	טיים
רצח	1	יז	17	בשו"ע	בשו"ע :
רצה	1	יז	27	בשלשתן	בשלשתן
רצט	1	כא	10	כלא	דלא
שב	1	ט	31	מדתוספתא	מהתוספתא

עמוד	סור	פסוק	שורה	במקום	צ"ל
שיב	2	בהערות	5	1	5
שיר	2	בברכת אליהו	כה	של	שלא
שיט	2	" "	יב	3	2
שכב		בשלחן ערוך	5	[ו]	מחוק
שלו	1	בהערות	5	וב"ו	וב"כ
שלו	2	בברכת אליהו	יח	שמע	שמא
שלט	2	" "	כז	דבע"ד	דבע"ח
שמד	1	" "	מד	שש	שם
שנא	1	" "	י	מ"ת	מ"ח
שנה	2	" "	ב	זוי	זווי
שנט	2	" "	ב	מ"ב	מ"ח
שסה	1	בביאורי הגר"א	כג	אי	או
שסה	1	" "	כג	ומכחיש	מכחיש
שעד	2	" "	ג	מנח	מנא
שפ	1	" "	יג	מהמקורות	מהמקומות
שפט	2	בברכת אליהו	יג	לבל	שכל
שצח		בבאר הגולה	ב	הר"ן	והר"ן
תיא	2	בברכת אליהו	ה	בסק"א	בס"ק
תיג		בשלחן ערוך	5	לשמחה	לשמחם